

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

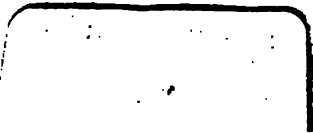
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A 469327

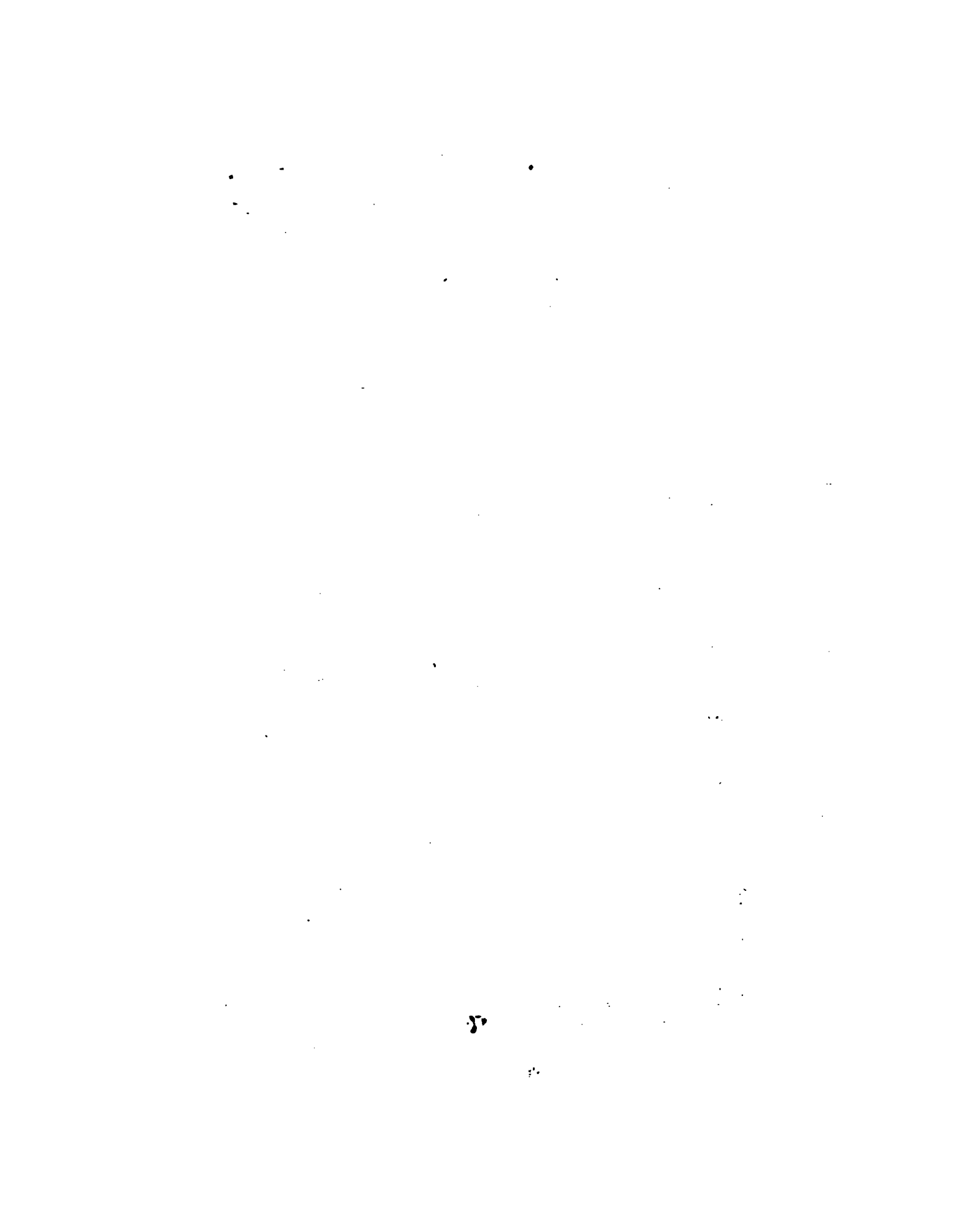
880, R

F13

F8

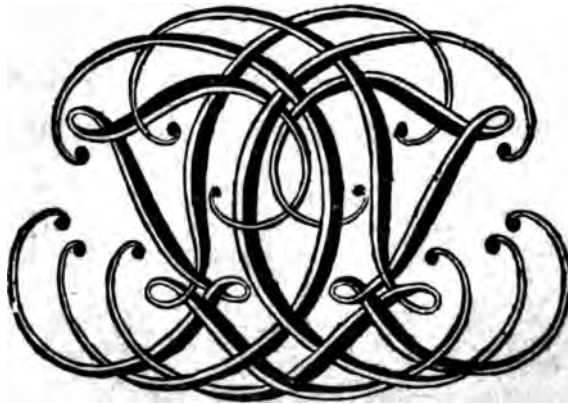

JO. ALBERTI FABRICII,
SS. Theol. D. & Prof. Publ.
**BIBLIOTHECA
GRÆCÆ
LIBER V.**

DE
SCRIPTORIBVS GRÆCIS CHRISTIANIS
ALIISQVE QVI VIXERE A CONSTANTINI M.
ÆTATE AD CAPTAM A. C. MCCCCLIII. A TURCIS
CONSTANTINOPOLIN.

Precedunt LEONIS ALLATII diatribæ de NILIS & PSELLI
numque scriptis, & de LIBRIS ECCLESIASTICIS Græcorum, notis ac supplemen-
tis, atque MICH. PSELLI de omnivaria Doctrina Quæstiones CXCIII. ad Mich. Duc
Imperatorem, nunc primum editæ ex Apographo Lindenbrogiano, quod exstat
Hamburgi in Bibl. Johannea.

HAMBURGI
Sumtu CHRISTIANI LIEBEZEIT,
ANNO MDCCLXII.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to the quality of the scan. It appears to be a list or series of entries, possibly names or dates, arranged in a vertical column on the left side of the page.

VIRO SUMME REVERENDO
ATQVE
ERUDITISSIMO
GODFR. OLEARIO,

SS. Theologiæ Doct. & Professori meritissimo
in Academia Lipsiensi,
ET ECCLES. CATHEDRALIS MISENENSIS CANONICO,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

*Non possum Lipsiæ nostræ demem-
inisse, licet jamdiu longius ab
ea sejunctus, cujus Patriæ com-
munis Tecum vel ideo mihi dul-
cior est memoria, quod Tui imaginem simul
animo meo semper offert, qua nihil mihi fa-
teor esse jucundius. Atque ob eam maxime
causam annorum in Academia decursum
recordari suave est mihi amoenumque, quod
non possum de illis cogitare, ut non simul
mentem meam feriat exhiberetque rememo-*

ratio
):(2

VIRO SUMME REVERENDO
ATQVE
ERUDITISSIMO
GODFR. OLEARIO,

SS. Theologiæ Doct. & Professori meritissimo
in Academia Lipsiensi,
ET ECCLES. CATHEDRALIS MISENENSIS CANONICO,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

*Non possum Lipsiæ nostræ demem-
inisse, licet jamdiu longius ab
ea sejunctus, cujus Patriæ com-
munis Tecum vel ideo mihi dul-
cior est memoria, quod Tui imaginem simul
animo meo semper offert, qua nihil mihi fa-
teor esse jucundius. Atque ob eam maxime
causam annorum in Academia decursorum
recordari suave est mihi amoenumque, quod
non possum de illis cogitare, ut non simul
mentem meam feriat exbilaretque rememo-*

):(2 ratio

ratio consuetudinis Tuæ exoptatissimæ, & amicæ illius nostræ in virtute ac litterarum studio concertationis, qua ad scopum communem nobis propositum ambo tum non ignaviter contendebamus. Inde ex quo divelli nos contigit, adeo tamen non imminuta est amicitia nostra, vel laxatum aliquo frigusculo mutue benevolentie charitatisque vinculum, quo animos nostros florentis juventæ ætas domi obligavit, ut, si fieri potuit aliqua accessio amori nostro, arctius etiam ab illo tempore constrictum fuerit absentium & separatorum. Tu enim post susceptum, cujus & ego per paucillum temporis comes fui, iter in cæteras Germaniæ provincias Belgiumque & Angliam, atque ex hoc redux in patriam, pulcherrimisque sapientiæ, pietatis ac solidæ eruditionis thesauris, dignitate etiam ac publicis muneribus auctus, illa edidisti virtutis ac doctrinæ Tuæ publica documenta,
vulga-

vulgatisque immortalibus ingenii Tui monumentis, nec minus voce quàm scriptis ita præclare de Auditoribus Tuis, ita de sacris atque elegantioribus litteris promeritus es, ut livorem ipsum, præfiscini dixerim, jam videatur incipere obtreccionum suarum sive pudere sive poenitere, etiamsi dolet, quod videt Te ita scribere ac docere, uti canere olim se agebat Callimachus dulcius invidia, νερίτλοια Καοκρινής. Ego vero quem hæc virtutes Tuæ ita per se in amorem Tui rapiunt, ut, etiamsi nunquam illa mihi felicitas ac voluptas contigisset, ut familiariter Te uti potuissem, tamen in amando & colendo Te voluptatem mihi statuerem maximam, quid non maximopere gaudeam Tua causa, atque honorem amicitiae Tuæ, quam fovere ac colere ab primo, quo coaluit tempore, neutra ex parte intermisimus, maximi faciam? Neque ita male de Tuo in me amore sentio, ut non con-

):(3 fidam,

fidam, gratum Tibi fore præsens hoc, quod Tibi consecro, volumen, non modo propter pios ac Venerandos illos, Tibique familiares primorum sæculorum Doctores Christianos, quos unos post sacras litteras novi Te ferre in oculis & diligentissima manu versare, quorum monumenta in hoc libro referuntur: sed etiam propter meum offerentis animum, qui cupio hoc, quantum in me est, perenne statuere monumentum meæ in Te observantiæ meique amoris, & pro Heraclito Tuo aliquam rependere vicem, & munere quodam Te referre. Vale, Vir maxime Reverende, & Josephum Tuum, ac, quæ multos ante annos apud Te vidi, expolita Procopii Gazæi commentaria, Tuas vero maxime ipsius in cæteros sacros libros Observationes, rebus privatim ac publice lætis prosperisque quamprimum in lucem profer. Hamburg. VI. Id. April. Anni Christiani cIo Io CC XII.

AD LE-

AD LECTOREM.

Scriptorum veterum Christianorum sive Ecclesiasticorum notitia ita multifariam & tam multorum virorum eruditorum stylo tradita est, ut Jo. Andreas Bosius, ingens cum viveret gloria Salanae Academia, librum pene compleverit recensione Auctorum qui in hoc genere elaborarunt. Post illam publicatam Bosii introductionem, recentissimiq; ab eo laudati Philippi Labbei S. I. de scriptoribus Ecclesiasticis edita Volumina, in eodem studio cum laude decurrerunt Viri praestantissimi, in Gallia quidem candidus miraq; diligentia modestia ac probitatis scriptor Seb. Nanus de Tillemont, qui tamen non ultra prima quingiescula est progressus, uti Nic. le Nourry Monachus Ord. S. Benedicti, vir & ipse doctissimus, non ultra secundum: Lud. Elias du Pin, Theologus Sorbonicus, cujus quoq; in argumentis breviorum quorumlibet etiam maxime molis & varietatis scriptorum Ecclesiasticorum tradendo conspectu versata est industria, Natalis Alexander Ord. Prædicator. Monachus, sed qui in hac scriptorum Notitia, nisi ubi Criticas controversias de dubia fidei monumentis attingit, de industria brevior esse voluit, atq; Casimirus Oudinus, Præmonstratensis tum Presbyter, postea Reformatis sacris addidit, qui minus in Græcis, plus in sequioris maxime ætatis latinis monumentis persequendis studii adhibuit. Gallia quoq; originem debent Franciscus Combesius, Ord. Prædicator, qui Tomo primo Bibliotheca sua Concionatoria, de scriptoribus bene multis Ecclesiasticis haud contemnendas observationes premisit, & Paulus Colomesius Anglicana Ecclesia presbyter, cujus non adeo proluxa quidem sed selecta & minime protrita de S. E. paralipomena sæpius viderunt lucem, tum ambo Annalium Ecclesie, doctissimi et æte nostra scriptores Antonius Pagi, Ord. Minorum Conventus S. Francisci, post absolutum opus suum Aquis sextiis A. MDCXCIX. defunctus, & alter etiamnum ac diu opto superstes Roterodami, Samuel Basnagius Flottemanvilleus, qui utrique dum Baronium suum suppleant vel castigant, non pauca etiam de scriptoribus Ecclesiasticis monere haud pœnitenda. Ex Angliis venerandus meritis, eruditione ac virtute senex Gvil. Caveus omne punctum talit non modo Vitæ SS. Apostolorum Patrumque & tot aliis perennibus ingenii sui monumentis ad Ecclesiam veterem intelligendam & amore prosequendam egregie facientibus, sed & præcipue data in manus hominum Historia Scriptorum Ecclesiasticorum litteraria, quæ à dignis utrisque longiore Vita viris, utrisque eben in flore ætatis extinctis

Henrico Warthono & Roberto Gerio Cavei genero per tria postrema
 secula producta, & secundis jam curis prestantissimi Auctoris locupletata,
 tertio jam ejusdem studio longe etiamnum auctiorem se sistere publicis usibus
 gestis. Ex Germanis nostris prater B. D. Balthasarem Bebelium in An-
 tiquitatibus Ecclesie quatuor priorum seculorum & laudata in hoc genere
 scripta Rev. Viror. Jo. Gotfridi Olearii, Arnstadiensis Presulis, cujus Aba-
 cus Patrologie⁹ superiore Anno longe prodiit locupletior sub titulo Bibliotheca
 Scriptorum Ecclesiasticorum: Sev. Waltheri Sluteri Antistitis cum vive-
 ret meritissimi Lauenburgensis, atq; Casp. Sagittarii, Doctoris Historiarum
 publici in Academia Jenensi & maxime, memorandum duco in primis Do-
 ctorem quondam meum nunc inter caelites adscriptum Tho. Ittigium,
 Theologum ac Superintendentem Lipsiensem. Qua ille accuratone & fide,
 quam insigni apparatu & studio de Patribus Apostolicis & scriptis primi ac
 secundi seculi, eorumq; doctrina haresibus & controversiis commentatus
 fuerit, quamq; diligenter paullo ante mortem recensuerit Veterum Patrum
 collectiones & Bibliothecas, ex editis ipsius scriptis jam omnibus patet, spe-
 roq; fore ut que de tertio etiam & quarto seculo privatis scholis tradidit pu-
 blica luci similiter intra breve tempus exponantur. Ut vero post tot iamq;
 praeclaros viros etiamnum auderem in hoc argumento spicilegium moliri,
 movit me partim, quod Doctoribus Ecclesiasticis omissis huiusmodi & param in-
 tegra fuisset futura mea Graecorum scriptorum Historia: Deinde quod vide-
 rem nonnulla mihi esse ad manus, vel prae teritis aliis, vel que curatius aut
 distinctius forte, praesertim quod ad editiones & versiones Scriptorum atti-
 net, possem explicata adjungere, qua quidem in parte num opera pretium
 fecerim, vel in proximo Volumine, quod adhuc Christianis scriptoribus
 impendendum erit, facturum sim, judicium Tuum erit Lector Benevole.
 Nec cum mala Tuae ut spero gratia hoc cepi consilii, quod cum Graecorum recentium,
 doctissimus Leo Allatius capita quadam à me non prae terenda occupasset, fusiusq;
 explicasset, ego alium agere nolui, sed diatribas ejus de Nilis, Psellis & de libris
 Ecclesiasticis Graecorum, qua rarius hactenus à studiosis comparari & evolvi po-
 tuerunt, integras curavi recudi, cum meis animadversionibus & supplementis, Melo-
 dorumq; Graecorum Elencho. Quaestiones Michaëlis Pselli ad Michaëlem Ducam
 Imp. quas antea ineditas, Allatio de Psellio addidi & Latine versi, debeo singulari Am-
 plissimi Senatus hujus Urbis beneficio, qui illas ex Bibliotheca publica Johannea mihi
 liberaliter suppeditavit, & cui illo nomine conceptissimas gratias mecum habebis. Quae
 porro in hoc Volumine tibi à me offerantur, si veluti in tabella paucis cognoscere ju-
 vat, atq; hanc indicem percurrere ne gravator:

Index

Index Capitum

hujus Voluminis quinti Bibliothecæ Græcæ.

- C**APUTI. Codex Apocryphus Novi Testamenti p. 2. Jo. Baptistæ Cotelerii Patres Apostolici. ibid. Jo. Ernesti Grabii spicilegium Patrum & Hæreticorum primi & secundi Sæculi p. 3.
- S. Barnabæ Epistola, Acta S. Barnabæ. p. 3.
- De Scriptis S. Dionysio Areopagitæ tributis. p. 4. Scholia Dionysii Alex. Jo. Scythopolitani, Joh. Darenfis, S. Maximi, Georgii Pachymeræ & aliorum. p. 5. sq. Glossarium Græcum in Dionysium. Codices MSS. Dionysii. Epistola MS. ad Timotheum de morte SS. Apostolorum Petri & Pauli. p. 6. Scripta Dionysii deperdita. p. 7. Acta Martyrii S. Eutropii, ibid. De S. Hierotho Dionysii præceptore ibid. & in addendis.
- De Hermæ Pastore, testimonia Cotelerio & Grabio præterita, p. 8. & in addendis. Fragmenta Græca Hermæ ab iisdem omissa, cum adscripta veteri Hermæ versione p. 9-29. Hermæ Pastoris editiones, p. 30. alii Hermæ. ibid. Acta Praxedis Virginis, Hermæ tributa p. 31.
- De S. Clemente Romano p. 31. de tributis illi Canonibus Apostolicis 50. vel 85. p. 32. Novem Canones qui in Concilio Antiocheno compositi jactantur. p. 33. Constitutiones Apostolicæ. p. 33-34. & in addendis. Recognitionum libri p. 35. illorum auctorem non videri Bardesanem. p. 36. τὰ κληώματα, & Epistola ad Jacobum. p. 37. Epitome Clementinorum. ibid. Scripta pseudo-Clementis deperdita p. 38.
- De S. Ignatio ejusque Epistolis. p. 38. Acta Martyrii Ignatiani. p. 41. Editiones & versiones Epistolarum interpolatarum & spuriarum. p. 42. Editiones Epistolarum septem genuinarum. p. 44. Alii Ignatii p. 45. Nova editio quam molitur Georgius Claudius, Datus, cum syntagmate de Ignatiis p. 46.
- De S. Polycarpo ejusque ætate. p. 47. Editiones & versiones Epistolæ ad Philipenses p. 48. Acta S. Polycarpi Pionio tributa. pag. 49. Smyrnenfis Ecclesiæ Epistola ad Ecclesias Ponti, ibid. Acta Pionii p. 50.

- De S. Justino Martyre.** p. 51. Ejus scripta edita p. 53. Ad Apologiam primam meæ quædam observationes p. 54. Dialogus cum Tryphone præter rem vocatus in dubium pag. 57. Scripta deperdita. p. 59. Editiones. p. 60. Varia scripta S. Justinum spectantia. p. 61. Index scriptorum & Hæreticorum à S. Justino allegatorum. p. 62. Alii Justini p. 52.
- De S. Ireneo.** p. 66. 72. Ejus editiones. p. 67. Index scriptorum, viro- rum Illustrium & Hereticorum à S. Ireneo memoratorum. p. 70. Scripta ejus deperdita. p. 73. De diris quas libris suis adponere so- liti Veteres, digressio ex Observationibus meis sacris necdum edi- tis depromta. p. 74. & in addendis.
- De Tatiano Syro** pag. 82. Libri adversus Græcos, editiones. p. 83. De supposita Tatiano Harmonia Evangelica. pag. 83. Scripta deper- dita Tatiani. p. 84. Alii hoc nomine. ibid.
- De Athenagora Atheniensi.** p. 85. Editiones Apologiæ & libri de re- surrectione. p. 86. liber de vero amore, Athenagoræ suppositus. p. 88. Athenagoræ alii undecim. p. 91.
- De Theophilo Antiocheno** p. 91. librorum ad Autolyicum editiones. p. 92. Commentarii in Evangelia p. 93. Scripta deperdita. p. 94. Alii Theophili. p. 95. Nova editio hujus scriptoris cum syntag- mate suo de Theophilis & Henr. Doddvelli quam à Clariss. Hud- sono accepit diff. de ætate Theophili, promissa à Clariss. Gorlieb Schelvvigio, humaniorum litterarum in Athenæo Gadanensi Professore. pag. 92. 96.
- Hermias de irrisione gentilium.** pag. 96. Alii Hermiæ, p. 97. & in ad- dendis. Index scriptorum quorum meminere Athenagoras, Theophilus, Tatianus & Hermias. p. 97.
- De Clemente Alex.** pag. 102. utrum tribuendum ei Sancti elogium? p. 103. Ejus scripta edita. p. 104. Editiones. p. 108. Supple- mentum Ittigianum pag. 110. editio promissa à Jo. Pottero V. C. p. 109. Scripta deperdita. p. 111. Index scriptorum à Clemen- te Alex. allegatorum compositus à Nobiliss. Viro Juvene Christo- phoro Woltereck. p. 115. Excerpta Theodoti priora Græce & latine cum Francisci Combesis versione nunc primum edita ex apographo quod Parisiis secum attulit V. C. Ericus Benzelius. p. 134. Ejusdem Combesis notæ. p. 178.

De Melitone Sardenſi ſcriptisq; ei tributis , & deperditorum fragmentis p. 184. **Alii Melitones** p. 185. & in addendis.

De Papia p. 185. & aliis deperditis Sæculi ſecundi Scriptoribus, qui ſunt **Abercius** p. 188. **Agrippa Caſtor**, p. 187. **Anonymus Jamborum Scriptor in Marcum hæreticum** : addenda ad p. 194. **Apion** qui in Hexaëm. ſcripſit. pag. 199. **Claudius Apollinaris**, p. 189. **Apollonii tres** p. 191. **Ariſtides** p. 186. **Ariſto**, p. 187. **Arabianus**, pag. 199. **Asterius Urbanus**, p. 190. **Athenogenes**, p. 195. **Bacchyllus**, pag. 194. **Bardesanes** p. 198. 36. **Candidus**, p. 199. **Dionyſius Corinthius**, 191. **Hegesippus**, pag. 188. **Harmonius**, p. 198. **Heraclitus**, p. 198. **Judas** p. 199. ubi male excuſum **Budas**. **Maximus**, p. 199. **Miltiades**, p. 192. **Modestus**, ibid. **Mufanus**, ibid. **Palma**, p. 194. **Pantænus**, p. 193. **Philippus Gortynæ Epifcopus**, pag. 192. **Pinytus Cnoſſiæ**, p. 191. **Polycrates Ephelus**, p. 194. **Quadratus** p. 186. **Rhodon** p. 194. **Serapion** p. 193. **Sextus** p. 199. **Soter Rom.** p. 190. **Theophilus Cæſareenſis** p. 194.

Hymnus Veſpertinus & Matutinus Græcorum p. 196. 197.

De ſcriptis Hæreticorum ſecundi Sæculi p. 199. ſeq.

De ſeculi tertii ſcriptore S. Hippolyto pag. 203. & in addendis. **Ejus varia ſcripta & fragmenta** quæ ſuperſunt, quæque uno volumine edi eſſet operæ pretium, recensita p. 204. **Inedita & deperdita**. p. 200. **Alii Hippolyti**, p. 211.

De Origene Adamantio, aliisque hoc nomine, pag. 213. **Scripta Origeneſis Græce edita**, pag. 216. **latine tantum vulgata** p. 226. **Editiones latinæ**, p. 230. **Scripta deperdita** ibid. **tabella Chronologica plerorumque Origeneſis ſcriptorum**, pag. 236. **Scripta varia Origeneſem ſpectantia**, p. 237. **Index ſcriptorum & Hæreticorum ab Origene in ſcriptis Græce editis memoratorum**, pag. 240.

De S. Gregorio Thavmaturgo p. 247. **Scripta edita & in his expoſitio fidei** quæ integra cum notis exhibetur p. 249. **Editiones** p. 254.

De S. Methodio Patarenſi ſcriptisque ei tributis, pag. 255. **Alii Methodii** p. 259.

De S. Archelao ejusque diſputatione cum Manete. p. 262.

De S. Dionyſio Alexandrino p. 263. aliisque ſæculi tertii ſcriptoribus **deperditis**, qui ſunt : **Julius Africanus**, p. 268. (de aliis hoc

- nomine p. 271.) Alexander Cappadociæ Episc. p. 268. Ambrosius Alexandrinus p. 272. Anatolius pag. 277. Beryllus Bostrensis p. 272. Cajus p. 267. Cornelius Rom. p. 273. Demetrius p. 276. Diodorus Tryphon. p. 272. Dionysius Rom. pag. 275. Eusebius Episc. Laodic. pag. 275. Geminus p. 272. Hesychius Ægyptius pag. 279. Lucianus p. 278. Magnesive Magnetes p. 276. Nepon. p. 273. Pamphilus p. 277. Phileas pag. 279. Pierius p. 277. Theognostus p. 276. Tryphon. p. 272.
- De Hæreticorum Seculi III. scriptis, Pauli Samosatani p. 279. Scythiani, Terebinthi Buddæ, pag. 280. & Manetis p. 281. fragmenta Epistolarum Manichæi à Venerando Jo. Frid. Wincklero, Pastore jam dignissimo Ecclesiæ Hamb. ad D. Nicolai, Græcæ mecum communicata pag. 285. Manichæorum varia genera. pag. 286. Catalogus Manichæorum plerorumque quorum apud veteres mentio, p. 287. Scriptores veteres editi, inediti & deperditi qui contra Manichæos scripserunt. pag. 289. Argumenta librorum quatuor Titi Bostrensis contra Manichæos, Græcæ & latine. pag. 293. Scriptores recentiores ad idem Argumentum facientes. p. 295.**
- CAPUT II. Ex scriptoribus quarti sæculi duo tantummodo ob ætius temporis spatium jam selecti, Athanasius & Ephraim Syrus pag. 296.**
- De S. Athanasio ejusque vitæ scriptoribus. pag 297. Plures Athanasii p. 298. Editiones. ibid. Editio Montfauconiana accurate recensita cum variis observationibus. Tomus I. p. 300. Tomus II. pag. 302. Tomus III. p. 306. Supplementum ab eo tempore à Clariss. Montfaucono editum in nova SS. Patrum collectione. p. 316. Scripta S. Athanasii deperdita p. 318.**
- De S. Ephraim Syro p. 319. Syriacæ ab eo scripta inedita ac deperdita. p. 320. Quæ Græcæ Oxoniæ edita sunt, accurate recensita ad scriptis paginis Vossianæ editionis ubi eadem latine tantum prodierunt. p. 326. Codices MSS. Græci & scripta deperdita. p. 331. Editiones latinæ & versiones variæ, & Græcolatina editio quam molitus pridem Joannes Aubertus, p. 332. Alii Ephræmi p. 335.**

BIBLIO-

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ

LIBER V.

DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS CHRISTIANIS,

aliisque, qui vixere à Constantino M. usque ad
captam A. C. 1453. à Turcis CPolin.

CAPUT I.

De Scriptoribus Græcis Christianis ante
Constantinum M. Imp.

*Codex Apocryphus N. T. 1. Cotelerii Patres Apostolici. 2. Grabii spicilegium
Patrum. 3. Testamentum XII. Patriarcharum & Acta S. Pauli & The-
cla. ibid. S. Barnabas ejusque Acta & Epistola. 4. Scripta Dionysio Areo-
pagita supposita, ut videtur ab Apollinarii discipulis. 5. Eorum interpretes
& editiones. 6. Epistola MS. ad Timotheum de morte Petri & Pauli. 7. De-
perdita scripta. 8. De Herma Pastore loca veterum & fragmenta Græca
Cotelerio præterita. 9. Editiones. 10. Pastoris Presbyteri Acta Praxe-
dis*

dis Virginis, Pastor Episcopus Gennadio memoratus. 11. Clemens Romae eique supposita scripta & eorum editiones. 12. S. Ignatii Epistola & Acta. 13. Alii Ignatii, ibid. S. Polycarpi & Smyrnenfis Ecclesia Epist. atque de S. Pionio. 14. Justinus Martyr. 15. Index scriptorum ab eo allegatorum. 16. Martyres Lugdunenses & S. Irenaeus. 17. Index scriptorum laudatorum à S. Irenaeo. 18. Theophilus Antiochenus. 19. Tatianus & Ammonius. 20. Clemens Alex. 21. Index scriptorum ab eo laudatorum, plenior quam editus à Clariss. Nuvrio. 22. Excerpta Theodoti cum latina versione hactenus inedita Francisci Combefis. 23. De S. Methodio & scriptoribus aliis saeculi secundi deperditis. 24. S. Hippolytus Porruensis 25. Alii Hippolyti, ibid. Origenes & de ejus scriptis paralipomena quadam. 26. Index scriptorum ab Origene laudatorum. 27. Gregorius Thaumaturgus. 28. Methodius Patarenfis. 29. Alii Methodii. 30. Archelaus Carrharum Episc. 31, De S. Dionysio Alex. & aliis saeculi tertii scriptoribus deperditis. 32.

I.

Post ea, quæ de scriptoribus sacris Novi foederis dicta à me libro superiore quarto sunt, & quæ de suppositis Apostolicorum temporum scriptis in Codice Apocrypho Novi Testamenti Hamb. 1703 8 notare me memini, prima jam deinceps tria à CHRISTO nato sæcula percurrere juvat, non ut Virorum præclarorum quæ in manibus omnium sunt de scriptoribus Ecclesiasticis commentaria compilem, sed præcipua attingendo eruditos eorum labores qualicumque observationum spicilegio augeam, illustrem ve.

2. Ad primum & secundum saeculum memorandæ inprimis binæ scriptorum collectiones sunt, una Jo. Baptista Cotelarii, qui Parisiis A. 1672. fol. Patres Apostolicos edidit, inde Amstelodami A. 1698. Jo. Clerico curante non sine auctario recusus, quoniam prior editio consumptis incendio * plerisque exemplis rarissime conspicitur. In hoc occurrunt SS Barnaba, Clementi, Herma, Ignatio & Polycarpo tributa scripta ad MSS. castigata codices, versioneque & notis eruditissimis illustrata, quibus laudatus Clericus in sua editione animadversiones aliorum quos-

* Vide Tho. Ittigium τὸν μακαρίτην de Bibliothecis Patrum p. 401. & 630. Obiit Cotelarius Parisiis A. 1686 12 Augusti ætatis 58. de cujus vita & scriptis præter Ephemerides eruditorum & Bailletum de pueris eruditis p. 353. adeunda Graverolii Epistola Sorberianis præmissa & Epistola Baluzii ad Bigotium quæ Amstelodamensis Patrum Apostolicorum editioni præfigitur.

quotcunque reperire potuit virorum doctorum & suas quasdam, & Guil. Beveregii Codicem Canonum primitivæ Ecclesiæ vindicatum notasque ad Canones Apostolicos, Jac. Usserii dissertationes Ignatianas & Jo. Pearsonii vindicias Epistolarum Ignatii addidit.

3. Alteram collectionem debemus Viro doctissimo Jo. Ernesto Grabe Regiomontano Borusso, cujus spicilegium SS. Patrum & Hæreticorum I. & II. sæculi lucem vidit Oxonii 1698. & 1699. 8. duobus Voluminibus, & præter fragmenta varia ex libris MSS. atque eruditas observationes, Græce & Lat. continet inedita ante *Acta Pauli & Thecla* è MSS. Bodlejanis, & *Testamentum XII. Patriarcharum* è MS. Cantabrig. quod cum codice Oxon. contulit, addita veteri versione *Roberti Grosthead* Episcopi Lincolnensis ad duos MSS. Codices recensita. Qui singula in utroque hujus spicilegii Volumine comprehensa distinctius nosse volet, præter Ephemerides literarias librum laudati Doctoris mei D. Tho. Ittigii de Bibliothecis Patrum p. 679. seq. evolvere poterit, ubi Actis Theclæ, totique adeo illi narrationi fidem detrahit variis argumentis. Testamentum XII. Patriarcharum recensere atque recudendum dare animus est in codice Pseudepigrapho V. T.

4. De S. BARNABA Apostolo videndus præter alios Tillemontius in *Memoriis Hist. Eccles.* tum Placidus Puccinellus in *vita S. Barnabæ primi Mediolanensis Archi-Episcopi, Mediolan.* 1649. 4. & Daniel Papebrochius in *Actis Sanctor. ad diem XI. Junii T. 2. p. 421. seqq.* ubi exhibentur etiam *Acta & passio S. Barnabæ in Cypro* parum licet digna fide sub ementito nomine *Johannis Marci* Græce ex MS. Vaticano cum Sirleti versione & Papebrochii notis p. 431-436. & *laudatio S. Barnabæ Apost.* auctore *Alexandro Monacho Cyprio*, itidem Græce ex Vaticana Bibl. cum interpretatione Francisci Zini, & ejusdem Papebrochii observationibus p. 436-453. Vetus latina versio Epistolæ quæ sub Barnabæ nomine exstat & cujus editiones retuli libro IV. c. 5. §. 14. in antiquo Corbejensi Codice tribuitur S. *Philastrio* Brixienti Episcopo, ita enim legendum, in *Actis Sanctor. T. 2. Junii p. 457. & 460.* ubi bis perperam excusum est nomen *Philostorgii*. Editionibus Epistolæ Barnabæ ibi à me memoratis addenda latina Puccinelli, in *vita Barnabæ* jam a me laudata, & Germanica ad calcem N. T. ex G. Arnoldi versione excusa Schifbecæ prope Hamburgum 1710. 12.

5. Scripta ambulancia sub nomine S. DIONYSII *Areopagita* a)

A 2

qui

(a) Ejus meminit S. Lucas Actor. XVII. 34. Plura de hoc Dionysio sed minus certa tradunt

qui primus deinde Athenarum Episcopus b) & Domitiano imperante c) affectus martyrio fuit, licet haud indigna lectu, si cum judicio evolvantur, tamen quatuor primorum sæculorum ignota scriptoribus, atque ut vel ex Theodori presb. libro pro scriptis Dionysii apud Photium Cod. 1. constat, jam olim vocata in dubium, & Dionysii illius nomini haud dubie supposita sunt, ut demonstrarunt Jo. Dallæus libro 1. de Dionysii & Ignatii scriptis Genev. 1666. 4. Alex. Morus ad Act. XVII. 34. Geog. Hackevillus, Anglus Libro de providentia DEI Lond. 1635. f. 208. seq. Edmundus Albertinus de Evcharistia p. 260. seq. Jac. Usserius in diss. de Dionysio, edita ad calcem ejus libri de Scripturis sacrisque vernaculis p. 281. seq. Wilhelmus Ernestus Tenzelius Exerc. Select. T. 2. p. 285. ubi Schelstrateni, & Tho. Ittigius diss. de Patribus Apostolicis p. 143-165. & in selectis Hist. Eccles. Sæculi 1. capitibus p. 25-43. ubi Laur. Cozzæ d) & Claudii Davidis argumenta convellit. Atque ex ipsis Romanæ Ecclesiæ sociis præter alios Jo. Launojus in judicio de libris Dionysio Areopagitæ inscriptis, Phil. Labbeus T. 1. de scriptor. Eccles. p. 766. seq. Nicolaus le Nourry in Apparatu ad Bibl. Patrum diss. X. Jo. Morinus de sacris Ordinationibus p. 421. seqq. & Nanus Tillemontius T. 2. Memor. Eccles. p. 437. seq. qui p. 443. seq. Pearsonii quoque confutat rationes, quibus in Ignatii vindiciis lib. 1. c. 10. vir ille doctus voluit ostendere scripta Dionysio jam supposita esse circa A. C. 330. quod visum etiam Beveregio notis ad Synodicum p. 72. b. Sane ab aliis videntur rectius referri ad sæculum quintum, quandoquidem & Severianis Dionysii Areopagitæ scripta

dunt Vitæ sanctor. & Menzæ 3 Octobr. & quæ ex Sim. Metaphraste, Mich. Syngelo, & Methodio sive Metrodoro aliisque leguntur T. 2. Operum Dionysii edit. Corderianæ, ubi & vita S. Dionysii scripta à Petro Halloix ex T. 1. Vitæ scriptorum Orientalium, Duaci 1633. fol. & Martini Delrio vindiciæ Areopagiticæ contra Joseph. Scaligerum Antwerp. 1608. 8. pridem editæ occurrunt. Videndus etiam Andreas Saussæus de Mysticis Galliæ scriptoribus, Paris. 1639. 4.

- b) Dionysius Corinthius apud Euseb. III. 4. & IV. 23. Hist. Eccles. Confer Constitutt. Apostol. VII. 46. & ibi Cotelærium.
- c) Vide Sirmondum de duobus Dionysii. c. 2. & Tillemontium Memor. Ecclesiast. T. 2. p. 435. Varias de Dionysio Areopagita fabulas excutit B. Jo. Georgius Dorscheus in semestri Tiburtio Dionysiaco p. 32. seq.
- d) De Cozzæ Vindiciis Areopagiticis ad Clementem XI. Romæ 1702. 4. editis, vide Acta Er. 1703. p. 401. & de Claudii Davidis diss. sur S. Denis l'Areopagite (Paris 1702. 8.) Act Er. 1704. p. 168. & Ephemerides Parisienses A. 1702. p. 304. seq. ubi argumenta ipsius itidem breviter refutata invenies. Cozzæ libro subjuncta Jo. Novii pro operibus S. Dionysii adversus Laur. Vallam Apologia,

pta A. C. 532. e) in collatione CPolirana jaſtantibus Catholici reſponderunt : illa teſtimonia qua vos Dionyſii Arcopagita dicitis , unde poteſtis oſtendere vera eſſe , ſicut ſuſpicamini ? ſi enim ejus erant , non potuiſſent latere B. Cyrillum. Quid autem de B. Cyrillo dico ? quando & B. Athanaſius ſi pro certo ſciſſet ejus fuiſſe , ante omnia in Nicano Concilio de conſubſtantiali Trinitate eadem teſtimonia protuliſſet adverſus Ariſt diverſa ſubſtantia blaſphemias. Si autem nullus ex antiquis recordatus eſt ea , unde nunc poſſitis oſtendere quia illis ſunt meſcio. Ibidem , ut ab Eulogio apud Phot. Cod. 230. Leontio *πραξις* octava de ſectis , Facundo lib. 1. & Liberato in breviario c. 10. Apollinaris arguuntur quod ſcripta præclarorum Eccleſiæ Doctorum falſaverint , Julioque Epifcopo Rom. Epistolam ad Dionyſium ſuppoſuerint , ut adeo non abſurde conjecerit Eduardus Stillingfleetus f) Dionyſium iſtum Apollinaris diſcipulum ſub Arcopagitæ nomine ſcripta ſua ex Plotini , Porphyrii , Jamblichi & aliorum Platonicorum g) ſcriptis in cruſtata edidiſſe , dicatſeque Timotheo , quo nomine uti notiſſimus ille S. Apoſtoli Pauli diſcipulus fuit , ita memoratur etiam Timotheus quidam inter Apollinaris diſcipulos à Damaso , Gennadio , Auguſtino , Theodorito V. 10. Hiſt. aliisque. Saltim probabilius eſſe videtur Arcopagitæ ſcripta ſuppoſita fuiſſe ab Apollinaris (vel ut Morino viſum ab Eutychnianis) quam à Gregorio M. quæ Clariffimi Dodvvelli ſuſpicio eſt p. 389. lib. de jure Laicor. ſacerdotali. Quin ne lecta quidem à Gregorio Dionyſii ſcripta (licet hom. 34. in Evang. illius dictum memoret) colligunt Petavius de Angelis p. 107. & Jo. Morinus de ſacris Eccleſiæ Ordinatt. p. 421.

6. Dionyſii Alexandrini commentaria in Arcopagitam quæ laudantur à Jo. Cypariſſiota de Theologia Symb. quæque in Bibl. nobilis Veneti , Collini MSta fuiſſe teſtatur Turrianus , non Epifcopi illius , mediæ ſæculo tertio clari ſunt , ſed longe junioris Dionyſii Alexandrini Rhe-toris , ut notatum Edm. Albertino de Euchariftia p. 261. Neque diverſa à *Ἰωάννου* in Dionyſium quas alii tribuunt *Ἰωάννου Σκυθopolitano* , quasque Maximi Monachi ſcholiis permixtas Uſſerius * obſervavit. Has latine verterat Anaſtaſius Bibl. ſed illa verſio intercidit. Vertit & Rob. Lincol-

A 3

nien-

e) Baron. ad A. C. 532. n. 39.

f) Reſponſ. ad Creſſii Apologiam de fanaticiſmo Eccleſiæ Rom. c. 2. p. 133.

g) Platonicæ quoad potuiſſet decreta perſecutus , Chriſtianiſ ea dogmatibus alligare contendit. Ita de Dionyſio Petavius IV. 10. de DEO. Confer Tho. Galeum ad Jamblichum de Myſteriis Egyptior. p. 207.

* Vide ejus diſſ. de Dionyſio quam H. Warthonus edidit ad calcem libri de ſcripturis ſacris que vernaculis. p. 299.

nlensis. Cæterum *Maximi* scholia & *Georgii Pachymera*, Maximum plerumque secuti, paraphrasis Græce & latine exstant in editione operum Dionysii Corderiana. *Johannis Darenfis* Metropolitanæ commentarios Syriace scriptos necdum editos Jo. Morinus h) ait Maximo & Pachymeræ ingenii acumine & Philolophicis in re Theologica ratiociniis longissime antecellere, verum neutiquam scriptos esse sæculo quarto, ut Abrahamo Ecchellensi i) persuasum, sed post A. C. 692. *Germani*, Patriarchæ CPol. scholia in Bibl. Vaticana adhuc servantur. *Georgii Hierommonis* in Bibl. Medicea. Latine vertit scripta Areopagitæ tributa perlatæque in Galliam A. C. 827. *Hilduinus* Abbas Sandionysianus ad Ludovicum Pium Imp. quæ ejus interpretatio præter pauca Areopagiticis ejus k) inserta interiit. *Johannis Scoti* Erigenæ ad Carolum Calvum, & *Johannis Saraceni* circa A. 1180. clari exstat, quemadmodum & *Thoma* Vercellensis Abbatis circa A. 1240. Paraphrasis seu Commentarius in Dionysium: Scholia Dionysii Carthus. & Hugonis, Alberti M. & Thomæ. *Roberti* quoque *Grostehead* Lincolnensis Episcopi versionem & commentarium servat Bibl. Collegii corporis Christi Oxon. Transulerunt etiam Dionysium latine *Ambrosius Camaldulensis*, *Marsilius Ficinus* Mysticæ Theologiæ quam *Job. Eccius* quoque & *Carolus Hersentius* illustrarunt, & libri de Mystica Theol. interpres, tum *Joach. Perionius*, *Conradus Clauserus* & novissime *Balthasar Corderius*. Prima editio Græca lucem vidit Florentiæ in ædibus Philippi Juntæ 1516. 8. præfixo Glossario Græcò vocabulorum difficiliorum, quod in MS. Cæsareo etiam reperit Lambecius & male pro inedito habuit. Alias Græcas latinasque à Caveo, Ittigio l) Nourrio & Cozza recensitas omitto. Corderianam præstantissimam Græco latinam Antvverp. 1634. fol. 2. Vol. (cui A. 1644. defensio Areopagitæ, auctore *Joanne Chaumontio* accessit,) distinctius recenset Labbeus T. 1. p. 260. seq.

7. In Bibliotheca Cæsarea præter Latinos duos exstant Codices MSS. Græci tres operum Dionysii, quos cum Corderiana editione conferri operæ pretium esse notat Lambecius quem vide Lib. III. p. 67. sqq. & in itinere sacro Cellensi p. 175. seq. Idem Lambecius *Epistolam* ibi MS.

h) De sacris Ecclesiæ ordinationibus p. 423. seq.

i) In Epistola ad Jo. Morinum apud Rich. Simonem ad Gabr. Philadelphiensem p. 279. & in notis ad Catalogum Hebed Jesu p. 46. Confer. Hottingeri Bibl. Or. p. 290.

k) Hilduini Areopagitica vide apud Surium ad IX. Octobr.

l) Diss. de Patribus Apostolicis p. 134. seq. Nourrius diss. 10. Apparatus, ad Bibl. Patrum c. 21. & Cozza Vindic. Areopagit. part. 2. c. 22.

MS. exstare refert *ad Timotheum, de morte SS. Apostolorum Petri & Pauli*. Nam *Epistola de Eclipsi Solis ad Apollonem* c) quæ latine tantum ex Hilduini Arcopagiticis à Corderio T. 2. p. 273. cum Halloixii notis exhibetur, in Codicibus Græcis Cæsareanis etiam exulat. Dionysii loca plura profert Gregoras lib. 23. Hist. quemadmodum & Plotini Maximique.

8. Deperdita Dionysii hujus scripta sunt, *περὶ ψυχῆς, περὶ δαιμόνων καὶ θεῶν δικαιωτηρίῳ περὶ θείων ὕμνων, περὶ νοσητῶν καὶ αἰσθητῶν, περὶ θεολογικῶν ὑποτυπώσεων* (cujus operis frequenter meminit Dionysius, Vide T. 1. p. 437. 444. 455. 465. 482. 490. 492. 497.) & *περὶ συμβολικῆς θεολογίας*. His Pachymeri in prooemio p. XLIII. memoratis, ex Gyrardo dial. 5. de Poëtis qui id in Commentariis Græcis observasse se ait, adjunges *περὶ τῶ μακαρίῳ ἱεροθεῖ* de illo nimirum *Hierotheo* præceptore suo, ex cujus *ἐρωτικῶν ὕμνων* affert quædam Dionysius cap. 4. de divinis nominibus. Anonymus MS. apud Lambecium lib. 3. p. 69. addit *περὶ τῆς κατὰ νόμον ἱεραρχίας*. Sed addit è male lecto libri de Eccles. Hierarchia loco, ut notavit Halloisius apud Corder. T. 2. p. 379. Idem recte monet librum *περὶ τῶν Ἀγγελικῶν ἰδιότητων καὶ τάξεων* qui c. 4. de divinis nominibus allegatur, haud diversum esse à libro qui exstat de Cœlesti Hierarchia. Vide etiam si placet quæ ibidem Halloisius subjungit de *ἑβδμή* | *Martyrii S. Eutropii* sodalis sui, quæ cum *Epistola ad Clementem* Episcopum Romanum misisse Dionysius traditur apud Vincentium Bellovac. XL 18. speculi Hist.

9. De libro triplici, qui *Pastoris* titulo ex veteri latina versione a) exstat, & visiones 4. Mandata 12. ac 10. similitudines complexus ab antiquis Scriptoribus tributus est HERMÆ sive illi (quod magis placet) cujus mentio Rom. XVI. 14. sive Hermæ, Pii Episcopi Rom. fratris b) pauca erunt, quæ notabo post virorum doctissimorum industriam.

e) In illa Epistola pro *Philippo Arida* Philippi Medmæi Mathematici nomen reponendum est, de quo dixi lib. 3. cap. 5. § 8.

a) *Anastasi* Bibliothecarium versionis illius auctorem esse incerta plane & parum credibilis conjectura est Casp. Barthii, notis ad Hermam. p. 855. neque de *Rufino* constat, cum minime necesse sit veteres omnes interpretationes deberi Anastasio atque Rufinis. Etiam hoc sine causa à Barthio pronunciatum esse existimo p. 860. 868 & 870. quod interpres tantum eclogarium egerit. Dubito quoque an multi assensuri sint doctissimo Viro Tho Galeo, qui præfat. ad Opuscula Physica Ethica & Mythologica Pseudoclementem in libro Pastoris citat. *Nam Clementis*, inquit, *opus esse videtur sicut quæ suadent*,

quod

nomine p. 271.) Alexander Cappadociz Episc. p. 268. Ambrosius Alexandrinus p. 272. Anatolius pag. 277. Beryllus Bostrensis p. 272. Cajus p. 267. Cornelius Rom. p. 273. Demetrius p. 276. Diodorus Tryphon. p. 272. Dionysius Rom. pag. 275. Eusebius Episc. Laodic. pag. 275. Geminus p. 272. Hefychius Aegyptius pag. 279. Lucianus p. 278. Magnesive Magnetes p. 276. Nepos p. 273. Pamphilus p. 277. Phileas pag. 279. Pierius p. 277. Theognostus p. 276. Tryphon. p. 272.

De Hæreticorum Seculi III. scriptis, Pauli Samosatani p. 279. Scythiani, Terebinthi Buddæ, pag. 280. & Manetis p. 281. fragmenta Epistolarum Manichæi à Venerando Jo. Frid. Wincklero, Pastore jam dignissimo Ecclesiz Hamb. ad D. Nicolai, Græcæ mecum communicata pag. 285. Manichæorum varia genera. pag. 286. Catalogus Manichæorum plerorumque quorum apud veteres mentio. p. 287. Scriptores veteres editi, inediti & deperditi qui contra Manichæos scripserunt. pag. 289. Argumenta librorum quatuor Titi Bostrensis contra Manichæos, Græcæ & latine. pag. 293. Scriptores recentiores ad idem Argumentum facientes. p. 295.

CAPUT II. Ex scriptoribus quarti sæculi duo tantummodo ob ætius temporis spatium jam selecti, Athanasius & Ephraim Syrus pag. 296.

De S. Athanasio ejusque vitæ scriptoribus. pag. 297. Plures Athanasii p. 298. Editiones. ibid. Editio Montfauconiana accurate recensita cum variis observationibus. Tomus I. p. 300. Tomus II. pag. 302. Tomus III. p. 306. Supplementum ab eo tempore à Clariss. Montfaucono editum in nova SS. Patrum collectione. p. 316. Scripta S. Athanasii deperdita p. 318.

De S. Ephraim Syro p. 319. Syriacæ ab eo scripta inedita ac deperdita. p. 320. Quæ Græcæ Oxoniæ edita sunt, accurate recensita adscriptis paginis Voslianæ editionis ubi eadem latine tantum prodierunt. p. 326. Codices MSS. Græci & scripta deperdita. p. 331. Editiones latinæ & versiones variæ, & Græcolatina editio quam molitus pridem Joannes Aubertus. p. 332. Alii Ephræmi p. 335.

BIBLIO-

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ

LIBER V.

DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS CHRISTIANIS,

aliisque, qui vixere à Constantino M. usque ad
captam A. C. 1453. à Turcis CPolin.

CAPUT I.

De Scriptoribus Græcis Christianis ante
Constantinum M. Imp.

Codex Apocryphus N. T. 1. Cotelerii Patres Apostolici. 2. Grabii spicilegium Patrum. 3. Testamentum XII. Patriarcharum & Acta S. Pauli & Thecla. ibid. S. Barnabas ejusque Acta & Epistola. 4. Scripta Dionysio Areopagita supposita, ut videtur ab Apollinarii discipulis. 5. Eorum interpretes & editiones. 6. Epistola MS. ad Timotheum de morte Petri & Pauli. 7. Deperdita scripta. 8. De Herma Pastore loca veterum & fragmenta Græca Cotelerio præterita. 9. Editiones. 10. Pastoris Presbyteri Acta Praxedis

dis Virginis, Pastor Episcopus Gennadio memoratus. 11. Clemens Romae eique supposita scripta & eorum editiones. 12. S. Ignatii Epistola & Acta. 13. Alii Ignatii, ibid. S. Polycarpi & Smyrnenfis Ecclesia Epist. atque de S. Pionio. 14. Justinus Martyr. 15. Index scriptorum ab eo allegatorum. 16. Martyres Lugdunenses & S. Irenaeus. 17. Index scriptorum laudatorum à S. Irenaeo. 18. Theophilus Antiochenus. 19. Tasiannus & Ammonius. 20. Clemens Alex. 21. Index scriptorum ab eo laudatorum, plenior quam editus à Clariss. Nurrio. 22. Excerpta Theodoti cum latina versione haftenus inedita Francisci Combefis. 23. De S. Melitone & scriptoribus aliis saeculi secundi deperditis. 24. S. Hippolytus Porruensis 25. Alii Hippolyti, ibid. Origenes & de ejus scriptis paralipomena quadam. 26. Index scriptorum ab Origene laudatorum. 27. Gregorius Thaumaturgus. 28. Methodius Patarenfis. 29. Alii Methodii. 30. Archelaus Carrharum Episc. 31. De S. Dionysio Alex. & aliis saeculi tertii scriptoribus deperditis. 32.

1.

Post ea, quæ de scriptoribus sacris Novi foederis dicta à me libro superiore quarto sunt, & quæ de suppositis Apostolicorum temporum scriptis in Codice Apocrypho Novi Testamenti Hamb. 1703 8 notare me memini, prima jam deinceps tria à CHRISTO nato saecula percurrere juvat, non ut Virorum præclarorum quæ in manibus omnium sunt de scriptoribus Ecclesiasticis commentaria compilem, sed præcipua attingendo eruditos eorum labores qualicumque observationum spicilegio augeam, illustrem ve.

2. Ad primum & secundum saeculum memorandæ imprimis binæ scriptorum collectiones sunt, una Jo. Baptista Cotelerii, qui Parisiis A. 1672. fol. Patres Apostolicos edidit, inde Amstelodami A. 1698. Jo. Clerico curante non sine auctario recusus, quoniam prior editio consumitis incendio * plerisque exemplis rarissime conspicitur. In hoc occurrunt SS Barnaba, Clementi, Herma, Ignatio & Polycarpo tributa scripta ad MSS. castigata codices, versioneque & notis eruditissimis illustrata, quibus laudatus Clericus in sua editione animadversiones aliorum quos-

* Vide Tho. Ittigium τὸν μακαρίτην de Bibliothecis Patrum p. 401. & 630. Obiit Cotelerius Parisiis A. 1686 12 August ætatis 58. de cujus vita & scriptis præter Ephemerides eruditorum & Bailletum de pueris eruditis p. 353. adeunda Graverolii Epistola Sorberianis præmissa & Epistola Baluzii ad Bigotium quæ Amstelodamensi Patrum Apostolicorum editioni præfigitur.

quotcunque reperire potuit virorum doctorum & suas quasdam, & Guil. Beveregii Codicem Canonum primitivæ Ecclesiæ vindicatum notasque ad Canones Apostolicos, Jac. Usserii dissertationes Ignatianas & Jo. Pearsonii vindicias Epistolarum Ignatii addidit.

3. Alteram collectionem debemus Viro doctissimo *Jo. Ernesto Grabe* Regiomontano Borusso, cujus spicilegini SS. Patrum & Hæreticorum I. & II. sæculi lucem vidit Oxonii 1698. & 1699. 8. duobus Voluminibus, & præter fragmenta varia ex libris MSS. atque eruditas observationes, Græce & Lat. continet inedita ante *Acta Pauli & Theclæ* è MSS. Bodlejanis, & *Testamentum XII. Patriarcharum* è MS. Cantabrig. quod cum codice Oxon. contulit, addita veteri versione *Roberti Groshead* Episcopi Lincolniensis ad duos MSS. Codices recensita. Qui singula in utroque hujus spicilegii Volumine comprehensa distinctius nosse volet, præter Ephemerides literarias librum laudati Doctoris mei D. Tho. Ittigii de Bibliothecis Patrum p. 699. seq. evolvere poterit, ubi Actis Theclæ, totique adeo illi narrationi fidem detrahit variis argumentis. Testamentum XII. Patriarcharum recensere atque recudendum dare animus est in codice Pseudepigrapho V. T.

4. De S. BARNABA Apostolo videndus præter alios Tillemontius in *Memoriis Hist. Eccles.* tum Placidus Puccinellus in *vita S. Barnabæ primi Mediolanensis Archi-Episcopi, Mediolan.* 1649. 4. & Daniel Papebrochius in *Actis Sanctor. ad diem XI. Junii T. 2. p. 421. seqq.* ubi exhibentur etiam *Acta & passio S. Barnabæ in Cypro* parum licet digna fide sub ementito nomine *Johannis Marci* Græce ex MS. Vaticano cum Sirlerti versione & Papebrochii notis p. 431-436. & *laudatio S. Barnabæ Apost.* auctore *Alexandro Monacho Cyprio*, itidem Græce ex Vaticana Bibl. cum interpretatione Francisci Zini, & ejusdem Papebrochii observationibus p. 436-453. Verus latina versio Epistolæ quæ sub Barnabæ nomine exstat & cujus editiones retuli libro IV. c. 5. §. 14. in antiquo Corbejensi Codice tribuitur S. *Philastrio Brixienti Episcopo*, ita enim legendum, in *Actis Sanctor. T. 2. Junii p. 457. & 460.* ubi bis perperam excusum est nomen Philostorgii. Editionibus Epistolæ Barnabæ ibi à me memoratis addenda latina Puccinelli, in *vita Barnabæ* jam a me laudata, & Germanica ad calcem N. T. ex G. Arnoldi versione excusa Schifbecæ prope Hamburgum 1710. 12.

5. Scripta ambulantiæ sub nomine S. DIONYSII *Arcopagita* a)

A 2

qui

(a) Ejus meminit S. Lucas Actor. XVII. 34. Plura de hoc Dionysio sed minus certa tradunt

qui primus deinde Athenarum Episcopus b) & Domitiano imperante c) affectus martyrio fuit, licet haud indigna lectu, si cum judicio evolvantur, tamen quatuor primorum sæculorum ignota scriptoribus, atque ut vel ex Theodori presb. libro pro scriptis Dionysii apud Photium Cod. 1. constat, jam olim vocata in dubium, & Dionysii illius nomini haud dubie supposita sunt, ut demonstrarunt Jo. Dallæus libro 1. de Dionysii & Ignatii scriptis Genev. 1666. 4. Alex. Morus ad Act. XVII. 34. Geog. Hackevvillus, Anglus Libro de providentia DEI Lond. 1635. f. 208. seq. Edmundus Albertinus de Evcharistia p. 260. seq. Jac. Usserius in diff. de Dionysio, edita ad calcem ejus libri de Scripturis sacrisque vernaculis p. 281. seq. Wilhelmus Ernestus Tenzelius Exerc. Select. T. 2. p. 285. ubi Schelstrateni, & Tho. Ittigius diff. de Patribus Apostolicis p. 143-165. & in selectis Hist. Eccles. Sæculi 1. capitibus p. 25-43. ubi Laur. Cozzæ d) & Claudii Davidis argumenta convellit. Atque ex ipsis Romanæ Ecclesiæ sociis præter alios Jo. Launojus in judicio de libris Dionysio Areopagitæ inscriptis, Phil. Labbeus T. 1. de scriptor. Eccles. p. 766. seq. Nicolaus le Nourry in Apparatu ad Bibl. Patrum diff. X. Jo. Morinus de sacris Ordinationibus p. 421. seqq. & Nanus Tillemontius T. 2. Memor. Eccles. p. 437. seq. qui p. 443. seq. Pearsonii quoque confutat rationes, quibus in Ignatii vindiciis lib. 1. c. 10. vir ille doctus voluit ostendere scripta Dionysio jam supposita esse circa A. C. 330. quod visum etiam Beveregionotis ad Synodicum p. 72. b. Sane ab aliis videntur rectius referri ad sæculum quintum, quandoquidem & Severianis Dionysii Areopagitæ scripta

dunt Vita sanctor. & Menza 3 Octobr. & quæ ex Sim. Metaphraste, Mich. Syngelo, & Methodio sive Metrodoro aliisque leguntur T. 2. Operum Dionysii edit. Corderianæ, ubi & vita S. Dionysii scripta à Petro Halloix ex T. 1. Vitar. scriptorum Orientalium, Duaci 1633. fol. & Martini Delrio vindiciæ Areopagiticæ contra Joseph. Scaligerum Antwerp, 1608. 8. pridem editæ occurrunt, Videndus etiam Andreas Saussæus de Mysticis Galliæ scriptoribus, Paris. 1639. 4.

- b) Dionysius Corinthius apud Euseb. III. 4. & IV. 23. Hist. Eccles. Confer Constitutt. Apostol. VII. 46. & ibi Cotelerium.
- c) Vide Sirmondum de duobus Dionysii. c. 8. & Tillemontium Memor. Ecclesiast. T. 2. p. 435. Varias de Dionysio Areopagita fabulas excutit B. Jo. Georgius Dorscheus in semestri Tiburtio Dionysiaco p. 32. seq.
- d) De Cozzæ Vindiciis Areopagiticis ad Clementem XI. Romæ 1702. 4. editis, vide Acta. Er. 1703. p. 401. & de Claudii Davidis diff. sur S. Denis l'Arcopagite (Paris 1702. 8.) Act. Er. 1704. p. 168. & Ephemerides Parisienses A. 1702. p. 304. seq. ubi argumenta ipsius itidem breviter refutata invenies. Cozzæ libro subjuncta Jo. Novii pro operibus S. Dionysii adversus Laur. Vallam. Apologia,

pta A. C. 532. e) in collatione CPolitana jaſtantibus Catholici reſpon-
derunt : *illa teſtimonia qua vos Dionyſii Areopagita dicitis, unde poteſtis oſten-
dere vera eſſe, ſicut ſuſpicamini? ſi enim ejus erant, non potuiſſent latere B.
Cyrillum. Quid autem de B. Cyrillo dico? quando & B. Athanaſius ſi pro-
certo ſciſſet ejus fuiſſe, ante omnia in Nicano Concilio de conſubſtantiali Tri-
nitate eadem teſtimonia proruliſſet adverſus Arii diverſa ſubſtantia blaſphemias.
Si autem nullus ex antiquis recordatus eſt ea, unde nunc poſſitis oſtendere quia il-
lus ſuit neſcio.* Ibidem, ut ab Eulogio apud Phot. Cod. 230. Leontio
ſpaxos octava de ſectis, Facundo lib. 1. & Liberato in breviario c. 10.
Apollinaris arguuntur quod ſcripta præclarorum Eccleſiæ Docto-
rum falſaverint, Julioque Epifcopo Rom. Epistolam ad Dionyſium
ſuppoſuerint, ut adeo non abſurde conjecerit Eduardus Stillingflee-
tus f) Dionyſium iſtum Apollinaris diſcipulum ſub Areopagita no-
mine ſcripta ſua ex Plotini, Porphyrii, Jamblichi & aliorum Platoni-
corum g) ſcriptis in cruſtata edidiſſe, dicatſeque Timotheo, quo
nomine uti notiſſimus ille S. Apoſtoli Pauli diſcipulus fuit, ita memo-
ratur etiam Timotheus quidam inter Apollinaris diſcipulos à Dama-
ſo, Gennadio, Auguſtino, Theodorito V. 10. Hiſt. aliisque. Saltim
probabilius eſſe videtur Areopagita ſcripta ſuppoſita fuiſſe ab Apolli-
naris (vel ut Morino viſum ab Eutychianis) quam à Gregorio M.
quæ Clariffimi Dodvelli ſuſpicio eſt p. 389. lib. de jure Laicor. ſacer-
dotali. Quin ne lecta quidem à Gregorio Dionyſii ſcripta (licet hom.
34. in Evang. illius dictum memoret) colligunt Petavius de Angelis
p. 107. & Jo. Morinus de ſacris Eccleſiæ Ordinatt. p. 421.

6. *Dionyſii Alexandrini commentaria in Areopagitam quæ lau-
dantur à Jo. Cypariſſiota de Theologia Symb. quæque in Bibl. nobilis
Veneti, Collini MSta fuiſſe teſtatur Turrianus, non Epifcopi illius, me-
dii ſæculo tertio clari ſunt, ſed longe junioris Dionyſii Alexandrini Rhe-
toris, ut notatum Edm. Albertino de Euchariftia p. 261. Neque diverſa
à *Ἐπιτομῆς* in Dionyſium quas alii tribuunt *Johanni Scythopolitano*, quas-
que *Maximi* Monachi ſcholiis permixtas Uſſerius * obſervavit. Has latine
verterat Anaſtaſius Bibl. ſed illa verſio intercidit. Vertit & Rob. Lincol-
nien-*

A 3,

nien-

e) Baron. ad A. C. 532. n. 39.

f) Reſponſ. ad Creſſii Apologiam de fanaticiſmo Eccleſiæ Rom. c. 2. p. 133.

g) *Platonicæ quo ad potius decreta perſecutus, Chriſtianiſta ea dogmatibus alligare contendit.*
Ita de Dionyſio Petavius IV. 10. de DEO. Confer Tho. Galeum ad Jamblichum de
Myſteriis Egyptior. p. 107.* Vide ejus diſſ. de Dionyſio quam H. Warthonus edidit ad calcem libri de ſcripturis ſacris
que vernaculis. p. 299.

nlensis. Cæterum *Maximi* scholia & *Georgii Pachymera*, Maximum plerumque secuti, paraphrasis Græce & latine exstant in editione operum Dionysii Corderiana. *Johannis Darenfis* Metropolitanæ commentarios Syriace scriptos necdum editos Jo. Morinus h) ait Maximo & Pachymeræ ingenii acumine & Philolophicis in re Theologica ratiociniis longissime antecellere, verum neutiquam scriptos esse sæculo quarto, ut Abrahamo Ecchellensi i) persuasum, sed post A. C. 692. *Germani*, Patriarchæ CPol. scholia in Bibl. Vaticana adhuc servantur. *Georgii Hierommonis* in Bibl. Medicea. Latine vertit scripta Areopagitæ tributa perlatæque in Galliam A. C. 827. *Hilduinus* Abbas Sandionysianus ad Ludovicum Pium Imp. quæ ejus interpretatio præter pauca Areopagiticis ejus k) inserta interiiit. *Johannis Scoti* Erigenæ ad Carolum Calvum, & *Johannis Saraceni* circa A. 1180. clari exstat, quemadmodum & *Thoma* Vercellensis Abbatis circa A. 1240. Paraphrasis seu Commentarius in Dionysium: Scholia Dionysii Carthus. & Hugonis, Alberti M. & Thomæ. *Roberti* quoque *Grostehead* Lincolnensis Episcopi versionem & commentarium servat Bibl. Collegii corporis Christi Oxon. Transulerunt etiam Dionysium latine *Ambrosius Camaldulensis*, *Marsilius Ficinus* Mysticæ Theologiæ quam *Job. Eccius* quoque & *Carolus Hersentius* illustrarunt, & libri de Mystica Theol. interpres, tum *Joach. Perionius*, *Conradus Clauserus* & novissime *Balthasar Corderius*. Prima editio Græca lucem vidit Florentiæ in ædibus Philippi Juntæ 1516. 8. præfixo Glossario Græcò vocabulorum difficiliorum, quod in MS. Cæsareo etiam reperit Lambecius & male pro inedito habuit. Alias Græcas latinasque à Caveo, Ittigio l) Nourrio & Cozza recensitas omitto. Corderianam præstantissimam Græco latinam Antvverp. 1634. fol. 2. Vol. (cui A. 1644. defensio Areopagitæ, auctore *Joanne Chaumontio* accessit,) distinctius recenset Labbeus T. 1. p. 260. seq.

7. In Bibliotheca Cæsarea præter Latinos duos exstant Codices MSS. Græci tres operum Dionysii, quos cum Corderiana editione conferri operæ pretium esse notat Lambecius quem vide Lib. III. p. 67. sqq. & in itinere sacro Cellensi p. 175. seq. Idem Lambecius *Epistolam* ibi MS.

h) De sacris Ecclesiæ ordinationibus p. 423. seq.

i) In Epistola ad Jo. Morinum apud Rich. Simonem ad Gabr. Philadelphiensem p. 279. & in notis ad Catalogum Hebed Jesu p. 46. Confer. Hottingeri Bibl. Or. p. 290.

k) Hilduini Areopagitica vide apud Surium ad IX. Octobr.

l) Diss. de Patribus Apostolicis p. 134. seq. Nourrius diss. 10. Apparat. ad Bibl. Patrum c. 21. & Cozza Vindic. Areopagit. part. 2. c. 22.

MS. exstare refert ad *Timotheum*, de morte SS. Apostolorum Petri & Pauli. Nam *Epistola de Ecclipsi Solis ad Apollonbanem* c) quæ latine tantum ex Hilduini Arcopagiticis à Corderio T. 2. p. 273. cum Halloixii notis exhibetur, in Codicibus Græcis Cæsareanis etiam exulat. Dionysii loca plura profert Gregoras lib. 23. Hist. quemadmodum & Plotini Maximique.

8. Deperdita Dionysii hujus scripta sunt, *περὶ ψυχῆς*, *περὶ δικαίων καὶ θεῶν δικαιωτηρῶν* *περὶ θεῶν ὕμνων*, *περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν*, *περὶ θεολογικῶν ὑποτυπώσεων* (cujus operis frequenter meminit Dionysius, Vide T. 1. p. 437. 444. 455. 465. 482. 490. 492. 497.) & *περὶ συμβολικῆς θεολογίας*. His Pachymeri in prooemio p. XLIII. memoratis, ex Gyrardo dial. 5. de Poëtis qui id in Commentariis Græcis observasse se ait, adjunges *περὶ τῶν μακαρίων ἱεροθεῶν* de illo nimirum *Hierotheo* præceptore suo, ex cujus *ἱρατικῶν ὕμνων* affert quædam Dionysius cap. 4. de divinis nominibus. Anonymus MS. apud Lambecium lib. 3. p. 69. addit *περὶ τῆς κατὰ νόμον ἱεραρχίας*. Sed addit è male lecto libri de Eccles. Hierarchia loco, ut notavit Halloisius apud Corder. T. 2. p. 379. Idem recte monet librum *περὶ τῶν Ἀγγελικῶν ἰδιοτήτων καὶ τάξεων* qui c. 4. de divinis nominibus allegatur, haud diversum esse à libro qui exstat de Cœlesti Hierarchia. Vide etiam si placet quæ ibidem Halloisius subjungit de *Βίβλῳ Μαρτυρῶν S. Eutropii* sodalis sui, quæ cum *Epistola ad Clementem* Episcopum Romanum misisse Dionysius traditur apud Vincentium Bellovac. XL 18. speculi Hist.

9. De libro triplici, qui *Pastoris* titulo ex veteri latina versione a) exstat, & visiones 4. Mandata 12. ac 10. similitudines complexus ab antiquis Scriptoribus tributus est HERMÆ sive illi (quod magis placet) cujus mentio Rom. XVI. 14. sive Hermæ, Pii Episcopi Rom. fratri b) pauca erunt, quæ notabo post virorum doctissimorum industriam.

e) In illa Epistola pro *Philippo Arida* Philippi Medmæi Mathematici nomen reponendum est, de quo dixi lib. 3. cap. 5. § 8.

a) *Anastasio* Bibliothecarium versionis illius auctorem esse incerta plane & parum credibilis conjectura est Casp. Barthii, notis ad Hermam. p. 855. neque de *Rufino* constat, cum minime necesse sit veteres omnes interpretationes deberi Anastasio atque Rufinis. Etiam hoc sine causa à Barthio pronunciatum esse existimo p. 860. 868 & 870. quod interpres tantum eclogarium egerit. Dubito quoque an multi assensuri sint doctissimo Viro Tho Galeo, qui præfat. ad Opuscula Physica Ethica & Mythologica Pseudoclementem in libro *Pastoris* citat. *Nam Clementis*, inquit, *opus esse videtur sicut quæ sicut.*

quio.

am. Inprimis afferam loca nonnulla veterum, Cotelerio qui magnifica eorum numerum editioni suæ præfixit, præterita. Philaltrius hæresi CXXII. *Cum anima facta sit, ex nihilo scilicet ut scriptum est: qui fecit ex nihilo omnia ut essent quæ non erant.* Confer lib. 2. Hermæ mandat. 1. Auctor Homiliæ de aleatoribus ad calcem Operum S. Cypriani: *Dicit enim Scriptura Divina, Væ erit Pastoribus. Quod si ipsi Pastores negligentes reperti fuerint, quid respondebunt Domino pro pecoribus? à pecoribus se esse vexatos? non credetur illis. Incredibilis res est Pastores pati posse aliquid à pecore. Magis punientur propter mendacium suum.* Confer lib. 3. similitudine IX. n. 31. Johannes Sarisberiensis Epistola 172. c) Pastorem Hermæ accenset libris Apocryphis V. T. quod etiam fieri in Codice latinorum Bibliorum ante 800. annos exarato qui in Bibl. S. Germani extat, notatum Rich. Simoni lib. 2. Hist. Crit. N. T. p. 106. Franciscus enim Junius fallitur, qui per Pastorem intellexit librum tertium Maccabæorum, ideoque tacito licet nomine illum perstringit Stephanus le Moyne notis ad Varia sacra p. 1065. ubi illustrat stichometriam Nicephori, in qua veluti in Gelasii decreto & Athanasii synopsi inter Apocrypha N. T. Pastor Hermæ memoratur. Secutus tamen Junii sententiam Petrus Pithoeus est, de latinis Biblior. interpretibus p. 8. His adde locum Didymi in Catena ad Job. VIII. 17. à Patricio Junio edita p. 202. & alium Operis imperfecti in Matth. XIX. 28. quem testimoniis de Herma adjungere jubet ipse Cotelerius ad lib. 3. similitud. 9. §. 2. p. 112. tum loca Origenis T. 14. in Matth. 19. p. 361. edit. Huetii, & tractat. 30. in Matth. 24. in veteri latina versione, quæ præter locum ex Catena MS. in Epistolas Catholicas ad Jacob. I 6. observavit C. V. Jo. Ernestus Grabe Spicilegii Patrum T. 1. p. 303. 304. Denique Bernardus de Montfaucon Sacerdos & Monachus Benedictinus in præclara sua Athanasii editione Tom. 3. ex Codice Colbertino vulgavit Doctrinam sub Athanasii nomine ad Antiochum, nec Cotelerio, nec tunc cum spicilegium ederet doctissimo Grabio visam, in qua fragmenta bene multa Græca Hermæ d) oc-

b) Ita Pseudo Tertull. 3. adversus Marcion. & liber Pontificalis in vita Pii. Sed antiquiorem esse Hermæ librum scriptum ante excidium Hierosolym. Clemente Romano Episcopo, & ab Irenæo jam pro libro sacro laudatum, recte monuere Pearsonius Vindic. Ignatii lib. 1. c. 4. & lib. 2. c. 13. f. 408. & H. Dodwellus diss. de successione Rom. Pontificum c. XI. §. 5.

c) Confer Cotelerii notas ad T. I. monumentor. Ecclesiæ Græcæ p. 725. & quæ pridem scripsi in Codice Apocrypho N. T.

d) occurrunt, quæ legisse neminem pœnitebit: quare ea hoc loco cum adjuncta à me ut conferri possit antiqua versione exhibere integra juro, cum prius notavero Clariss. Nourrium quoque testimonia Veterum de Herma exhibere in Apparatu ad Bibl. Patrum edit. in fol. p. 1367. seqq. sed nulla addidisse Cotelerianis, præter locum Clementis VI. Strom. p. 638. & alterum Græbio etiam notatum Origenis ad Matth. XXIV. 32.

Fragmenta S. Hermæ ex Doctrina ad Antiochum Ducem, edita sub nomine S. Athanasii Alexandrini.

Lib. 2. Mandatum Primum.

Pag. 252. Tam. 3. edit. Benedictin. Πρῶτον πάντων πίστευσεν, ὅτι ἓς ἐστιν ὁ Θεός, ὁ τὰ πάντα κτίσας καὶ καταρτίσας καὶ ποιήσας ἐκ μηδενός. Οὐ μόνον πάντα χωρῶν, ἀλλὰ καὶ ἀχράντων ὧν ἔστι.

Primum omnium crede, quod unus est Deus, qui omnia creavit & consummavit, & ex nihilo omnia fecit. Ipse capax universorum, solus immensus est.

Mandatum II.

Pag. 253. Ἀπλόγητα ἔχει καὶ ἀκαταλόγητον γενῆ, καὶ ἔστιν ὡς τὸ νηπιά τὸ μὴ γνώσκοντα πηγήλου, τὸν δούλου λαοῦ τὸν σωτηρίου τῶν ἀνθρώπων. Πρῶτον μὲν μηδενός καταλάλει, μηδὲ ἡδέως ἀκούει καταλαλῶντος. Εἰ ἦ μὲν, καὶ σὲ ἀκούων ἐνοχῶ ἕσθι τῆς ἀμα-

Simplicitatem habe, & innocens esto; & eris sicut infans, qui nescit malitiam, quæ perdidit vitam hominum. Primum de nullo male loquaris, neque libenter audias male loquentem. Sin vero, & tu audiens particeps eris

d) Græcos Hermæ libros inspiciendi magno desiderio flagrabat Grotius Epistola 768. qua testatur se fragmenta Christianorum primi & secundi seculi diligenter collegisse. Forte in Græcis, si integra exstarent, occurreret quod auctor libri Pontificalis memorat mandatum quod præcepit Angelus Domini cum venit ad Hermam in habitu Pastoris, & præcepit ei ut S. Pascha die Dominica celebraretur. Ad aliud enim opus respicere illum scriptorem ægre crediderim. Cæterum latina quæ habemus Hermæ antiquiora esse Tertulliano, & ab illo lecta persuadet sibi Clariss. Nourrius Apparatu ad Bibl. Patrum diss. IV. c. 6. p. 53. Præterea Cotelerius notis ad lib. 2. mand. 5. laudat interpretationem Codicis Victorini, sive Bibliothecæ S. Victoris, præf. si non raro in harentem Græcis ab Antiocho in Homiliarum opere citatis, magna usus futuram, si quando Hermæ, quæ lingua scripsit, in luminis oras exierit.

ἀμαρτίας ἔ καταλαλῶντι. Πονηρὸν
 γὰρ πνεῦμά ἐστιν ἡ καταλαλία καὶ ἀκα-
 τήσαρον δαιμόνιον, μηδέποτε εἰρηνεῦσι,
 ἀλλὰ πάντοτε ἐν διχοστασίαις κατοικῶν.
 Ἄπυχε ἐν ἀπ' αὐτῶ, καὶ εἰρηνην ἔχεις
 μὲν πάντων. Ἐνδύσαι δὲ τὴν ἀπλότητα
 καὶ τὴν σεμνότητα, ἐν οἷς ἴδεν
 πρῶτον ἀμαρτίας δὲ πονηρὸν, ἀλλὰ πάντα
 ἴμαλα καὶ ἰλαρά.

peccati male loquentis de fratre
 tuo. Perniciosa est delectatio, in-
 constans dæmonium est; nun-
 quam in pace consistit, sed semper
 in discordia manet: contine te ab
 illa, & semper pacem habe cum
 fratre tuo. Indue constantiam
 sanctam in qua nulla sunt peccata,
 sed omnia læta sunt.

Mandatum III.

Κληθεὶαν ἀγάπῃ, καὶ πᾶσι
 ἀληθείαι ἐκ τῆ σῶματός σου ἐκπορευέσθω,
 ἵνα τὸ πνεῦμα ἔ θεῶ κατακῆ σοι.
 Οἱ γὰρ ψευδόμενοι ἀθετεῖσι τὸν θεῖον.
 Ἐλαβὸν γὰρ πνεῦμα ἀληθείας καὶ ἐγέ-
 νοντο οἰκητήρια τῆ ἀληθινῶ πνεύ-
 ματος. (Τὰτο εἰαὶ ψευδὲς δόξα δώσωσιν,
 ἐμίανω τὴν ἔ θεῶ ὡς ἀδίκηνη, καὶ ἐγέ-
 νοντο δόξα στερηταί.)

Veritatem dilige, & omnis
 sermo verus ex ore tuo procedat, ut
 Spiritus, quem Dominus consti-
 tuit in carne tua, verax inveniatur
 apud cunctos homines &c. Qui
 ergo mentiuntur, abnegant Do-
 minum, non reddentes Deo depo-
 situm quod acceperunt. Accepe-
 runt enim Spiritum sine menda-
 cio. Hunc si mendacem reddant,
 coinquinant mandatum Domini,
 & fraudatores fiunt.

Ibidem.

Εὰν τὴν ἀληθείαν φυλάξῃς, δυ-
 νήσῃ σεαυτῷ ζωὴν περιποιήσασθαι.

Si veritatem servaveris, poteris
 vitam consequi.

Mandatum IV.

Φύλασσε τὴν ἀγνείαν, καὶ μὴ
 ἀναμεινέτω * ἵπτι τὴν καρδίαν σου ἐπὶ
 γυναικὸς ἀλλοτριῆς ἢ ἐπὶ πορνείας
 πνός, ἢ ἐπὶ πικρῶν ὀνομάτων. Τὰτο
 γὰρ ποιεῖν ἀμαρτίαν μεγάλην ἐργάζηται.
 - - Βλέπε ἐν, ἀπυχε δὲ τῆς ἐνδυμήσε-
 ος πάντης.

Mando, ait, tibi, ut castita-
 tem custodias, & non ascendat ti-
 bi cogitatio cordis de alieno ma-
 trimonio, aut de fornicatione, hæc
 enim parit peccatum magnum.
 - - Vide ergo tu; abstine te ab hac
 cogitatione.

* Leg. ἀναβαίνειτω

Mandatum V.

Φύλασσε τὴν αἰσία, καὶ μακροθυμίαν, καὶ γίνε σιωπὸς, καὶ πάντων τῶν πονηρῶν ἔργων κατακυριεύσεις, καὶ ἐργάσῃ πάσι δικαιοσύνην. Ἐάν γὰρ μακροθυμῶ ἔσῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατοικῆν ἐν σοὶ καθαρὸν ἔσται, μὴ σκοτίζεμενον ὑπὸ πονηρῶ πνεύματι, μὴ μιάμενον ὑπὸ τῆς ὀξυχολίας &c.

Æquanimis esto & patiens, & omnium operum nequissimorum dominaberis, & operaberis omnem justitiam. Quod si patiens fueris, Spiritus Sanctus qui habitat in te, mundus erit, & non obscurabitur ab aliquo nequissimo Spiritu, &c.

Ibidem.

Ἐάν γὰρ λαβῶν ἀψιθίου μικρὸν εἰς κεράμιον μέλιτι ἐπιχέῃς, ἕχι ὅλον τὸ μέλι ἀφανίζεσθαι, καὶ ἴσχυτον μέλι ὑπὸ ἧ ἑλαχίστη ἀψιθίου ἀπόλλυται; -- Ἐάν ᾗ εἰς τὸ μέλι μὴ βληθῇ τὸ ἀψιθίου, γλυκὺ εὐρίσκειται τὸ μέλι, καὶ ἔχρησον πάντως γίνεσθαι τῷ δεσπότῃ. Ἐλεπτε ἔν ὅτι ἡ μακροθυμία γλυκύτερη ἐστὶν ὑπὲρ τὸ μέλι, καὶ ἔχρησον ὅτι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐν αὐτῇ κατοικῆ, ἡ ὀξυχολία τὴν μακροθυμίαν μιάινει.

Si quis enim assumat absinthii pusillum & mittat in amphoram mellis, nonne totum mel exterminabitur? & tantum mellis à modico absinthio disperit. -- Sed si in mel non mittatur absinthium; dulce erit, & in usu Domino suo. Vide enim, quam sit æquanimitas dulcior melle; & utilis erit Domino qui in ipsa commoratur: nam iracundia inutilis est.

Ibidem.

Pag. 253. seq. Ἄκουε ᾗ καὶ τὴν ἐπιέργειαν τῆς ὀξυχολίας πῶς πονηρὰ ἔστιν καὶ πλανῶν τὴν δόξαν ἧ θεῶ, καὶ κατασφίβῃ τῇ ἑαυτῆς ἐνεργείᾳ ἕκαστα λατρεύον. ᾗ τῆς ὄντας πλήρεις ἐν τῇ πίστει, ἕδὲ ἐνεργῆσαι δύναται εἰς αὐτὰς, ὅτι ἡ δύναμις ἧ Κυρίου μετ' αὐτῶν ἔστιν. Ἀλλὰ λατρεύον τῆς διψύχους. Ὅταν γὰρ ἴδῃ τὴν τοιούτων ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀπιστίαν, περιβαλλεῖ

Audi nunc, inquit, nequitiam iracundiæ, quam prava, quamque noxia est, & quo pacto servos Dei evertit. Qui enim pleni sunt in fide, non potest nocere illis, quoniam virtus Dei est cum illis. Evertit enim dubios & vacuos. Quoties autem viderit tales homines, injicit se in corda eorum, & de nihilo aut vir aut mulier amaritu-

B 2

ἰαν-

* Forte μιανόμενος, vel μιήμενος.

ἑαυτὴν εἰς τὴν καρδίαν ἔ' ἀνδράπυ, καὶ
 ἕτως περαινέται ἀνδρωπος ἐνεκεν βια-
 τικῶν πραγμάτων, ἢ φίλυ τινός, ἢ
 περὶ δόσεως καὶ λήψεως ἢ περὶ τοιούτων
 μισθῶν πραγμάτων. Τάνυ πάντα
 μωρὰ ἐστίν, καὶ κενὰ καὶ ἀσύμφορα
 τοῖς ἔργοις ἔ' Θεῷ. ἢ ἡ μακροθυμία
 μεγάλη ἐστὶ καὶ ἔχουσι τὴν δύναμιν
 ἰσχυρὰν καὶ καθημένην * ἐν πλατυσ-
 μῳ μεγάλῳ, ἰλαρὰ, ἀγαλλιωμένη
 καὶ ἀμίεμνον ἔ' σοι δοξάζει τὸν Κύρι-
 ον ἐν παντὶ καιρῷ, μηδὲν ἔχουσα ἐν ἑαυ-
 τῇ πικρὸν, παρεμύενσα διὰ παντός ἐν
 περὶ ἡμῶν καὶ ἡσυχία. Ἄυτη ἔ' ἡ μα-
 κροθυμία κατοικεῖ μετὰ τῶν πίσιν
 ἔχοντων ἀόκληρον. ἢ ἡ ὀξύχολία
 πρῶτον μὲν μωρία ἐστίν καὶ ἐλαφρία
 φρονῶν. Εἶτα ἡ μῆνις ἐκ τοσούτων κα-
 κῶν συνιστάμενη γίνεται ἀμαρτία με-
 γάλῃ καὶ ἀνίατῳ. Ὅταν γὰρ πάντα
 τὰ ἀνδράπυ πάντα ἐν ἐνὶ ἀγγείῳ κα-
 τοικεῖ, ἔ' πῃ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ
 χωρὶς ἐκείνο τὸ ἀγγῳ, ἀλλ' ὑπερ-
 πλεονάζει, τὸ τρυφερόν πνεῦμα μὴ ἔχον
 ἀνὴθαι μετὰ ποιητῶν πνεύματῳ καὶ
 σκληρότητῳ κατοικεῖν, ὑποχωρεῖ †
 ἀπὸ ἑ τοιούτῳ ἀνδράπυ, καὶ ζητεῖ κα-
 τοικεῖν μετὰ περὶ ἡμῶν καὶ ἡσυχίας.
 Ἔπειτα ὅταν ἀποστῇ ἀπὸ τῷ ἀνδράπυ ἢ
 κατοικεῖ, γίνεται ὁ ἀνδράπυ ἐκείνῳ
 κενὸς ἀπὸ ἑ πνεύματῳ ἔ' ἁγίῳ, καὶ
 λοιπὸν πεπληρωμένῳ τῶν πνευμάτων
 τῶν πονηρῶν, καὶ ἐλθῳ ἀποτυφλοῦται
 ἀπὸ τῆς διανοίας τῆς ἀγαθῆς. ἕτως

dinem percipit, propter res quæ
 sunt in usu, aut pro convictu, aut pro
 aliquo verbo, si quod forte incidit,
 supervacuo, aut pro amico aliquo
 aut debito, aut pro his similibus re-
 bus supervacuis. Hæc enim stul-
 ta sunt & supervacua & vana ser-
 vis Dei. Æquanimitas autem va-
 lida est & fortis & habet virtutem
 magnam, & sedet in amplitudine
 magna, hilaris, in pace gaudens,
 & honorificans Dominum in
 omni tempore mansuete. Hæc
 enim æquanimitas habitat cum
 bene fidentibus. Nam iracundia
 stulta est & levis & fatua. De
 stultitia vero nascitur amaritudo,
 & ex amaritudine iracundia, ex
 iracundia vero furor. Hic ex tot
 malis creatus furor, operatur pec-
 catum magnum & insanabile.
 Cum enim hæc omnia in uno va-
 se sunt, ubi & Spiritus Sanctus mo-
 ratur; non capit hos vas sed su-
 pereflluat: quoniam tener Spiritus
 non potest cum malo Spiritu
 immorari, recedit & habitat
 cum mansueto: deinde cum re-
 cesserit ab homine cum quo habi-
 tabat, fit homo vacuus à Spiritu
 Sancto, & postea repletur spiriti-
 bus malignis, obcæcatur à cogi-
 tatione ** bona. Sic omnibus
 contingit. Recede ergo tu ab ira-

* Καθήμενη legit vetus interpres.

† Rectius Antiochus homilia 110. ἀποχωρεῖ.

** Non quasi ἀγαθὴ διάνοια hominem occæset, sed ut bona mente vacuus atque ita
 cæcus homo relinquatur.

ἢ συμβαίνει πᾶσι τοῖς ὀφυχολοῖς. & indue animæquitatem, & resiste iracundiæ; & invenie-
 ἄπειρα ἢ διὰ τῆς ὀφυχολίας τῆ πο-
 τηρῶ δαίμον. Ἐνδύσαι ἢ τὴν μακρο-
 θυμίαν καὶ ἀντίσηδι τῆ ὀφυχολία καὶ
 ἔση ἐπαινεῖται μετὰ σεμνότητι
 τοῖς ἠρασημένοις Ἰσὸ Κυρία. βλῆπε
 ἢ μὴ παρεαλογῆση τὴν ἐπιτολὴν ταύτην.
 Ἐὰν γὰρ ταύτην φυλάξης, δουήση καὶ
 τὰς λοιπὰς τηρήσαι. Ἰσχυε ἂν ἐν αὐ-
 τὰς καὶ ἐνδυναμῶ καὶ νικήσεις, καὶ
 ζήσεις Θεῷ.

Mandatum VI.

Pag. 254. Ἐπιτολὴν σοι ἐν
 τῇ πρώτῃ ἐπιτολῇ, ἵνα φυλάξης τὴν
 πίστιν καὶ τὸν φόβον, καὶ ἐγκρατεύση.
 Ἀπικρίθην, Ναί, Κύριε, ὡς εἶπεν.
 Ἀλλὰ νῦν θέλω σοι δηλώσαι καὶ τὰς δυ-
 ναμίας αὐτῶν, ἵνα νοήσης τὴν δύνα-
 μιν, ἣν ἔχουσιν καὶ ἐνέργειαν, διπλαῖ
 γὰρ εἰσιν, καὶ τὰ γὰρ ἴσθι δικαίῳ καὶ ἀδί-
 κῳ. Σὺ ἂν πίστευε τῷ δικαίῳ, τῷ ἢ
 ἀδίκῳ μηδὲν πείσσης. Τὸ γὰρ δι-
 καιον ὁρῶν ὁδὸν ἔχει, τὸ ἢ ἀδικον σπ-
 βλίγ.

Præceperam, inquit, tibi in
 primo mandato, ut custodires fi-
 dem & timorem, & * * pœnitenti-
 am. Etiam, inquam, domine. Sed
 nunc tibi volo monstrare virtutes
 horum mandatorum, ut scias effe-
 ctus illorum, quomodo ipsa posi-
 ta sunt ad justum pariter & inju-
 stum. Tu itaque crede justo, in-
 justo autem tu nihil crede. Ju-
 stitia enim rectam viam habet;
 at injustitia pravam.

Ibidem.

Δύο εἰσιν ἄγγελοι μετὰ Ἐπι-
 τολῆς, ἓς τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἓς
 τῆς ποτηρίας - - καὶ ἕμιν τῆς δικαιο-
 σύνης ἄγγελος τρυφερός ἐστὶ καὶ αἰ-
 σθητός καὶ πρᾶτος καὶ ἰσχυρός. Ὅταν
 ἢ ἔταις * ἐπὶ τὴν καρδίαν σε ἀναβῆ,
 αἰθίως λαλεῖ μετὰ σε περὶ δικαιοσύνης,
 περὶ ἀγνείας, περὶ σεμνότητι καὶ περὶ

Duo sunt genii cum homine.
 Unus æquitatis, & unus iniqui-
 tatis. - - Æquitatis genius tener
 est, lenis & verecundus, mansue-
 tus & quietus. Cum ergo in cor-
 tuum ascenderit, continuo loqui-
 tur tecum de justitia, de pudici-
 tia, de castitate, de benignitate, de

* Forte castitatis.

* Leg. ἔτ.

ἀυπερκείας, καὶ πᾶσι πάντος ἔργα δ.καίης,
 καὶ πᾶσι πᾶσι δειτῆς ἐσώξω. Ταῦτα πάντα
 ἔργα εἰς τὴν καρδίαν σου ἀναβῆ, γίνωσκε
 ὅτι ὁ ἀγγέλῳ τῆς δικαιοσύνης μὴ σὺ
 εἶσι. Ταῦτα ἂν πίσυε καὶ τοῖς ἔργοις
 αὐτῶ, καὶ ἐγκρατῆς αὐτῶ γίνῃ. Ὁρα
 ἂν καὶ ὁ ἀγγέλῳ τῆς πονηρίας τὰ ἔργα.
 Πρῶτον πάντων ὀξύχολός ἐστι καὶ πι-
 κρῶς καὶ ἀφρων, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶ
 πονηρὰ, κατασφύροντα τῆς οὐλῆς Θεοῦ.
 Ὄταν αὐτὸς ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἀναβῆ,
 γινώσθι αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶ. Πῶς
 Κύριε νοήσω αὐτὸν; Λέγει μοι, ἄκουε
 καὶ προσεχῆς γίνῃ. Ὄταν ὀξύχολία
 σοὶ τις προσέλθῃ, ἢ πικρῶς, γίνωσκε
 ὅτι αὐτὸς ἐστὶ ἐν σοὶ. Εἶσε λοιπὸν ἐπι-
 θυμία πρᾶξων πολλῶν, καὶ πολυτί-
 λεια ἰδεσμάτων καὶ κραυγαῶν πολλῶν
 καὶ πικρῶν τροφῶν καὶ ἰδιότων, καὶ
 ἐπιθυμία γυναικῶν καὶ πλεονεξία,
 ὑπερηφάνια καὶ ἀλαζονεία, καὶ ὅσα
 τῆς ὀργῆς ἀλλήσια. Ταῦτα ἂν ὅταν
 ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἀναβῆ, γίνωσκε,
 ὅτι ἀγγέλῳ τῆς πονηρίας ἐστὶ ἐν σοὶ.
 Σὺ ἂν ἐπιγίνῃς τὰ ἔργα αὐτῶ, δόξασθε
 ἀπ' αὐτῶ, καὶ μηδὲν αὐτῶ πίσυε. Ἐχεις
 ἂν ἀμφοτέρων τῶν ἀγγέλων πᾶς ἐσερ-
 γείας. Σύνεε ἂν καὶ ἀγγέλῳ τῆς δι-
 καιοσύνης πίσυσον.

venia, de caritate, de pietate.
 Hæc omnia cum ascenderit in
 cor tuum, scito quod genius æqui-
 tatis tecum est. Huic ergo genio
 crede & operibus ejus. Accipe
 nunc & genii iniquitatis opera.
 Primum amarus, iracundus & sto-
 lidus est, & opera illius pernicio-
 sa sunt, & evertunt servos Dei. Cum
 ergo in cor tuum ascenderit hæc,
 intelliges ab operibus ejus, hunc
 esse genium iniquitatis. Quomo-
 do, Domine, intelligam? Audi,
 inquit, & intellige. Cum iracun-
 dia tibi accesserit aut amaritudo,
 intellige eum esse in te, deinde cu-
 piditas multorum operum & opti-
 morum ciborum & ebrietatum
 & appetentia multarum † re-
 rum alienarum & superbia & mul-
 tiloquia, & ambitio & quæcunque
 his similia sunt. Hæc ergo cum
 in cor tuum ascenderit; intel-
 lige genium iniquitatis tecum esse.
 Tu ergo cum cognoveris opera
 illius, recede ab illis omnibus, &
 nihil illi crede, quia mala sunt ope-
 ra illius, & non conveniunt servis
 Dei. Habes ergo utrorumque
 Geniorum opera. Intellige nunc,
 & crede Genio æquitatis, quia
 doctrina illius bona est.

Mandatum VII.

Athanas. p. 255. Φοβῆ τὸν Κύ-
 ριον, καὶ Φυλάσσει τὰς ἐπιτολὰς αὐτῶ καὶ

Time Dominum, & manda-
 ta ejus custodi. Servans enim

† Leg. mulierum & rerum alienarum.

ἔση δυνατὸς ἐν πράξει, καὶ ἡ πράξις
 σε ἀσύγκριτον ἔσαι. φοβέμενοι
 τὸν Κύριον, πάντα καλὰ ἐργάσθη. ἕως
 ἔσω ὁ φόβος ὃν δὲ σε φοβηθήσεται.
 Τὸν διάβολον μὴ φοβηθῆς, ὅτι δύνα-
 μίς ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, εἰ δὲ φόβος. Ἐν
 ᾧ ἢ ἡ δύναμις ἢ ἔνδοξος, καὶ φόβος
 ἐν αὐτῷ. Πᾶς γὰρ ὁ δύνάμειν ἔχων
 καὶ φόβον ἔχει. Ὁ ἢ μὴ ἔχων
 δύναμιν, ὑπὸ πάντων καταφρονεῖται ---
 ὁ φόβος ἔν τῳ Κυρίῳ ἰσχυρὸς ἔστι καὶ
 ἔνδοξος. φοβηθήσεται ἢ τὸν Κύριον, καὶ
 ζήσεται αὐτῷ, φυλάσσει τὰς ἐπιτάχ-
 αῖς αὐτοῦ.

præcepta Dei, eris potens in omni
 actu, & omne negotium tuum erit
 incomparabile. Timens enim
 Dominum omnia bona operaberis.
 Hic est timor quo timere
 oportet, ut salvus esse possis. Dia-
 bolum autem ne timeas, timens
 enim Dominum dominaberis il-
 lius, quia virtus in illo nulla est.
 In quo autem virtus non est, is nec
 timendus quidem est: in quo ve-
 ro virtus gloriosa est, is etiam ti-
 mendus est. Nam qui virtutem
 non habet, ab omnibus contemni-
 tur. - - Timor utique Domini va-
 lidus & ingens & gloriosus est. Ti-
 me igitur Deum, & vives. Et qui-
 cunque eum metuerint, custodien-
 tes mandata ejus, eorum vita est
 apud Dominum: non custodien-
 tium autem nec vita in illis est.

Mandatum VIII.

Ἡ ἐγκράτεια διπλῆ ἐστίν. Ἐπί-
 των γὰρ δεῖ σε ἐγκρατέυεσθαι, ἐπίπι-
 των ἢ εἰ δέ. - - Τὸ πονηρὸν ἐγκρα-
 τέυεσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν αὐτό. Τὸ ἡγά-
 θον μὴ ἐγκρατέυεσθαι, ἀλλὰ ποιεῖν αὐτό.
 Ἄπει, φθισίς, ἐγκρατέυεσθαι ἀπὸ πάσης
 ποτηρίας, ἀπὸ μεθύσματων, ἀνο-
 μίας, ἀπὸ τρυφῆς πονηρᾶς, ἀπὸ ἐδεις-
 μάτων πολλῶν καὶ πολυτῶν, πλῆτης,
 καυχῆσεως, ὑψηλοφροσύνης καὶ ὑπε-
 ρφανίας καὶ ψεύδους καὶ καταλαλιᾶς καὶ
 ὑπεκρίσεως καὶ μνησκακίας καὶ πάσης
 βλασφημίας. Ταῦτα τὰ ἔργα πο-
 ηρᾶ ἐστὶ τῆ ζωῆ τῶν ἀνθρώπων. Τῶν

Abstinencia duplex est: à qui-
 busdam ergo abstinere oportet, à
 quibusdam vero non. - - A ma-
 lo abstinere, & noli id facere. A
 bono autem abstinere noli, sed fac
 illud. - - Audi, inquit, abstinere ab
 omni malo, adulteriis, ebrietati-
 bus & comestationibus malignis,
 ab esca nimia, à lautitia & inho-
 nestate, à superbia, ab abnegatione,
 à mendacio, à detractione, à
 nequitia ficta, à recordatione
 injuriæ & à fama pessima. Hæc
 enim sunt opera iniquitatum, à

των

των ἢ τῶν ἔργων δὲ ἐγκρατείας τὸν
 δῆλον ἔστι θεῶν. Ὅσαρ μὴ ἐγκρατευό-
 μεν^Θ τῶν, ἢ δύναται ζῆσαι τῶ θεῶ.
 Ἄκουε ἢ καὶ πῶ ἀκόλυθα τῶν, καὶ
 πολλὰ γὰρ εἰσι ἀφ' ὧν δεῖ τὸν δῆλον ἔ-
 θεῶ ἐγκρατείας, κλοπή, ψεύδ^Θ,
 ὑποστήρις, ψευδομαρτυρία, πλεονε-
 ξία, αλαζονεία, καὶ ὅσα τέτοις ὅμοια.
 Εἰ ἢ δοκῆσαι ποιηρὰ εἶναι ταῦτα; Ἀπ-
 κείδη, καὶ λίαν ποιηρὰ τοῖς δούλοις ἔ-
 θεῶ. - - Ἐγκρατεύου^Θ ἢ δὲ πάντων
 τῶν, ἵνα ζῆσης τῶ θεῶ, καὶ ἐγγρα-
 φῆται μὲ τῶν ἐγκρατευσμένων. Ἄ μὴ
 εἶ δὲ ἐγκρατεύου^Θ, ταῦτά ἐστιν. Ἄ ἢ
 δεῖ σε μὴ ἐγκρατεύου^Θ, ἀλλὰ ποιῆν,
 ἄκουε. Πάντων πρώτον πίστις, φέβ^Θ
 κυρία, ὁμόνοια, ἀγάπη ρήματα δι-
 καιοσύνης, ἀλήθεια, ὑπομονή. Τῶ-
 των ἀγαθότερον εἶδεν ἔστι ἐν τῇ ζωῇ
 τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα εἶναι πρὸς φυλάσσει
 καὶ μὴ ἐγκρατείας ἐπ' αὐτῶν, μα-
 κάριος ἐστι ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶ. Ἐἶτα τῶ-
 των ἀκόλυθα ἄκουε. Χήρης ὑπορη-
 τῆν, καὶ ὀρφανὸς ὑπερμῆνης ἐπισκεπ-
 τῆς, ἐξ ἀνάγκης λυτρώσασθαι τὸς δού-
 λους ἔστι θεῶ, φιλόξενοι εἶναι, ἐν γὰρ τῇ
 φιλοξενίᾳ ἐνέσκεπη ἀγαθοποιήσις.
 Ἡσύχιος εἶναι, ἐνδεέστερον γενέσθαι,
 πάντα * ἀσθενῶν πρὸς βύτην σέβασθαι,
 ἀσκήν δικαιοσύνην, ἀδελφότητα συν-
 τηρεῖν, ὑβερῶ ὑποφέρειν, μακροθυμοῦ
 εἶναι, φημισθικακόν, καμνοντάς τῃ ψυχῇ
 ἐπὶ μακαρίων, ἐγκαταλιμμένους ἀπὸ τῆς
 πίστεως μὴ ἀποβαλέσθαι ἀλλ' ἐπιστρέφειν
 καὶ, ἐνδύμενος ποιῆν, ἀμαρτάνοντας νε-
 φροῦν, χρεώσας μὴ θλίβειν, ἐνδεῖς
 μὴ λιπεῖν, καὶ ὅσα τέτοις ὅμοια ἐστιν.

quibus abstinere oportet servum
 Dei. Qui enim ab iis abstinere
 non potest, vivere Deo non pot-
 est. Audi nunc, inquit, & sequentia
 eorum. Et quidem multa sunt
 adhuc, à quibus abstinere debet
 servus Dei. A furto, ab abnega-
 tione, à falso testimonio, à cupi-
 ditate, à superbia & quæcunque
 iis similia sunt. Videntur ergo
 tibi hæc mala esse, an non? Equi-
 dem valde mala sunt servis Dei. - -
 Abstine ergo ab omnibus his ut vi-
 vas Deo, & scribaris cum abstinen-
 tibus. A quibus ergo debeas ab-
 stinere, illa sunt. A quibus au-
 tem non debeas abstinere, audi.
 Primum omnium est fides, timor
 Domini, caritas, concordia, æqui-
 tas, veritas, patientia, castitas. Jis
 nihil est melius in vita hominum,
 qui hæc custodierint & fecerint in
 vita sua. Deinde horum sequen-
 tia audi. Viduis administrare,
 orphanos & pauperes non despi-
 cere, & servos Dei ex necessitate
 redimere, hospitem esse. Hospi-
 talitate enim invenitur aliquan-
 do fructus bonus. Non contra-
 dicere, quietum esse, humillimum
 fieri omnium hominum, majores
 natu colere, studere justitiæ, fra-
 ternitatem conservare, contume-
 lias sufferre, æquamem esse;
 lapsos à fide non projicere, sed
 æquanimem facere, peccantes ad-
 monere, debitores non premere,

do-

* Interpres legit: ἐνδεέστερον γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων.

ἀκούσῃ ταῦτα ἀγαθὰ εἶναι ; ἢ γὰρ
τίτων, εἶπον, ἀγαθώτερον εἶναι δυνατὰ ;
Εὐμαζεῖ ἐν σαυτῶν ἐν τύποις, καὶ μὴ
ἐγκρατικῶν πάντων, καὶ ζήσεις τῷ
θεῷ.

& si qua iis similia. Videntur tibi
hæc esse bona ; an non ? Quid
enim melius est, inquam, verbis
istiis ? Vive ergo in his mandatis,
& noli ab eis recedere. Si enim
custodieris hæc omnia mandata,
vives Deo.

Mandatum IX.

Ρ. 256. Ἄρον ἀπὸ σοῦ τίω διψυ-
χίας, καὶ μηδέως ὅλως διψυχῆς ἀτή-
σαοθ' ὡσαύτ' ἔθεῖ, λέγων ἐν ἑαυτῷ ὅτι
πᾶς θυήσομαι αἰτήσαοθ' ὡσαύτ' ἔκυ-
ρια λαβεῖν, ἀμαρτηκῶς πσαῦτα νῆς
αὐτοῦ. Μὴ διαλογίζεσθαι, ἀλλ' ἐξ
ὅλης καρδίας σε ἑπίσπεσον ὡς Κύ-
ριον, καὶ αἰτῶ πρὸς αὐτὸ ἀδιστάκτως,
καὶ γνώσῃ τίω πλουσσωλαγχίαι αὐτοῦ,
ὅτι καὶ μὴ σε ἐγκαλίπη, * ἀλλὰ τὸ
αἴτημα τῆς ψυχῆς σε πληρόφορήσει.
Οὐκ ἐστὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὡς οἱ ἄνθρωποι μνη-
σκακῶντες, ἀλλ' αὐτὸς ἀμνησκακὴς ἐστὶ,
καὶ σωλαγχίαις τῶν ὅτι τίω ποιήσῃ αὐτῷ.
Σὺ ἐν καθάρσει τίω καρδίας σε γὰρ
πάντων, τῶν μάταιων τῶν, καὶ τῶν ψευ-
ειρημέων περὶ ῥημάτων, καὶ αἰτῶ ὡσαύτ'
Κυρίου, καὶ λήψῃ, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν
αἰτημάτων σε ἀστήρησῃ, εἰ μὴ ἀδι-
στάκτως αἰτήσῃ. Ἐὰν ἡ δισταξὶς ἐν
τῇ καρδίᾳ σε, καὶ μὴ λήψῃ τῶν αἰτη-
μάτων σε. Οἱ γὰρ διστακτοὶ εἰς τὸν
Θεόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ὡς δίψυχοι, καὶ γὰρ
ὅλως λαμβάνουσι τῶν αἰτημάτων αὐ-
τῶν. Οἱ ἡ ἐλοπιλεῖς ὄντες ἐν τῇ πίστει,
πάντα αἰτῶνται πεποιθότες ὅτι τὸν Θεόν,
καὶ λαμβάνουσι, ὅτι ἀδιστάκτως αἰτῶν-
ται

Tolle à te dubitationem, &
nihil omnino dubites. Petens
aliquid à Domino, ne dicas intra
te: Quomodo vero possum ali-
quid petere à Domino & obtinere,
cum sim peccator tantorum ma-
lorum in Dominum. Noli hoc
cogitare, sed ex totis præcordiis
convertere ad Dominum. Pete
sine dubitatione, & scies miseri-
cordiam Domini, quod non te de-
relinquet, sed petitionem animæ
suz adimplebit. Non est enim
Deus sicut homines memores in-
juriarum, & miseretur figmenti
sui. Ergo purifica cor tuum ab
omnibus viis hujus seculi, & obser-
va prædicta verba tibi à Deo data,
& accipies omnia bona quæ petis;
& ex omnibus petitionibus tuis
nihil deerit tibi, si sine dubitatio-
ne petieris à Domino. Qui ergo
tales non sunt, omnino nihil im-
petrant eorum quæ petunt. Nam
qui pleni sunt fide, omnia petunt
fidentes, & accipiunt à Domino,
quia sine dubitatione petunt.

C

ται

* Ἐγκαταλίπη Catena MS. in Acta Apost. apud Grabium T. I. spicilegii Patrum p 303.

μηδὲν διψυχῶντες. Πᾶς γὰρ διψυχῶς ἀπὸ μὴ μετανοίας, δυσκόλως σωθήσεται. Καθάρισον ἡνὶ καρδίαν σου ἀπὸ τῆς διψυχίας, ἔδυσαι ἢ τῆν πίσιν, ὅτι ἰσχυρὰ ἔσιν, καὶ πιστεῖ τῷ Θεῷ ἐπὶ πάντα τὰ αἰτήματά σου ἀαῖται λήψη. Καὶ ἰάν αἰτησάμενός ποτι ᾧ Θεῷ ἔ Κυρίῳ αἰτημά τι, καὶ μὴ ἀπολήψη, μὴ διψυχήσης ὅτι τάχιον ἔκ ἔλαβες τὸ αἶτημα τῆς ψυχῆς σου. Πάντως γὰρ διὰ περισσόν ἵνα ἡ ᾧ πτωμαῖ ἡ ὁ σὺ ἀγ, οἷς, ἔκ ἔλαβες. Σὺ ἔν μὴ διαλιπῆς ἐυχόμενῶ τὸ αἶτημα τῆς ψυχῆς σου, ἕως ἔ ἀπολήψη αὐτό. Ἐὰν ἡ ἐκκακῆσης καὶ διψυχήσης αἰτήμα, ᾧ, ἑαυτὸν αἰλώ, καὶ μὴ τον διδόντά σοι. Βλέπει ἡν τῆν διψυχίαν ταύτην, πονηρὰ γὰρ ἔσιν καὶ ἀσίνει, καὶ πολλὰς ἐκρί, ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ γελίαν πίστεως καὶ ἰσχυρῆς. - - Καταφρόνησον ἡν αὐτῆς ἐν παντί προέγμω ἔδυσάμενος τῆν πίσιν τῆν ἰσχυρῆν καὶ δυνατήν. Ἡ γὰρ πίσις πάντα ἐπαγγέλλεται, πάντα πλειοῖ. Ἡ ἡ διψυχία μὴ καταπισύνοσα ἑαυτῷ, πάντων ἀποτυγχάνει τῶν ἔργων αὐτῆς ἡν προέγει. - - Σὺ ἔν δέλευε τῆν ἐυχῆ σου, τῆν δυνάμει τῆς πίστεως. - - Καὶ ζῆσον τῷ Θεῷ καὶ πᾶσι, ἡ καταφρονησάντες. *

Omnis enim dubitans homo, si non pœnitentiam egerit, difficile Deo viver. Purifica ergo cor tuum à dubitatione, & indue fidem, & crede Deo; & omnia quæ petieris, accipies. Sed si petas aliquando petitionem, & non accipias, noli dubitare, quia non cito acceperis petitionem animæ tuæ: forsitan enim propter tentationem aut pro peccato tuo, quod tu ignoras, tardius accipies petitionem tuam. Sed tu noli desinere petendo petitionem animæ tuæ, & accipies. Si autem cessaveris petendo, de te queraris, non de Deo qui non dederit tibi. Vide ergo dubitationem hanc, quam perniciosâ sit, & laeva, & multos radicitus evellat à fide, etiam valde fideles & firmos. - - Contemne ergo dubitationem, & dominaberis illius in omni re. Indue firmam fidem & potentem. Fides enim omnia repromittit, & omnia consummat. Dubitatio autem non credit se aliquid impetraturam omnibus operibus suis quæ agit. - - Tu igitur serva virtutem fidei. - - Et vives Deo; & omnes vivent Deo, quicumque hæc egerint.

Man-

* Interpres videtur legisse ὅτι ταῦτα φρονήσαντες. Si vero recta est lectio καταφρονησάντες, intellige τῆς διψυχίας. De qua paullo antè; καταφρόνησον ἡν αὐτῆς.

Mandatum X. (Athanas. XI.)

P. 257. Ἄρο, ἀπὸ σὺ τὴν λύπην, καὶ γὰρ αὕτη ἀδελφὴ ἐστὶ τῆς διψυχίας, καὶ τῆς ὀξυβολίας. Πῶς, Κύριε, ἔφη, ἀδελφὴ ἐστὶ αὐτῆς; ἄλλο γὰρ μοι δοκῶ ὀξυβολία, καὶ ἄλλο διψυχία, καὶ ἄλλο λύπη. Διὰ τί, φησὶ, καὶ νοεῖς τὰ λεγόμενά σοι; καὶ νοεῖς ὅτι ἡ λύπη πάντων τῶν παθῶν προηροτέρα ἐστὶ, καὶ δευτέρα τοῖς δόλοισιν ἔθει, καὶ ὅρα πάντα τὰ πνεύματα καταφθίνει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐκτρίβει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ πάλιν σώζει.

Longe fac à te omnem tristitiam: etenim hæc soror est dubitationis & iracundiæ. Quomodo, inquam, Domine, soror est harum? Aliud mihi videtur tristitia, aliud iracundia, aliud dubitatio. Et ait: Si ne sensu, non intelligis. Tristitia enim omnium spirituum nequissimus est, & pessima servus Dei, & omnium spiritus exterminat, & cruciat Spiritum Sanctum, & iterum salvum facit.

Ibidem §. II.

Καὶ γὰρ ἐκείνοι οὐ νοῦσι οἱ βάλουλοις ἑαυτοὺς εἰς τὰ σαρκικά καὶ κοσμικά πράγματα. - - Οἱ δὲ φόβον ἔχοντες Θεοῦ, καὶ ἱερυνῶντες πρὸς θεῶν ἔργων, καὶ ἀληθείας, καὶ τὴν καρδίαν ἔχοντες πρὸς Κύριον, πάντα τὰ λεγόμενα αὐτοῖς πάλιν νοεῖσι, καὶ συνίστανται, ὅτι καθαροὶ εἰσι καὶ ἀμέλεινοι, δὲ πείρας φρονήσεως καὶ μελέτης κοσμικῆς, καὶ ἄδεν ἄλλο εἰ μὴ τὸν φόβον Θεοῦ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς. Ὅπου γὰρ ὁ Κύριος κατοικεῖ, ἐκεῖ καὶ σύνεσις πολλή. Κολλήθητι ἔν τῷ Κυρίῳ καὶ πάντων νοήσεις. Ἄκου ἔν πῶς ἡ λύπη ἐκτρίβει τὸ πνεῦμα καὶ πάλιν σώζει. Ὅταν ὁ διψυχὸς ἐπιβάληται πρᾶξι π καὶ δόπουχῃ ἀφ' τὴν διψυχίαν αὐτῆ, ἡ λύπη ἐκπρένεται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ λυπεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ συνοχωρεῖ αὐτό. Ἔτι πάλιν ὄξυ

Hujusmodi non intelligunt quæstiones divinitatis; obscurantur enim iis negotiis, & corrumpuntur & confringuntur. - - Qui autem timorem Domini habent, & scrutantur de Deo veritatem; cogitationem omnem habent ad Dominum. Omnia, quæ dicuntur eis, percipiunt, & statim intelliguntur, quia habent timorem Domini in se. Ubi enim Spiritus Domini inhabitat; ibi & sensus multus adjungitur. Adjunge ergo te Domino; & omnia intelliges ac senties. Audi nunc insipiens; quem admodum tristitia cruciat Spiritum Sanctum, & quomodo salvum facit. Cum dubius inciderit in negotium aliquod, & non pro- venit illi propter dubitationem;

χολία ὅταν κολληθῆ τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς
 πρᾶγμα τῶν ἔργων, καὶ λίαν τικρανθῆ
 καὶ ποιήσῃ τι κακόν, πάλιν ἡ λύπη
 εἰσπορεύεται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώ-
 πῳ ὅτι ὀξυχολήσῃ, καὶ λυπείται
 ἔτι τῷ πράξει αὐτῆς, ἢ ἐπράξει, καὶ
 μετάνοι ὅτι ποιηρὸν ἐργάσατο. Αὕτη
 ἐν ἡ λύπη δοκεῖ σωτηρίας εἶναι, ὅτι τὸ
 ποιηρὸν πράξας μετάνοι. Ἀμφότε-
 ρα ἡ ἴσως πράξων λυπᾷ τοὺς ἀνθρώ-
 πους. Ἡ μὲν λύπη, ὅτι ἀπέτυχῃ τῆς
 πράξεως, ἢ ἡ ὀξυχολία, ὅτι ἐπράξει
 τὸ ποιηρὸν. Ἀμφότερα ἐν λυπηράδι
 τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ. Ἄρον ἐν δόξῃ
 σὺ τὴν λύπην, καὶ μὴ θλίβῃς τὸ πνεύ-
 μα τὸ ἅγιον τὸ ἐν σοὶ κατοικῶν, μή-
 πῃ ἐντεύξηται τῷ Θεῷ, καὶ δόξῃ, δὸς
 σὺ. Τὸ γὰρ πνεῦμα ἡ Θεοῦ τὸ δοθέν
 εἰς τὴν σάρκα ταύτην, λύπην σκε-
 κῆν ἔχῃ ὑποφέρει, ἢ δὲ στενωπῶν.
 (λύπη * γὰρ ἡ ὅλη τις ἀμαρτήμασι
 ροιήν ἔχει ὀφέλιμα, εἰ μὴ πάλιν ἀ-
 μαρτήτης.) Ἐνδύσῃ ἐν τῷ ἰλαρότητι
 τῷ πάντοτε ἔχοντι χάριν ὡς τῷ
 Θεῷ, καὶ ἐν προσδοκίᾳ, ὡς αὐτῷ, καὶ
 ἐν τρυφῇ ἐν αὐτῇ. Πᾶς γὰρ ἰλαρὸς
 ἀνὴρ ἀγαθὰ ἐργάζεται, καὶ ἀγαθὰ
 φρονεῖ, καὶ καταφρονεῖ τῆς ματαιῆς λυ-
 πῆς. Ὁ δὲ λυπηρὸς ἀνὴρ πάντοτε ἐργάζεται
 καὶ ἀνομίᾳ ἐργάζεται, μὴ ἐντυχεῖται
 μήτε ἐξομολογῆται τῷ Θεῷ. Πάντοτε
 γὰρ λυπηρὸς ἀνδρὸς ἡ ἐντεύξις σὺν ἔχει
 δύναμιν ἢ ἀναβῆναι ἐπὶ τὸ θυσιαστή-
 ριον ἢ Θεῷ, ὅτι ἡ λύπη ἐγκαθίσταται εἰς
 τὴν καρδίαν αὐτῆς. Μειμγμένη ἐν ἡ

tristitia hæc intrat in hominem, &
 tristem facit Spiritum Sanctum, &
 vexat eum. Deinde iterum; ira-
 cundia cum accesserit homini pro
 negotio aliquo, vehementer iras-
 citur, & hæc ira intrat in præcor-
 dia irascentis, & vexatur in nego-
 tio suo quod agit, & postea pœnit-
 tet quod male fecerit. Utræque
 ergo res lædunt Spiritum San-
 ctum, dubitatio & tristitia. Du-
 bitatio; quia non successit actus
 ejus: & tristitia; quia fecit iracun-
 diam Spiritui. Aufer ergo tristi-
 tiam à te, & noli offendere Spiri-
 tum Sanctum, qui in te habitat, ne
 roget Dominum & recedat à te.
 Spiritus enim Dei qui datus est in
 carnem, tristitiam non sustinet.
 Indue te ergo hilaritate, quæ sem-
 per habet gratiam apud Domi-
 num; & lætaberis in eâ. Omnis
 enim hilaris vir bene operatur, &
 bona sapit & contemnit inanem
 tristitiam. Vir autem tristis male
 facit, quia tristem facit Spiritum
 S. qui datus est homini hilari. Et
 iterum male facit quod tristis orat
 Dominum, & non ante facit exo-
 mologesin, & non impetrat à Deo
 quod petit. Semper enim oratio
 tristis hominis non habet virtu-
 tem ut accedat ad altare Dei -
 quoniam tristitia sedet in corde
 ejus. Cum ergo mixta fuerit ora-

λυ-

* Hæc verba quæ uncis inclis, neque in veteri latina Hermæ versione, nec in Antiochi
 homilia 25. ubi mandatū hoc Hermæ affert, leguntur.

λύπη ἢ κοσμικὴ μὲν τῆς ἐντεύξεως, καὶ ἀφίησι τὴν ἐντεύξιν ἀναβῆναι καθάρα εἰς τὸ θυσιαστήριον. Ὡστερ γὰρ ὁ ἅγιος μεμιγμένον τὴν αὐτὴν ἡδονὴν σὺν ἔχουσιν, ὅπως καὶ λύπη μεμιγμένη μὲν ἔστω ἁγίου πνεύματος τὴν αὐτὴν ἐντεύξιν σὺν ἔχει. Καθάρισον ἑν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς λύπης ποιησάς ταύτης, καὶ ζῆσον τῷ θεῷ.

tio Viri cum tristitia, non patietur orationem mundam ascendere ad altare Dei. Sicut enim vinum aceto mixtum eandem suavitatem non habet, sic & tristitia Spiritui S. mixta eandem orationem mundam non habet. Muri-da ergo te à tristitia mala, & vives Deo.

Mandatum XII. (** Athanasio X.)

P. 256. Ἄρον ἀπὸ τοῦ πᾶσι ἐπιθυμίαν ποιητῶν, ἵνδυσαι τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἀγαθὴν καὶ ἁγιάν. Ἐπιθυμία γὰρ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, μήποτε τὴν ποιητῶν ἐπιθυμίαν * (καὶ χαλιναγωγῆσθαι αὐτὴν καθὼς βύβαλι.) Ἄγρια γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία (ἢ ποιεῖται, καὶ δυσκολῶς ἡμερεύεται. φοβερωτέρα γὰρ ἐστὶν καὶ λίσσεται αὐτῆς ἀγροῦσι δαπανᾷ τὴν ἀνθρώπων) μάλα εἰ ἀνὴρ ἐμπροσθὴν εἰς αὐτὴν ὁ δὲ θεὸς, καὶ εἰ μὴ ἢ συνετός, δαπανᾷται ὑπὸ αὐτῆς δεινῶς. Δαπανᾷ ὅτι τῆς μὴ ἔχοντος ἵνδυσαι ἐπιθυμίας ἀγαθῆς, ἀλλ' ἐμπροσθὴν τῷ αἰῶνι τῷ. Τῆς ἑν ὁ δὲ δίδωσιν εἰς θάλασσαν: Ποία, κύβη, εἰσὶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ποιητῶν, τὰ ὁ δὲ δίδωσιν εἰς ἀνθρώπων εἰς θάλασσαν; γινώσκων μὴ, ἢ Φύγω ἀπ' αὐτῶν. Ἀκύν. - - Πρῶτον πάντων ἐπιθυμία γυναικῆς καὶ πολυπλοῦς πλοῦτος, ἢ ἕν

Tolle à te omnem cupiditatem malam, & indue cupiditatem bonam & sanctam. Indutus enim cupiditatem bonam, odoris malam & refrenabis eam sicut volueris. Horrenda est enim cupiditas mala, & difficile mitigatur. Horribilis est valde & fera, & feritate sua consumit homines. Maxime si inciderit in eam servus Dei; & nisi sapiens fuerit, consumeretur ab illa pessime. Consumit autem tales; qui non habent vestem cupiditatis bonae; & implicat illos negotiis huius seculi, & tradit illos morti. Quae sunt, inquam, Domine, opera cupiditatis malae, quae tradunt homines morti? Demonstramihi, ut recedam ab illis. Audi. Primum - cupiditas mala est concupiscere uxorem alienam; vel mulierem

C 3 φιλα-

** Distinctio varia, & ordo capitum ac mandatorum diversus. Videtur etiam libri 2. mandatum 10. & 11. contrahendum esse in unum, vicissim duodecimum in duo esse distinguenda.

† Haec antica inclusa, ex Antiochi Homilia 74. supplevi.

Φιλαργυρία, ἰδισμάτων πολλῶν καὶ
ματαιῶν, καὶ μαθύσματ⁹ πολλῶν,
διαφόρων γύσεων, καὶ ἐπιρῶν τρυ-
φῶν πολλῶν καὶ μωρῶν, καὶ δόξης ἀν-
θρωπίνης καὶ μαρκίας. Πᾶσα τρυφή
μωρὰ ἔσθ' καὶ κενὴ τοῖς δούλοις Ἐθεῶ.

mulierem concupiscere virum ali-
enum; & lautitias concupiscere
divitiarum, & multitudinem ci-
borum supervacuorum, & ebrie-
tatem multam & delicias multas.
Fatuz enim sunt deliciaz multaz, &
voluptates multaz super vacuaz sunt
servis Dei.

Ibidem.

(ἀπίχρατ⁹ * ἐν δεῖ τῶν Ἐπιθυμιῶν
τύτων, ἵνα ἀπυχόμενοι ζήσητε τῷ Θεῷ)
Ἐάν ᾧ δαλεύσης τῇ Ἐπιθυμίᾳ τῇ ἀγα-
θῇ, καὶ ὑποταγῆς αὐτῇ, δύνασθαι κα-
τακυριεύσαι τῆς Ἐπιθυμίας τῆς πονη-
ρᾶς, καὶ ὑποτάξαι αὐτὴν καθὼς βύ-
λαι.

Si autem servieris cupiditati
bonaz, & subditus ei fueris, poteris
dominari super cupiditatem ma-
lam, & erit subdita tibi, sicut volu-
eris.

Ibidem §. III.

ἤθελον γινῶμαι, ποίοις τρόποις δεῖ
με δαλεύσαι τῇ Ἐπιθυμίᾳ τῇ ἀγαθῇ.
Κκεῖ, φησὶν, ἔργασαι δικαιοσύνην
καὶ ἀρετὴν ἀληθείας, καὶ φόβον Κυ-
ρίου, καὶ πίστιν καὶ ἀγάπην. (καὶ πα-
νηνοφροσύνην, καὶ ἀκτημοσύνην ---
ἴθνη, ποιῶσαι τῆς κοσμικῆς --- ἔτητος,
καὶ ὅσα τῆτοις ὁμοῖα τοῖς πνευματικῶν)
πάντα ἐργαζόμεθα ἐν ἀρεταῖς ἐσθ' δούλος
Ἐθεῶ. - - Pag. 259. Καὶ συμπλή-
σας τὰς δώδεκα ταύτας ἐπιτολὰς λέγει
ἔμοι, πορεύεσθ' ἐν ταῖς ἐπιτολαῖς ταύταις,
καὶ κατακαλεῖ καὶ τὰς ἀκρόντας, πορεύε-
σθ' ἐν αὐταῖς, ἵνα ἡ μετάνοια αὐτῶν
καθαρὰ γένηται πρὸς λοιπὰς ἡμέρας τῆς
ζωῆς αὐτῶν.

Vellem scire, Domine, quo-
modo servire deberem cupiditati
bonaz. Audi, inquit, habe timo-
rem Dei, & fidem in Deo & veri-
tatem ama, & justitiam dilige, &
fac bonum: hæc operando pro-
batus eris servus Domini - - Con-
summatis his mandatis duodecim,
dixit mihi: Habes hæc Mandata,
ambula in his; & audientes homi-
nes hortare, ut pœnitentiam
agant, & pœnitentia eorum mun-
da fiet reliquis diebus vitæ eo-
rum.

Domine hæc mandata ma-
gna & præclara sunt; & exhilara-

Pag.

* Quæ uncis inclusa sunt, in veteri latina Hermæ versione non existant, & forte à pseudo-
Athanasio addita sunt.

Παρ. 263. Κύριε, αἱ ἐπιτολαὶ αὐταὶ
 μεγάλαι καὶ καλὰ καὶ δυνατὰ εἰσι, δύ-
 ναται εὐφραῖναι τὴν καρδίαν ἔν-
 ταυτα προῆσαι αὐτάς. καὶ οἶδα, κύ-
 ριε, εἰ δυνατὰ αἱ ἐπιτολαὶ ἐπὶ πολ-
 λῶν φυλαχθῆναι, διότι σκληραὶ εἰσι.
 Ἐμβλέψας ἢ αὐτὸν ὁ δὲ ἄλλο ἔθι
 μετὰ πολλῆς ἀντηρίας, ἔπει. Ἄνασσε,
 ἀκηδίασα, ῥαθυμὴ καὶ ὀλιγόψυχο,
 οὐκ οἶδας ὅτι ἐὰν ἐν σοὶ ἐαυτῷ περὶ
 ὅτι δυνατὰ φυλαχθῆναι, ἐκώλως
 αὐτὰς φυλάξῃς. εἰ ἢ ἀναβῆ Πη-
 τῶν καρδίας σου, μὴ δυνατὰ αὐτὰς.
 ἐπὶ ἀνθρώπων φυλαχθῆναι, καὶ φυλά-
 ξῃς αὐτάς. καὶ νῦν τί τὸ δόξα ἔθι,
 πῶς μεγάλη ἐστὶ καὶ ἰσχυρὰ καὶ θαυ-
 μασί; ὅτι ἐκποῦν τὸν κόσμον διὰ τὸν
 ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἐξουσία ἀπαῖσι εἰ-
 κῆν αὐτῷ, καὶ ἐκείνους πάντων τῶν ἐπὶ τῆς
 γῆς. τί ἔστι; πάντων τῶν τῶν ἀνθρώ-
 πων. Κύριός ἐστι, καὶ πάντων δυνα-
 τῶν κατακυριεύσει, πῶς καὶ δυνατῶν καὶ
 τῶν ἐπιτολῶν κατακυριεύσει; - -
 παρ. 264. ὥστε πᾶσάν τῶν ἐπιτολῶν τῶ-
 ν κατακυριεύσει ὁ ἀνθρώπος ὁ
 ἔχων τὸν Κύριον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
 οἱ ἢ ἐπὶ τῇ χερίᾳ ἔχοντες τὸν Κύριον,
 τὸν ἢ καρδίᾳ πεπωρωμένην, καὶ μα-
 κρὰν ὄντες διὰ τὸν Κύριον διὰ τὸν ἐαυ-
 τῶν ῥαθυμίας, ἐκείνοις αἱ ἐπιτολαὶ αὐτῶν
 σκληραὶ εἰσι, καὶ δυσκατόρθωτοι.
 θέατε ἂν ὑμεῖς οἱ ὀλιγόψυχοι καὶ ἐλα-
 φροὶ τῇ πίστει τὸν Κύριον ἀδιαλείπτως
 εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ γινώσθε
 ὅτι ἂν ἔβην εὐκολώτεροι αὐτῶν, ἔτε
 γλυκύτεροι, ἔτε ἡμερώτεροι. (P. 258.)
 βλέπε στρεῖως καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας

re cor hominis possunt, qui po-
 tuerit custodire mandata hæc.
 Sed nescio, Domine, an possint
 mandata hæc ab homine custodi-
 ri. Ait mihi: hæc mandata fa-
 cile custodies, & non erunt dura,
 sed si tamen in cor tuum posueris
 non posse ab homine custodiri,
 non custodies ea. Hæc mihi ve-
 hementer iracunde locutus est,
 ita ut conterreret me valde. Vul-
 tum enim suum mutavarat, ita ut
 non posset homo sustinere iram
 ejus. Et cum vidisset me con-
 turbatum totum & confusum;
 cœpit loqui moderatius, & hila-
 rius dicens: Stulte & insensate,
 inconstans & ignorans majesta-
 tem Dei, quam magnus quamque
 mirabilis sit qui orbem creavit
 propter hominem, & omnem
 creaturam subjecit homini, &
 omnem potestatem dedit illi, ut
 dominetur horum mandatorum.
 Dominari, inquit, potest omnium
 horum Mandatorum, qui habet
 Dominum in corde suo: qui au-
 tem habent Dominum in labiis su-
 is, & cor illorum obtusum est, &
 longe sunt à Domino; illis man-
 data hæc dura sunt & diffici-
 lia. Ponite ergo vobis qui va-
 cui & leves estis in fide, Domi-
 num Deum vestrum in corde ha-
 bere; & intelligetis quod nihil
 facilius est his mandatis, neque
 dulcius, neque mansuetius neque

ου ἐπίσχοφι πρὸς Κύριον, καὶ μὴ φο-
 βηθῆς τὸν Διάβολον, δύναμις γὰρ ἐν αὐ-
 τῷ οὐκ ἔστιν κατὰ τῶν δαλῶν ἔ θεῶ.
 Ὁ θεὸς γὰρ ὅτιν ὁ παρεχὼν τῶν νίκην.
 Ὁ Διάβολος μίσην φόβον ἔχει, ὁ δὲ
 φόβος αὐτῆ τένος σκεῖται. Μὴ φο-
 βηθῆς ἐν αὐτὸν, καὶ Φεύξεταί σοι σὺ.
 - - - ἢ δύναιται γὰρ καταδυναστεύειν
 τῶν δαλῶν ἔ θεῶ, τῶν ἐξ ὅλης καρδίας
 ἐλπίζοντων ἐν αὐτῷ. Δύναται δὲ ὁ
 Διάβολος πωλαίσει, καὶ ἀπελαί-
 σαι δὲ ἔ δύναται. Ἐάν τις πηλίστης ἀν-
 τὴν ἡμετέρας Φεύξεται δὲ σὺ καὶ ἡχομι-
 μῆς. - - - ἢ μάλα φοβηθῆς τὸν
 Κύριον τοῦ δυναμένου σώσει καὶ ἀπο-
 λῆται.

sanctius; convertite vos ad Do-
 minum Deum, & relinquitte Dia-
 bolom & voluptates ejus; quia
 mala sunt & amara & immunda:
 & nolite timere Diabolum, quia
 in vobis potestatem non habet.
 Ego enim vobiscum sum Nuncius
 pœnitentiæ, qui dominor illius.
 Diabolus autem timorem facit,
 sed timor illius vanus est. Nolite
 ergo timere eum & fugiet a vo-
 bis. - - Non potest, inquit, domi-
 nari in Dei servos, qui ex totis præ-
 cordiis in Dominum credunt.
 Potest autem Diabolus luctari, sed
 vincere non potest. Si enim re-
 sistitis illi, fugiet a vobis confu-
 sus: - - Audite ergo me & time-
 te Dominum omnipotentem, qui
 potest vos salvos facere & perde-
 re.

Lib. III. Similitud. V. §. III.

Pag. 261. Πρῶτον πάντων Φύ-
 λαξαι νηστεύειν δὲ πᾶν ῥημάτιον
 πηρῶ καὶ ἀκθῆς πηρῶς, καὶ καθά-
 ρισθὲν σὺ τὴν καρδίαν δὲ πᾶν ῥημάτιον
 μολυσμῶ, καὶ μησησικακίας καὶ αἰσχρο-
 καρδίας, καὶ ἐν ἡμέραις ἡ νηστεύεις, δε-
 κεδητὶ ἄρτων καὶ λαχάνοις καὶ ὕδατι, ἐν-
 χερσίων τῷ θεῷ, συμψηφίσις ἢ τῶν
 ποσότητα τῆς δαπανῆς ἔ δρίστῃ, ἢ ἐμαλ-
 λῆς ἐαδίειν κατ' ἐκείνην τῶν ἡμέραν,
 δὲ χεῖρα ἢ ὄφρα ἢ ἐρημένῳ, ὡς
 ὅτι δὲ σαφῶς ἐμαλθῆσαι τῶν ἐαυτῶν ψυ-
 χῆν ἐνέσταται ὡς πρὸς Κύριον.
 Ἐάν τις τελείως τῶν νηστειῶν, ὡς ἐνε-

Primum omnium cave ab
 omni probro, & turpi verbo, &
 ab omni noxia cupiditate, & pu-
 rifica sensum tuum ab omni vani-
 tate seculi hujus. Si hæc custo-
 dieris, erit hoc jejunium justum.
 Sic ergo facies. Peractis quæ supra
 scripta sunt illo die quo jejunabis,
 nihil omnino gustabis nisi panem
 & aquam; & computata quanti-
 tate cibi, quem cæteris diebus
 comesturus eras, sumtum diei il-
 lius quem facturus eras, repones,
 & dabis viduæ, pupillo aut inopi;

επιλάμψουσι, ἕσαι ἡ θυσία σου δέκτη ἑνώπιον Κυρίου, καὶ ἔγγυρα μὴ ἐν τοῖς ἕρπυσι; ἐν ἡμέρᾳ ἀγαποδόσεως τῶν ὑπομαρμύων ἀγαθῶν τῆς δικαιοσύνης.

& sic consummabis humilitatem animæ tuæ; ut qui ex eo accepit satiet animam suam, & pro te adeat Dominum Deum oratio ejus. Si igitur sic consummaveris jejunium tuum, quemadmodum præcipio tibi; erit hostia tua accepta Domino, & sribetur hoc jejunium tuum. Hæc statio sic acta est bona, hilaris & accepta à Domino.

Lib. III. Similitud. VI. §. I.

Page 261. F. Ἦλθον εἰς πεδῶν, καὶ δέκνυσι μοι παῖδα νεανίσκον ἐνδοξομένον σόνθειον ἐνδύματων κροκαίων βόσκοντα πρόβατα πολλὰ λίαν, καὶ τὰ πρόβατα ταῦτα ἦν ὡσεὶ τρυφῶντα, καὶ λίαν ἀσπαλαῶντα καὶ ἰλαρα, σκιρτῶντα ὡσεὶ καίκαϊ. Καὶ αὐτὸς ὁ ποιμὴν πάντων ἰλαρὸς ἐπὶ τῇ ποιμνίᾳ αὐτῆ ἦν καὶ περιετρέχε τὰ πρόβατα. καὶ ἄλλα πρόβατα εἶδον ἀσπαλαῶντα καὶ τρυφῶντα ὡσεὶ τῆς ἐπὶ, καὶ μῶτοι σκιρτῶντα.

Et venimus in quendam campum; & illic ostendit mihi juvenem pastorem, vestitum synthefin vestimentorum colore coccineo. Pascebat autem pecora copiosa: & pecora illa velut in voluptatibus erant, & plurimis deliciis; & hilaritate exultabant, & exultantia discurrebant huc atque illuc. Et ipse pastor vehementem ex grege suo percipiebat voluptatem; & vultus pastoris illius valde hilaris erat, inter pecora discurrentis.

Ibidem §. II.

Καὶ λέγει μοι. βλέπεις τὴν ποιμνίαν ταύτην; βλέπω, φημι, Κύριε. ἔτι, φησὶν, ἀγγελοῦ τρυφῆς καὶ ἀπάτης ἐστίν. ἔτι, ἐκτρέβει πᾶς ψυχὰς τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, καὶ κατασφίθει δόξαν τῆς ἀληθείας, ἀπατῶν αὐτὰς ταῖς ἡδυμυαῖς ταῖς πονηραῖς, ὡς αἴτις δόξιν ἡλικίαν ἐπιλανθάνομενοι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ

Ait mihi Angelus: Vides autem hunc pastorem? Video, inquam, Domine. Et dixit mihi: Hic nuncius illecebrarum, dulcedinis & voluptatis est. Hic ergo corrumpit mentes servorum Dei, & avertit eos à veritate, oblectans cupiditatibus, & pererunt. Oblit-

ζῶντες ἢ θεοὶ, καὶ κορρυόμενοι (εὐ)
 ταῖς ματαίαις τρυφαῖς καὶ ἀπάταις
 ἔβιον τότε. Διὸ καὶ ἀπόλυται ὑπὸ
 τῆς ἀγγελίας τῆς εἰς θάνατον καὶ κατα-
 φθορᾶν. Λέγω αὐτῷ, ἢ γινώσκω,
 Κύριε, τί ἐστὶν εἰς θάνατον καὶ καταφ-
 θορᾶν καὶ λύγαι· μοι. Ἄκουε, Φησὶν.
 Ἄ εἶδες πρόβατα ἰλαρὰ καὶ σκιρτῶν-
 τα, ἔτοί εἰσιν οἱ ἀπεσπασμένοι ἀπὸ
 τοῦ θεοῦ εἰς τέλος, καὶ ὡς ἀδεδωκό-
 τες ἑαυτῆς ταῖς ἑπιθυμίαις τῆς αἰῶνος
 τῆς τῆς. Ἐν τῆτοις ἐν μετάνοια ζωῆς
 οὐκ ἐστὶν, ὅτι καὶ τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ δι'
 αὐτῆς βλασφημεῖται. Τῶν τοιούτων
 ζωὴ θάνατος ἐστὶν. Ἄ ἢ εἶδες μὴ σκιρ-
 τῶντα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ βουσκεμένῳ,
 ἔτοί εἰσιν οἱ ὡς ἀδεδωκότες μὲν τῇ
 προσφῇ καὶ ἀπάτῃ ἑαυτῆς, εἰς ἃ τὸν
 Κύριον μὴ βλασφημῶσιν. ἔτοι ἐν
 καταφθορᾶ μὲν εἰσὶν ἀπὸ τῆς ἀληθεί-
 ας. Ἐν τῆτοις ἐλπίς δὲ μῆτις, ἐν
 ἢ δύναται ζῆσαι. Ἡ καταφθορὰ ἐν
 ἐλπίδι ἔχει ἀναστάσεως ἕως ἡνῶς, ὅ
 ἢ θάνατος ἀπάτῃ ἔχει αἰώνιον.
 Πάλιν προέβη μὲν μικρὸν, καὶ δείκνυσι
 μοι ἕτερον ποιμένα μέγαν, ὡς ἀχρῆστον
 τῇ ἰδέᾳ, ὡς ἐκείμηνον δερμα αἰγίον λευ-
 κὸν καὶ πῆραν πᾶσα ἔχει ἐπὶ τὸν ὦμον,
 καὶ ραβδὸν σκληρὰν λίαν καὶ ὄχρῳ
 ἔχουσαν, καὶ τὸ βλέμμα ἔχει μικρὸν,
 ὡς φοβηθῆναι με αὐτόν· ἐπὶ ἢ ἐν ὁποι-
 μῆν παρελάμβανε τὰ πρόβατα ἀπὸ
 τοῦ ποιμέου τῆς πρώτης τῆς νεανίσκου,
 ἐλαῖνα τὰ σπαταλώνα καὶ τρυφῶνα,
 μὴ σκιρτῶντα ἢ, καὶ ἔβαλλεν αὐτὰ εἰς
 τινὰ τόπον κρημνώδη καὶ ἀκανθώδη καὶ
 ἐπιβελώδη ὡς ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν καὶ

viscuntur enim mandata Dei vivi,
 & in luxuriis conversantur & de-
 liciis vanis; & corrumpuntur ab
 hoc Nuncio malo aliqui usque ad
 mortem, aliqui vero usque ad de-
 fectionem. Dico ei: Domine, non
 intelligo quid sit ad mortem, & quid
 ad defectionem. Audi, inquit. Quæ-
 cunque pecora vidisti valde lata &
 exultantia; ii sunt, qui in perpetuum à Deo discesserunt, & tra-
 diderunt se desideriis hujus seculi.
 Iis ergo non est per pœnitentiam
 regressus ad vitam: quoniam qui-
 dem adjecerunt ad reliquâ delicta
 sua, & nomen Domini nefandis
 infectati sunt verbis. Hujusmo-
 di homines morti sunt destinati.
 Quæ vero vidisti pecora non exul-
 tantia sed uno loco vescentia, ii
 sunt, qui tradiderunt se quidem
 deliciis ac voluptatibus, nihil ve-
 ro nefandum in Dominum locuti
 sunt. Hi igitur non defecerunt
 à veritate; ideoque repositam ad-
 huc habent spem vitæ in pœnitentia.
 Defectio enim habet spem
 aliquam redintegrationis; mors
 vero perpetuo tenetur interitu.
 Rursum progressi sumus paululum;
 & ostendit mihi pastorem ma-
 gnum, & velut agrestem figuram
 habentem, amictum pelle alba
 caprina, peram gestantem in hu-
 mero, & manu virgam nodosam,
 & valde duram, & flagellum
 in manu; aspectum autem tru-

επιβόλων καὶ δύνασιν ἐκπέλασαι τὰ
 πρόβατα, ἀλλ' ἐμπόλειαν ταῖς ἀκαί-
 ραις καὶ τριβάλοις, καὶ λίαν ἔταλαι
 πύρην δουρέμενα ἴσθ' αὐτὰ, καὶ ἄθε-
 καὶ καὶ πεπλάωνιν αὐτὰ, καὶ ὅπως ἀνά-
 πνοση αὐτοῖς σὺν ἰδίᾳ, ἔθ' ἴσαντο.

cem & saxum habebat, ut posset
 terrere aliquos; talis erat aspectus
 ejus. Hic ergo accipiebat ab illo
 juvene pastore ea pecora, quæ de-
 licias quidem agebant, sed non ex-
 sultabant, & compellebat ea in
 præcipitem locum quendam, ac
 spinosum, tribulisque confertum;
 usque adeo ut de spinis, & tribulis
 se non possent explicare; sed im-
 plicata ibi pascebantur spinis & tri-
 bulis: & graves cruciatus expe-
 riebantur ex verbis ejus: agebat
 enim ea, & nec consistendi eis lo-
 cum ante tempus permittebat.

Ibidem §. III.

Βλέπων ἔν αὐτὰ ἰθαὺ ἕως μαστι-
 ζόμενα καὶ ταλακωρῆντα, ἐλυπῆσθη
 ἔν αὐτοῖς, ἐπὶ ἕως ἐβασανίσοντο, καὶ
 ὤσχη, ὅπως σὺν ἴσθ' αὐτὰ: Καὶ λέγων τῷ
 ἀγγέλῳ μετ' ἐμὲ λαλῶντι. Κύριε, τίς
 ἐστὶν ὁ ποιμὴν ὁ ἀσπλάγχθ' καὶ
 πικρὸς; καὶ λέγει μοι, ὅτις ἔστιν ὁ ἀγ-
 γάλ' τῆς πικρίας. Ἐκ τῶν ἀγ-
 γέλων τῶν δικαίων ἐστὶν, πικρὸν τῶν ἀγ-
 γέλων τῆς πικρίας. Πικρὰ λαμβάνει
 ἔν τῷ δουρατῶν θέντας, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
 καὶ πικρὸν ἐστὶν ἐν ταῖς ἰσθ' αὐτῶν
 καὶ πικρὸν ἐστὶν αὐτῶν, καθὼς
 ἐστὶν αὐτῶν, ὅπως καὶ πικρὸν ἐστὶν
 αὐτῶν. Λέγων αὐτῷ. ἴθ' ἴθ' ἴθ' ἴθ' ἴθ'
 καὶ πικρὸν ἐστὶν αὐτῶν, καθὼς
 ἐστὶν αὐτῶν, ὅπως καὶ πικρὸν ἐστὶν
 αὐτῶν. Λέγων αὐτῷ. ἴθ' ἴθ' ἴθ' ἴθ' ἴθ'
 καὶ πικρὸν ἐστὶν αὐτῶν, καθὼς
 ἐστὶν αὐτῶν, ὅπως καὶ πικρὸν ἐστὶν
 αὐτῶν. Λέγων αὐτῷ. ἴθ' ἴθ' ἴθ' ἴθ' ἴθ'

Cum viderem ergo sic ea fla-
 gellari, & miseras experiri; dole-
 bam pro eis, quia valde crucia-
 bantur; nec ulla requies eis daba-
 tur. Dico ad Pastorem illum, qui
 erat mecum: Quis est, Domine,
 hic Pastor tam implacabilis, & tam
 amarus, qui nullo modo miseratio-
 ne movetur ad versus hæc pecora?
 Hic, inquit, Pastor, pro justis qui-
 dem Nuncius est, sed præpositus
 poenæ. Huic ergo traduntur, qui
 à Deo aberraverunt & servierunt
 desideriis ac voluptatibus sæculi
 hujus. Punit ergo eos, sicut pe-
 ruit unusquisque eorum; sævis
 variisque poenis. Vellem, in-
 quam, nosse Domine, varias has
 poenas, cujusmodi sunt. Audi,
 inquit: Variæ poenæ atque tor-

οιαι και παλιν , τότε πικρύντη ει
 μη ζημιέμενοι , οι η υπερέμενοι , ει
 η αδοξιας ποικιλαις περιπίπτοντες,
 άλλοι αν ακαταστασιας , επροι υβριζέ-
 μενοι υπο ελατρίων , και επτας
 ποικιλαις προσέξισι. Πολλοι γδ ακα-
 ταστατοι εν ταϊς βυλαις αυτων θη-
 βάλλοντες εις πολλα πράγματα , και
 εδιν αυτοις ολωσ υποβαίνει , και δυ-
 χειραίνουσι , και ε γινώσκουσι , επ-
 δια τα ποηρα α επραξασ , ουκ ευο-
 δύντη , και λοιπον αιτιώντη τον κύριον,
 και ουκ ανέχοντη τας λοιπας ημέρας
 αυτων , θλησρέψαντες δηλευσαι τῷ θεῷ
 εν καθαρά καρδιά. Αν η μετανοήσω-
 σι και ανανήψωσι , τότε σωθῶσι επ-
 δια τα έργα αυτων τα ποηρα ουκ
 ευοδέητο , και ἔτως δεξάξισι τον κύ-
 ριον , επι δικαιο κρητις εδιν και δικαίως
 ἔπαθον , - και επαιδεδύθησασ κατα τας
 προσέξισ αυτων.

menta hæc sunt , homines quoti-
 die in vita sua patiuntur. Alii
 enim detrimenta patiuntur ; alii
 diversas acrimonias ; quidam in-
 constantiam ; alii injurias ab in-
 dignis patientes , multaque alia
 exercitia & incommoda. Pluri-
 mi enim inconstanti consilio mul-
 ta conantur , nec quicquam con-
 ducit eis , & dicunt in actibus suis
 successum se non habere. Suc-
 currunt iis ea quæ nequiter fece-
 runt , & Dominum causantur. Cum
 igitur perpeffi fuerint omnem ve-
 xationem , & omne incommo-
 dum , tunc traduntur mihi ad bo-
 nam admonitionem , & firman-
 tur in fide Domini , & per reli-
 quos dies vitæ serviunt Domino
 mente pura. Et cum cœperint de-
 lictorum agere pœnitentiam , tunc
 ascendunt in præcordia eorum
 opera sua , in quibus se nequiter
 exercuerunt ; & tunc dant Deo
 honorem , dicentes justum judi-
 cem eum esse , meritoque se
 omnia esse perpeffos juxta facta
 sua.

Ibidem S. IV.

"Αυτι εν αμφοτέρων τῶν δυνά-
 μιν , τῆς τρυφῆς και τῆς βασιάνυ.
 Τῆς τρυφῆς και τῆς ἀπάτης ο χρόνον
 ὡρα δὲ μία , τῆς η βασιάνυ ὡρα τρι-
 ἀκοτα ημερων δύναμιν ἔχουσι. Εάν
 εν μίῳ ημερῶν τις τρυφήσ και* ἀπα-

Audi , inquit , quanta sit vis
 utriusque , dulcedinis ac volupta-
 tis. Dulcedinis una hora suo spa-
 tio terminatur : pœnæ vero una
 hora triginta dierum vim possi-
 det, Quicunque igitur uno die

τη

* Leg. ἀπατηθῆ.

τηθῆ, μένει ἢ ἡμέραν βασινοῦσθῃ, ἐν-
 αὐτῇ ὀλοκληρεῖ. ἰσὺν ἔχει ἢ ἡμέρας
 αὐτῆς βασινοῦσθαι. Ὅσας καὶ ἡμέρας
 τρυφῆσῃ τις, τοσούτους ἑαυτὸς βασι-
 νοῦσθησεται. Ἐλάχιστος ἂν ὅστις τρυ-
 φῆς καὶ ἀπάτης ὁ χρόνος. ἔδωκε δὲ
 τῆς ἢ πικρῆς καὶ βασινοῦσθαι πολὺς.
 Ὁ τρυφῶν καὶ ἀπατάμενος καὶ πράξ-
 σων ἂν βέλτερον πολλὴν ἀφροσύνην ἐνδέ-
 δονται, ἀπὸ γὰρ τῆς τρυφῆς καὶ ἀπάτης
 ἐκάστης ἡμέρας, ὅσοι τισὶ βασινοῦσθαι
 λησὶ, ἑαυτὸν τῇ ἡμέρᾳ.

perceperit fallacem dulcedinem
 ac voluptatem, unoque die cru-
 ciatus sit, anni spatium dies crucia-
 tus ejus valebit. Ita quot dies perce-
 perit quisque voluptatem, totidem
 annis cruciatur. Vides igitur, in-
 quit, exiguum esse tempus mun-
 danæ dulcedinis ac voluptatis; pœ-
 næ vero, tormentorumque am-
 plius.

Ibidem S. V.

Pag. 263. Καὶ λέγω τῷ Ἀγγε-
 λῷ. Ποῖα τρυφῆ εἰσι βλαβεραὶ, λέγε
 μου. Πᾶσαι πράξεις σαρκικῆ τρυφῆ
 εἰσι, ἐπὶ ἡδύς ποιεῖ αὐτήν. Ὁ γὰρ ὀξύ-
 χυλος τῆς ἰαστῆς πᾶσαι τὸ ἰκανὸν ποι-
 ῶν τρυφῆ, ὁμοίως καὶ ὁ μοιχὸς καὶ ὁ
 μεθυσκός καὶ ὁ καταλάλος, καὶ ὁ ψεύστης,
 καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ ἀποστρεφτής, καὶ ὁ
 πᾶσι τῶν τρυφῶν γὰρ ἐν τῇ αὐτῶν
 πράξει, αὐταὶ ἢ οἱ πράξεις βλαβεραὶ
 εἰσι τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ. Εἰσὶ ἢ καὶ
 τρυφῆσαι ἕως αὐτῶν ἀνθρώπων. Πολ-
 λὰ γὰρ ἀγαθὰ ἐργαζόμενοι τρυφῶσιν:
 αὐτῇ ἂν ἡ τρυφῆ τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ
 ἐπιποιήται ζωὴν, αἱ ἢ πικρῆσθαι
 τρυφῆ βλάπτουσιν.

Dixi ei: quæ sunt, Domine,
 voluptates noxiæ? Omni, inquit,
 homini voluptas est, quodcumque
 libenter facit. Etenim iracundus
 satisfaciens moribus suis, percipit
 voluptatem suam; & adulter &
 ebriosus, & detractor, & mendax,
 & cupidus, & fraudator, & qui-
 cumque iis simile aliquid admit-
 tit, morbo suo parens, percipit ex
 ea re voluptatem. Hæc omnes
 dulcedines ac voluptates noxiæ
 sunt servis Dei. Propter has ita-
 que cruciantur & patiuntur pœ-
 nas. Sunt enim voluptates salu-
 tem hominibus afferentes. Multi
 enim opera bonitatis facientes
 percipiunt voluptatem dulcedine
 sua tracti. Hæc ergo voluptas
 utilis est servis Dei, & vitam pa-
 rat hujusmodi hominibus. Illæ
 vero noxiæ, quæ supra dictæ sunt,
 tormenta & pœnas pariunt.

X. S. Hermæ Editiones.

Prima Jac. Fabri Stapulensis, Basil. 1512. fol. apud Henr. Stephanum avum.

Nic. Gerbellii. Argentorat. 1522. apud Jo. Schöttum. 4.

In Orthodoxographis Jo. Heroldi. * Basil. 1555. & Jo. Jac. Grynæi 1569. fol.

In Bibliothecis Patrum T. 3. Paris. 1575. T. 5. 1589. 1610. 1644. 1654. T. 1. Colon. 1618. & Lugd. 1677. fol.

Cum notis Casp. Barthii, post Claudiani Mamerti libros 3. de stata animæ, Greg. Thaumaturgi de anima libellum ex versione Ger. Vossii & incerti Philolophi Christiani celebres de anima opiniones, ex Jo. Tarini versione; Cygnæ 1655. 8. subjecto libello Paciani de penitentia.

Cum notis Jo. Baptiste Cotelerii, Inter Patres Apostolicos, Paris. 1672. fol.

Ex recensione & cum notis Jo. Felli Oxoniensis Episcopi Oxon. 1685. 12. una cum Barnaba.

Cum notis Cotelerii & Felli in nova Patrum Apostolicor. editione Jo. Clerico curata Amst. 1698. fol.

Belgice, quam versionem ex Zvvickero memorat. B. Ittigius.

Anglice Guil. Wakeo interprete Lond. 1693. & 1710. 8. cum Epistolis Clementis, Barnabæ, Ignatii ac Polycarpi.

Plura de Hermia, quem Philippensium Episcopum nonnulli incerta fide tradant, præter jam laudatos Henschemius IX. Maji T. 2. p. 500. Sam. Basnage ad A. C. 157. Elias du Pin, Tillemontius in Memoribus eccl. Nourrius in Apparato, diss. 4. aliq. de Historia & monumentis Ecclesiasticis scriptores, imprimis Ittigius *opusc. c. 1195* in diss. de patribus Apostolicis p. 184-206. & in selectis Hist. Eccl. Sec. I. capitibus p. 65. seq. & p. 1155-1179. quo postremo loco de doctrina in Hermæ libris contenta erudite disserit. Alius Hermas præfectus Urbis, sub Trajano memoratur in Actis Martyrii S. Alexandri l. Romæ Episcopi in quo cum uxore & sorore & filiis & 1250. servis uxoribusque & filiis eorum

* Hinc Labbei error, qui in Hæresiologia editum Hermam falso tradit. Nimiram ab Heroldo editum Hermam legerat vel meminerat, at non in Hæresiologia Heroldi verum in ejus Orthodoxographis Hermas occurrit. Labbeum secutus Nourrius p. 61.

rum baptizatus esse legitur. Vide Acta Sanctor. ad 3. Maji T. 1. p. 371. 373. & 375. ubi Papebrochius notat Acta illa Alexandri, quæ ille latine edidit, existare in Bibl. Ambrosiana Mediolani Græce reddita, sub Vita titulo S. Hermetis,

XI. *Acta Præcedis Virginis*, sororisque Pudencianæ & fratrum SS. Novati ac Timothei patrisque Pudentis Senatoris, quæ præmissa Pastoris Presbyteri ad Timotheum & Timothei ad Pastorem Epistola ediderunt, & Hermæ, Pii Pontificis fratri tribuunt Baronius T. 2. Annal. & Henschenius Act. Sanctor. 19. Maj. indigna esse fide probat Tillemontius T. 2. Memor. Eccles. parte 2. p. 528. seqq. Pastoris cujusdam Episcopi libellum in modum Symboli, memorat Gennadius de Script. Eccles. c. 76. Plures Pastores Martyres celebrant Martyrologia. Cæterum de Præmandro & aliis scriptis sub Hermetis trismegisti nomine ambulantis, quæ Hermæ Apostolico parum verisimiliter tribuit Sandius in nucleo Hist. Eccles. p. 56. dixi libro 1. c. 7. seq.

XII. DE S. CLEMENTIS Romani Episcopi Epistola ad Corinthios stante adhuc templo, ante Hermæ Pastorem, & Epistolam Barnabæ ut videtur scripta, Epistolaque quæ eidem Clementi tribuitur altera ac vere posteriore dixi l. IV. c. V. §. 14. Nunc de scriptis Clementi suppositis nonnulla subjungere juvat. Nam de Clemente ipso cui circa A. C. 83. Evaristus in Romanæ Ecclesiæ Episcopatu successit, videri possunt Cotelerius in Patribus Apostolicis (qui a) Martyrium etiam Clementis à *Sim. Metaphraste* ad 23. Nov. & *Ephraemi Chersonis Episcopi* Homiliam de miraculo quodam Clementis, Græce & Lat. edidit: alterum etiam ejusdem si nancisci potuisset tractatum additurus memoratum *Allatio*, & incipientem sic: *ἐξελθόντος Φιλίππου τῆς Ἀποστόλου τῆς Γαλιλαίας.*) Caveus in Vitis Patrum & Tillemontius in Tomo 2. memor. Hist. Eccles. videri poterit Philippus Rondininus Faventinus libris duobus b) de S. Clemente Papa & Martyre, ejusque in urbe Roma basilica. Rom. 1706. 4.

Ka-

- a) Martyrem Clementem vix quisquam vocat ante Rufinum: unde martyrium ejus in dubium vocat Dodwellus ad Pearsonii Opera postuma p. 813, seqq. Certe Narratio illa quam latine post alios ediderat Lazius 1551, cum Abdia, & Surius 23. Nov. exiguam fidem meretur, licet ejusmodi Acta Clementis legit etiam Gregor. Turonensis de gloria Martyrum c. 35. incertum an habuerit illa Clementis Papæ gesta, quæ à *Jo. Diacono* Romano (circa extremum seculi IX.) scripta testatur Sigebertus de Script. Eccles. c. 106.
- b) Acta Eruditor. T. 4. supplem. p. 140.

Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, SS. Apostolorum Canones LXXXV. quos Joh. Zonara, Theodori Balsamonis & Alexii Aristenii scholiis illustratos Græce & latine cum notis eruditissimis edidit Gail. Beveregius in Pandectis Canonum, sive magno Synodico, Oxon. 1672. fol. Occurrunt & in Patribus Apostolicis Cotelerii, qui præter novam versionem suam notasque addidit veterem interpretationem Dionysii Exigui, sed is Dionysius cum aliis antiquis latinis tantum Canones quinquaginta (qui prioribus Græcis 42. respondent) agnoscit. Quæ de re uti de variis Canonum horum editionibus vide B. Ittigii Appendicem de hæresiarcho Apostolicæ ætatis p. 161. seq. In editione Patrum Cotelerianorum Amstelodamensi additæ etiam sunt jam laudatæ à me Beveregii notæ. Græcæ Canones Apostolicos ad Calcem Novellarum Justiniani subjunxit Georgius Haloander, & latine vertit Norimb. 1531. fol. Clausulam à verbis ταῦτα ἵ ἐστι κανόνων διατάχθαι ὑμῖν παρ. ὑμῶν ἡ ἐπίσκοποι, in Turriani edit. & Græco Latina Gesneri Tiguri 1559. fol. obviam, addidit quoque è MS. Augustanæ Elias Ehingerus qui Canones Apostolorum cum aliis Conciliorum Canonibus Græcæ & Lat. edidit 1614 4. Eandem in pluribus Codicibus Græcis reperit Cotelerius, quemadmodum & extat in Arabica versione.

Hosce Canones, qui Constitutionum Apostolicarum libris subjici solent, Apostolis auctoribus editos & à Clemente Romano collectos esse multi sibi persuaserunt, pro qua sententia præcipue militant *Franciscus Turrianus* libro primo integro contra Magdeburgenses pro Canonibus Apost. & decretalibus Pontificum Florent. 1572. fol. & novissime *Antonius de Castroville*, c) Ord. Minor. S. Francisci de Paula in diss. historico Chronologica & dogmatica pro quinquaginta Canonibus Apostolicis, Rom. 1697. 4.

Illam sententiam ante Natalem Alexandrum sec. I. diff. 18. cui potissimum Castrovillarius respondere studet, validissimis rationibus oppugnavit *Jo. Dallaus* libro tertio de Pseudepigraphis Apostolicis. Harderwic. 1653. 8. Sed nimis videtur ipse in alteram partem canonum illorum antiquitatem deprimere, dum ad quintum & tantum non sex-

tum

e) Vide Acta Erud. A. 1697. p. 123. & Ittigii diff. de Patribus Apostol. p. 212. seq. ubi Castrovillarium refellit. Prodiit etiam adversus Canonum Apostolicorum auctoritatem & antiquitatem dissertatio Historico Theologica D. *Jo. Pauli Hebenstreitii*. Jenæ 1701. 4. Cæterum Animadversiones in hos Apostolicos Canones quæ Gallice Ludovico Thomasino ut auctore prodierunt Antwerpæ 1698. 8. haud vidi. Canones quos sub Apostolorum nomine legunt Habessinii, vide si placet apud Ludolfum Commentar. ad Hist. Æthiopic. p. 304. seqq. Æthiopice & Latine.

uno sæculum illos rejicit, cum verisimillimis argumentis nixa sit opinio, cui lubens assentior, virorum præclarorum, qui sæculo jam tertio canones illos synodicos Apostolicarum, sive Apostolicæ doctrinæ adherentium Ecclesiarum, editos fuisse sibi persuadent. Confer si placet quæ pro illa sententiâ disputant Petrus de Marca III. 2. de concordia sacerdot. & Imperii, Schelstratenus in Antiquitate illustrata p. 263. seq. Pearsonius parte 1. Vindic. Ignatii c. 4. ac præcipue Guil. Beveregius suis ad Canones Animadversionibus, adversus quem cum Mathæus Larroquanus vir & ipse doctus ad calcem suarum ad Pearsonianas Ignatii Vindicias observationum Rothomag. 1674. 8. Dallæi sententiâ tueri conatus esset, idem Beveregius doctissimo opere quod Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ vindictatum inscripsit, & Londini 1678. 4. edidit, pluribus argumentis eandem evertit. Recusus est ille Codex Canonum vindicatus in Amstelodamensi Patrum Cotelærianorum editione.

Omitto novam *Canonas*, quos velut ab Apostolis in Concilio Antiocheno consignatos, è Codice Græco quem Pamphili Martyris fuisse tradit, vulgavit Turrianus lib. 1. contra Magdeburgenses c. 25. Baronius ad A. C. 102. n. 19. & Binius T. 1. Concilior. pluribusque argumentis explodunt Pagius ad A. C. 56. (Baronii 58. Num. 118.) & Natalis Alex. Sec. I. diff. 20. atque ante utrumque Dallæus III. 22. 199. de Pseudepigraphis Apostolicis.

2. Διαταγαί τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἀπὸ Κλήμεντος, ἔρωμαίων Ἐπισκόπου πρὸς τὴν πολιτὴν καθολικὴν διδασκαλίαν, sive *Constitutionum Apostolicarum libri VIII.* quos Photio olim Cod. 112. laudatos primus è tribus Codd. MSS. d) Calabro, Siculo ac Cretensi Græce cum prolegomenis & explanationibus Apologeticis Græce à se scriptis edidit *Franciscus Turrianus* S. I. Venet. 1563. 4. ex officina Jordani Zileti.

Latine post lacinias quasdam sive Epitomen è MS. Cretensi excerptam veramque, à *Carolo Capellio*, Veneto Ingolstad. 1546. atque inde in posteriore Conciliorum editione Crabbiana sive Petri Crabbe Colon. A. 1551. editam, prodierunt libri VIII. interprete *Jo. Carolo Besio*, e) Episcopo Ostunensi, Venet. eodem Anno 1563. 4. Paris 1564. 8. & inter S. Clementis opera ibid. 1568. Colon. 1569. fol.

E atque

d) Alii MSS. Codices in Bibl. Cæsarea occurrunt. Vide Nesselium part. V. p. 20. 199. 129. & 138. Eclogas Codicis Mazariniani (jam Regii) laudat Cotelærius.

e) Vide Leonardi Nicodemi additiones ad Nicolai Toppi Bibl. Neapolitanam p. 119. Itægii appendic. ad diss. de Hæresiar. p. 190. seqq.

atque in edit. Conciliorum Suriana Colon. 1567. fol. Deinde ex *Turriani* versione cum ejus scholiis & observationibus, Antvverp. 1578. apud Plantin. fol. & in Conciliorum editionibus Dominici Nicolini Venet. 1585. & Severini Binii Colon. 1606. fol. *Græcæ & Latine* cum *Turriani* versione recudi curavit Fronto Ducæus ad calcem Canonum Apostolorum & Concilior. commentariis Jo. Zonaræ illustratorum Paris. 1618. fol. atque inde Labbeus T. 1. Concilior. Paris. 1672. fol. Denique cum versione & notis eruditæ *Cotelærii* viderunt lucem inter Patres Apostolicos Paris. eodem anno 1672. & Amst. 1698. fol.

Has Constitutiones quibus Apostolicam ætatem tribuunt *Turrianus*, *Boviusque*, longè recentiores esse, ac *Clementi Rom.* suppositas probant, ne alios jam allegem Jo. Dallæus libro 1. ac 2. de Pseudepigraphis Apostolicis, & Natalis Alex. Sec. 1. diss. 18. Vide etiam *Ittigii* & *μακαρίου* appendicem ad diss. de Hæresiarchis p. 199. seqq. ubi ad testimonia veterum pro Constitutionibus à *Turriano* allegata responder. Videtur autem Opus hoc non diu ante *Eusebium* * esse sub *Clementis* editum nomine, ac conflatum ex variis secundi & tertii sæculi constitutionibus Ecclesiasticis, *διδασκαλίαις, ἀποχαις, διατάξεσι* f) quæ Apostolorum & Apostolicorum virorum *Clementis*, *Ignatii Polycarpi*, *Hippolyti* nominibus ferebantur olim incerta fide, & in antiquis stichometriis memorantur, atque ex parte etiam hoc nomine in Bibliothecis ut *Cæsarea* g) & *Bodlejana* supersunt manu exarata. Canones Apostolorum vocat auctor Operis imperfecti in *Matthæum*, ad VI. 3. & XXV. 18. ubi librum octavum allegat, & ad V. 22. sicut *Apostoli in Canonicis suis interpretantur*. Fuisse tamen olim Apostolicarum *διατάξεων* nomine celebres, quæ in his octo libris longealiter leguntur h) patet vel ex *Epiphani* LXX. 10. quem locum respicit ubi Apostolicam constitutionem laudat *Apologia Augustanæ Confessi.* i) Itaque ab Heterodoxis interpolatas Constitutiones jam olim conquesti sunt *Patres Trullani* Canone 2.

3. Ἀνα-

* Opera *πολύστομα* χθὲς καὶ *πρώην* *Clementi* supposita testatur *Eusebius* III. 38. Hist. *Petri & Apionis* dialogos ibi commemorans.

f) *Usser.* c. 7. prolegom. ad *Ignat.* *Pearson* I. *Vindic.* *Ignat.* c. 4. *Steph. le Moynes* not. ad *Varia sacra* p. 1072. & *Grabe* spicileg. *Patrum* T. 1. p. 40 seqq.

g) Vide *Nesselium* part. V. *Catalog. MSS.* p. 20. *Grabe* p. 285, seqq.

h) *Usser.* prolegomen. ad *Ignat.* c. 9.

i) *Loc.* IV. de *Ecclesia* p. 154. adde *Ittigii* diss. de *Patribus Apostolicis* p. 220. seqq.

3. : ἀναγνωρισμός k) *Recognitionum libri X.* qui latine tantum ex versione Rufini exstant, quam in Gaudentii ille Episcopi Brixien-
 sis gratiam composuit. *Paulinum* Nolanum ex Epist. 47. ad Rufin.
 itidem Clementis interpretationem constat aggressum, sed non vi-
 detur ultimam illi manum imposuisse. Testimoniis Origenis, Eusebii
 & aliorum Veterum de hoc opere, quæ diligentissime ut solet Cote-
 lerius collegit, adde quod illud respicere videtur auctor l) Con-
 stitutionum Apostol. VI. 8. tum Sozomenus libro & capite primo m)
 ubi Clementem inter Historiæ Ecclesiasticæ scriptores principe loco
 nominat: laudatur & ab Isidoro Hispalensi, lib. de natura rerum c. 17.
 & 31. atque Originum lib. 3. c. 50. Neque aliud, puto, est *Itinerarium*
Apostolorum quod ab Iconoclastis jactatum rejicitur Concil. VII. Act. 5.
 plerique *Ἐπίδωξ* *Petri* vel *Clementis*, alii *κρυπτάτα*, *πρὸς Σίμωνα τὸν Μάγον*
δαλίζαν, *πράξαις* sive *ABA* vocant, & Græce adhuc sub ἀναγνωρισμῷ titulo
 legit Photius Cod. 113. licet Petavius lib. 1. de Trinitate c. 3. §. ult.
 putat Photium longe depravatiorem editionem recognitionum
 vidisse, quam quæ hodie superest: forte enim Rufinus, ut consuevit
 facere, inter interpretandum quadam emollivit atque interpolavit,
 alia omisit. Unde Ebionismi ab Epiphano observati pauca admodum *
 in hodiernis vestigia. Cæterum falluntur Viri docti n) qui præfa-
 tionem Rufini quæ præmittitur recognitionum libris, suppositam
 esse sibi persuadent: gravius etiam hallucinatus Anastasius Biblio-
 thecarius o) qui verba Rufini: ut *Clementem nostram linguam redderemus*, ita
 accepit, ac si recognitiones latine scriptæ primum fuissent, deinde
 amissæ atque à Rufino demum iterum è Græco in Latinam linguam
 restitutz. *Bardesanem* vero hæreticum auctorem esse recognitionum

E 2

ut

k) In Rufini præf. pro ἀναγνώσεων, legendum ἀναγνωρισμῶν ex Rufino ipso de adulte-
 ratione librorum Origenis, & Photio. Cod. 113. Titulus exinde est, quod in illo opere
 inter alia narratur quomodo Clemens & pater ejus atque alii fratres se iterum reco-
 gnoscunt.

l) Confer Grabii spicileg. T. 1. p. 283. seq.

m) Valef. ad paginam 401. Sozomeni. Cæterum fuit & alius Clemens Historicus &
 Chronographus Suidæ, Johanni Malalæ, Etymologo & Anonymo Combesisiano
 in Originibus CPol. laudatus, qui de Imperatoribus Romanis scripsit, & sæculo quar-
 to vixisse videtur.

* Grabe spicileg. T. 1. p. 279. seq.

n) Sixtus Senensis lib. 2. Bibl. S. ubi de Clemente: Bellarminus de Script. Eccles. & Jo.
 Rainoldus in Censura Apocryphorum T. 1. p. 108

o) Anastasius Epist. ad Johannem Diaconum Collectaneis à Sirmondo editis præmissa, T. 3.
 Opp. Sirmondi p. 478, Muetius Anastasium secutus p. 246. libri de claris Interpreti-
 bus.

ut vir doctissimus p) suspicatur, vel ideo non crediderim, quia fragmentum insigne quod libro nono recognitionum §. 17. sqq. insertum est, ex dialogo Bardesani de fato producit Eusebius VI. 10. præparat. Potius hinc colligas auctorem recognitionum quisquis fuit Bardesane juniorem q) locaque varia ex aliis scriptoribus operi suo illis non nominatis intexuisse, quemadmodum partem ejusdem loci Bardesani Cæsarius dialogo secundo inseruit, nec Bardesane nec recognitiones de nomine allegavit. Clariff. Nourrii porro verba p. 222. Apparatus ad Bibliothecam Patrum, emendatione indigent: *Bardesanes Syrus fragmentum non minus prolixum: (è recognitionum libris) in suum adversus Marcionem librum transfudit. Nam Bardesanes. ille. hunc eundem librum sub Soterii Pontificatu paullo post secundum saeculum medium Antonino Imperatori nuncupavit. Jam ergo pervulgati erant illi recognitionum Clementinarum libri. Nam primum non constat dialogum de fato compositum fuisse contra Marcionem: Deinde p. 221. rectius scripserat: ipse Nourrius: in recognitionibus reperiri fragmentum ex libro Bardesani Syri adversus Atydam Astrologum edito, totidem verbis transcriptum.* Notabis etiam Xaverium in Historiam S. Petri Apostoli, quam Perficè scripsit, nonnulla ex recognitionibus inseruisse, de quo vide Ludovici de Dieu notas p. 112. seq.

Primus hos libros è Rufini versione: edidit *Joh. Sickerus*, Basil. 1526. fol. cum spuriiis Epistolis decretalibus Pontificum. Hinc viderunt lucem Parisiis 1541. fol. 1568. 8. &c. Exstant & inter alia Clementina ex recensione *Lamberti Gintersi* Vengadii, cum ejusdem scholiis Colon. 1569. fol. quo in volumine post recognitiones sequuntur Canones Apostol. cum duplici versione: *Dionysii*. Exiguè verè: & nova Greg. Haloandri: Constitutiones Apostolorum ex Bovii versione cum ejusdem scholiis: Epistolæ decretales Pontificum, Epitome historiæ Clementinæ de gestis Petri ex Joach. Perionii versione: Epistolæ Ignatii ex edit. *Symphoriani Champerii*, S. Polycarpi Epistola, cum duabus Martiali Lemovicensi, suppositis: Constantini M. Confessio & edictum, Canonesque Conciliorum Nicæni, CPolitani, Ephesini & Chalcedonensis. &c. Recusæ etiam Recognitiones cum *Lamberti* præfat. & scholiis sunt in Bibliotheca Patrum edit. Lugdunensis 1677. Tomo II. Sed præstantissima haud dubie operis hujus editio

p) Guil. Cave in Vita Clementis §. 11. T. 1. p. 211. sqq. & in Hist. literaria, ubi de Clemente, & Bardesane.

q) Dodwell. p. 423. diss. VI. ad Irenæum & Grabe T. 1. spicileg. p. 278. qui Græca Bardesani cum latinis in recognitionum Opere, confert p. 290-299.

edito debetur *Cotelerio*, qui in Patribus Apostolicis illud ex sex MSS. Codicibus recensuit, sectionibus distinxit & doctis notis illustravit Paris. 1672. Amst. 1698. fol. Addidit etiam ex tribus Codicibus capita decem libri tertii (à secundo ad undecimum) quæ in aliis MSS. & editionibus desiderantur, forte quod illa Rufinus velut obscuriora & Ebionitarum gemina argutiis vertere neglexerat. Sex illi Codices MSti quibus Cotelerius usus est sunt Regius, Sorbonicus, Thuanus, Petri Petiti & Carmelitarum discalceatorum. Præter hos Colbertinum ante annos quadringentos exaratum laudat Clariss. Nourrius p. 224. Fuit etiam nostra ætate qui libros recognitionum *Germanice* verteret, quæ interpretatio cum Godfridi Arnoldi præfatione vidit lucem A. 1702. 8.

4. Τα κλημένα in Athanasii Synopsi memorata, lectaque auctori Chronici Alex. ac Nicephoro Callisto constabant viginti Homiliis sive Colloquiis, quibus Pseudo Petri ad Jacobum & altera ad eundem Jacobum Hierosol. Episcopum Epistola Clementis r) nomine præmittitur, in qua opus istud vocatur κλημένα τῶν Πέτρῶν ἐπιδημιῶν καὶ κηρυγμάτων ἐπιτομή. Homilias priores XVIII. & undevigesimam altera parte mutilam primus ex Codice Regis Galliæ Græce edidit, versioneque latine & notis illustravit Cotelerius. Valde corruptum illud exemplar fuisse queritur ad Homil. VI. 10. *ut si inquit, interdum espicem, veniam ab æquo lectore possim sperare.* Multa in hoc opere eadem quæ in recognitionibus, adeo ut pro altera recognitionum editione Rufino memorata habeat doctissimus Caveus.

5. Breviorem ex hisce *Epitomen à Simeone Metaphrasæ* ut videtur compositam, cui etiam *vita Clementis* attextitur, primus Græce edidit *Adr. Turnebus* Paris. 1554. 4. adjuncta *Joach. Perizonii* versione, quæ legitur etiam inter Clementis scripta à Lamberto Grutero edita Colonia 1569. fol. Hanc epitomen cum tribus MSS. Bibl. Regiæ non parum inter se differentibus contulit, & cum nova sua versione Clementinis homiliis subiecit Cotelerius in laudata mihi jam toties Patrum Apostolicorum editione. Titulus est: *Ἐπιτομή τῶν πράξεων ἐπιδημιῶν καὶ κηρυγμάτων τῆς ἀγίας καὶ κορυφαίας τῶν ἀποστόλων Πέτρῶν ἐπιτομή, ἣν ἡ καὶ ὁ αὐτὸς συμπειραμένη βίβλος πρὸς Ἰακώβον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων.* E 3. 6. Cle-

r) Hanc Clementis Epistolam vertit etiam Rufinus, cujus interpretationem cum veteri editione & MS. Codice collatam Cotelerius separatim Græcolatinæ suæ editioni subjunxit. Testatur autem Photius Cod. 113. aliis recognitionum Codicibus Epistolam sub Petri, aliis sub Clementis nomine præfixam fuisse.

6. Clementis *Liturgia* sive *de ritu Missæ*, Græce & latine ad calcem Liturgiæ S. Marco tributæ vulgata Paris. 1583. 8. est libri octavi Constitutionum Apostolicarum caput 5. cum sequentibus, usque ad extremum capitis 15.

7. *Compendiotum fidei Christiana*, cum recognitionibus Clementis editum à Jo. Sichardo Basil. 1526. fol. est lacinia ab Isidoro Mercatore, qui Epistolas decretales Pontificum circa A. C. 790. supposuit, attexta Epistolæ ad Jacobum, quam à Rufino Latine versam dixit. Vide Blondelli pseudo Isidorum p. 28. qui & cæteras *Epistolas quatuor decretales* Clementi tributæ animadversionibus ac censuris suis confixas addidit.

Scripta Pseudo Clementis deperdita :

1. Priores *dacem libri* anterecognitiones missi ad Jacobum, lib. V. c. ult. quorum argumentum traditur lib. III. c. 75. Primus ex his fuit *de Vero Propheta*, quem Cæsareâ misisse se ait lib. I. c. 17.
2. Sermones *de providentia & justo DEI judicio*. Λόγοι περὶ προνοίας & δικαιοκρατίας. Θεῶν, quorum primum allegat Anastasius Antiochenus quæst. 96.
3. *Revelationes B. Petri Apostoli* à discipulo ejus Clemente in unum volumen redactæ. Jacobus de Vitriaco Episcopus Acconensis in Epistola ad Honorium III. in Spicilegio Dacheriano T. 8. p. 382. Confer quæ de Apocalypsi Petri notata à me sunt in Codice Apocrypho Novi Test. p. 940. seq.
4. *Petri cum Apione (Plistonico) proluxa disputatio*, Πέτρος & Ἀπίωνος διάλογος. Euseb. III. 38. Hist. quem à recognitionibus Clementis recte distinguit Grabius T. I. Spicileg. p. 271. qui que jam Nicephori Callisti tempore intercidisse videtur, quoniam dubitat ille III. 18. Hist. an idem sit cum Clementinis, de quibus paullo ante dixi homiliis.

XIII. S. IGNATIUS Nuranienſis (è Nura Sardinia civitate)

* Evodii à Petro Apostolo ordinati ** in Episcopatu Antiocheno successior,

* Abulpharajus p. 119 Tentzelii diff. select part. 1. Exercitat de apophthegmate Ignatii ὁ ἡμῶν ἕως ἰσαυραίας, p. 47. Grabe T. 2. Spicilegii Patrum p. 1.

** Etiam Ignatium S. Petri dextra ordinatum scribit Theodoritus Dialogo 1. sed passus est S. Petrus sub Nerone [mp. A. C. 66 à quo tempore ad martyrium Ignatii intercedunt Anni 50. De Evodio Vide Acta Sanctor. VI Maji T. 2. p. 98. & Caveum ad A. C. 44. atque Ittigium de patribus Apostolicis p. 97 seq. ubi Epistolam sub ejus nomine, inscriptam Φῶς, laudatamque Nicephoro II. 3. Hist. rejicit.

cessor, Martyrium passus A. C. 116. Trajani 19, ut demonstrarunt Guil. Loydus Episcopus Afaphensis in diatriba edita à Pagio in Critica Baroniana ad A. C. 107. n. 4. seq. & ante eum Jo. Pearsonius in diss. postuma de anno quo S. Ignatius à Trajano Antiochiæ ad bestias fuit condemnatus, quam post notas Pearsonii in Ignatium vulgavit Tho. Smithus p. 58. seq. Oxon. 1709. 4. Post condemnationem Antiochia Romanam victus missus Ignatius est, quo in itinere, Eusebio III. 36. teste, Epistolas scripsit ante Eusebium lectas Irenæo atque Origeni, deinde vero quam plurimis aliis, quorum testimoniis constat illas ipsas quas illi legerunt nos hodie tenere. Ordo Epistolarum ex Eusebii testimonio hic fuit: 1. *Ad Ephesios* 2. *ad Magnesios*. 3. *ad Tralenses*. 4. *ad Romanos*. 5. *ad Philadelphios*, 6. *ad Smyrnenes* & 7. *ad Polycarpum*, quam postremam sine magna causa Usserius Vir præstantissimus rejicit. Hieronymus ordinem neglexit, & Epistolas septem enumerare contentus, promiscue retulit. In Codice Mediceo Græco autem & veteri versione latina hic est ordo; 1. *ad Smyrnos*. 2. *ad Polycarpum*, 3. *ad Ephesios*, 4. *ad Magnesios*, 5. *ad Philadelphios*, 6. *ad Tralianos*. Nam *Epistola ad Romanos*, quia Actis Martyrii Ignatiani inserta legitur, in illa collectione omissa est. Hasce vero Epistolas, prout ab H. Vossio Græce & Usserio latine primum ab interpolationibus liberæ editæ sunt auctorem non mentiri, sed genuinum ac pretiosum Antiquitatis Christianæ monumentum esse, adversus Jo. Dallaum a) (cujus pleraque argumenta interpolatas ac spurias Ignatii Epistolas tangunt, Mediceo Codice tum nondum vulgato) Dav. Blondellum, b) Claudium Salmasium, c) aliosque Viros doctissimos, certissimis argumentis probavit

a) Libro 2. de Dionysii & Ignatii scriptis Genev. 1666. 4.

b) Lib. de Episcopis & presbyteris, & Epistolis ad H. Vossium, quibus respondit Vossius Epistolis ad Blondellum quæ Vindicii Personianis subjiciuntur, simul etiam confutans quæ Edmundus Albertinus p. 283. lib. de Eucharistia Epistolis Ignatii objecit.

c) Salmasius in Apparatu de primatu Papæ p. 56. seq. & sub Walonis Meffalini nomine lib. de Episcopis & Presb. cujus quemadmodum & Blondelli objectionibus respondentur Heur. Hammondus diss. 2. de juribus Episcopatus Lond. 1651. 4. & Dionys. Petarins V. 8. dogm. Theol. de Hierarchia Ecclesiastica: Ut omittam quæ à Nourrio diss. VII. apparatus Tillemontio, Natali Alex. & aliis in medium allata sunt. Contra novas Jo. Oweni objectiones vindicavit se Hammondus in libro Anglico qui inscribitur Answer to the animadversions on the dissertations touching Ignatius Epistles, and the Episcopacy in them asserted. Lond. 1654. 4. & Tomo secundo operum Hammodi, junctum excusorum Lond. 1684. fol. quatuor Voluminibus.

lavit Jo. Pearsonius Episcopus Cestriensis in Vindiciis Ignatii, d.) ut ei assentiri haud dubitem, licet Vir doctus *Matthæus Larroquanus* Rothomagensis Ecclesiastes in observationibus ad Ignatianas Pearsonii Vindicias filio Jo. Dallæo inscriptis, e) dispersas ac peroffigatas Dallæi patriæ copias instaurare, etiam atque etiam fuit conatus.

Præter has septem Ignatii & *Deo Q̄ops* Epistolæ, solas Antiquitatis primitivæ cognitæ, non tantum existant illæ eadem Epistolæ (à quo & quo tempore, ante A. C. 580. saltem, non sane constat) interpolatæ, (quas solas genuinas esse, alteras vero illas, quas sinceræ esse dixi, ab Athanasio ** decurtatas, inauditum & incredibile *Whitstoni*, novi Arianorum in Anglia promachi paradoxon est singulari scripto nuper f) proditum magis quam demonstratum:) sed etiam spuria aliæ, antiquioribus scriptoribus ignotæ, Græce quidem quinque, 1. ad Mariam Castabalitidem sive Neapolitanam prope Zarthum (Ciliciæ hæc opida sunt) cujus & ipsius *Mariae* nomine Epistola ad Ignatium fertur, latine primum ab *Ufforio & Græbo* ad H. Vossio edita: 2. Ad Tarsenses. 3. Ad Antiochenos: *** 4. Ad Hieronem Diaconum Antiochenum, & 5. Ad Philippenses, & *Bartholomæo*. Ex his eidem *Whitstono* genuinæ videntur scriptæ ad Tarsenses, ad Antiochenos, ad Hieronem. Sed nulla hujus sententiæ suæ certa argumenta afferre potuit. Ordo Epistolarum in interpolatis Codicibus Augustano, Gelsneriano, Colbertinis Nourtio p. 77. laudatis, aliisque hic est: 1. Ad Mariam Castabalitidem. 2. ad Trallenses. 3. Ad Magnesium. 4. Ad Tarsenses. 5. Ad Philippenses. 6. Ad Philadelphenses. 7. Ad Smyrneas. 8. Ad Polycarpum Smyrna Episcopum. 9. Ad Antiochenos. 10. Ad Hieronem. 11. Ad Ephesios & 12. ad Romanos.

d) Pearsonii Vindiciæ Ignatianæ prodierunt Cantabrig. 1672. 4. & Tomo secundo Patrum Apostolicorum Cotelerii subjectæ sunt in editione Amstelodamensi A. 1698. fol. curante V. C. Joanne Clerico.

e) Larroquani Observationes prodierunt sine nomine Auctoris, Rothomag. 1674. 8. male Allixio tribuuntur in Catalogo Bibl. Bigotianæ T. 2. p. 17.

** Ab impatiente librario decurtatas suspicabatur Jo. Morinus de sacris Ordinationibus Part. 3. Exerc. 3. c. 3. qui & ipse interpolatas sinceris præfert. Lectiones interpolatarum editionum quandoque meliores esse Codice Mediceo, disputat etiam Rich. Simon sub Hieronymi le Camus nomine contra Vossium p. 24. quod nec ipse, credo, Vossius negaverit.

f) Lond. 1710. 8. Titulus libri est: *an essay upon the Epistles of Ignatius, by William Whitston, M. A. Professor of Mathematics in the University the Cambridge.* Confer de hoc libro si placet Jacobi Bernardi V. C. Novellas Reip litterariæ mensè Augusto A. 1710. p. 196. seq.

*** Ex alia Ignatii ad Antiochenos Epistola Damascenus & Antonius Melissa præferunt duo fragmenta, quæ vide apud Clariss. Grabium T. 2. spicilegii Patrum p. 24.

Denique longe minorem fidem merentur quæ *latine tantum* extant Epistolæ tres, 1. & 2. *ad Johannem Evangelistam*, & 3. *ad Mariam Virginem cum Mariæ responsoria*, de quibus vide si placet post Usserium *diff. de Epistolis Ignatii* c. 19. quæ à me notata sunt in Codice Apocrypho Novi Test. p. 834-841. *Heroni* quoque Diacono Antiocheno suppositum est *elogium Ignatii*, quod *latine* edidit Baronius ad A. C. 110. n. 9. ex MS. Vaticano, & ex aliis tribus Codd. Usserius.

De more *Antiphonos hymnos* decantandi, quem Ecclesiæ Antiochenæ à S. Ignatio traditum narrat Socrates VI. 8. Vide Sviceri thesaurum & Meursii, Cangiique glossaria, Theoph. Raynaudum in *Operascevasastico* T. 7. Opp. p. 457. seq. & Josephum Mariam Carum *præf. ad Responsoria & Antiphonaria Ecclesiæ Romanæ editæ Rom. 1686.*

Quod in Catalogo librorum Chaldæor. sive Syriacorum Hebed' Jesu p. 18: *Ignatius de re fidei* memoratur, nihil aliud videtur respicere quam ejus *Epistolas*, quas *Syriace* secum ex Oriente attulit g) alter Ignatius Antiochenus Patriarcha junior, qui Romæ Gregorio X. Pontifice reformationi Calendarii interfuit, ibique diem obiit. Quamquam Robertus Huntingtonus cum in Oriente versaretur, summo studio Ignatii Epistolas Syriacæ versas inquirens, omnino in cassum & absque fructu hoc fecit, ut narrat Tho. Smithus in ejus Vita p. 8. Videtur etiam memorare Labbeus *Bibl. nova MSS.* p. 253. 255.

In Catalogo Liturgiæ Chaldaicarum sive Syriacarum quem habuit idem Patriarcha, h) memoratur *Liturgia S. Ignatii Græce composita Antiochia Anno 27. post ascensionem Domini, quam Chaldaam fecit S. Jacobus Episcopus Robensis s. Edessenus.*

Ignatii *Διδαχη* sive *διδασκαλία* in veteri Stichometria memoratur inter Apocrypha, de qua vide Pearsonium part. 1. c. 4. vindic. Ex hac forte petatum dictum Ignatii quod laudat Chrysostomus hom. XI. in Epist. ad Ephes. & Jo. Antiochenus ap. Coteler. T. 1. monument. p. 176. schisma & perturbationem Ecclesiæ, *crimen esse neque martyrii sanguine expiandum.*

Acta Martyrii Ignatiani.

Interpolata habent Græce Metaphrastes 20. Dec. & exinde *latine*, Surius & Bollandus Calendis Februar. Græce & *latine* in Patri-

F

bus

g) Usser. c. 4 prolegom. in Epistolas Ignatii p. 192, edit. Amst.

h) Vide Usser. c. 1.

bus Apostolicis Cotelerius. *Sinceriora* Jac. Usserius in lucem protulit *latine* ex duplici diversa interpretatione, quam utramque e MSS. Codd. cum notis eruditis vulgavit in Appendice Ignatiana, Lond. 1647. 4. Etiam Græcum Actorum Ignatii exemplar in Bibl. Bodlejana sed interpolatorum reperit, itaque editione indignum existimavit. Hæc vero à *Philone, Caja & Agathopode* Diaconis qui beatum CHRISTI Martyrem è Syria comitati erant, descripta fuisse sibi persuadet, & sane in monumentis hujus generis videntur esse fide dignissima. Post Usserium eadem latine dedere Bollandus in Actis Sanctor. Calendis Febr. T. 1. p. 13. seq. & Cotelerius in Patribus Apostolicis T. 2. *Græce* denique & latine è Codice Colbertino edidit *Theodoricus Ruinartus* in Actis Martyrum selectis Paris. 1689. 4. Atque inde Jo. Ernestus Grabe T. 2. spicilegii Patrum Oxon. 1699. 8 p. 9. Tho. Ittigius in Bibliotheca Patrum Apostolica Lips. 1699. 8. ac denique Tho. Smithus ad calcem Epistolarum Ignatii Oxon. 1709. 4. In his Actis *Epistola* Ignatii ad *Romanos* Græce sincere legitur, quam in Mediceo Codice omisissam videre optaverat H. Vossius, contentus interim interpolatam ex veteri versione latina recensere & castigare.

*Editiones Epistolarum Ignatii Interpolatarum
& spuriarum.*

LATINA trium Epistolarum 1. ad Mariam Virginem, & 2. ac 3. ad Johannem Apost. Colon. 1478. & Paris. 1495. 4. ad calcem quadrilogi de S. Thomæ Becket, Archiepiscopi Cantuariensis, vita, & processu super libertate Ecclesiastica per Her. de Hoescham, Jo. Carnotensem, Wilhelmum Cantuariensem & Alanum Tevksburiensem.

Undecim Epistolarum (omissis tribus quas jam dixi, & Epistola ad Mariam Castabaliidem necdum reperta) Paris. 1498. fol. unum cum scriptis Dionysio Arcopag. tributis, & Polycarpi Epistola, ex antiqua versione (ut observat Usserius, Adoni jam Viennensi sec. IX. lecta) edente *Jac. Fabro* Stapulensi. Hinc Argentinae 1502. & Paris. è Jodoci Clichtovei recensione 1515: tum Basil. 1520. 4. atque iterum separatim Argentor. 1527. Augusta Vindel. 1529.

Quindecim Epistolarum, addita illis undecim Epistola ad Mariam Castabaliidem & tribus primo loco à me memoratis, edente

Sym-

Symphoriano Champerio cum *Areopagita*. Colon. 1536. & *Joach. Peronio* curante 1557. atque cum *Clementinis* scriptis 1569. fol. Adde editiones *Antvverp.* 1540. *Complut.* 1541. *Venet.* 1546. 8. *Parif.* 1569. 8. & quæ in *Micropresbytico* 1550. & *Orthodoxographis A.* 1555. & in *Patrum Bibliothecis* obviæ sunt.

GRÆCÆ duodecim Epistolarum 1. edente ex MS. *Augustano Valentino Paceo*, *Dillingæ* 1557. 8. qui in præf. etiam *Germanicæ* suæ versionis meminit.

2. *Parif.* 1558. 1562. 8. apud *Guil. Morellium*, qui ad calcem, collatione latini interpretis, & doctissimi, ut testatur, hominis consilio plurium locorum castigationes adjunxit. Nitida est hæc editio. Etiam latinam novam versionem edidit 1661. sed quam *Vairlenius* notat in locis plurimis per vestigia veteris interpretis incedere.

GRÆCOLATINÆ 1. Cum versione sive paraphrasi *Jo. Brunneri* (male *Brunerus* vocatur apud *Nourrium* p. 153.) *Tigurini*, Græcis MS. Codice *D. Casparis à Nydprugck* descriptis. *Tiguri* 1559. fol. in *Theologorum veterum Græcorum* collectione. *Conradus Gesnerus* qui Græca ad patruem suum *Andream*, misit, tunc nihil inaudiverat de *Pacei* editione.

2. Cum *Hieron. Vairlenii Sylvii* interpretatione separatim ad calcem libri subjecta & brevibus scholiis. *Antvverp.* 1566. & 1572. 8. apud *Christoph. Plantinum*.

3. Cum eadem versione scholiisque, in *Orthodoxographis Jo. Jacobi Grynæi*. *Basil.* 1569. fol.!

4. Cum scholiis *Martialis Mestræi*, *Theologi*. *Parif.* 1608. 8. qui *Vairlenii* versionem emendavit, ejusque & *Morelli*, & *Jac. Billii* ex lib. 2. sacrar. *Observatr. c. ult.* notas addidit.

5. Cum *Mestræi* versione & *Nic. Vedelii* castigationibus, *Apologia*, notis & dissertationibus. *Genev.* 1623. 4.

6. Cum *Vairlenii* & *Mestræi* scholiis in *Auctario Duczano Græcolat. Bibliothecæ Patrum*. *Parif.* 1624. fol.

GERMANICE per *Martinum Mollerum*, *Ecclesiastem Sprettaviensem* in *Silesia*. *Gorlitii* apud *Ambrosium Fritsch*, 1592. 8.

Gallice per *Guil. Morellum*, *Parif.* 1562. 1612. 8. & per *Eudemarium Rothomag.* 1615. 8.

Jacobi Greseri vindicias duodecim Epistolarum Ignatii, alicubi latere testatur se audivisse, Philippus Labbæus. *Isaacus* quoque *Casaubonus* nonnullarum Ignatii Epistolarum antiquitatem novis se tuiturum rationibus pollicitus fuit, quas præmatura Viri doctissimi morte interceptas dolet Pearsonius proæm, Vindic. Ignatii.

*Editiones Epistolarum VII Ignatii
genuinarum.*

quæ interpolatas & spurias adjunctas fere habent.

GRÆCOLATINÆ 1. Recensente *Isaaco Vossio* è MS. Mediceo, atque additis veteri translatione ab *Usserio* edita, notisque suis & *Barnabæ* Epistola. Amstelod. 1646. 4. Recula hæc editio Lond. 1680. 4. Locum Epistolæ ad Magnesium erudite illustrat *Jo. Andreas Bosius* Exercitatione Philologica ad 2. Tim. 2. 22. Jenæ 1673 4. capite sexto, ubi & de Ignatii Epistolis veterique ejus interprete plura.

2. *Jac. Usserii* castigatio, cum nova versione in Appendice Ignatiana: Lond. 1647. 4. postquam interpolatas antea Græcæ & Latine cum eruditis prolegomenis notisque, & sinceriorum veteri versione vulgasset Oxon. 1614. 4.

3. *Jo. Baptista Cotelerii* cum nova versione sua & notis, in Patribus Apostolicis 1672. fol. & *Jo. Clerico* curante Amst. 1698. fol. in qua editione Cotelerii notis etiam animadversiones & prolegomena *Usserii*, & *Jo. Pearsonii* vindiciæ Ignatii accedunt. Testimonia Veterum diligentissime à se collecta Cotelerius præmisit.

4. *Thome Ittigii* in Bibliotheca Patrum Apostolicorum, cum versione Cotelerii, sed subjecta separatim, ut in Cotelerii Patribus Apostolicis factum, veteri interpretatione, interpolatis spurisque Epistolis. Lipsiæ 1699. 8. Hic in diss. illi Bibliothecæ præmissa non modo de Ignatio ejusque scriptis diligentissime disserit: sed etiam de doctrina in Epistolis contenta videndus in selectis capitibus Hist. Ecclesiasticæ sæculi secundi.

5. Cum notis *Jo. Pearsonii* antea ineditis & novis * *Thome Smithi*. Oxon. 1709. 4. qua editione & Græcus contextus ad Codicem Medicæum & latina vetus translatio ad MS. Codicem Cantabrig. novo stu-

* Obiit *Tho. Smithus* hoc ipso Anno 1711.

studio exigitur. Cæterum interpolatæ & spurizæ Epistolæ à Smitho plane sunt omiffæ.

LATINA ex veteri translatione (*Roberti forte Lincolnienfis*) ad duorum MSS. Cantabrig. & Montacutiani Codicum fidem edita à *Jac. Ufferio*, additisque Græcis interpolatis, sed in quibus interpolationes ex versione notatæ minio distinguuntur. Oxon. 1644. 4. Veterem hujusmodi translationem Epistolarum Ignatii, in qua illa de Paulo uxorato desiderabantur, in Bibl. Vaticana pridem evolvisse se testatus est Turrianus in Apologia pro Canonibus Apostolor. contra Magdeburgenses, Parif. 1573. 8. pag. 8.

GERMANICA per C. D. V. B. A. 1693. 12. apud Jo. Georg. Lipperum, & ad calcem Novi Test. editi A. 1711. 12. Schiffbecæ prope Hamburgum.

ANGLICA Wilhelmo Wakzo interprete, Lond. 1693. & 1710. 8. una cum Clemente, Barnaba, Polycarpo, Herma.

Alii Ignatii.

P. Egnatius Stoicam sectam professus. Tacit. XVI. 32. Annal. Ignatius Martyr Africanus, cujus meminit S. Cyprianus Epistola 39. Scripta A. C. 250. & Martyrologium Rom. 3. Febr.

Ignatius Pro Cos. ad quem S. Nili Epistolæ.

Ignatius Grammaticus è Diacono CPolitano Metropolita Nicænus sub iniçia Sæculi IX. de cujus Jambis in Adamum, Tetraſtichis fabûlas Æſopicas breviter complexis, aliisque scriptis dixi lib. 2. c. 9. §. 8. Ejus elegantissima piiffima & mellioſſima carmina in Deiparam aliosque sanctos laudat, atque editurum se promiſit Allatius ad Eustachii Antiotheni Hexaëmeron p. 284. Vide & Suidam in *Ἰγνατίῳ*.

Ignatius Patriarcha ab A. C. 847. CPolitanus, cui A. C. 858. deposito Photius successit, atque iterum A. 867. Thronum concedere fuit coactus. De illo vide vitam ejus cum variis monumentis & Synodo CPol. A. 854. sub eo habita illustratam à Radero, Ingolſtad. 1604. 4. & recuſam T. 8. Concilior. edit. Labbei, & Chronicon Eccleſiæ Græcæ Philippi Cyprii cum Henr. Hilarii notis p. 107. ſeq. Baronium Tom. IX. Annalium, Martyrologia 23. Octobr. &c.

Ignatius cujus Acroſtichis adverſus imagines legitur in Operibus Theodori Studitæ p. 169. T. V. Opp. Sirmondi.

Ignatius Chryſopolitani Monafterii Abbas , Ignatius Metropoli-
Claudiopolitanus & Ignatius Lophorum Epifcopus , ad quos
exſtant Photii Epiftołæ. Alius item Ignatius Abbas, de quo in
Epiftołis Theodori Studitzæ.

Ignatius Epifcopus, cujus colitur memoria 8. Maji in Ruthenorum Ephem-
eridibus, quas iconibus inſigæes edidit Papebrochius ante
Tom. 1. Act. Sanctoꝝ Maji.

Ignatii nescio cujus commentarios Græcos MSS. in Aristotelis Logi-
ca memorat è Scipionis Tetti Catalogo Labbeus Bibl. nova
MSS. p. 171.

Ignatius Patriarcha Antiochenus junior, qui Romæ fuit sub Gregorio
X. de quo paulo ante feci mentionem.

Ignatius Pragensis, Prior Casinensis monasterii, qui scripsit Vitam &
Passionem S. Bertharii Martyris & Abbatis XIX. Casinensis.

Ignatius Squarcialupus Florentinus, Monachus Benedictinus Abbas
Casinensis A.C. 1520. extinctus, de quo T. XXI. Bibl. Patrum
Lugd. p. 371.

Plures recentiores Ignatios memorat Nicolaus Antonius in Bibl. Hi-
spana, & in his Ignatium Lojolam, Conditorem Ordinis
Jesuitici, defunctum A. 1556. & beatorum numero adscriptum
à Paulo V. A. 1609. Sanctorumque A. 1622. à Gregorio XV.
Festum ejus celebratur 31. Julii, qui dies S. Germano antea
facer erat. Vitam hujus Ignatii post Ribadenciram aliosque
novissime scripsit P. Bohourius.

Proxime exspectamus novam Epistolarum S. Ignatii Antiocheni edi-
tionem una cum diatriba de Ignatiis ab erudito Viro *Georgio
Claudio*, Claudii Jani cujus Albertus Bartholinus de scriptis Da-
norum meminit filio, qui illius specimen mihi ostendit notis
illustratum. Is totus in eo est, ut probet illam, quam sinceram
eruditi habent, Ignatii editionem adhuc * quam plurimis in lo-
cis interpolatam esse, nihilque pro genuino admittit, nisi quod
eodem plane modo sine ulla vel minima mutatione comproba-
tur suffragio omnium Codicum, quam in rem Florentinum
& Augustanum diligenter item contulit, versionum, citatio-
num. Cætera omnia rejicit, & minoribus typis exscribi cura-
bit. In diatriba, quam præfiget, de Ignatiis nonnulla etiam da-
bit

* Eadem fere Tentzelii sententia p. 63. diff. select. rejecta à Nourrio aliisque.

bit hæcenus inedita, Ignatii præcipue Diaconi, quæ ex Bibliotheca Regis Christianissimi descripsit & latine convertit.

XIV. POLYCARPUS Episcopus Smyrnenfis à S. Johanne a) Apostolo constitutus, martyrium nono Antonini Pii anno in igne fortiter tulit A. C. 147. b) Proconsulem ut CHRISTO conviciaretur suadentem detestatus his verbis: c) ὀδοῦκοντα καὶ ἐξ ἴτη δαλῶν αὐτῷ, καὶ εἰδὼν με ἡδίκησε, καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου τὸν σώσαντά μου; Sex ἔοβόησα annos ei in servio, nec ulla me unquam affectit impietas, ἔ quomodo possum impie loqui adversus Regem meum ἔ Salvatorem meum? Acta Martyrii ejus jam olim lecta in Ecclesia & dies natalis celebratus, sepulchrumque hodie etiam quotannis festo ipsius memoriæ consecrato solenniter invisitatur Tho. Smithus in notitia VII. Ecclesiarum Asiæ p. 53. ubi & mentio ampli quod Smyrnæ adhuc ostenditur Amphitheatri, in quo coronatus martyrio Polycarpus fuit, cujus in memoriam hi Romæ versus in templo S. Stephani in Cælio monte leguntur:

Sir. LI. 6. In medio ignis sum æstuatus.

Phœnicem si quis medio miretur in igne

Emori, ἔ exstruēdo se reparare rogo.

Obstupeat, Polycarpe, avidas tibi parcere flammæ

Non ausas sacra te violare face.

Mille nitent tædæ, rutilantque hinc inde favillis,

Atque in te, Dominum, quem colis ipse, colunt.

Pramia nunc majora tibi sed reddit Olympus,

Igneæ qui pedibus subjicit astracuis.

Præ-

- a) Irenæus III. 3. atque inde Euseb. IV. 14. & Hieron. de S. E. c. 27. Hinc viris doctis per Angelum Smyrnenfis Ecclesiæ à S. Johanne Apoc. II. 8. videtur designari Polycarpus, licet in Actis Polycarpi Pionio tributis & apud Suidam Polycarpus Buculo successisse incerta fide traditur.
- b) Confer Jo. Pearsonii Opera postuma p. 292. seqq. Neque adeo obstant quæ Clariss. Vir Samuel Basnage huic sententiæ objicit ad A. C. 178. n. 4. Nam & Antoninum utrumq; à veteribus inter se confundi tralatitium est, & verba: LXXXVI annos ei in servio nihil aliud tinnunt, quam: *in hanc usque ætatem quæ annum assigi scriptum ἔ obogisimum*. Atque ita veteres intellexisse, ipsorum testimoniis diferte constat. Quod vero tunc vixerit Polycarpus, cum Apostolus Paulus suas ad Philippenses scripsisset litteras, licet nondum CHRISTO nomen dedisset, ut colligit Usserius ex verbis latinæ Epistolæ §. 11. neque ex illis verbis sequitur (possunt enim de Smyrnenfis Ecclesia intelligi) neque Pearsonii sententiæ magis quam Usserii (qui ad A. 169. martyrium Polycarpi rejicit) adversatur. Aliorum objectiones diluit Gabriel Gro-

Præter collectionem Epistolarum Ignatii, quam Polycarpo deberi jam dixi, scripsit ipse complures Epistolas, ex quibus una ad nos pervenit, publice olim, teste Hieron. legi solita *Epistola ad Philippenses* Ignatio defuncto exarata, & pietate Apostolici Viri hæud indigna. Eam interpolatam hodie ferri suspicabatur Clariss. Tenzelius diss. select. p. 158. sed parum firmis argumentis nixus, ut à D. Tho. Ittigio d) demonstratum est, & à Guil. Caveo in parte altera Historiæ literariæ, qui Dallæi e) etiam & Larroquani f) argumentis adversus hanc Epistolam allatis respondet. Etiam postremam Epistolæ partem adversus ejusd. Dallæi & Lemonii suspiciones vindicat Nourrius Apparatus ad Bibli. Patrum diss. 8.

Editiones Epistolæ S. Polycarpi ad Philippenses.

LATINE ex veteri versione primus edidit *Jacobus Faber* una cum scriptis Dionysio Areopag. tributis, & undecim Ignatii Epistolis Paris. 1498. fol. per Joannem Higmanum & Wolfg. Hopylium. Sæpius inde recusa, ut Argentin. 1502. Paris. 1515. (recensente Jodoco Clichtoveo) tum Basil. 1520. Colôn. 1536. & una cum Clementinis Jo. Cochleo curante Ingolstadt. 1546. 4. & cum Dionysii scriptis à Joach. Perionio translatis Colôn. 1557. & cum Clementinis & Ignatio 1569. Exstat etiam in *Micropresbytico* Basil. A. 1550. p. 27. in *Orthodoxographis* p. 95. edit. A. 1655. atque in altera *Orthodoxographorum indora.* A. 1569. & in *Bibliothecis Patrum nullius non editionis*, & novissime *Lugdunensis Tomo secundo.*

GRÆCE

deckius ὁ μακαρίτης diss. de anno & die passionis Polycarpi, Gedani 1704. 4. Samuelis Petiti sententiam IV. 6. Var. lect. A. C. 175. passum esse Polycarpum contententis, confutatam vide à Steph. le Moyne prolegom. ad *Varia sacra*. qui pro A. 167 militat, atque ignis supplicium quod S. Polycarpus subiit à Luciano de morte Peregrini perstringi putat, atque à Themistio ubi novi Empedoclis meminit, cuius tamen verba aliter intelligenda esse notavi lib. 2. c. 12. §. 8.

- e) Apud Euseb. IV. 15. Hist.
- d) Ittigius diss. de Hæresiarchis Apostolicæ ætatis p. 186. & Appendice ad diss. de Hæresiarchis p. 75. seq.
- e) Dallæus de scriptis Dionysii & Ignatio suppositis lib. 2. c. 325.
- f) Matthæus Larroquanus p. 64. seq. Observat. in Ignatianas Pearsonii vindicias, qui Polycarpo Epistolam illam certissimis argumentis asseruerat part. 1. c. 5.

GRÆCE (sed sect. 10. 11. 12. & 14. mancam) cum veteri *Latina* versione A. 1633. ex Turriani Codice, è quo Sirmundus descripsit, primus publicavit *Petrus Halloix* T. 1. de Vitis scriptor. Orientalium p. 525. Hunc secutæ editiones

Jac. Usseri, qui cum animadvers. suis & Patricii Junii castigationibus ac Smyrnesium de Martyrio Polycarpi Epistola notis illustrata, post Ignatii epistolas, sive in Appendice Ignatiana illam vulgavit. Lond. 1647. 4.

Jos. Jobannis Maderi Helmst. 1653. 4. qui præfationem & Usserii Juniique notis suas in Martyrium Polycarpi addidit.

Jo. Baptista Cotelerii, qui Græcis novam versionem suam notasque, & veteri Latinæ versioni itidem notas suas addidit in tomo secundo Patrum Apostolicorum Paris. 1672. fol.

Stephani le Moyne in Variis sacris Lugd. Bat. 1685. 4. primum editis & A. 1694. iterum recensis, qui recensuit ex MS. Mediceo cujus apographum à D. Rullæo acceperat, & in quo cum Epistola Barnabæ (p. 218. edit. Vossii) nulla interposita distinctione jungitur. Notas uberrimas & doctissimas idem Lemoinius in altero Volumine hujus operis adjunxit.

Jo. Clerici in nova editione Patrum Apostolicorum Cotelerii, ubi Usserii & Junii notas Cotelerianis adjunctas & singulis paginis statim substratas habes. Amst. 1698. fol. Tomo secundo.

Tho. Ittigii, in Bibliotheca Patrum Apostolicorum Græcolatina. Lips. 1699. 8. præfixa erudita de Patribus Apostolicis dissertatione.

Tho. Smisbi cum ejus notis, ad calcem Epistolar. Ignatii, Oxon. 1709. 4.

ANGLICE in vita Polycarpi, inter vitas Patrum à Clariss. *Gual. Caveo* concinnatas editasque Londini 1682. fol. atque inde sæpius, & **BELGICE**, *Salomone Bor* interprete Trajecti ad Rhen. 1698. fol. & **GERMANICE** interprete Anonymo Brem. 1701. 4. in iisdem Cavei Vitis Belgice & Germanice recensis.

G

PRO-

- g) Plura ejusmodi commissentum sive commixtionum in libris MSS. exempla memorat *Dedwellus* diss. 1. in Irenæum §. 30. Itaque nemo hanc ob causam Polycarpo tribuet quæ Barnabæ esse veterum testimoniis constat. Neque Rullæo hoc in mentem venisse credit *Jac. Gronovius* præf. ad Melam à se A. 1696 editum.

Prodiit etiam *Anglice* ex interpretatione *GuilWakai*, præmissa erudita præfat. Lond. 1698. 1710. 8. cum Clementis Rom. Barnabæ & Ignatii Epistolis, Hermæque Pastore. Et *Germanice Martino Molero* interprete ad calcem Epistolarum Ignatii Gorlitiæ 1592. 8. & ex nova vers. in Novo Test. Germanice edito apud Hermanum Henricum Hollen, A. 1711. Schifbecæ prope Hamburgum 12. una cum Epistolis Barnabæ, Clementis & Ignatii.

Epistola Polycarpi ad Athenienses in qua Dionysii Areopagitæ fecerat mentionem, meminit S. Maximus proæmio ad Dionys. p. XXXV. Hinc forte Suidas ei Epistolam ad Areopagitam tribuit. Verum de his aliisque Polycarpi sive deperditis sive illi suppositis scriptis; *Αδακαλια*, libro de obitu S. Johannis &c. Vide Caveum in Hist. literaria & Ittigii diff. de patribus Apostolicis §. 91. p. 294. seq.

4. Polycarpum interprete Victore Capuano laudans Grotius ad Johann. XVII. 4. respicit *fragmenta* quinque in *Vitis Capuani* Catena in IV. Evangelia, tributa Polycarpo, atque primum edita latine à *Fevardensio* ad Irenæi III. 3. atque inde ab Halloixio, Usserio, Madero, Cotelerio, Clerico, Ittigio.

Acta S. Polycarpi, PIONIO auctori falso tributa, post Petrum Halloixium in vitis Patrum Oriental. T. 1. pressius à se è veteri Codice Græco verba latine dedit Joannes Bollandus in Actis Sanctor. ad diem 26. Januar. Tomo II. qui etiam de Pionio ipso videndus Tomo 1. Febr. p. 37. seqq. Cæterum Acta illa Polycarpi à Clariss. W. Ernesto Tentzelio etiam in diff. selectis T. 1. p. 76. seqq. latine exhibita, propter multas causas merito viris doctis nullam fidem mereri videntur. Certiora de Polycarpo dabit SMYRNENSIS *Ecclesia Epistola ad Ecclesias Ponti*, apud Euseb. IV. 15. Hist. quam ex Menologio Græco h) MS. Barocc. Mensis Februarii integriorem Jac. Usserius & ex eo Tho. Ittigius cum Polycarpi Epistola edidit, sed & I. Baptist Cotelerius in Patribus Apostolicis & Theodoricus Ruinartus in Actis Martyrum selectis, Thomas que Smithus cum Polycarpi Epistola recudendam dederunt, illustraruntque. Godfridus Arnoldus Germanice etiam vertit & una cum aliis selectis Actis edidit. Latinam antiquam versionem sive paraphrasim potius Usserius descripsit è duobus MSS. Cottoniano & Sarisberiensis. Hæc sunt *vetustissima illa Ecclesia martyria, quorum lectione, ut scribit Josephus Scaliger ad Euseb. p. 121. piorum animus ita afficitur, ut nunquam*

h) Simile MS. in Bibl. Casarea. Vid. Lambecium VIII, p. 88.

quam sacur inde recedat: quod quidam ita esse unumquodque pro capto suo & conscientia modo sensiro potest. Certe ego nihil unquam in Historia Ecclesiastica vidi, à cuius lectione commotior recedam, ut non amplius meus esse videar.

E recentioribus præter Bollandum, Halloixium & Annalium conditores consulendi imprimis Caveus in vitis Patrum Anglice, Belgice & Germanice editis & Tillemontius Tomo 2. Memor. Hist. Eccles. qui de Polycarpo ut solet accurate agit, & licet i) *Acta Pionii* pro veris habet, tamen *Acta Polycarpi* sub Pionii venditata nomine ut nulla fide digna merito rejicit. Confer etiam si placet B. Theophili Spizelii *Academiam JESU CHRISTI* p. 23. seqq. Casp. Crucigeri *Orationem de Polycarpo* T. 3. declamatt. Witebergenf. p. 708. seq. Casp. Sagittarium de natalitiis Martyrum cap. 2. *Fabulam de S. Benigno Divionensi per Polycarpum in Galliam misso* refellit Ismaël Bullialdus singulari diatriba Parisiis A. 1657. 8. edita.

XV. JUSTINUS Samaritanus, a) Neapoli Syriæ Palæstinæ b) live Sichemo oriundus, Prisci F. Bacchii Nepos natus videtur A. C. 89. in omni disciplina Philosophorū versatus, Stoicum primo, mox Peripateticum deinde Pythagoricum, ac deinceps Platonicum audivit. Hinc per senis cujusdam (Polycarpi forte) sermones accensus cupiditate CHRISTI doctrinæ pernoscentiæ, totum se illi dedit, & Philosophum professus Christiana dogmata non imbibit modo, sed & ore ac scripto adversus Judæos Ethnicosque defendit, docuitque alios libenter, ac tandem à *Crescente*, c) Philosopho Cynico, qui Megalopoli Arcadiæ civitate versabatur, ut ipse futurum divinaverat d) delatus, sanguine

G 2

suo

- i) Pionium eadem qua Polycarpus persecutione Martyrium obiisse Eusebius diserte testatur in *Chron. & IV. 15. Hist. p. 135.* Itaq; recte hujus fidem præfert Pearsonius p. 302. seq. Opp. postum, licet recentiores atque adeo ipse *Actarum Pionii* auctor sub Decio passum scribant. Hæc *Acta* licet sincera videntur etiam Ruinarto, qui post Lipomannum Suriumque ac Bollandum (ad 1 Febr.) illa *Actis Martyrum* selectis inseruit, Tillemontio quoque & Valesio aliisque viris doctissimis: tamen vel ob hunc ipsum ab Eusebio discussum recte iudicio Baronii ad A. C. 254. §. 1. rejiciuntur.
- a) Epiphan. hæresi 46. 1 ubi docet etiam triginta annorum fuisse Rustico & Hadriano tertium Coss. h. e. A. C. 119.
- b) Justinus ipse in limine *Apologiæ majoris*. Adde Tenzel, *diff. select. T. 1. p. 167.* Grabe *Spicileg. Patrum T. 2. p. 134.*
- c) Justinus ipse sub init. *dialogi cum Tryphone.*
- d) *Apologia minore* f. 46. Confer Tatianum Justini discipulum f. 157. seq. ad Gentes & Eusebium in *Chron. & VI. 16. Hist.* quem sequuntur Hieron. in *Catalogo*, Syncellus p. 351. *Chronicon Alex. aliique.* Cæterum Tatianus p. 165. Megalopoleos iterum meminit, unde colligas non Romam sed Arcadiæ urbem, cui Dianæ Hymniæ sanam Pausania teste propinquum erat, etiam p. 157. ab eodem intelligi.

suo confirmavit, unde hæsit ipsi *Justini* MARTYRIS nomen, quo facilius ab aliis Justinis e) non martyribus distingui posset, licet & plures fuerint Justinii Martyres. f) Martyrium passus est Præfecto urbis Junio Rustico (Anno ætatis 74. CHRISTI 163.) qui anno superiore 162. cum Vettio Aquilino Consulatum gesserat. Passus itaque Justinus Anno tertio M. Aurelii Antonini & L. Veri. *Act. Martyrii* ejus latine edita à Surio & Papebrochio ad 13. April. à Baronio ad A. C. 165. & à Ruinaro in Actis selectis Martyrum: sed Græce & latine à Dan. Papebrochio in Actis Sanctor. T. 1. Junii p. 20. seq. Quod vero non de alio Justino, quem Græci in Typico Sabæ & in Menologiis à nostro distinguunt, sed de Tatiani Magistro intelligenda veniant, satis mihi adversus Papebrochii argumenta ad 13. April. p. 104. seqq. confirmasse videntur Halloixius in vita Justinii c. 26. Tillemontius ad Justinii vitam nota 13. T. 2. memor. Hist. Eccl. & Græbius p. 141. seq. T. 2. spicilegii Patrum, qui triumviri perinde ut Caveus, Tentzelius & Ittigius, Samuelque Basnagius de Justino ejusque scriptis diligenter disserere, ne de Natali Alex. Elia du Pin & Labbeo atque aliis dicam. Scripta quæ existant eo quo Parisiensis editio offert ordine hæc sunt:

1. Act.
- e) Præter Justinium scriptorem latinum pueris etiam notissimum, quæm cum nostro Martino Polono perperam confundit, & Justinus duos sæculo VI. Imperatores, fuit. 1) Justinus Siculus Episcopus, cujus Epistola ad Petrum Fullonem circa A. C. 483. scripta, ad calcem Zonaræ in Canones p. 538. atque inde T. 4. Concil. edit. Labbei p. 1103. prodiit. Huic Justino quæstiones ad Orthodoxos & expositionem fidelis tribuebatur Clariss. Dodwellus. 2) Justinus Archi-Diaconus ad quem scripsit Gelasius in S. Anselmi collectaneis T. 18. Bibl. Patrum Lugd. p. 616. 3) Justinus Manichæus quem consultavit Fabius Marius Victorinus editus à Sirmondo Paris. 1630. 8. & Tom. I. Opp. p. 409. 4) Justinus Abbas Hierosolymitanus cujus mentio in Actis S. Anastasii Persæ sub Chosroë & cui Raynaudus Epistolam ad Zenam ac Serenum tribuit. Acta illa Anastasii habent Surius & Bollandus 22. Januar. 5) Justinus ad quem Martial XI. 66. Omitto Justinos Dominicanum & Lippiensem de quibus Vossius Hist. lat. Aliosque in Gruteri Indice Inscript. Vet. & apud Reinesium p. 410. Epist. ad Hofmannum. Nec minus recentiores, ut Justinium Hispanum Abbatem Casinensem circa A. C. 1522.
- f) Præter Justinum Martyrem quem in Græcorum Menologiis à nostro distingui dixi, Justinus fuit Martyr novennis puerulus sub Diocletiano passus, cujus Martyrium veribus descripsit Beda T. 3. p. 266. seq. De hoc Martyrologia 12. Dec. in quibus alius Justinus memoratur Calendis Augusti, alius item 17. Sept. Etiam in Hagiologio Franco Gallie quod edidit Labbeus T. 2. Bibl. MSS. p. 704. ad 15. Octobr. Ut omittam Justinum Confessorem cujus vitam edidit p. 579. seq.

1. Λόγος (πρωμυλικός) sive potius ut Damascenus in parallelis * Euseb. Hieron. & Photius, ἔκλογος πρὸς Ἕλληνας. p. 1-37. Teste Maximo ad Dionysium T. 1. p. 455. ipse inscripserat ἱερίῳ φιλοσόφῳ τῶν πρὸς Ἕλληνας λόγον. Allegat Stephanus Gobarus apud Phot. Cœd. 132. exstantque verba apud Justin. p. 21. edit. Paris. Vertit latine ante Perionium, Gelenium, Langum Jo. Franciscus Picius Mirandulanus editum inter alia Pici opera Argentor. 1507. & Basil. 1528. fol. in Jo. Sighardi antidoto contra hæreses & in Micropresbytico 1550. & Orthodoxygraph. 1555. 1569. atque iterum inter Jo. Francisci Pici opera Basil. 1601. fol.

Gallice vertit Martinus du Pin, Paris. 1580.

Germanice Caspar Hedio, cum Historia Ecclesiast. Eusebii, Socratis &c. Argent. 1530. fol. Prodiit & separatim Græce Parisiis ex Guillardii officina 4. 1539. & latine.

2. Λόγος πρὸς Ἕλληνας. p. 37-40. Hunc primus Græce edidit & Latine vertit *Henricus Stephanus* A. 1592. 4. Sed majore ut videtur parte mutilum, quamobrem in eonon reperias disputationem de dæmonibus, quam in collegerunt Tatianus, Hieron. ac Photius, nec verba quæ ex Justinii καὶ Ἑλλήνων affert Leontius contra Eutychianos & Nestorianos libro 2. atque Græce è MS. Bodlejano descripsit Græbius T. 1. spicilegii Patrum p. 172.

3. Ἀπολογία α' καὶ β' ὑπὲρ χριστιανῶν. *Apologia* brevior, vulgo *prima* ad Senatum Rom. p. 41-52 & *Apologia* prolixior, vulgo *altera* ad Antoninum Pium. p. 53-102. atque ad unum Imperatorē non ad duos se scripsisse videtur testari ipse Justinus tum in *Apologia*, tum p. 349. dialogi cum Tryphone; ubi ait ἐγχαφως σε καίσαρι προσωμιληκέναι, licet viri docti docent utramque *Apologiam* pro Christianis à Justino scriptam esse ad Imperatores M. Aurelium Antoninum g) & Lucium Verum, Senatumque Rom. circa A. C. 161. & utramque esse veluti unum quoddam opus, ita ut prolixiori illi brevior instar appendicis subjuncta fuerit. Utramque hanc *Apologiam* egregium utique Christianæ pietatis monumentum cum Langi versione passim castigata notisque

G 3

Vario-

*) Confer Græbium T. 2 spicileg. p. 148. seq. & Tillemont. nota 6. ad vitam Justinii.

g) Euseb. IV. 12. Confer Antonii Pagi Criticam Baronianam ad A. C. 162. Ruinartum in Actis selectis Martyrum p. 36. seq. & Jo. Ernesti Græbe spicileg. Patrum T. 2 p. 150. seq. & præf. ad *Apologiam* Justinii breviorē, cujus lacunam quæ occurrit statim post initium, supplet ex duobus à Damasceno servatis locis T. 2 spicileg. p. 173. seq. Cæterum Antonino Pio oblatam à Justino *Apologiam* multis disputat Valesius ad Eusebii IV. 16. cujus argumentis Pagi loco laudato respondet.

Variorum undique collectis distinctam in sectiones, niude edidere Oxonienses, prolixiorem quidem recensente *Gravio* 1700. 8. breviorē *H. Hutchino* 1703. 8. qui libellum utrumque adversus Græcos & tertium de Monarchia subjunxit. Adde si placet in loca quædam longioris Apologiæ observationes Latini Latini p. 36. seq. Bibl. Sacroprofanæ, Jo. Clerici T. 2. Bibl. selectæ p. 328. seq. & meas qualescunque in Novis litterariis Hamburgensibus A. 1703. p. 79. seq. quibus hoc loco pauca tunc promissas adjungam.

Pag. 4. & 5. edit. Ox. *Asi ne quis hac διαποσεν sine ratione temere prolata esse existimet, volumus in crimina Christianis objecta inquiri, acque, si ea se habere probata fuerint, pro eo atque par est puniri, seu potius (ipsum nos) illa punire. αξιῶμεν κολάζεσθαι ὡς πέπον ἐστὶ, μᾶλλον ἢ κολάζειν.* *Geminus locus infra p. 32. κολάζεσθαι ἢ τὸς ἐκ ἀκολούθως τοῖς διδάγμασιν αὐτῶ (χειρῶ) βιῶντας, λεγομένους ἢ μόνον χριστιανὸς καὶ ὑφ' ὑμῶν ἀξιῶμεν.* *Ceterum eos, qui minus consentaneam præceptis Christi agunt vitam, Christianique solo nomine sunt, a vobis quoque puniri optamus.* Uti vero his posterioribus verbis pœnas à Magistratu Ethnico infligendas Justinus opponit supplicii sempiternis apud inferos, ita in priore loco sibi ex adverso opponuntur pœnæ à Magistratu inferendæ, & ab ipsis Christianis. Neque objecerit aliquis, integrum non fuisse Christianis in sceleratos animadvertere, nam ut de pœnis Ecclesiasticis nihil dicam, sufficit Justinum his verbis docere, quod Christiani adeo non probent illa scelera, ut, si possent, libenter ipsi severe eadem essent vindicaturi.

Eadem pag. 5. *Τὰ πράγματα ἐπάγον negotium facessere.* Sic ἐπίγειον κίνδυνον & similia, obvia in Græcis scriptoribus.

Pag. 9. *Τί δὴ ἔν τῷτ' ἂν εἴη ἐφ' ἡμῶν; quare igitur ita agitur nobiscum?* ut nempe a vobis prohibeamur. Paulo ante enim dixerat: *καὶ κείων (indigna de Diis tradentium) τὰ διδάγματα οἱ μεταρχόμενοι καὶ ἐργοντων πρὸς ὑμῶν. Εὐρητικὴ δόξιναν qui propagant, neutiquam prohibentur à vobis.* Infra pag. 18. *καὶ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων ἡγούμεθα εἶναι τὸ μὴ εἰργεῖσθαι ταῦτα μανθάνων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τρέπεισθαι ἐπὶ ταῦτα. Atque de re cunctorum hominum esse arbitramur, ut non modo ista addiscere non prohibeantur, sed etiam cohortatione ad ea incitentur.*

Pag. 14. Cum dixisset Justinus ab Ethnicis ipsis, ex Platonis sententia, expectari judicium olim de hominibus habendum a Minoë & Rhadamanto, Christianos vero existimare futurum, ut ante Christi tribu-

tribunal quotquot sunt homines sistantur : subjungit : *οι μὲν ἔν ἀπι-
στο ἢ ἀδύνατοι τὰ το Φησὶ πρὸς ἡμᾶς , ἢ δε ἡ πλάνη ἐστὶ ἄλλα πρὸς ἑαυτον,
μέγιστος ἔργου μηδὲν ἀδικήτης ἐλεγχομεθα.* Quorum verborum hic est
sensus : *Si hoc quisquam incredibile esse nobis dixerit , aut ita fieri posse nega-
verit, error noster (saltem confisset in eo, quod nos alii euidam (CHRISTIO nempe)
tribuimus, quod vos Etbnici Rbadamanto Ἔ Μινωι vindicatis, dum inserim in re
ipsa nihil peccasse aut absurdi statuisse ἄ vobis convinci possumus.* Πλάνη ἄλλα πρὸς
ἑαυτον est error, quo quis decipitur in *subjecto* , neque locum hic habet
Langi vel Perionii interpretatio , neque cum Clarissimo editore ne-
cesse est verba Justinii corrupta , mutilave suspicari.

Pag. 47. Nihil deest , sed tantum ex superioribus subintelli-
genda vocula *καὶ ὅτι*.

Pag. 48. Pro *ἐν θεοφαιῖς τεφάνυς* , Meursius legit *ἐν ταφαιῖς*
quod magis placet.

Pag. 54. *ἀλλ' ὅτι μὴ διώκονται μηδὲ φοιτεύονται ὑφ' ὑμῶν καὶν διὰ
τὰ δόγματα* , vertendum est , *sed quod non persecutione peruntur ἄ vobis
neque occiduntur nisi ob dogmata sua* , nempe quod Christiani sunt.

Pag. 61. Clariss. Grabius pro βασιλεύοντι ἡρώδη & βασιλεὺς ἡρώδης
putat Justinum scripsisse *ιερεὶ & ιερείς*. Sed sacerdotem nunquam βα-
σιλέα vel βασιλεύοντα dicturus fuisset Justinus. Itaque verius est quod
notavit Usserius lib. de LXX. Interpretibus p. 32. bonum Virum Justi-
nium Philadelphi & Cleopatraz Bibliothecarum Historiam inter se
commiscuisse.

P. 66. in verbis : *ἐν οἷς δὲ καὶ τὸ πνεῦμα ἔστι πνεῦμα* , ὁ λόγος,
nihil mutandum, neque pro πνεῦμα legendum πνεῦμα, respicitur enim
1. Joh. III. 9. & res eodem recidit, nam per *semen* illo in Johannis loco
Spiritus Dei intelligendum notat Irenæus IV. 51. Confer Joh. III. 6.
Quod porro Spiritus Dei etiam de λόγῳ dicatur, diserte docet Justi-
nus p. 69. & multis aliis veterum testimoniis docet Grotius ad Mar-
ci II. 8. Petavius de SS. Trinitate p. 79. & Bullus defensione fidei Ni-
cænz p. 37. seq.

Justinii, Tertulliani & Minucii Felicis pro Christiana religione
Apologias, Vincentiique Lirinensis commonitorium *Anglicæ* nuper ver-
tit & prolegomenis ac notis illustravit D. Reeves Londini 1710. 8. 2. Vol.
Græcæ pridem etiam impressæ sunt Justinii Apologiaz Romæ à Zannero 8.
unicum Gregorii Thavmaturgi, Athanasii, Basilii M. Gregorii Naz. &
Jo. Chrysofomi nonnullis, curante Hieronymo Bunello, S. I.

4. Περὶ θεῶν μοναρχίας. p. 103-176. Pars prior hujus libri h) que unitatem DEI ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν γραφῶν teste Eusebio Justinus demonstraverat, intercidit. In Oxoniensi editione hujus libelli additæ sunt præter alias ineditæ antea atque eruditæ *Johannis Potteri* notæ, quibus facit ut tanto magis Clementem Alex. similiter ab eo illustratum videre peroptemus.

5. Ἀνατροπὴ δογματῶν τινῶν Ἀριστοτελικῶν ad Paulum Presbyterum p. 110-159. Legit etiam, (licet non integram) ac Justino tribuit Photius Cod. 125. Neque illius esse abnuerim, non uni forte Paulo inscriptam, unde plurali numero in præf. utitur: quanquam novi à plerisque & novissime à Nourrio p. 454. sqq. Apparatus in dubium vocari. MSus Codex duabus paginis auctior extat in Bibl. Cæsarea, si credimus Lambecio VII. p. 20. & 106, sed sefellit eum lacinia ex refutatione responsonum Græcarum ad texta, qualis in Græca Rob. Stephani editione occurrit, ut jam Clarissimis Viris i) observatum. Latine vertit *Gnil Postellus* Paris. 1552. 8.

6. Ἐρωτήσεις χριστιανικαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα pag. 159-196. Ejusmodi librum à Justino scriptum esse, ex ejus Apologia brevioris p. 47. (quem locum etiam repetit Eusebius IV. 16. Hist.) pulchre observavit Grabius T. 2. Spicilegii p. 156. Cæterum hoc quod extat, post Justinum ætatem si non suppositum certe interpolatum esse oportet, ut docet vel repetita p. 160. & 161. sqq. 166. Manichæorum mentio ut alia jam omittam. Appendicis loco p. 196-199. subjiciuntur aphorismi duodeviginti, Ethnicorum opinionibus oppositi.

7. Ἐρωτήσεις ἑλληνικαὶ ἢ πρὸς τὴν χριστιανικὴν περὶ τῶν ἀσσημάτων καὶ περὶ θεῶν, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, p. 199. sqq. quibus p. 201-216. subjiciuntur ἀποκρίσεις χριστιανικαὶ πρὸς τὰς προφηθεύσας ἐρωτήσεις ἀπὸ (leg. ex Photio) τῆς εὐσεβείας τῶν φυσικῶν λογισμῶν. Videtur enim hoc scriptum respicere Photius, quando inter Justinum monumenta Cod. 125. ἀποκρίσεων κατὰ τῆς εὐσεβείας, κεφαλαιώδεις ἑπιλύσεις memorat.

8. Πρὸς ΤΡΥΦΩΝΑ Ἰουδαῖον, διάλογος, Colloquium de veritate religionis Christianæ cum Tryphone Judæo k) (qui ex bello sub Hadria-

b) Dupin Bibl. des Anteurs Ecclesiastiques p. 58. Grabe p. 153. Tillemont, nota 7. ad vitam Justinum, Sam Basnage ad A. C. 165. n. 2.

i) Tentzelio p. 180. diff. select. Grabio p. 155.

k) Hunc esse celebrem illum רַבִּי טַרְפוֹן R. Akibæ sive præceptorem sive collegam, cuius vita in libro Juchasin & in Zemach David occurrit, verisimiliter suspicantur vni

driano profugus Corinthi multo tempore egerat) per duos dies habitum Ephesi, atque ut p. 306. Tryphoni facturum se Justinus promissit, relatum in literas, dicatusque Marco cuidam Pompejo l) quem *Φιλίππος* p. 225, 371. appellat. In duas etiam partes fuisse à S. Viro divisum, & prioris extremum atque initium posterioris hodie p. 300. desiderari, Sylburgius in notis & Grabijs T. 2. spicileg. p. 161. observavit, qui lacunæ illius bina fragmenta p. 174 sq. ex MS. Catena in Pfalmos & Damasceni parallelis edidit. Non diu ante Martyrium scriptum à Justino hunc dialogum colligas ex eo, quod p. 349. suæ ad Imp. Apologiz meminit. Cæterum Jo. Harduini m) paradoxon, qui ex omnibus sub Justini nomine ambulatibus scriptis solum hunc dialogum genuinum ejus esse sibi persuasit, non multis credo probabitur: perinde ut nec alterum illud D. Christiani Gotlieb Kochii, n) Vicepræpositi Apenradensis, qui singularibus scriptis dialogum cum Tryphone conatus est Justino eripere, & Origenis discipulo Tryphoni adscribere; nullo certo & explorato adversus tot antiquorum

H

testi-

viri docti, Drusus de sectis Judæor. lib. 2. c. 11. & p. 98. D. Carpovius introduct. Theol. Judaicæ p. 84. Caveus aliique. Tryphonis cujusdam Judæi junioris mentio in S. Epiphanijs vita T. 2. edit. Petavii p. 321.

- l) Grabijs T. 2. spicileg. p. 160. conjicit Marcum hunc fuisse Episcopum illo tempore Hierosolymitanum. Sed is non fuit ultra A. C. 156.
- m) Vide Eliæ du Pin Præf. ad T. V. Bibl. Ecclesiasticæ & D. Ittigii Observationes supplemento Operum Clementis Alex. subjectas p. 207. seq.
- n) Kilonii A. 1702. 8. prodit liber Kochii hoc titulo: *Justini Martyris cum Tryphone Judæo dialogus secundum regulas Criticis examinatus, & videretur seu falsitatis & suppositiois suspectus atque convictus*. Eodem anno Sleswici 8. D. Albertus à Felde Bremensis (hodie Theologiæ Professor in Academia Kilonensi) Epistolam ad Kochium edidit, qua ad objectiones ejus respondet. Inde pro Kochio Francofurti 1701. 8. vulgata est Godofredi Wagneri SS. Theol. Studiosi nomine Epistola ad Albertum à Felde de Justini Martyris cum Tryphone Judæo Dialogo, vere, si inscriptioni credimus, supposito. Cumque Viri quidam docti testati fuissent se cum Kochio neutiquam facere, hic Lipsiæ 1704. 8. typis exscribi curavit censuram censuræ quam Ernestus Salomon Cyprianus p. 249. ad Hieron. de S. E. Jo. Franciscus Buddens de hæresi Valentin. p. 416. & relationum novantiquarum auctores A. 1701. p. 344. de libro ipsius tulerunt. Ab eo tempore invictas quas vocat demonstrationes Kochio Feldenius pro dialogi *γνησιότητι* vindicanda opposuit, excusas Hamburgi 1707. 8. Denique A. 1709. Flensburgi 8. pro Kochii sententia lucem vidit scriptum cui titulus: demonstrationes Alberti à Felde devictæ & profligatæ à C. T. M. Vide & jam dictas novantiquas relationes Germanice editas A. 1704. p. 423. & A. 1708. p. 507. ac Salom. Ernesti Cypriani Vindicias Justinianas s. diss. Apologeticam pro Justini Dialogo cum Tryphone. Jenæ 1705. 8.

testimonia argumento. Potius optaverim ut dialogus iste Clarissimi Grabii cura recensitus & illustratus propediem in lucem exeat.

9. Ἐκθεσις πίστεως περὶ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας, p. 372-390. Citatur à Leonzio Byz. Justinus ἐκ τῆς τρίτης βιβλίου τῆς περὶ τῆς ἀγίας τριάδος συντάγματος, verbaque ab ipso allata in hac ἐκθέσει leguntur. Laudatur etiam Justinus λόγος περὶ πίστεως ab Euthymio in Panoplia tit. 16. & λόγος περὶ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας à Johanne Cyparissiota in Decadibus de Mystica Theologia VII. 1. & 8. & VIII. 10. & à Gemisto Plethone in opusculo contra Latinos apud Petavium VII. 17. de Trinitate §. 9. Tamen & juniores isti testes sunt, & multis argumentis viri docti evicerunt, Justinus Martyris expositionem illam fidei esse non posse,

10. Ἀποκρίσεις πρὸς τὰς ὀρθοδόξους, περὶ τινῶν ἀναγκαίων ζητημάτων, sive solutiones quaestionum CXLVI ad Orthodoxos p. 391-493. lectione certe & accuratiore editione dignæ, variaque præclara continentes, sed longe junioris * scriptoris, sive Justinus Siculi sive alterius cujuscunque. Sane exploratum non est quod Allatius de libris Ecclesiasticis Græcorum p. 274. conjicit, interpolatas esse, ut Athanasii quaestiones ad Antiochum & Hodegus Anastasii Sinaitæ.

11. Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον p. 494--502. Primum edita & latine versa ab Henr. Stephano 1592. 4. Insignem hanc Epistolam ad Diognetum quem κατίστῃν auctor vocat, & Religionis Christianæ pernoctandæ cupidum fuisse testatur, scriptoris Justino antiquioris esse existimavit Tillemontius Hist. Imperatorum T. 1. p. 1035. sqq. & in Memoriis Hist. Eccles. T. 2. p. 366. seq. sed non videntur mihi argumenta illius tanti momenti, ut Justino eam abjudicemus, cujus genium plane redolere Sylburgius quoque notavit. Vide & quæ erudite observat Sam. Basnagius ad A. C. 165. n. 9. Neque alienum ab Justino, ut se ἀποστόλων γειόμενοι μαθητὴν p. 501. vocet, cujus verba ista sic etiam possunt intelligi, ut per illa tantummodo Christianum se factum & Apostolorum doctrinæ aures animumque accommodasse affirmer. De Diogneto M. Aurelii Antonini Magistro uno an duobus hoc nomine, pictore ac Philosopho Capitolinus in Antonini vita c. 4. & Antoninus ipse lib. 1. §. 6.

12. Ἐπιστολὴ πρὸς Ζηνᾶν ὁ καὶ Σερήιον, ad Zenam ac Serenum fratres, de vita Christiana: in cujus Epistolæ limine aliam πρὸς Πά-

* Vide argumenta jam notata à Magdeburgensibus Centur. 2. p. 162. seq.

ο) Alius Zenas νομακός, Tit. III. 13. cujus nomine Apocrypha Titii Acta jactantur. Vide Acta Sanctor. T. 1. Januarius, p. 163. & Ittigii diff. de Patribus Apostol. p. 100. sqq.

Πάππυ (an *Παπίου*?) & aliam item *πρὸς ἀρχοντας* memorat. MSti Codicis membranacei Sæculo X. scripti, inque Bibl. Regia Paris. obvii specimen dat Montfauconus p. 279. Palæographiæ. Aliud MS. memorat Mabillonius T. 1. musei Italici p. 196. hanc enim Epistolam intellige, ubi legis Justinii Orationem, *περὶ ἰδρύσεως κατὰ πρόβλημα πρὸς ἀλογίαν παιδείας*, quæ sunt prima Epistolæ verba. Natalis vero Alexandri argumenta quibus hanc Epistolam Martyri ereptam ivit, excussa videre licet in Tentzelii *Ἐκκαταστάσι* diff. selectis p. 193. seq. ubi & Theoph. Raynaudi perstringitur sententia, in erotematis de bonis ac malis libris p. 147. eandem tribuentis Justino Abbati Hierosolymitano. Videtur tamen adhuc esse ambigendum. Saltem per Epistolam *πρὸς ἀρχοντας* p) Apologiam Justinii Martyris intelligi ægre mihi persuadeo, aliud enim illa argumentum continet, ut omittam quæ objecit Clariss. Basnagius ad A. C. 165. n. 10. Natalem Alex. etiam refellens, qui Monachis scriptam hanc Epistolam sibi persuasit. Epistola ad Zenam legitur quoque latine in Bibliotheca Patrum Ascetica, quæ in sex tomos divisa prodit Paris. 1661. 4. Tomo primo.

Scripta Justinii deperdita.

1. *Σύλλαγμα καὶ πασῶν τῶν γενημένων αἰρεσιῶν*. Justinus ipse Apologia longiore p. 70. atque inde Eusebius IV. 11. Hist. Theodorus de hæret. fab. & Cedrenus qui sub Hadriano illud opus compositum scribit.

2. *Λόγοι καὶ Μαρκίωνος*. Phor. Cod. 125. *contra Marcionem in septua volumina* Hieron de S. E. sed Irenæus (qui loca inde producit IV. 14. & V. 26.) singulari numero *σύλλαγμα* vocat, & Eusebius IV. 11. Hist. *σύνγραμμα*.

3. *Ψάλλης*, quo in libro psalmodiæ rationes exposuisse videtur: Meminit Euseb. IV. 18. Hist.

4. *Σχολικὸν περὶ ψυχῆς*. Eusebius loco laudato, cui adde Valesium in notis, & Grabii T. 2. spicileg. p. 168.

5. *Περὶ ἀναστάσεως*, ex quo primam partem & luculentia fragmenta servavit Jo. Damascenus in præclaro parallelorum opere, æque inde Græce & Latine edidit Halloixius in vita Justinii c. 27. & Grabius p. 177-193. qui Methodii etiam lib. de resurrect. & Procopii Gazzi in 3. Genesios testimonia affert. Vide & Petavii dogmata Th. T. 1. de Deo p. 678. 837. Resurrectionem CHRISTI tota prædicasse libertate Justinum scribit Hieronymus Ep. 84.

H 2

6. Ἰπμ-

p) Eusebius IV. 16. similiter de Imperatoribus quibus Apologiam Justinus obtulit: & *ἀλλομένους ἀρχαίσι*. Et Miltiadias Apologiam *πρὸς τὴν κοσμικὴν ἀρχαίαν* memorat V. 17.

6. Ἰστανήματα εἰς ἕξαήμερον, è quibus loca servavit Anastasius libro VII. in Hexaem. Vide Grabium p. 169. 195. 202. 243. seq.

7. Λόγος περὶ προνοίας καὶ πίστεως ad Euphrasium Sophistam (junioris ut videtur Justini) S. Maximus T. 2. p. 154. & Euthymius part. 2. Panopliæ tit. 15.

Omitto quod Possevinus in Catalogis MSS. Græcorum reperisse se refert memoratam *Justini Philosophi & Martyris explanationem in S. Dionysii Aœtopagite Episcopi Aibeniensis Hierarchiam Ecclesiasticam & Mystericam Theologiam*. Nemo enim crederet à Justino illustrata scripta, quæ diu post Justini ætatem Dionysio supposita sunt.

Editiones Justini.

GRÆCE ex Bibl. Regia & Regiis typis *Rob. Stephani* Justini opera edidit Paris. 1541. fol. hoc ordine: 1. Epist. ad Zenam & Serenum. 2. Paræneticum ad Ethnicos. 3. Dialogum cum Tryphone. 4. Ultramque Apologiam, breviorẽ & longiorẽ. 5. De Monarchia DEI. 6. Expositionem fidei. 7. Eversioẽ dogmatum Aristot. 8. Quæstiones Christianas. 9. Responsiones ad Orthodoxos & 10. Quæstiones Ethnicorum. Confer de illo itemque alio Bibl. Regiæ Codice & tertio in Collegio Paris. Jesuitarum obvio Nourrium Apparatu ad Bibliothecam Patrum p. 467. seq.

LATINE, interprete *Joachimo Perionio*, Benedictino Cormeriacensi, qui observationes etiam addidit. Parisi. 1554. fol. apud Jacobum Puteanum: & in Bibl. Patrum edit Colonienfis A. 1618. T. 2.

Interprete *Sigismundo Gelenio*, Boiemo, quem Justino transfereudo immortuum scribit in Præf. Nic. Episcopus, *Hinc factum est, inquit, ut alii cuidam docto viro nobis amico, latina ac Græcæ lingua perpulchra gnaro, reliquum ejus auctoris traducendi provincia fuerit tradita, qui non solum libros postremos fecit Latinos, sed multos etiam locos in prioribus supplevit.* Basil. 1555. atque inde Paris. 1565. 8.

Ex versione *Jo. Langi* Silesii, qui commentarios etiam addidit: Basil. 1565. fol. Versio illa sine commentariis recusa in Bibliotheca Patrum, edit Lugd. 1677. T. 2.

GRÆCE & LATINE cum versione *Joh. Langi*, additisque quæ *H. Stephanus A.* 1592. ediderat Justini λόγος πρὸς Ἕλληνας & Epistola ad Diognetum, notisque & indicibus accuratissimis *Frid. Sylburgii* Heidelberg. ap. *Commelin.* 1593. fol. Sylburgius *Jo. Arcerii*, Dav. Hœ-

Hæschelii & Hieron. Wolfii Observationes, & selectæ Perizonii notas, tum quæ Jacobus Billius in suis Observationum libris ad Justinum notaverat, suis castigationibus & animadversionibus inseruit.

Hæc Sylburgii editio recusa Parisiis 1615. & 1636. fol. addita *Petri Lamselii* Gravelingani S. J. disputatione animadversionum in Justinum, quas H. Casaubonus Exercitationibus suis ad Baronium inseruit: & corollarii in vicem subjunctis Athenagora, Theophilo Antiocheno, Tatiano & Hermia.

Coloniensi sive Witebergensi potius editioni apud Jeremiam Schrey & Henr. Jo. Meyerum A. 1686. fol. quæ Parisienses ex æquæ exprimit, adjunctis præterea D. *Christiani Koribolti* & *μακρυτζε* ad Justinum, Athenagoram, Theophilum & Tatianum Commentarius, Kiloniæ primum A. 1675. fol. separatim in lucem emissus.

Novissime vir doctus *Thomas Creech*, cui Lucretius multum debet, novæ Justinii editioni manum admovit Oxoniæ. Sed mox miser ipse deplorandi sibi fati auctor, etiam ea quæ affecta habuit, voluit aboleri.

Quæ singula Justinii scripta tum ab aliis tum à Clariss. Græbio edita sunt, à quo etiam cætera optimi Martyris monumenta recensita expectamus, supra suo loco memoravi.

GALLICE Justinii scripta vertit Johannes de Maumont. Parisi apud Vascofanum 1554. fol. Apologiam longiorem Chaputius. Parisi 1686. 12.

Alia quadam scripta Justinum spectantia.

Vita & documenta S. Justinii Philosophi & Martyris, per Petrum Halloix. Duaci 1622. 8. & Tomo secundo illustrium Ecclesiæ Orientalis scriptorum. Ibid. 1636. fol.

De Justinii Doctrina liber Christiani Nifanii adversus Sandium Francof. 1688. 8. *Justinus Philosophus Christianus & Martyr, exhibitus Patriarcho Evangelica vestis & Confessor &c.* De doctrina Justinii Martyris disserit etiam B. Ittigi in selectis capitibus Hist. Eccles. sæculi secundi p. 204. seq.

De Justinii Martyris Theologia Morali, Rev. D. Jo. Andreæ Schmidii diss. Helmstad. 1698.

Doctissimi Abbatis de Longerue opusculum de Justinii Martyris gestis quod peregrisse se testatur diff. in Tatianum p.XIV. nondum vidit lucem. Is cum Valerio ad Eusebii IV. 16. persuasus est Justinum. Martyrio coronatum Anno CHRISTI 51. Antonini Pii 13. cui sententiæ videtur suffragari Epiphanius XLVI. i. testatus Tatianum novam sectam prodidisse circa duodecimum Annum Antonini Pii. Sed Marcum is Antoninum forte dicere voluit.

XVI. Index scriptorum & Heræticorum

† Justino Martyre memoratorum, ad paginas editionis Græcolat. Paris.

Nota à p. 159-216. quaestiones ad Græcos & à p. 391-493.

haberi quaestiones ad Orthodoxos, quos junioris Justinii esse constat.

Adriani Imp. pro Christianis Epistola ad Minucium Fundanum, sive rescriptum. 99.

Ægyptiorum disciplinæ & μαθήματα τὰ ἱερογλυφικὰ καλῶμεθα. 407.

Æschyli versus duodecim de DEO. 104.

Alexander Polyhistor. 10.

Alexandrina Bibliotheca Ptolemæi. 13. 72.

Amasis Rex, Ægyptiorum legislator. 11.

Ammonis Ægyptii λόγοι de DEO 37. ubi male ἄκμων.

Anachoretæ Christianorum in deserto. 465.

Anaximander 4.

Anaximenes 4.

Antonino Pio & Antonino Philosopho cognomine Verissimo & Lucio Philosopho inscribitur Apologia Justinii longior 53. Antonini Pii Epistola ad populös Asiæ 100. Epistola Marco Antonino tributa ad Senatū Rom. 101. in foro Trajano promulganda 102.

Aprio ὁ πραιποσίτου ἐν τῷ κατὰ Ἰουδαίων λόγῳ. 9. 199. ἐν τῇ πταδῆτῃ τῶν ἰσραηλιῶν 10.

Apostoli ἐν πῶς γενομένοις ὑπὸ αὐτῶν διακηρυχθέντων ἢ καλῶτα Ἐυαγγέλια. 98. eadem lecta in Ecclesiis ibid. ὡς οἱ διακηρυχθέντες πάντες πάντα τὰ περὶ ἡμῶν εἰδούσιν. 75.

Archelaus Philosophus. 4.

Aristophanes. 16.

Aristoteles Philosophus. 5. 6. 7. 12. 34. 112. seq. ubi loca ex ejus φυσικῆ ἀκρόασι confutantur. 197. ex libris de cælo p. 127. 199. 143. 199.

Atticæ Hist. scriptores 10.

Ba-

- Baptista, Judæorum hæresis, 307.
 Basilidiani hæretici 135.
 Bocchoris legislator Ægyptior. 11.
 Cadmus literarum auctor Græcis, è Phœncia, 13.
 Castor (Historicus) 10.
 B. Clemens Epistola ad Corinthios. 436.
 Corinthus Socraticus. 217.
 Cynici. 47.
 Darius Xerxis Pater, leges tulit Ægyptiis. 11.
 Democritus. 139.
 Demodocus *ἀντιδιδάκτωρ*, 109. (ex Homero.)
 Diodori Siculi laus 10. 26. ejus XL. libri Bibliothecæ Historicæ 10. cita-
 tus 15. 24.
 Diognetus ad quem Epistolam scripsit Justinus, *κρίπτον* eum appel-
 lans & de Christianismi rationibus erudiens. 494. seq.
 Empedocles Metonis F. Agrigentinus. 5. 65.
 Epicurus Neoclis F. Atheniensis, *ἐπικύρεια διδάγματα* legi omnibus per-
 missa. 52.
 Epistolæ Imp. pro Christianis. Adriani. 99. Antonini Pii * ad Commu-
 ne Aliz. 100. Marci Antonini ad Senatum Rom. (supposititia.) 101.
 Euripides 106. *ὁ τραγωδιογράφος*, 107. *ἐν Ἀρχελαΐῳ* 108.
 Βελλεροφόνῃ, id.
 Ἐκείβῃ, 109.
 Ἰππολύτῳ, 107. ex eadem fabula est versus qui p. 78. ad-
 ducitur.
 Ἰωνί, 108.
 Ὀρέσῃ, 107.
 Φιλοκλήτῃ, 109.
 Φερίεῳ, 109.
 Minucius Fundanus. Vide supra in Adrianus.
 Galilæi, 307.
 Genista, 307.
 Serenius Granianus, 99.
 Hellenicus, 10.
 Helleniani s. Hellenista, 307.
 Heraclitus. 4. 46. 83.
 Hermes (Ægyptius) ejus de Deo sententia, 37.
 Hesiodus. 4. 38. 131.
 * Marci Antonini esse illud edictum docet Vales. ad Euseb. IV. 13. & Daniel Larroganus
 diss. de legione fulminatrice p. 631. seq.

Hippa-

- Hippasus Metapontinus. 4.
 Historia τῶν ἀγίων ἀρχαίων ἀνδρῶν. 469. Vitas Patrum respicit, est enī
 ibi de Anachoretis sermo.
 Homerus. 2. 3. 6. 7. 17. 22. 23. 26. 37. 28. 29. 30. 38. 48. 69. 1194. εἰς
 νεκρομαθεῖα. 26.
 Hystaspis vaticinia 66. supplicium adversus Hystaspis lectores constitu-
 tum. 82.
 Flavii Iosephi ἱεραϊκὴ ἀρχαιολογία. 10. 11. 14. 462.
 Irenæus. ὁ μακάριος εἰρηναῖος ὁ μάρτυρ καὶ ἐπίσκοπος Λαοδικεῖς, ἐν τῇ
 περὶ ἑτάρα λόγῳ. 468.
 Iustini Martyris σύλλαγμα πρὸς πάντων τῶν γεννηθέντων αἰρέσεων. 70. 306.
 πρὸς πᾶσαι ἐπιστολή. 503. Puto legend. Παπῖαν.
 Lucius Martyr. 43.
 Lucio Vero Imp. Apologiam longiorem inscribit Iustinus. 53.
 Manichæi 160. 161. 477.
 Marciani (Marcionitæ) 253.
 Marcio Ponticus ὁ καὶ κτλ ἐπὶ ἐπὶ Ἀδάσκων. 70. 92.
 Menander Comicus. 66. ἐν ἀδελφοῖς. 109. ἀλιένσι. 108.
 ἀποστρέσει. 109.
 διφύλων. 108. πρὸς τὸν. 107. ἱερῆς. 107. μισοκρίτης. ibid. πα-
 ρακαλεθῆναι. ibid.
 Menander hæreticus, Samaritanus 91. Simonis discipulus, Antiochiæ
 πᾶσις διὰ μαγικῆς τέχνης ἐξαπατήσας. 69. seq.
 Merita. 307.
 Minucius Fundanus. supra in Adrianus.
 Ad Musæum filium carmina Orphei. 15.
 Oracula 12. 23. 34. 36. 37. 491.
 Orestes in tragœdia. 507. Euripidis puta vel Sophoclis.
 Origenes ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ἑβραϊκῶν ὀνομάτων. 441. ἔρηται τῷ Ωελάνει
 ἐπισημῆναι τὴν τῶν ἑβραίων διάλεκτον, πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ γρα-
 φῆς φερομένων ἑβραϊκῶν ὀνομάτων ἢ μέτρων ἢ ἐρμηνεία. 444.
 Orphei versus ad filium Musæum. 15. seq. ἐν τοῖς ὄρκοις 16. ἐστὶ διαθήκαις
 ἐπιγεγραφομένῳ βιβλίῳ. 104. Orpheum imitatus Homerus. 17.
 Paulus Presbyter cui Aristotelicorum dogmatum everbio inscribitur.
 110.
 Peripatetici &c. 218.
 Pharisei. 307. 366. Phariseorum inter Christianos discipuli. 503-
 φιλαί-

- Φλαυίδεια διδάγματα. 52.
 Philemon τὰ ἀρχαία εὐπρεπῆς Φερίσαι. Ejus versus, 104. 106.
 Philo Judæus ὁ τὰ Ἰουδαίων ἱστορίας. 10. 11. 14.
 Philochorus ὁ τὰς Ἀτθίδας. 10.
 Pindarus (ap. Platon.) 25.
 Plato. 5. 7. 8. 12. 13. 18. 20. 22. 23. 24. 28. 29. 30. 31. 34. 35. 36. 57.
 64. 81. 92. 120. 196. 212. 219. 221. 223.
 Menone 31. 35.
 1. de Rep. 25.
 X. de Rep. 25.
 Timæo. 13. 24.
 ἐκ ἀλλότρια ὄντι τὰ Πλάτωνος διδάγματα ἔχει. 51.
 Poëtarum Ἱερογλία. 2.
 Polemon ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐλληνικῶν ἱστορίων. 9.
 Verasius Pollio, præfectus. 102.
 Pompejanus πλέμαρχος sub M. Antonino. 101.
 M. Pompejus ad quem Justinus scripsit dialogum cum Tryphone.
 371.
 Ptolemæus Mendesium τὰ Αἰγυπτίων ἱστορίων. 10.
 Pythagoras 5. 18. 106. 219. 224.
 Sadducæi 307.
 Saturniliani 252.
 Sauchnis legislator Ægyptior. 10.
 Septuaginta Interpretes S. Scripturæ 294. 297. 310. 348. 353. 397.
 Serenus Granianus. 99.
 Serenus ad quem scribit Justinus 503.
 Sefonchosis legislator Ægyptior. 10.
 Sibylla 16. 18. 34. 35. 36. 66. 436. supplicium adversus Sibyllinorum
 lectores constitutum. 82.
 Simon Magus Samaritanus 91. 349. statua honoratus cum inscript.
 Σίμωνι Δίῳ αὐγκτω. 69.
 Socrates 12. 33. 48. 49. 55. 83.
 Solon. 13. ὁ τὰς νόμους πρὸς Ἀθηναίους γράψας. 15.
 Sophoclis versus 17. seq. 104. 105.
 Σωφράδεια διδάγματα 52.
 Stoici 45. 46. 51. 66.
 Psalmorum in Syriacam linguam μεταγραφή. 428.

Thales Milesius 4. 6. 7.

Thallus (Historicus) 10.

Theologia Græcorum è Poëtis, Philosophis & oraculis. 2. 4. 12.

Θεωρητικοί Philosophi 218. legendum forte *Θεωρηματικοί*. vide Laërt.

II. 113.

Trypho Judæus cum quo colloquium habuit Justinus. 217.

Valentiniani 253.

Xenophon 49.

Zenas ad quem scribit Justinus 503.

XVII. S. IRENÆUS aliquo tempore post Domitiani mortem natus a) prima ætate b) puer Smyrnæ S. Polycarpum vidit (non diu postea A. C. 147. c) in persecutione sub Antonino Pio igni traditum) andiitque inde Papiam, d) auditorem Evangelistæ Johannis, hinc sub Pothino Lugduni in Gallia presbyter e) atque à MARTYRIBUS LUGDUNENSIBUS missus cum Epistolis ad Eleutherum Romanum Episcopum, de quibus Eusebius V. 3. Hist. & 4. Deinde Pothini illius prope nonagenarii sub M. Aurelio Martyrium passi successor circa A. C. 178. Scripsit Eleuthero eodem Romanæ Ecclesiæ Antistite ipse nondum ut videtur Episcopus, adversus hæreses, sive Gnosticorum genera varia *libros quinque*, quorum primus *ἐλεγχοῦ* sive *dejectionem*, cæteri quatuor *ἀνατροπῆν* sive *redarguionem τῆς ψευδωνύμου γνώσεως* complectuntur. Valentinianæ hæreseos curiosissimus explorator, antiquiores sectas brevius perstringit; ut notatum Pearsonio 2. Vindic. Ignatii p. 131. Græce scripserat haud dubie, non latine, etsi Græcis magnam partem caremus præter ea, quæ Epiphanius ex libro primo

ser-

a) Lib. V. c. 30. *σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς πρὸς τὸ τέλος τῆς Δομιστιανῆ ἀρχῆς.* Hæc vere scribere potuit Irenæus, etiam si postremis demum Trajani annis natus fuit. Confer quæ Clariss. Dodwelli sententiæ, qui jam sub Nerva genitum esse contendit, objiciuntur à doctissimis viris Grabio prolegom. ad Irenæum sect. 1. Sam. Basnagio ad A. C. 178. n. 2. & Massveto diff. 2. ad Irenæum.

b) Irenæus III. 3. & apud Euseb. V. 20. Polycarpi discipulum testatur etiam Hieron. de S. E. c. 35.

c) Vide quæ supra §. 14.

d) Hieron. Epist. 29. ad Theodoram. Videtur etiam Papiam respicere Irenæus V. 3. *καὶ μαρτυροῦντων αὐτῶν ἰκείνων τῶν κατ' ὄψιν τὸν Ἰωάννην ἑωρακόντων.*

e) Hinc Pothini-presbyterum vocat Hieron. de S. E. De Epistolis Martyrum Lugd. Vide Pearson. II. 13. Vindic. Ignatii & Petav. IV. 5. & V. 7. dogm. Theol. de Ecclesiastica Hierarchia. Ab Episcopo Romano ordinatus deinde totius Galliæ Episcopus, si credimus Quæsnello ad Leonem M. diff. V. p. 477. 481. seq. Vide tamen quæ objicit Tillemontius not. 3. ad vitam Irenæi p. 620.

servavit, & quæ aliunde viri docti eruerunt. Matthæus Dresserus in Epistola ad Martinum Crusium A. 1590. *Promisit mihi nuper Demetrius quidam Archipresbyter, quem & tu vidisti, se exemplar Irenæi Græcum intra menses sex esse missurum. Ego vicissim duplum ei pretium pollicitus sum, si promissum facit.* Sed minime fecit, quemadmodum & Venetiis & alibi spes de reperiendo Græco Irenæi MSto sefellit, licet vel propter Græcum quo Irenæus usus est Novi Test. Codicem f) operæ pretium esset in lucem proferri, si quidem quod ante aliquot annos mihi affirmabat Seraphinus Hieromonachus Mytilenæus, ego autem vix ac ne vix quidem mihi persuadeo, adhuc in Bibliothecis Græciæ manu exaratus delitescit. Quis porro fuerit ἀγαπῆς ille cui opus suum Irenæus inscripsit, incertum plane est, licet Turibium g) eum vocat ad A. C. 185. Pseudo Dextri Chronicon. Parum constat quoque, ecquis fuerit auctor versionis latinæ, quam ab Irenæi sententia non raro aberrantem, Irenæo ipsi Possevinus in Apparatu sacro perperam tribuit. Post A. C. 385. occasione reviviscentis in Priscillianistis ψευδοῦς γράμματος compositam disputat Dodwellus. h) Verum non Augustinus modo, sed ante hunc Tertullianus jam illa usus videtur, ut loca à clariss. Græbio in prolegomenis p. XIV. allata suadent. Galium quendam auctorem idem esse conjicit ex quibusdam idiotismis, atque librum quintum extrema magna parte mutilum ad nos pervenisse contendit.

S. Irenæi Editiones.

Ex *Erasmi* ad tres Codices MSS. recensione, Basil. 1526. 1528. 1534. 1548. 1554. 1560. Paris. 1545. 1563. 1567. 8.

Cum argumentis notisque *Nicolai Gallæsi*, Genève 1570. fol. cum nonnullis Græcis ex Epiphonio fragmentis.

Ex editione *Joh. Jacobi Grynei*, qui libro primo loca Irenæi ab Epiphonio servata reposuit (parum laudato studio) ex latina versione Jani Cornarii, vetere interpretatione omiſsa, novaque argumenta addidit. Basil. 1571. fol. Varias lectiones quas præfatio & titulus promittit, nullas adjectas esse video.

I 2

Cum

f) Confer Jo. Millii prolegomena ad N. T. p. XL. seq. & Colomesii Epist. ad Justellum p. 127. ubi notat Codicem Cantabrig. & Claromontanum cum Irenæi citationibus convenire, quod nunc per interpretem tantum conjicere licet.

g) Dodwellus diff. IV. ad Irenæum §. 7. p. 301. conjicit nomen confictum occasione Turibii Asturicensis, Priscillianistarum oppugnationis,

h) Dodwell, diff. V. ad Irenæum §. 10. p. 406.

Cum commentariis *Francisci Fevardentii* Ord. Minor. Paris. 1575. fol. apud Nivellum , & secunda editione Colon. 1596. fol. cui præter notas locupletiores Fevardentii, accessere Græca fragmenta Irenæi ex Justino , Basilio M. Epiphonio, Eusebio, Theodoro, Anastasio Nicæno, Melissa, Damasceno & Niceta , cum latina versione Joach. Perionii, Jac. Billii, Joh. Christophoroni & aliorum: Scholia *Jac. Billii* & notæ *Frontonis Ducæi* S. l. in XVIII. primi libri capita : Fragmenta aliorum Irenæi librorum cum Fevardentii notis , fragmenta quinque Polycarpi ex Victoris Capuani Catena in Evangelia , B. Irenæi encomia ex aliis Patribus collecta , & conflictus Arnobii & Serapionis de DEO trino & uno, deque duabus in CHRISTO naturis in uno supposito, antea ineditus. Recusa est hæc editio Colon. 1625. & Paris. 1639. 1675. fol. quibus postremis editionibus etiam fragmenta alia à Petro Halloixio in c. 15. Vitæ Irenæi T. 2. p. 480. ex Damasceni maxime parallelis adjuncta sunt. Fevardentius ope MS. Codicis Vaticani plura errata sustulit, & libri quinti capita quinque postrema primus vulgavit. Recusa Fevardentii editio, sed sine notis, in Bibl. Patrum Lugdunensi 1677. Tomo Secundo.

Matthias Launojus Senator Antvverpienses emendatiorem Irenæi editionem pridem molitus fuit teste Jo. Drusio centuria 1. Miscell. c. 44. Nonnulla Irenæi loca è veteri Codice emendavit *Latinus Latinus* Bibl. Sacro profanæ p. 183. seq. Plura illustravit *Jacobus Billius* in sacris observationibus I. 33. sqq. & II. 5. Paris. 1585. ad calcem Epistolar. Isidori Pelus. editis, laudatus etiam Fevardentio ad libri 2. Irenæi caput. 1.

Henrici Dodwelli doctissimi Viri , & licet paradoxis quandoque indulgeret cum magna tamen Antiquitatis , Ecclesiasticæ præsertim jactura nupero die V. Junii hoc ipso Anno 1711. denati dissertationes præclaræ in Irenæum viderunt lucem Oxoniæ A. 1689. 8. Illarum *prima* & *secunda* fidem Irenæi & æqualium quoad media cognoscendi ordinaria, quod proximi Apostolicæ ætati essent , & extraordinaria sive dona prophetica & miraculosa pro virili adstruit. *Tertia* de ætate Irenæi , *quarta* de operis adversus hæreses consilio & suscepti tempore, *quinta* de latino interprete , ejus ætate, capitumque quæ non ab Ire-

Irenæo est partitione , & *sexta* de aliis Irenæi scriptis deperditis disputat , subjuncto appendicis in vicem fragmento ex lib. 24. Philippi Sidetæ de Catechistarum Alexandrinorum successione cum notis , & Synopsi Chronologica rerum in his dissertationibus expositarum.

Editio luculenta & nitida *Jo. Ernesti Grabe* , qui latinam versionem è quatuor MSS. Codd. emendavit , Græca præter illa quæ Fevardentius, Hallóixius & ex Catenis Combefisius T. 1. Auctarii novissimi Bibl. Patrum p. 298. seq. Cotelerius ad Barnabæ Epist. c. 15. p. 45. ex Cod. Regio , & Alexander Morus in notis ad novum foedus ex Codice Mediceo ediderant, plura etiam protulit & restituit è MSS. tum fragmenta scriptorum Irenæi uberiora edidit , & singulis paginis Varias lectiones & notas selectas Variorum (Fevardentii præcipue) atque suas subjecit. Præmissis post vitam Irenæi à Fevardentio scriptam novis prolegomenis , in quibus à Doddvelli rationibus subinde dissentire Græbius non dubitat, licet in opere ipso eum consuluisset non diffitetur. Post indices locupletissimos & glossarium latino Græcum Cl. V. *Johannis Potteri* studio concinnatum, subjectum est mantissæ loco, *Jo. Croji* specimen conjecturarum in quædam loca Origenis, Irenæi, Tertulliani & Epiphaniï, editum pridem A. 1632. 8. & à Petavio ad calcem Synesii A. 1640. oppugnatum , quæ Petavii diatriba etiam Epiphaniï Petavii editionis Coloniensis sive Lipsiensis subjuncta legitur.

Denique ex meritissimo de Ecclesiastica Antiquitate Ordine Benedictinorum Congregat. S. Mauri, R. P. *Massuetus* Irenæum de integro ad priores editiones & tres Codices MSS. Romanum Card. Ottoboni, binosque Gallicanos, quorum unus Collegii Paris. S. I. laudatur etiam à Nourrio p. 574. Apparatus ad Bibl. Patrum: recensuit, novis fragmentis Græcis, observationibus ac notis auxit, copiososque indices & glossaria bina græcolat. & latino græcum, indicesque locupletes subjunxit. Paris. apud Jo. Baptistam Coignardum 1710. fol. Commendant hanc editionem tum alia, tum collectio fragmentorum & reliquiarum, quæcunque de antiquis *Gnosticis* reperiri potuerunt, tum tres Massueti dissertationes operi præmissæ, quarum prima

ma de hæresibus quas oppugnat Irenæus, altera de illius ætate, vita, scriptis & Martyrio adversus Dodvvelum qui Martyrem fuisse præter rem negat: tertia denique de Irenæi doctrina fuisse & erudite disputat, de qua videri quoque poterit B. Ittigius in Hist. Eccles. sæculi secundi selectis capitibus, & Nourius Appar. ad Bibl. Patrum Sec. II. diff. 6.

XVIII. Index Scriptorum, Virorum illustrium & Hæreticorum

qui memorantur à S. Irenæo.

- ⊕⊙ πρεσβύτερος καὶ κήρυξ ἀληθείας, cujus Jambos in Marcum hæreticum affert Irenæus I. 13. Confer Scal. ad Euseb. n. 2156.
- Anonymus Presbyter Apostolorum discipulus, ὁ κρείττοσι ἡμῶν, cujus dicta allegat præf. & alibi. Confer Dodvvel. diff. 1. ad Irenæum. §. 6. & diff. IV. 3. Mentio etiam apud Eusebium V. 8. & 20. Hist. Pothinum decesso rem Irenæi Episcopum ab eo intelligi Dodvvellus conjicit.
- Presbyteri qui Johannem Discipulum Domini viderunt. Irenæus V. 33.
- Æsopi fabula de cane umbram captante. II. 12.
- Alexander Episcopus Rom. III. 3.
- Anacletus Rom. Episcopus. III. 3.
- Anaxagoras irreligiosus. II. 19. Atheus cognominatus. id.
- Anaxilai ludicra I. 8. Confer Reinesii Var. lect. p. 581. & Marsilii Cagnati III. 10. Var. Observ.
- Anaximander. II. 19.
- Anicetus Episcopus Rom. III. 3.
- Antiphanes in Theogonia. II. 19.
- Apocryphorum & perperum scripturarum quas hæretici finxerunt inenarrabilis multitudo. I. 17.
- Aquilæ Pontici Judæi profelyti interpretatio S. Scripturæ. III. 24.
- Aristoteles II. 19. I. 24.
- Barbelonitæ Gnostici. I. 33.
- Basilides hæreticus I. 23. 32. &c.
- Blandina Martyr. Irenæus apud Oecumen. ad 1. Petr. 3.
- ad Blastum Epistola Irenæi ab Eusebio V. 28. Hist.
- Cadmus XVI. literas Græcis attulit. I. 12.

- Cajani I. 35. eorum conscriptiones. ibid.
 Carpocrates I. 24. 32.
 Cerdo I. 28.
 Cerinthus I. 25. III. 3.
 Clemens Romanus ejusque ad Corinthios Epistola. II. 3.
 Comicus. II. 19.
 Colorbasus. I. 10.
 Poëtar & conscriptores. II. 19.
 Continentes (Encraticæ) I. 30.
 Cynici II. 19.
 ad Demetrium Viennæ Diaconum scripsit Irenæus *λογος πρὸς πίστος*
 teste S. Maximo. T. 2. p. 152.
 Democritus II. 19.
 Ebionitæ. I. 26.
 Euseb. Episcopus Rom. sub quo scripsit Irenæus III. 3.
 Empedocles II. 19.
 Epicurus II. 9. III. 40.
 Epiphanes hæreticus. I. 5. *Alius vero quidam qui & clarus est Magister ipso-*
rum. In Græco fuit Epiphanius nomen.
 Esdras sub Artaxerxe Persarum Rege libros sacros restituit. III. 25.
 Evaristus Episcopus Rom. III. 3.
 Florinus hæreticus contra quem Irenæus apud Euseb. V. 20.
 Gnosticorum genera I. 33.
 Heracleon hæreticus II. 5.
 Hermas (sub Scripturæ nomine) IV. 37.
 Hesiodus II. 19. & 37.
 Homerus II. 19. I. 1. §. 20. I. 6. II. 5. (Homero-centones I. 1. §. 20.)
 II. 40. IV. 58.
 Hyginus Episcopus Rom. III. 3.
 Ignatius (nomine ejus tacito) V. 28.
 Indifferentias inducentes. I. 32.
 Judæ Evangelium à Cajanis confictum. I. 35.
 Josephus allegatur ab Irenæo in fragm. quod è MS. Vindob. dat Gra-
 bius p. 472.
 Justinus (Martyr) V. 26. *ἐν τῷ πρὸς Μαρκίωνα* IV. 14. Ejus auditor Tati-
 anus. I. 31.
 Linus Episcopus Rom. III. 3.
 ad Marcianum fratrem Irenæus scripserat *λόγον ἕως ἐπίδειξιν & ἀποστολικῶ*
κηρύγματι Euseb. V. 26. Hist. Mar-

- Marcion. I. 29. &c.
 Marcus Magicæ imposturæ peritiff. I. 8. seqq.
 Menander Comicus II. 27.
 Menander hæreticus I. 21.
 Nicolaitæ. I. 27.
 Ophitæ. I. 35.
 Poëtæ & conscriptores. II. 19.
 Palamedes literarum post Cadmum inventor I. 12.
 Papias Johannis auditor. Polycarpi contubernalis (ἐταῖρος) ἐν τῇ
 πρώτῃ τῶν αὐτῆ βιβλίῳ. V. 33.
 Polycarpus ab Irenæo visus III. 3. ejus Epistola ad Philipenses. ibid.
 Vide & quæ ex Irenæo Euseb. V. 20. Hist.
 Pindarus Lyricus II. 37.
 Plato II. 19. I. 24. II. 59. III. 45. 46.
 Ptolemæus Valentinianus I. 6. II. 5. ejus locus allegatur I. 1.
 §. 18.
 Pythagoras I. 24. II. 19. ejus quaternio. id. Pythagorici. id.
 Saturninus I. 22.
 Septuaginta Interpretes sub Ptolemæo Lagi, Alexandria III. 25.
 Sethiani tacito nomine perstringuntur I. 34.
 Simon Samarita, Magus. I. 20.
 Sixtus Episcopus Rom. III. 3.
 Sophoclis Oedipus V. 13.
 Stesichori palinodia maledici carminis in Helenam I. 20.
 Stoici II. 19.
 Symbolum I. 2. vetus traditio Apostolorum diligenter custodienda
 III. 4.
 Tragicum ἰὴ ἰὴ, Φῆν Φῆν. I. 5.
 Tatianus Justini auditor, post ejus Martyrium auctor sectæ. I. 31.
 Thales Milesius. II. 19.
 Theodotionis Ephesii, Judæi profelyti interpretatio S. scripturæ.
 Valentinianorum ὑπομνήματα. præf.
 De S. Irenæo fusius differunt præter jam laudatos Massvetū, Dod-
 vvellum, Grabium, Fevardentium, Halloixius T. 2. de scriptor. Ori-
 entalium Vitis, Tillemontius Tomo 3. memor. Hist. Ecclesiasticæ, Guil. Ca-
 veus in Vitis Patrum ex Anglico Belgice ac Germanice editis & in Hist.
 literaria, Acta Sanctor. ad 28. Junii T. V. p. 535. seq. Theodoricus Rui-
 nar-

Martus in Actis selectis Martyrum p. 59. seq. Theophilus Raynaudus indiculo sanctorum Lugdunensium Lugd. 1629. 8. p. 285. seq. & T. VIII. Opp. Jacobus Severtius in Antistitum Lugdunensium Chronologia Lugd. 1608. 4. sub init. aliique.

Scripta Irenæi deperdita.

Epistola ad *Blastum* πρὸς Βλάστου. Euseb. V. 20. Hist. Blastus enim Pascha non aliter nisi decima quarta Mensis custodiendum esse contendens, lateriter volebat judaismum introducere, ut scribit auctor appendicis ad Tertull. de præscript. c. 53.

Epistola ad *Florinum* πρὸς Φλωρινίου ἢ πρὸς τὸ μὴ εἶναι τὸν Θεὸν ποιητὴν κακῶν, ex qua fragmentum idem Eusebius conservavit. V. 20. Hist. Meminit & Theodotus 1. de hæret. fab.

Ad eundem *Florinum* in Valentini hæresin jam prolapsum, πρὸς ὀγδοαίδου sive octonario Æonum numero liber, cui solennem adjurationem ad transcriptores, ἵνα ne quid adderent demerentive vel mutarent, subjunxit, quæ eodem loco apud Eusebium & in Hieronymi Catalogo S. E. c. 35. legitur.

Περὶ ἐπιστήμης λόγος πρὸς Ἕλληνας. Euseb. V. 26. ubi συντημῶτασιν h. e. nervosum quod paucis multa docet, & necessarium, appellat. Hieronymus in catalogo c. 35. eumque secuti Honorius & alii male hoc in duo discernunt: contra gentes volumen breve, & de disciplina aliud.

Λόγος εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἀποστολικῆς κηρύγματος, ad Marcianum fratrem. id. βιβλίον διαλεξιῶν διαφόρων. id. Varius tractatus vocat Hieron.

Λόγος sive Epistola nomine fratrum quibus præerat in Gallia, scripta ad *Victorem* Episcopum Rôm. de paschate. Justin. qv. 115. ad Orthodox. & Euseb. V. 24. Hist. ubi ex illa fragmentum, & apud S. Maximum T. 2. p. 554. Epistolas k) memorat Hieronymus, sed similiter de una tantum intelligendus.

K For-

i) De hoc more adjurationes addendi libris, scripsi olim libro III. Observatt. sacrarum cap. 1. ad locum Apocalypsis XXII. 19. cumque istæ necdum prælo data fuerint, lubet cum bona ut spera lectoris venia hoc integrum infra subungere.

k) Uti litteras, ita Epistolæ quoque plurali numero de unica Epistola dixerunt veteres, ut Seneca Epist. 33. Desideras his quoque Epistolis sine prioribus adscribi aliquas voces postpositum præteritum. Alia exempla attuli in Codice Apocrypho Novi Test. p. 915. & lib. IV. Bibl. Græcæ. p. 156. ubi de Epistola S. Pauli ad Philippenses.

Fortè etiam Irenæus tunc ad huc Presbyter fuit auctor *Epistolæ* sub *Prenonsium* & *Lugdunensium* nomine scriptæ ad fratres per Asiam & Phrygiam constitutos, cujus partem servavit Eusebius V. 1. 2. 3. Hilt. & ex Rufini versione cum notis suis recudi fecit Godfr. Henschenius in Actis Sanctor. T. 1. Junii p. 162. seq. Certe sub Irenæi nomine laudatur ab Oecumenio ad 1. Petr. 3.

Ex *Λόγοις* Irenæi *περὶ πίστεως* ad Demetrium Viennæ Diaconum fragmenta apud S. Maximum. Vide Irenæum Grabii p. 467.

Singulare *αἰνῶμα* sive conscriptionem adversus Marcionis hæresin promittit Irenæus I. 29. & III. 12. quod & Eusebius V. 8. annotavit, librum illum sibi non visum ita satis inuens. In codice Guelferbytano Catalogi Hieronymiani pro verbis *ad Marcianum fratrem* Clariss. Ernestus Salomon Cyprianus testatur legi *ad Marcionis fraudem*. Sed merito rejicit illam lectionem.

Caji librum *περὶ πνεύματος* Irenæo quidam, alii Justino tribuerunt teste Photio Cod. 48. Idem Cod. 121. notat, *Hippolytum* quidam Irenæi adversus hæreses misisse in compendium, de quo ut de cæteris quæ jam memoravi deperditis Irenæi scriptis vide accurate differentem Dodvillum diss. VI. Justinum quoque & Irenæum Apocalypsim S. Johannis interpretatum scripsit Hieron. in catalogo c. 9. Sed, ut multa, scripsit aliud agens. Nam Eusebius tantum de Justino IV. 18. *μνήσαι Ἰωάννη Ἀποκαλύψεως αὐτοῦ & Ἀποστόλων εἶναι λέγων*. Similiter de Irenæo V. 8. Confer si placet quæ notavi supra lib. IV. c. 5. §. 8. Sic idem Hieronymus prooem. libr. 28. in Esaiam ait Dionysium Alex. scripsisse librum adversus Irenæum, quo mille annorum fabulam irriserit. At Nepoti, non Irenæo opposuerat librum illum Dionysius, ut in Catalogo Hieronymus ipse ex Eusebio recte scribit.

Ex Lib. III. Observatt. Sacr. c. I.

Apocalypf. XXII. 18. *Si quis ad hæc addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro scriptas.*

Hoc loco Apostolus videtur in animo habuisse verba Deuteronomii, capite undevigesimo. Nam quod apud Johannem est, addet ei Deus clades

clades in hoc libro scriptas, convenit illis apud Mosē Deut. XXIX. 20. omnia dira, in hoc descripta libro, ei incumbant. Uti quod apud Johannem sequitur: adimet Deus sortem ejus de libro vitæ, deque sacra urbe. & scriptis in hoc libro, respondet bisce in Deuteronomio: Et ejus nomen Jova de rerum natura deleat, eumque malis modis ab omnibus Israëlitarum tribubus, ut ferunt omnia fœderis dira in hujus legis libro scripta, secernat. Porro v. 17. ejusdem capituli, hæc Johannis verba: Et qui sitit, veniat, & qui vult, sumat aquam vitæ gratis, nescio an conferenda sint cum Deut. XXIX. 19. puto enim illis occasionem dedisse ista apud Mosē occurrentia: ספֹת הַרְוּהוּ אֶת־הַצָּמֵא addere potum sitienti, quanquam non nega ad Esaiā LV. 1. simul respexisse Johannem. Sequitur in Apocalypsi: Testificor vero omnibus oraculi hujus libri dicta * audientibus: Sic in Deuteronomio, eodem loco: Qui hujus sacramenti verba audierit &c. Denique apud Johannem v. 16. Christus se πῖζον vocare videtur opposite quasi ad radicem de qua versu precedente XXIX. 18. Deuteronomii: πῖζον ἐστὶν ἐν ὑμῖν πῖζον αἰῶν φωνῶν ἐν χαλῶ καὶ πικρίᾳ.

Sed præterea juroat observasse diras ejusmodi atque obsecrationes, quales adducto Apocalypsis loco habentur, libris apponi olim solitas non modo à Judæis, eorumque exemplo à Christianis, sed & à Romanis, Græcis & Barbaris. Ut fallantur viri eruditi, qui id negant, Alexander Morus p. 148. Causæ Dei, & Humphredus Hodin capite XVI. libri, quem adversus Aristea Historiam edidit. Atque ita legibus quoque adjictas diras accepimus in eum qui illas abrogare ausus fuisset, quæ daxe, ne alios jam commemorem, inculentus locus extat in dissertatione Dionii Chrysostomi postrema p. 667. Similiter uti statui inscripta dira atque imprecationes, in eos, qui vel loco moverent, vel quocumque modo eis obessent, ut patet ex Philostrato in vita Herodis Attici p. 577. edit. Morelli, cui addos quæ Salmasius ad inscriptionem Herodis p. 9. seq. & ad Historiam Augustam adnotavit. Sic sepulcris apposita dira ac obsecrationes, ne violarentur, ut observatam Job. Mabillonio T. 1. Mosæi Italici p. 147. & Aringho T. 1. Roma subterranea p. 138. Ac nuper admodum Thyatira reperta

K 2

in-

- * Quia Johannes non scribentes sed audientes alloquitur, ideo Viro Clariss. Johanni Clerico parte 3. Artis Criticæ p. 243 obsecratio ista non tam videtur ad librarios pertinere quam ad impostores, etsi de librario audiente etiam recte accipi potest, qui prohibetur quicquam scribere præter ea quæ sibi dictari audit.

*inſcriptio † Græcæ Fabii cujuscumque Zoſimi, ejuſque uxoris Aureæ Pon-
tia monumento dicata, in qua 1500. denariorum pana illi indicitur qui
alium ſepulcro intulerit, vel ſepulcrum quacumque ratione violaverit, lite-
rasve monumento inſculptas eraserit. Dei etiã Termini ſtatua iis,
qui locomovere ipſas auderent imprecabantur, ut familia ſua ſuperſeſſent.
Confer rei agraria autores p. 258. 259. edit. Goſſiana.*

*Nuquam autem frequentius quam libri ſive præfixas ſive ad cal-
cem etiam ſubjectas invenire eſt imprecationes, quarum cum aliquot etiam
num exempla in editis libris ſuperſint, longe plura tamen in MSis occurre-
re codicibus, Joſephus Scaliger, Iſaacus Foſſius, & alii viri eruditi teſtantur.
Tripliſi autem nomine potiſſimum execrationes libris additas reperi; quorum
primum eſt, ne citra voluptatem autoris adderetur aliquid demereturve
atque adeo ſenſus corrumperecur, aut à librario ſive per oſſificantiam, ſive
ex malitia in ignominiam aut detrimentum autoris perverteretur, ad
aliudque veluti autoris referretur. Alterum eſt, ne cum ſolis myſtis at-
que inſidiis tam indicanda, ſemelque proſanis oculis proderentur, atque pro-
miſcue vulgo propalarerentur. Tercia denique cauſa adſumtarum libris di-
rarum fuit, ne laderentur, aut auferrentur furto.*

*Postremi generis exemplum, ut alia jam omittam, extat in MSo codice
Bodlejana Bibliotheca quem memorat Georgius Hickſius V.C. in catalogo
librorum ſeptentrionalium, quem inſtitutionibus Grammaticæ ſua Anglo
Saxonicæ & Mæſo Gothicæ nuper adjeçit, ex eoque de præmittendo ſubiſſimè ani-
madverſionibus recudendum dedit Mr Clariff. Wilb. Erneſtus Tenzelius
T. 3. dialogor. merſtruarum. A. 1691 p. 674. Ibi in fronte libri, Hickſius hæc
verba hæc à ſe reſert: Hoc Miſſale Leofricus Epifcopus dat Eccleſiæ
Sancti Petri Apoſtoli in Exonia ad utilitatem ſueceſſorum. Si quis il-
lum inde abſtulerit, aternæ ſubjaceat maledictioni. Fiat. Fiat.
Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Eadem Saxoni-
co quoque idiomate ibidem ſubjici, Hickſius teſtatur. Similes imprecationes
libris ſubjectas vide apud Joach Fellerum τὸν μακαρίτην in Catalogo MSo-
rum Bibl. Lipſienſis Paulina p. 441. 445. 446.*

*Secundi generis diræ non inſcriptæ ſunt in libris Chemicorum &
Aſtologorum. Ut ab Aſtologiis initium capiam, formulam ejuſmodi ad-
jurationis ex libro IV. Floridorum ſ. Anthologiarum Valentis Antiocheni
(quod * opus tum hæc Hamburgi, tum paſſim alibi in variis Bibliothecis
manus*

† Vide Pauli Ricaut Hiſtoriam Status Eccleſiæ Græcæ hodierni cap. 2. p. 86. edit. Mid-
delburg.

* De hoc Vettio Valente, quem & ipſe MS. licet mutilum ante 300. annos exaratum ex li-
bris udianis Gaccepi, dictum à me eſt ſupra lib. III. c. 20.

mann exaratum delitescit) in lucem protraxit Seldenus ὁ μέγας *notis ad*
partem Oxoniensia p. 42. editionis ab Humphredo Prideaux procurata, tum in
Prolegom. ad lib. de Div. Syriis c. 3. p. 35. & libro II. de Synedriis c. X. Sect. 4.
 Οὐκ ἴσως ἀδελφὸς μὲς τιμιώτατος, καὶ ἴσως μυσταγωγὸς μὲς Ἰαύη ἢ συνίαξει,
 ἕρως μὲν ἀσκήσαν καὶ κύκλον δυσκαίδεκάλωδον ἠλιόφι καὶ σελήνην καὶ
 ἴσως πᾶντι παλαιότητος ἀστέρων, δι' ὧν ὁ πᾶς βίβλος ἠνιοχῆται, αὐτὴν ἢ πῶ
 πρόνοιαν καὶ ἱεραγωγὴν ἐν ἀποκρύφους πάντα συντηῆσαι καὶ μὴ με-
 λαδῶναι τοῖς ἀπαιδύτοις ἐἰ μὴ τοῖς ἀξίοις καὶ δυναμένοις διαφυλάσσειν
 καὶ ἀμειβίωσθαι δικαίως, αὐτῶν ἐμοὶ θυάλατῃ τῶ ἐισηγησαμένω αἰείμνηστον
 καὶ ἀγαθὴν φήμη ἀποτέμειν. Καὶ μάλιστα ἐπιγνώσας τὸ ἀφθονον, καὶ
 τὸ τῆς ἀληθείας μὲς ὡς ὑπὸ ἀδυνάτου ἀνδρὸς ἐπιπελυμένοι αὐτὸς ἐφώλισαι.
 Διὰ δὲ παρῶν τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐπέρας ἐπισφῆρην πᾶντη συνίαξει. Μὴ ἢ
 λωβῆσαι πῶν τῶν ἀπορησαμένων ἢ μελλοῦσιν λέγεισθαι, πρὸς τὸ ἀρετῆσαι
 τὰς ἐντοχάωντας, καὶ μὴ ψόρον ἐπιπέγκαι. Καὶ ταῦτα μὲν φυλάσσει-
 σιν, οἱ προσημαμένοι θεοὶ πάντες ἐμμενῆς ἔσονται, καὶ βίβλος ἀπαθής, καὶ
 καταθύμιος λογισμῶν συνίασεια. Ἐπορεύσιν ἢ, τὰ ἐναντία. Μὴτι γῆ
 βρατῆ, μὴτι Ἰαλατῆα παλῶν, μὴτι πικρῶν ἀπορῶν, τυφλῆστι νῦς. Καὶ
 πεπαιδευμένους ὑπάρχων ἀσχημονα βίον καὶ ἀνεπίτητον ἀγαθῶν ἐπι-
 γοι. Ἐὰν δὲ τις καὶ μετὰ θάνατον ἔστω κακῶς καὶ καλῶν ἀμοιβῆ, κα-
 κῶ καὶ τῶν ὁμοίων μετὰ λαβοῦεν. *Julius Firmicus initio libri septimi Masbe-*
leos, quam paganus adhuc scripsisse videtur, Manortium suum jurejurando
convenerit per fabricatorem mundi Deum, qui omnia necessitate
perpetuitatis excoluit, qui solem firmavit & lunam, qui omnium
siderum cursus ordinesque disposuit, qui maris fluctus intra cer-
tos terræ terminos coarctavit, qui ignem ad sempiternam sibi sub-
stantiam inflammavit, qui terram in medio collocatam æquata
moderatione suspendit, qui homines, feras, alites, & omnia ani-
mantium genera divina artificii Majestate composuit, qui ter-
ram perennibus fontibus rigat, qui ventorum flatu cum qua-
dam facit necessitatis moderatione variari; qui ad fabricatio-
nem omnium quatuor elementorum diversitate composita ex
contrariis & repugnantibus cuncta perfecit, qui ortum ac occa-
sum ac omnium terræ motuum per animæ descensum & ascen-
sam immortalitate æternæ perpetuitatis ordinavit: ne hæc ve-
neranda, communia profanis vel imperitis auribus intimentor,
sed iis tantum quos animus incorruptus ad rectum vivendi ordi-
nem casto ac pudico præsidio mentis instituit, quorum illibata

fides, quorum manus ab omni sunt facinororum scelere separatae, integris scilicet, pudicis, sobriis ac modestis, ut puro tantum mentis splendore decoratis integra se scientia divinationis insinuet. Idem iurandum Mavortio in memoriam revocat Firmicus extremo libri octavi. Chemisorum similem adjurationem ex libro sub Isis nomine ad filium Horum (qui illustris Pauli Vindingii beneficio una cum aliis Chemis Græcis etiam apud me ex Bibl. Regiæ Galliæ Codicis manu scriptus extat) divulgavit Olavi Borrichius in Hermetis, Ægyptiorumque sapientia vindicata c. 3. p. 47. Ὀρκίζω σε εἰς ἕρως, Φῶς γῆν καὶ σκότος, Ὀρκίζω σε εἰς πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ αἴερα καὶ γῆν, Ὀρκίζω σε εἰς Ἑρμῆν καὶ Ἀνύβην, ὕλαγμα καὶ νεκρὸν θεάκοστα τὸν Φύλακα, Ὀρκίζω σε εἰς τὸν πρῶτον ἐκείνου καὶ ἀχαίροισα καυκίλον, Ὀρκίζω σε εἰς τὰς τρεῖς ἀνάγκας καὶ ματαγύας καὶ ἑξήκοντα τοῖς μετὰ ἰσορροπίαις παρήγγελον, μηδὲν μετὰ δίδοναι εἰ μὴ μόνον πικρὸν καὶ Φύλακον γησιῶν, ἵνα εἰ αὐτὸς σὺ καὶ σὺ εἰ αὐτὸς. Eodem in loco ex Christiani artis Chemica Magistri hanc formulam affert Borrichius: Ὀρκίζω σε, καλὲ πάι, εἰς βασιλείαν καὶ σεβαστείαν τελευτᾶ, τὸ ἅγιον μὴ ἀπαρρηκίω κυσί.

Tertii denique generis diras, ut ad S. Johannis sententiam proprias accedunt, ita earum plura opera pretium est exempla in modum adducere. Aristeas libro de LXX. interpretibus p. 33. editionis à me curata narrat Demetrium probata ab omnibus græca Interpretum versione, jussisse ex more diras imprecari ei, qui aliquid vel addere, vel detrabere, vel mutare ausurus esset. Πάντων δὲ ἑπὶ φωνησάντων, τοῖς ἐπιμαρτοῖς ἐκέλευσεν διαρροῦσθαι, καθὰς ἐστὶν αὐτοῖς ἐστὶν, εἰς διαδιδόναις ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις πρῶτον τὸ σύνολον τῶν γέγραμμένων, ἢ ποιήσασθαι ἀφαίρεσιν, καὶ τοῖς τῆτο πρῶτον, ἵνα ἀπὸ πάντων εἰρήναι καὶ μόνον Φυλάκωνται. Etiam Eusebius octavo preparationis refert populum jubente Rege Ptolemao, uno ore imprecatum fuisse diras ei qui quicquam in LXX. Interpretum translatione esset immutaturus. At verisimile est imprecationes illas, de quibus Aristeas, literis tum temporis consignatas fuisse. Equidem Hodyus hac omnia à Judæis constata esse non ambigit, sed cum eodem capite XVI. diras ejusmodi non minus Judæis quam Græcis, Romanisque inusitatas fuisse contendat, ut hac inter se cohereant, ipse viderit. Catero qui constat hodie quoque Judæos libris, quos typis exscribi curant, imprecationes & anathemata adungere, fertura scilicet eos, qui se invidis libros reaudere ausi fuerint. Adeo, ut Judæorum malleus Wagenfeilius in telis igneis Satanæ p. 27. miretur, Magistratus Christianos hoc illis anathematizandi veluti privilegium publice concedere. Verum & alius diris atque imprecationibus Judæi, admodum sunt liberales, qua in parte contenti eis cum aliis quoque populis orientalibus.

*At enim ut ad illas, de quibus dicere capimus, revertamur dicat, ex Ethnicis scriptoribus Artemidorus Daldianus in calce secundi librorum quos de vanissimo * argumento scripsit, Deum Vindicem invocare non dubitat super eos, qui ad sua vel addere aliquid, vel quicquam demere in haud veterentur. Δείμα ἢ ὀλίγα τῶν ἄτυχευμένων τῆς βιβλίου μήτε προσθεῖναι, μήτε τῶν ὄλων ἀφελεῖν. Εἴτε γὰρ δύναιτο τις τοῖς ἐμοῖς προσθεῖναι, ῥᾶον ἂν ἴδια ποιήσειεν. Ἐι δὲ πῶς τῶν γεγραμμένων ταῖς δε ταῖς βίβλοις περιεσῶ δοκεῖ, οἷς ἀρεσκέσαι μόνοις χροῶμαι, τὰ λοιπὰ τῶν βιβλίων μὴ ἐξαιρέων, Θεὸν ἐπόπῃην καὶ Φύλακα πάντων νομίζων τὸν Ἀπολλωνά.*

*Ex Christianis doctoribus Ecclesia S. Irenæus in extremo libri de orthodoxe hære ἀφύρτισησιν συνειρηκεται : Ορκίζω σε τὸν μεταγραφεύμενον τὴν βιβλίον τῶτο κτ' ἔκ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κτ' τῆς ἰνδόξης περὶ αἰσῆς αὐτοῦ, ἧς ἐρχεται κρῖναι ζωῆς καὶ νεκρῶς, ἵνα ἀντιβάλῃς ὁ μεταγραφεύς, καὶ κατορθώσῃ αὐτὸ πρὸς τὸ ἀντιγράφων ἔτο ὄθεν μεταγράψω, ἐπιμελῆς. Καὶ τὸν ὄρκον ἴσον ἐμοῖς μεταγράψεις καὶ θῆσις ἐν τῷ ἀντιγράφῳ. Quam formulam ** referens Eusebius lib. V. cap. 20. Hist. Eccles. χαριστέτην σημείωσιν appellat, quin ἔ addit idem Eusebius : Atque hæc utiliter ab eo dicta & a nobis commemorata sunt, ut priscos illos & sine controversia sanctissimos viros, tanquam pulcherrimum exemplum exactissimæ diligentix semper ante oculos habeamus. Ita certe hoc placuit Eusebio, ut similem obtestationem suis quoque adtexuerit libris, qualis hodieque in principio Chronici ab Hieronymo translati legitur, quam antiquiores codices literis grandioribus aureis exhibent, ut ab iis qui MSta tractarunt edocti sumus. Consimilem formam Rufinus libris Origenis πρὸ ἀρχῶν à se translatis præmisi, quam memorat ieronymus ἐν ἐπιτομῇ in Hieronymum prima, conceptam his verbis : Illud sane omnem qui hos libros vel descripturus est vel lecturus, in conspectu Dei Patris & Filii & Spiritus Sancti confessor atque conventio per futuri regni fidem, per resurrectionis ex mortuis sacramentum, per illum qui præparatus est Diabolo & angelis ejus æternum ignem, sic non illum locum æterna hæreditate possideat, ubi est fletus & stridor dentium, & ubi ignis eorum non morietur, ne addat aliquid huic scripturæ, nec auferat, nec inserat, nec immutet, sed conferat cum exemplaribus unde conscripserat, & emendet ad literam & distinguat, & incensatum vel in-*

* Oniscriticon.

** Memorat etiam Hieronymus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis ubi de Irenæo agit. Sophronius autem Græcus Hieronymi interpres vestigiis ejus Verborum insistere quam ex Irenæo ipso vel Eusebio describere formulam illam maluit.

distinctum codicem non habeat, ne sensuum difficultas, si distinctus codex non sit, majores obscuritates legentibus generet. Eandem adjurationem in MS. suo codice Historia Eusebii à Rufino latine reddita offendisse se memorat Scøliger, neque dubium est in veteribus libris manu exaratis formulas ejusmodi passim obtinere esse, qualis occurrit etiam in calce Historiarum Gregorii Turonensis. Ælfricus quoque Abbas prefationem versioni Anglo Saxonice capitum XXIV. priorum libri Genesios præmissam claudit his verbis, apud Warthonum in auctario ad Usserii historiam dogmaticam de Scripturis sacrisque vernaculis p. 386. Si quis istum librum exscribere velit, istum per Dei nomen obtestor, ut illum juxta autographum diligenter corrigat. Nolle enim ut per errata scriptionis aliquem in errorem ducat. Quod si contigerit, discrimen non meum erit, sed illius. Librarius negligens multum affert damni, si errata sua nolit corrigere. Sic Anastasius Sinaita in hedege per filium Dei objurat librarios, ne omittant similem per omnia imaginem Domini crucifixi, cujusmodi ipse singulari industria delineaverat, apographis suis inserere, ut ex MS. codice Bibliotheca Vindobonensis. notat Lambecius lib. III. de Bibl. Casarea p. 165. Multa alia exempla prudens omitto, quibus annumerandum etiam illud, quod in codice Anglo Saxonico reperit Georgius Hickesius: Hunc Christus excœcet qui hoc obliteraverit. Et hic Dionysii Corinthii locus apud Eusebium lib. IV. cap. 23. Hist. Ecclesiast. Fratribus, ut scriberem, rogantibus scripsi Epistolas, sed illas ministri Diaboli Zizaniis alia eximentes alia vero, adjicientes repleverunt; οἷς τὸ εὐαγέλιον, quibus Væ in extremum judicium est repositum.

Denique in Clementinis à Cotelerio editis legitur contestatio pro iis qui librum prædicationum Clementis accipiunt, ne illum temere quibusvis communicent neque addant aliquid aut adulterent &c. Vide T. 1. Patrum Apostolicorum p. 603. 604. Orientius quoque in deprecandi, ut vocat, cantico: Quod si quem lædit spiritalis lectio, Ei licebit lectionem spernere, non commutare lectionis formulam. Anguem magistrum falsitatis increpo, ut non adjicat neve demat literam. Si scriptor errat in mutanda litera, Ignarus errat, venia à Christo præstoest, Nam non voluntas verum dextra labitur. Anguem &c. Edidit Edmundus Martene in nova collectione scriptor. Eccles. p. 36. Sed hac hætenus. Nunc institutum persequamur.

XLIX. TATIANUS Syrus * Philosophia artibusque ac disciplinis a) Græcorum diligenter excultus, ac multis peragratis regionibus delatus Romam, obscœna ibi & crudeli superstitione offensus b) Christianis se jungere cœpit, innotuitque Justino Martyri, à cujus ore pependit, c) ac vicissim alios & in his Rhodonem d) Romæ docuit, cæterum commune cum Justino Crescentis Cynici e) odium expertus est. Justino hunc per Crescentem delato & ad supplicium raptò, Tatianus evasit Syriamque repetiit, & circa A. C. 172. & duodecimum M. Aurelii Antonini f) hæresin cœpit prodere, qua nomen suum mirum in modum apud Ecclesiam CHRISTI infamavit. Ex scriptis ejus nihil ad nos pervenit præter λόγον πρὸς Ἕλληνας g) scriptum circa A. C. 168. atque Clementi Alex. I. Strom. p. 320. Origeni I. contra Celsum p. 14. Eusebio IV 16. & 29. Hist. & Hieronymo c. 29 de S. E. laudatum, quo probat Græcos illis quos vocent ipsi Barbaris hoc est Orientalibus omnia præclara debere, ὅτι ἕδην τῶν ἐπιτηδευμάτων οἷς Ἕλληνας καλλωπιζονται ἑλληνικόν, ἀλλὰ ἐκ βαρβάρων πλὴν εὐρεσιν ἑαχθίς. Quoniam in hoc scripto nonnulla tangit ad temporum rationes facientia, hinc *Chronographus* dicitur Tatianus à Johanne Malala & auctore Chronici Alex.

L

&

- * Ipse de se Tatianus p. 174. γεννηθεὶς ἐν τῆτῶν Ἀσσυρίων γῆ. Hinc Σύρος τὸ γένος, Epiphanio dicitur. Sæpe enim inter se confunduntur Syria & Assyria. Confer All. t. p. 7. ad Euslath. in Hexaëm. Damascenus de hæres. c. 46. ἐλέγετο δὲ ἀπὸ Μεσοποταμίας ὀρμαῖθα. Unde in Mesopotamia Provincia Syriæ natum colligit Teutzelius ὁ μακκρίτης p. 218. diss. select. Sed habuit illud Damascenus ab Epiphanio qui XLVI. 1. tantummodo testatur Tatianum hæresin proditurnum, in Mesopotamia primum anno Antonini duodecimo διδασκαλεῖον προσῆσαι
- a) Ita accipiendum apud Eusebium IV. vocabulum σοφιστεύσας. Ut Tatianus de seipso 170 σοφιστεύσας τὰ ὑμέτερα. quod p. 174. dicit ὁ κατὰ βαρβάρους φιλοσοφῶν. παιδευθεὶς δὲ πρῶτοντα ὑμέτερον, & p. 170. τῆς κατ' ὑμᾶς βαρβάρων φιλοσοφίας ἀντεποιήσάμην. alibi p. 162. ὁ κατ' ἐπίκυρον σοφιστευῶν. Nihil ibi de eloquentia *Magistro*, quem egisse Tatianum persuadere sibi viri doctissimi, etiam è veteribus Hieronymus ac Rufinus, ac forte Theodoretus. Nam Sophistam quidem Tatianum vocat, sed hoc nomine Tatianus solet ipse appellare Philosophos, ut p. 173. πολλοὶ γὰρ κατ' αὐτῆς σοφισταί. & p. 170. τί δὲ καὶ ἀτρεπὸν κατὰ τὸν οἰκείον ὑμῶν σοφιστὴν γηγάσκειν αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενον ubi per Sophistam illum non se, ut visum Teutzelio p. 219. sed Solonem vel Socratem intelligit.
- b) Tatianus Orat. contra Græcos p. 170. Confer Abbatis de Longerue diss. de Tatiano.
- c) Irenæus I. 30. Epiph. 46. 1.
- d) Euseb. V. 13.
- e) Tatian. Orat. contra Græcos p. 157. 158. ubi & Justinum *Θαυμασιώτατον* appellat.
- f) *Antonini Pii*, scribit Epiphanius XLVI. 1. sed Aurelium Antoninum quoque Pii nomine venisse pluribus testimoniis probat Pagius ad A. C. 162. n. 3.
- g) Rufinus & Hieron. *adversus gentes*: sed videtur rectius transferri *adversus Græcos*, quibus Barbaros opponit.

& *Chronicon* scripsisse à Rufino traditur, sive χειρογραφίαν ex loco Eusebii VI. 13. Hist. Testimoniis vererum de Tatiano perquam diligenter collectis & editioni Oxoniensi præmissis à Clariss. Wortho, addendum est hoc Eustathii Antiocheni in limine Commentarii in Hexæmeron: κλήμης μὲν ἔν καὶ Ἀφρικανὸς καὶ πρὸς τούτοις Τάτιανὸς, τῶν δ' ἐκ περιτομῆς Ἰωσηφῶ καὶ Ἰσῆ καὶ Ἰναχὸν ἀκμάσαι τὸν Ἰερπέσιον Μωυσεῖα ἰσότησαν, ἰδίως ἕκαστος ἐκ παλαιᾶς ἰσοθείας ὑπαγῶν τῶν ἀποδείξιν.

Tatiani Editiones.

Græce è Jo. Frisii Codice (quem ab Arnaldo Arlenio Peraxylo Venetiis acceperat cum alio Codice collatum) primum edidit Conradus Gesnerus Tiguri 1546, fol. apud Froshoverum cum Antonii Melissa & Maximi sententiis, ac Theophilo ad Autolyicum. Ab hujus editionis lectionibus sine causa quandoq; recessisse posteriores editiones, queritur Wilh. Worthus.

Latine eodem Gesnero interprete, qui notas etiam addidit. ibid. eodem anno fol. Recula deinde Gesneri versio in Bibliothecis Patrum, Paris. 1575. 1589. 1610. Colon. 1618. & in novissima Lugdunensi 1677. Tomo II.

Græce & Latine cum Gesneri versione in Orthodoxographis Jo. Heroldi A. 1555. Basil. fol. & in auctario Bibliothecæ Patrum cum *Ducæi* notis Paris. 1624. fol. & cum Justino Martyre, Athenagora, Theophilo ad Autolyicum & Hermia Paris. 1615. & 1636. & Colon. sive Witebergæ potius 1686. fol. cui postremæ editioni additæ B. D. *Christiani Kortholti* notæ, Kilonii antea A. 1675. fol. editæ.

Deniq; separato Volumine, nitidis typis, cum Gesneri versione, ejusdemq; & Ducæi ac Kortholti integris notis, suisq; novis animadversionibus edidit *Wilhelmus Worth* Archidiaconus Wigorniensis duorum Codicum Regionum Paris. & tertii Etonensis lectionibus usus. Oxon. 1700. è theatro Sheldoniano 8. subjuncta ad calcem voluminis Hermiæ irrisione gentilium Worthi & Tho. Galei notis illustrata.

Idem Worthus editioni suæ libri Tatiani addidit præter Frisii & Gesneri præfationes, & p. 155. conjecturas Pearsonii, etiam eaquæ de Tatiano ejusque doctrina Georgius Bullus in defensione fidei Nicænzæ, tum Nourrius in Apparatu ad Bibl. Patrum Sec. 2. diss. V. nec non *Vir. eruditissimus Ludovicus du Four de*

Lon:

Longuerue, Abbas septem fontium in Therafcia, differtatione antea inedita de Tatiano differtuerunt. Qui postremus in Oratione ad Græcos jam nonnulla satis diferta hærefeos Tatiani vestigia fibi obferuaffe videtur.

Plura de Tatiano Ittigius diff. de hærefiarchis feft. 2. c. 12. & in felectis Hift. Ecclef. sæculi fecundi Capitibus, Johannes item Francifcus Buddeus diff. de hærefi Valentinianorum p. 519. fq. Hærefin Tatiani Encratarum auctoris, feftatorisque Valentinianorum ac Marcionitarum, oppugnatam olim à *Mufano*, teftatur Eufebius IV. 28. Eandem refellunt ex antiquis qui exiftant fcriptoribus Irenæus & Epiphanius.

Suppofita Tatiano Harmonia Evangelica.

Harmonia Evangelica quam sæculo VI. sub Tatiani nomine venditavit * *Viftor Capuanus*, quamque latine exhibent Othodoxographorum, utraque editio & Bibliothecæ Patrum, commentario autem illustravit sæculo XII. post CHRISTUM natum Zacharias Chryfopolitanus ** neutiquam efl Tatiani Evangelium *Ἄλλ' ἑορτάζειν*, quod longe aliter à veteribus describitur: Neque ad Tatianum veluti auctorem referri poteft Harmonia altera quæ illi folet conjungi, quæque sub † *Ammonii Alex.* nomine ex Ottomari Lufcinii verfione primum lucem vidit Augustæ Vindel. 1523. deinde recufa Erfurti efl 1544. 8. ex recognirione Cæfp. Brufchii, in antiqua vero *Theotifca* verfione male tribuitur Tatiano Alexandrino, cum Tatianus Affyrius non Alexandrinus fuerit. Illam verfionem Theotifcam primus è MS. Francilci Iunii A. 1706. 4. edidit cum notis nofter cum viveret amicus *Jo. Philippus Palthenius* Profeflor doctiffimus Gryphisvaldenfis, præmaturo fato extinctus Ult. Maji 1710. Loca quædam illius Verfionis rectius interpretabitur Vir nobiffimus *Theodoricus von Stade*, cujus Otfridum & Grammaticam Theotifcam avide exspectamus. Vide etiam fi placet Specimen Veteris Harmoniæ Evangelicæ Francice fcriptæ apud Hickelium, T. 1. Thefauri linguar. feptentrional. p. 189. fq.

L 2

Scripta

- * Vide Nourrii Appar. ad Bibl. Patrum p 553. feq. & quæ pridem notati in Codice Apocrypho Novi Teft.
- ** Zachariæ Chryfopol. Commentarius exftat Tomo XIX. Bibliothecæ Patrum edit. Lugd.
- † Hunc Ammonium Alex. Operis *de confenfu Moyfis & Jefe*, Canonumque Evangelicorum quos deinde Eufebius perfecit auctorem, cum Ammonio Sacæa Ethnico Philofopho Plotiniper annos undecim præceptore male confundunt viri docti, ut notatum à me fupra efl lib. IV. c. 26. ubi de variis Ammonii.

Scripta Tatiani deperdita.

Πολύ π ἀριθμῶ συγγραμμάτων relictum fuisse à Tatiano testatur Eusebius IV. 29. Hist. *infinita Volumina.* Hieron. c.29. de S.E.

Evangelium diὰ τῶν ἁγίων, amputatis genealogiis & aliis omnibus quæ Dominum ex semine David secundum carnem natum ostendunt. Theodorit. l.1. c.20. hæret. fab. Confer Codicem Apocryphum Nov. Test. p. 379. seq. ubi refellitur error eorum, qui cum Evangelio Hebræorum confuderunt apud Epiphani. hæresi 46. Multa etiam de Tatiani Evangelio viri doctissimi Itrigius, Tentzelius &c.

Epistolarum Apostoli Pauli recensio Metaphrastica, ornatioribus verbis nonnulla studens efferre. Euseb. IV. 29. Hist. (Nonnullas Pauli Epistolas plane *repudiasse* scribit Hieron. in Epistolam ad Titum prooemio.)

Ex Veteri Testamento λόγοι selecti, quibus solis utebantur Tatiani sectatores, jactatis contra sub Andreæ, Johannis, & Thomæ nomine scriptis Apocryphis. Epiphani. XLVII. 1.

Πρὸς τὸς ἀποφθαμίνας τὰ πρὸ Θεοῦ. *Adversus eos qui rebus divinis fidem detrahunt.* Tatianus ipse p. 173. contra gentes.

Περὶ ζώων, *de animalibus* idem p. 154.

Περὶ ἑκάστου τῶν σωτῆρα κατὰ τὸν Χριστὸν, *de perfectione secundum CHRISTUM.* Clemens Alex. III. Strom. p. 406.

Προβλημάτων βιβλίον *Quæstionum liber* super obscuris S. Scripturæ locis, quem examini subicere instituit Rhodon. vide Euseb. V. 13. Hist.

Alii Tatiani.

Tatianus dux sub M. Antonio militans. Plutarch. in Antonii vita p. 933.

Tatianus orator, ἡθημῶς cognomento dictus. Vide Cælium Rhodigin. III. 10. Antiq. Lect.

Tatianus ad quem Gregorius Thaumaturgus scripsit librum de anima, de quo infra in Gregorio.

Tatianus cujus beneficentiam laudat Libanius Orat. XV. T. 2. p. 438. & ad quem plures sunt Libanii Epistolæ: haud diversus à Tatiano Ægypti

Ægypti præfecto & Augustali sub Valente ac Theodosio : à quo aqueductus Alexandriae conditus, dictus Tatianus. Plura de eo Jac. Gothofredus in prosopographia Codicis Theodosiani p. 386. seq. Meminit Suidas in *Ὀνόμας*.

Tatianus Dulas qui Zephyrii in Cilicia Martyrium obiit sub Imperatoribus Ethnicis, præside Ciliciæ Maximo quodam, cujus Acta Martyrii latine dant Lipomannus & Surius 15. Junii, Græce cum Sirleti versione exhibet Henschenius T. 2. Act. Sanctor. Junii p. 1043-1047.

Alii duo Tatiani Martyres de quibus Martyrologia 16. Martii & 12. Sept. de altero Phryge etiam Sozom. V. 11. Suid in *ἀμάχῳ* & *Τατιανός*.

M. Aurelius Polynices Tatianus in Veteri Inscriptione apud Sirmondum p. 266. ad Sidonium.

Tatianus puer in Gruteri thesauro p. MLX, 5.

ATHENAGORAS Atheniensis è Philosopho Ethnico Christianus paucis veterum memoratur, Methodio apud Epiphanium a) LXIV. 21. & Photium Cod. 234. p. 480. atque Philippo Sideræ in fragmento quod edidit præstantissimus Dodvvelius ad calcem dissertationum in Irenæum, cujus Philippi hæc sunt verba: *Ἐδιδασκαλείς ἔτι ἐν Ἀλεξάνδρεια Ἀθηναγόρας πρῶτος ἠγήσατο* &c. *Scholia præfuit Alexandriae primus Athenagoras, qui Hadriani floruit temporibus atque Antonini, quibus etiam legatoriam Orationem pro Christianis τὸν ὑπὲρ Χριστιανῶν πρεσβευτικὴν inscripsit. Religionem Christianam in ipso quoque pallio professus & schola Academica præfectus τῆς Ἀκαδημαϊκῆς σχολῆς ἐπιστάμενος. Hic cum ante Celsum in animo haberet Christianos scripta oppugnare, iustratis eam mente Scripturis, ut susceptam oppugnationem institueret accuratius, ita ca-*

L 3 *pens*

a) Athenagoræ nomen pro Athenogene ibi reponendum primus monuit Paulus Leopardus XIX 9. emendationum, Atque Athenogeni quidem, cujus Hymnus ab incerti auctoris antiquissimo vespertino, quo etiamnum utuntur Græci, diversis memoratur apud Basilium de Spiritu S. c. 29. T. 3. p. 220. Apologiam etiam tribuendam præter rem suspicatus est Baronius ad Martyrolog. Rom. 18. Januar. Quemadmodum alius nescio quis apud Steph. le Moyne notis ad Varia sacra p. 171. minus ad huc verisimiliter eam tribuit Justino Martyri, forte quia Justini scriptis in aliquibus editt. addita est. Denique Clariss. Tenzelius p. 453. diss. select. recte tractat quod p. 199. sibi persuaserat alicubi delitescere libros 12. Athenagoræ *πρὸ τῶν εἰς ἑαυτὸν*, cum Gesnerus de libris M. Antonini, qui hoc titulo extant, loqui voluerit.

ptus à Spiritu S. est, ut ad exemplum magni Pauli, ex persecutore Doctor effectus sit illius fidei quam fuisse persecutus. Hujus discipulus Clemens Stromateus, Clementisque Pantanus. Apologiam videtur scripsisse Athenagoras intra annum CHRISTI 177. & 180. obtulisseque M. Aurelio Antonino & L. Commodi b) quorum nomen in MSS. Codicibus constanter præfixum legitur, etiam in Bononiensi, quem memorat Mabillonius T. 1. Musæi Ital. p. 196. Quanquam Clariss. Bælius in Lexico Historico Gallice edito negat unquam oblatam publico Christianorum nomine, sed tantum scriptam privatim ab Athenagora, perinde ut in Gallia ab A. 1684. multi è Reformatis persecutionem passis libellos ejusmodi supplices & Apologias ad Regem scripserunt edideruntque, Regi nunquam oblatas. Cæterum de Athenagora ejusque scriptis videat lector si placet quæ prolixius commentati sunt eruditi Viri, Pagius & Basnagius ad Baronium, Tillemontius, Caveus, Nourrius, Dodvællus, Tenzelius atque Ittigius, ne de aliis jam dicam. Mihi quidem suffecerit *Apologia* & alterius libri insignis de resurrectione mortuorum editiones atque interpretes bona fide retulisse. Nam de MSS. Codicibus videndus Nourrius Apparatus ad Bibl. Patrum p. 483.

LIBER DE RESURRECTIONE sive uberiora ex illo libro excerpta latine interprete *Marfilio Ficino* sæpius vulgata atque in Ficini operibus Tomo 2. leguntur. Integrum librum post *Georgii Valle* versionem Venet. 1498. fol. cum aliis c) variorum scriptis editam primus ex unico MS. *Græce* vulgavit novamque versionem suam addidit *Petrus Nannius*, Paris. 1541. 4. & Lovanii, quæ editio *Græcolatina* repetita in Micropresbyterico ex officina Henrici Petri vulgata Basil. 1550. fol. p. 470. & in *Orthodoxographis* Johannis Heroldi ibid. A. 1555. fol. p. 351. Sed latine hic liber Athenagoræ Nannio interprete subjectus Philoni Judæo ex Gelenii versione edito Basil. 1552. 8. Italice vertit *Hieronymus Faletti* Venet. 1557. 4. apud Aldum. Anglice *Richardus Porderus* Lond. 1573.

APO.

- b) Integrum Commodi nomen *Lucius Ælius Aurelius Commodus*, ut patet ex numis, illo v.g. quem exhibet *Tristanus* T. 1 p. 718. Non itaque opus est in inscriptione Apologiz Athenagoræ pro *Lucio Ælii* nomen reponere, ut suadebat *Steph. le Moyne* notis ad *Varia sacra* p. 170.
- c) Scripta illa à *Georgio Valle* junctim edita recensui lib. IV. c. 25. ubi de scriptis *Aphrodisæi* num. 12.

APOLOGIA Latine ex *Jo. Langi* versione cum ejus commentario. Ad calcem *Justini Martyris* Basil. 1565. fol. & ex versione *Suffridi Petri* cum scholiis ejus uberioribus. Colon. 1567. 8. *Græce vero & Latine* cum *Conradi Gesneri* versione ac notis Basil. 1558. 8. *Gallice* per *Guidonem Gausfertum* Paril. 1574. 8.

UTRUMQUE OPUS Latine, Apologia ex *Conradi Gesneri* & liber de resurrectione ex *Nannii* versione recusum in Bibliothecis Patrum, ut Paril. 1575. 1589. 1609. Colon. 1618. & novissime Lugd. 1677. T. 2.

Græce & Latine cum iisdem versionibus ad calcem libri subjunctis ex *H. Stephani* recensione, qui Apologiæ MS. Codicem Græcum è *Bibl. Galliæ*, & libri de resurrectione Romæ à *Guil. Sirleto* accepit, stylumque *Athenagoræ* plenum hyperbatis, passim parenthesisibus distinxit, castigationesque addidit. Paril. 1557. 8.

Cum iisdem versionibus, & *Gesneri* ad Apologiam, *H. Stephani* ad utraque notis. Tiguri 1559. fol. inter Theologorum aliquot Græcorum veterum Orthodoxorum scripta, quæ sunt *Canones SS. Apostolorum & XIII. Conciliorum*, *Ignatii Epistolæ*, *Aeneæ Gazæ Theophrastus*, *Demetrii Cydonii* de morte contemnenda, *Hermiæ* irrisio Philosophorum gentilium & *Agapeti* scheda Regia ad *Justinianum Imp.*

Cum iisdem versionibus, notisque *Fromonis Ducæi*, In Auctario Bibliothecæ Patrum Paril. 1624. fol.

Cum iisdem versionibus & notis brevibus *Jo. Felli* Oxoniensis Episcopi. Oxon. 1682. 12. è theatro Scheldoniano.

Apologia cum *Suffridi Petri*, & liber de resurrectione cum *Nannii* versione, additis notis variorum & novis *D. Adami Rechenbergii*, Theologi hodie Lipsiensis animadversionibus. Lips. 1684. 1685. 8. duobus Vol.

Apologia cum *Gesneri*, & liber de resurrectione cum *Nannii* versione, notisque integris Variorum, novisque commentariis *Eduardi Dechair*, qui Græca in sectiones divisa ad priores editiones & MSS. 2. Bodlejanum & Etonensem recensuit atque versiones passim castigavit, Baronique nonnulla (ex Annalibus ad A. C.) & *Petri Haloixii* ac *Dod-*
vvel-

velli (ex diss. XI. Cyprianic. §. 37. sq.) & Georgii Bulli (ex defensione fidei Nicænz) de Athenagora subjunxit. Oxon. è theatro Sheldoniano 1706. 8.

Gallice Arnoldo Ferrono interprete.

SUPPOSITUM ATHENAGORÆ OPUS DE VERO ET PERFECTO AMORE.

Sub Athenagoræ Philosophi Atheniensis nomine prodiit etiam *Gallice*, veluti è Græco conversum opus, tributum in libros decem *de vero & perfecto amore*, sive de castis amoribus Theogenis & Charidis, Pherecydisque ac Melangeniz. Interpres *Fumans* (Mr. Fumee Seigneur de Genillé) qui codicem Græcum à Lamanæo Protonotario Cardinalis Armaniaci accepisse se testatur, versionemque suam Gallicam eidem Lamanæo 4. Octobr. 1569. inscripsit, non dubitat auctorem esse illum Athenagoram, cujus Apologia & liber de resurrectione exstat, quod etiam è stylo & colligendi ac differendi ratione putat esse perspicuum. Græco Sophistæ sine tergiversatione adscribit Rolandus Maresius lib. I. Epist. 26. & tanquam veterem scriptorem laudat Bochartus Geograph. sacr. p. 638. At vir illustris Gisbertus Cupeperus in Harpocrate p. 119. *cum tamen*, inquit *auctorem vix credere aufim genuinum esse, licet illud sentiant illustres & præstantes Viri, quia integra loca ex Platarcho, Livio, Herodoto, Curtio aliisque auctoribus ad verbum serè descripta sunt. Quod si fraus omnis abest, clarissimi ille Athenagoras faciendus est certe, quia tot antiquitatibus aliisque præclaris rebus abundat.* Idem in litteris datis ad meo. Sept. 1710. *Atrum profecto est libros illos amatorios, de quibus agis, non vulgari, & irascor eruditis, qui istis manus non admovent, cum id facile facere possint; non id opto propter historiblas illas scètas & lepidas, quas juventuti relinquo, sed quia sæpe inde clare cognoscimus ritus & mores, qui in usum Græcis; quam aliis populis fuerunt, temporibus, quibus Auctores fictionum illarum floruerunt. Cum autem mihi annumeres varios ejusmodi scriptores, pater, ut tecum agam de alio talis argumenti, in quo disputant Viri eruditi. Est Athenagoras de vero & perfecto amore, qui ex Græco versus Gallice editus est Parisiis anno 1599. hæc titulo: *Du vray & parfait Amour escrit en Grec, par Athenagoras Philosophe Athenien: contenant les Amours honestes de Theogenes & de Charide, de Pherecydes & de Melangenie.* M. Baudet d'Airval pag. 182. de l'Utilité des Voyages, genuinum putat esse hunc librum, tribuitque eundem Athenagora, qui pro Christianis Apologias scripsit. Ill. Huetius in prima editione libelli Gallici, quem de hisce fabulosis historiis una*

cum historia fabulari, cui titulus Zaide, edidit, ejusdem est sententia, sed tam in altera ejusdem libelli Latina mutavit; hunc sequitur Tentzelius p. 206. Exerc. Selectar; sed in Addendis in alia omnia abit, & Athenagora jam Christiano fabulam illam adscribit p. 452. Comparavi mihi hanc rarum librum, cum juvenis admodum in Galliis essem, eundemque legi ea sedulitate & attentione, quam ab illa aetate quis desiderare posset; & nescio qui fiat, ut & tunc & nunc semper historia illa mihi fuerit sitque suspecta. Non adducam in medium argumenta, quibus Haëtius mutata sententia impugnat Athenagoram illum, quamvis mihi, sancte testor, eadem notata sint; sed dicam tantum mala imo plurima ex auctoribus Graecis & Latinis sumpta esse verbo tenus, id quod Athenagoram, elegantem illum & eruditum Virum, fecisse, mihi non sit verisimile, maxime cum Latinam linguam, uti puto, ignoraverit. Exemplo uno & altero id docebo. Athenagoras ille p. 200. & aliis describit triumphum, quem Paulus Emilius duxit splendissimum de Perse Rege Macedoniae; sed illam omnem eodem plane ordine narrat nobis Plutarchus p. 272. & 273. adeo ut ovum ovo non sit similis; qua p. 87. & sequentibus commemorat de Nasamonibus, Pylis, aliisque Africae populis, petita sunt ex Herodoti lib. 4. c. 172. & 173. & quod mireris p. 91. Videtur describere pyxidem nauticam, licet obscure, ut scilicet lateret, cum illa aetate instrumentum istud utilissimum, nequaquam, quidquid nonnulli velitentur, cognitum fuerit: Quid quod Triumphus navalis Octavii, p. 22. petitus videtur ex Livii 45, 42. & Virum illum procul dubio dices non intellexisse quatuordecim remigum versus sive ordines (apud Livium 45, 35.) cum eos p. 23. b. reddat, quatorce rames; sic qua p. 32, 36, 39, 40. libri primi, petita sunt ex eodem historico, lib. 45, c. 42. & aliis; lib. 44, 34, lib. 31, 14, & 35, 32; & 38, 10. Peccarem certe in communia studia, si te diutius detinerem; & loquerer de aliis auctoribus, ex quibus personatus ille Athenagoras petiit emblemata sua, & episodica; sed addam tantum, ea qua p. 67. nobis narrat, omnia ex Livii lib. 45, c. 17, & 18. absque nulla vel levissima mutatione sumpta esse, non secus ac ex Curtio, qua p. 152. nobis de Amnone propinat. Jam tibi, Vir eximie, do considerandum, an recte hac historia fabularis attribui possit Athenagora; mihi quidem id plane non videtur. Haëtenus Vir eruditissimus.

In præfatione Auctorem meminit vastatae non diu ante, quam scriberet, Graeciae his verbis: *Et pour cet effet je me suis contenté de ramasser à & là par nostre ville (Athenes) plusieurs memoires pour relever & enrichir une Histoire qui s'en alloit quasi estre mise en oubli pour la longueur du temps & pour les ruines advenues depuis en toutes les provinces de la Grece;*

desquelles nostre ville n'a pû estre exempte, & en Assenty un coup si orbe, que à son occasion nous voyons mainsonant les sciences & estudes n'avoir plus de vi-
gueur en icelle, & nos escolles s'en aller de tout perduës. Ex quibus certum
esse conficit Huetius p. 44. libri de origine fabular. Romanensium, auctorem non esse Athenagoram qui secundo post Christum natum sæ-
culo scripsit, sed alium qui vixit post direptam ab Alarico Græciam; vel potius post oppressum novissime Græcum Imperium à Turcis, con-
fictum esse existimat hoc opus ab aliquo è viris doctis Cardinalis Armi-
niaci familiaribus, nominatim à Gvilelmo forte Philandro. Mille, in-
quit, in locis temporum horumce ultimorum agnosco mores & instituta anti-
tiquis incognita, quin & agendi ratio Sacerdotum & puellarum Hammoni con-
secratarum tam similis nostrorum Monachorum & virorum religiosorum conven-
tibus regiminique ita congruens, longe dissentiunt ab iis rebus quas & historia
nos edocet de iis temporibus & locis quibus vita Monastica nata est & adolevit.
Ea cura quam auctor adhibet in explicandis quibusdam priscis ritibus qui à no-
stris differant, in hominem tantum recentiore cadit. - - - Multa adno-
tat ad priscos auctores qui exstant ad hunc diem eosque illustrat, potissimum vero
Herodotum, Plutarchum, Q. Curtium, Jamblichum Philos. & Heliodorum, ex
quibus præcipue sic tanquam ex fontibus totam sua fabula hausit materiam.
Sed & observationes quoque alias addit illis contrarias & adversas, quas priscus
aliquis auctor & rerum antiquarum peritior baud quaquam protulisset. - - -
Idem in media Græcia luce litem capitalem instituit eadem & serie & forma, ac
si in ipso Lutetia foro institueretur - - - Brigittaria nomen ad exemplum
nominis S. Brigita Scotica virginis hand dubie effictum &c. - - - Suam Ar-
chitectonica artis peritiam auctor ad fastidium usque ostentat. - - - Sciunt
omnes Cardinalem Arminiacum Architectonica arti impense fuisse deditum.
Philander Vitruvii commentator ipsi cliens erat addictissimus, vir certe in ea
arte sæculi sui scientissimus, & literis quoque quas humaniores vocant ornatissi-
mus. Quid quod Architectura falsi illius Athenagora ad Architecturam Vi-
truvii quadrat aptissime? His non obstantibus, fuere tamen qui adhuc
censerent ampliandum, ut Colomescius in Paralipom. de Scriptoribus Ec-
cles. Sed quia nemo hæctenus fuit qui Græcum codicem proferret, non
difficiliter assentior virorum doctissimor. sententiæ tot argumentis ni-
xæ, recentius esse commentum, & de virtutibus vitiisq; hujus dramatis
lectores ad eundem Huetium p. 53. seq. ablego, qui p. 57. seq. præ-
terea observat plane ad imitationem Heliodori totum opus esse com-
positum, iisdem fere nominibus amantium, eventibus multum simili-
libus,

libus, eodem librorum numero. Huetio ad stipulatur etiam Nicolaus Nourritus T. 2. apparat. ad Bibl. Patrum diff. 3. p. 481. Editiones huius operis, Athenagoræ tributi lectuque non injucundi duæ prodierunt, priorem ipse possideo, Clariss. Baylio etiam memoratam editamque Parisiis apud Mich. Sonnum A. 1599. 12. foliorum 380. cum privilegio Regis, & præfatione Bernhadi Sanjorry, Cal. Octobr. 1596. Alteram Paris. 1612. apud Dan. Gvillemot excusam, in Bibliotheca Isaaci Vossii evoluisse se testatur præstantissimus Caveus.

Athenagoræ alii.

Fuere & alii Athenagoræ, quorum decem vel undecim observavi. 1) Athenagoras qui cum Pharnabazo & Apollonide Chio vincitus traditus est Macedonibus, teste Curtio IV. 5. 17. 2) Athenagoras Cymæus sive Cumanus, cuius meminit Cicero pro Flacco. 3) Athenagoras Argivus cuius mentio apud Sextum Empiricum 1. Pyrrhon. Hypothel. p. 27. 4) Athenagoras rei Rusticæ Scriptor apud Varronem ac Columellam lib. 1. c. 1. 5) Athenagoras Chirurgus cuius meminit Martialis VIII. 41. IX. 97. &c. 6) Athenagoras Milesius de quo Diodorus Sic. lib. XX. T. 2. p. 820. sq. 7) Athenagoras Episcopus Byzantinus ab Andrea Apostolo nonus, in Philippi Cyprii Chronico Ecclesiæ Græcæ p. 4. 8) Athenagoras cui Boëthus teste Photio cod. CLIV. dedicaverat librum suum *περὶ τῶν ὡς Πλάτωνι Σαρραμείων λέξεων*. 9) Athenagoras princeps Mytilenæ, cuius mentio in historia, sive dramate potius erotico Apollonii Tyrii p. 694. sqq. in M. Velleri Operibus. 10) Athenagoras Rhetor ineptus quem perstringit Ammiani Epigramma II. 46. p. 248. Anthologiz. 11) Athenagoras Regis Philippi Maced. præfectus Liv. XXXI. 27.

XX THEOPHILUS ex Ethnico a) & ipse Christianus, atque hinc Antiochiæ Episcopus, b) Erotis successor, scripsit
M 2 post

a) Theophilus ad Autolycum lib. 1. p. 78. D. Tentzelii diff. select. p. 209. seq. Caveus, Tillemontius & Halloixius in vita Theophili &c.

b) Ita Eusebius IV. 24. Histor. & Hieron. c. 25. de S. E. atque in Epist. 151. ad A'galiam. Martyrolog. Rom. 13. Octobr. Etiam in Codice MS. Regis Christianissimi libris Theophili hic titulus præfigitur: *Θεοφίλου πατριάρχου ἐκτὸς Ἀντιοχείας πρὸς Αὐτόλυκον Ἐπιγράμματα περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως, καὶ ὅτι τὰ θεῖα λόγια τὰ καθ'*

post M. Aurelii Veri mortem circa A. C. 181. nondiu ante obitum suum *libros III. περί της των Χριστιανών πίστεως* c) *ad Autolycum* tum adhuc Ethnicum d) ceterum virum eruditum ac librorum helluonem e) qui noctes solidas inter libros libenter soleret consumere, & veritatis cupidissimum. f)

Primus *Græce* ex Arlenii codice quem Venetiis Jo. Frisius descripserat, edidit *Conradus Gesnerus* Tiguri 1546. fol. cum Antonii & Maximi locis communibus, Maximi Centuriis & Tatiano. Atque eodem anno ibidem *latine*, *Conrado Clausero*, non ut Clariss. Nourrius p. 506. affirmat, Gesnero interprete. Gesnerus hoc inscribit titulo: *de DEO & fide Christianorum contra gentes, Institutionum libri tres, ad Autolycum*. Institutionum libros appellat, quod Eusebius dixit *σοιχειάδη συγγράμματα*. Vide Gesneri Epistolam de scriptis à se editis p. 23. b.

Latine

καὶ ἡμᾶς ἀρχαιότερα καὶ ἀληθέστερα εἰσι Ἀγγλικῶν καὶ Ἑλληνικῶν καὶ πάντων τῶν αἰῶνων συγγραφέων. Equidem Gennadius c. 33. de S. E. libros tres de fide sub Theophili Alexandrini nomine titulos legisse se scribit. Et H. Dodwell librorum ad Autolycum auctor videtur Theophilus Antiochenus junior qui scripsit post annum CHRISTI 205. sub Severo Imp. quam sententiam defendit in Observationibus ad Opera postuma Jo. Pearsonii p. 11. seq. tum in singulari diss. adhuc inedita, quam cum nova quam jam pridem parat librorum Theophili editione & diatriba sua de Theophilis luci non invidet V. C. Gortlieb sive Theophilus *scholasticus*, humaniorum litterarum in Gedanensi Gymnasio Professor. Verum libenter assentior Eusebio & Hieronymo, præcipue cum Gennadius titulo illi nec ipsa habuerit fidem, & Dodwelli objectionibus jam satisfecisse videatur Tillemontius ad vitam Theophili F. 3. *Mémor. Hist. Eccles. nota a. & Cavei* parte altera *Hist. literariæ*. Idem Dodwellus librum tertium Theophili (quem *de temporibus* vocat Lactantius lib. 1. c. 23. quoniam temporum rationes in eâ ab orbe condito ad M. Antonini Veri Imperium succincte pertexit) separatim scriptum & ante priores duos Autolyco missum existimat, ut laudatus Schelwigius me docuit, quod minus videtur esse à veri similitudine alienum, atque suboluit etiam Græbio p. 220. T. 2. spicileg.

g) Hunc titulum habent in MS. Regis Gallie, teste Sirmondo in *simine* notar. ad Rustici librum de fide. T. 1. Opp. p. 273. Ibidem libros tres de fide, quos sub Theophili Alex. nomine Gennadio lectos jam dixi, à tribus Theophili ad Autolycum libris Sirmondus, præter rem, ut opinor, distinguit.

h) Theophilus ad Autolycum lib. 1. p. 69. b. & lib. 3. 119. a.

i) Lib. 3. p. 119. a. 138. d.

j) Lib. 1. p. 69. b. lib. 3. p. 127. b. Scripsisse tamen Autolycum libros adversus Christianos, ut Tillemontio videtur, ægre mihi persuadeo. Neque apud Theophilum initio lib. 1. λόγος ita accipere necesse est.

Latine ex eadem Clauseri versione occurrit in Bibliothecis Patrum, Paris. 1575. 1589. 1609. 1644. Colon. 1618. & Lugd. 1677. Tomo 2.

Græcæ & Latine cum Clauseri versione in Orthodoxographis Jo. Heroldi, Basil. 1555. fol. p. 285. & ad calcem Justini Martyris Paris. 1615. & 1636. & Colonæ (Witebergæ) 1686. fol. cui postremæ editioni accesserunt notæ B. D. Christiani Kortboltri, jam ante editæ Kiloniæ 1675. fol. Etiam prodierunt Theophili Antiocheni libri in auctario Bibliothecæ Patrum Græcolatino Paris, 1624. fol. cum notis Frontonis Ducai. Denique Oxoniæ nitidam editionem curavit Jo. Fellus Oxoniensis Episcopus, A. 1684. 12. cui ad Codicem Bodlejanum emendatæ Clauseri versio castigata & breves notæ accesserunt. Tabulæ etiam subjiciuntur, ex quâ rationes temporum quas sequitur Theophilus, licet colligere, qualem exhibet etiam Nourrius in Apparatu ad Bibl. Patrum p. 515.

2. *Commentarios in Evangelium à Theophilo* quatuor Evangelistarum dicta in unum opus compingente Græce scriptos legit olim Hieronymus præf. ad Matthæum, atq; nonnulla ex illis producit Epist. 151. ad Algasiam quæst. 6. licet c. 29. de script. Ecclesiasticis testatur illos sibi cum aliorum Theophili voluminum elegantia & phrasi non videri congruere. Exstant hodie latine sub Theophili Antiocheni nomine libri *quatuor Commentariorum* sive potius Scholiorum allegoricorum non in integra Evangelia, sed in varia Evangelistarum loca, à longe juniore aliquo scriptore Catholico post Hieronymum, & latine (ut perspicuis argumentis g) patet) composita, in quibus illa quidem quæ è Theophilo Antiocheno Hieronymus h) sed & multa alia quæ eisdem verbis latinis apud Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, i) leguntur, tum mentio de Monachis p. 170. B. occurrit, ut omittam quod Christus DEus de DEO, DEUS & homo in una persona p. 174. A. & G. 175. D. iis verbis describitur, quibus id Theophili ætate vix à

M 3

quoquam

g) Lib. 1. p. 167. c. (T. 2. Bibl. Patrum Lugd part. 2.) ad verba Matthæi V. Jota unum vel unus apex : per jota V. t. m. Test. significat, jota enim pro decem est apud Græcos. Apex autem quatuor literas habens per Evangelium quadruplex, testamentum indicat novum.

h) Grabe T. 2. spicileg. p. 221.

i) Albertinus de Eucharistia p. 368. Nourry Appar. ad Bibl. Patrum p. 119.

quoquam factum. Utiq; igitur assentior Cotelero k) Tillemontio l) & aliis viris eruditis, qui hos Commentarios Theophili Antiocheni esse negant, licet ex Theophili commentariis ab Hieronymo lectis & aliis perantiquis scriptoribus excerpta continere mihi persuadeo, unde non mirum in illis reperiri quæ cum Theophili libris ad Avtolycum & aliis vetustissimis monumentis conveniunt, ut monet Richardus Simon libro 3. Hist. Criticæ N. T. p. 7. Editiones horum Commentariorum nullas comperi nisi quæ in Bibliothecis Patrum exstant Paril. 1589, 1609. 1654. Colon. 1618, & Lugd. 1677. cujus postremæ editionis paginas paullo ante allegavi.

Scripta Theophili Antiocheni deperdita.

Contra Hermogenem. Euseb. IV. 24. Hist. Hieronymus c. 25. de Script. Ecclef. Theodorit. lib. 1. de hæret. fab.

Contra Marcionem. Euseb. Hieron. & Theodorit.

Κατηχητικά ἔργα ἀπὸ βιβλίου. Euseb. quod Hieron. reddit; breves elegantesque tractatus ad adificationem Ecclesie pertinentes. Niceph.

IV. 9. *Δύο μὲν κατηχησίων.*

Legi & sub nomine ejus, inquit Hieronymus, in Evangelium, & in Proverbia Salomonis Commentarios, qui mihi cum superiorum Voluminum elegantia & phrasi non videntur congruere.

Alii Theophili.

1. *Theophilus Comicus Veteris Comædiæ*, de quo supra lib. 2. c. 12.
2. *Theophilus Geographus & Historicus*, Josepho, Plutareho, Ptolemaeo & Stephano laudatus, de quo Vossius in Hist. Græcis.
3. *Theophilus* qui de agricultura scripsit, memoratus Varroni & Columellæ.
4. *Theophilus nobilis* (vel Alexandrinus, ut Syrus auctor Lexici apud Tentzelium p. 209. diff. select. vel) Antiochenus à Petro Apostolo ad Christianam fidem perductus, si credimus scriptori recognitionum Clementis X. 71. Idem nempe *θεοφιλος* ille cui S. Lucas Evangelium & Acta Apost. inscripsit, quemque * cum Antiocheno nostro Episcopo male confundunt

k) Cotelero, notis ad Ignatii, Epist. p. 16.

l) Tillemont, ad vitam Theophili nota 1.

* Hunc errorem Nicephoro Callisti præter rem impingit Tentzelius p. 207. diff. select.

dunt Isidorus VI. 1. Orig. Gvil. Tyrius IV. 9. de bello sacro. Jac. de Vitriaco c. 32. Hist. Hierosol. Blondus Decad. 2. lib. 3. p. 214. Christianis Lupus ad Tertull. de præscript. p. 212. aliiqve.

5. Theophilus Cæsarensis Episcopus, Antiocheno Episcopo, cujus Scripta jam retuli, ætate suppar. Ejus relationem de decreto Cæsarensis Synodi A. C. 196. habitæ de Paschate sub falso *Philippi* nomine edidit Bucherius p. 469. ad Victorii Aquitani Canonem Paschalem. Sub Theophili nomine extat apud Bedam lib. de æquinoctio T. 2. Opp. p. 222. & in Conciliis Labbei T. 1. p. 596. & emendatus in nova Baluzii collectione p. 13. Suspecta tamen merito videtur Santebeuvio, Bosqueto & Tillemontio quem vide nota 2. ad vitam S. Victoris Papæ T. 3. memor. Eccles. p. 479. seq. De Theophilo ipso adeundus Eusebus V. 23. & Hieronymus c. 34. Catalogi.
6. Theophilus Arcopagitico judicio falsi damnatus, de quo Tacitus II. 55. Annal.
7. Theophilus Medicus de quo Galenus de symptomatum differentiis c. 5.
8. Theophilus cui Hippolytus dicavit librum de Antichristo, à Marq. Gudio editum.
9. Theophilus Alexandriae ab A. C. 385. ad 412. Episcopus, de cujus scriptis erudite Caveus, cui addes quæ ex libro *a. Jersu Jobannem Chrysostrum* affert Facundus lib. VI. T. 2. Operum Sirmondi p. 595. sq. De Epistolis Paschalibus quorum ternæ ad Ægypti Episcopos latine ex S. Hieronymi versione leguntur T. 4. Operum Hieron. p. 691. sq. edit. Mareianæ, vide Quesnellum ad Leonem M. p. 263. 326. sq. 797. 896. Theophili Alexandrini fragmentum *de resurrectione* ex Codice Regio 211. Græc. & lat. protulit Sirmondus ad Rufinum de fide T. 1. Opp. p. 313. Ad Theophilum hunc Ammonius Episcopus Epistolam *περί πλιτίας & βίη μερικῆ Παχαμίας & Θεοδώρου*, scripsit quæ ex MS. Florentino Græce edita ab Henschenio Appendice ad T. 3. Maji p. 6j. & latine Daniels Cardono interprete p. 347. Ad calcem hujus legitur brevis Theophili ad Ammonium Epistola. Ad hunc Theophilum extant etiam Epistolæ Synesii.

10. Theophilus Chronographus Joanni Malalæ laudatus, quem eundem puto cum Theophilo qui citatur in Chronico Paschali p. 41. à Theophilo Antiocheno autem diversum, quia Malalæ & Chronici Paschalis auctor ex eo afferunt quæ in libris ad Avtoſycum non leguntur.
 11. Theophilus Jctus, ex triumviris illis qui Justiniani Imp. auspiciis jus Civile in ordinem digesserunt. De illo infra libro VI.
 12. Theophilus Protospatharius, de cujus scriptis itidem infra Libro VI. inter Medicos.
 13. Theophilus Michaëlis II. Balbi F. Imperator CPol. ab A. C. 829. ad 842.
 14. Theophilus presbyter, auctor forte Paraphraseos Oraculorum Leonis Imp. quam Græce ex MS. Amstelodamensi edidit Lambecius ad calcem Leonis Oraculorum p. 275.
 15. Theophilus Corydalius Græcus recentior Catumfiro laudatus qui Theologiam in Collegio Græcorum Romæ docuit, licet Cyrilli Lucaris confessionem probaret. Vide Rich. Simonis Bibliothecam Criticam T. 3. p. 229.
- Alios Theophilos Sanctos & Martyres colligit Theophilus Raynaudus S. I. in Johanne Theophilo T. VIII. Operum p. 239. sq. Plures exspectamus à Guil. Schelſviggio, ubi ejus Syntagma de claris Theophilis lucem viderit.

HERMIAS Ἑρμίας cujus διασπορὴ τῶν ἐξω φιλοσόφων, sive brevis libellus exstat, quo concurrentes adversa fronte inter se Ethnicorum Philosophorum opiniones ridet, de rerum principiis, de anima, de DEO mira & pugnancia inter se tradentes. Theophilo plerumque subnectitur, & non plane certa conjectura à præclaro Viro Guil. Caveo ad secundi sæculi extremum refertur, licet Lambecius T. VII. de Bibl. Vindob. p. 54. eumque secutus Tenzelius diss. select. p. 227. seq. auctorem putant longe juniorem, Hermiam * nempe Sozomenum. Ad Tenzelii argumenta respondit Caveus parte altera Historiæ literariæ, contra quem licet tueri sententiam suam conatus est Tenzelius in Bibliotheca curiosa, sive Ephemeridibus literariis Germanice editis A. 1704. p. 232. seq. fateor tamen præter nominis congruentiam nihil valde esse in illa Lambecii divinatione, quod

* Hunc intellige, quando in Tablæ Bibl. nova MSS. p. 387. memorari vides *Hermia Salamini Historiarum Ecclesiasticarum*. Sozomeni nomen integrum fuit *Salamannus Hermias Sozomenus*. Vide Valeſii notas p. 98. De Hermia Syriani discipulo, Philosopho Ethnico Platónico, quemadmodum de Sozomeno quoque dicturus sum infra suo loco.

quod eam verisimilem reddat. Quod si sola nominis similitudo sufficit ad hariolandum, non desint alii Hermiæ quibus non minori specie libellus iste tribui possit, ut Hermias martyr sub Antonino Imp. cujus Acta martyrii Græce ex MS. Mediceo dedit Papebrochius ad 31. Maji T. 7. p. 424. cum versione Hugonis Bolli Carthusiani: nec minus Hermias quem colloquentem inducit Cyrillus Alex. dialogis de divinitate & incarnatione unigeniti. Verum editiones potius haud invenisti illius libelli, quocunque demum auctore & quocunque tempore scripti referre præstat. Vidit itaque lucem primum ex Jo. Jacobi Fuggeri Codice cum versione *Raphælis Seileri* Augustani, Basil. 1553. 8. additus Demetrii Cydonii Orationi de morte contemnenda: atque inter veteres aliquot Theologos Græcos quos supra retuli in Athenagora, excusos Tiguri A. 1560. fol. Græce & Latine curante Gesnero. Deinde ut latinas editiones in Bibliothecis Patrum repetitas omittam, Græce & latine iterum cum castigationibus Frontonis Ducæi in Auctario Ducæano Paris. 1624. fol. Tomo I. & ad calcem Justini Martyris Paris. 1615. 1636. & Colon. sive Wittebergæ potius 1686. fol. Denique cum Tho. Galei Codice collarus, additis ejusdem Galei qui Theodorito, uniozem Hermiam esse existimat, & Wilh. Worthi notis, ad calcem Tatiani Oxon. 1700. 8.

INDEX SCRIPTORUM,

quorum meminere

Athenagoras, Theophilus Antiochenus,
Tatianus & Hermias.

*compositus ad paginas edit. Parisiensis Græcolat. quæ
notata etiam in marginibus editionum
Oxonienſium.*

A Cusilaus T. 162. ubi male
Ηγησιλάμυθολογήματα.
Δι' αὐτῆς Αἰγυπτίους τῶν Χριστιανῶν

ἀναγραφῆαι 141. docuerunt συρ-
τάττειν ἰσχυρίας. ibid. Egyptiorum
Regum successio. Th. 130.
N Egy-

- Ægyptiorum Prophetæ, Th. 109.
 Æschylus A. 22. Th. 115.
 Æsopus ψευδολόγος. T. 169. ejus
 fabula respicitur 163.
 Amphion inter scriptores qui Ho-
 merum præcessere memoratur
 T. 173. duabus ætatibus ante
 bellum Trojanum, id.
 Anacharsis Scytha. T. 152.
 Anaxagoras. H. 176.
 Anaxarchus. T. 158.
 Anaximander H. 177.
 Anaximenes H. 176.
 Antigenides Thebanus. T. 162.
 Antimachus Colophonius inter
 scriptores de Homero. T. 166.
 Anytæ poëtriæ statuæ factæ ab
 Euthycrate & Cephifodoro.
 T. 168.
 Anytus & Melitus Socratis accu-
 satores T. 143.
 Apion T. 164. Grammaticus αἰηρ
 δοκιμώτατος ἐν πάσῃ τῶν Αἰγυ-
 πτιακῶν. 172.
 Apollodorus Grammaticus. T. 166.
 Ἀπολλώνιος ὁ Αἰγυπτίος ἱστορῆς. Th.
 127. 136. 139.
 Apollonides ὁ καὶ Ὀράπιος ἐν βί-
 βλῳ τῆς Ἰππυραφομένης Σεμενθ;
 (de Diis Ægyptiorum) Th. 85.
 Arati versus. Th. 86. Ejus σφαιρο-
 γραφία ἔκ κοσμικῆς κύκλου 117.
 Archelaus H. 177.
 Archilochus clarus circa XXIII.
 Olymp. tempore Gygis, annis à
 bello Trojano quingentis T. 167.
 Ejus versus Th. 115.
 Aristæus Proconnesius ὁ πρὸς Ἀρι-
 μάχεια συγγραφεύς. T. 173.
 Aristarchus Grammaticus T. 166.
 Aristippus T. 142.
 Aristonis versus. Th. 121.
 Aristophanes Comicus Th. 117.
 versus (è ranis) T. 142. ἐν ταῖς
 Ἰππυραφομέναις ὄρῃσι. Th. 86.
 Aristophanes Grammaticus T. 166.
 Aristoteles A. 6. 7. 28. H. 177. T. 142.
 143. 162.
 Aristoxenus T. 162.
 Asbolus Centaurus inter scripto-
 res qui Homerum præcessere.
 T. 173.
 Atossa Persarum Regina docuit
 Ἰππυράδης αὐτοῖσιν. T. 142.
 Autolycus Echnicus, ad quem scri-
 bit Theophilus 69. seq. 117. 119.
 a 127. b. 138. b. ἀγαθώτατος vocat.
 80. καὶ νύκτωρ ὅσα ὄκνεις διατρι-
 βει ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. 119.
 Berosus Babylonius sacerdos Beli,
 Antiocho post Alexandrum ter-
 tio χαλδαίων ἱστορίων tribus libris
 perscripsit, & Regum gesta ex-
 posuit. T. 171. ὁ ὄψις χαλδαίοις
 φιλοσοφίας καὶ μηνύσας ἔλλησιν
 πρὸς χαλδαῖκὰ γράμματα. Th. 139.
 Callimachus. A. 34. Grammaticus
 T. 166.
 Carneades H. 178.
 Chætus, vide Lætus.
 Chalæci & alii συγγραφεῖς Th. 109.
 Chamæleon Peripateticus T. 166.
 Chryippus. Th. 82. 122.
 Chryforus scripsit ἀναγραφῆς Con-
 su-

- sulum & Magistratum Romæ ab U. C. ad obitum Patroni sui M. Aurelii Veri. Th. 137. *οὐ γάρ τις βύλαται μαθῆν, ἐκ τῶν ἀναγρα- φῶν εὐρίσκει ὡς ἀνέγραψι χρύσειον. ὁ νομοκλάτωρ* (ita leg. pro ὁ ἄλλ' κρείτωρ unde Cratorem Historicum finxit Clariss. Vossius) *ἀπελευθεροῦν γενόμενος* M. 'Αυρη- λίου Οὐήρου.
- Cleanthes H. 178. Th. 119.
- Clito κλειτώ Poëtria. T. 168. ejus sta- tua facta ab Amphistrato. id.
- Clitomachus H. 178. Academicus Th. 121.
- Corinna. T. 168. statua ejus à Si- lanione facta. id.
- Crates Grammaticus T. 166.
- Crates (Philosophus) T. 144.
- Crator. Th. 137. Vide Chrysolus.
- Cretensium νομοθέτης Th. 120. (Minos)
- Critias H. 175. Th. 121.
- Ctesias A. 33.
- Dædalus Th. 127.
- Democritus (Abderita) H. 175. 178. T. 155. 162.
- Demodocus T. 166.
- Diagoræ Atheniensis Φρύγιοι λόγοι T. 164.
- Dinarchus (an Dicæarchus) H. 175.
- Diogenes dolium. T. 142. Cynica Philosophia. Th. 118. 119.
- Dionysii locus de providentia. Th. 115.
- Dionysius Olynthius. T. 166.
- Draco legislator. Th. 133. circa XXX. Olympiadem. T. 174.
- Drymo T. 166.
- Elephantis T. 170.
- Empedocles A. 22. 27. H. 176. 177. T. 143. *διδάσκων ἀθείτητα*. Th. 118.
- Ephorus Cumanus T. 166.
- Epicurus Th. 82. 120. H. 178. 180. *καταφρονῶν θεῶν*. T. 161. *δογμα- τίζων μὴ εἶναι πενήσιας*. Th. 118. 121. *ὁ κατ' Ἐπικύρου σφιστύων*. T. 162.
- Epimenides Cres. T. 166. 175.
- Eratosthenes Grammaticus T. 166.
- Erinna Lesbia T. 168. ejus statua facta à Naucyde. id.
- Evemerus ἀθειώτατος Th. 121.
- Eumiclus Cyprius. T. 166. leg. Eu- clus.
- Euripides A. 5. 28. Th. 87. 115. *τρα- γωδοποιός*. T. 148. 150. 163. 199. *τραγωδιογράφος* Th. 117.
- Locus ex Euripidis Alceste A. 22. ex Bellerophonte & Inone A. 33. Heracliti opus edidicit T. 143.
- Hebræorum *ἱερὰ βιβλία*, antiquio- res omnibus scriptoribus Ethni- corum Th. 130.
- Hegesilaus. Vide Acusilaus.
- Hellanicus T. 142.
- Heraclitus H. 175. 178. *ἀντιδιδάκ- τις*. T. 143. *πίηται* suam in fano Dianæ occultavit. id. ejus obscu- ritas. ibid.
- Hermes trismegistus A. 32.
- Herodori βιβλία περὶ τῆς κατ' ἡρα- κλεία λόγου. T. 164. ubi male ἡρο- δότῃ pro ἡροδότη.

- Herodotus (Halicarnasseus) A 16. 31. 32. T. 106. ejus Historia. Th. 118. 119. 136.
- Helioidus A. 16. 33. Th. 83. 84. ubi versus ex Theogonia 87. 91. 117. 128. 140.
- Hippon H. 175.
- Homerus A. 16. 18. 20. 21. seq. 28. 30. 32. seq. T. 147. 166. 167. (ubi de ejus ætate) 170. seq. 173. Th. 75. 81. 83. 87. 105. 116. 117. 128. 140.
- Horus Samius T. 166.
- Hypsicrates, infra, Lætus.
- Josephus Ἰωσήφ Ⓞ ὁ ἀναγεγράφας τὸν ἰσραηλῶν πόλεμον. Th. 132.
- Isatis Th. 166.
- Juba Ἰόβας ὁ Αἰθιοπίων γραφῶν. T. 171.
- Justinus (Martyr) ὁ θαυμασιώτατος. T. 157. 158.
- Lætus Theodoti, Hypsicratis & Mochi libros è Phœnicia lingua in Græcum transtulit. T. 171. ubi male excusum χαίτ Ⓞ.
- Learchis (poëtria) T. 168. ejus statua facta à Menestrato. id.
- Leo (Pellæus qui de rebus Ægyptiacis teste Arnobio scripserat) T. 164.
- Leucippus H. 178.
- Linus T. 166. Herculis Magister. 173. Olympiades à Lino ἐς κῆ ἴλι Ⓞ ita leg. pro ἴλι Ⓞ. Th. 159.
- Lycurgus legislator. Th. 133.
- Lysis A. 6. Pythagoricus. Ματαίως ὁ καθ' Ἰγυπτίους πολλὰ φλυαρήσας. Th. 130. 131. 132.
- Marsyas T. 141.
- Megaclides Peripatericus. T. 166.
- Melissus H. 176.
- Menander (Comicus) τῆς ἐκείνης γλῶττης ὁ σαρδικός Γ. 162.
- Menander Ephesius ἰσραῶν πρὸς τῆς τυρῶν βασιλείας. Th. 132.
- Menander Pergamenus, Historicus T. 171.
- Metrodorus Lampfacenus ἐν τῷ πρὸς Ὀμήρου T. 160.
- Minos legislator Cretensum, Th. 120. 133.
- Menefarchis, Ephesia Poëtria. T. 168. ejus statua facta ab Euthycrate.
- Mochus, vide supra, Lætus.
- Moylis. βίβλος Ⓞ ἧς ὀργαζέται γέ-ισεις κόσμος. Th. 105.
- Musæus T. 166. Orpheï discipulus. 173.
- Myro Byzantia. T. 168. ejus statua facta à Cephisodoto. id.
- Myrtis (Poëtria) T. 168. ejus statua à Boiseo facta.
- Myrtis (Poëtria) Th. 168. ejus statua facta ab Aristodoto.
- Olympus ἀνληκῆς cum Marsya inventor. T. 141.
- Onomacritus Atheniensis poemata Orpheo tributa circa Olympiadem L composuit. T. 173.
- Orpheus Th. 112. 127. 128. T. 166. 173. Herculis æqualis, Musæi Magister. id. Musices repertor Th. 106. πῶς ἄσκειν κῆ ἄδου docuit. T. 141.
- Nomina Deorum invenit & γέ-

- γενέσεις exposuit. Eum-
 imitatus Homerus. A.18.
 nomina & sexus Diis assi-
 gnavit. A.16.
 Orphei versus A.20. T.148.
 Optimus. A.6 Pythagoreus.
 Oltanes Magus T.155.
 Palamedes Th.127.
 Parmenides H.176.
 Pheuius T.173.
 Pherecydes H.178. T.144. 162.
 Philanis T.170.
 Philammon T.166. (122.
 Philemonis Comici versus. T.121.
 Philochorus Atheniensis. T.166.
 Philolaus (Pythagoricus) A.6.
 Pindari versus A.33. Th.115.
 Plato A.6. 7. 12. 15. 16. 18. 25. 26.
 34. 39. T.142. 144. 162. Th.
 118. 120. 136. 139. (ἐν πρώτῃ
 πολιτείᾳ.) 121. b. (ubi pro πάντων
 ἢ ὁ ποῦται εἰπὼν lege πλάτων)
 127. (ἐν ταῖς πολιτείαις αὐτῆ ὀπι-
 γραφομένης.)
 Ὁ μεγαλόφωνος H. 177. ὁ δο-
 κῶν ἰλλήνων σφωτέρως γε-
 γενῆσθαι. Th.127.
 Poëtae. Th.75. 79. 81. 87. 91. 109.
 115. 116. 122. &c.
 Praxigoris Poëtria T.168. ejus sta-
 tua facta à Gompho. id.
 Praxillæ poëtriæ statuam fecit Ly-
 sippus. T.168.
 Proinautides (leg. Pronapides)
 Atheniensis. T.166.
 Protagoras H.177. Abderites Th.
 121. Ibidem: Ἐνημέρω καὶ Ἐπι-
 κέρω καὶ Πυθαγόρα lege Πρωτα-
 γόρα.
 Proteus (Peregrinus Philos.) Th.
 162.
 Ptolemaus Mendesius sacerdos
 ejus χρόνον ἀναγεγραφαί de rebus
 Ægypt. T.171. 172.
 Pythagoras A.39. Th.120. seq. 136.
 H.175. 179. (ejus αὐτὸς ἔφα. id.)
 T.144. 162. circa Olymp.LXII.
 vixit. T.174. ejus adyta. Th.118.
 providentiam negavit. 121.
 Pythagorici A. 6.
 Sapphus statua à Silanione facta A.
 168. τὴν ἑαυτῆς ἀσιλγειαν ἀδει. ib.
 Satyrus ἰσραῶν τὸς δῆμους Ἀλεξαν-
 δρείων. Th.85.
 Sibylla. A.34. T.173. Th.88. 116.
 Sibyllæ versus. Th.107. 112-114.
 Simonides. Th.87. 115.
 Simylus. Th.122.
 Socrates. T.143. Th.118.
 Solon Atheniensis legislator. Th.
 133. circa XL. Olymp. T.174.
 At pro Σολομῶν Th.120. c. le-
 gendum Σόλων, ut apud Cosmam
 Indopleusten XII. p.342.
 Sophocles Th.87. 117. ejus versus
 A.6. Th.115.
 Sophron λήρης καὶ Φλυαρίας διὰ
 στυγαμάτων ὄραδός. T.169.
 Stefimbrotus Thafius. T.166.
 Stoici. H.175. Th.82. 120.
 Tarianus de se 170. d. 174. c. ἐπιζώ-
 ων σύντομα. T.154. περὶ τὰς δοπι-
 φηναμίνας τὰ ἐπιθεῖ. T.173.
 Telefilla T.168. ejus statua à Nice-
 rato facta. id.
 Thalarchis Argiva. Th.168. statua
 ejus facta ab Euthycrate. id.
 N 3 Tha-

Thales H. 177. <i>ὡς οἱ πρὸ ἑκείνου ἀκελ- βήτης μνημονεύουσιν.</i> A. 25. circa Olymp. L. floruit. T. 174.	Thestius Θεΐσιος (an Thespis?) Th. 87.
Thallus. Th. 138. <i>καὶ τῆς θαλάσσης ἰστο- ρίας.</i> 139.	Thucydidis Historia. Th. 118. 136.
Thamyris T. 179.	Timocles Th. 116.
Theagenes Rheginus T. 166.	Tyriorum ἀναγεγραφαί. Th. 131. 132.
Theodotus. Vide supra, Lætus.	Xenophon. Th. 136.
	Zeno (Citticus) T. 143. Th. 119.
	Zenodotus Grammaticus T. 166.

XXI. *Titus Flavius* a) CLEMENS, patria Athenien-
sis b) vel ut alii *Alexandrinus*: ex Ethnico Philosopho Christianus
c) atque inde post peragratas Græciam, Calabriam, Italiam, Ori-
entem, Palæstinam, & Ægyptum Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter,
d) & post Pantænum e) itidem Atheniensem, Magistrum suum
f) quem Demetrius Episcopus Alex. circa A. C. 189. in Indiam,
misit, g) Scholæ ibi Catechetiæ præfectus, sive *κατηχημάτων* Magi-
ster:

- a) Euseb. VI. 13. Hist. Photius Cod. CXI.
b) Epiphan. XXXII. 6. T. 1. p. 213. Meursius p. 209. ad Palladii Lausiacam.
c) Euseb. II. 2. præparat. Evangel. p. 61. Clemens ipse initio Pædagogus.
d) Euseb. VI. 11. Hieron. c. 38. de Script. Eccles. & Epist. 24. ad Magnum. Niceph. IV. 33.
Hist. Phot. Cod. CXI.
e) Euseb. VI. 6. Hist.
f) Euseb. V. 11. VI. 13. & Hieron. c. 38. de scriptor. Eccles. Phot. Cod. 109. Equi-
dem ab horum sententia recedit Philippus Sides, & Pantænum Clementis successo-
rem fuisse scribit, Clementem vero *Athinagora* successorem ac discipulum. Pro
Philippi Sidesæ sententia asserenda contendit etiam H. Dodwellus qui Philippi frag-
mentum edidit, ad calcem diss. in Irenæum p. 501. sq. Sed malo utique Eusebio,
Hieronimo & Photio accedere. De aliis Clementis præceptoribus quos teste innuit
ipse lib. 1. Strom. p. 274. & quorum nomina ex Mysteriorum disciplinâ, Hiero-
phantas de nomine prodere verantium, siluisse putat idem Dodwellus diss. IV. ad
Irenæum p. 293. Vide Baronium ad A. C. 185. n. 4. Valesium ad Euseb. p. 95.
Caveum in vita Clementis Alex. §. 2. Steph. le Moine ad Varia sacra p. 208. Jo. Cle-
ricum in vita Clementis Alex. T. 10. Bibl. Universal. p. 181.
g) Pantæno mortuo successisse scribit Hieronymus c. 38. de Script. Eccles. Sed vide Til-
lemont T. 3. Memor. Hist. Eccles. in vita Pantæni p. 290. & in Vita Clementis Alex.
p. 308. & 522.

ster: Vir sanctus h) atqve eruditissimus. Inter discipulos habuit Origenem i) qui in Catechetæ k) munere etiam Clementi circa A. C. 202. persecutione Severi Alexandrinâ cedere coacto l) successit, & Alexandrum m) Flaviadis in Cappadocia ac postea Hierosolymitanum Episcopum, atqve si Baronio, n) Combesisio & Bullo credimus, etiam Hippolytum, Origeni haud ignotum. Quo anno obierit (sub Antonino Caracalla & Alexandriæ ut suspicio est) nemo veterum tradidit, licet quarta die Decembris memoriam ejus consignavit Ulfuardi Martyrolygium.

Tria hujus Clementis Scripta Protrepticum, Pædagogum & Stromateon libros Daniel Heinsius pulchre observavit referre veterum Mystagogorum ac Philosophorum tres gradus *ὑποκαθήρεσιν*, *μύησιν* ac denique *ἐπιπτεῖαν*. In *Protreptico* enim Clementem primo veluti purgare futuros Christianos à sordibus adhærentium superstitionum atqve Ethnicismi, in *Pædagogo* factos jam initiare atqve instituere, in *Stromateon* denique *libris* ad sacra maxima & supremam DEI contemplatio-

b) Quamquam Baronius è Martyrologio Rom. Clementis nomen expunxit, confer Acta Sanctor. T. 6. Maji p. 777. & *Sancti* elogium Clementi datum excusat Combesisius T. 1. Bibl. Concionatorix, Natalisq; Alexander ideo censuram incurrisse se testatur virorum religiosorum, quod sanctum Clementem appellasset, tamen constat apud veteres scriptores, ne de Ulfuardi & juniorum Martyrologiis dicam, passim hoc encomio mastrari. Ita Epiphanius XXVI. 1. *ὡς καὶ ὁ ἅγιος Κλήμης δεσπ. ἱερὸν* vocat etiam Alexander Episcopus apud Euseb. VI. 14. & VI. 11. *μακαρίων πρεσβύτερον ἄνδρα ἰσάρετον καὶ δόκιμον*. Nicetæ thesaur. Orthodox. fidei IV. 10. ex Theodoriti lib. 1. de hæretic. tab. c. 1. Clemens dicitur *ἱερὸς ἀνὴρ, καὶ πολυπερία ἀπαντας ἀπολιπών*. Et eidem Theodorito *ἱερὸς ἀνὴρ* & ob *πολυμάθειαν διαβόητος*. Auctori Chronici Alex. p. 7. & qui idem est Anonymo scriptori de Paschate quæm Græce edidit Petavius p. 214. *Ἐπιπτεῖαν Κλήμης ὁ οὐσιώτατος τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐκκλησίας γεννητὸς ἱερὸς, ἀνὴρ ἀρχαίτατος, καὶ ἐν μακρῶν τῶν Ἀποστολικῶν γενόμενος χρόνων*. Idem Clemens judicio Hieronymi Epist. 84. ad Magnum *οὐκ ἴστω ἐπιπτεῖαν*. *Φιλόσοφον τῶν φιλοσόφων* vocat S. Maximus diss. cum Pyrrho. p. 774. Cyrillus vero Alex. *ἄνδρα ἐπόνητον καὶ φιλομαθῆ, καὶ ἀναγνωσμάτων ἑλληνικῶν πολυπραγμονήσαντα βιβλίον, ὡς ολίγοι τάχα πρὸ τῶν προῦτων*. VII. in Julian. p. 231. Idem alibi *σοφώτατον* vocat, & *πολυίσορα*, & alio loco: *τοῖς ἀγίοις Ἀποστόλοις ἐπόμενον πανταχῆ, πλείους τε ὅσης ἑλληνικῆς ἰστορίας εἰς ἀκοὴν ἔλθοντα*.

i) Euseb. VI. 6. Hist.

k) Id. VI. 3. licet Philippus Sidetes in fragmento quod edidit Dodwellus Origenem Pantæno non Clementi scribit successisse.

l) Tillemont. p. 392.

m) Euseb. VI. 14. Hist. ex quo loco constat Alexandrum Clementi fuisse superstitem.

n) Baron. ad A. C. 229. 4. Combesisius T. 1. Bibl. Concionatorix ubi de S. Hippolyto, & Bullus defensione fidei Nicænæ Sect. 3. c. 8. p. 37E.

tionem (adde Clementem p. 83. edit. Paris. & 443. d.) admittere. Confer si placet quæ in eandem sententiam de Pædagogo ac Stromatibus Clementis observat D. Mich. Fœrtschius Theologus Jenensis in decade diff. Theologicarum selectarum diff. X. p. 398. seq.

1. Προτρεπτικός λόγος, ad Gentes liber adhortatorius de Christianismo amplectendo, cujus meminit (ne de Eusebio, Hieronymo, Cyrillo, Theodorito, Photio, aliisque dicam) Clemens ipse in limine pædagogi, & disertius etiam VII. Strom. p. 711 ubi ait se in illo de Gentium superstitionibus abunde disputasse. Ex hoc Clementis protreptico plura in suos ad Gentes libros transtulit Arnobius, ut Theodoro Cantero pulchre observatum. Duos Codices MSS. Græcos unum Regium A. C. 914. exaratum, & alterum Collegii S. I. Paris. memorat Nourrius p. 634. Apparatus ad Bibl. Patrum, Variasque lectiones editurum se vel cum alio Clementis futuro editore communicaturum pollicetur, atque ipse deinceps loca quædam feliciter illustrat.

2. Παιδαγωγός libri tribus ἑποθητικοίς Ethicam quandam Christianam perpulchram complexus. Hujus quoque operis sui mentionem facit ipse Clemens VI. Strom. p. 616. ut Eusebium, Hieronymum ac Photium omittam. Videturque illud fuisse fructus quidam κατηχήσεων Alexandriæ ab ipso institutarum. Cæterum ut divisionem operis in tres libros Clemens dicto loco agnoscit, sic divisionem in capita, capitibusque præfixa lemmata, quamvis in MSS. Codicibus obvia alium quam Clementem videntur habere auctorem. Vide Nourrii Apparatum p. 657. Clauditur Pædagogus Doxologia, de qua confendus Georgius Bullus in defensione fidei Nicænæ p. 145. Denique subjicitur Hymnus ad CHRISTUM, quem Antigeni Martyri Clementis æquali (nescio qua fide) tribuit Cangius in appendice ad glossarium Græcum p. 123. voce λυχνικόν. Hymnum istum separatis foliis cum Herveti versione & commentario atque sua Germanica metaphrasi edidit Hamburgi A. 1681. fol. Rudolphus Capellus ὁ μακαρίτης. Exstat & Græce & latine inter Poëtas Græcos Christianos Paris. 1609. 8. p. 235. cum Fed. Morelli versione. Ibidem Græce & latine occurrunt versus ἀδῆλυς five incerti in Clementis Pædagogum, qui incipiunt οὐ τὸνδε καὶ γὰρ παιδαγωγὸς προσφέρειω, qui in editione Clementis Græca Florentina Græce leguntur ad calcem Pædagogi p. 92. sed in Græcolatinis sunt prætermisisti, atque ideo in supplemento operum Clementis Iti-

gia.

giano p. 170. iterum recusi. Tres Codices MSS. pædagogus Clementis evoluisse & varias lectiones ex iis notasse se refert Nourrius p. 658. seq. ex quibus Regii A. C. 914. exarati (quo præter protrepticum pædagogo præmissum etiam Justinus Epistola ad Zenam & Serenum, atque admonitio ad Græcos, Eusebii de præparat. & adversus Hieroclem, atque Athenagoræ liber uterque continetur) specimen vide in Montfauconi V. C. palæographia Græca p. 274. Pædagogum in Bibl. Patrum Concionatoria Græce & latine editum scribit Nourrius p. 904. Sed latine quædam Clementis Combefisius à se recensita Bibliothecæ Concionariæ inseruit, Græce nihil.

3. τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν Γνωστικῶν ὑπομημάτων, σωματείς η, libri VIII. Stromatum, o) sive Miscellaneorum, Gnosticas secundum veram Philosophiam Commentationes complectentium, hic enim titulus operis apud Eusebium, VI. 13. Hist. Photium Cod. CXI. & Clementem ipsum in extremo libri I. & III. p. 357. 473. & initio libri VI. p. 616. Alexandro inscriptum esse hoc opus à Clemente, observat Meursius ad Palladii Lausiacam p. 204. ex Jo. Damasceni libri 3. de adorand. imaginibus: Ἐ ἀρχαιοτάτῃ Κλήμειντι πρὸς Ἀλέξανδρον ἐκ ἑβδόμῃ βιβλίῳ τῶν σωματείων. Alexandrum intelligat aliquis illum ex Clementis auditore Cappadociæ atque deinde Hierosolymitanum Episcopum, cui librum de canonibus Eccles. inscripsit teste Eusebio VI. 13. & de quo videnda Acta Sanctorum ad diem XVIII. Martii. Sed Reinesius lib. 1. Var. lect. c. 22. p. 92. recte animadvertit,

O

Da-

o) Clemens 1. Strom. p. 278. περιέχουσι δὲ οἱ σωματεῖς ἀναμειγμένην τὴν ἀλήθειαν (Christianam puta) ταῖς φιλοσοφίας δόγμασι. Et p. 279. σιωπῶ γὰρ ὅτι οἱ σωματεῖς τῇ πολυμαδίᾳ σωματοποιούμενοι κρύπτειν ἐπέχουσιν τὰ τῆς γνώσεως βέλονται σπέρματα. Lib. VII. p. 767. ἔτ' ἐν τῆς τάξεως, ἕτε τῆς Φράσεως σοχάζονται οἱ σωματεῖς nec ordinem nec distinctionem curant Stromata. Vide & lib. IV. p. 476. ubi opus suum confert ἀπηνθισμένην προσφορᾷ sive εἰρεσιῶν ex omni genere florum atque fructuum quondam Athenis s. ii aliisque Diis dicari solitæ, de qua videndus Tho. Gatakerus in Adversariis p. 473. Stromata veluti à stragularum vestium varie contextarum colore multiplici petito nomine (vide Casaubonum p. 15. in Athenæum) Mich. Neander reddit *varietates*, Jo Vindetus *centones*, Samuel Petitus ad Leges Atticas p. 145. *florida*. Mottanus Vayerus Γ. 1. Opp. p. 552. *tapisseries*. Ab illo opere Clemens Theodorito Calliodoro, & aliis dicitur ὁ σωματεῖς, et si Clementis exemplo etiam discipulum ipsius Origenem X. libros Stromatum scripsisse constat ex Hieronymo, Rufino &c. Atque Cæsellium Vindicem Grammaticum latinum in Stromateo laudat Priscianus lib VI. p. 685. & 696. Plutarchi σωματεῖς Eusebius I. præparat. c. 4. 5. & Lamprias in Catalogo ejus scriptorum. Videturque Plutarchum ac Cæsellium respicere Gellius, σωματεῖς memotatus in præfat. noctium Atticarum,

Damascenum non scripsisse *πρὸς Ἀλέξ.* Sed *πρὸς Β. Ἀλέξ.* Scriptum est hoc opus post Commodum (extremo A. C. 192.) defunctum (lib. 1. Strom.) p. 336. cum Clemens ætatis indeflexa adhuc maturitate gauderet, quare 1. p. 274. ait le *ὑπομνήματα ἑαυτῷ εἰς γῆρας διηκουέζων.* Codices illius MSS. præter Medicæum è quo Florentina editio initio libri primi mutila profluxit, vix usquam extare, notat Montfauconus in Diario Italico p. 64. ubi excerpta proluxa ex Clementis Stromatis in Codice bombycino sæculi XIV. Venetiis apud Antonium Capellum Patricium Venetum reperisse se refert, unacum nonnullis ex protretico & pædagogò. Claromontanus recens Codex cujus Nourrius p. 896. meminit, è Mediceo descriptus videtur, neque alio quam Florentino usi sunt interpretes uterque Strozza & Hervetus. Librum septimum claudit Clemens his verbis: *καὶ δὴ μετα τὸν ἑβδόμῳ τῶν ἡμῶν στωματίῳ τῶν ἐξῆς ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ποιησόμεθα τὸν ὄγῳν.* At loco illius qui hodie sequitur *ἑβδὸν libri*, in quibusdam Codicibus Photio c. CXI. lectis secutus est liber de quo mox dicam, *quis dives salvetur*: Alii tamen, quos idem vidit Photius, hunc ipsum octavum librum habuerunt, atque in hoc p. 785. extant verba quæ Clementem Philosophum laudans profert Pseudo Dionysius c. 5. libri de divinis nominibus, ut Albertinus etiam p. 266. Operis de Eucharistia observavit. Octo Stromatum Clementis libros legerunt etiam Eusebius atque Hieronymus. Porro liber iste octavus qui extat, cum prioribus septem nihil habet commune, sed totus de demonstratione, definitione, divisione & causis dialectico more disputat. Eundem tamen nos habere quem olim legit Photius non dubito, licet aliud sentire videam Nourrium p. 1289. qui in eo etiam fallitur, quod quæ de doctrina parum sana Photius notat, de octavo hoc libro accipit, cum de toto Stromatum opere istud ille scripserit. Non integrum vero sed imperfectum ad nos librum hunc qui octavus inscribitur pervenisse, subentius assentior Tillemontio T. 3. Memor. Hist. Eccles. p. 318. 524. Quod vero Nourrius p. 1308. ex Catena MS. in Genesin notat ab Acacio Casareæ in Palæstina Episcopo allegari verba ex octavo Clementis Stromatum libro deperdito, id ampliore consideratione dignum est. Verba hæc sunt: *καὶ ἐν τῷ ὄγῳν ὃ στωματῶν ἀδεται τὸν πρὸς τὸ πρῶτον τὰς ψυχὰς δοξῶν* (Cassiani puta quam 3. Strom. p. 466. confutaturum se promiserat) *λέγων αὐτῆς πῶς λέξισεν. Ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐπίησεν ἢ πρῶτον.* Ἐχρῆν γὰρ καὶ εἰδῶν ἡμᾶς τὸ πρῶτον ἡμῶν

ἦσαν καὶ ἐπεσημέν, καὶ πῶς καὶ διὰ τί δεῦρο ἤκομεν. Ἐἰ δ' ἐπεσημέν, τῆς γυναικὸς ἡμῶν μόνου αἴτιον ὁ θεός, ἐς ἃς ὄντας ἐποίησεν, ἕτως καὶ γενομένης σείσει. Ὁ δ' τὴν δερματίνην χιτῶνας τὰ αἰσθητὰ λέγων σώματος, πάντως πᾶ καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς αἰσθητὸν εἶναι ὁμολογήσει, μετὰ τὴν χιτῶνας ῥηθηται, μήποτε λάβη τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ φαίγη, καὶ ζήσηται εἰς αἶωνα. Hæc (quod Nourrium præteriiit) excerpta sunt ex ἐκλογαῖς περὶ Φηλικῶν §. 17. edit. Combefii. At idem Nourrius recte observat in MSS. Jo. Damasceni parallelorum Codicibus laudari tanquam ex octavo Stromatum libro, quæ iisdem verbis exstant in ἐκλογαῖς περὶ Φηλικῶν, quæ Græce libro Stomatium subjiciuntur, §. 20. edit. Græcolar. Combefii: ἀγάπη ἐκκυσίων ἀρχαί, ἀκόντων δ' ὁ φόβος ἔτι ὁ φαῦλος. Ὁ δ' αἰς ἀγαθὸν παιδαγωγῶν, εἰς χρεῖσιν ἄγει, καὶ ἐπὶ σωτηρίῳ. Laudantur à Damasceno etiam hæc, octavo Stromatum libro prænotato: φοβηθῶμεν ἕχι νόσον τῶν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ ἀμαρτήματος διὰ νόσον. Καίνοισιν ψυχῆς ἕχι σώματος, (quæ exstant in eisdem eclogis §. 11.) Et: - - Νόμος ἐπὶ τῶν σιμῶν καὶ θείῳ σιμῶν καὶ θεοπεπῶς ὁρᾶν σὺν ἀξιώτητων, κόλασιν ἠπιφύρου ἀορασίας.

4. Ἐκ τῶν Θεοδότου καὶ τῆς ἀναπλικῆς καλυμμένης διδασκαλίας κατὰ τὴν Οὐαλιλίην χρέονος ὀπτιομαι. Hæc excerpta Græce sine versione ex Florentino exemplari Græcolatinis Clementis editionibus subiecta varias locorum S. Scripturæ explicationes Gnosticas & Valentinianas continent. In his Theodotus p) plus simplici vice citatur: mentio & Basilidis & Valentini ac Valentinianorum, & p. 799. afferuntur verba quæ CHRISTUS dixerit ad Salomen, *μήχει πᾶ εἶναι θάνατον, ἀχελὺς ἂν αἱ γυναῖκες τίκτωσιν*, quæ ex Evangelio secundum Ægyptios petita esse constat ex Clementis III. Strom. p. 445. 4) 2. 453. Combefiius latine transtulit, sed veritus est edere q) ob hæreses & errores Gnosticos qui in illis continentur. Quoniam vero eisdem vix quisquam hodie poterit moveri, nec tamen inutile ad alios

O 2

scri-

p) Theodotum intellige Byzantinum coriarium, à Victore Rom. Episcopo excommunicatum, cujus hæresin perstringit etiam S. Hippolytus in homilia contra errores Noëti. Cætera veterum de illo loca diligenter excerpsit B. Ittigius diss. de hæresibus p. 259. seq. qvi p. 243. alterum refert Theodotum Montanistam & p. 261. tertium Theodotum trapezitam auctorem Melchisedecianorum. Videnda etiam de Theodoto Coriario erudita dissertatio D. Mich. Waltheri τῆ μακαρίτης edita Wittebergæ 1688. sub titulo *Jesus ante Mariam*, §. 10. seq.

q) Vide Combefii, T. 1. Auctar. noviss. p. 194. & Rich, Simonis Bibliothecam Criticam Gallicè editam T. 1, p. 66.

scriptores Ecclesiasticos illustrandos, neque injucundum est specimine tam insigni cognoscere, qualis fuerit & quam longe petitis S. Scripturæ expositionibus subnixæ hæreticorum istorum doctrina, non dubitavi illam Combessii versionem, cujus Apographum beneficio doctissimi Viri Erici Benzeli in manus meas incidit, infra cum Lectore communicare. Germanice quidem reddita hæc excerpta edidit Godfridus Arnoldus in Apologia hæresium, Lipsiæ 1700. fol. Tomo IV. p. 41. seq. à quo tempore melior & emendatior, itidem Germanica interpretatio auctore H. G. W. E. M. lucem vidit Ulmæ 1701. 4. cum præfat. Theologi meritissimi D. Eliæ Veielii, & μακαρίτη.

§. Ἐκ τῶν Προφητικῶν ἐκλογαί. Hæc excerpta posteriora saniora sunt prioribus, sed in Græcolatinis Clementis editionibus itidem tantum Græce exstant, atque extrema parte mutila. Cæterum cum notis *Francisci Combessii* leguntur Græce & latine in auctario ipsius novissimo ad Bibliothecam Patrum, Paris. 1672. fol. In his subinde refellit Clemens (illum enim auctorem non dubito) errores Heracleonis, Tatiani, Hermogenis: plura etiam refert ex Apocryphis Henochi, & Apocalypsi atque κηρύγματι Petri, ex Hermæ etiam Pastoris lib. 2. mandato §. verba desumpta & illustrata videre est §. 45. licet de nomine eum non laudat. Dogmatum vero hæreticorum expositionem utilem esse disputat §. 29. Φέρει ἡ καὶ ἄλλη σχολαστικὴ ψυχῆς ζητητικῆς ἢ τῆς ἐπιποδῆς διδασκαλίας ἐκθεσις, καὶ ἀνεξάντητον τῆς ἀληθείας τῆς τῶν μαθητῶν. Has Eclogas esse partem Hypotyposeon Clementis Alexandrini non absurde conjiciunt viri doctissimi: haud omitendum tamen est easdem ab Acacio & Damasceno, ut è locis pluribus supra à me descriptis patet, habitas fuisse pro octavo Stromatum libro.

Operum Clementis Alex. editiones.

Græce Scripta Clementis hætenus memorata prodierunt è Bibl. Medicea, collato ad Protrepticum & Pædagogum etiam Rodulphi Pii, Antistitis Carpentis Codice, recensente *Petro Vettori*, cujus præfatio ad Marcellum Cervinum Cardinalem S. Crucis (postea per 22. dies Pontificem Max. Marcellum II.) præfigitur. Florentiæ 1550. fol. Hæc editio manu Josephi Scaligeri passim notata fuit in Bibliotheca Clarissimi Grævii.

Ex

Ex recensione & cum castigationibus *Frid. Sylburgii*, Heidelbergæ ap. Commelin, 1592. fol.

Latine Protrepticus & Pædagogus *Gentiano Herveto*, & libri VIII. Stromatum *Cyriaco Strozza* * interprete, Florent. 1551. fol. apud Laurentium Torrentinum.

Protrepticus, Pædagogus & Stromata ** *Gentiano Herveto* Aureliano & Ecclesiæ Remensis postea Canonico, interprete, cum ejus scholiis Basil. 1556. fol. ap. Froben. & 1566. fol. Paris. 1572. & 1590. fol. & denique in Bibliotheca Patrum Lugdunensi T. 3. A. 1677. fol. ex Dan. Heinsii recognitione, & Scholiis Herveti omiſſis.

Græce & Latine cum Herveti versione per Dan. Heinsium recensita, notisque & castigationibus *Frid. Sylburgii* & *Danielis Heinsii*. Lugd. Bat. 1616. fol. Hæc editio cum pluribus notis MSS. Davidis Blondelli fuit in Bibliotheca Samuelis Gruteri, Ecclesiæ Harlemonsis.

Recusa hæc editio additis *Frontonis Ducæi* notis, Paris. 1629. fol. & minusemendate 1641. ibid. & Coloniz, (sive Witebergæ potius) 1688. fol.

Clementem Alex. emendatissimum & auctum se habere, & in notis ad ipsum Clementem emendationes Heinsii diligenter examinatum se olim testatus est *Jo. Crojus* cap. 21. Observat. in Nov. Test. p. 172. Sed illa Clementis editio nunquam prodit.

In Bibliotheca Jesuitica leges Clementem Alex. notis illustratum à *Jacobo Desbans*, S. I. verum nec illæ notæ editæ sunt. Hodie novam Clementis & castigatorem editionem, quæ meliori versione & notis idoneis eruditorum expectationi satisfaciat, præstolamur Oxoniæ vulgandam à doctissimo viro *Joanne Pottero*.

De scriptis Clementis Alexandrini diligentissime egit nuper *Nicolas Nourrius* libro tertio integro Apparatus ad Bibliothecam Patrum, nam & Analysin singulorum post Abrahamum Scultetum, Eliamque Dupinium dedit plenior, & de doctrina ipsius atque ad varia Clementis loca observationes magno numero;

O 3

mero;

* Papyrus Maffonus in Strozze vita T. 2. elogior p. 229, *Stromata ipse Clementis Alexandrini, adolescens cum esset, primus omnium latinitate donavit.*

** In Gentiani versione & commentariis plura reprehendit Nourrius quem vide Apparatu ad Bibl. Patrum p. 908. sq.

mero, & Chronographicam tabulam addidit qua Clementis supputatio cum Eusebiana & Syncelliana confertur, & de auctoribus quos laudat Clemens copiosius differuit. Paris. 1703. fol. p. 622 - 1362. Vide etiam quæ de Clementis doctrina novissime notavit Ittigius in selectis Hist. Eccles. capitibus Sec. II. p. 230. seq.

Supplementum Operum Clementis Alex.

Hoc cum præfatione erudita & fasciculo miscellanearum ad Hist. Ecclesiasticam spectantium observationum editum, Lipsiæ 1700. 8. ab eodem præclaro Doctore meo *Thoma Ittigio*, complectitur:

1. Librum pium & lectione imprimis dignum qui inscribitur *πῆς ὁ σωζόμενος ἀλλήσῃ*. *Quis dives salvetur?* Clementi hic diserte tribuitur ab Eusebio, III. 23. VI. 13. Hieronymo, aliisque & Photio qui Codice CXI. testatur in quibusdam exemplaribus hunc libellum fuisse loco octavi Stromatum libri. Unde non mirum quod Anastasius Sinaita in Psalmum VI. (ap. Combefis T. 1. Auctar. novi p. 966.) *ἐκ τῆς τῶν στωματικῶν Clementis λόγων* afferre se ait narrationem de Johanne Apostolo juvenem perditum persequente & ad frugem reducete, quæ capite ultimo hujus libri exstat, repetiturque inde ab Eusebio III. 23. Hist. & aliis quos laudavi ad Abdiam V. 3. p. 536. Codicis Apocryphi Novi Test. Meminit iterum Anastasius p. 934. ubi Clementem *τὴν ἰσορροπὴν Ἀλεξανδρείας* appellat. Igitur haud dubie Clementis est, non *Origenis*, licet in MS. Vaticano Origenis in Jeremiam homiliis adjunctus, atque inde sub falso Origenis nomine editus est à *Mich. Ghislerio* T. 3. Commentar. in Jeremiam (Lugd. 1633. fol.) p. 262. cum versione *Jo. Matthæi Cariophylli*. Sed in præfat. c. 7. §. 4. ipse errorem Ghislerius agnovit, & Clementi vindicandum illum librum statuit sub cujus nomine cum nova versione & notis edidit *Franciscus Combefisius*, nullo alio MS. Codice usus, in Auctario noviss. Bibliothecæ Patrum T. 1. p. 163. Paris. 1672. fol. Ex Combefisii editione recusus latine in Bibliotheca Patrum Lugd. A. 1677. Tomo III. ac Græce & latine cum succinctis Jo. Felli Oxoniensis Episcopi scholiis Oxon. 1683. 12. è theatro Sheldoniano, sed notis Combefisii omis- sis, quas suæ tamen editioni præter Felli scholia, & Varias è Ghisleriana & Combefisiana lectiones Ittigius adjunxit.

2. *Adumbrationes in aliquot Epistolas Canonicas*, ex veteri latina versione, de qua Cassiodorus c. 8. Institut. divinarum literarum:

In Epistolis Canonis Clementis Alexandrinus Presbyter qui & Stromateus vocatur, id est in Epistola S. Petri prima, S. Iohannis prima & secunda & Jacobi 1) quadam Attico 2) sermone declaravit. Ubi multa quidem subtiliter sed aliqua incaute locutus est: qua nos ita transferri fecimus in Latinum, ne exclusis quibusdam offendiculis purificata doctrina ejus securior posuisset hauriri. Clementem in Hypotyposeon libris etiam Epistolas Catholicas interpretatum testantur Eusebius IV. 14. Hist. & Photius Cod. 109. Verisimile igitur est ex illo opere 1) Cassiodorum adumbrationes hanc quo ipso forte Vocabulo Græcum ὑποτυπώσεων exprimere voluit, excerptas curasse, quas latine Ittigius dedit post editiones in Bibliothecis Patrum Paris. 1575. 1589. 1654. & Lugd. 1677. & post editionem Oxoniensem ad calcem libri de divite salvando 1683. 12.

3. *Fragmenta* Clementis Alex. à Jo. Fello collecta ex Nicetæ in Jobum & Corderiana in Lucam Catena, quibus alia Ittigius addidit tum ex eadem in Jobum, tam ex Nicetæ in Matthæum Catena, ex Eusebio item atque Oecumenio. His cæterisque quæ in præfatione etiam monet ad jungenda esse, addi potest fragmentum Clementis quod exhibet Catena in Pentateuchum latine edita à Francisco Zephyro p. 146. licet consimilia quodammodo leguntur V. Strom. p. 564. Nomen illud mysticum quod vocant tetragrammaton, quo tantum muniebantur illi quibus aditum pervium erat, sonat Jehovab, quod interpretatur: qui est & qui erit; candelabrum vero quod ad australem plagam adstabat altaris, septem planetas referebat, qui per meridianam regionem circumagi nobis videntur; cui terni utrinque rami consurgunt, quoniam sol quasi Candelabrum mundi medius inter alios planetas divina sapientia libratus sua luce superiores illustrat & inferiores. Ad alteram partem ipsius ara posita erat mensa, in qua panes proponebantur, quod ex ea parte celi statim nobis vitales & almi adfuerent.

Scripta Clementis deperdita.

1. *Hypotyposeon* u) sive compendiosarum S. Scripturæ enarrationum libri VIII. ex quibus petita videntur quæ hodieque existant

EX-

1) i. e. Græco.

2) In adumbrationibus quæ existant nullæ ad Epistolam Jacobi, sed in Epistolam Judæ leguntur. Et de Epistola Judæ meminit etiam Eusebius VI. 14. ubi Clementis ὑποτυπώσεων refert.

3) Levia sunt quæ conjecturæ huic opponit Nourrius p. 1320.

u) De hoc vocabulo quod brevem & succinctam (quæ compendio & ὡς ἐν τύπῳ fit) expositionem significat, dixi ad Sexti Empirici libros Hypotyposeon Pyrrhoniæ.

excerpta Theodoti, & adumbrationes in aliquot Epistolas Catholicas, ut jam dixi. Meminit Euseb. I. 12. II. 1. 9. & 15. & VI. 13. & 14. Hist. Hieron. in Catalogo c. 38. Photius Cod. 109. 111. Fragmenta ex illis præter Eusebium locis laudatis & Oecumenium in Epistolas Pauli, servavit Chronicon Alex. p. 224. edit. Cangii, S. Maximus ad Dionys. c. 1. de Mystica Theol. p. 17. & Jo. Moschus in prato spiritali c. 176. quem locum cum laudasset Baronius ad A. C. 31. n. 40. ut probaret Petrum à CHRISTO baptizatum esse, Richardus Montacutius lib. 2. Originum Eccles. p. 52. *En tibi cinem, inquit, tuituro alioqui parieti! Clemens ó πολυμαθής advocatur in partes ex Hypotyposibus, sed citatus à Sophronio in prato spiritali. Neque enim Baronius Clementis, credo, vidit hypotyposes. Certe magnus auetor Clemens, licet nimis interdum credulus Apocrypticis narrationibus & rumoribus ab incerta traditione. Secundò Criticorum quidam nominatissimi opus illud hypotyposeon nec lectum sibi nec visum, (sed ωει παντος οντι & κη μη οντι judicant Critici) devocant in questionem. Quod si exstaret, multiplici præcaldubio doctrina, ut ille alter λόγος σρωματιύ nos recrearet. Sed an ille antiquissimus & eruditissimus Pater tale aliquid reculerit in hypotyposibus, tum tandem intelligemus, cum Patres Societatis quâ summa polent gratia & auetoritate apud hodiernum Patriarcham Alexandrinum, illud opus tesselatum in usum publicum Ecclesia impetraverint. Scribebat enim aliquando doctissimus Fronto literis ad Clariss. Savilianum missis, apud illum Patriarcham librum hunc extare.*

2. Σύγγραμμα Κλήμεντος & Σρωματιύς εις τὸν Προφήτην Δαυίδ memo-
rat Palladius in historia Lausiaca p. 147. edit. Meursii.
3. Πειρ προνοίας ex quo fragmenta apud S. Maximum T. 2. Opp. p. 144-
152. itemque aliud ex MSS. Reg. apud Clariss. Nourrium
p. 1336. seq. Apparatus ad Bibl. Patrum.
4. Πειρ & Παγα σύγγραμμα. Euseb. IV. 26. VI. 13. Hieron. de Script.
Eccles. c. 38. Phot. Cod. III. Fragmenta in Chronico Alex. p. 7.
edit. Cangii. & in Petavii Uranologio p. 214. In hoc libro te-
statur Eusebio teste fuit Clemens se à fratribus adactum ad scri-
pto consignandas ωδιδίσεις quas ab antiquioribus Presbyteris
acceperat. Per has nolim Constitutionum Apostolicarum
Opus intelligere cum doctissimo Beveregio, sed illud ipsum
de

de Paschate opus in quo traditiones antiquorum de hoc argumento exposuerat.

5. Διαλέξεις περί νηστείας Hieron. de jejunio disceptatio quasi legisset Διαλέξεις non Διαλέξεις. Apud Photium tantum est περί νηστείας.
6. Περί καταλαλιᾶς, Hieron. de obiretatione, liber unus. Phot. περί κακολογίας.
7. Προεπίκοσ εἰς ὑπομονήν, ἢ πρὸς τὴν νεωστὶ βεβαπισμένους. Euseb. VI. 13. Hist.
8. Κανὼν ἐκκλησιαστικὸς, ἢ πρὸς τὴν Ἰουδαίων. Hieron. de canonicis Ecclesiasticis & adversus eos qui Judaeorum sequuntur errorem liber unus, quem proprie Alexandro Hierosolymorum Episcopo προσεφώνησεν. Canonum Apostolicorum collectionem, quæ hodie existat, per hoc opus ab Eusebio & Hieronymo innui, non crediderim. Sane Photius qui mox lectos à se Canones Apostolorum Cod. 112. commemorat Clementis Romani sub nomine, inter ea quæ à Clemente Alex. scripta non ipse legit sed memorari tantum ab aliis meminit Cod. CXI. refert περί κανόνων Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἀκολουθούντων τῇ τῶν Ἰουδαίων πάλη. Atque unius non duorum scriptorum hunc esse titulum Eusebius & Hieron. dubitare nos haud sinunt. Fragmentum Clementis ἐκ τῆς καὶ Ἰουδαίων τῶν ἐπιτηδεύοντων in Nicephori CPol. Antirrheticis MSS. Græce & latine edidit Nourrius p. 1334. Apparatus.
9. Ὅροι δαφθοροί. Jo. Veccus de processione Spiritus S. apud Allatum in Græcia Orthodoxa T. 1. p. 248. ἀλλὰ καὶ ὁ Κλήμης ὁ Στρωματίτης ἐν οἷς συνέθετο δαφθοροὺς ὅροις ὡς πάντες εὐσεβεῖς δόγματι προηγέσθη αὐτὸς τῷ βελομένῳ θεολογίᾳ μετέπειτα, ὁρῶμεν τί πνεῦμα, καὶ ὁσαύτως λέγεται πνεῦμα, φησὶ πνεῦμα μὲν ἔστι λεπτὴ καὶ αὐλὴ καὶ ἀσημάτιστος ἰκπορευτικὴ ὑπαρξίς.
10. Plura scripta sua sive memorat sive promittit Clemens ipse, * ut De Principiis, III. Strom. p. 431. ἀλλὰ πρὸς μὲν τούτους (Μαρκιωνιστῆς) ὅτι ἂν τὸν περὶ δεχῶν διαλαμβάνωμεν λόγον, ἀκριβέστερα διαλεξώμεθα. Libro quis dives salvetur §. 26. ὅπερ ἐν τῇ δεχῶν καὶ θεολογίας ἐξηγήσει μυστήριον ἔσωτος ὑπάρχει μαθῆν. Iterum meminit hujus tractationis III. Strom. p. 434. ἐπιδὲν δὲ περὶ τῶν δεχῶν διαλαμβάνωμεν &c. Hic est δεχικός λόγος de uno DEO qui per legem & Prophetas atque Evangelium prædicatur,

* Confer Nourrium p. 1337. sq.

- tur, quem promittit IV. Strom. p. 510. licet jam de hoc argumenta quædam dixerat III. p. 457. seq.
- De Prophetia.* Strom. V. p. 531. καὶ ὅτι ποτὶ ἔστι τὸ ἄγιον πνεῦμα, ἐν τοῖς περὶ προφητείας καὶ τοῖς περὶ ψυχῆς ὁμιλουμένοις ἡμῖν. Adde IV. p. 511. a.
- De membris & affectibus, quando de DEO dicuntur, allegorice interpretando.* VI. Strom. p. 580. ἀλληγορεῖσθαι δὲ πῶς ἐκ τῶν τῶν ἰνομάτων, ὁσιώπων, ἀ δὴ καὶ προϊόντων ἔστι λόγος καὶ τὸν οἰκίον καιρὸν Διασποφισμῶν.
- De Angelis.* Strom. VI. p. 631. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐν τῷ περὶ ἀγγέλων λόγῳ προειρηθείσης τῆς γραφῆς καὶ καιρὸν Διαλεξιμῶν.
- De Diabolo.* Strom. IV. p. 507. ἀλλὰ πρὸς μὲν τὰ δόγματα ἐκεῖνα ἐπισημασθέντων ἡ ψυχῆ, καὶ ὡς ἔστι Διαβόλου καὶ τὸς ἐκείνου λεχθέντων καιρῶν.
- Περὶ γένεως κόσμου.* VI. Strom. p. 698. περὶ τῆς ἀνθρώπου γένεως. III. Strom. p. 466. Hinc Eusebius de Clemente VI. 13. Hist. Ἐπισημασθέντων δ' ἐν αὐτοῖς καὶ εἰς τὴν γένεσιν Ἐπισημασθέντων.
- De Ecclesie unitate & excellentia.* VII. Strom. p. 765. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξουχία τῆς ἐκκλησίας καθάπερ ἡ δόξα τῆς συστάσεως καὶ τὴν μονάδα ἐστίν, πάντα τὰ ἄλλα ὑπερβάλλουσα καὶ μηδὲν ἔχει ομοίον ἢ ἴσον ἑαυτῇ. Ταυτὶ μὲν ἐν ὕστερον.
- De officiis Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & viduarum videtur promittere se alio opere acturum* III. ult. pædagog. p. 265.
- De anima ὁπρὶκα ἀν περὶ ψυχῆς Διαλαμβάνωμεν.* III. Strom. p. 432. adde IV. p. 591.
- De resurrectione,* II. 20. Pædagog. p. 199. ὡς ἐστὶ τῷ περὶ ἀναστάσεως διὰ παλαιῶν δηλωθέντων. & lib. I. c. 6. p. 104. ἀλλὰ γὰρ αὐτῆς ἡμῖν σαφέστερον ἔστι ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως δηλωθέντων.
- De Nuptiis.* ἐν τῷ γαμικῷ διέξωμεν λόγῳ III. 8. Pædagog. p. 237. Nisi forte respicit quæ II. 10. pædagog. de illo argumento, aut tertio Stromatum differuit.
- De continentia.* καὶ ἔστι ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας ἡμῖν δεδηλωθέντων II. 10. Pædagog. p. 193. In eodem forte λόγῳ disputaverat de eo quid vere sit turpe & obscænum, quod II. 6. Pædagog. p. 169. testatur se fecisse: διελήφαμεν ἢ βαθυτέρῳ λόγῳ ὡς ἀρα ἔστι ἐν ὀνομασίν, ἔδῃ μὲν ἐν τοῖς σαυσιαστικῶν μορῶν καὶ τῇ καὶ γαίμων συμπαλοκῆ ἢ ἔστι ἔτιως αἰχρῶ προσηγορίᾳ πείρηται. Videtur itidem librum
terti-

tertium Stromatum innuere in quo p. 434. diserte : ὁ δὲ περὶ ἑγκρατίας ἡμῶν συμβαινέτω λόγος.

Adversus hereses, Strom. IV. p. 510. c. ubi se unum DEUM adversus illas demonstraturum promittit. Contra Philosophorum sententias de summo bono II. Strom. p. 419. Contra Hæreticorum γὰρ σὺν profanam VII. Strom. p. 722. d. Sed forte non peculiare hi libri fuerunt, verum ut in Stromatis passim facit, ita & in Hypotyposis hæreticos illos & Philosophos oppugnare potuit.

XXII. Index auctorum, qui à Clemente Alexandrino citantur.

Compositus à CHRISTOPHORO WOLTERECK, Glückstadiensi.

A Baris Hyperboreus vates. 334. a.	Æsopus, 718. b.
Abderitani. 417. a.	Æthlius Ἀεθλίος. 30. a.
Abderites Sophista, 193. d. 279. d. (Democritus.)	Agatho Tragicus, 614. d.
Academici, 416. c.	Alcander, 19. c.
Achaicus ἐν τοῖς ἠθικοῖς, 496. d.	Alcibiades, 9. c.
Acicari columna, 303. d.	Alcmæon Crotoniata, 43. d. 624. b.
Acrisius, 321. c.	————— πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέπεξεν, 308. c.
Acuilus 321. a. Argivus, 299. d. Historiographus, 629. a.	Alcman Lacedæmonius, 308. c.
Admetus 323. a. Thessalus Vates. 333. c.	Alcmenon Vates apud Acarnanes 334. d.
Adrastus Cræsi filiorum Pædagogus, 109. b.	Alexander Macedo, 634. b. 635. a.
Ægius, 321. d.	Alexander Polyhistor ἐν τοῖς Ἰνδικοῖς, 451. b.
Ægyptia Sibylla, 323. d.	————— ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγγράμματι, 332. c.
Ægyptiorum πᾶσι ἱερατικὰ βιβλία, 634. a.	————— ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων, 304. b.
Æschines, 626. a.	Alexarchus Grammaticus, 36. a.
Æschylus, 387. a. 492. b. 494. a. 546. d. 558. d. 603. c. Tragicus, 610. d. 620. a.	Alexis Comicus, 218. c.
Æsculapius Memphitanus, 334. b.	Allobii, 305. b. pro quibus Ἰλύβιοι legit Strabo lib. XV.
	Amiceus citharædus, 447. c.
	P 2 Amphi-

- Amphiarus Atheniensis, 333. d.
334. c.
- Amphilectus Atheniensis, 333. c.
- Amphilochus, 629. a.
— Αμφιλοχὸς ἐν Κιλικίᾳ (Vates) 334. d.
- Amphion 332. d. Thebanus, 1. a.
Musicae inventor. 323. b.
— ἐν τῇ Ἀντίπηγῃ, 602.
- Anacharsis, 14. d. Scytha, 299. c.
305. b. 308. a. 568. a.
- Anacreon 251. a. 623. d. Tejus.
308. d.
- Anaxagoras Clazomenius, 43. d.
301. a. 308. c. 364. d. 416. d.
- Anaxandra Nealcis filia, pictrix,
523. b.
- Anaxarchus, 496. d. Diogenis
Smyrnaei auditor. 301. d.
— ἐν τῷ περὶ βασιλείας, 287. a.
- Anaximander Milesius, 41. d. 301. a.
- Anaximenes Milesius, 42. c. 301.
a 629. a.
- Andocides, 625. b. Rhetor. 626. a.
- Andro ἐν τῷ Τρίπυδι, 332. b.
- Androcydes, 718. c. Pythagoricus,
568. a.
- Androtion, 629. a.
- Anias (Vates) ἐν Δήλῳ, 334. d.
- Anniceri, 417. b.
- Anonymus, 194. a. 195. c.
— ὁ συνταξάμενος τὴν τῆ Μακκαβαϊκῶν Ἱστορίων. 595. d.
- Anticlides ἐν νόμοις, 27. b.
- Antilochus, ὁ τῆς Ἰσθμίας πραγματευσάμενος διὰ τῆς Πυθαγόρου ἡλικίας Ἰππὶ τῷ Ἐπικύρῳ πλευσόν, 309. b.
- Antimachus Tejus. 622. a.
- Antiochus, ἐν τῷ ἐνάτῳ τῆ Ἰσραηλίων.
29. b.
- Antipater Zenonis familiaris. 416.
b. Stoicus. Τρεῖς συγγραψάμενος βιβλία περὶ ἔσθης κατὰ Πλάτωνα. 595. c.
- Antiphanes 308. a. Delius Medicus, 104. b.
- Antiphanes Comicus. 482. d.
ἐν Μαλθακῇ. 218. a
- Antiphon Rhamnusius. 309. a. Rhetor. 626. a. 712. c.
- Antisthenes, Socratis familiaris
46. c. 49. c. 301. b. Phryx. 301.
c. 406. c. 412. d. 417. b. 601. a.
- Antitactæ, 439. d.
- Anytus, 505. d.
- Apellas ἐν τοῖς Δελφικοῖς. 31. a.
- Apelles, 210. c.
- Apion Grammaticus, ἐν τῇ πτέρῃ
τῆ Ἀιγυπτιακῶν Ἰστορίων 320. b.
— Κατὰ Ἰουδαίων συνταξάμενος βιβλίον. ibid.
- Apis, 307. a.
- Apollodorus 10. a. 18. b. 381. c.
Chronographus, 322. b. 327. a.
Corcyraeus, 570. b.
— Cumanus Grammaticus βιβλία δύο γραμματικὰ ἐπιγραψάσας 309. a.
— ἐν τοῖς χρονικοῖς. 322. a.
- Apollodotus Cyzicenus, 417. a.
- Apollonius Rhodius ἐν τοῖς Ἀργολαυπικοῖς 322. b.
- Aratus, 47. d. Poëta, 570. a.

- ἐν τῷ Φαινομένοις Πηγαφο-
μύοις 315. b. 597. c. d.
- Arcefilaus 301. c. 712. c.
- Archedemus, 416. b. 784. a.
- Archelaus Atheniensis, 43. d. 301.
a. 761. a.
- Archemachus, ἐν Ἐυβοϊκῶν τρίτῳ,
327. a.
- Archias, 333. c.
- Archilochus, 269. b. 333. b. 619. b.
d. Parius, 308. d. 609. b.
- Archinus, 627. a.
- Arete Aristippi, Cyrenaica, 523. a
- Argia Diodori filia, Dialectica,
523. a.
- Argis, 334. c.
- Andaxus, 592. a.
- Arignote ἢ τὰ περὶ Διονυσίᾳ γραψα-
μένη, 522. d.
- Arion Methymneus 1. a.
- Aristas Proconnesius, 334. a.
- Aristas Cyrenasus 333. c.
- Aristander Telmessensis ὁ σὺν Ἀλε-
ξάνδρῳ γενόμενος, 334. d.
- Aristarchus, 300. d.
- ἐν τοῖς Ἀρχιλοχείοις ὑπομνή-
μασι 326. d.
- Aristeas Argivus, 322. d.
- Aristippus, 177. a. 179. b. Cyre-
næus Sophista, 411. b. μητροδίδακ-
τος, 523.
- Aristippus ἐν πρώτῃ Ἀρκαδικῶν, 322. d.
- Aristo, 407. a. 416. c. Thessalus,
333. d.
- Aristobulus Peripateticus, 305. d.
595. c. 632. a.
- ἐν τῷ πρώτῳ τῷ ὄσῳ τῷ Φιλο-
μήτορα, 342. b.
- Aristocles, 629. a. b.
- Aristocritus ἐν τῇ πρώτῃ τῷ ὄσῳ Ἡρα-
κλεόδωρον ἀντιδοξομένον, 561. b.
- Aristodemus, 308. a.
- Aristophanes, 627. b. 628. a
- Comicus, 492. b. 632. d.
ἐν τῷ Δαιδάλω, 628. d.
ἐν Θεσμοφορεαζύσαις, 269. d
ἐν ταῖς πρώταις Θεσμοφορεα-
ζύσαις, 628. d.
ἐν Κακάλω, 628. d.
- Aristoteles, 17. d. 150. c. 258. c.
286. b. 300. a. 301. b. 304.
c. 308. a. 312. d. 354. c. 365. c.
483. c. 547. b. 589. d. 590. d. Pe-
ripateticus, 591. c. d. 641. d. 643.
b. 697. d. 761. a. 774. a. b. 784. b.
- ἐν τῇ Λοκρῶν πολιτείᾳ, 352. a.
- Φιλόσοφος ἐν τῷ πρῶτῳ Φύσιως,
683. c.
- ἐν τῇ Φωκίῶν πολιτείᾳ, 334. b.
- Aristotelici, 300. b. 415. d. 575. b.
- Aristoteles Cyrenæus, 447. c.
- Aristoxenus, 658. c.
- ἐν τῷ Πυθαγόρῳ βίῳ, 300. d.
- Aristus Salaminus, 36. a.
- Arpedonaptæ, 304.
- Artapanus, ἐν τῷ περὶ Ἰσθμίων ἱστο-
γραμμάτων, 344. a.
- Artemisia, Diodori filia, Dialecti-
ca, 523. a.
- Artorius τις ἐν τῷ περὶ μακροβιο-
τίας, 153. a.
- Aspasia Milesia, 523. a.
- Astylus Crotoniates, Athleta 447. c.
- Athamas 387. a Pythagoricus, 624. d.
- Athenodorus, ὁ ἔξ Ἀνδῶν, 31. d.
- Augias, 622. c.
- Axiothea Phlialia, 523. a.

B.

- Bacchylides, 265. a. 623. c.
 ——— ἐν τῆς Παιᾶσιν. 580. d.
 ——— Lyricus περὶ τῶν θεῶν λόγων.
 602. a.
 Bacides, Arcas & Boeotius 333. c.
 Barnabas, 373. b. 375. b. 389. d.
 369. d. 410. c. 411. a.
 571. d. 572. a. 577. d. 646. c.
 Basilides, 409. a. 507. a. 508. a. 509.
 a. 509. c. 536. b. 539. b. 540. d.
 545. d. 546. a. 583. d. 765. b.
 764. c. 792. b. 794. c.
 ——— ἐν τῶν ἑκοστῶν τρίτῃ τῶν ἐξηγη-
 τικῶν. 506. a. b. d.
 Basilidiani, 340. b. 363. a. b. 371. a.
 375. c. 408. d. 426. a. 427. c.
 Battus Cyrenæus, 333. d.
 Berofus ἐν τῆς χαλδαϊκῆς ἱστρίας.
 329.
 ——— ἐν τρίτῃ χαλδαϊκῶν. 43. b.
 Bias, 300. c. Prieneus, 299. b.
 Bion Proconnesius τὰ Κάδμου & πα-
 λαῖν μετῆραψε κεφαλαίμην. 629. a.
 ——— 37. c. 712. c.
 Biton, 432. d.
 Bocchoris, 520. a.
 Bœo, 333. d.
 Brachmanes, 303. b. 305. b. 451. b.
 Branchus, Vates, 570. b.
 Brenus, in Illo, vates 334. c.
 Brontinus, 333. a.
 Butta, 305. b.

C.

- Cadmus Phœnix, 306. d. 307. b.
 Thebas venit 321. c. 322. c. 629. a.
 Cajanistæ, 765. c.
 Calchas Vates, 333. c.
 Callias Comicus, 622. c.
 Callimachus, 18. b. 597. a. Poeta,
 600. d.
 ——— ἐν Αἰτίοις, 24. c. 571. c.
 ἐν τοῖς Ἐπιγράμμασι, 580. d.
 ἐν Ἰάμβοις, 570. c.
 ἐν Ὑμνοῖς, 24. a.
 Callinus, 333. b.
 Callipho, 415. c. & d.
 Capito Musicus, 2. d.
 Carpocrates, 428. a. 430. b. d. 436.
 b. 448. d.
 Carpocratiani, 428. c. 430. c.
 Casianus ἐν τῶ πρώτῳ τῶν ἐξηγητικῶν,
 320. b.
 Casianus, vide infra, Julius Cassia-
 nus.
 Cebes, 302. d.
 Cephalenci, 428. c.
 Cercops Pythagoreus ejus εἰς ἀδελ-
 φῶν κατὰ βασις, καὶ ἰερός λόγος, 333. a.
 Ceus sophista, Prodicus, 202. b.
 Chaldæi, 303. b. Assyriorum Phi-
 losophi, 305. a.
 Cham, & χάμ προφητεία, 642. a.
 Chamæleon 351. d.
 ——— ἐν τῶ περὶ θεῶν. 300. a.
 Charidemus, 761. a.
 Chilo Sophista, 626. d.
 ——— Lacedæmonius, 299. b.
 300. a.

Chi-

- Chiro centaurus sapiens, 306. b.
 Chrysipus 301. c. 761. a.
 Cinyras, Cyprius infularis Vates,
 10. b. 333. c.
 Cleanthes, 301. c. 416. a. 643. b.
 697. d. 718. b. 784. a.
 — Pisadeus, Stoicus Philosophus
 47. a 569. d.
 — ἐν πινι ποιήματι, 602. a. ejus
 ποιητική, 554. a.
 Clearchus Peripateticus, 304. b.
 Clemens Apostolus, 516. a. 518. c.
 — ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους, 289. a
 516. a. 518. a. 647. b.
 Clemens Alexandrinus se ipsum
 citat:
 πρὸς τὰς αἰρέσεις, 510. c.
 πᾶσι περὶ ἀρχῶν τοῖς Ἑλλήσιν
 εἰρημένω, 618. b.
 περὶ Ἀρχῶν, 431. d. 434. d.
 ἐν τῷ περὶ Ἀγγέλων λόγῳ,
 631. c.
 ἐν τῷ περὶ Ἀναστάσεως, 104. d.
 ἐν τῷ βασιλικῷ λόγῳ 237. d.
 περὶ γενέσεως κόσμου, 698. b.
 ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας, 193. c.
 ἐν τῷ Προτρεπτικῷ ἐπιγρα-
 φομένῳ ἡμῖν λόγῳ 711. c.
 περὶ Προφητείας 511. b. 591. a.
 ἐν τῷ πρώτῳ Στρωματῇ 550. a.
 ἐν τῷ δευτέρῳ Στρωματῇ. 637.
 d. 594. b.
 ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς, 409. a.
 432. a. 591. a.
 Cleobis, 432. d.
 Cleobulus, 300. b. Lindius, 299. b.
 Lindiorum Monarchia, 523. b.
 Cleomenes, 387. a.
 — ἐν τῷ πρὸς Ἡσιόδου. 300. b.
 Cleophon Corinthius, 333. d.
 Cleophylus (leg. Κρωφύλῳ) Sa-
 mius, ejus Οἰχαλίας ἀλωσις.
 628. c.
 Clitarchus, 337. a.
 Colophonla Sibylla, 333. d.
 Cometes Cretenlis, 333. c. d.
 Comicus anonymus, 141. d. 152. c.
 179. a. 201. b. c. 218. a. 413. a. b.
 554. b. c. 770. d.
 Comædia, 251. a.
 Conophides Ægyptius, 303. d.
 Corinna Poëtria, 523. b.
 Corone, 334. a.
 Cous Hippocrates, 415. a.
 Crantor, auditor Polemonis, 301.
 b. Thebanus, 412. d. 413. a.
 Grammaticus, 527. b.
 Cratinus, ἐν τοῖς Ἀρχιλοχείοις. 280. d.
 ἐν Ἐμπροσμμένοις, 682. d.
 ἐν τοῖς Λάκωσι, 619. b.
 ἐν Ποιίῃ, 626. a.
 Cratinus Junior Comicus, 569. d.
 Crenus εἰς τῶν Ἡρακλειδῶν Ὀπιφα-
 νῆς μάντις, 334. c.
 Creontis Antigone, 493. d.
 Criso Himeræus, 447. c.
 Critias, 620. d.
 Critolaus, 301. b. Phaselites, 374.
 a. Peripateticus, 416. d.
 Crobulus, 761. a.
 Ctesias, 320. d.
 Cumana Sibylla, 333. d.

Cycli τὰς ποιητὰς, ἐν τοῖς πάλιν παλαι-
οῖς πηξασιν. 333. c.
Cydippus Mantineus, 308. a.
Cypriacum Poëma, 19. a.
Cyrenaici, 415. b. c. 417. b. 722. d.

D.

Damasus frater Democriti, 631. d.
Danais Poëma, 522. c.
Demaratus, ἐν πρώτῃ Τραγωδίᾳ μέ-
νων, 27. c.
Demenetus Phocensis, 333. d.
Demetrius, ἐν δευτέρῃ τῶν Ἀργολι-
κῶν, 30. d.
— ἐν τῇ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰσθμῶν βα-
σιλέων, 337. d.
Democritus, 44. c. 45. c. 59. b. 81.
b. 301. d. 304. a. 417. b. 421. c.
534. b. 590. c. 598. b. 629. b. Sa-
piens cognominatus, 631. d.
698. b. Abderitanus. 43. d.
279. d.

— τὰς Βαβυλωνίους λόγους ἠθικὰς
πεποίηται. 303. d.

— ἐν τῷ περὶ Τέλης. 417. a.

Demodocus, 332. d.

Demosthenes, 626. a. b. 627. b. c.
761. a.

Dercylus, 321. d.

Diagoras, 15. a. & b.

Dicæarchus, 19. c.

Didymus, 300. b. Grammaticus.
17. d. 569. a.

— ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῆς Φιλοσο-
φίας. 309. c.

— ἐν Συμποσιακοῖς, 523. b.

Dieuchidas Megaricus, 629. a.

— ἐν πρῶτῃ Μέγαρικῶν, 322.
b.

Dino 43. a.

Dinomachus, 415. c.

Dio Philosophus, 522. a.

Dio Thytes, 569. b.

Diodorus, 301. b. 309. a. 415. c.

Diogenes, 223. b. 296. b. 712. c. 713.
a. 775. b.

— Apolloniates 42. c. 105. d.

— Smyrnaeus, Metrodori disci-
pulus, 301. d.

— ἐν πρώτῃ Περσικῶν, 43. a.

— ἐν τινὶ Τραγωδίᾳ, 412. b.

Diomedes, 185. a.

Dionysius, 308. d. 333. b.

— Argivus, 321. d.

— Carthaginensis, 333. d.

Dionysius Halicarnassæus, ἐν πῶς
χρόνοις, 320. d.

— Jambus, 569. c.

— Thrax Grammaticus, ἐν τῷ
περὶ τῆς ἐμφάσεως ἔπει τῶν
προχριστικῶν συμβόλων, 568. b.

Dionysius ἐν τῷ πέμπτῳ μέρει τῶ κύ-
κλου, 30. d.

Diophilus.

Diotimus, 417. b.

Diphilus Comicus, 606. b. 611. c.

Docetæ, 765. c.

Dorotheus, ἐν τῇ πρῶτῃ Ἰταλικῶν,
27. c.

— ἐν τῷ πρώτῳ Παιδείᾳ, 334. a.

Dofidas, 27. b.

Dracon, 309. b.

Druidæ Gallorum, 305. a.

Duris, 337. a.

E

- Ε
 Elates ξύϞ. 366. d. Dialecticus, 537. a. (apud Platon. Theateto.)
 Empedocles, 432. b. 479. c. 534. c. 552. c. 554. d. 570. a. 589. c. 599. b. 615. a.
 — Agrigentinus, 17. a. 42. c. 334. a. 549. b. 587. b. 624. d. Καλυσανίμας vocatus, 630. c.
 — ejus Φιλόσοφος ποιητική. 607. b. — εν τῷ περὶ ὄψο. 630.
 Empedotimus Syraculanus, 334. a.
 Encratitz, 158. b. 304. b. 765. c.
 Enoch. 808. 801.
 Entychitæ Hæretici, 765. c.
 Ephorus, 334. d. 337. a. 351. d.
 Epicharmus, 18. a. 301. c. 369. d. 477. a. 492. b. 541. c. 620. b. 623. a. 626. d. 714. a. Comicus, 150. c. 605. a. b. Pythagoreus, 597. c.
 Epicurei, 44. b. 575. b.
 Epicurus, 269. b. Discipulus Nau-siphani 301. d. 302. d. 365. d. 412. a. 415. b. c. 417. c. 421. c. 532. a. 591. d. 604. d. 628. a. 629. b. 643. c. 648. b.
 — Μεικτα γράφων, 501. c.
 Epigenes Thespiensis, 333. d.
 — εν τῷ περὶ τῆς Ὀρφείας ποιήσεως, 333. a. 571. a.
 Epigramma Sardanapali, 411. d.
 Epimenides Cretensis, 299. c. 334. a.
 Epiphanes. υἱὸς Καρπράτης &c. 428. b.
 — εν τῷ περὶ δικαιοσύνης, 428. c. 429. d. 430. c.
- Eratosthenes Cyrenæus, 309. a. 327. b. 336. b. 337. a.
 — εν τῷ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. 496. c. Γραμματικὰ libris duobus, 309. a.
 Erythraæ Sibylla, 333. d.
 Esdras Levites, 342. b.
 Evander, fili⁹ Italicæ Sibyllæ, 323. d.
 Evangelium secundum Ægyptios, 445. b. 452. c. d. 453. a. d. 465. c. d. 799. c.
 — secundum Hebræos, 380. a.
 Eubulus Comicus, 716. a.
 — εν Σεμέλῃ, 716. b.
 Eudemus Naxius Historicus, 629. a.
 — εν τῷ περὶ Ἀστρολογικῆς ἱστορίας, 302. a.
 Eudoxus Cnidius discipulus Conu-phidis, 303. c.
 — εν δευτέρῃ Περιόδῳ. 42. d.
 Evemerus Agrigentinus, 15. a.
 Eugamon Cyrenæus, 628. b.
 Eumelus, 621. d. Corinthius, 333. c. Historiographus, 629. a.
 Eunomus 1. b. 2. d.
 Euphorion, 25. d. Chalcidensis, 483. d. Poëta, 561. b. 571. c. 603. d.
 — εν τῷ περὶ Ἀλιάδων, leg. Ἀλευάδων 327. b.
 — εν τῷ περὶ Θιερῶν ἀντι-γραφαίς, 569. c.
 Euphorus, 306. d. 338. a.
 Eupolemus εν τῷ περὶ τῶν εν τῇ Ἰουδαίᾳ βασιλέων, 338. a. 343. d.
 Euripides, 18. d. 27. b. 45. b. 48. a. 49. c. 50. a. 221. b. 306. b. 334. c. 495. c. d. 499. b. 524. a. b. c. d.

543. b. 584. d. 603. c. 613. d. 610.
 a. b. d. 622. b. 623. a. b. d. 625. b.
 628. a. Poëta Tragicus, 432. c.
 Scenicus Philosophus, 581. c.
 ἐν τῷ Αἰγεί, 622. a.
 ἐν τῷ Ἀλεξανδρῷ, 483. d.
 621. c.
 ἐξ Ἀντιγόνης, 621. b.
 ἐν Ἀντιόχῳ, 348. d.
 ἐν ἐξαμέτρῳ πηρήσει (Meurf.
 Τηρεῖ) 627. a.
 ἐν Ἐρεχθίδι, 619. d. 621. b.
 ἐν Ἴωνι τῷ δράματι, 621. b.
 ἐν Κριμαίων, 621. c.
 ἐν τῇ Μηδείᾳ, 620. b.
 ἐν τῷ Οἰνεί, 619. d.
 ἐν τῷ Οἰνομάῳ, 625. a.
 ἐκ τῆς Ἐρένης, 621. b.
 ἐν τῷ Παιριδῷ δράματι, 603. c.
 ἐν Πρωπσίλλῳ, 628. a.
 ἐν Τηλέφῳ, 624. c.
 ἐν τῷ Φοινίκῳ, 625. a.
 ἐν τοῖς Φοινίκαις, 289. d.
 ἐν χειρῶν, 627. d.
 Euristheus, 15. b.
 ὁ τῶν Ἑυρωπίων ποιητής, 349. a.
 Eurystratus, Anaximenis Pater,
 301. a.
 Eurytus Pythagoreus, 559. d.
 Euthydemus, 366. c.
 Euthymenes, ἐν τοῖς χειρῶν, 327. a.
 Excestus, Phocensium Tyrannus,
 334. b.
 Ezechiel, 304. b.
 Ezechiel, ὁ τῶν Ἰσραηλίων τραγωδιῶν
 ποιητής, ἐν τῷ Πληθροφωμένῳ
 δράματι Ἐξαγωγή, 334. c.
- G.**
- Gajus Julius Nepos. Vates, 334. d.
 Galeus vates in Sicilia, 334. d.
 Getæ, 303. b.
 Glaucias, 764. d.
 Gnostici, 418. b.
 Gnosticus, 411. b. 477. d. 479. c.
 520. a. c. Φῶν. ὁ δὲ ἀπειρή Γνωστικῶν,
 805. a. εἰσι δὲ οἱ λέγοντες εἶναι
 Γνωστικοί, &c. ibid.
 Gorgias Leontinus. Historicus,
 295. d. 629. a.
 Grylli filius, (Xenophon) 46. d.
 Gymnosophistæ Indorum, 305. a.
 451. c. 481. d. 634. b.
- H.**
- Hamatitzæ, 765. c.
 Halcyon, 334. a.
 Hecataeus, 417. a. 629. a.
 — ὁ τῆς Ἰσθμίου ἀντιθέτου,
 603. b.
 Hegesibulus, 301. a.
 Hegesilaus, 301. a. 308. c.
 Helenus, 334. c.
 Hellanicus, 305. c. 308. a. 321. d.
 333. a. 629. a. ejus Δευκάλωνια,
 629. a.
 Heracleon, 502. b. 503. a. 804. a.
 Heracleotes, ἐν τῷ πρὸς μέγῃ,
 351. d.
 Heraclides, 25. d.
 — Ponticus, 44. c. 417. a.
 — ἐν τῷ πρὸς χειρῶν, 323. d.
 Heraclitus, 13. d. 22. b. 33. b. 42. c.

43. a. 90. d. 196. c. 215. a. Baufonis filius, 301. b. 304. c. 315. d. 332. b. 362. a. 369. d. 432. a. 434. c. 476. a. 478. b. 481. a. 494. b. c. 530. d. 591. a. 600. a. 602. d. 603. d. 615. b. 624. c.
- Ephesus, 366. b. 417. a. 549. c. 599. b. 604. a. 629. a.
- *πρὸς τῶν ἀνθρώπων διαλεγόμενον*, 532. b.
- *πρὸς Φύσιον*, 571. c.
- Hercules Vates & Physicus, 306. a.
- Herillus, 416. c.
- Hermas, 679. b.
ἐν τῷ ὁράματι, 360. a.
κατὰ Διοκάλυψιν, 356. b.
- Hermes Thebanus, 334. b.
— 679. d.
ejus βιβλία, 633. d. αἱ πέντε ἀναγκαῖοι, 634. a.
- Hermippus Berytius, 306. b.
— *ἐν τῷ πρὸς ἑβδομάτῳ*, 686. c.
- Hermogenes hæreticus, 808. d.
- Herodorus, 306. a.
- Herodotus, 300. d. 306. d. 331. c. 432. d. 625. d.
— *ἐν τῇ πρώτῃ*, 302. a.
ἐν τῷ πρὸς Γλαύκῃ καὶ Σπαρτιάτῃ, 617. b.
- Herophile Erythræa Sibylla, 313. c.
- Herus, vid. Zoroaster.
- Hesiodus, 26. b. 48. a. 232. c. 281. a. 287. b. 307. a. 322. b. 323. b. 327. a. 356. c. 575. a. 597. a. 600. c. 603. a. 610. b. 622. b. d. 624. a. 628. d. 629. a. 716. c.
ejus *Θεογονία*, 16. c.
- Hicesius, vid. Icesius.
- Hieronymus Philosophus, 19. b. Peripateticus, 415. c.
- Hipparchia Cratetis uxor, 523. a.
- Hipparchus Pythagoreus, 574. d.
- Hippasus Metapontinus, 42. c. 296. b.
- Hippias Eleus Sophista, 624. a.
- Hippo, 36. d. Melius, 15. a.
- Hippo filia Chironis, 306. b. 333. d.
- Hippobotus, 300. d.
- Hippocrates Medicus, 627. a.
- Hippodamus Pythagoreus, 404. c.
- Hipponax, 269. b.
— Ephesus, 308. d.
- Homerus, 16. c. 18. b. 19. a. b. 20. c. 21. b. 22. c. 23. a. b. 26. d. 37. b. 39. d. 40. a. 49. c. d. 73. c. d. 98. d. 199. d. 202. d. 209. c. 300. b. 302. c. 321. d. 322. a. 323. b. 327. b. c. 378. b. 404. d. 423. c. 433. a. 525. c. 525. a. ὁ ποιητῶν πρεσβύτατος, 545. a. 575. a. 561. a. 596. d. 597. c. 598. a. 600. c. d. 604. b. c. 610. c.
- Homerus suppresso nomine, 2. d. 18. a. 24. b. 208. d. 214. c. d.
— *πρὸς Ἐμμερίτην*, 281. a.
ejus *Ὀδυσσεύς*, 173. d.
- Hyperides, 625. a. c.

I.

- Jacobus Apostolus, 648. d.
- Jamus in Elide vates, 334. c.
- Idæi Dactyli, 306. a.
- Icesius *ἐν τῷ πρὸς Μυσσηρίων*, 43. a.
- Idmon Vates, 334. d.

- Indorum Philosophi, 494. c.
 Inscriptio templi in Epidaurō,
 551. d.
 Joannes, 648. d. Propheta, 661. a.
 ἐν ἀποκαλύψει, 667. b.
 ἐν τῇ Ἰπρισαλῇ, 439. b.
 ἐν τῇ μείζονι Ἰπρισαλῇ, 389. b.
 Jobas seu Juba περὶ Ἀσσυρίων ἡρώ-
 των, 329. b.
 Jon. Chius, ἐν τοῖς Τετραγράμμοις,
 333. a.
 Jophon Comicus, ἐν Αὐλοῦδοις Σα-
 τύροις, 280. d.
 Josephus (Fl.) Judaeus, ὁ πρὸς Ἰε-
 ροδότου ἱστορίας Ἰσραήλ, 341. b.
 Irene Cratini filia pictrix, 523. b.
 Ischomachus, 761. a.
 Isidorus, 31. c. ὁ βασιλεὺς υἱὸς ἁμα-
 κει μαθητῆς, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Προ-
 φητῶν Παρθένω ἐξηγητικῶν, 641. c.
 — ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς αὐτῆς συγγρα-
 φῆς, 641. d.
 — ἐν τῷ περὶ περὶ σφύρας ψυχῆς,
 409. b.
 — ἐν τοῖς Ἠθικοῖς, 427. a.
 Isocrates, 625. b. 626. b.
 — ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ, 580. d.
 Ister ἐν τῷ περὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀποι-
 κίας, 322. c.
 — ἐν τῷ περὶ ἰδιότητος ἀθλῶν,
 447. c.
 Italica Sibylla, 323. d.
 Julius Cassianus, ἐν τῷ περὶ Ἐγκρα-
 τείας ἢ περὶ εὐνοχίας, 465. b. c.
 — 466. d. 469. d.

L

Laetus ἐν τοῖς Φοινικικοῖς, 326. a. apud

Tatianum male scribitur Cha-
 tus.

Lajus καὶ τῷ Τετραγράμμοις, 388. b.

Lamia Sidonia, 304. c.

Lampas, 761. a.

Laocoon, 334. c.

Lafus Hermioneus, 308. c.

Lalthenia Arcadia, 523. a.

Leander, 300. d.

Leandrius, 29. b. 629. a.

Leo ὁ πᾶσι περὶ τῶν κατ' Αἰγυπτίων θεῶν
 πραγματευσάμενος, 322. d.

Leonides Alexandri: Paedagogus;
 109. b.

Lesches Lesbicus, 333. a. b.

Leucimus, 416. d.

Leucippus, 301. d. Milefius, 43. d.

Levis, 502. c. Λεββαῖος Dod-
 vnellus legit pag. 44. in Ire-
 naeum.

Linus, 299. b. 575. a. Praeceptor
 Herculis, 323. b.

— Citharoedus, 281. a.

Lucas ἐν τῷ περὶ Περὶ ἑσπερῶν τῶν Ἀποστόλων,
 383. b.

Lycon, 301. b.

Lycophonis Alexandra, 571. c.

Lycurgus, 67. d. 309. b. 323. b.
 336. b. 349. b. 327. a. 328. a. b.
 351. d.

Lycus Peripateticus, 416. d.

Lynteus, 321. c.

Lyricus Vates, 597. c. 613. c.

Lysias, ἐν τοῖς Ὀρθωτικοῖς, 626. c.

M.

Macetis Sibylla, 333. d.

Man-

- Manto, 333. d. Thebis, 334. d. — *ἐν τῷ περὶ τῆς μείζονα εἶναι πλεῖον περὶ ἡμᾶς αἰτίας πρὸς εὐδαιμονίας ἢ ἐκ τῶν πραγμάτων, 417. c.*
- Mantus in Pamphilia Vates, 334. d.
- Marcio, 433. d. 434. b. d. 435. a. Ponticus, 436. 469. d. 492. c. 500. c. 546. b. 762. d. 764. d. 765. b.
- Marcionistæ, 377. a. 431. b. d. 432. a.
- Matthæus, 502. c.
- Matthias, 436. d. 488. a. Apostolus, 748. c.
- *ἐν πρὸς Παροδοτοῖσι ᾠδῶν, 380. a.*
- Megasthenes, *ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Ἰνδικῶν, 305. d.*
- Melanippides Lyricus, 602. d.
- Melesagoras, 629. a.
- Melitus, 505. d.
- Menagyrtes, 14. d.
- Menander 45. b. 625. a. 713. d. 716. b. Pergamenus, 326. a.
- Comicus, 217. c. 421. a. 422. c. d. 550. c. 605. c. 606. a. 610. c. d. 620. a.
- *ἐν τῷ Δεισιδαίμονι, 712. b.*
- *ἐν Ἡρόδοτῳ, ὑποβολιμαίῳ δράματι, 49. b.*
- ἐν ἱερίᾳ τῶν δράματι, 49. c.*
- ἐν Πλατωνίαις, 622. c.*
- ἐν Ραφίσομένη, 84. b.*
- Mendefius, vid. Ptolemæus Mendef.
- Menecrates Medicus, 36. a.
- Menexene filia Diodori, Dialectica, 523. a.
- Metrodorus 643. c. Chius, 43. d. Democriti auditor, 301. d. Epicureus, 614. b.
- Miletus, 203. a.
- Minoes, 349. b. 351. d.
- Mnesiphilus, 302. b.
- Monimus *ἐν τῇ τῶν Θαυμασίων Συναγωγῇ, 27. b.*
- Mopsus 334. a. Apollinis filius, Vates, *ibid. d.*
- ejus Mantica, 333. d.*
- Moschion Comicus, 623. c.
- Mosis vita enarratur, 342. sqq.
- Musæus, 321. d. 323. b. 575. a. 618. d. 624. a. Poeta, 628. d.
- περὶ Θεωρητῶν, 628. b.*
- ejus Responsa, 332. d.*
- Myia Theanus filia, Pythagorea, 522. d. Poetria, 523. b.
- Myrsilus Lesbicus, 20. a.
- Myso Cæneus, 299. d.
- Mystra, 285. c. 343. c. 344. a. 406. a. 560. d.

N.

- Nausiphanes, 417. a. Pyrrhonis auditor, 301. d.
- Nausithous Philippi Pædagogus, 109. b.
- Nazaratus Assyrius, 304. b.
- Neanthes, 300. d. Cyzicenus, 569. b.
- Neobe, 321. b.
- Nicagoras, 36. b.
- Nicander, 33. d. Poeta, 25. a.
- Nicanor Cyprius, 15. a.

Nicias Carystius, 333. d.

— ἐν τῷ πρὸς Ἀσίου Ἰσίδωρου Κα-
τωήκης, 626. b.

Nicolaus, 411. c. 436. b. c.

Nicostratus Comicus, 209. d.

Numa Rex Romanorum, Pytha-
goreus, 304. d. 548. d.

Numenius ὁ Πυθαγόρειος Φιλόσο-
φος, 342. c.

Nymphodorus, ἐν Νομίμοις Βαρβα-
ρικοῖς, 43. a.

— Amphipolitanus ἐν τρίτῳ
νομίμων Ἀσίου, 322. d.

O.

Odryx, 303. b.

Oenon, 334. c.

Olympicus, ἐν Σαμιακοῖς, 30. c.

Olympus Milefius πῶς Ἀύθιον ἀρ-
μονίαν ἐφιλοτέχνησε, 307. c.

Onomacritus Atheniensis, 332. d.
333. a. 334. c.

Ophiani, 765. c.

Oracula, 348. c. 611. b.

Orator Atheniensis, 40. c.

Orontopagas Tribunus Militum,
567. d.

Orpheus, 299. 433. a. 575. a. 569.
a. b. 604. c. 607. a. b. c. d. 608. b.

d. 609. b. 610. a. 611. c. 618. d.
624. a. c. 629. b. Thracius Sophi-
sta, 1. a. mysterii Poëta, 11. d.

13. c. Oeagri filius, 48. c. d. 299.
b. Musæi discipulus, 332. d. Va-
tes 334. d. Thracius, 302. c. 321.

d. 323. b. c. 568. Theologus,
585. c. d.

— ἐκ τῆς Διονύσια Φαλαίμας, 628. c.
ἐν τῇ θεογονίᾳ, 628. c.

ejus Crateres, ἡ εἰς ἃς ἀδὲ κατέ-
βασιν, ἱερὸς λόγος, Πέ-
πλος, τὰ Φυσικά. 333. a.

P.

Panætius, 416. b.

Pantaclea Diodori filia, Dialectica
523. a.

Pantænus, 808. Πανταῖνος ὁ ἡμῶν
ἔλεγεν.

Panyasis, 22. d. 23. b. 622. a.

— Halicarnasseus, 628. b.

Parchor Propheta, 641. c.

Parmenides Eleates, 42. c. 613. d. ap-
pud Xenophanis, 301. d. Mag-
nus, 576. b. 602. d.

— ἐν τῷ αὐτῷ ποιήματι, 552. c.

Patrocles Thurius, 19. a.

Paulus, 648. d. uxoratus, 448. b.

— ἐν ταῖς Ἑπιδολαῖς 645. c.

Γαλάταις Ἑπιδολῶν, 468. b.

πῶς Ἑβραίοις, 645. d.

ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους, 499. c.

τοῖς Κολαοσαῖσι, 277. b.

499. d. 576. c. 645. d.

ἐν τῇ προτέρᾳ τῇ πρὸς Κοριν-
θίους Ἑπιδολῶν, 96. d. 112. d.

420. d. 468. b. 750. a.

ἐν τῇ δευτέρᾳ, 514. a. 586. c.

ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἑπιδολῶν.

372. b. 419. c. 442. a.

457. b. c. 477. c. 532. c. Philistus, 620. d.
 538. b. Philo 284. c. 337. d.
 ἐν τῇ ἐτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον, — ἐν τῷ Μαμασίως βίῳ, 343. d.
 448. c. Philo Pythagoreus, 305. d. 403. d.
 ἐν τῇ πρὸς Τίτον Ἐπιστολῇ, 299. Philo ὁ Διαλεκτικὸς ἐν τῷ Μενεξείῳ,
 c. 525. a. 523. a.
 Perdix caupo, 761. a. Philochorus, 18. d. 30. d. 326. d.
 Periander Corinthius, 299. c. 300. c. 629. a.
 Pericles, 523. b. — ἐν τῷ πρώτῳ περὶ μαθητικῆς,
 Peripatetici, 44. a. 374. c. 421. d. 334. d.
 540. a. 575. d. Philolaus Pythagoreus, 433. a.
 Petrus 644. a. 648. d. 736. b. uxo- Philosophus quidam, 405. d.
 ratus, 448. b. Philostephanus, 38. c. 308. a.
 — ἐν τῇ Ἐπιστολῇ, 473. b. — ἐν τῷ περὶ Κύπρου, 38. d.
 ἐν τῇ Ἀπκαλύψει, 806. d. Philydeus Comicus, 569. b.
 807. c. d. Phocylides, 609. c.
 ἐν τῷ Κυρύγματι, 357. a. Phœnix Achillis Pædagogus, 109. b.
 390. a. 809. b. Phormio Lacon, 334. a.
 — περὶ τῆς Ἀποστόλων, 678. a. Phoroneus, 67. d. 321. b.
 ἐν ταῖς Πραξίσειν, 646. b. Phoronis Poema, 321. a. 348. d.
 Phantias 333. a. 337. a. Phrygum hæresis, 765. c.
 Phanocles ἐν ἐρωσιν ἢ Καλοῖς 24. b. Phyto Sibylla, 333. d.
 627. c. Pindarus, 262. b. 356. c. 494. a.
 Phanothea, 309. c. 596. c. 613. c. Bæotius, 18. c.
 Phemiſus, 332. d. 252. b. 323. a. 367. a. Lyricus,
 Phemonoë Delphis, 323. b. 334. d. 610. a. Pythagoreus, 598. b.
 Pherecrates Comicus ἐν Αὐτομόλοις Thebanus, 308. d. 319. d.
 716. a. — περὶ τῶν ἐν Ἐλευσίσι Μυσηρίων,
 Pherecydes Syrus, 299. d. 300. d. 433. b.
 323. b. 567. c. 621. a. 643. c. Pifander Camireus, 628. b.
 ejus Θεολογία, 571. c. 642. a. Pifini Lindii Ἠρακλεια, 628. b.
 Philemon Comicus, 252. c. 609. d. Pittacus, 300. c. Mitylenæus,
 627. c. 712. d. 299. b.
 — ἐν Συνεφύβῳ, 209. b. Plato Comicus, 628. d.
 ἐν Ἰπποβολιμαίῳ, 628. d. — ἐν ταῖς Ἑορταῖς, 718. a.
 Philinus, 626. b. Plato Philosophus, 44. d. 45. a. c.
 Philippus Apostolus, 436. b. 502. c. 46. a. 116. a. 124. c. 150. a. b.
 uxoratus, 448. b. 160. d. 191. b. 192. a. 244. c. 289.
 b. 290.

- b. 290. d. 295. c. 299. d. 300. a.
 301. b. 303. a. b. c. 305. c. 338. c.
 342. b. 349. b. d. 351. d. 354. b.
 355. c. 365. a. 366. b. 368. c. 369.
 a. b. 403. d. 407. a. 417. c. d. 418.
 a. 421. c. 423. a. 428. c. 431. b.
 434. d. 466. a. 485. a. 488. d. 523.
 a. 536. d. 543. c. 549. d. 554. a.
 555. c. 560. a. 562. c. 575. a. 579. a.
 d. 583. c. d. 584. c. d. 585. b. 586. a.
 589. c. 590. d. 592. b. d. 593. d.
 594. b. 595. c. d. 596. d. 599. a.
 603. d. 611. d. 613. b. 614. b.
 623. a. 625. a. 626. a. 627. b. c.
 629. b. 643. c. 675. a. 697. c. 761.
 a. 774. a. b.
- Plato ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ, 368. c.
 ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, 575. d.
 ἐν Γοργία, 434. c. 575. c.
 ἐν τῷ Δημοδόκῳ, εἰ δὲ Πλά-
 τῶνος τὸ σύγγραμμα, 315. d.
 ἐν τῇ Ἐπινομίδι, 349. d. 434.
 c. 548. b.
 ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς, 579. a.
 ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐπιστολῇ, 585. c.
 ἐν τῇ πρὸς Ἐρασμὸν καὶ Κορί-
 σκον Ἐπιστολῇ, 598. c.
 ἐν Θεαγητῷ, 294. a. 380. a.
 418. d. 537. a. 552. c. 595. b.
 596. b.
 ἐν Κρατύλῳ, 339. a. 433. a.
 ἐν τῷ Κρίτωνι, 552. a.
 ἐν τῷ Λυσία, 594. b. c.
 ἐν τῷ Μένωνι, 588. c. d.
 ἐν τοῖς Νόμοις, 274. b. 366.
- b. 418. b. 434. c.
 περὶ Ποιητικῆς γραφῆς 698. a.
 ἐν Πολιτικῇ, 350. a. 430. d.
 493. a. 575. c. 584. c. 605.
 a. 628. a.
 ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Πολιτείας, 433. d.
 ἐν τῷ δευτέρῳ — 579. d.
 601. a.
 ἐν τῷ τρίτῳ — 481. d.
 ἐν τῷ ἑ — 315. d. 481. a.
 ἐν τῷ ἑβδόμῳ — 599. d.
 ἐν τῷ δέκατῳ — 589. d.
 600. a.
 ἐν τῷ τελευτήῳ — 592. a.
 ἐν τῷ Πολιτικῷ, 293. d. 354.
 c. 356. d. 366. c. d. 368. d.
 ἐν Πρωταγόρῃ, 575. c. 595. b.
 ἐν τῷ Σοφιστῇ, 537. a. 603. a.
 ἐν τῷ Συμποσίῳ, 302. d.
 552. b.
 ἐν τῷ Τιμαίῳ, 303. d. 321. b.
 586. b. 589. a. 591. c.
 594. c. 598. d.
 ἐν Φαίδρῳ, 189. d. 303. c.
 368. a. 552. a. 553. a.
 593. a. 594. b. 595. b.
 ἐν τῷ Φαίδρῳ, 302. d. 433.
 b. c. 434. a. 492. a. 532. b.
 575. c.
 ἐν Φιληβῳ, 197. a.
 ἐν τῷ Χαρμίδι, 303. c.
 ἐν τῷ περὶ ψυχῆς, 303. d.
 572. d.

Plato-

- Platonici, 384. c. 590. d. 629. b.
- Poeta Anonymus, 11. c. 15. d. 26. c. 28. a. 29. d. 37. a. 45. b. 63. d. 70. b. 71. c. 74. a. 107. b. 106. c. 107. a. 154. a. 155. d. 168. a. b. 169. b. 195. d. 202. a. 204. c. 222. a. 227. b. d. 238. a. b. c. 258. c. 165. c. 289. b. 315. a. 414. b. 423. b. 424. b. 432. c. 435. d. 443. c. 479. a. 496. b. 499. a. 531. b. 539. c. 541. d. 553. c. 558. d. 560. c. 576. a. 589. b. 610. c. 685. c. 712. a. 719. b.
- ὁ πλὴν Δαναΐδα πιπιηκῶς, 522. c.
- ὁ πλὴν Ευρωπίας πιηκῶς, 349. a.
- ὁ πλὴν Φορωνίδα — 348. d.
- Poeta, 368. c. 543. d. 578. d.
- Polemo, 23. a. 24. c. 25. c. 301. b. Xenocratis familiaris, 419. a.
- ἐν πινὶ Ὀπισθη, 31. a.
- ἐν τῆς περὶ τῆς φύσεως βίβλου σπουδαίω, 717. d.
- Polemo, ἐν τῇ παύσει τῶν πρὸς Τιμῶν, 30. c.
- Polyaratus Thasius, 334. a.
- Polybus Medicus, ἐν τῷ περὶ οὐρανῶν, 683. b.
- Polydus, 334. a.
- Posidippus, 623. a.
- ἐν τῷ περὶ κνίδος, 35. c. 38. c.
- Posidonius, 416. b.
- Postumus Romanus, 496. d.
- Praxiphanes Mitylenæus, 309. a.
- Prodicus, 762. d. Samius, 338. a. Chius, 561. a.
- ejus ἀρεταί, 722. d.
- affecclæ, 438. b.
- βίβλος ἀποκρυφῶς τ' αὐτοῦ εἶδε (sc. Zoroastris) ἀυχῶσι κερτήδων, 304. b.
- Protagoras, 647. a. Abderitanus, auditor Democriti, 301. d.
- Ptolemæus, ὁ ἑξ Ἀγιοῦρου, ἐν τῷ τῶν περὶ τῆς φιλοπόρου, 29. c.
- Ptolemæus Mendesium, ἐν τῆς ἑξ ἰοῦς, 320. c.
- Pyrrho, 761. a. Anaxarchi discipulus, 301. d.
- Pyrrhonii, 777. a.
- Pythagoras Samius, 131. b. 274. c. 294. c. 300. c. d. 302. b. c. 303. c. 304. b. 323. b. 332. a. 333. a. 334. a. 342. c. 394. c. 400. a. 417. a. 434. c. 477. c. 535. c. 559. a. c. 560. a. c. 561. b. 575. d. 575. c. d. 590. c. 591. c. 596. d. 805. d.
- Pythagoreus, ἐν τῷ Πλάτωνος πολιτικῶ, 293. d.
- Pythagorei, 47. c. 145. c. 369. c. 409. c. 431. b. 435. c. 532.

- b. 543. a. 571. b. 575. a. 580. a. 593. c. 614. c. 683. c.
 Pythagorica Symbola, 350. c. 559. b.
 Pythia, 300. a. 476. b. 680. c.
 Pythocles, *ἐν τρίτῃ περὶ Ομονοίας*, 27. c.
 — Samius, *ἐν πρῶτῃ Ἰταλικῶν*, 334. d.
 S.
 Sarmia Sibylla, 333. d.
 Samius, 538. c.
 Sappho, 181. c. 523. b.
 Sarapion, *ἐν πρῶτῃ Ἐπειῶν*, 304. c.
 Sarmanæ, 305. b. quos Germanas vocat Strabo. *Γερμανοὶ* Herodoto memorantur p. 27. ed. Gr.
 Scamo seu Scamnon Mitylenæus, 308. a.
 Scriptores rerum Atticarum, 321. d.
 — Britannicarum, 632. b.
 — Persicarum, 632. b.
 Sechnuphis Heliopolitanus, Platoni Magister, 303. c.
 Seleucus Mathematicus, 685. c.
 Semanzi Bactrorum, 305. a.
 Sibylla, 17. b. 32. d. 33. a. 41. b. 50. d. 223. a. 304. c. 323. c. 333. d. 432. c. 601. c. 604. b.
 Sicinnus Theomistoclis liberorum Pædagogus, 109. c.
 Simmias Rhodius, 560. d.
 Simon, 761. 764. d.
 Simonides, 333. b. 383. b. 483. c. 493. d. 622. d.
 — *ἐν πρῶτῃ Ἰαμβοῦ*, 177. b.
 Silarioniciarius, 308. d.
 Socrates, 461. d. 301. a. b. 311. a. 315. c. 412. d. 417. d. 434. c. 478. b. 523. b. 537. a. 552. a. 553. d. 580. a. 592. c. 594. b. 595. b. 596. d.
 — Atheniensis *ἐν τῷ Θέαιων*, 334. a. (apud Platon.)
 Solon, 28. b. c. 67. d. Atheniensis, 280. b. 299. b. 300. b. c. 302. b. 323. b. 432. d. 587. a. 610. b. 620. c. 621. d.
 — *ἐξ ἑλθῶν*, 600. a. 685. d.
 Sonches Archi-Propheeta Egyptius, 303. c.
 Sophistæ, 280. a. d. 361. d. 730. c. 755. d.
 Sophocles, 18. a. 388. b. c. 476. d. 484. a. 550. c. 602. c. d. 603. b. Sophili filius 48. a. 57. d. 181. c. 244. b. Tragicus 422. d. 575. b. 609. d.
 — *ἐν τῷ Ἀϊαντὶ τῷ μάστιγοφόρῳ*, 602. b. *ἐξ Ἀλεξάνδρων*, 621. c.
 — *ἐν τῷ Ἀντιγόνη*, 624. b. 625. d.
 — *ἐκ τῆς Ἐπιφύλης*, 621. b.

- : ἐξ ἰκνόνου, 621.c. Γ — ἐν τῷ πρὸς Ἑλλήτους, 310.
 ἐν Μίνω, 621.c. b. d.
 ἐν τῷ Πηλεῖ, 625.d. — Syrus ἐν τῷ περὶ τοῦ κατὰ
 Sophocles Junior, 19.a. τὴν Σωθῆρα καταρτισμῶ,
 Sofibius, 23.b. 24.c. 460.a. d.
 — Lacon, ἐν χρόνων ἀναρχα- Telenus κυκλώπων μάστις, 334.
 Φῆ, 317.c. c.
 Sorades Byzantinus, 300.c. Telefilla Poetria, 522. b. 523.
 Speufippus, 301. b. b.
 — ἐν τῷ πρὸς Κλειφῶντις πρώτῳ, Telmessius vates in Caria, 334.
 367. a. c.
 ὁ Πλάτωνος ἀδελφιδῆς, Terpander Antifiszus, 308.c.
 418. d. — , 2. d. 333. a. b. 658. d.
 Staphylus, 24. b. Terpsichora αἰδοῖα, 555. d.
 Stasinus, 629. c. Thales, 643. c. Milesius, 42. c.
 Stesichorus Himerzus, 308. c. 296. b. 299. b. 300. a. b. c. d.
 Stoici, 44. a. 136. b. 191. c. 301. a. 302. a. Phoenix 302.
 295. c. 367. b. 384. c. 404. a. c. 332. a. 364. c. 594. d.
 416. c. 421. c. 482. a. 485. a. Theano Crotoniatis, 309. c.
 543. d. 549. d. 574. b. 591. a. — Pythagorica, 492. a. 522.
 c. 593. a. 594. b. 595. b. c. c.
 529. d. 629. b. 720. d. 735. a. Thearides ἐν τῷ περὶ Φύσεως,
 770. b. 774. a. b. 611. c.
 Strato, ἐν τῷ περὶ Ἐυρημάτων, Themis una ex Titanidibus,
 300. b. 301. b. 308. a. 309. c.
 Stratodemus Thegeata, 300. b. Themisto Zoili filia, 522. d.
 Themistocles μεσηφίλῳ αὐτοῦ
 ψῶν, 302. b.
 Theoclymenus vates in Cephalo-
 dia, 334. c.
 Theocritus Sophista, 61. c.

T.

Taraxandra Sibylla, 333. d.
 Tatianus, 465. c. 806. b.

543. b. 584. d. 603. c. 613. d. 620. a. b. d. 622. b. 623. a. b. d. 625. b. 628. a. Poëta Tragicus, 432. c. Scenicus Philosophus, 581. c.
 ἐν τῷ Λιγεί, 622. a.
 ἐν τῷ Αλιξάνδρῳ, 483. d. 621. c.
 ἐξ Αντιγόνης, 621. b.
 ἐν Αντιόχῳ, 348. d.
 ἐν ἑξαμέτρῳ τηρησσι (Meurf. Τηρησσι) 627. a.
 ἐν Ἐρεχθίδῳ, 619. d. 621. b.
 ἐν Ἰωνί τῷ δράματι, 620. d.
 ἐν Κτιμένῳ, 621. c.
 ἐν τῇ Μηθίᾳ, 620. b.
 ἐν τῷ Οἰνεί, 619. d.
 ἐν τῷ Οἰνομάῳ, 625. a.
 ἐκ τῶν Ὁμήρων, 621. b.
 ἐν τῷ Περιθῶδράματι, 603. c.
 ἐν Πρωπίλαῳ, 628. a.
 ἐν Τηλέφῳ, 624. c.
 ἐν τῷ Φοίνικι, 625. a.
 ἐν τοῖς Φοινίσσασιν, 289. d.
 ἐν χρυσοπέπῳ, 627. d.
Euristheus, 15. b.
 Ὁ πῶν Ἑυρωπαϊῶν ποιήσας, 349. a.
Eurystratus, Anaximenis Pater, 301. a.
Eurytus Pythagoreus, 559. d.
Euthydemus, 366. c.
Euthymenes, ἐν τοῖς χρονικοῖς, 327. a.
Excestus, Phocensium Tyrannus, 334. b.
Ezechiel, 304. b.
Ezechiel, ὁ τῶν Ἰουδαϊκῶν τραγωδιῶν ποιητής, ἐν τῷ Πηλεποπομῶν δράματι Ἐξαγωγή, 334. c.
- G.**
- Gajus Julius Nepos** Vates, 334. d.
Galeus vates in Sicilia, 334. d.
Getz, 303. b.
Glaucias, 764. d.
Gnostici, 438. h.
Gnosticus, 411. b. 477. d. 479. c. 520. a. c. Φθόνος δὲ ἀπείρη Γνωστικῶν, 805. a. εἰς τὸν οἰ λέγοντες εἶναι Γνωστικαί, &c. ibid.
Gorgias Leontius. Historicus, 295. d. 629. a.
Grylli filius, (Xenophon) 46. d.
Gymnosophista Indorum, 305. a. 451. c. 481. d. 634. b.
- H.**
- Hæmatita**, 765. c.
Halcyon, 334. a.
Hecataeus, 417. a. 629. a.
 — ὁ τῶν ἰστορίας αὐτῶν ἑξάμηνος, 603. b.
Hegesibulus, 301. a.
Hegesilaus, 301. a. 308. c.
Helenus, 334. c.
Hellanicus, 305. c. 308. a. 321. d. 333. a. 629. a. ejus Δευκάλιαρια, 629. a.
Heracleon, 502. b. 503. a. 804. a.
Heracleotes, ἐν τῷ πρὸς μέγῃ, 351. d.
Heraclides, 25. d.
 — Ponticus, 44. c. 417. a.
 — ἐν τῷ πρὸς χρηστικῶν, 323. d.
Heraclitus, 13. d. 22. b. 33. b. 42. c.

43. a. 90. d. 196. c. 215. a. Baufonis filius, 301. b. 304. c. 315. d. 332. b. 362. a. 369. d. 432. a. 434. c. 476. a. 478. b. 481. a. 494. b. c. 530. d. 591. a. 600. a. 602. d. 603. d. 615. b. 624. c.
- Ephesius, 366. b. 417. a. 549. c. 599. b. 604. a. 629. a.
- *πρὸς τῶν ἀνθρώπων διαλεγόμενον*, 532. b.
- *πρὸς Φύσιον*, 571. c.
- Hercules Vates & Phycus, 306. a.
- Herillus, 416. c.
- Hermas, 679. b.
ἐν τῷ ὁράματι, 360. a.
κατὰ ἀποκάλυψιν, 356. b.
- Hermes Thebanus, 334. b.
— 679. d.
ejus βιβλίοι, 633. d. *αἱ πέντε ἀναγκαῖοι*, 634. a.
- Hermippus Berytius, 306. b.
— *ἐν τῷ πρὸς ἑβδομάτῳ*, 686. c.
- Hermogenes hæreticus, 808. d.
- Herodorus, 306. a.
- Herodotus, 300. d. 306. d. 331. c. 432. d. 625. d.
— *ἐν τῇ πρώτῃ*, 302. a.
ἐν τῷ πρὸς Γλαύκῃ καὶ Σπάρτατι, 627. b.
- Herophile Erythræa Sibylla, 323. c.
- Herus, vid. Zoroaster.
- Hesiodus, 26. b. 48. a. 232. c. 281. a. 287. b. 307. a. 322. b. 323. b. 327. a. 356. c. 575. a. 597. a. 600. c. 603. a. 610. b. 622. b. d. 624. a. 628. d. 629. a. 716. c.
ejus Θεογονία, 16. c.
- Hicesius, vid. Icesius.
- Hieronymus Philosophus, 19. b. Peripateticus, 415. c.
- Hipparchia Cratetis uxor, 523. a.
- Hipparchus Pythagoreus, 574. d.
- Hippasus Metapontinus, 42. c. 296. b.
- Hippias Eleus Sophista, 624. a.
- Hippo, 36. d. Melius, 15. a.
- Hippo filia Chironis, 306. b. 333. d.
- Hippobotus, 300. d.
- Hippocrates Medicus, 627. a.
- Hippodamus Pythagoreus, 404. c.
- Hipponax, 269. b.
Ephesius, 308. d.
- Homerus, 16. c. 18. b. 19. a. b. 20. c. 21. b. 22. c. 23. a. b. 26. d. 37. b. 39. d. 40. a. 49. c. d. 73. c. d. 98. d. 199. d. 202. d. 209. c. 300. b. 302. c. 321. d. 322. a. 323. b. 327. b. c. 378. b. 404. d. 423. c. 433. a. 525. c. 525. a. *ὁ ποιητῶν πρῶτος*, 545. a. 575. a. 561. a. 596. d. 597. c. 598. a. 600. c. d. 604. b. c. 610. c.
- Homerus suppresso nomine, 2. d. 18. a. 24. b. 208. d. 214. c. d.
— *πρὸς Ἐμμελίτην*, 281. a.
ejus Οδυσσεύς, 173. d.
- Hyperides, 625. a. c.

I.

- Jacobus Apostolus, 648. d.
- Jamus in Elide vates, 334. c.
- Idæi Dactyli, 306. a.
- Icesius *ἐν τῷ πρὸς Μυσηρίαν*, 43. a.
- Idmon Vates, 334. d.

- Indorum Philosophi, 494. c.
 Inscriptio templi in Epidaurō,
 551. d.
 Joannes, 648. d. Propheta, 661. a.
 ἐν Δοτικαλίψει, 667. b.
 ἐν τῇ Ὀπισθῆ, 437. b.
 ἐν τῇ μείζονι Ὀπισθῆ, 389. b.
 Jobas seu Juba πρὸς Ἀσσυρίων βασι-
 λῆων, 329. b.
 Jon. Chius, ἐν τοῖς Τριτάτοις,
 333. a.
 Jophon Comicus, ἐν Ἀυλαδαῖς Σα-
 τύροις, 280. d.
 Josephus (Fl.) Judaeus, ὁ πρὸς Ἰου-
 δαίκοις σκεπτικῶς Ἰσραήλ, 341. b.
 Irene Cratini filia pictrix, 523. b.
 Ischomachus, 761. a.
 Isidorus, 31. c. ὁ βασιλεὺς ἕως ἁμα-
 κρι-μαθητής, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Προ-
 φητῶν Παρχῶν ἐξηγητικῶν, 641. c.
 — ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς αὐτῆς σκεπτι-
 κῆς, 641. d.
 — ἐν τῷ πρὸς περὶ ψυχῆς,
 409. b.
 — ἐν τοῖς Ἠθικοῖς, 427. a.
 Isocrates, 625. b. 626. b.
 — ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ, 580. d.
 Ister ἐν τῷ πρὸς τῆς Αἰγυπτίων Ἰστο-
 ρίας, 322. c.
 — ἐν τῷ πρὸς ἰδιότητι ἀθλῶν,
 447. c.
 Italica Sibylla, 323. d.
 Julius Cassianus, ἐν τῷ πρὸς Ἐγγρα-
 τείας ἢ πρὸς ἔννοιαν, 465. b. c.
 — 466. d. 469. d.

L

Lactus ἐν τοῖς Φοινικικοῖς, 326. a. apud

Tatianum male scribitur Chae-
 tus.

Lajus πρὸς τὴν Τρογυδίαν, 388. b.

Lamia Sidonia, 304. c.

Lampas, 761. a.

Laocoon, 334. c.

Lafus Hermioneus, 308. c.

Lalthenia Arcadia, 523. a.

Leander, 300. d.

Leandrius, 29. b. 629. a.

Leo ὁ πρὸς τῶν κατ' Αἰγυπτίων θεῶν
 πραγματευομένων, 322. d.

Leonides Alexandri. Paedagogus;
 109. b.

Lesches Lesbius, 333. a. b.

Leucimus, 416. d.

Leucippus, 301. d. Milesius, 43. d.

Levis, 502. c. Λιββῶν. Dod-
 vnellus legit pag. 44. in Ire-
 nazum.

Linus, 299. b. 575. a. Praeceptor
 Herculis, 323. b.

— Citharoedus, 281. a.

Lucas ἐν τῆς Περιήσει τῶν Ἀποστόλων,
 383. b.

Lycon, 301. b.

Lycophronis Alexandra, 571. c.

Lycurgus, 67. d. 309. b. 323. b.
 336. b. 349. b. 327. a. 328. a. b.
 351. d.

Lycus Peripateticus, 416. d.

Lynceus, 321. c.

Lyricus Vates, 597. c. 613. c.

Lyfias, ἐν τοῖς Ὀρφαικοῖς, 626. c.

M

Macetis Sibylla, 333. d.

Man-

- Manto**, 333. d. Thebis, 334. d. — *ἐν τῷ περὶ τῆς μίζουσι ἄνται πλὴν*
Mantus in Pamphilia Vates, 334. d. *περὶ ἡμᾶς αἰτίας ὡς ἐν-*
Marcio, 433. d. 434. b. d. 435. a. *δαιμονίας τῆ ἐκ τῆ πραγμά-*
των, 417. c.
Ponticus, 436. 469. d. 492. c.
 500. c. 546. b. 762. d. 764. d.
 765. b.
Marcionista, 377. a. 431. b. d.
 432. a.
Matthæus, 502. c.
Matthias, 436. d. 488. a. Apolto-
 lus, 748. c.
 — *ἐν τῆς Παρεδόστοι ὡς Ἰουδαῖν,*
 380. a.
Megasthenes, ἐν τῆ τρίτῃ τῶν Ἰουδι-
 κῶν, 305. d.
Melanippides Lyricus, 602. d.
Melesagoras, 629. a.
Melitus, 505. d.
Menagyrtes, 14. d.
Menander 45. b. 625. a. 713. d. 716.
 b. Pergamenus, 326. a.
 — **Comicus**, 217. c. 421. a. 422.
 c. d. 550. c. 605. c. 606. a.
 610. c. d. 620. a.
 — *ἐν τῷ Δεισιδαίμοσι, 712. b.*
 — *ἐν Ἡρόδοτῳ, ὑποβολιμαίῳ*
δράματι, 49. b.
ἐν Ἱερῆα τῷ δράματι, 49. c.
ἐν Πωλυμέαις, 622. c.
ἐν Ραπιζομένη, 84. b.
Mendefius, vid. Ptolemæus Men-
 def.
Menecrates Medicus, 36. a.
Menexene filia Diodori, Dialecti-
 ca, 523. a.
Metrodorus 643. c. Chius, 43. d.
Democriti auditor, 301. d. Epi-
 cureus, 614. b.
- Miletus**, 203. a.
Minoes, 349. b. 351. d.
Mnesiphilus, 302. b.
Monimus ἐν τῆ τῆ Θανμασίῳ Συνα-
 γωγῆ, 27. b.
Mopsus 334. a. Apollinis filius, Va-
 tes, *ibid.* d.
ejus Martική, 333. d.
Mofchion Comicus, 623. c.
Mosis vita enarratur, 342. sqq.
Musæus, 321. d. 323. b. 575. a. 618.
 d. 624. a. Poeta, 628. d.
ὡς ἐν Θεωρωτῶν, 628. b.
ejus Responſa, 332. d.
Myia Theanus filia, Pythagorea,
 522. d. Poetria, 523. b.
Myrsilus Lesbicus, 20. a.
Myso Cæneus, 299. d.
Mystæ, 285. c. 343. c. 344. a. 406. a.
 560. d.
- N.
- Nausiphanes**, 417. a. Pyrrhonis
 auditor, 301. d.
Nausithous Philippi Pædagogus,
 109. b.
Nazaratus Assyrius, 304. b.
Neanthes, 300. d. Cyzicenus,
 569. b.
Neobe, 321. b.
Nicagoras, 36. b.
Nicander, 33. d. Poeta, 25. a.
Nicanor Cyprius, 15. a.

- Nicias Carystius, 333. d.
 — ἐν τῷ πρὸς Ἀπολλωνίου ὑπὲρ Κα-
 παθῆτικῆς, 626. b.
- Nicolaus, 411. c. 436. b. c.
- Nicolstratus Comicus, 209. d.
- Numa Rex Romanorum, Pytha-
 goreus, 304. d. 548. d.
- Numenius ὁ Πυθαγόρειος Φιλόσο-
 φος, 342. c.
- Nymphodorus, ἐν Νομίμοις Βαρβα-
 ρικοῖς, 43. a.
 — Amphipolitanus ἢ, τρίτη
 νομίμων Ἀσίας, 322. d.
- O.
- Odryæ, 303. b.
- Oenon, 334. c.
- Olympicus, ἐν Σαμιακοῖς, 30. c.
- Olympus Milesius πῶς Ἀλφειὸν ἀε-
 μονίαν ἐφιλοτέλεσε, 307. c.
- Onomacritus Atheniensis, 332. d.
 333. a. 334. c.
- Ophiani, 765. c.
- Oracula, 348. c. 611. b.
- Orator Atheniensis, 40. c.
- Orontopagas Tribunus Militum,
 567. d.
- Orpheus, 299. 433. a. 575. a. 569.
 a. b. 604. c. 607. a. b. c. d. 608. b.
 d. 609. b. 610. a. 611. c. 618. d.
 624. a. c. 629. b. Thracius Sophi-
 sta, 1. a. mysterii Poëta, 11. d.
 13. c. Oeagri filius, 48. c. d. 299.
 b. Musæi discipulus, 332. d. Va-
 tes 334. d. Thracius, 302. c. 321.
- d. 323. b. c. 568. Theologus,
 585. c. d.
 — ἐκ τῆς Διονύσιας Ἀφαισίου, 628. c.
 ἐν τῇ θεογονίᾳ, 628. c.
 ejus Crateres, ἡ εἰς ἁδὴν κατὰ-
 βασις, ἱερὸς λόγος, Πέ-
 πλος, τὰ Φυσικά. 333. a.
- P.
- Panætius, 416. b.
- Pantaclea Diodori filia, Dialectica
 523. a.
- Pantænus, 808. Πανταῖντος ἡμῶν
 ἔλεγεν.
- Panyasis, 22. d. 23. b. 622. a.
 — Halicarnasseus, 628. b.
- Parchor Propheta, 641. c.
- Parmenides Eleates, 42. c. 613. d. au-
 ditor Xenophanis, 301. d. Mag-
 nus, 576. b. 602. d.
 — ἐν τῷ αὐτῷ ποιήματι, 552. c.
- Patrocles Thurius, 19. a.
- Paulus, 648. d. uxoratus, 448. b.
 — ἐν ταῖς Ἑπιστολαῖς 645. c.
 Γαλάταις Ἑπιστολῶν, 468. b.
 πῶς Ἐβραίοις, 645. d.
 ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους, 499. c.
 τοῖς Κολασσαεῦσι, 277. b.
 499. d. 576. c. 645. d.
 ἐν τῇ προτέρᾳ τῇ πρὸς Κοριν-
 θίους Ἑπιστολῇ, 96. d. 112. d.
 420. d. 468. b. 750. a.
 ἐν τῇ δευτέρᾳ, 514. a. 586. c.
 ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους Ἑπιστολῇ.
 372. b. 419. c. 442. a.
- 457.

457. b. c. 477. c. 532. c. Philistus, 620. d.
 538. b. Philo 284. c. 337. d.
 ἐν τῇ ἐπέει πρὸς Τιμόθεον, — ἐν τῷ μαθητικῷ βίῳ, 343. d.
 448. c. Philo Pythagoreus, 305. d. 403. d.
 ἐν τῇ πρὸς Τίτον Ἐπιστολῇ, 299. c. 525. a. Philo ὁ Διαλεκτικὸς ἐν τῷ Μοναζεύῳ,
 523. a.
 Perdix caupo, 761. a. Philochorus, 18. d. 30. d. 326. d.
 Periander Corinthius, 299. c. 300. c. 629. a.
 Pericles, 523. b. — ἐν τῷ πρώτῳ ἐπιματιῶν,
 334. d.
 Peripatetici, 44. a. 374. c. 421. d. Philolaus Pythagoreus, 433. a.
 540. a. 575. d. Philosophus quidam, 405. d.
 Petrus 644. a. 648. d. 736. b. uxoratus, 448. b. Philostephanus, 38. c. 308. a.
 — ἐν τῇ Ἐπιστολῇ, 473. b. — ἐν τῷ ἐπιματιῶν Κύπρου, 38. d.
 ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, 806. d. Philydeus Comicus, 569. b.
 807. c. d. Phocylides, 609. c.
 ἐν τῷ Κυρύμματι, 357. a. Phœnix Achilles Pædagogus, 109. b.
 390. a. 809. b. Phormio Lacon, 334. a.
 — πρὸς τὴν Ἀποστόλων, 678. a. Phoroneus, 67. d. 321. b.
 ἐν ταῖς Πράξεσιν, 646. b. Phoronis Poema, 321. a. 348. d.
 Phanias 333. a. 337. a. Phrygum hæresis, 765. c.
 Phanocles ἐν ἐρωσιν ἢ Καλοῖς 24. b. Phyto Sibylla, 333. d.
 627. c. Pindarus, 262. b. 356. c. 494. a.
 Phanothea, 309. c. 596. c. 613. c. Bœotius, 18. c.
 Phemius, 332. d. 252. b. 323. a. 367. a. Lyricus,
 Phemonoë Delphis, 323. b. 334. d. 610. a. Pythagoreus, 598. b.
 Pherecrates Comicus ἐν Αὐτομολοῖς Thebanus, 308. d. 319. d.
 716. a. — περὶ τῶν ἐν Ἐλευσίῳ Μυσηρίων,
 433. b.
 Pherecydes Syrus, 299. d. 300. d. Pisander Camireus, 628. b.
 323. b. 567. c. 621. a. 643. c. Pisini Lindii Ἡράκλεια, 628. b.
 ejus Θεολογία, 571. c. 642. a. Pittacus, 300. c. Mitylenæus,
 Philemon Comicus, 252. c. 609. d. 299. b.
 627. c. 712. d. Plato Comicus, 628. d.
 — ἐν Συνεφύβῳ, 209. b. — ἐν ταῖς Ἑσπερίαις, 718. a.
 ἐν Ἰπποβολιμαίῳ, 628. d. Plato Philosophus, 44. d. 45. a. c.
 Philinus, 626. b. 46. a. 116. a. 124. c. 150. a. b.
 Philippus Apostolus, 436. b. 502. c. 160. d. 191. b. 192. a. 244. c. 289.
 uxoratus, 448. b. b. 290.

- b. 290. d. 295. c. 299. d. 300. a.
 301. b. 303. a. b. c. 305. c. 338. c.
 342. b. 349. b. d. 351. d. 354. b.
 355. c. 365. a. 366. b. 368. c. 369.
 a. b. 403. d. 407. a. 417. c. d. 418.
 a. 421. c. 423. a. 428. c. 431. b.
 434. d. 466. a. 485. a. 488. d. 523.
 a. 536. d. 543. c. 549. d. 554. a.
 555. c. 560. a. 562. c. 575. a. 579. a.
 d. 583. c. d. 584. c. d. 585. b. 586. a.
 589. c. 590. d. 592. b. d. 593. d.
 594. b. 595. c. d. 596. d. 599. a.
 603. d. 611. d. 613. b. 614. b.
 623. a. 625. a. 626. a. 627. b. c.
 629. b. 643. c. 675. a. 697. c. 761.
 a. 774. a. b.
- Plato ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ, 368. c.
 ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, 575. d.
 ἐν Γοργία, 434. c. 575. c.
 ἐν τῷ Δημοδόκῳ, εἰ δὲ Πλά-
 τῶνος τὸ σύγγραμμα, 315. d.
 ἐν τῇ Ἐπινομίδι, 349. d. 434.
 c. 548. b.
 ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς, 579. a.
 ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐπιστολῇ, 585. c.
 ἐν τῇ πρὸς Ἐρασμὸν καὶ Κορί-
 σκον Ἐπιστολῇ, 598. c.
 ἐν Θεαγητῷ, 294. a. 380. a.
 418. d. 537. a. 552. c. 595. b.
 596. b.
 ἐν Κρατύλῳ, 339. a. 433. a.
 ἐν τῷ Κρίτωνι, 552. a.
 ἐν τῷ Λυσία, 594. b. c.
 ἐν τῷ Μένωνι, 588. c. d.
 ἐν τοῖς Νόμοις, 274. b. 366.
- b. 418. b. 434. c.
 περὶ Ποιητικῆς Ἐραφῆ, 698. a.
 ἐν Πολιτείᾳ, 350. a. 430. d.
 493. a. 575. c. 584. c. 605.
 a. 628. a.
 ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Πολιτείας, 433. d.
 ἐν τῷ δευτέρῳ — 579. d.
 601. a.
 ἐν τῷ τρίτῳ — 481. d.
 ἐν τῷ ἑ — 315. d. 481. a.
 ἐν τῷ ἑβδόμῳ — 599. d.
 ἐν τῷ δέκατῳ — 589. d.
 600. a.
 ἐν τῷ τελευτήῳ — 592. a.
 ἐν τῷ Πολιτικῷ, 293. d. 354.
 c. 356. d. 366. c. d. 368. d.
 ἐν Πρωταγόρῳ, 575. c. 595. b.
 ἐν τῷ Σοφιστῇ, 537. a. 603. a.
 ἐν τῷ Συμποσίῳ, 302. d.
 552. b.
 ἐν τῷ Τιμαίῳ, 303. d. 321. b.
 586. b. 589. a. 591. c.
 594. c. 598. d.
 ἐν Φαίδρῳ, 189. d. 303. c.
 368. a. 552. a. 553. a.
 593. a. 594. b. 595. b.
 ἐν τῷ Φαίδρῳ, 302. d. 433.
 b. c. 434. a. 492. a. 532. b.
 575. c.
 ἐν Φιληβῳ, 197. a.
 ἐν τῷ Χάρμιδι, 303. c.
 ἐν τῷ περὶ ψυχῆς, 303. d.
 572. d.

Plato-

- Platonici, 384. c. 590. d. 629. b.
- Poeta Anonymus, 11. c. 15. d. 26. c. 28. a. 29. d. 37. a. 45. b. 63. d. 70. b. 71. c. 74. a. 105. b. 106. c. 107. a. 154. a. 155. d. 168. a. b. 169. b. 195. d. 202. a. 204. c. 212. a. 227. b. d. 238. a. b. c. 258. c. 165. c. 280. b. 315. a. 414. b. 423. b. 424. b. 432. c. 435. d. 443. c. 479. a. 496. b. 499. a. 531. b. 539. c. 541. d. 553. c. 558. d. 560. c. 576. a. 589. b. 610. c. 685. c. 712. a. 719. b.
- ὁ πρὸς τὴν Δαναΐδα πεπιηκώς, 522. c.
- ὁ πρὸς τὴν Εὐρωπαϊά πεπιηκώς, 349. a.
- ἡ πρὸς τὴν Φορωνίδα — 348. d.
- Poetz, 368. c. 543. d. 578. d.
- Polemo, 23. a. 24. c. 25. c. 301. b.
- Xenocratis familiaris, 419. a.
- ἐν πρὸς τὴν Πηλεΐδῃ, 31. a.
- ἐν πρὸς τὴν Φύσιν βίῃ σαυτοῦ, 717. d.
- Polemo, ἐν τῇ περὶ τῶν πρὸς Τιμόχρον, 30. c.
- Polyaratus Thasius, 334. a.
- Polybus Medicus, ἐν τῷ πρὸς ἑκπεμήτων, 683. b.
- Polydus, 334. a.
- Posidippus, 623. a.
- ἐν τῷ πρὸς Κνήδα, 35. c. 38. c.
- Posidonius, 416. b.
- Postumus Romanus, 496. d.
- Praxiphanes Mitylenæus, 309. a.
- Prodicus, 762. d. Samius, 338. a.
- Chius, 561. a.
- ejus ἀρεταί, 722. d.
- aflectæ, 438. b.
- βίβλος ἀποκρίσεως τῷ αὐτοῦ ἔδει (sc. Zoroastri) ἀνχρῆσι κεντηδύ, 304. b.
- Protagoras, 647. a. Abderitanus, auditor Democriti, 301. d.
- Ptolemæus, ὁ ἑξ Ἀγαστάρχου, ἐν τῷ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, 29. c.
- Ptolemæus Mendesium, ἐν πρὸς ἑξοίς, 320. c.
- Pyrrho, 761. a. Anaxarchi discipulus, 301. d.
- Pyrrhonii, 777. a.
- Pythagoras Samius, 131. b. 274. c. 294. c. 300. c. d. 302. b. c. 303. c. 304. b. 313. b. 332. a. 333. a. 334. a. 342. c. 394. c. 400. a. 417. a. 434. c. 477. c. 535. c. 559. a. c. 560. a. c. 561. b. 575. d. 575. c. d. 590. c. 591. c. 596. d. 805. d.
- Pythagoreus, ἐν τῷ Πλάτωνος περὶ ἀστρονομίας, 293. d.
- Pythagorei, 47. c. 145. c. 369. c. 409. c. 431. b. 435. c. 532.

- b. 543. a. 571. b. 575. a. 580.
 a. 593. c. 614. c. 683. c.
 Pythagorica Symbola, 350. c.
 559. b.
 Pythia, 306. a. 476. b. 680. c.
 Pythocles, *ἐν τρίτῳ περὶ Ὀμοιοῦσας*,
 27. c.
 — Samius, *ἐν πέμπτῳ Ἰταλικῶν*,
 334. d.
 — S.
 Sarmia Sibylla, 333. d.
 Samius, 538. c.
 Sappho, 181. c. 523. b.
 Sarapion, *ἐν πρῶτῳ ἑπτῶν*, 304. c.
 Sarmanæ, 305. b. quos Germa-
 nas vocat Strabo. *Γερμανοί*
 Herodoto memorantur p. 27.
 ed. G.
 Scamo seu Scamnon Mitylenæus?
 308. a.
 Scriptores rerum Atticarum,
 321. d.
 — Britannicarum, 632. b.
 — Persicarum, 632. b.
 Sechnuphis Heliopolitanus, Pla-
 tonis Magister, 303. c.
 Seleucus Mathematicus, 685. c.
 Semanzi Bactrorum, 305. a.
 Sibylla, 17. b. 32. d. 33. a. 41. b.
 50. d. 223. a. 304. c. 323. c.
 333. d. 432. c. 601. c. 604. b.
- Sicinnus Theomistoclis liberorum
 Pædagogus, 109. c.
 Simmius Rhodius, 560. d.
 Simon, 761. 764. d.
 Simonides, 333. b. 383. b. 483.
 c. 493. d. 622. d.
 — *ἐν πρῶτῳ ἑμβόων*, 177. b.
- Silarion Icarus, 308. d.
 Socrates, 461. d. 301. a. b. 311. a.
 315. c. 412. d. 417. d. 434.
 c. 478. b. 523. b. 537. a. 552.
 a. 553. d. 580. a. 592. c. 594.
 b. 595. b. 596. d.
 — Atheniensis *ἐν τῷ ἑσάτῳ*,
 334. a. (apud Platon.)
 Solon, 28. b. c. 67. d. Atheniensis,
 280. b. 299. b. 300. b. c. 302.
 b. 323. b. 432. d. 587. a. 610.
 b. 620. c. 621. d.
 — *ἐξ ἑλθῶν*, 600. a. 685. d.
 Sonches Archi-Propbeta Egy-
 ptius, 303. c.
 Sophistæ, 280. a. d. 361. d. 730.
 c. 755. d.
 Sophocles, 18. a. 388. b. c. 476.
 d. 484. a. 550. c. 602. c. d.
 603. b. Sophili filius 48. a. 57.
 d. 181. c. 244. b. Tragicus 422.
 d. 575. b. 609. d.
 — *ἐν τῷ ἑκτῷ περὶ ἑλισθηνοῦσας*,
 602. b. *ἐξ Ἀλευαδίων*, 621. c.
ἐν τῷ Ἀντιγόνη, 624. b.
 625. d.
ἐκ τῆς ἑλθῶν, 621. b.

- ἔξ ἱερῶν, 615. c. — ἰν τῷ πρὸς Ἑλλήνας, 320.
 ἰν μίση, 621. c. — ἰν τῷ Πηλοῖ, 625. d. — ἰν τῷ περὶ τῆς κατὰ
 τὴν Σωτηρὰ καταρτισμῶ,
 460. a. d.
 Sophocles Junior, 19. a.
 Sofibius, 13. b. 24. c.
 — Lacon, ἰν χερῶν ἀναγρα-
 Φῆ, 317. c.
 Sotades Byzantinus, 300. c.
 Speusippus, 301. b.
 — ἰν τῷ πρὸς Κλειφῶντι πρῶτον,
 367. a.
 ὁ Πλάτων ὁ ἀδελφεὸς,
 418. d.
 Staphylus, 24. b.
 Stasinus, 625. c.
 Stefichorus Himerzeus, 308. c.
 Stoici, 44. a. 136. b. 191. c.
 295. c. 367. b. 384. c. 404. a.
 416. c. 421. c. 482. a. 485. a.
 543. d. 549. d. 574. b. 591. a.
 c. 593. a. 594. b. 595. b. c.
 522. d. 629. b. 720. d. 735. b.
 770. b. 774. a. b.
 Strato, ἰν τῷ περὶ Ἐυρημάτων,
 300. b. 301. b. 308. a.
 Stratodemus Thegeata, 300. b.

 T.
 Taraxandra Sibylla, 333. d.
 Tarianus, 465. c. 804. b.
 — ἰν τῷ περὶ τῆς κατὰ
 τὴν Σωτηρὰ καταρτισμῶ,
 460. a. d.
 Telenus κυκλάπων μάγισ, 334.
 c.
 Telefilla Poetria, 522. b. 523.
 b.
 Telmessius vates in Caria, 334.
 c.
 Terpander Antiffzus, 308. c.
 —, 2. d. 333. a. b. 658. d.
 Terpsichora αἰδοῖα, 555. d.
 Thales, 643. c. Milesius, 42. c.
 296. b. 299. b. 300. a. b. c. d.
 301. a. 302. a. Phoenix 302.
 c. 332. a. 364. c. 594. d.
 Theano Crotoniatis, 309. c.
 — Pythagorica, 492. a. 522.
 c.
 Thearides ἰν τῷ περὶ Φύσεως,
 611. c.
 Themis una ex Titanidibus,
 309. c.
 Themisto Zoili filia, 522. d.
 Themistocles Μενησιφίλου σωστρι-
 ψου, 302. b.
 Theoclymenus vates in Cephale-
 nia, 334. c.
 Theocritus Sophista, 61. c.

- Theodades, 764. d.
- Theodectes Tragicus, 623. c.
- Theodorus Cyrenaeus, 17. a.
- Theodotus Pythagoreus, 496. d.
- Theodotus, 793. b. bis. 794. b. d. 795. a.
- Theognis, 432. c. 572. b. 620. a. c. 622. a. 625. b. 706. c.
- Megarensis, 483. c.
- Theognis Dionysifilia, Dialectica, 523. a.
- ἐν τῷ ὄντι, 572. c.
- Theophrastus, 301. b. 362. d. 643. b. 697. d.
- Eragus, ἐν τῷ ὄντι, 44. b. 308. a.
- ἐν τῷ πρῶτῳ τῶν φυσικῶν αἰτιῶν, 435. d.
- Theopompus, 269. a. 300. d. 334. d. 625. d. 626. d.
- Thespis Atheniensis, 308. d.
- Tragicus, 570. c.
- Thesprotis Sibylla, 323. d.
- Theffala Sibylla, 333. d.
- Thomas, 502. c.
- Thrasyllus, 335. d.
- Thrasymachus, ἐν τῷ ὄντι Λαοισαίων, 624. c.
- Thucydides, ἐν ταῖς Ἱστορίαις, 629. c. 626. a.
- Timaeus, 262. a. 307. c. 334. d. 337. a. 359. a.
- Timaeus Laeetus, ἐν τῷ φυσικῷ βιβλίῳ, 604. a.
- Timo ἐν ταῖς Ἱστορίαις, 301. a.
- Timo Philiatus, 559. d.
- Timocles Comicus, 476. d.
- Timotheus Milesius, 308. d.
- Timotheus Pergamenus, ἐν τῷ περὶ τῶν Φιλοσοφῶν ἀνταρτίας, 496. d.
- Timoxenus Corcyraeus, 333. d.
- Tiresias vates, 74. c. 334. b.
- Titanomachia, 396. b.
- Tragici, 406. c. 423. d.
- Tragedia, 296. b. c. 334. c. 435. a. b. c. 495. d. 563. d. 606. d. 607. a.
- Oreste, 714. a.
- ἐν τῷ ὄντι, 413. d.
- Trobas Iliaci ἠγροῦ, 321. b. 322. c.
- Valentiniani, 363. a. 426. a. 438. b. 765. b. 792. b. c. 793. a. 795. c.
- Valentinus, 469. d. 502. b. 546. a. 764. d. 790. b. 792. b. 793. b. 794. c.

- πρὸς πρῶτον ἑλληνικὴν ἀπὸ τῶν Xenophon, 406. d. 624. b. 625. c.
 πρὸς ἑκτον, 409. c. Atheniensis, 46. d. 601. b.
- ἐν τῇ περὶ φίλων ἑμιλίᾳ, Xiphodres, 567. d.
 641. b.
- ἐν πρῶτῃ ὁμιλίᾳ, 509. b.
- ἐν πρῶτῃ ἑπιστολῇ, 375. d.
- ἐν τῇ πρὸς Ἀραγόποδα ἑπιστολῇ, 450. d.
- Varro, 30. a.
- Xanthus Lydius, 333. b.
- ἐν ταῖς ἑπιγραφομένοις Μαγικοῖς, 431. a.
- Xenocrates, 351. b. 697. d. (male
 Chartaginiensis, 44. a. 590. c.)
 Chalcedonenfis, 419. a. 604. c.
- ἰδία πραγματεῖα περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ζώων τροφῆς, 717. d.
 ἐν τῷ περὶ φρονήσεως, 369. c.
- Xenophanes, 300. c. 302. a.
 711. b.
- Colophonius, 301. c. 601. c.
- Xenophon, 406. d. 624. b. 625. c.
 Atheniensis, 46. d. 601. b.
- Xiphodres, 567. d.
 641. b.
- Z.
- Zaleucus Locrus, 309. a. 352. a.
- Zamolxis Heros Ἰ Πυθαγόρου γινωσκίμων. 497. b.
- Zeno, 414. b. 643. b. 697. d.
 Parmenidis auditor, 391. d.
 Eleates, 496. c. 575. b.
- Zeno Citricus, 253. b.
- Crateris discipulus, 301. d.
 Stoicus, 413. a. 416. a.
 524. b. 584. c.
- Zeno Myndius, 29. c.
- Zethus Musices inventor, 323. b.
- Zopyrus Heracleota, 333. a.
- Thrax Alcibiadis Pedagogus 309. b.
- Zoroastres, Medus, 304. a. Herus
 Armenius, genere Pamphilius, qui est Zoroaster, 598. d.
 599. a.

ΣΧΗΜΑ ΕΚ ΤΩΝ ΘΕΟΔΩΤΟΥ.

Καὶ τῆς ἀνατολικῆς καλλιγνήτης διδασκαλίας κατὰ τὴν ΣΤΑΛΕΝΤΙΝΟΥ Χρῆσις Ἐπιτομή.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

fricentia.

Valentini

erroris, amif-

Πατερ, θεω, παρατιθεμαι σοι εις χειρα το πνευμα μι. Ο προβαλε, φησι, σακίον τῷ λόγῳ ἢ σοφία, τὸ πνευματικόν σπέρμα, τὸτο ζωλοσαμένῳ καθήλθεν ὁ Σωτῆρ. Ὅθεν ἐν τῷ κάθῳ τῆν σοφίαν παρατίθεται τῷ πνευ. ἵνα αὐτὴν ἀπολάβῃ παρα τῷ πατρός, καὶ μὴ κατασχεθῇ ἐν αὐτῷ ἀπὸ τῶν σείσκειν δυναμῶν. Οὕτως πᾶν πνευματικὸν σπέρμα τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς προσημεμένης φωνῆ παρατίθεται ἰ. γὰρ ἐκλεκτὸν σπέρμα φησὶν ἢ καὶ ἐπιθήσει ζωλοσάμενοι ἐπὶ τῆ δουλίᾳ, καὶ κέρην ὀφθαλμοῦ, καὶ κέκασ σιναίτιαι. καὶ ζῶμα τὰ δόξαιτα καταλήγησθαι γένη ἐνοποιεσα εἰς κρίσι.

Valentini. Οἱ δὲ ἀπὸ σταλεντίνου πλάθοντ. φασὶ τῷ ψυχμῶ σώποριον πυγα. ματῳ τῆ ἐκλεκτῆ ἔση ἐν ὑπνῳ ἐπιθήσει ἀπὸ τῷ λόγῳ σπέρμα ἀρ-ερίων ὅπερ ἐστὶ ἀνδρῶν τῶ ἀγγελικῶ, ἵνα μὴ ὑπέστηται. Καὶ τῶτο ἐξυμωσει τῶ δόξαντα καταλήγησθαι. ἐνοποιῶν τῆν ψυχὴ καὶ τῆν σάρκα ἐπὶ καὶ ἐν μέρισμα ὑπὸ τῆς σοφίας προηήθη. Ἰπνῳ δὲ Ἀδάμ ἦν λήθη τῆς ψυχῆς ἢ συν-εχε, μὴ διαλυθῆναι, ὡσπερ τὸ πνευματικόν ὅπερ ἐπιθήσει τῆ ψυχῆ ὁ σωτῆρ. Τὸ σπέρμα ἀπύρροια ἦν τῷ ἀρῆνῳ, καὶ ἀγγελικῶ, διὰ τῶτο λέγει ὁ Σωτῆρ, σώζε σὺ καὶ ἡ ψυχῆ σῶ.

3. Ἐξήλθεν ὁ Σωτῆρ τῆν ψυχῶν ἐξυμωσει. ἐξήλθεν τὸν σπινθῆρα. Δύναμις γὰρ εἰ λόγῳ τῷ Κυρίῳ. Διὰ τῶτο ἐρηκέν. Παμφωτῶ τὸ Φῶς ἡμῶν ἔμπροσθεν ἀνθρώπων. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφυσῶν τὸ πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις, τὸν μὲν χῆν κατὰπτε τίφραν ἀπεφύσα καὶ ἐχώριζεν. Ἐξῆπτε δὲ τὸν σπινθῆρα καὶ ἐζωοποιεῖ.

Incarntio- 4. Ὁ Κύριῳ διὰ πολλῆν ταπεινοφροσύνην ἔχ ὡς ἀγγελῳ-
nis humilicas, ὀφθῆ, ἀλλ' ὡς ἀνδρῆπῳ. Καὶ ὅτε ἐν δόξῃ ὀφθῆ τοῖς Ἀποστό-
λοις

EXCERPTA THEODOTI PRIORA,

atque ex Orientali ita dicta Doctrina

temporibus VALENTINI, Epitomæ.

Interprete FRANCISCO COMBEFIS,

Cujus versio nunc demum videt lucem, descripta ex Autographo ejus, quod servatur
Parisiis in Bibl. P. P. Dominicanorum, via ad
S. Honoratum.

I.

Pater, inquit, in manus tuas commendo Spiritum meum. Quam, inquit, Sapientia carnem produxit; h. e. semen spiritale, hanc Saluator indutus descendit. Quamobrem in passione Sapientiam commendat Patri, ut à Patre eam recipiat, nec in terra detineatur ab his, qui privationem ac defectum ingenerare possunt. In hunc modum omne spiritale semen, i. e. electos commendat eam quam diximus voce. *Electum* autem semen vocamus & *scintillam* à verbo vivificandam, & *pupillam oculi*, & *granum sinapi*, & *fermentum*: genera scilicet quæ ex adverso divisa videantur, fidei tamen communionem unita.

1. Petr. 2, 9.
Ez 42, 3.
Deut. 32, 10.
Math. 13, 32.
& 33.

2. Valentiniani autem ajunt formato corpore animali Eleazar animæ somnum dormienti semen virile à Verbo insatum esse, quod Angelici defluxio est, ne Privatio ac defectus esset. Hocque adeo quæ divisa viderentur fermentasse, in unum cogente animam & corpus quæ & divisa, Sapientiâ autore condita fuissent. Somnus vero Adamo fuit oblivio animæ quam continebat ne dissolveretur, velut Spiritale quod Saluator indidit animæ. Semen defluxio erat masculi & Angelici, idcirco dicit Saluator: *Salvare tuam animam tuam*.

Gen. 19, 17.

3. Veniens igitur Saluator animum è somno excitavit ac *scintillam* accendit. *Ejus* namque sermones virtus sunt. Idcirco ait, *luceat lux vestra coram hominibus*. Post etiam resurrectionem insufflando Spiritum Apostolis, pulverem quidem quasi favillam exsufflabat ac separabat, scintillam vero accendebat & vivificabat.

Joh. 6, 63.
Math. 5, 16.
Joh. 20, 22.

4. Dominus præ multa humilitate sensusque modestia non angeli sed hominis apparuit specie. Cumque adeo in monte se Apostolis in Majestate conspicuum fecit, non sui causa fecit ut se ostend-

osten-

Transforma- λως ἐπὶ τῷ ὄρει ἔδιδε αὐτὸν ἐπαίησεν δεκνὺς αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν
tio Ecclesie ἐκκλησίαν, ἥτις ἐστὶ τὸ γένος ἐκλεκτόν, ἵνα μάθῃ τὴν προκοπὴν
causa. αὐτὴ μετὰ τὴν τῆς σαρκὸς ἔξοδον. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὸ αἶμα Φῶς ἦν
καὶ ἐστὶ τὸ ἐπιφανέν ἐν σαρκί, καὶ τὸ ἐνταῦθα ὀφθέν ἔχον ὑπερὸν τῷ αἶμα, ὡς
δικέκοπτο ἢ ἀνωθεν μετέστη δένδρον, τύπον ἐκ τόπων ἀμείβων, ὡς τὸν μὲν ἐπιλασ-
βεῖν, τὸν δὲ ἀπολαβεῖν, ἀλλ' ἦν τὸ πάντα ὄν καὶ παρὰ τῆ πατρὶ κἀνταῦθα
δυνάμει γὰρ ἦν τῷ Πατρὶ. Ἄλλωςτε ἐχρῆν κἀκεῖνον πληρωθῆναι τὸν λόγον τῷ
Σωτῆρι ὃν ἔπεν. Εἰσὶ σπῆς τῶν ὧδε ἐσηκῶτων, εἰ μὴ γέυσονται θανάτου
ἕως ἀν' ἴδωσι τὸν υἱὸν τῷ ἀνθρώπῳ ἐν δόξῃ. Ἔιδον ἔν καὶ ἐκοιμήθησαν ὃ, τε
Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης.

5. Πῶς ἔν τὴν μὲν ὄψιν τὴν Φωτεινὴν ἰδόντες ἔκ ἐξωλαύγησαν, τὴν δὲ Φω-
την ἀκμῶντες ἔπεισον ἐπὶ τὴν γῆν; Ὅτι ὡς * τυγχάνει ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν,
καὶ ἡ παραδόξαν Φωνὴ μάλλον ἐκπλήσσει. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς τῆς Φω-
της ἀκμῶν ἔκ ἐφοβήθη, ὡς ἀν' πνεύματι ἀκμῶν συνήθει τῆς αὐτῆς Φωτῆς.
Cur celata καθ' ὃ δὲ ἀνθρώπος ἐστὶ μόνον ἀκμῶν, κατεπλάγη. Διὸ καὶ λέγει
transforma- αὐτοῖς ὁ Σωτῆρ, μηδενὶ εἶπητε ὃ ἴδετε. Καίτοι ὡς σαρκικοῖς ὀφθαλ-
tionis gloria. μοῖς τὸ Φῶς ἐώρακισαν, ὡδὲν γὰρ συγγενὲς καὶ ὁμοίον ἐκείνῳ τῷ
Φωτὶ, καὶ ἡ βλάβησις τῷ Σωτῆρι ἐνδυναμώσεν τὴν σάρκα εἰς τὸ θεάσασθαι
ἀλλως τε καὶ ὃ ἡ ψυχὴ εἶδεν, μετέδωκεν κοινωσίῃ τῇ σαρκὶ συμπεπληχθῆναι
αὐτῇ. Τὸ δὲ μηδενὶ εἶπητε, ἵνα μὴ ὃ ἐστὶν ὁ Κύριος νοήσαντες ἀπόσχωνται τῷ
ἐπιβόλῳ τῷ Κυρίῳ τὰς χεῖρας, καὶ ἀτελεῖς ἡ Ὀκονομία γένηται, καὶ ὁ Θά-
ματος ἀπόσχῃ τῷ Κυρίῳ, ὡς μάτην σπειράζον ἐπὶ ἀνήντα. Καὶ ἔτι ἡ μὲν ἐν
τῷ ἦρι Φωνὴ τοῖς ἤδη συνήθει ἐκλεκτοῖς ἐγένετο, διὸ καὶ ἐθαύμασαν μαρτυ-
ρημένῳ τῷ πιστευομένῳ. Ἡ δὲ ἐπὶ τῷ καταμῶ, τοῖς μέλλουσι πιστεῦσαι δὲ καὶ
ἐμελήθη ἡ Φωνὴ, αὐτοῖς προκείμενοῖς ἐπὶ τῇ τῶν νομοδιδασκάλων ἀγωγῇ.
γῆ.

Valentia-
porum por-
tenta ac de-
liria.

6. Τὸ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς
ἦν ὁ Λόγος) αἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου ἕως ἐκδέχονται, ἀρχὴν γὰρ τὸν
μονογενῆ λέγουσιν, ὃν καὶ Θεὸν προσαγορεύουσαι, ὡς καὶ ἐν τοῖς
ἔξῃς ἀντικρὺς Θεὸν αὐτὸν δηλοῖ λέγων. Ὁ μονογενὴς Θεὸς ** ὁ αἶν
ὡς τὸν κόλπον τῷ Πατρὶ, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. Τὸν δὲ Λόγον τὸν ἐν τῇ ἀρχῇ,
τῶτον τὸν ἐν τῷ μονογενῇ, ἐν τῷ νῶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ μητίαι τὸν Χριστὸν τὸν Λό-
γον

* Extrictissima Herodoti sententia lib. 2. sub init.

** In hodiernis Codd. Græcis Evangelii Johannis est υἱός. Sed Θεὸς legit etiam
Origenes 2. contra Cels. p. 104. & Syrus interpres. Ceterum vero noster libro
quois divus salvatur p. 76. ὁ μονογενὴς υἱὸς Θεός. Basil. & Ethiop. transformet ac
si legissent μονογενὴς Θεός.

ostentaret, sed propter Ecclesiam, quæ est *genus electum*, ut 1. Petr. 2, 9. post excessum ejus è carne profectum cognosceret. Ipse enim & in cœlis lumen erat, atque est quod apparuit in carne, & in terris visum est: Non illo posterius quod in cœlo, autve divisum eâ ratione, quod è cœlis translatum est, quasi scilicet locum ex loco mutet, atque alium quidem consequatur, alium autem deserat; Sederat quod ubique † est & apud Patrem & in †† terris, quippe Patris Virtus est. Præterea necesse erat impleri, quod Salvator dixerat: *Sunt quidam de hinc* Matth. 16, 27. *stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis in Majestate.* Luc. 9, 27. Viderunt ergo & obdormierunt Petrus, Jacobus & Johannes.

5. Quomodo igitur videndo faciem lucidam non obstupuerunt, menteque perculsi sunt; auditâ autem voce ceciderunt in terram? Quod nimirum aures plus oculis à fide abhorrerent, ac insolita vox majorem terrorem stuporemque injiciat. Enimvero Johannes Baptista auditâ voce nihil timuit, ut qui in Spiritu audisset, cui ea vox familiaris erat: quatenus verò quis solummodo homo audiat, stupore percellitur. Quamobrem etiam ait illis Salvator: *Nemini dixeritis, quod vidistis.* Atqui nec carnalibus oculis Matth. 17, 9. lumen viderant, nulla enim affinitas aut necessitudo luminis (cum hac carne) sed quatenus Salvatoris virtus ipsa atque Voluntas; videndi vim roburque carni tribuit, præterea verò etiam, quod vidit animâ, sociali membrorum vinculo illi * coherere dedit. Illud autem, *nemini dixeritis*, ne scilicet id quod erat Dominus intelligentes, se abstinerent ne in eum manus injicerent, essetque imperfecta dispensatio, & ab eo mors recederet, quippe quæ frustra se conari sciret. ** Ad hæc etiam, quæ in monte facta vox est, qui jam intelligerent; Idcirco etiam mirabatur quod illi testimonium perhibebatur cui crediderant: In Jordânem autem ad eos facta est qui credituri erant, quamobrem etiam ab eis neglecta est, qui occupati legisperitorum disciplinâ essent.

6. Illud: *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*, Valentiniiani ita exponunt: *Principium*, unigenitum vocitant, quem & Deum nuncupari admittunt, ut etiam in se-

S

quenti-

† In Græco, quod semper vel omnino est. Πάντη & πανταχῶ distinguntur, Act. 17, 3.

†† In Græco & ibi, in monte nempe Thabor, qui apud Hieronymum dicitur *Uabryim*.

* Rectius: quia arduissime cum illis sive cum carne conjuncta erat. Nam συμπεπλεγμέναι h. l. positum pro τῶ συμπ. vel διὰ τὰ συμπεπλεγμένα.

** In Græco additur: ἐπι ἀνθρώπων quod non posset perficere, pro quo Arnoldus: quæ frustra tentatura esset cum qui non posset laedi.

γον καὶ τὴν ζωὴν. Ὄθεν εἰκότως καὶ αὐτὸν λέγει τὸν ἐν τῷ Θεῷ τῷ πῶ ὄντα. Ὁ γέγονεν ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ ζωὴ ἢ ἡ σύζυγος. Διὸ καὶ φησιν ὁ Κύριος, Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ.

Valentiniana
porum pro-
fana Theo-
gonia.

7. Ἄγνωστος ἔν ὁ Πατὴρ ὃν ἠθέλησεν γνωθῆναι τοῖς Ἀποστόλοις, καὶ διὰ τῆς ἐνδυμήσεως τῆ ἑαυτοῦ ὡς ἂν ἑαυτὸν ἐγνωκῶς, πνεῦμα γνώσεως ἕσης ἐν γνώσει προέβηκε τὸν μονογενῆ. Γέγονεν ἔν καὶ ὁ ἀπὸ γνώσεως, τυτέσι, τῆς πατρικῆς ἐνδυμήσεως προελθὼν γνώσις, τυτέσι ὁ υἱός, ὅτι δι' υἱὸ ὁ πατὴρ ἐγνωθῆ. Τὸ δὲ τῆς ἀγάπης πνεῦμα κέκραται τῷ τῆς γνώσεως ὡς πατὴρ υἱῷ, καὶ ἐνδυμήσις ἀληθείας, ἀπ' ἀληθείας προελθὼν ὡς ἀπὸ ἐνδυμήσεως ἡ γνώσις. Καὶ ὁ μὲν μείνας μονογενῆς υἱός εἰς τὸν κόλπον τῆ πατρὸς, τὴν ἐνδυμήσιν διὰ τῆς γνώσεως ἐξηγεῖται τοῖς Ἀποστόλοις, ὡς ἂν καὶ ἐπὶ τῷ κόλπῳ αὐτῆ προβληθείς. Ὁ δὲ ἐνταῦθα ὀφθαίς ἐκ ἑτι μονογενῆς, ἀλλ' ὡς ἑστίδειμον μονογενῆς πρὸς τῆ Ἀποστόλων προσαγορεύεται. Δόξαν ὡς μονογενῆς. Ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν ἐν μὲν τῇ κλίσει πρωτότοκος ἐστὶν Ἰησοῦς, ἐν δὲ πληρώματι μονογενῆς. Ὁ δὲ αὐτὸς ἐστὶ τοιούτων ἐκάστῳ οἷος κεραιχρῶσαι δύναται, καὶ ὑδέποτε τῆ μέναιτος ὁ καταβάς, μερίζεται. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος. Ὁ γὰρ ἀναβάς αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ καταβάς. Ἐμάνα δὲ τῆ μονογενῆς τὸν Δημιουργὸν λέγουσι, διὸ καὶ αὐτὰ τῆς εἰκόνος τὰ ἔργα. Ὄθεν καὶ ὁ Κύριος εἰκόνα τῆς πνευματικῆς ἀναστάσεως περιήρα, τὰς νεκρῶν ἡγήρειν καὶ ἀφάρτετε τὴν σάρκα, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἀποθανυμένος ἡγήρειν.

Catholica
veritas.

8. Ἡμῶς δὲ τὸν ἐν ταυτάτην * Λόγον Θεὸν ἐκστασάμεν βα καὶ εἰς τὸν κόλπον τῆ πατρὸς εἶναι λέγουσι. ἀλλ' ἡμεῖς ὁ Θεός. Πάντα δι' αὐτῆ ἐγένετο, κατὰ τὴν προσεχῆ ἐνεργίαν τῆ ἐν ταυτότητι ** λόγῳ, τὰτε πνευματικὰ καὶ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ. Οὗτος τὸν κόλπον τῆ πατρὸς ἐξηγήσατο ὁ Σωτὴρ. Καὶ Ἡσαίας, καὶ ἀνταπαύσασα τὰ ἔργα αὐτῶν εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν, εἰς τὴν ἐνοχίαν αὐτῶν τὴν ἐν τῇ ἀσκή, ἀφ' ἧς πρώτης ἐνεργεῖται πρωτότοκος πάσης κτίσεως. Ὁ δὲ ἐν ταυτάτητι μονογενῆς, ἔ κατα δύναμιν ἀδιάσπαστον ὁ Σωτὴρ ἐνεργῆς, ἔτρε ἐστὶ τὸ Φῶς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς πρώτου ἐν σκότῳ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἕσης. Καὶ ἡ σκοτία αὐτῆ καταλύθη. Οἱ ἀπὸ

* i. e. idem illud Verbum dicimus Deum in Deo existentem.
** Unius eiusdemque Verbi. Vide tamen Hugonem in consutatione Systematis Faydiantiani de SS. Trinitate p. 83. 89.

quentibus Evangelistis manifeste ostendit, dum ait: *Unigenitus* Joh. 1, 18.
DEus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Nempe verbum hoc, quod
 est in Principio, quod, scilicet in unigenito in mente ac veritate est,
 Christum verbum nunciat & Vitam. Unde merito ipsum quoque
 DEum vocat, qui in DEo mente existat. *Quod factum est in* Joh. 1, 4.
ipso verbo, vita conjux erat, quare etiam ait Dominus: ego Joh. 11, 25.
sum Vita. & 14, 6.

7. Ignotus ergo Pater Æonibus innotescere voluit, sui que
 ipsius consideratione, ut qui seipsum cognovisset, Spiritum scientiæ, qui
 * in Scientia est, unigenitum produxit. Exiit itaque & à scientiâ,
 paternâ scilicet consideratione, quo Scientia, hoc est filius processu,
 quod nimirum Pater per filium cognitus sit. Charitatis autem Spiritus,
 scientiæ Spiritui concretus ac conjunctus est, ut Pater filio, mentis-
 que consideratio Veritati: à Veritate procedens haud secus ac Scientia
 à mentis consideratione. Ac quidem qui mansit in sinu Patris unigeni-
 titus filius, mentis eam considerationem Æonibus per scientiam enar-
 rat, tanquam nimirum ipse è sinu productus sit. Ut autem in terris vi-
 sus est, non jam unigenitus, sed quasi unigenitus ab Apostolo nomi-
 natur, *Gloriam quasi unigeniti*; Quod cum unus idemque Joh. 1, 14.
 sit, in Creatura quidem *Jesus primogenitus*, in plenitudine Coloss. 1, 15.
 autem (Cælorum ** scil.) *unigenitus*. Talis verò cuicumque loco est,
 qualis ab eo capi potest, nec qui descendit unquam dividitur ab eo qui
 mansit, ait enim Apostolus: *Qui enim ascendit, ipse est qui* Eph. 4, 10.
descendit. Imaginem verò unigeniti vocant *** Demiurgum, (nos
 Creatorem dicemus) unde etiam eadem sunt opera imaginis. Quam-
 obrem etiam Dominus imaginem præstans spiritualis resurrectionis
 quos suscitaverat mortuos, non suscitavit carne immunes à corruptio-
 ne, sed velut qui rursus morituri essent.

8. Nos autem † DEum verbum in DEo per identitatem di-
 cimus existere, qui & esse dicatur in sinu Patris inseparatus, indivisus,
 unus DEus. *Omnia per ipsum facta sunt*, per immediatam Joh. 1, 3.
 Virtutem & operationem Verbi, quod ipsum existit in identitate, tum
 nimirum spiritualia & quæ mente intelliguntur, tum quæ sensu percipi
 possunt. Hic Salvator *Patris sinum enarravit.* Isaias quo- Joh. 1, 18.

S 2

que

* In Græco: *quæ in scientia est*, in actu nempe γνῶσεως, ut Pater in actu ἐνθυμησεως.

** Infra sect. 41.

*** Jam expositis Valentianorum opinionibus, Catholicum dogma exponere Autor in-
 cipit, ut notat Combesius.

σατήσαντες καὶ οἱ λαοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκ ἑγνῶσαν αὐτῶν καὶ ὁ Θεὸς ἦν
κατέσχευεν αὐτοὺς.

Idem ex parte. 9. Ἡ πίστις ἕμια, ἀλλὰ διαφορῶν. Ὁ γὰρ Σωτὴρ φησι. Γε-
Fides major & minor. νηθήτω σοι κατὰ τὴν πίστιν. Ὅθεν εἰρηται τὸ μὲν τῆς κλήσεως ἀν-
θρώπων κατὰ τὴν παρουσίαν τῆ Ἀντιχρίστου πλανηθῆσεσθαι ἀδύνατον δὲ τὸς Ἐκλεκτοὺς.
Ὁ δὲ φησι, καὶ εἰ δυνατόν τὸς ἐκλεκτοὺς μὴ. Πάλιν ὅταν λέγει, ἐξέλθετε ἐκ τῶ ὄκου τῆ
πατρὸς μὴ τοῖς κλητοῖς λέγει. Πάλιν τῶ ἐξ ἀποδημίας ἐλθόντι καὶ κατεδηδοκότε τῶ
ἐπαρχόντα, ὡ τὸν στευτὸν ἔθυσεν μόσχον, τὴν κλήσιν λέγει. Καὶ ὅπως ὁ βασιλεὺς
εἰς τὸ δέσπον τῶ γάμου τὸς ἐν ταῖς ὁδοῖς κέκληκεν. Πάντες μὲν ἔν κέκληται ἐπὶ
ἰσῆς. Βρέχει γὰρ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ τὸν ἥλιον ἐπιλάμπει πᾶσιν. Ἐκ-
λέγονται δὲ οἱ μαῖλλον πιστεύσαντες, πρὸς ἕς λέγει. Τὸν πατέρα μὴ εἰδὲς εἰώρα-
κεν εἰ μὴ υἱός. Καὶ ἡμεῖς ἐσὲ τὸ Φῶς τῶ Κόσμου. Καὶ Πάτερ ἄγιε, ἀγίασον
αὐτὸς ἐν τῶ ὀνόματί σου.

Impura hęc 10. Οὐδὲ τὰ πνευματικὰ καὶ νοερά, ἔδὲ οἱ Ἀρχαγγέλοι οἱ
σημῖα, nec πρωτόκτιστοι, ἔδὲ μὴν ἔδ' αὐτὸς ἀμορφῶν καὶ ἀνάθεῶν καὶ ἀσχη-
Ecclesiastica. μάτιςος καὶ ἀσώματός ἰσιν, ἀλλὰ καὶ μορφήν ἔχει ἰδίαν, καὶ σῶμα
ἀνάλογον τῆς ὑπεροχῆς τῶν πνευματικῶν ἀπάντων. Ὡς δὲ καὶ οἱ πρωτόκτιστοι
ἀνάλογον τῆς ὑπεροχῆς τῶν ὑφ' αὐτῶ ὀσίων. Ὅλῶν γὰρ τὸ γεννητὸν ἐκ ἀνέσιον
μὲν, ἔχ ὁμοίον δὲ μορφήν καὶ σῶμα ἔχεισι τοῖς ἐν ταῦδε τῶ κόσμῳ σῶμασιν.
Ἐρῶνα τε γὰρ καὶ θῆλεα τὰ ἐνταῦθα, καὶ διάφορα πρὸς αὐτά. Ἐκεί δὲ εἰ μὲν
μονογενῆς καὶ ἰδίως νοερός ἰδέα ἰδία καὶ ἕσία ἰδία κεχηρημένος, ἀκρως εἰλικρινεῖ καὶ ἡγεμο-
νικατάτη, καὶ προσεχῶς τῆς ἑ πατρὸς ἀπολάουον δυνάμειος. Οἱ δὲ πρωτόκτιστοι,
εἰ καὶ ἀριθμῶν διάφοροι, καὶ ὁ καθ' ἑκάστων περιώρισαι καὶ περιγεγερασται.
ἀλλ' ἡ ὁμοιότης τῶν πραγμάτων ἐνόηται καὶ ἰσότητα καὶ ὁμοιότητα ἐνδείκνυται.
Ὅχι γὰρ τῶδε μὲν πλεόν, τῶδε δὲ ἥττον παρῆσχηται τῶν ἐπτά, ἔδ' ὑπολείπεται
Angeli ἀσρεα- τις αὐτοῖς προκοπή, ἐξ ἀρχῆς ἀπειληφάτων τὸ τέλειον ἀμα-
τιος περιεβί. τη πρώτη γενέσθαι παρὰ τῶ Θεῷ διὰ τῶ υἱῶ. Καὶ ὁ μὲν Φῶς ἀ-
πρόσπον εἰρηται, ὡς μονογενῆς καὶ πρώτοταῶν, ἂ ὀφθαλμὸς ἐκ ἰδέε, καὶ ἔς
ἐκ ἤκαστον, ἔδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη, ἔδὲ ἰσῆται τῶ τοῖστῶν, ἔδὲ τῶν πρω-
τακτίσων, ἔτε ἀνθρώπων. Οἱ δὲ διαπαντός τὸ πρόσωπον τῶ πατρὸς βλέπυσθ.
Πρόσωπον δὲ πατρὸς ὁ υἱός, δι' ἡ γινωρίζεται ὁ πατήρ. Τὸ τῶνν ὀσίων καὶ ὀρώμε-
700

que: *Et retribuam opera eorum in finem eorum*, in cogitationem eorum in animâ existentem, ex quâ primus [†] efficitur primogenitus omnis Creaturæ. Qui autem idem ipse unigenitus est, quò cum indivisâ Virtute Salvator operatur, hic Lux Ecclesiæ est, quæ prius in tenebris & ignorantia versabatur, *Et tenebra eam non comprehenderunt*. Apostatrices scilicet potestates ac reliqui mortales eum non cognoverunt, neque mors ipsum detinuit.

9. Fides non una est, sed diversa. Indeque Salvator ait: *Fias tibi secundum fidem tuam*. Idcirco dictum est, qui vocati fuerant homines, in adventu Anti Christi fore seducendos, impossibile verò esse ut seducantur Electi. Idcirco ait: *Si fieri posses, etiam mei electi*. Rursus cum dicit: *Discedite de domo Patris mei*, vocatis loquitur Parabolâ. Item ejus qui peregre profectus substantiam devoraverat, cui & mactavit vitulum saginatum, ad vocationem perinde pertinet. Ubi etiam Rex ad nuptiarum cœnam eos vocavit qui in viis ac compitis erant. Omnes quidem ex æquo vocati sunt, etenim pluit super justos & injustos, & solem suum cunctis accendit. Eliguntur verò qui majori fide sunt præditi, ad quos ait: *Patrem meum nemo vidit nisi filius*, & *Vos estis lux mundi*, & *Pater sancte, sanctifica eos in nomine tuo*.

10. Neque spiritualia ac intelligentia, nec qui omnium primi conditi sunt Archangeli, quin ne ipse quidem unigenitus informis nullaque specie imbutus & expers figuræ & incorporeus: Sed formam habet propriam & corpus pro ratione ejus excellentiæ quæ cunctis Spiritibus superior existit. Uti etiam qui omnium primi conditi sunt (Archangeli) pro excellentiâ quâ præstant sanctis, qui illis subjecti sunt. Omnino enim quod ortum ac genitum est, non caret illud quidem substantiâ, etsi non similem formam ac corpus habent cum his corporibus quæ in hoc mundo existunt. Masculis enim & foeminis distinguuntur quæ sunt in terris, atque inter se diversa sunt: Ibi autem unigenitus quidem propriæque intelligendi vi præditus specie propria essentiaque propria utitur ac summe pura principalissimaque, ac immediate Patris virtute fruitur. Qui autem primi conditi sunt, quæquam numero distinguuntur, quatenus singuli definiti sunt ac circumscripti, veruntamen similitudo unitatem & æqualitatem & similitudinem attendit. Non enim huic amplius, illi minus ex septem illis collatum fuit, nec quicquam

[†] In Græco: ex quâ primâ. A. primâ.

νον ἀσχημάτισον εἶναι ἔδυναται εἰδὲ ἀσώματον. Ὁρῶσι δὲ ὀφθαλμῶ ἐκ αἰσθητῶ, αἰδὲ οἷα παρέσχεν ὁ πατήρ, νοερῶ

II. Ὅταν ἔν ἐπιθ ὁ Κύριος. Μὴ καταφρονήσῃτε ἐνὸς τῶν μικρῶν τῶντων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, τῶντων οἱ Ἄγγελοι τὸ πρόσωπον τῷ πατρὸς διαπαντός βλέπουσιν, ὡς τὸ προκεντημάτων ὅμοιοι εἶναι οἱ ἐκλεκτοὶ τὴν τελείαν ἀπολαβόντες προκοπήν. Μακάριοι δὲ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. Πρά-
 Animata coe- σαπαν δὲ τῷ ἀσχημάτισε πῶς ἂν εἴη; Σώματα γὰρ ἐπερανίως
 lesia corpora. ἕμορφα καὶ νοερά ὁδὸν ὁ Ἀπόστολος. Πῶς δ' ἂν καὶ ὀνόματος
 Aliis melius in- διάφορα αὐτῶν ἐλέγγο, εἰ μὴ σχήμασιν ἢ περιγεγραμμένα
 anima. μορφή καὶ σώματι; ἄλλα δόξα ἐπερανίων, ἄλλα ἐπιγέσται;
 Ἄλλα Ἄγγέλων, ἄλλα Ἀρχαγγέλων ὡς πρὸς τὴν σύγκρισιν τῶν τῆδε σωματίων,
 ὁσίων ἀσῶν, ἀσώματα καὶ ἀνείδεα, ὡς πρὸς τὴν σύγκρισιν τῷ υἱῷ, σώματα μὲν
 Error de filio, μεμετρημένα καὶ αἰσθητά, ὅπως καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα παρα-
 quem Alius βαλλόμενος καὶ δύνανται μὲν ἰδίαν ἔχει ἕκαστον τῶν πνευματικῶν
 Esquebatur. καὶ ἰδίαν οἰκονομίαν, καθὼς δὲ ὁμοῦ τε ἐγένοντο καὶ τὸ ἐντελὲς αὐ-
 πελήφασαι οἱ πρωτόκτιστοι, κοινὴν τὴν λειτουργίαν καὶ ἀμέρισον.

II. Οἱ πρωτόκτιστοι ἔν τόντε υἱὸν ὀρῶσι καὶ ἑαυτὸς καὶ τὰ ὑποβεθηκό-
 τα, ὡς περ καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι τῶς πρωτοκτίστως. Ὁ δὲ υἱὸς ἀρχὴ τῆς πατρικῆς
 ὑπάρχει Θεῶς, πρόσωπον τῷ πατρὸς λεγόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι νοερὸν πῦρ
 καὶ πνέματα νοερά τὴν ἕσταν ἀποκεκαθαμένους. Φῶς δὲ νοερὸν ἢ μεγίστη προκοπή
 ἀπὸ τῶ νοερῶ πυρὸς ἀποκεκαθαμένως τέλειον, εἰς αὐτὸ ἐπιθυμῶσιν ἄγγελοι παρακί-
 ψαι, ὁ Πέτρος φησίν. Ὁ δὲ υἱὸς ἐτε τῆς καθαρώτερος, ἀπρόσιτον Φῶς, καὶ
 δύναμις Θεῶ, καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον τιμῶ καὶ ἀμώμω καὶ ἀσίλω αἵματος
 ἐλυτρώθημεν, καὶ τὰ μὲν ἰμάτια ὡς Φῶς ἐλαμψεν, τὸ πρόσωπον δὲ ὡς ἡλιος,
 ὡ μὴδὲ ἀντωπῆσαι ἐστὶ ραβδίως.

13. Ὅυτός

quam illis deest ad profectum, qui à primo statim ortu & à principio quicquid est perfectionis adeo per filium acceperunt. Ac ille quidem *lumen inaccessum* vocatus est tanquam unigenitus ac primogenitus, *qua oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt*: nec illi similis quisquam futurus, nec in nobilissimis primisq; Spiritibus, nec in hominibus. Porro *Angeli semper vident faciem Patris*: facies autem Patris filius est, per quem Pater innotescit. Quod igitur videt & quod videtur, omnis expers figuræ aut incorporeum esse non potest. Vident autem non sensibili oculo, sed qualem Pater mentis oculum tribuit.

11. Cum igitur ait Dominus: *ne contemnatis unum ex his parvulis, dico enim vobis, horum angeli vident semper faciem Patris*: quasi in antecessum docet quales futuri electi, dum summo profectu perfectionem nanciscentur. Porro: *Beati mundo corde, quoniam ipsi DEum videbunt*. Ejus autem qui omni figura careat, quomodo facies sit? Cœlestia itaque corpora longe speciosa menteque prædita novit Apostolus; quoniam vero modo etiam distincta illorum nomina diceret, nisi figuris formaque & corpore circumscripta essent. *Alia claritas cœlestium, alia terrestium, alia Angelorum, alia Archangelorum*: Si velut cum terrenis vastisque corporibus quasi astris comparaveris, incorporea sunt formæque expertia, si autem cum filio, certæ mensuræ corpora & in sensum cadentia. Sic & filius ad eum modum cum Patre collatus. Ac quidem quique Spiritus propriam habent virtutem ac propriam providentiæ rationem, quatenus tum simul conditi sunt, tum prima origine conditi sunt, perfectionem munusque commune ac indivisum acceperunt.

12. Prima igitur origine conditi tum filium vident tum se ipsos, tumque etiam inferiora, uti & Archangeli prima vident origine conditos. Filius autem principium est ac origo videndi Patrem, qui Patris facies appelletur. Atque angeli quidem ignis sunt, intelligendi facultate præditi, ac Spiritus intelligentes secundum essentiam depurgati. Ut verò Lux intelligens ab igne intelligente existant, profectus maximus est ejus qui perfecte depurgatus sit, *in qua desiderant Angeli prospicere*, inquit Petrus. Porro filius hæc quoque majori pollet puritate, qui Lux inaccessa ac DEi virtus sit, *ejus (autore Apostolo) pretioso & immaculato & incontaminato sanguine redempti sumus*, cujus quidem vestimenta ut lux splenderunt, facies autem sicut sol, in quam intueri haud proclive sit.

13. Οὗτος ἐστὶν ἄρτος ἐπιβράνιον καὶ πνευματικὴ τροφή. ζωῆς παρεκτι-
 κη κατὰ τὴν βρῶσιν καὶ γνῶσιν. Τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, τῆς Ἐκκλησίας
 δηλονότι. Οἱ μὲν ἔν τὸν ἕρῃσιν ἄρτον φαγόντες ἀπέθανον, οἱ δὲ τὸν ἀληθινὸν
 ἄρτον ἔ πνεύματος ἐδίων ἔ τεθνήξετα. Οὗ ζῶν ἄρτος οἱ ὑπὸ ἔ πατρός δοθεῖς
 οἱ υἱός ἐστι τοῖς ἐδίων βυλομένοις. Οὗ δὲ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, φησὶν, ἡ σὰρξ
 Panis vivus μὲ ἐστὶν, ἡτοι ὡ τρέφεται ἡ σὰρξ διὰ τῆς εὐχαριστίας, ἡ ὅπερ καὶ
 Eucharistia, μᾶλλον, ἡ σὰρξ τὸ σῶμα αὐτῆ ἐστὶν, ὅπερ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἀφ-
 ἱραque Ec- τῶ ἐβράνιον, συναγωγὴ εὐλογημένη. Ταῦτα δὲ ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς
 clesia. ἕστιας τῶν ἐκλεκτῶν κατὰ τὸ ὑποκείμενον γυνομένων, καὶ ὡς τῆ αὐ-
 τῆ τέλος τυζομένων.

14. Τὰ δαιμόνια ἀσώματα εἶρηται, ἔχ ὡς σῶμα μὴ ἔχοντα, ἔχῃ
 γὰρ ἡ σχῆμα, διὸ ἡ συνήθησιν κολάσεως ἔχῃ. ἀλλ' ὡς πρὸς ἔ σύγκρισιν τῶν σω-
 ζομένων σωμάτων πνευματικῶν σπῆ δὲ ὄντα ἀσώματα εἶρηται. Καὶ οἱ Ἄγγελαι
 Sic & Joannes σώματα ἐστὶν, ὁρῶνται γῆν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ σῶμα. Οὗ γῆν
 Theſſalon. in Ἄπόστολος σπείρεται μὲν γὰρ σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται δὲ σῶμα
 VII. Synodo. πνευματικόν. Πῶς δὲ καὶ αἱ κολαζόμεναι ψυχαὶ συνασπείρονται μὴ
 Bironca σώματα ἔσαι; φοβήθητε γῆν, λέγει, τὸν μετὰ θάνατον δυνάμενον
 σπῆτα. καὶ ψυχὴν ἡ σῶμα εἰς Γένναν βαλεῖν. Τοῦ γὰρ φαινόμενον ἡ σπῆ
 καθάρεται, ἀλλ' εἰς γῆν ἀναλλετα. Ἄντικρυς δὲ ἀπὸ τῆ Λαζαρεῖ καὶ τῆ πλουσίῃ
 διὰ τῶν σαματικῶν μεθῶν; σῶμα εἶναι δείκνυται ἡ ψυχῆ.

15. Ὡς δὲ ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα ἔ χαῖα, φορέσαμεν καὶ τὴν εἰκό-
 να ἔ ἐπιβράνιον τῆ πνευματικῆ, κατὰ προκοπὴν τελειύμενοι. Εἰλήν ἔ ἄλλο εἰκόνα
 ποσενδαφοκ. λέγει; ὡς εἶναι σώματα πνευματικά. Καὶ πάλιν ἄρτι βλέπο-
 τε negar. μὲν δι' ἔσοπτον ἐν ἀνίγματι, τότε δὲ πρόσθεν πρὸς πρόσωπον
 ἄντικρυς γὰρ ἀρχόμεθα γινώσκων, ἔδὲ πρόσωπον, ἰδέα, ἡ σχῆμα, ἡ σῶμα.
 Σχῆμα μὲν ἐν σχήματι θεωρετα, ἡ πρόσωπον προσώπων; καὶ ἐπιγινώσκεται τῶ
 γινώσκοντα τοῖς σχήμασι καὶ ταῖς ἕστιας.

16. Καὶ ἡ περὶ τῆ δὲ σῶμα ἔ φησὶ, ἡν αἱ μὲν τὸ ἅγιον πνεῦμα
 ἔ φησὶν, οἱ δὲ ἀπὸ Βασιλείδα τὸν Διάκονον, οἱ δὲ ἀπὸ Ουαλεντίνῃ
 τὸ πνεῦμα τῆς ἐνθυμήσεως ἔ πατρός τῆν κατέλευσιν πεποιθμένων
 ἐπὶ τὴν τῆ Λόγῃ σάρετα.

17. Ἐστὶν

13. Hic est panis Cœlestis & cibus Spiritalis eâ ratione quâ manducatur ac cognoscitur vitam præbens. Lumen hominum, nempe Ecclesiæ. At illi quidem qui cœlestem panem (Manna) manducaverunt, mortui sunt. Qui autem verum Spiritus panem manducat, non moritur: Filius, panis vivus est, à Patre datus his qui velint manducare. *Panis autem, inquit, quem ego dabo, caro mea est, sive id quo nutritur caro per Evcharistiam, sive, (quod & potius) caro ejus corpus est, quod est Ecclesia panis cœlestis, benedicta coadunata societas. Forte autem, quod Electi, ratione subjecti ex eadem substantia conditi sunt, & ut qui ejusdem finis consortes erunt.*

14. Dæmonia corporis expertia dicta sunt esse, non quasi corpus non habeant, nam & figura prædita sunt, eamque ob rem tormentorum ac cruentus sensum percipiunt: sed habita ratione corporum spiritualium quæ salute donantur, cum umbra sint incorporea seu corporis expertia appellata sunt. Angeli quoque corporei sunt, nam certe videntur. Sed & anima corpus est. Denique ait Apostolus: *feminatur quidem corpus animale, surgit vero corpus Spiritale.* 1. Cor. 15. 44. Quoniam autem etiam modo quæ torquentur animæ, cum ipsæ corpora non existant, sentiunt dolentque. Denique, *timete,* ait, *cum qui post mortem potest animam & corpus in Gebennam mittere.* Quod Math. 10. 28. enim oculis subjectum est, non igni purgatur, sed in terram resolvitur. Palàm vero Lazari ac Divitis exemplo per membra corporea, esse animam corpus monstratur. Luc. 16. 24.

15. Porro: *sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis,* nempe Spiritalis, per profectum perfectionem adepti. Cæterum imaginem rursus vocat, quod sint corpora spiritualia. Ac rursus: *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Statim enim atque incipimus cognoscere, non præsto facies est, speciesque & figura & corpus. Figura itaque figurâ conspicitur, & facies facie, notaque ac insignia ex figuris & essentis agnoscuntur. 1. Cor. 13. 12.

16. Columba quoque corporali apparuit specie, quam alii quidem dicunt Spiritum Sanctum, Basilidiani vero Ministrum: Valentiniiani autem Spiritum considerationis, seu Cogitationis Patris, qui in Verbi carnem descenderit. Luc. 3. 22.

17. Ἔστι Ἰησοῦς καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Σοφία δι' ἄλλων κρείσιν τῶν σωμάτων δυνατὴ κατὰ τὴν Οὐαλεντιανῶν. Ἡ γυν' ἀνδρακίνη μίξις ἢ κατὰ γάμον ἐκ δυοῦν μεμιγμένων σπερμάτων ἐνός γίνεσιν καρδίᾳ ἀποτελεῖ. Καὶ τὸ σῶμα εἰς γῆν ἀνακλιθεὶν κέκεται τῇ γῆ, καὶ τὸ ὕδωρ τῷ ὕδατι, τὰ δὲ κρεῖττω καὶ διαφορώτερον σώματα ῥαδίαν ἴσχει τὴν κρείσιν. Πνεῦμα γυν' πνεύματι μίγνεται, ἡμεῖς δὲ δοκῶν κατὰ παράθεσιν τῆτο γινώσθαι, ἀλλ' ἔκ κατὰ κρείσιν. Μήτι ἐν ἡθείᾳ δυνάμει διήκουσα τὴν ψυχὴν ἀγαθῶν αὐτὴν κατὰ τὴν τελευταίαν προκοπὴν. Ὁ γὰρ Spiritualem πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ. Ἡ γὰρ δυνάμει ἔκ κατ' ἐσίαν διήκει ἀλλὰ κατὰ δυνάμειν καὶ ἰσχύιν. Παρακαλεῖται δὲ τὸ πνεῦμα τῷ πνεύματι, ὡς τὸ πνεῦμα τῷ πνεύματι.

Incarnatio Angelis visibilis & angelis invisibilis & angelis Justis.

18. Ὁ σωτὴρ ἄφθνη κατιὼν τοῖς Ἀγγέλοις, διὸ καὶ ἐυαγγελίσαστο αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ Ἀβραάμ καὶ τοῖς λοιποῖς δικαίοις τοῖς ἐν τῇ ἀναπαύσει ἔσιν ἐν τοῖς δεξιῶν ἄφθνη. Ἡγαπησάσθαι γὰρ, φησὶν, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν τὴν ἐν οὐραῖς παρουσίαν. Ὄθεν ἀναστὰς ὁ Κύριος ἐυαγγελίσαστο τὴν δικαίαν τὴν ἐν τῇ ἀναπαύσει, καὶ μετέστην αὐτοῖς καὶ μετίδων, καὶ πάντες ἐν τῇ σκιά αὐτοῦ ζήσονται. Σκιά γὰρ τῆς δόξης τῆς σωτῆρος τῆς παρὰ τῷ πατρὶ ἢ παρουσία ἢ ἰταῦθα. Φωτὸς δὲ σκιά ἢ σκότος ἀλλὰ φωτισμὸς ἐστίν.

19. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἔκ κατὰ τὴν παρουσίαν μόνον ἀνδρῶν γενόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀρχῇ ὁ ἐν ταυτότητι λόγος κατὰ περὶ γραφὴν καὶ ἔκ κατ' ἐσίαν γενόμενος, ὁ ἦος. Καὶ πάλιν Quod se quasi in corpore incluit in homine. σὰρξ ἐγένετο διὰ Προφητῶν ἐκγόνησας. Τέκνον δὲ τῷ ἐν ταυτότητι λόγῳ ὁ σωτὴρ ἄφθνη. Διὰ τῆτο ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἐστίν, ζωὴ δὲ ὁ Κύριος. Καὶ ὁ Παῦλος, Ἐίδουσι τὸν καιρὸν ἀνδρακίον τὸν κατὰ Θεὸν κληθέντα. Οἷον, εἰς αὐτὸν πίστευσον τὸν ὑπὸ τῷ Θεῷ κατὰ Θεὸν τὸν ἐν Θεῷ Λόγον κληθέντα. Διὰ τῆτο δὲ τὸ, κατὰ Θεὸν κληθέντα, τὸ εἰς ὃ μέλει τέλει προκοπῆς φθάνει ὁ ἀνδρακίον, μνησὶν, ἐπ' ἴσης τῷ ἀπεθάλετο εἰς ὃ ἐκλήθη τέλει. Καὶ ἐπὶ σαφέστερον καὶ διαρρήδην ἐν ἄλλοις λόγοις. Ὁ ἐστὶν εἰκὼν τῷ Θεῷ ἢ ἀφάρατος. Ἔστα ἐπιφέρει. Πρωτότοκος πάσης κτίσεως... Λοφάτε μὲν γὰρ Θεὸν εἰκόνα τὸν Λόγον τῷ ἐν ταυτότητι. Πρωτότοκον δὲ πάσης κτίσεως, γεννηθεὶς ἀπαθῶς, κλίσις, καὶ γενετικῶς τῆς ὅλης DEUS & homo, ἐγένετο κτίσις τῆ καὶ ἐσίαν. Ἐν αὐτῷ γὰρ ὁ Πατὴρ τὰ πάντα

17. Est JESUS & Ecclesia & Sapientia juxta Valentinianos, potens mixtio, quæ per universa corpora deditur. Humana itaque socialis nuptiarum mixtio ex duobus commixtis seminibus unius infantis ortum efficit, corpus item in terram resolutum terræ commiscetur, & aqua vino. Quæ autem nobiliora sunt & excellentiora corpora, faciliorem habent mixtionem. Spiritus itaque Spiritui miscetur. Arbitror autem id fieri per juxta positionem. Numquid igitur Divina virtus pervadens animam, supremam eam profectus sanctitate imbuit? DEUS enim Spiritus ubi vult spirat. Etenim virtus non essentia ratione pervadit sed virtutis ac potentia, Adjacet vero Spiritui, sicut Spiritus animæ.

18. Salvator Angelis visus est cum in terras descenderet, quamobrem etiam ejus adventus nuncium attulerunt. Sed & Abraham ac justis reliquis, cum essent in requie (in dextris visus est) exultavit enim, inquit, ut videres diem meum; mei scilicet in carne adventus. Hincque adeo resurgens, justis qui erant in requie, Dominus evangelizavit, eosque deduxit & transtulit, & omnes in umbra ejus vivent. Umbra enim claritatis Salvatoris quæ est apud Patrem, ejus in mundum adventus est. Lucis vero umbra, non tenebræ sed illuminatio est.

19. Et Verbum caro factum est, non solum adventus factum homo, verum etiam in principio idem ipsum Verbum (filius nimirum) per circumscriptionem, non ipsa essentia ratione factum: ac rursus caro factum est operando per Prophetas atque eos affluendo. Porro Salvator ejus verbi quod idem ipsum & filius dictus est, propterea in principio erat verbum, & verbum erat apud DEUM. Quod factum est in ipso, vita erat, Vita autem Dominus est. Paulus quoque: induico novum hominem qui secundum DEUM creatus est. Ac si diceret, in illum crede, qui à DEO secundum DEUM in DEO verbum creatus est. Potest autem quod ita dictum est, secundum DEUM creatus est, finem profectus designare, quo homo debet evadere, pari ratione ac illud: amisit in quem erat creatus finem. Atque adhuc clarius ac disertius in aliis ait: Qui est imago Dei invisibilis, tumque subdit: primogenitus omnis creatura. Invisibilis quidem DEI imaginem verbum verbi dicit, ipsius nimirum quod in identitate existit; primogenitum vero omnis creaturæ, quod impassibiliter genitus, creator autorque omnis creaturæ ac essentia effectus est. In eo enim Pater omnia condidit, unde & formam servi dictus est assumisisse, non

τω ἐπιλήσων , ἴδεν καὶ μορφήν ἄλλω λαβεῖν εἴρηται ; ἢ μόνον σάρκα κατὰ τὴν παρουσίαν , ἀλλὰ δὲ τὴν ἑσῖαν ἐκ τῆ υποκείμενῃ . Δεῖλη δὲ ἡ εἰσὶν , ὡς ἐν παρθεῖνι , καὶ υποκείμενῃ τῇ θεαστηρίῳ καὶ κυριωτάτῃ αἰτίᾳ .

20. Τὸ γὰρ ἔκπερ ἐσοφῶρε ἐγέννησάδου , ἴδεν ἔκπερ ἔκπερ , ἐπὶ τῷ πρῶτοντις Θεῷ λόγῳ , καὶ πρὸ ἡλθῆ καὶ σελήης , καὶ πρὸ πᾶσῶν κτιστάων τῶν ὄντων σῶ .

Valentiniano- 21. Τὸ , κατ' εἰκόνῃ Θεῷ ἐποίησεν αὐτὸν , ἀρσικὴ καὶ ἴπῳ
rum Creatio. καὶ ἐποίησεν αὐτὸν . Τὴν προβολὴν τὴν ἀρσικὴν Φύσιν αὐτῶν Οὐρανίου
ναιὸν τῆς Σοφίας λέγεσθαι , ἀφ' ἧς τὰ μὲν ἀρσικὰ ἀγγελοῦ καλέσῃ , τὰ δὲ
λυσὰ δὲ αὐτῆς ; τὸ δαιμόνιον πνεῦμα . Ὅπως καὶ ἐπὶ τῷ ἄδῳ τὸ μὲν ἀρ-
σικὸν ἔμεθεν αὐτῷ . πᾶν δὲ τὸ θηλυκὸν σπέρμα ἀρα ἀπὸ αὐτῶν ἕνα γέγονεν ,
ἐκ τῆς Οὐρανίου ἀφ' ἧς αἱ θήλαι , ὡς ἀπὸ ἐκείνου οἱ ἀρσικοί . τὰ δὲ ἀρσικὰ
niani animi- μετὰ τῷ λόγῳ συστάσῃ , τὰ θηλυκὰ δὲ ἀπαρσικὰ γίνονται ἐν τῷ
rum blasphe- τοῖς Ἀγγέλοις καὶ εἰς πλῆρωμα χριστοῦ . διὰ τῆτο ἡ ἡμεῖς
mātic alia. ἀνδρῶν μετατιθεσθαι λέγεται ; καὶ ἡ ἐκκλησία εἰς Ἀγγέλους .

22. Καὶ ὅταν εἴπῃ ὁ Ἀπόστολος . . . Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι
ὑπὲρ τῶν νεκρῶν ; ὑπὲρ ἡμῶν γὰρ , φησὶν . οἱ Ἀγγελοὶ ἐβαπτίσαντο , ὡν ἐσμὲν
μέρη . Νεκροὶ δὲ ἡμεῖς οἱ νεκρωθέντες τῇ συστάσει ταύτης . ζῶντες δὲ ἡμεῖς ἀρσικοί
δὲ μὴ μεταλαβόντες τῆς συστάσεως ταύτης . Εἰς νεκροὶ ἢ ἐγείρονται , τί (καὶ) βαπτί-
ζόμεθα ; ἐγειρόμεθα ἔν ἡμῖς , ἰσάγγελοι τοῖς ἀρσικοῖς ἀποκατασταθέντες , τοῖς μέ-
λεσι τὰ μέλη εἰς ἔνωσιν . Οἱ βαπτιζόμενοι δὲ , φησὶν , ὑπὲρ ἡμῶν τῶν νε-
κρῶν , οἱ Ἀγγελοὶ εἰσιν οἱ ὑπὲρ ἡμῶν βαπτιζόμενοι , ἵνα ἔχοντας καὶ ἡμεῖς τὴν
ἀνομα μὴ ἐπισχεθῶμεν , κωλυθέντες εἰς τὸ πλῆρωμα παρελθεῖν τῷ ὄρα καὶ τῷ
σαυρῷ . Διὸ καὶ ἐν τῇ χειροθεσίᾳ λέγουσιν ἐπὶ τέλος . Εἰς λύτρωσιν Ἀγγελικῆν
ταύτην , ἢ καὶ Ἀγγελοὶ ἔχουσιν , ἵνα ἢ βεβαπτισμένῳ ὁ τὴν λύτρωσιν κομισά-
μενῳ τῷ αὐτῷ ὀνόματι , ὡ καὶ ὁ Ἀγγελῶ αὐτῷ προβεβαπτισθῆ . Ἐβαπτίσαντο
δὲ ἐν ἀρχῇ οἱ Ἀγγελοὶ ἐν λυτρώσει τῷ ὀνόματι τῷ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ περιεργῇ
κωλυθέντι καὶ λυτρωσαμένῳ αὐτόν . Ἐδέησεν καὶ λυτρώσεως καὶ τῷ Ἰησοῦ , ἵνα
μὴ κατασχεθῇ τῇ ἐννοίᾳ ἢ ἐνετέθῃ τῷ ὑπερήματι προσερχόμενῳ διὰ τῆς Σο-
φίας ; ὡς φησὶν ὁ Θεόδοτος .

Valentiniano- 23. Τὸν Παρακλητὸν οἱ ἀπὸ Οὐαλεντινῶν τὸν Ἰησοῦν λέγου-
rum Paracletus. σιν , ὅτι πλήρης τῶν δωμάτων ἐλήλυθεν ὡς ἀπὸ τῶ ὄρα προελθὼν .
Χρ-

solùm carnem per adventum, verùm & essentiam ex subjecto. Est autem sèrva essentia seu substantia ; ut quæ patibilis & obnoxia, nec non, efficaci summeque dominatrici causæ autorique subjecta sit.

20. Qvippe illud: *ante luciferum genui te*, sic intelligimus de Verbo quod prima ortum origine est, & quod ejus nomen esse dicitur ante Solem & Lunam & omnem Creaturam.

21. Illud: *ad Dei imaginem fecit illos, masculum & feminam creavit eos*, optimam ajunt Valentiniani sapientiæ productionem vocari, ex qua qui masculi sunt, electio sunt, fœmina vero vocatio, & quidem masculos vocant angelos, fœminas vero seiplos præstans semen atque nobile. Sic & in Adamo quod virile est illi mansit, quicquid vero fœmininum, semen scilicet, ex illo Eva exitit, ex qua fœminæ sunt, quemadmodum ab illo masculi: masculi igitur cum Verbo recepti sunt, fœminæ vero in viros protractæ angelis adunantur & in plenitudinem veniunt, id in causa est, cur mulier in virum, hujusque temporis Ecclesia in angelos mutari dicatur.

22. Cumque ait Apostolus, *alioqui, quid facient qui baptizantur pro mortuis*, pro nobis, inquit baptizati sunt Angeli quorum membra sumus, mortui autem sumus nos quorum extincta vita lucis hujus constitutione ac statu: Videntes vero & masculi qui ejus expertes extitere. Si mortui non resurgunt, ut quid & baptizantur? fixurum igitur ut resurgamus, angelis pares, inter viros recepti, membris ut uniamur restituti, qui autem baptizantur pro nobis mortuis, angeli sunt qui pro nobis baptizantur, ut nos quoque qui habemus nomen non impediamur ingredi in plenitudinem per terminum ac crucem. Idcirco etiam in manuum impositione dicunt in fine: *in redemptionem angelicam*, h. e. quam & angeli habent, ut sit baptizatus qui suo nomine redemptionem consecutus est, quo & angelus qui in illo prior baptizatus est. In principio autem baptizati sunt angeli in redemptione nominis ejus qui super Jesum in columba descendit ipsumque redemit: opus autem fuit redemptione & ipsi Jesu, ne detineretur cogitatione defectus cui addictus fuerat accedens per sapientiam, & auctor Theodotus est.

23. Valentiniani Paraclerum, Jesum vocitant, quod plenus Æonum velut ab universo progressus venerit. Christus enim relicta à qua erat productus sapientia auxilium rogavit, propensaque

Χρῆς γὰρ καταλείψας τὴν προβαλῶσαν αὐτὸν σοφίαν, εἰσελθὼν εἰς τὸ πλήρωμα ὑπὲρ τῆς ἐξῆ καταλειφθείσης σοφίας ἤγησάτο τὴν βοήθειαν, καὶ ἐξ εὐδοκίας τῶν Λιῶν Ἰησὺς προβάλλεται Παράκλητῶ τῶ παραδόντι Λιῶν. Ἐν τῷ δὲ Παρρακλητῆ ὁ Παῦλῶ ἀναστάσις ἀποβολὴ γέγονεν, αὐτίκα μετὰ τὸ καθῆ τῷ Κυρίῳ καὶ αὐτὸς ἀπετάλη κηρύσσειν. Διὸ καὶ καθῆ ἕτερον ἐκήρυξε τὸν Σατῆρα γεννητὸν καὶ παθῆτὸν διὰ τῆς ἀρίστου, ὅτι τῶτον γινώσκων δυήθῆτες κατὰ τὸν τόπον τῶτον δεδίασιν, καὶ κατὰ τὸ πνευματικὸν ἐξ ἀγίας πνεύματῶ καὶ παθῆντας ὡς οἱ δεξιοὶ ἀγγελοὶ γινώσκουσιν. Ἰδίως γὰρ ἕκαστῶ γνωρίζει τὸν Κύριον, καὶ ἔχῃ ὁμοίως πάντες τὸ πρόσωπον τῆ Πατρός ὁρῶσιν οἱ ἀγγελοὶ τῶν τῶν μικρῶν τῶν ἐκλεκτῶν τῶν ἐσομένων ἐν τῇ αὐτῇ κληρονομίᾳ καὶ τελειότητι. Τάχα δὲ τὸ πρόσωπον ἐστὶ μὲν καὶ Πατὴρ καὶ υἱός. Ἐστὶ δὲ καὶ ὅσον καταληπτὸν τῶ πατρός δι᾽ οὗ διδασκαλῆται Θεοῦσι. Τὸ δὲ λοιπὸν ἀγνωστον ἐστὶ τῶ Πατρός.

24. Λέγουσιν οἱ Οὐαλεντινῶναι ὅτι ὁ κατὰ ἐς τῶν Προφητῶν ἔσχεν ἰδῆν ἢ ἢ utraq; πνεῦμα ἐξάρτεον εἰς διακονίαν, τῶτο ἐπὶ πάντας τῆς τῆς Ἐκκλησίας ἰερε Spiritus ἐξεχῶθη. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶ πνεύματῶ, ἰάσεις καὶ προ- & DEUS. Φηταῖα διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτελῶνται. Ἀγνοῦσι δὲ ὅτι ὁ Παρρακλητῶ προσεχῶς ἐνεργῶν νῦν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς αὐτῆ βίας ἐστὶ καὶ δυνάμειος τῶ προσεχῶς ἐνεργῶσαντι κατὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην.

Angelus. 25. Τὸν Ἀγγελον ὠρίσαντο οἱ ἀπὸ Οὐαλεντινῶν λόγων ἀπαγγελίαν ἔχοντα τῶ ὄντῶ. Λέγουσι δὲ καὶ τῆς Λιῶνας ὁμωνύμως τῶ λόγων Αποστολῆ 12. fi. λόγος. Οἱ Ἀπόστολοι, φησι, μετετέθησαν τοῖς δεκαδύο ἡμέραις. Ὡς ἔστὶ Spiritalia. γὰρ ὑπὲρ ἐκάνων ἢ γένεσις διοικῶνται, ἔστωσ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀναγέννησις.

26. Ὁρῶνται τὸ ὄρατὸν τῶ Ἰησῶ. Ἡ σοφία καὶ ἡ Ἐκκλησία ἦν τῶν σπερμάτων τῶν διαφερόντων ἢ ἐξολίσσατο διὰ τῶ σαρκίς, ὡς φησὶν ὁ Θεόδοτῶ. JESUS ofium Τὸ δὲ ἀόρατον ὄνομα ὅπερ ἐστὶν ὁ υἱὸς ὁ μονογενής. Ὁθεν ὅταν & ὄντῶ τεκ- ἤπῃ ἐγὼ εἰμι ἢ Θῆρας, τῶτο λέγει ὅτι μέχρι τῶ ὄντῶ, ἔ εἰμι ταιουα. ἐγὼ, ἐλεύσεσθε οἱ τῶ διαφερόντῶ σπερματῶ. Ὅταν δὲ καὶ αὐτὸν εἰσερχῆται, καὶ τὸ σπέρμα συνιστρέχεται αὐτῶ εἰς τὸ πλήρωμα διὰ τῆς θύρας συναχθῆν καὶ εἰσαχθῆν.

27. Ὁ ἱερεὺς εἰσιὼν ἐντὸς τῶ καταπετάματῶ τῶ δευτέρῃ, τό, τῆ πέταλον ἀπειθῆ παρὰ τῶ θυσιαστήριον τῶ θυμιάματῶ, αὐτὸς δὲ ἐν ἐσθῆ τῶ ἐν

Æonum voluntate Jesus Paracletus præficitur seculo præterlabenti, in Paracleti vero figura. Paulus resurrectionis Apostolus extitit, statim enim à Domini passione ipse quoque prædicatum missus est, idcirco tum secundum hominem Christum ortu genitum mortiq; obnoxium ac patibilem prædicavit propter illos qui optimi sunt, quod cum illis datum sit ut eum cognoscerent ut ad hunc locum venerint, metu afficiuntur: tum juxta id quod spiritale ex Spiritu sancto & Virgine, ad eum modum, quo qui dextri sunt angeli cognoscunt. Propria enim singuli ratione Dominum cognoscunt, nec similiter omnes angeli hominum pusillorum electorum, qui ejus futuri sunt hereditate & perfectione, vident faciem Patris. Forte vero facies quidem etiam filius est: Est adeo etiam quicquid Patris docente Filio comprehensum vident. Quod autem Patris reliquum est, id ignotum est.

24. Dicunt Valentiniani, quem singuli Prophetarum singularem Spiritum ad ministerium habuerunt, hunc super omnes qui de Ecclesia sunt fuisse effusum, idque adeo in causa esse, cur (signa Spiritus) sanitates & Prophetiæ per illos fiant qui de Ecclesia sunt. Nesciunt verò Paracletum, cujus nunc afflatu immediate Ecclesia agitur, ejusdem substantiæ ac virtutis esse cum illo qui & ipse in Veteri Testamento immediate afflabat & operabatur.

25. Angelum Valentiniani definiunt: Verbum ejus quod est, habens annunciationem. Ajunt vero etiam Æonas eodem ac Verbum censei vocabulo, non eadem omnino ratione. Apostoli, inquit, in duodecim signa translati sunt, eorumque vicem susceperunt. Quemadmodum enim generis rerumque ortus ab illis disponitur, ita regeneratio ab Apostolis.

26. Videtur id quod Jesu visibile est. Sapientiâ & Ecclesia ex præstanti erat semine, quam eum per carnem ac corpusculum induisse autor est Theodotus. Invisibile autem nomen, quod est unigenitus filius. Unde cum dicit: *Ego sum ostium*, hoc dicit: ad terminum usque qui sum ego, venietis, qui de præstanti semine estis. Cum vero ipse quoque ingrediatur, semen etiam una cum eo in plenitudinem ingrediatur, quod videlicet per ostium unâ colligatur atque inducatur.

27. Sacerdos intra secundum velamen ingrediens tum laminam ponebat ad altare incensi, tum ipse in silentio insculptum in corde nomen habens ingrediebatur. Nempe signifi-

Matth. 12, 10.

Hebr. 1, 14.

Joh. 10, 7.

Exod. 28, 39.

Levit. 16, 4.

ἐν τῇ καρδίᾳ ἐγκρασαζόμενον ὄνομα ἔχων εἰσῆι. Δεικνύς τὴν ἀπόθεσιν τῆ κα-
 Et hæc ad erro- θάπερ πελάκι. Χρυσὲ καθαρεῖ γυνομένη καὶ κέφι δια τὴν κά-
 rem spectant θασιν τῆ ὡπερ σώματι τῆς ψυχῆς ἀπόθεσιν, Ἐν ᾧ ἐγκρα-
 abolendorum ραίλο τὸ ὄνομα τῆς θεοσεβείας, δι ἧ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς
 ærumum cor- ἐξουσίας ἐγνωσκετο τὸ ὄνομα περικείμενον. Ἀποτίθεται δὲ τῆτο
 porum, τὸ σῶμα τὸ πέταλον τὸ ἀβαρὲς, γυνομενον ἐκτός τῆ καταπε-
 τάσματος τῆ δευτέρῃ ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ, ὃ εἰν δεύτερον ὀλοσχερὲς κατα-
 πέτασμα τῆ καρτός, παρὰ τὸ θυσιασῆριον τῆ θυμιάματι, παρὰ τὰς λειψυ-
 γῆς τῶν ἀναφερομένων εὐχῶν Ἀγγέλων. Γυμνὴ δὲ ἡ ψυχὴ ἐν διαίρει τῆ συνε-
 δότι τῶν σῶμα τῆς διαίτης γυνομένη μεταβαίνειν εἰς τὰ πνευματικά, λογικὴ
 τῆ ὄντι καὶ ἀρχιερατικὴ γυνομένη, ὡς ἂν ἐμφυχον μένη ὡς εἰπῶν ὑπὸ τῆ Λόγῃ
 προσεχῶς ἤδη καθάπερ οἱ ἀρχαγγελοὶ τῶν Ἀγγέλων ἀρχιερεῖς γυνομενοι, καὶ
 τῆτων οἱ πρωτοκλίσι. Πῦ δὲ ἐτι γραφῆς καὶ μαθήσεως κατόρθωμα τῆ ψυχῆ
 ἐκείνη τῆ καθαρεῖ γυνομένη, ὅπε καὶ ἀξιώται πρόσωπον πρὸς πρόσωπον Θεὸν
 ὁρᾶν τὴν γῶν Ἀγγελικὴν διδασκαλίαν ὑπερβάσει, καὶ τὸ ὄνομα τὸ διδασκά-
 Scientia, μαννεγγράφως, ἐπὶ τὴν γνῶσιν καὶ κατάληψιν τῶν πραγμάτων,
 discere, ἔρχεται ἐκ ἐτι νύμφῃ ἀπὸ ἡδὴ Λόγῃ γυνομένη καὶ παρὰ τῶ νύμ-
 φῆσι κατελύνει μετὰ τῶν πρωτοκλήσι καὶ πρωτοκλίσιον. Φίλων μὲν δι ἀγάπην,
 ὑπὸ δὲ διὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὑπακοήν, ἀδελφῶν δὲ διὰ τὸ τῆς γενέσεως κοινόν.
 Ὡσε τὸ μὲν τῆς οἰκονομίας ἦν, τὸ πέταλον παρακείσθαι καὶ μεταβαίνειν εἰς γνῶσιν.
 Ἐν δὲ δυνάμει, τὸ θεοφόρον γίνεσθαι τὸν ἀνδρακον προσεχῶς ἐνεργύμενον ὑπὸ
 τῆ Κυρίου, καὶ καθάπερ σῶμα αὐτῷ γυνομενον.

28. Τὸ, Θεὸς ἀποδίδας ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γυναι τοῖς ἀποθῆσι,
 φασιν οἱ ἀπὸ Βασιλείδῃ, κατὰ τὰς ἐνσωματώσεις. Οἱ δὲ ἀπὸ Ουαλαντινῶν, τὰς
 τρεῖς τόσους δηλοῦσιν τὰς ἀρετὰς, τετάρτην δὲ γυναι τὰ σπέρματα αὐτῶν.
 Θεον δὲ πικρὸν εἰς χιλιάδας, ἐπὶ τὰ δεξιά.

29. Ἡ Συγή, φασιν, μήτηρ ἔσα πάντων τῶν προβληθέντων ὑπὸ τῆ
 ἀρετῆσι συγγῆν. Ὁ δὲ κατέλαβεν, τῆτο ἀκατάληκτον προσηγόρευεν.

Theodotus im- 30. Ἐτα ἐκλαδόμενοι τῆς δόξης τῆ Θεῖ, παθεῖν αὐτὸν
 prietatis notatus λέγουσιν ἀθλίως. Ὁ γὰρ συνεπάθησεν ὁ Πάτερς σερεὸς ὡν τῆ Φίσει,
 quod in Deo po- Φυσία ὁ Θεοδοτῶν, καὶ ἀνένδοτῶν, ἐνδόσιμοι, ἑαυτὸν παρασχῶν
 sit passivum. ἰὸ ἡ Συγή τῆτε κατέλαβε, καὶ εἰς. Ἡ γὰρ συμπάθειαι
 κα-

significans positionem velut aureæ laminæ mundæ levisque effectæ per emundationem velut corporis, animæ positionem esse: in quo scilicet religiosæ pietatis insculptum nomen, per quod Principatibus & potestatibus notus erat, qui nomen gestabat. Ponit vero corpus hoc, levem laminam, ubi intra secundum velamen in mundo intelligibili pervasit, quod velamen (secundum) plenum solidumque est rerum hujus universitatis, penes altare incensi, penes angelos, orationum quæ in sublimi offeruntur ministros. Nuda vero anima in virtutis conscientia velut corpus virtutis effecta ad spiritualia transit, quæ vere ratione Verboque utens Pontificiaque evaserit, ut jam velut immediate à Verbo animata, ut sic loquar, maneat, quemadmodum Archangeli angelorum, Pontifices effecti, (horumque iterum qui primum conditi sunt.) Ubina vero adhuc res Scripturæ ac disciplinæ animæ illi agatur virtusque præstetur quæ pura evaserit, quando etiam DEum facie ad faciem videre meretur: Angelicâ itaque doctrinâ superatâ eoque nomine quod scripto docetur ac supra rerum scientiam ac comprehensionem venit, quæ non amplius sponsa sed jam Verbum evaserit seu Ratio & Sermo, (& apud Sponsam manens) cum prima origine vocatis conditisque, amicis quidem præ dilectione, filiis vero ob doctrinam ac obedientiam, postremo fratribus ob ortus communionem. Idcirco alterum quidem, quod laminam gestaret, atque ad scientiam disceret, dispensationis erat: alterum vero, quod homo DEo plenus, DEumque portans Domini immediato afflatu fiat, ac velut ejus Corpus existat, id nempe virtutis.

28. Quod ita scriptum est: *DEus reddens in tertiam & quartam generationem incredulis*, Basilidiani exponunt de corporum alligatione ac carcere: Valentini vero significari ajunt tria loca sinistra, quartam vero generationem, eorum semina. *Faciens vero misericordiam in mille*, in iis quæ sunt dextra.

29. *Sige*, ajunt, sive Silentium, quæ sit parens omnium quæ à *Bybo* (profundo) producta sunt, quod loqui non potuit de *Artheto* (ineffabili) hoc tacuit, quod vero comprehendit, hoc incomprehensum appellavit.

30. Deinde parum memores DEI Majestatis, pati eum, impie ajunt. Quod enim Pater, inquit Theodotus, qui naturâ firmi pectoris sit atque inflexi, miseratione ductus ac compassus est, ipse se facilem ac indulgentiorem præbens, ut hoc Sige comprehenderet, passio est. Etenim compassio quam vocant, cujusdam passio est ob alterius

πάσας τὰς διὰ πάσας ἰδέαι· Μὴν καὶ ἡ πάσας γενόμεναι τὸ ἕλον συνέπαθεν καὶ αὐτὴς εἰς διόρθωσιν τῷ καθόρτυ.

31. Ἀλλὰ καὶ οἱ οὐ καθελεῖν Εὐδακία ἡ ὄλη ἦν· Ἐν αὐτῷ γὰρ πᾶν τὸ πλῆρωμα ἦν σωματικῶς· Ἐπαθεν δὲ καὶ τὸ, δηλωθεὶ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σπέρματι συνέπαθεν, δι' αὐτὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν εὐρίσκειται πάσχοι· Ἀλλὰ καὶ δια-
Recatum Dia- τῆς ἡ ἑκατάκι Λιῶν πείσας τῶ ὄλα παθηθέντα, ὡς Φασι, Holl insinua- συμπαθῆσεν. Τότε γὰρ ἐπεγνώσαν ἐπὶ ἑσὶ χάριτι τῷ Πατρὸς· tum, coqragnta εἰσὶν ὄνομα ἀνομιῶσαν, μαρφή καὶ γνώσκ. Οὐ δὲ βυλληθεῖς gratia DEI. Διὸν τὸ ὑπὲρ τῆν γνώσκ λαθῶν, ἐν ἀγνωσίᾳ καὶ ἀμορφίᾳ ἔγενετο, ὡς καὶ κῆνμα γνώσκως ἀργάσατο, ὅπερ ἐπὶ σὺν τῷ ἑσὶματῷ, ὅπερ ἐν ἑσὶν ἑσὶν ἑσὶν μαρφή τῶν Λιῶν· Ὅντῃ τὸ κατὰ μέρῃ ἑσὶματῷ τῶν Λιῶν ὀμίλια ἐπὶ τῷ ὄνοματῷ.

32. Ἐν πλῆρωματι ἐν ἐσότητῃ ἕσας, ἑκάστῃ τῶν Christo· Λιῶν ἴδιον ἔχει πλῆρωμα τὴν Συζυγίαν· Ὅσα ἐν τῇ Συζυγίᾳ Φασι, προέχεται, πλῆρωματῶ ἐσιν, ὅσα δὲ ἀπὸ ἐσῶς, ἐκίνας· Ὅθεν ὁ Θεὸς τὸν Χριστὸν ἐξ ἰστοίας προσεδήθη τῆς Σοφίας, ἐκίνας τῷ πλῆρωματῷ ἐκίνας· Ἐπὶ δὲ παταλίφας τὴν μήτρεα ἀνέδωκεν εἰς τὸ πλῆρωμα ἐκίνας ὡςπερ τῆς ἑσῶς ἐπὶ δὲ καὶ τῷ Παρακλήτῳ.

33. Τῷ ὄρτυ μῆτρε γένεσιν ὁ Χριστὸς, ὡς πρὸς τὰ πλῆρωμα ἐκίνας Duplex Valca- ληκτῶ γένεσιν καὶ κρητόντῃ τῶν ἰσῶδα πραγμάτων· Ἐσιν tipianorum ἐν ἑσῶν ἐπὶ παρακλήσιν τῷ ἡμοσίῃ καὶ τῷ ὑποκαμένῳ, πρῶτῃ Christus τῶ τῶν λέγων τὸν σὺτῆρα, καὶ ἐσιν ἑσῶν ἐκίνας καὶ κεφαλῆ ἡμῶν· Ἡ δὲ Ἐκκλησία κρηπὶ αὐτῷ Χριστῷ Φασι τὸ ἀνοικεον * Φυγόντες, συζαλῶντῃ εἰς τὸ πλῆρωμα ἐκίνας μήτρεα γνησμένῃ ἰστοίας· Ἡ μήτρε αὐτῆς τὸν τῆς Οἰκονομίας προεγῶντο ἀρχατα, ὡς τῶν τῷ Φυγόντῃ αὐτῆν καὶ ἐκίνας αὐτῷ κρητόντῃ ἐκίνας, ὡς ἐν τῷ τῷ Πατρὸς τῶν ἑσῶν· Διὸ καὶ ἦτορ γίνεται ὡς αὐτὸ ἐκ πάσας τῆς ἐπιθυμίας ἐκίνας· Ἐμυσῶσθῃ μῆτρε ἰσῶδα τὴν ἀποτομίαν αὐτῷ, ὡς Φασι αὐτῶ.

34. Ἀλλὰ καὶ ἐκίνας διπλῆς κρηπὶ πρῶτα προβληθέντῃ τῶν δεξιῶν ἰσῶ αὐτῆς· ἐπὶ τῆς τῷ Φασι κρηπὶς ἡ μαρφήντῃ· Κατεκλήσθῃ δὲ ἀρῶσθῃ ἐπὶ τῷ τῶν μαρφήντῃ· τῆς μήτρε ἐκίνας τῷ ὄρτυ καὶ τῶν ἐκίνας ἰσῶσθῃ εἰς

* ἐκ. Φυγόντῃ.

assumpta passionem : quin & idcirco quod contigerat passio, ipsum quoque universum condolentis affectum passione est, ad ejus emendationem cui passio ipsa obtigerat.

31. Sed et si is qui descendit, plena universi voluntas (*Eudocia*) erat. In illo enim erat omnis plenitudo corporaliter. *Coloss. 2, 9.* Atque ille passus est, utique etiam existentia in illo semina sociæ ac miserantis affecta passione sunt, quorum ratione ipsum quoque totum universum pati atque affici invenitur. Sed & duodecimi *Æonis* passione poenâque castigata universa, ut loquuntur, affecta & ipsa pariter passione sunt ac condoluerunt. Tunc enim esse se Patris gratia agnoverunt, esse quod nominari non possit nomen, formam scientiamque. Cujus vero *Æonis* consilium fuit, ut quod scientia superius est raperet, ignorantia ac peccato obnoxius factus est, unde & scientia evasit vacuitas, quod est umbra nominis, quod est filius, ipse *Æonum* forma. Hic sigillatim *Æonum* nominis demum nomen existit.

32. Cum igitur unitas in Pleromate sit, singuli *Æones* suum pleroma Conjugium habent. Quæcunque igitur ex conjugio, inveniunt, procedunt, pleromata sunt, quæcunque autem ex uno, imagines ac simulacra. Quocirca Theodotus Christum qui ex Sapientia intelligentia processerit, pleromatis imaginem ac simulacrum appellavit. Hic porro relicta matre ascendens ad pleroma captus est uti ab universis sic vero etiam à Paracleto.

33. Adoptatus tamen est Christus, ut inter pleromata aseruitur atque electus, rerumque mundi hujus primogenitus. Est igitur verbum hoc falsæ nostri doctrina ac interpretatio ex subjecta materia, dum Salvatorem primogenitum vocat, cum ille velut radix ac caput nostrum existat. Ecclesia vero ipsius Christi, inveniunt, fructus, caventes quod inconueniens ac absonum est, recepto in pleroma qui ex materna ortus intelligentia esset, mater rursus dispensationis principem ac ducem produxit, illius figura & ut ejus representatio foret qui ab ea fugerat, ingenique melioris illius desiderium esset, qui figura & character Patris universorum erat, unde etiam minor creditur, ut quod ex passione ac libidine, cupiditate scilicet formaverit. Execrata tamen est, ajunt illi, cum illius pervicaciam improbosque mores contuita esset.

34. Sed & sinistra potestates, ante ab illa productæ quam dextra, lucis adventu non formantur. Relictæ vero sunt sinistra à Loco formandæ. Matre igitur filioque cum seminibus ingressis in pleroma,

εις το πλήρωμα, τότε ο τύπος την ιδιότητα της μητρός και την τάξιν ἀπολήψεται ἢ τὴν ἔχει ἡ μήτηρ.

35. Ο Ἰησοῦς τὸ Φῶς ἡμῶν, ὡς λέγει ὁ Ἀγγελος, ἑαυτὸν κενώσας, τυτέσιν ἕκτος τῶ ὄντι γινόμενος κατὰ Θεόδοτον, ἐπεὶ Ἄγγελος ἦν, τὸ πλήρωμα τῆς Ἀγγελίας τὴ διαφέροντος σπέρματος συνεξήγαγεν ἑαυτῷ ἢ αὐτὸς μὲν τὴν λύτρωσιν ὡς ἀπὸ πληρώματός προελθὼν ἔχεν, τὸς δὲ Ἀγγέλους ratio orandi, eis diatrasin τὸ σπέρματός ἤγαγεν. Ὡς γὰρ ὑπερ μέρους δροῦται καὶ παρακαλεῖται, καὶ δι ἡμῶν καταχόμενοι ἐπιεικῶς εἰσελθόντες εἰσελθόντες εἰσελθόντες, ἵνα συνησέλθωμεν αὐτοῖς, σχεδὸν γὰρ ἡμῶν χεῖριαν ἔχοντες, ἵνα εἰσελθῶσιν, ἐπεὶ αὐτῶν ἡμῶν ἔκ επιτρέπεται αὐτοῖς, διὰ τὴν γὰρ ἡδὲ ἡ μήτηρ συνελήλυθεν ἀνευ ἡμῶν, Φασίν. Ἐκόςτως ὑπερ ἡμῶν δροῦται.

36. Ἐν ἐνόητι μὲντοις προβαλῆθαι ὡς ἄγγελος ἡμῶν, Φασίν, εἰσιόντες, ὡς ἰσχυρὸς προελθόντας. Ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς ἦμεν ἐν μεμετρημένοι, διὰ τὴν τοῦ Ἰσχυροῦ ο Ἰησοῦς, τὸ ἀμείψτον μεμῆθηται, μέγιστος ἡμῶν ἐνὸς αὐτῶν εἰς τὸ πλήρωμα, διὰ ἡμῶς ἐν καλῶν ἐν γινόμενος, ἐν πάντες τῶ ἐν, διὰ ἡμῶς μεμῆθηται ἀνακραθῶμεν.

Malorum status... 37. Οἱ ἀπὸ Ἀδαμ ἐξελθόντες εἰ μὲν δικαιοῦς ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν bonorum, ἐκλιόμενοι τὴν ἡδὴν ποιούμενοι κατὰ τὸ τάξιν καλεῖσθαι κατὰ τῆς Οὐαλεντιανῆς. Οἱ δὲ ἄλλοι, ἐν τῶν τῶ σκεπτός ἐκλιόμενοι ἢ ἰσχυρῶν, ἔχοντες συναῖδησιν τῶ πυρός.

38. Ποταμὸς ἐκπυρῖνεται πρὸς ἰσχυρῶν τῶ ὄντι τῶ τόπῳ, καὶ εἰς εἰς τὸ κενὸν τῶ ἐκλιόμενοι, ὡς ἔστιν ἡ Γέννησις ἀπὸ ἀλλοτῶν τῶ πυρός ἔστιν τὸ μὴ πληρωμένη. Καὶ αὐτὸς δὲ ἡ τῶν πυρός ἔστιν. Διὰ τῆς Φησὶς καλαπέτασμα ἔχει. ἵνα μὴ ἐν τῶν προσέφωτος ἀνάκλησθαι τὰ πράγματα. Μόνος δὲ ὁ Ἀρχάγγελος εἰσερχεται πρὸς αὐτὸν, ἢ κατ' εἰκόνα καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπαξ τῶ ἐνιαυτῷ ὡς τὰ ἁγία τῶν ἁγίων εἰσῆται. Ἐλθὼν καὶ ὁ Ἰησοῦς παρακαλεῖται συνεκαθίσθη τῶ τόπῳ, ἵνα μὴ τὰ πράγματα, καὶ μὴ προάνασθαι αὐτῶν, καὶ ἵνα τὸν τόπον ἡμαρτήσῃ, καὶ πάλιν σπέρματι δροῦται εἰς πλήρωμα κατασχῆ. 39. ἢ μήτηρ προβαλῆσθαι τὸν χριστὸν οὐκ ἐκλήθη, καὶ ὑπ' αὐτῶ καλακροφῆσθαι, τῶ λοιπῶν ἔκ ἐτι ἕδεν προβαλεν οὐκ ἐκλήθη, ἀλλὰ τὰ ἑνωτὰ κατ' αὐτῶ παρεσχεν. Ὡς καὶ τῶ ἰσχυρῶ καὶ τῶν κληρῶν ἐν τῶ Ἀγγελικῶ αὐτῶ προβαλῆσθαι, κατ' αὐτῶ κατέχει τῶν ἐκλεκτῶν τῶν Ἀγγελικῶν ὑπὸ τῶ Ἄρρετος εἰς πρότερον προβαλῆσθαι.

40. Ἐὰ μὲν γὰρ δεξιά πρὸ τῆς τῶ Φησὶς αἰτήσεως προβαλῆσθαι ὑπὸ τῆς μητρός, τὰ δὲ σπέρματα τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆν τῶ Φησὶς αἰδήσθαι, ὅτι ὑπὸ τῶ Ἄρρετος τὰ Ἀγγελικῶ τῶν σπέρματων προβαλῆσθαι. 41. Ἐὰ

nunc Locus, matris potestatem ordinemque recipiet, cum scilicet ordinem quem nunc habet mater.

35. JESUS Lux nostra, ut loquitur Apostolus, Joh. 8, 12.
 seipsum exinaniens, extra scilicet terminum exiens, ut ex- Philip. 2, 7.
 ponit Theodotus, quod Angelus erat, unà secum Angelos præstantis seminis pleromate eduxit. Ac ipse quidem velut qui progressus esset ex pleromate, unus redemptionem habebat, angelos vero ad semen emendandum duxerat: angeli enim velut pro parte rogant & obsecrant, quique nostra causa detineantur, festinantes ingressi veniam nobis precantur, ut nos cum iis ingrediamur. Fere enim, cum nostri opus habeant ut ingrediantur, quod sine nobis ingredi non permittantur, idcirco enim ne mater quidem, ajunt, sine nobis ingressa est, merito pro nobis orant.

36. In unitatem tamen ingressi producti sunt, ajunt, nostri angeli, ut qui ab uno processerunt. Quia vero nos eramus qui fuimus divisi, idcirco baptizatus est JESUS ut divideretur quod indivisum erat, donec nos illis in Pleromate uniret, ut nos multi unum effecti omnes uni commisceamur qui nostra causa discisus est.

37. Adami progenies atque posterii alii quidem justi, qui per creatam iter habentes à loco distinerentur, ut Valentiniiani docent: alii vero in tenebrarum condito à sinistris qui sensu ignis excruciantur.

38. Fluvius igneus egrediebatur sub throno loci, fluitque in Conditi vacuum cavitatem quæ est Gehenna, & ab igne fluente non impletur. Quin & ipse locus igneus est, idcirco ait, velamen habet ne ex conspectu rebus perniciem afferat. Solus vero Archangelus ad eum ingreditur, cujus simulacro semel in anno Pontifex in Sancta Sanctorum ingrediebatur, ubi etiam JESUS evocatus loco confedit, ut res manerent, ne ante ipsum everterentur, atque adeo locum mitigaret, atque semini transitum præberet.

39. Mater producto Christo integro & ab eo derelicta nihil deinceps integrum protulit, sed quæ per ejus facultatem erant, præbuit. Idcirco etiam productis sine loco & cleris quasi hereditatis parte Angelis apud se tenet prius jam electis Angelorum à masculino productis.

40. Dextra quidem ante lucis petitionem à matre fuerunt producta, Ecclesiarum vero semina post lucis petitionem, quando à Patre producta sunt Angelica semina.

41. Τα διαφέροντα σπέρματα . Φησι . μήτε ως παύθη ἢν λυαμένων
 συναλυθῆν ἢν κατὰ τὰ κρήματα Μήτε ως κτίσειν προηλυθῆναι, αἰδ' ὡς τέκνα,
 Λικαρτιζομένης γὰρ τῆς κτίσεως συναπηγεῖσθαι ἢν καὶ τὰ σπέρματα . Διὸ καὶ
 τὴν οὐκίτητα ἔχει πρὸς τὸ Φῶς ὁ πρῶτον προήγαγεν , τυτέσι τὸν Ἰησὺν ὁ αἰτη-
 σάμεσθ' τὴν αἰῶνας χριστός ἐν ᾧ συνδυαθῆν κατὰ δύναμιν , καὶ τὰ σπέρματα
 συναλυθῆντα αὐτῷ εἰς τὸ πλήρωμα . Διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰκότως λεγε-
 ται ἡ Εκκλησία ἐκλελεχθῆναι . Ἐν ἀρχῇ ταύτῃ συναλογίσθημεν , Φησι , καὶ ἐφη-
 Λαχ Χριστῷ, γεινέσθωμεν, δια τούτο ὁ αὐτὸς λέγει ἀνακλῆσαι τὸ Φῶς, ἡμῶν , μη-
 νων περὶ τῷ Φωτὸς τῷ Φανέντῳ καὶ μορφώσαντῳ , σπερ ἢ, ὁ Ἀπόστολῳ λέγει .
 Mundus Spiritus ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, τὸν τῷ δια-
 salis: & ἡ DEI, φέρει σπέρματῳ . Ὅτε γὰρ ἐφωτίσθη ὁ ἄνθρωπῳ , τότε εἰς
 τὸν κόσμον ἦλθεν , τυτέσι αὐτὸν ἐκόσμησεν , χριστός αὐτῷ
 τῷ ἰσχυροτάτῃ καὶ συναναμεμυγμένα αὐτῷ παύθη , καὶ τὸν Ἄδამ ὁ δημιουργός ἐν-
 νῆρ προσκαῖν ἐπὶ τέλος τῆς δημιουργίας αὐτὸν προήγαγεν .

Crux distinguens 42. Ὁ σαυρός τῷ ἐν πληρώματι δευ σημεῖον εἰν . Χω-
inter fideles & in- ρίζει γὰρ τὴν ἀπίστους τῶν πιστῶν , ὡς ἐκεῖνῳ τὸν κόσμον τῷ
fideles. πληρώματῳ . Διὸ καὶ τὰ σπέρματα ὁ Ἰησὺς δια τῷ σημεῖον
 ἐπὶ τῶν αἰῶνας βασίλειας εἰσαγαγῆν εἰς τὸ πλήρωμα . Ἡμεῖς γὰρ τῷ σπέρματῳ ὁ Ἰη-
 σὺς λέγεται, κεφαλὴ δὲ ὁ χριστός . Ὅθεν εἶρηται , ὅς ἐκ αἰῶνας τὸν σαυρόν αὐτῷ
 Ἄξῳ, non καὶ ἀκολουθεῖ μοι . ἐκ ἐστὶ μὲν ἀδελφός . Ἦρεν ἢν τὸ σημεῖον τῷ Ἰη-
 σὺς dignus, σὺ , ὅπερ ὁμοῦσιον ἦν τῷ Εκκλησία .

43. Λέγουσιν ἢν ὅτι αἱ δεξίαι ἤδεσαν τὸν Ἰησὺν καὶ τὸν χριστόν τὰ κρη-
 ματα καὶ πρὸ τῆς καμίσιας . Ἀλλὰ τὸ σημεῖον , καὶ ἤδεσαν . Φησι , δινηρῶν καὶ
 δόντῳ πάσαν τὴν ἐξουσίαν τῷ πνεύματῳ , συναψέσαντῳ δὲ καὶ τῷ πληρώματῳ
 ἐκπέμπεται ὁ τῆς βαλῆς Ἄγγελῳ , καὶ γίνεται κεφαλὴ τῶν ὄλων μετὰ τὸν πατ-
 ῆρα . Πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ ὄρατά καὶ τὰ ἀόρατα , θρόνοι , Κυριότη-
 τες , βασιλείαι , θεότητες , λειτουργίαι . Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερίψωσεν καὶ ἐδα-
 κεν αὐτῷ ὄνομα ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ; ἵνα πᾶν γόνυ κάμψῃ καὶ πᾶσα γλῶσσά ἐξομολογή-
 σῃται , ὅτι Κύριῳ τῆς δόξης Ἰησὺς χριστός ἐστὶν , ἀναβάς αὐτός καὶ καταβάς . Το
 δὲ ἀνέβη τί εἰν εἰ μὴ ὅτι κατέβη ; Ὁ καταβάς αὐτός εἰν ὡς τὰ κατωτάτα τῆς
 γῆς , καὶ ἀναβάς ὑπεράνω τῶν ἁερῶν .

Atheologica ex- 44. Ἰδύσθω δὲ αὐτὰ ἢ Ἰσφικὰ ὁμοῖον τῷ καταλυτόντῃ
positio loci αὐτὴν Φωτῷ , ἐγνώρισεν καὶ προαἰθέρασε καὶ ἀγαλλιάσαστο καὶ
Apostolici, προσεκύνησεν . Τὴς δὲ ἄρρενας ἀγγέλους τῆς σὺν αὐτῷ ἐκπεμ-
 φθῆν-

41. Præstantia semina, inquit, neque ut affectus, quibus solutis unâ solverentur & semina, ac interirent: neque ut creatura atque opus processerunt, sed ut filii ac nati. Solutâ enim creatione, unâ etiam absoluta sunt & semina, hincque adeo est, ut & cum luce necessitudinem habeant, quam primo produxit (JESUM scilicet) Christus qui expetiit Æonas, in quo pariter pro virili defæcata sunt, & semina cum illa in Pleroma, *velut dicas cæli axem*, ingressa, quod nimirum ante mundi molitionem merito Ecclesia dicatur fuisse electa. In principio igitur, ajunt, simul electi ac manifestati sumus. Idcirco ait Salvator: *luceat lux vestra*, significans ac loquens de ejus luce qui apparuit ac transformatus est, de quo Apostolus ait: *illuminat omnem hominem venientem in mundum*, qui nimirum excellentis seminis mundus est. Quando enim homo illuminatus est, in mundum venit, hoc est, quasi mundum atque ornatum accepit depulsis à se quæ tenebras offundunt & coadmixtis ipsi passionibus, Adamum quoque rerum Conditorum in mente haberet in fine Creationis produxit.

42. Crux signum est termini qui in pleromate est, separat enim infideles à fidelibus, velut illa mundum à pleromate. Idcirco etiam JESUS per signum in humeros sublata semina in pleroma induxit: JESUS enim seminis humeri nuncupantur, caput vero Christus. Unde dictum est. *Qui non tollit crucem suam & sequitur me, non est frater meus.* Tulit igitur corpus JESU quod est Ecclesiæ consubstantiale.

43. Ajunt igitur dextras potestates ante etiam adventum, JESU ac Christi nomina cognovisse: non tamen signum virtutem sciuisse, dante Spiritu omnem potestatem, atque etiam annuente pleromate, *Consilii angelum* missum esse, ac post Patrem universorum caput factum esse. In eo enim condita sunt omnia visibilia & invisibilia, throni, dominationes, regna, Deitates, ministrations: quamobrem etiam DEUS exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super nomen, ut omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus gloriæ JESUS CHRISTUS Salvator, qui ascendit ipse & qui descendit. Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit. Qui descendit, ipse est, in inferiores partes terræ, & qui supra cælos ascendit.

44. Videns autem Sapiencia illi luci similem quæ ipsam reliquerat, cognovit atque accurrit, exultavit & adoravit: masculos au-

Φέντας Θεσσαμένη καὶ ἠδέθη καὶ κάλυμα ἐπέθετο. Διὰ τὸτε τῷ μυστηρίῳ ὁ Πῶλον καλέει τὰς γυναῖκας φέρειν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τὰς ἀγγέλους.

45. Ἐυθὺς ἔν ὃ Σατῆρ ἐπιφέρει αὐτὴν μορφωσὴν τὴν κατάγνωσιν καὶ πῶλον τῶν παθῶν, δεξιάς ἀπὸ Πατρὸς ἀγαπήσει τὰ ἐν πληρώματι καὶ τὰ μέχρι αὐτῆς. Ἀποσῆσας δὲ τὰ παθῆ τῆς πεποθύιας, αὐτὴν μὲν ἀπαθῆ κατεσκεύασεν, τὰ παθῆ δὲ διακρίνας ἐφύλαξεν ἰ καὶ ἔχ ὡσπερ τῆς ἔνδον διαφορηθῆ, Valentiniāna ἀλλ' εἰς κείαν ἤγαγον αὐτάτε καὶ τῆς δευτέρας διακρίσεως. Οὕτως Mandi corpo- διὰ τῆς τῷ Σατῆρ ἐπιφανείας ἡ Σοφία γήθηται, καὶ τὰ ἐξω- talis creatio κλίεται. Πάντα γὰρ δι' αὐτῷ γέγονε, καὶ χροίς αὐτῷ γέγονεν ἕδεν.

46. Πρῶτον ἔν ἐξ αἰσμάτων παθῶν καὶ συμβαθῆκότης εἰς αἰσμάτων τον ἐπὶ τὴν ἕλην αὐτὰ μετήνησεν καὶ μετέβαλεν ἰ (Ἐθ' ἕτως ὡς συγκρίματα καὶ σώματα, αἰθρῶς γὰρ εἶσαν ποιῆσαι τὰ παθῆ ἐκ ἐνῆν, καὶ τοῖς σώμασι κατὰ φύσιν ἐπιτηδειότητα ἐνεποιήσω.

Hæreticorum

duplex Creator.

47. Πρῶτῳ μὲν ἔν Δημιουργῷ ὁ Σατῆρ γήθηται Καθολικός. Ἡ δὲ Σοφία δευτέρα οἰκοδομεῖ οἶκον ἑαυτῆ καὶ ὑπηρεσεὶν εὐλῆς ἐπὶ, καὶ πρῶτον πάντων προβάλλεται εἰκόνα τῷ Πατρὸς Θεῷ, δι' ἣ ἐποίησεν τὸν ἕρανον καὶ τὴν γῆν, ταῖς τὰ ἕρανια καὶ τὰ ἐπίγεια, δεξιά καὶ τὰ ἀριστερά. Οὗτῳ ὡς εἰκὼν Πατὴρ Πατῆρ γίνεται, καὶ προβάλλει πρῶτον Archangeli τὸν ψυχικὸν ἢ εἰκόνα, ἔπειτα τὸς Ἀρχαγγέλους, ἁγιῶν εἰκόνας, ἢ ἄλλο Ἀγγέλου Ἀγγέλου ἐκ τῆς ψυχικῆς ἢ φωτεινῆς εἰσίας ἢν Φησὶν ὁ Προφητικὸς λόγῳ καὶ Πνεῦμα Θεῷ ἐπιφέρειτο ἐπάνω τῶν ὑδάτων, κατὰ τὴν συμπλοκὴν τῶν δύο εἰσιῶν τῶν αὐτῶν πεποισμένων τὸ εἰλικρινὲς ἐπιφέρειται εἰκὼν, τὸ δὲ ἐμβριθές καὶ ὑλικὸν ὑποφέρειται, τὸ θαλερὸν καὶ παχυμερές. Αἰσμάτων δὲ καὶ ταύτην ἐν ἀρχῇ ἀνίσταται, τὸ φάσκων ἀόρατον. Οὐτε γὰρ φιδρώπω τῆ materia in- μιδέπω ἐντὶ ἀόρατῳ ἦν, ἔτε τῷ (Δημιουργῷ) ἰδημιουργῷ γὰρ, corporata ἀλλὰ τὸ ἀμαρῶν καὶ αἰτίδων καὶ ἀσχημάτισον αὐτῆς ὡς πως ἐξεφώνησεν.

48. Διακρίνας δὲ ὁ Δημιουργός τὰ καθαρὰ ἀπὸ τῷ ἐμβριθῆς ὡς ἐν Lux prior sole ἐπιδὼν τὴν ἑκατέρω φύσιν, Φῶς ἐποίησεν, ταῖς ἐφανερώσασεν, cōpnita, καὶ εἰς Φῶς καὶ ἰδέαν προσήγαγεν. Ἐπεὶ τότε ἠλιακὸν καὶ ἕρανον Φῶς πολλῷ ἕτερον ἐργάζεται, καὶ πικῶν ἐκ τῶν ὑλικῶν. Τὸ μὲν ἐκ τῆς λυπῆς.

tem Angelos cum illo missos cum vidisset, erubuit, ac velum imposuit. Hujus mysterii causa jubet Paulus ut mulieres potestatem 1. Cor. 11, 10. gestent super caput, propter Angelos

45. Mox itaque Salvator formæ illi ornatum adjecit, affectuum scilicet laborantium improbationem ac medicinam, ostendens quæ à Patre ingenito in pleromate & ad ipsam usque essent: amoris vero quibus laboraverat affectibus atque vitiis ab eorum immunem labe fecit. Ac quidem affectus passionesque discernens servavit, nec velut ab interiori extirpavit dispositione, sed & ad secundæ substantiam dispositionis traxit, inque hunc modum per Salvatoris apparitionem facta Sapiencia ac quæ exterius sunt, mundusque est conditus. Joh. 1, 3. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.

46. Primum igitur ex incorporeo affectu seu passione & accidente in incorporeum, in materiam hæc ablata infudit transtulitque, sicque deinde in viventia mixtaque animantium corpora, nec enim fieri poterat ut affectus vitiaque ac labe repente substantiam facerent, ac naturalem corporibus indidit utilitatem.

47. Primus igitur universalis Conditor ac opifex Salvator efficitur, tum sequens Sapiencia ædificat sibi domum, sub Prov. 9, 7. didit columnas septem, primoque omnium producit DEum Patris imaginem, per quem fecit cælum & terram, cœlestia scilicet & terrestria, dextraque & sinistra. Hic ut Patris imago Pater efficitur, producitque primum animale Christum filii imaginem: tum Archangelos Æonum imagines, ex in Angelos Angelorum ex animali lucidaque substantia, de qua Propheticus sermo: *Et Spiritus Dei ferebatur super* Gen. 1, 3. *aquas*, duplicis substantiæ complexu quæ ipsæ obsequuntur, quod purum supra terram dicens, quod autem grave & terreni ponderis, quod nimirum turbidum materiatumque, subsidere. Quin hanc quoque à principio incorpoream innuit, dum invisibilem dicit. Neque enim homini invisibilis erat cum is necdum esset, neque vero opifici, cum illo auctore condereetur: sed quod informis formæque expertis & figuræ, in hunc fere modum enunciavit.

48. Discretis autem Creator quæ munda essent ab eo quod grave crassumque, velut amborum inspectâ naturâ lucem condidit, hoc est manifestavit, atque ad lucem speciem produxit. Solis namque & Cœli lumen diu post formatur, eque terrenis: è tristitia quidem substan-

πης , βασιῶδες , κτίζον πνευματικὰ τῆς πονηρίας , πρὸς ἃ ἡ πάλη ἡμῖν. Διὸ καὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος· Καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ Θεῷ , ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε. Τὸ δὲ ἐκ τῷ φόβῳ , τὰ θηρία. Τὸ δὲ ἐκ τῆς πλήξεως καὶ ἀπορίας, τὰ σοχηῖα τῷ κόσμῳ. Ἐν δὲ τοῖς τρεῖσι σοχηῖοις τὸ πῦρ ἰνακρεῖται καὶ ἐνέσπασται καὶ ἐμφωλέναι , καὶ ὑπὸ τῶν ἐξάπτειται , καὶ τῶν ἐπαποθνήσκει , μὴ ἔχον τύπον ἀποτακτὴν ἑαυτῷ , ὡς καὶ τὰ ἄλλα σοχηῖα ἐξ ἧν τὰ συγκρίματα διαμικρύνονται.

49. Ἐπεὶ δὲ ἐκ ἐγίνωσκον τὴν δι' αὐτῷ ἐνεργῆσαν , ὁσίμενος ἰδίᾳ δυνάμει δημιουργεῖν , Φιλεργὸς ἂν φύσει , διὰ τῆτο εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· ἵπταίγη Locus Pauli de creatura agit non de creatore. τῇ μετασθέντι τῷ κόσμῳ ἔχ' ἰκὼν , ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντος ἐπ' ἐλπίδι , ὅτι καὶ αὐτὸς ἐλευθερωθήσεται , ὅταν συλεγῆ τὰ σπέρματα τῷ Θεῷ. Τεκμήριον δὲ μάλιστα τῷ αἰκισμῷ τὸ εὐλογεῖν τὸ Σάββατον , καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πόνων ἀνάπαυσιν ὑπερσπικίζεσθαι.

Hominis creatio ex mente hæreticorum.

50. Λαβὼν ἕν ἀπὸ τῆς γῆς , ἢ τῆς ξηρᾶς ἄλλα τῆς πολυμερῆς καὶ ποικίλης ὕλης μέεος , ψυχὴν γεώδη καὶ ὑλικὴν ἐτεκτῆνατο ἀλογον καὶ τῆς τῶν θηρίων ὁμοίωσιν. Οὗτος κατ' ἐπένα ἀνθρώπου. Ὁ δὲ καθ' ὁμοίωσιν τὴν αὐτῷ τῷ Δημιουργῷ , ἐκείνος ἐστὶν ὅν ὡς τῶτον ἐνεφύσησεν τε καὶ ἐνέσπασεν , ὁμοίωσιν τὴν αὐτῷ δι' ἀγγέλων ἐπέειπε. Καθὸ μὲν ἀόρατός ἐστι καὶ ἀσώματός , τὴν ἕσασιν αὐτῷ πνοὴ ζωῆς προσέειπε. Μορφωθὲν δὲ ψυχὴ ζῶσα ἐγένετο , ὅπερ εἶναι καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς θεολογικαῖς γραφαῖς ὁμολογεῖ.

Hæreticorum duplex anima

51. Ἀνθρώπου γὰρ ἐστὶν ἐν ἀνθρώπῳ ψυχικός ἐν χαλκῷ ἢ μέρει μέεος , ἀλλὰ ἄλλω ἄλλος συνὼν , ἀρρητῶν δυνάμει Θεῷ. Ὅθεν ἐν τῷ παραδείσῳ τῷ τετάρτῳ ἔρατον δημιουργεῖται. Ἐκεῖ γὰρ Χοιρὴ σὰρξ ἐκ ἀναβαίνει , ἀλλ' ἦν τῇ ψυχῇ θείᾳ ὡς σὰρξ ἢ ὑλική. Ταῦτα σημαίνει , τῆτο ἦν ἐστὶν ἐκ τῶν ὁσῶν με. Τὴν θείαν ψυχὴν αἰνίσσεται τὴν ἐγκεκρυμμένην τῇ σαρκὶ καὶ στερεὰν καὶ δυσκαθῆ καὶ δυνατοτέραν. Καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς με , τὴν ὑλικὴν ψυχὴν ἠσώμα ἦσαν τῆς θείας ψυχῆς. Περὶ τῶν τῶν δυοῖν καὶ ὁ Σωτὴρ λέγει , φοβησάμενοι τοὺς δυνάμειον ταῦτον τῆ ψυχῆν καὶ τῆτο τὰ σώματά τῆ ψυχικῶν ἐκ Γεέννη ἀπολέσασιν.

* leg. τρίτη.

52. Τῆτο

tia condendo facit spiritalia nequitiæ, adversus quæ nobis lucta est, unde etiam ait Apostolus: *nolite contristare Spiritum Sanctum, in quo signati estis*: ex timoris vero, bestias, ex stuporis autem & angustiae, elementa mundi. Porro ignis elementum in tribus elementis & sublimis extat & illis inspersus est atque inhabitat ab iisque succenditur atque in eis moritur, non habens certam ac determinatam sui formam velut reliqua elementa, ex quibus mixta, corporaque viventia & animata conduntur.

49. Quod autem nesciebat, quæ per ipsum operabatur, propria virtute se creare ac res condere existimans, cum naturam lubens operetur, idcirco dixit Apostolus subjectum esse vanitati mundi non ultro sed propter eum qui subiecit in spe quod & ipse liberabitur, cum collecta fuerint DEi semina. Ejus vero quod non ultro sed quasi invitus ac nolens operetur, indicio est, quod benedixit Sabbato, ac requiem à laboribus tuetur, sanctamque eam haberi jubet.

50. Sumpto è terra pulvere non ex arida sed ex diversis partibus dividua variaque materia terrenam animam & materiata fabricatus est rationis expertem, ejusdem cum bestiarum animabus substantiæ. Hæc homo est, qui ad imaginem: qui autem ad ipsius Creatoris similitudinem, ille est in quem in sufflavit & conspiravit aliquid ejusdem substantiæ angelorum operam illi inferens. Ac quidem ratione quæ invisibilis & incorporeus est, ejus substantiam vitæ flammam appellavit, ubi vero formam induit, anima vivens effectus est, quod & ipse in Prophetarum oraculis fatetur.

51. Est igitur homo in homine, animalis in terreno, non pars in parte sed totum in toto, arcanam DEi potentiam simul existens: propterea in paradiso creatur, in tertio cælo, illuc enim terrena caro non ascendit, sed erat animæ, quæ divina sit, carnis loco materia. Id significat quod ita dictum est: *bos nunc os ex ossibus meis*. Hic enim certe ambage significatur divina anima ipsa in carne latens solidaque; & quæ ægre afficiatur ac potentior existat. *Et caro de carne mea*, terrena anima & materialis, quæ sit corpus divinæ animæ. De utraque hac animam etiam Salvator loquitur cum dicit timendum eum, qui hanc animam atque hoc corpus animale perdere in Gehenna potest.

Hæretis aboler-
æ carnis.

52. Τὸ τοῦ σαρκίου ἀντίδικον ὁ Σωτὴρ ἔπειν, καὶ ὁ Πλάτ-
ων νόμον ἀντιστρατεύμενον τῷ νόμῳ τῆς νόου μὲν. Καὶ ὄψασθαι πα-
ρανοί ἢ ἀεπάσαι ὡς ἰσχυρὰ τὰ σέμνη, τῷ ἀντικαλεμένῳ τῇ ἑρατίῳ ψυχῇ ὁ Σω-
τὴρ, καὶ ἀπηλάχθαι αὐτῷ παρανοί κατὰ τὴν ὁδὸν, μὴ τῇ φυλακῇ περιπέ-
σωμεν καὶ τῇ καλᾷσει. Ὁμοίως δὲ καὶ εὐνοεῖν αὐτῷ, μὴ τρέφοιτας καὶ ῥαυ-
τῆτας τῇ τῶν ἀμαρτημάτων ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ἐπέυθειν περὶ τῆς ἡδῆ καὶ ἐξέταλα
ἀποφάνοντας ἀποχῆ τῆς ποιηρίας, ἵνα ἐν τῇ διαλύσει ταύτῃ διαφορῶν καὶ
διακνεύσαν λάθῃ, ἀλλὰ μὴ κατ' αὐτὸ τινῶ ὑποστάσιος λαβόμενοι, τὴν ἰσχυ-
ρῆ παραμόνον ἐν τῇ δια πυρὸς ἐξέδοα.

Hæc vitia, non
carnis ipsa sub-
stantia.

53. Τὸ τοῦ ζιζανίου ὀνομάζεται συμφυεῖ τῇ ψυχῇ, ἢ τῇ
χρησῶ σπέρματι. Τὸ καὶ σπέρμα διαβόλου ὡς ὀνομασθεῖς ἐκείνου
καὶ ὄφιο καὶ διαπτεροσῆς καὶ λησῆς ἐκτεθῆμεν ἑκαφάῳ βασί-
λέω. Ἔσχευ δὲ ὁ Ἄδαμ ἀδήλωσ αὐτῷ ὑπὸ τῆς σοφίας ἐνοσμεν τὸ σπέρμα
τὸ πνευματικὸν εἰς τὴν ψυχῆν, διακονεῖς, φησὶ ὁ θεὸς ἀγγέλωσ ἐν χρησῶ μίσθῳ
οὐδὲ μισίτης ἐνός ἕκ ἐσιν, ὁ δὲ θεὸς ἐς ἐσιν. Δι' ἀγγέλων ἐν
τῶν ἀρρένων τὰ σπέρματα ὑπηρετεῖται τὰ εἰς γενεσὶν προβληθέντα
ὑπὸ τῆς σοφίας, κατὰ ἐγχεσθῆ γίνεσθαι αὐτῷ γὰρ Δημιουργὸς ἀδήλωσ κινεῖμεν
ὑπὸ τῆς σοφίας, οὐσαὶ αὐτοπλήντῳ εἶναι. Ὁμοίως καὶ εἰ ἀνδρῶσ. Πρῶτον
ἐν σπερματικὸν τὸ ἐν τῷ Ἄδαμ προέβαλεν ἡ σοφία, ἵνα ἡ τὸ ἐσὲν ἡ λογικῆ καὶ
ἑρατία ψυχῆ, μὴ κενῆ, ἀλλὰ μὲλῳ γέμεσσα πνευματικῶ.

Nugæ hæreticorum.
Non natura sed vo-
luntate boni fumus
& mali.

54. Ἀπὸ δὲ τῷ Ἄδαμ τρεῖς φύσεις γενεῶνται. Πρῶ-
τῆ μὲν ἡ ἀλογῶ ἢ Καῖν. Δευτέρω δὲ ἡ λογικῆ, καὶ ἡ δο-
καία, ἢ ἡ Ἄβελ. Τρίτῃ δὲ ἡ πνευματικῆ, ἢ ἡ Σημ. Καὶ
ὁ μὲν χροσικός ἐσὶ κατ' εἰκόνα. Ὁ δὲ ψυχικός κατ' ὀμοίωσιν
θεῶ, ὁ δὲ πνευματικός κατ' ἰδίαν. Ἐφ' οἷς τρεῖσιν ἀνευ τῶν ἀδελφῶν παίδων τῷ
Ἄδαμ εἴρηται αὐτῇ ἡ βιβλῶ γενέσεως ἀνδρῶσιν. Ὅτι δὲ πνευματικός ὁ Σημ,
ἐπὶ ποιμαίνει ἔτε γεωργεῖ, ἀλλὰ παῖδα καρποφορεῖ, ὡς τὰ πνευματικῶ, ἢ τῆτον
ὅς ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ἄνομα Κυρίω, ἀνευ βλέποντα, ἢ τὸ καλῆτεμα ἐν ἑρασίῳ,
τῆτον ὁ Κόσμος ἢ Χωρεῖ.

At hoc non cor-
pus sed motu-
litas.

55. Τοῖς τρεῖσιν ἀνοσμητικῶ ἐπὶ τῷ Ἄδαμ, τέταρτον ἐπει-
δέται τὸν χροικόν, τὴν δερματίνης χιτῶνας. Οὗτ' ἐν ἀπὸ τῶν
πνευματικῶ, ἐτ' ἀπὸ ἐμφυσήματῶ σπέρμα ὁ Ἄδαμ, ὅτι
γὰρ

52. Carnem hanc Salvator adversarium vocavit, Paulus quoque legem repugnantem legi mentis suæ, monetque idem Salvator atque hortatur alligare ac diripere ejus vasa tanquam potentis adversus cœlestem animam bellum gerentis, jubetque ab illis liberari dum sumus in viâ, ne in carcerem pœnamque incidamus: similiter etiam benevole ad eam habeamus, ne alamus, roburque conferamus peccandi licentiâ, sed inde jam mortificemus exilemque reddamus ac extenuemus abstinendo à malitia, ut ita cum erit dissolvenda, extirpatam se diffatamque imprudens inveniat, nullamque per se existendi facultatem, quæ firmum robur ac durabile transeundo per ignem obtineat.

Matth. 5, 25.
Luc. 10, 5. 6.
Rom. 7, 23.
Matth. 12, 29.
Luc. 12, 58.
Matth. 5, 25.

53. Hoc Zizanium vocatur concretum animæ, bono scilicet semini. Hoc semen Diaboli, velut ejusdem ac ille substantiæ, serpensque supplantator, & latro, Regis caput invadens. Habuit vero Adamus ejus obscure animo à Sapiëntia subseminatum Spiritale semen. *Ordinatum, inquit, per Angelos in manu Mediatoris. Mediator autem unus non est, Deus autem unus est.* Per mares itaque Angelos ministrantur semina quæ à sapientia orta & producta sunt, pro eo ac licet capere. Quæ enim ratione demiurgus qui obscure à Sapiëntia movetur à se ipse moveri existimat; eadem etiam homines. Primum igitur semen Spiritale in Adamo produxit Sapiëntia, ut esset ossum anima utens ratione atque cœlestis; non vacua sed Spirituali plena medullâ.

Matth. 13, 25. &c.
Gal 3, 19.

54. Adamo autem nascuntur tres naturæ, prima quidem rationis experts, ad quam Cain spectabat, altera vero utens ratione & iusta, ad quam Abel: & tertia Spiritalis, ad quam Seth. Ac quidem terrenus est ad imaginem, animalis autem ad DEi similitudinem, postremo Spiritalis ipse ad suam. De his tribus, absque reliquis Adami liberis ac natis dictum est: *Hic liber generationis hominum.* Quod autem Seth Spiritalis erat, neque pastorem agit neque agricolam, sed Spiritum more filium progenit, eumque adeo qui speravit invocare nomen Domini; qui oculos sursum intendat, cujus conversatio in cœlo sit, quem mundus non capit.

Gen. 5, 1.
Gen. 4, 26.
Phil. 3, 20.

55. Tribus in Adamo incorporeis quartum terrenum superinduit, pelliceas scilicet eas tunicas. Itaque neque ex Spiritu neque ex spiraculo seminat Adamus, ambo enim divina. Ac quidem per illum, non tamen ab illo utrumque producit. Quod

γὰρ ἄμφω , καὶ δι' αὐτῆ μὲν ἔχ' ὑπ' αὐτῆ δὲ προβαλλεται ἀμφω . Το δὲ ὑλικὸν αὐτῆ , ἐνεργὸν εἰς σπέρμα καὶ γένεσιν , ὡς αἰ τῷ σπέρματι συγκεκριμένον , καὶ ταύτης ἐν ζωῇ τῆς ἀρμονίας ἀποσημα μὴ δυνάμεθα . Κατὰ τῆτο ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ Ἄδαμ .

Nature discretæ
ex mente hære-
tiorum.

56. Ὁ πρῶτον δὲ ἀνδρωπῶ ἐκ γῆς χρείας . Ἐξ δὲ καὶ ἐκ ψυχικῆ ἔσπειρον , καὶ ἐκ πνευματικῆ , καθάπερ ἐξ ὑλικῆ , πάντες ἀν ἴσοι καὶ δίκαιοι ἐγεγονόσαν , καὶ ἐν πᾶσι αἰν ἡ διδασχῆ ἔν' διὰ τῆτο πολλοὶ μὲν οἱ ὑλικοὶ , ἡ πολλοὶ δὲ οἱ ψυχικοὶ , σπανιοὶ δὲ οἱ πνευματικοὶ . Το μὲν ἔν πνευματικὸν φύσει συζόμενον , τὸ δὲ ψυχικὸν αὐτεξέσιον ὄν ἐπιτηδεύματα ἔχει πρὸς τε πίσιν καὶ ἀφθαρσίαν , καὶ πρὸς ἀπισίαν καὶ φθοράν , κατὰ τὴν οἰκείαν αἴρεσιν . Το δὲ ὑλικὸν φύσει ἀπίπτωται . Ὅταν ἔν τὰ ψυχικὰ ἐγκεντριθῆ τῇ κακίαια εἰς πίσιν καὶ ἀφθαρσίαν , καὶ μετὰσχῆ τῆς ποιότητῆ τῆς ἐλαίας , καὶ ὅταν εἰσελθῆ τὰ ἴδιη , τότε ἔτω πᾶς Ἰσραὴλ (συνθήσεται) Ἰσραὴλ δὲ ἀλιγορεῖται ὁ πνευματικὸς , ὁ ὀφόμενος τὸν Θεόν , ὁ τῷ πῖσῃ Ἀβραάμ υἱὸς γησί . Ὁ ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἔχ' ὁ κατὰ σάρκα , ὁ ἐκ τῆς δούλης τῆς Αἰγυπτίας .

57. Γίνεται ἔν ἐκ τῶν γένων τῶν τριῶν , τῷ μὲν , μόρφωσις ἔπιπτικῆ , ἔ δὲ μεταδωσις τῷ ψυχικῆ ἐκ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν .

Reparatio per
Christum, sed
sensu hæreti-
co.

58. Μετὰ τὴν τῷ θανάτῳ τοῖνον βασιλείαν , μεγάλη μὲν καὶ εὐπρόσωπον τὴν ἐπαγγελίαν πεποιημένη , καὶ δὲ ἕτλον διακρίαια θανάτῳ γεγενημένη , πάσης ἀπεκρίσεως ἀρχῆς καὶ θείότητῆ . Ὁ μέγας ἀγωνιστῆ Ἰησοῦς χριστὸς ἐν ἑαυτῷ δυνάμει τῆν Ἐκκλησίαν ἀναλαβὼν , τὸ ἐκλεκτὸν καὶ τὸ κλητῶν , τὸ μὲν παρὰ τῆς τεκνύσης τὸ πνευματικὸν , τὰ δὲ ἐκ τῆς οἰκονομίας τὸ ψυχικὸν , ὁ ἀνέσωσεν καὶ ἀνήνεγκεν ἅπερ ἀπέλαβεν , καὶ δι' αὐτῶν καὶ τὰ τέτοις ὁμοιόμοια . Ἐἰ γὰρ ἡ ἀπαρχὴ ἀγία , καὶ τὸ φῦραμα , εἰ ἡ ρίζα ἀγία , καὶ οἱ κλάδοι .

Fabulæ hæreti-
corum.

59. Σπέρμα μὲν ἔν πρῶτον παρὰ τῆς τεκνύσης ἐκδύσεται , ἡ χρησθῆς ἀπὸ χρησθῆς αὐτὸ δυνάμει , ὁ κατὰ μικρὸν μορφῆται διὰ γνώσεως . Κατὰ δὲ τὸν τόπον γηρόμενος ἔωρον Ἰησοῦν χριστὸν ἐκδύσασθαι τὰν προκηρηγυμένον , ὄν κατῆγγελλον οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος , ὄντω εἰκόνα ἔπι Σωτῆρῆ .

verò ejus terrenum est, id ad semen actumque generationis valet ac efficacax est, velut nimirum semini commixtum, ac ejusmodi, ut ab hac in vita compage abscedere non possit. In hunc modum Adamus noster parens existit.

56. *Primus homo de terra terrenus.* Quod si 1. Cor. 15, 7. etiam ex animali ac Spirituali generasset, velut ex materiali terrenoque, omnes pares ac justis conditi essemus, & in omnibus doctrina esset ac scientia fulgeremus: idcirco multi terreni sunt, non multi autem animales, rari vero qui Spirituales sunt. Igitur quod Spiritale est, suoque genere ac naturâ salvatur: quod autem animale, quod liberi facultate arbitrii præditum est, idoneum est atque habile pro eo ac voluntas elegerit ut credat induatque incorruptionem, vel ut fidei absentia & corruptionis labe intereat: quod denique terrenum, ipsum naturâ interitioni devotum est peritque. Postquam igitur quæ animalis substantiæ sunt inserta fuerint in bonam olivam & fide donentur, & incorruptione ac pingvedine olivæ fuerint impertitæ, gentesque ingref- Rom. 11, 23. sæ fuerint, tunc ita omnis Israël salvus fiet. Porro Spiri- Gal. 4, 26. talis Israël allegorico ac Spirituali sensu intelligitur, qui DEum visurus sit, fidelis Abrahæ verus filius, matris liberæ, non qui secundum carnem natus est ex ancilla *Egyptia*.

57. Fit igitur tribus ex generibus, ut alterum quidem, nempe Spiritale forma imbuatur, alterum vero, nempe animale ex servitute in libertatem transferatur.

58. Post mortis igitur imperium magna quidem illa ac speciosa promissione perfectum, quæ ipsa nihilominus mortis minister extiterit, fatiscere omni principatu & Deitate, magnus pugil JESUS CHRISTUS, assumpta in seipso virtute Ecclesiæ, electis nimirum atque vocatis, quod Spiritale esset à parente; quod vero animale ex dispensatione salva fecit extulitque quæ assumerat, ac per ea quæ illis affinia sunt & similia. *Sæ enim delibatio sancta, etiam massa: si radix sancta, etiam rami.* Rom. 11, 16.

59. Primum igitur semen à parente induit, non qui caperetur sed qui caperet, eoque paulatim per scientiam formatur. Ad locum autem cum venisset, invenit JESUM CHRISTUM induisse qui antefuerat prædicatus, quem Prophetæ atque Lex prænuñciabant, ac imago Salvatoris erat. Quin & iste (animalis) quem induerat Christus invisibilis erat. Par autem erat ut qui in mundum venturus esset ut in eo conspi-

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὁ ψυχικὸς χριστὸς ἐν ἐνθουσιασμοῖς ἀόρατος ἦν. Ἐκεῖ δὲ τὸν εἰς Ἰουδαίαν ἀφικνήμενον ἐφ' ὅτι οὐκ ἔβη, κρατήθη καὶ πολιτεύσασθαι, καὶ αἰδητὸν σώματός αὐτὸν εἶναι. Σώμα τούτου αὐτῷ ὑφ' ἑαυτοῦ τῆς ἐκ τῆς ἀφανῆς ψυχικῆς οὐσίας, δυνάμεις δὲ θείας ἐκ κατασκευῆς εἰς αἰδητὸν κόσμον ἀφικνήμενον.

60. Τὸ ἐν πνεύμα ἁγίῳ ἐπελεύσεται ἐπὶ δὲ τὴν τῷ σώματι τῷ Κυρίου λέγει. Δύναμις δὲ ὑψίστη ἐπισκεπασοῦσιν, τὴν μόρφωσιν δηλοῦν τῷ Θεῷ, ἢ ἐπιπέσει τὸ σῶμα ἐν τῇ κτιστῷ.

61. Ὅτι μὲν ἐν αὐτοῖς ἕτερον ἦν ἢ ἀνείληθεν, δὴλον ἐξ ὧν ὁμολογεῖ, ἐγὼ ἢ ζωὴ, ἐγὼ ἢ ἀλήθεια. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμέν. Τὰ δὲ πνευματικὰ Ἡumana divi- ὁ ἀνείληθεν, καὶ τὸ ψυχικὸν ἕτως ἐμφάνει. Τὸ δὲ κτιστὸν ἦν ἐκ πατρὸς nature. ἦν καὶ προέκοπτεν ἀόρατα. Σοφίας μὲν γὰρ, τὰ πνευματικὰ δειξάτω, μεγέθους δὲ τὸ ψυχικόν. Διὰ δὲ τῶν ἐκρυπτόντων ἐκ τῆς πλευρῆς, ἐδήλωσεν τὰς ἐκρήσεις τῶν παθῶν ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν ἀπαθείς γενομένης τὰς οὐσίας σεσῶσθαι. Καὶ ὅταν λέγῃ, Ἄγα τὸν υἱὸν τῆ ἀνθρώπου ἀποδοκιμασθῆναι ἰεροσολήναι, σαυραθήναι, ὡς περὶ αὐτῶν φαίνεται λέγων, δηλοῦν τὰ ἐμπαθῆ. Καὶ πρὸς ἡμᾶς, λέγει, τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ προάγει πάντα, καὶ τὴν ἀφανῆς σωζομένην ψυχὴν ἀναστήσων ἠνάσσει, καὶ ἀποκαταστήσων ἔτι νῦν προάγει. Ἀπέθανεν δὲ, ἀποθανόντος τῷ καταβαίνοντος ἐπ' αὐτῷ ἐπὶ τῇ Manichaiica. Ἰουδαίαν πνεύματος, ἐκ ἰδίας γενομένης, αἰνὰ τυσκεντῶν, ἵνα καὶ ἐπιγένηται ὁ θάνατος, ἐπεὶ πῶς τῆς ζωῆς παρέρχεται ἐν αὐτῷ ἀπέθανε πᾶς σῶμα. ἔτι γὰρ αἰνὴ καὶ αὐτὴ τῷ Σατήρῳ ὁ θάνατος ἐκράτησεν αὐτὸν, ὅπως αὐτοῦ. Διότι δὲ ὁ θάνατος κατεστρατηγήθη. Ἀποθανόντος γὰρ τῷ σώματι, καὶ κρατήσαντος αὐτὸ τῷ θανάτῳ, ἀκασίλας τὴν ἐπελευσάν ἀκτίνα τῆς δυνάμεως. ὁ Σατήρ ἀπέλασε μὲν τὸν θάνατον, τὸ δὲ θνητὸν σῶμα, ἀποβαλὼν παθῆ, ἀνέστη. Τὸ ψυχικὸν ἐν ἕτως ἀνάσταται καὶ ἀνασώζεται. Πισεύσαντα δὲ τὰ πνευματικὰ ὑπὲρ ἐκεῖνα σώζεται ἐνδύματα γαμιαν τὰς ψυχὰς λαβόντα.

62. Καίθηται μὲν ἐν ὁ ψυχικὸς χριστὸς ἐν δεξιᾷ τῷ Δημιουργῷ. Καθὸ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει, καθὸ ἐκ δεξιῶν μου, καὶ τὰ ἐξ ἑσ. Καίθηται δὲ μέχρι συντελέσεως, ἵνα ἰδῶσιν ὅτι ἐξουσιάζονται. Ἐξουσιάζονται δὲ τὸ ἐκρυπτόμενον ὅ ἦν σῶμα τῷ ψυχικῷ. Αἰσῶν γὰρ αὐτῶν ἐκρυπτόμενον φαίνεται. Καθὸ ὅτι ἐπὶ τῷ αἰσῶν τῷ ψυχικῷ

conspicius foret teneri sociam vitæ rationem inire, ac corpus ejusmodi quod sensu percipi posset admittere. Hincque adeo corpus illi ex animali invisibili substantia, virtute autem ex divina fabrica, venienti in mundum sensibilem, contextum est.

60. Illud igitur, *Spiritus sanctus superveniet in te*, Luc. 1, 35. Dominici corporis fabricam dicit, *Virens autem altissimi obumbrabit tibi*, DEi formationem significat, quæ corpus in virgine figura membrisque distinxit.

61. Quod autem ipse alius esset qui assumpsit, manifestum est, quibus ita fatetur: *Ego sum Vita, Ego sum Veritas, Ego & Pater unum sumus*. Quod vero Spiritale assumpsit, & quod animale, in hunc modum significat: *Puer autem crescebat & proficiebat valde*. Porro Sapientia erat, ut quod Spiritale esset ostenderet: magnitudinis, ut quod animale. Per ea autem quæ ex latere fluxerunt, affectuum effluxiones, affectionesque ex libidinosis illibidinosas effectas substantias salutem consecutas esse ostendebat. Cumque adeo ait: *Oportet filium hominis reprobari, verberibus affici, & crucifigi*, quasi de alio videtur loqui, de illo nimirum qui passionibus & affectibus obnoxius sit. *Et precedam vos*, inquit, *tertia die in Galileam*, ipse enim præcedit omnia, animamque inaspetabili ratione salvaturum se & fuscitarum obscure significavit, eoque restitutum quo nunc præcedit. Mortuus autem est abscedente Spiritu qui super eum in Jordano descendit, non qui ut seorsim esset recessisset, sed qui se subduxisset, ut & mors vim suam exereret, etenim quomodo præsertim vita corpus potuisset mori? Sic enim mors ipsius quoque Salvatoris potita esset, quod dictum absurdum est. Porro mors militari quasi sollertia doloque expugnata est, emoriente enim corpore ac morte ipsum subigente, contracto Salvatore superveniente virtutis radio mortem fugavit, ac mortale corpus excussis passionibus morbisque fuscitavit. Ac quidem quæ partis sunt animalis, in hunc modum fuscirat & ad salutem reparat: quæ autem Spiritalis, fide imbuta, præstantiore donat salute, nuptiarum vestimenta animas nacta.

62. Sedet igitur animalis Christus in dextera Creatoris, uti etiam David ait: *Sede à dextris meis*, & quæ sequuntur. Sedet autem usque ad consummationem, ut *videant in quem confixerunt*. Confixerunt autem quod oculis subje-

Joh. 14, 6.

Joh. 10, 30.

Luc. 2, 40.

& 58.

Joh. 19, 34.

Luc. 9, 22.

Matth. 26, 32.

Act. 2, 24.

Ps. 110, 1.

Act. 3, 21.

Zach. 12, 10.

ψυχῆς ὅθεν ἠπαυθέρησεν ἡ προφητεία. Ἐκτὴ γὰρ ἡ ψυχὴ τῷ Χριστῷ πάσχει τὸ σώματι ἑαυτὴν εἰς τὰς χεῖρας τῷ (Δημιουργῷ) παρακατέδωτο. Τὸ δ' ἐν τῷ ὅσῳ πνευματικὸν ἔτι παρακατατίθεται, ἀλλ' αὐτὸς σώζει.

63. Ἡ μὲν ἔν τῶν πνευματικῶν ἀνάπαυσις ἐν Κυριακῇ, ἐν Οὐδοάδι, ἢ Κυριακῇ ὀνομάζεται, παρὰ τῆ μητρὶ ἔχουσα τὰς ψυχὰς τὰ ἐνδύματα σὺν συντελείᾳ. Δι' δὲ αἱμαί πισταὶ ψυχῆ παρὰ τῷ Δημιουργῷ. Περὶ δὲ τὴν συντέλειαν Aprocatastasis ἀναχωρεῖσι καὶ αὐταὶ εἰς Οὐδοάδα. Ἐἴτα τὸ δείπνον τῶν γάμων hzreticorum κοινὸν πάντων τῶν σωζομένων, ἄχρησ ἀν' ἀπιστηθῆ πάντα, καὶ ἀλλήλων γνωρίσι.

64. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἀποδέμενα τὰ πνευματικὰ, τὰς ψυχὰς αἶμα τῆ μητρὶ κομιζομένη τὸν νυμφίον, κομιζόμενα καὶ αὐτὰ τὰς νυμφίους τὰς Ἀγγέλους ἑαυτῶν, εἰς τὸν νυμφῶνα ἵπτος τῷ ὄρει εἰσίσσι, καὶ πρὸς τὴν τῷ πνεύματι ὄψιν ἔρχονται αἰῶνες νεοὶ γενόμενα, εἰς τὰς νεοὺς καὶ αἰωνίους γάμους τῆς Συζυγίας.

65. Ὁ δὲ τῷ δείπνῳ μὲν Ἀρχιτεκλινῷ, τῶν γάμων δὲ παρανυμφῷ τῷ νυμφίῳ δὲ Φιλῷ, ἐσὼς ἐμπροσθεν τῷ νυμφῶν, ἀκκίαν τῆς Φωτῆς τῷ νυμφίῳ, χαρᾷ χαίρει. Τῆτο αὐτῷ τὸ πλῆρωμα τῆς χαρᾶς καὶ ἀναπαύσεως.

Christi doctrina non uno modo composita. 66. Ὁ Σωτὴρ τῆς Ἀποστόλης εἰδασκεν τὰ μὲν πρῶτα τυπικῶς καὶ μουσικῶς, τὰ δὲ ὕστερα παραβολικῶς καὶ ἠνθιμῶς, τὰ δὲ τρίτα σαφῶς καὶ γυμνῶς κατὰ μόνας.

67. Ὅτε ἤμεν ἐν τῇ σαρκί, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὡς περὶ ἔξω τῷ σώματι ἤδη λαλῶν. Σάρκα ἐν λέγειν αὐτόν. φησὶν ἐκάνη τὴν ἀδελφίαν, τὴν Χριστὸν ἀπὸ τῆς ἀφ' ἑαυτοῦ προβελόν. Καὶ ὅταν ὁ Σωτὴρ πρὸς Σαλιόμιον, ἡμεῖς ἐκ Αποοργρηθί, λέγει, ἄχρησ τῆτε εἶνα θάνατον, ἄχρησ αἰ αἰ γυναῖκες τίκτωσι, ἐ τὴν γένεσιν κακίζων ἔλεγεν, ἀναγκαίως ἔσσαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πρῆσόντων. Δὲ γὰρ εἶνα τὴν γένεσιν ταύτην, ἄχρησ αἰ τὸ σπέρμα προσενηθῆ τὸ προλελογισμένον. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνω θηλείας ἀνίττεται, ἔς τὰ παῖδα κτίσις γέγενεν τῆς καὶ τὰς αἰμορφῆς ἐσίαις προβαλλύσης. Δι' ἦν καὶ ὁ Κύριος κατήλθεν, ἀπὸ μὲν τῶν παθῶν ἡμῶς ἀποσπάσων, ἑαυτὸν δὲ εἰς πεινήμο.

68. Ἄχρη μὲν γὰρ ἤμεν τῆς θηλείας μόνης τέκνα, ὡς αἰ παρὰ τῆς συζυγίας, ἀτελῆ καὶ νήπια καὶ ἀφρορα καὶ ἀφθνή καὶ αἰμορφα, οἷον ἐκτρώματα προσε-
νεχ-

* Vide quae notavi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 335. * seq.

ctum erant, nempe ejus quod est animale, carnem. Joh. 19. 37.
Os enim, inquit, ejus non comminuetur, Velut etiam in Ada- Exod. 22. 48.
 me Prophetia ossis nomine Spirituali sensu animam induxit. Ipsa enim
 Christi anima patiente corpore in manus Patris seipsam commendavit,
 Quod autem in offe Spiritale est, jam non commendatur, Luc. 23. 46.
 sed ipsum salutem præstat.

63. Spiritualium igitur requies in * Dominicâ. Dominicâ
 autem in octavâ celebratur, quæ videlicet apud Matrem animas indu-
 menta habent usque ad consummationem, cæteræ vero fideles animæ
 apud Creatorem. At in consummatione recedent & ipsæ atque ad **
 octavam concedent: tum nuptiarum cœna ipsa communis omnium
 qui salutem consequentur, donec omnia ad æqualitatem traducta,
 sequæ alia cognoverint.

64. Exinde vero abjectis Spiritalia animabus unâ cum matre
 sponsam consecuta, consecuta & ipsa sponsos angelos suos in thalamum in-
 tra terminum ingrediuntur, atque in Spiritus conspectum veniunt intelli-
 gentes Æones effecta, in Spiritales æternasque conjugii nuptias admittæ.

65. Cœnæ autem architriclinus nuptiarumque Joh. 2. 8. &
 pronubus ac Sponsi amicus stans ante thalamum audiens 3. 29.
 Sponsi vocem, gaudio gaudet. Hoc ejus plenum gau- Joh. 16. 24.
 dium atque quies.

66. Salvator Apostolus docebat primo in figuris & mysticè,
 deinde in parabolis obscurâque ambage, postremo seorsim assumptos
 clare & nude.

67. Cum essemus in carne, ait Apostolus, velut Rom. 7. 5.
 qui jam extra corpus loqueretur. Carnem igitur vocat illam infirmita-
 tem quæ primæ originis mulieris propagine extitit. Cumque Salvator
 ait Salomæ, tamdiu fore mortem quamdiu mulieres parerent, non qua-
 si generationem crimini daret quæ sit necessaria ad salutem fidelium,
 donec productum fuerit semen quod ante fuit electum ac prædestina-
 tum: sed primæ originis fœminam obscure significat, cujus passiones
 morbi que & vitia creatura fuerunt, quæ & substantias informes produ-
 cat, cujus etiam gratiâ descendit Dominus, ut à passione labe que ab-
 straheret, sequæ vero ipsum illi infereret.

68. Quamdiu quidem solum fœminæ filii eramus, velut tur-
 pi conjugio, imperfectæ, infantes, stultæ infirmæ atque informes abor-
 tivi

* In Græco est: *in Dominica sive Ogdoadæ, qua Dominica dicitur.*

** Gr. *recedunt* & ipsa in Ogdoadem. Notissimum hoc nomen inter Æones Valentinianos.

σχηθίτης, τῆς γυναικὸς ἡμῶν τέκνα. Ἐπὶ δὲ τῷ Σωτῆρι^Θ μορφωθίτης, ἀνδρὸς καὶ νυμφῶν^Θ γυγόμενα τέκνα.

69. Ἡ εἰσαρμένη ἐπὶ συνάθ^Θ πολλῶν καὶ ἐναντίων δυνάμεων. Αὐταὶ δὲ εἰσὶν ἀόρατοι καὶ ἀφανῆς, ἐπιτροπύμεσαι τὴν τῶν ἄσρων Φορὰν, καὶ δι' ἐκείνων πολιτευόμεναι. Καθὸ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἔφθακεν τῇ τῷ κόσμῳ κινήσει συναναφερόμενον, τῶν κατ' αὐτὴν τὴν ῥοπὴν γυγόμενων εἴληχεν τὴν ἐπικρατίαν, ὡς αὐτῆ τέκνων.

Atqui verius, 70. Διὰ τῶν ἀπλανῶν ταύτων καὶ πλανομένων ἄσρων αἱ ἐπὶ
fideram esse in- τέτων ἀόρατοι δυνάμεις ἰσχυόμεναι ταμιεύουσι τὰς γενέσεις καὶ
fluentias. προκοπῆσι. Τὰ δὲ ἄστρα αὐτὰ μὲν ἕδεν ποσὶ, διακινεῖ δὲ τὴν
ἐπίρρασαν τῶν κυρίων δυνάμεων, ὡσπερ καὶ ἡ τῶν ὀρίθων πῆσις σημαίνει τι, ἐχέ
ποιεῖ.

71. Τὰ τοῖνυ δεκαδύο ζῴδια καὶ οἱ ταῦτα ἐπιόντες ἑπτὰ ἀσέρες, τότε μὲν συνοδύοντες, τότε δὲ ὑπαντῶντες, ἀνατέλλοντες ἔτοιμοι πρὸς τῶν δυνάμεων πλημμελοῦσιν κίησιν τῆς ἐσίας δηλῶσιν εἰς γένεσιν τῶν ζώων, καὶ τὴν τῶν περιστάσεων τροπὴν. Διάφοροι δὲ εἰσιν καὶ οἱ ἀσέρες καὶ αἱ δυνάμεις. Ἀγαθοποιοί, κακοποιοί, δεξιοί, ἀριστεροί, ὧν κοινὸν τὸ τιχτόμενον. Ἐκαστὸν δὲ αὐτῶν γίνεται κατὰ κληρὸν τὸν ἴδιον, τῷ δυνατέυσθ^Θ τὰ κατὰ φύσιν ἀποτελεῖν^Θ, τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ, τὸ δὲ ἐπὶ τέλει.

72. Ἀπὸ ταύτης τῆς σάσεως καὶ μάχης τῶν δυνάμεων ὁ Κύρι^Θ ἡμῶν Angelorum προ-
& contra nos ρύεται καὶ παρέχει τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς τῶν δυνάμεων καὶ τῆς
pugna. τῶν Ἀγγέλων παρατάξεως, ἧν οἱ μὲν ὑπὲρ ἡμῶν, οἱ δὲ κατ'
ἡμῶν παρατάσσονται. Ὅτι μὲν γὰρ στρατιώταις τοῖσασιν συμμαχῶν-
τες ἡμῶν ὡς ἀν' ὑπερέτα Θεῷ, οἱ δὲ ληστῆς. Ὁ γὰρ πονηρὸς καὶ παρὰ βασιλείας
ἐξώσσω λαθῶν τὴν μάχισσαν, ἐαυτῷ δὲ ἐξ ἀπονοίας ἀρπάσσει.

Hinc iudicium de 73. Διὰ δὲ τῆς ἀντικειμένως οἱ διὰ τῷ σώματι^Θ καὶ
recepta Angelo- τῶν ἐκτὰς ἐπιβαστίως τῆς ψυχῆς, καὶ ἐνεχυράζουσιν εἰς δουλείαν.
rum. Error damp- Οἱ δὲ δεξιοί ἢ εἰσὶν ἰκανοὶ παρεμποδίζοντες σώζειν καὶ φυλάσσειν
natus in V. Syno- ἡμῶν, καὶ γὰρ εἰσὶν τέλειον προσηκτικαὶ ὡσπερ ὁ ἀγαθὸς ποιμὴν,
do. ἀλλὰ μισθῶν παραπλήσει^Θ ἕκαστ^Θ, τὸν λύκος ὁρῶντι προσόντα καὶ φεύγοντι,
καὶ ἢ προδύμα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ἰδίων προβάτων ἐπιδιδότα. Προσέτι δὲ καὶ
ὁ ἀνθρώπ^Θ ὑπὲρ ἢ ἡ μάχη, ἀδυνάτους ὄν ζῶν, ἐνεπίφορον εἰς πρὸς τὸ χεῖρον καὶ
τοῦ μισθῶν συλλαμβανόμενον, ὅθεν καὶ πλείω τὰ κακὰ ὑπάρχει αὐτῷ. Διὰ τῆτο
ὁ Κύ-

tivi instar editæ proles mulieris filii eramus, Salvatore autem formam præbeate viri filii extitimus ac nuptialis thalami.

69. Fatum concursus est multarum sibiqve adversantium virtutum. Sunt vero hæc in aspectu siderum catervæ præsidentes, per quas dominata vigent. Quæ enim quodque ratione mundi lationibus una abreptum motum nactum est, eorum quæ illo articulo nascuntur velut filiorum dominatum obtinet.

70. Per inerrantia igitur errantiaq; sidera investæ quæ ortui præsunt invisibiles potestates, generis rerumqve ortus dispensant ac prospiciunt. Sidera vero ipsa quidem nihil faciunt, dominantium tamen potestatum vim operationemqve indicant, ut etiam avium volatus significat aliquid, & nihil ipse facit aut præstat.

71. Duodecim igitur signa & quæ hæc ingrediuntur ac percurrunt septem stellæ, quando quidem unâ comitantur, quando vero occurrunt, horum ortus quæ à potestatibus moventur, substantiæ motum significant ut animalia generentur, & sibi adversantium casuum conversionem. Diversæ autem sunt tum stellæ tum potestates, beneficæ, maleficæ, dextræ, sinistræ: his commune est quod nascitur, harum vero quodlibet proprio tempore nascitur & procreatur, præstante qui dominatur quod ille ex natura est, partim in principio partim in fine.

72. Ab hoc discidio pugnaqve potestatum nos Dominus liberat, ac præbet pacem, ne quid potestatum ac Angelorum insti uicta hæc acies noceat: quæ nimirum alii pro nobis, alii contra nos stant, atque alii quidem militibus similes sunt qui nobis auxiliantur, ut DEi ministri; alii autem latronibus. Qui enim scelestus ac malus est, non à Rege succinctus gladium accepit, sed sibi ipse per socordiam mentisque superbiam rapuit.

73. Nempe adversariorum causa alii per corpus resque exteriores animum invadunt ac servituti addicunt: qui autem dextri sunt, haud idonei sunt ut ipsi comites salutem præstent nosqve tueantur ac custodiant, non enim ejusmodi sunt, ut perfecte curam impendant ac prospiciant, sicut & bonus Pastor; Sed eodem se modo Joh. 10, 11. quisque habet ac mercenarius, qui lupum videns venientem, fugam ineat, non qui alacris animi in periculum se ipse pro ovibus suis impendat. Præterea vero etiam homo cujus ergo conflat pugna, animal imbecillum est, ac quod facile vertatur in vitium, ac proclive his quæ

Ὁ Κύριος καθήλθεν εἰρήνην ποιήσαν τοῖς ἀπ' ἡμερῶν, ἢ τοῖς ἀπὸ γῆς, ὡς Φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Εἰρήνη ἐπὶ γῆς καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.

Fati vis everbia
In fidelibus.

74. Διὰ τῆτο ἀνέτελεν ξένος αἰσῆρ καὶ καινός, καταλίπων τὴν παλαιὰν ἀστροθεσίαν κατὰ Φωτὴ, ἢ κοσμικῶ λαμπρόμενος, ὁ καινός ὁδὸς καὶ σωτηρίας τρεπόμενος. Αὐτός ὁ Κύριος ἀνδρωπῶν ὁδηγός ὁ καταλθὼν εἰς γῆν, ἵνα μεταδῆ τὴς εἰς τὸν χριστὸν πιστεύσαντας ἀπὸ τῆς εἰμαρμένης εἰς τὴν ἐκείνη πρόνοιαν.

75. Ὅτι δὲ εἰσιν, Φησὶν, εἰμαρμένη, τοῖς ἄλλοις τὰ ἀποτελέσματα προελεγμένα δείκνυσιν. Ἐναργῆς δὲ ἀπίδειξις καὶ ἡ τῶν μαθημάτων θεωρία. Αὐτίκα οἱ Μαῖγοι ἢ μόνον εἶδον τὸν ἀέρα τῆ Κυρίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀληθὲς ἔγνωσαν, ὅτι βασιλεὺς ἐτέχθη, ἢ ὢν βασιλεὺς, ὅτι θεοσεβῶν, Dominus, ac quo- Τότε Ἰουδαῖοι μόνον διαβόητοι ἦσαν ἐπὶ θεοσεβείᾳ, διὰ τῆτο rum Rex, γὰρ καὶ ὁ Σωτῆρ πρὸς θεοσεβεῖς κατιῶν ἐπὶ τῆτος ἦλθεν πρώτης, τὴς τότε ἐπὶ θεοσεβείᾳ δόξαν ἀποφερομένης.

76. Ὡς ἔν ἡ γένησις τῆ Σωτῆρος γενέσεως ἡμῶς καὶ εἰμαρμένης ἐξέλαβεν, ἔτι καὶ τὸ βάπτισμα αὐτῆ, πρὸς ἡμᾶς ἐξείλετο, καὶ τὸ καθ' ὅσον πάσης, ἵνα κατὰ πάντα ἀκαλυφθῶμεν αὐτῶ. Ὁ γὰρ εἰς θεοῦ βαπτισθεὶς εἰς θεὸν ἐχώρησεν καὶ εἰληφεν ἐξουσίαν ἐπάνω σκορπίων καὶ ὄφειων περιπατεῖν, τῶν δυνάμεων τῶν πονηρῶν. Καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐντέλλεται, περιόντες κηρύσσετε καὶ τὴς πιστεύοντας βαπτίζετε εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἕς ἀναγεννώμεθα, τῶν λοιπῶν δυνάμεων ἀπάσαι ὑπερῶν γινόμενοι.

Baptismi vis In
anima.

77. Ταύτη θάνατος καὶ τέλος λέγεται τῆ παλαιᾶς βίης τὸ βάπτισμα, ἀποταύομένων ἡμῶν ταῖς πονηραῖς ἀρχαῖς. Ζωὴ δὲ κατὰ χριστὸν, ἧς μόνος αὐτὸς κυριεύει. Ἡ δύναμις δὲ τῆς μεταβολῆς τῆ βαπτισθεῖς ἢ περὶ τὸ σῶμα, ἢ αὐτὸς γὰρ ἀναβαίνει, ἀλλὰ περὶ ψυχὴν, ἀναβαίνει διὰ θεοῦ ἅμα τῶ ἀναθῆν τῆ βαπτισματός καὶ πρὸς τῶν ἀκαθάρτων λέγεται πνεύματος, ἢ εἰς ὃν πρὸ ὀλίγου ἐνήργη, τῆτον ἤδη φρίσσειν.

78. Μέχρι τῆ βαπτισματός ἔν ἡ εἰμαρμένη, φησὶν, ἀληθῆς. Μετὰ δὲ τῆτο καὶ ἐτι ἀληθεύουσιν οἱ ἀστρολόγοι, εἰσιν δὲ ἢ τὰ λυτρὸν μόνον τὸ ἐλευθερῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώσις, τίνας ἡμεῖς, τί γινόμεθα, πᾶ ἡμεῖς, ἢ πᾶ ἐνεβλήθημεν, πᾶ σπένδμεθα, πᾶθεν λυτρώμεθα, τί γένηθῆς, τί ἀναγεννηθῆς.

79. Ἔως

sunt deteriora offerat momentum; Unde etiam plura illi mala obtin-
gunt. Propterea descendit Dominus, ut is qui è cœlis non è terra pa-
cem præstaret, quemadmodum ait Apostolus: *pax in terra,* Luc. 2, 14.
& *gloria in excelsis.*

74. Idcirco orta est nova & insolita, stella veterem astrorum
positionem situmq; solvens & evertens, nova ipsa luce, non quæ mun-
di sit, lucens, novasq; & quæ conducant saluti vias tenens. Ipse nimi-
rum Dominus hominum ductor, qui in terram descendit, ut Christi
fideles è fato ad illius providentiam transferret.

75. Quod autem fatum pro aliis sit, ostendunt quæ prædi-
cuntur certi astrorum eventus. Perspicua item probatio est scientiæ
astrorum consideratio. Statim Magi non modo stellam Matth. 2.
Domini viderunt, verum & quod verum esset didicerunt, natum scilicet
Regem, & quorum ille Rex esset nempe DEi cultorum, tum porro soli
Judæi divini ejus cultus nomine ac religione clari habebantur. Hinc-
que adeo est, quod Salvator ad religiosos DEique cultores descendens,
ad illos primum viserit qui eo tempore super religioso pietatis cultu-
gloriam retulissent.

76. Quemadmodum igitur Salvatoris nativitas, genesis nos
quoque necessitate, sic & ejus baptisma ab igne liberavit, & passio à pas-
sione ac labe, ut in omnibus (pæne) eum sequamur. Gal 3, 27.
Qui enim in DEum baptizatus est, in DEum concessit, & pote- Luc. 10, 19.
statem accepit calcandi super scorpiones & serpentes, nequam scilicet
potestates. Apostolos quoque jubet *circumeuntes prædi-* Matth. 28.
cate, & eos qui credent baptizate in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti: in
quos renascimur omnibus reliquis potestatibus superiores effecti.

77. Hinc est ut baptisma mors ac finis veteris vitæ dicatur,
abrenunciantibus nobis malis potestatibus. Vira vero secundum
Christum, cujus solus ipse dominatur: Virtus mutationis ejus qui ba-
ptismo tingitur non circa corpus attenditur, idem enim ascendit, sed
circa animam Statim DEi Servus, mox ac à Sacro fonte ascenderit,
ipsis quoque audit impuris spiritibus: in quem paulo ante afflatum
immittebant agebantque, hunc jam tremunt.

78. Ad baptismum ergo usque, ajunt, fatum veritate nititur:
post ipsum vero nihil veri Astrologi loquuntur. Non solum autem la-
vacrum in libertatem asserit, verum etiam quod sciamus quales fueri-
mus, quales effecti sumus, ubi eramus aut quo eramus coniecti, quo pro-
peramus, unde sumus redempti, quid generatio.

79. Quam-

79. Ἐως ἔν ἀνόμορφτον, φασίν, ἔτι τὸ σπέρμα τῆς Θελοίας ἐστὶ κένων, μορφωθὲν δὲ μετατίθη εἰς ἀνδρα, ἢ υἱὸς νομφίς γίνεται, ἕκ ἔτι ἀδθενὲς τοῖς κοσμοῖς καὶ ὑποκείμενῳ ορατοῖς τε ἢ ἀορατοῖς, ἀλλ' ἀνδρωθεὶς ἀρρηγ γίνεται κατὰ πῶς.

80. Ὅν γενεῶν ἡ μήτηρ, εἰς θάνατον ἀγεται καὶ εἰς κόσμον. Ὅν δὲ ἀναγενεῶν χρεῖος, εἰς ζωὴν μετατίθεται εἰς Ὀυδοάδα, καὶ ἀποθνήσκει μὲν τῷ κόσμῳ, ζωῆσι δὲ τῷ θεῷ, ἵνα θανάτῳ θανάτῳ λυθῆ, ἀνασῆσει δὲ ἡ φθορά. Διὰ γὰρ Πατρός ἢ Υἱῶ καὶ ἁγίου Πνεύματῳ σφραγιθεὶς ἀνεπίληπτός ἐστι πάση τῇ ἄλλῃ δυνάμει, καὶ διὰ τριῶν ὀνομάτων πάσης τῆς ἐν φθορῇ τριῶν ἀπηλλογή φορέσας τὴν εἰκόνα ἕ χωκῆ, τότε φορεῖ τὴν εἰκόνα ἕ ἐπιφανί.

Ignis baptismi duplex.

81. Τῷ πυρὸς τὸ μὲν σωματικὸν σωματίων ἀπτεται πάντων, τὸ δὲ καθαρὸν καὶ ἀσώματον, ἀσωματίων φασίν ἀπτεσθαι, ἵον δαμμόναι, ἀγγέλων τῆς πονηρίας, αὐτῶ τῷ διαβόλῳ. Ὅυτως ἔστι τὸ ἐκ' ἑρανοῦ πῦρ διαστὸν τὴν φύσιν, τὸ μὲν νοητὸν, τὸ δὲ αἰσθητὸν. Καὶ τὸ βάπτισμα ἔν διπλῆν, ἀνωλόγως. Τὸ μὲν αἰσθητὸν δι' ὕδατῳ, τῷ αἰσθητῷ πυρὸς σβεσθήριον, τὸ δὲ νοητὸν διὰ πνεύματῳ ἕ νοητῷ πυρὸς ἀλεξήτριον. Καὶ τὸ σωματικὸν πνεῦμα ἕ αἰσθητῷ πυρὸς τροφή ἢ ὑπέκκαυμα γίνεται, ὀλίγον ὅν, πλεον δὲ γινόμενον σβεσθήριον πέφυκεν· τὸ δὲ ἀνωθεν δοθὲν ἡμῖν πνεῦμα ἀσώματον ὅν, ἢ σοικείων μόνων αἰθῶ καὶ δυνάμειν κρᾶτῆ καὶ ἀρχῶν πονηρῶν.

Virtus divina in sacramentis.

82. Καὶ ὁ αἶρῳ καὶ τὸ ἔλαπον ἀγιάζεται τῇ δυνάμει, ἕ ὀνόματῳ, ἢ τὰ αὐτὰ ὄντα κατὰ τὸ φαινόμενον διο ἐλήφθη, ἀλλὰ δυνάμει εἰς δυνάμιν πνευματικὴν μεταβέβληται. ἕτως καὶ τὸ ὕδαρ καὶ τὸ ἐξοικιζόμενον, καὶ τὸ βάπτισμα γινόμενον, ἢ μόνον χωρῆ τὸ χεῖρον, ἀλλὰ καὶ ἀγιασμένῳ πρᾶσλαμβάνει.

Hæreticorum fabulæ de baptis-
mate dæmonum.

83. Ἐπὶ τὸ βάπτισμα χαίροντας προσέρχεσθαι προσ-
ἤκεν. Ἀλλ' ἐπεὶ πολλοὶς συγκαταβαίνει τισὶ ἢ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα παρακαλυθῆντα, ἢ τυχόντας μετὰ τῷ ἀνθρώπῳ τῆς σφραγίδῳ, αἰώματα τῷ λοιπῷ γίνεται, ἢ τῇ χάρῳ συμπλέκεται φόβῳ, ἵνα τισ μόνῳ καθαρὸς αὐτὸς καθέλθῃ.

84. Διὰ τῆτο νησεῖαι, δεήσεις, ἐν καὶ χειρῶν, γονοκλισίαι, ὅτι ψυχὴ ἐκ κόσμου ἢ ἐκ σωματῳ λεόντων ἀνασῆζεται. Διὸ καὶ πειρασμοὶ ἐυθέως ἀνακα-
τύντων τῶν ἀφ' ὧν τισ ἀφῆρέθη, καὶ τισ φέρῃ προειδῶς, τάγε ἕξω σαλεύουσιν.

85. Αὐτί-

79. Quamdiu igitur, ajunt, adhuc semen informe est, fœminæ filius est: ubi autem formatum fuerit, in virum transfertur, ac sponsi redditur filius, non jam infirmus, & quævis quæ seculi sunt visibilibus ac invisibilibus subjectus sit, sed qui virili auctus robore atque adultus fructus masculus existit.

80. Quem mater gignit, in mortem trahitur & in mundum: quem autem Christus regenerat, in vitam transfertur * octavam, ac mundo quidem moriuntur, vivunt autem DEO, ut mors morte dissolvatur, vitæque interitus resurrectione mutetur. Patris enim & Filii & Spiritus Sancti nomine consignatus, ab omni alia immunis virtute est, triumque nominum vi ab omni quæ in corruptione versatur liberatus triade est; ut enim imaginem terrestris gestaverat, tunc gestat imaginem cœlestis.

81. Ignis, quæ quidem parte corporeus est, omnia corpora attingit, quæ vero purus & incorporeus, incorporea ajunt incensere, dæmones, angelos nequitiæ, ipsum diabolum. In eum modum qui sub cœlo est ignis duplex naturâ est, in quo partim est quod mente intelligitur, partim quod sensu percipi potest: pari etiam ratione baptismum duplex, alterum sensibile, quod per aquam sensibilem administratur, ac vim habet extinguendi ignis sensibilis; alterum per Spiritum, quod ejus ignis qui mente percipitur averruncus existit. Corporalis item spiritus (ventus) cum modicus est, ignis sensibilis cibus est ac foris, si autem vehementius flaverit, vim extinguendi habet. Qui autem è cœlo nobis Spiritus datus est qui sit incorporeus, nedum elementorum, sed & virtutum, malorumque principatum habet imperium.

82. Panis quoque atque oleum, Nominis virtute sanctificatur, non eadem ipsa prout apparent existentia quæ accepta sunt, sed virtute in ipsam virtutem Spiritalem transmutata sunt. Sic quoque aqua quæ exorcisatur & baptismum efficitur, nedum capit quod deterius est, sed & sanctificationem assumit.

83. Par erat gaudentes ad baptismum accedere. Quia tamen sapius quibusdam descendantibus etiam impuri Spiritus comites descendunt, unaque cum homine donati signaculo, deinceps insanabiles existunt. Eam ob rem timor gaudio admiscetur, ut quis purus solus ipse descenderit.

84. Hinc jejunia, obsecrationes, preces, extensæ manus, geniculationes, quod anima ex seculo ex quo ore leonum servetur. Idcirco etiam mox tentationes ingruunt, indigne ferentibus à quibus sublata anima sit, ac si quis re ante animadversâ tulerit, exterius saltem jactant.

* Gr. in egdo ademo.

Testatio à ba- 85. Αντίκα ὁ Κύριος μετὰ τὸ βάπτισμα σαλεύεται εἰς
 ptismo. ἡμέτερον τύπον, καὶ γίγεται πρῶτον μετὰ θανάτου ἐν τῇ ἡμέρῃ.
 Ἔτα κρατήσας τῆσδε τῆ ἀρχοῦτος αὐτῶν ὡς ἐνήδη βασιλοῦσ ἀληθῆσ ὑπ' ἀγγέλωσ
 ἤδη διακοφεῖται. Ὁ γὰρ ἀγγέλωσ ἐν σαρκὶ κρατήσας, ἐυλόγωσ ὅσ ἀγγέλωσ ἤδη
 δαλέυεται. Δεῖ ἐν ὠπλίωσ τοῖσ Κυριακοῖσ ὅπλωσ ἔχοντασ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυ-
 χὴν ἀτρωπον, ὅπλωσ ἀφέσαι τὰ βέλη τὰ διαβολικὰ δυναμένωσ, ὡσ Φησιν ὁ Ἀπί-
 σωλ.

Baptismi signa- 86. Ἐπὶ τῷ προσκομιθέντῷ νομισματῷ ὁ Κύριος ἔπεν-
 salum. ἔ τινὸσ τὸ κτήμα, ἀλλὰ ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἐπιγραφή; Καίσαρσ
 ἴσα ἔ ἔσιν, ἐκείνω δοθῆ. Ὀτωσ καὶ ὁ πῖρὸσ, ἐπιγραφεῖν μὲν ἔχει διὰ χριστὸν
 τὸ ὄνομα τῷ Θεῷ, τὸ δὲ πνεῦμα ὡσ εἰκὼνα. Καὶ τὰ ἀλογὰ ζῶα διὰ σφραγιδῶσ
 δεικνυσι τίνὸσ ἔσιν ἕκασον, καὶ ἐκ τῆσ σφραγιδῶσ ἐκδικεῖται. Ὀτωσ καὶ ἡ ψυχὴ
 ἡ πῖρὸσ τὸ τῆ ἀληθείασ λαβῆσαι σφραγισμα, τὰ εἴγματα τῷ χριστῷ περιφέρει.
 Ὀτωσ ἔσιν τὰ παιδία τὰ ἡδὴ ἐν τῇ κοίτῃ συναναπαυόμενα, καὶ αἱ παρθένοι αἱ
 φερίνοι, αἶσ αἱ μέλυσαι ἔ συνεισῆλθον εἰς τὰ ἡτομασμένα ἀγαθὰ, εἰσ αἱ ἐπιθυ-
 μωσιν ἀγγελοικαρακίψαι.

Notæ Francisci Combessii.

Superiorem interpretationem eligant, vel ipsi à se meliorem afferant nec incastigata
 relinquunt si qua minus sana doctrina quandoq; aliorum oculos offendant: hæc
 vero potius Valentianorum totas expositiones aliorumq; Hæreticorum videtur
 Clemens sedulo annotare atque exponere, ut eorum magis videlicet commentatio
 videatur, quam ejusdem Clementis ac viri vere Ecclesiastici. Nam propterea
 illi inscriptum opus aut etiam breviori Theodoro καὶ τῷ Ὀυαλεντίνω χρονῶσ
 nisi potius legendum Λιῶνας, aut nisi alterum pro altero ἔ quasi συνώνυμα vel
 Clemens vel etiam Theodotus voluit, in DEO ἔ angelis magis Λιῶνας, in no-
 bis καὶ τὸ παθητὸν ἔ mortali hoc tempore ac rerum statu χρονῶσ. Ut sit expo-
 sitio locorum Scripturæ aut etiam Christianæ Religionis mysteriorum ad mentem
 Valentini ejusque Aeonum ἔ quasi Theogonia, non contra eam: quod miror
 opus à viro Ecclesiastico eo sensu proficisci potuisse, vel certe Eusebium dissimu-
 lasse. Quod si ipse hoc ut portentosa ἔ aliena à regulâ Ecclesiasticâ, ipsâ ea
 narratione satis elidi existimavit, uti fere Epiphanius laudato Ancoratî
 opere, debuit certe sensum mentemque suam distinctius promere, ἔ preciosum
 à vili separare. Etsi non carent omni venia prisca adeo atatis homines, ἔ qui
 primi Scripturarum agrum sic hæreticorum sensibus horrendum excolendum sus-

85. Confestim à baptismo Dominus figurâ Matth. 4, 11. nostri jactatur, ac primùm cum bestiis in deserto versatur. Tum illis superatis earumque principe, tanquam jam vere Rex, Angelorum obsequio fovetur. Qui enim Angelorum in carne victor extitit, ei merito jam ab Angelis servitur. Operæ pretium igitur est ut Dominicis armis instruamur, ut corpore & animo extra vulnere aleam simus. Armis inquam ejusmodi, quæ diaboli tela extinguere possunt, ut Eph. 6, 16. Apostolus loquitur.

86. Oblato Dominus numismate, non dixit, cujus nam illud juris aut in cujus censu? sed, *cujus est imago & superscriptio? Casari.* Ue cujuseffet, illi & daretur. Simili quoque ratione, fidelis, per Christum, DEi nomen adscriptum habet, Spiritum verò ut imaginem. Muta quoque animalia ex signaculo produntur cujus quodque pecus sit, exque illo vindicantur. Sic etiam fidelis anima & quæ signaculum fidei suscepit, Christi ubique impressas notas ac stigmata gestat. Hinempe pueri sunt, qui jam in cubili conquiescunt, & prudentes virgines, quibuscum haud ingressæ sunt, quæ tardæ fuerunt, in parata bonâ, in quæ Angeli desiderant prospicere.

Matth. 23, 20.

Gal. 6, 17.

Luc. 11, 7.

Matth. 23, 1.

1. Petr. 1, 12.

ceperant, si illorum non multa exstirparunt, suaque ipsis illorum in isto anà quasi pane conflata ac confusa viderunt. Quanquam probabilius est majori luce Clementem suam lucubrationem digessisse, & quid Ecclesiasticum quidve Valentianum & hæreticum, magis insinuasse, quæ brevior sic non observaverit.

Quis iste Theodorus, nimis incertum, cum hic etiam Theodorus citetur, qui fuerit Clemente antiquior & ex Valentini secta. Nescio an Theodorus Ancyanus Cyrilli collega adversus Nestorium, satis probatus Nicephoro Patriarcha in suis Antirrheticis, in istis operam posuisse dici possit, atque hinc navos contraxisse, ut non satis sanus in fide Deitatis visus sit, ut neque Eusebius cum suo Origene qui ideis aut incertis conjecturis animum pascit sibi que divinat, non certe aliquid affert in quo lector conquiescat. Hac cautela opus hoc explicandum suscepi, quicquid in illud à me conferatur, & ut ita in eo aliqua antiquitatis lumina venemus, ut incontaminata nobis fides ac vera Ecclesiastica ex hæreticorum illis fabulis atque figmentis nihil detrimenti sentiant, sed ad videndas hominum vere stultorum in sapientia sua nanias nugasque magis convalescat. Videndi Epiph. hæresi 31. Irenæus toto latè opere adversus hæreses, Tertullianus & alii.

Quod Ἀνατολικὴν διδασκαλίαν titulus profert, indicio est Enro-
pam positi hominem fuisse qui ita inscripfit, seu sedi ejus subjectum qui Asia-
nos vel Syros hinc notare voluerit. Sic illi Ἀνατολικαί, ex quibus Valentinia-
norum illa facies ac reliquorum prima fere aetatis hereticorum.

§. 1. Το πνεῦμα μὲς) Animam suam Patri commendat & nos in il-
la, omnesque electos semenque electorum, qua & Athanasii, Patrumque alio-
rum in Catena expositio, est, nec aliter intelligendus. Ambrosius cum ait: Spiritus
Patri commendatur, ut cœlestia quoque ab iniquitatis vinculo
solverentur, i. e. anima, quarum cœlestis & à DEo origo. Hereticorum,
proclivis error, quod divina & humana in Christo non satis distinguunt,
utraq; in Christo vera, qui unus ipse verus cum Patre DEus, verusque homo
ubique. Sic passim Chrysostomus alique probati Patres.

4. Διὰ πολλὴν ταπεινωφροσύνην) Alte satis & orthodoxe de Christi
mysteriis, qui se ita exinanivit, ut non Angelus sed homo fieret, qua extrema
vilitas in Creatura intelligente, idem ipse qui in cœlis & qui in terra, nec à se
divisus, nempe Deitate qua ubique est, non ita humanisatâ qua circumscripta
est ratione.

6. Ὁ μονογενὴς Θεός) Etiam Syr. Θεός, reliqui forte melius
ἕως, unigenitus filius, qua vox non finit trahi Deitatem verbi ad Valentiniano-
rum ὁμωνυμίαν, sed ut vere filius DEusque intelligatur, singularique nativita-
te qua unus ipse unigenitus humanitate & carne, idem primogenitus & fra-
tres habens, quibus vere communicet. Reliqua, & quod divina quaque nomina
res & Αἰῶνες eam aliquid distinctum vereque existens accipiuntur, Valentinia-
norum deliria.

7. Ἐν τῷ πλεονήματι) Vox est quâ male usi Valentiniani pro scena
quadam & capacitate supra cœlos, uti sic satis explicant, in quo unigenitus
pro loci immensitate magnus, hic in terris parvus. Sic deliri homines nihilque
minus quam virè Gnostici i. e. sapientes excellentique scientia praditi, sed pla-
ne insipientissimi bardique, nec aliter eis intellectus finis Patris.

10. Οὐδ' αὐτὸς ἀμορφῶς) Idetur subaudiri μονογενὴς Θεός vel
ἕως. Perinde enim illi corpus assignat & formam, ac quicquid corporum est.
Et de Angelis quidem haud aliter argumentatur Johannes Thessalonicensis in
VII. Synodo. De DEo autem aut verbo nemo est Catholicorum qui non rideat
ac despuat, quicquid olim simpliciores Monachi in Nitria & per Ægyptum
istiusmodi facibus per nimiam simplicitatem (ne stoliditatem dicam) potati,
Altiore nobis de DEo cogitatio, quem nullo sensu corporis, ac ne mentis in-
telligentia nisi ipso donante ad seque trahente ac lumen præbente, tuncque
etiam

etiam pro nostro modulo nec comprehendendo attingere liceat: quomodo nec videns nec quod videtur corpus est ex insulsa Gnosticorum Philosophia, τὸ τοῦτο ἔστι καὶ ἰσχυρὸν ἰσχυρῶς longe excellens, qua sic vocibus ex visu acceptis, ut sensuum nobilissimo, nostro more significamus.

§. 11. Ἐμμορφωτα καὶ ἰσχυρὰ) Sic nimirum vel Clemens vel Valentiniani colligunt profiteri Paulum esse caelestia corpora pulchra specie & intelligentia, quod illorum aliam & aliam δόξαν dicat, qua similiter futura sit sanctorum resurgentium. Sed δόξαν hanc nihil cogit ut aliud intelligamus quam splendorem, fulgorem, lucem, & quod reddidit interpreti claritatem, ex qua corporea & visibili licuit Paulo arguere ad animarum Spiritalem maiorem minoremque gloriam & claritatem, nec animarum solum sed & corporum ac corporalem, erit enim altera alteri comes, sed illa hujus parens ac origo, & quo non facit Pauli exemplum.

12. Ἄγγελοι τοῦτο πῦρ) ignis intelligens, nec aliter Basilius pluresque sanctorum qui angelos reipsa corporeos volunt, eorumque subtilissima esse corpora, nec ejusdem rationis ac crassa hac nostra, ex quo fit ut & dicantur Spiritalia, & angeli Spiritus sic quasi comparatione, qua distinctione confutitur illis Patribus, ne aut Scriptura adversum videantur aut aliquid docuisse quod postea Ecclesia damnaverit. Ad unigenitum autem quod trahunt Valentiniani, impium est nec audiendum.

13. Ὁπρὸ καὶ μᾶλλον) Hoc magis & precipue significare panem illum Caelestem mysticum ejus corpus, quod & illo per Eucharistiam nutriantur, ut sic ejus membra adoleamus. Huncque sensum Augustinus egregie profertur. Maneat ergo sic antiquo auctore, nutriri per Eucharistiam carnem nostram pane illo à Patre dato qui filius est: non umbra aliqua ac figura, quod erat panis caelestis quem vocat, a manna distinctus citra ἀληθινὸν ἀρτον πνεύματος, verum panem Spiritus, qui vera ipsa vita edentibus ut non moriantur prebet, & quem Spiritus Dei que virtus ejusmodi panem prestantiore supra movere efficiat.

14. Ἐγείρεται) Quasi resurrectio in eo fita sit quod anima ipsa corpora Spiritalia terrenum corpus exuerunt, qua crassa heresis est ipsi Paulo notata 2. Tim. 2, 18. qui dicunt resurrectionem jam esse factam. Perdet etiam & mittet in Gehennam ipsa hac qua videntur corpora, sed ubi illa resuscitaverit, ut sicut scelerum sic & pœ a sint animabus quibuscum vixerunt sociæ. Lazari Historia si quidem vera historia est, sic ἀληθεύεται, ut humano modo significetur divitis epulonis anima pœna, qua ipsa jam vere torqueatur etsi corpus non est, quicquid mysterii sit, quod corpus divina virtute ejusque instrumentum vere Spiritus demones & animas torquet.

§.22. Οὗ βαπτίζομαι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν) *Graviores Valenciani errore quam Marcion relatus Chrysofomo hom. 40. in 1. Cor. 15. vicarium baptisimum hic insinuat : nam ille alterum pro altero, hominem vivum pro defuncto Eusebio Catochumeno, ridiculo sane conatu intingebat, & ut jam ille ea adscripta intentione fidelis censeretur, & cui Ecclesia preces prodesse possent. Eundemque vel similem errorem jam tunc in Ecclesia Corinthiorum viguisse jactat famosus Scaliger, quo sic in memoriam Christi baptismatis Kalendis Febr. aut etiam VI. Januarii pro charis baptizarentur, ad eum alludere Apostolum, ut sic omni modo & sic quasi ad hominem ex ipso illorum sensu asseras resurrectionem mortuorum : quod certe leve esset, ex inolita prava consuetudine nec errore vacante fidei mysterio presidium quarere. Valentiniani vero angelos sic baptizari pro hominibus volunt, & salutem consequi cujus nomine angelus aliquis baptizatus sit, qua mera sunt vania ac nuga. Chrysofomi expositio, quod nos ipsi qui intingimur ὑπὲρ τῶν νεκρῶν baptizemur pro mortuis nostris corporibus, & in fidem resurrectionis illorum, quam ore profitemur dum Symbolum reddimus, & signo representamus dum aquis immergimur & emergimus, ac piscinam, Pauli phrasi pro sepulchro habemus, in mortem CHRISTI baptizati illique conspuiti, ipsa una vera, dignaque Paulo & argumento haberi possit, frustra que est quicquid in eam arietat Scaliger, quod non scriptum sit ὑπὲρ νεκρῶν βαπτίζομαι sed ὑπὲρ τῶν νεκρῶν addito articulo, quod est ὀρατικόν, quasi baptizari pro uno aliquo mortuorum, non quasi generatim pro mortuis ad resurrectionis adstruendam fidem. Certe argutus homo, ut vim Græca vocis agnoverit, quam hactenus parum adverterunt etiam acutissimi interpretes Jo. Chrysofomus & Græci alii, imo certe adverterent qui in Græcis & Syris sint, sicque vere ὑπὲρ τῶν νεκρῶν baptizemur pro nobis ipsis nostrisque corporibus mortuis, ut resurrectionem qua est in CHRISTO & ad vitam consequamur, non qua beneficio quasi Creatoris etiam malorum futura est, ut & corpore totoque homine quo peccaverunt pœnas ducant, tamen sic credamus exque Symbolo reddamus, ex quo ipso nugacissimus Aristarchus Christi εἰς ἄδου κατὰ βασιν descensum ad inferos temere nimis expungit.*

Ibid. Ἐν τῇ χειροθεσίᾳ ἑπὶ τῷ τίλῳ) *Manuum hæc admotio in baptismo, de quo superius, vicem unguenti in consignatione diatonica perinde ac in ordinatione, in qua leguntur publica scilicet preces, quarum fuit hæc pars aliqua eique successerit, quod ita modo in fine habetur : ὡς τὸ ρυθῆναι αὐτοὺς σὺ ἡμῶν πάσης θλίψεως δόξης καὶ ἀνάγκης ut nobiscum liberentur ab omni afflictione & angustia. Euerit itaque εἰς λύτρωσιν ἀγγελικὴν, non absurdo illo sensu quem auctor ponit, quasi Angelo redemptore qui pro nobis bapti-*

baptizatus fuit, sed ut neophyti pari angelis forte vel etiam illis intercessoribus à malis liberentur, fortesque pugiles sint. Quod si haeretica haeretico Spiritu composita formula & precatio ipsa Valentiniana, nihil nostrà attinet expletura.

Ibid. Ἐδῆσαν λυτρώσεως καὶ τῷ Ἰησοῦ) Spurcissima blasphemiam ἄσος ipse Christus est qua ostium, ut in sequentibus, sine quo & cruce non ejus meritis ingredi velint in caelos eis τὸ πλῆρωμα, in quorum sic nomine Angeli baptizati sunt. Ut sic errorem errori neclant, fiatque illorum chaos immensum, Quasi & Christo fuerit damnatio quadam quod carnem assumpsit seu illi copulatus est, per quam obnoxius fieret defectui, eumque contingeret τὸ πλῆρωμα αὐτοῦ sensu capi. Facebat ille Theodotus ejus autor dogmatis ac forte totius lucubrationis, quem brevior illaudatum sic bella parte abire non voluit, ac cujus sequentibus passim auctoritatem arcessit.

§. 27. Τὸ, τὸ πύργον) Non solum laminam auream nomine DEI inscriptam ponebat Sacerdos intra secundum velum ingressurus in die expiationis, verum etiam reliquum omnem ornatum ex ritu summi Sacerdotii, quod lucis habitu & penitentis illuc ingrederetur, ac quasi simplex Sacerdos, nullaque majori pompa à reliquis: qua vera ac litteralis ratio, nonquam auctor ex sua aut Valentinianorum persona hic ἀλληγοῦν.

30. Ὡς Φησὶν ὁ Θεόδοτος &c. in (99.) Esse Theodotum inter Valentini sequaces, clarum, qui, velut alii, sectam auxerit acceptaque dogmata cum aetatis plena majori impietate cumulaverit. Absurdus igitur Epitaphi visus, qui ab illo notatur ut impius. Et certe impium quod DEO παῖς αὐτοῦ tribuit, velut more nostro miserando perturbetur labemque ullam incurrat aut vitium, quod utramvis (solet) prodece καὶ αὐτοῦ.

31. Ὁ δὲ Βυληθεὶς Κιων) Clare hoc peccatum Diaboli ex superbia ejus pœna scelerumque ex illa castigatione, ut se adversus DEUM erigant & quasi à se sibi esse & quas possident dotes tribuant: nec alia in istis desunt vera fidei consona, sed fabulis immixta illisque obruta, quibus sic superbi homines & qui scientia arcem tenere in Christianis videri vellent, in confusione sua gloriam quaerent, eamque inter Satana primogenitos, quasi Apostoli Joannis oraculo habent.

§. 45. Τὴν ἔσθον) Videtur opponere τὸ τῆς ἔσθον, τῷ δευτέρως πλοῦσις, ut velit mundum interiorem & quod pleromate continetur quicquid affectuum est passionum, vitiorum, agritudinum distasse & extirpasse, &c. Hac Valentinianorum Gnostisiorumque doctrina, ex illis Origeni distansata & in Ecclesiam invehit.

§. 52. 'Ευνοῖν αὐτῷ) idem ac Luc. 12, 58: ἀπηλάχθη cum illo transigere, res componere, ac litem finire antequam iudicio cum illo experire... Sed durior hac Valentinianorum allegoria, ut εὐνοῖν carni, intelligatur, qui jam dederit & extenuat, ut ipsa tandem diffuseturque & evanescat, nullamque moram faciat dum erit transitura per ignem. De corpore carnis vitæque carnali & peccato nihil abhorres, metaphora ducta ab iis qui ipsi litem divimunt sibi que donant, aut mitius iustum faciunt antequam iudicis sententia superiore cogantur.

Hactenus Combefisus.

XXIV. MELITONIS Episcopi Sardensis in Lydia, (non Sardicensis, ut Episcopo dicitur III. Instit. Theol. sect. 5. c. 7.) fragmenta ex Apologetico pro Christianis circa A. C. 170. post L. Veri mortem scripto ad Imp. M. Antoninum, extant apud Euseb. IV. 25. Hist. & in Chronico Paschali quod Alexandrinum vulgo appellant, p. 259. 260. edit. Cangii. Apud Eusebium ibi verba ἐκ τῶν διαταγμάτων rectius forte cum Schurzfleischio τῷ μακαρίῳ de edictis præfectorum provincialium; quam cum Valesio de iussis Imperialibus intellexeris. Alia Melitonis fragmenta vide si placet apud Halloixium in Melitonis vita T. 2. Scriptor. Or. p. 835.

Ad catalogum scriptorum Melitonis deperditorum qui in laudato Eusebii loco & apud Hieron. de script. Eccles. c. 24. extat, & de quibus Tillemontius & Caveus in Melitonis vita differunt, notabis quod librum qui ἡ κλῆς sive *Clavis* inscribitur ajunt MStum extare Parisiis in Bibl. Collegii Claromontani, continereque explicationem variarum S. Scripturæ vocum ad eum fere modum, ut notat Labbeus T. 2. p. 87. quale in formulis spiritualis intelligentiæ, quæ inter S. Eucherii opera extant, legere licet. Deinde liber περὶ ἰσσωμάτων θεῶν non fuit de DEO corpore induto sive de incarnatione Verbi, sed Melito conatus est illo libro probare DEUM esse corporeum. Vide Petavii dogmata Theologica de DEO lib. 2. c. 1. & B. Ittigium de hæresiarchis sect. 2. c. 11.

Liber de transitu B. Virginis in Gelasiano decreto & à Beda rejectus, qui latine extat in Bibliothecis Patrum & in Bibl. Concionatoria Combefisii T. VII. p. 646. non magis est antiqui illius Melitonis, quam Satira adversus Monachos A. 1662. 12. edita Gallice sub titulo *L'Apocalypse de Meliton*, de cujus auctore vide P. Bælii respons. ad quæstiones Provincialis T. 1. p. 631. Pluribus argumentis illum librum de transitu B. Mariæ oppugnat Nourrius sect. 2. diss. V. p. 558. sq. ut Nat-
lem

Iem Alex. aliosque omittam. Modo suffecerit notasse, gemini plane commatis scriptum cum illo esse *Passionem S. Iohannis Evangelista*, quam sub *Mellisi* Laodicensi Episcopi latine edidit Jo. Maria Florentinius ad Martyrologium vetus S. Hieronymi p. 130. Vide quæ notavi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 789. 790. At ab illo Melitonis diversus est, licet non multum diversi argumenti, atq; ut videtur antiquior liber qui sub S. Iohannis Theologi nomine de transitu B. Mariæ exstat Græce in variis Bibliothecis. Vide Lambecium in Diario sacri itineris Cellensis, latissime de utroq; differentem, & Combefisium T. 1. Auctarii novi Bibl. Patrum T. 1. p. 821. & Bibl. Concionatoriæ T. 1. p. 43. & T. 7. p. 643. seq.

Cæteri deperditi scriptores Græci Christiani seculo secundo sunt 1. PAPIAS S. Joannis discipulus, a) Hierapolitanus in Phrygia Episcopus, qui eodem fere tempore, quo Smyrnæ Polycarpus, Martyrium Pergami obiit teste auctore Chronici Alex. p. 258. Confer Henschenium 22. Febr. Ejus libri quinq; *λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεως*, sive ut Hieron. c. 18. de Script. Eccles. b) *explanationis sermonum DOMINI*, magnam partem constabant dictis quæ ab Apostolis vel Apostolicis viris fœminisq; utcunq; accepta meminerat. Vide Eusebium III. 39. Hist. qui ex illo ipso tamen opere ait apparere quod fuerit *σφόδρα μικρὸς τὸν βιβλίου*, valde exili judicio. Adde Casaubonum XVI. 69. ad Baron. Ex libro primo verba quædam affert Maximus ad Dionysii c. 2. de cœlesti Hierarchia T. 1. p. 32. Alia Papiæ fragmenta vide collecta ab Halloixio in Papiæ vita T. 1. scriptor. Oriental. & à Grabio T. 2. spicilegii Patrum p. 30. seq. Ab hoc Papiæ regni piorum in terris millenarii assertores dicti *Papianista* l. 5. Cod. de Hæreticis, ut notatum Cotelerio T. 1. monum. Eccles. Græcæ p. 765. Et Papiam in catalogum hæreticorum retulit Bernardus Luzemburgicus libro III. A Cerinthi crasso chiliafmo longe tamen abfuisse Papiam, cumque eo facientes plures antiquos Ecclesiæ, doctores disputat, D. Peterfenius in nubetstium de regno CHRISTI lib. 2. p. 73. seq. Vide etiam Nourrium

Aa

Ap-

a) Confer Tillemontium & Caveum in Papiæ vita.

b) Idem Hieron. Epist. 28. ad Lucinium: *Sanctorum Papiæ & Polycarpi volumina falsis ad se rumor pertulit à me esse translata, quia nec otii mei nec virium est tantas res eadem in alteram linguam exprimere venustate.* Elogium Papiæ apud Euseb. III. 36. quod fuerit *ἀνὴρ τὰ πάντα ἐπιμάλιζα λογισμάτων, καὶ τῆς γραφῆς εὐδημιῶν*, suspectum est Valefio & Antonio Pagi ad A. C. 116. n. 3. quia in pluribus Codicibus & in Rufini versione desideratur.

Apparatu ad Bibl. Patrum libr. 2. diff. 1. Allegatur Papias ab Anonymo Græco in Combesii manipulo rerum CPol. p. 22. Alius Papias cum Onesimo Martyr Romæ, de quo Henschenius 16. Febr. Alius denique Papias glossarii Latini auctor, clarus circa A. C. 1063. de quo dixi in Bibliotheca latina.

2. QUADRATUS post Publium Martyrem Atheniensis c) Episcopus, quem licet Apostolicis temporibus proximum non minus falso aliqui per Angelum Philadelphienſis Eccleſiæ, quam sub Angeli Eccleſiæ Pergamenæ nomine Papiam in S. Johannis Apocalypſi intelligi ſibi perſuaſerunt: Hadriano Imp. circa A. C. 123. Athenis hiemen exigenti librum pro religione noſtra obtulit, è quo fragmentum ſervavit Eusebius IV. 3. Hiſt. unde id repetunt Hieronymus de ſcript. Eccleſ. c. 19. Syncellus p. 348. Nicephorus III. 21. Hiſt. aliiq; Ex Quadrato etiam nonnulla produxerat Eusebius Seculo VI. Episcopus Theſſalonicenſis libris X. contra Andream Monachum, teſte Photio Cod. 162. Confer Halloixium & Caveum in Quadrati vita, Henſchenium ad 26. Maji, T. 6. p. 357. ſq. qui Quadratum Magnetiæ Episcopum & sub Decio martyrem à noſtro recte diſtinguit, Ittigium diſſ. de Patribus Apoſtolicis p. 166. ſeq. & Grabium T. 2. ſpicilegii p. 119. ſeq. qui contra Valeſium, Lemonium, Tillemontium alioſq; probe obſervat non eſſe diſtingvendos velut duos Quadratos, unum Apoſtolorum diſcipulum Prophetico chariſmate ornatum auctorem Apologiæ, & illum de quo Dionyſius Corinthius apud Euseb. IV. 23. Episcopum Athenarum. Alios complures Quadratos in veterum monumentis obvios refert Lemonius prolegomenis ad Varia ſacra, * 9. De noſtro autem adſcribere juvat locum Hieronymi Epist. 84. ad Magnum Oratorem, qua alii etiam Apologiæ pro Chriſtianiſ ſcriptores celebrantur: *Quadratus Apoſtolorum diſcipulus & Athenienſis Pontifex Eccleſiæ, nonne Adriano Principi Eleuſina ſacra inviſenti librum pro noſtra religione tradidit, & tanta admirationi omnibus fuit, ut Perſecutionem graviffimam illius excellens ſedaret ingenium.*

3. ARISTIDES Athenienſis Philoſophus vir eloquentiſſimus, eodem quo Quadratus tempore Apologeticum pro Chriſtianiſ Hadriano Imp. Eusebio teſte in Chron. & IV. 3. Hiſt. obtulit, magnam partem contextum ſententiæ Philoſophorum, quem imitatus poſtea Juſtinus, ut ſcribit Hieronymus Epist. 84. ad Magnum. Martyrologium

c) Dionyſius Corinth. apud Euseb. IV. 23.

gium Rom. 31. August. addit Aristidem quod CHRISTUS JESUS solus esse DEUS, presente ipso Imperatore, luculentissime perorasse. Confer quæ de hoc Aristide aliisque ejus nominis dixi supra lib. IV. c. 30. In presenti adscribam tantum hæc Colomesii in paralipomenis de scriptoribus Ecclesiasticis: *Aristidis Apologetici fragmentum de Dionysio Areopagita affert Usuardus (& Ado 3. Octobr.) in Martyrologio & Menologio Græcorum. Ex quo, jure mihi videor colligere, à vero prorsus non abhorreere quod refert Clariss. Guilleterius in Itinerario Gallice scripto, nempe apud quosdam Calogeros qui proxime Athenas in Monasterio Midelli habitant, extare Bibliothecam, in qua Aristidis Apologiam latitare credebatur. Cum hoc non confundendus Aristides cui Julius Africanus sæculo tertio dicavit. Harmoniam genealogiarum CHRISTI apud Matthæum & Lucam, teste Eusebio VI. 31. Hieronymo c. 63. Photio Cod. 35.*

4. AGRIPPA CASTOR sub eodem Hadriano clarus scripserat *ἔλογον* Gnostici hæretici Basilidis ejusque filii Isidori. Vide Euseb. IV. 7. Hist. Hieron. c. 21. de script. Eccles. & indiculo hæref. c. 2. Theodoritum lib. 1. de Hæret. fab. c. 4. Alius fuit Castor Rhodius *ἡγεμονάρχης* Apollodoro in Bibl. laudatus, de quo Jonsius lib. 2. de scriptoribus Hist. Philos. c. 15. Alius Castor Dejotari gener de quo P. Bælius in Lexico Historico ubi de Dejotaro, nota N. Alius Antonius Castor Botanicæ rei cultor peritissimus, Plinii majoris æqualis, quem vide XXV. 2. & XX. 17. Alius deniq; Castor sub Valentiniano tortus & exustus, teste Ammiano XXIX. 5.

5. ARISTO ex Pella Palæstinæ opido Judæus atque inde Christianismi adversus Judæos propugnator, imperantibus Hadriano & Antonino Pio clarus, scripsit teste S. Maximo ad Dionys. c. 1. de Mystica Theologia T. 2. p. 17. *διάλεξιν* d) *Παπίσκου καὶ Ἰάσωνος*, quæ Judæum Alexandrinum *Ἰαπίσκου* cum Christiano Hebræo *Ἰάσωνος* (incertum an illo cujus Act. 17. 5. & Rom. 16. 11. mentio) disputantem ac deniqve convictum & manus dantem introduxit. Laudant hanc *διάλεξιν* Origenes contra Celsum IV. p. 199. Hieronymus in Epist. ad Galatas III. 13. & traditt. Hebr. in Genes. V. Opus ex Græco latine pridem (circa S. Cypriani ut videtur tempora) convertit *Celsus* quidam (incertum an Iconiensis Episcopus, cujus mentio apud Eusebium VI. 19. Hist. p. 222.) sed

A a 2

nihil

d) S. Lucæ illam *διάλεξιν* tribuit Clemens sexto Hypotyposeon, teste eodem Maximo.

nihil nec de opere nec de versione exstat præter interpretis præfationem ad Vigilium, quæ legitur inter Opuscula S. Cypriano adscripta p. 30. edit. Oxon. & paucissima fragmenta quæ colligit Grabius T. 2. Spicilegii Patrum p. 131. seq. qui etiam ex hac *διαλέξει* petita esse putat quæ de obsidione Bethæ & Judæorum post illam expugnatam afflictione ex Aristone Pellæo refert Eusebius IV. 6. Hist. Confer etiam, si placet quæ de hoc scripto Gvil. Spencerus ad laudatum Origenis locum, & Ittigius in diss. de Patribus Apostolicis p. 91. seq.

6. ABERCIUS S. Papiæ ut ajunt in Episcopatu Hierapolitano successor, in Actis ejus quæ Græce in Menæis & latine exstant apud Lipomannum & Surium ad 22. Octobr. scripsisse fertur *doctrina librum* valde utilem, sive *librum de disciplina* in Presbyterorum & Diaconorum suorum usum. Etiam *Epistolam ejus ad M. Aurelium Imp.* Spiritum plane Apostolicum redolentem ex Græco Sirleti e) Codice dare voluit Baronius ad A. C. 163. n. 15. sed elapsam è manibus reperire iterum non potuit. Epistola Antonini ad Abercium legitur in jam memoratis Abercii Actis, Simeonem Metaphrastem (ut agnoscit Allatius p. 130. de Simeonibus) auctorem agnoscentibus. Sed illa Acta licet quantivis pretii videantur Halloixio in Abercii vita T. 2. scriptor. Oriental. p. 1. - 150. tamen exiguam fidem mereri demonstravit Tillemontius nota 3. ad vitam S. Papiæ T. 2. Memor. Hist. Eccles. p. 540. Mentio Abercii Marcelli circa A. C. 230. apud Euseb. V. 16. Hist. Sed Acta illa de longe antiquioribus loquuntur temporibus.

7. HEGESIPPUS ἐξ Ἑβραίων πιστευτικῶς sive ex Judæo Christianus, teste Eusebio IV. 22. Hist. atque vicinus Apostolicorum temporum, circa eandem quæ Irenæus ætatem scripsisse se innuit, defunctus sub initia Imperii Commodi, ut ex auctore Chronici Alex. observarunt viri docti. Eodem Eusebio IV. 8. teste ἐν πιντι συγγράμμασιν ἰπλιῶ ἀπαλατῆ ὡς ἰδοῦσιν ἔ Αἰσολικῶ κηρύγματῶ ἀπλασῆτη συντάξας ἡραφῆς ὑπομνηματισῶς. Hieron. c. 22. de Script. Eccles. omnes à passione Domini usque ad suam ætatem Ecclesiasticorum *Actuum texens historias*, multaque ad utilitatem legentium pertinentia hinc inde congregans quinque libros composuit, ut quorum vitam scētabatur, dicendi quoque exprimeret *ebareberem*. Inter Scriptores Hist. Ecclesiasticæ cum Clemente, Africano & Eu-

e) Baronius qui Abercium primus latinis inseruit Martyrologiis ad 22. Octobr. scribit Sirletum illam Epistolam in antiquissimo Codice ut ingentis pretii margaritam custodisse.

& Eusebio hunc Hegesippum refert Sozomenus libro & capite primo p. 401. Fragmenta præclari hujus operis, & quod intercidisse in primis dolendum est, ex Eusebio & Photio colligit Grabius T. 2. spicilegii Patrum p. 205 - 213. & Halloixius in Hegesippi vita T. 2. operis jam sæpe laudati de Scriptorum Orientalium Vitis. De Hegesippo vide etiam, si placet Bollandum ad 7. Aprilis.

Jo. Maria Vicentius incerta fide quædam de S. Simeone allegat ex Hegesippi libro de supplemento Evangelicæ veritatis, de quo vide Wagenseilii tela ignea Satanæ p. 420. 424. seq. & Allatium de Simeonibus p. 2. De liberiore versione latina, librorum Josephi de bello Judaico, quæ corrupto Josippi nomine in Egesippum vulgo refertur, non repetam quæ dixi lib. IV. c. 6. §. 2. sed tantum addam quod Carolus Daubusius lib. 1. de testimonio Josephi de CHRISTO p. 16. testatur perinde ut in Ambrosianæ Bibl. Codice, quem inspexit Mabillonius, sic etiam in Codice Cantabrigiensi ad extremum libri primi extare hæc verba: *Beatissimi Ambrosii translatio ex Josepho, Liber primus explicit.*

Fuit & Hegesippus Tarentinus mediæ Poëta Comædiæ, de quo dixi lib. II. c. 22. & Hegesippus Halicarnassensis, strategus memoratus Diodoro Sic. lib. XX. p. 786. De Hegesippis tribus 1. Historico, 2. Oratore cui orationem de Haloneso tribuunt, & 3. Scriptore *ἱστορικῶν* vide Vossium III. de Hist. Græcis p. 371. seq.

8. CLAUDIUS APOLLINARIS, Hierapolitanus in Phrygia Episcopus nascenti circa A. C. 171. Montanistarum hæresi se opposuit, nec multis annis post diem obiit supremum. De illo videndi præter Halloixium Tillemontius Tomo 2. Memor. Hist. Eccles. parte 3. p. 89. sq. & Bollandus ad diem septimum Februarii, licet Baronius in Martyrologio suo Apollinarem hunc ad diem octavum Januarii retulit. Interciderunt ejus:

Insigne volumen pro fide Christianorum ad M. Antoninum Verum; Hieron. c. 26. de Script. Eccles. & Eusebius IV. 27. Hist. ubi post vocabulum *λόγος* videntur excidisse verba *ὑπερ τῆς πίστεως*, ex Hieronymo & Nicephori IV. II. supplenda.

Adversus gentes libri V. Euseb. Hieron. & Niceph. qui dialogi more scriptos innuit. Legit & Photius Cod. XIV.

De veritate libri II. Euseb. Hieron. & Niceph. Incertum num idem opus sub titulo *ὑπερ ἐνανθίας καὶ ἀληθείας* legerit Photius, an diversum fuerit *de Pietate ὑπερ ἐνανθίας*, atque idem forte cum illo *ὑπερ τῆς πίστεως* jam memorato. In his Scriptis inter alia Catholicam do-

Strinam de CHRISTO anima humana prædico asseruerat, ut testatur Socrates III. 7. Hist.

Contra Judæos libri II. Euseb. & Nicephorus.

Contra Montanistarum nascentem heresim Epistola. Euseb. IV. 27. & V. 19. Hist. Theodorit. III. 2. de hæret. fab. Hieron. de S. E. c. 41. ubi de Serapione & c. 26. ubi de hoc ipso Apollinari. Adversus eodem etiam Concilium Hierapoli celebrasse traditur. Vide T. 1. Concilior. edit. Labbei p. 599. Cæterum auctor innominatus cujus fragmenta contra Montanistas ex libris tribus ad Abercium Marcellum apud Euseb. V. 16. seq. leguntur, non Apollinaris est, ut persuasum etiam Baluzio p. 5. sq. novæ collectionis Concilior. neq; Apollonius, de quo Euseb. c. 18. neq; ut Valesio & pluribus aliis placuit ASTERIUS URBANUS, qui p. 182. apud Eusebium tantum ut testis ab illo Scriptore adducitur, ut Dodvvelus diss. IV. ad Irenæum §. 38. recte observavit: sed alius, qui scripsit non ante A. C. 212. post Montanum jam defunctum, sive Rhodon (quem adversum Phrygas insigne opus edidisse Hieronymus c. 37. tradit, & c. 39. Miltiadis in illo meminisse testatus,) sive alius.

Contra Severianos Encratitas scripsisse Apollinarem testatur Theodoritus, an peculiari opere, non addit lib. 1. c. 21. de hæreticis fabulis. Hæc contra Montanistas & Encratitas respiciens Hieronymus Epist. 84. ad Magnum, quid, inquit, loquar de Melitone Sardenfi Episcopo, quid de Apollinario Hierapolicana Ecclesia sacerdote, Dionysioque Corinthiorum Episcopo, & Tatiano & Bardesane & Irenæo Photini Martyris successore, qui hereseon singularum venena ex quibus Philosophorum fontibus emanarint, multis voluminibus explicarunt.

De Paschate liber, è quo fragmenta in Chronico Paschali quod vulgo Alexandrinum audit p. 6. seq. edit. Cangii. Eadem leguntur in Uranologio Petavii ex eodem loco depromta p. 412. edit. Amstelod.

9. SOTER Episcopus Romanus, cujus intercidit *Epistola ad Corinthios*, quam perinde ut Clementis Romani ad Ecclesiam Corinthiorum Epistolam publice lectam & legendam scribit Dionysius Corinthius apud Euseb. IV. 24.

Liber contra Cataphrygas sive Montanistas. Vide auctorem Prædestinati c. 26. & 86.

Epistolas duas decretales quæ sub Soteris nomine hodie lætine extant, supposititias esse nemo dubitat. Plura de Sotere suggerent Scriptores de Vitis Pontificam, & Bollandus 22. April.

10. **DIONYSIUS** Corinthi ante Bacchillum Episcopus, Sotere Romanum Episcopatum tenente circa A. C. 170, clarus scripsit varias Epistolas, quarum titulos & fragmenta quædam Eusebius IV. 23. servavit. Ex Epistola ejus ad Romanos etiam nonnulla leguntur II. 25. Hist. Confer & Hieron. c. 27. Catalogi. Martyrium subiit imperante M. Antonino. Confer Bollandum VIII. Aprilis. Halloixium & Caveum in Dionysii Vita, Grabium T. 2. Spicilegii Patrum p. 214. seq. In Liberati breviario c. 10. citatur Dionysius Areopagita Corinthiorum Episcopus. Sed vocabulum Areopagitæ ibi expungendum, ut Warthonus p. 285. ad Ufferii diff. de Areopagita observavit.

11. **APOLLONII** tres, unus Commodo Imperante Romæ passus Martyrium, de quo Hieronymus Epistola 84. ad Magnum: *Scriptis & Miltiades contra Gentes volumen egregium. Hippolytus quoque & Apollonius Romana Urbis Senator* f) propria opuscula condiderunt. De Apologia ejus pro Christianis quam in Senatu pronuntiavit, videndus Eusebius V. 21. & Hieron. c. 42. Catalogi. Cæterum hic Apollonius licet inter Græcos in Epistola Hieronymi refertur, non Græce dixit sed latine, ut idem Hieronymus c. 53. docet. At Eusebius Græce redditam illius Apologiam suæ Martyrum Historiæ inseruerat, sed quæ hodie non extat. De hoc Apollonio plura Tillemontius T. 3. memor. Hist. Eccles. & Bollandus ad VIII. Aprilis.

Alter Apollonius, *Ephesi* Episcopus sub eodem Commodo & Severo clarus, adversus Cataphryges & Pepuzianos scripsit, teste auctore Prædestinati c. 26. 27. Fragmenta vide apud Eusebium V. 18. Adversus hunc Apollonium & Soterem Episcopum Romæ pro Montani secta pugnavit Tertullianus, ut idem auctor prædestinati c. 26. & 86. Nimirum ut ex Hieronymo c. 40. Catalogi discimus, librum septimum operis deperditi *ἡ ἐκτενέστερος* proprie adversus Apollonium elaboraverat.

Tertius denique Apollonius Episcopus *Corinthiorum* Cerdonis, oppugnator, de quo auctor Prædestinati c. 23.

12. **PINYTUS** & ipse sub Antoninis clarus, Cnossia in Creta Episcopus, Dionysii Corinthii æqualis, cujus Epistolæ ad Cnossios de nuptiis & castitate respondit. Vide Euseb. IV. 21. & 23. & Hieron. c. 27. Catalogi, Niceph. IV. 8. & Baron. ad Martyrolog. Rom. 10. Octobr.

13. **PHI-**

f) Senatorem fuisse hunc Apollonium non sine causa dubitat Stephanus le Moyne, quem vide prolegom. ad Varia Sacra * 32.

13. PHILIPPUS Gortynæ Metropolis in Creta Episcopus, eidem Dionysio Corinthio apud Euseb. IV. 23. laudatus, *σπαρατάων λόγον* scripsit adversus hæreticum Marcionem. id. IV. 25. Hieron. c. 30. Niceph. IV. 9. Laudatur in Martyrologiis & Sanctorum Actis 13. April. Confer Halloixium in Oriental. Scriptor. Vitis Tomo II. De aliis Marcionis oppugnatoribus vide B. Ittigii diss. de hæresiarchis p. 154. seq. & Westenium ad Origenem p. 6.

14. MUSANUS inter Philippi & Pinyti æquales ab Eusebio IV. 21. memoratus scripsit *ἀπὸ τῶν περικώπων* sive *καλλιῶν λόγον ἀποκριτικόν* ad fratres quosdam qui ad Encratitarum hæresin defecerant. id. IV. 28. Hieron. c. 31. Niceph. IV. 14. Hinc inter Severianorum oppugnatores Musanus laudatur etiam à Theodorito lib. 1. hæret. fab. c. 20.

15. MODESTUS Irenæo apud Eusebium jam præmittitur IV. 21. jam postponitur IV. 25. ubi præ cæteris eum hæresin Marcionis egregie oppugnasse scribit. Librum illum ad suam ætatem perseverasse testatur Hieronymus c. 32. additque ferri sub nomine ejus & alia *συγγραμματα*, sed ab eruditis, inquit, quasi *ψευδεπίγραφα* repudiantur. Fuere & alii Modesti, ut præter plurimos Martyres hoc nomine & in Hist. Romana atque antiquis inscriptionibus obvios, Julius Modestus Hygini libertus Grammaticus, de quo viri docti ad Sveronium & Gellium: Modestus idem an alius sub cujus nomine libellum de vocabulis rei militaris habemus, item Modestus quem laudat Philargyrius ad Virgilii 2. Georgic. v. 496. & lib. 3. v. 53.

16. MILTIADES *πρὸς τὰς * κοσμικὰς ἀρχοντας*, h. e. ad Marcum & Lucium, vel ad Marcum & Commodum scripsit *Apologiam pro Christianis*. Vide Dodvvelum diss. IV. ad Irenæum §. 38. Ab illa diversus *λόγος πρὸς Ἑλληνας* de quo Hieron. c. 84. Scripsit *ὁ Μιλτιάδης* contra gentes volumen egregium. Præterea fuit ipsius liber adversus Judæos, & alius adversus Montanistas, in quo inter alia disputavit non decere Prophetam in ecstasi loqui. Ex illo Anonymus adversus Montanistas Scriptor apud Eusebium V. 17. quædam retulit fratrem eum appellans: ubi pro *Μιλτιάδης* male *Ἀλκιβιάδης* habent quidam Eusebii Codices. Quemadmodum verba V. 16. *λόγον εἰς τὴν τῶν μὲν Μιλτιάδην λεγομένην αἴρεσιν* rectius Valesio exponit Dodvvellus p. 371. ad Irenæum. Anonymum illum Hieronymus c. 39. *Rhodonem* vocat, sed ibidem parum accurate scribit Apologeticum Miltiadis datum *Principi illius temporis*, cum

* His opponuntur *ἀρχοντες Ἑκκλησιῶν* sive Episcopi. Euseb. IV. 24. extrem.

cum ex Eusebio debuisset scribere *Principibus*. Ex eo autem quod Tertullianus Miltiadem *Ecclēsia Sophistam* vocat c. 5. adversus Valentinianos, non licet concludere eum fuisse Rhetorem, sed Sophista potuit appellari, sive eodem modo quo Tatianus supra §. 20. atque à Christiana, quam coluit Philolophia ἀφ' ἧς μετέη φιλοσοφίας, ut verbis Eusebii de Miltiade utar, sive quod in Apologetico & libro contra gentes veluti in foro causam Christianorum egit. In Honorii Augustod. Codicibus male scribitur *Melciades*. Cæterum fuit quidam Rhetor Miltiades nostro prior, cujus apud Senecam controvers. 25. mentio.

17. SERAPION in Episcopatu Antiocheno circa A. C. 190. Maximini successor, ex cujus *Epistola ad Caricum & Ponticum* adversus falsas Prophetias Montanistarum; fragmentum apud Hieron. c. 41. ex Eusebii V. 19. qui etiam subscriptiones quasdam aliorum Episcoporum adjunxit. De aliis ejus Scriptis; ut libro *ad Dominum* qui ad Judæos defecerat, variisque *Epistolis*, & libro cujus præfationem ibidem producit, *contra Evangelium* sub *Petri* nomine falso edictum, & Docetis probatum, vide Eusebii VI. 12. Serapioni in Episcopatu Antiocheno circa A. C. 214. successit Asclepiades. Confer si placet Halloixium T. 2. de Oriental. scriptorum Vitis.

18. PANTÆNUS Atheniensis ex Stoico Philosopho Christianus & Scholæ Catechetiæ Alex. præfectus, cui Clemens Alex. discipulus ejus successit, licet Clementis Pantænum successorem fuisse à Philippo * Sidete traditur: quod forte ita verum esse potest, ut post suum ex India reditum, in quam ad Evangelium propagandum missus erat à Demetrio Alexandrino Episcopo, in Schola Alexandrina iterum docuerit. Hic Pantænus, si à Clemente per *apem Siculam* intelligitur I. Strom. p. 274. non sane ita dicitur quod Patria esset Sículus, sed potius quod instar Siculæ apis (erat enim in Sicilia & Hyblæo monte ** mel apiarium celebratissimum) ex Prophetis & Apostolicis scriptis dulcissimum mel nosset componere. Plura de Pantæno Eusebius V. 10. Hieron. c. 36. Photius Cod. 118. & è recentioribus Halloixius, Tillemontius, Caveus. Citatur Pantænus aliquando in eclogis Theodoti p. 808. ubi Clemens: Πανταῖνος δὲ, inquit, ἡμῶν ἔλεγεν. & non minus viva voce quam *ἂν συγγραμμάτων*, divinorum dogmatum thesauros exposuisse ab Eusebio traditur. Nullius tamen scripti titulum

B b

lum

* Dodwell. ad Irenæum p. 501. seq.

** Vide Plin. XI. 13. & 14.

lum apposuit Eusebius, forte quia nullum ipse vidit, uti nec Hieronymus, licet *multos ejus in Scripturam commentarios* extare scribit, Eusebii verba sicuti solet interpretans, non quæ ipse legerit recensens.

19. RHODON Asianus, à Tatiano Romæ in Scripturis eruditus, male *Corodon* dicitur in indiculo hæresium qui sub Hieronymi nomine extat, c. 18. ubi Apellem hæreticum ab eo reprehensum legas. *Colloquii cum Apelle* à Rhodone habiti mentio apud Euseb. V. 13. & operis *adversus Marcionitas* mire in seipsis dissidentes *ad Callistionem: commentariorum* item in *Hexæmeron*, & voluminis à Rhodone promissi, quo *Ἰηλυσος* sive solutiones quæstionum è sacris literis à Tatiano propositarum traditurum se recepit. Hieronymus c. 37. addit *adversum Phrygas* sive Montanistas *insigne opus*, putavit enim Rhodonem illius esse auctorem ex quo fragmenta exhibet Eusebius V. 16. 17. Vide quæ supra in Apollinari & Alterio Urbano.

20. BACCHYLLUS Corinthiorum Episcopus, Dionysii de quo supra successor, atque caput Episcoporum Achajæ (unde Archiepiscopus dici ab auctore Synodici, à Pappo editi observat Caveus) Eusebio V. 22. & 23. memoratur, quo posteriore loco *Epistola de Paschate* ab eo scriptæ meminit, *elegantem librum* vocat Hieronymus c. 44. Idem forte qui *Bacchylides* apud Euseb. IV. 23.

21. PALMA Episcopus Amaltridis & cæterarum Ecclesiarum Ponti, cujus meminit Dionysius Corinthi Episc. apud Eusebium IV. 23. videtur auctor fuisse *Epistola de tempore Paschatis celebrandi*, nomine Episcoporum Ponti scriptæ ad Victorem Episcopum Romanum, cujus apud eundem Eusebium V. 23. mentio.

22. THEOPHILUS Cæsarensis. Vide supra in Theophilo Antiocheno, ubi varios Theophilos recensui. Meminit Eusebius V. 22. 23. & 25. Hieron. c. 43. Acta Concilii Palæstini, quæ sub Theophili nomine extant, suspecta etiam videntur Istigio appendice, diss. de Hæresiarchis p. 53. Clementis Alex. Præceptorem fuisse, recte contra Baronium negant viri docti.

23. POLYCRATES Ephesinæ Ecclesiæ Antistes, atque caput Episcoporum Asiæ, ex cujus *Epistola* de controverso Paschatis celebrandi tempore *ad Victorem Rom. Ecclesiæ Episcopum* A. C. 196. defunctum, cum Polycrates annum ætatis 65. ageret scriptâ, fragmentum occurrit duplex apud Eusebium V. 25. Pars prioris fragmenti etiam extat apud Euseb. III. 31. & latine apud Hieron. c. 45. de S. E. Apud Eusebium ibi male *ἀναζητήσιος* legitur pro *ἀναστήσιος*. De suppositiis

titiis *S. Timothei Actis* quæ ad hunc Polycratem falso referuntur, dixi in *Codice Apocrypho N. T.* p. 812. seq. Excerpta ex hoc scripto refert Phovius cod. 254. nullo laudato nomine auctoris, sed tantum hoc titulo: *Ἐκ τῆς μαρτυρικῆς Τιμοθέου ἔ Αποστόλου συγγράμματος*. Et Joh. Bollandus a) testatur nullum auctoris nomen in Græcis codicibus esse præfixum, licet habent illud latina exemplaria jam à Sigeberti Gemblacensis usque ætate, hic enim in cap. 3. libri de Scriptoribus Ecclesiasticis, *Polycratem* Ephesiorum Episcopum affirmat historiam de martyrio Timothei conscripsisse. Quod libenter credit Bollandus, atque Polycrati Ephesino, scriptori circa extremum secundi à Christo nato seculi claro illa Acta vindicat. Verum solidioribus argumentis ductus eadem longe post Polycratis illius tempora, seculo sexto aut fortassis quinto, à quodam Ephesinæ Ecclesiæ homine conscripta esse contendit Tillemontius T. 2. memor. ad H. E. p. 265. seq. 475. seq. Polycrati etiam abjudicant Baronius ad Martyrolog. Rom. 24. Jan. Aubertus Miræus notis ad Sigebertum, Vossius de Hist. Græcis p. 207. Gvil. Caveus in vita Timothei p. 50. seq. editionis Anglicanæ & in Historia literaria, Hermannus Witsius in Exerc. de Timotheo T. 2. Misc. sacr. aliique. Vide etiam Petrum Halloisium in vitis Patrum Orientalium T. 1. p. 559, Acta martyrii Timothei scripta à Simeone Metaphraste nihil aliud sunt quam Polycrati tributorum liberior paraphrasis, neque verisimilis est sententia Leonis Alfacitii b) qui etiam altera illa adscribit eidem Simeoni, cum ante Simeonem à Photio lecta fuerint. Edita sunt utraque à Bollando, c) priora Polycrati tributa plus simplici vice inter vitas sanctorum vulgata habentur etiam latine in Petri Pithœi Miscellaneis Ecclesiasticis, editis una cum Francisci Pithœi Codice veteris Canonum Ecclesiæ Romanæ Paris. 1687. fol.

24. ATHENOGENES Martyr; de quo Martyrologia & Acta Sanctor. 18. Januar. *Hymnum* adstantibus, jam ad ignem festinans reliquisse traditur, in quo Spiritum S. DEum celebravit teste Basilio de Spiritu S. c. 29. Ab hoc Athenogenis hymno diserte eodem loco di-

Bb 2

stin.

a) Ad 24. Januar. T. 2. Act. Sanctor. p. 566.

b) Lib. de Simeonum scriptis p. 126.

c) Latine tantum, non etiam Græce, ut affirmat Clavius Caveus in Hist. literar. ubi de Polycrate.

stringit Basilii hymnum antiquissimum vespertinum, cujus auctorem ait se ignorare, & qui ille ipse videtur quem hodie adhuc in usua habet Ecclesia Græca, & Athenogeni male tribuunt viri docti, ut Goarus p. 32. ad Evcholog. & Græci in Horologio. Alii minus etiam verisimiliter auctorem putarunt *Sophronium* Patriarcham Hierosol. Basilio longe juniorem. Confer Thomæ Smithi Miscellanea priora Lond. 1686. 8. edita p. 152. e quo Hymnum illum vespertinum Græcorum, brevis enim est, una cum matutino, quem & ipsum sine causa Athenogeni viri docti tribuunt, integrum apponere juvat, licet utrumque etiam dedit Usserius diss. de symbolo Apostolico Rom. Ecclesie veteris, Oxon. 1660. 4. p. 33. De hymno Clementis Alex. quem Antigeni (Athenogeni, credo, scribere voluit) adscribit Cangius, dixi supra p. 104. Apud Epiphanium autem LXIV. 21. pro Athenogene nomen Athenagoræ reponendum esse, multi jam post Leopardum docuerunt, & ipse monui supra p. 85.

Τὴν ἑσπερινόν.

Φῶς ἡλαρόν ἁγίας δόξης ἀθάνα-
τη Πατρὸς ἕρανης, ἁγία, μακάρε,
Ἰησοῦ Χριστῆ, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίαν
δύσιν, ἰδόντες Φῶς ἑσπερινόν, a) ἡμ-
νῶν Πατέρα, b) Τὸν καὶ ἅγιον
Πνεῦμα c) Θεόν. d) Ἄξιόν σε ἐν
πᾶσι καιροῖς ὑμνῶσαι Φωναῖς e)
αἰσίαις, Ἰησὺ, ζωὴν ὁ διδύς, f)
διὰ ὃ κόσμῳ σε δοξάζει.

Hymnus Vespertinus.

Lumen hilare sanctæ gloriæ
immortalis Patris Cœlestis, Sancti,
Beati, Jesu Christe, quum ad solis
occasum pervenerimus, lumen
cernentes Vespertinum, laudamus
Patrem & Filium & Spiritum San-
ctum Deum. Dignus es tempore
quovis sanctis vocibus celebrari,
Fili Dei, Vitæ dator, quapropter
mundus Te glorificat.

Alia προσφώνησις & ἐυχαιρία ἐπιλύχνῳ in Constitutt. Apo-
stolicis VIII 36. seq. Præter quam in iisdem Constitutt. II. 59. vesperi
dicendus commendatur Psalmus CXL. (Hebr. 141.) ἐπιλύχνῳ ideo à
Græcis dictus, & cum hymno sive ἐυχαιρία ἐπιλύχνῳ perperam
confusus à summo Viro Jacobo Usserio: mane vero Psalmus LXII.
(Hebr. 63.) Confer utroque in loco Cotelerium, * Ver-

a) ἡμῶν. Basilii.

b) καίον, Basil. & ad finem Pfalterii in Bibl. Bodl.

c) Θεῶν, Basil. & Pfalter.

d) ἄξιῳ ἢ, Pfalter.

e) αἰσίαις. id.

f) διὰ ὃν κόσμῳ ἰογαζέει. id.

* Verba Basilii hæc sunt : ἔδοξε τοῖς πατέρισιν ἡμῶν μὴ σιωπῆν πλὴν χάριον ἔσπερον ἢ Φωτὸς δέχεσθαι &c. *Visum est Patribus nostris vesperitini luminis gratiam baudquaquam silentio excipere , sed max ut apparuit, agere gratias. Quis autem fuerit auctor illorum verborum qua dicuntur in gratiarum actione ad lucernas, ὅτις μὲν ὁ πατὴρ τῶν ῥημάτων ἐκεῖνων τῆς ἁπλυστοῦς εὐχαριστίας, οἳ μὲν οὐκ ἔχομεν, dicere non possumus. Populus tamen antiquam profere vocem , neque cuiquam visū sunt impietatem committere qui dicunt ; αἰνῶμεν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα Θεῶ. Laudamus Patrem ἔ Spiritum S. DEi. Subjungit deinde : εἰ δὲ τις καὶ τὸν ὕμνον Ἀθηνογενεῦς ἔγνω &c. Quod si quis etiam novit Athenogenis hymnum , quem lanquam aliud aliquod ἐζητήριον valedictionis munus τοῖς συνῶσιν αὐτῷ ἰς qui presentes aderant reliquit, festinans jam ad consummationem martyrii per ignem, is novit ἔ Martyrum (sententiam de Spiritu.*

Ἕμθιος.

Hymnus Matutinus.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ ** καὶ ἅπλ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Ἀνῶμεν σε, Εὐλογῶμεν σε, Προσκυνῶμεν σε, Δοξολογῶμεν σε, Εὐχαριστοῦμεν σοι Δέσπ πλὴν μεγάλην σε δόξαν. Κύριε Βασιλεῦ ἐπεράνιε, Θεῶ Πατὴρ παντοκράτωρ, Κύριε Τίς μονογενῆ, Ἰησοῦ Χριστέ καὶ ἅγιον Πνεῦμα. Κύριε ὁ Θεός, ὁ ἀμνός ἔ Θεῶ, ὁ υἱός ἔ Πατρός, ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας ἔ κόσμου, ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας ἔ κόσμου, πρόσδεξαι πλὴν δέησιν ἡμῶν. Ὁ καθήμενος ἐν δεξιᾷ ἔ Πατρός, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι σὺ εἶ μόνος ἅγιος, σὺ εἶ μόνος Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεῶ Πατρός, Ἄμην.

Gloria in excelsis Deo, & in terra Pax, Hominibus bonæ voluntatis. Laudamus Te, Benedicimus Te, Adoramus Te, Glorificamus Te, Gratias agimus Tibi, propter magnam gloriam Tuam. Domine Deus, Rex cœlestis, Deus Pater Omnipotens. Domine Fili unigenite JEsu Christe, Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris, Qvi tollis peccata mundi, Misereere nobis. Qvi tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram. Qvi sedes ad dextram Patris, Misereere nobis. Qvoniā Tu solus sanctus, Tu solus Dominus, Tu solus altissimus JEsu Christe, cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris. Amen.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογῆσω σε, καὶ αἰνῶσω τὸ ὄνομά σε εἰς τὴν αἰῶνα, καὶ εἰς τὴν αἰῶνα ἔ αἰῶν. Καταξίωσον Κύριε καὶ πλὴν ἡμῶν πλὴν

Bb 3

Constitutiones Apostolicas VII, 47.

την ἀναμαρτήτως φυλαχθῆναι ἡμᾶς. Ἐνλογητὸς εἶ Κύριε ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ ἡμῶν, καὶ ἀίσιον καὶ δεδοξασμένον τὸ ἰσχυρὸν σου εἰς τὰς αἰῶνας, Ἀμήν. Ἐνλογητὸς εἶ Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Ἐλογητὸς εἶ Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Ἐνλογητὸς εἶ Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. Κύριε, κατάφυγῆ ἐγενήθη ἡμῖν ἐν γαστρὶ καὶ γαστρὶ. Ἐγὼ ἔπα, Κύριε, ἐλέησον με, ἴασαι τὴν ψυχὴν μου ἐπὶ ἡμαρτίαν σου. Κύριε πρὸς τὴν κατάφυγαν, διδάξόν με ὅτι ποιῶν τὸ θέλημα σου, ὅτι Σὺ εἶ ὁ Θεὸς μου, ὅτι πρὸς σοὶ πηγὴ ζωῆς. Ἐν τῷ φωτὶ σου ἀψόμεθα φῶς. Περσέτατον σὸ ἐλέος σου πῶς γνώσκωσιν σε. Ἄγιος ὁ Θεός, ἄγιος ἰσχυρός, ἄγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς.

25. HERACLITUS cujus eis τὸν Ἀπίστολον ἵνε ἰσ Παντὶ Ἐπιστολας commentaria memorat Eusebius V. 27. Hist. & Hieronymus c. 46. ubi *Heraclius* appellatur, & in Græco interprete *Ἡράκλειος*. Sed forte ex corrupto Hieronymi codice Græcum interpretem aliquis ita interpolavit. Nam ab Hieronymo etiam scriptum olim fuisse *Heraclitus*, conjicias ex Freulfo, Honorio Augustodunensi & aliis Hieronymi descriptoribus. Apud Nicephorum quoque IV. 35. Hist. *Ἡράκλειος*, ubi eum θεῖον ἄνδρα vocat, atque ait primum fuisse qui in Apostolum scripserit, ὅς καὶ εἰς Ἀπίστολον πρώτος ἀποδαξάν ἐπίβαλε. *Heraclium* tamen habent etiam Rufini Codices.

26. BARDESANES Edessenus cum Valentinianis primum sentiens, sed postea illius & aliarum hæreseon oppugnator, auctorque variorum *dialogorum* Syriaca lingua scriptorum, qui Græce deinde à discipulis Bardesanistis versi fuerunt, atque in his dialogi *de fato*, ad Antoninum (M. Antoninum ** Imperatorem) ex quo fragmentum insignne apud Eusebium VI. 10. præparat. Confer ejusd. Eusebii Hist. IV. ult. Epiphani. hæresi 56. Phot. Cod. 223. p. 342. sq. 364. Hieron. c. 33. Wetstenium ad Origenem contra Marcionitas d. 49. seq. & Frid. Struntzii Hist. Bardesanis & Bardesanistarum, Witeb. 1710. 4. Ex Bardesane Babylonio nonnulla de Philosophis Judæorum refert Hieron. 2. in Jovinian. p. 206. & Porphyrius fragm. de styge. Etiam HARMONIUM Bardesanis filium multa Syriaco sermone scripsisse tradit Theodorus I. 23. hæret. fab. erroresque utriusque confutatos ab Ephraimo Syro, qui etiam Cântica Harmonii sacra ab erroribus liberavit. id. IV. 29. Hist.

27. M.A.

** Non Helagabalum, ut Dodwell. IV. 35. ad Ironæum, & Græbius T. 1. spicileg. p. 317.

27. MAXIMUS de quo Nicephorus IV. 35. Hist. ex Eusebii V. 27. *Μάξιμος δὲ τῶ ἀδελφῶν ζήτηματι τῆς αἰρεσιώτης, πῶς ἢ κακία, καὶ πῶς ἔγεννησεν ὑπαρχοῦσιν τὴν ὕλην, λύσεις ἀναγνώστῃς παρέχει.* Ude malum, & quod materia à DEO facta sit. Hieron. c. 47. Vide infra ubi de Dialogo Origeni tributo contra Marcionitas. Rufinus Eusebii interpres & Honorius Maximinum vocat, quo nomine fuit illa ætate Episcopus Antiocheus.

28. CANDIDUS in Hexaëmeron scripsit teste Eusebio V. 27. & Hieronymo c. 48. ac primus quidem si Nicephoro credimus. Sed præter Philonem Judæum hoc jam fecerat Justinus Martyr, ut supra notare me memini.

29. APION, itidem in Hexaëmeron. Euseb. & Hieron. c. 49. Male Appius apud Rufin.

30. SEXTUS, quem de resurrectione scripsisse Eusebius V. 27. & Hieron. c. 50. referunt: forte est ille Ecclesiasticus Philosophus Sextus, quem laudat S. Maximus ad c. 5. Dionysii de Mystica Theol. T. 2. p. 55.

31. ARABIANUS sub Imp. Severo inter scriptores Christianos clarus, licet nec Eusebius V. 27. nec Hieronymus c. 31. argumentum ejus monumentorum prodidit. Male Brabianus Βραβιανός in Hieronymi & Sophronii Codicibus.

32. BUDAS de LXX hebdomadibus Danielis scripsit & *ἡ ἑβδομασίαν* perduxit usque ad Annum decimum Severi h. e. CHRISTI 202. Euseb. VI. 7. Hieron. c. 52. ubi superiorum temporum non est intelligendum de temporibus LXX. hebdomades præcedentibus, nihil enim tale apud Eusebium.

De HÆRETICIS primi & secundi à CHRISTO nato seculi, eorumque erroribus differere non est mei instituti, & in omnium manibus sunt quæ de illo argumento commentati sunt etiam novissime viri Clarissimi Tillemontius, Natalis Alex. & Nourrius in Apparatu ad Bibl. Patrum & Ittigius noster in dissertatione de Hæresiarcho ævi Apostolici & Apostolico proximi, Lips. 1690. 4. ejusque appendice, ibid. 1696. 4. Quoniam vero iidem Hæresiarcho etiam monumenta quædam reliquisse traduntur, universa licet hodie perdata, eorum brevem etenchem hoc loco subicere juvat.

SIMONIS Magi & CLEOBII *ἰώδη βιβλία* memorantur in Constitut. Apostol. VII. 16. Ex Simonianis pauca fragmenta
citant

exstant, quæ ex Hieronymo in Matthæi XXIV. & Mose Barcepha III. de paradiso exhibet Grabius T. 1. spicilegii Patrum. p. 307. seq. Simonis cum Petro Apostolo disceptationem sive ἀπορητικὸς λόγος ut vocantur Dionysio lib. de de divinis Nom. c. 6. refert præter Pseudo Marcellum falsumque Abdiam Pseudo Clemens in recognitionum libro 2. seq. De Simonitarum & aliorum Hæreticorum falsis *Evangelii* videat lector si tanti est quæ collegi pridem in Codice Apocrypho Novi Test. quemadmodum & de CERINTHI *Αποκαλυψ.*

DOSITHEI Samaritani libros à Dositheanis sua adhuc ætate jactatos memorat Origenes Tomo XIII. in Johannem p. 219. Legit etiam Eulogius apud Photium, qui videndus Cod. 230. pag. 466. 467. 468.

NICOLAITARUM βιβλία πρὸς ἐξ εὐδοματῶν Ἰαλδαῖ βασιδ ποιητούμενα detestatur Epiphanius XXV. 3. p. 78.

BASILIDIS Alexandrini † *Evangelium* atque libri 24. ἐξηγητικῶν sive *Commentariorum* in illud *Evangelium*, itemque *Propheta Barabbas* & *Barcoph*, atque *Ode* veteribus memorantur, de quibus scriptis vide Valesium ad Eusebii IV. 7. Caveum ad A. 112. atque imprimis Grabii spicilegium T. 2. p. 37. seq. qui fragmenta etiam à se collecta exhibet ex Clemente Alex. Origene atque Archelai disp. cum Manete. Basilidianorum mira sigilla ac mysticæ figuræ passim adhuc in veteribus gemmis exstant, quales exhibent vel illustrent Johannis Chifletii Abraxas Proteus, Kircherus T. 2. Oedipi part. 2. p. 459. seq. Joannes Macarius in disquisitione postuma de gemmis Basilidianis, Godfridus Wendelinus Epistola ad Jo. Chifletium, Georgius Francus in diss. de Abracadabra Sereni Sammonici, Montfauconus p. 180. Palæographiæ Græcæ. ISIDORUS Basilidis filius scripserat libros ἐξηγητικῶν in Prophetam παρχαφ sive βαρκάφ à patre suo confictam, & librum πρὸς πνευματικῆς ψυχῆς, & ἠθικῆς sive πνευματικῆς, ex quibus fragmenta à Clemente Alex. & Epiphanio servata exhibet & illustrat Grabius T. 2. spicilegii p. 65. seq.

VALENTINI etiam fragmenta idem p. 50. seq. emendatiora exhibet, scripserat enim ille *Psalms*, *Epistolas*, *Homilias* & *Evangelium*. Num librum etiam qui *Sophia* inscriptus fuerit, nescio an satis firmiter probatur ex his Tertulliani c. 2. adversus Valentinianos:

Do-

† Alius Basilides Pentapolitanus Episcopus, ad quem scripsit Dionysius Alex. Alius Basilides Paphlago, de quo Basilus Epist. 72. 73.

Docet ipsa Sophia, non quidem Valentini sed Salomonis. Notum enim est inter Valentini æones fuisse etiam Sophiam, quemadmodum & inter Cabbalistarum Sephiroth Sophia locum nobilem occupat, è qua Judæorum Cabbala Valentinianorum æonum *συζυγίας* repetitas esse, probe observavit Rev. Joh. Franciscus Buddeus, in *diff. erudita de Hæresi Valentiniana*, quæ introductioni ejus ad Philosophiam Hebræorum subjicitur.

HERACLEONIS *ἡρακλεωνῶν* in *Evangelia* Lucæ & Johannis ab Clemente Alex. & Origene memorantur & impugnantur. Vide Grabium T. 2. spicileg. p. 83. seq. qui EPIPHANIS quoque fragmenta ex *libro de justitia* p. 61. seq. exhibet, servata ab eodem Clemente. Et p. 69-80. fragmentum prolixum PTOLEMÆI Gnostici ex Epistola ad Floram, adversus Legem Mosaicam, quod Epiphanius hæresi XXXIII 3. seq. servavit.

MARCIONIS * *antitebustum volumen*, opus ex contrarietatum oppositionibus Antitheses cognominatum, & ad separationem Legis & Evangelii coactum memorat Tertullianus IV. 1. contra Marcionem, & toto illo libro confutat. Itaq; apud Hieronymum 1. adversus Rufin, male legebatur *ἀγνώσεις Marcionis pro ἀρτιδίσεις*, ut à Gravio recte animadversum & in nova Hieronymi editione, quam curavit Marcianæus, emendatum. Præterea Marcion rejectis cæteris sacris libris duo *συναγμάτια* suis commendavit, *Evangelium Lucæ & Apostolicum* sive Epistolas decem Pauli, ambo variis modis interpolata, de quibus prolixè Epiphanius hæresi XLII. & idem Tertullianus, qui etiam *Epistolarum* Marcionis mentionem facit lib. 1. contra Marcion. c. 1. & lib. 4. c. 4. & de carne CHRISTI c. 2.

MONTANI, ALCIBIADIS, ** THEODOTI, ATTALI, nec minùs mulierum PRISCÆ sive PRISCILLÆ & QUINTILLÆ atque MAXIMILLÆ *prophetia, visiones & revelationes* passim memorantur, quibus plurimum tribuit Tertullianus (Episcopum etiam Romanum illas agnovisse testatus c. 1. adversus Praxeam) & auctor Actorum SS. Perpetuæ ac Felicitatis, quem tamen Montanistis adscribere veretur Doddvellus *diff. IV. Cyprianicæ* §. 8. seq. & Ruinartus in *Actis selectis Martyrum*. Et Tertulliano illa acta lecta fuisse negat Conringius in *Epistolis ad Furstenbergium*

Cc

Episco-

* Alius Marcion Smyrnæus, qui de simplicium medicamentorum effectibus scripsit teste Plinio XXVIII. 4.

** Vide Euseb. V. 3.

Episcopum Paderbornensem, quas si placet vide p. 28. seq. Montani scholæ deberi partem *Oraculorum* quæ velut *Sibyllina* hodie circumferuntur, virorum quorundam doctissimorum sed parum verisimilis est hariolatio, ut notavi supra lib. I. c. 33. n. 16. Pauca quædam Prophetiarum Montani fragmenta apud Epiphan. hæresi XLVIII.

PROCLUS sive PROCULUS qui *contra Valentinianos* scripsit teste Tertull. c. 5. *contra Valentinianos, virginis senectæ & Christianæ eloquentia dignitas*, idem Montani assecla, in Theodotici codicibus male Patroclus, quem Cajus teste Photio Cod. 48. & Euseb. II. 25. III. 31. Hist. impugnavit. Confer Stephanum le Moyne notis ad *Varia sacra* p. 939. 943.

JULII CASSIANI, qui Valentini discipulus & Doctarum promachus fuit, *ἐξηγητικῶν* volumina & librum *ἑξ ἐγκρατείας ἢ περὶ ἐννεχίας* memorat, ex iisque nonnulla producit Clemens Alexandrinus.

De PHILUMENÆ *revelationibus* sive *Φανερώσει* quas jactavit APELLES, & de Apellis ipsius *libris Sylogismorum* adversus Mosis historiam, quorum duodequadragesimum allegat Ambrosius lib. de Paradiso c. 5. vide B. Ittigii diff. de hæresiarchis p. 158. Meminit etiam Origenes Homilia 2. in Genesin; *Apelles discipulus Marcionis, sed alterius hæreseos magis quam ejus: quam à Magistro suscepit inventor extitit. Is dum assignare cupit scripta Mosis nihil in se Divina sapientia, nihilque Sancti Spiritus continere, exaggerat hujusmodi dicta &c.* Omitto de falso Apellis Evangelio quod Hieronymus præmio in Matth. commemorat sive de corruptione sacris Evangeliorum libris ab Apelle illata, quam alteri etiam Marcionis discipulo LUCANO tribuit Origenes 2. contra Cellsum p. 77. *μεταχρησάσας δὲ τὸ Ἐυαγγέλιον ἄλλως ὡς οὐκ οἶδα ἢ τῆς ἀπὸ Μαρκίωνος, καὶ τῆς ἀπὸ Οὐαλετίνου, οἶμαι δὲ καὶ τῆς ἀπὸ Λυκαῆος.* Hic utrum idem sit cum LUCIO sive *Leucio Charino*, Apocrypharum *Periodorum Apostolicarum* auctore, quas recenset Photius Cod. 114. & de quibus in Codice Apocrypho Novi Test. à me dictum est, eruditi viderint.

De HERMOGENE ac THEODOTO nihil habeo quæ addam clarissimi Cavei observatis, iisque quæ de Theodotis supra in Clemente Alexandrino dicta sunt. Itaque jam ad tertii à CHRISTO nato sæculi scriptores Christianos progredi juvat.

XXV. S. HIPPOLYTUS Doctor Ecclesiæ γλυκύτατος καὶ ἰσχυρότατος * dulcissimus & perspicuus maxime, discipulus S. Irenæi, ut Hippolyto ipso teste Photius Cod. 121. scribit : Sed quod ibidem Origenis a) familiarem & ἐργολογικὴν facit, licet Hieronymi suffragio c. 61. Catalogi, & Syncelli p. 358. confirmetur, error est ex male intellectis Eusebii VI. 23. verbis haustus, atque ab Valesio ad Euseb. & Huetio in Origenianis p. 11. confutatus. Similiter parum exploratum, quod recentiores quidam b) nescio quo auctore tradunt Hippolytum Clementis Alex. fuisse discipulum. Cumque Episcopum, c) fuisse constet, nomen urbis Eusebius tacuit, Hieronymus scire se potuisse negavit. Portus Romani, non Ostiensis in Italia sed celebris in Arabia hoc nomine emporii Episcopatum gessisse doctissimi Viri Stephani le Moyne conjectura est, qui de Hippolyto ejusque Scriptis copiose disseruit in prolegomenis notisque ad Varia Sacra, & præter Tillemontium ac Caveum de hoc est consulendus. Idem Arabem natione fuisse contendit, & ultra Alexandri Severi tempus ad Philippi Arabis usque d) (qui A. C. 244. regnare cœpit) Imperium ætatem produxisse. Martyrium Hippolyti a quo ut ajunt mensi celebrant Martyrologia 22. Augusti. Prudentius autem hymno XI. οὗ ἐπιφανέστεριον Hippolytorum Martyrum e) inter se confudisse arguitur à Baronio ad Martyrolog. Chamillardo & Cellario ad Prudentium, Caveo, Sam. Basnagio aliisque, licet omnia ad unum Portuensem referenda contendit Theodoricus Ruinartus qui illum Prudentii hymnum cum notis suis exhibet in Actis selectis Martyrum pag. 155. seq. Epistolæ Dionysii Alex. Romam ἀπὸ Ἰππολύτου perlatae meminit Eusebius extremo libri VI. Hist.

C c 2

I. A. C.

* Chrysoft. homil. de Pseudoprophet. T. 6. p. 401.

a) Vide supra in Clemente Alex. Baronium ad A. C. 229.

b) Origene præfente homiliam de laudibus JESU CHRISTI habuisse Hippolytum scribit Nicephorus IV. 31. Hist. & ante eum Hieronymus c. 61. Catalogi.

c) Coteler. T. 2. monument. p. 639.

d) Admodum ætate profectum Hippolytum fuisse oportet, S. Irenæi discipulum, si Philippi Arabis ætatem attigit. Neque martyrium apte convenit temporibus Philippi, quod alii vel ad A. C. 230. Alexandri Severi IX. vel (ut Dodwellus diff. XI. Cyprian. §. 49.) ad A. C. 235. Maximini I. vel plane ad 250. sub Decio collocant. Certe Noëti hæresin perstrinxit Hippolytus, quam non multo prius erupisse Epiphanius testatur. Vide Tillemontium in Hippolyti vita, & in hæresi Noëti.

e) Hippolyti Antiocheni presbyteri, Hippolyti militis quem S. Laurentius baptizavit, & Hippolyti Portuensis. Vide Baron. ad Martyrolog. Rom. 30. Jan. & 13. ac 22. Augusti, Chamillard. ad Prudentium p. 278.

1. A. C. 1551. non procul ab æde Laurentiana ad urbem Romam effossum antiquum marmor, atque Cardinalis Cervini (postea Marcelli II. Pontif. Max.) studio collocatum in Bibl. Vaticana, in quo statua sedens Episcopi, & descriptus ex utroque latere sedis sive cathedrae litteris Græcis, præter Catalogum scriptorum Hippolyti *Canon Paschalis*, periodi XVI. Annorum, incipiens ab Anno 1. Alex. Severi, qui est CHRISTI 222. Hic *Græce* primùm editus atque illustratus est à *Josepho Scaligero* * VII. de emendat. temporum p. 721. insertus etiam ex *Pighii* Apographo, sed sine notis, thesauro Inscriptionum *Gruteri* p. CXL. seq. *Latine* cum commentario *Egidii Bucherii*, & veterum de Hippolyto testimoniis prodiit in Bucherii doctrina temporum Antverp. 1634. p. 295. Sed præter Petavium II. 61. doctrinae temporum, inprimis conferenda *Francisci Blanchini* Veronenfis doctissima diatriba, quæ canonem hunc Paschalem Scaligero & Bucherio minus intellectum illustrat felicissime. Rom. 1703. fol. Titulus libri est: *De Calendario & Cyclo Casaris, ac de Paschali Canone S. Hippolyti Martyris dissertationes duæ, ad Clementem XI. Pontificem Max.* Per vocabula ἐξ ἡμερῶν ἔρδεα, Ἐξοδῶν, ἰωσίας &c. non lectiones Paschales denotantur ut viris doctis f) persuasum, sed Paschata ipsa in V. T. memorata, & secundum Hippolyti Canonem certis assignata terminis. Astronomus etiam sagacissimus *Jo. Dominicus Cassinus* in Academia Regia Parisi. A. 1696. animadversiones suas in Hippolyti Canonem è scripto recitavit, de quibus vide *Jo. Baptistam du Hamel* in Regiæ scientiarum Academiae Historia lib. IV. p. 414. seq. Adeundus etiam *Henricus Noris* diff. 2. de Epochis Syro Macedonum p. 117 - 119. edit. Lipsiensi. *Antonius Pagi* & *Samuel Basnage* ad A. C. 222. Meminere Canonis Paschalis Hippolyti & ἐκκαδεκατηριδῶν *Anatolius Alex.* in suo Canone Paschali quem Bucherius edidit, p. 439. *Eusebius* VI. 22. Hist. & ex eo alii, ut *Hieron.* c. 61. *Catalogi*, *Niceph.* IV. 31. *Isidorus* VI. 17. *Orig.* *Syncellus* p. 358. 315. &c. *Eusebii* verba sunt ἀγγελλομεθα de Paschate memorantis: ἐν ᾧ τῶν χρόνων ἀναγραφῆν ἐκρίμεθα καὶ πρὸς

* Scaligeri opus de emendat. temporum primùm vidit lucem Parisi. A. 1583. fol. deinde auctius recusum Lugd. Bat. apud Plantin. 1598. atque inde Genev. 1629. Gruteri inscriptiones lucem viderunt ex Commelini officina A. 1600. & nuper cum insignibus observationibus splendide recusæ Amstelod. 1707.

f) Confer *Tentzelii* diff. de ritu lectionum sacrarum §. 19. seq. le *Moyne* not. ad *Vasilia Sacra* p. 947. *Ephemerides* Parisi. A. 1706. p. 919.

κατὰ ἐκατονταετηρίδῳ πρὸς τὸ πρῶτον ἔτῳ Ἀντοκρίτου Ἀλεξανδρου τὸς χρόνος περιγράφει. Ex quibus apparet Canonem hunc fuisse clausulam operis de Paschate, in quo tempora Hippolytus digesserat usque ad primum Alex. Severi annum, à quo Canon incipit. λόγον πρῶτον πρὸς τὸ ἀγίου Πάσχα συγγραμμάτων laudat, & quædam ex illo affert Chronicon Alex. p. 6. edit. Cangii. Hippolyti memorata in laterculo marmoreo ἀπὸ ἀρχαίων χρόνων ἔπαυσα καὶ ἐν τῷ πίνακι est ipse Canon Paschalis. At χρονικὸν desinens in Alexandro Severo, magnam partem superesse videtur adhuc latine, editumq; est à Labbeo nihil tale suspicante T. 1. Bibl. novæ MSS. Paris. 1657. fol. p. 298-300. atque emendatius à Cangio ad calcem Chronici Paschalis p. 413. Adde collectionem Historicam ex Anonymo qui sub Alexandro Severo vixit apud Canisium T. 2. Antiqu. Lect. & Schelstratenum in Tomo 1. Antiquitat. Eccles. illustrata p. 521. seq. ac quæ præter Cangium in præf. Thomas Galeus apud Caveum parte 2. Hist. literar. & Dodwellus diff. de success. Pontif. p. 200. seq.

2. ἀπὸ ἀρχαίων πρὸς τὸ Ἀντιχρίστου ad Theophilum quendam, & Codice Rhemenfi & Ebroicensi Græce typis luculentis edita Paris. 1661. 8. à *Marquardo Gudii* 9) Holsato, postea potentiss. Daniæ Regi à Consiliis. Confer Varias Lectiones in Gudii Epistolis pag. 49. seq. & Epistolas *Tan. Fabri* libro 2. Epist. 70. p. 323. seq. - qui multis locis librum illum emendat atque illustrat, à *Combesio* etiam cum latina versione & notis suis vulgatum in Auctario novissimo Bibliothecæ Patrum Paris. 1672. fol. T. 1. p. 26. & latine recensum in Bibl. Patrum Lugd. 1677. T. 27. p. 1. *De Antichristo* scriptum Hippolyti memorat Hieronymus in Catalogo c. 61. & Photius Cod. 202. qui λόγον περὶ Χριστοῦ καὶ ἀντιχρίστου vocat. Quod autem Hippolyti nomine Jo. Picus Græce & Latine Paris. 1557. 8. in lucem dederat *de Consummatione Mundi ac de Antichristo & secundo adventu Domini περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου καὶ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου*

Cc 3

52

g) Batavum vocat Combesii exemplo Tillemontius T. 3. memor. Hist. Eccles. parte 2. p. 18. At Caveus parte 2. Hist. literar. Hamburgensem, uterque minus recte. Fallitur etiam in eo doctissimus Caveus, quod Hippolyti expositionem in Sufannam à Gudii editam scribit. Cum autem ille de Antichristo liber ab eo vulgatus esset, Combesius A. 1662. in Bibl. Concionatoria T. 1. p. 19. *Produxit*, inquit, *anno superiori ingenium supraque ætatem eruditum ac literarum avidum adolescens Marquardus Gudius περὶ νοθείας minime superfluum Hippolyti opus, sicque antiquo Episcopo dignum & Martyre.* Ex Epistolis Gudii p. 17. constat Petrum de Marca & Henricum Valsium ipsi ut hoc Hippolyti opusculum cederet, auctores fuisse.

καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν Ἐ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, eodem Combesisio iudice sequioris Gracia monumentum est, ac plane stramineum, nihil aui illius sinceritatem redolens, aut venam magni cum simplicitate Theologiasis que in Scripturis versati. Grotius Appendice de Antichristo p. 60. norint, inquit, lectores esse supposititium, nam nomina usurpat quarto demum-faculo recepta. Recusa Pici versio latina est Colon. 1563. 8. apud Maternum Cholinum, & ad calcem Justini Mart. Paris. 1575. & in Bibliothecis Patrum cujuscunq; editionis: etiam Græce & Latine in auctario Bibl. Patrum Duczano Paris. 1624. T. 2. Gallice interpretatus fuit Nicolaus le Clerc, Paris. 1566. & 1579.

3. De Susanna & Daniele fragmenta, è Catena MS. edita Græce à Combesisio cum latina versione T. 1. auctar. noviss. Bibl. Patrum p. 50 - 56. & latine ex Combesisii interpretatione T. 27. Bibl. Patrum Lugd. p. 9. De Daniele scripsisse Hippolytum Hieronymus c. 61. auctor est, & Photius Cod. 202. ἐρμηνείαν εἰς τὴν Δανιήλ, hoc est εἰς πολλὰ Ἐ Δανιήλ in plura Danielis loca, ut Syncellus p. 358. qvi pag. 218. citat Hippolyti ἡράμματα τὸ κτ' τὴν Σωσίνοταν καὶ τὸν Δανιήλ. Addep. 230. Hippolyti brevem Commentarium in somnium Nabuchodonosoris, MS. in Bibl. Chigiana memorat Mabillonius T. 1. musei Iatlici p. 95. Vide fragmentum apud Anastasium Sinaitam qvæst. 48. & qvæ Hieronymus affert in c. IX. Danielis ex Hippolyto de LXX. hebdomadibus. Apud Chaldaeos quoque ferri Hippolyti expositionem in Daniele minorem & Susannam testatur Hebed Jesu, num. 16. Catalogi.

4. Demonstrationem adversus Judeos Ἀπίδειξιν πρὸς τὰς Ἰουδαίους five ejus fragmentum latine ex Francisci Turriani versione vulgavit Possivinus in Apparatu sacro, ubi de Hippolyto disserit. Venet. 1603. Colon. 1608. fol. & novissime Carolus Josephus Imbonatus Mediolanensis in Bibliotheca latino Hebraica Rom. 1694. fol. pag. 74.

5. De Deo trino & uno & de Mystero incarnationis contra hæresin Noëti. h) Sub Homilia nomine latine edidit ex sua versione Gerardus Vossius Tungrensis, ad calcem Gregorii Thaumaturgi, Mogunt. 1604. 4. pag. 58 - 68. notis etiam subjectis. Atque inde sine notis prodiit in Bibl. Patrum Colon. 1618. & Lugd. 1677. Tomo 3. & in supplemento Morelliano Paris. 1639. T. 1. pag. 620. Videndum est fuerit

h) Epiphanium Hæresi 57. qvæ est Noëtianorum ex Hippolyto, licet non nominato, multa ad verbum repetisse notat Tillemontius, quod forte in Marcione & aliis etiam hæresibus apparet, si Hippolyti opus adversus hæreses integrum haberemus,

fueritne hæc ultima pars operis Hippolyti *adversus hæreses* XXXII. quod teste Photio Cod. 121. multa ex S. Irenæi sermonibus succincte tradidit, & à Dositheanis facto initio, desit in Noëtianis. Ex Hippolyti *memoria hæresum* duo loca servavit Gelasius lib. de duabus naturis, Aliud auctor Chronici Paschalis quod Alexandrinum vulgo vocant pag. 6. *Contra Nicolaitas* scripsisse innuit Gobarus apud Phot. cod. 232. & Theodoritus III. 1. de hæret. fab. *Contra Valentinianòs* Epiphan. XXXI. 33. *Contra Cajanos* infra num. 27. *Contra Marcionem*, infra num. 17. *Contra Montanistas* Gobarus apud eundem Photium, Hippolytum contra hæresin Noëti Græce edere voluit Holstenius.

Ex hoc de hæresibus opere fortassis etiam petita fragmenta octo de *Theologia & incarnatione adversus Beronem* i) & *Helicen* hæreticos quæ latine ex *Turriani* versione primus vulgavit *Henricus Canisius* Ingolstad. 1604. 4. Tomo V. (non I. ut habet Labbeus) *Antiquæ Lect.* p. 154. atque inde exhibent *Bibliothecæ Patrum Colon. & Lugd. T. 3. ac Paris. 1654. T. 4. parte 2.* Eadem fragmenta latine pridem vertit *Anastasius Apocrisiarius*, inq; collectaneis *Anastasio Bibliothecarii* edidit Paris. 1620. 8. p. 209. *Sirmondus*, additis è *Turriani Codice Græcis*, atq; ita Græce & Latine leguntur etiam in Tomo III. *Operum Sirmondi* Paris. 1696. fol. p. 583. Nihil esse in his fragmentis Hippolyto vel haud congruens vel indignum video, adeoque assentior *Bullo*, *Tillemontio* & aliis viris doctis, qui pro genuinis ejus habent. Ex S. Hippolyti *Martyris de sermone Theologia* sive *Deitatis* hoc fragmentum affertur in *Concilio Lateranensi A. C. 642. Consultat. 5. Velle habet DEUS, non enim non velle; quoniam hoc vertilis est & eligentis, sed sempiternam voluntatem Dei sequuntur qua sunt, cui & facta manent salva.*

6. Fragmentum in ligno libri in laterculo marmoreo memorati *πρός Ἑλληνας καὶ πρὸς Πλάτωνα, ἢ καὶ περὶ τῆς παντὸς γενεῆς* *Arlenius* pridem editurum se præfat. ad *Josephum* receperat, *Josepho* ab aliis, vel *Iustino* Martyri, aut *Irenæo* vel *Cajo* presbytero k) tributum,

i) De Berone hæc Hippolytus fragmento V. *Βήρωσ γὰρ τις ἑναγγεῖο μεθ' ἐτέρων τινῶν τὴν Βαλεντίνου Φαντασίαν ἀφέντες χεῖροσι κακῶ κατεπέλησαν, λέγοντες τὴν μὲν προσληφθεῖσαν τῷ λόγῳ σάρκα γενέσθαι ταυτεργὸν τῆ θεότητι διὰ τὴν πρόσληψιν.* Pro *Ἡλικῶ* Codex *Regius & Colbertinus Nicephori CPol. MS.* contra impugnatores *Imaginum*, à quo & ipso Hippolyti fragmenta teste *Sirmondo* laudantur, legit *Ἡλικίων* τῶν αἰρετικῶν pro quo suspicor legendum *ἡλικιωτῶν, αἰρετικῶν* ut sensus sit: *adversus Beronem & Hæreticos alios ejus aequales.*

k) Confer quæ pro hac sententia *Dodwellus* *diff. VI. ad Irenæum p. 463. seq.*

tum, sed Hippolyto à viris doctis assertum Grace 1) ut ex Italia acceperat primus edidit *David Hæschelius* in notis ad Photium p 923. Augustæ Vindel. 1601. fol. & recensum Genev, 1613. Rothomag. 1653. fol. Deinde cum sua versione *Stephanus le Moyne*, in variis Sacris p. 53. Lugd. Bat. 1685. 1694. 4. Cum eadem interpretatione etiam recudendum dedi in Appendice ad Opera Josephi Lipsi. 1691. fol. Confer de hoc opere Photium Cod. 48. Ittigium Prolegomenis ad Josephum sub fin. & le Moyne not. ad Varia sacra p. 930. seq.

7. Hippolyti *Didascalia* quæ in Bibl. Bodlejana inter Codices Baroccianos num. 26. & 185. exstat manu exarata, teste Pearsonio Vindic. Ignat. pag. 60. & 62. atque Græbio T. 1. spicilegii Patrum pag. 285. & διατάξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Διδάσκαλον Ἰππολύτου in Bibl. Vindob. de quibus Lambecius Lib. VIII. pag. 429. quasque in lucem edi optat. Doddvellus diff. ad Irenæum p. 50. & 463. maximam partem jam vulgatæ sunt in octavo Constitutionum Apostolicarum libro, quamvis nonnulla aliter quandoque leguntur, ut Græbius, monuit, qui p. 286. illa spicilegio Patrum tertii seculi inferendum se pollicitus est. Hoc respici putant viri docti in laterculo marmoreo scriptorum Hippolyti, ubi περι χαρισμάτων Ἀποστολικῆς παραδόσεως memoratur. Vide Stephanum le Moyne p. 1076.

8. *Canonum Ecclesiasticorum XXXVIII.* quos sub Abulidis sive Hippolyti nomine habent Æthiopes, capita sive titulos ex Gallicis Wanslebii latine translatis exhibet Jobus Ludolfus commentario ad Hist. Æthiopicam p. 333. 334. Forte his responderet ac geminus est liber *de regimine* * (Ecclesiastico puta) quem sub Hippolyti Episcopi nomine in Catalogo librorum Chaldæorum sive Syrorum num. 16. commemorat Hebed Jesu.

9. Hippolyti Episcopi in *S. Theophania* edere voluit Holstenius teste Lambecio T. 1. de Bibl. Vindob. p. 111. Eandemque hominiam Christiano Daumio ad manus fuisse notat Ittigius in diff. de festo Nativitatis CHRISTI p. 395. post appendicem diff. de hæresiarchois. Habuit & Tho. Galeus, teste Caveo. Incipit: πάντα μὲν καλὰ καὶ καλὰ λίαν.

Scripta

1) Non Græce & Latine, ut legas apud Clariff. Caveum.

*) Tho Galeus Hippolyti librum περι ἡγεμονίας putat esse qui sub Josephi nomine legitur de Maccabæis περι ἀντοκρατορίας λογισμῶν.

Scripta Hippolyti deperdita, vel certe inedita.

In laterculo marmoreo scriptorum Hippolyteorum, observationibus Scaligeri & Bucherii, sed præcipue Stephani le Moyne, Cavei, & quæ apud Caveum leguntur Ed. Bernhardi & Tho. Galei illustrato, præter ea quæ jam num. 1. 4. 6. 7. memoravi, nominantur:

10. *Ἐἰς τὰς Ψαλμῶς*, Meminit Hieron. & Niceph. Fragmenta apud Theodorum dialog. 1. & 2. & auctorem Catenæ in Psalmos quæ MS. in Bibl. Medicea. Operis hujus hypothesein sive præfationem MS. se habere testatus est Tho. Galeus. Habuit & Alexander Morus, qui laudat notis ad Novum fœdus, ad Hebr. X. 5. Etiam Hippolyti expositio MS. Psalmi IX. 24. in Bibl. Bodlejana.
11. *Ἐἰς τὴν ἐγγρασεῖ μύθον, de Saule Ἔ Pythouissa*, Hieron. & Niceph.
12. *Ἀπολογία ὑπὲρ Ἐ καὶ Ἰωάννην Ἐυαγγελιστῶν καὶ Ἀποκαλύψεως*. De *Apocalypsi*, Hieron. & Niceph. *Ἐἰς τὴν ἐν Πάτρῳ τῷ Θεολόγῳ Ἀποκάλυψιν*. Syncell. p. 358. *Apologia pro Apocalypsi Ἔ Ευαγγελίῳ Ἰωάννου*, Hebed Jesu in Catalogo libror. Chaldæor. Commentarium Hippolyti in Apocalypsin Oporinus Principi Palatino Ottoni Henrico donavit, teste Mich. Neandro in Erotematibus lingvæ Hebrææ pag. 454. Cæterum per commentarios in Apocalypsin, Sixto Senensi etiam memoratos Rivetus II. 11. Crit. S. intelligit librum de Antichristo, de quo supra.
13. *Προτροπικὸς πρὸς Σεβήρειαν*, ad fœminam aliquam nomine Severinam, Sam. Basnage ad A. C. 222. n. 10. sive ut Steph. le Moyne pag. 1105. Σεβήραν Philippi Arabis conjugem. πρὸς βασιλίδαν Ἰνὰ Theodorit. dialog. 2. & 3. Juliam Mammeam intelligit Baronius ad A. C. 229. n. 10.
14. *Ὀδὰὶ εἰς πᾶσαις τὰς γραφάς*. Odæ & carmina in omnes S. Scripturæ libros. *εἰς παντοίας παλαιᾶς καὶ νέας γραφάς*. Syncell. p. 358.
15. *Περὶ Θεοῦ, καὶ περὶ αὐτοῦ ἀναστάσεως*. De resurrectione. Hieron. & Niceph. IV. 31. Sed pro Θεοῦ Ed. Bernhardus & Tho. Galeus malint *Ἐϋϋ*, quia de laude Domini Salvatoris homiliam Hippolyti memorant Hieron. & Niceph. IV. 31. Hist. Fragmentum ex
D d Hippo-

Hippolyti *περὶ ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας* apud Anastasium Sinaitam c. 23. Hodegi.

16. *περὶ τ' ἀγαθῶν, καὶ πῶς τὸ κακόν.* Forte *contra Marcionem*, quod memorat Euseb. VI. 22. & Hieron. Nicephorus IV. 31. ἀντιρρητικὸν πρὸς Μαρκίωνα vocat. Laudat & Theodoritus lib. 1. de hæret. fabulis c. 25. Syncell. p. 358.

Laudantur prætera.

17. *Ἐπὶ τὴν ἑξαήμερον* Euseb. VI. 22. & Hieronymo c. 61. Catalogi. Nicephoro IV. 31. Syncello p. 358. Hippolyti & Basilii vestigiis instituisse Ambrosium, in iis quæ de eodem argumento scripsit, notat Hieronymus Epist. 65.
18. *Ἐπὶ τὰ μὲν τὴν ἑξαήμερον.* Euseb. VI. 22. Syncell. pag. 358. Niceph. IV. 31. Vereor ne ex his Eusebii verbis Hieronymus c. 61. commentarium in *Exodum* exculperit, licet is separatim etiam commentarium in *ἑξαήμερον* & in *Genesin* commemorat, ex quo vide quæ affert Epist. 125. ad Damasum. qu. 3. de Isaaco & Rebecca: & Leontius Byz. 1. contra Eutychem, de Bileami benedictionibus. Extant & fragmenta Hippolyti in Catena MS. in *Genesin* in Bibl. Cæsarea Codice VII. Theolog.
19. *In Canticum Canticorum.* Euseb. Hieron. Syncell. Niceph. Theodorit. dial. 2. Anastasius Sinaita qu. 41. Vide & fragmentum. insigne apud Lambecium VIII. p. 390.
20. *In Capita quadam Ezechielis.* Euseb. Syncell. Niceph. Extat MS. in Bibl. Bodlejana Hippolyti *de dimensione templi Salomonis.*
21. *In Zachariam.* Hier. in Catalogo & in Zachariam, atque Nicephorus.
22. *In Esaiam.* Hieron. Niceph. & Theodorit. dialog. 1.
23. *In Danielelem.* Vide supra num. 3.
24. *De Proverbiis.* Hieron. & Niceph. Extat MS. in Bibl. Bodlejana. Hippolyti expositio in illud: *Sapientia adificavit sibi domum.*
25. *De Ecclesiaste.* Hieron. Ex hoc fuerit quod in Ecclesiastæ II. 24. servat MS. Bibl. Bodlejana.
26. *Contra omnes Hæreses σύντομος βιωφιλέστων.* Niceph. IV. 31. Hieron. Photius Cod. 121. Vide quæ supra n. 5.
27. *Capita adversus Cajum,* hæreticum puta de quo Irenæus I. 35. Hebed Jesu in Catalogo libror. Chaldæorum.
28. Loca quædam *Evangelii Matthæi* illustrasse Hippolytum innuit Hieron. præmio in *Matthæum.* Atque Epist. 28. ad Lucinium:

*De Sabbato utrum jejunandum sit , & de Eucharistia an accipienda quoti-
dianie , scripsit & Hippolytus vir disertissimus.*

29. Λόγοι sive *Homilia* , ut in illud , *Dominus pascit me.* Theodorit.
dialog. 1. *In Helcanam & Annam*, sive principium 1. libri Samuelis. id.
dialog. 2. *De distributione talentorum*, id. dial. 2. *De duobus laconibus*,
id. dialog. 3.

His adde 30. βιβλιαρίον Hippolyti τῶ γεωρίμω τῶν Ἀποστόλων , è quo
narrationem de virgine Corinthiaca affert Palladius in Hist. Lau-
siaca pag. 152. edit. Meurfii. Γεωρίμων τῶν Ἀποστόλων laxius sumpto
hoc elogio vocat etiam Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Eu-
thymii pag. 82. Chronicum Hippolyti laudans , de quo
supra num. 1.

Alii Hippolyti.

Hippolytus Theseli filius, de quo Euripides in Hippolyto Coronato.
Nam ejus Hippolytus καλυπτίδης & Sophoclis Hippolytus
intercidit.

Hippolyti duo Martyres, Romæ sub Valeriano Imp. circa A. C. 261.
de quibus acta S. Laurentii & Martyrologia 13. August. & 2. Dec.
Et tertius Carthaginienſis in Africa, de quo 3. Febr.

Hippolytus sub Fabio Episcopo presbyter Antiochenus, Novatianismi
labe pridem infectus, sed qui Ecclesiæ redditus cum martyrium
imperante Decio subiret, à schismate Novati adstantes dehortatus
est. Vide Prudentium *de conspectu* hymno XI. v. 19. seq. & Baronium
& Florentinum ad Martyrolog. ac Bollandum 30 Januar. è quibus
videbis res Hippolyti Episcopi cum hoc Antiocheno passim con-
fundi.

Hippolytus Nonnus post Ibam Episcopus Edessenus , qui Pelagianum
de lupanaribus ad Ecclesiam & castitatem vitæ convertit imperante
Theodosio juniore. Vide Baron. ad Martyrolog. 22. Aug. & 8. Oct.
& 2. Dec. Hujus Nonni res cum Hippolyto Portuensi confundit
Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9. ad Nicolaum II, Confer Lemonii
prolegom. ad Varia Sacra * 31.

Hippolytus Senator Romanus , si credimus Hieronymo qui
cum inter scriptores Ecclesiasticos qui Christianam Religionem
adversus gentes defenderunt cum Apollonio commemorat Epist.
Dd 2 84.

84. ad Magnum. Nisi hic unus è duobus Hippolytis Martyribus Romanis, de quibus supra. Aut vero ex Hippolyto Episcopo, ut Tillemontii suspicio est, Hieronymus fecit Senatorem.

Hippolytus Cous, à Svida laudatur in ἡβόε.

Hippolytus Thebanus seculo XI. clarus, Auctor *Chronici* à CHRISTO nato ad sua tempora. Citat Eusebium, Eustathium, (Antiochen.) Georgium (Syncehum) Chronologos. Gregorium item Nicomediensem, & Basilium M. ac Patres Nicænos, Simeonemque Metaphrasten a) quem velut tunc adhuc superstitem *Κύριον Συναϊώνος* vocat. Laudatur Hippolytus Thebanus à Mich. Glycà pag. 227. Codino & aliis. Ex ejusdem Chronico habet etiam Nicephorus quæ male II. 3. Hist. Hippolyto Portuensi tribuit. Fragmenta illius Chronici post Sambucum b) Canisium c) & Lambecium d) ampliora è MSS. Vaticanis Græce & latine dedit Emanuel Schelstratenus in Antiquitatibus Ecclesiæ illustratis Rom. 1692. fol. p. 510--513. Sed & opusculum quod de XII. Apostolis sub Hippolyti nomine è Codice Regio laudat Cotelerius ad lib. IX. recognitt. Clementis §. 29. atque integrum vulgavit cum versione sua & notis Franciscus Combesisius in Auctario novo Bibl. Patrum T. 2. Paris. 1648. fol. 831. & quæ de LXXII. discipulis habet Baronius ad Martyrolog. Roman. IX. April. & in Annalibus ad A. C. 44. n. 38. & A. 58. n. 56. allegans hbellum Hippolyti quem Græce habuit Sirletus, ex Hippolyti Thebani Chronico petita videntur.

II-

- a) Confer Allat. de Simeonum scriptis p. 37. seq. Steph. le Moyne notis ad Varia sacra p. 1081. seqq. Caveum in parte altera Hist. literariæ ad A. C. 933. Combesisii manipulum rerum CPol. p. 3. & 4.
- b) Jo. Sambucus edidit latine, Patav. 1556. 8. typis Gratioli Perchacini, sub titulo *Libelli de ortu & cognatione Virginis Mariae*.
- c) Henr. Canisius Bavarico Codice usus, Græce & Latine T. 3. Antiqu. lect. Ingolstadt. 1603. 4. p. 40. Ex Canisii editione latine cum ejus notis legitur in Bibl. Patrum Colon. T. IX. A. 1618. & in supplemento Bibl. Patrum Paris. 1639. apud Morell. Tomo 2. p. 806. & T. 15. Bibl. Patrum Lugd. p. 240.
- d) Lambecius Græcè è Codice Vindob. T. 3. p. 46. Vide eundem p. 98. seq. & T. 4. p. 150. T. 5. p. 109 seq. T. 7. p. 341. T. 8. p. 63. & Allatum de ætate & interstitiis in collatione Ordinum apud Græcos p. 50. Etiam Hippolyti Historici fragmentum, in quo Salome Josephi *βιαιτική γυνή* appellatur, à Salmasio sibi communicatum refert Andreas Rivetus T. 3. Opp. p. 640. Allegat & Tarrianus in Aplogia pro domo Laurentiana adversus Vergerium, & in scholiis ad L. 2. Constitutionum Apostol.

Ille de duodecim Apostolis libellus è Combesifii versione latine recusatus est T. 3. Bibl. Patrum Lugd. p. 265. cum quo conferendi indiculi de iisdem Apostolis sub Dorothei vel Sophronii vel Epiphani, vel nullo etiam Auctoris nomine extantes in MSS. editique cum Oecumenio in Epistolas Pauli, vel à Cangio ad calcem Chronici Paschalis p. 434. 437. à Caveo in parte 1. Hist. litterariæ ad A. C. 303. & à Cotelerio ad Constitut. Apostol. lib. 2. c. ult. Conferendus etiam cum Baronianis illis, libellus Pseudo Dorothei de LXXII. discipulis. Hippolyti Chronologiam Evangeliorum & *ἱστορικὰς διδασκαλίας* memorat Montfauconus p. 261. & 511. Palæographiæ Græcæ.

Hippolytus Florentinus Ord. Minor. qvi circa A. C. 1249. scripsit de miraculis S. Emilianæ sive Humilianæ Florentinæ de Cerchis, qvòd scriptum exstat in Actis Sanctòr. ad XIX. Maji T. 4. p. 403.

XXVI. ORIGENES Alexandrinus, à Philosopho Platónico hujus nominis cui Plotinus assurrexit, diversus, a) licet & ipse Philosophiæ b) atqve humanioris omnis litteraturæ callentissimus. Natus est circa A. C. 185. (Commodi VI.) patre Leonida, c) qvi Martyrium subiit A. C. 202. (Severi X.) Cumqve à duodevigesimo ætatis anno sæculares & sacras litteras in patria multis ad ipsum concurren-

D d 3 ren-

a) Vide quæ supra l. IV. ad Vitam Plotini scriptam à Porphyrio s. 3. & 14. & ad Eunapii Porphyrium p. 46. Meminit & alterius Origenis illius Longinus apud Porphyr. in Plotini vita c. 20 Hieroclis apud Phot. Cod. 215. p. 285. & Proclus II. 4. Theol. Platon. Fuit & Origenes ad quem S. Nili Epistola III. 280 & Origenes Monachus Antonii discipulus. Sozom. VI. 30. Palladius Lausiaca (cap. de Pambone) qui p. 26. Presbyterum & Oeconomum vocat. At enim commentitii sunt 1.) Origenes hæresiarcha quem ab Adamantio diversum faciunt Augustinus & Jo. Damascenus, Epiphaniò (qui dubius saltem fuit) nimium tribuentes. Vide Cotelerium notis ad Damascen. T. 1. monument. Eccles. Græc p. 778 Huetium p. 5. Origenianor. & Latinum Latinum in Bibl. sacra & Profana p. 78 2.) Origenes Episcopus Manbagensis, Justiniani Imp. ætate in Synodo CPol. ob Metemphychofin assertam negatamque resurrectionem damnatus, de quo Eutychiùs T. 2. Annal. p. 171. 175. 3.) Origenes Syrus ab auctore Prædestinati c. 42. confictus, cui c. 43. novo errore Origenem Origenianorum auctorem subjungit, ab eoque distinguit Origenem Catholicum tractatorem. De Adamantio juniore Marcionitarum adversario vide infra, ubi de dialogo Origeni tributo contra Marcionitas. De Adamantio Judæo Iatrosofista cujus Physiognomica exstant, dixi lib. 3. c. 6. §. 38.

b) Euseb VI 18. Hist. Hieronymus de S. E. cap. 54. Vincentius Ler. c. 23. commonitorii. Suid. in *Ὀριγένης*. Cedrenus &c.

c) Euseb. VI. 1. Epiphani. LXIV. 1. Confer Martyrologia & Henschenium 22. April.

rentibus exposuisset, Grammaticæ disciplinæ professione se abdicavit atque Clementi Alex. præceptori suo d) in munere *Catecheta* sive Magistri *κατηχησέων* publici successit, docuitque ibi, donec circa A. C. 231. ætatis 46. per invidiam Episcopi Demetrii paulo post defuncti Alexandria expulsus, aliquo tempore deinde versatus est Cæsareæ, ubi circa A. C. 228. ætatis 43. ordinatus presbyter ab illius regionis Episcopis Alexandro & Theoctisto e) fuerat. Antiochiam circa A. C. 218. vocavit Julia Mammæa Alexandri Severi mater f) ab eo edoceri cupiens, à quo tempore Philippo etiam Arabi ejusque Conjugi Severæ per litteras innotuit. Interim sub Maximino & maxime sub Decio urgente persecutione multis modis vexatus g) inque varia loca profugere coactus denique obiit Tyri A. C. 253. † ætatis 70. paullo ante Galli & Volusiani obitum. Vir Athanasio etiam iudice * *Ἰου-μασδὲ καὶ Φιλοπόνητα*, utique quam plurimorum egregiorum operum atque innumerorum scriptorum auctor, unde & *Adamantium* cognomento ac *Philoponum* vel *Chalcenterum*, vel τὸν αὐτοκέντηλον aut αὐτοκέντηλον appellatum fuisse constat. *Origenem post Apostolos Ecclesiarum Magistrum nemo nisi imperitus negat*, inquit Hieronymus præf. ad librum de nominibus Hebr. Atque proœmio tradit. Hebr. in Genesin; *Vellem cum invidia nominis ejus habere etiam scientiam Scripturarum*. Equidem inter Sanctos confessores CHRISTI nomen eximium mereri poterat, multa & gravia pro ejus nomine libenter passus, & magnis in Ecclesiam meritis, præclarisque in Sacras literas & adversus Ethnicos atque hære-

d) Euseb. VI. 6. Photius Cod. 113

e) Theotecnium vocat Photius loco laudato.

f) Euseb. VI. 21. Hist. qui Origenis Epistolarum ad Philippum Arabem ac Severam etiam meminit VI. 36 Confer Tillemont. ad vitam Orig. nota 16.

g) Euseb. VI. 39. Plura de Origenis vita qui desiderat, librum sextum Eusebii Hist. & primum Origenianorum Huetii adire poterit, ne dicam omnes qui de rebus Ecclesiæ tertii sæculi, vel de scriptoribus Ecclesiasticis scripserunt, Tillemontium præcipue T. 3. memor. Hist. Eccles. parte 3. ac Caveum tum in Patrum vitis tum in Hist. litteraria. De dogmatibus Origenis fuse disputat præter Natalem Alex. Sec. 3. c. 3. artic. 12 & diss. 16. idem Huetius libro secundo: Centuriatores Magdeb. T. 3. p. 181. sq. aliq; peculiaribus scriptis infra à me laudandis. *Ego mihi or.* inquit Sulpicius Severus dialog. 1. c. 6. *unum eundemque hominem tam diversum à se esse potuisse, ut in ea parte qua probatur meminerit post Apostolos habeat æqualem, in ea vero qua vere reprehenditur, nemo deformius doceatur errasse.* Hinc illud apud Calliodor. c. 1. institut. divinæ. *ubi bene, nemo melius, ubi malè, nemo pejus.*

† Confer Euseb. VII. 1. Hist. & Sam. Bagnage ad A. C. 203. n. 12. & 18.

* Athanas. apud Socratem VI. 13. Hist.

hæreticos monumentis vitaque proba & abstimente inclytus, tamen qui vivus admirationi fuit Christianis omnibus, post mortem tot & tam gravium errorum, tamque atrociter postulatus condemnatusque h) est, ut tota forte Ecclesiastica Historia nullum præbeat aliud simile exemplum Viri qui *ἀπὸ εὐφημίας καὶ δυσφημίας* similiter inclaruerit. Neque ideo negaverim in ejus Scriptis reperiri quæ vel Arianis vel Pelagianis grata esse potuerunt, multa etiam alia mira & parum solida placita ab eo ingeri, ne dicam allegoriis aliquando plus justo indulgeri: certum tamen esse pariter existimo alia illius commodam pati interpretationem si æquus lector accedat, alia (quod Pamphilo Martyri olim multisque aliis animadversum fuit,) ab hæreticorum fraude esse interpolata, alia denique Philosophorum & Hæreticorum theoriis consentanea tantum proponi ab eo, ut à Clemente in Hypotyposeon libris Magistro Origenis factum est, non affirmari ac statui. Itaque & Athanasius de Synodi Nicænæ decretis T. 1. p. 277. distingvit inter ea quæ Origenes scripserit *ζητῶν καὶ γομνάζων* & quæ *ὡς αὐτὸς φρονῶν καὶ ὀρίζων*. Unde inconstans in decretis suis ac *παλίμβολος* quibusdam vilis est, ut Timotheo presbytero & S. Maximo. Vide Cotelerii monumenta T. 3. pag. 417. 643. & Rufinum in vectiva 1. p. 386. edit. Marcianzi. Hæc si observes, multa accusationum capita coincident. Allegoriæ vero sic ab Origene afferuntur, ut litteralem Scripturæ sensum tamen nemo forte veterum vel inquisiverit attentius, vel majore luce perfuderit: nec obscurum est tot illustres Origenis criminatores & condemnatores strenue tamen ejus usos commentationibus, eaque ad verbum in sua scripta transtulisse. De æterna salute Origenis perplacet mihi Jo. Dallæi modestia i) bene de illa sperantis neque au-

denis

h) In Synodo CPol. secunda anathematismo II. A. C. 553. Confer Evagrium IV. 38. & ibi Vales. Henricum Noris diff. de Synodo V. cap. 6. ubi Hæloixium refellit, acta Synodi V. corrupta nomenque Origenis insertum causantem, quibus sexta & septima Synodus in errorum tracta fuerit, p. 390. Origenis defensi. Imperatorum rescripta ac Principum responsum adversus Origenistas memorant Hieron. 1. adversus Rufin. & Anastasius Papa Epist. ad Johannem Hierosol.

i) Jo. Dallæus adversus Cottibium, à quo Origenes *sanctus* vocatus erat: quod cum Ecclesiæ moribus contrarium esse ostendisset, negat tamen ideo se Origenem damnatis ad æternos ignes addicere: *A Dieu ne plaise, qu' une si injuste presumption me soit jamais entrée dans l'esprit. Je laisse au Seigneur ses secrets, & ne suis pas si hardi que de m' emanciper à définir ce que nul homme ne peut savoir avec une certitude*
do

dentis eum sempiternis suppliciis adscribere, licet in prato Spirituali c. 26. quod citatur à VII. Synodo & à Johanne Diacono lib. 2. c. 45. vitæ B. Gregorii narratur revelatio, quæ Origenes visus est in Gehenna ignis cum Ario & Nestorio : & licet Jo. Picus Mirandulæ Comes à Censoribus 1) notatus olim fuit, veluti temerarium aliquid ac hæresin sapiens statuisset, quod scripserat *rationabilius esse credere Origenem esse saluum, quam credere ipsum esse damnatum.*

Scripta Origenis, Græce edita.

a) *EXEGETICA*, sive quæcunque ex *Commentariis* Origenis in S. Scripturam Græce reperire potuit, Græce & Latine cum notis edidit illustris Vir *Petrus Daniel Huetius* * Rothomagi 1668. fol. 2. Vol. recusa Paris. 1679. & Colonia (Francofurti) 1685. fol. ex officina Christiani Genschii. In illo opere post præclarissimum Origenianorum opus in libros tres distinctum, quibus de vita, doctrina & Scriptis Adamantii copiose atque erudite Huetius differit, hæc Origenis sive scripta integra sive scriptorum laciniae ac fragmenta extant :

1. *Fragmenta commentariorum in Genesim*. c. I. vers. 12. 14. 16. ex Eusebii VII. 20. & VII. 11. præparat. atque ex Philocalia, cum versione *Francisci Vigeri & Jo. Tarini*. p. 1-17.

2. *Fragmenta Commentariorum in Exodum* c. XX. 27. ex eadem Philocalia, cum *Tarini* versione, p. 17-25.

3. *Fragmentum Homilia II. in Leviticum* (sed diversæ ab illis in Leviticum Homiliis quæ in latinis Origenis editionibus extant) p. 26. ex eadem Philocalia.

4. *Fragmentum*

de foy. Mais au reste s'il nous'est permis de juger de ces choses par les apparences, je croy d'Origene ce que j'en souhaite, que Dieu, dont les misericordes sont infinies, luy a pardonné ses erreurs, & n'a pas laissé périr avecque les infideles un vaisseau qu'il avoit orné de dons admirables, & dont tout ce que nous avons des véritables ouvrages ne respire qu'une foy & une pieté singuliere, & ou les erreurs mesmes dont ils sont quelques fois tachez (car on ne le peut nier) sont toujours accompagnées d'une modestie & d'une humilité ravissante, pour ne point parler de ses vertus & de la pureté de sa vie. Confer plura in hanc sententiam apud Bælium in dictionario, ubi de Origene.

k) Bellarmin. II. 8. de purgatorio.

l) Vide Jo. Pici Apologiam p. 131. seq. Operum.

* Laudat Bochartus T. I. Hierozoici p. 956.

4. *Fragmentum Commentariorum in Iosuum c. XV. p. 26. ex eadem Philocalia.*

5. *Homilia in I. Regum c. 28. de Eugastrimycho pag. 28-37. cum versione Leonis Allatii, qui primus ediderat cum Eustathii Antiocheni contra Origenem & suo de Eugastrimycho syntagmate, ad calcem Eustathii in Hexaëmeron Lugd. 1629. 4. Recusa etiam in Criticis sacris in S. Scripturam curante Joh. Pearsonio editis Lond. 1660. fol. Tomo VIII. atque inde Amstelodami, & Francof. 1696.*

6. *Fragmenta Commentariorum in Psalmos ex Epiphanii hæresi LXIV. 6. & 10. Origenis Philocalia & Eusebii VI. 25. Hist. cum versione Petavii, Tarini, Henr. Valesii, p. 37-51. Utinam similiter scholia Origenis in Psalmos quæ Græce MSS. exstant in Bibl. Vindobonensi, & aliud *ἑρμηνεία* in Psalmos quod habuit doctissimus Vir Tho. Galeus, in lucem proficerentur.*

7. *Fragmentum parvi tomi in Canticum, quem juvenis scripserat. Et aliud ex secundo in Canticum Tomo. pag. 51. 52. ex Philocalia, cum Tarini versione.*

8. *In Jeremiam Prophetam Homilia XIX. duæ primores & 4. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 17. cum S. Hieronymi (in latinis edit. sunt 1. 13. 14. 5. 6. 8. 7. 9. 10. 11. 12. 4.) ad 2. Codices Regios emendata, cæteræ, 3. 5. 6. 7. 15. 18. 19. cum Balthasaris Corderii versione p. 53-198. Illas septem * primus ediderat è Codice Vaticano, una cum Catena Patrum Græcorum & commentario suo in Jeremiam Michaël Ghislerius Romanus, fateturq; in versione quam addidit elaboranda operam suam contulisse Leonem Allatum & Jo. Mattheum Caryophilum. Lugd. 1629. fol. Postea universas XIX. è Codice Scorialensi, in quo perperam ad Cyrillum Alex. referebantur, Græce edidit suamque versionem addidit Balthasar Corderius S. I. A. 1648. 8. Antverp. apud Plantin. (non Parisiis, ut calami vel memorie lapsu scripsit præstantissimus Caveus.) Additum est ab Hueticio p. 198. 199. *Fragmentum Homilia 39. in Jeremiam ex Origenis Philocalia, cum versione Tarini. Sed omisit Origenis fragmenta quæ exstant in Catena in Iobrenos, quam latine Antonius Agellius Rom. 1598. 4. & Græce ac latine Ghislerius Tomo tertio commentariorum in Jeremiam publicaverat.**

Ee

9. Fra-

* Addidit Ghislerius etiam octavam, sed illam deinde agnovit esse Clementis Alex. librum de divite salvando, ut supra in Clemente dixi.

9. *Fragmentum Tomi XX, in Ezechielem*, p. 200. seq. ex eadem Philocalia. Vide & Mercennum p. 1321. in Genesin.

10. *Fragmentum ἐξηγητικὸν in Hoseam*, p. 201, 202. ex eadem Philocalia.

11. *Fragmentum Tomi I, in S. Mattheum* (ex Eusebii VI, 25. Hist.) p. 204. & *Tomi II.* (ex Philocalia) p. 204. cum *Valesii* & *Tarini* versione. Atque ineditus hactenus in Mattheum Tomus XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. cum *Huetii* versione, qui hos primus è Bibl. Reginae Christianae eruit, collato etiam Codice Regis Christianissimi, & post minus accuratam *incepti*, minusque integram *Erasmi* (quæ jam in Matth. XVI, 12. p. 273. edit. Huetii desinit) versionem, de integro reddidit latine, p. 205-500. à Matth. XIII, 36. ad XXII, 33. Alia fragmenta habet *Bulengerus* contra *Casaub.* part. 2. diatriba 3. p. 166, 167. 491.

12. *In Evangelium S. Johannis Tomus I. & II.* cum versione *Ambrosii Ferrarii* Mediolanensis, Monachi Cassinensis T. 2. p. 7-85. *Fragmenta quarti & quinti Tomi*, ex Philocalia, cum *Tarini* versione, & ex Eusebii VI, 25. Hist. cum versione *H. Valesii* p. 85-92. Tomus VI. X. XIII. XIX. XX. XXVIII. & XXXII. (desinens in Joh. XIII, 33.) cum versione *Ambrosii Ferrarii*, ex *Joach. Perizonii* interpretatione sibi de supplementa. p. 92-422. Græca primus *Huetius* è Codice Regio edidit. Fallitur *Labbeus* qui T. 2. p. 144. de Script. Eccles. ait in his tomis Arianorum, & Manichæorum mentionem fieri. Hoc enim verum est de homilia secunda quæ in Johannis Evangelii initium latine tantum exstat inter Homilias diversas sub Origenis nomine. *Ferrarius* fecutus est Codicem Venetum Bibl. S. Marci, in quo novem isti tomus à librario ut lectoribus fucum faceret discerpti sunt in tomos continuos duos & triginta. Ex Origene in *Lucam* nonnulla præfert *Bulengerus* libro laudato p. 158. 222. & in *Johannis VI* p. 251.

13. *Fragmentum Homilia quarta in Acta Apostolor.* p. 422. seq. ex Origenis Philocalia, cum versione *Jo. Tarini*.

14. *Fragmenta Tomi I. & IX. ἐξηγητικὸν* in Epistolam ad Romanos. p. 423-429. ex eadem Philocalia.

15. *Fragmenta duo homiliarum in Epistolam ad Hebræos*, ex Eusebii VI, 25. cum versione *Henr. Valesii*, p. 430.

Alia

** Prodiit *Ferrarii* versio Venet. 1551. 4. & in Genebrardi edit. operum Origenis atque in Basileensi, A. 1557. 1571. *Perizonianus* Paris. sob. *Ferrarius* inter vertendum quædam de industria omisit, quibus lectores offendi putavit. Vide quæ post *Huetium* in illo notat *Sandius* p. 37. nuclei Hist. Eccles. & in appendice p. 7.

Alia Origenis fragmenta complura ex Catenis editis & MSS. collegerat *Franciscus Gambesius*, atque ad Hoetium miserat, verum ille tametsi collectanea hæc non indigna luce judicaret, tamen nec illorum editioni, nec aliis uti recoperat Origenis scriptis quæ Græce extant recensendis junctimve vulgandis manum admovit. Quemadmodum etiam *Herberti Ibarudicii* Angli, & Gallorum *Jo. Tarini*, atque *Jo. Auberti* conatus similes in herba perierunt.

β) Opus præclarum lectuque dignissimum contra *Celsum*, † Philosophum Epicureum, pro veritate Religionis Christianæ, *libri VIII.* quod sexagenario major * *Origenes* scripsit ad *εργοδιώκτιν* suum ** *Ambrosium* Alexandrinum, quo hortante illud circa A. C. 247. susceperat. Hoc *latine* extat in antiquioribus Origenis editionibus ex versione *Guil. Personæ*, separatim edita primum Romæ A. 1481. fol. Melior *Sigismundi Gelenii* versio comparet primum in editione Operum Origenis Basiliensi A. 1557. atque deinde in cæteris. *Græce* primus è Codicibus duobus Palatino & Boico cum notis edidit vir egregius *David Haschelius* Augustæ Vindel. 1605. 4. una cum *Gregorii Thaumaturgi* Orat. in Origenem, & adjuncta ad calcem libri versione *Gelenii*. Hæc è regione Græcis apposita atque à *Guil. Spencero* Cantabrigiensi hinc inde castigata legitur in editionibus Cantabrigiensibus A. 1658. & 1677. 4. quæ *Spenceri* etiam eruditas annotationes & *Thaumaturgi* Oratione omiſſa, Origenis Philocaliam annexam habent. Deniq; elaboratissima *Elia Boberelli* interpretatio *Gallica* lucem vidit Amstelod. 1700. 4. in non paucis locis latinâ *Gelenianâ* accuratior. Additæ notæ & conjecturæ ad Græca Origenis, quibus plurima loca haud infeliciter emendantur & castigantur, ratione ubiq; habita paginarum editionis Cantabrig. Cæterum errata typorum indicemq; in notas & præfationem pluribus exemplaribus subtractam à typographo queritur *Boherellus* apud *Basnagium Bellovallium* in Historia Operum eruditor.

E e 2

A. 1700.

† De hoc Celso qui sub M. Antonino vixit, dixi lib. IV. c. 33. is opus suum contra Judæos & Christianos falso titulo inscripserat *λόγον ἀληθείης*, nomen mutuatus ab Antiphonte, de cujus *λόγους περι ἀληθείας* quibus Providentiam sustulerat, confer si placet lib. II. c. 26. In quibusdam Codicibus Origenis quoque opus inscribitur: *ὁ κατὰ τὸν Κέλσον ἀληθείης λόγος*.

* Euseb. VI. 36. Hist.

** Hic est nobilis ille Alexandrinus per Origenem ab hæresi Valentiniiana & Marcionitarum ad Ecclesiam reductus, qui pro facultatibus quibus abundabat Origenis scripta egregie promovit, tachygraphosque ac calligraphos illis excipendis describendisq; aluit. Vide Eusebium VI. 18. & 23. Hist. Hieron. de S. E. cap. 56. & Symellum p. 358

A. 1700. p. 419. Locum Origenis lib. VI. παρ' οὗ, seq. ὡς ἐπὶ δε-
 χόντων δαιμόνων sive de septem Angelis principalibus celebratis apud
 Ophianos, illustrandum fumsit Jo. Crojus in Specimine conjectura-
 rum & observationum ad quædam Irenæi & Origenis loca, à quo dis-
 sentientem videre licet Petavium appendice notarum in Synesii
 Opera.

γ) Φιλοκαλία sive *eleeta* ex Origenis Scriptis, de variis quæ-
 stionibus Sacras litteras spectantibus, quæ in *Theodori Tyranensis* Epi-
 scopi *† gratiam capitibus XXVII. digessere Gregorius Naz. & Basi-
 lius M. Latine vertit ediditque *Gilbertus Genebrardus*, in sua Operum
 Origenis editione Tomo II. Paris. 1574. & recusa 1604. 1609. fol.
Græce è Regio Codice cum nova versione & notis suis edidit *Jo. Tarinus*
 Andegavenfis, Paris. 1618. 4. adjunctis Zacharia Scholastico de mundi
 Opificio, Anastasio Sinaita de hominis creatione ad DEI similitudi-
 nem, & Christiani Philosophi (incertum an ejusdem Anastasii) *δῶραις*
 sive celebrioribus opinionibus de anima, quas latine è Tarini versione
 Barthius p. 472. Claudiano suo Mamerto subjunxit. Philocaliæ Codex
 MS. sed septem capitibus postremis mancus exstat in Bibl. Vindobo-
 nensi, quem cum Tarini editione negligentius curata conferri operæ
 pretium esset judice Lambecio III. p. 74. Cum Tarini versione & no-
 tis, notisque paucis *Gvil. Spenceri* Philocalia Græce & latine editioni-
 bus contra Celsum Cantabrigiensibus A. 1658. & 1677. 4. subjicitur.
 Recensuit etiam ad MSS. Codices & nova versione donavit *Ibo. Galeus*,
 sed fati prohibitus, quod dolendum, edere non potuit. Entibi scripta
 Origenis è quibus Philocalia illa excerpta est, quam à *Jo. Leunclavio*
 etiam & *Bonaventura Vulcanio* latine versam scribit Abrahamus Sculterus
 parte I. Medullæ Patrum libro sexto, qui totus est de Origenis Scriptis,
 pag. 152.

In Genesin tomus III. p. 44. & 67 - 75. edit. Cantabrig.

In Exodum σημειώσεις. p. 101 - 109.

In Leviticum Homilia II. p. 21.

In Josuam Homilia XX. p. 39. seq.

In Psalmum I. Tomus p. 21 - 24. In Psalmum IV. p. 94 - 101.

In Psalmum L. p. 10.

*In Canticum Tomus II. p. 110. Tomus parvus in Canticum, quem
 juvenis composuit. p. 31. In*

*† Naz. Epist. 88.

In *Jeremiam* homilia XXXIX. p. 37. seq.

In *Ezechielam* Tomus XX. p. 38.

In *Oseam* ἱεραγηνικά. p. 32 - 34.

In *Matthaeum* Tomus II. p. 30. seq.

In *Johannem* Tomus IV. p. 24. seq. Tomus V. p. 26 - 30.

In *Acta*, Homilia IV. p. 32.

In *Epistolam ad Romanos*, Tomus I. pag. 90 - 93. Tomus LX.
p. 34 - 37.

Tami contra Celsum p. 46 - 49. 67. 75 - 82.

Περὶ δαχῶν liber III. p. 50 - 67. liber IV. p. 1 - 20.

Epistola ad Gregorium Thaumaturgum. p. 41 - 43.

Locus ex *Dialogo contra Marcionitas* sect. IV. p. 92. (sed qui apud Eusebium VII. 22. Praeparat. è *Maximi* libro περὶ ὕλης refertur) pag. 82 - 90.

δ.) Σύνογμος περὶ εὐχῆς, de *precatione* liber ad *Ambrosium* suum & *Tatianam* aetate jam profectam foeminam, Tatiani forte ad quem *Gregorius Thaumaturgus* librum de anima misit, sororem. Hunc *Pamphilo* in *Apologia* pro *Origene* laudatum librum primi edidit, *Oxonienſes* A. 1686. 12. è *Codice Reginae Christinae Holmieniſi* (è quo *Huetius* ejus editionem pridem receperat, & qui nunc servatur *Cantabrigiae* in *Bibl. Collegii S. Trinitatis*,) una cum latina versione & brevibus notis, subjunctaque paraphraſi brevī *Orationis Dominicae*, sub *Origenis* vel alterius *Doctōris Graeci συζουῖς* nomine edita Graece & Latine à *Fed. Morello*, *Parif.* 1601. 8. Addidit *Morellus* Graece & Latine ejusdem auctoris (*Petri Laodicensi* ut videtur) *paraphraſin* sive *Scholiam* in *Cantica B. Virginis Zachariae & Simeonis*; sed hæc *Oxonienſes* omiserunt. Omisit etiam *Jo. Rodolfus Wetſtemius* filius, qui librum de *precatione* *Paraphraſin*que *Orationis Dominicae* secundum *Oxonienſem* editionem recudi curavit, latina tamen versione * non uno loco emendata, & *B. Marci Diadochi sermone contra Arianos* vulgato primum è *Codice insigni Basileensi* (quo *S. Athanasii* scripta continentur) una cum latina versione *Jo. Rodolphi Wetſtemii*, parentis. *Basil.* 1694. 4.

ε.) Προσηπαικὶς εἰς μαρτύριον. *Sermo exhortatorius ad Martyrium*, scriptus durante *Maximini* persecutione, ad *Ambrosium*, & *Proco-*

Ee 3

tium,

* Versionem illam nec elegantem nec perspicuam, nec Graecis satis conformem esse notaverat *Tillemontius* p. 258. *Basileensi* editioni in quibusdam exemplis *Amstelodami* nomen est praefixum.

tum, ** & ex MS. Basileensi primum editus à *Jv. Rud. Wetstenio* filio cum versione & notis. Basil. 1674. 4. p. 162 - 218. Meminerere hujus libri Eusebius, Hieronymus atque exinde alii. Trithemius etiam latine se vidisse innuit, nescio quo interprete.

5. *Epistola ad Africanum* ἡ τῆς κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας, pro *historia Susanna*, scripta circa A. C. 238. atque à Wetstenio è Codice MS. Parentis sui, una cum exhortatione ad Martyrium edita primum integra Græce & lat. p. 222-247. notisque illustrata post *Julii Africani* ad Origenem Epistolam, quam cum initio Epistolæ Origenis responsoriæ è Codice A. Schotti Græce ediderat *Hæschelius* Augustæ Vindel. 1602. 4. cum Hadriani Isagoge sacrarum litterarum, Hefychii Hierosol. πρῆξι in Esaiam & 12. minores aliorumque in majores Prophetas, & fragmento Chrysostomi de Susanna. Aliud Epistolæ Origenis fragmentum quod pag. 225. edit. Wetstenii legitur, publicaverat Græce *Patricius Junius* ante Jobum πρῆξι subjunctum Catenæ Patrum Græcorum in Jobi librum. Lond. 1637. fol. Epistolam utramque integram ex versione *Gentiani Herveti*, qui Sirletii codice usus est, habes etiam in latinis Origenis editionibus, quas Genebrardo debemus, Tom. 2. Aliam versionem suam Epistolæ utriusque Africani & Origenis in præfatione suorum ad Esaiam commentariorum publicavit *Leo à Castro*, Salmanticæ 1570. fol. pag. 89. seq. Laudant has Epistolas Eusebius VI. 31. Hieron. c. 63. Catalogi, Photius, Svidas itemque alii.

6. *Διάλογος κατὰ Μαρκωνιστῶν ἢ περὶ τῆς εἰς θεὸν δευτέρας πίστεως* *Dialogus contra Marcionitas & Valentinianos*, in codice Wetstenii & Bodlejano in quinque *** sectiones divisus, unde Trithemius memorat *libros quinque Origenis adversus hæreticos, quorum incipit: Adamanianus*

** Illos duos alloquitur his verbis p. 200. Νῦν ὡς περὶ πομπέυεις ἀεὶ τὸν σαυρὸν τῷ Ἰησῷ, ἰερεῖ Ἀμβρόσιε· καὶ ἀκολουθῶν αὐτῷ τῷ προαγῶντι ἐπὶ ἡγεμῶνας καὶ βασιλεῖς, ἵνα αὐτὸς σοὶ συμπορευθεῖς αὐτὸς σοὶ δῶ καὶ σῶμα καὶ σοφίαν, καὶ σοὶ τῷ συναγωνισῇ αὐτῷ Πρωτοκλήτῃ. Protoctetus ipse Presbyter Cæsarencis fuit, ut ex Eusebio VI. 28 Hist. constat. Apud Hieron. c. 56. Catalogi male vocatur *Theophilus*, licet error ille appareat etiam in Græca versione quæ Sophronio tribuitur. Sed è Freulfo colligas Hieronymum scripsisse: *cui (Ambrosio) cum Prototheso Presbytero liber Origenis de Martyrio scribitur.*

*** Jo. Picus in duas sectiones dividit; de recta in DEUM fide & 2. de resurrectione. Laurentius Hamfredus in tres.

dixit. Hunc *latine* è variis codicibus verterunt *Jo. Pici* senator Paris. 1555. *Joachimus Perionius* Tomo 1. edit. Operum Origenis Genebrardinae : & qui sinceriore MS. usus est *Laur. Humfredus* Anglus, cujus versio in Origenis operibus edi cœpit Basil. 1557. *Græce* primus è Codice parentis sui edidit *Jo. Rodolphus Westenius*, cum versione quam ex illis Humfredi & Pici compegit & multis locis novam fecit, notasque addidit. Basil. 1674. 4. cum protreptico ad Martyrium & jam memorata ad Africanum Epistola. Cæterum Origenem auctorem esse hujus Dialogi affirmare non ausim, propter rationes ab Huetio p. 276. Origenianor. allatas, licet Origeni tribuitur ab Anastasio Sinaita qv. 48. aliisque. Inprimis perspicuus est locus p. 30. quo probatur auctorem vixisse non ante Constantium M. quem superioribus Imperatoribus opponit his verbis : *ὁ γὰρ ἐκίνοι καθήλων, αὐτὸς ἀνομοδόμησεν, ἕς ἐκίνοι ἐμίσησεν, ἕτ' ἠγάπησεν, ἕς ἐκίνοι ἐτίμων ναὺς τὴ καὶ εἰδωλα, αὐτὸς καθήλω.* Neque huic objectioni satisfecit doctiss. Westenius, licet in præfat. multus est in eo, ut hunc dialogum Origeni adjudicet. Sane verisimilis est Tillemontii conjectura, qui nota 13. ad vitam Origenis T. 3. Memor. Hist. Eccles. auctorem putat juniorem Adamantium, quem ab Origene Theodoritus diserte præf. lib. 1. & c. 25. ubi Marcionitarum adversarios refert, distingvit: quod facit etiam Sophronius Hierosol. apud Photium Cod. 231. Nisi dicere malimus Adamantio vel Origeni ab aliquibus tributum fuisse ideo, quia Adamantius colloquens in eo hæreticosque oppugnans inducitur, verum auctorem autem esse *Maximum* *τῆς ἁγίας Διοτριβῆς ἐστὶ ἀσημον ἄνδρα* Eusebio laudatum VII. 2. præparat. siquidem quæ ibi ex Maximi libro *περὶ ἕλης* affert, iisdem verbis in hoc dialogo p. 82. leguntur, ut jam supra ex Philocaliæ scholio annotavi. At ita Maximum illum Eusebio non valde vetustiore sed prope æqualem ejus fuisse oporteret, certe scripsisse tunc, cum Constantinus M. jam CHRISTO nomen dedisset idolaque & idolia evertere cœpisset. Ab eodem Eusebio autem V. 27. Hist. Eccles. refertur inter scriptores qui labente sæculo secundo florere, ubi idem illius opus *περὶ τῆς κακίας* contra Hæreticos (Marcionitas puta) commemorat. Verisimilius igitur est Adamantium ex Maximo verba illa Dialogi mutuatum fuisse.

ἢ. Hebraicorum Nominum S. Scripturae & mensurarum interpretatio.

Hanc cum Hieronymi & nova sua versione, è Codicibus Regiis & Colbertinis primus *Græce* vulgavit *Jo. Marciianus*, notis etiam suis additis
T. 2.

T. 2. Opp. Hieronymi p. 182. 246. Paris. 1699. fol. Confer si placet quæ de hoc libro Origenis dixi lib. IV. c. 35. §. 1. Hic est de quo Justinus Junior qv. 86. ad Orthodox. εἴρηται τῷ Ὀριγῶνι ἀνδρὶ Ἰπταμένῳ τὴν τῶν ἑβραίων ἀξιολογίαν, πάντων ᾧ ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς φερομένων ἑβραϊκῶν ὀνομασιῶν καὶ μέτρων ἡ ἑρμηνεία. Laudat etiam qv. 82. Quod vero Hebraicæ linguæ peritum Origenem scribit, hoc Eusebius quoque VI. 16. Hist. atque inde Svidas & alii testantur eum καὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶτταν ἐμαθῆν. Inprimis audiendus Hieronymus qvi c. 54. Catalogi ait eum *contra aratis * gentiſque ſua naturam, Hebraam linguam edidiciſſe*, ita quidem ut quemadmodum Epistola 25. ad Paulam idem refert, *Gracia tota in illo vitrata ſit quod in paucis non dicam menſibus ſed diebus ita Hebraa lingua viciſſet difficultates, ut in diſcendis canendisque Pſalmis cum matre contenderet.* Vincentius Lerinenſis p. 301. commonitorii de Origene: *cujus ſcientia cum Græca concederent, Hebraa quoque elaborata ſunt*, ſive elaboratum ab eo eſt, ut Hebræa etiam addiſceret. Ac Judæos ab Origene de intelligentia ſacrarum litterarum conſultos ex eodem Hieronymo & ipſo Origene conſtat: *Certe etiam Origenes inquit ille i. contra Rufin. p. 137. Patriarchem Huillum (an Hillelen?) qui temporibus ejus fuit, nominat, & trigefimum tomum in Eſaiam illius expoſitione concludit, & eum aliter prius ſenſiſſe ſe dicat, doctum ab illo id quod eſt verius conſtitetur. ii. Obogefimum quoque nonum Pſalmum qui inſcribitur Oratio Moysi hominis DEI, & reliquos undecim, qui non habent titulos, ſecundum Huilli expoſitionem ejusdem Moysi putat, nec dedignatur Hebraam Scripturam interpretans per ſingula loca quid Hebræis videatur inferere.* Origenes in Exod. pag. 103. Philocaliæ αἰς καὶ ἑβραῖος ἡμῶν ἀπὸ γένεως. In Pſal. 1. id. p. 22. *καὶ ἐπιπέτῳ παρὰ τοῦτον ἵπτι ἑβραῖς ἡμῶν καθολικῶς περὶ πάσης θείας γραφῆς ἀπὸ διδασκάλου περὶ τοῦτον.* Et in Epistola ad Africanum p. 229. narrat ſe de vocabulis Hebraicis τῶν & ἁλῶν in hiſtoria Suſannæ reſpondentibus, non paucos Hebræos conſuluiſſe: *ὅτι ὀλίγοις ἑβραῖοις ἀντιθέμενοι πρὸς τὸν & p. 229. μέμνημαι μέντοι γε Φιλομαθῆ ἑβραῖω καὶ χερματίζοντι παρ' αὐτοῖς σοφῶ ἡμῶν, ἀνατραφῶντι τῷ ἀγαθῷ διδασκάλῳ τῶν περὶ τὰς συμμίχτας περὶ πλεόντων.* In Jeremiam homil. 19. p. 185. *καὶ πρῶτον χερσομῶν τῶν ἀδούσι ἑβραϊκῇ, ἐληλυθῶν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῶν Φυγόντων ἀπὸ τῆς χερσῶν πίπτι* (ἑβραῖς

* Hoc univérſe de illiſ temporibus, quibus raro aliquis Chriſtianorum Hebraica attingebat, non de annis atque ætate Origenis intelligendum. Cæterum ad virorum doctorum argumenta quibus Origenem Hebraice vel proſuſ fuiſſe imperitum, vel vix primas literas Hebraismi attingiſſe contendunt, non difficulter reſponderi poteſt, ut ex parte jam fecit Tillemontius nota 3. ad Origenis vitam.

(Ἑβραϊκῶς δηλοῦν.) Quod vero homilia 12. in Genesin legitur : *Ἔσαν, πῶς ἀμύντ' οἱ Ἑβραῖοι nomina interpretantur, vel à rubore, vel à terra id est rubrus vel terrenus, vel ut alii visum est φαβύρα dicitur videtur, respicit librum Philoni Judæi, qui ante Origenem interpretationem nominum Hebraicorum scripserat, de quo dicere me memini lib.IV: c.4. num.42.*

9.) Denique sub Origenis nomine prodiit *liber primus* ἔκ τ' *πασῶν αἰρέσεων ἐλέγχος*, quem sub titulo *fragmenti Philosophumenum* ex Codice Florentino primus edidit, versionemque & notas quibus Origeni illud vindicat addidit V. C. *Jacobus Gronovius* thesauri Antiquitatum Græcarum Tomo X. p.257. Lugd.Bat.1701.fol. Minus recte videtur inscribi fragmentum Philosophumenum, nam Philosophumena quidem quibus sententiæ Philosophorum veterum Physicorum, Ethicorum, Dialecticorum & Barbarorum succincte recensentur, integra sunt, sed Philosophumena ista librum primum constituebant, adeoque fragmentum sunt majoris operis, quod adversus hæreses universas scripserat auctor nescio quis, certe Episcopus, neque enim unquam *Origenes* vel *Didymus* ** vel alius presbyter aut inferioris ordinis Clericus, nedum *Aëtius*, Ethnicus (ut ex Theodorito non ab re colligas) Scripserat de se dixisset, ὡν (Ἀποστόλων) ἡμεῖς διάδοχοι τυχεύοντες τῆς π' αὐτῆς χάριτος καὶ μαθητικῆς δὲ χειραγωγίας π' καὶ διδασκαλίας καὶ Φρασεῖς τῆς Ἐκκλησίας λελογισμένοι ὅτι ὁ Φηλμῶν νουθετοῦμεν, εἰδὲ λόγον ὁρθὸν σιωπῶμεν. Licet vero hæc verba non male forte quadrant in *Epiphanium* qui Episcopus fuit, & cui Philosophumena illustris Huetius p. 277. *Origenianor.* tribuit, fateor tamen hanc viri docti conjecturam parum mihi videri credibilem, cum aliud *Epiphanii* de hæresibus duplex opus exstet, unum prolixius & alterum brevius, nec verisimile sit tertium etiam hoc de eodem argumento scriptum ab eo fuisse compositum, in cujus proæmio mentio quidem fit alterius succinctæ dogmatum hæreticorum redargutionis, sed quæ neutri *Epiphanii* satis belle convenire videtur. Adscribam verba, quoniam emendatione ea indigere existimo. ὡν (αἰρετικῶν) καὶ πάλαι μετρίως τὰ δόγματα ἐξετίμησε, καὶ ἐκ τ' *λεπτόν Πηδείοιαν*, ἀλλὰ ἀδρομερῶς ἐλέγχαντες, μὴ ἂν ἀξιῶν (ita lego pro ἀνάξιον) ἡγησάμε-

Ff

101

** *Didymo Alex.* Philosophumena sub Origenis nomine edita tribuit nescio quis sub literis C. A. H. latens, in dissertatione inserta Actis Eruditorum A. 1710. p.166. seq. Sed licet sectarum volumen ab eo editum fuisse constat, tamen nec ipse fuit Episcopus. Aëtium auctorem suspicabatur Tho. Galens Vir doctiss. At de placitis Philosophorum scripserat quidem Aëtium ex Theodorito novimus, sed ἐλέγχον hæresium scripserat, cujus hæc Philosophumena exordium sunt, nemo veterum scripsit.

νοι τὰ ἀρρήτα αὐτῶν εἰς Φῶς ἄγειν, ἕκως δι' ἀνυμμάτων ἡμῶν ἐκθεμένων τὰ
 δόγματα αὐτοῖς ἀνεγνωθῆναι &c. Post Gronovium cum ejus versione &
 notis, novisque suis animadversionibus Philosophumena hæc separa-
 tim edidit amicus noster *Job. Christophorus Wolfius* hodie Professor dignif-
 simus in Academia Witebergensi, qui pro suo in me amore librum
 hunc mihi inscripsit. Hamburg. 1706. 8. Evoluiffe se eundem manu
 exaratum pridem testati sunt vel fragmenta ex eo produserunt Lilius
 Gyraldus dialogis de Poëtis & in aliis scriptis suis, Conimbricenses in
 Physica Aristotelis p. 176. Holstenius qui edere etiam voluit, Jo. Ma-
 billonius in itinere Italico p. 168. Allatius de scriptis Socratis p. 81.
 Alexander Morus ad Novum fœdus pluribus locis & in Esaia LIII. præ-
 cipue Menagius ad Laërtium Caroli de Montchal Archiep. Tholosani
 Codice usus, ad lib. I. sect. 34. 116. II. 7. 9. III. 8. 69. VII. 60. 149. 157.
 VIII. 34. 39. IX. 5. 19. 20. 30. 33. 44. 61. & 18. ubi Pseudorigenem ap-
 pellat. Novissime præstantissimus Montfauconus in Diario Italico
 p. 210. narrat se in Bibliotheca Barberina evoluisse Origenis Philoso-
 phumena in Codice recenti, ejusque varias lectiones eruisse & cum
 aliis Codicibus contulisse, ut ea opera purgatiore dare in præmtu sit.
 Novi etiam laudatum Wolfium in itinere quod post editum hunc libel-
 lum in Belgium & Angliam suscepit, alios Codices vel Apographa
 inspexisse & locis non paucis meliorem illum dare jam posse.

i.) Omitto fragmentum libri τῷ Ἐπιφανῶς Origeni itidem
 falso à quibusdam tributi, de quo supra in Hippolyto dictum est.

Scripta Origenis latine tantum edita.

1. *In Genesin Homilia XVII.* Rufino interprete, licet Codices qui-
 dam Hieronymi nomen habeant præfixum. Confer Huetii Ori-
 geniana p. 245.
2. *In Exodum Homilia XIII.* interprete eodem Rufino.
3. *In Leviticum Homilia XVI.* Rufino interprete, quas sub falso
Cyrilli Alex. nomine edidit è Jacobi Eabri Codice Jodocus Clich-
 toveus, & in latinis Cyrilli pariter & Origenis editionibus re-
 perire licet.
4. *In Numerorum librum Homilia XXVIII.* ex ejusdem Rufini versio-
 ne, qui *Scholia* etiam sive ut ipse vocat *excerpta* Origenis admi-
 scuisse se, atque alioqui intervertendum magna se ut quidem so-
 let, usum esse libertate innuit.

5. *In librum Josue, Homilia XXVI.* interprete Rufino.
6. *In librum Judicum Homilia IX.* interprete Rufino. Meminit Origenes ipse prologo Commentar. in Canticum.
7. *In 1. Regum cap. 1. & 2. Homilia I.* interprete Rufino.
8. *Commentariorum in Jobum libri III.* satis licet prolixo, sed qui non ultra dimidium capitis tertii progrediuntur. Origeni (quicquid disputet p. 30. nuclei Hist. Eccles. Sandius, in appendice p. 40. ipse sua cædens vineta) suppositi & post Luciani martyrium h. e. post A. C. 311. scripti sunt ab auctore qui Homousianis infestum se testatur. Utrum vero fuerit aliquis à Lucianistarum secta, an Maximinus Arianus Episcopus contra quem Augustinus scripsit, tanquam parum certum definire non audeo. Latini scriptoris esse, post Erasmus credidit etiam Albertinus p. 353. de Eucharistia, quibus assentiri nolim propter ea quæ observat Huetius p. 273. Origenianorum. Certe erravit Genebrardus quando hos Commentarios Græce scripsit extare in Regis Galliarum Bibliotheca.
9. *Scholia in librum Jobi integrum,* quæ è Codice Regis Galliarum primus vertit Joachimus Perionius, atque suæ Origenis operum editioni Genebrardus inseruit. Nonnullos Perionii lapsus notavit Jacobus Billius lib. I. Observat. sacrar. c. 8. atque longe plures libro 2. unde repetiit Posssevinus T. 2. Apparatus S. p. 193-201. & licet hæc quoque Scholia Origeni præter rem tribuantur, tamen quia antiqui scriptoris & lectu digna sunt, etiam Græca è Codice Regio proferri in lucem & novæ quam concinnandam svadet omnium Origenis operum editioni adjungi optat Rich. Simonius lib. 1. Epist. select. 10. p. 103. In his quoque scholiis Luciani Martyris & Homoulastarum & Manichæorum mentio fit, unde auctorem esse Origene juniorem constat. Vide Huetium p. 274.
10. *In Psalmum XXXVI. XXXVII. XXXVIII, Homilia IX.* Rufino interprete.
11. *In Canticum Canticor. homilia dua* interprete Hieronymo, cujus Epistola ad Damasum præfigitur, & *alia homilia quatuor* sive potius prologo præmunita primorum duorum capitum expositio continua, quali in *comis* Origenes uti consuevit, Rufino interprete. Hanc Origenis esse negant Dallæus c. 34. de scriptis Ignatii; Larroquanus in animadversionibus ad Pearsonianas Ignatii Vindicias p. 83. seq. & P. Baltus S. I. in defensione SS. Patrum Platonismi accusatorum

- rum p. 361. aliique : sed argumentis melioribus Origeni asseritur à Pearsonio part. 1. Vindic. Ignatii c. 7. & ab Huetio p. 248.
12. *In Esaiam Homilia IX.* Hieronymo interprete.
 13. *In Jeremiam Homilia secunda & tertia* ex illis quatuordecim quæ existant ex versione Hieronymi. Nam cæteræ duodecim Græcæ etiam habentur, ut dixi supra p. 217. num. 8.
 14. *In Ezechielem Homilia XIV.* Hieronymo interprete.
 15. *In Mattheum tractatus vigesimus secundus usque ad trigésimum quintum* ex antiqua versione sive *Bellatoris* presbyteri, sive *Epiphani* Scholastici, seu cujusvis denique alterius à Matth. XXII. 34. usque ad initium capituli XXVIII. Nam præcedentes tractatus viginti & unus Græcæ ab Huetio editi sunt, ut dixi supra p. 218. num. 11. unde patet præter Origenis mentem fecisse qui tomos singulos distraxerunt in plures tractatus.
 16. *In Lucam Homilia XXXIX.* à juvene Origene scriptæ, teste Hieronymo atque Interprete. Neque tanti sunt rationes ob quas Origeni abjudicantur à Dallæo de scriptis Ignatii p. 439. seq. ejusque hyperaspiste Matthæo Larroqvano in animadversionibus ad Pearsonianas Ignatii vindicias pag. 94. sq. Vide Tillemontii notam 37. ad Origenis vitam, & Natalem Alex. Sec. 3. c. 4. artic. 2. p. 606. sq. edit. in fol.
 17. *In Epistolam ad Romanos libri X.* abbreviati ex viginti tomis, ut Casiodori Codices c. 8. Inst. divin. legunt, sive ut Rufinus quindecim, eodem Rufino (non Hieronymo, cui in edit. tribuitur) interprete, cujus Epistola ad Heraclium præfixa est.
 18. *Homilia decem in diversos Matthæi & Johannis locos*, quarum decima est, de Maria Magdalena. Hæ à Jac. Moerlino primum collectæ & in latinis editionibus Origenis sæpius excusæ, nomen Adamantii mentiuntur. Vide Huetium pag. 275. D. Gerhardi Patrologiam pag. 139. 140. & de Homilia ultima Baronium ad Martyrolog. 22. Jul. qui eam latino scriptori tribuit, quemadmodum Casaubonus XIV. 11. ad Baron. juveni & à declamationibus recenti.
 19. *Περὶ ἀρχῶν* * *de principis libri IV.* cum anacephalæosi, Rufino interprete, cujus præmittitur prologus ad Macarium (Romanum)

qvo

* *Libros περὶ ἀρχῶν* scripserunt etiam Longinus, Porphyrius, & cujus opus ad huc MS. superest, Damascius,

quo se proficetur alia in his libris omisisse; alia mutasse. Quod exemplis etiam docet Huetius p. 266. seq. & notavit jam olim Hieronymus 1. contra Rufin. p. 135. qui ideo Pammachio rogante fidiorem illius operis versionem elaboravit, sed quæ jam pridem temporum injuria amissa est. Valde male ob hoc opus audiit Origenes, quod Græce legit adhuc Photius Cod. 8. Fragmenta occurrunt in Philocalia & in Justiniani Imp. Epistola de Origenis erroribus T. 5. Concil. edit. Labbei p. 672. sq. & apud Photium Cod. 235. Locum etiam ex exemplari MS. affert Græce Fullerus IV. 13. Miscell. sacr. Cæterum ex laudato Hieronymi loco constat etiam Rufinum suæ versionis nonnulla ex *Didymi* commentariolis qui Origenis propugnator fuit, exaggerata & firmiora posuisse.

20. *Lamentum* sive threnus quo de erroribus suis pœnitens inducitur, non magis Origenem auctorem agnoscit, vel Hieronymum interpretem, quam Hieronymus auctor est Epistolæ quæ deplorat quod aliquando cum Origene sensisset.

Alia haud dubie fuit Epistola ad Fabianum Episcopum Romæ de qua Rufinus in extremo invectivæ 1. in Hieron. *Aut etiam ipsum Origenem pro his dictis pœnituisse, libello pœnitentiæ ad Fabianum, * tunc urbis Roma Episcopum dato: Et tamen post pœnitentiæ, post centum & quinquaginta annos mortis suæ in jus eum trahit & ad damnationem vocat.* Certe in lamento non legitur quod Hieronymus Epist. 65. ad Pammach. testatur Origenem in Epistola ad Fabianum quæ pœnitentiæ egit cur talia scripserit, *causas temeritatis in Ambrosium retulisse, quod secreto edita in publicum protulerit.* Non igitur Hottingerus reprehendendus, sed Labbeus qui Hottingerum tam acerbe reprehendit, T. 2. pag. 145. quod libellum de pœnitentiæ Origenis distinxerat à lamento, quod tamen verissimum est. Atque hic libellus, qui intercidit (non lamentum, junioris ætatis fœtus) à Gelasio inter Apocrypha refertur, nec veluti Origeni suppositus, adscribitur Apocryphis (nam Eusebius quoque VI. 36. testatur Origenem scripsisse ad Fabianum, aliosque plures ἀρχιεραῖς Ecclesiarum, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἱερωδοξίας) sed propter Origenis scilicet in erroribus pertinaciam, fide indignus iudicatur.

21. *Epistola S. Barba ad Origenem & Origenis ad S. Barbam* quæ latine affert Halloixius p. 46. sq. Origenis defensi, ipse videtur ex ingenio

Ff 3 nio

* Romam venisse Origenem ut sibi persuaserat Baronius, recte negant Tillemontius & Pagi ad A. C. 246. n. 2

nio suo confinxisse. Vide Tillemontii Hist. Imperatorum T. 3. ad persecutionem Maximini nota 1. p. 809.

22. *Libellus de singularitate Clericorum* Origeni male in quibusdam Codd. adscriptus & inter Cypriani opera est editus. Vide Huetium pag. 277. sq.

Editiones latina Operum Origenis.

Prima *Jacobi Merlini* quatuor divisa partibus Paris. 1512. 1519. fol. 2. Vol. cum Apologia pro Origene, super qua licet privilegio Regis Ludovici XII. munita editio esset, magnæ ipsi molestiæ creatæ sunt à Massæo, Natali Bedda & aliis Theologis Facultatis Parisiensis, unde A. 1522. nova Apologia Apologiam illam tueri est coactus. Confer Rich. Simonis Epistolas selectas l. 1. Epist. 10. p. 95. sq. & Morlerii Doctoris Sorbonici librum Gallice editum, essais de littérature pour la connoissance des livres A. 1703. mensis Novembr. p. 257. Recusa Merlini editio Paris. 1522. 1530. Eriam editio Veneta Anni 1516. memoratur in Bibl. Bigotiana, & opuscula varia Origenis, latine apud Aldum excusa in fol.

Secunda *Erasmi* * qui illi immortalis, itaque post ejus obitum absoluta à Beato Rhenano Basil. 1536. fol. & auctior subinde edita ibidem 1551. & cum Laur. Humfredi præfat. 1557. ac denique cum Simonis Grynæi prolegomenis ad Tho. Erastum A. 1571. fol. 2. Volum.

Tertia plenior *Gilberti Genebrardi*, Paris. 1574. 2. Vol. atque iterum 1604. 1619. Hanc editionem diligenter recenset Labbeus, quem si placet vide. Vide etiam Huetium p. 232.

Scripta, deperdita Origenis.

Biblia V. T. Hexapla, Octapla, Tetrapla de quibus dixi lib. III. c. 12. Universos propemodum S. Scripturæ libros illustraverat Origenes, quem *longe minorem in Novo quam Veteri Testamento esse judicat S. Ambrosius* Epist. 73. ad Clementianum: sive *tomis & commentariis* prolixioribus & accuratioribus, sive brevibus *scholiis*, sive denique *Homiliis* qua-

* Obiit Erasmus V. Id. Jul. Basileæ A. 1536. cujus vitam Rhenanus inseruit præfationi ad Origenem dicatum Hermanno Archi-Episcopo Colonicensi.

quarum alie extemporales ex senis ore à notariis exceptæ, alie meditatae. Vide Sixtum Senensem lib. IV. Bibl. S. Valesium ad Euseb. p. 129. & Huetium p. 237.

Commentariorum in Genesin libri XII. Euseb. VI. 14. ubi ex *nomo*, & III. 1. ubi ex *tertio* locum affert. Meminit & Origenes ipse lib. de precatone p. 76. Fragmentum ex libro 1. servavit Chalcidius ad Timæum Platonis p. 372. seq. Plura expressit Ambrosius in Haxēmeron. Porro Codices quos vidit Hieronymus, librum XII. in duos distinxerunt, unde is *tredecim libros commentariorum* Origenis in Genesin numerat qv. 1. ad Damasum & Epist. 29. ad Paulam apud Rufin. *invectivâ* 2. Namque ex Eusebio duodecim numerant Svidas in *Ἐπιτομῆς* & Niceph. XV. 5. Cæterum fallitur Tillemontius qui nota 30. ad vitam Orig. ex loco libri VI. contra Celsum p. 309. sq. colligit tomos in Genesin, quatuor tantummodo prima capita exposuisse. *Ἐξηγητικὰ* vocat Origenes ipse p. 187, 190.

Homiliarum Mysticarum in Genesin libri II. Hieron. Epist. 29. ad Paulam apud Rufin. *invectiva* 2.

Tomii in Exodum, & *scholia* quæ *excerpta* vocantur ab Hieronymo. Expositionis suæ meminit etiam ipse Origenes IV. contra Cels. p. 195.

Scholia & *Homilia in Leviticum* ab editis Homiliis diversæ. Vide Huetium p. 240.

Octo Homilia in Deuteronomium. Cassiodor. c. 1. *divinar. Instit.*

Homilia de duabus meretricibus, & alia quædam *Homilia* Cassiodoro c. 2. memoratæ in 1. & 2. Reg. in 2. Paralip. & *Esdra* libros duos sive *Esdram* & *Nehemiam*.

In Jobum Homilia quas olim vertit *Hilarius Confessor*, ut in *Esdram* *Bellator* presbyter. *Fragmenta in catena ad Jobum* à Paulo Comitolo & Patricio Junio edita.

In Psalmos scholia, Homilia quedam & Commentarii. *Commentarios* in primos XXV. *Psalmos* Alexandriae elaboratos notat Eusebius VI. 26. sed in totum *Psalterium* multis voluminibus scripsisse ante Eusebium, Theodorum Heracleotem, Asterium Scythopol. Apollinarem Laodicenum & Didymum Alex. docet Hieron. Epist. 89. ad Augustin. (edit. novæ 74.) addens *Hilarium Pictaviensem* & *Ambrosium Origenis* vestigiis instituisse.

In Proverbia Commentarii. *Fragmenta* duo apud Pamphilum in *Apologia* & aliud in *Catena Mazariniana* ad Luc. VIII. 4.

In Ecclesiasten explanationes, si credimus Sixto Senensi & Possævino, Methodium lib. de resurrect. testem laudantibus. Certe Origenem suis in Ecclesiasten commentariis confutasse se testatur Hieronymus Epist. 65. ad Pammach.

In Canticum Canticorum Tomus unus quem juvenis composuerat. Vide Philocaliam p. 31.

In Canticum Canticorum tomi octo posteriores. Hieron. prologo Homil. in Canticum.

In Esaiam tomi XXX. (è quibus vigesimus sextus jam Hieronymi ætate desiderabatur, & Tomus trigessimus desinebat in cap. 30. 6. vide Euseb. VI. 32.) Homilia XVI. & scholia sive σημειώσεις.

Libri II. de visione ιεραμάντων ad Gratam, Origeni suppositi teste Hieron. præf. ad Esaiam.

In Jeremiam Homilia XXIV. ex illis 45. Cassidoro & Rabano Mauro memoratis. Confer Tillemontium in Origenis vita p. 238. seq.

In Threnos tomi V. Euseb. VI. 24. Hist. licet in Nicephoro legas tomos IX. Ex his fragmenta quædam exstant in Catena ab Agellio & Ghislerio edita.

In Ezechielem Tomi XXV. Euseb. VI. 32. Confer Tillemont. p. 239. seq.

In Daniele expositio. Origenes ipse tract. 29. in Matth. adde Huetium p. 242.

In quosdam ex duodecim Prophetis scripsisse se & in Esaiam atque Ezechielem testatur Origenes VII. contra Celsum p. 339. atque cæteros similiter se expositurum. Tomos XXV. in duodecim Prophetas reperit Eusebius VI. 36.

In Mattheum Tomi primi X. atque ultimus XXV. & Homilia quadam itemque scholia.

In Marcum scripsisse se testatur Origenes tractat. 35. in Matth. Cæterum commentarius qui in quibusdam Codicibus Origeni, in aliis Cyrillo Alex. tribuitur, & quem è Codice Regio daturum se Græce promisit Huetius p. 250. Victoris Antiocheni Presbyteri est, Chrylostomo cujus meminit junioris. Sub Victoris nomine quoque latine Theodorus Pel-

tanus edidit Ingolstadt, 1580. 8: una cum Tito Bostrensi in Lucam. Inde latine recusus est in Bibliothecis Patrum Parisiens. Colon. & Lugd. Tom. IV. Denique Græce & latine vulgarus à Petro Possino Rom. 1673. fol. una cum catena in Marcum. Vide de hoc commentario Huetium pag. 274. Rich. Simonis Hist. Crit. N. T. lib. 3. p. 80. & 426. seq. & Eliam du Pin in Bibliotheca Script. Eccles. T. 4. p. 74. Victor Presbyter allegatur etiam in Catenis ad Lucam Regia, Mazariniana & Corderiana, ut Combesio in Bibl. Concionatona notatum.

In Lucam Tomi V. Hieron. prolog. in Homilias ad Lucam à se versas.

In Johannem Tomi III. IV. V. VII. VIII. IX. XI. XII. XIV. usque ad XVIII. XXI. usque ad XXVII. tum XXIX. XXX. XXXI. Libros duos & viginti viros à se restatit Euseb. VI. 24. sed forte legundunt duos & triginta, ut apud Hieron.

In Acta Apostolorum, Homilia. Vide Philocaliam p. 32.

In 1. ad Corinthios Commentarii sive tomi. Hieron. Epist. 58. ad Patriarchi, Origenem primo loco ponit inter eos qui hanc Epistolam latissime fuerunt interpretati. Cæterorum nomina sunt: Dionysius, Pierius, Eusebius Cæsareensis, Didymus & Apollinaris. Meminit & Origenes ipse tractat. 23. in Matth. & homil. 17. in Lucam.

In Epistolam ad Galatas, quinque Tomi, cum scholia & tractatus sive Homiliae variae. Præterea decimum Stromatum suorum librum commatico super explanatione ejus sermonè complevit, teste Hieronymo præmio ad Galatas, ubi Origenis commentarios secutum se non diffitetur.

In Epist. ad Ephesios Tomi III. Hieron. 1. adversus Rufin. & in Epist. ad Ephes.

In Epist. ad Colossenses, Tomi quorum tertium laudat Pamphilus Apologia pro Orig.

In 1. ad Thessalonicenses ἐκφυγῶν. Meminit præter Hieron. Origenes ipse lib. 2. contra Celsum p. 101.

In Epist. ad Titum. Fragmenta in Pamphili Apologia.

In Epist. ad Hebræos Tomi & Homiliae. Idem Pamphilus, & Eusebius VI. 25.

In Apocalypsin expositio promissa ab Origene tractat. 30. in Matth. ...
Homilia quamplurime Mille & eo amplius tractatus in Ecclesia locutum scribit Hieron. Epist. 65.

Libri II. de resurrectione Euseb. VI. 24. *alii de resurrectione dialogi duo*. Hieron. Epistola ad Paulam apud Rufin. investiva 2. Confer Huetium p. 264. 266. De resurrectione scripsisse se Origenes ipse testatur V. contra Celsum p. 244. Meminit & Pamphilus in Apologia.

De libero arbitrio, Origenes ipse VII. in Epist. ad Rom. Nisi respicit librum tertium *ἡ δὲ δεξιά*.

Alia concertationis cum Berylo sive dialogus quo Berylli Bostrensis in Arabia Episcopi errorem coarguit, qui negabat Christum aliam quam Pater habere personam. Vide Euseb. VI. 33. & Hieron. c. 61. de S. E. Socratem III. 7.

Dialogus cum Candido Valentiniano, in quo duos andabatas digladiantes se spectasse scribit Hieron. 2. adversus Rufin. p. 150.

Dialogus cum Basso Agnonone cujus in Epistolas Africani & Origenis de Susanna mentio, licet in litteras relatum esse non æque constanti nec quæ disputavit contra Arabas *Psychopannychitas*, teste Euseb. VI. 37.

Adversus varios hæreticos, ut Apelleitas & Basilidem, Encratitasque & Helcesaitas, tum Hermogenem, Isidorum, Menandrum, Nazarenos, Nicolaitas, Severum, Simonem & Valentinum. Atque si Nicephoro X. 36. credas, etiam contra Marcellum Galatam ac Porphyrium. Vide Huetii Origeniana p. 265. & Tillemontium in vita Orig. c. 12. & 36.

Parva labyrinthus contra Artemonem & Theodotianos, quam Origeni quidam tribuerunt, sed quæ auctorem potius habuit Cajum presbyterum Romanum, de quo vide Cavei Hist. litterar. ad A. C. 210.

Concertatio cum hæretico quodam Ephesi, ab hæretico illo conficta & Origeni supposita, ut ipse apud Rufinum de adulteratione libror. Origenis queritur in Epistola ad Charos suos Alexandrinos.

Episto-

Epistolarum ultra centum συγγράμματα; quæ ab Eusebio collecta & in libros digesta non sine magno historice illorum temporum detrimento intercidit. Vide Euseb. VI. 36. Hist. In his fuere præter Epistolam ad Jul. Africanum, & alteram ad Greg. Thaumaturgum quæ extat in Philocalia, Epistola ad Philippum Imp. ejusque conjugem Severam: ad Fabianum Romanum aliosque Episcopos de fide sua: ad amicos Alexandrinos, ad Beryllum Bostrorum in Arabia Episcopum, ad Tryphonem discipulum suum. Vide Tillemont. vitam Origenis c. 24. & 36: & Huetium p. 267. seq.

Libellus de Pascha cujus meminit Anatolius Alex. Episcopus Laodicensis præf. ad Canonem paschalem: *Sed & Origenes omnium eruditissimus & calculi componendi perspicacissimus, quippe qui & χαλκυτής (leg. χαλκίτης) vocatus libellum de Pascha luculentissime edidit.* Ibidem nonnulla exinde producit. Omitto quæ de *Afrolabio* & breviario Origenis nescio ubi latente incerta fide quidam tradiderunt.

Stromatum libri X. ad Clementis Alex. imitationem scripti, & Philosphodum Ethniconum placita cum sacrorum librorum dogmatis conferentes. Meminit ipse in Joh. p. 237. & Eusebius VI. 24. ac sæpius Hieronymus.

Monobiblia. Hieron. apud Rufin. in vectiv. 1.

Denique juvenis etiamnum Alexandriæ non modo disciplinas liberales & *σοφιστικὰ μαθήματα* docuit, atque ad varias Philosophorum sectas intelligendas auditores suos introduxit, sed & teste Eusebio VI. 18. *πρὸς τούτοις συγγράμματα διηγέσαστο, ὑποσηματιζόμενος πρὸς ἑκάστην*.

Eusebius idem VI. 32. Hist. testatur se accuratum scriptorum Origenis indicem texuisse in vita Pamphili Martyris: quod se fecisse quoque Hieronymus c. 54. Catalogi narrat in Epistola ad Paulam, quæ Origenis opera contra Varronis ponens contulerit. Sed ne hæc Epistola præter fragmentum apud Rufin. 1. in vectiva, neque vita Pamphili integra ad nos pervenit. Corruptam Bibliothecam Origenis & Pamphili in membranis instaurare conatus est Evzoius Thespessii Rhetoris cum Gregorio Naz. auditor, & postea Episcopus Cæsarensis, ut idem Hieron. c. 113. de Script. Eccles. auctor est.

*Tabella Chronologica * scriptorum plerorumq; Origenis.*

A. C.	ætat. Origenis	Scriptura
210.	26.	Commentarium in Philosophos variarum sectarum. Euseb. VI. 18. (<i>Alexandria.</i>)
217.	33.	tomus in Canticum à juvene scriptus.
228.	44.	inchoata Hexapla, Tetrapla &c.
		Epistola ad Julium Africanum de Historia Sufana.
ante A. 231.	47.	tomus in Psalmos 25, primores. Euseb. VI. 24.
		Libri duo de resurrectione.
		Tomi V. in threnos. Primi V. tomi in Johannem. Primi VIII. in Genesim. In Exodum. In Judicis.
		Libri IV. de Principiis.
		X. libri Stromatum.
		Liber de precatone.
		Homilia in Lucam.
237.	51.	Protrepticum ad Martyrium.
post A. 237.	53.	tomus posteriores in Johannem & in Genesim
238.	54.	tomus XXX. in Esaiam, (<i>Cæsarea Palæstina.</i>) Euseb. VI. 32.
240.	56.	tomus XXV. in Ezech. & V. in Cantic. (<i>Athenis.</i>)
		Epistola ad Greg. Thymaturgum quæ legitur in Philocalia.
241.	57.	Homilia IX. in Psal. 36. 37. 38. tomus postremi V. in Canticum, (<i>Cæsarea.</i>)
post A. 244.	60.	Homiliae variae extemporales quas à notariis excipi permisit, sexagenario major. Euseb. VI. 36.
		tomus XXV. in Matth. & XV. in Epist. ad Rom.
		Tetrapla, Hexapla, Octapla perfecta (<i>Tyri</i>) Epiphani. de ponderibus & mensur. n. 18.
		XLV. homiliae in Jeremiam. XIV. in Ezechiel.
		Homiliae in Genesim, Exodum, Leviticum, Numeros.
		Tomus in I. ad Thessalonicenses. (<i>metros.</i>)
247.	63.	In Prophetas minores.
		Epistola ad Fabianum & alios Episcopos de fide
249.	65.	libri VIII. contra Celsum. (<i>sua.</i>)
		Homiliae in Josuam.
post A. 251.	67.	Epistola variae. Hæc

* Confer Huetium pag. 269. sq. Tillemontii not. 47. ad Origenis vitam, & Sabinage ad A. C. 203. n. 22. seq. & A. 336. n. 3.

Hæc de scriptis Origenis dixisse sufficiat, ex quo uno si salus per-
 dasset, plus lucis Dallæo * iudice nobis quam ex reliquis (Patri-
 bus) aliis, & à quo forsitan potius quam à cæteris omnibus haberemus in quo ac-
 quiesceremus. Sed paucula sunt & maximam partem fæde lacera & misere
 immutata quæ sub illius nomine feruntur. Magni enim & mirandi istius viri
 monumenta, neq; temporum neq; hominum injuriam superare potuerunt. Atq;
 hæud scio annon horum invidia gravius eum afflixerit, quam ipsa eos seculorum
 vetustas quæ ab ipsius morte ad nos fluxerunt. Utinam scripta Origenis inedi-
 ta quæ apud Græcum Episcopum in Chio Insula vidisse affirmavit vir
 doctus Fr. Vernonus Anglus, in publicos Ecclesiæ ulus proferantur.

Scripta Varia Origenem spectantia.

Gregorii Thaumaturgi Panegyricus in Origenem Præceptorem suum,
 de quo infra inter Thaumaturgi Opera.

Pamphili Martyris & Eusebii Apologia pro Origene libris VI. è quibus
 primus è Rufini versione, in latinis Origenis editionibus & inter
 Hieronymi Opera : atq; ex cæteris excerpta pauca apud Pho-
 tium Cod. 118. extant. Idem Cod. 117. recenset *Anonymi* opus
 Eusebio posterioris & in quinque libros distributum pro eodem
 Origene. Quemadmodum ex *Antipatri Bolstrensis* confutatione
 Apologiæ Pamphili quædam leguntur in Actis Concilii Nicæni
 T. 7. Concil. edit. Labbei p. 368.

Rufinus de depravatione librorum, præcipue Origenis, liber, in lati-
 nis Origenis editionibus.

Jo. Pici Mirandulani diss. de salute Origenis, p. 131. seq. Operum, *Jaco-
 bus Merlinus* in Apologia pro Origene, & Apologia Apologiæ tri-
 bus libris constante & adhuc inedita, de qua Huetius p. 230. Ori-
 genianor. *Erasmus* de Origenis Vita, phrasi, docendi ratione &
 operibus Origenis cum singulorum librorum Censuris T. VIII.
 Opp. p. 362. seq. & ante editiones Origenis Erasmiæ : *Geor-
 gius Wicelius* in Hagiologio. *Gilberti Genebrardi* collectanea
 editioni Operum Origenis à se curatæ præmissa.

Petri Hallotzii Origenes defensio, sive Origenis vita, virtutes & docu-
 menta libris IV. Leodii 1648. fol.

A letter of resolution concerning Origen and the chief of his Opinions,
 by C. L. Esquire. Lond. 1661. 4. Recusus hic liber dignus exa-
 mine accuratiore in volumine primo collectionis variorum opu-
 sculo-

* Jo. Dallæus de usu Patrum c. 1. pag. 6.

sculorum quæ prodiit Londini A. 1708. 8. sub titulo *Phoenix*, or a revival of scarce and valuable pieces. Poterat etiam addi libellus itidem Anglice editus Lond. 1613. 12. sub titulo: *the future state, or a discourse attempting some display of the Souls happiness in regard to that eternally progressive knowledge or eternal increase of knowledge and the consequences of it, which is amongst the blessed in heaven.* Quo in libello paginarum 159. explicatur doctrina Origenis lib. 2. *περὶ ἀρχῶν* c. ult. de beatitate animarum sempiterna, quam consistere putat in faciendis majoribus semper in æternum incrementis scientiæ & cognitionis, contemplatione primò operum DEI in hac terra, deinde in aëre, atque globorum cœlestium infinito numero, ac denique DEI ipsius.

Histoire de Tertullien & d'Origenè par Mr. de La Motte. Paris. 1675. 8. Stephani Bineci S. I. de salute Origenis, & an plerumque illustriora ingenia sint perversiora. Paris. 1629. 8vo. 1631. 12.

De erroribus Origenis multa è veteribus *Mesbodius* apud *Epiphanium* & *Photium*: *Hieronymus* in Epistolis & contra *Rufin.* *Justinianus Imp.* Epistola ad *Mennam* quæ latine ex Codice *Antonii Augustini* primum edita à *Baronio* ad A. C. 538. n. 34-82. recusaque Græce & Lat. T. V. Concil. p. 635. ubi & p. 679. altera Epistola ad *Synodum CPol.* adversus *Origenem* & ejus sectatores.

Paganinus Gaudentius de dogmatum Origenis cum dogmatis *Platonis* comparatione, Florent. 1639. 4. subjunctis salebris *Tertullianis*, & Vita Christianorum ante tempora *Constantini M.* Confer si placet quæ de *Platonismo* Origeni objecto novissime disseruit *P. Baltus S. I.* in defensione SS. Patrum *Platonismi* accuatorum lib. 2.

Jo. Fechtii (hodie Theologi *Rostoch.*) Exercitatio Historico Theologica de *Origene* & *Origenianis*, habita *Witebergæ* sub præsidio *D. Jo. Meisneri*, editaque A. 1665. 4.

Jo. Henr. Horbii (Pastoris deinde ad *S. Nicolai Hamburgensis*) Historia *Origeniana.* Francof. 1670. 4.

Jo. Francisci Buddæi (hodie Theologi *Jenensis*) exercitatio de allegoriis *Origenis Witeberg.* 1689. 4. & in ejus parergis Historico Theol. p. 139. *Godfridi Tilmanni* Allegoriæ in Sacram Scripturam ex *Origene* & aliis collectæ. Paris. 1574. 8.

Petri

Petri Zornii Hamburgensis de Eynuchismo Origenis Adamantii exercitatio, qua illum in dubium vocat (contra nimis perspicua repetitaque Veterum testimonia.) Giessæ Hassorum, præside D. Jo. Henrico Majo Theologo Giessensi, 1708. 4. Caterum evirationem tum temporis non fuisse Canonicum Ordinationis impedimentum disputat Natalis Alex. sec. 3. diss. 15. qv. 1. Contrarium visum Samueli Basnagio T. 2. Annal. p. 231.

Histoire des mouvemens arrivez dans l'Eglise au sujet d'Origene & de sa Doctrine, par le *Louis Doucin*, S. I. Paris 1700. 12. Videndus etiam *Jo. Garnerius* ad Marium Mercatorem T. 1. & *Henricus Noris* in Hist. Pelagiana & diss. de quinta Synodo. *Cass. Sagittarius* introduct. ad Historiam Eccles. p. 113. sqq. ubi de Origenistis & adversariis Origenis.

Jo. Viandetus Anglus in libro erudito de vita functionum statu p. 46. promissit Origenis ac Plutarchi vitas & decretorum parallelismum. Idem p. 39. docet dogma de Metempsychosi per calumniam Origeni impactum fuisse, quod probat etiam *Jo. Baptista Crispius* de Philosophis caute legendis p. 464. seq. Sic idolis sacrificasse Origenem ut traditum Epiphanio, LXIV. 2. fabulis adscribunt *Baronius*, *Huetius*, *Raynaudus*, *Valesius*, *Halloixius*, *Tillemontius*, & novissime *Sam. Basnagius* quem vide ad A. C. 203. n. 20. Sed verissimum esse contendunt Natalis Alex. Sec. III. diss. 15. *Antonius Pagi* ad A. C. 251. n. 6. seq. *Petavius* ad Epiphani. & *Huetius* p. 22. Origenianor.

Scripta de Operibus Biblicis Origenis, Tetraptis, Hexaptis atque Octaptis, notisque Criticis & asteriscis allegavi supra lib. III. cap. 12. §. 12. 13. quibus addes quæ Clarissimus Vir *Jo. Ernestus Græbius* novissime observavit in Epistola ad doctiss. Millium de genuino LXX. Interpretum exemplari & tribus novæ edit. specimenibus Oxon. 1705. 4. tum in prolegomenis ad novæ suæ luculentæ editionis Græcæ Bibliorum volumen primum & tertium, & denique in diss. A. 1710. 4. vulgata de variis vitiis LXX. Interpretum versioni ante B. Origenis avum illatis, & remediis ab ipso in Hexaptari ejusdem Versionis editione adhibitis, deque hujus edit. reliquiis eam Manuscriptis quam prælo excusis.

XXVII. INDEX *Scriptorum* & *Hereticorum.*

ab Origene in scriptis Græce editis
memoratorum.

C. denotat libros contra Celsum, edit. Cantabrig. H. a. b. Commentarios ab Huetio Græce ac Latine editos duobus to-
mis: M. dialogum contra Marcionitas & quæ ipsi subjun-
cta sunt. O. librum de Oratione edit. Wettste-
nianæ Basil. ac denique P. Philocaliam
edit. Cantabrig.

A Baris C. 129.
Ægyptiorum *ἱστορίαι*. C. 13. Theologia. C. 16, 18, 121, 254.
H. a. 85.

Ad Africanum Origenes scripsit epistolam de Susanna M. 222.

Ἀγνώμων. Vide infra, Bassus.

Ambrosius Origenis *ἐργαδιώκτης* C. 1. 112. 161. 231. 275. 332. 428.
H. a. 38. b. 3. 44. 87. 92. 93. 342. 373. P. 26. M. 201. & 247. (ubi
& uxoris ejus Marcellæ mentio) O. 2. sq. 148.

Anaxagoras C. 215. 238.

Anaxarchus C. 367. 368. 369.

Anicetus. M. 247.

Antiphontis Rhetoris *φιλαλήτης*. C. 176.

Antisthenes. C. 336.

Apelles hæreticus. C. 267.

Ad Apocrypha non confugiendum. H. a. 498. Vide infra Elias, Enoch,
Esaïas, Hermas, Josephus, Judæi, Petrus.

σὺ τὸν καλὸν ἡμῶν Πάπαν Ἀπολινάριον ἄσπασον M. 247.

Apollonius (Magus) C. 302.

Aquila. Catena in Job. c. 22. 29. *δελύων τῇ ἑβραϊκῇ λέξει*. M. 224. 225.

Archi-

- Archilochus Parius C.74. ejus jambi impuri & virulenti, 125.
 Aristander de Platone. C.280.
 Aristetas Proconnesius. C.113. 125. 129. ejus Arimalpia carmina 126.
 Aristobuli scripta perantiqua. C.198.
 Aristophanes Comicus. C.356.
 Aristoteles. C.18. 51.67. 119. 333. 407.
 ἐν ἡμῖν ἀσκηταί. C.264.
 Barnabæ Epistola Catholica. C.49.
 Basilides hæreticus. H. a. 110. 159. 277. 287. *Catena in Jobi cap. 41.* Ejus
 Odæ id. p.345. edit. Venetæ ex versione Pauli Comitoli.
 Bassus Origenis ἰταῖρος, M. 223. cum quo disputavit sive ἰερὸν διδ-
 λογὸν habuit 220. ubi ἀγνώμων appellatur. Confer Tillemont.
 ad vitam Origenis nota 20.
 Brachmanes Indorum. C.19.
 Cabiri. C.291.
 Cainani hæretici. C.119.
 Callimachus. C.137.
 Celsus Epicureus C.8.97. 159. 163. 186. 200. 213.
 Celsi λόγος ἀληθῆς quem Origenes confutavit. C.14. 31. incertum
 idemne qui scripsit κατὰ μαγείας βιβλία αἰθίορα, 53. ὁ κατὰ χριστι-
 νῶν ἄλλα δύο βιβλία συντάξας, 186.
 Celsi duo Epicurei. C.8.
 Cerinthus hæreticus H. b. 322. 597.
 Chæremonis Stoici σύγγραμμα περὶ κομητῶν. C.45.
 Chaldæorum ἀπατηλὸς γενέθλιαλογία. C.330.
 Chrysippus C.31. 67. 268. 410. ἐν τῷ περὶ παθῶν θεραπευτικῷ. 50. 411.
 Solensis, ἡ τὴν σκάντων φιλοσόφων πολλοῖς συγγραμμοῖσι συνειρητῆς κερκο-
 μηκῆσαι νομιζόμενος παρερμηνεύει τὴν γραφὴν τὴν ἐν Σάμῳ δεσ. 196.
 ἐν τῇ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν εἰσαγωγῇ 206.
 Cleanthes. C.67. ab hoc præceptore suo subinde recedit Chrysippus
 ibid.
 Clementis Romani περίοδοι λόγων τεσσαρεσκαιδεκάτη. P.8.
 Epistola ad Hebræos illi à quibusdam adscripta. H. b. 430.
 Commentatores in Matthæum ante Origenem. H. a. 368. e.
 Crates Philosophus Thebanus. C.84. H. a. 382.
 Cynici. C.142.

Democritus C. 84. 375. 407.

οἱ Δημοκρίτειοι C. 32.

Demosthenes Orator. C. 176.

Diogenes Cynicus. C. 84. 294. 336.

Dionysius Ægyptius, Musicus, Celsi familiaris. C. 302.

Dositheus, hæreticus C. 44. 282. P. 14. Samaritanus H. b. 219. ΑΦ' ἧ
δευρο μέχρι εἰσὶν οἱ Δωσιθεῖοι φέροντες καὶ βίβλους ἔ Δωσιθεῖον καὶ μύθος
πᾶς περὶ αὐτῶ διηγούμενοι ὡς μὴ γευσάμενος θανάτου. Ibid.

Droserus Valentinianus loquens inducitur dialogo contra Mar-
cionitas.

Druides. C. 14.

Ebionitæ hæretici. C. 56. 272. 274. P. 17. 56. H. a. 176. 249. 428. b. 154.
322. 397.

Ἡ ἰβραϊκὴ λέξις. H. a. 438. seq. M. 240. sq.

Ebraus à quo Origenes didicit sensum loci de Corbane. H. a. 245. &
plura alia M. 229. alius. 230.

ὁ Δαυὶδ τῶν ἰβραίων. M. 223. seq.

Eliz Apocrypha. H. b. 180.

Empedocles C. 26. 359. 412.

Encratitæ hæretici. C. 274.

Enochi liber. C. 267. H. b. 132. ex eo videtur quod H. a. 7. Origenes
scribit Astrologiam homines ab Angelis edoctos.

Epicurei. C. 77.

De Esaia dissecto narratio ἐν τῷ Δοκρυφῷ Ησαία H. a. 225. M. 232.

Eutropius judex loquens inducitur in dialogo contra Marcionitas.
ἰερώπαιτο δικάστης. M. 64. 69. ab Ecclesia peregrinus 158.

Græci ἐν τοῖς περὶ προνοίας. C. 163.

Harpocratiani δὸς Σαλώμης. C. 272.

Hecatai Historici περὶ Ἰουδαίων φέρεται βιβλίον. C. 13.

Heleniani ab Helena dicti Simoniani. C. 272.

Heracleon Valentinianus. H. b. 60. 68. 94. 112. 113. 117. 122. 129.
148. 158. 167. 181. seq. 187. 189. 205. 209. 211. 213. 217. 220.
221. 223. 224. 227. 230. 233. 236. 238. 242. 244. 245. 246. 248.
255. 275. 280. 293. 308. 312. 314. 320. 333.

Heraclitus. C. 6. 283. 303. 373.

Herennius Philo ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγχράμματι. C. 13.

Hermippus ἐν τῷ ἄ περὶ νομοθετῶν. C. 13.

Hermotimus Clazomenius. C. 129.

Hermæ

- Hermæ Pastor H. a. 202. 361. b. 17.
 Herodotus C. 6. 63. 125. 373. 383.
 Hesiodus. C. 186. 188. 216. 359.
 Hexapla. H. b. 131.
 Homerus. C. 25. 51. 52. 82. 97. 108. 186. 201. 224. 225. 226. 303.
 304. 335. 350. 351. 356. 422. 423.
 Hymni Christianorum εἰς μόνον τὸν Θεὸν πάνσι λεγόμενον Θεὸν, καὶ τὸν μονο-
 θεῖον αὐτὸν Θεὸν λόγον. C. 422.
 Jacobi liber (proteuangelium) H. a. 223.
 Jasonis & Papisci dialogus. C. 199.
 Jobus Moyse antiquior. C. 305.
 Josephi ἑσθουχῆ, ἐκ τῶν παρ' Ἑβραίων φερομένων δόκησιν. H. b. 97.
 Flavius Josephus C. 35. 69. Ejus Ἰουδαϊκῆ δεξαμελογία libris viginti. H. a.
 223. libri duo περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων δεξαμελογίας. C. 14167.
 Judæi multa de Messia sciebant ἢ ἐκ παραδόσεως ἢ ἐξ ἀποκρυφῶν.
 H. b. 276.
 Leonidas. C. 71.
 Linus. C. 14.
 Ὁ περὶ λίθων πραγματευσαίμενοι. H. a. 210. ὁ ἀναγράφας περὶ λίθων. 211.
 Loxus de Physiognomonia. C. 26.
 Lucæ quidam tribuerunt Epistolam ad Hebræos. H. a. 450.
 Lucani sectatores Evangelium corruperunt. C. 77.
 Marcelliniani à Marcellina. C. 272.
 Marcion & Marcionitæ. H. a. 110. 159. 277. 287. 370. b. 91. 154.
 Catena in Jobi cap. 41. C. 77. 272. 312. tanguntur haud nominati
 O. 122. C. eorum Φάλοισι Ἀποστολικῶν. M. 8. 47. Evangelium.
 M. 128. ὁ γὰρ ἀέτιλιος Μαρκίων φαδερνήσας πᾶς καὶ τὴν Ἀποστολὴν,
 ἢ παντάπασιν ἀπηλείψει, καὶ ἔτι μὲχρι τῆς δευτέρας περιληψῶσιν ὅσα αὐ-
 τῷ συντρέχει τῇ αὐτῶν γνώμῃ. 147.
 Marcus & Megethius Marcionitæ ac Marinus Bardesaniſta loquentes
 inducuntur dialogo contra Marcionitas.
 Ἡ ἐν Μιλήτῳ Προφήτης. C. 55.
 Mithræ Sacerdotes & Myſteria. C. 8. 290. 291.
 Moeragenis scripta περὶ τῶν Ἀπολλωνίου Ἐπιφανίου Μαγῆ καὶ φιλοσόφου
 ἀπομοιημοισμάτων C. 302.
 Mopsus vates C. 131. 355.
 Musæus C. 14.

- Mufonius. C. 151.
 Naucratis (Ægypti populus) C. 257.
 Noëtiani hæretici. H. a. 470. b. 46.
 Numenius Pythagoricus C. 13. 258. πολλὰ κρήτην διηγησάμενος Πλάτωνα 198. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τ' ἀγαθῶν. 13. ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τ' ἀγαθῶν. 198. ἐν πῶς περὶ δαίμωνων. id. ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς. 269. ἐν τῷ καλυμμένῳ Ἐποποι, 198. ἐν τοῖς περὶ πῶς. id. JESU, Moysis & Jannis atqve Jambrismeminit. 198. 199.
 Ophites hæretici. C. 119. 291 -- 297. 300. 358. 359.
 Oraculum Ammonis. C. 254. 333. Amphiarai. 131. 355. Amphilo-
 chi. 131. Apollinis. 125. Clarii. 333. 336. Didymai 55. Pythii. ibid.
 63. 125. 333. 334. 335. 336. Branchidarum. 333. 336. Æsculapii
 113. Aristæ Proconesii & Clazomenii cujusdam, Cleomedisqve
 Astypalensis. ibid. Dodoneum. 333. 336. Pythia aliquando cor-
 rumpi se passa. 407.
 Oraculum Laio redditum. C. 73.
 Origenis cum Judæorum sapientibus disceptatio de veritate Religionis
 Christianæ. C. 34. 42. 43. 79.
 Orpheus. C. 14. 94. 95. 359. 367. 368.
 (Panthera miles C. 25. 26. 54.
 Papisci & Jasonis dialogus. C. 199.
 Ὁ Πάριος Ἰαμβοποιός (Archilochus) C. 74.
 Parmenides. C. 359.
 S. Pauli Epistolas admiratione dignas qui non agnoscit, ipse ridiculus
 est. C. 122.
 Peripatetici. C. 12. 32. 68. 77. 156. 375.
 Perseus ex seruo Philosophus. C. 144.
 Petri prædicatio Apocrypha ab Heracleone lecta. H. a. 211.
 Phalaris. C. 208. 245.
 Pherecydes. C. 14. 15. 223. 227. 303.
 Phidias statuarius. C. 389.
 Philistio ὁ μῦθος. M. 223. 238. 239.

- Philo Judæus. H. a. 368. 475. C. 198. *περὶ ἧς (κλίμακῶν ἔτακτα)
καὶ τῷ Φίλωνι συντίπικται βιβλίον ἄξιον Φρονίμου καὶ συνεπῆς ὡς τῷ
Φιλαλήτῳ ἐξεπίσεως. 289. seq. Respicit Philon. de somniis.*
- Herrennius Philo ἐν τῷ περὶ ἰουδαίων συγγραμμάτων. C. 13.
- Phlegon. C. 13. 14. 96.
ἐν τρισκαδεκάτῃ ἢ τεσσαρεσδεκάτῃ οἰκῇ τῶν χριστιανῶν. C. 69. 80.
- Pindarus C. 125. 255.
- Plato C. 16. 26. 29. 31. 70. 149. 159. 173. 186. 190. 198. 202. 204.
205. 227. 275. 276. 278. 280. 281. 287. 288. 316. 350. 352. 360.
Apologia. 283. 383. Crito. 370. *διάλογοι.* C. 16. Ex Epistolis. 276.
278. 280. 283. 287. De Legibus 285. 286. Ex Phædone 97. 350.
352. Phædro 288. 382. Philebo 20. 169. De Rep. 12. 15. 23. 186.
198. Symposium 189. Theæteto 205. Timæo. 173. 205. 281. 316.
360.
- Platonici C. 235. 245.
- Plutarchus ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς. C. 268.
- Polemon à Xenocrate ad frugem reductus C. 50. 152.
- Polemon Physiognomicorum scriptor. C. 26.
- Polyclerus statuarius. C. 389.
- Protesilai Thessali reditus ex inferis. C. 94. 95. Rampfinitæ Ægyptiæ
Thefei. &c.
- Ptolemæi *μάγαντιαι* volentis Sarapin Alexandrinis *Ἰπποφάνη δάξαι
θεῖον.* C. 257.
- Pythagoras C. 6. 13. 14. 26. 94. 159. 227. 244. 280.
- Pythagorici. C. 6. 7. 76. 142. 245. 264. 397.
- Σαββαδοὶ C. 8. ubi junguntur *μητρικυόρπις, τετραπόκοπος, κίθρας
(forte μηθρακοῖς.)*
- Sadducæi. H. a. 227. 264. 485. 486. 487. 499.
- Saitæ (Ægypti populus) C. 257.
- Samaritani H. a. 486. b. 199. 205. 208. 218. 219. 220. 245. 327. 328.
329. 486. C. 68.
- Seres & aliæ impiæ gentes, Numidæ (*Νομάδες*) & Scythæ legibus & re-
ligione destitutæ, si Celso credimus. C. 373.
- Sextus Pythagoricus. C. 397.
- Sexti sententiæ. H. a. 368.

Mulonius. C. 151.

Naucratis (Ægypti populus) C. 257.

Noëtiani hæretici. H. a. 470. b. 46.

Numenius Pythagoricus C. 13, 258. πολλὰ κρείττον διηγησάμενος Πλάτωνα 198. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τ' ἀγαθῶν. 13. ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τ' ἀγαθῶν. 198. ἐν τοῖς περὶ δευτέρων. id. ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἀφ' ἡμετέρας χῆς. 269. ἐν τῷ καλεσμένῳ Ἐποπῆ, 198. ἐν τοῖς περὶ τίπυ. id. JES
Moyſis & Jannis atqve Jambrismeminit. 198. 199.

Ophites hæretici. C. 119. 291 -- 297. 300. 358. 359.

Oraculum Ammonis. C. 254. 333. Amphiarai. 131. 355. Amphichi. 131. Apollinis. 125. Clarii. 333. 336. Didymei 55. Pythii. 63. 125. 333. 334. 335. 336. Branchidarum. 333. 336. Aesculapii. 113. Aristæ Proconesii & Clazomenii cujusdam, Cleomedis Astypalensis. ibid. Dodoneum. 333. 336. Pythia aliquando rumpi se passa. 407.

Oraculum Laio redditum. C. 73.

Origenis cum Judæorum sapientibus disceptatio de veritate Religionis Christianæ. C. 34. 42. 43. 79.

Orpheus. C. 14. 94. 95. 359. 367. 368.

(Panthera miles C. 25. 26. 54.

Papisci & Jasonis dialogus. C. 199.

Ὁ Πάριος Ἰαμβοποιός (Archilochus) C. 74.

Parmenides. C. 359.

S. Pauli Epistolas admiratione dignas qui non agnoscit, ipse est. C. 122.

Peripatetici. C. 12. 32. 68. 77. 156. 375.

Perseus ex servo Philosophus. C. 144.

Petri prædicatio Apocrypha ab Heracleone lecta. H. a. 211.

Phalaris. C. 208. 245.

Pherecydes. C. 14. 15. 223. 227. 303.

Phidias statuarius. C. 389.

Philistio ὁ μίμησος. M. 223. 238. 239.

- Sibyllæ, Sibyllina Oracula. C. 308. 369. Christiani ab Ethnicis dicti Sibyllistæ. 272.
- Simoniani dicti etiam Heleniani. C. 272.
- Simon Magus, Samaritanus. H. b. 36. C. 44.
- Socrates C. 5. 50. 71. 151. 189. 227. 277. 280. 335. 369.
- Solon. C. 155.
- Σοφορ Σοφοκλῆς, σοφώτερός τ' Ἐυριπίδης. C. 335.
- Stoici C. 17. 18. 156. 169. 194. 208. 209. 212. 235. 244. 245. 309. 324. 325. 341. 356. 425. eorum sophisma, λογ. δ. 73. 75.
- Symmachus *Caten. in Job.* cap. 22. 29. 21. &c.
- Tachygraphis usus Origenes. H. b. 94.
- Tatianus. O. 82. ejus λογ. πρὸς Ἕλληνας C. 14.
- Tatiana cui & Ambrosio Origenes librum de Oratione inscripsit. O. 3. 148.
- Theodotio. M. 224. 225. *Catena in Job.* cap. 22. &c.
- Thrasymachus (apud Platon.) C. 15.
- Thucydides. C. 392.
- Trophonii cultus apud Labadienses. C. 131.
- Valens hæreticus Valentinianus, qui lovens inducitur dialogo contra Marcionitas. M. 96. 98.
- Valentinus hereticus H. a. 110. 159. 277. 287. M. 85. 89. 96. 98. *Catena in Job.* cap. 41. Ejus Psalmi. pag. 345. edit. Venetæ ex versione Pauli Comitoli.
- Valentiniani H. a. 3. 4. 15. 16. & singulis paginis ad 26. 40. 63. 102. 110. 200. 204. 214. 215. 220. 252. 261. 267. 293. 300. 304. 307. 317. 324. 353. 365. 378. 403. 423. 426. 470. 475. 493. 496. b. 14. 24. 38. 71. 74. 79. 212. 213. 263. 266. 292. 322. 397. C. 77. 271. 298. 299.
- Xenocrates Philosophus C. 50. σημειωτ. 125.
- Zaleucus C. 155.
- Zamolxis ex Pythagoræ seruo Philosophus. C. 94. 144. ejus cultus apud Getas. 131.
- Zeno Citicius C. 10. 144. 200. 245. 374. 401. 410. ἐν τῇ πολιτείᾳ. C. 6.
- Zeuxis pictor. C. 389.
- Zopyrus Physiognomon. C. 26.
- Zoroaster Persæ. C. 14.

XXVIII. S. GREGORIUS, alio nomine *Theodorus*, a) nobilibus & opulentis parentibus Ethnicis b) natus Neocæsareæ Ponti: post illorum obitum cum juvenis quatuordecim annorum c) jam aliquo Christianismi amore tangi cœpisset, ac deinde latinæ lingvæ atque eloquentiæ Græcæ studiis imbutus, Legum Romanarum addiscendarum causa Berytum d) peteret, una cum Firmiliano patricio Cappadoce, e) Episcopo postea Cæsareensi, fratreque suo Athenodoro, itidem deinde Episcopatu Ponti functo f) deflexit Cæsaream Palæstinæ, ibiq; detentus ab Origene, per octo annos g) ab ejus ore tum in illa urbe tum Alexandriæ h) tum iterum Cæsareæ pendit, & ab illo ad CHRISTUM adductus i) Philosophicisque primum disciplinis imbutus, tum præsertim Sacram doctrinam edoctus est. Cæsareâ circâ A. C. 239. decedens Origenem præsentem, convocata magna frequentia celebravit, eiq; gratias egit insigni sermone Panegyrico

- a) Hujus nominis non facit mentionem Greg. Nyssenus, neq; Basilius. Sed Eusebius VI. 30. Hist. ubi celeberrimos ex Origenis discipulis ait fuisse Theodorum ὃς ἦν αὐτοῦ ἐτεροῦ ὁ κατ' ἡμᾶς ἐπισκοπῶν διαδόχου Γρηγορίου, & fratrem ejus Athenodorum. Hieronymus c. 65. de S. E. *Theodorus qui postea Gregorius appellatus*, Sophron. *Θεόδωρος ὃς ὕστερον ἐκλήθη Γρηγόριος*. Pro quo Suidas: *Γρηγόριος ὁ καὶ Θεόδωρος*. Notum est ad ultos in baptisinate novum nomen frequenter adscivisse, quo de ritu vide Josephum Vicecomitem lib. 2. c. 13. de ritibus baptisimi, Edmundum Martene, aliosque. Ex Theodoro & Gregorio mixtus diversis Origenis discipulis facit Nicephorus V. 20. reprehensus eo nomine à Caveo in vita Thavmaturgi c. 3.
- b) Gregorius ipse panegy. in Origenem p 183. edit. Moguntin. & Gregorius alter, Nyssenus in laudatione Gregorii Thavmaturgi T. 2. p. 269. d. 970. a.
- c) Thavmaturgus ipse p. 183.
- d) Id. p. 186. 187. 188. Fallitur itaque Hieronymus scribens Gregorium Beryto Cæsaream transiisse, & Socrates IV. 27. qui Gregorium ad Origenem pervenisse tradit, postquam ἐν τῇ Βηρύτῳ νόμος ἐμῶν Ἰατρῶν. Cæterum Berytum Phœnicæ urbem, tum temporis celeberrimam fuisse Juris scientiæ addiscendæ palæstram, multis veterum testimoniis constat, ut ad Eunapium notavi.
- e) Nyssenus p. 974.
- f) Euseb. VI. 30. VII. 14. & 28. Hist. Theodoritus II. 9. hæret. fabularum. Cæterum Suidæ in *Γρηγόριος*. memoratum περὶ σαρκώσεως καὶ πίστεως λόγον, non Athenodoro (quem Sophistam Suidas appellat) tribuerim cum Tillemontio T. 4. memor. Hist. Eccles. p. 621. in Thavmaturgi vita c. 2. Sed Gregorio fratri. De Athenodoro illo videndus Baron. ad Matyrol. Rom. 18. Octobr. & Bollandus ad 9. Febr.
- g) Ita Thavmaturgus ipse p. 170. videtur innuere, licet quinquennium tantum memorat Hieronymus ex Eusebii VI. 30. Hist.
- h) Vide Tillemont p. 669.
- i) Hieron. de S. E. c. 165. Suidas in *Γρηγόριος*.

co qui etiam in extat, & à Pamphilo k) Apologia Origenis pridem insertus fuit. Origenis ad Gregorium Epistolam habes c. 13. Philocalia. Absens inde à Phadimo Episcopo Amaseno l) consecratus est primus Episcopus Neocæsarensis, licet vix septendecim * tum in illa urbe essent Christiani. In Episcopatu suo inter varias persecutiones tam felicibus successibus usus est, ut vix totidem Neocæsareæ superessent Ethnici, m) cum vita excederet imperante Aureliano, ** hoc est non ante A. C. 270. Interfuit una cum Athenodoro fratre suo Episcopis n) Pauli Samosatani hæresin Antiochiæ A. C. 265. redarguere gestientibus. A virtute & doctrinæ præstantia Magni, o) à miraculis *Thaumaturgii* sive *ταυμαργῶ* & alterius *Mafis* p) cognomen tulit. *Martyrem* nemo ante Rufinum dixit, celebrant tamen Martyrologia & Menologia 17. Novembr. Et late accepto vocabulo Martyrem vocari recte monet Lambecius T. 2. pag. 270. Ex scriptis ejus hæc ad nos pervenerunt:

1. Πανηγυρικὸς ἐυχαιριστίας sive *προσφωνητικὸς* ad Origenem, Cæsareæ Palæstinae circa A. C. 239. dictus extat, Græce cum versione & notis, in edit. Gerh. Vossii p. 169 - 224. Sed latinam versionem *Sirmondi* esse testatur Labbeus T. I. p. 374. idq; se ex ipso Sirmondo accepisse jam grandi ætate. Observant & alii cæteris à Vossio Tungrensi Episcopo translatis videri cultiorem. Editum quoque ab *Hoeschelio* sub idem tempus hunc panegyricum cum brevibus notis Græce & Latine ad calcem

k) Vide Socratem IV. 27.

l) Nyssenens p. 976. seq. Niceph. VI. 17.

Basilius de Spiritu S. c. 29. Nyssenens; p. 977.

m) Id p. 1006. seq.

** Apud Suidam pro *Juliani* nomine *Aurelianus* ex MSS Codicum fide reposuit Clariss. Kusterus. Ita & menologia 17. Nov.

n) Euseb. VII. 28. Hist. & Theodoritus II. 9 hæreticar. fabular.

o) Magnum passum nominant Basilius Epist. 62. sq. & de Spiritu S. c. 29. Nyssenens & alii. Miracula ipsius Nyssenens plura refert, plura etiam p. 1009. quod incredibilia videri possint prætermittere se testatus. Nonnulla itidem suæ Eusebii Hist. versioni inseruit Rufinus, ut Basilius, Socratis & aliorum veterum testimonia omittam. Mich. Pselli *πρὸς τὸν Πρωτοσύγγελλον περὶ τῆς ἁγίας Γρηγορίου τῆς Θαυματουργῆς* nondum vidit lucem.

p) Basilius de Spiritu S. ad Amphilocho c. 29. T. 2. p. 220. etiam ab ipsis veritatis hostibus hæreticis *δύσερον Μωυσην* appellatum testatur. Idem elogium ei tribuit Nyssenens p. 975.

cem librorum Origenis contra Celsum, Augustæ Vindel. 1605. 4. idem Labbeus notavit. Meminit hujus Orationis Hieronymus c. 65. de Scriptor. Eccles.

2. *Metaphrasis in Ecclesiasten*, male *Nazianzeno* tributa in variis MSS. ut illis de quibus Lambecius lib. III. p. 182. 187. 190. &c. atque inter Orationes Greg. Nazianzeni sæpius edita Græce & latine ex Jac. Billii versione, Orat. LIII. Sed Gregorio Thaumaturgo recte vindicavit Vossius ex testimoniis Hieron. de S. E. c. 65. & in c. 4. Ecclesiastæ, atque Rufini VII. 25. Hist. Eccles. ac Svida, licet latine tantum ex interpretatione jam laudati Billii eam exhibuit: Græcolatinæ enim tunc Nazianzeni editiones nondum lucem viderant. Eadem in Ecclesiasten *Metaphrasis* pridem sub vero Gregorii Neocæsarensis titulo prodierat latine ex Versione Jo. Oecolampadii in *Micropresbyrico* Basil. 1550. fol. p. 119. & in *Orthodoxographis* utriusque editionis, ut Patrum Bibliothecas nemorem. Prodiit itidem Græce cum notis Antverp. 1614. 8. una cum *Catena Græcorum Patrum in Proverbia Salomonis & Pselli paraphrasi in Canticum Canticorum*, additaque latina versio quam Andreas Schottus contexit ex duabus illis Jacobi Billii & Johannis Monachi Brigittiani, hoc est Oecolampadii, qui aliquando inter Monachos S. Brigittæ nomen suum fuit professus. Illam Thaumaturgi *Metaphrasin* notis quibusdam in Parisiensi edit. Græcolatina operum Gregorii Thaumaturgi etiam illustravit *Fronto Ducaur.*

3. *Expositio fidei*, quam * à S. Johanne Evangelista acceptam refert Gregorius Nyssenus in laudatione Gregorii Thaumaturgi p. 378. repetitque quinta Synodus T. 2. edit. Binianæ Colon. 1618. p. 774. & Nicetas lib. 1. thesauri Orthodoxæ fidei c. 32. Eandem quoniam brevis est, hoc loco integram dabo cum versione Rufini, qui eam latinæ versioni Eusebii Hist. VII. 25. ad ædificationem, ut ait Ecclesiæ, inseruit.

Ἐἰς Θεὸς Πατὴρ λόγος ζῶντων, Unus DEUS Pater Verbi
 σοφίας ὑποστάσεως καὶ δυνάμεως καὶ ventis, Sapiencia subsistentia & Virtus
 χαρακτηρῶν αἰδίου. Τέλει τελεῖν sua & figura, perfectus perfectigenitor
 γεννητῶρ, πατὴρ υἱομογενῆς. Eis Pater filii unigeniti. Unus Dominus,
 Ἰῖ solus

* Narratio illa de revelatione Gregorio facta parum credibilis videtur B. Dorſcheo Hep- tade diff. VI. Cæterum hæc est *Gregorii Thaumaturgi Apocalypſis*, ad quam Elias Cre- tensis notat respicere Nazianzenum Orat. 37. p. 609. Eadem laudatur & à S. Germa- no atque in definitione Apocrifiariorum Gregorii IX. Papæ: tum à Johanne Vecco & Georgio Motochita in *Allatii Græcia Orthodoxa* T. 2. p. 484. 735. 952. 986. & 1056.

XXVII. INDEX Scriptorum & Hereticorum.

ab Origene in scriptis Græce editis
memoratorum.

C. denotat libros contra Celsum, edit. Cantabrig. H. a. b. Commentarios ab Huetio Græce ac Latine editos duobus to-
mis: M. dialogum contra Marcionitas & quæ ipsi subjun-
cta sunt. O. librum de Oratione edit. Wettste-
nianæ Basil. ac denique P. Philocaliam
edit. Cantabrig.

A Baris C. 129.
Ægyptiorum *ἱστορίαι*. C. 13. Theologia. C. 16. 18. 121. 254.
H. a. 85.

Ad Africanum Origenes scripsit epistolam de Susanna M. 222.

Ἀγνώμων. Vide infra, Bassus.

Ambrosius Origenis *ἐργοδιακτικῆς* C. 1. 112. 161. 231. 275. 332. 428.
H. a. 38. b. 3. 44. 87. 92. 93. 342. 373. P. 26. M. 201. & 247. (ubi
& uxoris ejus Marcellæ mentio) O. 2. sq. 148.

Anaxagoras C. 215. 238.

Anaxarchus C. 367. 368. 369.

Anicetus. M. 247.

Antiphontis Rhetoris *Φιλολογίας*. C. 176.

Antisthenes. C. 336.

Apelles hæreticus. C. 267.

Ad Apocrypha non confugiendum. H. a. 498. Vide infra Elias, Enoch,
Esaias, Hermas, Josephus, Judæi, Petrus.

σὺ τὸν καλὸν ἡμῶν Πάπαν Ἀπολιναριον ἄσασαι M. 247.

Apollonius (Magus) C. 302.

Aquila. Catena in Job. c. 22. 29. *διδάσκων τῇ Ἑβραϊκῇ λέξει*. M. 224. 225.

Archi-

- Archilochus Parius C.74. ejus jambi impuri & virulenti, 125.
 Aristander de Platone. C.280.
 Aristæas Proconnessius. C.113. 125. 129. ejus Arimalspia carmina 126.
 Aristobuli scripta perantiqua. C.198.
 Aristophanes Comicus. C.356.
 Aristoteles. C.18. 51.67. 119. 333. 407.
εἰ ἐν ἡμῖν ἀσκηταί. C.264.
 Barnabæ Epistola Catholica. C.49.
 Basilidès hæreticus. H. a. 110. 159. 277. 287. *Catena in Jobi cap. 41.* Ejus
 Odx id. p.345. edit. Venetæ ex versione Pauli Comitoli.
 Bassus Origenis ἱταῖρος, M. 223. cum quo disputavit sive ἱερὸν διὰ
 λόγον habuit 220. ubi ἀγνώμων appellatur. Confer Tillemont.
 ad vitam Origenis nota 20.
 Brachmanes Indorum. C.19.
 Cabiri. C.291.
 Cainani hæretici. C.119.
 Callimachus. C.137.
 Celsus Epicureus C.8.97. 159. 163. 186. 200. 213.
 Celsi λόγος ἀληθῆς quem Origenes confutavit. C.14.31. incertum
 idemne qui scripsit κατὰ μαγείας βιβλία πλείονα, 53. ἢ κατὰ χριστι-
 αῶν ἄλλα δύο βιβλία σωτήριος, 186.
 Celsi duo Epicurei. C.8.
 Cerinthus hæreticus H. b. 322. 597.
 Chæremonis Stoici σύγγραμμα περὶ κομητῶν. C.45.
 Chaldæorum ἀπατηλὸς γενεθλιαλογία. C.330.
 Chrysippus C.31. 67. 268. 410. ἐν τῇ περὶ παθῶν ἡραπειτικῇ. 50. 411.
 Solensis, ἡ τὴν σπάντων φιλοσόφων πολλοῖς συγγραμμοῖσι σωτηρίως κοσμο-
 μηκεῖναι νομιζόμενος παρερμηνεύει τὴν γραφὴν τὴν ἐν Σάμῳ δεσ. 196.
 ἐν τῇ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν οἰσγωγῇ 206.
 Cleanthes. C.67. ab hoc præceptore suo subinde recedit Chrysippus
 ibid.
 Clementis Romani περίοδοι λόγων τεσσαρεσκαιδεκάτη. P.8.
 Epistola ad Hebræos illi à quibusdam adscripta. H. b. 430.
 Commentatores in Matthæum ante Origenem. H. a. 368. e.
 Crates Philosophus Thebanus. C.84. H. a. 382.
 Cynici. C.142.

- Democritus C. 84. 375. 407.
 οἱ Δημοκρίτειοι C. 32.
- Demosthenes Orator. C. 176.
- Diogenes Cynicus. C. 84. 294. 336.
- Dionysius Ægyptius, Musicus, Celsi familiaris. C. 302.
- Dositheus, hæreticus C. 44. 282. P. 14. Samaritanus H. b. 219. Α'φ' ε
 δευρο μέχρι εἰσὶν οἱ Δωσιθεῖοι φέροντες καὶ βίβλους εἰ Δωσιθεῖν καὶ μύθους
 πᾶς περὶ αὐτῶ διηγόμενοι ὡς μὴ γευσάμενοι θανάτου. Ibid.
- Drosierius Valentinianus loquens inducitur dialogo contra Mar-
 cionitas.
- Druides. C. 14.
- Ebionitæ hæretici. C. 56. 272. 274. P. 17. 56. H. a. 176. 249. 428. b. 154.
 322. 397.
- Ἡ ἰβραϊκῆ λέξις. H. a. 438. seq. M. 240. sq.
- Ebraus à quo Origenes didicit sensum loci de Corbane. H. a. 245. &
 plura alia M. 229. alius. 230.
- ὁ Δανιὴλ τῶν ἰβραίων. M. 223. seq.
- Eliz Apocrypha. H. b. 180.
- Empedocles C. 26. 359. 412.
- Encratitæ hæretici. C. 274.
- Enochi liber. C. 267. H. b. 132. ex eo videtur quod H. a. 7. Origenes
 scribit Astrologiam homines ab Angelis edoctos.
- Epicurei. C. 77.
- De Esaia dissecto narratio ἐν τῷ Δοκρυφῷ Ησαΐα H. a. 225. M. 232.
- Eutropius judex loquens inducitur in dialogo contra Marcionatas.
 ἰστώπει δὲ δικαστῆς. M. 64. 69. ab Ecclesia peregrinus 158.
- Græci ἐν τοῖς περὶ προνοίας. C. 163.
- Harpocratiani ἀπὸ Σαλώμης. C. 272.
- Hecatai Historici περὶ Ἰουδαίων φέρονται βιβλίον. C. 13.
- Heleniani ab Helena dicti Simoniani. C. 272.
- Heracleon Valentinianus. H. b. 62. 68. 94. 112. 113. 117. 122. 129.
 148. 158. 167. 181. seq. 187. 189. 205. 209. 211. 213. 217. 220.
 221. 223. 224. 227. 230. 233. 236. 238. 242. 244. 245. 246. 248.
 255. 275. 280. 293. 308. 312. 314. 320. 333.
- Heraclitus. C. 6. 283. 303. 373.
- Herennius Philo ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων ἀγγράμματι. C. 13.
- Hermippus ἐν τῷ ἀ περὶ νομοθετῶν. C. 13.
- Hermotimus Clazomenius. C. 129.

- Hermæ Pastor H. a. 202. 361. b. 17.
 Herodotus C. 6. 63. 125. 373. 383.
 Hesiodus. C. 186. 188. 216. 359.
 Hexapla. H. b. 131.
 Homerus. C. 25. 51. 52. 82. 97. 108. 186. 201. 224. 225. 226. 303.
 304. 335. 350. 351. 356. 422. 423.
 Hymni Christianorum ες μόνον τὴν θεὸν πάνσι λεγόμενον θεὸν, καὶ τὸν μονοθεῖν αὐτὸν θεὸν λέγον. C. 422.
 Jacobi liber (proteuangelium) H. a. 223.
 Jasonis & Papisci dialogus. C. 199.
 Jobus Moyse antiquior. C. 305.
 Josephi προσευχὴ, ἐκ τῶν παρ' Ἑβραίων φερομένων δόκησιν. H. b. 97.
 Flavius Josephus C. 35. 69. Ejus Ἰουδαϊκὴ δεξαμενολογία libris viginti. H. a. 223. libri duo περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων δεξαμενολογίας. C. 14167.
 Judæi multa de Messia sciebant ἢ ἐκ παραδόσεως ἢ ἐξ ἀποκρυφίων. H. b. 276.
 Leonidas. C. 71.
 Linus. C. 14.
 Ὁ περὶ λίθων πραγματευσαίμενοι. H. a. 210. ὁ ἀναγράφας περὶ λίθων. a. 11.
 Loxus de Physiognomonia. C. 26.
 Lucæ quidam tribuerunt Epistolam ad Hebræos. H. a. 430.
 Lucani sectatores Evangelium corruperunt. C. 77.
 Marcelliniani à Marcellina. C. 272.
 Marcion & Marcionitæ. H. a. 110. 159. 277. 287. 370. b. 91. 154.
 Catena in Jobi cap. 41. C. 77. 272. 312. tanguntur haud nominati O. 122. C. eorum Φάλοσιν Ἀποστολικῶν. M. 8. 47. Evangelium. M. 128. ὁ γὰρ ἀπέλιπε Μαρκίων φαδικρήσας πρὸς τὴν Ἀπίστολον, ἢ παντάπασιν ἀπήλειψε, καὶ ἔτσι μέγιστος τῆς δευτέρας περιληψῆσιν ὅσα ἀν μὴ συντρέχει τῇ αὐτῶν γνώμῃ. 147.
 Marcus & Megethius Marcionitæ ac Marinus Bardesaniſta loquentes inducuntur dialogo contra Marcionitas.
 Ἡ ἐν Μιλήτῳ Προφήτης. C. 55.
 Mithræ Sacerdotes & Myſteria. C. 8. 290. 291.
 Moeragenis scripta περὶ τῶν Ἀπολλωνίου Ἐπιφανίου Μαγικῆ καὶ Φιλοσοφίας δαιμονιοποιουμάτων C. 302.
 Mopsus vates C. 131. 355.
 Musæus C. 14.

- Mufonius. C. 151.
 Naucratis (Ægypti populus) C. 257.
 Noëtiani hæretici. H. a. 470. b. 46.
 Numenius Pythagoricus C. 13. 258. πολλὰ κρείττον δηγησάμενος Πλάτωνα 198. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τ' ἀγαθῶν. 13. ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τ' ἀγαθῶν. 198. ἐν πῶς περὶ δειδμητῶν. id. ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς. 269. ἐν τῷ καλυμένῳ Ἐποπι, 198. ἐν τοῖς περὶ πικρ. id. JESU, Moysis & Jannis atque Jambri meminit. 198. 199.
 Ophitæ hæretici. C. 119. 291 -- 297. 300. 358. 359.
 Oraculum Ammonis. C. 254. 333. Amphiarai. 131. 355. Amphilo-
 chi. 131. Apollinis. 125. *Clarit.* 333. 336. *Didymai* 55. *Pythii* ibid.
 63. 125. 333. 334. 335. 336. Branchidarum. 333. 336. Æsculapii
 113. Aristæ Proconesii & Clazomenii cujusdam, Cleomedisqve
 Astypalensis. ibid. Dodoneum. 333. 336. Pythia aliquando cor-
 rumpi se passa. 407.
 Oraculum Laio redditum. C. 73.
 Origenis cum Judæorum sapientibus disceptatio de veritate Religionis
 Christianæ. C. 34. 42. 43. 79.
 Orpheus. C. 14. 94. 95. 359. 367. 368.
 (Panthera miles C. 25. 26. 54.
 Papisci & Jasonis dialogus. C. 199.
 Ὁ Πάριος Ἰαμβοποιός (Archilochus) C. 74.
 Parmenides. C. 359.
 S. Pauli Epistolas admiratione dignas qui non agnoscit, ipse ridiculus
 est. C. 122.
 Peripatetici. C. 12. 32. 68. 77. 156. 375.
 Perseus ex seruo Philosophus. C. 144.
 Petri prædicatio Apocrypha ab Heracleone lecta. H. a. 211.
 Phalaris. C. 208. 245.
 Pherecydes. C. 14. 15. 223. 227. 303.
 Phidias statuarius. C. 389.
 Philistio ὁ μῦθος. M. 223. 238. 239.

- Philo Judæus. H. a. 368. 475. C. 198. *περὶ ἧς (κλίμακῳ Ἐρακλίβου) καὶ τῷ Φίλωνι συντίκταται βιβλίον ἄξιον Φρονίμου καὶ συνετῆς ὡρῆς τοῖς Φιλαληθίσιν ἰζηπίσεως.* 289. seq. Respicit Philon. de somniis.
- Herrennius Philo ἐν τῷ περὶ ἰσδαίων συγγραμμάτων. C. 13.
- Phlegon. C. 13. 14. 96.
ἐν τρισκαδικατῷ ἢ τρισαρασδικατῷ οἴκῳ τῶν χροικῶν. C. 69. 80.
- Pindarus C. 125. 255.
- Plato C. 16. 26. 29. 31. 70. 149. 159. 173. 186. 190. 198. 202. 204. 205. 227. 275. 276. 278. 280. 281. 287. 288. 316. 350. 352. 360. Apologia. 283. 383. Crito. 370. *διάλογοι.* C. 16. Ex Epistolis. 276. 278. 280. 283. 287. De Legibus 285. 286. Ex Phædone 97. 350. 352. Phædro 288. 382. Philebo 20. 169. De Rep. 12. 15. 23. 186. 198. Symposio 189. Theæteto 205. Timæo. 173. 205. 281. 316. 360.
- Platonici C. 235. 245.
- Plutarchus ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς. C. 268.
- Polemon à Xenocrate ad frugem reductus C. 50. 152.
- Polemon Physiognomicorum scriptor. C. 26.
- Polycletus statuarius. C. 389.
- Protesilai Thessali reditus ex inferis. C. 94. 95. Rampsiniti Ægyptiæ Thesei. &c.
- Ptolemæi *μαγγαρίαι* volentis Sarapin Alexandrinis *Ἐπιφανῆ δόξαν* θείον. C. 257.
- Pythagoras C. 6. 13. 14. 26. 94. 159. 227. 244. 280.
- Pythagorici. C. 6. 7. 76. 142. 245. 264. 397.
- Σαββαδοὶ C. 8. ubi junguntur *μητραγόρης, τετραπόκοπος, κίθραξ* (forte *μιθρακίς.*)
- Sadduczi. H. a. 227. 264. 485. 486. 487. 499.
- Saitæ (Ægypti populus) C. 257.
- Samaritani H. a. 486. b. 199. 205. 208. 218. 219. 220. 245. 327. 328. 329. 486. C. 68.
- Seres & alia impia gentes, Numidæ (*Νομάδες*) & Scythæ legibus & religione destitutæ, si Celso credimus. C. 373.
- Sextus Pythagoricus. C. 397.
- Sexti sententiæ. H. a. 368.

- Sibyllæ, Sibyllina Oracula. C. 368. 369. Christiani ab Ethnicis dicti Sibyllistæ. 272.
- Simoniani dicti etiam Heleniani. C. 272.
- Simon Magus, Samaritanus. H. b. 36. C. 44.
- Socrates C. 5. 50. 71. 151. 189. 227. 277. 280. 335. 369.
- Solon. C. 155.
- Σοφοκλῆς, σοφώτερός τ' Ἐυριπίδης. C. 335.
- Stoici C. 17. 18. 156. 169. 194. 208. 209. 212. 235. 244. 245. 309. 324. 325. 341. 356. 425. eorum sophisma, λογ. δειξίς 73. 75.
- Symmachus *Caten. in Job.* cap. 21. 29. 21. &c.
- Tachygraphis usus Origenes. H. b. 94.
- Tatianus. O. 82. ejus λογ. πρὸς Ἕλληνας C. 14.
- Tatiana cui & Ambrosio Origenes librum de Oratione inscripsit. O. 3. 148.
- Theodotio. M. 224. 225. *Catena in Job.* cap. 22. &c.
- Thrasymachus (apud Platon.) C. 15.
- Thucydides. C. 392.
- Trophonii cultus apud Labadienses. C. 131.
- Valens hæreticus Valentinianus, qui lovens inducitur dialogo contra Marcionitas. M. 96. 98.
- Valentinus hereticus H. a. 110. 159. 277. 287. M. 85. 89. 96. 98. *Catena in Job.* cap. 41. Ejus Psalmi. pag. 345. edit. Venetæ ex versione Pauli Comitoli.
- Valentiniani H. a. 3. 4. 15. 16. & singulis paginis ad 26. 40. 61. 102. 110. 200. 204. 214. 215. 220. 252. 261. 267. 293. 300. 304. 307. 317. 324. 353. 365. 378. 403. 423. 426. 470. 475. 493. 496. b. 14. 24. 38. 71. 74. 79. 212. 213. 263. 266. 292. 322. 397. C. 77. 271. 298. 299.
- Xenocrates Philosophus C. 50. σημειωτ. 125.
- Zaleucus C. 155.
- Zamolxis ex Pythagoræ seruo Philosophus. C. 94. 144. ejus cultus apud Getas. 131.
- Zeno Citicius C. 10. 144. 200. 245. 374. 401. 410. ἐν τῇ πολιτείᾳ. C. 6.
- Zeuxis pictor. C. 389.
- Zopyrus Physiognomon. C. 26.
- Zoroaster Persa. C. 14.

XXVIII. S. GREGORIUS, alio nomine *Theodoros*, a) nobilibus & opulentis parentibus Ethnicis b) natus Neocæsareæ Ponti: post illorum obitum cum juvenis quatuordecim annorum c) jam aliquo Christianismi amore tangi cœpisset, ac deinde latinæ lingvæ atque eloquentiæ Græcæ studiis imbutus, Legum Romanarum addiscendarum causa Berytum d) peteret, una cum Firmiliano patricio Cappadoce, e) Episcopo postea Cæsarensi, fratreque suo Athenodoro, itidem deinde Episcopatu Ponti functo f) deflexit Cæsaream Palæstinæ, ibiq; detentus ab Origene, per octo annos g) ab ejus ore tum in illa urbe tum Alexandriæ h) tum iterum Cæsareæ pendit, & ab illo ad CHRISTUM adductus i) Philosophicisque primum disciplinis imbutus, tum præsertim Sacram doctrinam edoctus est. Cæsareâ circâ A. C. 239. decedens Origenem præsentem, convocata magna frequentia celebravit, eiq; gratias egit insigni sermone Panegyrico

- a) Hujus nominis non facit mentionem Greg. Nyssenus, neq; Basilus. Sed Eusebius VI. 30. Hist. ubi celeberrimos ex Origenis discipulis ait fuisse Theodorum ὃς ἦν αὐτοῦ ἐτεροῦ ὁ καὶ ἡμῶν ἐπισκοπῶν διαδόχου Γρηγορίου, & fratrem ejus Athenodorum. Hieronymus c. 67. de S. E. *Theodoros qui postea Gregorius appellatus*. Sophron. *Θεόδωρος ὃς ὕστερον ἐκλήθη Γρηγόριος*. Pro quo Suidas: *Γρηγόριος ὁ καὶ Θεόδωρος*. Notum est adultus in baptisate novum nomen frequenter adscivisse, quo de ritu vide Josephum Viccomitem lib. 2. c. 13. de ritibus baptismi, Edmundum Martene, aliosque. Ex Theodoro & Gregorio male videtur diversos Origenis discipulos facte Nicephorus V. 20. reprehensus eo nomine à Caveo in vita Thavmaturgi c. 3.
- b) Gregorius ipse panegyri. in Origenem p 183. edit. Moguntin. & Gregorius alter, Nyssenus in laudatione Gregorii Thavmaturgi T. 2. p. 269. d. 970. a.
- c) Thavmaturgus ipse p. 183.
- d) Id. p. 186. 187. 188. Fallitur itaque Hieronymus scribens Gregorium Beryto Cæsaream transiisse, & Socrates IV. 27. qui Gregorium ad Origenem pervenisse tradit, postquam ἐν τῇ Βηρύτῳ νόμος ἐμείνθατο. Cæterum Berytum Phœnicæ urbem, tum temporis celeberrimam fuisse Juris scientiæ addiscendæ palæstram, multis veterum testimoniis constat, ut ad Eunapium notavi.
- e) Nyssenus p. 974.
- f) Euseb. VI. 30. VII. 14. & 28. Hist. Theodoritus II. 9. hæret. fabularum. Cæteram Suidæ in *Γρηγόριος*. memoratum *περὶ σωφιστικῆς καὶ πύσσεως λόγων*, non Athenodoro (quem Sophistam Suidas appellat) tribuerim cum Tillemontio T. 4. memor. Hist. Eccles. p. 621. in Thavmaturgi vita c. 2. Sed Gregorio fratri. De Athenodoro illo videndus Baron. ad Matyrolog. Rom. 18. Octobr. & Bollandus ad 9. Febr.
- g) Ita Thavmaturgus ipse p. 170. videtur innuere, licet quinquennium tantum memorat Hieronymus ex Eusebii VI. 30. Hist.
- h) Vide Tillemont p. 669.
- i) Hieron. de S. E. c. 167. Suidas in *Γρηγόριος*.

co qui etiam in extat, & à Pamphilo k) Apologia Origenis pridem insertus fuit. Origenis ad Gregorium Epistolam habes c. 13. Philocalia. Absens inde à Phadimo Episcopo Amaseno l) consecratus est primus Episcopus Neocæsarensis, licet vix septendecim * tum in illa urbe essent Christiani. In Episcopatu suo inter varias persecutiones tam felicibus successibus usus est, ut vix totidem Neocæsareæ superessent Ethnici, m) cum vita excederet imperante Aureliano, ** hoc est non ante A. C. 270. Interfuit una cum Athenodoro fratre suo Episcopis n) Pauli Samosatani hæresin Antiochiæ A. C. 265. redarguere gestientibus. A virtute & doctrinæ præstantia Magni, o) à miraculis *Thaumaturgii* sive ταυματουργῆ & alterius *Mafis* p) cognomen tulit. *Martyrem* nemo ante Rufinum dixit, celebrant tamen Martyrologia & Menologia 17. Novembr. Et late accepto vocabulo Martyrem vocari recte monet Lambecius T. 2. pag. 270. Ex scriptis ejus hæc ad nos pervenere:

1. Πανηγυρικὸς ἐυχαιρίας sive εὐσεβητικὸς ad Origenem, Cæsareæ Palæstinæ circa A. C. 239. dictus extat, Græce cum versione & notis, in edit. Gerh. Vossii p. 169 - 224. Sed latinam versionem *Sirmondi* esse testatur Labbeus T. I. p. 374. idq; se ex ipso Sirmondo accepisse jam grandi ætate. Observant & alii cæteris à Vossio Tungrensi Episcopo translatis videri cultiorem. Editum quoque ab *Hoefchelio* sub idem tempus hunc panegyricum cum brevibus notis Græce & Latine ad calcem

k) Vide Socratem IV. 27.

l) Nyssenus p. 976. seq. Niceph. VI. 17.

† Basilius de Spiritu S. c. 29. Nyssenus p. 977.

m) Id p. 1006. seq.

** Apud Suidam pro *Juliani* nomine *Aurelianus* ex MSS Codicum fide reposuit Clariss. Kusterus. Ita & menologia 17. Nov.

n) Euseb. VII. 28. Hist. & Theodoritus II. 9 hæreticar. fabular.

o) Magnum passum nominant Basilius Epist. 62. sq. & de Spiritu S. c. 29. Nyssenus & alii. Miracula ipsius Nyssenus plura refert, plura etiam p. 1009. quod incredibilia videri possint prætermittere se testatus. Nonnulla itidem suæ Eusebii Hist. versionis inseruit Rufinus, ut Basilius, Socratis & aliorum veterum testimonia omittam. Mich. Pselli πρὸς τὸν Πρωτοπρόγυλλον περὶ τῶν ἁγίων Γρηγορίου τῶν Θαυματουργῶν nondum vidit lucem.

p) Basilius de Spiritu S. ad Amphilocho c. 29. T. 2. p. 220. etiam ab ipsis veritatis hostibus hæreticis *δύσερον Μωυσην* appellatum testatur. Idem eologium ei tribuit Nyssenus p. 975.

cem librorum Origenis contra Celsum, Augustæ Vindel. 1605. 4. idem Labbeus notavit. Meminit hujus Orationis Hieronymus c. 65. de Scriptor. Eccles.

2. *Metaphrasis in Ecclesiasten*, male *Nazianzeno* tributa in variis MSS. ut illis de quibus Lambecius lib. III. p. 182. 187. 190. &c. atque inter Orationes Greg. Nazianzeni sæpius edita Græce & latine ex Jac. Billii versione, Orat. LIII. Sed Gregorio Thaumaturgo recte vindicavit Vossius ex testimoniis Hieron. de S. E. c. 65. & in c. 4. Ecclesiastæ, atque Rufini VII. 25. Hist. Eccles. ac Svida, licet latine tantum ex interpretatione jam laudati Billii eam exhibuit: Græcolatinæ enim tunc Nazianzeni editiones nondum lucem viderant. Eadem in Ecclesiasten *Metaphrasis* pridem sub vero Gregorii Neocæsarensis titulo prodierat latine ex versione Jo. Oecolampadii in *Micropresbytico* Basil. 1550. fol. p. 119. & in *Orthodoxographis* utriusque editionis, ut *Patrum Bibliothecas* ne memorem. Prodiit itidem Græce cum notis Antverp. 1614. 8. una cum *Catena Græcorum Patrum in Proverbia Salomonis & Pselli paraphrasi in Canticum Canticorum*, additaque latina versio quam Andreas Schottus contexit ex duabus illis Jacobi Billii & Johannis Monachi Brigittiani, hoc est Oecolampadii, qui aliquando inter Monachos S. Brigittæ nomen suum fuit professus. Illam Thaumaturgi *Metaphrasin* notis quibusdam in Parisiensi edit. Græcolatina operum Gregorii Thaumaturgi etiam illustravit *Fronto Ducaur.*

3. *Expositio fidei*, quam * à S. Johanne Evangelista acceptam refert Gregorius Nyssenus in laudatione Gregorii Thaumaturgi p. 378. repetitque quinta Synodus T. 2. edit. Binianæ Colon. 1618. p. 774. & Nicetas lib. 1. thesauri Orthodoxæ fidei c. 32. Eandem quoniam brevis est, hoc loco integram dabo cum versione Rufini, qui eam latinæ versioni Eusebii Hist. VII. 25. ad ædificationem, ut ait Ecclesiæ, inseruit.

Ἐἰς Θεὸς Πατὴρ λόγος ζῶντων, Unus DEUS Pater Verbi vi-
 σοφίας ὑποστάσεως καὶ δυνάμεως καὶ ventis, Sapiencia subsistentis & Virtus
 χαρακτήρ αἰδίου. Τέλει τελευτῆς sua & figura, perfectus perfecti genitor
 γενήτωρ, πατὴρ υἱοῦ μονογενοῦς. Eis Pater filii unigeniti. Unus Dominus,
 Ii solus

* Narratio illa de revelatione Gregorio facta parum credibilis videtur B. Dorstheo Heptade diff. VI. Cæterum hæc est *Gregorii Thaumaturgi Apocalypsis*, ad quam Elias Cretensis notat respicere Nazianzenum Orat. 37. p. 605. Eadem laudatur & à S. Germano atque in definitione Apocriphiarum Gregorii IX. Papæ: tum à Johanne Vecco & Georgio Metochita in *Allatii Græcia Orthodoxa* T. 2. p. 484-735. 952. 986. & 1056.

(solus ex solo, † figura & imago Deitatis, verbum perperans, q) Sapientia comprehendens omnia, & virtus quæ tota creatura fieri potuit. Filius verus Veri & invisibilis ex invisibili, & incorruptibilis ex incorruptibili, & immortalis ex immortalis, & sempiternus ex sempiterno. Unus Spiritus Sanctus ex DEO substantiam habens, & qui per Filium apparuit, imago filii perfecti, perfecta: viventium causa, sanctitas sanctificationis præstatrix, per quem DEUS r) super omnia & in omnibus cognoscitur, & Filius per omnes. Trinitas perfecta, majestate & sempiternitate & regno s) minime dividitur neque abalienatur. Igitur neque * factum quid aut serviens in Trinitate, neque superinductum tanquam antehac t) quidem non subsistens, postea vero superingressum. Neque ita defuit unquam Filius Patri, neque Filio Spiritus Sanctus, sed invariabilis u) & immutabilis eadem Trinitas semper.

κύριον, μόνον ἐκ μόνου, Θεός ἐκ Θεῶν, Χαρακτήρ καὶ εἰκὼν τῆς Θεότητος, λόγος ἐνεργός. Σοφία τῆς τῶν ὅλων συστάσεως περιεκτικῆ, καὶ διὰ τὴν οὐκ ὅλης κτίσεως ποιητικῆ, υἱὸς ἀληθινῶς ἀληθινῶ Πατρὸς. Ἀόρατος ἀόρατος καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ ἀθάνατος ἀθάνατος καὶ αἰδίδιος αἰδίδιος. Καὶ ἐν πνεύμα ἁγίῳ ἐκ Θεῶν τῶν ὑπαρχῶν ἔχον, καὶ διὰ υἱὸν πεφωτισμένον, δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. Ἐικὼν ἔστι τῆς τελείας τελείας. Ζωὴ ζώντων αἰψία, πηγὴ αἰγία, ἀγιότης ἀγιασμοῦ χορηγός, ἐν ᾧ φανερωτῶν Θεὸς ὁ Πατὴρ ὁ ὄντι πάντων καὶ ἐν πᾶσι, καὶ Θεὸς ὁ υἱὸς ὁ Διὰ πάντων. Τελείας τελείας δόξη καὶ αὐθιότης καὶ βασιλεία μὴ μετρίομένη μηδὲ ἀπαλλοτριωμένη. Οὔτε ἐν κτίσει τι ἢ ὄντων ἐν τῇ Τριάδι, ἔτε ἐπίστακτον τι ὡς πρότερον μὴ ἔχ ὑπαρχόν, ἕστρον δὲ ἐπιστελλθέν. Οὔτε ἐν ἐνελιπέποτε υἱὸς Πατρὸς ἢ υἱὸ πνεύματος, ἀλλ' ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου ἢ αὐτῆς τριάδος αἰεί.

Hanc

† Antiquum Psalterium MS. latinum aureis scriptum literis, quod Hadrriano 1. Papa donavit Carolus M. apud Lambec. T. 2. p. 270. legit: ex solo DEO.

q) Id. perperans, minus bene.

† Alii, ut Concilior. editores distinguunt sic: εἰκὼν τῶν υἱῶν τελείας, τελείας ζωὴ ζώντων αἰψία, ἀγιότης κ. τ. λ.

r) Psalterium vetus apud Lambec. Deus solus.

s) Gregorius Naz. Orat. 37. p. 609 Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν υἱὸν, Θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρεῖς ιδιότητες, Θεότης μίαν δόξην καὶ τιμὴν καὶ ἕνα καὶ βασιλείαν μὴ μετρίομένην, ὡς τις τῶν μετῶν προῶν Θεοφόρων ἐφασκάζουσιν. Idem Orat. 47. p. 668. ἕδεν τῆς τριάδος ὄντων, ἕδεν κτίσων ἕδεν ἐπίστακτον, ἡμῶσα τῶν σοφῶν τινῶν λέγοντο.

* Hæc & quæ sequuntur, male pro Nysseni non Thaumaturgi verbis habuere Nysseni editores, hosque secutus Elias du Pin T. 1. Bibl. scriptor. Eccles. p. 185. itaque & illa omisit Clariff. Cavens in Thaumaturgi vita §. 7. ubi hanc ἐκ Θεῶν fidei, Græcæ & Anglice exhibet.

t) Psalter. apud Lambec. ante hoc, minus bene.

u) Id. inconvertibilis, & deinde: semper manet.

Hanc fidei confessionem Petavius non negat esse Thavmaturgi (ut scribit Labbeus p. 373. cum altera τῆ κατὰ μέρος πίστεως eam confundens) sed agnoscit, & illustrat monumentum traditionis Ecclesiasticae ac Catholicae de Trinitate professionis appellat prolegom. ad dogm. Theol. de Trin. c. 4. n. 5. In quibusdam Codd. Hieronymi c. 65. de S. E. inter Thavmaturgi scripta memoratur etiam de fide, sed in plerisque & in Græca versione & apud Freculum desideratum. Apud Honorium Augustod. est: *Et alias de fide Epistolas, pro quibus Baronijs ad A. C. 266. n. 20. ex Hieronymo citat: Et alia hujus vulgo feruntur Epistolæ: Et de fide.*

Diversa ab hac fuit Gregorii expositio fidei ad *Ælianium*, quem ab idolis ad CHRISTI fidem reducere conatus est: De illa Basilij Epist. 64. cujus verba sicut à Facundo Hermianensi lib. X. T. 2. Opp. Sirmondi p. 740. latine transferuntur, adscribam: *Immiserunt quoddam experimentum per Epistolam ad unanimum nostrum, Antibiannum Tyrannorum Episcopum, quod magnus Gregorius dixerit in expositione fidei Πατὴρ καὶ υἱὸν ἐνοίας μὴ εἶναι δύο, ἑσώσθη x) εἰ ἐν, Patris & Filii personas intellectu quidem esse duas, substantiam autem esse unam. Hoc autem quia non dogmatice dictum est, sed certissime (ὁ δογματικῶς ἀλλ' ἀγῶνιστικῶς ἐν τῇ πρὸς Ἄλιανόν διαλέξει) in sermone ad Geliannum, non potuerunt conficere qui in subtilitate sensuum semetipsos beatificant. - - Rursus vero pagano satisfaciens non arbitrabatur opus esse subtilitatis ratiocinatione circa verba. Est etiam ubi et consentiendum sit consuetudini contradicentis, ut non ad necessaria reluctetur. Quapropter et multas invenies ibi voces quæ nunc hæreticis maximam virtutem praebeant, sicut creaturam et facturam, et siquid tale est. Multa autem dicta et de conjunctione qua ad hominem facta est, ad Divinitatis referunt rationem qui inrudite audiunt Scripturas, quale est et hoc quod ab his circumfertur.*

Diversa etiam est, at Gregorio Thavmaturgo supposita expositio fidei altera prolixior, ἢ κατὰ μέρος πίστεως, quæ latine tantum extat ex versione Francisci Turriani, & cum ejus scholiis in edit. Gerh. Vossii Moguntina pag. 15 - 26. Hic mihi videtur esse, ὁ περὶ σαρκώσεως καὶ πίστεως λόγος quem memorat Svidas in *γενήσεσσι*. Locum ejus Græce ex Anastasio emendatiorem producit Sirmondus ad Facundi lib. X. cap. 6. ex eadem πίστεως Leontius de sectis p. 540. act. 10. affert verba: τῆ φύσεως ἐδίδα, ὅτι ἐξ ἑλέου, ἐνεργεῖν πρὸς ἰδίᾳ. Ac libro in eos qui proferunt quadam Apollinarii falso inscripta nomine Patrum T. IX. Bibl. Patrum Lugd. p. 707.

Ii 2

no-

x) Confer ad hunc locum Petav. Dogm. Theol. de SS. Trinitate lib. 1. c. 4. §. 10. & Bulli defen. fidei Nicænæ sect. 2. cap. 12.

notavit multos ex orthodoxis habere hanc κατὰ μέρος πίστιν quæ tamen sit Apollinarii, & p. 712. nonnulla ex eo allegat, sub Apollinarii nomine. Neque Leontius tantum sed Evagrius quoque III. 3. 1. auctor est quosdam ex hæresi Apollinarii vel Eutychis vel Dioscori, cum velent suam hæresin confirmare, Apollinarii λόγους Gregorio Thaumaturgo vel Athanasio, & Epistolas Julio Episcopo Romano supposuisse. In hac certe κατὰ μέρος πίστι ut Sabellianorum, Arianorum & Nestorianorum (licet Sabellio tantum nominatim rejecto) errores discrete improbatos videas, sic nonnulla etiam leguntur quæ Apollinaris & Eutychis dogmatibus haud obscure favent. *Et quia nonnulli, inquit, turbas nobis excitant nitentes evertere fidem nostram in CHRISTUM Dominum nostrum, non consententes DEUM esse incarnatum, sed hominem DEO copulatum, idcirco confessionem edimus de fide quam diximus, rejicientes contradicentium perfidiam. DEUS enim humana carne incarnatus puram habet propriam operationem, cum sit mens passionibus anima & carnis invisibilis, & carnem ac carnis motus divina ac sine peccato moderans. Qui non solum à morte teneri non potuit, sed etiam mortem delevit. Et est DEUS verus, qui carnis esse per se in carne apparuit, perfectus vera & divina perfectione. Non due persona neque dua natura, neque enim quatuor adorari dicimus, DEUM & filium DEI, & hominem & Spiritum Sanctum. Idcirco eos anathematizamus, qui sic impii sunt, qui hominem in divina laudatione ponunt.* p. 22. edit. Vossii.

Appendix hujus κατὰ μέρος πίστεως videntur vivis doctis esse duodecim de fide capitula sive Anathematismi, cum addita singulis ἐπιμνηστικὰ, in quibus & ipsis ad Apollinarii sententiam spectare possit videri quod τέλειον hominem à CHRISTO assumptum negat c. 3. & 8. sed si anathematismi hi omnes sunt ab una manu, ut quidem videntur, nec Gregorium Thaumaturgum nec Apollinarium illum hæreticum auctorem habere possunt, nam non modo Nestorii & Eutychis κυρίας δόξας explodunt, sed & anathematismo 10. ac præcipuè 11. discrete Apollinaris hæresis confoditur, & corpus à λόγῳ assumptum, nec αἴψυχον nec ἀλόγον, sed tale ut omnino τέλειον ἄνθρωπον constituat, definitur. Itaque in prioribus capitibus illud tantum negatum est sensu Nestoriano, ne duas nempe in CHRISTO personas agnoscamus. Prodierunt hi Anathematismi primum latine ex Turriani versione in Apparatu sacro Antonii Possevini, deinde Græce & latine in lectionibus Antiquis Henrici Canisii, qui Græca à Possevino accepisse se testatur, Tomo 3. p. 1. Ingolstadt. 1603. 4. Deinde in editionibus Thaumaturgi cum Vossii editoris versione & scholiis, atque in Moguntina quidem p. 29-40.

4. Ex *Epistolis* quas Gregorium scripsisse Hieronymus ac Svidas testantur, restat unica *Canonica* ad *πίπραν* sive Episcopum quendam, Ponti; scripta de iis qui in Barbarorum (Boranorum * quæ Scythica gens est) in regionem illam circa A. C. 258, in egressionem idolothyta commederant, seu qui in captivitate idolis sacrificaverant, aut alia peccaverant. Hi sunt Canones Gregorii Thaumaturgi, qui probantur in Concilio sexti CPol. in Trullo A. C. 680. habiti can. 2. Atque *primi decem* quidem nemini suspecti de fraude sunt, sed *undecimum* rejiciunt plerique, quoniam nec in Græco Nomocanone illum Vossius reperit, nec in collectione canonum à Gregorio Patriarchæ CPol. facta ** Morinus, licet eum agnovit & interpretatus est Theodorus Balsamon, & in suo Codice reperit auctor versionis latinæ quæ in *Orthodoxographis* legitur, & Antonius Augustinus qui inter canones pœnitentiales vulgavit *Taraxone* 1584. 4. Paris. 1641. fol. & ex Sirleti Codice Vossius Græcè, edidit, adjuncta latina versione *Gentiani Herveti* & commentario *Balsamonis*, latine tantum, ex ejusdem Herveti versione Paris. 1561. fol. edita. Ille Balsamonis commentarius Græcè etiam additus est à Beveregio Oxon. A. 1672. T. 2. Pandect. Canonum p. 24. ex Parisiensi Duczana Canonum & Balsamonis editione A. 1620. fol. *Zonara* commentarios etiam addidit Beveregius ex edit. Græcolatina Paris. A. 1822. ad calcem Thaumaturgi. Pro *γνησιότητι* canonis undecimi multis pugnat Natalis Alex. diss. 18. Seculi 3. Sed magis probat gradus pœnitentium memoratos in illo canone esse satis antiquos, quam canonem ipsum non esse Gregorianis assutum.

5. *Λόγος κεφαλαίως περι ψυχῆς*, de anima ad Tatianum, quendam, Tatianæ fortassis cujus Origenes libro de preceatione meminit fratrem. Hunc primus edidit Vossius pluribus MSS. Codd. usum se testatus, addita latina versione sua scholiisque pag. 135 - 145. latinam versionem recudi etiam curavit Caspar Barthius ad calcem librorum Claudiani Mamerti de eodem argumento. Cygneæ 1655. 8. p. 460. Ex alia versione extat in Bibl. Patrum Paris. 1589. T. 3. Clarissimus Nourrius hunc libellum in Codice MS. forte offendens sine auctoris nomine, ac de Tatiano Justinii Martyris discipulo cogitans pro inedito habuit, & in prima editione Apparatus sui ad Bibl. Patrum T. 2. pag. 734. velut primus vulgavit. Sed in altera editione omisit, sive quod ipse in Thaumaturgi scripta incidisset, sive monitus à B. Ittigio

* Vide Zosimum lib. I. c. 33. Tillemont. p. 695.

** Morin. lib. 6. de sacramento pœnitentiæ c. 1. §. 9.

gio in supplemento Operum Clementis Alex. p. 227. cujus cum laude eum meminisse video.

6. *Fragmenta* quædam Gregorii Thaumaturgi occurrere in Catenâ ad *Jeremiam* Ghisleriana. T. I. p. 788. 796. 831. 839. jacti notæ vñ præstantissimus Caveus. Illa non ex commentario in Prophetam sed ex homilia quâdam vel Epistola videntur esse repetita.

7. *Homilias quatuor*, unam in sancta Theophania & baptismum CHRISTI, & tres in annunciationem B. Virginis, Græce ex MS. Cod. Biblioth. Cryptæferratæ cum versione sua Vossii edidit. Latine easdem ex Vossii versione exhibet Combefisus in *Bibl. Patrum Concionatoria*. Homiliam in Epiphania Græce in Chryostomo suo Savilius Tomo VII. Ex alia versione Homiliam in Theophania habes in *Bibl. Patrum Paris.* 1575. Harum Homiliarum nulla non videtur nomen ac titulum Gregorii Thaumaturgi mentiri. Secundam quidem in Annunciationem, Procli CPol. esse suspicatur Vincentius Riccardus notis ad Orat. VI. Procli: tertiam sub Chryostomi nomine latine edidit Lipomannus ac Surius, ut Labbeo etiam observatum.

Editiones Gregorii Thaumaturgi.

Elias du Pin T. I. *Bibl. novæ scriptor. Ecclesiasticor. tradit* scripta quædam Gregorii Thaumaturgi ex *Francisci Zini* versione prodisse Venetiis 1574. & Romæ 1594. quas editiones non vidi, & vereor ne error sit, quoniam constat Zinum Gregorii Nysseni quædam vertisse, quæ infra suo loco referam.

Pauca Gregorii Thaumaturgi cum nonnullis Orationibus & Epistolis Justinii Mart. Athanasii, Basilii M. Nazianzeni & Chryostomi Græce edidit Romæ 8. Hieronymus Brunellus S. I.

Universa quæ exstant Thaumaturgi scripta junctim, pleraque Græce ac Latine edidit *Gerhardus Vossius*, Tungremsis Episcopus, additis aliorum veterum scriptis quæ à Labbeo T. I. p. 375. sq. & ab Ittigio in lib. de Bibliothecis & Catenis Patrum p. 668. seq. recensentur.

Latine ex Vossii editione recusa sunt in *Bibliotheca Patrum* edit. Colon. 1618. & Lugd. 1677. Tomo III.

Melior Græcolatina editio, pleniorque est Parisiensis A. 1621. fol. cui adjuncta scripta Macarii Alex. & Basilii Seleuciensis, Canoniceque SS. Patrum Epistolæ Jo. Zonaræ Commentariis illustratæ.

Vita

Vita Gregorii Thaumaturgi scripta à Nicolao Maria Pallavino S. J. vidit lucem Rom. 1649. 8.

XXIX. METHODIUS disertus & eruditus scriptor etiam *Eubulius* dictus fuit, si Epiphanio credimus LXIV. 63. quanquam mirum est neque ab aliis Scriptoribus hoc nomen ei tribui, & in convivio Virginum à Methodio Eubulium diserte distingvi. Episcopum fuisse multis veterum testimoniis constat, Olympi Lyciæ primum, atque ut Leontius auctor est Patarensem, itidem in Lycia ac deniq; Tyri Martyrium obiit in Diocletiani persecutione circa A. C. 311. in Chalcide Syriæ, celebraturque in Martyrologiis ad 18. Sept. & in Menologiis 20. Jun. quæ capite plexum memorant. Præ cæteris de Methodio videndi Tillemontius Tomo V. memor. Hist. Eccles. parte 3. & Allatius diatriba de Methodiis. Scripta ejus (deperdita maximam partem) hæc ab Hieronymo memorantur cap. 83. de Scriptoribus Ecclesiasticis, nam Eusebius quidem de Methodio utpote Origenis memoriæ iniquiore dicere omisit :

1. *Adversus Porphyrium* a) libri, quos alibi b) testatur processisse ad decem millia usque versuum. Veterum testimonia de hoc Methodii opere collegit Jacobus Godofredus ad Philostorgium p. 348. Utrum *κτ' ἴδα* responderit Porphyrio, dubitat Holstenius lib. de vita & scriptis Porphyrii c. XI. Cæterum jam pridem intercidit exceptis paucissimis fragmentis, quæ ex Jo. Damasceni parallelis & Nicetæ catena in Jobum Combesius excerpit p. 442. sq.

2. *Symposium decem Virginum* *ἢ τῆς ἀγγελουμένης παρθενίας καὶ ἀγνείας* Dialogus de Virginitate, Greg. Nysseno libello de imagine & similitudine DEI in homine T. 2. p. 26. & Photio etiam lectus Cod. 237. atque integer editus primum ab *Abatio*, qui versionem & diatribam de Methodiis addidit Rom. typis de propaganda fide 1656. 8. deinde à *Petro Possino* S. I. Paris. 1657. fol. una cum nova versione additis Variis Lect. è Codice Mazariniano typis Regiis Lupareis, unde Possinum *interpretis Luparei* nomine innuit *Combesius*, qui & ipse cum versione sua & notis recudi fecit in Auctario novissimo Bibliothecæ Patrum T. 1. Paris. 1672. fol. cum antea in Methodio suo A. 1644. fragmenta & excerpta tantum dedisset. Locum etiam produxerat Allatius ad Eustathium Antioch. p. 256.

3. *De*

a) De Porphyrii libris XV. adversus Christianos, & aliis ejus oppugnantibus dixi supra lib. IV. c. 27. p. 197.

b) Hieron. Epistola 84. ad Magnum Oratorem.

3. *De resurrectione opus egregium contra Origenem.* Fuit dialogus in plures libros distributus ad Theophilum quendam, quem *κελεύων* appellat apud Epiphani. T. i. p. 540. 560. 590. In hoc Methodius & Auxentius introducuntur disputantes cum *Proclo & Aglaophonis*. Origenis partes tuentibus. Fragmenta amplissima extant apud Epiphanium hæresi LXIV. & Photium Cod. 234. nonnulla etiam apud Damascen. Orat. 3. de imagin. & in parallelis. Vide collecta Græce & Latine à Combesio c) in Methodii operibus: & latine in Bibl. Concionatoria feria 4. quatuor temporum quadragesimæ.

4. *Adversus eundem Origenem, de Pysboniffa.* Origenis de hoc argumento & Eustathii contra Origenem diatriba extat, edita ab Allatio, sed Methodii perijt. Confer Huetii Origeniana p. 184.

5. *De Autexusia* d) *περὶ αὐταξυσίας, καὶ ὅθεν πῶς κακά, de libero arbitrio, & unde mala,* ac quis eorum auctor, adversus Valentinianos, & Origenem, quod MS. habuit & cum versione sua editurum se recepit Allatius diatriba de Methodiis p. 340. & ad Eustathium Antiochenum p. 45. 46. Combesius ampla ejus dedit excerpta ac fragmenta ex Photii Cod. 236. ex Jo. Meursii Variis divinis p. 91. Lugd. Bat. 1619. 4. & ex MS. quod à Sirmondo acceperat.

6. *In Genesin commentaria,* ex quibus nonnulla adhuc fragmenta in Catenis MSS. Vide Allatium de Methodiis p. 340. 352. 357.

7. *Commentaria in Canticum Canticorum,* e quibus nihil extat.

Præter hæc ab Hieronymo memorata scripta *λόγον τετὰ μοτορίων* laudat, ex eoque breve fragmentum producit Theodoritus dialogo 1. qui *ἀπειρεσι* inscribitur, p. 66. edit. Lipsiens. Photius verò Cod. 235. exhibet *ἐκλογὴν* sive excerpta libri *περὶ τῶν γνητῶν de creatis*, in quo Methodius contra Origenem disputat, quem *Censuratum* appellat. quod nempe sacra profanis atq; Christiana Ethnicis miscuisset dogmata. Ut in aliis Methodii monumentis Hieronymus nitidum ac compositum sermonem, ita & in hoc Photius elegantiam copiamque celebrat. Sub initium hujus *ἐκλογῆς* mentio *ξενίων*, quod vocabulum de Ecclesia tanquam communi Christianorum hospicio A. Schottus inter-

c) Seriem editionis operum Methodii Combesianæ Paris. 1644. fol. Amphiloebii & Andree Cretensis scriptis junctæ diligenter recenset Labbeus T. 2. de scriptoribus Eccles. p. 88. seq. Latine recusa est Tomo tertio Bibl. Patrum edit. Lugd. 1677.

d) Apud Honorium Augustodunensem & Trithemium male legas: *de anima exim.* Methodii apospasmation de autexusia quale Meursius edidit, extat etiam MS. in Bibl. Vindob. vide Lambecium III. p. 74.

pretatur. *Μαργαρίτας ἢ Ἐπὶ τῶν Ἐξων*, τὰ μουσικώτερα τῆς Θεοσδοῦς Σαη-
σπείας μαθήματα. Hinc Methodius postea dialogo quo palinodiam ce-
cinit suarum in Origenem invecivarum, titulum præfixit *Ξενῶν*, teste
Socrate VI. 13. Hist. Nam licet Socratem hac in re falsum existimavit
Baronius ad A. C. 402. n. 17. & Allatius de Methodiis p. 331. tamen
ejus fidem non adeo firmis argumentis in dubium vocari notatum ab
Huetio in Origenianis p. 197. Valesio ad Socratem & Antonio Pagi
in Critica Baroniana T. 2. p. 48.

Quæ præterea sub Methodii hujus nomine feruntur monu-
menta, suspecta pleraque sunt eruditis, vel quæ ad juniorem aliquem
Methodium referri debeant. Non dubitem tamen *Homilam de Simone*
& *Anna* sive in festum ἀπαντήσεως Methodio nostro tribuere, quam pri-
mus Græce & Latine una cum aliis tribus homiliis Athanasii, Amphilo-
chii, & Chrysofomi edidit *Petrus Pantinus*, Tiletanus, Decanus Capituli
Bruxellensis, Antvverp. e) 1598. 8. Nam sub initium statim, Con-
vivii Virginum meminit his verbis: *πάλαυ ἰκανῶς ὡς οἴεστε διὰ βρα-
χίων, τὰ περὶ παρθερίας ἐν τοῖς περὶ ἀγνείας συμποσίοις κατεγρακότων ἡμῶν.*
Eandem homiliam Combefisius Græce & Latine in Methodio suo edi-
dit, & latine inseruit Bibliothecæ suæ Concionatoriæ, ex MS. Codice
castigationem. Legitur etiam latine in Bibl. Patrum Colon 1618. &
in supplemento Bibliothecæ Patrum Morelliano Paris. 1639. T. 1. p. 604.
Non ignoro eqvidem plures viros doctos cumque his novissime Clariss.
Oudinum p. 12. seq. supplementi de scriptoribus Ecclesiasticis contem-
dere acriter, Methodio Confessori illam esse tribuendam: confer D. Itti-
gii librum de Bibliothecis Patrum p. 619. Non video tamen qui obje-
ctioni de Convivio Virginum quod haud dubie Methodii Tyrii est,
satis faciant.

Homiliam eis τὰ Βαία sive *in ramos palmarum*, quam inter Chry-
sofomi homilias Græce sub titulo *εἰς τὸν εὐλογημένον* edidit Savilius, Me-
thodio Tyrio itidem ex MSti Cod. fide Allatius adscribit. Combefisio
frigidiuscula videtur, qui eam Græce & Latine in suo Methodio, latine
in Bibl. Concionatoria edidit ex Codice Regio castigatam. Holste-
nius diss. de scriptis Prophyrii p. 63. ubi de Methodii Tyrii opere de-
perdito adversus Porphyrium disserit, addit disertissimi scriptoris homi-
lias

Kk.

lias

e) Perperam Peughemius in incunabilis typographiæ p. 97. Methodii Homilias A. 1498.
Græce & Latine editas à Pantino, retulit inter libros ante A. C. 1500. excusos. Unam
enim tantum Δ. 1598, Pantinus edidit.

lias nonnullas non sine publico damno in Bibl. Vaticana latitare: Idem Lambecio teste T. 1. de Bibl. Vindob. p. 111. prælo destinavit Methodii in occursum CHRISTI & Simeonis, nec non in ramos palmarum, & convivium decem Virginum atque de libero arbitrio: unde constat ipsum quoque Homiliam in ramos palmarum ad Methodium Tyrium velut auctorem retulisse.

Apocalypsis sive Revelationes, Methodii haud dubie junioris sunt, ac diserte Patriarchæ CPolitano hujus nœmimis tribuuntur in Codice Hottingeri, videnturque lucem latine eadem Augustæ Vindel. 1496. 4. cum *Wolffgangi Aytingeri* Clerici Augustani commentario, & Basil. 1498. cum additionibus ejusdem Aytingeri & *Sebastiani Brandi* sive *Titonis* Argentinensis, & 1516. 4. & Viennæ Austriæ 1547. 4. cum prolegomenis & commentario *Wolffgangi Lazii*. Et sine commentariis inter Orthodoxographa Joh. Heroldi Basil. 1557. fol. p. 387. (ubi Methodius male *Episcopus Cyri* dicitur pro *Tyri*.) & in Bibliothecis Patrum. Paris. 1575. 1654. Colon. 1618. & Lugd. 1677. T. 3. Græce & Latine prodierunt in editione Orthodoxographorum posteriore Basil. 1569. fol. Tomo primo. Itaque perperam pro ἀποκάλυψις habet Hottingerus p. 98. Bibliothecarii quadripartiti. Hic est liber Methodii de novissimis diebus Trithemio memoratus, in Codice Vindobonensi inscribitur: Ἐν αἰγυπτῶ Πατρις ἡμῶν Μεθόδιος Ἐπισκόπος Πατάρων καὶ Μάρτυρος, καὶ τῶν Σαρακενῶν καὶ Ψωμαίων ὁρατάσιως καὶ τῆς ἘΘιῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως καὶ περὶ τῆς παντοῦ ἐκτίξεως καὶ ἀφανισμῶ τῶν Σαρακενῶν, καὶ περὶ τῆς Ἐκόσμου σωτηρίας, vide Lambecium IV. p. 201. VI. p. 41. 167. VII. p. 269. Exinde fortassis fuerunt qui Methodio nescio quam *exegetin* in *Apocalypsin* Johannis adscripserunt, quæ neque occurrit usquam neque apud veteres memoratur. Nam quæ Andreas Casareensis in Apocalypsin ex Methodio repetit, ex ejus Convivio virginum accepit: & quod apud Simlerum aliosque legas Methodium in Apocalypsin extare in Bibl. Vindobonensi & Augustana Græce, de revelationibus quas jam dixi intelligendum, quibus in Codice Hottingeri subjicitur

Chronicon, χρονικὸν βασιλείων τῶν διὰ συστάσεως κόσμου τὰς Ἐκκλήσιαις ἡγίας διοικησάντων, ὅπως πικρὰς τῶν δεινῶν διήξει, καὶ μέγας πόνος ὁ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον διήκεσε, καὶ ἐν καιῶν πύλαι τὸν βίον ἡμεῶν ἄνοιον. Sed illud teste Hottingero p. 99. 100. desinit in novissimis Cantacuzeni temporibus, h. e. circa A. C. 1355. cum *Methodii Chronicon*, CPolitani puta Patriarchæ quem etiam Confessorem vocant, laudetur non modo

Methodo à Trithemio sed & à Mariano Scoto, qui jam medio sæculo undecimo clarus fuit.

Methodium in *Evangelium Matthæi* non vidi qui memoraret præter Possevinum lib. 2. *Bibl. selectæ* p. 106. Nam in *Collectaneis in Epistolam ad Romanos* Basl. 1537. exculis quæ ex Methodio desumptæ esse dicuntur, sunt ex libro ejus de resurrectione & excerptis à Photio servatis Cod. 234.

XXX. *Alii Methodii.*

Methodius Presbyter Hierosolymitanus, cujus Homiliam integram in festum Hypapantes editurum se promisit Allatius p. 34. ad Eustath. in Hexaëm.

Methodius Archiepiscopus Pannoniensis Ecclesiæ cum S. Cyrillo fratre Apostolus Slavorum sive Moravorum, Bulgarorumque ab A. C. 863. & qui Worsiovium primum Bohemiæ ducem ad CHRISTI sacra perduxit circa A. C. 894. De eo Acta Sanctor. IX. Martii, Baronius Tomo X. *Annal.* Antonius Pagi in *Critica Baroniana* Tomo III. & Jo. Georgius Stredovskij in *sacra Moraviæ Historia sive vita SS. Cyrilli & Methodii*, edita Solisbaci A. 1710. 4. In Epistola 197. Johannis Papæ VIII. scripta A. C. 878. Romam citatur hic Methodius rationem redditurus quod cantaret Missas Slavica lingua. Etiam SS. litteras Methodii ac Constantini sive Cyrilli studio in Slavonicam linguam translatas esse plerique tradunt. Vide Usserium de *Scripturis & Sacris vernaculis* p. 118. 371. seq. & Jacobi le Long *Bibliothecam sacram* parte 2. pag. 342. seq. edit. Lipsiensis. Sane ex ejusdem Joannis Papæ Epistola 247. constat illa ætate sacros libros Slavonica lingua extitisse & in sacris cœtibus lectos fuisse. Idem videtur Methodius Monachus, quem artis pictoriæ peritum & descripta graphice Judicii extremi imagine Principem Bulgarorum Bodorum permovisse ut superstitione Ethnica ejerata Christianam religionem amplecteretur, narrat Cedrenus p. 443.

Methodius Confessor & Patriarcha ab A. C. 842. CPol., A. C. * 846. 14. Junii defunctus, Imaginum propugnator cujus vita ab Anonymo auctore scripta Græce cum Allatii versione & Henschenii *Analectis*

Kk 2

ctis

* Anton. Pagi ad A. C. 847. n. 17.

ctis legitur in Actis Sanctor. T. 2. Junii p. 560. seq. Vide etiam Baronium ad Martyrolog. Roman. 14. Junii, ubi Methodium Patrensem à Tyrio perperam distingvit. Effigiem ejus exhibet Goarus p. 126. ad Evchologium. Descriptis ejus videndus Clariss. Caveus, cui spicilegii in vicem addes, quod *Encomium S. Agathe* Virginis latine ex Leonhardi Ponte versione editum est latine à Combesio in Bibl. Concionatoria & à Bollando ad V. Febr. & Græcum exstat MS. in Bibl. Veneta S. Marci scamno 29. Cod. π. λογ. 5. atque incipit: *ἰκεθὶ με τὸ θαῦμα πρὸς τὸ λέγειν ἐξέγειρε.* Vitam uxoris S. Theophanis Hegumeni & Confessoris à Methodio scriptam testatur auctor vitæ Theophanis apud Henschenium in Actis Sanctor. ad 12. Martii. *Canon sive constitutio: ἀφ' διατῶν ὁρίσ; penitentialis de iis qui abnegarunt, per diversos modos & etates, latine ex Herveti versione extat in appendice Balsamonis p. 88. seq. & in Bibliothecis Patrum Paris. 1575. 1589. 1654. & apud Baron. ad A. C. 842. n. 21. Græce vero & latine in Evchologio Goari p. 876. qui huic Methodio illam vindicat, notasque addidit p. 886. seq. In eadem Balsamonis Appendice p. 96. occurrit etiam latine Methodii *Canon sive constitutio de segregationibus Monachorum Studitarum.* Homilia in eos qui dicunt quid profuit filius DEI crucifixus? & ad eos quos pudet Crucis CHRISTI, sive bina potius ex illis fragmenta quæ Græce & latine Gretserus in Opere de Cruce edidit, extant etiam latine in Bibl. Patrum Coloniensi T. 15. A. 1622. & in supplemento Parisiensi A. 1639. T. 1. p. 835. Tertium habes apud Allatum p. 349. de Methodiis, *Encomium Dionysii Areopagite* Codices quidam male tribuunt nescio cui Metrodoro, nam Methodio vindicat Anastasius Bibliothecarius Epistola ad Carolum Calvum quæ subjicitur Hilduini Areopagiticis apud Surium ad IX. Octobr. & Flodoardus III. 18. ubi inter Hincmari scripta: *de passione S. Dionysii à Methodio CPol. Græce dictata, & ab Anastasio Rom. sedis latine scripta.* Encomium illud non ex antiquioribus monumentis sed ex Hilduino ut videtur maximam partem repetitum Petrus Franciscus Chifletius etiam suæ diff. de Dionysio Areopagita inseruit. Paris. 1676. 8. Idem cum Petri Lanselii versione latina primum lucem vidit in editione operum Dionysii Lanseliana Paris. 1615. fol. Apud Hottingerum MS. fuit: *Ἐ ἀγία μεθόδιος Πατριάρχης πρὸς τὸν ἀπὸ συστάσεως κόσμου συμβάντων καὶ τῶν μελλόντων συμβαίνειν εἰς τὸ ἔξῃς.* Falluntur igitur qui vel *Chronicon* vel*

vel *Revelationes* Methodio Tyrio tribuunt. Confer Hottingeri Bibliothecarium quadripartitum p. 98. 99. & quæ supra in Methodii Patarenfis sive Tyrii scriptis notavi.

Methodius junior A.C. 1240. per * trium mensium spatium Patriarcha Cpolititanus, ex illis qui ab Ephrazmo Chronologo apud Allatium de consensu utriusque Ecclesiæ p. 725. referuntur extra CPolin Patriarchatu functi.

Μεθόδιος τις καὶ μοναχὸς καὶ θύτης,
Μοῦνης πρεσβυτέρως τῆς Τηκίνθου ππ.

Methodius qui scripsit de Miraculis S. Nicolai Myrensis in Lycia Episcopi, Græce MS in Bibl. Colbertina, incipit: καλὸν ἡμᾶς ὡ θεῶν αἰσμάτων προσκυνεῖν. Latine typis excusam testatur Baronius ad A. C. 326. n. 86. Vidisse illam se negat Tillemontius nota 1. ad vitam Nicolai T. 6. memor. Hist. Eccles. parte 3. p. 955. Si recte memini, exstat in Bonini Mombritii Actis Sanctior. quæ jam mihi non sunt ad manus.

Methodius Monachus circa A. C. 1270. de quo Acta Sanctior. Februarii T. 1. p. 602. seq. Hic occasione schismatis CPolitani (quo alii Josephum alii Arlenium Patriarcham sectabantur) scripsit libellum, adhuc ineditum & Allatio de Methodiis p. 383. memorarum, quo exemplis ex Historia Ecclesiastica adductis probavit populos non debere se jungere se à suis præsulibus, etsi injuste de politorum successoribus, modo de fide recte sentiant. Incipit: ἴσθι ὡς παρατησαμένους ἡμεῖς μεγάλης Γρηγορίας ἡ Θεολόγου τὴν Θρόνον Κωνσταντίνου πέλειως καὶ ἀναχωρήσαντες. Aliud ejusdem argumenti scriptum nescio quo auctore Græce & latine vulgavit V. C. Humfredus Hody Oxon. 1691. 4. quod editurum se promiserat Cotelierius III. monument. Ecclesiæ Græcæ p. 645. Illud scriptoris Nicephoro Callisto antiquioris esse ipse deinde Hodyus agnovit, ut infra in Nicephoro dixi.

Methodius Grammaticus, frequenter laudatus ab auctore magni Etymologici.

Omitto recentiores, ut Methodium quem de ortu & casu Imperii Romani eleganti libello sapienter admodum differuisse scribit Naudæus in Bibliographia politica cap. 7.

Kk 3

XXXI.

• Vide Georgii Acropolitæ Chronicon p. 133.

XXXI. ARCHELAUS, Carrharum a) celeberrimæ in Mesopotamia Urbis Episcopus, in eadem Urbe atque deinde in Diodoride vico *disputationem* habuit imperante Probo circa b) A. CHRISTI 278. cum Manete sive Manichæo, qui exinde à Regis Persarum ex cuius vinculis se proripuerat, militibus comprehensus non quidem propter hæresin, sed quod filii Regis morbo mederi cum recepisset, mortem ejus accelerare esset visus, crudeli supplicio affectus & vivus excoriatus fuit de quo Epiphanius LXVI. 12. *Acta* illius *disputationis* Archelaus ipse consignaverat *Syro* sermone, quæ translata in Græcum jam Hieronymi ætate ferebantur, ut ipse memorat c. 72. de S. E. *Græca* versionis auctor fuisse videtur *Hegetonius* ὁ τὰς Ἀρχελαῖος περὶ τὴν Μανιχαϊκὴν ἀπολογίαὶν ἀπέψαυε τὴν Ἡρακλιανὸν Χαλκιδεὺς Ἐπίσκοπον ἀπὸ Photium Cod. 85. Nisi dicere malimus hunc in Epitomen redegisse Archelai acta, atque illius modo Epitomes *latinam* veterem versionem ad nos pervenisse, quod exinde colligit Clariss. Zaccagnius, quoniam in hac non leguntur quæ ex Archelai disceptatione cum Manete profert Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi VI. & quod p. 63. & 100. auctor horum Actorum ab Archelao se distinguit ac diversum innuit. Porro *duos libros contra Manetem* h. c. Acta disputationis in duas partes tributa ab Archelao missos esse ad Tryphonem c) Diodoridis (qui in agro Carrhensis vicus erat) presbyterum testatur Epiphanius LXVI. 11. Insigne fragmentum Actorum disputationis cum integra Archelai ad Diodorum Epistola ex veteri versione latina edidit *Henr. Valesius* notis ad Socratem d) p. 197-203. ex Codice MS. monasterii Bobiensis qui nunc est Mediolani in Bibl. Ambrosiana. Communicaverat hoc cum Valesio *Emericus Bigotius*, qui sub extremum præfationis ad Palladium de vita Chrysostomi testatur se comparando Græca Epiphani, quæ hæresi LXVI. 25-31. ex Archelao retulit, nonnullos

- a) Ita enim pro corrupto, Καρχαίων, Καρχαίων vel quod proxime accedit Καρχαίων legendum apud Epiphanium, Socratem, Petrum Siculum, Photium cuius libri IV. contra Manichæos MSS. exstant in Bibl. Johannea Hamburgensi, aliosque. Urbis sub Valeriano & Gallieno nuper expugnata meminit Archelaus p. 40. edit. Zaccagnii.
- b) Vide clariss. Zaccagnii præfat. ad monumenta Vetera.
- c) Tryphonem vocat Epiphanius & Photius. Sed in Actis Archelai p. 63. & 80. appellatur Diodorus.
- d) Socrates ex Archelai disceptatione cum Manete affert quædam lib. 1. Hist. c. 22. Cæterum aliud agentes Benedictini scripserunt in notis ad S. Ambrosium T. 2. p. 639. Manichæum deliramenta sua ab Archelao mutatum,

mallos locos in Græco correxisse, plures in latina versione, voluisseque Græce & latine edere, ut ex collatione apparet quanti faciendæ sint antiquæ versiones & quantum utilitatis ex illis redundet, sed postea duxisse latius relinquere ea his qui novam Epiphaniî vel Socratis editionem aggressuri essent. Interim egregie hanc partem ornavit doctissimus vir Laur. Alexander Zaccagnius, præfectus dignissimus Bibliothecæ Vaticanæ, qui Rom. 1698. 4. in collectaneis e) monumentorum veterum Ecclesiæ Græcæ & latinæ primo loco p. 1-102. non modo Acta Archelaï cum Manete longe integriora latine edidit ex Cod. MS. Casinensi, ad Bobiensem & Calanatem subinde emendato, sed etiam Græca ex Epiphaniô suis locis, atque eruditas notas suas addidit, locaque Veterum atque præfationem doctam præfixit. Quamquam longe, ut dixi integriora hæc Acta sunt, tamen & ipsa in fine mutila & vel librarii vel Epitomatoris fastidio subinde decurtata esse videntur.

XXXII. DIONYSIUS ex Ethnico Christianus, Origene atque inde circa A. C. 231. post Heraclam Catecheson. Magister ac denique circa A. 248. Episcopus Alexandrinus, anno Galieni duodecimo (CHRISTI 265.) defunctus, de cujus magni viri vita & Scriptis non repetam quæ Tillemontius T. IV. memor Hist. Eccles. part. 2. & Caveus in Patrum Vitis atque in Historia litteraria observarunt. Tantum notabo 1.) *Commentarios in Dionysium Pseudo Areopagitam* falso tribui huic Dionysio, de quibus supra §. 6. dixi. 2) Nec tamen suppositam ** illi videri, sed potius genuinam ejus esse *Epistolam ad Paulum Samosatensem* & responsum ad decem ejus propositiones; hæc eam rejiciunt viri doctissimi Valesius ad Euseb. p. 155. seq. Elias du Pin, T. 1. p. 516. Gvil. Caveus, aliique, etiam Harduinus ad Epistolam Chrysostomi ad Cesarium p. 9. qui Eutychemo alicui tribuit. Primus eam edidit Franciscus Turrianus vertiq; latine & notas addidit, præmissis Catalogo deperditorum Dionysii Operum Rom. 1608. 8. unde recusa in Bibl. Patrum latine Paris. 1654. T. XI. Colon. 1618. & Lugd. 1677. T. III. Græce & lat. in auctario Duczano Paris. 1624. T. 1. & in Conciliis Labbei T. 1. p. 849. 3.) *Epistolam de resurrectione Dominica* & *Pauli scholia*

- e) De aliis S. Ephræmi Gregorii Nysseni & Euthalii Seleensis scriptis in hac collectione comprehensis infra, suo loco.
 * Commentitia sunt Dionysii Alex. in Dionysium Corinthium scholia, Halloixio memorata. Vide Pearsonium part. 1. Vindic Ignatii c. 10.
 ** Vide Tillemontium nota VIII. ad Vitam Dionysii Alex. & Stillingfleeti vindication of the Doctrine of the Trinity p. 35.

sehalis jejunii termino editam esse à *Theodoro Peltano* S. I. Ingolstad. 1580. una cum autore Antiocheno, & latine à *Francisco Combesio* in *Bibl. Concionatoria*: perperamque hanc apud *Labbeum* & *Tillemontium* distinguī ab *Epistola Canonica ad Basilidem* Episcopum Pentapolitanum, quæ sæpius edita est latine cum *Balsamonis* commentario ex *Herveti* versione & in *Bibl. Patrum*, & *Græce ac latine* T. 1. *Concil. Labbei* p. 83 1. & inter *Epistolas SS. Patrum Canonicas* cum *Zonaræ* & *Balsamonis* commentariis *Parisi*. & *Oxonie* vulgatas. 4.) *Epistolas duas* quas veluti ineditas sub *Dionysii* nomine MSS. in *Bibl. Cæsarea* extare testatur *Lambecius* III. p. 18. esse inter *Epistolas Isidori Pelusiotæ* editas I. 39. & III. 219. ut *Clariss. Caveo* notatum. 5.) Apud *Eusebium* VII. 26. *Hist.* ubi librorum quatuor *Dionysii Alex.* ad *Dionysium Rom.* adversus *Sabellium* mentio, (*ἐλέγχεσσι καὶ ἀπολογίασιν* vocat *Athanasius*) *Valesium* verba: *ἠμωνύμω Διονυσίω*, male reddere: *gentili suo*, pro *cognomine suo*. 6.) De iisdem libris intelligenda hæc *Hieronymi* adversus *Rufin.* *Dionysium Alexandrina Urbis. Episcopum virum eruditissimum quatuor voluminibus disputantem adversus Sabellium in Arianum dogma delabi.* Unde *sons Arii* dicitur *Gennadio* c. 4. *dogm. Eccles.* Recte tamen de *CHRISTO* sensisse docent *Bullus* in *defensione fidei Nicænæ*, *Baronius Martyrolog.* ad 17. *Nov.* & *Steph. le Moyne* notis ad *Varia Sacra* p. 235. seq. Atque jam olim eum ab *impacto Arianismo* defendit *S. Athanasius* singulari *Apologia* pro *Dionysio* scripta, quæ adhuc extat, & ex illo *Facundus* X. 5. licet *S. Basilii* *Epist.* 41. ipsum dum nimis *Sabellio* instat incautum contrario errore abreptum esse scripsit. 7.) Ex libris *περὶ Φύσεως* quorum *Eusebius* VII. 26. *Hist.* meminit, insignia fragmenta de *providentia Numinis* adversus *Epicurum*, *legi* XIV. 23-27. de præparat. Hos *Dionysius* inscripserat *Timotheo τῷ παιδί*, quod malim vertere: *filio*, quam *puero*. De hoc *Timotheo* *Eusebius* VII. 40. 8.) *Libros II.* ad *Nepotem Ægypti Episcopum* videri intelligi ab *Hieronymo* præf. ad lib. 18. in *Esaïam*, quando scribit mille annorum *fabulam* à *Dionysio Alex.* derivam in libro contra *Irenæum*. De illo opere videndus *Eusebius* VII. 24. seq. 9.) *Commentarii in primam partem Ecclesiastæ* ex ipso *Dionysio* meminit *Eusebius* VII. 26. & allegat *Procopius Gazæus* in *Genes* 3. p. 76. Etiam in *priorem ad Corinthios Epistolam* scripsisse innuit *Hieronymus* *Epist.* 52. 10.) *Singulare opus* contra *Origenem* non crediderim à *Dionysio Alex.* elucubratum, *Origenis* discipulo & admiratore, præcipue cum non modo

non

non meminerint veteres etiam Origenis adversarii, sed etiam Socrates testetur Methodium fuisse primum, qui adversus Origenem strinxerit calamus. Videndum itaque num illa quæ apud Anastasium Sinaitam quæ 23. afferuntur de paradiso terrestri, sub nomine Dionysii Alex: εκ τῶν κατ' Ὀριγῆνους, Dionysii nostri sint an potius alterius, vel certe deprompta ex aliquo scripto in quo obiter sententiam suam tradidit, non ex instituto oppugnandum Magistrum suum sibi sumsit. Sed jam Catalogum Epistolarum Dionysii Alex. quarum apud veteres mentio, literarum ordine digestam subjiciemus.

Ad fratres per Ægyptum constitutos de pœnitentia. Euseb. VI. 46. & de pestilentiali morbo id. VII. 22. & tertia Paschalis. id.

Ἐπιστολὴ ὀμολογητικὴ objurgatoria ad gregem suum Alexandria. id. Alia ad presbyteros Alexandria. id. VII. 20.

Ad Ammonem Berenicensem Episcopum, adversus Sabellium. Euseb. VII. 26. Hieron. c. 69. Catalogi de S. E.

Ad Ammonem & Euporum id.

Ad Armenios (quorum Episcopus Morzanes) de pœnitentia. Euseb. VI. 46.

Ad Basilidem Episcopum Pentapopolitanum Epistolæ variz. Euseb. VII. 26.

Ad Cornelium Episcopum Romanum. Euseb. VI. 46.

Ad Dionysium Rom. presbyterum (& postea Episcopum) Euseb. VII. 7. seq. Athanas. de sententia Dionysii, Euthymius in panoplia. Et altera de Luciano Euseb. VII. 22. tertia paschalis. id.

Ad Domitium ac Didymum Epistola Paschalis. Euseb. VII. 20.

Ad Euphranorem. id. VII. 26. Athanas. de sententia Dionysii.

Ad Fabium Antiochiæ Episcopum de pœnitentia. Euseb. VI. 41. 42. 44. Syncell. p. 366. Niceph. V. 29. sq. Male in Hieronymi Codicibus & alibi ad Flavianum, πρὸς Φλαβιανόν.

Ad Flavium Epistola Paschalis cum canone octo annorum. Euseb. VII. 20.

Ad Germanum Episcopum qui ei obrectatus fuerat. Euseb. VI. 40. VII. 11. Niceph. VI. 28. Syncellus p. 365.

Epistola πρὸς γυμνασίον de exercitatione. Euseb. VII. 22.

Ad Hermammoneum. Euseb. VII. 1. & 10. Ad eundem & fratres in Ægypto degentes. VII. 22.

Ad Hieracem Episcopum Ægyptium Epistola Paschalis. Euseb. VII. 22.

Ad fratres *Laodicensis* Ecclesie, cui præerat *Theymides* Episcopus id. VI. 46.

Ad *Novatianum* causantem quod invitus Romæ Episcopus ordinatus esset. Euseb. VI. 45 & Hieron. c. 69. Catalog. qui exordium ejus refert his verbis: *Dionysius Novatiano fratri salutem: si invitus, ut dicis, ordinatus es, probabis, cum volens secesseris.* Apud Eusebium vero ubi male ad *Novatum* exhibent Codices, Pearsonius p. 31. Annal. Cyprian. pro *χρίσαι* legit *θύσαι*. Sed vocabulum *χρίσαι* haud dubie rectum est, quod legit Rufinus: *sustinere martyrium ne scindatur Ecclesia*, Syncellus quoque p. 374. & Nicephorus VI. 4. Verum ex eodem Nicephoro, Syncello & Rufino certissime apparet verba quædam excidisse, locumque legendum esse sic: *καὶ ἦν ἀκ ἀδοξοπέρα τῆς ἐνεκεν ἔ μη εἰδωλολατρηται γενομένης, ἡ ἐνεκεν ἔ μη χρίσαι μαρτυρία.* Vocula *ἐνεκεν* bis repetita librario oscitanti fraudi fuit, effecitque ut verba quæ post prius *ἐνεκεν* sequebantur, omitteret.

Contra *Paulum* Samosatenum, ad Episcopos Antiochiæ A. C. 265. congregatos quibus interesse propter corporis infirmitatem non potuit, Epistola scripta paulo ante mortem. Euseb. VII. 27. Theodorit. II. 8. hæretic. fab. Nicetas lib. 4. thesauri. Niceph. VI. 24. 27.

Ad *Philemonem* Presbyterum Rom. de baptismo Euseb. VII. 7.

Ad *Romanos* *διακονική* de officio Diaconi per Hippolytum missa. Euseb. VI. 46. Altera de pace, & tertia de pœnitentia. Alia itidem ad Confessores Romæ constitutos qui Novatiano adhuc favebant: & binæ aliæ ad eosdem, Ecclesie unitati redditos. Euseb. ibid.

Ad *Sixtum* Papam, Stephani successorem de baptismo Epistolæ tres. Euseb. VII. 5. 6. & 9.

Epistola de Sabbato. id. VII. 22.

Ad *Stephanum* Episcopum Rom. de rebaptizatione hæreticorum. Euseb. VII. 4. seq.

Ad *Telesphorum*, adversus Sabellium. Euseb. VII. 26. Athanas. de sententia Dionysii Alex

Libri de pœnitentia ad Cononem Episcopum Hermopolitanum meminit Eusebius VI. 46. & Syncellus p. 375. ubi male *κόλλωνα* legitur, & in editione Catalogi Hieronymiani Lipsiensi cum variorum notis edita, ad *Canonem*.

Libri de tentationibus, ad Euphranorem mentio in Historia Eusebii lib. VII. 26. pro quo nomine apud eundem Hieronymum male *ad Euphran* legitur, ubi Epistola Dionysii ad eum scripta refertur. *Li-*

Libellum de Martyrio ad Origenem, Decii persecutione grassante scriptum, memorat Eusebius VI. 46. Hist. Et ad vivum Origenem scripsisse Dionysium Alex. & post fata eum laudasse, testatur Gobarus apud Photium. Cod. 232.

Ceteri scriptores Græci Christiani seculo tertio, quorum vel omnia vel pleraque scripta intercederunt, memorantur hi:

I. CAJUS S. Irenæi * discipulus, presbyter Romanus, atque inde Episcopus Atheniensis, nam apud Photium Cod. 48. pro ἐθνῶν Ἐπισκοποι legendum videtur Ἀθηνῶν. Scripta ejus tria celebrari in veterum scriptis reperiō, *Parvam Labyrinthum* adversus *Artemonis* & *Theodoti* hæresin, quem librum *Origeni* quidam perperam tribuerunt teste Photio & Theodorito II. 5. hæretic. fabular. Vide Euseb. V. 28. & Niceph. IV. 21. Jo. Pearsonii Opera postuma p. 148.

Διάλογον sive Διάλεξιν contra *Proclum* sive *Procnlum* Montanistam. Eusebius II. 25. III. 31. & VI. 20. Hist. Hieronymus de S. E. c. 59. Photius, Niceph. &c.

Λόγον περὶ τῆς Ἐκκλησίας, quem alii Flavio Josepho, Justino Martyri alii, alii Irenæo adscripserunt ut Photius testatur. De eodem argumento scripserat etiam Hippolytus, cujus libri forte pars adhuc superest, ut supra dixi, nisi fragmentum illud sit ex libro quem περὶ τῆς Ἐκκλησίας scripsisse se in calce Labyrinthi Cajus testatus est. In eodem Cajus, ut ex Photio constat, de CHRISTO ut DEO vero, & inenarrabili ejus generatione, Catholico more disseruit, unde cum inter vindices ante Nicænos fidei Nicænz non immerito refert Georgius Bullus p. 159. seq. & Gardinerus pag. 149. Hypotyposeos fidei Catholicæ circa SS. Trinitatem.

LI 2

2. ALE-

* In calce Epistolæ Smyrnenſium de S. Polycarpi martyrio: τὰντα μετεγράψατο μὲν Γαλῶς ἐκ τῶν Ἐιρηναίου μαθητῶν τῷ Πολυκάρπῳ, ὃς καὶ συνεπολιτεύσατο τῷ Ἐιρηναίῳ. Ἐγὼ δὲ Σωκράτης ἐν Κορίνθῳ ἐκ τῶν Γαίῳ ἀντιγράφων ἔγραψα. Hinc Cajum domo Corinthium fuisse & cum Irenæo Romam profectum suspicatur Stephanus le Moyne ad *Varia sacra* p. 937. Idem Mediolanensium fuisse Episcopum conſicit p. 944. Sane diversus fuit à Cajo qui Romæ Episcopatum tenuit ab A. C. 283. ad 296. Cæterum à Josepho Medo in clavi Apocalyptica perperam Cajum nostrum hæreseos Alogorum postulari notavit D. Ittigius diss. de hæresiarchis p. 268.

2. ALEXANDER Episcopus Cappadociæ atque inde in Episcopatu Hierosolymitano S. Narcisso 116. annorum seni succenturiatus, Martyrium obiit Cæsareæ, imperante Decio. Vide Eusebium VI. 11. Socratem VII. 36. Martyrologia & Acta Sanctor. 18. Martii, Menologia 15. Maji. Hieronymus c. 62. de S. E. has ejus Epistolas memorat, plures etiam ab eo scriptas testatus:

Ad Antinoitas ex Eusebii VI. 11. ubi verba ἐν ἰδίᾳς Ἐπιστολαῖς capienda sunt de unica Epistola.

Ad Antiochenam Ecclesiam, quam in vinculis scripsit, & per Clementem Alex. misit Antiochenisibus gratulatus de novo Episcopo suo Asclepiade. Euseb. ibid.

Ad Origenem ex Eusebii VI. 14.

Pro Origene contra Demetrium Alexandria Episcopum, ex Eusebii VI. 19. p. 222. Ex Bibliotheca quam in Ælia civitate condidit hic Alexander, egregie profecisse se idem scribit VI. 20.

3. Sextus * JULIUS AFRICANUS Syrus ex Emaunte sub Antonino Helagabolo & Alex. Severo clarus, de cuius *Cestorum* libris, quorum fragmenta quædam Græce edita sunt, dixi lib. III. c. 24. Illa latine veterè cepit *Julianus Puchardus*, non ita pridem A. 1705. Parisiis denatus, sed non perfecit, neque interpretationem suam edere voluit, quod existimaret quædam in illis obvia rectius vulgo ignorari. *Zacharia Lundis* Commentarium MS. in Africani cestos servari accepi Hafniæ à Clarissimo Wolfio Regiæ Bibl. custode. In illis fragmentis c. 29. auctor testatur vidisse se Bardesaneum Parthum, quem diversum mihi esse persvadeo à Bardesane scriptore. Nam & huic minus convenit illa jaculando pingendi sagittarumque ictibus formam ejus quem vellet pulchre describendi ** sollertia, quam in suo Africanus prædicat, & hic Parthus fuit, alter Babylonius: Denique qui sub Antonino vixisse scriptorem docent Porphyrius & Eusebius, si Elagabolum & non Marcum Philosophum intellexissent, perinde ut Hieronymus c. 63. ubi de Africano differit, nota quædam addita Antonini nomen distinxissent.

Præ-

* Sextum unus vocat Suidas.

** Quod ζωγραφῆσαι βέλεον vocat Africanus, apud Philostratum lib. 2. de vita Apollonii c. 28. p. 81. dicitur ζωγραφῆσαι βέλεον Magisque admirandum hoc quam quod in veteri Inscriptione apud Gruterum p. DLXII. de Sorano Batavo: *emissumque avens dum pendet in aere selamo ac redit, ex alia fixi fregique sagitta.* Vel quod de Domitiano Suetonius c. 19. *in præri procul stantis præbensque pro scopo dispersam de extra manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalia digitorum innocue evaderent.*

Præcipuum Africani opus fuit *Chronographia*, Annorum 5623. five libri V. de temporibus, ab O. be condito usque ad A. C. 221. Olymp. 250. r. Grato & Seleuco Coss. Ex illo licet hodie deperdito multa Eusebius in suo Chronico & Syncellus, Jo. Malala, Theophanes, Cedrenus alii- que Chronologi, atque in his auctor Chronici Paschalis quod Alexandrinum vulgo vocant, tum latino barbarus scriptor excerptorum utilis- simorum ex Eusebio, Africano & aliis, quæ Scaliger edidit ad calcem Chronici Hieronymiani p. 58 sq. At enim liber *de divisionibus & genera- tionibus gentium*, Canisio T. 2. Antiqu. Lect. p. 579. atque emendatius à Labbeo T. 1. Bibl. nov. MSS. p. 298. editus latine, quem Julii Africani esse suspicati sunt Vossius III. de Hist. lat. part. 4. c. 3. p. 756. & Sandius ad Vossium p. 279. seq. potius referendus est ad *Hippolytam* Portuensem Africani æqualem, de quo supra in Hippolyto dicere me memini, Quamquam Africani etiam Chronicon fuere qui latine interpretati sunt, & fortasse ut Dodwellus diff. de successione Pontificum p. 98. ex anti- quo MS. latino Chronici Eusebiani Codice Mertonensi colligit, ante- quam Eusebii Chronicon verteret Hieronymus. Illi interpretes vel etiam librarii aut qui describendum sibi Africani opus curaverunt, diversis deinde temporibus ad suam cujusque quæ vixit ætatem continuarunt seriem Consulium, aliaque pro suo quisque captu addiderunt vel omi- serunt interpolarunt. Cestus Africani cum Chronologia confundit Petavius XII. 40. de doctrina temporum, quod ipse retractat VIII. 2. ad Uranolog. Africanum ἐν ταῖς χρονολογίαις laudat etiam Maximus ad Dionysii pseudo Arcopagitz Epistolam IV. Alia veterum loca Africa- num laudantia, quoniam à viris doctis Scaligero & Valesio ad Euseb. Al- latio ad Eustathium Antiochen. p. 5. seq. Labbeo, Tillemontio, Ca- veo & Westenio *** allata sunt, omitto.

Ex eodem Africani opere petita videtur quam MS. in Bibl. Vindobonensi existare testatur Lambecius T. 5. p. 297. ἀγγήσις Ἐφέ- κανη περὶ τῶν ἐν Περσίδι γενομένων ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἕως κυρίου καὶ Σω- τήρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. Incipit: Ἐκ Περσίδος ἐγνώθη ἀπ' ἀρχῆς ὁ χρι- στός. εἶδεν γὰρ λαοθάνας τὰς ἐν αὐτῇ νομομαθείς ἅπαντα φιλοπῶντας. Ὅσα γὰρ κ. τ. λ. Vide & Africani fragmenta apud Lambecium lib. I. p. 141. & lib. III. p. 39.

Etiam *Acta Martyrii Symphorose* filiorumque ejus sub Hadriano passorum in MSS. Codicibus Julio Africano tribuuntur, & sub ejus nomi- ne latine à Mombrizio Mediolanensi Tomo 2. Act. sanctor. & in postrema

*** Westlen. notis in Epist. ad Origenem de Susanna p. 148. seq.

Surii editione ad 18. Julii edita sunt. Vide Baron. ad Martyrolog. Rom. 18. Jul. *Et quidem fieri potuit*, inquit Theodoricus Ruinartus qui iterum recudi curavit in Actis selectis Martyrum p. 17. *ut in Africani libri de Chronographia inserta fuerint.* Sed in temporibus à CHRISTO nato longe breviorum quam in antecedentibus ætatibus fuisse testatur Photius Cod. 34. itaque si verum est Eusebii, quod in iisdem Actis additur testimonium, quod Africanus acta Martyrum quotquot Romæ & per Italiam passerant, literis consignaverit, in alio hoc opere quam in Chronographia fecerit.

Denique Hebed Jesu in Catalogo librorum Chaldæorum num. 15. affirmat extare *B. Africani, Episcopi Emaus commentarios Novi Test. & Chronicon.* Sane Origenes p. 244. Epistolæ de Susanna Africanum laudat ut *πλάσ Διὰ τριβὰς ἔχοντα ἐν ταῖς ἐξήκονσι καὶ μελέτης τῆς γραφῆς.* Et Julius quidam subinde in Catenis allegatur, & in Catena Corderiana in Johannem vocatur Julius Episcopus. Laudatur & Julii commentarius in Johannem à Mose Barcepha Syro de paradiso. Confer Pauli Colomesii de scriptoribus Ecclesiasticis paralipomena.

De Epistola ad Origenem scripta de Susanna Historia & Origenis ad Africanum responsione quæ Græce & latine extat, dictum est abunde supra in Origene. Meminere illius Euseb. VI. 31. Hist. Hieron. in Catalogo c. 63. Photius Cod. 34. Nicephorus V. 21. & Svidas in *Ἀφρικανὸς & Σωσίμα.*

Ex Epistola ad Arifidem, quæ Matthæi & Lucæ narrationes de genealogia CHRISTI inter se conciliantur, profert nonnulla Eusebius lib. 1. Hist. c. 7. atque ex illo Nicephorus lib. 1. c. 11. seq. & Catena MS. in Lucam apud Lambecium III. p. 62. Licet traditionem ab Africano in illa Epistola laudatam pro suspecta habet Dodvvelus p. 38. ad Irenæum. Laudat illam Epistolam Eusebius iterum VI. 31. ac præter Hieronymum, Photiumque ac Nicephorum V. 21. Augustinus II. 7. retractationum.

Africanum de bellico apparatu MS. de quo Casaubonus ad Svetonii Cæsarem c. 31. & Salmasius Epist. 123. ad Isaacum Vossium, intellige partem Cæstorum Africanum tum adhuc ineditam, sed non ita pridem Græce Parisiis vulgatam. Eodem refer quod scribit Gassendus ad A. 1622. Peirescium obtinuisse tum ex Vaticana tum ex Ambrosiana Mediolanensi exemplum quædam Africanum aliorumque Tacticum in gratiam Lud. Machalti viri strenui, authorumque militarium & Mathematicorum studiosi. Et quod librum septi-

septimum Cestorum, qui est de re militari, habuisse MS. traditur Holstenius apud Morhofium lib. 1. Polyhistoris p. 69. Ex cestis etiam petita sunt quæ sub Africani nomine in Geoponicis & Hippiatricis Græcis leguntur, ac fortasse nostrum respexit Fulgentius III. 7. Mythologicon, ubi Afritanum iatrosophistam laudat. Certe in Cestis *ἰατρικὰς & φυσικὰς δυνάμεις* atque *ἰάσεις* contineri jam olim Eusebius in Chron. & Svidas in *Ἀφρικανὸς* notarunt. Inter edita cestorum capita est etiam illud 57. *περὶ κρυφίας Ἐπιστολῶν εἰσπομπῆς* quod laudat Is. Vossius ad Iustini II. 10. quem vide etiam ad Catullum pag. 30. ubi de Africano quædam erudite observat, & inter alia affirmat *ἑρατηρικῶν* quæ supersunt fragmenta constituisse sextum ac septimum Cestorum librum.

Quæ Jo. Trithemius ab Africano scripta refert *de S. Trinitate, de circumfione, de Attalo, de Pascha, de Sabbato*, nullus veterum quod quidem sciam commemorat.

Commentum absurdum de *Abdia* Babylonici libris ex Hebraico per *Eutropium* nescio quem Græce, atque inde à Julio Africano latine versis, & quæ in *Abdia* ipso lib. VI. c. 20. de *Cratonis* discipuli Apostolorum *libris decem Aëtuum Apostolicorum* per Julium Africanum latine translatis leguntur, rejectum à me videre, si tanti est, licet in Codice Apocrypho Novi Test. parte 2.

Julium nostrum Africanum Cestorum & Chronologiæ scriptorem in duos vel tres præter rem distrahunt viri docti. In longe plures autem Hendreichius in pandectis Brandenburgicis. Fuere tamen à nostro distincti 1) Julius Africanus Orator, quem concitatiorem sed in cura verborum nimium & compositione nonnunquam longiorem & translationibus parum modicum fuisse scribit Quintilianus X. 1. 2) Oratoris nepos Julius Africanus de quo Plinius VII. 6. Epist. 3) Sextus Cæcilius Africanus Jctus, & alter junior Papiniani discipulus, de quibus dixi in Bibl. latina. Illud vero lepidum, quod Africanum Poëtam cæcum Ennio laudatum exsculpit Hendreichius ex Lactantii lib. 1. Institut. divinar. c. 18. cum ibi Lactantius afferat versus Ennii, quibus loquens inducitur Scipio Africanus, jactansque clades generi humano à se illatas his verbis:

Si fas cadendo caelestia scandere cuiquam est,

Mi soli cæli maxima porta patet.

Quibus deinde Lactantius subjungit: *O quantis in tenebris Africane versatus es, vel potius Poëta, (Enni) qui per caedes & sanguinem patere hominibus ascensum in cælum putas.*

4. AM.

4. AMBROSIUS Alexandrinus *primum Marcionites* & deinde ab Origene * correctus, Ecclesia Diaconus & confessionis Dominica gloria insignis fuit. Hujus industria & sumtu & instantia ad hunc insinua Origenes distinxit volumina, (ut libros ad Celsum, & plures in Scripturam sacram commentarios & adhortationem ad martyrium.) Sed & ipse, quippe ut vir nobilis non inelegantis ingenii fuit, sicut ejus ad Origenem Epistolæ indicio sunt. Quid ante mortem Origenis, & in hoc à plerisque reprehenditur, quod vir locuples amici senis & pauperis moriens non recordatus sit. De hoc Ambrosio Martyrologia & Acta Sanctor. 17. Martii. Eusebius VI. 23. Hist. Photius Cod. 121. (ubi quæ de Ambrosio Eusebius scripserat, Hippolyto ** perperam tribuit) Epiphanius LXIV. 3. Svidas in *Ἐπιτομῆς* (ubi ex Cedreno p. 208. locum Epistolæ Origenis de hoc Ambrosio affert) Nicephorus V. 15. &c. Uxorij hujus Ambrosii, *Marcellæ* Origenes inscripsit librum de precatone.

5. TRYPHON Origenis discipulus, cujus librum *de vacca rufa* Numeror. XIX. & *de dichotomematibus* Abrahami Genes. XV. laudat Hieronymus c. 57. Apud V. C. Thomam Galeum fuit MS. *ἰνυχὴ ἔ ἀγίης Τρυφῶν*, hujus an junioris non possum dicere. Videndum aliusne fuerit Diodorus Tryphon, quem iis qui Manetem confutarent accenset Epiphanius ac Photius, & ad quem libros duos contra Manetem misit Archelaus de quo supra.

6. GEMINUS sive GEMINIANUS presbyter Antiochenus, æqualis Origenis laudatur Eusebio in Chronico & inter scriptores Ecclesiasticos refertur ab Hieron. c. 63. qui pauca scripsisse testatus nullius libri nomen sive titulum apposuit.

7. BERYLLUS Bostrenus in Arabia Episcopus, CHRISTUM antequam homo ex Maria nasceretur nullam *** subsistentiam propriam habuisse neque postea aliam quam Patris habere divinitatem inhabitantem docuit, quam ejus sententiam confutavit Origenes & Beryllum ad Ecclesiæ sententiam reduxit. Vide Eusebium VI 33. cujus temporibus scripta Berylli & Origenis adversus eundem & Synodi adversus

* Hieron. c. 56. de Script. Eccles. adde cap. 61. ubi de Hippolyto.

** Confer Stephani le Moyne prolegom. ad Varia sacra.

*** Vide ejusdem le Moyne notas ad Varia sacra p. 233. seq. & 1113. seq. & Novellas Reip. literariæ A. 1700. mense Febuario p. 175 seq. Verba Eusebii quibus Berylli hæresin exprimit sunt: *μη προϋφισταίναι κατ' ἰδίαν ὑσίας περιγραφήν, secundum propriam essentia circumscriptionem non præstitisse*, id est non fuisse ante Mariam, quæ postea ipsissima Photini ac Socini hæresis fuit. Nicephorus V. 22. ex ejusdem Berylli sententia: *μη τινα ὑπόστασιν ὑσίας ἰδίαν κεντῆσαι.*

versus illum congregata monumenta adhuc exstabant. Dialogum Origenis & Berylli in quo hæresis ejus arguebatur, & Berylli Epistolam in quibus Origeni gratias agit, memorat Hieronymus c. 60. de S. E. Confer Eusebium VI. 20. ubi testatur Beryllum reliquisse Διαφορές Φιλοκαλίας, συν' Επιστολαῖς καὶ συγγραμμάσι, quæ verba Valesius interpretatur, quod præter Epistolas & lucubrations varia quoque elegantia ingenii monumenta reliquerit, atque in notis monet se per Φιλοκαλίας intelligere non electa & floridorum libros qualis exstat Origenis Philocalia, sed Hymnos & poëmata. Verum Nicephorus V. 15. Hist. Eusebii verba sic accipit, ut in ipsis illis Epistolis ac συγγραμμάσι Φιλοκαλίας illas quærendas esse innuat, dum scribit Beryllum Φιλοκαλίας συν' συγγραμμάσι post se reliquisse.

8. NEPOS Episcopus Ægypti composuerat *Psalmos* sive Hymnos sacros quibus multos ex fratribus sive Christianis suæ ætatis vehementer delectatos scribit Dionysius Alex. apud Eusebium VII. 24. testatus se ipsum ideo & propter fidem ac diligentiam & studium Scripturarum probare eum atque diligere. 'Εν ἄλλοις μὲν πολλοῖς ἀποδέχομαι καὶ ἀγαπῶ Νέπωτα, τῆς τε πίστεως καὶ τῆς Φιλοπονίας καὶ τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς Διατριβῆς, καὶ τῆς πολλῆς Ψαλμοδίας, ἣ μέχρι νῦν πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν ἐνθουμάτι. Solum hoc in Nepote improbat Dionysius, quod libris duobus quibus titulum fecerat ἔλεγχον ἀλληγορισῶν promissiones divinas in sacris literis & Johannis Apocalypsi factas non allegorice sed ad literam, de millenario annorum in his terris per delicias corporales transigendo explicaverat. Hanc ejus sententiam confutavit Dionysius ἐν πῖς πρὸς ἐπαγγελίων, nihilominus illo ipso in opere non dubitat fratrem adhuc appellare Nepotem. ἀναγκαῖον καὶ ἡμᾶς οἰς πρὸς παρόντα τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Διαλεχθῆναι Νέπωτα. Duorum librorum Dionysii adversus Nepotem meminit etiam Hieronymus c. 69. ut Nicephorus VI. 21. cæterosque juniores omittam. Nec dubium est à pseudo-Gelasio illum ἔλεγχον ἀλληγορισῶν proscribi, ubi librum Nepotis in decreto de Apocryphis memorat, per Apocrypha non modo intelligens scripta supposita & commentitia, sed etiam ea quorum nulla debet esse propter errores auctoritas in Ecclesia. Alius fuit Nepos Episcopus Hierosolymitanus post Cyrillum. Niceph. XIV. 30.

9. CORNELIUS Episcopus ab A. C. 251. Romanus, atque non diu post in Galli Imp. persecutione propter CHRISTUM
Mm exul

exul & mox 18. Cal. Octobr. A. C. 253. * Martyrjo coronatus, scripserat Græce Epistolas complures, è quibus duæ quæ solæ supersunt latine ad Cyprianum atque inter ** Cyprianicas leguntur, à Cypriano videntur è Græco translatae esse. Octo Epistolæ Cypriani quas adhuc Cornelium scriptas Hieronymus c. 66. testatur, omnes ad huc supersunt. Eusebius VI. 43. memorat ejus Cornelii literas ad Fabium (Flavianum plerique alii Episcopum illum Antiochenum appellant) una *δηλώσας τὰ περὶ τῆς Ῥωμαίων σωῶσθαι καὶ τὰ δεῖκναι πᾶσι τοῖς καὶ τῷ Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικῆν καὶ τὰς αὐτοῦ χάρας.* Alteras *περὶ τῶν καὶ τῷ Σύνοδον Ἰερουσαλῆμ & tertias περὶ τῶν καὶ Νουάτων † παραλείπειν*, ex qua postrema Epistola Eusebius loco illo insignia fragmenta servavit. Quod Hieronymus Epistolam quartam quoque Cornelii ad Flavianum memorat *valde prolixam, & Novatiana hæreseos causas & anathema continentem*, inde factum puro, quod pro diversa à jam memoratis Epistola præter rem habuit illam, cujus fragmenta apud Eusebium leguntur.

10. DIO.

* Vide Schelstratenum Antiqu. Eccles. T. 1. p. 197. 409.

** edit. Fellianæ 49. 50. Pamel. & Rigalt. 46. 48. Erasmi. & Manut. lib. 3. Epist. 11. & 12.

† *Νουατιανὸν* videtur scripsisse Eusebius, uti legit etiam Hieron. Fuit certe Novatianus presbyter ille Romanus, adversus quem celebrata Synodus Romana A. C. 251. Novatus nomen est Carthaginensis presbyteri, cujus & ipse in illo schismate fuit partes. Vide Beveregii notas ad Synodicum magnum p. 69. seq. Pearsonii Annales Cyprianicos, Tillemontium &c. De Novatiani qui latine scripsit monumentis dicere non est hujus loci, neque habeo quæ addam virorum doctorum de illo observatis, nisi quod librum illius de Trinitate nuper admodum tanquam eximium præ ceteris Antiquitatis monumentum nova editione Anglis suis commendavit Arianismi confessor Wilhelmus Whiston, in Volumine quod inscripsit sermonibus et essay upon several subjects, Lond. 1709. 8. Quamquam Novatianum Catholicis de CHRISTO dogmatis assertorem fuisse, ex hoc ipso libro licet à Macedoniis olim etiam velut in patrocinium erroris sui laudato, probant Stephanus le Moyne notis ad varia sacra p. 229. seq. Georgius Calixtus §. 50. de Mystero SS. Trin. è Veteri Test. Gregorius Bullus in defensione fidei Nicænæ p. 225. Samuel Gardinerus in Hypotypōsi doctrinæ Patrum ante Nicænor. de SS. Trinitate p. 165. seq. Natalis Alex. diss. 1X. Sec. 2. artic. 4. & Petavius de DEO p. 82. lib. 1. c. 11 §. 10. licet lib. 1. de Trinitate c. 5. §. 5. non diffusetur parum accurate de Mystero illo locutum auctorem illius libri, quem Novatianum esse ibi & p. 81. & de angelis p. 91. negat, eo præcipue argumento ductus quod c. 13. hæreseos Sabellianæ circa A. C. 255. exortæ meminit. Sed ex hoc tantum sequitur, post schisma librum hunc à Novatiano fuisse compositum. A sectatoribus ejus jaebantur *ἰπομνηματὰ* de martyrio sive Confessione Novatiani sub Decio & Valeriano, quæ falsitatis arguit Evlogius apud Photium Cod. 182. Confer Jo. Felli notas ad Cypriani Epistolam LXI.

10. DIONYSIUS Romanus Episcopus ab 24. Jul. A. C. 259. ad 26. Dec. A. 269. de cujus scriptis nihil constat nisi quod Athanasius de Synodis Arimin. T. 1. p. 918. meminuit Synodi ab illo congregatæ, litterarumque ad Dionysium Alex. scriprarum super eo, quod hic Alexandrinus CHRISTUM ποιημα dixisset & Patri ομοῦσιον negasset, quam criminationem ille à se averit in libello ἐλέγχος καὶ ἀπολογία, & in alia Epistola, cujus pars ibidem ab Athanasio affertur, & libro de decretis Synodi Nicænæ T. 1. p. 274. ubi deinde pag. 275. subjungit locum Dionysii Episcopi Romani καὶ τῶν πρὸς βασιλείας Φρονητῶν.

11. EUSEBIUS ex Alexandrinæ Ecclesiæ Diacono * Episcopus Laodicensis, Dionysii Alexandrini, de quo supra, æqualis, diversus sane ab Eusebio Alexandrino cujus Homilias XVIII. in Bibl. Cryptæ serratæ repertas habuit & ex illis fragmenta attulit Turrianus in defensione Epistolarum Pontificum, cujus fragmenta occurrere etiam in Jo. Damasceni parallelis, notatum Colomesio in paralipom. de scriptoribus Ecclesiasticis. Habuit & nonnullas Holstenius teste Lambecio lib. 1. de Bibl. Vindob. p. 112. & Allatius de Simeorum scriptis: exstantque in Galliæ, Italiæ, Germaniæ & Angliæ Bibliothecis, quarum tituli apud Caveum in diss. de dubiis scriptoribus videantur. Cæterum homiliarum istarum Allatio, Turriano, Holstenio yllarum auctorem non fuisse veterem illum Eusebium Alexandrinum tertii scriptorem sæculi, patet vel inde quod hic nunquam fuit Alexandrinus Episcopus, at enim in Codice Cæsareo in quo Oratio περὶ μνήμης ἀγίων de commemoratione Sanctorum exstat, diserte illa adscribitur Eusebio Episcopo Alexandrino, ut testatur Lambecius lib. V. p. 24. qv̄i p. 22. etiam Eusebii Episcopi Alexandrini λόγον περὶ νηστείας de jejunio memorat. Illa περὶ μνήμης ἀγίων eadem est quam habuit Turrianus, & Holstenius edere voluit, & quam sub Eusebii Episcopi nomine pridem latine ex Caroli Fabiani Interpretatione vulgavit Thomas Galletus, unde infera est Supplemento Bibl. Patrum edit. Morell. 1639. T. 1. p. 826. & Bibliothecæ Patrum Lugd. T. 27. p. 479. Ac quoniam inter Alexandriæ Egypti Episcopos sive Patriarchas nullus occurrit Eusebius, veritati consentaneum videtur quod scripsit Turrianus, auctorem harum homiliarum fuisse Episcopum alicuius cujusdam Alexandriæ in Asia, vixisseque quarto sæculo, si fuerit hic μέγας ille Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας

Mm 2

* Vide Eusebii Hist. VII. c. 11. p. 261. & c. 32. p. 285.

Opus ad quem Macarius scripserat quæstiones suas quarum fragmentum in MS'tis Anonymi locis communibus Asceticis de quibus Lambecius lib. V. p. 154. seq. Nescio quem *librum doctrinarum sacrarum* Eusebii Alexandrini Laodiceæ Episcopi inter libros aliquot Arabice & Syriace scriptos, qui tempore Gregorii XI. dicuntur sub terram defossi, & postea oblatis sunt venales Episcopo Herbipolensi, memorat Posssevinus in Apparatu S. Omitto Eusebium Alexandrinum Rhetorem de quo Eunapius in Prozetio p. 125.

12. MAGNETES *pervetustus auctor ante mille & trecentos annos Evangelica Apologia libros Grace scripsit ad Theostenem adversus Gentiles Evangelii calumniatores.* Hæc Posssevinus in Apparatu S. *Fragmenta aliquot*, (Colomesii hæc observatio est in paralipomenis de S. E.) *ex Bibliotheca D. Marci Veneta in scriptis suis offert Codicem ille MSS. bellus Franciscus Turrianus, sed imprimis in Apologia pro Epistola Pontificum. Unum etiam observasse mihi videor in Posssevini Moscovia* (qui perinde ut Coccius à Turriano petiisse videtur.) *Auctorem hunc laudant Græci in responsionibus ad Cardinalem de Guise.* Clariss. Cayco hic *Magnes* videtur esse Hierosolymitanus Presbyter quem Germanus Patriarcha CPol. in dogmatico MS. ad Anthimum testatur interfuisse Concilio Antiocheno adversus Paulum Samosatenum A. C. 265. Utinam hos libros aliquis bono Ecclesiæ in lucem proferat, sive Magnetem illum Hierosolymitanum presbyterum sive Macarium Magnetem auctorem habeant, cujus fragmenta exstant in Nicephori CPol. antirrheticis MSS.

13. DEMETRIUS quem inter testes pro defendendo Origene laudavit auctor Anonymus apud Photium Cod. 117. una cum Dionysio Alex. Clemente, aliisque, fuit Episcopus Alexandrinus ex Origene historia notissimus, de cujus scriptis nihil alioqui mihi compertum.

14. THEOGNOSTUS Alexandrinus Origene discipulus & post illum Catecheseon in schola Alexandrina Magister atque *ἐξηγητὴς* Athanasio laudatus, & Photio Cod. CVI. qui ejus *septem libros Hypotyposeon* recenset. Vide Athanasium de decretis Synodi Nicænz T. 1. p. 274. & in illud quicunque dixerit verbum p. 755. Henr. Dodwellum ad fragmentum Philippi Sidetæ p. 511. & quæ pro vindicanda Theognosti doctrina disputat Georgius Bullus in defensione fidei Nicænz p. 227. seq.

15. ANA-

15. ANATOLIUS Alexandrinus in Episcopatu Laodicensi Eusebii, de quo jam memoravi, successor. De illius scriptis vide, si placet quæ dicta à me sunt libro III. cap. 11. ubi & fragmenta quædam sub illius nomine edidi, & lib. IV. p. 19. Nunc juvat tantum notare quod ipse apud Euseb. VII. 32. p. 287. mentionem facit Judæorum scriptorum ut Philonis, Josephi, & Musæi, atq; antiquiorum *Agathobuli* & *Aristobuli* Paneadensis unius ex illis qui in gratiam Ptolemæi Philadelphii libros Legis Græce interpretati sunt. Deinde ab hoc Anatolio diversum esse 1) Anatolium Ethnicum Jamblichi Magistrum, cui Porphyrius quæstiones Homericas inscripsit, tum 2) Anatolium Berytium Ictum, de quo Eunapius in Proæresio, & ad quem Libanii exstant Epistolæ, 3) Anatolium qui in Geoponicis frequenter allegatur & in Hippiatricis, & cui fragmentum de Antipathiis & Sympathiis lib. IV. c. 29. supra à me vulgatum tribuit V. C. D. Jo. Rendtorfius. Nec minus 4) Anatolium Cyprianum qui interfuit Synodo Chalcedonensi & cujus nonnulla leguntur in Græcorum Octoecho. 5) Anatolium ad quem directa est Hieronymo tributa præfatio quæ Victorini Commentario in Apocalypsin præmittitur. 6) Anatolium Episcopum Lerinensem circa A. 484. de quo Vicentius Barralis, p. 369. seq. 7) Anatolium Timothei Eluri Patriarchæ Alex. fratrem &c.

16. PIERIUS presb. & Catecheta Alexandrinus, fuit Præceptor Pamphili Martyris, ut Photius testatur, Martyr & ipse cum fratre suo Isidoro, unde Martyrologia eum colunt 4. Nov. Inter Criticos sacros & emendatores textus Græci Novi Testamenti laudatur à Richardo Simone præf. ad lib. 1. Hist. Crit. N. T. Is ob alias etiam causas Origenes junior dictus est, de quo vide Dödervellum ad fragmentum Philippi Sidedæ p. 508. seq. De scriptis hujus Pierii Photio Cod. 119. & Hieronymo Epist. 52. laudatis nihil habeo quod addam præstantissimi Cavei industriæ. Doctrinæ puritatem asserit Georgius Bullus in defensione fidei Nicænæ p. 262.

17. De PAMPHILI presb. Cæsareensis ac Martyris vita tres libros scripserat *Eusebius* summus ejus amicus, à quo & Pamphili nomen adscivit. Illos memorat Eusebius ipse lib. 6. cap. 32. & lib. 7. Hist. c. 32. p. 288. & de martyribus Palæstinæ p. 336. atque intercidisse multi mecum dolebunt. Fragmentum de Martyrio Pamphili quod A. C. 309. sub Maximino alacriter subiit, ex tertio ut putat illius

operis deperditi Eusebiani libro servatum Græce è MS. Mediceo, cum latina versione exhibet Papebrochius in Actis Sanctorum Calendis Junii p. 64-70. Sed & quæ ex Metaphraste de Pamphilo Surius vulgaverat, ex illis Eusebii libris maximam partem petita esse viri docti sibi pervaserunt. De Bibliotheca & *Ματρίβη* sive schola quam Cæsareæ Palæstinæ instituit de Codicibus scriptorum sacrorum Græcæ interpretationis quos cum Eusebio emendavit, deq; aliis præclaris monumentis quæ sua manu descripta reliquit, quemadmodum etiam de aliis rebus ad hunc Martyrem pertinentibus accurate ac diligenter differuit Tillemontius Tomo V. memor Hist. Eccles. parte 3. Scripta ipse reliquit nulla, præter quasdam *Epistolas & Apologiam pro Origene* quam cum Eusebio composuit, à quo etiam post Pamphili mortem additus est liber sextus. *Primus* liber ex Rufini versione inter Origenis & Hieronymi Opera sæpius prodit. Cæteri exceptis quæ Photius Cod. 118. servavit fragmentis perierunt. Perierunt etiam Pamphili Epistolæ. S. Hieronymum qui Pamphili nullas in illa Apologia partes fuisse contentidit, multis refellit in notis ad memorias suas laudatus Tillemontius pag. 358. seq.

§. LUCIANUS Antiochenus presbyter, de quo ut de aliis hujus nominis dixi lib. IV. c. 16. neque in præfenti habeo quæ adjungam; nisi quod Stephanus le Moyné notis ad Varia sacra p. 541. ex Hieronymo observat *editionis LXX interpretum à Luciano recensita* de qua lib. 3. c. 13. §. 14. dictum est, usum obtinuisse olim per totam fere Asiam minorem ab Antiochia Thraciam & Byzantium usque, idque probat è Lactantio Nicomediensi: Clarissimus vero Græbius uti Epistolâ ad Joh. Millium non dubitat in *editione Græcorum Bibliorum*, Romana hodie legi librum Judicum ex interpolatione *Hesychii* Alexandrini, sic in prolegomenis ad T. 3. Biblior. Græcorum Oxoniæ à scilicet editorum cap. 1. §. 7. seq. confirmat librum Jobi in Codice MS. Alexandrino ex Luciani recensione extare. Video etiam Jacobo Duponto præf. ad Psalmos felicissime Carmine Græco à se expressos verisimile visum quod in MS. Vaticano editio Luciani exhibeatur. Et Is. Vossius præf. ad appendicem de LXX. Interpretibus scripsit Lucianæ editionis quæ in multis etiam existet Orientis Ecclesiis, exemplar habere Regiam Christianam, à quâ illud se impetraturum speret. De eadem videnda Athanasii synopsis Scripturæ, auctarium Theodōriti p. 6. & Euthymius præf. in Psalmos p. 193. Svidas in *Λυκιανός*. Ex recentioribus

rioribus Hottingerus pag. 230. fasciculi, & Jo. Morinus Exerc. Bibl. pag. 218. 221. Ex Epistola ad Antiochenos, fragmentum servavit auctor Chronici Alex. p. 648. Præterea brevis fidei formula quæ incipit *πιστοι οὐν ἀκολουθῶς τῆ Ἐυαγγελικῆ καὶ ἀποστολικῆ παραδόσει* exstat apud Athanasium de synodis Ariminensi & Seleuciensi T. 1. p. 892. & Sozocratem II. 10. quam Synodi Antiochenæ A. C. 341. Patres, Luciani esse affirmarunt apud Sozomenum III. 5. *Feruntur*, inquit Hieron. c. 77. Luciani *de fide libelli, & breves ad nonnullos Epistola. Apologiam* ad præsidem ante Martyrium A. C. 311. Nicomediæ dictam, cujus meminit Eusebius IX. 6. Rufinus in latina sua versione ex Actis ut videtur Martyrii ejus, quæ ad Johannem presb. Nicomediensem referunt, excerptam exhibet. Non Capite truncatum sed alio mortis genere extinctum contendit Combesius ad S. Maximum T. 2. p. 718. Ab Eusebio dicitur *αὐτὸ πᾶντα ἀεὶς, βίω τε ὀγκρατῆς καὶ πῖς ἱεροῖς μαθήμασι συγκροτημῆς*. Et à Sozomeno *πῖτε ἀλλὰ εὐδοκίμωνται καὶ πῖς ἱεροῖς μαθήμασι εὐδοκίμωνται*. Plura de illo Martyrologiorum scriptores, Surius ac Bollandus 7. Januar. & Ruinartus in actis selectis p. 559. seq. Arianæ hæresi præfuisse multi arguunt, aliis cum Baronio eum vel excusantibus vel defendentibus. Vide Tillemontium Tom. IV. memor. part. 3. & Valesium ad Theodoritum p. 26.

19. HESYCHIUS Ægyptius Episcopus patria ut videtur Alexandrinus iisdem quibus Lucianus temporibus *Græcam versionem librorum sacrorum recensere* aggressus, quam ejus *εὐδοσίῳ* ab Ægypti & vicinarum regionum Ecclesiis receptam Hieronymus testatur, iisdem quibus Lucianus temporibus Martyrium subiit. Eundem suspicor primum esse auctorem *Glossarii* Græci Biblicas voces tam diligenter explicantis quod sub Hesyhii Alexandrini nomine habemus. Vide si placet quæ dixi lib. IV. c. 35. §. 4.

20. PHILEAS Episcopus Thmuitanus & Martyr librum de Martyrum laude composuit teste Hieron. c. 72. illum nimirum ex quo fragmenta servavit Eusebius VIII. 10. Hist.

De Hæreticorum tertii sæculi scriptis ut nonnulla etiam subjungam, PAULUS Samosatenus Episcopus ab A. C. 260. Antiochenus & propter hæresin deinde A. C. 270. ab Episcopis quos semel iterumque simula-

simulationibus suis * eluserat, depositus, diligenterq; distingvendus
 tom ab altero Paulo Antiocheno ejusdem fere ætatis, de quo Eusebius
 VI. 2. Hist. p. 203. & à Paulo Paulicianorum auctore, qui Manichæo-
 rum hæresin Sæculo VII. instauravit. Hujus vero, de quo jam di-
 cere institui, sectatores dicti sunt Paulianistæ, & Samosatensiani. In
 Epistola Synodica ** apud Eusebium VII. 30. describitur Paulus iste
 ut valde superbus & arrogans, & qui concionanti sibi applaudi dili-
 genter & oraria concuti *** volebat: Ibidem traditur Hymnos
 CHRISTO cani solitos abrogasse *ως δὴ νεωτέρως καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν
 συγγραμμάτων*, at instituisse mulieres qui festo Paschatis die hymnos in
 ipsius Pauli laudem in Ecclesia canerent, *εις αὐτὸν δὲ ἐν μέσῃ τῇ Ἐκκλη-
 σίᾳ τῇ μεγάλῃ τῆ Πάσχα ἡμέρα ψαλμωδοῦν τὸ ᾄσμα κἀναζῶν, ὡς καὶ αἰεὶ σὺν
 αὐτοῖς φέρειεν.* Pauli decem quaestiones sive propositiones cum Dionysii
 Alexandrini responsione & confutatione editas esse dixi supra p. 263.
 Sed Epistola quam sibi à Paulo scriptam Dionysius memorat, una cum
 aliis ejus scriptis intercidit, & jam Athanasius negat Epistolam Pauli ad
 Episcopos Antiochiæ congregatos se potuisse consequi, de Synodis Ari-
 min. p. 915. & 922. T. I. edit. Lips.

SCYTHIANUS Saracenus † Manichæi anteambulo, disci-
 scipulum habuit TEREBINTHUM, qui alio nomine deinde
 BUD-

* Vide Eusebium VII. 28. sq. Hist. & Theodorit. II. 9. hæretic. fab. In Synodo A. 370. con-
 victus est ab MALCHIONE Presbytero, qui antea Rhetorum Scholæ apud
 Antiochenes præfuerat, ut narrat idem Eusebius VII. 29. Ex disp. Malchionis
 quædam affert Leontius lib. 1. contra Nestor. Confer è recentibus imprimis Tille-
 montium Tomo IV. memor. parte 2.

** Fragmentam illius Epistolæ ab Eusebio prætermisum exhibet Baluzius in nova collect.
 Concilior. pag. 22. A Malchione scriptam tradit Hieronymus c. 71. De Malchione
 hoc Menologia 28. Octobr.

*** De illo more consules Casaubonum ad Vopisci Aurelianum c. 48. Matthæum Larro-
 gvanum lib. 1. Adversarior. factorum c. 37. & Jo. Baptistam Ferrarium de veterum
 acclamationibus & plausu lib. 2. cap. 7. & 8.

† Hunc Scythianum Manetis adhuc ætate vixisse non dubito, licet ætate ac senio cum
 præcessit. Neque obstat quod Apostolorum temporibus propiorem faciunt veteres
 quidam, aut cum Manete confundunt. Certe ex Manetis Epistola ad Scythianum
 fragmentum à me infra asseretur. Nec assentior Pearsonio qui p. 116. ad Symbo-
 lum Zaranem Scythiano juriorem facit, & Manichæorum familiæ inserit. Quin
 imo fuit Zaranes antiquus legislator Persarum ac Magus Pythagora antiquior,
 alijs Zarades vel Zaratus. Vide Tollii iter Italicum p. 135.

BUDDAM † se vocavit, scripsitque ei (hoc est ab eo dictatos) quatuor libros, unum *Mysteriorum*, alium *Capitularum*, tertium *Evangelium* & novissimum omnium *thesaurum*, ut legas in Actis Archelai cum Manete p. 96. quæ & ipsa inscribuntur *thesaurus verus* veluti quæ falso illi opponantur. Eorundem quatuor librorum mentio apud Cyrillum Hierosol. Catechesi VI. p. 57. Epiphanium LXVI. 2. Socratem lib. 1. c. 22. Hist. Svidam in *Μανης*, Cedrenum, & Photium MS. lib. 1. contra in Manichæos, cujus verba dedi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 141. Magiæ, Astrologiæ & artis Medicæ peritum & Magicis libris sedulum testatur Epiphanius T. 1. p. 620. adde 629. seq.

MANES sive * **MANICHÆUS** cujus hæresis circa A. C. 278. erupit, ut supra in Archelao notavi, acceptis sibi que magnam

Nn

† Buddæ nomine apud Indos notari sapientem, scribit Andreas Mullerus Greifenhægius in Observationibus Sinicis p. 16. Et fuit eo nomine in India vir sapiens antiquissimis temporibus, unde Indorum Philosophos τοῖς Βυτῶν παραγγέλμασι obsequentes, eumque ut DEum venerantes memurat Clemens Alex. 1. Strom. p. 305. Illum cum Manetis Magistro perperam confundit Vossius p. 7. libri de sectis Philosophor. Manetem gente Brachmanem sive Indum fuisse tradit à Cedreno Svidas.

• Manes Chaldaica sive Babylonica lingua **ܡܢܘ** **ܫܟܝܢܘ** significat, monente Epiphanio LXVI. 1. Persica lingua ut scribit Photius MS. sonat τὸν οἶον ὀμιλητικὸν ἢ πρὸς διάλεξιν δραστήριον. Sic & Cyrillus Hierosol. Quam tamen significationem hodie in lingua Persica ignorari notat Thomas Hyde pag. 284. Historiæ relig. veterum Persarum. Qui p. 281. probat significationem vocabuli Persici *Mâni*, quo *pietor* denotatur & Manetem artem pictoriam exercuisse contendit. Latinis antiquis *Mannum* bonum est, de quo Vossii Etymologicum in *Manes*. Sed hoc nihil ad Manetem sive Manichæum, quod nomen sibi imposuisse illum hæresiarcham ex Hebraico **מנחם** ut *paraclesum* se jactaret, affirmant Jacobus Usserius in Annalibus ad A. M. 3232. & Gatakerus Adversar. Miscell. c. 35. Phrygiæ etiam nomen *Manes*, de quo Casaubonus XIII. 5. ad Athenæum. At pro Manete sive Manichæo à discipulis suis vocabatur *Mannicheus*, quasi manna fundens, (non à *mannicha* requies, ut eidem Hydeo persuasum.) Vide Augustin. XIX. 22 in Faustum & Fulleri II. 18. Miscell. Neque tamen verisimile est in Codice Justiniano leg. 4. de hæreticis & Manichæis pro verbis *Manichæos seu Manichæos vel Donatistas meritisima severitate persequimur*, legendum esse *Manichæos seu Mannicheos*, ut nuper conjiciebat Nobilissimus & sagacissimus Bynkershœkius in Observatt. Juris Romani. Nam ne urgeam in Basilicis etiam legi *Μανιχαίως* & in aliis etiam legibus ut lib. XVI. Cod. Theodos. tit. 5. l. 7. *si qui Manichæus Manichæus*: non possum mihi persuadere Imperatorem recepto ac notissimo Manichæorum nomini aliud affectu-

tum

gnam partem vindicatis ** Scythiani libris varia & ipse scripsisse à veteribus traditur, ut sunt:

λόγος ἐπὶ πίστεως, ex quo fragmentum apud Epiphani. T. 1. pag. 630. LXVI. 14.

Μυστήρια, liber sectionibus sive τμήμασι λόγων XXII, pro numero litterarum Alphabeti Syriaci divisus & fortassis Syriace scriptus. Epiphani. LXVI. 13. In illo instituit evertere Legem ac Prophetas. Vide formulam receptionis sive anathematismos Manichæorum in Jac. Tollii itinere Italico p. 142. & Petrum Siculum pag. 20. Ab hoc mysteriorum libro diversam πλὴ τῶν κεφαλαίων βιβλίον, una cum aliis Manichæorum libris rejicit Timotheus presbyter CPol. de iis qui ad Ecclesiam accedunt, ubi etiam memorat librum τῶν εὐχῶν sive precum, atque cuius etiam apud Petrum Sic. & in formula receptionis mentio, πλὴ τῶν Γιγάντων πραγματείαν, quam oppugnaverat Heraclianus teste Photio, ubi ἡ γιγάντειος βιβλίος vocatur. Cod. 85.

Θησαυρός ζωῆς. Memorat Formula receptionis & Epiphani. ibid. Ex libro septimo thesauri verba quædam producit Augustinus libro de natura boni contra Manichæos c. 44. Meminit etiam lib. 1. Actor. cum Felice cap. 14.

Μικρὸς Θησαυρός. Epiphani. loco laudato.

Περὶ

tum & admiratoribus ejus folis probatum addere voluisse. Cæterum Diogenis servus etiam dictus Manes teste Laërtio VI. 55. Seneca cap. 8. de tranquillitate & Eliano XIII. 28. Hist. & frequens hoc nomen in servis, ut notatum præclaræ eruditionis viro Hadriano Relando parte 2. diss. Miscellan. p. 193. sq. cui adde Menagium ad Laërt. V. 55. & VI. 55. Utrum Manes proprium hæretici nomen fuerit, video dubitantes Pearsonium p. 116. ad Symbolum Apost. & Gvil. Beveregium doctissimum Episcopum nuper Aliphansem: notis ad Canonem 55. Trullanum p. 163. seq. quoniam in Oriente quilibet hæreticus *Μάν* sive *Μάνιαν*, & apud Arabes mendax *Man* appellatur. Et Epiphanius atque Augustinus aliud etiam nomen Manetis, *Subricum* memorant, (מנין-קב סכעונס קענין vel מנין קב סכעון & πνεύματος, ut *Manichæus* מנין נכס סכעון τῆς ζωῆς ex sententia Steph. le Moyné p. 634. ad Varia Sacra de quo eundem Fullerum si placet consules. Sed nec desunt qui à Manete demum (quod nomen à *μανία* derivant scriptores Græci Ecclesiastici, & *μανιώδες ὄνομα* vocat Epiphanius LXXVIII. 3.) factum esse putant, ut *Manæus* pro hæretico & pro mendace *Man* usurpetur. Vide Rev. Joannis Wulferi theriacam Judaicam p. 100. Certe veterum consensus vix videtur pati, ut Manetis nomen sive Manichæi, proprium hæresiarchæ fuisse dubitemus. Adde Scaliger. ad Euseb. num. MCCCXCIII.

Archelaus Actis cum Manete p. 98.

περὶ Ἀστρολογίας. id. Astrologiæ judiciariæ studium Manichæis tribuitur in præfat. Arab. ad Concil. Nicæm. Confer Augustin. IV. 3. Confess. & V. 7. VII. 6.

Epistola ad Marcellum virum illustrem, cum Marcelli responsione apud Epiphanium exstat LXVI. 6. ex Actis Archelai cum Manete p. 6. edit. Clariss. Zaccaginii.

Epistola fundamenti scripta ad aliquem quem dilectissimum fratrem vocat. Eam singulari libro confutavit S. Augustinus, cui tota passim inserta legitur. Vide & ejusd. Augustini Acta cum Felice Manichæo & lib. de natura boni c. 42. 46. &c. Germanice illam Epistolam exhibet Godofredus Arnoldus in Historia sive Apologia hæresum. T. IV. p. 54. seq. Incipit his verbis: *Manichæus Apostolus Jesu Christi * providentiâ DEi Patris. Hac sunt salubria verba ex perenni ac vivo fonte, qua qui audierit & eundem primum crediderit, deinde qua insinuante custodierit, nunquam erit morti obnoxius, verum etiam æterna & gloriosa vita fruetur. Nam profecto tunc est judicandus qui hac divina instructus cognitione fuerit, per quam liberatus in sempiterna vita permanebit. De eo dilectissime frater audisti, de quo tibi significasti, dicens nosse te cupere &c.*

Ἐπιστολῶν βιβλίον sive ὁμάς. Vide formulam receptionis apud Tollium p. 142. Petrum Siculum p. 30.

Ἡ τῶν Ἀποκρύφων καὶ ἡ τῶν Δογματισμοῦμάτων βιβλίον. id.

Legis Christianorum libros à Manichæo corruptos testatur Archelaus p. 99. quanquam Photio MS. teste Manichæi in textu ipso sacro non multa immutarunt, τῶς ῥήμασι μὲν καὶ ὀνόμασιν ἔδεν μέγα παραλλάττοντες ἔδὲ καὶ ἀκιβδηλεύοντες & λόγῳ τὸ ἅγιον (καθὼς περὶ Οὐαλεντίνος καὶ ἑτέροι.) - - τὰ ῥητὰ μὴδὲ παρενήκεις μὴτὲ προσθήκεις ἀναίδη λυμαινόμενοι. Verùm corruptos esse libros sacros Novi fœderis calumniabantur, è quibus nonnullos plane repudiabant, ut Acta Apostolorum & quidam ex illa secta Epistolas etiam Catholicas, Petri præsertim, ut qui CHRISTUM abnegasset. Idem Photius MS. lib. 2. & Augustinus de utilitate credendi c. 2. & 3. adde Rich. Simonis Hist. Crit. N. T. lib. 1. pag. 7. seq. & Jo. Millium in prolegomenis ad Novum fœdus.

N n 2

Fragment-

* Simile & aliarum ejus Epistolarum exordium fuisse testis Augustinus XIII. 4. contra Faustum.

*Fragmenta quadam * ex Epistolis Manetis **
sive Manichæi.*

Ex cod. Collegii Ludovici Magni Soc. Jes. Parisiis, in quo multa veterum Patrum testimonia congeſta ſunt adverſus eos, quæ unam duntaxat in Chriſto naturam conſtitentur, Cap. ult.

Μάνη Πέρση ἐκ τῆς περὶ Ζεβηνῶν αὐτῆς Ἐπιστολῆς.

Μία ἔστι Φωτὸς ἐπὶ ἀπλή καὶ ἀληθῆς ἡ Φύσις, καὶ μία αὐτῆς ἡ ἐνέργεια. τὸ Φῶς γὰρ ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐκ ἐλάβειν· ἢ γὰρ ὁσίας ἠψατο σαρκὸς, ἀλλὰ ὁμοιώματι καὶ σχήματι σαρκὸς ἐσκιιάσθη, ἵνα μὴ κρατηθῆ διὰ τῆς ὁσίας τῆς σαρκὸς καὶ πύθῃ καὶ φθαρθῆ, τῆς σκοτίας φθιρέως αὐτῆ πῶς ἐνέργειαν τὴν φωτεινὴν. πῶς ἂν ἔπαθε, μήτε τῆς κακίας κραταμένης, μήτε τῆς ἐνεργείας αὐτῆς σκοπιώσεως;

Τὴ αὐτῆ ἐκ τῆς αὐτῆς Ἐπιστολῆς.

Ἀπλή Φύσις οὐκ ἀποθνήσκει, καὶ σκιά σαρκὸς ἢ στυρέται. μίαν ἂν ἔχων ἔμεινε πῶς Φύσιν καὶ ἐνέργειαν τὸ Φῶς μηδὲν παθεῖσθαι τῷ Πηικιασμάτι τῆς σαρκὸς οὐκ ἔχοντι φύσιν κραταμένην.

Μana lucis est simplex & vera natura, & una ejus operatio. Lux enim in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Non enim essentiam carnis attigit, sed similitudine & figura carnis fuit obumbrata, ne comprehenderetur ab essentia carnis & pateretur ac corrumperetur, tenebris operationem lucis corrumpentibus. Quomodo igitur passa esset, cum nec malitia eam comprehenderit, neque operationem ejus tenebræ obscuraverint.

Ejusdem ex eadem Epistola. Simplex natura non moritur, & umbra carnis non crucifigitur. Perpetuo igitur unam naturam & unam operationem lux habere perseveravit, nihil patientem ab umbra carnis, quæ naturam neutiquam comprehensam tenet.

Ex Cod. Regio Paris. 2378. ad calcem operum S. Nicephori CPol.

Μάνη ἐκ τῆς περὶ Σκυθιανῶν Ἐπιστολῆς. ἐν ἐπιπέροις τῆ βαλεντινῆς ἔστι διδασκαλία Μανητῆ Ἐπιγέγραπται.

Manis ex Epistola ad Scythianum (in aliis inscribitur: Valentini, qui Manis Magister † fuit.) Sempiternæ Lucis
ὁ δὲ

* Hæc fragmenta ad doctissimum virum Jo. Ernestum Grabium cum magna harum litterarum jactura nuper die XIV. Novembris hoc anno 1711, extinctum missa pridem Parisiis à R. P. Michaële le Qvien, benevole mecum communicavit Collega meus honoratissimus Jo. Fridericus Wincklerus, in Gymnasio Hamb. Orientalium linguarum Professor, pietatis atque eruditionis laude celebratissimus.

** Uti nomen hæreticæ in nominandi casu jam Manes est jam Manichæus, sic in genitivo reperio non tantum Manis, Μάνητος, & Manetis, sed etiam *Manæ*, ut in veteri versione Actorum Archelai p. 23.

† Magister, quod Manes similia cum Valentino docuit, non quod eum audivit.

Ὁ δὲ ἔ' αἰδίᾳ φωτὸς ἕὸς πῶ ἰδίαν ὕσιν ἐν τῷ ὄρει ἐφάνησεν, ἔ' δύο ἔχων φύσεις, ἀλλὰ μίαν ἐν τῷ ὄρει τῷ καὶ ἀσφατῷ.

Τῷ αὐτῷ ἐκ τῆς πρὸς Κύνδαρον Σαρακενὸν Ἐπιστολῆς.

Ἰουδαίων βυλομένων πρὸς λιθάριον τὸν Χριστὸν καὶ τῆς ὀργάνου αὐτῶν πῶ ὀλμων εἰς ἔργον ἀγαθὸν, ἔδειξε σαφῶς πῶ αὐτῷ ὕσιν ὁ ἔ' ἀνώγειτος φωτὸς ἕὸς, καὶ μίση αὐτῶν διελθῶν ἐκ ἀσφατῷ ἢ γὰρ αὐτῷ μορφῇ συνηματισμένη τὸ εἶδη τῆς σαρκός, κρατῆ μὲν σακ. ἦν, ἐψηλαφᾶτο ἢ ἔδαμῶς, ἀλλὰ τὸ μηδεμίαν ἔχει κοινωνίαν πῶ ὕλην πρὸς τὸ αὐτὸν, εἰ καὶ σαρκὸς ἀσφατῷ μορφῇ.

Τῷ αὐτῷ ἐκ τῆς πρὸς Ὀδᾶν Ἐπιστολῆς.

Τῶν Γαλιλαίων δύο φύσεις ὀνομαζόμενων ἔχουν τὸν Χριστὸν, πλατυκαταχέομενον γέλωτα, σακ εἰδῶτων, ἐπὶ ἢ ὕσιν ἔ' φωτὸς ἐπὶ καὶ μίγνυται ὕλη. ἀλλὰ ἐστὶ ἀκραιφνῆς ἐνωθησαί ἐπὶ καὶ ὕσιν μὴ δυναμένη, καὶ ὀνομαζομένη συνήθησαί. ἢ ἢ ἔ' Χριστῷ πρὸς ἠγορεῖα ὀνομαζομένη ἐστὶ κατὰ σαρκὸς, ἐπὶ εἶδος, ἔπὶ ὕσιν ὑπάρχον σημαντικόν. τὸ ἢ ἀνώγειτος φῶς τοῖς αὐτῷ συνυπαρξέμενον ἔδειξεν ἑαυτῷ ἐν πῶ ὕλικῶς ἑαυτῷ ἑαυτῷ, μίση ὡν αὐτὸς φύσις τὸ πᾶν.

Filius propriam essentiam in monte manifestavit, non duas habens naturas sed unam in visibili & invisibili.

*Ejusdem ex Epistola ad Cudarum *** Saracenum.* Cum Judæi aliquando vellent CHRISTUM petere lapidibus, & sceleratam audaciam suam re ipsa exequi, essentiam suam perspicue demonstravit supremæ Lucis Filius, & medius inter ipsos digressus non conspiciebatur. Immaterialis enim forma quæ speciem carnis sibi configuraverat, non erat visibilis & neutiq̄am tangebatur, quia nullam habet communionem materia cum immateriali, licet carnis forma cernebatur.

Ejusdem ex Epistola ad Odan. (an Addam vel Buddam?) Quando Galilæi duas naturas nominant atque in CHRISTO esse affirmant, effuse rideamus, nesciunt enim naturam lucis materiæ alii non misceri, sed sincera est ac simplex neque uniri alteri naturæ potest, licet illi conjungi videatur. Cæterum CHRISTI appellatio, per abusum ita dicitur, cum nec speciem nec naturam significet. Suprema vero lux suis essentialiter inherens, sibi ipsi inter materialia corpora corpus demonstravit, cum sit una universum natura.

N n 3

Qvi

Qui cum Manichæo faciebant distinguebantur in *Electos & Auditores*.
 Ex electis fuere *Duodecim Magistri* quibus præerat *tertius decimus, Magistorum princeps*. Augustin. hæresi 46. His succedebant LXXII. Episcopi, qui presbyteros creabant & Diaconos. id. De electis vide Epiphani. LXVI. 53. Hi velut de genere sacerdotum habebantur. Augustin. XXX. 5. contra Faustum. Signaculo sinus, oris & manus firmati, conjugio & carnibus abstinebant & nefas ducebant fruges manibus demetere. Augustin. hæresi 46. Epist. 74. & c. 10. seq. de moribus Manichæor. Dicti & *Illuminati* sive *Macarii* & *Catharista*, *Agonista* sive *Agonistici*. Longe inferioris conditionis erant *Auditores*, è quibus per novem annos fuit Augustinus. Nonnulli ex Manichæis dicti *Maccarii* quod in mattis dormirent. Augustin. V. 5. contra Faustum. Fuerunt etiam in illis *Solitarii* Cod. Theodos. XVI. 9. lege 5. sive *Monachi* à Victore Viteni lib. 2. memorati. Vocantur etiam Manichæi *Eucratita*, *Apotheita*, *Hydroparabata*, *Saccophori*. Cod. Theodos. XVI. 9. lege 7. & 9. *Akuanita* ab *Aqua* quodam Mesopotomiæ Epiph. LXVI. 1. & Nicetas IV. 33. Damasceno *ακουιται*, hæresi 66. *Phantasmatici*. Prudent. Apotheos. v. 953. seq. *Atingani*. Scal. ad Euseb. p. 241. ex Hist. Miscellæ, Cedreno, Zonara & Balsamone: Adde Novellam Manuelis Comneni de Melchisedecianis, Theodotianis & Atinganis, memoratam Labbeo Bibl. nov. MSS. pag. 190. *Pauliciani* sub extremum sæculi VII. à Paulo Samosateno (non prisco illo sæculi III. hæretico sed) Joannis fratris & Callinices Manichææ mulieris filio. Ab illo Joanne & Paulo dicti etiam *Παυλοϊωαννιται*. De his Photius MS. & Euthymius part. 2. panopliæ tit. 21. Idem Photius sectatores hujus hæreseos nominat Baanem, à quo *Βαανιται*. Basilium. Armenium Connum qui se vocavit Timotheum. Canacarem. Carbeam. Chrysocherem. Constantinum qui sibi imposuit nomen Silvani, Pauli Apost. discipuli. Genesium Pauli filium, qui & ipse se Timotheum nominavit. Josephum qui se vocabat Epaphroditum. Michaellem. Sergium qui se Tychicum vocavit, à quo *Σεργιάται*, & ex cujus Epistolis quædam Phorius recitat, quemque interemptum refert An. M. 6343. h. e. A. C. 835. Simeonem qui se appellavit Titum. Theodotum. Zachariam. Zosimum.

Mani-

Manichæi nonnulli, quorum apud Veteres mentio.

A *Cnas* Mesopotamius, à quo Manichæi dicti Acuanitz. Epiphan. LXVI. 1.

Adamantus Manichæi discipulus, Photio & aliis præter Addam & Adimantum memoratus.

Addas sive *Buddas* auctor pseudo Evangelii, quod è Marci IV. 21. μέθωv inscripsit confutati à Diodoro Cilice libris XXV. de quibus Photius Cod. 85. Fuit itidem unus è duodecim Manetis discipulis: cæterorum undecim hæc sunt nomina apud Petrum Siculum & Photium MS. lib. 1. contra Manichæos: *Adamantus, Adimantus, Agapius* (male *Alogius* apud Timotheum presb. p. 452. edit. Combesii) auctor Heptalogi, vide Petrum Siculum p. 30. *Apthobonius, Gariabius, Hermas, Heraclides, Hierax, Sisinus, Thomas, Zarvas.* Apud Epiphanium LXVI. 5. videtur male pro β esse scriptum αβ ac si XXII. hubuisset discipulos. In Anathematismis à Jac. Tollio editis p. 142. *Adamantus* ille (Petro Siculo Ἰδαυτης) bis dicitur *Adas*, qui una cum Adimanto scripserit contra Moysen ac Prophetas. Præterea cæteris additur *Aristocritus*, auctor libri cui titulum fecit Θεσοφίας. *Baras, Hilarius, Innens, Olympius, Paapius, Salmens.*

Adimantus Manetis discipulus, contra quem scripsit B. Augustinus, quem vide etiam in libris de adversario legis ac Prophetarum qui proprio nomine *Addam* dictum testatur lib. 2. extremo. Ille Adimantus solus post Manichæum stupendus dicitur Fausto, ejusdem sectæ homini, de quo infra.

Agapius cujus scripta ad *Uraniam* uxorem refert Photius Cod. 179. Vide & supra in Adda.

Alexander Lycopolita, ex Lyco Thebaidis, Ægyptius, qui postea Manichæos oppugnavit.

Apthobonium, Hieracem & Heraclidem ἱζηγητῆς τῶν Μάνης συγγεγραμμένων vocant Anathematismi Manichæorum à Tollio & Cotelerio editi.

Aristocritus auctor libri quem inscripsit Θεσοφίας, in quo conatus est ostendere Ethnicismum, Judaismum & Christianismum esse unum idemque dogma. id. S. Augu-

S. Augustinus qui novem annos inter auditores Manichæorum fuit, at diruptis & derelictis illorum laqueis Catholicæ Ecclesiæ gremio se restitutum gaudet c. 1. libri de duabus animabus & in aliis contra Manichæos scriptis.

Buddas. Vide supra in Addas. Cæterum Buddæ nomine apud Indos notari sapientem, jam supra notavi ex Andree Mülleri Observ. Sinic. p. 16.

Cajus Patriarcha Alexandrinus. Eutyck. T. 2. Annal. p. 148.

Callinice mater Joannis & Pauli, auctoris Paulicianorum. Cedren. p. 356.

Clementianus qui Manichæi nomen femori suo inscriptum gessit, teste Victore Vitenfi lib. 2. de persecut. Vandalica.

Constantius qui deinde ad Ecclesiam rediit & Pelagianis fortiter restitit. Augustin. de moribus Manichæor. c. 20. Prosper in Chronico & Martyrolog. Rom. 30. Novembr.

Fauftus Milevitanus Afer, cujus Volumen libris XXXIII. confutavit Augustinus. Episcopum Manichæorum vocat V. 3. confess. & novem annos à se auditum testatur c. 6.

Felix cum quo disceptavit, quemque ad Ecclesiam reduxit Augustinus Honorio septimum Consule h. e. A. C. 407. Vide libros duos Augustini de Actis cum Felice.

Fortunatus Manichæorum presbyter, contra quem scripsit sive cum quo disceptavit per biduum præsentem notario idem Augustinus Arcadio Augusto secundum & Rufino Viro Clarissimo Coss. hoc est A. C. 392. Adde Possidium in vita Augustini c. 6.

Gavriabius Manetis discipulus. Vide supra in Adda.

Heraclides, Hermas & Hierax, Hilarius, Innans Manetis discipuli. Vide in Adda & Aphthonio. Hermeam à Manete missam in Ægyptum, Thomam in Judæam, & Addam εἰς τὴν ἀνατολικὰ μέση, ex Archelai p. 22. scribit Epiphanius LXVI. 12. Addam contulisse se in Scythiam, Thomam cum Manete mansisse, narrat idem Archelaus p. 98. Thomæ Syriam, Addæ Orientem obtigisse, legas apud Epiphan. LXVI. 31.

Johannes Patriarcha Alexandrinus. Eutyck. T. 2. Annal. p. 187.

Justus sive *Justinus* contra quem exstat Victorini liber à Sirmondo editus.

Leucius Charinus sive *Seleucus* Apocryphorum Actuum Apostolicorum scriptor, de quibus dixi in Codice Apocrypho N. T.

Olym-

Olympius Manetis discipulus. Vide supra in Adda.

Papus Πάπης cujus apud Alexandrum Lycopolitam mentio. In Anathematismis Manichæor. videtur dici Πάπης.

Philo presbyter, quem Manichæorum fabulas populo DEi proposuisse indignatur S. Nilus lib. 2. Epist. 321.

Salmaus Manetis discipulus. Vide supra in Adda.

Sebastianus Athanas. T. 1. p. 704.

Secundinus, contra quem scripsit Augustinus. Secundini ad Augustinum Epistola præmittitur, quam Germanice etiam exhibet Godfridus Arnoldus in Apologia hæresium T. IV. p. 58. una cum Manichæi Epistola & Fortunati confessione quas utrasque confutat Augustinus.

Sisinius Manetis discipulus & Petro Siculo teste *Διάδοχος*. Vide supra in Adda.

Thomas cujus meminit Alexander Lycopolita p. 4. Evangelium Apocryphum sub Thomæ Apostoli nomine composuisse legitur in Anathematismis Manichæorum, & apud Petrum Siculum. Licet Evangelii Thomæ jam apud Origenem mentio qui ante Manetis hæresin diem obiit. Vide & supra in Adda & Heraclide. De Evangelio Philippi & infantia CHRISTI, de Actis Andree Apostoli & aliis libris Apocryphis, ut Epistola * ad Laodicenses per Manichæos temere jactatis, dixi in Codice Apocrypho Novi Test.

Tyrbo Manichæi discipulus. Epiphan. T. 1. p. 623. 624. 625. 627. & 642. ex Archelai Actis cum Manete pag. 8. 9. &c. ad Ecclesiam reductus & Diaconus ordinatus ab Archelao. id. p. 68.

Zarvai, Manetis discipulus. Supra in Adda.

Auctores veteres qui de Manichæis, vel adversus illorum hæresin scripserunt. Deperditis præfixus est astericus.

A Nathematismi hæreseos Manichæorum, iis proponi soliti qui ab illa ad Ecclesiam redeunt, ex MS. Regio Græce & latine apud Cotelierium ad lib. IV. recognitionum Clementis c. 24. & ex Cæsareo MS.

* Epistolam Pauli ad Laodicenses inter scripta à Manichæis jactata refert Timotheus presbyter CPol. libello de iis qui ad Ecclesiam ab hæreticis veniunt.

MS. in Jacobii Tollii insignibus itineris Italici Traject. 1696. 4. p. 126. Vide & Jac. Goarum ad Evchologium Græcorum. p. 885. 890. seq.

Alexandri Lycopolitæ ex Ethnico Manichæi atque inde ad Ecclesiam reducti liber *αὐτῶν τῶν Μανιχαίων δόξαι ἀδὲρσῶν Μανιχαίων* adversus Manichæorum placita. Græce & lat. è Bigotii Apographo edidit Combesius T. 2. auctar. noviss. Paris. 1672. fol. Exstat & MS. in Bibl. Cæsarea teste Lambecio T. 4. p. 210. Habuit & Allatius p. 30. & 36. ad Hexæmeron. Videtur scripsisse sæculo quarto. Meminit Photius MS. lib. 1. contra Manichæos.

* *Apollinaris* Laodicens. Epiphan. LXVI. 21.

Arbelai Acta cum Manete, latine versa exstant, de quibus supra. Ad hæc acta B. Ittigius recte referebat quod auctor libelli Synodici à Pappo editi memorat *Concilium Mesopotamicum* quo Manes damnatus fuerit.

Athanasius Alexandrinus lib. contra omnes Hæreses T. 1. p. 1082. seq. Inter Manichæorum oppugnatores Athanasium laudat Epiphanius LXVI. 21. Vide & infra in Serapione.

Auctor Prædestinati hæresi XLVI.

Augustinus de hæresibus c. 46. & in pentateucho † T. 1. variisque scriptis in Tomo VI. antiquiorum, & octavo novæ editionis à Monachis Benedictinis curatæ.

Cedrenus, *Michaël Glycas*, *Auctor Chronici Alex.* & *Georgius Syncellus*, *Jo. Malala*, *Eutychius*, *Gregorius Abulpharajus*, & alii Annalium scriptores.

* *Basilii* librum contra Manichæos laudat Augustinus lib. 1. contra Julianum Pelagianum. T. 7. p. 944.

Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi VI.

Jo. Damascenus hæresi LXVI. & dialogo contra Manichæos, quem post Emanuelis Margunii Græcolatinam edit. Patav. 1572. Jo. Leunclavius etiam utraqve lingua edidit Basil. 1578. 8. cum Manuelis Comneni legatione ad Armenios, aliisque scriptis.

Didy.

† Pentateuchum Augustini Paulinus vocat Epistola 4. hos ejus quinque libros adversus Manichæos: de libero arbitrio, de Genesi, de moribus Ecclesiæ Catholicæ, de moribus Manichæorum & de vera religione. Manichæos subvertit etiam *Leo Magnus* ut testatur S. Prosper de promissionibus f. CXL. edit. Lugd. 1539. fol.

Didymus Alexandrinus contra Manichæos, cujus fragmentum latine ex Turriani versione vulgavit Possevinus in apparatu S. ad calcem literæ D. & Canisius T. 5. Antiqu. lect. Idem Græce & latine ex Emerici Bigotii quod ex Italia attulerat apographo Combesius in auctario novissimo Bibl. Patrum Paris. 1672. fol. parte 2. p. 21 - 32. Integrum hunc librum ad nos haud pervenisse, argumento est quod in Damasceni parallelis ex Didymo contra Manichæos quædam allegantur, quæ in editis non extant. Græce locum producerat etiam Petrus Possinus ad Nili Epistolas p. 342.

* *Diodori* Tarsensis Cilicis libri XXV. contra Manichæos & Addæ μέθον. Phot. Cod. LXXXV.

Ebertus Schonaugiensis Cœnobii Monachus & presbyter medio sæculo XII. clarus in sermonibus XIII. adversus Catharos & excerptis ex Augustino contra Manichæos. Colon. 1530. 8. & in Bibl. Patrum Lugd. Tom. 23.

Evodii Uzalensis liber de fide sive de unitate Trinitatis contra Manichæos exstat inter Augustini Opera. Confer Sirmondum c. 1. Hist. Prædestinationis.

Eusebius Cæsareensis VII. 31. Hist. & forte in singulari opere deperdito quia ab Epiphano LXVI. 21. inter Manichæorum oppugnatores refertur. Nicephorus VI. 31. seq.

* *Eusebius* Phœnix Emisenus, Epiphan. T. 1. p. 638. Theodorit. lib. 1. c. 28. hæretic. fabul.

Euthymius panopliæ adversus omnes hæreses, quæ latine exstat T. XIX. Bibl. Patrum Lugd. part. 1. tit. 9. ex Athanasio, Basilio, Gregorio Nysseno & Chrysostomo, & part. 2. tit. 21. ex Photio.

* *Georgius* Laodicensis. Meminit Epiphan. Theodoritus lib. 1. c. 28. hæret. fab. & Photius Cod. 85. adde Allatum pag. 306. de Georgiis.

Gregorii Nysseni contra Manichæos Syllogismi X. T. 3. Opp.

* *Hegemonius* ὁ πᾶς Ἀρχελάκῃ πρὸς τὸν Μανιχαῖον ἀντιλογίαὶ γράψας. Phot. Cod. LXXXV.

* *Heliodorus* presbyter libro de natura rerum exordialium. Gennad. c. 6. de S. E.

* *Helpidii* & *Nebrii* adversus Manichæos certamina Augustino memorata. Confess. VI. 11. VII. 2.

* *Heracliani* Episcopi Chalcedonis libri XX. contra Manichæos eorumque ζῶν Ἐυαγγέλιον Phot. Cod. LXXXV.

MS. in Jacobii Tollii insignibus itineris Italici Traject. 1696. 4. p. 126. Vide & Jac. Goarum ad Evchologium Græcorum. p. 885. 890. seq.

Alexandri Lycopolitæ ex Ethnico Manichæi atque inde ad Ecclesiam reducti liber *ως τις Μανχαις δόξαις adversus Manichæorum placita.* Græce & lat. è Bigotii Apographo edidit Combefisius T. 2. auctar. noviss. Paris. 1672. fol. Exstat & MS. in Bibl. Cæsarea teste Lambecio T. 4. p. 210. Habuit & Allatius p. 30. & 36. ad Hexæmeron. Videtur scripsisse sæculo quarto. Meminit Photius MS. lib. 1. contra Manichæos.

* *Apollinaris* Laodicensus. Epiphan. LXVI. 21.

Archelai Acta cum Manete, latine versa exstant, de quibus supra. Ad hæc acta B. Ittigius recte referebat quod auctor libelli Synodici à Pappo editi memorat *Concilium Mesopotamicum* quo Manes damnatus fuerit.

Athanasius Alexandrinus lib. contra omnes Hæreses T. 1. p. 1082. seq. Inter Manichæorum oppugnatores Athanasium laudat Epiphanius LXVI. 21. Vide & infra in Serapione.

Auctor Prædestinati hæresi XLVI.

Augustinus de hæresibus c. 46. & in pentateucho † T. 1. variisque scriptis in Tomo VI. antiquiorum, & octavo novæ editionis à Monachis Benedictinis curata.

Cædrenus, *Michaël Glycas*, *Auctor Chronici Alex.* & *Georgius Syncellus*, *Jo. Malala*, *Eutychius*, *Gregorius Abulpharajus*, & alii Annalium scriptores.

* *Basilii* librum contra Manichæos laudat Augustinus lib. 1. contra Julianum Pelagianum. T. 7. p. 944.

Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi VI.

Jo. Damascenus hæresi LXVI. & dialogo contra Manichæos, quem post Emanuelis Margunii Græcolatinam edit. Patav. 1572. Jo. Leunclavius etiam utraque lingua edidit Basil. 1578. 8. cum Manuelis Comneni legatione ad Armenios, aliisque scriptis.

Didy-

† Pentateuchum Augustini Paulinus vocat Epistola 4. hos ejus quinque libros adversus Manichæos: de libero arbitrio, de Genesi, de moribus Ecclesiæ Catholicæ, de moribus Manichæorum & de vera religione. Manichæos subvertit etiam *Leo Magnus* ut testatur S. Prosper de promissionibus f. CXL edit. Lugd. 1539. fol.

Didymus Alexandrinus contra Manichæos, cujus fragmentum latine ex Turriani versione vulgavit Possevin⁹ in apparatu S. ad calcem literæ D. & Canisius T. 5. Antiq. lect. Idem Græce & latine ex Emerici Bigotii quod ex Italia attulerat apographo Combefisius in auctario novissimo Bibl. Patrum Paris. 1672. fol. parte 2. p. 21 - 32. Integrum hunc librum ad nos haud pervenisse, argumento est quod in Damasceni parallelis ex Didymo contra Manichæos quædam allegantur, quæ in editis non extant. Græce locum producerat etiam Petrus Possinus ad Nili Epistolas p. 342.

* *Diodori* Tarsensis Cilicis libri XXV. contra Manichæos & Addæ μέ-
δου. Phot. Cod. LXXXV.

Eberemus Schonaugiensis Cœnobii Monachus & presbyter medio sæculo XII. clarus in sermonibus XIII. adversus Catharos & excerptis ex Augustino contra Manichæos. Colon. 1530. 8. & in Bibl. Patrum Lugd. Tom. 23.

Evodii Uzalensis liber de fide sive de unitate Trinitatis contra Manichæos exstat inter Augustini Opera. Confer Sirmondum c. 1. Hist. Prædestinantiæ.

Eusebius Cæsareensis VII. 31. Hist. & forte in singulari opere deperdito quia ab Epiphano LXVI. 21. inter Manichæorum oppugnatores refertur. Nicephorus VI. 31. seq.

* *Eusebius* Phœnix Emisenus. Epiphan. T. 1. p. 638. Theodorit. lib. 1. c. 28. hæretic. fabul.

Euthymius panopliæ adversus omnes hæreses, quæ latine exstat T. XIX. Bibl. Patrum Lugd. part. I. tit. 9. ex Athanasio, Basilio, Gregorio Nysseno & Chrysostomo, & part. 2. tit. 21. ex Photio.

* *Georgius* Laodicenus. Meminit Epiphan. Theodoritus lib. 1. c. 28. hæret. fab. & Photius Cod. 85. adde Allatum pag. 306. de Georgiis.

Gregorii Nysseni contra Manichæos Syllogismi X. T. 3. Opp.

* *Hegemonius* ὁ τῶν Ἀρχιεπισκ. πρὸς τὸν Μανιχαῖον ἀντιλογίας γράψας. Phot. Cod. LXXXV.

* *Heliodorus* presbyter libro de natura rerum exordialium. Gennad. c. 6. de S. E.

* *Helpidii* & *Nebriidii* adversus Manichæos certamina Augustino memorata. Confess. VI. 11. VII. 2.

* *Heracliani* Episcopi Chalcedonis libri XX. contra Manichæos eorumque τὸν Ἐυαγγέλιον Phot. Cod. LXXXV.

Leontius lib. de sectis pag. 433. **Libanius** Epist. ad Priscianum apud Vales. pag. 13. ad Socratem.

Moses Bar Cepha lib. de Paradiso p. 423. seqq.

Muhamed ben Isaac MS. de quo Hottingerus T. 1. Hist. Eccles. p. 149.

* **Nebrius**. Supra in Helpidio.

Nicetas Choniates IV. 33. thesauri Orthodoxæ fidei.

* **Origenes** licet Manete antiquior in Valentinianis & Marcionitis etiam Manichæorum hæresin anteqvam nasceretur oppugnaverat. Atque ita capiendus Epiphanius LXVI. 21.

Petri Siculi (qui Baronio & Possevino male *Lucas*) Historia Manichæorum & Paulicianorum ad Archi-Episcopum Bulgariæ circa A. C. 870. scripta & è MS. Vaticano Græce & latine edita à Matthæo Radero S. I. Ingolstad. 1604. 4. & latine in supplemento Bibl. Patrum Paris. 1639. & T. IX. Colon. 1618. & T. 16. Lugd. 1677.

Pbilastrius hæresi LXI. LXXXVII. XCIX.

Pborii patriarchæ CPol. libri IV. contra Manichæos & Paulicianos MSS. Græce in Bibl. Johannea Hamburgensi. Eorum Epitome in Euthymii Panoplia part. 2. tit. 21. integros editurum se recepit Clariss. Zacagnius post D. Abrah. Hinckelmannum *πὶ μαχαρίῳ*, cujus vide detectionem fundam. Bohemiani p. 52. & 123.

Mich. Psellus libro de operatione Dæmonum contra Manetem & Evchitas.

Serapionis Thmuitani Episcopi liber contra Manichæos laudatus Photio Cod. 85. etiamnum extat, de quo infra in Tito Bostrensi. Principium ejus libri sed sub *Athanasii* nomine adducit Faundus XI. 2. Quæ vero ex Serapione profert Sixtus Senensis, in edita Turriani versione & Græco codice Holsteniano haud extant, ut jam notavi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 3. Neque forte Elias du Pin T. 2. Bibl. Eccles. p. 73. si legisset Græce, accusasset scribendi genus tanquam simplex nimis ac neglectum, *fort simple & fort peu étudié.*

Socrates lib. 1. Hist. Eccles. c. 22. *Svidas* in Lexico. *Theodoritus* hæret. fab. lib. I. c. 26. V. c. 9. *Timotheus* presbyter p. 114. sq. edit. Meursii.

Titi Bostrensis libri IV. contra Manichæos, è quibus primi duo integri cum tertii initio & Serapionis libro contra Manichæos, extant Græce MSti in Bibl. Johannea Hamburgensi. Latine ex Turriani versione pridem in Canisii Lect. Antiqv. Tomo V. prodierunt, & recusi sunt in Bibliotheca Patrum Lugd. T. 4. Libri tertii major pars

pars & quartus totus intercudit. Quæ exstant, illa Græce & latine dabit V. C. Jacobus Basnage, cui novam longe meliorem editionem Lectiorum Antiquarum Canisianarum notis & dissertationibus illustratum molienti Apographon Græci Codicis pro suo bonas litteras juvandi studio lubens transmisit laudatus paullo ante mihi Collega meus honoratissimus Jo. Fridericus Wincklerus. Donec illud opus prodeat, juvat librorum quatuor argumenta è Codice Holsteniano Græce & latine hoc loco adscribere:

Argumenta IV. librorum Titi Bostrensis † adversus Manichæos, è MS. Codice Holsteniano.

ὑπόθεσις τῆς πρώτης λόγου.

Ὁ πρῶτος περιέχει λόγον ἔλεγχον καὶ ἀνασκευὴν τῶν μάλιστα κεφαλαίων τῆς δόγματος τῶν Μανιχαίων, ὡς ἀλλοτριῶς πάντα πρὸς τὴν φύσιν κοινῆς ἐνοίας ἔχόντων.

ὑπόθεσις τῆς δευτέρας λόγου.

Ὁ δεύτερος ἀποδείκνυσιν, ὡς οὐκ ἐκ ἑνὸς τῆς γὰρ μὴ ἕσης ἀνάρχα κακίας καὶ ἐναντίας τῷ Θεῷ δερχῆς ἀνθρώπου πηλημελεί. Καὶ ὡς ἕθεν κατ' ἕσιν ἐν τοῖς ἕσι κακοῖς, ἕτερον μὴ τις ἀνίσταται ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐστίν. Καὶ ὡς μάτην καὶ λίσαν ἀσεβῶς κακίαν ἔχει τὴν τῶν ὅλων οἰκονομίαν. Καὶ ὅπως τὸν πᾶσι προνοίας ἀπαντὰ λόγον κεφαλαιωδῶς περιλαμβάνει, ἀποδείκνυσι, ὡς ἕδεμία ἀνάγκη δευτέραν πρὸς καὶ ἐναντίαν δερχῆν τῷ Θεῷ ἐκ τῶν πραγμάτων ὑπονοεῖν.

Argumentum primi libri.

PRImus liber continet confutationem præcipuorum capitulum doctrinæ Manichæorum, utpote quæ sunt aliena penitus & cum communibus notionibus pugnantia.

Argumentum secundi libri.

Secundus liber demonstrat non peccare hominem ex malo quodam principio principii experte & DEo contrario, qualem quidem nusquam existit. Et nullum esse malum secundum substantiam in iis qui male sunt, nec ullam inæqualitatem in nostris rebus, & temere atque vehementer impie gubernationem universi tanquam malam reprehendi. Denique omnem de providentia disputationem summam complectitur, docetque minime necesse esse ex rebus suspicari ullum dari alterum principium DEo contrarium.

Ο Ο 3

ὑπό

† Meminit Titi contra Manichæos Hieronymus de Script. Eccles. cap. 102, & Photius cod. 85. & 232.

ὑπόθεσις ἔριτου λόγου.

Ὁ τρίτος ὑπερὲς νόμου καὶ τῶν Προφητῶν πιστῶν λόγον, ὡς ὁ θεὸς ἔθετο πάσης τῆς παλαιᾶς διαθήκης δοθείσης, καὶ ὡς ἔδει τῶν αὐτῶν πεπραγμένων τε καὶ λελεγμένων ἐυλογῶν ἵνα κατηγορίαν ἔχει τὸ ποιησαυτός τε καὶ λαλήσαιτο. Καὶ ὡς σαυμάτῳ πάντῃ τῇ καινῇ διαθήκῃ, ὡς μηδὲ ἐντύχει ἀνάγκη εἶναι δευτέρων ἵνα καὶ ἐναντίας δεχῆται τῶν θεῶν ὑποθέσειν.

ὑπόθεσις τῆς τετάρτης λόγου.

Ὁ τέταρτος ἐξαιρῶ καὶ τὴν καινὴν Διαθήκην τῆς ἐκείνων καὶ θεῶν βλασφημίας, ὡς ἔδει πρὸς αὐτῶν παντελῶς ἐχόντων ἵνα κοινωνίαν, καὶ ὡς μάτῳ ἐκβιάζονται μέρη γὰρ πᾶσα ταύτης πρὸς σύστασιν τῆς αὐτῶν ἀσεβείας. Καὶ ὡς ἡ καὶ τὴν διάβολον ὑποθέσεις ἔδει αὐτοῖς σωαίρεται πρὸς τὸ λέγειν καὶ θεῶν.

Argumentum libri tertii.

Tertius liber pro Lege & Prophetis disputat, quod totum Vetus Testamentum à DEO datum sit, & nihil horum quæ in eo facta aut dicta sunt probabilem locum præbeant accusandi eum qui illorum fecit aliquid vel dixit. Et quod omnia cum Novo Testamento sint consentientia, ut nec ex hac parte necesse sit cogitare aliquid alterum principium DEO contrarium.

Argumentum libri quarti.

Quartus liber Novum Testamentum ab illorum in DEUM blasphemia defendit, & quod nihil prorsus cum illo (testamento) commune habeant, & frustra quædam illius per vim trahere conentur ad impietatem suam stabilendam. Neque dogma Christianorum de Diabolo * favere Manichæis, iisque quæ adversus DEUM illi proferunt.

* *Tryphon*, Origenis discipulus. Epiphanius, T. 2. pag. 176. Photius MS. lib. I. contra Manichæos.

Fabii Marii Victorinii liber adversus *Jusbinum* sive ut Labbeus p. 24. Bibl. nov. MSS. *Jusbinum* Manichæum. Paris, 1630. 8. & Tomo I. Opp. Sirmondi p. 409.

Zacharia Scholastici ac deinde Metropolitæ Mytilenæ circa A. C. 530. clari, brevis disputatio de duobus principiis adversus Manichæos, latine Turriano interprete in Canisii lect. Antiquis T. V. p. 143. & in Bibliotheca Patrum Lugd. T. IX. p. 794.

Scripto-

* Ita puto reddendum illum locum, neque enim placet quod habet Turrianus: *id quod diaboliſe ſubjicitur*. Sed & in aliis ſubinde ab ejuſ interpretatione reſceſſi.

*Scriptores recentiores, qui ad idem argumentum
faciunt.*

*Præter Historia Ecclesiastica conditores, Centurias Magdeburgenses ejusq; Epitoma-
matorem Luc. Oslandrum, tum Hottingerum, Tillemontium, Natalem Alex.
& auctores Annalium ad A. C. 277. Baronium, Spondanum, Pagium, Sam.
Barnage, eosque qui de Hæresibus tractandum in se susceperunt, ut Gabrie-
lem Præteolum, Conradum Schlüsselburgium aliosque, quibus addere licet
B. D. Thoma Istigii prælectiones MSS. de rebus Seculi III. propediem ut spero
typis excudendas, & Guil. Caveum parte præcipue altera Historia literaria
Scriptorum Ecclesiasticorum:*

P*etrus Badius in Dictionario Historico Critico, & responsione ad
quæstiones hominis à Provincia: idem oppugnatus à Jo. Clerico
in Parrhasianis, & Bibl. selecta, Jac. Bernardo, Isaaco Jaqueloto,
aliisque & novissime ab illustri Leibnitio in acutissimo opere cui
titulus: Essai de Theodiceé sur la bonté de Dieu, la liberté de l' Hom-
me & l'origine du mal. Amst. 1710. 8.*

D. *Balthasar Bebelius Antiquitat. Eccles. Seculi III. pag. 929 - 942. &
Sec. IV. Tomo II. p. 1321-1331.*

Jo. *Henrici Horbii Historia Manichæorum Argentorat. 1670. 4.*

Thomas *Hyde in præclaro opere de religione Veterum Perfarum Oxoni:
1700. 4. capite in primis XXI.*

D. *Jo. Adamus Scherzerus in programmatis p. 43. sq. ubi differit de dog-
mate Manichæorum animas post mortem per scapham lunæ vel
per solem deduci ad DEum opinantium, de quo vide sis etiam D.
Christiaai Thomasi Historiam sapientiæ & stultitiæ parte 1. p. 56. seq.
Hinc Solem & Lunam venerabantur Manichæi ἕχ θεός, ἀλλ' οὐ
ὁδὸν δι' ἧς ἔστιν πρὸς θεὸν ἀφικέσθαι, ut docet Alexander Lycopolita.*

Cyriaci Spangenbergii *Historia Manichæorum libris III. Ursellis 1578. 4.*

Egidii Strauchii *Manichæismi recensio Historica, Witeberg. 1661. 4.*

Johannes de Turrecremata *jussu Pii II. collegit tractatum 50. veritatum con-
tra quinquaginta errores Manichæorum, teste Gabriele Præteolo
in elencho hæresium p. 311.*

Frag-

Fragmentum Historiæ Manichæorum à Gerbaro Jobannis F. Vossio Hugonis Grotii * (vasu scribi cœptæ prodiit in tomo sexto sive ultimo ejus Viri operum junctim excusorum Amstelod. 1702. fol.

Jo. Wigandi scripta de Manichæismo renovato, utpote magis comparata ad invidiam Flacianis conflandam, quam illustrandam Manichæorum veterum historiam, ac similia aliorum prætereo.

Jo. Christophori Wolfii, Professoris hodie in Academia Witebergensi Manichæismus ante Manichæos, & in Christianismo redivivus. Hamburg. 1707. 8.

CAPUT II.

De Scriptoribus quarti sæculi, S. Athanasio & Ephraimo Syro,

Vita S. Athanasii Scriptores. 1. Plures eo nomine. 2. Editiones. 3. Scripta Athanasii in tomo primo editionis Clariss. Montfauconi, cum variis observationibus. 4. Scripta in tomo secundo sive primi parte secunda. 5. In tomo tertio quo dubia & supposita continentur. 6. Supplementum scriptorum Athanasii in nova collectione SS. Patrum à Montfaucono editum. 7. Scripta Athanasii deperdita. 8. De S. Ephraimo ejusque scriptis Syriacis, nondum in lucem editis. 9. De iis qua Græce exstant. 10. De iis qua Latine tantum hæcenus prodierunt. 11. Alii Ephraimi. 12.

I.

Um similem in modum quo tria prima à CHRISTO nato secula hæcenus persequutus sum, quarti etiam & sequentiam scriptores Græcos attingere animus esset, nundina imminentes nimis breve temporis spatium relinquunt mihi, atq; adeo pleraq; in proximum Volumen differre jubent. Labet itaq; ex quarto sæculo duos solos illos scriptores recensendos adhuc in præsentem deligere, quorum præclaras editiones novas nuper à Viris doctissi-

* Vide Grotii Epist. 45. 46.

doctissimis accepimus , S. Athanasium & S. Ephraimum , ceteros prima quaque occasione daturus , si DEUS valetudinem porro benigniter mihi firmaverit.

S. ATHANASIUS Alexandrinus post Alexandrum A.C. 326. 17. April defunctum Episcopus , & Arianæ hærescos inter gravissimas persecutiones constans & strenuus oppugnator obiit A. C. 373. 2. Maji , ut præter alios notavit Quesnellus ad Leonem M. p. 503. Vitam ejus fute ac diligenter scripsere Gallico quidem idiomate *Godfridus Hermantius* , (Tillemontii memoriis tum adhuc ineditis usus) libris XII. Paris 1671. 4. duobus Vol. & *Tillemontius* tomo memoriarum Ecclesiasticarum octavo , ibid. 1702. 4. demum vulgato : latine vero *Papebrochius* in Actis sanctor. ad 2. Maji T. I. p. 186. sqq. ad 258. & in Addendis , tum T. 7. p. 546. sqq. qui p. 548. etiam vitæ Athanasii ab Adelperto , Priore S. Udalrici Augustano scriptæ meminit. : *Benedictini* in limine Voluminis primi luculentæ suæ Operum Athanasii editionis , in quo habentur etiam Græce & Latine Nazianzeni Oratio XXI. in Athanasium , tum Vita ejusdem incerto scriptore , quæ incipit *ἄλλοι μὲν ἀλλὰ τῶν μακαρίων ἀδελφῶν ὑπεκρίματα* , itemque alia ex Photii Cod. 258. & tertia ex Metaphraste quæ etiam legitur latine apud Sufum ad 2. Maji : denique quarta latine , ex Arabico versa interprete V. C. Eusebio Renaudoto , Elogiaque Athanasii à Petro Felckmanno collecta ex antiquis Scriptoribus. Omitto vitam Athanasii scriptam à Jo. Tortelio Aretino , præmissamque opusculis Athanasii Latine editis Paris 1520. & in tomo tertio Lipomanni de vitis sanctorum recusam : & Antonii Probi orationem Athanasianam Lipsi. 1584. 4. Et quæ accuratio- re studio de Athanasio tradidere viri Clarissimi Caveus in vitis Patrum Anglice editis T. 2. & in Hist. literaria , tum Ant. Pagius in Critica Baroniana , & novissime Sam. Basnagius in Annalibus. Conradus quoque Samuel Schurzfleischius *ἰ μακαρίτης* Witebergæ A. 1690. singulari diff. cui generalis titulus : *ex Historia Ecclesiastica* , est præfixus , Athanasii causam egit , objectasque ei criminationes quasdam diluit. Bernardus vero Montfauconus tomo secundæ collectionis novæ Patrum Paris. 1706. fol. animadversiones XXII. eruditas in vitam & scripta Athanasii præmisit , in quibus plerumque dissidet à Tillemontio , cujus octavus Memoriarum tomus demum post Athanasium à Benedictinis in lucem editum prodiit.

II. Plures fuere Athanasii, nam præter sex Martyres hoc nomine, de quibus Bollandus T. 1. Act. Sanctor. ad 13. Januar. p. 768. & Athanasium Corinthi Archi-Episcopum de quo T. 2. Maji p. 54. fuit Athanasius presbyter Alex. cujus libellus ad Leonem Papam adversus Dioscorum Græce exstat & latine in Actis Synodi Chalced. Act. 3. Athanasius A. 1290. Patriarcha CPol. latinorum hostis de quo Allatius p. 182. seq. de libris Eccles. Græcorum, Boivinus ad Niceph. Gregoram p. 750. sq. 760. &c. Athanasius Ancyranus, Episc. A. 372. denatus, Paterque cognominis de quo S. Basilus Epist. 54. Athanasius Patriarcha Alex. cui Georgius Pachymeres inscribit suos in Areopagitam commentarios. Athanasius Præpositus Paulopetrii circa A. C. 818. Vide Theodori Studitæ Epist. II. 13. Athanasius Theodori Studitæ discipulus de quo in ejus vita mentio. Ad eum Epistola Theodori 48. lib. 1. Athanasius Anazarbensis Arianus, cujus meminit S. Athanasius de Synod. Arian. T. 1. edit. Lipf. p. 886. ubi fragmentum ex ejus scripto ad Alexandrum Episcopum Alex. Athanasius Hieromonachus, cujus manu descriptum A. C. 1459. octœchum servat Bibliotheca Cæsarea. Lathbec. V. p. 286. Omitto Athanasium vivum exustum sub Valente Ammian. XXIX. 3. Athanasium Thaumaturgum de quo Act. Sanctor. T. I. Junii pag. 326. seq. Athanasium Scholasticum cujus de criminibus ajunt MS. exstare in Bibl. Vaticana, Athanasium Byz. Rhetorem A. C. 1640. clarum de quo alibi dixi, Athanasium Synadenum quem memorat Allatius de consensu pag. 837. aliosque.

III. Editiones S. Athanasii.

Latine

- Opuscula quædam *Omnibono Leoniceo* interprete. Vincentiæ 1482.
 De 40. variis quæstionibus liber *Jo. Reuchlino* interprete, cum ejus annotationibus. Hagenoæ 1519. 4. & Rom. 1523.
 Opuscula Athanasii ex *Ambrosii Camaldulensis* & aliorum versione Paris. 1520. & Argent. 1522.
 Opuscula alia ex interpretatione *Erasmi*. Basil. 1527. & Tomo VIII. *Erasmi Operum*.
 Ex variorum interpretatione Colon. 1532. 8. & eodem anno, Lugduni. Præfationes Editionibus A. 1482. 1520. & Lugdunensi 1532.

1532. præmissas Montfauconus exhibet in T. 2. novæ collectionis Patrum.

Athanasii opera à *Petro Nannio* collecta & latine versa. Basil. * 1556. & 1564. quatuor tomis, quorum tres primores à Nannio, quartus ab aliis versa continet. & Paris 1572. & 1581. quibus in editionibus quinque partitis Vita S. Antonii cum dialogis V. de Trinitate, Beza interprete, & Epistola ad Ammonium jaccessit. Atque iterum Paris. 1608. & 1612. ex recensione & cum notis marginalibus *Frontonis Duxai*. Basileensem Nannii editionem recenset Bellarminus de scriptoribus Eccles. Parisienses Possévinus.

Epistola ad Amunem, Festalisque undevigintiagesima & ad Rufinum. Paris. 1574.

Nonnullo S. Athanasii homiliae, in Bibliotheca Concionatoria Francisci Combesis. Paris, 1662. fol.

Græcæ & latine.

Cum versione Petri Nannii, & aliorum, Heidelbergæ ex officina *Commelini* 1601. fol. 2. Vol. additâ à *Petro Felckmanno* appendice notisque & Variis Lect. ex Codice Doxopatri Basileensi, collato cum aliis MSS. Græca in hæc edit. ex Codicibus Palatinis & Augustanis expressa sunt, additiq; egregii indices. Hæc editio recensetur à Possévino in Apparatu.

Parisiensis Anni 1627. fol. duobus Vol. curante *J. Pucelle* quæ utut nitida, tamen in Græcis & versione hæc pauca mutavit satis infeliciter, *Benedictionis* & *Baluzii* præf. ad opuscula postuma. Petri de Marca judicio, & Varias lectiones Felckmanni minime contemnendas omisit, indicesque minus accuratos ac locupletes, Caveo norante, exhibet. Recenset hæc editionem Labbeus & ex Labbeo Hendreichius in pandectis Brandenburg.

Lipsiensis 1686. fol. quæ Colonia nomen falso præscriptum habet, Parisiensem ex assè refert, nisi quod minus emendata est, adjunctumque habet syntagma doctrinæ quod antea priore ediderat Parisiis Andreas Arnoldus Norimbergensis.

P p 2

Par.

* Pauca quædam Latini Latini in hæc edit. observationes leguntur in ejus Bibliotheca sacro profana p. 181.

Parisiensis Anni 1698. fol. tribus Vol. plenior longe accuratiorque, ad MSS. Codices diligenter recensita, divisa in sectiones, & ordine temporum disposita, versioneque vel nova vel longe castigatiore (est enim non raro ubi Nannius * etiam, præclare licet de Athanasio promeritus, cespitavit) & notis eruditissimis, indicibus locupletissimis, pluribusque novis Athanasii opusculis & Onomastico sive Lexico vocum minus obviarum locupletata, curante post Jac. Lopinum A. 1693. 22. Dec. denatum, ejusdem ordinis Benedictini, Monacho doctissimo Bernardo de Montfaucon. De hac editione licet in Actis Eruditorum Lipsiensibus, in Ludolphi Neocori Bibl. Novorum librorum, in Jac. Bernardi Novelis Reip. litterariæ, aliisque diariis sive Ephemeridibus A. 1699. dicta non pauca fuerint, operæ pretium tamen existimavi eandem hoc loco paullo diligentius recensere, subjungereque quæ post illam deinde ab eodem Montfaucono edita Athanasii scripta sunt, annotatis ad ea quæ prius jam vulgata exstabant, paginis editionis Lipsiensis quæ Parisiensem Anni 1629. ex asse exprimit. Nota illius editionis erit præmissa L litera. Primum à Montfaucono editis præfixus asteriscus.

IV. TOMO PRIMO.

1. *Libri duo adversus gentes, quorum posterior est de incarnatione.* ἑξήκοντα ἑξ ἑνωματώσεως ἔχει λόγους. p. 1. - 97. L. I. p. 1. Hos ante ortam hæresin Arianam scriptos libros præclaros lectuque dignissimos latine veterunt præter Nannium *Omnibonus Leonicanus*, & *Approsius Camaldulensis*. Conjecturam Petri Allixii, qui ad scriptorem antiquiorem, qui ad sæculi secundi finem floruerit, referre eosdem malebat, refellit Clarissimus Caveus.
2. *Expositio fidei, sive ut à Facundo XI. 2. appellatur Symboli expositio.* p. 99 - 102. L. I. p. 240.
3. *In illud Matth. XI. 22. Omnia vobis tradita sunt à Patre meo,* adversus prævam Eusebianorum interpretationem. p. 103 - 108. L. I. p. 149.
4. *Encyclica ad Episcopos Epistola* A. 341. scripta super ordinatione Pifti & Gregorii, quos Arianos sub Constantio Eusebiani in sedem Alexandrinam surrogarant. p. 110 - 118. L. I. p. 942. 5. Apo-

* Notarunt hoc Hermantius præf. ad vitam Athanasii ac Montfauconus ad Athanasium passim, & in Palæographia Græca p. 343.

5. *Apologia contra Arianos* (in prioribus editte. *Apologia secunda*) scripta circa A. C. 350. p. 123-205. L. I. p. 719. Hujus primam partem ante Nannium verterat *Erasmus*, omissa quam Athanasius optimo consilio addidit egregia monumentorum veterum collectione, è qua singularis lux Historiæ Ecclesiasticæ horum temporum accenditur. Ex his Epistola ad Dionysium * p. 195. à Montfaucono primum è MS. Regio edita est, & p. 159. addita Epistola Sardicæ Synodi ad Episcopos Ægypti & Libyæ, quam prior Parisiensis T. 1. p. 760. omiserat.
6. *Epistola de decretis Synodi Nicæna*, quod recte hæresin Arianam damnaverit. p. 208 - 242. L. I. p. 248. In hac Epistola p. 253. edit. Lips. alterius, prioris ad eundem scriptæ meminit : *ει και Φθίας διὰ τῆς πιστεως Ἰησοῦς τῆς πρὸς τὸν θεόν ἡμεῖς ἡμεῖς οὐ γράφεισιν πλατυτέρω τῶ κατ' αὐτῶν ἐλέγχω χρωόμεν* & p. 261. *και οὐ δε γραφῶν ἐδηλωσας.*
7. *De Dionysii Alexandrini Episcopi sententia* quod non senserit cum Ario. p. 242-262. L. I. p. 548.
8. *Epistola ad Dracontium* Monasterii præfectum, qui Episcopus Hermopolis electus aufugerat, scripta A. C. 354. vel 355. p. 263-268. L. I. p. 954.
9. *Epistola Encyclicæ ad Episcopos Ægypti & Libyæ*, contra Arianos, scripta A. C. 356. p. 270-294. L. I. p. 283. Ex hoc etiam repetita *contra Arianos oratio brevis* L. II. p. 22. in edit. Montfauconi p. 283. seq.
10. *Apologia ad Imperatorem Constantium*, scripta eodem Anno 356. p. 295. 310. L. I. p. 673.
11. *Apologia de fuga sua*, cum à Syriano Duce persecutionem pateretur Scripta A. C. 357. vel 358. p. 320-336. L. I. p. 701.
12. *Epistola ad Serapionem* a) Episcopum Thmuitanum scripta A. 358. de morte Arii. p. 340-342. L. T. 1. p. 670.
13. *Epistola ad Monachos*, veluti prologus ad Historiam rerum gestarum ab initio Arianismi ad A. C. 357. Arianorumque dogmatum confutationem. p. 343. 344. L. I. p. 808.
14. *Historia Arianorum* usque ad A. 357. initio mutila & à rebus Anni 355. incipiens. p. 345-395. L. I. p. 810-868. à verbis : *Αυτοὶ δὲ ὡν πάντες ἰμνησανήσαντο.* [Depositio Arii & sociorum ab Alexandro Alexandria Archi Episcopo p. 396. sq. quam primum è Codice Regio Græce P p. 3 cum

a) Male πρὸς Ἀπίωνα ad Apionem legitur apud Theodorum lib. 1. c. 14. Hist. Eccles.

cum Latina versione sua vulgaverat Cotelarius notis ad Constituta Apostolicas Lib. VIII. c. 28. & Encyclica ejusdem Alexandri Epistola p. 397-402. quæ minus emendate occurrit apud Socratem l. 1. c. 6. Gelasium lib. 2. Hist. Concilii Nicæni cap. 3. Nicephorum VIII. 8. & in Hist. tripartita lib. 1. c. 13.]

15. *Αἴγιοι* sive libri quatuor adversus Arianos. p. 405-645. L. I. 306. Nonnulli quinque numerant (atque ita Photius Cod. 140.) una computata Epistola Cyclica ad Episcopos Ægypti & Libyæ (supra num. 9.) Confer Petavium de incarnatione lib. V. c. 15. §. 9.

V. TOMO SECUNDO, sive Tomi primi parte posteriore.

16. *Ad Serapionem Thmucos Episcopum, Epistola IV.* è quibus prima, tertia & quarta est de divinitate Spiritus S. secunda de Filii divinitate. p. 647-714. In prioribus editionibus perturbato admodum ordine leguntur hæ Epistolæ prima L. T. 1. p. 173. secunda I. p. 166. tertia II. p. 10. quarta II. p. 16. & I. p. 970. in illud Matth. XII. 32. *quicumque dixerit verbum contra filium hominis.* primam vertit ac secundam Nonnius, tertiam Erasmus, quartam incertus.
17. *Epistola de Synodis Arimini in Italia & Seleuciæ in Isauria celebratis,* scripta A. C. 359. p. 716-769. L. I. p. 869.
18. *Tomus ad Antiochenos* missus A. 362. p. 770-777. L. I. p. 570. Male Epistolam inscribunt nonnullæ priores editiones.
19. Joviniani Imp. b) Epistola ad Athanasium de ejus restitutione scripta A. 363. Athanasii *ad Jovinianum de fide.* Arianorum ad Jovinianum *εἰρωχία* sive petitiones adversus Athanasium. p. 779-784. L. I. p. 245. II. p. 27. *colloquia* vocaverat prior interpres Jo. Lampadius.
20. *Visa S. Antonii ad Monachos in peregrina regione versantes,* scripta circa An. 355. pag. 793 - 806. L. II. 450. Primus ex Boico Codice non emendatissimo non tantum Græcæ (ut est apud præstantiss. Caveum) sed cum versione sua & notis ediderat Dav. Hasehelius, additis ex H. Savillii Codice Vatis Lect. Augustæ Vindel. 1611. 4. Benedicini ad MSS. Codd. plures recensitam ediderunt cum versione nova sua, & antiqua
- b) Memorat Epiphanius LXVIII.

- qua *Evagrii* Presbyteri Antiocheni ad Innocentium missa & jam olim lecta Hieronymo, quam post Mombritii, Surii aliorumque editiones emendatius vulgavit Rosveidus in *Vitis Patrum* T. 1. p. 35. seq. & Bollandus 17. Januar. T. 2. Act. Sanctor. p. 167. De MS. Codice Casareo vide Lambecium lib. V. p. 297.
21. *Epistola duæ ad Orsifum Abbatem*, excerptæ ex auctore vitæ S. Pachonii (in appendice ad Acta Sanctor. T. 3. Maji p. 49. 50.) Et *Narratio ad Ammonium* Episcopum & alios de fuga sua sub Juliano Augusto (ex eadem appendice p. 71.) p. 867-869.
22. *Tomus de Incarnatione DEI Verbi* *ἡ ἐπιτομή τῆς ἐνανθρώπου τοῦ Θεοῦ λόγου*, *ἢ contra Arianos*, scriptus post. A. 364. pag. 871-888. L. I. pag. 595.
23. *Epistola* Episcoporum Egypti & Libyæ nonaginta & B. Athanasii contra Arianos *ad Afros Episcopos* scripta circa A. 369. p. 891-900. L. I. pag. 931.
24. *Epistola ad Episcetum* Corinthi Episcopum, contra hæreticos de incarnatione CHRISTI perversa sentientes. Scripta circa A. 371. p. 901-910. L. I. p. 581. Exstat apud Epiphanium LXXVII. 3. 13. Allegatur à Ratramo c. 9. de partu Virginis, F. 1. spicilegii Dachériani p. 342. ubi male *ad Episcetum* legitur.
25. *Epistola ad Adelphium* Episcopum Onupheos Lychnorum & Confesorem, contra Arianos. Scripta circa eundem annum 371. p. 913-917. L. I. p. 155.
26. *Epistola ad Maximum Philosophum*, eodem scripta tempore. p. 918-920. L. I. pag. 162.
27. *De Incarnatione CHRISTI contra Apollinarium libri duo.* pag. 922-955. L. I. pag. 614. 633.
28. *Epistola brevis ad Presbyteros Johannem ἢ Antiochum & alia ad Palladium Presbyterum* scriptæ sub extremum Anni 371. vel initum 372. pag. 956. seq. L. I. p. 951. 952.
29. *Epistola ad Amunem* Monachum *ἡ ἐπιτομή τῆς ἐνανθρώπου* & ex *Epistola undecim quadragesima festali* c) fragmentum de libris Canonicis S. Scripturæ: atque *Epistola ad Rufinianum* Episcopum. pag. 959-964. Hæc
- e) *Nonam Paschalem* Athanasii *Epistolam* vocat Turrianus lib. I. pro Canonibus Apostolor. c. 11. Fuerit hæc ex Epistolis Athanasii festalibus S. Hieronymo memoratis in Catalogo S. E.

Hæ Epistolæ inter alias Canonicas ante prodierant Græce & Latine Gentiano Herveto interprete cum scholiis *Theodori Balsamonis* Paris. 1620. fol. & in Synodico Magno sive Pandectis Canonum Gvil. Beveregii T. 2. pag. 36. Oxon. 1672. fol. Vertit etiam *Jo. Curterius*.

30. *Epistola dua ad Luciferum* Calaritanum post A. C. 355. scriptæ, & Latine tantum inter Luciferi scripta servatæ, una cum *Epistola ad Monachos* de vitandis Arianis & his qui cum illis communicant. Scripta post A 364. p. 965-967.
31. * *Fragmentum ex Epistola festali*, data A. 356. (quales complures Athanasius in exilio scripserat in cœtu fratrum legendas, illisque solandis comparatas) p. 968. Latine tantum ex Codice Colbertino.
32. *Liber de Trinitate & Spiritu S.* itidem Latine tantum p. 969-981. male Vigilio Tapsensi tributus à Chiffetio. Incipit: *His qui Filium DEI creatum esse profitentur, nequaquam de Spiritu S. dabimus responsum*.
33. *Ad Marcellinum* Epistola præfixa Interpretationi Psalmorum. p. 982-1003. L. I. p. 959. Verterat sed mire decurtatam *Angelus Politianus*. Etiam *Jo. Reuchlino* interprete prodiit Antvverpiæ 1537. una cum Joh. Campensis enchiridio Psalmorum. Præfigitur itidem (sed initio mutila) Catenæ Psalmorum à *Balthasare Corderio* Græce & Lat. Antvverp. A. 1643. fol. editæ. Novissime ex Codice antiquissimo Alexandrino Græce in sua LXX. Interpretum editione vulgavit & Psalmis præfixit V. C. *Jo. Ernestus Græbe*. Quoniam in hac Epistola Athanasii ne verbum quidem de inscriptionibus Psalmorum legitur, itaque Benedictini merito judicant aliud fuisse S. Hieronymo laudatum Athanasii opus de titulis Psalmorum.
34. * *Expositiones in Psalmos*, quarum exigua apospasmata quædam verterat Politianus, atque priores editiones Græce & Latine exhibuerant, Daniel item Barbarus nonnulla & Corderius vulgaverant in Catenis Patrum ad Psalmos: sed Benedictini longe copiosiores in totum Psalterium, licet nec ita plenas aut integras) è Codicibus Regiis & Colbertinis Catenarum & expositionum in Psalmos offerunt p. 1009-1239. Mediolani in Bibl. Ambrosiana occurrunt commentaria Athanasii in Psalmos Græce descripta ex Codice Bibl. Scorialensi; & Latine reddita sive ab Antonio Giggeo sive alio quodam. Ex illis argumentum in Psalmos dignum lectu, & supplementa quædam commentariorum dedit Montfauconus in Collectione

- tionem nova Patrum T. 2. p. 70-101. *Animadvertendum est*, inquit idem Vir Clariss. in Diario Italico p. 12. *alium etiam commentarium in ista Bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiæ (adde p. 69.) occurrere, qui Athanasii nomen præfert, et Athanasii Magni esse negat.* Istius initium est: *Μακαριῶν ἀνθ' ἑαυτῶν ἡ σοφία πληροῦται ἐν τῷ ἁγίῳ τῷ Δεσμωτίῳ.* Athanasius in Psalmos ex versione latina *Elie Ehingeri*, qui Codice Græco Bibl. Augustanæ usus fuit, extat MS. in Bibl. Johannea hujus urbis Hamburgensis. Habuit etiam Athanasii in Psalmos Commentarium Græce descriptum *Wagenselii* ὁ μακαριῶν, unde asservat eundem Lipsiæ in patria mea thesaurus librarius Amplissimi Senatus. Expositionem Athanasii in Psalmos *Serviana lingua* (est hæc Slavica dialectus) MS. in Bibliotheca S. Salvatoris Bononiæ, atque *Arabice* unacum Epistola ad Marcellin. in Bibl. Ambrosianæ Codice 300. annorum memorat idem Montfauconus ad Athanas. T. 1. p. 1005. & 1006.
35. *Fragmenta* commentariorum Athanasii in Psalmos à Petro Felckmanno collecta è Nicetæ Metropolitæ Heracleæ *συναγωγῇ ἐξηγήσεων* in priores Psalmos 72. MSta in Bibl. Palatina, pag. 1241-1262. L. II. pag. 511.
36. * *Fragmenta* variorum Athanasii scriptorum ex Nicetæ Heracleotæ catena in Jobum, auctiora & emendatiora ex codice Regio 2434. pag. 1262-1265.
37. *Fragmenta* expositionis Athanasii in *Canticum Canticorum* (ex Commentariis Variorum in Canticum quæ Græce edidit Meursius Lugd. Bat. 1617. 4.) p. 1265.
38. * *Fragmenta* Athanasii ex Catenis in *Matthæum* Marcum, Lucam. I. ad Corinth. & ad Hebr. editis & MSS. pag. 1266. seqq. & ex Euthymii Panoplia p. 1274. seqq.
39. * Brevis expositio Symboli, è Codice Vaticano & Regio pag. 1278. seq.
40. * Fragmentum *adversus Apollinarium* è Codice Vaticano. p. 1279.
41. *Fragmentum* Athanasii è Theodorito, Gelasio, Synodo VI. Damasceno & Catena MS. in Lucam, collecta à Felckmanno pag. 1282-1289.
42. * *De novem Herodis morbis, de falsis Prophetis, de sensu dicti Matth. V. 28. qui respicit mulierem*, fragmenta expositionis Athanasii

Alex. in *Mathæum* & Codice Baroniano p. 1189. seq. cum fragmento expositionis in *Psalm* 148. p. 1291. sq. & alio ex Cod. Vaticano 790. n. 12. in *Ἐπιτομῶν*. p. 1292.

43. * *Alia fragmenta quædam*, in quibus Græcum *Epistola ad Euphychium* (latine captum inter Felckmanniana editum p. 1287.) & *Epistola dogmatica ad Antiochenos* ex Concilio Lateranensi, alia item ex Facundo Concilio Hispalensi pag. 1293 - 1295.

VI. TOMO TERTIO.

Dubia:

44. *De incarnatione* *πρὸς σαρκώσεως ἑοῦ λόγου*, (ex Cyrillo Alex. ad Augustas, T. 5. Opp. parte 2. pag. 47.) pag. 1. seq. Incipit: *ὁμολογῶμεν τὸν ἑοῦ, τὸν πρὸ αἰώνων κ. τ. λ.* L. T. 2. pag. 30. Vertit Jo. Lampadius.
45. *Testimonia ex S. Scriptura* de communione naturali essentia Patris, Filii & Spiritus S. pag. 3 - 28. L. I. p. 209.
46. *Epistola Catholica* ad Episcopos Ægypti, Syriæ, Ciliciæ, Phœnicia & Arabiæ. p. 29. sq. L. I. p. 570. in qua hoc esse *σύμβολόν* fidei suæ confitetur: *ὁμοῦσι ἡ τριάς, θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Μαρίας γινόμενος ἀνθρώπος. Ὁ δὲ μὴ συνήθειος, ἀνάθεμα ἔστω.* En paucis verbis, quæ fusius explicantur in symbolo *Quicumque*, quod vulgari appellatione Athanasianum vocamus.
47. *Refutatio hypocrisis* in Epistola Meletii & Eusebii Samosatensis ad Jovianum Imp. (scripta A. C. 363. & à Socrate III. 25. Hist. relata) p. 31. seq. L. I. p. 572.
48. *De Incarnatione verbi* Epistola, cujus auctor Nestorianam hæresin Pauli Samosateni vestigiis insistentem videtur perstringere. p. 33. seq. L. II. p. 591. Incipit: *Ἐλύπει μὲν τῶ ἀγίῳ Σύνοδον Παύλος ἑ Σαμοσατικός ἡ καινοτομία.*
49. *De æterna Filii & Spiritus S. cum DEO existentia* contra Sabellianizantes (*πρὸς τοὺς Σαβελλιζαντας*) pag. 37 - 48. L. I. pag. 650. Hunc librum ex homilia 27. Basilii contra Sabellianos, Arium & Anomæos magnam partem descriptam esse notat Montfauconus.

50. *Quod unus sit Christus* Homilia in Natalem Christi, p. 49-53. L. I. pag. 664. Etiam in hac videtur pugnari adversus Nestorianos, & aliis etiam argumentis abjudicaverat eam Athanasio Petavius IV. 1. §. 7. de Trinitate.
51. *De Sabbato, Dominica die, circumcissione & baptismo.* pag. 55. L. I. p. 964. Athanasio fortasse haud indignum opusculum. Adde quæ latine leguntur L. II. p. 640.
52. *Homilia de semente,* Matth. XII. 1. seq. quæ incipit: ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου συνέχθησαν p. 60. L. I. p. 1060.
53. *In illud Matth. XXI. 2. profecti in pagum &c.* p. 73. L. I. p. 983.
54. *Homilia in Matth. XXVII. 33. seq. de passione & Cruce Domini* p. 80. L. I. p. 992. Vertit Erasmus.
55. *Liber de virginitate & ἀσκήσει.* p. 110. L. I. p. 1043. Sub Athanasii nomine aliquid ex hoc libro allegatur in Epistola Hadriani Papæ ad Carolum M. T. 7. Concil. p. 916. Vertit Erasmus. Athanasio abjudicant præter Erasmum, Abr. Scultetum aliisque Chamierus T. 2. paristratiæ XIX. c. 4. §. 3.
56. *Synopsis S. Scripturæ* p. 126. L. II. p. 55. Eximium hoc opus latine, vertit *Wolfgangus Musculus*: Athanasio abjudicare non audeo Godfr. Hermantius in vita Athanasii T. 1. p. 509. seq. 722. seq. nec Tillemontius, artic. 37. not. 45. nec ipse dubito auctorem illius esse Athanasium sed alium annisqve centum nostro juniorem, illum nimirum Alexandrinum Episcopum medio sæculo quinto clarum, in cujus gratiam Euthalius Sulcensis Episcopus Acta Apostolorum & Epistolas recensuit. Sane argumenta Euthalii à Jo. Henr. Bœclero * partim, deinde integriora à Clariss. Zaccagnio ** vulgata hinc inde cum Synopsi Athanasiana verbotenus conspirant. Cæterum argumenta quibus vetustiori & magno Athanasio hæc Scripturæ S. synopsis, licet alioqui præclara & lectu in primis digna abjudicatur, vide apud Montfauconum in præfat. & animadversione XV. ad vitam & scripta Athanasii T. 2. collectionis Veterum Patrum, ubi inter alia ostendit per *πικρία τῶν θείων γραφῶν* quæ ad Imp. Constantium misisse se testatur Athanasius in Apologia ad eum scripta, nihil intelligere aliud quam li-
- Q 9 2
- bros

* In editione Græca Novi Test. Argentorat. 1645. 12.

** In nova collectione veterum monumentum Rom. 1698. 4.

bros ipsos sacre Scripturæ. Prior prologus Ecclesiastico Siracidis in plerisque edit. præmissus depromptus est ex hac Synopsi Athanasiana.

Supposita.

57. *Disputatio contra Arium in Concilio Nicæno* p. 206. L. I. p. 111. Ita vulgo inscribitur, licet potius contineat *Μετὰ τὸν* junioris cujusdam in diversorio habitam. Vertit Omnibonus Leonicensus.
58. *Contra omnes hæreses*, Arianos, Tropicos sive Pnevmatomachos, Paulum Samosat. Manichæos, Marcionem, Valentinum, Basilidem, Hieracam, Novatum, Phryges sive Montanistas, & Apollinaristas, p. 230. L. I. p. 1077.
59. *In historiam Melchisedech* 239. L. I. pag. 7. vertit *Jo. Lampadius*. Merito tanquam indignum Athanasio rejicit Leydeckerus de Rep. Hebræorum T. 1. p. 63.
60. *Ad Imperatorem Jovinianum*, p. 241. L. II. p. 34. Vertit *Jo. Lampadius*. Male priores edit. venditant pro responsione ad Epistolam Joviniani, de qua supra num. 19.
61. *Definitiones*, p. 242. L. II. p. 42. Ex his definitionibus quædam leguntur inter S. Maximi opera, quæ vero de Etymologia traduntur, iisdem verbis exstant in Anastasii Sinaitæ Hodego p. 62. atque ita quidem ut inde petita appareat, pleniora enim ibi leguntur.
62. * *Διδασκαλία* s. *Doctrina ad Antiochum Ducem* *πρὸς Ἀντιόχον Δύκα* sive *ἀρχόντα* p. 252. à Montfaucono primum edita Græcè ex Cod. Colbertino 4249. addita latina versione & brevibus notis. Ex hoc libro desumpta fragmenta Græca Hermæ Pastoris quæ dedi supra cap. 1.
63. * *Ad eundem Antiochum, de penis inferni*, opusculum, eisdem primum à Montfaucono editum p. 264. Græcè & latine.
64. *Quæstiones ad Antiochum* sive responsiones ad quæstiones CXXXVI. quarum ultima non contemnendis adversus Judæos argumentis disputat. p. 268. L. II. p. 331. Ex his, quadraginta vertit latine & cum annotationibus suis edidit *Jo. Renschlinus* Hagenoæ 1519. 4. Rom. 1523. alias interpretati sunt *Valentinus Ampelander* & *Johannes Lampadius*.

65. * Breves responsiones ad *quæstiones XXXVI. in Evangelia*, editæ primum è Codice Regio 2431. cum Latina Montfauconi versione p. 306. subjuncto p. 310. fragmento ex *quæst. 42. ad Antiochum, & Orat. 3. contra Arianos.*
66. *Diſta & interpretationes CXXX. parabolarum Evangelii* p. 311. L. II. p. 394. In prioribus editionibus numerantur capita CXXXIII. quoniam in duo discerptum est caput LXXX. & LXXXIX. & CXIX. pleraque autem harum interpretationum excerpta sunt è scriptoribus Athanasio junioribus ut Theodorito, & quæstionibus ad Antiochum & Chrysoſtomo. Confer (ut loca à Montfaucono annotata omittam) quæstionem CVII. (in prioribus editis. CIX.) cum Chrysoſtomi Homil. 10. in 2. ad Timoth.
67. *Quæstiones alia XX.* cum suis responsionibus p. 335. L. II. p. 436. vertit Jo. Lampadius.
68. *Historia imaginis Berytenſis* p. 344. L. T. 2. p. 627. post A. C. 765. quo contigisse traditur, scripta à juniore quodam Athanasio, in Syria Episcopo, ut notat Baronius ad Martyrolog. Rom. IX. Novembr. Legitur à Græcis Dominica Orthodoxiæ live restitutionis imaginum 1. Quadrages. Cæterum Græci Codicis MS. ab vulgatis diverſi initium, & antiquam anonymi interpretis versionem antea ineditam è MSS. Bibl. Cæsareæ profert Lambecius lib. 1. p. 126. 128. Aliam Anastasii Bibliothecarii versionem dedit Baronius ad A. C. 787. num. 23. seq. & Binius T. 3. Concilior. edit. A. 1618. in Actis Concilii secundi Nicæni A. C. 787. habiti Græce & latine editis, Actione IV. pag. 548. atque inde in recuſis Tomo VII. Concil. edit. Labbeanz. Alia legitur in prioribus Binjii editionibus. Montfauconus in sua quam recensemus Athanasii editione duo diverſa Græca exemplaria, quæ è Palatinis Codicibus ediderat Nannius, utraque donavit latina versione, & cum codicibus Colbertinis contulit, atque præter Latinam relationem è Concilio Nicæno secundo, subjunxit p. 354. veterem latinam versionem ejusdem narrationis ex MS. Codice S. Germani à Pratis n. 108. Confer etiam de hoc scripto, Magni Athanasii nomen & ætatem absurde mentiente, Jo. Reiskium de imaginibus CHRISTI p. 137. 145. seq. & Rev. Jo. Wulferi theriacam Judaicam p. 137.
69. * *Ex libro contra Latinos, quod Spiritus S. ex Patre solo procedat.* p. 355. à Montfaucono primum editum fragmentum è Codice Regio

2271. & latina versione donatum. Forte est junioris Patriarchæ CPolitani Athanasii, latinorum noni obscuri adversarii sub extremam sæculi XIII.
70. *Syntagma Doctrinae* ad Monachos omnesq; Christianos tam Clericos quàm Laicos p. 360. L. II. p. 699. Hoc primus è Codice If. Vossii Græce edidit & versione ac notis illustravit Andreas Arnoldus Christophori F. additis Valentiniani & Marciani Imp. Epistolis duabus ad Leonem M. & Theodori Abucaræ tractatu de unione & incarnatione, Paris. 1685. 8. Nonnulla hujus syntagmatis loca illustrat Cotèlerius tomò 3. monumentor. p. 554. 662. & 665. & alteri potius quàm Magno Athanasio vindicandum esse existimat, quæ Montfauconi quoque & ipsius If. Vossii & plerorumq; eruditorum est sententia, licet quarto seculo scriptum esse non dubitat Papebrochius T. 7. Act. Sanctor. Maji p. 546. seq.
71. * *Institutio Monastica, sive eorum qui in quiete vitam agere cupiunt*, p. 364. primum edita à Montfaucono è Codice Regio 2937. & latine redita.
72. * *Epistola due ad Castorem Aptensem in Gallia Narbonensi Episcopum de canonicis canobiorum constitutionibus* p. 366. ex duodecim libris Jo. Cassiani de hoc argumento græce versis excerptæ & Magno Athanasio perperam tributæ. Has quoque è Codicibus Roma transmissis Montfauconus primus Græce edidit & Latine vertit. Legit opus Cassiani Græce Jo. Climacus gradu IV. & Epitomen istam, quod eruditum editorem fugit, Photius Cod. 197. exstatq; eadem Græce MSta in Bibl. Vindobonensi. Vide Lambecium IV. p. 167. & V. p. 276.
73. *Homilia quæ Athanasii nomine circumferuntur*:
1. * *in Nativitatem præcursoris, in Elisabeth & in Deiparam*. Primum edita à Montfaucono p. 387. è Codice Colbertino, & Latine versa. Incipit: *χαίρειν ἰσὶ δουχιστρωθῆναι*.
 2. *in Annunciationem Sanctiss. Deiparæ*. p. 393. L. I. pag. 1028. incipit: *τὸς θεῖος ἱερουργίας*. Præmisitque illi Montfauconus eruditam Baronii Epistolam ad Tho. Stapletonum, quæ homiliam hanc post Monothelitas exortos scriptam probat.
 3. *in censum sive descriptionem S. Mariæ & in Josephum*. p. 404. L. II. pag. 645. Vertit Lucas Holstenius. Incipit: *ἰστωρ ἰς τὴν λευοίτην 771.*

5. *in nativitate CHRISTI*, edita primum à Montfaucono è MS. Barocciand, cujus apographum accepit à V. C. Joanne Millio. pag. 410. Incipit: *ἡμεῖς τὸν Θεὸν βλέπω*. Excerpta in eadem leguntur ex homilia Chrylostomi de Nativitate, T. V. Savil. Et rursus alias duas homilias ejusdem argumenti Codex Barocianus Athanasio tribuit, quæ in Chrylostomianis leguntur.
6. *in occursum sive presentationem D. N. JESU CHRISTI*. p. 416. Ediderat primus Combesius ex Codd. Regio & Mazarin. T. 1. auctarii novi Patrum p. 497. Paris. 1648. fol. Post Nestorii & Eutychis hæresim scripta, quorum nominetenusetiam meminuit. Incipit: *καὶ ὁ παρθένος ἰεῖς πνευμάτων*.
7. *in cæcitate*. Joh. IX. p. 427. L. II. p. 679. incipit: *πλωταῖς ἰδοὺ ἐστὶ πᾶσιν ἀνθρώποις*. Vertit Holstenius.
8. *in Matth. XXI. 2. Ita in castellum quod contra vos est* pag. 435. L. II. pag. 654. incipit: *πάλω ἡμᾶς εὐεργετῶν ὁ Κύριος*. Vertit Holstenius.
9. *in Luc. XIX. 36. Eunt autem illo substernebant vestimenta* p. 439. L. II. p. 661. incipit: *εἰς τὸ καθύπερθε τῶν ἐξ ἀρχῆς*. Eundem hujus & superioris homiliæ auctorem ab Athanasio diversum esse Montfauconus non dubitat. Vertit Holstenius.
10. *in sanctam quinquagesimam & prodicionem Juda*. pag. 444. L. II. p. 669. Incipit: *Ἐβραῖος τὸ πῖθον πίνθη μὲν Ἰουδαίου*. Vertit Holstenius.
11. *in Passionem Domini in Parasceve*, p. 447. L. II. pag. 506. Incipit: *ἡμεῖς μὲν ἑραοὺς ἀμαίεργημα*. Primus Græce cum versione sua vulgaverat Petrus Pantinus Tiletanus, cum aliis Methodii, Amphiloerii & Jo. Chrylostomi homiliis Antvverp. 1598. 8. In Codicibus annorum plusquam octingentorum legi, sed stylium ab Athanasiano plane absimilem esse, observat Montfauconus.
12. *in SS. Patres & Prophetas & in S. Ecclesiam, atque in Psal. XXXV.* pag. 450. L. II. pag. 692. Incipit: *ἡ κοδογγῆσαι πίστις εἰς τὴν ὁδὸν τῆς θεογνωσίας*. Vertit Holstenius.
13. *in sanctum Pascha*. pag. 455. primus cum versione sua ex Cod. Reg. edidit Combesius in auctario novo T. 1. pag. 531. Incipit: *εἰ ταῖς τῶν ἀγγέλων ἦν πῶς τὸ πᾶν χεῖρα αὐτῶν γλαυταῖς*.

13. *in sanctum Pascha homilia altera & in recens illuminatos sive baptizatos, Sabbato in Albis. p. 498. L. II. p. 673. Vertit post Holstenium Combesius & in jam dicto auctario novo p. 519. ex MSS. Reg. & Segvieriæ recensuit. Incipit: εὐδοκίαν ἔχει ἡ ψυχὴ.*
14. *in assumptionem Domini nostri. P. E. S. G. H. R. E. S. T. I. pag. 462. L. II. p. 1. Vertit post Jo. Lampadium Combesius in auctario novo pag. 551. Incipit: ἡ μὲν τῆς ἀναστάσεως μέγλη. Hanc cum duabus præcedentibus Basilio Seleuciensi Viri docti tribuit. At Garnerius T. 2. ad Marium Mercatorem p. 24. ait charactere Nestorii se prodere, florido ac interdum panie pœtico, metaphoris efferente sese, & apostrophis quasi animato, scripturæ testimoniis iisque literaliter sensu acceptis, nisi quando ad hæresin detorqueatur, subinde distincto.*
15. * *Encomium in S. Andream Apostolum. p. 466. Primus è Codice Toinardi edidit Montfauconus. Incipit: ὁρῶν τὸ λαμπρὸν πῶτις ἀγάλην.*
16. * *Sermo de officiis Christiani hominis ex Cod. Colbert. 5104. primum ab eodem Montfaucono vulgatus & latine versus p. 469. Incipit: ἡγιασμένη ὁ θεὸς ὡς χριστιανῶν.*
74. *Dialogi quinque de SS. Trinitate p. 472. L. II. p. 158. Athanasio ab aliis, ab aliis rectius S. Maximo tributi, & cum Theodori Beza versione primum editi apud H. Steph. Græce & latine A. 1570. 8. deinde à Felckmanno & aliis inter Athanasii, hinc à Combesio inter S. Maximi scripta: deniq; parum verisimili Garnerii suspitione in Theodoriti Operum auctario, sive Tomo quinto vulgati.*
75. *Sermones sive opuscula varia viginti contra diversas hæreses p. 541. L. II. pag. 260. Ex his duo priora quibus dialogus duplex cum Macedoniano continetur, videntur eundem auctorem habere cum præcedentibus quinque dialogis. Tertium Epistola est ad Eustathium quam sequuntur cætera septendecim, tributa Theodorito à Jo. Dalzo in disp. de fidei ex Scripturis demonstratione p. 48. & 146. ex Photii Cod. 46. sed ex Marii Mercatoris testimonio ad Eutherium Tyanensem Nestorii sectatorem refert Jo. Garnerius, in auctario Theodoriti p. 254. & ad Marium Mercatorem T. 2. p. 276. uti priora duo Theodoriti esse non dubitat. Montfaucono adhuc videtur esse ambigendum. Vertit latine Abrahamus Sculcretus.*

76. * *Syntagma varii argumenti ad quendam Politicum*, p. 585. editum primum à Montfaucono ex Vaticano Codice 850. quæm exscripsit D. Joannes Gvillot. Latinam versionem Montfauconus addidit. Incipit : *ἰσχυρὰ σοὶ τὸ πρεσβεῖν καὶ μεγαλεπιβόλῃ τῆς φύσεως.*
77. * *Δύο Διακελευτικὰ ἐν ΔΕΙ mandata, pro iis qui saeculo renunciarunt & salutem volunt consequi.* p. 591. itidem primum editus, è Codice Vaticano 658. Incipit : *ἀγαπήτι φροντισομεν,*
78. * *Διδασκαλία ad Monachos, Irenæi & spiritualis*, p. 595. primum edita, è Codice Vaticano 1148. Incipit : *τὸ πιστοῦν τῷ Κυρίῳ καὶ προσεὶν ἑαυτῷ.*
79. * *Ἐξηγητικὸν de templo Athenarum*, scriptum futile, prolatum similiter è Codice Vaticano 1198. p. 598. Incipit : ut quæst. 136. ad Antiochum : *τὰς τὰς θεῶν γραφὰς μὴ ὀπισθεμεῖν.*
80. * *De corpore & anima apospasmation*, quam pulchram Athanasii translationem vocat Codice Sfortiano usus Gerardus Vossius ad Gregor. Thaumaturg. pag. 120. Hoc itidem ex Cod. Vaticano 700. primus Græce edidit atque ut cætera quæ jam à num. 76. retuli latine reddidit Montfauconus.
81. *De unitate Trinitatis, ad Theophilum libri VIII.* pag. 604. L. II. p. 550. Græce non existant, videnturque latine scripti & à Vigilio Tapsensî, ut Petrus Franciscus Chiffletius sibi persuasit, vel ut Montfauconus ab Idacio Claro fortassis sub Athanasii nomine editi, unde tanquam Athanasii allegantur ab Ratramno III. 6. contra Græcos; Hincmaro, Anea Parisiensî, Theodulfo Aurelianensî, aliisque. Ordo librorum in edit. & MSS. varius est. Atque qui liber VIII. est in editione Montfauconi, in prioribus occupat libri decimi locum, undecim enim libros illa numerant cum Montfauconus octo illis libris velut peculiarîa opuscula subijciat pag. 624. *De fide unitatis & Trinitatis*, quod in aliis editionibus est libri undecimi initium. Deinde *de Ariana & Catholica confessione*, quod est in aliis edit. liber octavus : Tum pag. 628. *de fide sua*, quod aliæ editiones inscribunt librum IX. Quæ in editione Lipsiensî T. 2. pag. 588. à verbis : *His qui Filium DEI creatum esse profitentur*, usque ad finem libri XI. p. 602, leguntur, à Montfaucono exhibita fuerunt supra num. 32.
82. Vigiliî Tapsensî sub Athanasii nomine scripta latine *disputatio cum Ario, coram Probo judice* p. 614. L. II. p. 603. Eam ex plenioribus

- Chiffetii editione quoque subjunxit Montfauconus pag. 642. quæ inscribitur *altercatio S. Athanasii Episcopi contra Arium, Sabellianum vel Photium hereticos*. Vigilii Chiffetii vidit lucem Divione 1664. 4. hæc vero disputatio Athanasii sub Vigilii nomine extat etiam in Georgii Cassandri Operibus p. 460. additas habens varias Lectiones ex veteri Codice Petri Pithoei.
83. *Epistola* Athanasii nomine *ad Romanos Pontifices & Pontificum ad Athanasium*, nempe *ad Liberium*, Græce & latine. p. 668. L. I. p. 243. Cæteræ latine. *ad Marcum Papam* p. 665. L. II. p. 628. *ad Julium Papam* p. 669. 673. *ad Felicem* p. 675. Confer his Epistolis additas censuras & animadversiones Blondelli in ejus pseudofidoro pag. 436. seq.
84. *Vita & gesta S. Syncretica* Græce & Lat. pag. 681. Hanc Latine ex versione Davidis Colvilli ediderat Bollandus ad quintum Januarii T. I. pag. 242. Græce cum versione sua Cotelierius T. I. monumentor. Ecclesiæ Græcæ pag. 201. cujus adde notas p. 754. In aliis Codicibus & apud Nicephorum Callistum VIII. 40. Athanasio, in aliis Polycarpo Ascetæ, in aliis deniq; Arsenio Pegadensi tribuitur, ita enim se habet clausula hujus vitæ certe antiquæ & in vitis Patrum & à Jo. Climaco, aliisque laudatæ in editione Montfauconi ex schedis Combefisianis: *ἰως ἄθεο πτωλήρανται ἢ ἐν τῆς ἁγίας τοῦ ἁγίου μακαρίου Ἀρσενίου ἔ Πηγίδων ἐξελυλυθός λόγος, καθώς καὶ εἰρημὴν κείνῃ ἀπαύτως.*
85. *Exhortatio ad Monachos*, Latine pag. 709. L. II. pag. 619. Incipit: *Et si quid gloriari in CHRISTO licet*, atque ab Holstenio etiam vulgata est in appendice ad Codicem Regularum Paris. A. 1663. 4. & Latine ab Athanasio scriptam persuasit sibi Papebrochius in Actis Sanctor. Maji T. 7. pag. 546.
86. *Exhortatio ad Sponsam CHRISTI*, itidem Latine, pag. 711. & in eadem codicis Regularum appendice Holsteniana, atque in Actis Concilii Aquisgranensis A. C. 816. T. 7. Concil.
87. *Epistola ad Episcopum & Clerum Pefarum*, qua ei mittit Epistolam Dionysii Alex. ad Paulum Samosatenum, quæ & ipsa adjicitur pag. 716. Latine ex veteri versione. Hanc Athanasio tributam Epistolam Roma ad Montfauconium misit Claudius Stephanotius.
88. *Symboli* Athanasiani formulæ quatuor Græce non parum inter se discrepantes pag. 728. seq. una ex Felckmanni editione ad fidem Palatino-

latinorum Codicum L. II. pag. 31. altera primum vulgata à Gilb. Genebrardo libro 3. de SS. Trinitate Paris. A. 1569. 1585. 8. *tertia* quam post Nic. Brylingium & Mich. Neandrum H. Stephanus in rudimentis fidei Christianæ in lucem edidit A. 1565. 12. à qua parum abit quam ex Codice Laz. Baifii dedit idem Genebrardus, & quam in postrema Conciliorum editione Tom. 2. Labbeus exhibet. *Quarta* denique paullo uberior, ex Patricii Junii apographo vulgata ab Usserio in diss. de Romanæ Ecclesiæ Symbolo, Lond. 1647. 4. Eisdem formulas videre licet in Wolfgangi Gundlingii notis ad Eustratii Johannidis Zialovvski, Rutheni delineationem Ecclesiæ Græcæ pag. 69. seq. *Latina* formulæ antiquæ, ejusdem Symboli quæ in MSS. Codd. nihil ferme differunt, varias lectiones Codicis Colbertini addidit Montfauconus, atque duas veteres versiones *Gallicas* ex MSS. adjunxit, quarum altera inscribitur: *Canticum Bonifacii. Ce chant fut St. Anastaise qui apostoilles de Rome.* Cæterum *Commentarius* in Athanasii Symbolum quem pag. 735. Montfauconus protulit è Codice Bibl. S. Germani à Pratis n. 109. quingentorum circiter annorum, quædam similia habet quidem, diversus tamen est à Commentario *Richardi Pampoliani* Eremitæ Anglosaxonis circa A. C. 1420. cujus *Commentarius* exstat in Tomo 26. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 624. Veterem *Anglicam* Metaphrasin Rhythmicam vulgavit V. C. Georgius Hickelius in thesauro lingvarum Septentionalium T. I. pag. 233. *Anglosaxonica* versio exstat in Guil. Wottoni conspectu brevi operis Hickeliani pag. 77. De antiquis *Germanicis* Otrfridi & aliorum versionibus vide Lambedium II. pag. 460. 760. 763. & Tentzelii præf. *Hebraica* versum à Julio Marcello Romano MS. in Bibl. Vaticanæ memorat Imbonatus in Bibl. Latino Hebraica pag. 149. Sed omitto recentiores versiones ut *Arabicam* à Nissello editam Lugd. Bat. 1656. 4. una cum Canticò Canticor. De auctore hujus Symboli multa & diversa ac pugnantia inter se tradiderunt viri eruditi, ex quibus hoc saltem videtur esse certum, non fuisse compositum ab Athanasio, sed diu post sæculo quinto Latine primitus scriptum & deinde à variis Græce translatum, qui vel cum Græcis negarunt Spiritum S. à Filio procedere, ut à quibus formula Græca prima & quarta profluxit, vel id cum Ecclesia Occidentali profiterentur, ut in secunda & tertia formula fit. Utrum vero auctor sit *Vigilius Tapsestis*, ut videtur

detur esse verisimillimum & persuasum est Paschasio Quesnello diff. 14. ad Leonem M. p. 733. & 913. & Antonio Pagi ad A. C. 340. num. 8. an *Vincensius Lirinensis*, ut contendit Josephus Antelmus in disquisitione de Symbolo Athanasiano Paris. 1693. 8. non est plane exploratum, nedum ut constet de auctore quem alii minus verisimiliter volunt; *Hilario Pictav.* vel *Eusebio Vercellensi*, vel *Athanasio Nemetum* Episcopo circa A. C. 640. cui symbolum tribuit Sandius appendice ad nucleum Hist. Eccles. pag. 35. vel *Anastasio*, vel *Bonifacio* denique. Conferre interim licebit Vossii diff. 2. de symbolis, Nic. Serarii & Henrici Nicolai diatribas, præcipue vero *Wilhelmi Ernesti Tenzelii* judicia eruditorum de symbolo Athanasiano studiose collecta & inter se collata, Gothæ 1687. 12. *Tillemontium* T. 8. memor. hist. Eccles. pag. 667. & *Montfauconi* diatriben in symbolum *quicumque*, formulis quatuor Græcis præmissam. Antiquissimum testimonium Symboli Athanasio tributi est Synodi Angustodunensis A. C. 663. *Si quis presbyter, Diaconus, Subdiaconus vel Clericus Symbolum quod Sancto inspirante Spiritu Apostoli tradiderunt, & fidem sancti Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recesserit, ab Episcopo condemnatur.* Alia est Symboli expositio quæ vere Athanasii est, Facundo laudata, de qua dixi supra num. 2.

89. * *De S. Trinitate* opusculum p. 739. primum editum ex MS. Regio 2358. & Latina versione à *Montfaucono* donatum. Incipit: *μια φύσις δὲ ἕνα πνεῦμα καὶ ἕν καὶ ἀγία πνεῦμα τὸ τοῦ Θεοῦ.* Videtur compositum saltem post Synodum Chalcedonensem.

90. * *De ratione Pasche* tractatus p. 741. 742. à *Clariss. Muratorio* ex Bibl. Ambrosiano ad *Montfauconum* transmissus latine, quæ etiam latini potius quam Græci scriptoris, nedum Athanasii esse suspicatur.

VII. SUPPLEMENTUM scriptorum S. Athanasii,
Græce & latine cum notis primum in lucem editum in
nova collectione Patrum Montfauconiana
Tomo II. Paris. 1706. fol.

Eugenii Diaconi Ancyranus legatio ad Athanasium pro causa *Marcelli Ancyranus* & confessio fidei Ecclesiæ Ancyranæ ad eum missa circa A. C. 371. primumque edita ex Apographo Bibl. Ambrosianæ quod
ex

ex codice Scorialensi descriptum fuerat pag. 1 - 4. confer præmissam doctissimi editoris de Caufa Marcelli Ancyranı diatribam.

91. Athanasii περί πίστεως λόγος ἢ μυστικῶν sermo maior sive liber de fide in-
titio mutilus. p. 5 - 19. ex Codice Bibl. Mediceæ. Fragmenta hu-
jus libri ex Theodorito & Gelasio jam dederat Montfauconus
T. 1. p. 1281. Hunc idem putat esse Athanasii libellum in quo
CHRISTUM hominem Dominicum κυριακὸν ἀνθρώπου vocari no-
tavit Rufinus Apologia pro Origene. Formulam eandem retra-
ctavit Augustinus. Confer Billii notas ad Nazianz. T. 2. p. 1273.
seq. Athanas. T. 1. p. 97. 98. edit. noviss. & Sirmōndum. T. 2.
Opp. p. 758.
92. Fragmenta duo ex Codice V. C. Stephani Baluzii p. 20. 21. unum de
repudiatio propter Pauli Samosatēni abusum homōsii vocabulo,
& alterum de scelere Stephani Antiocheni quod iisdem prope ver-
bis narrat Nicephorus IX. 23. tangitque Theodoritus II. 9. Hist.
Subjunctum Montfauconus ex eodem Codice Baluziano breve apos-
pasmation Athanasii longe junioris Hagioritæ, sive Monachi, sa-
cri montis Atho incolæ.
93. Epistola ad Monasticam vitam agentes, Græce ex Codicibus Mediceis
& Regio, quæ latine tantum ex veteri quæ uberior est interpreta-
tione latina prodierat T. 1. p. 967.
94. Fragmenta commentariorum sive sermonum in S. Matthæi Evan-
gelium, plura & meliora ex MSS. & Catenis, quam supra,
num. 38. prodierant. pag. 24 - 41. Neque dubitat jam amplius
Montfauconus apospasmation supra num. 42. editam de novem
Herodis morbis, vere esse Athanasii.
95. Fragmenta commentariorum sive sermonum in Evangelium S. Lucæ,
triplo auctiora ex MSS. Codd. & Catena edita in lucem p. 42 - 48.
96. Homilia magno Athanasio ut videtur, perinde ut duæ quæ sequuntur
supposita in Canticum Canticorum, ex MS. Ambrosiano, pag. 49 - 54.
Incipit: ποθητοὶ οἱ λόγοι.
97. Homilia de patientia, 56 - 63. Incipit: ὁ ἡμετέρος ἀδελφεὸς Παύ-
λος. Ex eodem MS. Codice.
98. Homilia eis τὰ βάλια, in ramos palmarum. p. 63 - 65. Incipit: Θεοκ-
τόν, ἀγαπητοὶ, μυστικῶν ἐπιπέων. Ex MSS. Ambrosi. & Ottobom.
99. In dictum 2. Cor. XII. 2. Novi hominem raptum ad tertium celum, & 7.
datus est mihi stimulus carnis Angelus Satanæ p. 67 - 68. ex MS. Bibl.
Mona-

Monasterii S. Basilii Romæ. Non videntur hæc esse magis Athanasii.

100. *Argumentum in Psalmos, & commentariorum fragmenta in priores Psalmos LXXV. eruta ex Apographo Ambrosiano quod ex Codice Scorialensi descriptum fuit.* p. 70-101.

101. *Fragmentum contra Macedonianos, & alia contra Novatianos, atque de amuleto sive *εὐχέλαιο* aliaque varii argumenti ex Codd. MSS. Regiis & Colbertinis.* p. 102-106.

VIII. *Scripta S. Athanasii deperdita, vel inedita.*

Contra hæreses. Vide T. I. edit. noviss. p. 1292. *contra Valentinianos* id. p. 1274. *contra Macedonianos*, Montfauconi supplement. p. 102. *contra Novatianos*, id. p. 103.

Ad Monachos, Arianorum dogmatum confutatio. T. I. p. 342. 956.

Contra Ursacium & Valentem liber. T. I. p. 1287. ex Hieronymo.

Contra Arianos, super dicto, nunc anima mea turbata est. T. I. p. 1286.

Disputatio cum Ario in Synodo Nicæna. T. 3. p. 205.

Ad Jovinianum. T. I. pag. 778.

Liber de titulis sive inscriptionibus Psalmorum. T. I. p. 987. 1287.

Commentariorum in Psalmos bona pars.

In Ecclesiasten & Cantica Canticorum. Phot. Cod. 139.

In Cantica Moïsis & Mariæ sororis, MS. in Bibl. Ambros. vide T. I. p. 1006 & 1008.

In Matthæum. T. I. p. 1266. seq. 1289. & supplement. p. 24.

In Lucam. Vide supplement. p. 42.

In Joannem. Meminit Thomas Aquinas, notante Clariss. Caveo.

Sermonis Consolatoris ad virgines T. 3. p. 110. ex Theodoriti II. 4. Hist.

Synodicon. T. I. p. 716. ex Socratis lib. 1. c. 13. Hist. Nomina Episcoporum qui Concilio Nicæno interfuere in Synodico illo lecta olim à Socrate, leguntur etiam hodie in Athanasii Epistola ad Egyptios & Africanos, inserta Apologiæ contra Arianos quæ secunda vulgo dicitur.

Epistola variis de quibus Photius Cod. 32. testatus illis additam fuisse Apologiam pro fuga, quæ extat. Extant & aliæ Athanasii Epistolæ, sed plures interciderunt, ut *ad Eusebium* de qua T. I. pag. 1287.

1193. *ad Rufinianum*; Act. 1. Synodi II. Nicænae & *Epistola festales* quarum ad quadraginta octo olim numeratae fuerunt. Vide Montfauconi prolegomena ad Colmam Indopleusten cap. 6. & T. L. Athanas. p. 968. Et *Epistola Canonica*, ut de qua T. 3. pag. 125. ex Balsamone ad Can. 27. Carthag.

Similia varia &c.

IX. S. EPHRAIM Nisibenus, Syrus, Jacobi Nisibeni discipulus, Diaconus, atq; si auctori Prædestinati hæres. 57. & Menologio Græcor. 28. Jan. fides, etiam presbyter Edessenus, A. C. 375. denatus, vir ardore pietatis & sacra eloquentia insignis de quo Acta Sanctor. T. 1. Febr. pag. 49. sqq. S. Chrysostomus sermone de falsis Prophetis T. 6. pag. 401. * Palladius Lausiaca pag. 113. Sozomenus III. 16. & quæ ex Greg. Nysseno, a) Amphilochio atque aliis præfixa Operibus Ephraimi sunt ab Gerardo Vossio: Metaphrastes item atque Anonymus in Ephraimi vita, qui Græcæ editioni Oxoniensi Ephraimi subjiciuntur:

Σύρον

* Elogium quod Chrysostomus sive Jo. Nestevtes Ephraimo tribuit, quia insigne est, ad scribendum putavi: Πῶς Εὐδοῖος ἡ ἰουδαία τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διαδοχῶ; πῶς Ἰγνατίῳ τὸ ἕθνος οὐλητήριον; πῶς ὁ Διονύσιῳ τὸ πειτινὸν τῆ βραυῆ; πῶς Ἰππόλυτῶ ὁ γλυκύτατῶ καὶ ἰνύσατῶ; πῶς Βασίλειῳ ὁ μέγας καὶ μικρῶ δὲ τῶν Ἀποστόλων ἰσόρροπῶ, πῶς Ἀθανάσιῳ ὁ ἅγιῶ καὶ πλεονέκτης τῶν ἀρετῶν; πῶς Γρηγόριῳ ὁ δευτέρῶ Θεολογῶ καὶ ἀήτητῶ εὐραϊώτης, καὶ ὁ τῆς συνώνυμος; πῶς Ἐφραίμ ὁ πολὺς ἡ παραμυθία τῶν ἀθυμῶντων, ἡ παιδαγωγία τῶν νέων, ἡ χειραγωγία τῶν μετανοῶντων, ἡ κατὰ αἰρετικῶν ῥομφαία, τὸ δοχεῖον τῆ πνευματῶ; ὅτι Ephraim ille magis obiorrescentium excitator, afflictorum consolator, juvenum in disciplina instructor atque excitator, aux romanisimium, framae ac spiculum adversum hereticos, Spiritus S. habitaculum?

a) Greg. Nysseni ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον πατέρα εφραίμ. T. 2. Opp. pag. 1027. Amphilochoii comparatio inter Basilium M. & Ephraimum. Confer quas laudat W. E. Tenzelius diss. de Ephraim Syro. Arnstad., 1625. & in diss. selectis recensa. Tillemontius tomo VIII. Memor. Hist. Eccles. Mich. Hoyerus monachus Augustiniani lib. de vita S. Ephraimi, Duac. 1640. 12. Jo. Morinus de factis Ecclesiae ordinationibus pag. 490. &c. Etiam ab Eusebio Pamphili memoratum Ephraimum scripsit Photius Cod. 196. sed Eusebium pro Sozomeno nominasse conjicit Cotelarius ad T. 3. monument. Eccles. Græc. pag. 536. licet Eusebius etiam meminisse Ephraimi potuit, si audimus subscriptionem Græcam antiqui MS. CPolitani apud Vossium pag. 813. quo S. Ephraim dicitur ἠσκήσῃ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆ μεγάλης Κωνσταντίνου καὶ πρώτου βασιλέως, ἠκμῶσαι δὲ μέχρι τῆς βασιλείας τῆ Οὐλαριτῶ, ὅφ ἡ καὶ ἰππυλειῶθ.

Σύρων δὲ παῖδες Φασίῃ ὑπὲρ τὰς ἑκατάδας λόγων αὐτῶν ἀναγράψαντες.
 Phot. Cod. 169. *Multa Syro sermone composuit*, inquit Hieronymus, c. 115.
 Catalogi, & ad tantam venit claritudinem, ut post lectionem *Scripturarum*
publice in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recitarentur. Andreas Masius præf.
 ad Mosen Barcepham de paradiso, qui Ephraimum non semellaudat;
Mibi doctor meus Syrus sepe solebat dicere nullius alterius Scriptoris plura præstati-
onemq; de rebus sacris volumina apud Syros ferri quam Ephraimi, ut mihi cum Augu-
stino nostro conferendus videretur ὡς τῆς πολυγραφίας. Univerfos S. Scriptu-
 ræ libros ἀκριβῶς ἐρμηνεύσας πρὸς λῆξιν illorumq; abditos sensus lumine
 spiritus illustrasse testatur Nyssenus in ejus vita p. 1033. (T. 2. Paris. 1615.)
 Ex his *Commentarios in Genesim & Exodum* cum 52. *homiliis* Syriaco sermone
 nactus est D. Robertus Huntingtonus, ut ex ejus Epistolis pag. 8. & 10.
 apparet. Hebedjesu in Catalogo librorum Chaldaeorum n. 66. *Ephraim*
Magnus, inquit, qui *Propheta Syrorum* (& οἰκουμηνικός διδάσκαλος.) *cognomi-*
natus est, edidit commentarios in libros Genesios, Exodi, Sacerdotiam sive Le-
vitici, Josue filii Nun, Judicum, Samuelis, libros Regum, Davidis, Isaia, Dav-
decim & Jeremia, Ezechielis & beati Danielis. Extant etiam ejus libri & *Epi-*
stola de fide Ecclesia atque ejusdem Orationes metrica (τριακοσίας μετρὰδας ἐπῶν
 memorat Sozomenus III. 16. adde de Hymnis ejus Theodorum IV. 29.
 Hist. Morinum de sacris Ecclesiæ Ordinationibus p. 419. 499.) *Asportati-*
ones, cantica, officia defunctorum omnia, appositiones Alphabeti, b) dispu-
tationes cum Judæis, nec non adversus Manicheum, Bardaisanem, Marcionem &
Ophitas, demum dissolutio impietatis Juliani. Servantur nonnulla Ephraemi
 lingua Syriaca etiam in Bibliothecis Angliæ, & jam pridem Jacobus
 Golius ex Oriente scripta Ephraemi non pauca in Belgium secum attul-
 lit, & Usserius Ephraimum *de sapientie amore* & alia ejus Syriace scripta
 Lugdunum Batavor. transmisit è quibus nonnulla punctis ani-
 malle vocalibus & latine vertisse se testatur Lud. de Dieu præf. ad Com-
 ment. in Acta Apostolor. Confer W. E. Tenzelii & μακαρίτης
 diss. select. pag. 289. sq. *Institutio Ephraemi ad Monachos* extat Syriace MS.
 in Bibl. Cesarea ut notavit Lambecius T. 1. p. 171. Habui & ipse unam
 alteramqve *Homiliam Ephraemi* Syriaca lingua descriptam ex Codice
 Bibl. Bodlejanæ quam mecum & haud paucas Græcas communicavit
 doctissimus vir qui Oxoniæ è MS. Codd. de scripsit Jo. Adolphus
 Hofman-

b) Punctorum vocalium inventionem litteris Syriacis apponi solitam Ephraemo Syri
 tribuunt. Vide Abr. Bœcheriensis notas ad Hebedjesu Catalogum. Negat tamen
 illum inventorem Jo. Morinus lib. 2. Exerc. Bibl. 18. c. 9. pag. 547. seq.

Hofmannus, Plœnensis. Illas ego Syriace & Latine ut ederentur mihi Lipsiam ad Rev. D. Godfridum Olearium, neque ingratum spero fore viris eruditis videre, quatenus Syriaca versio sacrorum librorum præcipue N. T. distet ab illa c) quæ S. Ephraïmus usus est. *Præcationes binas* Ephraïmi habes in Severi Alex. sive Antiocheni potius libello de ritibus baptismi & sacrae Synaxis, quæ Syriace & Latine edidit Guido Fabricius Boderianus Antvverp. 1572. 4. p. 127. seq. Bardesani hæresin ab Ephraïmo Syro confutatam testatur Theodoritus 1. de hæreticis fabulis.

X. *Græca* versio antiqva scriptorum non paucorum Ephraïmi, Iuculentis & majoribus theatri Sheldoniani typis A. 1709. fol. in lucem edita est Oxonii ex Cod. MS. Bodlejanis curante V. C. *Eduardo Thwaites*, quæ editionem quia latina versione destituitur, ita recensebo, ut illis Homiliis & scriptis quæ latine etiam existant, paginas adscribam latinæ versionis *Gerardi Vossii*, Præpositi Tungrensis, ex editione quæ ad manus mihi est Colonienſi A. 1603. fol.

Gr. pag. 1. *Ἐν ἀρετῶν καὶ κακιῶν de virtutibus & vitiis.* Lat. T. 1. pag. 25.

Ad Monachos Metebenos directum hunc librum testatur Photius Cod. 169. Verterat ante *Vossium Franciscus Zinus*.

12. *Ἐλεγχοῦ αὐτῶ καὶ ἑξομολόγησις. Reprehensio sui ipsius atque confessio* T. 1. pag. 68. Hæc primum locum occupavit inter λόγους Ephraïmi unde quinquaginta laudat Photio.

15. *πρὸς καθάρσειν ὑπερηφανίας. ad everſionem superbie.* T. 1. pag. 88.

19. *λόγος κατανοητικός. Sermo de compunctione animi.* T. 3. pag. 590.

28. *λόγος ἀσκητικός. Sermo Asceticus* T. 3. pag. 539.

46. *κατὰ μίμησιν τῶν προοιμιῶν. Ad imitationem proverbiorum.* T. 3. pag. 509.

47. *περὶ φόβου. De timore DEI.* T. 3. pag. 510.

76. *πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐμπαιδῶν διαγόντων ἐ τιμὰς ἀποχρηστῶν, ad eorum correctionem qui vitiose vivunt & honores appetunt.* T. 1. pag. 92. Vertit & *Zinus*.

§§

Gr.

c) *Andreas Mullerus* pag. 27. seq. de versionibus Syriacis sacror. libror. recte non audeat affirmare versionem Syriacam N. T. quam hodie habemus illam ipsam esse in quam Ephraïm Syrus & Jacobus Nisibensis olim commentati sunt.

- Gr pag. 82. ἄλογος αὐτῷ καὶ ἐξομολόγησις. *Confessio & sui ipsius reprehensio* Lat. T. 3. pag. 599. Incipit : ἐν πολλοῖς ἡμῶν ἀδελφοὶ δοκῶν χρησιμοποιεῖν. Vertit idem Zinus.
100. περὶ τῶν παθῶν. *De passionibus sive perturbacionibus animi* T. 1. pag. 130.
102. περὶ μετανιώσεως *de penitencia* T. 1. pag. 144.
106. περὶ καταπίξεως *de corruptione*. T. 1. pag. 138.
- * 110. λόγος καταπυκτικός. Incipit : ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὄρθρου λίαν ἀνάστας, ἐπειρώμην ἐγὼ σὺν τοῖς.
112. λόγος ἑπερὸς καταπυκτικός. *Sermo alius de corruptione*. T. 1. p. 135.
- * 115. λόγος ὀρθριντικός. Incipit : πρόσθετε σταυτῶ , ὦ νεότης, πρῶτον ἀσκήσασθαι , μήποτε παρελθῶσιν.
119. εἰς πατέρας πλειωθίντας. *In sanctos Patres qui temporibus suis consummati sunt*. Tom. 3. pag. 766.
122. λόγος ἑπερὸς εἰς πατέρας πλειωθίντας. *Sermo alius in sanctos Patres suo tempore defunctos*. T. 3. pag. 769.
125. τῷ αὐτῷ λόγῳ τετρασύλλαβα ἦτοι μέτρον. *Ex eodem sermone tetrasyllaba Oratio, sive metrum*. T. 3. pag. 772.
126. λόγος ἑπτασύλλαβος ἦτοι μέτρον. *Sermo Heptasyllabus sive aliud metrum*. T. 3. p. 773.
126. περὶ φόβου ψυχῶν. *De timore animi* T. 1. p. 66. Vertit ante Vossium Zinus.
129. εὐχή ἐκ τῆς ἁγίας Ἐφραίμ διδασκαλίας *Precatio ex S. Ephraem Doctrina*. T. 1. pag. 147. Vertit & Zinus.
130. ὑπομνηστικὸν, ἦτοι ἐπιστολή. *Admonitoria Oratio in forma Epistolae*. T. 2. pag. 275.
134. περὶ ψυχῆς ὅταν πειραζῆται ὑπὸ τοῦ ἔχθρου, πῶς ὀφείλει μετὰ δακρυῶν τῷ θεῷ προσεύχασθαι. *Quomodo anima cum lacrymâ ad Deum recurrere debeat tentationis tempore*. T. 1. pag. 62.
135. ἐξομολόγησις ἢ γὰρ προσευχή πρὸς θεόν. *Confessio sive precatio ad Deum*. T. 1. pag. 250.
136. εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἢ secundum adventum Domini nostri JESU CHRISTI. T. 1. pag. 239. Ephraemi λόγος de hoc argumento laudat Nyssenus pag. 1035.

- Gr. pag. 140. περί ἀρετῆς πρὸς νεώτερον ἀσκητὴν κεφάλαια δ. *Adhortationes IV. de virtute ad Monachum novitium* Lat. T. 2. pag. 280.
150. περί ἀρετῆς κεφάλαια δέκα. *De virtute Capita decem*. T. 2. pag. 293.
159. προσχε σταυτῶ. *Attende tibi ipsi Capita XII*. T. 2. p. 307.
176. ὅτι ἔδει γελᾶν καὶ μετρωρίζεσθαι, ἀλλὰ κλαίειν καὶ πενθῆν ἑαυτοῦς. *Non esse rideendum neq; gloriandum, sed lugendum &plorandum nosmet ipsos*. T. 1. pag. 104. Laudat Photius Cod. 169.
179. συμβουλία περὶ πνευματικῆ βίῃ πρὸς νεώτερον ἀρχοντα, *Consilium de vita spiritali ad novum Abbatem*, Capita XCVI. T. 1. pag. 47. Vertit ante Vossium Zinus.
191. μακαρισμοί. *Beatitudines*. T. 1. pag. 168. Vertit idem Zinus.
196. μακαρισμοί ἕτεροι. *Beatitudines alie*. T. 1. pag. 173. Vertit idem Zinus.
200. κεφαλαία ἑκατόν. Ἐρώτησις πῶς κτήται τις τὴν ταπεινοφροσύνην. *Capita centum. Questio de modo acquirenda humilitatē*. T. 2. pag. 416. Laudat Nyssenius pag. 1035. Meminit & Photius Cod. 169.
220. εἰς τὸν βίον ἔμακαρις Ἀβραάμ De vita B. *Abraamii Eremita*. T. 3. pag. 749.
- Adde in notis pag. 450. περὶ τῆς ἀνεψιῆς αὐτοῦ Μαρίας *de Maria nepte Abraamii* T. 3. pag. 755.
234. εἰς τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ. *de laudibus Josephi Patriarcha*. lat. T. 3. p. 632.
247. εἰς τὴν μεταμόρφωσιν ἔσωτῆς. *In transfigurationem Salvatoris*. T. 3. p. 686.
253. περὶ κρίσεως καὶ κατανύξεως *de judicio extremo & de compunctione*. T. 1. p. 233.
257. περὶ ἑρῶν βίῃ *de recta vita*, Capita XC. T. 1. p. 40.
264. λόγοι παρανευτικοὶ πρὸς ἀσκητὰς. *Adhortationes quinquaginta ad Monachos*. T. 2. p. 334.
343. Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην μοναζόντα περὶ ἰαπωνῶν &c. *Epistola ad Johannem Monachum de patientia, &c.* T. 2. p. 271.
- * 347. εἰς τὴν δευτέραν παραβολὴν ἔκκλησιαν ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Incipit: S 2. ἀδελ-

- ἀδελφοί μου Φιλόχοιτοι, ἀκούσατε πρὸς τῆς δευτέρας καὶ
Φοβερᾶς παρουσίας.
- Gr. pag. 359. εἰς τὴν παρουσίαν Ἐκκλησίας, καὶ πρὸς σωτηρίας, καὶ εἰς τὴν πα-
ρουσίαν Ἐκκλησίας. Lat. *in adventum Domini, & de saculi
consummatione & adventu Anti-Christi.* T. 1. p. 219.
365. Διαθήκη. Testamentum. T. 3. p. 785. Vertit & Julius Cle-
mens, cujus interpretatio existat apud Surium Cal.
Febr. Ad verba hujus testamenti p. 366. ἐν πάσῃ τῇ
ζωῇ μου ἡ κατηρασίμην, respicit Nyssenius in vita Ephra-
mi p. 1033. & p. 1039. ad verba testamenti p. 367.
ἐχέτω ἡ ψυχή μου τὸν Ἐφραίμ βαλάντιον &c. 368. μὴ ἐγκωμά-
σῃτε, μὴ με παλυτελεῖ ἐπιπέσητε ἱματισμῷ &c. & ἦν &c.
p. 1045. sq. de viro qui pretiosa veste corpus Ephraemite-
gere volebat. Confer testamentum p. 369. edit. Græcæ.
376. Ἐἰς τὸν ἕμιον καὶ ζωοποιὸν σωτῆρα, καὶ εἰς δευτέραν παρουσίαν
καὶ πρὸς ἀγάπης καὶ ἐλεημοσύνης. *In pretiosam & vivificantem
Crucem Domini, & in secundam ejus Adventum, & de
charitate atque elemosyna.* T. 3. p. 699. Græce ex Co-
dice Bavarico hanc Homiliam primus ediderat & la-
tinam versionem suam addiderat *Gresferus* T. 2. de
Cruce pag. 472.
384. λόγος καὶ ἀρετικῶν, ἐν ᾧ καὶ διδάσκει ἐκ φανερῶν ἐπι-
δειγμάτων ἔτι μαργαρίτα καὶ τῶν λοιπῶν πωράγῃ τῶ
πρὸς, ὅτι διὰ τῶν φυσικῶν νόμων ἡ ἀγία Θεοτικὴ
τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν ἔπι σωτηρίας ἔκ κόσμου καὶ σω-
λαβὴ καὶ ἐκύθη. *Sermo contra hereticos, de margarita
pretiosa.* T. 3. p. 664.
- * 398. περὶ γλωσσαλτίας καὶ παθῶν. Incipit: λεπρὰ γένηται ὡς
χιῶν ἡ Μαριάμ, ἵνα καὶ γνωσθῇ. Ejusdem argumen-
ti sed diversa homilia latine existat T. 1. p. 97.
399. Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν βασιλεῖον. *Magni Basilii Cesarensis
Encomium* T. 3. p. 722. Basilio d) adhuc supersti-
te scriptum. Confer Acta Sanctor. T. 1. Febr. p. 51.
& T. 2. Junii pag. 809. Baronium ad Martyrolog.
Rom. 14. Junii. Hoc Encomium ἐκ Codicis Regio
Græce
- d) Obiit S. Basilius A. C. 379. Hic Homil. 4. in Hexæm. pag. 24. testatus se à Syro quodam
idei vocabuli *merischepher* Gen. 1. 9. προ συνέθαλπε καὶ ἐξωγόνην edoctum, Ephraim-
mum utique intelligere videtur.

- Græce primus ediderat *Cotelerius* T. 3. monumentor.
Eccles. Græcæ p. 54. addita latina sua versione.
- Gr. pag. 405. εἰς τὴν γυναῖκα τὴν ἀμαρτωλὸν τὴν ἀλείψασα τὸν κύριον μύ-
ρον *in mulierem peccatricem qua Dominum unxis*, Lat.
T. 3. pag. 711.
411. Ἐγκώμιον εἰς τὰς ἐδοξῆς μάρτυρας τὰς ἐν ὅλῳ κόσμῳ μαρ-
τυρησάσασα. *In gloriosos martyres in toto mundo passos*
martyrium T. 3. pag. 740. Nonnulla Ephraimi post
Vossium atqve inter alia hanc homiliam ex Græcis Co-
dicibus de integro vertit *Franciscus Combesius* in Bibl.
Cōncionatoria, qvam si placet vide.
415. εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ. *In Abrahamum & Isaacum*,
T. 3. p. 624.
- * 419. περὶ τῆς Κύρας Σαλῆς. De *Isidora simplici* in *Tabenusi-
o Thebaidis Monasterio*. Incipit: ἐν τῷ τῷ μονα-
στηρίῳ τῶ τῶν γυναικῶν γίγνετε παρθεῖν.
420. Λόγος εἰς τὸν Προφήτην Δανιὴλ, καὶ εἰς τὰς ἀγίας τρεῖς παῖ-
δας, καὶ πρὸς τὸν λέγοντα ὁ καιρὸς ποτῆρός ἐστι, σωθῆναι ἢ
δυναρεῖν. *In S. Danielelem Prophetam & tres pueros, & in*
eos qui dicunt, quia tempora mala sunt, ideo salvari ne-
quimus. T. 3. p. 648.
- * 422. περὶ τῶν ἑκτῶ λογισμῶν. Incipit: γίνωσκε, τέκνον, ὅτι
ἑκτῶ εἰσιν λογισμοὶ πάντες οἱ πᾶ κατὰ ἐνεργῶντες.
- * 423. περὶ ἧ τέλειον εἶναι τὸν μοναχόν. Incipit: εἰς μάχην δυνα-
τῶν μὴ γίνε κατ' αὐτῶν εἰς ἀταξίαν πτωτέρων.
- * *ibid.* περὶ ἧ ἐμψυχήματ. Incipit: ἕως ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώ-
ματι, ας δεσμὸς φυσικὸς δυσδιάλυτος.
424. περὶ ὑπομονῆς *de patientia* T. 1. p. 153.
428. περὶ μακαρισμῶ καὶ παλαισμῶ *de beatitudinibus & miseriis* T. 1,
pag. 177. Vertit & *Zinus*.
429. περὶ πίστεως *de fide* Tom. 1. pag. 80.
- * In notis pag. 455-462. λόγος περὶ τῆ κοινῆς ἀναστάσεως καὶ μετνοίας
(α). κρίσεως καὶ ἀναστάσεως) καὶ ἀγάπης * καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρ-
υσίαν ἧ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Incipit: ἀγαπητοὶ μηδὲν προση-
σάμεθα πλεον τῆ ἀνυποκρίτου ἀγάπης. Sequuntur pag. 459. seq. ἐρω-
τήσεις καὶ ἀποκρίσεις *de extremo judicio*, qvæ latine occurrunt apud
Voss. pag. 185. seq. 188. seq.

XI. Nunc referre placet quæ Gerardus Vossius latine edidit Græce necdum vulgata. Sunt autem hæc :

T. 1. pag. 1. *De Sacerdotio*. Incipit : *o miraculum suspendam*. Hic λέγεται περὶ ἱερωσύνης Græce exstat in MS. Opusculorum S. Ephræmi in Bibl. Patrum Congregat. Oratorii Paris.

4. *Ad quem pertineat dictum Apostoli 1. Cor. VII. melius est nubere quam uri*. Incipit : *Apostolum audi dicentem*.

6. *Apologia ad fratrem quendam de Heli sacerdote*. Incipit : *Cum Scriptura de Heli sacerdote attestatur*. Hic inter XLIX. Ephræmi λόγους Photio Cod. 169. lectos fuit quadagesimus secundus *ὡς δικαία πίστις ἦλοι ὁ ἐν τῷ νόμῳ ἱερὸς, πρὸς τὸν ὡς αὐτῷ τὰς ἐπιδοσὶς ὀρνει*.

9. *De festis diebus & de dignitate divinarum Mysteriorum*. Incipit : *Saltem ne profus infructuosi inveniamur*.

10. *De charitate*. * Incipit : *Bene ait Dominus, quoniam onus meum leve est*. Græce in MS. Vindob. Vide Lambec. T. 3. p. 108.

13. *Encomium in Psalmos*. Incipit : *Es hæc quidem ac his plura de charitate*. Græce in eodem MS. Vindob.

14. *De orando DEUM sive de oratione*. Incipit : *vere beatum est non peccare*.

15. *De amore pauperum*. Incipit : *Huc agite ergo fratres charissimi*.

17. *De jejunio*. Incipit : *Esto studiosus paupertatis CHRISTI, ut in caelesti patria ejus divinitate dixeris*. Græce in MS. Vindob.

18. *Quomodo intelligendum illud Matth. XXIV. Duo erunt in agro &c.* Incipit : *Audisti quod duo erunt in agro*.

ibid. *De his qua præsens hac nostra vita in se continet*. Incipit : *Cogitemus fratres*. Græce in MS. Vindob.

19. *De mansionibus beatorum*. Incipit : *Salvator noster mansiones multas*.

20. *De locis beatorum*. Incipit : *Hæc ipsa præcepta complentes*.

22. *De non suspiciendis rebus hisce momentanea & in Psal. LXXII.* Incipit : *Cum mens nostra ad lubricitatem sit prona*.

23. *Ode*

* Λόγους Ephræmi περὶ ἀγάπης laudat Nyssenius in Orat. de Ephræmo p. 1035.

- T. 1. pag. 23. *Ode optime fluens, in eos qui quotidie peccant & quotidie penitentiam agunt.* Incipit: *Quousque o amice inimicum sustines.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. pag. 106.
99. *De non scandalizando proximo, & de recta vita ratione.* Incipit: *Non decet eos qui ad pietatis studium accedunt.*
61. *De vera atque perfecta renunciatione.* Incipit: *qui vitam quietam excolis.*
71. *Adhortatio ad pietatem.* Incipit: *Charissime, Divina gratia Christianus es*
73. *Sermo ad pietatem bonaque opera CHRISTI athletam exercens.* Incipit: *Qui se vere Domino consecrare cupiunt.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. p. 107.
76. *De Divina gratia.* Incipit: *Emere ut Divinam gratiam jugiter in mente tua habeas.* Vertit ante Vossium Zinnus.
85. *Adversus eos qui dicunt terra motus à terra inflatione fieri.* Incipit: *Dicite nobis qui vestro è pectore verba depromitis.*
86. *Ne decipiamur Gentilium erroribus.* Incipit: *Adjiciam autem & hoc dictis, Mortalitate gliscente in urbe CPoli.*
97. *de morbo lingua & aliis vitiis.* Incipit: *Diversa in cunctis hominibus sparsa reperiuntur cupiditates.* Vertit & Zinnus.
107. *Quod ludicris rebus abstinendum sit Christianis.* Incipit: *In rebus ludicris non esse tempus à Christianis consumendum omnes novimus.*
110. *De iis qui animas ad pudicitiam pelliciant dicuntq; nihil mali esse.* Incipit: *Ad Prophetam Ezechielem Dixit DEUS.*
115. *De abstinendo à cupiditatibus carnalibus, & de certamine ac de multa securitate ad fratrem qui excidit.* Incipit: *Qui in Medicorum curantur officinis.*
117. *De abstinendo ab omni consuetudine perniciofa & de continentia. Atque an bonum sit de aliorum rebus curiosum esse?* Incipit: *Bonum est unumquemque sibi attendere.*
120. *Adversus improbas mulieres.* Incipit: *Nulla per fera improba ac maledica femina.*

- T. I. pag. 123. *Antirboticon sive controversia de virginitate & continentia.* Incipit: *fratrem sive sororem aggrediens Damon improbus.* Verterat ante Vossium Zinus.
125. *De castitate.* Incipit: *Castitatem, dilecte frater, palma finitalem existima.* Verterat idem Zinus.
126. *De virginitate.* Incipit: *De virginitate & anima sanctificatione &c.* Nyssenus de S. Ephraemo pag. 1035. *τίς τῆς περὶ παρθενίας προσμιλήσας ἔχ' ἄγνον ἑαυτὸν ψυχῆν καὶ σῶματι θεῷ ἀγωνίσεται ἰσχυρήσασαι;*
133. *De compunctione.* Incipit: *Edessena ex urbe benedicta.* Verterat ante Vossium Zinus.
141. *De compunctione & salute anima.* Incipit: *Venite cuncti fratres bonum à me peccatore Ephraem consilium accipite.* Convenit ex parte quæ p. 233. sequitur & Græce in MS. Casareo occurrit. Vide Lambec. T. 3. p. 108.
148. *De penitentia & confessione* Incipit: *Discamus o peccatores quid sit misericordia.* Verterat & Zinus.
150. *De penitentia & confessione.* Incipit: *Ne ergo vano percetlamur timore.*
- ibid. *De penitentia & patientia.* Incipit: *Quis obsecro secum cogitans.*
157. *Sermo adhortatorius de patientia & compunctione.* Incipit: *Creator noster DEUS.*
161. *De patientia, & consummatione seculi ac secundo adventu Domini.* Incipit: *Illustris est vita iustorum.* In quodam MS. Vaticano refertur ad S. Chrysostomum.
- 179 - 185. *Aliquot interrogationes ac responsiones.* Incipiunt: *Quomodo blasphematur DEUS?* Græce in MS. Casareo. T. 3. Lambec. p. 108.
187. *De abrenunciatione in S. baptismo facta.* Incipit: *abrenunciatio quam in baptismo facimus.*
197. *De recordatione mortis, & de virtute ac divitiis.* Incipit: *Morem oportet gerere illi qui dicit, consolamini invicem & edificate alterum.*
200. *De resurrectione mortuorum.* Incipit: *Quid sibi vale sermo ille scriptus, nihil intulimus in mundum.*

- T. pag. 214.** *Adversus illos qui dicunt resurrectionem mortuorum non esse.*
 Incipit: *cum Ethnicis sentis.*
228. *De iis qui post crucis apparitionem in iudicio revelanda sunt.*
 Incipit: *Audistis charissimi.*
241. *De iudicio & resurrectione.* Incipit: *Hic est fratres mei omnes,* & *me Ephram &c.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. p. 106. num. decimo sexto.
242. *De futuro iudicio.* Incipit: *Si quibus peccatum aliquod perpetraturus sis.*
249. *Tribus sive lamentationes ad animam resipiscens.* Incipit: *inmensam atque ineffabilem DEI benignitatem corvis, anima mea.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. p. 105.
247. *De die iudicii, ceteris.* Incipit: *exquisitam iudicium, aequissimi iudicii.*
248. *Alia lamentatio ad Antiochiam negligentem.* Incipit: *Animam obsecro ne contidas.*
249. *Pia anima penitens & ad DEUM recurrentis precatio ex doctrina S. Ephram.* Incipit: *Hei mihi & dei hosti, maximo peccato peccavisse.*
- p. 252. *Oratio ad DEUM.* Incipit: *DEUS iuste & laudabilis.* Additæ ibidem aliæ preces ex variis Ephræmi homiliis editis excerptæ.
- T. 2.** præmittuntur *varia S. Ephrami sententia ex eius vita & collationibus SS. antiquorum Patrum selectæ.* Confer *Apophthegmata Ephrami* quæ Græce & latine dedit Costelerius T. I. monument. Eccles. Græcæ. p. 431. sq.
- p. 261. *Narratio ad Monachos de sua conversione* Incipit: *S. Abbas Ephram accedentibus ad ipsum fratribus de seipso utilitatis causa enarravit.* Propter hoc ipsum exordium Natalis Alex. Hist. Eccles. Sec. IV. f. 136. facile ait se adduci ut hoc scriptum Ephræmi non esse credat.
267. *Canticum spiritale in laudem & amorem doctrina ac Sapiensia.* Ex Syriaco traductum. Incipit: *Largire o DEUS doctrinam amanti doctrinam.*

- T. 2. p. 468. De Monachia ac de saureo. Incipit: *saurei viduato compa-
ravit se seculo abdicatum Propheta o Monache.*
470. De perfectione qua praditum esse decet Monachum. Incipit:
Anno praterito ad me accessere quidam.
479. De paupolis spiritali ad religiosos ac Monachos. Incipit: Pa-
upolis eiusmodi possidere debet.
483. De agone spiritali. Incipit: *in lectaminibus hujus seculi.*
Antiqua latina versio edita in Clariss. Zaccagnii mo-
numentis Ecclesiae Veteris p. 114.
487. Sermo Asceticus & exhortatorius ad fratres. Incipit: *Fratres,
advescamos benedictionibus.* Graece in MS. Vindob.
Lambec. T. 3. p. 105.
493. Sermo paraceticus de secunda Domini adventu. Incipit: *Respi-
scamus & penitentiam agamus, fratres.*
- T. 3. p. 561 - 584. Sermo sive liber de penitentia. Incipit: *Penitentia ferti-
lis est fructus.*
617. De universali resurrectione & extremo judicio. Incipit: *Glo-
ria omnipotenti DEO, qui os nostrum &c.* Antiqua
versio latina edita à Zaccagnio p. 106.
621. Pia & humilis ad DEUM oratio. Incipit: *Hei mihi, hei
mihi Domine, tanta sunt vitia atque peccata mea.*
623. In Noë & de continentia &c. Incipit: *nonnullas à maligno
dracone capi errantes.*
629. In Lothum, & de tranquillitate ac securitate. Incipit: *Cum
homines voluptatibus dediti cor suum &c.*
650. In Jonam Prophetam & de penitentia Ninevitarum. Incipit:
Jonas Hebraeus ex mari reversus.
661. In S. Heliam Prophetam, & in viduam Sareptanam. Incipit:
Silentium prabete mihi, o fratres.
678. Adversus eos qui Filii DEI naturam curiose scrutari nituntur.
Incipit: *Rex caelestis, immortalis Dominus.*
692. De passione Salvatoris nostri JESU CHRISTI. Incipit:
Eloqui pertimesco, & lingua instrumento &c.
697. Ibreni S. Virginis Matris Mariae super passione Domini. Inci-
pit: *Stans juxta crucem pura & immaculata Virgo.*
705. De S. DEI genitrici Virginis Mariae laudibus. Incipit: *Invio-
lata integra planeque pura ac casta Virgo.*

- T. 3. p. 708. *Ad S. Dei genitricem Oratio.* Incipit: *Immaculata & intemerata, incorrupta & prorsus pudica.*
727. *Encomium in SS. quadraginta Sebastenos Martyres* qui sub Licinio passi sunt. Incipit: *imaginem SS. Martyrum describere cupio.* Confer Lambec. T. IV. p. 74. Surium & Acta Sanctor. IX. Martii, & Combefisii Bibl. Concionatoriam Tomo VIII.
744. *Sermo de laudibus SS. CHRISTI Martyrum.* Incipit: *Imperitus & insipiens horridus & incultus pictor.*
761. *De S. Juliano Monacho & Anachoreta Edesseno.* Incipit: *Optimus hic atque fortissimus inter pietatis pugiles.* Confer de hoc Juliano Acta Sanctor. IX. Junii T. 2. pag. 175. seq. Memisit hujus vitæ ab Ephræmo scriptæ Sozomenus.
775. *Sermo in eos qui in CHRISTO obdormierunt & de vanitate hujus vitæ.* Incipit: *quid ista bodie, charissimi; serio scitote, simul hic congregati sumus?*

Hæc latine Vossius Tungrensis, MSS. Græcis Codicibus Vaticanis & Sfortiano atq; duobus Cryptæ ferratæ usus, quorum unum à Jona quodam jussu Niconis scriptum A. C. 531. ex subscriptione sibi persuasit in præf. & pag. 812. sed in numero illo errorem esse notat Bernardus de Montfaucon V. C. in Palæographia Græca pag. 48. Meminit is p. 78. etiam Colbertini Codicis, quemadmodum Codicem qui in Bibl. Patrum Oratorii exstat, laudat Richardus Simon T. 2. Epistolarum Gallicæ editarum Epist. 14. pag. 82. & notis ad Gabrielem Philadelphiensem pag. 286. Codices Regios Labbeus in Bibl. nova MSS. nec dubium ex Cæsareanis MSS. de quibus Lambecius T. 1. pag. 117. seq. T. 3. pag. 104. seq. & T. 4. atqve 5. pluribus locis itemqve T. 8. plura posse Græce proferri quæ Vossius tantum latine extulit; nonnulla etiam quæ ab illis plane sunt prætermittenda, ut T. 4. Lambec. pag. 170. memoratur S. Ephræmi λόγος ἐπὶ τῆς ἐνεργείας & μισοκαλῶν δαίμωνος. Incipit: *καπερὶς καὶ ἀδελφοὶ ἀκούσατε, πολλὰ κίς γὰρ ἐχθρὸς ὑποβάλλει τὰ ἀνθρώπων, λέγων, ἀκμὴν νεώτερος ἐῖς, δὲ τὸ λαὸν τῶν Πενδυμιῶν σὺ.* Illud quidem de Spiritu S. volumen quod Græce evoluisse se testatur S. Hieronymus, & animum sublimis ingenii etiam in translatione cognovisse, cap. 115. de S. E. nusquam hodie exstat quod sciam, neque illa ἐῖς τὸν ὁμοῦ δεισον δογματικὰ quæ allegat Syncellus pag. 15. & Syra lingua legisse Moses Martianus

denus videtur. *Græcorum quanta foret utilitas, inquit Combesius in Bibl. Concionatoria, vel pauca illa prodeunt qua Græcum natus Codicem interpretatione nova post Vossium repræsentavi. Ea mente ac sensu Gallia clerus ad Comitia generalia ex more congregatus JOANNI AUBERTO Collegii Laudunensis Prapósito pro ipsius quoungebatur ejusdem Cleri Interpretis munere jussit ut Ephrami sanctissimi opera utraque lingua vulgaret. Capta editio Vitreanis typis, nec ultra sexaginta folia perducta, cum segnis agentis Auberto mors incidit, atque illius irritum conatum fecit. Ad illam editionem perficiendam nomine cleri Gallicani Vaticanos Codices expetenti Abbatii cuidam, usum eorum negatum legas in Tillemontii memoriis Hist. Eccles. Tomo VIII. pag. 750. Laudandus sane Vossius Tungrensis quod tot pia præclari Doctoris opuscula undique collegit & versione atque scholiis eruditis illustravit, etsi Græca simul ab eo edita multi eruditi optarunt; Cæterum notandum non omnia Vossium è Græcis vertisse, aut primum transtulisse, sed usum esse antiquioribus latinis quas in Bibliothecis reperit versionibus. Confer ejus scholia ad sermon. de transfiguratione Domini T. 3. p. 691. seq. tum etiam editis Ambrosii Camaldulensis (cujus præfationem quoque ad Cosmum Medicem sua ad Pontificem Sixtum V. Epistola imitatus est, ut notatum Lambecio lib. 1. pag. 123.) & Petri Francisci Zini, Juliique Clementis. Quod vero Ambrosii & Zini quorum versiones interpolavit ne meminisse quidem dignatus est, haud minus ideo reprehensionem virorum doctorum incurrit, quam quod partes in Codicibus quibus usus prohibito divulgavit & discerpit. Antiqua versio latina duorum S. Ephrami sermonum à Clariss. Viro *Laurentio Alexandro Zaccagnio* * edita è Codicibus Vaticano & Casanatensi illa ipsa est quam paucis interpolatam Vossius pag. 617. & 483. exhibuerat, ut conferenti apparebit. Atque ante aliquot sæcula jam sermones varios S. Ephrami latine fuisse translatos constat vel ex *Vincencio Bellovacensi* qui XV. 87. speculi Hist. refert se legisse S. Ephrami opuscula *de penitentia, de luxuriamibus sæculi, de compunctione cordis, de beatitudine anima, de resurrectione & de die judicii.* Eadem Jo. Trithemius commemorat, additque alia *de contritione cordis, de cogitationibus, de prædicatione dura, de celebratione dura & Placatum super Edessenam urbem.* Nam de Spiritu S. volumen ex Hieronymo repetitum non à Trithemio inspectum existimo, quia alioqui prima verba libri adjungere, ut in aliis fecit, non intermisisset.*

Qvæ

* In Collecione monumentorum Veterum Ecclesie Græcæ, Rom, 1698. 4.

Quæ Ambrosius Camaldulensis vertit hæc sunt : 1. De penitentiâ. Incipit : *Dilectissimi*, nihil sanctæ charitatî præferamus, multa enim negligendo peccavimus diebus singulis & horis & momentis. 2. de charitate & extremo judicio. 3. de judicio & resurrectione. 4. de vita & exercitatione Monastica. 5. quod non oporteat ridere sed flere & lugere. 6. ad animam negligentem. 7. ad Monachos de SS. Patribus qui illo tempore requieverunt. 8. de armatura Monachi & quod oporteat Monachum veluti militem in acie semper assistere. 9. de penitentiâ & conversione. 10. de secundo Domini adventu. 11. de timore DEI. 12. de angustia qua premitur anima cum ex pugna contra se hostis, infirmior fit. 13. de compunctione. 14. de passione Domini Salvatoris. 15. ad eos qui Filii naturam scrutari volunt. 16. de Antichristo. 17. de virginitate. 18. de laudibus Martyrum. 19. Laudatio S. Josephi Patriarchæ. Prodierunt Argentorati typis Martini Schureri A. 1509. 4. & 1585. 8. Ex his Ephraemi sermonibus sunt quos Gallica dedit Petrus Cœveret. Paris, 1520. sub titulo *la fleur de predication*, Germanice vero Jo. Schwaigerus, Mogunt. 1565. 8. Male sermones XXI. ex Ambrosii versione numerat Lambecius T. I. p. 121. eumque secutus Warthonus appendice ad Cavei hist. literar. pag. 84. edit. Genevens. Unde fallitur etiam Tentzelius p. 281. diff. select. qui tamen eodem loco recte editionem Opusculorum Ephraemi Coloniensem A. 1547. 8. apud Novesium, alios quam ab Ambrosio translatos sermones complecti observat, in qua Vossius sermonem de transfiguratione, incerto interprete legit.

Petrus Franciscus Zinus Canonicus Veronensis Venet. 1574. hæc à se Ephraemi opuscula latine versa in lucem edidit, plura etiam pollicitus : 1.) De timore animi. 2.) Preces. 3.) De virtutibus & vitiis. 4.) De gratia DEI. 5.) de lingua morbo & cæteris vitiis. 6.) De compunctione. 7.) De penitentiâ & confessione. 8.) Reprehensio sui ipsius atque confessio. 9.) De charitate. Incipit : *Si tibi ea potestas concessa sit, frater charissime, ut omnibus linguis loquaris.* 10.) De vita spiritali ad novum Abbatem capita XCIII. 11.) De exercitatione. Incipit : *qui te ad virtutem ac pietatem exerceas, attende tibi & cave ne dies tuos in rebus inanibus consumas.* 12.) Eorum correctio qui cum vitiis vivant, honores petunt. 13.) De virginitate & castitate. 14.) Alius sermo de castitate. 15.) Beatitudines LV. 16.) Beatitudines alia. 17.) De recta vita ratione capita LXXXIX. Incipiunt : *Si rectam vivendi rationem diligis, humilitatem amplectere.* 18.) De beatitudine & miseria. Nonnulla Ephraemi opuscula ex Zini interpretatione Dillingæ etiam produisse scribit

Simlerus, & ex eo Labbeus T. 1. p. 285. de S. E. Nimirum A. 1562. atque adeo ante editionem Veneram quam recensui. *Sunt enim mihi ad manus* (accuratissimi Ittigii verba sunt præf. ad librum de Bibliothecis Patrum p. LXXIII.) *divina quadam S. Ephrem opera è Græca lingua in latinam versa Petro Francisco Zino interprete, Dillinga 1562. apud Sebastianum Mayer.* At enim Tentzelius p. 281. diff. select. negat quod Dillingana editio Zino debeatur, *qua enim Dillinga A. 1563. impressa mihique ad manus sunt, obstetricante Jacobo Menchusio Belstano lucem publicam adpexerunt, qui in dedicatione refert duos sibi ad manus fuisse antiquos Codices Latinos MSS. ob Varias Lect. nonnihil discrepantes. Duabus quoque partibus absolvuntur opuscula Ephremi ab ipso edita, prior constat libellis quinque de tremendo die judicii & resurrectione universalis, de jucunditate & gaudio supernorum civium & regni cœlorum, de munditia animæ & laudibus CHRISTI, posterior continet monita B. Ephrem de defectu religionis, de pœnitentia. Gallice vertit pleraque Franciscus Evardensis Paris. 1579. 1583. 1590. 1602. 8.*

Gerardi Vossii Tungrensis editio quam totam recensent Labbeus Caveusque, primum lucem vidit Romæ tribus Vol. quorum I. 1589. II. 1593. * & III. 1597. fol. prodiit. Recusa Colon. 1603. & 1619. (cujus editionis exemplaribus quibusdam præfixus A. 1675.) & Antvverp. 1619. Sermones aliquot ex ejusdem interpretatione prodierant Romæ 1582. 4. & Ephræmus de passione CHRISTI & threni sanctiss. Virginis prope crucem stantis ibid. 1585. 12. Parisiensem editionem Operum Ephræmi ex Vossii versione memorat Combefisius in Bibl. Concionatoria, memoriæ ni fallor lapsu pro Antvverpiensi, nisi Claudii de Chautelou Bibliothecam Asceticam Parisiis A. 1661. 4. sex voluminibus editam intellexit, cujus tomo 2. & 3. multa Ephræmi latine continentur. Quæ in Vossiana editione desiderantur Ephræmi *Cantica in Nativitatem Domini & Epiphaniam sive de Maria & Magis*, ex Syriaco latine reddita per *Abrahamum Eccbellensem*, divulgavit *Jo. Baptista Marus* ** presbyter Romanus J. U. D. & Collegiatæ Ecclesiæ S. Angeli in foro piscium Canonicus. Rom. 1645. 4.

XII. Cum

* Emendandæ Tentzelii diff. selectæ p. 279. ubi legitur editionem Anni 1589. recusam auctius A. 1593.

** Idem Marus edidit sermones aliquot S. Augustini è Bibl. Vaticana & Barberina cum notis Rom. 1644. 4. Ejus sermonem in natali S. Johannis Baptistæ. ibid. 1647. 4. Acta SS. Martyrum Paternuthii Copretis & Alexandri. 1645. 4. Victoris Papæ III. sermones. 1615. 8. & Petri Damiani Opuscula de Viris illustribus Casinensibus. 1655. 8.

XII. Cum Ephræmo Syro, de quo hætenus dixi, non confundendus Ephraim idem Syrus ex Comite Orientis Antiochiæ (circa A. C. 526. teste Theophane & Evagr. IV. 6.) Episcopus A. 545. cujus mentio in vita Simeonis Stylitæ junioris T. 5. Maji p. 37. 335. quique laudatur Actione X. Concilii Chalcedon. & ex cujus scriptis excerpta ap. Photium Cod. 228. & 229. ubi verba *ὅς τῶν ἱερῶν τῆς Ἀντιοχείας ἠγάπη*, A. Schottus † male vertit *qui de sacris Antiochiæ legibus narrat*, sensus enim est sacra tunc Antiochiæ moderatum sive Ecclesiæ Episcopum fuisse, ut notavit Pearsonius part. 1. Vindic. Ignatii cap. 10. Vixit adhuc A. C. 546. quo subscripsit Justiniani Imp. edicto adversus tria capitula *sui potius honoris quam veritatis dilector*, ut scribit Facundus sub extremum libri IV.

Ephræmus CPolitanus qui versibus Jambicis Chronicon scripsit, MS. in Bibl. Vaticana, ex quo subinde quædam allegat Allatius de consensu utriusque Ecclesiæ pag. 699. 701. sq. 725. 776. & de Psellis p. 42. Scripsit circa sæculi XIV. ut videtur initia.

Ephræmi Cherfonis Episcopi (Al. Archi-Episcopi & Martyris) sermonem *περὶ τῶν θαυματῶν τῆς ἀγίας κλήμης* p. 90. de Simeonum scriptis memorat Allatius. Incipit: *ἔρχονται Φιλίππος τῆς Ἀποστόλης Γαλιλαίας*. Alium sermonem memorat idem pag. 93. & 96. *περὶ τῶν θαυματῶν τῆς εἰς πύδα γινομένης ὡς τῆς ἱερομάρτυρος καὶ Ἀποστόλης κλήμης*. Incipit: *Θαυμαστὸς ὁ θεὸς ἐν ἀγίοις αὐτῆς εὐκαιρῶν μὲν τῆς Προφήτου*. Hunc posteriorem latine dedit Surius 29. Nov. Græce & latine Cotelarius T. 1. Patrum Apostolicor. ad calcem Clementinorum pag 811. edit. Amst.

Ephraim Monachus & Hegumenus in Monasterio S. Pauli Latris in Patruo cujus mentio in nota codici antiquo Græco Operum Ephræm Syri adjuncta apud Montfauconum p. 78. Palzographiæ Græcæ,

Ephraim Mylassæ in Caria Episcopus, & ab hoc diversus

Ephraim Cariz, Monachus, unus è Melodis sive Hymnographis Græcorum.

ADDEN-

† Decepit Schottus, Ufferium, Sirmondum, Blondellum, Rivetum & Albertinum p. 286. de Eucharistia, quos reprehendit Colomeus p. 68. Observ. sacræ.

ADDENDA ET EMENDENDA.

Pag. 5. v. ult. adde: Anastasii versio latina scholiorum ad Dionysium edita quidem non est sed MS. adhuc exstat in Codice Colbertino de quo Nourrius p. 210. Apparatus ad Bibl. Patrum, & in Bitoricensi de quo Labbeus T. 1. de Script. Eccles. p. 67. seq. In Praefatione ad Carolum Calvum praemissa testatur Anastasius se signo Crucis scholia Maximi à Johannis Scythopolitani Antistitis scholiis distinxisse.

Pag. 7. De S. Hierotheo ex cuius *Θεολογικαὶς συχαιώσι & ἐρωτητοῖς ἔργοις* quaedam affert Dionysius cap. 3. & 4. de divinis Nom. vide Halloixium T. 1. Scriptor. Oriental. p. 600. seq. Nic. Antonium lib. 1. Bibl. Vet. Hispan. c. 19. pag. 87. seq. & Tho. Ittigii τὸ μακαρίτη diff. de Patribus Apostolicis p. 121. seq. Celebratur in Menologiis & Martyrologiis 4. Octobr.

Pag. 8. Veterum locis, Hermæ verba laudantium adde Clementis Eclogas ἐκ τῶν προφητικῶν §. 45. edit. Combessii, uti habes verba ex lib. 2. mandato 5. In Ecclesiis *δημοσευμένων* Hermæ librum scribit Eusebius III. 3. Hist. quod Valesius reddit, *publice legi*. Rufinus: *in nonnullis Ecclesiis legitur*,

Pag. 32. Canones Apostolorum *κανονικὰ Διατάξεις* vocantur in Concilio Nicæno II. T. 3. Binii p. 486. ubi Canon 53. laudatur. *Plurimos consensum non praebeere facilem* fatetur Dionysius Exiguus in praef. ad versionem suam, quam in gratiam Laurentii cuiusdam veteris translationis confusione offensus concinnavit. *A quibusdam Apocryphas dici* agnoscit etiam Isidorus Mercator in praef.

Pag. 33. De Canonibus Antiochenis qui praeter rem ad Apostolos referuntur, adde hæc Concilii Nicæni II. T. 3. Binii p. 485. ἐν τῇ κτ' Ἀπόχειαν αὐτῶν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἶρηται τὸ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς τὰ εἰδωλὰ τῆς σαζομένης, ἀλλ' αὐτεκονίζων τῶν Θεανδρικῶν ἀχερατῶν εἴλην τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

Pag. 43. Constitutiones Apostolicas apud Arabes & Abyssinos ferri notavit Stephanus le Moyne notis ad Varia Sacra p. 685. Ex Arabico transtulit nuper V. C. Jo. Gagnierius, & paullo ante obitum A. 1711. in lucem edidit Vir inopina & dolenda jactura hisce litteris ereptus Jo. Ernestus Grabe. De Canonibus Apostolicis apud Abyssinos, vide Jobi Ludolfi commentar. ad Hist. Æthiop. p. 330.

Pag. 38. v. ult. Epistolam pseudoEvodii, φᾶς inscriptam, Rev. D. Jo. Andreas Schmidius in Historia Sæculi primi fabulis variorum maculata, Helmst. 1700. 4 p. 5. refert ad Evodium Uzalensem. Sed Evodius iste latine scripsit. Præter hunc fuit & alius Evodius Monachus Græcus de quo Caveus in diss. de scriptoribus dubiis, tum Evodius Consul A. C. 386. quo nihil unquam justius fuisse scribit Severus Sulpicius in vita S. Martini c. 20. Neutri tamen horum quicquam cum illo Epistolæ suppositiæ auctore commune esse existimo.

Pag. 33. Brevior Justinii Apologia dicitur etiam *ωσπίεα* ab Eusebio IV. 17. Hist.

Pag. 56. Apud Gorionidem Tryphonis nomen non scribitur תרפון sed תרפון

Pag. 59. v. ult. Κοσμητικὸς ἀρχιεπίσκοπος Eusebius opponit Ἐκκλησιῶν, quo nomine Episcopus appellat in extremo capitis 24. libri V.

Pag. 60. v. i. Commentarios in Genesin scripsisse Justinum notatur in Centuriis Magdeb. II. 10. p. 163. auctore laudato S. Hieronymo. Sed non memini ubi hoc testetur Hieronymus.

Pag. 69. lege *Renarus Massuetus.*

Pag. 73. v. ult. Etiam ad alios ἀρχιεπίσκοπος Ἐκκλησιῶν similiter litteras ab Irenæo, pacis ut nomen ejus sonat studiosissimo missas Eusebius testatur. Alius Irenæus junior, ad quem plures S. Ambrosii Epistolæ.

Pag. 76. adde adjurationem in sepulchro T. Flavii Dionysii, apud Montfauconum p. 424. Diarii Italici. Et p. 79. adde adjurationem Anastasii Sinaitæ in Hodego p. 218. qua librarios obtestatur ut imaginem crucifixi eo in loco singulari quodam modo à se delineatam addere ne negligant, etsi Gretserianæ editionis illam à genuina imagine Anastasiana, qvalis in Casareo Codice exstat, plurimum discrepare docet Lambecius III. p. 165.

Pag. 95. Cum Theophilo, cui Hippolytus librum de Antichristo dicavit, idem forte κἀπὸς Θεοφιλοῦ quem alloquitur Methodius apud Epiphan. T. 1. p. 540. 560. 590. De Theophilo Alexandrino confer Raynaudum T. 8. Opp. p. 242. seq.

Pag. 79. adde Hermiam Abydi Episcopum, qui interfuit Concilio Chalcedonensi.

Pag. 99. in Indice, adde: Crescens Cynicus, T. 157.

Pag. 104. Antigeni Martyri. An Athenogeni? Latine eundem hymnum Possevinus excudi curavit in calce Tomi 1. Bibl. selectæ.

Pag. 112. Fragmentum inſigne ex Clementis Alex. libro 1. *περὶ ἡγερείας* exſtat apud Anaſtaſium Sinaitam quæſt. XCVI.

Pag. 188. Alius *Abercius* quem Alpei Apoſtoli E. ajunt fuiſſe. Vide Papebrochium T. 6. Maji p. 368.

Pag. 193. Quæ de antiquiore *Serapione* Martyre ſub M. Antonino feruntur in Actis Apocryphis Meletii Ducis T. 5. Maji pag. 443. tanquam parum certa omitto.

Pag. 194. Scriptoribus deperditis Sæculi II. addendus ANONYMUS, cujus jambos adverſus Marcum hæreticum profert S. Irenæus lib. 1. & ex eo Epiphanius hæreſi XXXIV. emendavit Scaliger ad Euseb. num. 2156. Vide & Stephanum le Moyne not. ad Varia ſacra p. 684.

Pag. 196. Tho. Smithi Miscellanea priora Londini reſuſa ſunt A. 1710. 8. Smithus ipſe anno poſt extinctus.

Pag. 199. pro BUDAS, leg. JUDAS.

Pag. 201. Ex Ægyptiaca Theologia hæreſin Valentini patria Ægyptii repetit Illuſtris D. Hooperus, Episcopus Bathoniensis & Welſenſis in conjecturis de Valentinianorum hæreſi, editis Lond. 1711. 4.

Pag. 203. S. Hippolytus Arabum Metropolitanus dicitur in Actis S. Aureæ ſub Alexandro Imp. paſſæ. Vide Acta Sanctõr. T. 7. Maji p. 319.

Pag. 225. C. A. H. eſt Chriſtophorus Auguſtus Heumannus, qui eandem de auctore Philoſophumenon conjecturam ſuam produxit in ſchediaſmate de libris anonymis p. 61. ſeq.

Pag. 259. De ſacris libris Slavonica lingua Sec. IX. lectis vide etiam Papebrochium in propylæo ad Acta Sanctõrum Maji p. * 1376 ſeq. & in paralipomenis p. 70.

Pag. 263. Epistoſa Dionyſii Alex. ad Paulum Samofatenum edita etiam latine eſt à Cariff. Montfaucono inter S. Athanaſii opera, ut notavi p. 314. in Athanaſii Scriptis num. 87.

F I N I S.

LEONIS
ALLATII
DE
NILIS
ET EORUM SCRIPTIS
DIATRIBA.

recusa

ad editionem Romanam

Anni MDCLXVIII.

adjectis supplementis & animadversio-
nibus

JO. ALBERTI FABRICII.

HAMBURGI,

Apud CHRISTIANUM LIEBEZEIT.

THE
MAGAZINE
OF THE
AMERICAN
SOCIETY
OF
MUSIC
TEACHERS
PUBLISHED
BY THE
MUSIC
TEACHERS
ASSOCIATION
OF AMERICA
INCORPORATED
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

Reverendo,
&
de Ecclesiastica omni atque litteraria re
meritissimo Seni
GUILELMO CAVE,
SS. Theol. Professori & Canonico Windesoriensi,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

*Quisimum esse judico, VIR VENERANDE, exare aliquod publicum pignus observantia in Te mea, & grati animi testimonium. Cum enim immortalibus scriptis Tuis jam pridem devinxis Tibi omnes, quicumque veteris Ecclesie monumentorum studio ducuntur, (ecquis autem illis non libenter animum incendat paulo humanior Christianus?) me certe isa obligasti, ut pro tam multis qua in-
iisdem me egregia docuisti docesque quotidie, nullas facis dignas gratias Tibi me posse persolvere, lubens agnoscam ac profitear. Atque hoc commune habeo cum optimo civis ac Doctore quondam meo praestantissimo, nunc beatis celsitibus adscripto D. THOMA ITTIGIO, qui donec vita frui ipsi licuit, Te inter praecipua atatis nostra ornamenta suspexit, & quantopere amicitiam Tuam coleret, publice etiam libenter est testatus. Accipe igitur & a me tesseram ac pradem me a meritorum tuorum estimationis hoc Allatii de Nitis opusculum, Tibi pridem ex merito etiam laudatum, meo autem qualicumque studio jam expolitum, quod ubi Tibi probari intellexero, cetera etiam docti illius Viri de Psellis, Simeonibus, Georgiis, Methodiis & de libris Ecclesiasticis Graecorum scripta similiter suppleta & illustrata praelis subijci curabo. Interim ut amorem Tuum plus semel jam testatum mihi serves, etiam atque etiam te rogo, uti neque ego desinam apud DEUM pro salute Tua vota facere, eumque precari ut vires ac valetudinem Tibi firmet, quo diutius Ecclesia Tua Anglicana esse decori & rem litterariam quod facis insigniter ornare atque amplificare possis. Vale, Vir mericissime. Scripsi Hamburgi VII. Cal. Octobr. Anni Christiani cLs lccc. XI.*

STEPH. GRADIO SUO
LEO ALLATIUS.

A Nimadverti sæpe , Collega suavissime STEPHANE GRADI, inter cæteros litterarios labores meos maxime placere tibi, maximeque probari, quos ad Scriptorum omnis litterarum generis memoriam afferendam collocavi, non solum ut monumenta eorum temporis injuria male multata suæ integritati, suoque nitore restituerem, in lucemque proferrem; sed etiam ut illos inter se distinguerem, provideremque ne quis aliena vel gloria frueretur, vel invidia laboraret. Usu enim venit, ut nosti, sæpissime, ut homines errore ducti alios pro aliis temere, & inexplorato accipiant. Quo fit, ut veri Auctores operum à possessione famæ laboribus vigiliisque suis partæ deiciantur; adeoque præcipuus virtutis doctrinæque fructus intereat, & ut viri ingenio & eruditione præstantes illud à Thucydide-propositum *εις αὐτῶν κτήμα* securo animo spectare non possint, nec satis audacter cum Flacco gloriari possint,

*Exegi monumentum ære perennius,
Regalique sive Pyramidum altius.*

neque post editos laborioso nixu ingenii sui partus mansuro, illorum, delectari fructu, eaque cogitatione obruta susceptorum in pariendo dolorum memoria ad concipiendos alios aliosque fœtus exurgere.

Hujus autem, quem dixi, erroris præcipuus fomes existit ex Homonymia scriptorum, cui idcirco obviam ire enumerando diligenter singulos eodem vocabulo insignes, & sua cuique facta, sua scripta, tribuendo, genus scribendi videtur non mediocris de re litteraria meriti. Quod quidem à Græcis propositum habemus. Nec verò, ut mea fert opinio; hanc eandem diligentiam in Latinis Scriptoribus requireremus, si integris eorum monumentis inter tot litterarias clades liceret frui.

Cæterum hoc scribendi genus cui quæso convenientius est, quam viro, qui rem Catholicam agit, cum hac in parte videatur causa Ecclesiæ Catholicæ laborare, & adversariorum telis in primis patere. Nam cum ad veritatem Religionis rite persuadendam magnum momentum positum sit in fide monumentorum à sanctis Viris conscriptorum, cumque petita inde argumenta ad stabiliendas veras Ecclesiæ notas validissima sint, hoc tam egregium telum imbelles plerumque & sine
ictu

ictu faciunt absurda quaedam , & ineptæ auditiones , quæ in hoc genere passim occurrunt in libris : eoque fit , ut veris & solidis hac de re scriptis auctoritas desit. Neque enim alio ad tuendam pertinaciam suam clypeo hæretici in hujusmodi controversiis uti solent, quam ut audacter negent vera esse scripta , quibus Catholica dogmata asseruntur. Quia ultro nos insimulant levitatis , & ridendos esse contendunt , causamque suam egregie se præstare credunt objiciendis nobis laudatis monumentis , quorum titulo inscripta circumferuntur plurima vere absurda & levia.

Quandoque itaque sanctissimi Anachoretæ Nili epistolas ex variis Bibliothecis hinc & illinc depromptas in lucem consilium est proferre , statui illis adjicere Dissertationem de omnibus Scriptoribus , qui hoc idem vocabulum ferunt.

Hoc tantum interim addam, nihil me in hoc argumento adducere , quod tibi novum sit atque incognitum. Non sum talpa ; video senticetum & fateor , nec erubesco. Et tu , nec de hoc dubito , unam hanc mihi candide noxam mittes , alio enim scopo lapidem movi. Transmitto Tibi hanc Diatribam , non ut me magistro aliquid de novo perdiscas , non ut eruditionem tuam adaugeas At qui ? ut castiges , retexas , immutes , nubes demas , tandem ut capta mentis severitate configas , & si lubet , prorsus aboleas. Laudabis ergo propositum. Utere , dum polles , dominio , & ipse jam ad opus ipsum manus admoveo.

Ante me alii quoque adnotarunt sub hoc nomine NILI multos extitisse scriptores Theologos , Patres , Episcopos , cum Martyrii , cum confessionis laudibus præstantissimos. Id non inficior ; verum est. Et ne circa alia , atque alia tempora erremus , eadem ætate , iisdemque temporum spatiis scribebant , & cum Nilo , Nilo Scholastico , Nilo Diacono , Nilo Monacho per litteras colloquebatur Isidorus Pelusiota , & Nilus hic noster , cujus nunc epistolas publicamus , de quibus nihil præter ea , quæ laudati viri scripsere , exploratum habemus ; sicuti incognitum est , an aliquid scripserint. Ut autem ordine rem aggrediamur ante alios uti ætate antiquior , & Corona Regia illustrior , primum sibi locum habeat I.

NILUS REX ÆGYPTI.

APPROBATIONES.

Cum plures extiterint cognomines Nili , qui de dogmatibus Fidei varie admodum , & diverse scripserunt , ut Orthodoxi secerni ab Heterodoxis queant , Vir Clarissimus & eruditissimus LEO ALLATIUS Diatribam hanc de Nilis contexit , in qua ætatem , qua vixerunt , fidem , quam sectati sunt , libros , quos concinnarunt , & alia id genus in eorum plenam cognitionem ad liquidum ostendit , scriptorum autoritate solidissime fultus. Quæ elucubratio eruditione non minus , quam styli lepore condita utilitatem simul , ac voluptatem , quibus eunque eam evolverint , certo allatura est. Quapropter cum Rev. mus P. Magister Sacri Palatii mihi injunxerit , ut meum de illa judicium proferam , in hæsitanter autumo , quam dignissimam esse , ut quam primum per manus omnium pervolitet , mediisque typis lucem conspiciat. Romæ in Monasterio S. Stephani supra Cacusum die 5. Maji 1667.

D. Clemens TOSIUS Abbas Silvestrinus, &
S. Cong. nis Indiciæ Consultor.

Imprimatur

Fr. Hyacinthus Libellus, Sac. Palat. Apost. Mag.

NILI , de quibus agitur in hac DIATRIBA.

- I. Nilus Ægypti Rex , cujus nomine notatus est Nilus Ægypti fluvius.
(*etiam civitas & regio hoc nomine.*)
- II. Nilus Proconsul , Panlophii Martyris Pater. (*sub Decio Imp.*)
- III. Nilus Ægyptius Episcopus & Martyr. (*sub Diocletiano A.C. 310.*)
- IV. Nilus Eparchus Constantinopolitanus , ex Eparcho Monachus & Asceta, cum Theodulo Filio. (*sub Theodosio juniore.*)
- V. Nilus Abbas. (*incerta ætatis.*)
- VI. Nilus Scholasticus, & Poëta. (*incerta ætatis.*)
- VII. Nilus Junior dictus Rossanensis, (*sive Roscianensis, fundator Monasterii Crypta Ferrata circa A.C. 980. clarus.*)
- VIII. Nilus Patriarcha (*CPolitanus circa A.C. 1380.*)
- IX. Nilus Damyla, Hieromonachus. (*post. A.C. 1400.*)
- X. Nilus Philosophus. (*incerta ætatis.*)
- XI. Nilus Archimandrita Dioxapatrius. (*circa A.C. 1140.*)
- XII. Nilus Siculus. (*circa A.C. 1270.*)
- XIII. Nilus Italicorum dogmatum propugnator (*Circa A. 1090.*)
- XIV. Nilus Cabasila Archiepiscopus Theffalonicensis (*circa A.C. 1340.*
& illius occasione de Nicolao Cabasila ejus patruo. (*fororis filio.*)
- XV. Nilus Ægyptius Monachus (*idem cum propugnatore dogmatum Joannis Itali, circa A.C. 1090.*)
- XVI. Nilus Chius Metropolitā Rhodi. (*circa A.C. 1360.*)
- XVII. Nilus Xanthopulus. (*postremis imperii Græcorum temporibus.*)
- XVIII. Nilus Tarchaniota Monachus. (*non diversus forte à Nilo Damyla, post A. C. 1400.*)
- XIX. Nilus Triclinius (*circa A.C. 1350.* & Nilus Historicus suppositus
(*quo instigante Cantacuzenus Historiam suam scripsit circa A.C. 1360.*)
- XX. Nilus Hieromonachus, (*& librarius circa A.C. 1445.*)
His addi possunt, ex ipso Allatio, Nilus Patrarum Episcopus & Martyr. Nili ad quos scribunt Isidorus Pelus. & Nilus Asceta &c. Nilus Ancyranus qui composuit Martyrium S. Theodoti Ancyrani circa A.C. 304. passi de quo Allatius p.86. de Simeonibus, editum Græcè à Codice Vaticano cum Papebrochii versione & notis T. IV. Maji 18. p. 149. Et latine Sirleto interprete T.7. Lipomanni. Tum Nilus Diaconus Alexandrinus, qui subscripsit depositioni Arii. Denique Nilus qui Monasterium S. Marie nova Hodegetria in Calabria condidit circa A. C. 1090. de quo vide Palæographiam Græcam Clariss. Montfanconi p. 384.

I. NILUS REX ÆGYPTI.

Nilus Rex Ægypti, a) ex quo Nilus Ægypti pervulgatus, & praecelebratus omnium sermonibus fluvius hoc proprio signatus est nomine, postquam memoratus Rex in illum se se, causa non una apud omnes est, immerfit. Nilus fluvius primo dictus fuit b) Oceanus, postea Αἰτός, *Aquila*, deinde Melas, c) tum Ægyptus, d) tum Triton, & tandem Nilus. Plutarchus de Fluminibus, προσηγορεύθη δὲ Νεῖλος δι' αἰτίαν τοιαύτην. Γαρμαθώνη τῶν κτ' Αἰγυπτίων βασίλισσα τόπων, ἀποβαλοῦσα τὸν υἱὸν αὐτῆς χρυσοχίαν ἀκμῆ ἔφηρον, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐθρήνη συμπαῖδας τὸν προειρημένον. Ἴσιδος δὲ αἰφνιδίως ἐπιφανείσης τὴν λύπην πρὸς καιρὸν ὑπερέθετο, καὶ προσπιητὴν χάριν σκεψαμένη τὴν θεὸν ὑπεδέξατο φιλανθρώπως. ἢ δὲ τὴν διάθεσιν τέτρωται ἀμείψασθαι βουλομένη τῆς εὐσεβείας, ὅσιν ἐν παρεκέλευσεν, ὅπως ἀγάγη τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐκ τῶν καταχθονίων τόπων. Τούτου δὲ ταῖς διήσεσι τῆς γυναικὸς συμπερινεχθάντη, κέρβερον, οἷ ἐνοι καλῶσι φοβερόν, ὑλάκτησε. Νεῖλος δὲ τῆς Γαρμαθῶνης ἀνῆρ αἰφνιδίως ἐνθεῖ γενόμενος ἑαυτὸν ἔρριψεν εἰς πταμόν καλύμενον Αἰγυπτίου, ὃς ἀπ' ἐκείνου Νεῖλος προσωνομάσθη. *Sumpsit vero postea nomen Nili ea de causa. Garmathone Ægypti Regina amissio Chrysochoa filio, nondum pubertatis annos ingresse, eum cum domesticis amare iugebat, cum Iside ei subito apparente moerorem ad tempus remittere coacta fuit. Eam igitur humanissime excepit, fingens praesentiam illam sibi gratissimam esse;*

(A) *qua*

- a) Ab eodem dicta etiam videtur *Nilus* Ægypti urbs, cujus Episcopus Chæremon memoratur ab Eusebio VI. 42. Hist. Eccles. Apud Porphyrium quoque 2. *περὶ ἀποχῆς* p. 128. Theophrastus laudat τὴν ἱερωτάτην ὑπὸ τῆ Νεῖλου κτισθεῖσαν χώραν.
- b) Diodor. Siculus lib. 1. c. 19 & 63.
- c) Latinis *Melo*. Vide Stephani le Moyne Epist. ad illustrem Virum Gisb. Cuperum, de Melanophoris p. 261. & Gilberti Gaulmini notas ad vitam Mosis p. 247
- d) Homerus *Odyss.* 8. 477. & ibi Eustath. Diodoro Siculo quidem, qui fluvio nomen dedit non Νεῖλος dicitur sed Νελεύς. Sed & Vulcani quem Philosophiae inventorem celebrari legas à Laërtio in limine proemii, pater *Nilus* apud eundem Laërtium & Cicronem 3. de natura Deor. c. 27. & 28.

qua cum debitas ejus pietati gratias reddere vellet, Osiridi praecepit, ut filiam ex infernalibus locis reduceret. Eo autem ad mulieris preces se conformante, Cerberus, quem aliqui Φοβερόν, id est tremendum appellant, allatavit. Unde Nilus Garmathones vir repentino percitus furore in fluvium Aegyptum desidis, qui ab eo Nilus est denominatus. Eustathius in Dionysium Periegetam; ε) Τινὲς δὲ Νήλον Φασὶν ἀνομώσασθαι ἀπὸ Νείλου τινὲς ἀπογόνου Ἀτλαντοῦ βασιλεύσαντο τῶν ἐκεῖ. ἄλλοι δὲ, ὅτι Μέλας πρότερον καλέμενον μετακλήθη Νεῖλον, ἀπὸ τινὸς Νείλου βασιλικῆ παιδὸς ἐκεῖ εἰς αὐτὸν τινὰς μόντοι ἀπὸ τινὸς Νειλασίου κεκλήθη αὐτὸν εἰπόντας, ὅτι ἐν λέγοντας ἀπελέγχετο ὁ Ἀρριανός. Alii narrant, Nilo nomen impositum à Nilo, Atlante oriundo, qui in illas regiones imperium tenuit. Alii Melam prius dictum à quodam Regio Filio Nilo, Nilum sibi nomen adscripsisse, qui in illum semetipsum coniecit. Alios, qui illum à Nilasio quodam Nili nomen indicium perperam tradunt, refutat Arrianus. Anonymus Scholiis in Carmina de septem orbis Miraculis: καὶ τὴν Ἀιγυπτίαν περιέρχων Νεῖλον ἀπὸ τινὸς Νείλου ἢ Μανθῶνους (corrigo, Γαρμαθῶνους ex Plutarcho) ἐμβολοῦντο αὐτὸν τῷ τοιούτῳ ποταμῷ. Et Aegyptum circumfluens Nilus à quodam Nilo Garmathones filio nomen habuisse, qui in eum se coniecerat, tradunt.

II. Nilus Proconsul, Panfophii Martyris Pater.

Post Regem, Inter Nilos secundum locum occupat Nilus Proconsul ob dignitatem, quod ex se natum Panfophium, opum copia, & usu rerum laudabilium continuo, ad summam tum prophanarum, tum sacrarum disciplinarum apicem perduxit, & quod Anachoretam mente ab his infimis abstracta, & solis divinis colloquiis laute & bene aucta vita tandem caede pro Christo gloriosissimum Ecclesiae Martyrem exhibuit. Menæa Græcorum: f) Alexandrinus hic erat Panfophius, Nilo Patre, dignitate Proconsule natus; opum copia, indolis dexteritate, & virtute paterna ad summum pervenit. Post Patris obitum facultatibus in pauperes profusus, solitudinem petiit, & terrenis commodis abdicatis, Christum solum secutus, annos septem & viginti in locis desertis exegit, cum solo assidue Deo colloquens, & mente ab his infimis abstracta in caelo conversans. Cum igitur tanta virtus diutius latere non posset, ad Augustaleam, Alexandria Pra-

e) Ad verſ. 222.

f) Confer Acta Sanctor. T. I. Januarii p. 996.

Præfatum, qui Decii imperio bellum Christianis intulerat, delatus est. Ad eum perductus, ex ipsismet eorum fabulis inanes, & fallaces gentilium superstitiones redarguit, & supremum fastum repressit. Quare immaniter casus lauream martyrii adeptus est. Et Panophium amplius cadite impostores; sic enim illi plures plebes coronas. Hæc Menza Græcorum ad decimum quintum Januarii. Sed hujus scriptum nullum reliquum est. Et de scriptoribus Nilis Diatriba Allatii est. Procul avius erras, mi Lector. Scopus siquidem Allatii est, non tantum Nilos, qui scripto aliquid mandarunt, commemorare, sed eos etiam, qui eminenti aliqua virtute, vel dignitate, vel alia speciosa causa conspectiores fuere: ideoque Nilis & Nilum Ægypti Regem, & Nilum Proconsulem, & Nilum Episcopum & Martyrem adjecit, licet eorum nulla Commentaria scriptis demandata extent. Præterea quando omnia hunc Panophii Patrem deficerent; an pertenuis libellus est, quem nobis concinnavit, & propria cura, atque studio documentum in posterum statuit, ut nobis omnibus Christianis vitæ morumque esset exemplar?

III. Nilus Ægyptius Episcopus & Martyr.

Nilus Ægyptius Episcopus & Martyr. De quo Eusebius lib. 8. cap. 22. g) Ὁ τῆς ἐπαρχίας ἀρχῶν δεινός τις ὢν καὶ τοῦτος βασιλεὶ κοινῶνται, ὅσα δοκῆν εἰς διαβολὴν καταχράσων εἰς ἐπιστάς ὁ τοῖς μετάλλοις Ἰππιταγμῆν, ὡς ἂν ἐκ βασιλικῆς εὐματῶν διελὼν τὴν τῶν ὁμολογητῶν πληθύν, τοῖς μὲν Κύπρον, τοῖς δὲ τὸν Λίβανον οἰκῆν ἐποιεῖν. Εἶτα τίσσασθαι τὴν μάλα ἰσχυρὰς αὐτῶν κορυφαίας ἐπιλεξάμεν Ἰππὶ τὸν ἐφεστῶτα τοῖς αὐτῆς στρατεύμασιν ὄραπέμπεται. Πηλὺς ἦν, καὶ Νῆλ ἰπίσκοποι ἄιγυπτίων, καὶ πριεβύτη ἄλλῃ, καὶ Ἰππὶ τῆς τοῖς πᾶσι Διὰ τὴν ὡσεὶ πάντας ἀσπὴν γνωριμῶν Πατριμῶν, ὡς ὁ στρατοπέδαρχος, ἀρῆσιν τῆς ἰουδαίας αἰτήσας, καὶ μὴ πῶχων, τῆ Διὰ ἔκλυτος τελειώσει ὄραδιδασιν. *Præfatus provincia vir savus, & improbus, Imperatorem fecit per literas certiorum, & in iisdem ea, qua ad eorum famam violandam maxime valere putabat, perscribit. Unde qui metallorum venis præerat, eo accessit, & tamquam ex Imperatoris mandato Confessorum segregavit multitudinem, sicque distribuit, ut deinceps alii Cyprum, alii Libanum incolerent. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere vi-*

(A) 2

g) Lib. de Martyribus Palestinæ c. 13. p. 343. edit. Valesii.

debantur, ad Magistrum Equitum mittis. Quorum duo Pelus & Nilus
pellabantur, Aegyptiorum Episcopi, tertius Presbyter fuit. His etiam hinc
accessit Patermuthius, vir propter singulare erga omnes studium facile cla-
mus. Ex quibus Magister equitum religionis & fidei in Christum inficiari
posuit, atque haud compos voti factus, eos ignis incendiis cremandos et.
Et Callixtus lib. 7. c. 16. h) Αἰγύπτιοι δὲ ἕτεροι Πηλὸς καὶ Νεῖλος. Ἐπαρ-
μοῦ ἱερέων ἐκ ὀλίγων τὴν Δίῃ πυρὸς ἐδέξαντο ὀλοκώρωσι. Pelus autem
& Nilus Aegypti Episcopi, cum quibusdam aliis non paucis igne sunt com-
Menologium Græcorum ex Interpretatione Guilielmi Sirleti edi-
inter antiquas lectiones Canisii, i) die 17. Septembris: Eodem die
talis sancti Petri k) & Nili, qui apud Palaestinam martyrium complever
Commota siquidem adversus Christianos persecutione, ex Aegypto compre-
sunt Petrus, l) & Nilus Episcopi, & duo celeberrimi Patremateus, m) E
& una cum illis centum viri: ex Palaestina vero quinquaginta. Cumque
centum persuaderi non possent, ut Christi fidem abnegarent, effossis oculis, &
metalla traditi ista beatum finem acceperunt. Corrigenda hic in pluri
exscriptorum, seu typhotetarum negligentia ex superiori Eusebii
Calixti testimonio. De Patermuthio vide Palladium in Hist. Æ-
ptiaca.

IV. Nilus Eparchus Constantinopolitanus, Eparcho Monachus & Asceta, cum Theo- dulo filio.

Sed adest jam Nilus noster Asceta, cujus meminit Nicepho
Callixtus Hist. Ecclesiasticae l. 14. c. 54. virtute, doctrina, atque
eloquentia præstantissimi, quam Michaël Neander quasi nullius pr
hominem n) quendam vocat. Menologium Basilianum Bibliot

- h) Habuit hæc Nicephorus ex Eusebii VIII. 13. Hist. p. 308. edit. Valesii. Confer Uf-
di, Adonis & alia martyrologia 19 Septembr.
i) Tomo V. Adde si placet Menologium ab Ughello editum T. 6. Italicae sacrae p. 1071
Menæa Venetiis excusa Græce, Septembr. p. 247. seq.
k) Leg. *Pekis*.
l) *Pelus*.
m) *Patermuthus*, pro quo *Parimadis* nomen in Martyrologio Hieronymiano Florenti
19. Sept. sed *Πατερούσι* etiam apud Phot. Cod. 118.
n) In opere aureo. præf. ad Nili paræneses hæc sunt Neandri verba: *Meminit Nilo cu-
dam Nicephorus &c.*

Ex Vaticanæ 14. Januarii: Ἀθλησις τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Σινᾷ ἔρει
 τελειωθέντων. Ἀπὸ διαφόρων τόπων καὶ χωρίων οἱ ἅγιοι ἔτοι ὑπάρχοντες
 ἀφῆκαν τὸν κόσμον, καὶ συγγενεῖς, καὶ πλῆτον, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ἔρει τῆ
 Σινᾷ, καὶ ἐγένοντο Μοναχοὶ, δουλεύοντες μόνῳ τῷ Θεῷ, καὶ τρεφόμενοι ὑπὸ
 βοτάνῃ, ἀγρίῳν. Μετὰ τούτων δὲ ἁγίων ἦν καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος, ὁ γενέ-
 μενος ἐπαρχος Κωνσταντίνης πόλεως, ἀπὴρ σοφός, καὶ εὐλαβής. Ἀλλὰ καὶ
 αὐτός διὰ τὸν χεῖρον ἀφῆκε καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ ἐγένετο εἰς
 τῶν πτωχῶν μοναχῶν. Ἀλλ' ὁ διάβολος φθοίῃσας διηγείρει τὸ ἀγρίον ἔθνος,
 τῶν βλεμμένων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων. ἔτοι δὲ εἰσιν οἱ ἀπὸ Ἀραβίας ἕως Αἰ-
 γύπτου κατοικῶντες τὴν θάλασσαν ἐρυθρὰν, καὶ ἐλπίζοντες εὐρεῖν πλοῦτον,
 ἦλθον κουρσεύουσαι τὰς μοναχάς, ὡς δὲ ἕδον εὐρον, εἰ μὴ ψιλάδια μέγα, καὶ τὴν
 ἁγίαν τεύχοντα φοροῦντας, καὶ ἕτως ἐταλαιώθησαν. *Certamen sanctorum Patrum
 nostrorum, qui in monte Sina finem suam vitam sortiti sunt. Ex diversis urbibus
 & oppidis cum essent hi, mando, parentibus, & divitiis renunciatis, cum
 pervenissent ad montem Sinai, Monachi effecti sunt, & soli Deo in serviebant,
 herbis silvestribus vitam sustinentes. Cum his sanctis vitam ducebat Beatus
 Nilus in urbe Constantinopolitana quondam Eparchus, vir doctus, & in Deum
 piissimus. Quia & ipse propter Christum, & gloria & divitiis dimissis pau-
 perculorum Monachorum habitum induit. Verum tamen Diabolus invidentia
 tortus immanem Blemmydum gentem concitavit contra sanctos Patres. Blem-
 mydes sunt ab Arabia usque Aegyptum Maris Rubri accola, qui divitiarum
 expectatione erecti ad diripiendos Monachos progressi sunt. Cum vero nihil
 amplius comperissent, quam tegeticula ex junco, Sanctosque ipsos ex pilis con-
 fectis indumentis circumvestitos, in rabiem versi eos culpas exortes conerucida-
 runt. Et sic vitam finem posuerunt. Supra laudatus Callixtus loco dicto;
 τῷ δὲ θεσπεσίῳ Νεῖλῳ πατρὶς, τῆς Κωνσταντίνης ἐτύχουσα πόλις, ἥς τῷ παρόντι
 τῆς ἐυγενείας, καὶ ἐπαρχος ἐχρημάτισε. πλοῦτον δὲ βαθεῖ, καὶ δυναστείᾳ
 περιβρομένον ἀσκητικὴν ἀντηλάττετο ἀγωγὴν. Admirando Nilo patria
 Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam generis nobilitatem Prae-
 fectus fuit. Potentia, & opibus affluens, asceticam illis praeulit vitam. Ex
 Graecorum Menologium; ἔτι πολὺς ἦ ἐν λόγοις ἐπὶ τῆς βασιλείας
 Μαυρικῆς ἐπαρχος Κωνσταντίνης γνωριζόμενος, σαμῆ δὲ γυναῖκα
 συζευχθεὶς, καὶ δύο τέκνα ἄβρετε, καὶ Θεῶν ὁδοποιῶν, τὴν ἑαυτοῦ πύ-
 πικον σύζυγον, τὴν Κωνσταντίνης πόλιν καταλιπεῖν, καὶ τοῖς Αἰγύπτου μοναχοῖς
 κατασκηνοῦσαι, μερίσας θὰ τε τὰ τέκνα, καὶ τὸν μὲν ὠρθελαβῆν, τὸν υἱὸν θεό-
 δωλον, τὴν δὲ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, καὶ ἕτω πηισαυτες διέσησαν ἀπ' ἀλλήλων*

(A) 3

o) Imo utrumque mare, ut Nilus ipse in c. 2. narrationis disertissime de caede Monachorum in monte Sina & captivitate Theoduli filii,

IV. NILUS EPARCHUS CPOL.

καὶ ἐπὶ ὁ μακάριος Νεῖλος μετὰ τῆς ἡμετέρας κατεληφθῆς οὐκ ἔστι τοῖς πα-
 τράσι, καὶ πρὸς ἑξῆς. *Celeber hic fuit hominum sermonibus, imperante Mau-
 ritio, p) urbis Constantinopolitana praefectura clarus. Qui honestissima matrona
 junctus matrimonio, duobus ex illa susceptis liberis mare & femina, uxori per-
 suasit, ut Constantinopoli relicta in Aegypti monasteria immigraret, partitque
 inter se liberos, ipse quidem Theodulum filium, illa filiam suam abducerent.
 Quo facto ab invicem sese disjunxerunt. Hinc cum beatus Nilus occupato
 monte cum filio sanctorum Patrum consuetudine frueretur, quidam ferarum
 insar repentes atque irruentes barbari ejus filium Theodulum cum multis aliis
 captivum abduxerunt. Et Martyrologium Romanum: Pridie Idus No-
 vembris Constantinopoli S. Nili Abbatis, qui ex Praefectura urbis factus Monachus
 sub Theodosio juniore doctrina & sanctitate floruit. Et tandem Menolo-
 gium Sirleti die XII. Novembris. Natalis S. Patris nostri Nili. Hic
 fuit sub Imperatore Mauritio, sanctorum literarum eruditione, & sanctitate
 morum insignis, qui cum orationis facultate & recta vita exemplo plurimos
 ad virtutis studium excitasset, in pace quievit.*

Hic ut virus pravæ religionis, & petulantium sectariorum
 in pura claraque exulceranda veritate Catholica animum infrænem
 prospicias, & in Callixtiana Historiæ verbis superius adductis inter-
 pretandis malitiam, cum de nostro Nilo sermonem habet, repeto
 tibi verba Nicephori. τῶ δὲ θεοπιστῶ Νεῖλω πατρὶς ἡ Κωνσταντῖνα ἐτύχα-
 νεν πόλις, ἧς τῶ πειόντι τῆς εὐγενείας καὶ ἑπαρχῶ ἐχρημάτισε, πλούτῳ δὲ
 βαθεῖ, καὶ δυνατεῖα περιερέμενος, τὴν ἀσκητικὴν ἀντηλάττειτο ἀγωγὴν.
*Admirando Nilo patria Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam
 gentis nobilitatem Praefectus fuit. Potentia & opibus affluens, Asceticam illis
 praeulit vitam. Quorum illa sententia est; licet nobilitate, dignita-
 te, opibus, & rebus aliis clarissimus, & in Urbe omnium praecipua,
 viribus praemineret, nihilominus amore Christi omnibus renun-
 ciavit, & Asceticam amplexatus, in Deo suo & Christo spem col-
 locavit. Quod in tanti Viri laudes reponendum est, easque exi-
 mias, assertore Callixto. Quid autem qui carni & mundo defer-
 viunt, & bonam Christianorum educationem, & carnis excruciatio-
 nem dissipant, ex verbis istis Callixti Magdeburgenses q) conver-
 tunt?*

p) Rectius sub Theodosio juniore vixisse scribit Martyrolog. Romanum. Quam sen-
 tentiam Allatius infra plurius confirmat, & Josephus Maria Svarelius Episcopus
 Vassoneus in libro Chronologico de Vita S. Nili Abbatis p. 647. seq.

q) Centur. V. c. 10. p. 698.

tunt? Nilus Vir generis nobilitate, & virtutum ornamento praeclarus Monachus, Urbis Constantinopolitana indigena, & Praefectus postremis Junioris Theodosii temporibus. Cumque potentia & opibus afflueret, atque etiam alio modo Ecclesia & Reipublica rectè & multum servire, prodesseque potuisset, tamen ex sinistro Scripturarum intellectu, & perversa illorum temporum superstitione, relicta legitima sua erga praeclara vocatione, Monasticam est amplexus. Et haec quidem si uti sua testarentur, moderate ferenda à Catholicis essent, qui Hæreticorum petulantiam perspectam habent: verum cum addunt ea referre r) Auctore Nicephoro lib. 14. cap. 54. quis bene toleraverit? scriptori crimini haud obnoxio crimen tam atrox etiam cum mendacio, ut obsecratos mente, & rudes fallere possint, appingere, quis tolerabiliter tulerit? sed hoc dandum est Hæreticis, qui ex se veluti aranei tela fingunt. Ad hæc adjiciunt eadem Centuriarum cap. 10. post illa insulsa de Nilo Episcopo & Martyre, quæ postea videbimus, de Capitulis sancti Nili: *De bonis operibus præcepta, & expostita secundum seriem Decalogi, quibus inserta sunt sententia de præmiis bonorum operum, & pœnis malorum. Quæ etiam in Gnomographis quibusdam præcis continentur. Caterum de fide, aut aliis doctrina partibus nihil dicit. Sed incommode loquitur, potu aquæ frigida justificari misericordem. Quis nunc voce non contenderet? O homines fœneos, infelices, & ficti ciceris emptores, qui nec scripta legere, nec lecta intelligere, neque discernere valetis. Destituti ventis, remos saltem adhibere, quis vetat? Quis asseveravit Nilum de fide, & aliis doctrinae partibus nihil dicere? Quis Nilo vitio dederit, quod de præmiis bonorum operum & pœnis malorum scripserit? Quis Nilo Constanti-nopolitano attribuerit dictum de potu aquæ frigida? Adeat scripta. In illis præclarissima & præstantissima de fide, & de doctrina Catho-lica, si cæcus non est, reperiet: nec illum averfabitur iudicio, quod de præmiis bonorum operum, & pœnis malorum dictaverit. Sed istis opertissimis infamia criticis concedamus, dum alia scriberet Nilus, in nonnullis de dogmate siluisse. Tum advertendum est, eum sæpe sæpius cum plumbeis hominibus egisse, & ad dogmata intel-*

r) Facile sit pro Centuriarum scriptoribus excusandis respondere, Nicephorum ab illis laudari auctorem non omnium quæ præcesserunt, sed tantum modo quod monasticam amplexus sit Nilus, vir nobilis & CPolitanus Eparchus: Facillimum sit quoque innumera afferre exempla à Baronio, Bellarmino & aliis Romanæ Ecclesiæ Doctoribus illustrissimis, qui ubi veteres scriptores allegant, plura etiam de suo interserere non dubitarunt. At nolo cum Allario contendere, nedum certare maledictis, sed omnia hujuscemodi, iudicio sani & eruditi lectoris libenter permitto.

Intelligenda ineptissimis, & tantummodo corporis exercitationibus ut Deum sibi conciliarent deditissimis: quare superiora & elevatiora illa mysteria evolvenda non erant. Dum vero cum præstantibus ingenio tractabat, tum expurgatis disidiis, & discussis nebularum dubiis, secundis ventis in æthera elatus, mysteria fidei fundebat. Non credis? Percurre libros, & admiraberis genii dexteritatem in rebus tractandis. Et ut finem orationi imponam, cui fidens, quæ Rossanensi Nilo historia defert, tu ad Constantinopolitanum Chrysoctomi discipulum detrahis? Dictum de aqua frigida, Rossanensis discipulus Rossanensi non invitis manibus dat. Tu quingentis annis millesimum mutilas, nec tot annorum spatium decurtatum exhorrescis? Audi illius discipulum, ex quo Baronius s) sua habet. *Dicit Nilo Rossanensi Nicolaus Protospatharius. Pater quare dicit evangelium; & quod quicumque parvum calicem aqua frigida dederit, non amittet mercedem?* Respondit ille: *Propter hoc dictum est illis, qui nihil habent, ut nullas excusetur, qui nec habet ligna, quibus calefaciat aquam. Quid vero facietis vos, qui pauperibus frigidam aquam auferetis?* Christus eadem pronunciat, ut ostenderet, sic enim Doctores, iique maximi tradunt, exiguum & facile beneficium, & fere nullius æstimationis apud homines, tamen habere constitutam mercedem à Deo, eamque non exiguam; quæ enim Deus promisit, parva esse non possunt; majora sunt, quam æstimari possent ab iis qui recepturi sunt. Aqua frigida satis indicat studium & diligentiam in beneficio exhibendo, quamvis exigua. Aestimat enim Deus opera magis ex studio, & divina mentis incitatione, quam ex rei magnitudine. Hæc dicit Christus, & Nilus identidem eadem revocando pronunciat. An videri potest commodius & aptius? Christus loquitur, qui pleno pectore & per se sapit. Dicit tu commodius, qui diviniore mente, & consilio sapit. Nilus Christi verba repetit; & tu Nilum incommode loqui non vereris asserere, dum ait potum aquæ frigidæ justificare misericordem: & vulgi reprehensionem non reformidas? Ita tandem & Evangelium & Christi verba ad libitum tuum confingito, redditoque incudi
versus

s) Ad A. C. 976. n. 3.

t) Matth. X. 42. ubi quidam Codices legunt *ποτήριον ὕδατος ψυχῆς* ut notavit Rich. Simon diff. Critica de MSS. Novi Test. p. 55. Cæterum *ὕδατος* recte etiam subintelligitur, ut aquæ apud Latinos. Sveton. Claudio c. 40. *De quaestore quidam Candidato inter causas suffragationis suæ posuit, quod pater ejus frigidam agro sibi temperare dedisset.*

versus male tornatos, ut incommodis, quæ mentem tuam dilacerant, mederi valeas.

Doctissimus Possinus in Menologii Græci verbis *Mauricium* in *Marcianum* u) demutat; quod apte cadit in rem. Qui enim potuit sub Mauritio, qui imperium iniit anno Domini 583. communi spiritu frui, qui Johannis Chrysoptomi discipulus, & æqualis fuisse asseritur, cujus obitus anno 407. ab Historicis ponitur? Vixisset utique minimum annos 175. demptis etiam annis, quibus ad obtinendas disciplinas Chrysoptomo adhæsisse negandum non est. Et quis crederet Nilianæ ætatis adeo diuturnæ spacia? Hic idem Possinus in Præfatione sua in epistolas Nili ad Eminentissimum Barberinum aliam notat de Nili ætate Caryophili hallucinationem. *Quarum primum antiquitas ea est, cui qui mille annos imputare satis habuerit, detraxisse de vera summa deprehenditur annos fere trecentos, totum nimirum intervallum, quo Arcadii Principatus, vera & certa ætas Nili nostri antecedit Mauritium Augustum, quo tamen imperante floruisse scripsisseque Nilum Vir alioquin doctus hallucinatus est.* Et addit in margine: *Johannes Mattheus Caryophilus Præfatione in vitam sancti Nili junioris.* Verba Caryophili sunt: *Ue autem Nilus hic noster Italo-Græcus Rossanensis, Junioris titulum habuerit, parata illi quadam fuit admirabilis convenientia cum antiquiori Nilo, quem pietatis Monastica splendor, & præclara ingenii monumenta de vita solitaria instituto immortalæ reddiderunt. Vixit is imperante Maurilio, & Prætorum Constantinopoli egit, deinde paribus cum uxore votis, regulam ipse quidem Monasticam professus est in Aegypto, una cum filio Theodulo & sacerdos fuit, uxor vero cum filia recessit in famularum monasterium; & uterque sanctitatis lauream adeptus est. At verò Nilus Junior licet sacerdos nunquam fuerit, tamen relicta uxore tantos in Monastica professione fecit progressus, ut plane Monachorum Eremitarum institutor evaserit, & Basilii magni ordinem in Italia mirifice illustravit. Scripta vero ejus etsi nulla extant, multas tamen & egregias ab eo fuisse elucubratas epistolas, testatur qui præclaram hanc vitam ejus historiam posteritati mandavit.* Et Chrysoptomi fuisse discipulum habeo ex Callixti historia lib. 14. cap. 30. Νῆλος τε ὁ θαυμάσιος ἀσκητής, ὅτε ἔ Πηλουσίῃ Ἰσίδωρ, καὶ ὁ πολυδύλακτος ἀσκητὴς Μάρκος, ἰωάννη τῷ πατρὶ μαθητεύθητες. *Insuper Nilus Ascetes venerandus, Isidorus Pelusota, & decantatus Monachus Marcus, Joannis Magni discipuli.* Bellarminus de scriptoribus: *S. Nilus Joannis Chrysoptomi discipulus vixit tempore Theodoli Junioris.* Gretserus de cruce l. 1. c. 35. Labbæus in sua Bibliotheca, & Johannes Andreas Quenstadt.

(B)

Sed

u) Ita & Svarelius in Nili vita p. 692 & 698 seq. & 702.

Sed quid in indaganda Nili ætate externorum testimoniis conqviro? Ipse sibi Nilus testis locuples est, & ætatem suam firmissime asseverat, & sub quo spiritum ducebat Imperatore indicat. Legantur, si volupe est, ipsius ad Arcadium Imperatorem literæ, quas hic cum aliis edimus, ediditque Possinus, cujus de exilio Johannis in ipsa sententiam ponit in crimine. x) *Ἰωάννην ἐκ ἐυλόγως εἰς ἐξορίαν ἐξέπεμψας ἐκ πολλῆς ἐλαφρείας τοῖς μὴ ὑγιαίνειν τὸ Φρονεῖν Ἐπισκόπῳ τῷ Ζωσαριῶδεις. Johannem non recte in exilium amandasti pro malis levitate ab insensu quibusdam Episcopis male persuasus. Et; y) πῶς ἐπιθυμῶν τὴν Καισαριανῶπιλον τῶν συχνοτάτων σεισμῶν, καὶ τῆς ἐπιλευστῆς Ἑσθιέρου πρὸς ἀπληθύνειν ἰδῶν, μετὰ ἀπληθειῶν αὐτῶν γινομένων, καὶ τομιτυομένης τῆς κακίας ἐν κρήνῃ πολλῇ, ἐξοριζῶντ' ἔσθλου τῆς Εκκλησίας, ἔφωτος τῆς ἀληθείας, ἀελλπγγῶν ἔχρῆσθ' Ἰωάννη; Quomodo curia Constantinopolis creberrimis terra motibus, & immissione frequenti asbereorum ignium liberatam cernere, cum innumerabilia istis piacula committantur, & auctoritatem sibi prophanam fiducia liberrima invidia & furor exerceant, exterminata Ecclesia columba, luce veritatis, & suba Christi Joanne. &c. Hinc si Mauritium intruderemus, non sine magno conatu magnas nugas diceremus, & Nilum hunc nostrum, centum & octuaginta annis majorem pinguiore mīnerva affirmarem, eoque præcipue, si tum sanctum hominem & adultum artibus, & non in ipso sui ortu has Arcadio dedisse Epistolas pro comperto poneremus.*

Caryophili oscitantiam videtur extenuare Gulielmus Sirtetus in Menologio Græcorum Latine à se reddito, quod oculis quoque sequi poteris die 12. Novembris: *Natalis sancti Patrii Nili. Hic fuit sub Imperatore Mauricio. &c. Quin imo ipse Caryophilus extra omnem culpam se ponet, si testimonium ipsius Nili cera miniata non notabitur. Et quis in causa Nili scripta ipsius Nili improbaverit vel sententiam exploserit? Sit ergo in medio, & de sua ætate litem præfinit, ex Epistola ad Zosarium Tribunalum l. 1. ep. 57. μηδὲ ἀπατάτω Ἰουδαῖοι λέγων, δι' ἰπέρως ἀμαρτίας ἀπληθύνει τῆς Παλαιστίνης, ἔχθ' δι' ἄλλως ἀμαρτίας, διὰ δὲ τὴν κυκλοπτανίαν πεπύθασι τὰ ἀτήκισα, πρῶν μὲν γὰρ ἰδωλολατρῶντες, καὶ τὰς προφῆτας φονεῖοντες, καὶ τῆς δαίμωνος πῆς θυραπείρας, καὶ τοὺς ἰοὺς ἑύοντες, τοῖς ἀλλοφύλοις εἰς ἀρχμαλωσίαν ὑπὸ Θεοῦ παρεδίδοντες, καὶ μετ' ἄλλως ἔτη τῷ Ἰεῶ βελήματι πάλιν ἐπανήγοντο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. ἀφ' ἧ δὲ τὸ ἀνάτοιον τοτολήμασι πρῶγμα, εἰς τὸν ἰὸν ἔθει πῆς Χρῆστος ἐπιβῶν.*

x) Lib. 3. Epist. 279. edit. Allatii.

y) Lib. 2. Epist. 165.

ἐπιβαλῶν, παντλή προήσεις ἐκδίδονται. Ἰδοὺ λοιπὸν πνικτοσιοςὺν ἔτ(Ϟ), καὶ ἄδαμῶν θεία τις ἐπισκοπή, ἐκ ἀντίληψς, ἔ παραγγορία, ἔ προφήτης νοθεταῶν, καὶ τηρίων, ἄσπυρ ἐο βαβυλῶνι ἰεζυκίηλ τε καὶ Δανιήλ, καὶ οἱ ἄλλοι. ὁκῆπ ἂν αὐτοῖς θίλει προσομιλῶν ὁ Θεὸς βδελυσιόμεν(Ϟ) τέτους. *Ne te seducat Judæus asserens, propter alia peccata spoliatum se esse Palaestina; neque enim ob alia peccata, sed propter Domini necem, multa gravia, quibus nulla medicina est, perrepsi sunt. Etenim ante illa tempora Idola colentes, Prophetas trucidantes, Daemonibus filias filiosque sacrificantes, alienigenis in captivitatem à Deo tradebantur, & paucos post annos, ita Deo annuente, in terram promissionis reducebantur. Ex quo vero immedicabile facinus, in Filium Dei manus apponentes, perpetrarunt, perpetuo excidio traditi sunt. En itaque quingentesimus annus, & usquam divinum subsidium, non auxilium, non consolatio, non Prophetæ in firmans, & confirmans, quemadmodum in urbe Babylone Ezechiel & Daniel, & alii; non enim cum illis, ab eis abhorrens, Deus colloqui vult. Integrum corpus Epistolæ sacro sanctæ appositum est. Ab eo tempore, quo Judæi præsentis animo in Dei Filium manus superponentes de eo capitalem eadem fecerunt, ideoque perpetuo excidio traditi sunt, est annus quingentesimus, non contractis litteris, aut brevibus numerorum notis, sed extensis & illæsis characteribus designatus, ne Scriptoris oscitantis mendum tribuatur. Ab anno Nativitatis Domini 2) quingentesimos, est Anastasii Imperatoris decimus, Symmachi Papæ secundus. Annus quo exulavit Johannes Chrysostronius est Domini quadringentesimus quartus, Arcadii Imperatoris decimus, Innocentii Papæ tertius. Ergo si scribebat hic Nilus Johanne Chrysostrono nondum mortuo, ut superius vidimus, erat cum hæc posteriora scriberet annorum nonaginta trium, quibus si appingas annos minimum triginta, quibus sub Magistro Chrysostrono, mores ad mollitiem idoneos exiit, & artibus ingenuis instructus auctoritatem, & dicendi libertatem consecutus, Imperatorum labes & maculas non communi vituperatione,*

(B) 2

tione,

2) Imo memoratur auctori Epistolæ quingentesimus annus ab Hierosolymæ excidio, quod ut notum est in annum à nativitate CHRISTI septuagesimum incidit. Igitur Epistolam illam circa A. C. 570. duodecim annis ante quam Mauricius Imperii habenas capesseret, ab alio scriptam esse & longe juniore oportet quam à Nilo Chrysostroni discipulo. Neque id sane mirum, cum viri docti jam observarint Epistolas quæ sub Nili nomine feruntur, syllogen esse non modo epistolarum sed etiam excerptorum è variis scriptis tum ipsius Nili, tum aliorum. Cujus rei non inficianda quædam exempla in medium attulit eruditissimus vir J. Baptista Cotelerius notis ad librum secundum recognitionum quæ ambulant sub nomine Clementis Romani scct. 20. p. 509.

tionem, sed ingenuitate libera reprehendere posset, annos tum centum viginti tres numerabat: Forſan hoc non videbitur absurdum. Fortes enim ita tulit natura locorum, continentia, & affectio animi, quæ ſanitati corporis nequaquam nocent.

Ego cum in bene nata Regni Neapolitani Provincia Basilicata ſequiori nomine dicta immorarer, cognovi de plebeja ſæce, auctos tamen divitiis duos, & cum iis pariter habitavi. Erant illi duramento corporis prævalidi, compactis nervis firmissimi, dentibus fere omnibus conſtipati, & ut verbo expediam, athleticis ipsis robuſtiores. Hi ante primam lucem tres vel quatuor horas, hyberno etiam tempore, cum ventorum algoribus, & nivium tumulis omnia congelascunt, experrecti, subito cubili exultantes præ lætitiâ egrediebantur: & post agitatorum brachiorum motibus pectus & latera tundebant in orbem contuſa; & ductim in te vini, quod in illa regione & ſyavitate, & lubentia, & gratia aliorum omnium longe præſtantiffimum eſt, liquore inverſo, arrepta perula ea panem niveum, quandoque etiam fordidum, vel rubidum, ut ſors tulerat, neque enim lenocinia quærebant cupiditatum, inferebant. Tandem falce ſtramentaria, vel ligone humeris ſuperpoſita, ædibus facessentes, in agrum devolabant: atque per totum diei ſpatium conſummabant multum operæ, exercentesque frangebant ſe laboribus, dempta tantummodo hora, qua epulis domo abductis uti lætis conviviiſ & ſumptuoſis vacabant, donec inclinato ſole ſub noctem domum reſſi, & cœnati, & jam dormitantes ſuper lectum procumbebant, de novis laboribus ſolliciti. Et horum alter centum quindecim; alter centum, & viginti vitæ ſuæ annos compleverant. Quot autem annis poſt meum à Basilicata abſceſſum vitæ illis adaucti ſint, nondum comperi: nulla equidem me hujus cupiditas tenuit. Id vero, quod narraturus ſum, me mihi præceperit. Puerulus, ex Inſula Chio Romam cum materno avo Michæle Neurida contendens, cum ob exilem ætatem Romæ in Collegium Græcorum aditus remoraretur, ſanctionibus id Collegii pernegantibus, Pæulæ Calabriæ apud Illuſtriſſimum Marium Spinellum conſtitit, qui me eximia charitate complexus, oculitus amavit, & Præceptoribus humanioribus artibus tinctis, ut ferebat illa ætas, inſtruendum tradidit. Dum circa trivium animi relaxandi gratia cum ſociis annexis pererro, occurrit properanti anihitate cana deſipiens ſenex, cadaveroſa facies, & plane morticinium. Illius ad latus pueri, ſenes; juvenes, & ex vili ſæce homi-

hominum plures, qui perridiculis illius gestis, dictisque oblectati concomitabantur. Inquiro quid hoc rei esset? Omnes, & maxime prudentiores respondent, illum Acheronticum esse senem, ideoque truncum, & album colorem ab atro non ultra discernere. Propterea ex malis illius astantes ludos sibi facere. Jam enim compleverat annos centum & triginta. Ego puerulus nihil cum animo tum agitavi. At subgrandes & mente senes aderant, in jocos transfusi: Bene sese res habet, clamitant. Et quis teste oculato hoc ita esse non convicerit? Alii, non ad testes, qui nulli sunt, sed ad monumenta Ecclesiastica provocamus. Arrisit dictum omnibus, continuoque; ad Ecclesiam progressi, advocato Parocho, librum, in quo sacro lavacro intinctorum nomina consignantur, curiose examinant, & anno 1462. nomen adnomenque hominis, de cujus aetate ambigebatur, dilucide expresseque reperiunt, indeque colligebatur anno vitæ ipsius * 1520. vel circa, Sancto Francisco familiarissime usum, multasque res sermonibus una inter se agitasse. Et is tandem senex delirus celeri gradu per scalas ædium properans, antequam ego Paula abscederem, præcepit in caput dejectus animam effudit. Et hæc de Macrobiis usu meo exploratis adduxi, ut quingentesimum memoratum à Nilo in hac Epistola conjectura satis probabili, & deinceps vitam ejusdem diuturniorem, de cujus longinquitate nihil certum refertur, proxime ad verum accedere colligeremus. Quod si commodum non videbitur, dicemus in ea epistola Nilum numerum integrum & completum pro incompleto atque truncato usurpasse, ut adjunctione simili incrementum suæ demonstrationi contra Judæos conciliaret; cujus exempla in sacris quoque litteris frequentia sunt: sed *summa sequor festigia rerum*. Sed Mauritii anni perquam longissime remoti sunt. Tum enim Nilus prorogasset terminos vitæ ad annum 176. Ego quidem hoc formido credere, & cujus fide credam? Credo Deum hoc posse; an fecerit, ex ingenio quisque suo addet, vel demat fidem.

Sed hallucinatus est Caryophilus. Esto. Sed cum Græcis in Menologio Græcorum, nunc quoque adde, accuratissimo Sirlero, qui, ut verosimile est, non ex propriis, sed ex Codicibus Græcis, illisque forte antiquissimis, cum quibus hallucinari maluit in sua Interpretatione, quam demendo nomen Mauritii, de mala fide suæ Interpretationis in crimen vocari, & accersitus judicio de sui purgatione commentaria scribere. Quid si diceret alium esse hunc
(B) Nilum,

* Lege 15. ant 20. & intellige S. Franciscum de Paula. Cæterum non exputo quomodo natus A. 1462. possit Allatii aetate fuisse tantum annorum 130.

Nilum, & non Constantinopolitanum? Idneque ex Græcorum Menologio, neque ex Sirleto evincitur, cum Constantinopolitani scripta, & res gestæ majori sua parte descripta eodem die utrinque tribuantur.

Fuerunt alii quoque in hujus Nili laudibus effusiores. Franciscus Zinus Epistola ad Augustinum Valerium, Episcopum Veronensem, de S. Ephraem, Nilo, Marco, & Elia: *Neque ipsi Episcopatus tui essent indecores. Sunt enim homines frugi, exigui sumptus, & magna utilitas. Tacere sciunt in loco, & cum opus est, loqui. Valent ingenio. Magni sunt rerum usu, doctrina, & prudentia pradii singulari, cum domesticis tuis propter sanctos suavesque mores jucunde versabuntur. Si invisenda Tibi erant Ecclesia tua, vel in civitate, vel in tota Diœcesi, quo quidem vifitationis munere omnium gravissimo, & laboriosissimo diligentissime fungeris: si Monasteria Virginum aut Monachorum, si Seminaria tua, vel antiquum Acolathorum ab Eugenio IV. Summo Pontifice institutum, & à Superioribus Episcopis, & Canoniorum Capitulo bene semper administratum, à te verò mirificè auctum, atque exornatum, vel novum incredibili studio, cura & diligentia tua ex Decreto & institutis sancti Tridentini Concilii erectum & locupletatum: si Derelictorum, & Derelictarum loca, in que summo cum Dei honore, & totius civitatis commodo, & lætitia omnes utriusque sexus Pauperes, passim antea vacantes ita congregasti, ut nullus amplius inops & mendicus in urbe vagari comperiat: si hospitalia, quorum præcipuam tu curam geris: si lites, discordiæ, inimicitia dirimenda, si pax inter cives concilianda, ubique semper dulci quadam suavitate & eloquentia illa Christiana, quam tu in præclara illa tua Rhetorica Ecclesiastica tam eleganter doctèque tradis &c. Et Epistola ad Aloysium Lipomannum, Opusculis Nili & Marci præfixa: Sunt profecto Abbates isti auctoritate graves, plurimo rerum usu, & doctrinis celestibus eruditi. Admiraberis acrem eorum in corrigendis vitiis gravitatem, eximiam in docendis virtutibus, & bonis moribus diligentiam, singularem in exponendis scripturæ evaditionem. Perversas hujus ætatis in religione de fide, & gratia, & operibus opiniones, atque alios errores, & hominum flagitia ira norunt, sic insectantur, usque coarguunt, ut non multis sæculis procul ab hominum consuetudine in tenebris prope sepulti jacuisse, sed nobiscum assidue versati esse videantur. Photius in Bibliotheca Cod. 201. & alii, quos infra videbimus. Nunc vero non abs re fuerit duo in hunc Sanctum Disticha a) ex Codd. MSS. præmittere:*

Νῆλ

a) Eadem ex Codicibus Regiis produxerat Labbens Bibl. nova MSS. p. 96.

ΝῆλⓄ μὲν ἄρδει τῆς ἀνδρῶν πρὸς γαίτας,
 ΝῆλⓄ δὲ πρὸς τῶν ἐκπαίειν καρδίας. b)
 ΝῆλⓄ μὲν ποταμοῖο ῥοῖⓄ Χρῆστα ἴδω πιτίζειν.
 ΝῆλⓄ δ' αὖ Μοναχοῖο λόγⓄ Φρένας ἴδω ἰαίνειν. c)

Nec non & illa ex Menologio Græcorum :

Ἄιγυπτον ἄρδει ΝῆλⓄ, ἀλλὰ καὶ κρίσιν
 Λόγῳ καταρθεῖ καὶ θανῶν ΝῆλⓄ μέγας.

Interpretatus est d) doctissimus Pospinus :

*Nilus Canorum, major hic fonte ingenii
 Orbem universum, & mortuus Nilus rigat.*

Honestissimæ Matronæ matrimonio junctus duos ex illa suscepit filios, marem & fœminam. Uxor ab eodem inducta una cum Filia, in Aegypti monasteria immigrat. Ipse cum Theodulo filio Sinæum montem occupat, ut Sanctorum Patrum consuetudine frueretur. Theodulus à barbaris captivus factus post multa vitæ pericula ac laniatus, tandem ab Episcopo redimitur, & sancta & religiosa vita perfunctus animam Deo reddidit. Hunc Græci uti reliquos sanctitate eximios viros, venerantur & colunt die decima quarta Januarii. Menologium Basilianum: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη ἔσσι πατρὸς ἡμῶν θεοδούλου. ἔτⓄ ὑπῆρχον ὑπὸς ΝῆλⓄ ἔσοφον ἔγεγονότⓄ μὲν Ἐπίσχυμ Κωνσταντινουπόλεως, καταλιτόπⓄ δὲ τῇ δόξῳ ἔκόσμη, καὶ ἀπελθόντⓄ ἐν τῷ ὄρει Σηῶ, καὶ μονάσωτⓄ μὲν τῷ ἡοῦ, τῶν δύο δὲ ὑπαρχόντων ἐκῆ, καὶ τὴν ἀσκητικὴν πολιτείαν διαυόντων, ἐξαίφνης Σπιτωσίτων τῶν βαρβάρων, καὶ δεξαμένων κατασφάζειν τὰς ἀγίας πατέρας, ὁ μὲν ΝῆλⓄ ἠδυνήθη φυγεῖν, ὁ δὲ ὑπὸς αὐτῷ θεόδουλⓄ ἐκρατήθη αἰχμάλωτⓄ μὲν ἄλλω ἕως νῦν, καὶ δεδότες ἐσφροντο. Ἐπλήκυσσε δὲ οἱ βάρβαροι, καὶ ἐβάλοτο σφάζειν τὰς νύκτας, καὶ θύσσει τῷ πρὸς τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι ἄστρον, καὶ ὁ μὲν ἵς ἐφυγεν. Οἱ δὲ βάρβαροι κοιμηθέντες, ἔηλθε ἀνατείλαντος, καὶ ἔαστρον κρυβέντⓄ, ἕκ ἐσφάζειν τῶν

- b) *Nilus fluvius rigat arida & sœdiosa loca,
 ac Nilus postet fidelium corda fecundat.*
- c) *Veritè Jacobus Billius:
 Arua rigat Nilus fluvius, sed peiora sermo,
 Ex Monachi Nili qui fluit ore, rigat.*
- d) *Svarefius p. 701. sic:
 Perluis exundans Aegyptum Nilus, ac omnem
 Mortuum hic Nilus sermonibus irrigat orbem.*

τὸν θεόδουλον. Βουλόμενοι δὲ πωλῆσαι, δύο μόνως χρυσίνους ἐλάμβανον, καὶ γυμνάσιος ὁ μὲς τὸ ξίφος, ἤθελε σφάζει, τότε ἠγόρευον αὐτοῖς ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἀπέλυσε, καὶ καλῶς βιώσιος ἐποιήθη. Hoc eodem die commemoratio S. Patris nostri Theoduli. Hic erat filius sapientis Nili Eparchi Constantinopolitani, qui mundana gloriola renunciata, in montem Sinam progressus, una cum filio Monachum induit. Dum ibi immorarentur in astricta disciplina elaborantes, detrepente Barbaris irruentibus, & sanctos illos Patres con truncidantibus, Nilus in fugam se dedit, filius Theodulus, & alius ejusdem cum illo ac acis duelli, evincētiq̄ ducebantur: sed cum certum in locum ex itinere barbari divertissent, stauerunt juvenes mactare, eosque stella ante solem exorienti hostias immolare: sed unus quidem ex his fuga salutem petiit. Barbari vero gravi sapore sepulti, cum exorto sole stella evanisset, ab occidendo Theodulo manus abstinerunt; cum postea de eo pecunia commutando decrevissent, nec ultra duo solique aurei offerrentur, unus ex illis nudato gladio eum conficere tentabat: tunc Episcopus eum à barbaro mercatus, in libertatem exemit, qui cum perquam optime vitam duxisset, obdormiuit in Domino. Et Sirletus in Menologio Græcorum: Eodem die 14. Januarii, Theoduli. Hic fuit filius Nili Viri sapientis, qui relicto sæculo, in montem Sinam se contulit, ubi cum filio vitam Monachi exercuit.

Multa ingenii monumenta posteris liquisse certum atque indubitatum est, quorum pars non exigua typorum præsidio lucem videt, pars in Manuscriptis apud decantatissimas Bibliothecas manuscripta latet, pars etiam temporum injuriis deperdita est. Neque enim illi copiose loquens sapientia, neque rerum in Scripturis obscurarum explanatio, neque bonas artes moresque subserendi studium, illudque supremum defuit. Nicephorus Callixtus l. 14. c. 54. Λόγου δὲ δυνάμει κρατῶν, καὶ τῇ θεῖα κερύουμεν, χάρτι, συγγράμματι διάφορα καταλείπει πρὸς ἀσκησιν ὑπαλείφοντα, ἕτω φρεσίνος καὶ νοημάτων μετιχόντα, ὡς τὸν ἀναγινώσκοντα χάρτι ἀφραΐσου ἐμπλεῖ καδισπῆται. Et cum eloquentia vi polleret, divinaque gratia nervis validus esset, scripta varia, qua vita Monastica exercitium instruunt, reliquit, verbis & sententiis ita composita, ut Lectoris animum gratia incredibili recreent. In omni recto studio & humanitate versatus Philippus Labbæus in nova Bibliotheca: Nili Constantinopolitani S. Johannis Chrysostomi discipuli multa jacent opuscula in Parisensibus, aliisque Bibliothecis, qua ut audio parantur publicæ utilitati ab erudito Interprete. Et pag. 95. Nili Patriarchæ Constantinopolitani opera varia in Regiis 378. 498. 615. 932. 944. 722. 1057. 1662. 1387. 1388. 2005. 2218.

2218. *Multa quoque ejusdem S. Nili opuscula erant in Bibliotheca Sirleciiana, quæ aliis memoranda relinquo.* Ita Labbæus hic & alibi: Josias Simlerus in Epitome Gesnerianæ Bibliothecæ, Georgius Draudius in Bibliotheca classica.

Hunc sanctum Nilum nostrum Ascetam alii atque alii nuncupant Archiepiscopum, & Episcopum Constantinopolitanum, per insigni manuscriptorum pravitare decepti. Johannes Andreas Quenstedt: e) *Constantinopolinatus est Nilus Monachus, Johannis Chrysostomi discipulus, qui multa scripsit de institutione Monachorum, teste Nicephoro lib. Histor. 14. cap. 53. Quædam ejus extant in Bibliotheca Patrum To. V. edit. 2. Separatim vero extat liber S. Nili de Christiana Philosophia, quo nomine Monasticam significat.* Photius in Bibliotheca Cod. 201. *Leæus est Nili Monachi Liber: τρεῖς καὶ πενήκοντα* f) *καὶ ἑκατὸν κεφαλαίαις διαίρουται, τὸν τῆς προσευχῆς δὲ ἐν τούτοις ὁ θεὸς ἀνήρ ἀναπύσσει τύπον, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα αὐτῷ ἀξιολογεῖται, ποιήσας ὑποβαλλόμενα, εἰς τε τὸν ἐπιστολιμαῖον τρέπων, καὶ εἰς τὸ συγγραφοῦν ἀηγμένα συγγράμματα φέρεται, τῆν τε καὶ τὰ ἔργα τελειώθηκα, καὶ τὴν ἐν λόγοις μαρτυρούμενα δύναμιν.* In centum & quinquaginta tria capita divisus, quibus precandi formulam Vir ille divinus exposuit. Feruntur ejusdem & alia plura lectu digna diversi argumenti opuscula, partim Epistola, partim Historia* forma conscripta, qua non operum † tantum perfectionem insignem, sed in dicendo quoque facultatem ejus testantur. Ibidem alia ejusdem Nili Andreas Scotus g) recenset Opuscula, quæ in Italia, Bibliotheca Regia, & Augustana dicuntur extare. Dubitat nihilominus, an unius Nili sint omnia.

(C)

Excer-

e) Lib. de Patriis illustrium virorum p. 445.

f) In Turriani editione κεφαλαίων Nili περὶ προσευχῆς capita sunt 148. In Zini & Svarresi, rectius 153. Causa diversitatis est non quod capita quædam ibi desint sed quod in Turriani editione ex cap. 10. 11. & 51. 52. & 66. 67. & 68. 69. & 74. 75. contracta in unum sunt capita 10. 50. 64. 65. & 70. Nonnulla etiam auctiora apud Svaresium leguntur ut 26. 114. Nonnulla aliter ut 35. προσευχὴ ἐστὶν ἀνάβασις ἢ πρὸς τὸν θεόν. Pro quo Turrianus: *Oratio sine distractione est summa intelligentia mentis.* Turriani editio latina in Bibliothecis Patrum Bignonianis repetita est etiam in novissima Lugdunensi A. 1677. curante Philippo Despons, presbytero Paris. T. VII p. 1151. Apud Svaresium p. 475. etiam præmittitur Epistola, in qua Nilus ipse disertam mentionem capitum 153. facit. Incipit: *πυρετλοντά με φλογμῶ τῶν ἀκαθάρτων παθῶν.* * Malim commentarii. † In rebus & factis.

g) Ex Turriano, hæc nempe, *de nihil possidendo, περὶ προσουσίας, de Philosophia Christiana, de virtutibus & vitiis. De comparatione vita Monachorum quæ in solitudine & qui in civitate digne. De cade SS. Martyrum Monachorum in monte Sina. Librum item Epistolarum quæ in Italice Bibliothecis existant,*

Excerpta ex ejusdem orationibus h) *in pascha prima, & secunda, in Ascensionem Domini prima, secunda, & tertia* fati prolixa totidem verbis exscribit idem Photius in eadem Bibliotheca. Hic non absque olcitantia nota designandus est supinus error Gesneri & Simleri, in Bibliotheca, qui opuscula Theologica Nili cum Capitibus Diadochi confundunt. *Sancti Nili Orationes Monastica, in Vaticana. Opuscula quaedam Theologica, & Capita Φωτικῆς.* Et quod magis est Magdeburgenses Cent. 5. c. 10. *Nili Monastica orationes extare Græcas Roma in Vaticana. Item opuscula quindecim Theologica, & Cap. Φωτικῆς. It. librum ad Bariclem Episcopum.* Et infra: *Præbet tamen propemodum conjecturam, quod scriptum quoddam Capita Φωτικῆς commemoratur. Et Niccphorus &c.* Si ullus alius, plane Photius ipse, i) ne hic multorum testimoniis rem traham, similem errorem, aperte profligat. Namque ait, *πατέρας δὲ τῶ λόγῳ Διάδοχον ἢ ἐπιγραφὴ λέγει, Φωτικῆς τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἠπείρῳ Ἐπίσκοπον. Auctorem ejus inscriptio ipsa facit Diadochum Photices illius, quæ est in vetere Epiro, Episcopum.* Et infra k) dum agit de Sophronii Hierosolymitani Patriarchæ Epistola Synodica: *καὶ ὁ τῆς Φωτικῆς Ἐπίσκοπος ὄνομα Διάδοχος.* Et *Photica Episcopus nomine Diadochus.*

Omnia istius Nili Opuscula, quæ pleraque sunt, nondum quisquam justum in volumen redegit. Sunt nihilominus partim Latine reddita, editaque. *Oratio ad Deum* contra Barbarorum incursiones, bella intestina, famem, pestem, & mortis vim præsentem, *Johanne Sambuco* Pannonio Interprete. Princip. *Omnipotens Domine Deus, pater ingeniti Filii.* Edita latine tantum Patavii anno 1555. l) extatque MS. in Biblioth. Imperatoris Viennæ.

Petrus Franciscus Zinus Veronensis in latinum convertit, & publicavit Venetiis anno 1557. m) hæc quæ sequuntur, in 8:

Ad

h) Eadem excerpta *Franciscus Combessius* latine Bibliothecæ suæ Concionariæ Parisiæ 1662 fol editæ inseruit. Orationes in Ascensionem memorantur etiam Joanni Damasceno in Eclogis.

i) Cod. 201.

k) Cod. 231.

l) In 4. sed hoc scriptum rectius refertur ad Nilum Patriarcham CPol. circa A. C. 1380. de quo infra. Codex Græcus Vindobonensis incipit: *Δέσποτα κύριε ὁ Θεὸς ὁ παρ- τοκράτωρ.* Confer si places Lambecium Lib. VIII. de Bibl. Vindob. p. 526. seq.

m) Est mihi etiam in manibus editio eorundem Nili opusculorum à *Zino* translatorum, quæ cum Ephræmi, Marci & Esaiæ scriptis Asceticis prodiit Venet. 1574. 8. apud Bologninum Zalterium. Versionem suam Nili opusculorum Zinus inscripsit Aloylio Lipomanno. Vide & Bibliothecam Patrum Margarini Bignæzi Parisiæ, 1575. Tomo tertio. Lugdunensem Tomo septimo, ut alias jam omittam.

Librum Nili Asceticum, sive de vita & moribus Monachorum, Pr. Multi ex Græcis, & ex Judæis non pauci.

Ad Monachos institutionem n) P. Vitius intemperantiam jejunium collit.

Adversus vitia Orationes Oſto, o)

De gula Orat. 1. P. Principium ſos eſt proſciendi.

De Luxuria Orat. 2. P. Pudicitiam parit temperantia.

De Avaritia Orat. 3. P. Avaritia malorum eſt omnium radix.

De Ira Orat. 4. P. Ira furori aſque inſania affinis eſt.

De Triftitia Or. 5. P. Spiritus voluptatem ignorat Monachus.

De Acedia Or. 6. P. Animi debilitas eſt Acedia.

De inani gloria Or. 7. P. Inanis gloria eſt animi perturbatio rationi contraria.

De ſuperbia Or. 8. P. Superbia eſt animi tumor, ſanie plenus.

Diverſa capita p) P. Dei timorem ac ſtudium retine.

De Oratione Capita CLIII. Qui odoriferum cupit thymiana.

Ad Juniores Monachos Inſtitutionem. P. Juvenis colat quietem in corpore.

(Inter Epiftolas ab Allatio editas Græce & lat. III. 303.)

Ad Anaſtaſium Episcopum Epiftolam q) Johannes Sacerdos admirandus Eccleſia Conſtantinopolitana. (Inter Epiftolas ab Allatio III. 294. &

in Poſſini odit. (quæ presbyterum tantum vocat, Epift. 254.)

(C) 2

De

- n) Liber Asceticus & *παράνευσις πρὸς Μοναχὸς* (quam Evagrius forte rectius vindicant Rosweidus & Holstenius: vide Svaresium p 626.) Græce & Latine cum Svaresii versione prodiit inter S. Nili opuscula edita Romæ 1673, fol p. 1-84 & 553-556.
- o) Hæc *Zini* interpretatio recusa in Bibliothecis Patrum. Sed Græce librum hunc de octo vitiosis cogitationibus *περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν* (sive ut in Mediceo Codice *περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων*) ex Codice Regis Christianissimi primus edidit novaque versione donavit *Franciscus Combessius* in auctario novissimo Bibl. Patrum, Paris. 1672. fol. T. I p. 303 Incipit. *ἀρχὴ καρποφορίας, ἀνθ' ὅ.* Occurrit & Græce ex Codice Barberino descriptus, addita versione nova latina p. 456 ad 474. in collectione operum S. Nili quam Romæ 1673, fol. dedit Josephus Maria Svaresius, Episcopus Vasionensis. Denique *Emericus Bigotius* recensuit ex Codice Mediceo, atque eadem Bibliotheca nactus antiquam præclaram ejusdem libri versionem latinam, ante mille elaboratam annos, Græce & latine cum Evagrii Pontici scripto ejusdem argumenti subjecit Palladio de vita Chrysostomi Paris. 1580. 4.
- p) Eadem capita parænetica sed additis nonnullis, latine ex alia versione leguntur in *Orthodoxographis*, Basil. 1555. fol p 414 ad 416. sub titulo: *Nili Episcopi & Martyris Gnomæ*. Incipiunt: *Timorem pariter & desiderium erga DEUM habere necesse est.*
- q) In qua mira quædam Johannis sacerdotis circa Missæ sacrificium visio declaratur.

De nimis diuturna Praefectura r) P. *Tradunt rerum naturalium observatores.*

In Bibliotheca Patrum Veterum s) Coloniae edita:

Ex quodam *Paranetico libro* t) Fragmentum. P. *Numquid Angelus, vel Potestates &c.*

De octo vitiosis cogitationibus. u)

De gula. P. *de octo vitiosis cogitationibus s. affectibus.*

De Fornicatione. P. *Fornicationis Spiritus per carnis.*

De Avaritia. P. *Externum est avaritia bellum.*

De Ira. P. *Ira cum semel pectus obsederit.*

De tristitia. P. *Cum improbat tristitia spiritus.*

De Acedia. P. *Acedia spiritus mæroris spiritum.*

De inani gloria. P. *Inanis gloria affectus multiplex est.*

De superbia. P. *Gravissimus, atque omnium eruculentissimus.*

De oratione, Capita CL, sect. CXLVII. Latine tantum Interprete Francisco Turriano, qui cum Diadochi Photices Episcopi Capitibus de Perfectione spirituali edenda curavit Antverpiæ typis Plantinianis anno 1575, in 12, unde in Bibliothecas veterum Patrum à Margarino Bignæo deducta.

Liber Asceticus. x)

Institutio ad Monachos.

Orationes octo adversus 8. primaria vitia.

Brevis institutio ad Juniores Monachos.

Epistola ad Anastasium Presbyterum, cum duobus fragmentis. y)

Tractatus *de octo vitiosis cogitationibus*, z) Latine Interprete Jacobo Billio, Prunæo, S. Michaëlis in Eremo Cœnobiarcha, qui illum cum

r) Breve fragmentum T. 7. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1174. est Epistola III. 241. Al-
lat. at Possini. 355.

s) Tomo V. Colon. A. 1618.

t) Vide Svaref. ad Nili Opuscul. p. 631. seq.

u) *Jacobo Billio* interprete. Quod scriptum. longe diversum est ab altero ejusdem argu-
menti, de quo jam dictum fuit.

x) Hunc Germanice etiam vertit & ad calcem Scriptorum S. Macarii edidit Gotfridus Ar-
noldus. Goslar. 1702. 8

y) In Bibl. Patrum Paris. 1589. T. 1. legitur S. Nili *de Monachis ob pecuniam obambulan-
sibus* fragmentum, latine.

z) Occurrit etiam latine Tom. V. Bibl. Patrum Bignæanæ A. 1589. 1654. & Lugd. A.
1677. T. VII. p. 1174. At Græce è duobus codicibus Regiis cum latina interpreta-
tione edidit *Cotelæus* Tomo 3. monumentor. Ecclesie Græcæ Paris. 1686. 4. p. 185.
seqq. Incipit: *περὶ τῶν ὀκτὼ κακίῶν λογισμῶν.*

cum Johannis Damasceni Operibus edidit Parisiis anno 1577. Subjecitque Eugenii a) opuscula, de eodem argumento.

Græce vero & Latine edita sunt : Ejusdem κεφάλαια ἢ παραίσεις, *Capita* (seu *Præceptiones sententiosa*, Francisco Turriano Interprete, & prioris b) Interpretationis correctore, collatis tribus per vetustis exemplaribus, & scholiis appositis. Florentiæ apud Bartholomæum Sermaretellium 1578. in 8. Una cum Diadochi Episcopi Photices in veteri Epiro Illyrici Capitibus centum de Perfectiōne Spirituali. Et hæc græce, c) Latine vero Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana 1590. in 8. & d) Basileæ apud Robertum Winter, & Coloniae apud Gymnicum. Item Græce & Latine in linguam Latinam traductæ, & testimoniis tum lacris tum profanis illustratæ, opera & labore Stephani Schoningii, e) Franekeræ excudebat Aegidius Radæus, Ordinum Frisicæ Typographus 1608. in 8. Addita sunt Agapeti Capita Parænetica, & Aristorelis liber de virtutibus, & vitiis, eodem Stephano Interprete & expositore. Eadem à Michaële Toxita carmine redditæ excusæ sunt Argentorati à Cratone Mylio. Epitomator Gesnerianus: qui tamen in Epitome nullam hujus versionis mentionem facit, sicuti nec Gesnerus in Toxita.

Χρυσῶ Νείλου Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος. *Capita, s. præceptiones sententiosa* f) κεφάλαια ἢ παραίσεις, Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana (C) 3

- a) Lege *Evagrii*, Pontici nimirum. cujus & Nili opuscula sic inter se confundi notat Svarcius ad S. Nili opuscula p. 613. ut difficillime internoscantur.
- b) Zini, de qua supra.
- c) Græce & latine exstant inter opuscula Nili junctim edita à Josepho Maria Svarcio Rom. 1673. fol. p. 475-511. præmissa Epistola ad amicum cui illa κεφάλαια ἐγγ' Nilus transmisit.
- d) Tria diversa Nili scripta hoc loco confundit Allatius. Nam Gnomæ illæ selectiores quas Basileæ & Coloniae editas scripsit Gesnerus in Bibl. illæ sunt quas in Orthographis A. 1555. latine extare dixi, & incipiunt: *timorem pariter & desiderium erga DEUM habere necesse est*. Schoeningius vero edidit vertitque 229. illas sententias quas χρυσῶ Nili mox Allatius appellat, quæque non modo diversæ sunt ab illis Gesnero memoratis, sed etiam à capitibus sive præceptis sententiosis 148. quæ vertit *Turrianus*.
- e) Perperam *Petrum Schoeningium* dicitur apud Clariss. Caveum.
- f) Has sententias Nili 229 à Jo. Hontero è Moldavia allatas primus edidit cum versione sua & notis *Mich. Noander*, A. 1558. deinde recusæ sunt Græce & lat. cum Neandri (non Zini ut Labbeus T. 2. de Script. Eccles. p. 124. & Svarcius p. 625. ad Nili opuscula, ubi è Codice Barberino additamentum quoddam sententiæ 97. subjunctum Græce & Latine exhibet, sententiis ipsis in collectione sua omisis) versione in

Plantiniana apud Franciscum Raphelengium 1590. in 8. Eadem sub titulo : Aurea Nili Episcopi & Martyris Parænetica , interprete Nicolao Glassero, Hamburgi excudebat Paulus Langius. Anno 1614. in 8. Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ αὐτῆς κατήγνωσις. *Initium salutis est sui ipsius condemnatio.* De iis interpretes: g) *Clarum est illud Phocylidæ: παιδὲ ἐπὶ ἴσθρα χειρῶν δὴ καλὰ διδασκόμεν ἔργα.* Hinc & Agesilaus ea discenda esse pueris dixit, quibus nati grandiores facti uti possint. Sunt igitur illi potissimum eligendi, quibus juventus, & in literis proficiant, & mores pietate condiantur. De Nili libello non est, quod dubitemus, quin ad omnia hæc possit plurimum. Est enim elegantia politus, virtutum præceptis gravis, antiquitate auctoritate pius, prorsusque aureus. Constat vero eum in vetustissima quadam Bibliotheca in Walachia Transylvania finitima à doctissimo viro Johanne Hontero Coronensi inventum, & ad Clarissimum Nicolaum h) Neandrum de antiquitatis studiis optime meritum, ut in lucem prodiret, missum fuisse, à quo emendatus integritati & nitori restitutus, primumque cum aliis editus fuit opusculis. Quis vero hujus libelli sit Auctor, cum plurium ejusdem nominis Episcoporum, Martyrum, doctrinaque præstantium virorum in historia mentio fiat Ecclesiastica, non liquido apparet. Duo enim Nili auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii. Alius i) Thesalonicensis, qui post Caroli M. vixit tempora. Fuit & Nilus quidam Scholasticus. Ipsius vero, cui Opusculum hoc Neander adscribendam putat, mentionem facit Nicephorus. 14. c. 54. Ex quo constat admirando isti Nilo patriam fuisse Constantinopolin, cujus etiam propter egregiam nominis celebritatem Præfectus fuit. Sed relicto tali statu ad vitam se contulit Monasticam. Dicendi quoque facultate, præclarique doctrina doctus instructus cum fuerit, variis ingenii monumentis nominis sui memoriam ad posteritatem propagavit. Hic observa verba, Duo Nili Auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii. Unus tantum * Nicephoro Ægyptius est.

Hæc

Tomo I. Orthodoxographor. Grynæi A. 1569 p 169 Et in opere Neandri aureo Lipsiæ 1577. 4 tum in auctario Bibl. Patrum Ducæano Paris 1624. fol. Tomo 2. Cum Stephani vero Schœringii, Scholæ Documentis in Frisia Occidentali Rectoris non sane meliore versione (cujus notis etiam illustratæ prodierant Francquæ 1608 8) recudi curavit Christianus Weisus ὁ μακαρίτης, Gorlici 1679 8. Neandri interpretatio occurrit etiam in Bibliothecis Patrum 1575. & 1589. Paris. & A. 1610. T. 4 & 1654 T. 13. & Lugd A. 1677. T. 7. p. 1147 Latinis versibus reddidit Antonius Meierus Uleteranus Flander. Cameraci 1561 4. Germanice interpretatus est & S. Macario subjunxit Godfridus Arnoldus. Goslar. 1702. 8.

g) Glasserus.

h) Leg. *Michælem*.

i) Diverfus puta ab illis Nicephoro memoratis. * Fallitur Allatius. Vide Niceph. VII. 16.

Has easdem Paræneses k) edidit græce & latine Paulus Minerva Barenfis Dominicanus, cum Scholiis Sive Commentariis. Neapoli apud Constantinum Vitalem 1604. in 4. Quid in illis illustrandis egerit, ipse enarrat ad lectorem : *Quidquid igitur in illis reperies, ex sanctorum Patrum doctrina exhaustum esse judices ; ideo & cunctos citavimus : cumque ad Politicam & Moralem vitam perquam maxime ordinarentur ; ad illas roborandas, firmandasque, Ethnicorum quoque Philosophorum axiomata perstrinximus, ut sciant, qui laxatis vita habent illam provinciam, legem Christianam, legem esse virtutum, quam ex ethnicis plerique naturali illustrato lumine prosequuti, miris extulerunt encomiis. Quid si Christiani nati fuissent ? Sanctitate quidem nimia pollerent. Hic tamen talis tantusque Vir, de harum Paræneson Auctore disputans, illis Nilum Ascetam, & Constantinopolitanum exuit ; acceptas defert Nilo Episcopo & Martyri. Incertum siquidem est, ut notatur in Bibliothecæ sanctorum Patrum To. 3. Basileæ l) impresso ; an hic Nilus Episcopus Ægyptius fuerit, cujus meminit Eusebius l. 8. c. 14. Et esse illum Ægyptium, patet ex ipsa Inscriptione Νείλου Ἐπισκόπου, καὶ μάρτυρος κεφάλαια ἢ παρακλήσεις. Nili Episcopi & Martyris, capita sive Paræneses. Licet Margarinus de la Bigne Nilum Episcopum abraferit, Nilum Monachorum Patrem inscripserit, quem sententiarum harum auctorem facit ; solo Nicephori Callixti testimonio fultus, hoc vel solo argumenro. Scribit Nicephorus, Nilum Monachum capita collegisse, aliqua quidem fusius, multa autem compendiosius tractata. Ergo ; qui hæc Capita scripsit, non fuit Nilus Ægyptius Episcopus. Non tamen inde pervincit, Capita hæc non esse Episcopi & Martyris. Fieri enim potest, ut uterque capita concinnarit, eaque diverse ; quod & aliis viris sanctissimis, & Græcis scriptoribus fuit solemnè. Et Antonius Monachus in Melissa plures ex Nilo absque alio cognomine sententias, alias ex Nilo Episcopo signat. Ergo erunt istæ*

Nili

k) Non omittenda & Pirkhaimer editio, de qua Rev. Joannes Godfridus Olearius in Abaco Patrologico p. 336. edit primæ : *sunt etiam ad manus Nili Episcopi & Martyris, ut titulum habet, Theologi antiquissimi sententia morales à Græco in Latinum versa juxta senorem Codicis pervetusti à Græcia elapsi, editaque Argentoratensibus adibus Schurverianis à Bilibaldo Pirkhaimero Norimbergensi interprete, hoc quidem elogio præfixo :*

His paucis redoler quicquid cecinere Prophetæ,

Et Lex, & quicquid sacra Sophia docet.

Sed hæc sententia ab illis Pareneticis à Neandro, Grymao & in Bibl. PP. editis ordine nonnunquam hæud leviter, numeroque differunt.

l) Leg. Parisiis.

Nili Episcopi & Martyris , & non alterius : quandoquidem Nili Episcopi sententiæ ordinatæ cernuntur , ut in earundem paraphrastica catena ab eodem Paulo digesta ostenditur. Quod autem absque titulo Nilo attributæ sunt, id errore Auctorum factum esse, qui Nili non Episcopi eas esse crediderunt. Sic ergo & titulo Episcopi & Martyris ex Græca Inscriptione, Nilum Capitem Scriptorem esse, Nilum, eumque Episcopum & Martyrem. Neque dicendum est, inscriptionem esse confictam : tum enim nulli libri titulo credendum esset. Adde Sixtum Senensem, qui nullum de hujusmodi sententiis verbum in Nilo fecerit, cum illius in Job Commentariorum meminerit; licet hæc ratio non videatur tanti momenti, si quis responderit, Sixtum Senensem, non eam sibi provinciam sumplisse omnia scripta Nili commemorandi, sed ea tantummodo, quæ sacrorum librorum explicationem continerent. Petrus etiam Biccordatus in sua Historia Scholastica de Nilo Asceta, & ejus scriptis sermonem habens, de istis Parænesibus nec verbum quidem. Tandem uti validissimam rationem ex Mutii Justinopolitani Episcopi Historia testimonium adducit, qui Nilum Episcopum & Martyrem harum Paræneseon facit Auctorem, cum sub nomine Nili uti legitimi Auctoris nonnullas particulas ex hoc opere depromptas recitat. Hinc Paulus ovans ascendit in Capitolium: *Quis autem alterius Nili, non autem Episcopi & Martyris affirmabit, cum testimonium hoc sit præstantissimum? Aut dicas Mutium inconsulto scripsisse? Aut Nilo Episcopo attribuisse, Nilo autem non Episcopo abstulisse? Nisi enim sub Nili Episcopi & Martyris titulo legisset, utique non affirmaret esse Nili Episcopi. Quid enim erat in causa, ut Mutius Nilo Episcopo attribueret, Nilo autem non Episcopo auferret? Sed postmodum remissius enunciat, objici posse, sententias non esse Nili Episcopi & Martyris, sicuti sibi à nonnullis objectum fuisse testatur: sub persecutione posito Episcopo tempus non adfuisse edendi libri: In ejus actis nullam harum Paræneseon mentionem factam. Respondet, martyrium, & persecutionem non interpolasse scriptionem librorum, exemplisque pluribus ostendit. Hinc concludit, Margarinum de la Bigne non recte Nilo Episcopo & Martyri quod suum erat abstulisse, Nilo verò non Episcopo tribuisse. *Quod si attulerit postremum, nempe quod plerique viri hac tempestate doctissimi tenent oppositum, scilicet quod non sint Nili Episcopi & Martyris, sed alterius Nili, respondemus, quod ex alia parte adsunt contum alii viri præstantissimi autumantes, Nilum Episcopum & Martyrem harum sententiarum Paræneticarum auctorem.**

Sed ut unde Paulus exegit Apologiam, inde ego exordiar. Non esse Nili Episcopi, sed alterius, tenere doctissimos Viros, respondet, ex alia parte centum alios præstantissimos Viros tenere Nilum Episcopum esse. Et tamen non multo ante cum illustrium Scriptorum testimonio id tutari conaretur, non ultra tres produxit, Antonium Monachum in Melissa, Petrum Riccordatum, & Mutium Justinopolitanum, qui de Episcopatu Nili harum Paræneseon Scriptorum ne verbum quidem obducunt. Et jam derepente in contrarium perducuntur. Sed esto, eas Nilo Episcopo concesserint: An propterea Nilo Ascetæ vel Monacho denegarunt? Nihil minus. Asceta sub aliis atque aliis titulis innotuit, quibus ab exscriptoribus scripta illius coonestata sunt. Hinc in multis sub nomine Nili præfixo designatur nullus alius, quam Constantinopolitanus iste, uti hoc nomine insignior. Aliis Monachus est, aliis Asceta, aliis Abbas, aliis Episcopus, aliis Archiepiscopus, & quod admirabilius est Constantinopolitanus, aliis Martyr. Quare si ex inscriptionum titulis fas est nobis varios quoque Auctores fingere; quot nobis Nili assurgent? Vel in quot Nilos unus noster Nilus misere discerptus congemiscet? Ex variis officiis, dignitatibus, professionibus, curis, fortibus variæ quoque personæ uni eidemque homini imponuntur, & variis inductis rationibus, varie quoque perscribuntur in monumentis, neque propterea à se ipsis distant, vel minimum mutantur. Et Nilum nostrum fuisse Ascetam res ipsa docet; Sacerdotem cum Theodulo filio, in hoc de Nilis Tractatulo probamus; & Martyrem quoque, & Episcopum fuisse, & si vis etiam Archiepiscopum quid vetat? Sed hoc non est scriptis relatum. Quid tum? Quæ litteris mandata non sunt, & tamen credimus, & sine ullo dubio tenemus ita fuisse? Et forte hæc omnia in Nilo nostro reperiremus, si res gestas illius tempus edax nobis reliquas fecisset. Et forte etiam qui futuri sunt obtinebunt, cum videamus in dies singulos similia è latebris in lucem suscipi, & publicæ commoditati procrecere. Non ex alienis advocabo argumenta. Ex vita S. Nili Episcopi & Martyris, quam ex Johannis Christoforloni Interpretatione recitas, de scriptis dicti Sancti, minus quam nihil est, & tamen tua largitate Auctor est Paræneseon. Unde id expiscaris eum illas scripsisse? Potuit scribere. Scripsere alii ejusdem ætatis & dignitatis viri. Concedo nec invitus. At scripsisse, nisi meliora indicia proferantur, non dicam. Et etiam si Nilus

(D)

Episco-

τὸν θεόδουλον. Βουλόμενοι δὲ πωλῆσαι, διὰ μόνως χρυσίους ἐλάμβανον, καὶ γυμνάσιος ὁ ἴς τὸ ξίφθ, ἤθελα σφάζαι, τότε ἠγόρασαν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἀπέλυσε, καὶ καλῶς βίωσις ἐποιμήθη. Hoc eodem die commemoratio S. Patris nostri Theoduli. Hic erat filius sapientis Nili Eparchi Constantinopolitani, qui mundana gloriola renunciata, in montem Sinam progressus, una cum filio Monachum induit. Dum ibi immorarentur in ascetica disciplina elaborantes, de repente Barbaris irruentibus, & sanctos illos Patres contrucidantibus, Nilus in fugam se dedit, filius Theodulus, & alius ejusdem cum illo atatis ducti, evincitque ducebantur: sed cum certum in locum ex itinere barbari divertissent, statuerunt juvenes mactare, eosque stella ante solem exorienti hostias immolare: sed unus quidem ex his fuga salutem petiit. Barbari vero gravi sopore lapsi, cum exorto sole stella evanisset, ab occidendo Theodulo manus abstinerunt; cum postea de eo pecunia commutando decrevissent, nec ultra duo solique aurei offerrentur, unus ex illis nudato gladio eum conficere tentabat: tum Episcopus eum à barbaro mercatus, in libertatem exemit, qui cum perquam optime vitam duxisset, obdormiit in Domino. Et Sirletus in Menologio Græcorum: Eodem die 14. Januarii, Theoduli. Hic fuit filius Nili Viri sapientis, qui relicto saculo, in montem Sinam se contulit, ubi cum filio vitam Monachi exercuit.

Multa ingenii monumenta posteris liquisse certum atque indubitatum est, quorum pars non exigua typorum præsidio lucem videt, pars in Manuscriptis apud decantatissimas Bibliothecas manuscripta latet, pars etiam temporum injuriis deperdita est. Neque enim illi copiose loquens sapientia, neque rerum in Scripturis obscurarum explanatio, neque bonas artes moresque subserendi studium, illudque supremum defuit. Nicephorus Callixtus L. 14. c. 54. Λόγου δὲ δυνάμει κρατῶν, καὶ τῇ θεῖα νεύουσι, χάρει, συγγράμματι διάφορα καταλείπει πρὸς ἀσκήσιν ὑπαλείφοντα, ἕτω φράσεως καὶ ἰσημάτων μετιχόντα, ὡς τὸν ἀναγιγνώσκοντα χάρει ἀφράσου ἐμπλεῖ καθίσταται. Et cum eloquentia vi polleteret, divinaque gratia nervis validus esset, scripta varia, qua vita Monastica exercitium instruunt, reliquit, verbis & sententiis ita composita, ut Lectoris animum gratia incredibili recreent. In omni recto studio & humanitate versatus Philippus Labbæus in nova Bibliotheca: Nili Constantinopolitani S. Johannis Chrysostomi discipuli multa jacent opuscula in Parisiensibus, aliisque Bibliothecis, qua ut audio parantur publicæ utilitati ab erudito Interprete. Et pag. 95. Nili Patriarcha Constantinopolitani opera varia in Regiis 378. 498. 615. 932. 944. 722. 1057. 1662. 1387. 1388. 2005. 2218.

2218. *Multa quoque ejusdem S. Nili opuscula erant in Bibliotheca Sirlectiana, quæ aliis memoranda relinquo.* Ita Labbæus hic & alibi: Josias Simlerus in Epitome Gesnerianæ Bibliothecæ, Georgius Draudius in Bibliotheca classica.

Hunc sanctum Nilum nostrum Ascetam alii atque alii nuncupant Archiepiscopum, & Episcopum Constantinopolitanum, per insigni manuscriptorum pravitare decepti. Johannes Andreas Quenstedt: e) *Constantinopolinatus est Nilus Monachus, Johannis Chrysostomi discipulus, qui multa scripsit de institutione Monachorum, teste Nicephoro lib. Histor. 14. cap. 53. Quædam ejus extant in Bibliotheca Patrum To. V. edit. 2. Separatim vero extat liber S. Nili de Christiana Philosophia, quo nomine Monasticam significat.* Photius in Bibliotheca Cod. 201. *Λεβίος ἐστὶ Νίλου Μοναχὸς Λίβητος: τρεῖσι καὶ πενήκοντα f) καὶ ἑκατὸν κεφαλαίοις διακερταμένον, τὸν τῆς προσευχῆς δὲ ἐν τούτοις ὁ θεὸς ἀνὰ πηλὸς αὐτοῦ ἔπεισε, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα αὐτῷ ἀξιόλογα, ποιικίλας ὑποθήσεις ὑποβαλλόμενα, εἰς τε τὸν ἐπισολιμαῖον τρέπον, καὶ εἰς τὸ συγγραφεὶκὸν ἀνηγμένα συγγράμματα φέρεται, τῆν τε κτ' τὰ ἔργα τελεσθέντα, καὶ τὴν ἐν λόγοις μαρτυρούμεναι δυνάμιν.* In centum & quinquaginta tria capita divisus, quibus precandi formulam Vir ille divinus exposuit. Feruntur ejusdem & alia plura lectu digna diversi argumenti opuscula, partim Epistole, partim Historia* forma conscripta, qua non operum † tantum perfectionem insignem, sed in dicendo quoque facultatem ejus testantur. Ibidem alia ejusdem Nili Andreas Scotus g) recenset Opuscula, quæ in Italia, Bibliotheca Regia, & Augustana dicuntur extare. Dubitat nihilominus, an unius Nili sint omnia.

(C)

Excer-

e) Lib. de Patriis illustrium virorum p. 445.

f) In Turriani editione κεφαλαίων Nili περὶ προσευχῆς capita sunt 148. In Zini & Svarefii, rectius 153. Causa diversitatis est non quod capita quædam ibi desint sed quod in Turriani editione ex cap. 10. 11. & 51. 52. & 66. 67. & 68. 69. & 74. 75. contracta in unum sunt capita 10. 50. 64. 65. & 70. Nonnulla etiam auctiora apud Svarefium leguntur ut 26. 114. Nonnulla aliter ut 35. προσευχὴ ἐστὶν ἀνάβασις πρὸς τὸν θεόν. Pro quo Turrianus: *Oratio sine distractione est summa intelligentia mentis.* Turriani editio latina in Bibliothecis Patrum Bignæanis repetita est etiam in novissima Lugdunensi A. 1677. curante Philippo Despons, presbytero Paris. T. VII p. 1151. Apud Svarefium p. 475. etiam præmittitur Epistola, in qua Nilus ipse disertam mentionem capitum 153. facit. Incipit: *πυρὸν τὸν ἀνὰ με φλογμῶν τῶν ἀκαθάρτων παθῶν.* * Malim commentarii. † In rebus & factis.

g) Ex Turriano, hæc nempe, *de nihil possidendo, περὶ προσομιῆς, de Philosophia Christiana, de virtutibus & vitiis. De comparatione vita Monachorum qui in solitudine & qui in civitate degunt. De eade SS. Martyrum Monachorum in monte Sina. Librum item Epistolarum quæ in Italia Bibliothecis extant,*

Excerpta ex ejusdem orationibus h) *in pascha prima, & secunda, in Ascensionem Domini prima, secunda, & tertia satis prolixa totidem verbis exscribit idem Photius in eadem Bibliotheca. Hic non absque olcitantia nota designandus est supinus error Gesneri & Simleri, in Bibliotheca, qui opuscula Theologica Nili cum Capitibus Diadochi confundunt. Sancti Nili Orationes Monasticae, in Vaticana. Opuscula quaedam Theologica, & Capita Φωτικῆς. Et quod magis est Magdeburgenses Cent. 5. c. 10. Nili Monasticae orationes extare Gracas Roma in Vaticana. Item opuscula quindecim Theologica, & Cap. Φωτικῆς. It. librum ad Bariclem Episcopum. Et infra: Præbet tamen propemodum conjecturam, quod scriptum quoddam Capita Φωτικῆς commemoratur. Et Niccphorus &c. Si ullus alius, plane Photius ipse, i) ne hic multorum testimoniis rem traham, similem errorem, aperte profligat. Namque ait, *πατέρα δὲ τῶ λόγῳ Διάδοχον ἢ ἐπιγραφή λέγει, Φωτικῆς τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἡπείρῳ Ἐπίσκοπον. Auctorem ejus inscriptio ipsa facit Diadochum Photices illius, quæ est in vetere Epiro, Episcopum.* Et infra k) dum agit de Sophronii Hierosolymitani Patriarchæ Epistola Synodica: *καὶ ὁ τῆς Φωτικῆς Ἐπίσκοπος ὀνομαζόμενος Διάδοχος.* Et Photica Episcopus nomine Diadochus.*

Omnia istius Nili Opuscula, quæ pleraque sunt, nondum quisquam justum in volumen redegit. Sunt nihilominus partim Latine reddita, editaque. *Oratio ad Deum contra Barbarorum incurfiones, bella intestina, famem, pestem, & mortis vim præsentem, Johanne Sambuco Pannonio Interprete. Princip. Omnipotens Domine Deus, pater ingeniti Filii.* Edita latine tantum Patavii anno 1555. l) extatque MS. in Biblioth. Imperatoris Viennæ.

Petrus Franciscus Zinus Veronensis in latinum convertit, & publicavit Venetiis anno 1557. m) hæc quæ sequuntur, in 8:

Ad

b) Eadem excerpta *Franciscus Combessius* latine Bibliothecæ suæ Concionariæ Parisi 1662 fol editæ inseruit. Orationes in Ascensionem memorantur etiam Joanni Damasceno in Eclogis.

i) Cod. 201.

k) Cod. 231.

l) In 4. sed hoc scriptum rectius refertur ad Nilum Patriarcham CPol. circa A. C. 1380. de quo infra. Codex Græcus Vindobonensis incipit: *Δέσποτα κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ.* Confer si places Lambecium Lib. VIII. de Bibl. Vindob. p. 526. seq.

m) Est mihi etiam in manibus editio eorundem Nili opusculorum à *Zino* translatorum, quæ cum Ephræmi, Marci & Esaiæ scriptis Asceticis prodiit Venet. 1574. 8. apud Bologninum Zalterium. Versionem suam Nili opusculorum Zinus inscripsit Aloysio Lipomanno. Vide & Bibliothecam Patrum Margarini Bignæi Parisi 1575. Tomo tertio. Lugdunensem Tomo septimo, ut alias jam omittam,

*Librum Nili Asceticum, sive de vita & moribus Monachorum, Pr.
Multi ex Græcis, & ex Judæis non pauci.*

*Ad Monachos institutionem n) P. Vitæ intemperantiam jejunium
collit.*

Adversus vitia Orationes Oſto. o)

De gula Orat. 1. P. Principium flos est proficiendæ.

De Luxuria Orat. 2. P. Pudicitiam parit temperantia.

De Avaritia Orat. 3. P. Avaritia malorum est omnium radix.

De Ira Orat. 4. P. Ira furori atque insania affinis est.

De Tristitia Or. 5. P. Spiritus voluptatem ignorat Monachus.

De Acedia Or. 6. P. Animi debilitas est Acedia.

*De inani gloria Or. 7. P. Inanis gloria est animi perturbatio rationi con-
traria.*

De superbia Or. 8. P. Superbia est animi tumor, sanie plenus.

Diversa capita p) P. Dei timorem ac studium recine.

De Oratione Capita CLIII. Qui odoriferum cupit thymiana.

Ad Juniores Monachos Institutionem. P. Juvenis colat quietem in corpore.

(Inter Epistolas ab Allatio editas Græce & lat. III. 303.)

*Ad Anastasium Episcopum Epistolam q) Johannes Sacerdos admirandæ
Ecclesia Constantinopolitana. (Inter Epistolas ab Allatio III. 294. &
in Possini edit. (quæ presbyterum tantum vocat, Epist. 254.)*

(C) 2

De

- n) Liber Asceticus & παραίτησις πρὸς Μοναχὸς (quam Evagrîo forte rectius vindicant Rosweidus & Holstenius: vide Svareſium p. 626.) Græce & Latine cum Svareſii versione prodiit inter S. Nili opuscula edita Romæ 1673. fol. p. 1-84 & 153-156.
- o) Hæc Zini interpretatio recusa in Bibliothecis Patrum. Sed Græce librum hunc de octo vitiosis cogitationibus περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν (sive ut in Mediceo Codice περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων) ex Codice Regis Christianissimi primus edidit novaque versione donavit Franciscus Combessim in auctario novissimo Bibl. Patrum, Paris. 1672. fol. T. 1 p. 303. Incipit ἀρχὴ καρποφορίας, ἀθθθ. Occurrit & Græce ex Codice Barberino descriptus, addita versione nova latina p. 456 ad 474. in collectione operum S. Nili quam Romæ 1673. fol. dedit Josephus Maria Svareſius, Episcopus Valsionensis. Denique Emericus Bigotius recensuit ex Codice Mediceo, atque ex eadem Bibliotheca nactus antiquam præclaram ejusdem libri versionem latinam, ante mille elaboratam annos. Græce & latine cum Evagrîi Pontici scripto ejusdem argumenti subjecit Palladio de vita Chrysoſtomi Paris. 1680. 4.
- p) Eadem capita parænetica sed additis nonnullis, latine ex alia versione leguntur in Orthodoxographis, Basil. 1555. fol. p. 414 ad 416. sub titulo: Nili Episcopi & Martyris Gnomæ. Incipiunt: *Timorem pariter & desiderium erga DEUM habere necesse est.*
- q) In qua mira quædam Jobannis sacerdotis circa Missæ sacrificium visio declaratur.

De nimis diuturna Praefectura r) P. *Tradunt rerum naturalium observatores.*

In Bibliotheca Patrum Veterum s) Coloniae edita:
Ex quodam *Paranesico libro* t) Fragmentum. P. *Numquid Angelos, vel Potestates* &c.

De octo vitiis cogitationibus. u)

De gula. P. *de octo vitiis cogitationibus s. affectibus.*

De Fornicatione. P. *Fornicationis Spiritus per carnis.*

De Avaritia. P. *Externum est avaritia bellum.*

De Ira. P. *Ira cum semel peccatus obsederit.*

De tristitia. P. *Cum improbat tristitia spiritus.*

De Acedia. P. *Acedia spiritus meroris spiritum.*

De inani gloria. P. *Inanis gloria affectus multiplex est.*

De superbia. P. *Gravissimus, atque omnium truculentissimus.*

De oratione, Capita CL, sect. CXLII. Latine tantum Interprete Francisco Turriano, qui cum Diadochi Photices Episcopi Capitibus de Perfectione spirituali edenda curavit Antverpiae typis Plantinianis anno 1575, in 12, unde in Bibliothecas veterum Patrum à Margarino Bignazo deducta.

Liber Asceticus. x)

Institutio ad Monachos.

Orationes octo adversus 8. primaria vitia.

Brevis institutio ad Juniores Monachos.

Epistola ad Anastasium Presbyterum, cum duobus fragmentis. y)

Tractatus *de octo vitiis cogitationibus*, z) Latine Interprete Jacobo Billio, Prunæo, S. Michaëlis in Eremito Cœnobiarcha, qui illum cum

r) Breve fragmentum T. 7. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1174. est Epistola III. 241. Al-lat. at Possini. 355.

s) Tomo V. Colon. A. 1618.

t) Vide Svaref. ad Nili Opuscul. p. 631. seq.

u) *Jacobo Billio* interprete. Quod scriptum: longe diversum est ab altero ejusdem argumenti, de quo jam dictum fuit.

x) Hunc Germanice etiam vertit & ad calcem Scriptorum S. Macarii edidit Gotfridus Arnoldus Goslar. 1702. 8

y) In Bibl. Patrum Paris. 1589. T. 1. legitur S. Nili *de Monachis ob pecuniam obambulanti-ibus* fragmentum, latine.

z) Occurrit etiam latine Tom. V. Bibl. Patrum Bignazanæ A. 1589. 1654. & Lugd. A. 1677. T. VII. p. 1174. At Græce è duobus codicibus Regiis cum latina interpretatione edidit *Coselerius* Tomo 3. monumentor. Ecclesiae Græcæ Paris. 1686. 4. p. 185. seqq. Incipit: *περι τῶν ὀκτῶ κακίῶν λογισμῶν.*

cum Johannis Damasceni Operibus edidit Parisiis anno 1577. Subjicitque Eugenii a) opuscula, de eodem argumento.

Græce vero & Latine edita sunt : Ejusdem κεφάλαια ἢ παροιμίαι, *Capita* (seu *Præceptiones sententiosæ*, Francisco Turriano Interprete, & prioris b) Interpretationis correctore, collatis tribus per vetustis exemplaribus, & scholiis appositis. Florentiæ apud Bartholomæum Sermaretellium 1578. in 8. Una cum Diadochi Episcopi Photices in veteri Epiro Illyrici Capitibus centum de Perfectione Spirituali. Et hæc græce. c) Latine vero Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana 1590. in 8. & d) Basileæ apud Robertum Winter, & Coloniae apud Gymnicum. Item Græce & Latine in linguam Latinam traductæ, & testimoniis tum lacris tum profanis illustratæ, opera & labore Stephani Schoningii, e) Franekeræ excudebat Aegidius Radæus, Ordinum Frisiae Typographus 1608. in 8. Addita sunt Agapeti Capita Parænetica, & Aristorelis liber de virtutibus, & vitiis, eodem Stephano Interprete & expositore. Eadem à Michaële Toxita carmine redditæ excusæ sunt Argentorati à Cratone Mylio. Epitomator Gesnerianus: qui tamen in Epitome nullam hujus versionis mentionem facit, sicuti nec Gesnerus in Toxita.

Χρυσῶ Νείλου Ἐπισκόπου καὶ Μάρτυρος. *Capita, s. præceptiones sententiosæ* f) κεφάλαια ἢ παροιμίαι, Lugduni Batavorum ex officina

(C) 3

Plan-

- a) *Lege Evagrii*, Pontici nimirum. cujus & Nili opuscula sic inter se confundi notat Svarcius ad S. Nili opuscula p. 613. ut difficillime internoscantur.
- b) Zini, de qua supra.
- c) Græce & latine exstant inter opuscula Nili junctim edita à Josepho Maria Svarefio Rom. 1673. fol. p. 475-511. præmissa Epistola ad amicum cui illa κεφάλαια ἐντὶ Νίλου transmisit.
- d) Tria diversa Nili scripta hoc loco confundit Allatius. Nam Gnomæ illæ selectiores quas Basileæ & Coloniae editas scripsit Gesnerus in Bibl. illæ sunt quas in Orthographis A. 1555. latine extare dixi, & incipiunt: *timorem pariter & desiderium erga DEUM habere necesse est*. Schoeningius vero edidit vertitque 229. illas sententias quas χρυσῶ Nili mox Allatius appellat, quæque non modo diversæ sunt ab illis Gesnero memoratis, sed etiam à capitibus sive præceptis sententiosis 148. quæ vertit *Turriano*.
- e) Perperam *Petrus Schoeningius* dicitur apud Clariff. Caveum.
- f) Has sententias Nili 229 à Jo. Hontero à Moldavia allatas primus edidit cum versione sua & notis *Mich. Naandier*, A. 1558. deinde recusæ sunt Græce & lat. cum Neandri (non Zini ut Labbeus T. 2. de Script. Eccles. p. 124. & Svarefius p. 625. ad Nili opuscula, ubi è Codice Barberino additamentum quoddam sententiæ 97. subjunctum Græce & Latine exhibet, sententiis ipsis in collectione sua omissis) versione in

Tomo

Plantiniana apud Franciscum Raphelengium' 1590. in 8. Eadem sub titulo : Aurea Nili Episcopi & Martyris Parænetica , interprete Nicolao Glassero, Hamburgi excudebat Paulus Langius. Anno 1614, in 8. *Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ αὐτῆς κατὰ γινώσκεις. Initium salutis est sui ipsius condemnatio. De iis interpret: g) Clarum est illud Phocylidæ: καὶδ' ἐπὶ ἴοντα χειρῶν δὴ καλὰ διδασκίμεν ἔργα. Hinc & Agesilaus ea discenda esse pueris dixit, quibus nati grandiores facti uti possint. Sunt igitur illi potissimum eligendi, quibus juventus, & in literis proficiant, & mores pietate condiantur. De Nili libello non est, quod dubitemus, quin ad omnia hac possit plurimum. Est enim elegantia politus, virtutum præceptis gravis, antiquitate auctoritate pius, prorsusque aureus. Constat vero eum in vetustissima quadam Bibliotheca in Walachia Transylvania finitima à doctissimo viro Johanne Homtero Coronensi inventum, & ad Clarissimum Nicolaum h) Neandrum de antiquitatis studiis optime meritum, ut in lucem prodiret, missum fuisse, à quo emendatus integritati & nitori restitutus, primumque cum aliis editis fuit opusculis. Quis vero hujus libelli sit Auctor, cum plurium ejusdem nominis Episcoporum, Martyrum, doctrinaque præstantium virorum in historia mentio fiat Ecclesiastica, non liquido apparet. Duo enim Nili auctore Nicephoro fuerunt Aegyptii. Alius i) Thessalonicensis, qui post Caroli M. vixit tempora. Fuit & Nilus quidam Scholasticus. Istius vero, cui Opusculum hoc Neander adscribendam putat, mentionem facit Nicephorus l. 14. c. 54. Ex quo constat admirando isti Nilo patriam fuisse Constantinopolin, cujus etiam propter egregiam nominis celebritatem Præfectus fuit. Sed relicto tali statu ad vitam se contulit Monasticam. Dicendi quoque facultate, præclarisque doctrina docibus instructus cum fuerit, variis ingenii monumentis nominis sui memoriam ad posteritatem propagavit. Hic observa verba, Duo Nili Auctore Nicephoro fuerunt Aegyptii. Unus tantum * Nicephoro Aegyptius est.*

Has

Tomo I. Orthodoxographor. Grynæi A. 1569 p 169 Et in opere Neandri aureo Lipsiæ 1577. 4 tum in auctario Bibl. Patrum Duceano Paris 1624. fol. Tomo 6. Cum Stephani vero Schoeningii, Scholæ Documentis in Frisia Occidentali Rectoris non sane meliore versione (cujus notis etiam illustratæ prodierant Franqueræ 1608 8) recudi curavit Christianus Weisus ὁ μακροβίτης, Gorlici 1679 8. Neandri interpretatio occurrit etiam in Bibliothecis Patrum 1575. & 1589. Paris. & A. 1610. T. 4 & 1654 T. 13. & Lugd A. 1677. T. 7. p. 1147 Latinis verbis reddidit Antonius Meierus Uleteranus Flander. Cameraci 1561 4 Germanice interpretatus est & S. Macario subjunxit Godfridus Arnoldus. Goslar. 1702. 8.

g) Glaserus.

h) Leg. *Mibaicum*.

i) Diversus puta ab illis Nicephoro memoratis. * Fallitur Allatius. Vide Niceph. VII. 16.

Has easdem Paræneses k) edidit græce & latine Paulus Minerva Barenfis Dominicanus, cum Scholiis Sive Commentariis. Neapoli apud Constantinum Vitalem 1604. in 4. Quid in illis illustrandis egerit, ipse enarrat ad lectorem : *Quidquid igitur in illis reperies, ex sanctorum Patrum doctrina exhaustum esse judices ; ideo & cunctos citavimus : cumque ad Politicam & Moralem vitam perquam maxime ordinarentur ; ad illas roborandas, firmandasque, Ethnicorum quoque Philosophorum axiomata perstrinximus, ut sciant, qui laxatis vitæ habent illam provinciam, legem Christianam, legem esse virtutum, quam ex ethnicis plerique naturali illustrato lumine prosequuti, miris extulerunt encomiis. Quid si Christiani nati fuissent ? Sanctitate quidem nimia pollerent. Hic tamen talis tantusque Vir, de harum Paræneson Auctore disputans, illis Nilum Ascetam, & Constantinopolitanum exiit ; acceptas defert Nilo Episcopo & Martyri. Incertum siquidem est, ut notatur in Bibliothecæ sanctorum Patrum To. 3. Basileæ l) impresso ; an hic Nilus Episcopus Ægyptius fuerit, cujus meminit Eusebius l. 8. c. 14. Et esse illum Ægyptium, patet ex ipsa Inscriptione Νείλου Ἐπισκόπου, καὶ μάρτυρος κεφάλαια ἢ παραινήσεις. Nili Episcopi & Martyris, capita sive Paræneses. Licet Margarinus de la Bigne Nilum Episcopum abraferit, Nilum Monachorum Patrem inscripserit, quem sententiarum harum auctorem facit ; solo Nicephori Callixti testimonio fultus, hoc vel solo argumenro. Scribit Nicephorus, Nilum Monachum capita collegisse, aliqua quidem fusius, multa autem compendiosius tractata. Ergo qui hæc Capita scripsit, non fuit Nilus Ægyptius Episcopus. Non tamen inde pervincit, Capita hæc non esse Episcopi & Martyris. Fieri enim potest, ut uterque capita concinnarit, eaque diverse ; quod & aliis viris sanctissimis, & Græcis scriptoribus fuit solemne. Et Antonius Monachus in Melissa plures ex Nilo absque alio cognomine sententias, alias ex Nilo Episcopo signat. Ergo erunt istæ*

Nili

k) Non omittenda & Pirkhaimeri editio, de qua Rev. Joannes Godfridus Olcarius in Abaco Patrologico p. 336 edit primæ : *sunt etiam ad manus Nili Episcopi & Martyris, ut titulum habet, Theologi antiquissimi sententia morales à Græco in Latinum versa juxta senorem Codicis pervetusti à Græcia elapsi, editaque Argentorati ex adibus Schurerianis à Bilibaldo Pirkhaimero Norimbergensi interprete, hoc quidem elogio præfixo :*

His paucis redolet quicquid cecinere Prophetæ,

Et Lex, & quicquid sacra Sophia docet.

Sed hæc sententia ab illis Pareneticis à Neandro, Grynao & in Bibli. PP. editis ordine nunquam haud leviter, numeroque differunt.

l) Leg. Parisiis.

Nili Episcopi & Martyris , & non alterius : quandoquidem Nili Episcopi sententiæ ordinatæ cernuntur , ut in earundem paraphrastica catena ab eodem Paulo digesta ostenditur. Quod autem absque titulo Nilo attributæ sunt, id errore Auctorum factum esse, qui Nili non Episcopi eas esse crediderunt. Sic ergo & titulo Episcopi & Martyris ex Græca Inscriptione, Nilum Caputem Scriptorem esse, Nilum, eumque Episcopum & Martyrem. Neque dicendum est, inscriptionem esse confictam : tum enim nulli libri titulo credendum esset. Adde Sixtum Senensem, qui nullum de hujusmodi sententiis verbum in Nilo fecerit, cum illius in Job Commentariorum meminerit; licet hæc ratio non videatur tanti momenti, si quis responderit, Sixtum Senensem, non eam sibi provinciam sumpsisse omnia scripta Nili commemorandi, sed ea tantummodo, quæ sacrorum librorum explicationem continerent. Petrus etiam Biccordatus in sua Historia Scholastica de Nilo Asceta, & ejus scriptis sermonem habens, de istis Parænesibus nec verbum quidem. Tandem uti validissimam rationem ex Mutii Justinopolitani Episcopi Historia testimonium adducit, qui Nilum Episcopum & Martyrem harum Paræneseon facit Auctorem, cum sub nomine Nili uti legitimi Auctoris nonnullas particulas ex hoc opere depromptas recitat. Hinc Paulus ovans ascendit in Capitolium: *Quis autem alterius Nili, non autem Episcopi & Martyris affirmabit, cum testimonium hoc sit præstantissimum? Aut dicas Mutium inconsulto scripsisse? Aut Nilo Episcopo attribuisse, Nilo autem non Episcopo abstulisse? Nisi enim sub Nili Episcopi & Martyris titulo legisset, neque non affirmaret esse Nili Episcopi. Quid enim erat in causa, ut Mutius Nilo Episcopo attribueret, Nilo autem non Episcopo auferret? Sed postmodum remissius enunciat, objici posse, sententias non esse Nili Episcopi & Martyris, sicuti sibi à nonnullis objectum fuisse testatur: sub persecutione posito Episcopo tempus non adfuisse edendi libri: In ejus actis nullam harum Paræneseon mentionem factam. Respondet, martyrium, & persecutionem non interpolasse scriptionem librorum, exemplisque pluribus ostendit. Hinc concludit, Margarinum de la Bigne non recte Nilo Episcopo & Martyri quod suum erat abstulisse, Nilo verò non Episcopo tribuisse. *Quod si attuleris postremam, nempe quod plerique viri hac tempestate doctissimi tenent oppositum, scilicet quod non sine Nili Episcopi & Martyris, sed alterius Nili, respondemus, quod ex alia parte adsunt centum alii viri præstantissimi autemantes, Nilum Episcopum & Martyrem harum sententiarum Paræneticarum auctorem.**

Sed

Sed ut unde Paulus exegit Apologiam, inde ego exordiar. Non esse Nili Episcopi, sed alterius, tenere doctissimos Viros, respondet, ex alia parte centum alios præstantissimos Viros tenere Nilum Episcopum esse. Et tamen non multo ante cum illustrium Scriptorum testimonis id tutari conaretur, non ultra tres produxit, Antonium Monachum in Melissa, Petrum Riccordatum, & Mutium Justinopolitanum, qui de Episcopatu Nili harum Paræneseon Scriptoris ne verbum quidem obducunt. Et jam derepente in contrarium perducuntur. Sed esto, eas Nilo Episcopo concesserint: An propterea Nilo Ascetæ vel Monacho denegarunt? Nihil minus. Asceta sub aliis atque aliis titulis innotuit, quibus ab exscriptoribus scripta illius corroborata sunt. Hinc in multis sub nomine Nili præfixo designatur nullus alius, quam Constantinopolitanus iste, uti hoc nomine insignior. Aliis Monachus est, aliis Asceta, aliis Abbas, aliis Episcopus, aliis Archiepiscopus, & quod admirabilius est Constantinopolitanus, aliis Martyr. Quare si ex inscriptionum titulis fas est nobis varios quoque Auctores fingere; quot nobis Nili assurgent? Vel in quot Nilos unus noster Nilus misere discerptus congemiscet? Ex variis officiis, dignitatibus, professionibus, curis, sortibus variaz quoque personæ uni eidemque homini imponuntur, & variis inductis rationibus, varie quoque perscribuntur in monumentis, neque propterea à se ipsis distant, vel minimum mutantur. Et Nilum nostrum fuisse Ascetam res ipsa docet; Sacerdotem cum Theodulo filio, in hoc de Nilis Tractatulo probamus; & Martyrem quoque, & Episcopum fuisse, & si vis etiam Archiepiscopum quid vetat? Sed hoc non est scriptis relatum. Quid tum? Quæ litteris mandata non sunt, & tamen credimus, & sine ullo dubio tenemus ita fuisse? Et forte hæc omnia in Nilo nostro reperiremus, si res gestas illius tempus edax nobis reliquas fecisset. Et forte etiam qui futuri sunt obtinebunt, cum videamus in dies singulos similia è latebris in lucem suscipi, & publicæ commoditati proferescere. Non ex alienis advocabo argumenta. Ex vita S. Nili Episcopi & Martyris, quam ex Johannis Christoforsoni Interpretatione recitas, de scriptis dicti Sancti, minus quam nihil est, & tamen tua largitate Auctor est Paræneseon. Unde id expiscaris cum illas scripserit? Potuit scribere. Scripsere alii ejusdem ætatis & dignitatis viri. Concedo nec invito. At scripserit, nisi meliora indicia proferantur, non dicam. Et etiam si Nilus

(D)

Episco-

Episcopus scripserit : an Episcopus & Martyr hic tuus ille idem est ? Nilos eo tempore plures fuisse, & inter eos Episcopos & Martyres, & scripserit etiam ad posteritatem Commentarios, nemo prudens negaverit. An non insulse quis concluderet: (sit pro exemplo Nilus Patrarum Episcopus & Martyr;) Huic operi præfigitur titulus, *Paraneses Nili Episcopi & Martyris*. Ergo Nilus hic nullus alius est, quam Patrarum Episcopus. Nam si Nili Asceta essent, non esset additio, expressioque Episcopatus & Martyrii. Si Græca Interpretatio absque titulo, & agnitione legeretur, Nili utique non Episcopi essent sententia. Non enim est intelligibile, ut Nili non Episcopi fuerint, Et quis Nilo Episcopo & Martyri attribuat? Et tamen similia in hoc eodem Nilo Asceta ante oculos observantur. In nonnullis ejusdem Tractatibus præfigitur, *Nili Archiepiscopi Constantinopolitani*. Repudiandus itaque est Nilus Asceta, & Nilus Archiepiscopus Constantinopolitanus investigandus. In nonnullis, Nili Abbatis, rejiciendus itaque est Asceta, & Nilus Abbas perscrutandus. Sed Nilus Asceta, non fuit neque Episcopus, neque Martyr. Unde id habes? Nec etiam sub nomine Sacerdotis innotescit, & tamen sacerdotio præditum fuisse ex eodem perdisco. Sed Sixtus Senensis nullam de hujusmodi sententiis mentionem fecit. Esto, verum est, cum nec de aliis Tractatibus fecerit, sed de iis tantum, qui in sacrorum librorum explicatione versantur. Quare itaque ipsius in Cantica Canticorum, in Evangelium Lucæ, in Psalmos, & in alias sacræ Scripturæ libros explicationes non commemoravit, quas ad hæc tempora Manuscripti Codices retinent? Non dici potest, Nili in Job Commentaria proluxa fuisse, in aliis hinc inde & ipsius operibus collectas expositiones: cum in Job eodem modo se habeat, & in Canticum Canticorum sit Commentarius integer.

Nili Monachi Eremitæ Historiam, sive Narrationes, m) quibus eades Monachorum montis Sina, & captivitas Theoduli ejus filii describitur. Εἰς τὴν ἀνάκρισιν τῶν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ Μοναχῶν, καὶ εἰς τὴν ἀιχμαλωσίαν τῆ ἡμῶν αὐτῶ θεοδούλου extractam ex Codice 74. Mf. Caroli de Monchal Archiepiscopi Tolofani, & eidem nuncupatam, cum nova sua interpretatione & Notis, sub Titulo: *Nili opera quadam nondum edita*, Parisiis n) publicavit doctissimus Petrus Possinus, apud Sebastianum Crankoyfi Typo-

m) Distinctio in septem narrationes non à Nilo est, sed à Possino.

n) A. 1639. Ejusdem narrationis jam ante Possinum interpretationem sed minus præclaram minusque ut ex *Metaphrasæ* integram ediderant *Aloysius Lipimannus*, et *Lausr. Surin* ad 14. Januar. Ab eo tempore emendatius post Possinum è Codice *Mazarini-*

Typographum Regium in 4. Addidit ejusdem Nili *laudationem in A-*
biavum o) græcè & latine. De hac historia Menologium Græcorum
 12. Novembris. καὶ ἐπεὶ ὁ μακαρίτης Νήλῳ τὸ ἔργον μετὰ τῆς κα-
 τεληφώς συνῆν τοῖς πατέράσιν, βάρβαροί τινες ἐξάιφνης ἐπιλαθόντες ὡς ἤρως
 τὸν υἱὸν Θεοδόουλον σὺν ἄλλοις πλείστοις ἀιχμαλώτων ἔλαβον, ὃν ὡς ἀιχμαλώτων
 θρηνεῖ πλείον ἔκαθίκοντο, καθὼς ἐν τῷ παρ' αὐτῷ συντιθέσθι συγγράμματι
 ἐμφέρεται. *Hinc cum Beatus Nilus occupato monte cum filio Sanctorum Patrum*
consuetudine frueretur, quidam ferarum instar repente irruentes Barbari ejus
filium Theodulum cum multis aliis captivum abduxerunt; cujus casum lamenta-
tur Pater, plusquam deceret talem virum, quemadmodum in Commentario hac
de rescripto cernere est. Nicephorus Callistus dicto loco: p) μεθ' ὧν καὶ
τὸ ἐν τῷ Σινάϊω ὄρει τῶν θείων πατέρων μαρτύριον ἀναγράφεται ἕτω λαμπρώς
τὸ ἅμα καὶ περιπαθῶς, ὡς ἱκανὸν εἶναι ἐντυθεῖν θρηναίαι, εἰ καὶ κατ' ἅμω
γέγονεν ὁ αἰὴρ ἐν τε λόγων καὶ ἀρετῆς περισσίᾳ, ἐκεῖ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ
τὰς παῖδας μετρίως διέξεισιν ἐκτραγυθῶν λίαν περιπαθῶς τὴν ἀιχμαλωσίαν
αὐτῆ, βαρβάρων καταδραμόντων, οἱ βλεμνοὺς ἐκαλῶντο, καὶ φόνον ἐκ ἐλάχι-
στον δεδρακότων, ὁ καὶ ἡδυσμὰ πνευματικὸν τοῖς φιλομαθέσι καταλείπει.
Scriptis quoque Divinorum Patrum in monte Sina obitum & martyrium, facundia
& effatu q) tanto, ut satis inde colligere liceat, quam eximia doctrina juxta &
virtute Vir is fuerit, ubi etiam suas & filiorum res paucis commemorat mise-
rabiliter, veluti in Tragedia, captivitatem etiam deplorans, cum barbari Blem-
myes excursione sua eadem ingentem fecere: quod opusculum tanquam spiri-
tuale quoddam oblectamentum studiosis reliquit. Cum græce legeretur
δηγήματα, occasionem arripuit eruditissimus Possinus distinguendū
 (D) 2 librum

zariniano Græce & Latine edidit *Franciscus Combessius* in lectis triumphis Mar-
 tyrum Paris, 1660. 4. Latine Jo. Bollandus quoque (non Græce & Latine, ut Lab-
 beus affirmat T. 2. de Scriptoribus Eccles. p. 125, & ex Labbeo infra notest) ad diem
 14. Januar. Tom. 1. p. 954. seq. narrationem illam qualem Surius dederat, colla-
 tam cum MS. Vaticano cum brevibus notis suis A. 1643. edidit, distinctam in ca-
 pita 15. sectiones 62. adde quæ idem p. 1113. seq. ubi ex Possiniana quam ele-
 gantem & pleniorē fatetur, nonnulla supplet. Gallice vertit *Nicolaus Sudorius*
 (le Sueur.) Varias lectiones è quatuor Græcis MSS. Codicibus Vaticano, Barberi-
 no, Altempsiano (qui cum Sfortiano comparatus) & Palatino translato in Bibl.
 Vaticanam ex marginibus Codicis Barberini descriptas ad calcem Epistolarum Nili
 edidit *Allatius* Rom. 1668. fol.

o) In MS. Barberino, cujus Varias Lectiones etiam in hac laudatione obvias Allatius lo-
 co jam memorato vidit, dicitur *Albians Monachus Eremita*, Monachum Nitrien-
 sem fuisse constat.

p) Lib. 14. c. 54.

q) *affettu*.

librum in septem narrationes, cum hoc arbitraretur aliquo Lectoris commodo, nullo Auctoris aut operis detrimento fieri posse.

De ea, quæ apud Lipomanum edita est, interpretatione, illud est præstantissimi Petri Possini interpretationis suæ arbitrium; Hoc unum modo initio receperam: hocque illi, quo magno merito nihil non apud me possunt, mecum duntaxat egerant: ut veterem, qua pridem à Lipomano est edita, hujus opusculi interpretationem recenserem, & cum Græco compararem. Sed cum aliquot jam paginis passim interpolatam, ac recantatam à me illam interpretationem amicis in specimen obtulisset, quod scribenti prius mihi, hoc legentibus idem ipsis visam fuisset: me, si pergerem ut ceperam, exhauriendis illis laboris illiberalissimi fastidiis, magno meo tadio nullam tamen alienam gratiam relaturum. Et certe, ut quam omittere non possum, celerrime scirem, quod verecundia unum superest, transigam reprehensionem laboris alieni, id quam breviter, tam vere licet affirmare, nullum omnino labii, flagitiive genus, quod in eo genere caveri debeat, in ista esse versionis perverissima deperatione prætermisissimum. Nam & obscurata passim est Auctoris sententia, & non raro ad libidinem interpretis ficta, & detorta. Jam omnibus fere paginis miserimum in modum per summam licentiam lacerata sædissime, mutilataque oratio scriptoris, cum à capite ad calcem nullo non loco ita cooperta contaminataque maculis barbara cujusdem infantia, ut opus veterum judicis arce dignum, rus hodie merum, rureque inficitius videatur. Qua si quis à me dicta criminosis existimet, non ego tamen apud eum perdam aquam proluxa approbatione causa mea, certis unaquaque de re testimoniis proferendis. Sed si tanti putet rem totam cognoscere, & Latina illa veteris interpretis cum Græco Auctoris conferre, ut ad alia conniveat, na is tamen, siquam habet aequitatem, cum non tantum commata, aut comprehensiones totas, sed paginas, atque adeo tractationes integras consilio silentio præteritas toto passim in opere perspiciet, & illum quisquis est, interpretem scripsisse festinanter, & non calumniose me accusasse judicabit. Atque hinc satis intelligis, Lector optime, quam non leviter, aut cupide consilium interpretationis ordiendum, sed necessario susceperim. Hæc cum animadvertisset nescio quis in calce Codicis editi Barberini appinxit: Tres isti manuscripti Codices ita concordant, ut ex uno exemplari quasi descripti esse videantur omnes, alioquin ab edito longe discrepantes: multa enim mutant, nonnulla addunt, plurima recidunt, in quibus Simeonis Metaphrasta manum facile agnoscas, qui scripta ejusmodi de Virorum Sanctorum rebus gestis antiqua & satis longa interpolare, atque mutare amavit. Porro istam ejus editionem, quam Codices illi repræ-

sentant, secuta est vetus Interpretatio Latina à Lipomanno primum evulgata, quam Pater Possinus in Præfatione ita exagitat, mitius forsasse facturus, si discrepantias, atque etiam errores non ab Interprete, sed à Simeone Metaphraste interpolatore proficisci, uti falsum oportuit, animadvertisset. Hæc in Possinum, Lipomani editionem, & Simeonis Metaphrastæ nomen per ora hominum magnifice incedens traduntur. Sed condonandum est viro, qui quantum valeat Possini judicium, & Metaphrastæ dignitas in rebus Ecclesiasticis promovendis ex publicarum privatarumque rerum administratione, peritiaque plena, & an albus vel ater fuerit, ignorat. Quis enim, nisi nugæ somniare voluerit, aliisq; garrere tentaverit, Simeonem Metaphrastem nobili equestrique genere natum, ministrum inter primarios militiæ Constantinopolitanæ, ab Epistolis & Secretis Imperatoris, oratione soluta & vincta non absque eloquentia, & dexteritate præcipuum, jactabit: errores & discrepantias à tali tantoque viro profectas fuisse, & vitas antiquorum Sanctorum interpolasse contendenti, & tantum nomen lædenti, veniam concedet, sed non prosperandam? Sed parum peritis usu, & de facili pronunciantibus omnia non invitis manibus danda sunt.

Dicimus ergo, & firmiter asseveramus, Metaphrastem nullo modo vitas Sanctorum interpolasse, sic, ut multa immutaverit, plurima addiderit, alia reciderit. Sed immutavit cautior factus, quæ aliorum scriptorum monumentis alio prorsus modo se habuisse, & contra jus fasque fuisse dignovit. Addidit ab aliis edoctus digna scitu, præterita tamen ab antiquis vitarum scriptoribus. Recidit aliorum scriptis relata, sed nimia, sed supervacanea, sed fabulosa, sed ridicula, & perversorum hominum malitia superinducta. Et hoc, mi Vir, interpolare vitas Sanctorum est? Et hoc ne erit, vitas locis quibusdam immutasse, intercuisse, illisque addidisse? Metaphrastes vitas rectè sapienterque dictatas, intactas reliquit, ex aliorum studiis ac laboribus nullam sibi famam emendicans, sed à capite ad calcem rerum gestarum, uti gestæ sunt, expositionem, proprio stylo genereque dicendi ita expediit, ut nullis aliorum scriptorum periodis, addo formulis & notis, usum fuisse ab arte oratoria instructus dignoscere possit. Ita est. Prostant Sanctorum antiquorum vitæ ab aliis ante Metaphrastem publicatæ, quæ postmodum ab eodem facultate dicendi singulari in meliorem atque accuratiorem tenorem editæ sunt, quales multas in mea de Simeonibus Diatriba luculenter designavi. Sumè in ma-

nus, attentius lectita, æque beneque judica, tum demum sententiam profer. Planus fueris, si Metaphrasten virorum Sanctorum res gestas antiquas, & satis longas interpolasse, atque immutasse enunciaveris, & doctissimi Posini de hac historia Nili latine apud Lipomanum rectum non esse, intelligens, prudensq; judicium, aut injuria illam vexasse. Cui siquidem notum non est, in excribendis antiquorum voluminibus excrptorum incuriam, neq; in doctrina neque in eruditione excellentiam, & si Codices, quibus innitebantur, depravati distortis literis, sive ambiguis confusi, verba similitudine syllabarum vitiosa, multa etiam vel malignitate addita, vel spatio temporis fugientia, intrusisse? Iniquum est similia Metaphrastæ attribuere. Et ne nimius sim, vide quæ de Metaphraste in dictando, atque verbis struendis studio, apposite in Elogio ipsius construit Psellus, Diatriba nostra de Simeonibus, & eorum scriptis, in qua multa de hac eadem re ex aliis, atque aliis Auctoribus collegimus. Et ne nos similia nostra imaginatione agitare belluli ac festivi saperdæ suspicentur, habeto tibi, Lector, quæ pro eodem Metaphraste Lipomanus scriptis memoriæ prodidit. *De Metaphraste autem communis priscorum virorum Ecclesia Orientalis sententia, vitas Sanctorum ex diversis Auctorum libris eum in unum volumen redegisse, & quæ alicujus viri erant inscripta, sub hoc titulo reliquisse; quæ vero ab aliis descripta erant, ruditamen, & insulso stylo, eas ipsum multis laboribus, & sudoribus exornasse, & eruditione sua exposuisse, prout Theodorus Balsamon, & Psellus: ideoque & Metaphrasta nomen fuisse adeptum, μεταφραστῆς enim Græce, Latine est, scripturam aliquam dilucidioribus verbis, sensu tamen & materia retentis interpretari. Quæ autem à nemine adhuc scripta fuerant, sed quasi per manum, & eraditionem à Patribus accepta, & pro veris habita, hæc ipse eleganti & condito stylo descripsit, & legendas Ecclesia proposuit, tantaque auctoritate liber hic in lucem prodiit, ut apud Orientalem Ecclesiam, qui Sanctorum vitas præter unum Simeonem Metaphrastem scripserit, nec quaratur, nec reperiat. Quin imo in suis Menais, & sacris Sanctorum, vitas recitat, non alias quam ex istis desumptas legit, adeo pro certis, veris, & authenticis, ab omnibus, & omnium auctoritate confirmatis. Imo nec Ecclesia Græca Preces, Orationesque Metaphraste, post Basilii & Chrysostomi supplicationes statim locasset, si recentis temporis auctor is esset. Nec à Balsamone allegaretur, qui ultra 400. annos floruit, & Psello, qui ultra quingentos. Denique nec in Concilio Florentino ad confirmandum dogma fidei inter Doctores Ecclesia citaretur. Hæc fuerant reliqua, quæ de hoc Viri notanda erant. Et in Præfatione Tomi V. Illud quidem pri-*

*num est, omnes has Vitas de Græco in Latinum nostrum horætu, nostrisque supple-
titiu à Gentiano Herveto, Gallo, Viro docto recens fuisse translatas, easque nunc pri-
mum Occidentalem Ecclesiam suscipere, qua quali quantoque thesauro buc usque;
ob eorum ignoracionem privata fuerit, postquam totum volumen percurreris, tu
ipse iudex optimus esse poteris.*

Et hoc quidem Lipomanus, si priora atteris oculatus à fronte
simul, & occipitio, si posteriora quinti Tomi, plus cimicem sanguinis,
ut ita dicam, quam illum rationis habuisse dices. Quid enim incon-
sultius fieri potuit, quam Vitas Sanctorum universas, quæ nullum Au-
ctorem titulo præferebant, nulla ad liquidum explorata veritate,
Simeoni Metaphrastæ appingere? Unde postmodum tot famæ vulne-
ra, & notas innoxio homini, & ab omni culpa remotissimo, pravisimi,
& pessime diffamati hæretici, & fabulas fabulorum mangones con-
criminati sunt? De quibus nos alibi fusius. Nunc tantum illis ad-
dam de illius ætate, quod Nicephorus Gregoras in Vita sanctæ Theo-
phanonis Leonis filii Basilii Macedonis Imperatoris Constantinopolitani
uxoris; de studiis restitutis ab eodem Leone in Urbe Byzantina agens;
τοτε μὲν τῶν λόγων κράτῳ, ἔπειθ' ἤτι τῶν ἀπάντων ἄλλως, καὶ τότε μᾶλλον,
ἔπειθ' ἄλλοτε, πτε, μεγάλην ἔχε τὴν ἀκμὴν, ἀμφοῖν τοῖν βασιλείων μάλισ-
τοι πλείστην δειδωκότων αὐτοῖς τὴν σοφίαν, καὶ τιμὴν. Καὶ ἦν ὄρα, ὅσιων ἀνδρῶν
συναλλαγὰς, καὶ σοφῶν ρητόρων διάταρα, καὶ πᾶσαν λόγῳ, δόξης ἐπίδειξιν,
ἀθροισμῶν ἀπανταχόθεν πολλῶν, καὶ ποιούντων ἄλλην Σωκρατικὴν τε, καὶ
Πλατωνικὴν Στοάν καὶ Ἀκαδημίαν, καὶ Λύκειον τὴν βασιλείαν. Διὰ δὲ ταῦτα
καὶ πολλὴν τὴν ἐπίδοσιν εἴληφε τότε καὶ ἡ τῆς Ἐπιπέτου ἐκκλησίας εὐπρέπεια.
Ἐγὰρ μόνον ὁ βασιλεὺς πολλὰς τῶν ἑτησίων, ἑορτῶν, καὶ παιηγυρίων δικαιοῦς
ἐκόσμησε λόγοις, καὶ ᾠδαῖς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς τῶν τότε ἐλλογιμῶν τῶν ὁμοίων
πρωτίων ἐκέλευσεν, ὧν εἰς ἦν, καὶ εἰς τότε ἄλλα μετῴρασι πρὸς τὸ εὐφρα-
δέσθαι, καὶ τῶν πλείους, τῶν τε τῆς ἀρετῆς Ἀσκητῶν, καὶ ἀθλητῶν συνεγε-
ψατο βίαις. Et diſtionis quidem Oratoria robur, & eodem tempore, si quicquam
alias, tum magis ac magis ingentem accessionem fecerat, cum ambo Imperatores
maximum illi vigorem honoremque attribuissent. Quare jam obvii cuicumque
erant Sanctorum hominum congressus, scientissimorum oratorum theatra, & omnis
facultas dicendi singularis, & copia, cum ex locis omnibus plerique accurrerent, &
novam Socraticam, atque Platoniam Stoam exhiberent, & Regiam ipsam novam
Academiam, & Lyceum, Prytaneumque. Inde vero multo tum augmento tunc
intulit divina Ecclesia species, & nitor. Neque enim tantummodo Imperator
plerosque in annos singulos dies festos ac solemnitates propriis orationibus cobe-
nista

nestavit, & Canticis, sed & multos alios qui eam vitam agebant præstantes viros familia peragere imperavit: quorum unus erat, qui & alia facundius in aliam dicendi copiam conscripsit, & quam plurimas virtutis Ascetarum & Asbletarum vitas monumentis commendavit, unde & Metaphrasta nomen obtinuit. Eadem ad verbum expressit idem Gregoras in vita Michaëlis Syncelli exposita, quæ facili negotio in manu fuerint eandem vitam percurrenti, ne semel ea parum cautus, & alia animo obversans excidisse r) malignus Metaphrastæ laudum obtrectator, in suspicionem veniat. Et Constantinus Meliteniota Orat. 2. de processione Spiritus Sancti. Ἐπεὶ περ κατ' ἕδεν λείπονται τῶν λογίων ἀνδρῶν, εἰς συνιδεῖν ἠβούλοντο τούτω τὴν εἰσοίαν, καὶ ἄλλως δὲ καὶ ὠκλαζέ τι πρὸς αὐτὸ τούτοις ὁ λογισμὸς, εἶχον σκέψασθαι πάντα καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὸν συγγραψάμενον, ὅ τι καὶ τὸν καιρὸν ἔπρωτου γίσματ' ὦν, καὶ τὴν ἀντιλογίαν γινώσκων ἔδῳματ', ἕκ αὐτῶ συντίθει, καὶ συνέπεισε τὸ τοιαῦτον ῥῆσιν, εἰ πρὸς τὰς Λατίνους καὶ αὐτὸς ἐπίσης τοῖς πολλοῖς διεφύετο. *Cum non multum longe ab eruditis Viris abirent, si modo illius sententiam capere vellent. Et alia quoque, ratione licet cogitatio ipsorum circa hoc vel minimum claudicaret, poterunt in se Scriptorem considerare, qui cum in ipso primo Schismatis exorta viveret, & dogmatis contradictionem calleret, nunquam hoc modo concinnasset, vel dictum composuisset, si cum Latinis & ipse aequè atque alii similitates exercebat.* Et hic vitæ Dionysii Areopagitæ scriptor per eundem Auctorem Meliteniotam est Simeon Metaphrastes. Audi. Καὶ ὁ πῖς τῶν ἀγίων δὲ πολιτείας, καὶ τὰς αὐτῶν ἀθλήσεις [ἀφ' ἡμετέρων] μεταφραστικῶς, εἰς τὸ ἔκρεοπαγίτου μαρτύριον, Διονυσίου Φημι ἔ τῶν ἀπαρτήτων ἐκφάντορ. *Et qui vitas & res gestas Sanctorum, eorumque certamina variato stylo enarravit, in Dionysii Areopagita martyrio, dico secretorum revelatoris.* Collige longe procul ab omni dubio. Metaphrastes eo tempore vigeat, cum primum Schisma inter Græcos & Latinos de processione Spiritus Sancti ex solo Patre, emergens Græcorum cum Latinis arctissimam necessitudinem perturbavit, adeo ut de eadem processione ex solo Patre Leo ipse Imperator, de schola Photii homo, in gratiam sui Photii stylum exercuerit. Et ætatem Metaphrastæ anxie, & amplius quærimus, & eum recentissimum, & Ludi Magistrum, & Fabularum anilium concinnatorem verbis clarissimis perhibebimus?

Nos, ait Salmasius, διήγησιν ἰλλαν (nempe de cæde Seniorum Patrum) in Præfatione ad Lectorem ad Opuscula Nili de primatu

Papæ

r) Constructio verborum hiulca, nec satis apte quadrans: Sensus tamen utunque patet.

Papæ, *Latinam factam brevi, s; Deus dederit, edituri s) sumus. De Albia-
no, quem laudibus prosequitur Nilus, suspicionem Possini, lege apud
ipsum: sive etiam legas Albianum, sive Albinum, sive Albanum, parum
refert.*

*Historia de interemptis in Sina monte Monachis legebatur manu-
scripta in Bibliotheca Siretana Cod. 39. MS. & nunc legitur in Va-
ticanis Codd. 117. 118. 1790. 1806. & Palatino 351. Bollandus ad diem
24. Januarii Sanctorum Martyrum in monte Sina à Barbaris occiso-
rum certamen refert à S. Nilo conscriptum Græce, t) & à se, vel alio
quopiam innominato Latine redditum, & brevibus pro more Notis
illustratum.*

*Ejusdem Sancti Nili Epistolæ 355. ex Bibliotheca Medicea
idem Petrus Possinus eruit, & Latine versas Græce & Latine publicavit
cum Notis, nuncupavitque Eminentissimo Principi Francisco Barbe-
rino; & Didymi fragmentum addidit contra Manichæos, & Simeo-
nis Abbatis Sancti Mamantis in Xerocero Dissertationem, de Alter-
cationibus animi & corporis Græce & Latine à se versa. Parisiis ex
Typographia Regia 1657. in 4. De his Epistolis, deque eorum Inter-
prete Possino suspicor intelligendum esse Labbæum, u) cum scri-
bit; Nili Archiepiscopi Constantinopolitani multa habentur in Codd. MSS. quas
audio typis parari ab erudito Interprete. Ipse vero rem indignissimam
facerem, si conatu tanti x) Principis fecundam quæsturam subsecu-
tam, ventis abripiendam non invitis manibus concesserim. Prin-
ceps is magnarum artium disciplinis instructissimus, tantorum Pa-
trum aliorumque antiquissimorum Commentarios, sive illi Græca
sive Latina copia dicendi emineant, non semel atque iterum, sed sæpius,
dum per publica & Ecclesiastica negotia licet, maturo judicio, ac
considerate præ manibus tenere, ac lectitare gaudet: indeque factus
instructior, mores & consuetudines moderatur, antiquitatem Eccle-
siasticam reparat, de fide opiniones examinat, & quæ novi Reforma-
tores inter incautos disseminant, oculatus ad omnia discidit. Inter
tot alios Patres, eosque sanctissimos unus is Nilus, quem sæpe numero*

(E) per

s) Nunquam equidem à Salmasio hoc factum est.

t) Hæc ex Labbei T. 2. de Script. Eccles. p. 125 Allatius. Cæterum latine tantum non
etiam Græce illam narrationem editam à Bollando jam supra notavi.

u) Bibl. nova MSS. p. 101. Idem p. 39. Nili P. CP. Sancti Johanni Chrysofomi discipuli
multa latent opuscula in Parisiensibus aliisque Bibliothecis, qua ut audio, parantur pu-
blica utilitati ab erudito interprete.

x) Francisci Barberini,

per mentem versaverat, dignus visus est, qui ad compescenda hæreticorum ora, maleque sanorum hominum vitam pessime tornatam incudi reddendam non sine succo Attico, & eloquentia singulari, typis Græce & Latine mandaretur. Idque ut commodius fieret, elegit Virum Clarissimum *Lusam Holstenium*, tum Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, & me licet Holstenianæ virtuti impari, tanti laboris committentem, ut simili opella ad templum honoris induceret, impertitur. Sententia pronunciata, sortito Holstenius ejus Opuscula reliqua, ego Epistolæ capio. Studia Holstenii excessus è vita y) fatalis dirumpit, nec vita superstes propagavit. Cum non omnes in uno Codice Epistolæ sed in pluribus vage dispersæ haberentur, collatis, ut potius Romanis voluminibus, fascem in unum, obviam factas cœegi, adnotatis earum variis Lectionibus in Studiosorum gratiam, quas mihi alii atque alii Codices obtulerunt. Tum me in earum dedi versionem, cujus nunc utcunque factæ, idem munificus in publica commoda Princeps editionem mandat. z) Et res hæc per judicium enunciata videtur ab eruditissimo Francisco Combefis in recensitis Auctoribus Bibliothecæ Patrum Concionatoriarum, in Nilo: *Epistola Nili dari poterant à Doctissimo Viro Leone Allatio, si factum satius esset votis Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, mihi ipsi ad prædium offerenti, cum eum Regia Læticia hospitem haberet: quippe longè plures, excepta viri opera, Græcarum rerum indagine & peritia nostro ævo facile principis.*

Antequam ad alia progrediar, illud oblivioni dare consentaneum nullo modo mihi videtur, quod præstantissimus Vir, & in scriptis antiquorum evolvendis sagacissimus Emericus Bigotius sæpe admonuit, Epistolam S. Nili ad Xenonem Memorialium à Possino editam editione Parisiensi num 260. extractam fuisse ex S. Basilii expositione in Psalm. 32. Ea in meis est l. 1. ep. 36. & incipit: *Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην, καὶ κλεῖσιν.* Examinaui diligenter, & rem meam esse comperi. Sententia eadem est, verba quoque ut plurimum eadem. Nilus tamen noster plerisque immutatis & additis fecit

- y) Obiit vir longe doctissimus Romæ 4. Non. Febr. A. C. 1661. ætatis 67. nec quicquam ex promissis Nili scriptis in lucem edidit.
- z) Epistolæ Nili Rom. 1668. fol. cum Allatii versione editæ & in quatuor distributæ sunt libros, quorum primus 333. secundus tertiusque singuli totidem, quartus 62. continent. Ex his duæ postremæ ad Olympiodorum Eparchum & Heliodorum Silentiarium laudantur in Syndo secunda Nicena Actione 4. quas Suarecius Allatio indicaverat. Habes itaque Epistolæ Nili 1061. licet nonnullæ singulæ in plures distractæ videntur, quemadmodum l. 1. 63. seq. ut omittam exempla allata à Svaresio p. 634.

fecit suam. Quod in Patribus novum non est. Semper etenim in ea Ecclesia recentiores Patres, antiquiores uti venerabundos,* & augustiora capita assiduo die noctuque percurrentes, quidquid ad mores instituendos, & sacra elogia patefacienda opportunum, & obviam cupiditati irrepsisset, adnotabant in scedis, tum demum fortuna oblata, studia sese exercitantium promoventes aliis quoque communicabant. Quod Nilum fecisse non in hac epistola tantum, sed in aliis permultis, quæ curiosioribus constabant, a) Verisimile est. Ut vero modum discas, & possis imitando consecrari, post lectam Nili epistolam habeto tibi Basilii ipsius** verba, & cum Nilanis compara: *Ἀγαπᾷ ὁ θεὸς ἐλεημοσύνην, καὶ κρείων, εἰσὶνὲι πέρσθρον εἰαυτῷ τὴν ἐλεημοσύνην ποιησάμεν, καὶ πρὸς βλαφείαν τῷ βασιλικῷ τῆς κρείσεως θρόνῳ, ἕτω πεινάγει εἰς κρείων ἑκάστον. Ἐὰν ἀνομίας τῷ ἁγιοτήτης Κύριε, Κύριε τίς ὑπείσεται; Οὐτε ἡ ἐλεημοσύνη ἀκρεῖται, ἕτε ἡ κρείσις ἀνελείμων, πρὸ τῆς κρείσεως οὐ ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην, καὶ μὴ τὴν ἐλεημοσύνην ἔρχεται ἐπὶ τὴν κρείων. τὰυτὰ δὲ ἀλλήλοις συνέζευκ, ὁ εἰς κρείων τῆς κρείσεως, ἵνα μήτις ὁ εἰς κρείων χραυνοτήτα ἐμπόηση, μήτις μὲν ἡ κρείσις ἀπάγνιστω ἐνεργάσηται, βέλταται σε ἐλεηται, καὶ τῶν εἰαυτῷ δικτηριῶν μεταδόναι ὁ κρείτης, ἀλλ' εἰαυτῷ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ταπεινῶν, συντηρημένον, πῶλλὰ μετακλάνωσαι ἐπὶ τοῖς πνευροῖς ἔργοις, τὰ γενόμενα κρυφῆ ἀνεπαίχυντως δημασιεύσεται. Ἰσηθίαι ἀδελφῶν συγκαμῆν σοι πρὸς τῶν ἰασιῶν, ὅλον ἔλεειόν, σε γετόμενὸν εἰαυτῷ ἰδη, ἀφθονόν σοι τῶν εἰαυτῷ ἐλεημοσύνην Ἰπχορηγῆ. Ἐὰν δὲ καρδίας ἀμαρτωποῦτον, φρόνημα ὑπερήφανον, ἀπιστω εἰ αἰῶν εἰ μᾶλλον, ἀφοβία, τῆς κρείσεως, τότε ἀγαπᾷ Ἰπὶ σοι τῶν κρείων. ὡς γὰρ ἰατρος ἐμμελής*

(E) 2

πρὸ

* Forte venerandos, vel venerabundi.

a) Forte constabant. Cæterum operæ pretium est hoc loco adscribere observationem integram præstantissimi Cotelierii, in notis ad Patres Apostolicos T. 1. p. 509. edit. Amstelod. Ex recognoscitionibus Clementis lib. 2. c. 20. observandi desumptam fuisse Epistolam Nili ad Asclepiam Grammaticum, Pessiniana editionis 323. Allatiana 24. lib. 3. Pari modo Epistolam ad Xenonem acceptam fuisse à Basilio, edoâi sumus per Emericum Bigotium, eximia eruditionis hominem. Sed (ut pauca de multis dicam) Nili Epistola 32. lib. 1. est sententia Gregorii Naz. Orat. 2. p. 382. A at 24 Epist. omni dem. hinc expressa est ex Irenæi lib. 1. c. 1. p. 19. 21. apud Epiphanium heres. 31 n. 16. 17. Epistolam vero 247. ad verbum leges in eodem Irenæi capite p. 33. B. Epist. hanc. n. 22. Jam libri 3. Epistola 6. formata fuit ex Basilio loco quem in hisce notis protulim. Atque Epistola ad Chionium verba habet Basilio eisdem 13. homilia exhortatoria ad baptismum, in fine. Nili certe non pauca Epistola excerpta magis sunt quam Epistola, forsitan non sine fraude, aut saltem errore Græcorum. Conferas etiam velim illam 190. libri 2 cum §. ult. Epistola 8. Dionysii Pseudæ Arcopagita de Corpore. Vide us & Svaresium ad S. Nili opuscula p. 633. seq.

** Basilium in Pal. 32. T. 1 p. 201. seq. edit. Grecolat. Paris, 1618 fol.

καὶ φιλαθήρων καταντήμασι πρότερον καὶ περιπέρασιν ἀπαλῶς πα-
ρα) κακασίλαι πιδήμα, ἐκαὶ δὲ ἴδη ἀνευδότης, καὶ σκληρῶς ἀντιπύου-
τα τὸν ὄγκον, βίβλας τὸν ἔλιον, καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγὴν, ἀεὶ πη-
λαιπὸν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆστι. Ἀγατᾶ ἐν ἐλεημοσύνῃ ἐπὶ τῶν μετανοού-
των, ἀγαπᾶ δὲ καὶ κρίσι, ἐπὶ τῶν ἀνευδότην. Τοιοῦτῶν π καὶ ὁ Ἰσαΐας β)
λέγει τῷ Θεῷ ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη σε εἰς σαθρόν. Καὶ γδ) καί κεν) τὴν μετὰ κρι-
σεως ἐλεημοσύνη παρῆσσι ζυγῶ καὶ σαθρῶ κ) τὴν ἑκάστῃ ἀξίαν ἀντιμε-
τροῦντ). Hoc etiam antiquissimis Scriptoribus & ante Christum
natis in more fuisse positum, ex Clemente Alexandrino, & aliis sa-
tis fuisse probavi in Tractatu c) meo de conscribendis epistolis. Qua-
re hic plura dicere supersedeo.

Ejusdem extant *exposiciones in Canticum Canticorum*, una-
cum Nysseni Gregorii, Maximi Commentariis, Carminibus
politicis Michaëlis Pselli Græce & Latine eodem Zino d) inter-
prete, Tomo II. Auctarii Bibliothecæ Veterum Petrum Græ-
co-Latini Anno 1624. & To. XIII. e) Morellianæ editionis. In Biblio-
thecæ Scoriacensis Indice, opera & studio Alexandri Barvarii f)
facto extat *Catena in Cantica Canticorum, & in eam Enarrationes Theodoret
praesertim, Gregorii Nysseni, Nili, Eusebii, Maximi, & Pselli versibus politicis*,
Labbeus g) 177. Idem pag. 274. *Enarrationes in Cantica Canticorum*,
Nili in Bibliotheca Regia Cod. 278. Idem pag. 306. *Nili nonnulla Opuscula*.
Enchiridion Christianum cum Interpretatione, in Codice Regio 2218.

Josias Simlerus in Epitome Gesneriana scribit, Nilum
Episcopum Constantinopolitanum librum scripsisse h) *adversus Græcæ
superstitionis sectatores*. Notan-

b) Ec. XXVIII. 17.

c) Hic Atlatii liber, quantum mihi constat, non vidit lucem.

d) Prodiertat expositio illa in Canticum Canticorum latine ex versione *Petri Francisci Zo-
ni*, Canonici Veronensis, Venet. 1574. 4. Græca primus in lucem è MSS, Paris A.
1624. protulit Fronto Duczus.

e) Paris 1654. p. 681.

f) Leg *Barvoësi*.

g) Bibl. nova MSS.

h) Habuit hoc Simlerus à Nicephoro, qui præstantissimum illud è scriptis Nili fuisse te-
statur lib. XIV. cap. 54. una cum altero ad Eulogium. *Κρίσι δὲ αὐτῶ καὶ ἕτεροι λόγοι
πεπύνηται, πνευματικῆς ἐκ ἀμφοῖν χάριτ). ὡν ὄμιλι πάντων τὰ πρῶτα φέ-
ρεθαι, ὃν πρὸς Ἑλλήνας ἐπιγράφει, καὶ τὰ πρὸς Εὐλόγιον. Liber Asceticus ad
Eulogium Monachum duplex extat, & Græce ac Latine editus est à Josepho Maria
Svarefio inter alia Nili opuscula Rom. 1673. fol. Sed λόγ) πρὸς Ἑλλήνας, quod
dolendum, intercidit.*

Notanturque alibi *Sententia Morales ex Græco in Latinam versa à Bilibaldo Pircheimero*, Argentia 1416. i)

Et tandem Labbæus pag. 382. ubi agit de scriptis Nicolai Cabasilæ, Nili ex Præfecto Constantinopolitano Monachi *Enchiridion Penitentiale*. Incipit; *ὁ ἐκείνως φρονύσας ἔχει ἐπιτίμιον*. Desinit; *περιπέπνησι πλημμελήματα*. *Horologium Monasticum*. Incipit; *Ἐπὶ τῆς παιδείας οἱ ἅγιοι γέγονασιν*. Desinit; *ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνοχλεῖσθαι*. *Instructio Monastica* hoc principio exorta; *πρὸς τὴς μὴ εἰδότης*. Desinit; *καὶ ὕμνοις καὶ αὐτοῖς ἀναγκαῖοι εἶσι*. Et pag. 101. Capitulis 53. in Cod. Regio 1788 Est edita inter k Epistolas.

Sed longe longæque plurima, & permulto etiam clariora supersunt edenda hujus sanctissimi viri opuscula, quæ faxit Deus, ut tandem aliquorum studio & diligentia in lucem veniant, quæ hac subjecta notione testata in omne tempus venient.

Duas, quas postremas vidimus epistolas ad Heliodorum, & Olympiodorum, in septima Synodo Generali Act. 4. uti Nili germanus partus scripto redditæ sunt, ad eorum errorem reprimendum, qui asserabant; Nilum contra Imagines scripsisse. Et postremam ad Olympiodorum, ab eisdem depravatam fuisse corroboratur. Ipsi enim pro eo quod dixit Nilus: *Hinc & inde pinge, DE ALBA* posuerunt. Et ex duabus convincitur. Ecce ostensum est liquido, quia ipse Sanctus, & egregius Pater Nilus sanctas Iconas suscipiebat: accusatus autem est à Pseudosyllogo illo, quod contra Iconas loquutus fuerit.

Tract. l) *Ὅτι διαφέρουσι τοῖς ἐν πόλεσιν ἀσκημάτων οἱ ἐν ἐρήμῳ ἢ οὐχά-ζοντες, καὶ πολλοῖς τῶν ἀπειρῶν τὸ ἐναντίον δοκῆ. Qui in eremiis acquiescunt, multo illis esse præstantiores, qui in civitatibus recoluntur, licet multi in experti contrarium teneant.* P. τῆς αὐτῆς ἀπίσης τὰ τεχνητὰ κερύοντες, ἀπειροί.

Περὶ ἀκτῆμοσύνης πρὸς Μάγρον Διάκονον Ἀγκυρας. Ita legunt nonnulli Codices. Alii legunt: πρὸς Μάγρον. m) Alii πρὸς Μαγνησίαν τῶν Διάκονον Ἀγκυρας. Alii, πρὸς τὴς ἀμελέστρον μετιόντας τὸν μοναδικὸν

(E) 3

δικὸν

i) Leg. 1516 Dixi de hac editione supra p. 23.

k) Incipit: *εἰάν μηδέις σε διώκη τύραννος* inter Possinianas Epist. 41. & inter Allatianas lib. 3. Epist. 71. confer Svaresium ad Nili opuscula p. 628. seq. usque ad pag. 633. singula capita ex illis 53. per Possini & Allatii collectiones dispersa indicantem.

l) Editus hic est à Svarasio inter S. Nili opera Græce & Latine p. 377-407. Rom. 1673. fol. atque inde latine in Bibl. Patrum Lugdunensi Tomo 27. p. 240.

m) Sic Svaresium (qui Græce & Latine hoc scriptum edidit p. 233-320) ad Μαγνησίαν Ἀγκυρα Διάκονισσαν. Latine legitur T. 27. Bibl. Patrum Lugd. p. 212. Initio hujus libri aliud suum asceticum ad Monachos scriptum Nilus memorat: *πρῶτη μὲν πρὸς τὴς ἀμελέστρον μετιόντας τὸν μοναδικὸν βίον γράφοντες λόγον.*

δικόν βίον. De hac Magna Diacono vide Palladium, in η) Lausiaca. Ἀσκητῶν ᾠδαίσεις. P. μάθε σύ ὁ μονάζων καὶ πιστὸς ἀνθρώπος Λόγος ἀσκητικός Ὁ παρὶ τῆς ἐν χειρὶ φιλοσοφίας. P. φιλοσοφῶν ἐπιτηδεύων μὲν καὶ ἑλλήνων πολλοί.

Πρὸς νεωτέρους Μοναχοὺς διδασκαλία. P. οὐκ τὸν νότον ἀσκήσῃ ματῶν ἡσυχίας.

Κεφάλαια διάφορα. P. ἀλλ' ὑμᾶς ὡ μακαριώτατοι μετὰ τῶν ἄλλων.

Πρὸς Εὐλόγιον ρ) P. οἱ τὸν ἀρείον χώρον τοῖς πόνοις νεμόμενοι.

Πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα η) P. ἐθῶν ἔχοντά μοι τὰ πολλὰ τὰς ἀκαίρουστῶν ἑλλήνων.

Ἐπιστολὴ ἔχουσα κεφάλαια γγ'. P. Εὰν μηδεὶς διόψει σε τῶν ἐπισημῶν ἑλλήνων. Sunt adiectæ ad alias * epistolas, quas jam edidi.

Περὶ προσευχῆς. P. τίλῳ πασῶν ἐπισημῶν προσευχῆ.

Γνώμαι γ) ἐπαγούσαι τῶν φθαρτῶν καὶ ἀσποκλώσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἀνθρώπον, κεφάλαια σιέ. P. Ὅδὸς εἰς ἀρετὴν ἢ εἰς βίον Φυγῆ.

Ἄλλα.

n) Cap. 135. Confer Svarefium ad Nili opuscula p. 604. seq.

o) In edit. Svarefiana Operum Nili p. 1-84. Græce & Latine occurrit cum laudati Svarefii versione. Idem liber latine ex interpretatione Zimi sæpe prodierat, ut supra p. 18. 19. dictum est. Etiam in Bibl. Patrum edit. Lugd. Tom. VII. p. 1156. Hic est Nili liber de Christiana Philisophia quem ab Isidoro Clario latine versum descripsisse se narrat Jo. Mabillonius T. 1. mufci Italici p. 171.

p) Ad Eulogium Monachum tractatus Asceticus duplex Græce & Latine in edit. Operum Nili Svarefiana p. 408-455. latine in Bibl. Patrum Lugd. T. 27. p. 246.

q) Ad Agathium Monachum de virtute colenda & vitio fugiendo, ad exemplum Peristeria clarissimæ illa ætate matronæ. Gr. Lat. in editione Svarefiana p. 85-231. & latine in Bibl. Patrum Lugd. T. 27. p. 183. De Peristeria illa confer Svarefium p. 596.

* Vide paullo ante notam k.

r) Sententiæ hæc CXXXV. Græce & Latine editæ à Svarefio p. 557-575. Edidit & idem Svarefius Allatio non memorata Nili opuscula, quorum tituli:

Λόγος ἡθικός καὶ πολυμερής, ἐν ᾧ νεφελῶν πνευματικῶν. p. 321-326. Incipit: πολυμερής καὶ πολύτροπος πρόκειται τοῖς πιστοῖς ὁ ἀγών. Latine in Bibl. Patrum Lugd. T. 27. p. 230.

Περὶ διαφορῶν λογισμῶν, capita 27. Græce & Lat. edit. Svarefii p. 512-542. incipit: τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων. Latine in Bibl. PP. T. 27. p. 256.

Κεφάλαια κατ' ἀκολουθίαν, similitudines XXXIII Gr. Lat. p. 543-548. Lat. p. 262. incipit: ἵπτερός ἐστιν ἕξις χειρὶ ψυχῆς. Alia Nili κεφάλαια metro ἡμελεσμένα occurunt cum scholiis Græcis interlinearibus & marginal. ad huc ineditis MSS in Bibl. Vindob. Cod. Theolog. 289. p. 77-86. Eadem κεφάλαια fuerunt etiam apud V. C. Tho. Galeum, incipiunt:

Ἀνθεμῶν παραδεισὸς ὁ τῶν ἀγίων χορὸς ἐστίν

Ὀδοὺς ἡδύνης πείρατα πιμπλάμενες.

Πᾶς ἂν ὅς πάθεισιν δεσ.

Ἄλλα. P. φόβον ἔχει θεῷ καὶ πρόθρον.

Κεφάλαια. P. ἐπὶ ἀφελήσεως πνέ.

Ἀσκητικά. P. οἱ δὲ μετελπίτερον ἴππ' ταῖς συμφοραῖς ἀτυχοῦντες.

Κεφάλαια νηπτικά. P. πάντα μὴ ὄρα ὁ θεός.

Περὶ ἐργασίας νοός. P. τίμ' ἀρχὴν τῆς κατὰ θεὸν ἀφελείας ποιῶν

ἐσθ' ἔχομεν.

Et alia minutiora, ῥήσεις, καὶ χρήσεις apud varios Auctores, quas colligere poteris ex rebus sacris) Leontii, & Johannis Presbyterorum, ex Anastasio Sinaita, ex variis Quæstionibus, ex Melissa.

Locorum sacre Scripturæ interpretationes varias ex Catenis t) in Exaëmeron, in Deuteronomium, in Jobum, in Psalmos, in Cantica Canticorum apud Procopium, in Evangelium, & Lucam, & potissimum in ea, quæ est contexta à Macario Chrysocephalo Episcopo Philadelphia, & Niceta Diacono Magnæ Ecclesiæ.

Præterea plura ejusdem legas in Johannis Climaci Scala, in Ecloga Patrum περὶ νήψεως καὶ προσυχῆς u) inter alios memoratur etiam Nilus ex Epistolis, in dubijs & solutionibus de variis Theologicis quæstionibus ex sanctis Patribus. In Eclogis Parallelis Johannis Damasceni, addit Labbæus pag. 283. Cum dicta Patrum laudantur, etiam sententia Nili suum locum habent. Et Bonaventura Vulcanius ad Lectorem in Nili Thessalonicensis Tractatum de primatu Papæ; In Catalogo Bibliotheca Patriarcha Constantinopolitani, citantur Nili Monachi x) Orationes decem contra Mahomed.

In

Πνευματικῆ γνῶμαι κατ' ἀλφάβητον. Incip. ἀποπὸν ἐστὶ καὶ διάνοντα τὰς τιμας, φεύγειν τὰς πόνους. Gr. Lat. p. 548-551. Lat. p. 263.

Ἐτεραι γνῶμαι κας. Incip. ἀρχὴ ἀγάπης ὑπόληψις δόξης. Gr. Lat. p. 252. 253. Lat. p. 263. Confer quæ ex Codice Barberino addidit Svarefius p. 625.

Λόγος εἰς τὸ ῥητόν (Luc. XXII. 36) νῦν ἔχω βαλεάντιον κτλ. Incipit: τὸ περικείμενον ῥητόν. Gr. Lat. p. 575-590. Lat. in Tomo 27. Bibl. Patrum Lugd. p. 266.

Omitto narrationem de Pachone p. 355 & sermonem dogmaticum de SS. Trinitate p. 358-376. quæ itidem Græce & Latine inter Nili opuscula Svarefius (ex Codd. MSS. autoritate p. 610.) edidit, sed quæ Evagrii Pontico à Viris doctis tribuuntur.

θ) Leontii locos communes Theologicos & Johannis Damasceni parallela intelligit, Anastasii item Sinaitæ quæstiones, & locos communes Antonii Melissæ.

τ) Confer Svarefium ad Nili opuscula p. 636. seq.

υ) Προσευχῆς.

χ) Has Orationes à juniore quodam Nilo compositas esse temporis ratio docet, & agnoscit Aliatus infra. A Svarefio, etiam p. p. 697. annotatum est, in Bibl. Barberina & Vaticana extare sub Nili nomine MS. Λόγον εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς ἁγίας ἀλύσεως τῆς ἁγίας καὶ καρποφίας τῶν Ἀποστόλων Πέτρου. Incipit: ὁσὶν τὰ τὰ καρποφίας.

In Philippi Solitarii Dioptra latinitate donata à Jacobo Pontano, & Ingolstadii impressa, anno 1604. in 4. inter alios Patres adductos locum suum habet & Nilus. Tandem Nilus ipse lib. 3. Epist. 11. ad Polychronium Diaconum refert se, eo efflagitante librum satis amplum *πρὸς κατανώξεως de Compunctionione* concinnasse. Non dolebit cordi meo Epistola Lectio, si bene prius expurgatus, rebusque mundanis superior factus es. Quare hic eam tibi dabo. μακαρίζω σι τῆς πρὸς θεοῦ, φιλίας, καὶ ἔρωτος ἔα φθάρτω, καὶ ἕρανίς, καθίπτεις πρὸς κατανώξεως ψυχῆς γ) ἀπαιτίας ἡμᾶς λόγους. Σημείω δὲ ἔστι π τοιοῦτον εἶπημα πρὸς ἐν ψυχῇ καθαρότητι, ἢ γὰρ ἔστι δυνατόν μὴ πρότερον ἐκκαθαρότητα καλῶς καὶ τὸν βιωτικῶν ἀπάντων ἀνώτερον γινόμενον εἰς ταύτην τῶν λόγων τῆς ἐπιθυμίας εἶθαι, καὶ τοῦτοι βίβλιοι συνιδῶν ἐκ τῶν καὶ πρὸς ἄλλων τούτω καταχόμενων τῶ ἔρωτι, οἱ ταύτην ἀπόου δέχονται τῆς μεταβολῆς, ὡς ἐνθέως πρὸς ἕρανὸν μεταστῆναι, καὶ ἀθεροβαθεῖν τῆ μακαρία γνῶμη. Ὅθεν προθύμως ἐγὼ δεξάμεν τὸ ἐπιτάγμα τῆς σῆς εὐλαβείας ἀγάπης, βιβλίον ὁλόκληρον πρὸς κατανώξεως πατάξας ἀπίστευκα ὑμῶν τε καὶ τοῖς σὺν ὑμῖν διασφίβουσι φίλοις θεοσεβῶσι δούλων, καὶ παρακαλῶ, ὑμᾶς παρρησίαν πρὸς τὸ θεὸν ἔχοντας, ταῖς ἐξαιτίας ὑμῶν ἀμείψασθαι προσευχαίς. Δύνασθε γὰρ, ἐν εἰδῶ, ὑπὲρ ἡμῶν δεηλεῦσθαι τὸ θεῖον. *Ob amicitiam erga Deum, amoreque nulli corruptioni obnoxium, ac caelestem, fortunatum te judicio: quod à nobis de Compunctionione animi sermones exposcis. Hac autem efflagitatio puritatem, qua in animo est, indicat. Neque enim fieri potest, ut is, qui non prius expurgatus bene, rebusque omnibus mundanis superior factus est, in sermonum similitiam desiderium incidat. Idque ex iis, qui vel minimo temporis intervallo ejusmodi amore corripuntur, facile comprehendi potest, cum illico tantam immutationem admittant, ut statim in caelum transvehantur, & beata mente gradientur in aethere. Hinc ipse auide sincera tua dilectionis imperium arripicns, librum integrum de Compunctionione edocinnatum vobis, illisque, qui una cum vobis commorantur, iis amicis transmissi, instanter petens, rogansque vos, qui apud Deum in aliqua estis auctoritate, sacris precibus mercedem rependere. Potestis enim, quod bene novi, Numen nobis propitium reddere.*

Et descriptis hujusce Viri praeterea addam, quae Nicephorus Historiar. lib. 14. cap. 54. scribit: Ἀριστοὶ δὲ αὐτῶ καὶ ἕτεροι λόγοι πεπινηται πνευματικῆς ἐκ ἀμοιροὶ χάριτι, ὡν εἶμαι πάντων τὰ πρῶτα φέρουσαι

Ὅμοι τῶν ἀποστόλων θεῖω ἔρωτι γινόμενοι κάτοχοι. Sed & istam in celebritate catenarum Petri, homiliam junioris cujusdam Nili esse mihi persuaserim. Confer quae de compunctione scribit Nilus lib. 4. Epist. 1-6, & lib. 3. Epist. 33. 243. &c.

ρεῖσθαι ὄντως ἑλληνας ἐπιγρηφόσι, καὶ τὰ πρὸς Εὐλόγιον, κεφάλαια δὲ συ-
 πίησι, ἀλλὰ μὴ εἰς πλάγιον ἢ πλωμένα, πολλὰ δὲ σωτηριῶν ἐνοπιῶν ἔσθ
 καὶ πρὸ χειρὸν τὸν πνευματικὸν καρπὸν, ὅον π νίκταρ ἢ ἀμβροσίαν προβάλλ-
 λεται. *Alios item libros optimos; edidit spiritalis gratia non expertes; In-
 ter quos primas eum ferre puto, quem adversus gentiles scripsit, & rursus
 qui ab eo ad Eulogium 2) compositi sunt. Capita autem collegit aliqua quide-
 dem fusiis, multa compendiosius tractata: in quibus spiritualem fructum, perim-
 de atque necitar aut ambrosiam aliquam, oculis subjecit, ita ut facile percipi
 possit, proposuit.*

Inter scripta nostri Nili, quidam illud quoque videntur re-
 censere, quod sub *Epicteti* Philosophi nomine sæpius editum est; præ-
 nominaturque *Enchiridion*, & à plurimis doctissimis Viris, Angelo Po-
 litiano, Thoma Nogiorgio, a) Hieronymo Wolfio è Græco in lati-
 num conversum & sæpius promulgatum, & tandem cum *Cebetis* ta-
 bula, & aliis una cum vita *Pythagoræ*; sententiis ad intelligibilia
 ducentibus, & *Antro Nympharum*, quod in *Odyssæa* describitur, stu-
 dio, & diligentia Clarissimi, eruditissimique *Lucæ Holstenii*, *Canta-*
brigæ, typis *Academiæ*, impensis *Johannis Morden*, anno 1655. in 8.
 Et quia *Politiani* Codices, quibus idem interpretis usus fuerat, vide-
 bantur esse corrupti, ut veræ sententiæ *Vir* alias in vertendo felix &
 doctissimus, vix umbram sit assecutus, ex alterius *Interpretatione*
 pauca illa *Politiani* suppleta sunt *Genevæ* apud *Hæredes Eustachii*
Vignon 1594. in 8.

Hoc *Enchiridion* b) demptis tamen nonnullis, quæ gentilis-
 mum superent, *Deorum* nempe nominibus, *Jovis*, *Fati*, *Fortunæ*, &
 aliorum *Philosophorum gentilium* &c. Et nonnullis immutatis ad sen-
 tentiam honestiorem & probiorem, & *Christianis* institutis conveni-
 entiore[m] legitur. Sed si mole[m] *Libri* conferas cum alteratis, pau-
 cula

(F)

- 2) *Libros ad Eulogium editos esse, itemque capita, suis supra locis annotatum.*
 a) *Naogeorgio.* Confer si placet quæ de editionibus *Enchiridii Epicteti* dicta sunt
 lib. IV *Bibl. Græcæ* cap. 6.
 b) *Enchiridion* ita interpolatum sub *Nili* nomine à *Svaresio* editum est inter ejus opera
Græcæ & Latine Rom. 1673 fol. p. 327-393. Latine etiam occurrit in *Bibl. Patrum*
Lugd. T. 27. p. 231. & calcem *Theoph. Spizellii τὸ μακρότερον de pio ecclesiæ ho-*
minis literati. Gallicè transtulit *Michael Murgues* S. J. *Paris* 1700. 12. 101. rrs
 porro in locis differt hæc quæ ad *Nilum* refertur interpolatio *Enchiridii Epicteti*
 à *paraphrasi Christiana* quam *Græcæ & Latine*, nullo auctoris nomine adscripta
 vulgavit cum notis *Mericus Casaubonus Lond.* 1659. 8. & *Jacobus Gronovius V. C.*
A. 1683. emendavit è *MS. Mediceo.*

cula indicantur, imo colorem etiam & speciem pristinam, quam illis dedit primus Auctor, retinent, ut non aliud esse existimetur. Quod à Nili nostri genuinis fœtibus alienum est, ideoque ambiguum habetur. Ut si quidem verum fatear, in immutatis neque succum, neque colorem dictionis Nilanæ, neque speciem intæmur. Et Nilus alias eloquentissimus, & Christianæ Philosphiæ promus condus, ut ex aliis suis scriptisprehenditur, non videtur verosimile à Stoica Philosophia præsidia vitæ Christianæ emendasse. c) Et quomodo id agere sustinisset Vir Christianæ religionis exemplar ipsissimum? An non in alieno choro pedem posuisset, si ex gentilium moribus, & Stoica Philosophia Ascetis modum imponere constituisset? Et quomodo qui in hoc Tractatu nomina antiquorum Philosophorum ita aspernatus est, atque abhorruit, ut ea data opera ex hoc Tractatu deleverit, ab iisdem præcepta vivendi omnibus virtutis numeris absolutissima, & quibus nihil poterat, vel addi, vel demi, petisset? An non id fuisset calidum & frigidum ex eodem ore efflare? Vide ipse manuscriptum Codicem Græcum, illumque vetustissimum Nili scripta opera continentem: in eo singuli Tractatus, etiam minutiores infixum habent nomen Nili, alia etiam & in fine post positum. In *Enchiridio*, quod inter illos legebatur, neque in fronte, neque in calce eo nomine obsignatum, tantummodo illud referebat, *Ἐπικτητοῦ Ἐγχειρίδιον. Epicteti Enchiridion*. Non esse Nili videlicet, sed Epicteti, à quocunque sit vitiatum. Adde his. Ita hoc *Enchiridion Epicteti*, cum eo, quod Nilo nescio qua ratione adjudicatur, eandem labem passum fuisse. Cum de illo non inconsulto statutum dictumque sit, Epicteti non esse. Mihi sit præ omnibus unius Simplicii auctoritas, qui Præfatione in dictum *Enchiridion* sic scribit: *Arrianus vitam & obitum Epicteti prolixis verbis est persecutus. Unde cognosci potest, qui Vir ille fuerit. Idem Arrianus & hunc Libellum, quod Enchiridion inscribitur, composuit: deinde lectis ex Epicteti sermonibus Philosophia locis maxime necessariis, & animos permoventibus, ut ipse testatur in Epistola ad Masgalenum, cui opus ipsum dedicavit ut amicissimo suo, & maximo operis admiratori. Quæ ferme eadem & iisdem vocabulis passim in Arriani scriptis de Epicteti exercitationibus inveniuntur. Περὶ μὲν ἔβιος ἔπικτητοῦ, καὶ τῆς αὐτῆς τελωτῆς Ἀρριανὸς ἔγραψεν, ὁ πῶς ἔπικτητοῦ διατριβὰς ἐν πλυσίχοις συντάξαμεν. βιβλίαις, καὶ ἀπ' ἐκείνου μαθεῖν ἔστι, ὅπῃ γέγονε τὸν βίον ὁ αὐτῆς. Τὸ δὲ βιβλίον τοῦτο τὸ Ἐπικτητῆ Ἐγχειρίδιον ἐπιγεγραμμένον, καὶ τοῦτο αὐτὸς αὐτῆς ταξῆτι*

c) Leg. emendatiss.

τιζεν ὁ Ἀρριανὸς, τὰ κειμήλια, καὶ ἀναγκασιότατα ἐν Φιλοσοφίᾳ, καὶ κρη-
τικώτατα τῶν ψυχῶν ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν Ἐπικτήτου λόγων, οὕτως αὐτὸς ἐν τῇ
πρὸς Μασσαλιανὸν ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ Ἀρριανὸς, ὡς σύγγραμμα προσηφάνησεν
αὐς εἰαυτῷ μὴ Φιλπίτῳ, μάλιστα δὲ τὸν Ἐπικτήτου τετραυμασίον, τὰ δὲ αὐτὰ
ἄλλα, καὶ ἐπ' αὐτῶν ὀνομάτων ἀποδείξῃ, ἐν τοῖς Ἀρριανῶ περὶ τῶν Ἐπικτήτου
διατριβῶν ἐν τοῖς χρησιμοποιούμενοις ἐγείσκειται. Hinc Salmasius Notis in Sim-
plicium colligit: Ergo hujus Enchiridii Auctor, qui & Dissertationum,
nempe Arrianus. Sed mirum ut in hodiernis Dissertationibus ea non repori-
antur, qua de vita & morte Epicteti memoria mandasse Arrianum hic Sim-
plicius testatur. Ita multa etiam ex Enchiridio à Stobaeo citari, qua aut omnino
in hoc Manuali non habentur, aut aliter scripta habentur. Et Daniel Hein-
sius concinit Epistola ad Theodorum Grasvinckelium: Cum ingenii
voluptate, pariter & cura legi Epictetum: Enchiridion imprimis, quod ab Ar-
riano ex oraculis divini Viri concinnatum hic nunc habes. Et compertiora
de Epicteti Enchiridio quaerimus? Hoc idem de Nilano affirmandum
non est. Considera rem attentius; tum demum iudicium da; ad
haec testes, si potes. Sed inter ejus scripta locum habet. At cujus
nomen praferat, edicito. An hic libellus tantum extraneo Auctori
suppositus suppositivus fuerit?

Illud quoque animadvertendum est, Nilum hunc nostrum
Ascetam à plerisque Martyris, ab aliis Episcopi titulo insigniri. Notat
Nicolaus Clauserus: d) *Et si de Nili Martyrio non constat, ex eodem tamen
Auctore, ut etiam ex Osiandri Annalibus manifestum est, illum cum filiis (lege
e) cum filio) à Barbaris perpeffum esse. Inter Martyres igitur hoc nomine
fortassis refertur. Circa annum Christi 309. f) floruisse existimatur. Inter-
pretationem verò latinam adieci hanc qualemcunque, ut eam cum illa Nean-
dri, si forte in manibus, conferre liceat, quo utriusque collatione plus luminis
accedat. In decurias quoque pueriliter distinctas habebis sententias, cum in-
finem, ut versio Latina Græco textui postposita commodius respondeat. Et plane
de Martyrio, licet, opere ipso Martyrium non subierit, neque pro una
fide Christi sanguinem effuderit, neque vitam exposuerit; certum est
tamen, & ex ejus scripto satis apertum, eum id agendi semper cu-
pidissimum fuisse. De Episcopatu ipse existimo, illum post tot cala-
mitates, nonnullos Episcopos considerata tanti viri virtute & doctrina
(F) 2. saltem*

d) Nic. Clauserus præf. ad Nili sententias Hamb. 1614. 3.

e) Filios quidem duos habuisse se Nilus testatur narrat 2. p. 13. & 14. sed alter apud matrem
manserat.

f) Imo 409.

factum in Aegypti partibus, in quibus similiarum hominum summa penuria erat, consilio inter se inito in tantam dignitatem, & merito, extulisse. Sed hæc mera suspicio est. Esto, certe id negari non potest, aliquod certum indicium habuisse eos, qui primi tanto viro Episcopi titulum attribuerunt. Non dissimilis esset suspicio de Theodulo illius filio, qui nullis sacris ordinibus ante captivitatem conspicuus erat, si vocarem illum Diaconum, & tamen ille de se dicit, ab Episcopo coactum similem ordinem obtinuisse: & vere promotus est. g)

Ὡς δὲ ἂν μὴ δόξαι βίαια προσάγειν ὑποβία τῆς ὑπὲρ Ἐπαρχοῦς δεδομένης τιμῆς, μῆδὲ διασωτικώτερον ἀπαιτεῖν τὴν περιστῆν ὡς ἑσμονὴν, προτίθειν ἐπίτροποι πάντες τὸ δόκουν καὶ γνώμη, ἔν τῷ μόνον τοσαύτησας ἡμᾶς, τὸ τὴν ζῴον ἐπιθεῖται τὴν ἱερατικὴν μὴ βούλομενοις, ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸ βαρῶ λογίζομενοι τῆς λατρευτικῆς ἀρχαῖουτος ἠδύρομεθα, καὶ ἐκ εὐχαρῶν πρὸς τὸ ἐπιθεῖν ἀχθῶ ἀνεκτικῶς ὑπὲρ ἡμᾶς, ὁ καὶ μολὶς τοῖς ἀγίοις ἀρετῶν ἐπιθεῖν πλιτείας λόγῳ, καὶ πρὸς τὸ ἐπιθεῖν βαρῶ, καὶ ὁμολογήσαν καλούμενοι, ἐπιθεῖν ἀδύτως τὸ ἀξίωμα, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἐπιθεῖν πλὴν προσβαλλομένων τὸ ἀνάξιον, καὶ περιστῆν τὴν χεῖρ ὑποβία, τὸ ἀδύτως προσφασίζομενοι, καὶ τὸ πλεον τῶν νῦν ἀπάντων ὄντες ἐπιθεῖν πρὸς τὸ ἔργον, καὶ ἐξ ἀσκητικῶν τῶν καλῶν παρηγοριῶν ἔχειν ἐν τῇ λατρείᾳ πρὸς τὸν διαπύτην μάλλον δυνάμενοι. ἐκάνθ δὲ πρὸς τὴν ἐλεγεῖ τοῖς πνεύσι τὸ γέρας, καὶ τοῖς καμᾶσις ἔ ἀγῶνθ, ὡς ἐπομῆσιν ἠδύσιν μισθῶν τὸ ἀξίωμα. Ex versione Petri Possini, ἡδύσιν ἠδύσιν, ut nolle nos videri, modicum possit officio; ne recordari pretii reddendum pro vero impensi, & verili jure tanquam mancipium retinere velle videretur. Si gratia arbitrio nostro, utrum vellemus, permittit, animum hoc tantum limite perseverans blanda tyrannide obtinuit, ut nobis recusantibus sacerdotale officii jugum imponeret. Nos enim omnes repulantes tantum ministerii, vobis hanc consilio contristati desebamus; nec ferebamus facile tantum imponi nobis tantum officii; quod tam emendatam, & sublimem celestium vitam rationem exigit, qualem vix Sancti ipsi prestare de se audeant. Illis quippe i. sis quoque grave hoc munus visum est. Neque id dissimularunt, cum eo sunt vocati, majorem esse dignitatem illam, quam ut sibi conveniret; id ipsum etiam diu excusare ausi apud offerentem hunc honorem Deum, deprecantes impositionem tantum, indignitatis & imbecillitatis propria conscientia: tamen omnibus, qui nunc sunt, haud paulo essent iidem ad id munus aptiores, & propter diuturnam professionem sanctioris vite, virtutumque usum majori fiducia ad tractationem mysteriorum, & functionem sacrificii possent accedere. Quibus ille contra remunerandas sibi videri ajobat hujus dignitatis titulo labores in tam difficili certamine,

g) Nilos narrat. 7. p. 124.

e, cujus viatoribus hoc addere præmii loco sibi placere. Postremo cum
 ere illinc, & domum reverti decrevissemus, idem ille viatico quantum in
 illam viam opus erat, liberaliter instructos, votū insuper oneratos,
 deigratiam nobis itineris comitem, & longum domi, postquam eo perve-
 nna, pacis fructum comprecaretur, sic demum officiosissime dimisit. Nihil
 entans suum, & beneficium redemptionis, neque potestatem in caput pretio
 m sibi acquisitam gloriatus; quod minus humanus forte quispiam alius
 e: imo illam ipsam videbatur calamitatem venditionis, consolatione
 lavans. En hic Theodulus; & quod magis est, Nilus ipse in
 dotem post tot labores operosos atque molestos laurea sacerdo-
 Episcopo, & ejus arte & Marte evinciuntur, cum antea nullā di-
 te Ecclesiastica effulgerent. Quare non & Nilus ob hās easdem
 osas animi dotes, & doctrinarum præstantiam, & enavatam
 um pro Christiana Republica consequi potuit præmium ab anti-
 Religionis exemplari Episcopo? Ego certe non dubito, licet id
 riptis relatum non sit, affecutum fuisse. Ut hinc merito ab illius
 riptoribus, quibus pervulgatiores, & percelebratiores erant
 non Martyris tantum, sed & Episcopi insignitus posteritati ac-
 tit: & si quæ de eo Commentaria pertractabant, extabuerint,
 nihilum funditus redierint. Nisi quispiam perhorridus, & in-
 s id quoque dicere audeat, exscriptorum incuriam Nilum il-
 Egyptium Episcopum & Martyrem cum hoc nostro Constan-
 olitano confudisse. Defunctum tandem hunc Nilum Justinus postea
 de translatum in fundamento sacratoris Mensæ, narrat Nicephorus
 4. cap. 54. in eo, quod ab ipso Petro & Paulo Apostolorum Principibus
 hanotrophium constructum est, templo reponit. Ὁν τιλθ & βίη χηη
 ιν Ἰουστίνθ ὁ ὑστρθ πικίδειν ἀνακομίαις ἐπὶ τῷ βείθρῳ τῆς ιεθῆς τεμ-
 & παρ αὐτῶ δομηθέντθ οἶκῳ Πέτρῳ καὶ Παύλῳ τῆς κορυφαίαις τῶν Ἀπὸ-
 ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ κατήχεται.

V. Nilus Abbas.

li Abbatis λόγθ συμβουλευτικός πρὸς Θεόδωρον Ἀββᾶν τὸν Βυζαντιῶν
 κ τῆς αὐτῆς Θεοδώρου ἀναφορᾶς. Oratio exhortatoria ad Abbatem Theo-
 Byzantinum ex relatione ipsius Theodori, habetur in Codice Vati-
 733. P. διηγήσατο ἡμῖν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρθ ὁ Βυζαντινός, ὅτι ἀπηλθον
 ἐν Ἀββᾶν Νίλον. Sed estne Nili Constantinopolitani? Ego

pendeo. Pietatis & Religionis affinitas factum instat. Phrasis, & genus dicendi tenue, sententiarum quoque despicientia abnegat. Ne opponas familiaria colloquia. Noster Nilus cum infimis sermonem faciens, non remittit spiritus, sed æquali diffuens eloquentia concionatoris, populi animos quoquo vult asportat, & vinculis continuis illigat, & constabilit.

VI. Nilus h) Scholasticus.

Nili Scholastici Tetrastichon legitur i) in Satyri imaginem, ex cœlestis sectis parvis marmoreis factam apud Antiochenos:

Πάντες μὲν αἰτύροι φιλοκέρτεροι. ἐπὶ δὲ καὶ σὴ
πὶ πρὸς ἕκαστον ὁρῶν τόνδε γέλωτα χέεις;
Θάμβησθ' ἔχων, γέλω, πῶς ἐκ λίθου ἄλλοθεν ἄλλης
Συμφερότος γινόμεν' ἔξαπίτης αἰτύρῃ;

Ut hic infereretur hic Nilus, non videbatur tanti momenti. Nilus tamen est, & fortasse scripsit alia, quæ ad manus temporis injuria non pervenere: & Tetrastichon elegans est. Vide, quæ Johannes Brodæus ibidem adnotavit.

In Bibliothecis nobilium quorundam Constantinopolitanorum feruntur extare, *Nili Monachi*, quem inclytum Philosophum inscribunt; *Dogmatica Panoplia contra omnes Hæreses*, k) & *decem orationes contra Mahometem*. l) Quis sit Nilus iste, juxta cum ignarissimis scio. Comperio tamen certis indicibus, si quia m) scripsit contra Mahometem idem ille est; qui Panopliam composuit, nullo modo esse Ascetam nostrum, multo Mahomete antiquiorem.

VII. Nilus Junior Rossanensis.

Alius est Nilus Junior Rossanensis. Hujus βίβλῃ ἐκδοθεὶς πάλαι ἀπὸ Ἐμαθῆν, καὶ συνασκητῶν πατρῶν ἐγγραφίαις. *Ita scripta olim*
Græce

h) Inter Nili Ascetæ Epistolas à Possino & Allatio editas leguntur etiam missæ ad Nilum Scholasticum.

i) Libro IV. Anthoilogiæ Epigrammatum, p. 480. edit. Wechel.

k) Possévinus in Catalogis MSS. Apparatus sacro subjectis p. 46.

l) id. p. 44.

m) log. *quis*.

Græce à contubernali, & synasceta ejus discipulo. Latinitate donata à Johanne Matthæo Caryophilo, Archiepiscopo Iconiensi. Romæ n) apud Hæredem Bartholomæi Zannetti edita in 4. P. ἄρχης, ὁ φιλευσιβίης ἀνὴρ, & παμμακάριος. Νίλου ἡ νίου. Autumant plerique viri doctissimi Scriptorem hujus Vitæ fuisse *Bartholomæum* hujus S. Viri socium & discipulum. Caryophilus Præfatione ad Lectorem : *Bartholomæum suspicantur multi, quidam etiam asserunt, Virum & ipsum sanctissimum, Nili civem, & sapientia ejus, & pietatis heredem, cujus opera Venerandum Crypta Ferrata Monasterium absolutum, & ades B. Virgini extructa est.* Vossius de Historicis græcis: o) *Circa annum 1020, vixit ille, qui in literas retulit vitam Præceptoris sui sanctissimi Patriæ Nili. Eum ex Codice Monasterii Crypta Ferrata eruit, latineque vertit Federicus Metius Episcopus Thermularum. Pleraque se inde hausisse in Annalibus suis profectur Baronius ad Annum 1475.* p) Vita extracta ex græcis longissime diversis Codicibus, repertis in hujusmodi ordinis monasteriis, & aliis Bibliothecis. Est à tribus summis Viris latine reddita, Cardinali Sirleto, Matthæo Caryophilo Archiepiscopo Iconiensi, & Episcopo Thermularum Federico Metio, duobus postremis Collegii Græcorum alumnis. Sirletana inter Codices Vaticanos exultat; Caryophilina in manus omnium græce & latine typorum beneficio, ut supra adnotavimus, sparsa est; Metianam Patres Romani Oratorii in sua Bibliotheca tenent, ex qua Cardinalis Baronius, quæ decimo Tomo Annalium de hoc Nilo, & de rebus gestis illius exponit, desumpsit. Si res examinas, nihil interest inter unam & aliam, sed in quibus distinctio deprehenditur, qui eam Italice interpretatus est, ediditque Romæ *Nicolaus Balduinus* q) apud Impressores camerales anno 1628. in 4. liberam sibi facultatem fecit, atque suo licere voluit arbitrio, suoque genio eligendi post lectas, & bene consideratas lationes, quod aptius judicaverat, assumendi. Neque enim merum & purum sibi Interpretis munus, ut ipse ait, neque scriptoris imitandum proposuit: alterius quippe partes, ubi vilum est, excessit, alterius integra non est exæcutus, sed suum in usum vertit, quod in scriptore quisque desiderat, nihil à veritate absonum, & præterea rectum dicendi modum, & copiam. Multa enim ex Sir-

lecta-

n) A. 1624.

o) Lib. IV. c. 19.

p) Leg. A. 976. n. 2.

q) Leg. *Baldunium*, Vita di S. Nilo, fondatore del Monasterio di Grotta Ferrata, etiam in 8.

letana suæ narrationi attexit, uti integriora, in quibus Caryophili-
na violata esse videtur. Græca manuscripta legebatur in Sirlotana.
Cod. 1205. De hoc tanto Viro, maturo iudicio. Caryophilus noster
occinit: *Ceterum fuisse singularem in eo Juniores Nilum, quod Græcia de-
ficiens extiterit quasi serotinus flos, tanta est laus, tam excellens prerogativa
ut merito schismaticorum mentibus pervicaci duritie exsiccatis Nilus ipse sit ex-
undans ad irrigandos eorum animos Aegypti Nilo abundansior & felicior.
Quando perditissimus Photius omnium Schismatis malorum consarcinator, &
architectus Romanam cavillabatur ecclesiam, & Pontificis Romani auctoritatem
oppugnabat, ob additamentum, ut schismatici vocant, ad symbolum & dogma
ipsum de Spiritus Sancti processione, & à Filio, atque ob jejanium sabbati
tunc Nilus tanta observantia Romanam prosequeretur ecclesiam, tam religiosus
erat summorum Apostolorum gloria venerator, & cultor, ut ad se venientes cu-
rationis gratia Romam ad Apostolos transmitteret, tanquam ad perennem pieta-
tis, & religionis fontem, seque indignam diceret, qui Principes Apostolos vel solo
nomine appellaret.* Et hæc de Nilo sanctissimo Caryophilus. Quid
porro de vitæ scriptore? *Omnia narrationis historica lineamenta in ea com-
prensas, & veritatem non coloribus pigmentisque venustatam, sed nude simplicita-
tis puritate conspicuam. Monachi vitam Monachus scribit; Magistri discipu-
lus. Quis nam ille fuerit, non plane constat.*

An aliquid scripserit, non nemo dubitavit. Ego eum
& multa ex aliis libris transcripsisse, & de suo commentatum
fuisse, ex hac vita r) comperio. Ο δὲ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Νί-
λος ὑποσέψασθε ἐν ταῖς ἀσκηταῖς αὐτοῦ, καὶ καθέσθαι ἐν ὑπομονῇ, καὶ
καρτερία. πολλὴ ἐστὶν ὀλίγων ἡμερῶν πρὸς ψαλτήρια γεγραμμένη. Τότε γὰρ
λέγεται πληρωκῆναι ἐν ἑκαστῇ ἐξ αὐτῶν δεκά τεσσαρῶν ἡμερῶν, ἑκάστη δὲ χρεῖς
ἔστω πέντε ἡμέρας. Nilus in suam speluncam reversus, sedensque in
patientia, & tolerantia, intra paucos dies tria exscripsit Psalteria (ferunt enim
in singula quatuor insumpsisse dies) & liber à debito mansit, quod propter

Christi.
r) Nihil-quidem ex primis locis ab Atlæto adductis colligas aliud, quam librarii ac calli-
graphi partibus functum Nilum, & Codices descripsisse. Sed & iussu ejus descri-
ptum Volumem adhuc servatur in monasterio Cypriæ Ferratæ, ut testatur Clariss.
Montfauconus In admirandæ industriz atque eruditionis opere quod Palæographi-
am Græcam inscripsit p. 45 ubi ad calcem ejus hæc legi testatur: Μνήσθητι Κύριε
Ἰησὺ τῷ γράψαντι Πάυλῳ χαρίζομενος αὐτῷ ὑπομονὴν καὶ ταπείνωσιν διὰ τὸ
σὺ ἔλεες σωθῆναι δύνηται, εὐχαῖς τῷ ἐπιτρέψαντι πατρὶ κυρίῳ ΝΕΙΛΩ, καὶ τοῖς
ἀναγνώταις μέλλουσιν ἐν τῇδε τῇ θεοπνεύτω βίβλῳ, Ἀμὴν. ἥτις πεπληρωται ἐν συνιδ-
εῖν. (Anno Græcor. 649. lxx. CHRISTI: 986.) μὴν Νοεμβρίου κς 5 τῆς ἑβδο-
μάδος ἡμέρας.

Christi praeceptum contraxerat. Item: κηρὸν δὲ πηξασθε τὸ ξύλον δι' αὐτῶν τῶν τοσούτων βιβλίων τὸ πλῆθος ἐκαλλιγραφήσατο. Sed infra cetera in ligno, per illum tot librorum copiam tam eleganter exscripsit.

In Valle lucis rogatus à Monachorum Praeposito, ut græco sermone officium in Ecclesia eorum decantaret, licet prius præ hæc militate reculasset, ut simul tamen consolatione perculcerentur omnes per eam, quæ communis est, fidem, ivit in sententiam Praepositi. Καὶ τυπώσας διὰ καρπῶν χειλέων αὐτοῦ ὑμνεῖται πρὸς τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν Βενέδικτον, περιέχουσα πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ περὶ τῶν γεγραμμένων. Ὁρῶ λαβὴν πὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς ὑπὲρ τὰς ἐξέτασιν ἡμετέρας ἀπὸ τῶν ἐν τῷ Μοναστηρίῳ Κασσίνῳ, καὶ αὐτὸ ἀρχοντικῶς ἐπέλεσε παναρχαίως, ἔχει δὲ ἀδελφούς μου ἑαυτῶν συνουσίαι, καὶ ἰκανός, ἐπι ἀναγωγῆς, καὶ ψαλλῶν μεθ' ἡμῶν, ἕως αὐτῶν κατ' ἀμφοτέρωθεν ἐξεπαιδεύσονται, μὲν δὲ τὴν συμπλήρωσιν ἔχει τὸ πᾶν πωρῆθαι πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ Μοναχοὶ μὲν τῶν ἐκείνου ἔδωκεν αὐτῶν. *Ex compositis hymnis de fructu laborum suorums in sanctum Patrem nostrum Benedictum, quibus cuncta vita ejus admiranda opera comprehendebantur, & convocatis universis fratribus, erant autem supra sexaginta, in Monasterium Cassini ascendit, & pernoctavit egregie modulando: habebat enim apud se fratres acris ingenii apte legentes, & canentes, quos ad utrumque ipse satis instruxerat. Peracto officio convenerunt ad ipsum omnes Monachi Abbate suo permittente. Hoc totum id innuit, Nilum rita suæ Ecclesiæ composuisse Officium, & quod magis est, & non fit nisi ex propriis componentis viribus, cum lingua græca de rebus gestis & miraculis S. Benedicti scripsisse. Quod inde manifestius elicitur: Πολλὰς δὲ ἔμπροσθεν χρησίων, ἢ γυνάμην, εἴτε τροπάζων ἐκ τῶν κανόνων, κατόρθωσιν ἔθους διδασκόντες, προσκαλεσάμενοι τὰς ἀδελφούς, ὡς περὶ τινα κληρὸν διεδίδου αὐτοῖς τὴν διπληθίζου αὐτῶν, τοῖς μὲν ἰσχυροῖσι τὰ ὕψηλά, τοῖς δὲ ἀδυνάτοις τοῖς περὶ ἑλαφρά, καὶ ἐκάστω πρὸς τὸ παρῶν, ἢ ἐπιπλονακτεῖτο, καὶ τὸ ἐμπροσθεν τῶν μεσσηματῶν ἐπιτίθει. Sæpe enim ubi in dictum, aut sententiam intudisset, aut in modulum ex officio sanctorum, quod ad corrigendos mores aliquid contineret, fratres advocabat, & quasi hereditariam portionem distribuere, ut memoratè mandarent, validis quidem sublimia daret, tenuioribus vero levia, & unicuique ut affectu laborabat, ita emplastrum documenti apponerebat.*

Cum hæc scripserit, alia quoque composuisse pernegandum non est. Et ut magis pateat, ex eadem Vita eundem scripsisse Epistolas ad Theodoram Virginem p. 53. ad Judicos p. 64. ad Amnerem in urbem Panormitanam pag. 120. manifestum est. Sed hæc

minutiora sunt, & lampyrides non sunt, nisi nocte conspicuæ. At etiam luce clara lampyrides non desinunt esse lampyrides. Quin etiam linguam oculi præcidant pag. 151. Αυτός μὲν οὐν ἀχρῶς μέγας ἠγάθη, καὶ σφόδρα ἀπιστῶς ἐπετο τῶν τῶν ἐδόξαν τῆς γῆς σωτηρίας, ἕως πρὸς κενὸν κακῶς, καὶ ψυχικῆς ζημίας. ἠγάγκαζε δὲ τοῦτο καταδέχασθαι ἢ τῶν παρ' αὐτῶν ἀδικημάτων, καὶ πλεονεκτουμένων ἐνόησιν, ὡς πηλαίης Διὸς γαστρὸς αὐτοῦ καὶ μόνης ἐκ τῶν Φαρύγγων αὐτῶν ἀπέσπασε, καὶ ἢ τις αὐτῶν τριαύτας ἐπιστολὰς αὐτοῦ σκελεῖται, πάνυ ἐφελίμων ἢ χρησιμωτάτην βιβλίον ἐξ αὐτῶν συστήσῃ ἡδύνατο. *Et ipse quidem agerrime ferebat, & magno studio devitabat commercia Principum terra, ut originem inanis glorie, & perniciem anima. Caterum cogebatur id tolerare ob molestiam, quam exhibebant injuriam passi, & injuste ab illis oppressi, quorum sæpe multos ex eorum faucibus, vel per epistolam solam, extraxit. Et si quis colligeret hujusmodi ab eo scriptas Epistolas, librum posset conficere valde utilem, & magno usui futurum. Volumen hoc litterarum nimio plus est. Indica tu majora, si vales.*

EST præterea Nilus Græcus vir sanctitate, & multarum rerum præsensu, & prædictionibus clarissimus, qui cum in Monasterio Vallis Lucis quindecim annos in communi vita, spirituque mansisset, tandem demortuus dies suos obiit. Chronicon Casinense c. 17. s.) Nilum virum sanctissimum Adalbertus Sclavorum Episcopus relicto Episcopatu suo ex licentia Romani Pontificis, in Monasterium quod dicitur Vallis Lucis, cum aliquot Græcis fratribus conversantem perceperat, satis devote professus est, & quo dum ejus genibus provolutus opportuna consilia quæreret, seque ab illo non posse recipi cognovisset; pro eo enim quod ita de Monasterio nostro recesserat, assererat prædictus Pater, non audere se illum retinere, ne forte ob hoc & ipse cum suis inde expelleretur. Consilio tandem ipsius Romam reversus in Monasterio S. Bonifacii Martyris aliquamdiu conversatus est, nec multo post iterum ad Episcopatum suum à Pontifice Romano directus. In gestis Adalberti apud Surium T. 2. die 23, Aprilis leguntur hisce congruentia: Adalbertus montem festinus t) descendit eo quem in Philosophia Christi perfectiorem disciplinam invenit Patrem Nilum calida spe petiit; sub quo parvulus factus jugum Christi ferre, & obedientia aureas literas parare satagebat, amplexusque genua senis, in hac firmus habebat. Non negat Pater Nilus. At, inquit, homo ego sum Græcus. Melius conveniunt, cum quibus hoc agas, Monachi Latini. Redas Romam nutricem sanctorum filiorum. Quare vobis Abbatem amicum.

s) Abbas tum Casinensis Monasterii fuit Aligerus, defunctus A. C. 986.

t) Leg. festinus.

nostrum Leonem. Dic me misisse te rudem discipulum ad talem Magistrum. Hoc duce itineris ad praelia Dei securus accede. Sub hoc patrono contra adversaria cuncta anima ad Deum progrediens saluus enatabis, & majori flamma, qui nunc in te ardet ignis, accensus excrescet. Quotidie in te Deus tuus, & Dei Filius. Fecit, ut homo Dei bonus dixit, atque Romam pergens in Monasterio sancti Bonifacii Monachalem vestem accepit, &c. Et discipulus Beati Nili in vita ejusdem Nili: Cum igitur mortuus esset aeternae memoria Aligerus, qui rege, & religiose Monasterium S. Benedicti administravit; ejus loco Praefectus fuit quidam, qui ignorabat S. Nilum, qualis esset, vel ut verius dicam nec ipsum Deum cognoscebat: quod declarabit id, quod breviter dicam. Cum aliquando ad ipsum B. Nilum accessisset, invenit casu ipsum in Monasterio inferiori, in quo est pulcherrimum sacellum sancti Germani, aquarum pulchritudine circumdatum. Invenit autem ipsum cum insignioribus Monachis magni Monasterii lotum, & in cenaculo comedentem. Cum itaque expectaret ipsum Beatus Nilus in Ecclesia cum suis fratribus, audit, quod Citharædus quidam ingressus erat in cenaculum, citharam pulsans. Tunc Beatus Nilus dixit ad eos, qui secum erant: Memoria tenete fratres verbum hoc, quod brevi tempore veniet ira DEI super homines istos. Surgite, & hinc discedamus. Et hoc cum dixisset, recessit: nec annus transiit, & Praepositus ipse, Manso scilicet, defectionis, sive seditionis causa captus: eruti sunt ei oculi, & Monachi gravi morbo oppressi, alii quidem usque ad mortem afflicti sunt, alii perierunt. Citharædus ille praefectus, ut saperet, captus est, & post multa tormenta eruti sunt illi oculi, & sic omnes biberunt calicem ira Domini, juxta S. Nili praedictionem. Beatus itaque Nilus cum in Monasterio, quod dicitur Vallis Lucis, stetisset quindecim annos, recessit inde. Agit etiam de execratione hujus Abbatis Petrus Damiani Ep. S. ad Mainardum Episcopum Eugubinum. Ex dictis nulli dubium remanet, hunc Nilum Græcum, quæ u) prænotavimus Rossanensem esse, Valle lucium, in quo per tot annos commoratus est, & reliqua omnia, quæ consideratione dignissima sunt, Imperatores, sub quibus vitam duxit, Adelardus Episcopus Sclavorum sanctissimus, cujus in familiaritate versatus est, hoc idem evidentissime probant.

VIII. Nilus x) Patriarcha.

IN Synodico MS, quod legebatur apud Thessalonicenses Dominica Orthodoxæ, & conservatur hodie in Bibliotheca Vaticana, comme-

(G) 2

mo-

u) Lege quem. Dominica Orthodoxæ est 1. Quadragesimæ. Vide Cangium.

x) In Bibl. Cæsaræa extat MS τῆ ἐν ἀγίοις πατρὶς ἡμῶν Νέλης Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τῆ ἐλεήμενῃ εὐχῇ ἱκετηρεῖα πρὸς Θεοῦ ἡμῶν πρῶτος λέγουσαι ἐπὶ βαρ

moratur quidam Nilus Patriarcha, qui strenue pro Ecclesia Christi, & factis illius dogmatibus & sermone, & re ipsa, & doctrinis, & Commentariis, & optimis operibus decertavit. Νήλου τῷ ἐν μακαρίᾳ τῇ λέξει γνομένου αγιωτάτου, καὶ αἰοῦμεν Πατριάρχῃ, ἔστρώσας ὑπὲρ τῆς ἀκλήσιας χριστοῦ, καὶ τῶν ὁρθόδοξων αὐτῆς δογμάτων, καὶ λόγους καὶ πράγμασι, καὶ διδασκαλίαις, καὶ συγγερίμμασι, καὶ ὑποστάσις ἀγωνισμῶν ἡμῶν. Nilus hic mihi ante oculos obversatur, illeque Patriarcha; sed cujus Patriarchii, nubes violant, γ) & nubilum caelum obducunt. Quid indignius, aut infulsius sileri potuit? de Nilo Asceta, licet multis illi scriptis de omni re Ecclesiam Dei veluti tot lampadibus illustraverit, nondum eum neque per suspicionem Patriarcham fuisse assequor. Quare cum de hoc altum sit apud edita Triodia silentium, licet multis Commentariis & exercitiis tutatus fuerit rem Ecclesiasticam, de eo quoque nihil ultra dicimus. Convincunt tamen Constantinopolitanum fuisse verba Simeonis Thessalonicensis Dialogo contra Hæreses. ἔτι δὲ καὶ τῶν συμπονησάντων αὐτῷ (Γρηγορίου τῷ θεσσαλονικεῖ) πλάγιον καὶ ἀλλοῖον, ἐξαιρέτως δὲ ἔπι φιλημῶν θεῶν Φιλοθέου, τῷ τῆς Κωνσταντινου Φημί λαμπροῦ πατριάρχου, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ σφωπιτοῦ Νήλου τῆς αὐτῆς αὐτῷ δεχόμενοι ἐκκλησίας. Prætereaque ab iis, qui eundem cum eo (Gregorio Palama Thessalonicensi) laborem susceperunt, pluribus quidem & aliis sed potissimum à Deo dilecto Philotheo, Constantinopolitano inquam clarissimo Patriarcha, & illius successore sapientissimo Nilo ejusdem Ecclesia summo Archiepiscopo. Onuphrius tamen in Chronico 2) non post Philotheum, sed post Macarium Patriarcham Constantinopolitanum in Patriarchatu sedisse scribit annis viginti, & post Nilum, Antonium quartum.

IX. Nilus Damyla.

Nili a) Hieromonachi cognomento Damylæ Patris spiritualis in Monasterio Cercosensorum *Traḗtatos ad Maximum & Præcepta de servanda reſta fide.*

βραβείων, ἐπιδρομῆ καὶ ἐμφυλίῳ πολέμῳ, καὶ λιμῶ καὶ λοιμῶ καὶ θανάτῳ πληγῇ. Hæ præces à Jo. Sambuco latine tantum editæ Patavii 1555. in 4. (non in fol. ut habet Labbeus T. 2. de script. Eccles. continuatores Gesneri secutus) ab Allatio supra perperam inter scripta Nili ascetæ referuntur primo statim loco.

γ) an velant.

2) Sic & alii complures, & Georgius Cyprius in Chronico Ecclesie Græcæ, p. 277. ubi Nilus hic per viginti annos (Labbeo per octo tantum) Patriarchatum C'opolitanum tenuisse traditur, defunctus circa A. C. 1386.

a) Confer, si placet, quæ de hoc notavi infra ad cap. XVIII, de Nilo Tarchaniota.

It: περί τῆς ἐν τῇ θείᾳ τετραδὶ τάξεως, καὶ περί τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἄλλων τινῶν ζητημάτων. *De ordine in divina Triade, de processione Spiritus sancti, & aliis nonnullis Quaestionibus.*

Item ejusdem *Collectanea ex sanctissimis Patribus de processione Spiritus Sancti* in Cod. Regio 1819. Sic Labbaeus b) noster de Damyla, Nilo. Nec est aliud quod expectes ab Allatio, qui nec vidit, nec examinavit Codices.

X. Nilus Nomine.

Nilus nomine tantum nobis pervulgatus de *Ratiocinationibus*, latine tantum, Interprete *Johanne Baptista Rasario* Lugdani c) in folio post Ammonium in Voces, Magentinum in libros de Interpretatione, & in Priora, atque Epitomen Porphyrii in universam Aristotelis interpretandi artem.

XI. Nilus Doxapatrius.

Nilus Archimandrita Doxapatrius scribebat sub Rege Rogerio, in Sicilia Anno Dom. 1143. Quae ipsius vidi, sunt; *De quinque Patriarchalibus sedibus*. d) Sic enim se habent ipsius Antologia: Συγγράμμα
(G) 3

b) Bibl. nova MSS. p. 89.

c) A. 1547.

d) Hoc Nili scriptum è Codice Levini Warneri, quem Bibliothecae Leidensi ille legavit, editum est Graece & Latine in variis sacris *Stephani le Moyne* Lugd. Bat. 1685. & 1694. 4. pag. 211-267. A Frid. Spanhemio communicatum sibi praedicat Lemonius. Confer ubi tubebit Spanhemii Opera T. 2. p. 502. Fragmenta ex eadem Doxopatri notitia ediderat Allatius lib. 1. de consensu Eccles. Occid. & Or. cap. 24. & ex Allatio Rich. Simon ad calcem Hist. Criticæ editæ Gallice de fide & ritibus Orientalium. Allegatur & ab Allatio de consensu p. 255. 322. Tempus non repugnat eundem hunc esse Doxopatrium cujus *Nomocanon* MS. exstat Romæ in Codice Patrum S. Basilii, de quo V. C. Bernhardus de Montfaucon in Diario Italico p. 217. seq. & in Palaeographia Graeca p. 62 & 302. Titulum libri quoniam quis ille Doxopater fuerit nos docet, adscribam: Νομοκάνον ὅλης τῆς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ ἐκκελευμένων ἐπιτῶν συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῆς μεγάλης βασιλείας, καὶ ἑτέρων Θεοφόρων πατέρων, ἐμπνευθέν προτροπῆ τε εὐσεβεστάτης βασιλείας κυρίου Ἰωάννου Κομνηνοῦ, πρώτου τοῦ λογιωτάτου διακόνου τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ νομοφυλάκου, τῆς τῶν Γερμανῶν βασιλείας, πατριάρχου νεοταρίου καὶ πρωτοπρεδρου πρώτου.

θανόμειον παρὰ Νείλου Αρχιμανδρίτου Ἐδοξαπατρὶ, καὶ κέλυσιν Ἐυγενεστέ-
τη μεγάλης Ἑλλάδος Ρομαίῶν, περὶ τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων, καὶ τῶν ὑπὸ
αὐτοὺς Αρχιεπισκοπῶν, καὶ Μητροπόλεων, καὶ τῶν ὑπὸ τὰς Μητροπόλεις Ἐπισ-
κοπῶν, καὶ τῶν ἐνοριῶν ἐκάστου πατριαρχικῆς θρόνου, καὶ πῶς, καὶ πῶς συνέστη
ἐκάστου πατριαρχικὸς θρόνος, καὶ πῶς τῆς τάξεως αὐτῶν, καὶ πῶς τῶν ἰδικῶν
ἐκάστου ὀνομάτων, καὶ πῶς τὸν λόγον ἐπίχουσι, συντελεσθῆ δεῖται, ἡ χάρις, ἰδιωτικῶ-
ν ἑ. P. πανευγενέστατε αὐθίκα μου, καὶ τὰ εἴης. *Nili Archimandrita
cognomento Doxopatrii de quinque Patriarchalibus, &c. P. Nobilissime Do-
mine mi, &c. Alia quoque scripsisse satis ipse indicat, ibidem. ὅτι ἐν
τῷ Καστελλίῳ Πανόρμῳ ἔγραψα πρὸς τὴν σὴν ἀντίληψιν.*

XII. Nilus Monachus Siculus.

Tempore Michaëlis Palæologi, e) cum Johannes Despotâ non
tantum omnibus belli dotibus eminentissimus sui seculi, sed in
Deum piissimus, & verum religionis exemplar, & munificentissimus
in pios usus, & ædificia sacra extruenda profundens vigeret, Mona-
chus quidam Nilus ex Sicilia cum aliis à pedibus servis Constantino-
polim deveniens, magno Romanorum malo, docebat parsimonie
attendendum esse. Rem ita exponit Georgius Pachymeres libro 3.
cap. 21. ἐπὶ δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν Μοναχὸν Νεῖλον, ἕς ἐκ Σικελίας μὲν ὄρμητο, ὅτι
κακῶς δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτικῆς ἐπίτηθ' διδάσκων γλιχορεύουσα, καὶ προμη-
θῆς ἵναί τις ἀνθρώπος πῶς τὴν δόσιν, μήπως λαθῶν τις μετρίως τῶν πραγμά-
των ἔχων, λαβῶν, τὰ μὲν δίδοι τιμῇ, τὰ κακῶς οἰκονομεῖν πῶς οἱ προσόντα προ-
σελπίσει μίμψιν, τιμῇ δὲ χάριν ἐκείνην ἢ καὶ μισθῶ, ἀλλ' ἐν κενῶς γινώσκ
πρὸς θεοσεύσασιν, ὡς ἐπιθυμῶν μηδὲνα δίδομαι τῶν πάντων ἐξ ἀνάγκης ἐχόντων π,
δοσι καὶ τῷ ἐν πύργῳ καὶ τὸν ἐκείνων νόμον, ἀπείροισι ἂν ἐν προπῶς, καὶ ἕτως
ὅ τῆς μεταδόσεως ἀδυνάτου νόμου. Ὡς πῶς ταῦτα πῶς καὶ ἐξαγγέλοι, ἰδίου
καυρῶ χηρῶν; Ὁ γοῦν δεσπότης ἔχων πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς καὶ τὸ φιλομό-
ναχον, ἐκείνης που παραιοφρησάντας τῇ οἰκίᾳ ὡς ἀρετῆς φίλος δέχεται, καὶ ἐπιθυμῶν
σὺγχυσις πῶς ὅτι μικρὸν πῶς τῶν δικαίων δόσις ἐκ τῆς ἐκείνων διδασκαλίας

ἰπη-
πρωτοσυγκέλων Δοξαπατρῶν. Neque longe ab hac ætate remotus Nilus Mona-
chus, ad quem Mich. Glycz Epistola, quam edidit Allatius de consensu utriusque
Ecclesie p. 1194. Sed dubito idemne an alius sit Doxopater cujus carmen Jam-
bicum in Arium de laudibus Athanasii, præfixum Codici MS. Operum Athanasii
Raslicensi, manu ipsius Doxopatri scripto edidit Felckmannus appendice ad edip.
Athanasii Commelinianam, atque inde Parisienses ante T. 1.

e) Nic præfuit Græcorum Imperio ab A. C. 1260. ad 1282.

ἐπιπολεῖν. Hæc ita vertit doctissimus Petrus Bossius: *Illud tamen ejus, Johannis Despotæ, incensum large donandi studium paululum refrigeravit sectatores Nili Pseudomonachi à Sicilia huc magno malo Romana Reipublica profecti, docentes parsimonia attendere, suadentesque hominibus magna circumspessione in dando uti, ne fortè quis clam, alioquin habens, quod satius ipsi est, & callide simulas egestate pecunia emungens, parum cautum misericordem, labem illi allinat multum facilis, & sua inconsulto dilapidantis: prætereaque illud fraudes frustra sperata mercede talis operis, quippe quod non jam ipsi ad præmium impudendum, sed inter vana, & otiosa numerandum sit. Ex hujusmodi doctrina credita receptaque necessario sequèbatur, ut nemo aliquid habentium, quidquam alteri donaret, sicque omnis ex elemosynis, quæ sunt, ratioque vitæ, ac status plerorumque tenuium contineretur, hac istorum prava disciplina funditus exterminaretur è consuetudine usque hominum, illo plausible prætextu inquirendi anxie ante largitionem, verene, an simulate egerent, qui petebant, nullum jam erogationi benefica locum relinquent: atque adeo hac arguta cavillatione tata lex elemosynarum abrogaretur. Q. qui hujus perniciem dægnatis satis explicet! Ad quod utique proprio ejus argumenti commentariorum offset opus. Itaque Despota, cui laudes inter ceteras increas amor multus, veneratioque ad monachorum, quosdam à Nili sectariis eam vitam præstantes, & se insinuantes in ejus domum, facile in consuetudinem recepit, varios honores ex veste æstimans; Unde contigit longe deinceps manare parca prava istius doctrina quodam obice prohibita fontem beneficentia inopum ex illo greges haurire solitorum antea tam benigne irrigantem. Manifeste comperi, & manu teneo, indignum hunc esse, qui cum aliis Nilis in hac Diatriba locum habeat. Sed cum de Nilis sermo sit, qui unici fuerunt ad gloriam, vel infamiam; hic quoque qui Pachymeris calculo minus commode audiit, obticendus non fuit.*

XIII. Nilus Italicorum dogmatum Propugnator.

Nilus quidam nomine tantum notus sub Alexio Comneno f) Constantinopolim perveniens, in eaque commorans, cum Armenis conjunctus, multas hæreses sparsit: & cum in illis asserendis defendendisque pertinacissime inhæreret, una cum sociis plena Synodo

f) Hic Comnenus Imperium tenuit ab A. C. 1081 ad 1118. Cæterum Nilus iste non diversus à Nilo Ægyptio Monacho, de quo infra num. XV.

Δις, τὴς τῆς ἐκκλησίας λαοῦδας συναγαγὼν, σύνοδον ἐπι τέτοτους γινέσθῃ καὶ
 συνεκρίψαντο. Καὶ παρῆν τῆνικαυτε ἄπει το τῶν δε χειρῶν πλήρωμα, καὶ
 αὐτὸς ὁ πατριάρχης Νικόλαος i) καὶ ὁ Νάλλος εἰς τὸ μέσον κτ' τῶν Ἀρμε-
 νίων ἴσατο, καὶ πρὸ τούτου ἀνεκαλύθητο δόγματα. Καὶ δὲ λαμπρῶ τῆ Φωνῆ
 ταυτε εἶδασπεν, καὶ ἰσχυρῶς αὐτῶν διὰ πλεόνων ἀντίχρητο. Τί τὸ ἐστευθῆ;
 Ησποδός, ἴσα πολλῶν ἀπαλλάξῃ ψυχῶς τῆς διεφθαρμένης αὐτοῦ διδασχῆς,
 αἰωνίῳ τούτοι καθυπέβαλεν ἀναθέματι k) καὶ τὴν καθ' ἑαυτοῦ, ἐίωσι κτ'
 τὰς κτὼ ἀγίῳ πνεύματι ἐμφανέστερον ἀνεκέρχεν. Μετὰ τούτου, ἡ μᾶλλον
 εἰπῶν σὺν τούτῳ, καὶ βλαχερίτης δημοσιεύετο, ἀσβεῖ καὶ ἐκφυλα τῆς ἐκκλη-
 σίας Φρονῶν, καὶ ἱερωμένος ἦν. Ex Interpretatione Petri Possini:
*Interca non longe post condemnationem pravorum dogmatum Itali, eujus superioris
 neminiimus, exortus est ejus amencia successfor, Nilus nomine, homo virtutis simu-
 lator callidus, qui cum eluvie quadam malitia Ecclesiam inundasset, & ho-
 minum animos in praesens periculis adduxit naufragandi circa fidem, & ad
 paucos errorum haustos verticibus irreparabili merse interitu. Is nescio unde
 Constantinopolim profectus tristem illic, ac a vulgo secretam vitam exerceat, Deo
 videlicet uni; sibi que assidue ascendens, sacrisque Libris voluntandis otium absum-
 mens. Funditus rudis erat Graeca omnis eruditionis. In divinis vero literis vi
 quadam irrupuerat; nemine unquam adhibito; qui primos ipsi aditus omnibus
 ad intimam notitiam arcanorum illorum sensum. Tamen erat multas in le-
 ctandis operibus Sanctoſorum. Verum cum differendi arte nulla, nullam ratio-
 nandi methodo initiatum ingenium afferret, necessario fiebat, ut excluderetur
 sacris adytis, & toto; quod ajunt, caelo ab exacta intelligentia divinarum
 aberraret oraculorum, ac dogmatum. Congregavit nihilominus numerum
 non parvum admiratorum sui: ad quos in magnas ades convocatos concilio
 bundus prodibat, suis ipse unius suffragiis declaratus Doctor: auctoritatem ipsi
 apud praecipuos favore animos facile quantavis conciliante primum egregiam
 specie virtutis; deinde asperitate cultus, videlicet, squalore ostentata vultus,
 ac vestium: postremo sublucentes ex arcano, & imperitorum praestringentes ani-
 mos eruditionis scintilla, quasi latentis ex industria, & exuberanti copia mode-
 stia custodiam frustrantis. Tali ille sui suorunq; fiducia in rei maxima tem-
 mere definienda praecipitem audaciam prolapsus, homo, nec quid esset Unio, quid
 hypostasis, nec quomodo ista jungi componique possent in hyposticam unionem,*
 (H) didi-

i) Νικόλαον intellige tertium (Grammaticum cognomine) qui Patriarcha C. Pol. fuit ab
 A. C. 1084. ad 1111. de quo confer Lambecium VI. p. 308. & Antonii Pagi Critica
 Baron. ad A. 1089. n. 8. & A. 1117. n. 27. 31. &c.

k) Illius anathema legi etiam in Triodio Dominica Orthodoxiae sive prima Quadragesi-
 mae notavit Allatius lib. 2. de consensu Ecclesiae Occid. cum Orientali c. 10. §. 4.
 Conf. qnae infra num. XV.

didicisset anquam: nec qua ratione assumpta natura divinitatis effect: fœdè participans, ex Commentariis Sanctorum, qua sine intelligendi fructu: triverat, percipere potuisset: daceve ac profueri palam capis, Humanitatem Christi, natura fuisse deificatam, longe in eo quidem: ultra veritatis Catholica gyros exagressus. Hac nec ignorare, nec dissimulare Imperator potuit, sed errori viri colubrini, quippe lubrico ad sui propagationem malo, ratus occurrendum remedio non luto, istum ipsum prava doctrina auctorem accersit, objurgataque non perfusæ Florie audacia, impericiaque ejus, multis deinde, qua testimoniis, qua rationibus convicit pervicacem: eique, si sentire posset, manifeste demonstravit: quid esset hypostatica unio Verbi cum Humanitate; tum quatenus, & qua ratione fœdè esset communicatio proprietatum inter naturas ambas exposuit: deinde humanitatem assumptam, non utique natura propria, sed gratia superna fuisse deificatam copiose docuit, superbo hæretico consummasia se interim involvente sua, & adeo non manus dante manifesta veritati, ut se advincula, tormenta, macilitionem perferendam corporis, atque ad quodvis incommodum subeundum paratissimum ostenderet potius, quam ut sibi extorqueri pateretur id aut sententiæ apud se, aut apud alios predicandi libertatem, quod profitori caperis; nempe, Humanitatem Christi natura fuisse deificatam. Erant tunc Constantinopoli Armeni permulti, quibus ad non orthodoxe sentiendum pravis, novum ad ipsum impetum, atque incitamentum admovebat hic Nilus. Inde frequentes colloquutiones cum Tigrahe illo, atque Arsace, qui præ cæteris oratione, ac consuetudine Nilii ad nefariam præve sentiendi sententiam pertraherentur. Hinc Imperator peregrinorum animarum interitu commotus, quas plurimas male sana doctrina impandæ serpentis contagio corrumperebat: factione præve sententiarum eo firmiori facta, atque ad nocendum valentiori, quæd malis præve seorsim Nilii & Armenorum causas in unam implicasset, conflagretque corpus præpotentis jam scilicet: cuius tanta vis esset, atque autoritas, ut passim abrogatis traditionibus Patrum veterum, doctrina Catholica de Unionè Hypostatica serè ignoraretur: palam vero voce sublimata, ac libera personaret impium dictum asserentium: Humanitatem assumptam, natura fuisse deificatam. Hac, inquam, Imperator reputans, & tempus affluens statuens expedienda opus, si quam afferre posset, ad tantum discrimen, recentis pernicie sistenda, Ecclesia proceres unam in synodum convocat: ut collatis consiliis atque sententiis de præsentis rerum statu decernerent. Convenit universus Episcoporum cætus una cum ipso Patriarcha Nicolao. Seditur coram illis Nilus cum Armenis. Edere jubentur de Incarnatione Verbi quid sentiant. Tum ille improbus superiora illa, quæ retulimus, palam afferuit: impudentis proficendi errandi temeritatem adæquante; adeo ut etiam pluribus verbis adstruere male prolata conare-

cur: In sententiis ut deinde iturus est; Synodus sacre comperta Nilum contumaciter, velut corrupti tumbræ ad sanctorum perniciosam serperet, præparatam in ipsam valde damnata doctrinam perniciosam assertorem anathema contumaciter: Nilumque variè Hypothesic amplexu: Sanctionum traditionum manifestissime explicat in quo prædicavit. Est hunc, aut potius cum hoc damnatus: & Blachernis est, impia: & ipse ab omni quæ ab Ecclesia fontibus, quamquam Sacerdos erat.

XIV. Nilus Cabasila, Archiepiscopus Thessalonicensis.

Nilus Cabasilæ Archiepiscopus Thessalonicensium fuisse legitur scribit Norder de eo, vocatque Virum eruditum & Papæ cui minime æquum, propterea quod plurimum eius scriptis, cum idolomaniam, cum etiam superbiam, quæ se supra Deum & Ecclesiam extulit, acerrime confutavit. Johannes Matthæus Caryophilus Præfatione in Nili Junioris vitam: sed utinam post duas horas inclitas Nilus non extitisset tertius, qui egregium virtutis nomen hinc omnibus affirmatissima fontem fallarum exhiberet aquarum, Thessalonicensis Antistes, & tam loquacis schismaticorum antesignanus. Hujus perniciosissima dicta, & sententiæ una cum suis confutationibus, Deo dante, post sancti Patris historiam videbitur admodum, ut palam fiat omnibus, quid inserit inter Nilos & Nilum; antiqua inter vitam Græcorum Theologiam, & schismaticorum asinus nominatus. Quod promisit, præstitit in partem Caryophilus, dicitur priori equidem vita dignus: sic enim reliqua ipsius Nili contra Romanam ecclesiam dictata de statu dejecisset, & dissolvisset mendacia: Estat ejusdem Nili Tractatus, quo nititur explicare: Nullam aliam hæreticam fuisse causam, quam quod universali Concilio Papæ sui controversa legitimam cognitionem credere non vult; quin solus ipse tanquam Magister, æque arbiter controversia sedere vult: alios autem tanquam discipulos dicto audientes esse, & hoc ab Apostolorum & Patrum legibus & actionibus esse alienissimum. Ejusdem de Papa primatu, libri duo, ex Bibliotheca Vaticana, Bonaventura Vulcanio Interprete. His accessit de Igne Purgatorio liber singularis, eodem Interprete. Lugd. Batav. apud Franciscum Raphelengium 1593. in 8. Græco & Latino Hanoviz. typis Wecheliani apud Claudium Marnium 1608. in 8. Hunc eundem Tractatum conversum in Latinum sermonem per Illyricum 1) scribit Epitomator Gesneriabus. Ejusdem

(H) 2 clara

1) Est mihi in manibus Nili Thessalonicensis libellus de Primatu Romani Pontificis, Græce cum versione Matthæi Flacii Illyrici editus Francofurti apud Davidem Zepherium

olara & *brevis ad Latinos responsio* tanquam *Enchiridion* quoddam propositum his, qui adversum illum pugnare volunt. In illo de Primatu Papæ agit, ex vetustissimis Conciliis m) aliisque vetustis monumentis illum refutans, ut ostendat eum nec divini juris esse, sed tantum à Patribus & Imperatoribus concessum, nec tamen talem, & tantam rem suæ præminentia esse, quantam Papa nunc nullo sibi jure usurpat. Verum est, hunc infamem & sexcentorum flagitiorum maculis notissimum schismaticum, sive potius hæreticum, similia, imo pejora scripta posteris tradidisse; sed quibusnam documentis probabilibus, aut necessariis, vel ut expressius dicam, amentatis hastis? Levia sunt, & nihili, & non re, sed ad gratiam nequissimorum hominum argumenta contorta, quod ex conclusione operis manifesto colligitur. Κεφάλαιον τῶν λεγομένων, ἕως μὲν ὁ πάππας τῶν τῶν τῶν, καὶ μὴ τῆς ἀληθείας ἔσκη, καὶ τῆς πρώτης, καὶ κυρίας δεξιῆς ἐκ ἀφίσταται, καὶ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ δεξιερὺς ἀποϞ, καὶ Πάτριον, καὶ πάντων Ἀποστόλων διάδοχϞ, καὶ δεῖ πάντας αὐτῶν κείθεν, καὶ ἕδην, ὁ τὴν τιμὴν ἐκείνου χωρεῖ. Εἰ δὲ τῆς ἀληθείας ἀποχωρήσας, ἢ βούλεται πάλιν πρὸς ἐκείνους ἐπαίεσθαι, τῆ τῶν κατὰ δίκην πίεσται. *Summa dictorum hæc est: Quamvis quidem Papa ordinem servat, & cum veritate stat, à primo, & proprio principatu non remouetur, & caput erit ecclesie & summus Pontifex, & Pater, vel liquorumque Apostolorum successor, omnesque ei obedire oportet: nihilque illi quod ipsius honori detrahatur. Si vero à qua semel veritate recesserit, ab eadem redire noluerit, damnatorum panis erit obnoxius. Fulget Orichalcum, sed pallens aurum melius est. Nondam vel à Nilo, vel ab ullo alio rationibus conquiritis probatum est, nec probabitur in posterum aliquamquam, Papam ordinem non servasse, & veritatem missam fecisse. Quanam ergo ratione à primo, & proprio principatu remotus est? ideoque nec caput Ecclesie, nec summus Pontifex, nec successor:*

Re-
 lium 1555, 8. Testatur Flacius hunc se libellum à probo & fide digno homine accepisse ex satis vetusto codice descriptum Venetijs. Fallitur itaque Richardus Simon, qui lib. IV. Bibliothecæ Criticæ p. 24. Vulcanium primum hujus libri editorem fuisse affirmat. Editionem verò Basileensem Græcolatinam A. 1544. 4. Guil. Caveo V. Cl. memoratam haud vidi, & extare non credo. Certe quod Calimirus Oudinus p. 627 supplementi de scriptoribus Ecclesiasticis scribit primum illo anno 1544. typis Oporinjanis prodiisse Nilum cum Flacio contra Brunum, neutiquam ita se habet, cum invectivæ Conradi Bruni in Centurias Magdeburgenses edi. primum conceptas A. 1550. ad quam Flacius respondet, Incem demum viderit A. 1565. Flacii refutatio invectivæ A. 1566.

m) Nisi argumentis pugnantem Macarium Ancyranum producit Allatius de consensu utriusque Ecclesie lib. 1. c. 27. §. 2.

Petri, nec Apostolorum est? constituent in oculis hominum, quod illud tandem sit, quod ipsius honori detraxit. Nec à Nilo diffidet reliqua Schismaticorum cohors. Et de his alias fusius: modo satis sit attrectasse.

De hoc Nilo Thessalonicensi Bonaventura Vulcanius Ep. ad Lectorem præfixa dicto Opusculo; *De Auctore hujus scripti variant Doctorum sententia. Varietas hinc nata, quod Nilo multi fuerunt cognomines.* Subdit Neander: *** Nilus quando vixerit, non satis constat. Vixisse sane post Caroli Magni primi Germanorum Imperatoris tempora; septimamque Synodi aliquoties mentionem facit.* Esto: vixerit post Caroli M. tempora, cum septimæ Synodi nomen attingat. Non satis constat interim, quo tempore vixerit? Salmasius de Opusculis Nili Thessalonicensis ad Lectorem scribit, sibi constare, hunc Nilum esse recentissimum, Thomæ enim Aquinatis in aliis scriptis suis, quæ nondum edita sunt, meminit, & Thomas ille recentissimus est. Poterat tamen certiora tempora præfinire; dum à Thoma Aquinate ad hunc Nilum non breve temporis spatium intercedat. Hunc ergo Nilum nos sub Johanne Cantacuzeno vixisse figimus, una cum Nicolao Cabasila, ad quem uti *πρὸς τὸν αὐτοῦ ἀνεψιόν* n) ejusdem *Nili* extat *epistola Theologica* cujus Principium: *περὶ ὁνόμας τῶν συγγαμμάτων σου* in Codice Vaticano 632. Demetrio Chrysolozæ, Demetrio, & Prochoro Cydoniis fratribus, pro quo Prochoro extat Demetrii Oratio ad Philotheum Patriarcham. Princip. *Νῦν μάλιστα ἔργον ἀνδρὸς ἀπιδείξω, μὴ ῥηχρὲ πολλόν.* Et quod magis rem probat, legitur etiam modo in Bibliothecæ Vaticanæ Codd. 673. 674. & 1222. Johannis Cantacuzeni responsio ad dicta Prochori: *Περὶ εὐσίας καὶ ἐνεργείας θεοῦ, De essentia & operatione divina.* Princip. *ὡς μὲν ὄντι τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ ἰσχυρὰ κατὰ τὴν ἐν προσημίαις ἀπαγγελίαν.* Item ejusdem *Ἀντιρητικὰ πρὸς τὴν προσημίαν* μετὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων ὑπὲρ Βράχχορον & Κοδώνη. *Antirehetica ad dicta Patriarchæ allata à Prochoro Cydoniæ.* Principium: *ὡς μὲν ἐκ ἰδίων τῶν ἁγίων ἱστολογησασιαδῶν μετὰ πρὸς τὰ λεγόμενα.* Probant etiam eandem ætatem alia Corro-

* Eadem Flacii verba sunt, præfat. ad Nili libellum.

n) In Bibl. Cæsarea teste Nesselio p. 353. extat etiam Nili hujus Epistola ad sororis suæ filium Nicolaum Cabasilam, de Oratione ejus encomiastica in S. Martyrem Demetrium: *Ἐπιστολὴ τῆς πρὸς μῆτρός θείου Κυρίου Νικολάου τῆς Καθολικῆς καὶ ἀσκήσειως τῆς μητροπολίτου θεσσαλονίκης, Κυρίου Νείλου.* Principium hujus Epistolæ non est à verbis: *ἡ δὲ αἰτία δηλῆ δι' ἣν καὶ ἡμεῖς τέτακται*, ut legat in appendice ad V. C. Guil. Gavei Hist. literariam, sed verba illa librarii sunt, quibus rationem manifestam esse ait quare in Codice illo Cæsareo Orationibus Cabasila, Nili Epistola subjungatur.

mentationes eodem tempore concinnatz, uti Demetrii Chrysolari
 κατά Λατίων λόγος συνειρηται, αφ' ου επισημασθαί μελλομεν Αρχιεπισκοπικῶν
 θεολογικῶν. Principium: Αρχαία δόξα τῆς ἐκκλησίας ὡς ἐκ ταύτης ἐκ
 Πνεύμα. Item ejusdem διάλογος ἀναρρητικός ἔργου, ὃν ἔγραψαν Δοκίμοι
 τῶν ἐκ Κιλικίας κατὰ τὴν Θεσσαλονίκης Κυρίου Νείλου ἔ Καβασιῶτα. Prin-
 cipium: λέγουσιν μὲν οἱ τῶν ὁμοφύλων κατ' ἡμῶν πάλαι, & ταύτην, &c.
 plura huc aggoram, Demetrii Cydonii πρὸς τῶν ἔ Καβασιῶτα ἀπόστολον
 κατὰ τῶν πρὸ τῆς ἀποστόσεως ἔργων πνεύματι, κεφαλαιῶν ἔ μακαρίων βα-
 ρυμά. Principium: ἡμεῖς κατὰ Λατίων προθυμίας ἔ ἀλλοτρίου πνεύματος ἔ
 μακαρί. Et sic patientia tua abutar, videlis per te ipsum Cantacuzenum in
 Historiā, & potissimum lib. 4. cap. 16. Ibi narrat Imperator Canta-
 cuzenus semolestis exsolvi cupientem, ac genus vivendi placidum,
 minimeque negotiosum suspirantem, cum statuisset translato Imperio
 Monachorum instituta sectari, ad hanc secessionem socios addidisse
 Nicolaum Cabassilam, & Demetrium Cydonem, qui acerno sapientio
 fastidium attigerant, ἔ πονηρῶν φιλοσοφῶντες vitam calidam, conjugalium
 quoque परिवησιοναμ ἐκπεριεσσι ἀπλεξί fuerant. Quocirca principium γενεῆς
 ἀπιδίδοι, ἔ familiaritatis locum apud Imperatorem obtinebant. Notat pro-
 terea Salmasius ibidem non mediocriter errare virum eruditissimum,
 ο) qui Nilum Thessalonicensem eundem facit cum Nicolao quodam
 Methones Episcopo, & binominem hunc Nilum fuisse dicit, quod esset
 esset Codicibus, qui tractatus alios quosdam ejusdem, aut non totali-
 tum ab similibus argumenti continebant, quibus interdum nomen
 Νείλου additum καβασιῶτα refert. Nec alio argumento Nilum, &
 Nicolaum eundem putat. Ponit argumentum in fabula Salmasii, &
 non dissimili exemplo explodit. Se quoque in Codice Palatina Bi-
 bliothecae Nicolai Methonensis disputationes aliquot adversus Lati-
 nos, item Dissertationem Basilii Thessalonicensis Metropolitanī in-
 venisse, & hoc eodem usum argumento, ex Nilo, Nicolao, & Basilio,
 ex his tribus Geryonem unum & triplicem creare potuisse. Nam quod
 idem adstruere ex styli affinitate conatur, id quale sit se non ignora-
 re, qui plura scripta ejusmodi recentium Græcorum Patrum tum ma-

ο) Bonav. Vulcanius in: pref. ad Nilii librum de primatu Papæ editum à se è MS.
 Bibl. Vaticanæ & latine redditum Lugd. Bat. 1591, 8. apud Raphaelengii-
 um. Subjunctis porro Vulcanius Græce & Latine initium disceptationis
 Græci & quorundam κατὰ δὲ γράφων (Cantacuzenianum) atque Excerpta quædam ejusd. ar-
 gumenti ex aliis Nilii scriptis; de libello autem de igne purgatorio, ejusdem ut credibile est
 Nilii, nisi Marco Ephesio illum tribuere malia. Latine denique subjunctis Excerpta è
 Synodo Florentina.

ARCHIEP. THESSALONICENSIS.

αυ-ερασται, tum excusa legit, ut argumento, ita stylo familia; nec enim unquam ex eo Auctores, qui diversi erant, confundendos esse fecisse, sed id tandem coniecisse, eadem illos aetate vixisse, qui stylo iidem pene viderentur.

Eruditissimus hic Vir, cuius nomen obtulit, & coniecturas de Nilo & Nicolao redarguit Salmasius, est Bonaventura Vulcanius, cuius dicta accuratiori examine supponenda sunt, & hic non gravebit apponere nonnulla ex eiusdem Praefatione ad lectorem, praefixa Tractatui Nili Episcopi Thessalonicensis de Papa Romani primatu. *Codex manus MS. in fronte libri expresso pro se fert nomen Νίλου Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης sed cum in eodem Codice sint alii non absimiles ad hoc argumentum Thesaurus, in id reperio interdum nomen Νικολάου της Μεθώνης επισκόπου, quod nomen etiam addidit nomen Ἐκαστωιδῆ. Quae sit ac mihi prope persuasione divomine hunc nostrum Nilum fuisse, h. e. Nilum, & Nicolaum hunc, utque utque eandem Auctorem fuisse. Neque hoc me à sententia dimoverit, quod hic Methonensis Episcopus, alter vero Thessalonicensis Archiepiscopus fuerit. Nihil enim enim hoc Ἐστω, Ἐστωδῆ, ut Episcopi ab uno ad alium digniores, esse aliquis ad Archiepiscopatum promovetur. Accedit haec, quod quae hodie extant Nicolai Methonensis Lucubrations, vel typis excusa, vel manu exarata plane cum stylo Ἐστω orationis hujus Nili conveniunt. Excusus autem extat Nicolai Methonensis Tractatus inter Liturgicos Auctores, & manuscriptorum vero ejusdem operibus, quae in nonnullis Italia & Hispania Bibliothecis extant, vidi illiusmodi omnes VII. de vita in Christo, quae nonnulli, quod quidem pro me maxime facta, illo adscribunt, neque mea quidem sententia falluntur. Extat etiam apud meo procliarum ejusdem Nicolai Methonensis opus, quae Theologiam Platonicam Procli, quae constat Praepositionibus CCXI. in quorum primis quae, ille dubium, accuratior ac Philosophus, anacrior Christi habitus, principia religionis Christianae Philosophicis orationibus, & demonstrationibus evincere conatur, & doctissimum confutat. Tractus libri sic habet: Νικολάου Ἐπισκόπου Μεθώνης ἀντιπρότερος της Θεολογικῆς ἀναγωγῆς, Προύλου Ἐστωῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας, &c. Nicolai Episcopi Methonensis confutatio Theologicæ informationis Procli Lycii Platonicæ Philosophi, &c., inquam, & hinc à Nicolao Methonensibus confecti, Nilus hujus nostri stylo tersam sane atque elegantem proxime referunt. Horum in Capitulo Lector monitum volui, liberum tibi de tota re judicium relinquens.*

Eruditissimus hic vir, quisquis ille fuit, cum Nicolaum Cabasilam, & Nilum unum facit, & postremum oblietata memoria Cabasilæ, mirum non est, si Methonensem in locum illius detulerit.

Inter Nicolaum Cabasilam, & Methonensem magnum est temporis intervallum. Methonensis siquidem multo Cabasila antiquior. Si Methonensis ut Epitomator Gesmerianus tradit, florebat anno 1230. sub Lascaribus, qui scripsit pleraque contra Pontificios, quæ in Bibliothecis manuscripta leguntur, sicuti etiam ejusdem Oratio ad eos, qui hæsitant, ajuntque consecratum panem & vinum non esse Corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, & legitur hodie in Bibliotheca sanctorum Patrum Margarini Bignei: Cabasila vero florebat anno 1314. Inter Methonensem itaque atque Cabasilam intermedii sunt anni, si quæ statuit Epitomator vera sunt, 84. & ut liquidius res diluceat, Johannes Veccus florebat sub Michaële Palzologo primo anno 1371. Sed Veccus multo antiquior Cabasila, scribit, & plane dissolvit argumenta Methonensis contra Processionem Spiritus etiam ex filio, post tot annos. Ergo Methonensis Nicolaus, & Nicolaus Cabasila, non possunt esse unus, & idem auctor. Adde, Nicolaus Cabasila, licet sententiam Nili de Processione Spiritus Sancti adversus Latinos secutus sit, ac foverit, nihil tamen de eo argumento adversus Ecclesiam Romanam ad hunc diem ab eo scriptum & concinnatum inveniri in Bibliothecis, quod ipse sciam.

Edita sunt p) Nili Archiepiscopi Theffalonicensis græce & latine Oratio demonstrans, non aliam dissidii Ecclesiarum Latinarum, & Græcarum esse causam, quam quod Papa ejus, quod controversum est, cognitionem, ac judicium ad Oecumenicam Synodum deferre detrahit: Sed ipse solus controversia Magister, ac iudex sedere velit, reliquos vero discipulorum instar dicto audientes habere, quod quidem ab Apostolorum, & Patrum legibus actionibusque est alienum. Item ejusdem de Primatu Papæ, quibus accesserunt alia nonnulla de controversis à Græcis, opera & studio Claudii Salmasii, q) & Bonaventuræ Vulcanii, cum nonnullis Noris, Hanovix typis Wecheliani apud Claudium Marnium, & Hæredes Johannis Aubtii 1608. in 8. Hoc etiam opusculum Matthias r)

Illy-

p) Prodiere etiam Græce Londini, si ne temporis nota in 4. cum Meletii Alex. atque Georgii Corefii Chii & Gabriëlis Philadelphienfis scriptis adversus Latinos.

q) Salmasius tum vix quatuordecim annos natus erat cum Nilum ederet usus Codice Palatino & altero Ludovici Servini. Sed nec senex postea hujus operæ pudit, nam libro suo de primatu Papæ Lugd. Bat. 1645. 4. excuso Nilum iterum subjun-

xit, quæque Nilo comitem dederat Barlaamum Monachum περι τῆς τῆ παπῆ

r) Elacius.

Illyricus verſum ex Græco in Latinum ſermonem vertit, ut ſcribit Epitomator Geſnerianus. Hoc ſchismatici s) opus negari non poteſt à veneno, eoque perquam peſtifero ſuffuſa lingua dictatum fuiſſe, ideoque acceptiſſimum Hæreticis acceſſiſſe. Sed quas ille blaſphemias in Romanam eccleſiam evomit, & argumenta, quibus in illis diſſeminandis effundit tenebras, à multis exploſa ſunt in ipſa Florentina ſynodo, & poſt Synodum ab aliis perdocte, atque erudite; & nunc demum t) inſirmata, atque perfracta funditus ſunt à Johanne Matthæo Caryophilo Epifcopo Iconienſi in Confutatione Nili Theſſalonicenſis, edita Pariſiis græce & latine, 1626. in 8.

Quæ ipſe vidi, ſunt; βιβλίον κατὰ Λατίνων, ἐν ᾧ περιέχεται ἀπάντησις πρὸς Λατίνους ὡς περ ἐν χειρῶν τῶν πρὸς κείμηνους τῶν βουλευμένων ἀγωνίζεσθαι πρὸς ἐκείνους. *Adverſus Latinos certatio inſtar Enchiridii, illis deſerviens, qui cum eiſdem concertare cupiunt.* Principium: τῶν ἐν τῇ θεολογίᾳ δογμαμάτων, τὰ μὲν δὲ ρητῶς κείμενα. Quæ modestius locutus eſt ipſis Hæreticis: neque enim ipſe vidi quod Epitomator u) inſufflat: *Adverſus Papæ tyrannidem & Latinos. Omnia hæc græce manuſcripta extant, & Latine edita ſunt verſa ab Illyrico.*

Περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγοι Λατίνων, ἐξ ὧν οἰονταὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. *De Spiritu Sancto argumenta Latinorum, quibus ſe demonſtrare putant, Spiritum ſanctum ex Filio quoque procedere.* Princip. πρῶτον μὲν δεχθαίμεν τίς ἐστὶ δόξα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Πρὸς τὸ συμπέρασμα, ἡ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Λόγος ὁ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἢ καὶ τῶν ἁγίων. *Ad Concluſionem, ſive de Spiritu Sancto x) Oratio prima. Pr. καὶ τῶν ἁγίων Λατίνων ἐκκλησία συνηγοροῦσι τῇ δόξῃ τῇ ἐαυτῆς.*

(I)

Λό-

s) Nili.

t) Inſiſtit Caryophilus veſtigiiſ Bellarmini, qui contra Nilum diſputat lib. 2. de Romano Pontifice c. 22. & 27. Prodiſerunt libri duo Nili de primatu Papæ etiam in Melchioris Goldaſti primo volumine Monarchiæ S. Romani Imperii, Hanov. 1612. fol. Caryophili autem liber reſcuſus in Bibliotheca maxima Pontificia Jo. Thomæ de Rocaberti Archi-Epiſcopi Valentini Tomo XIV. Rom. 1698. fol.

u) Epitomator Geſneri Bibl. Simlerus, qui quod omnia illa Nili verſa latine & edita ab Illyrico eſſe ſcribit, miror: neminem enim reperi qui illa viderit, præter librum de quo ſupra dixi de primatu.

x) Λόγος rectius fortaliſ redditur *liber ſive diſſertatio*. Videat porro Allatius qui p. 618 de conſenſu Eccleſiæ Or. & Occid. Nilo libros XLIX. de proceſſione ſpiritus S. contra latinos tribuit. Sane XLIX, argumenta Latinorum propoſuit & diſſolvere conatus eſt Nilus hoc in opere, quod MS extat in Bibl. Cæſarea, aliſque ut Baſileenſi, Veneta SS. Joannis & Pauli, aliſque. Vide Neſſelium Catalogo Bibl. Vindob. p. 181.

Λόγος β'. Ρτ. ὅτι καὶ ἡ τῶν Λατίνων ἐξουσία.

Λόγος γ'. Ρτ. Ἐπιγινώσκω καὶ ἐκ τῶν δοξασιῶν τῶν.

Λόγος δ'. Ρτ. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀγίας, καὶ οἰκουμένης συνέδου.

Λόγος ε'. Ρτ. καὶ μὴ καὶ ἐκ τῆς ἀγίας, καὶ οἰκουμένης ἐκτὸς συνέδου.

Λύσεις τῶν προτάσεων τῶν Λατίνων, ἐξ ἧν συναγείν οἰοῦται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ ἐκπορεύεσθαι. *Solutiones propositionum Latinorum, quibus se concludere opinantur, Spiritum Sanctum ex Filio procedere.* Ρτ. πάντα μάλλον, ἢ τὰ τοιαῦτα γένεθ' ἂν εἴληθῃ.

Ὅτι ἐκ ἐστὶ Λατίνοις συλλογισμοῖς χρωμένους ἀποδείξαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ ἐκπορεύεσθαι. *Latinos non posse suis Syllogismis demonstrare Spiritum Sanctum ex Filio procedere.* Ρτ. λοιπὸν οἱ συλλογισμοὶ, οἷς τούτοις ἰσχυρὸς μέτεστιν.

Λύσεις τῶν συλλογισμῶν τῶν Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. *Solutiones argumentorum Latinorum de processione Spiritus Sancti.* Ρτ. πῦρ ἢ καὶ ἐξ ἀναντιρρήτων λόγων δῆλον ἐστίν.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος πρῶτον. *Eiusdem de processione Spiritus Sancti excerpta.*

De mole immensa hujus Niliaci voluminis Bessarion Cardinalis apud Syropulum in Concilio Florentini hist. lect. 6. c. 12. γ) ad Græcos: Ὁμοίως εἰ τὸ περὶ προσηύχθη λέγει ὁ Καθολικός Φύλλα πέντε, καὶ οἱ λόγοι ἕως εἴπομεν ἡμῖς εἰς αὐτὸ, εἰς βιβλίον ἓν, εἰς ἢ τὸ περὶ τῆς δόξης, ἐν ᾧ ἀναγράφεται ἕκαστον βιβλίον ὁλόκληρον, ἢ ἀνεπιγράφηται καὶ ἡμῖς εἰπεῖν, πολλὰ καὶ καλὰ; *Nec enim nos oportet Latinos exravescere, si quidem Cabasilas, cum de addicamento scriberet, 2) tantum unius libri folia implevit: qua nos hic de eodem argumento sudimus, surgunt ad volumen. Ergo ubi Cabasilas ipsum dogma illustrando integrum Codicem confecit, numquid nos in illud item dogma non poterimus multo praeclavira, a) quam qua hactenus vulgare?*

Quid vero in prægrandi hoc opere, vastaque scriptionis mole peregerit hic Nilus, & quomodo in mari & pelago malorum contra Latinos sua direxerit, in corde concenturiaverit, & scripto copias instruxerit, non inconsiderate nobis distinxit in Protheoria hujus operis

γ) In historia Concilii Florentini à Rob. Creyghtono edita p. 160. Nili Cabasilæ mentio fit bis verbis: ἔχομεν δὲ εἰς τὸ παραδειγμα τὸν ἅγιον τὸν Καθολικὸν ὅς μετὰ τὸ εἰλέγειν διὰ πολλῶν τὴν τῆς δόξης, ὑπερον χωρεῖ κατὰ προσηύχθη.

2) In græco est *quasi unius folia implevit.*

a) In græco est: *multa ac præclara.*

operis Nicolaus Cabasila dicti Nili ex Fratre Nepos, quam, ne in illis perquirendis oleum & operam perdas, hic apponemus. Προθεωρία ἐκπιθέουσα σαφῶς ἀγαν ὡς ἀπὸ τοῦ ἀδελφίδου ἔτην δέξινη, κίτην πραγματείαν συστημαίειν διὰ βραχίων ῥημάτων, ὡς οἰόντε τὸ πᾶν τῆς ὑποθέσεως ἐκπιθέμενη. Τοῦτο τὸ βιβλίον, συνέστη μὲν κατὰ τῆς τῶν Λατίνων καινοτομίας, τῆσθε ἢ ἰκεῖνην τὴν τάξιν, τῶν λόγων, ἐκπιθέτων ἀπάντων, δι' ὧν Λατίνοι συμπραΐνει, δοκοῦσι τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην. Πρῶτον μὲν πρὸς τὸ συμπραΐσμα τῶν Λατίνων ὁ λόγος, τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ ἀλλὰ πάντων ἀληθὲς εἶναι, δεικνύων ἐκ μόνου ἔπατρὸς ἐκπερεύειν τὸ ἅγιον πνεῦμα, δεικνύσι ἢ μαρτυρίας τῆς ἀγίας γραφῆς, καὶ τῶν ἀγίων πατέρων, οἱ πιστεύει ὡσπερ ἡμῖν, ἕτω καὶ Λατίνοι ἀνάγκη, διότι γὰρ τῶν πρώτων ὑποθέσεων τῆς πίστεως, τῶν κυριακῶν, καὶ δόξολογικῶν λόγων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων, καὶ θεολόγων σχεδὸν ἀπάντων τὴν ἀλήθειαν συμπραΐνει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὴν ὑπαρξίν ἔχειν. Τοῦτου ἢ δεχθέντες ἐν πέπτοι λόγοις, ὅτι τὰς προτάσεις χωρεῖ, πῦτο γὰρ δεχάων ἐθῶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐπιτάειν ὑπὲρ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς αἰρετικῆς πλεμεί δεικνύειν, πρῶτον τῆς ἀληθείας περὶ θεοῦ δόξαν, ἔπειτα τῆς τῶν ἀντικειμένων λύσει, ἐρωτήσεις, ὁ μάλιστα Φανεροῦ, τὰ πρακτικὰ τῶν οἰκουμενικῶν διεληθούσι συνόδων. Ἐπει ἢ αἱ προτάσεις Λατίνων, αἱ μὲν διότι τῆς ἱερᾶς γραφῆς, καὶ τῶν θεολόγων, αἱ ἢ διότι λογισμῶν ἀνθρωπίνων, καὶ περὶ τὰ ἔντα γνώσεως εἰσὶν εἰλημμένα, διττῶς καὶ ὁ πρὸς αὐτὰς ἔτῳ λόγος, καὶ ὁ μὲν δεικνύσι τῶν θεῶν ἐνοσίῳ, τῆς γραφῆς καταψευδομένους, καὶ τὰς πατέρας, δι' ὧν ἔγραψαν, μηδεμίαν βοήθειαν δίδιναι Λατίνοις, τὰς ἢ ἀτόπους συλλογισμὰς τὸ δεύτερον ἐλέγχει βιβλίον. Ὡς ἂν δὲ πανταχόθεν ἀναφαίη τὴν ἀλήθειαν μεθ' ἡμῶν εἶναι, καὶ μαρτυρία πειπτηθῶσιν διότι τῶν πρακτικῶν τῆς οἰκουμένης ὀρθῆς συνόδου, δι' ὧν φαίνεται κοινὴ γενέσθαι δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἀπάσης, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου ἔπατρὸς τὴν ὑπαρξίν ἔχειν. Ἐπὶ γὰρ βασιλείᾳ τῷ Μακεδόνι, καὶ Φωτίῳ πατριάρχου, καὶ πάπα Ἰωάννη, οἰκουμενικῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινίου πόλιν συγκροτηθείσης συνόδου, καὶ κοινῇ περὶ τῆς ἐκπερεύσεως ἔαγίου πνεύματος σκεψαμένης ἀνεφαίνῃ, τὴν προσθήκην τῶν Λατίνων ἀποπν εἶναι, καὶ ἀναθέματῳ, καὶ τῶν πούτων ἀξίαν. Ἐφ' ἧς τὰ πράγματα τῆς ἐκκλησίας κατέστη, καὶ Γραικοὶ Λατίνοι ἐπέσσαντο τὴν προσθήκην διότι τοῦ συμβόλου περιελούσιν. Ἐπει ἢ διαστάντες ἀυθὶς χεῖρον ἠνώθησαν, καὶ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἢ βδελυρία καταχέει Λατίνων, ἀλλὰ τε καλὰ τῶν παρ' ἡμῖν παρὰ τῶν τηλικαῦτα πρῆστων διεφθάρη, καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον ἢ φαίθη τῶν ὑπομημάτων τῆς οἰκουμένης ταύτης συνόδου, Φευγόντων τὸν ἐλεγχον τῶν, ἐκείθεν, καὶ τοὶ καὶ καιότες παρ' ἡμῖν εἰσὶν οἰκουμενικῆς ὀρθῆς συνόδου, καὶ Λατίνοι γενέσθαι σύνοδον οἰκουμένη

καὶ ἐγδὴν ὁμολογῶσιν. Οὕτω ἢ τῷ βιβλίῳ τῆς κατὰ τὴν σύνοδον πρῶτη ἰσχυρίας ἀφανισθέντος, ὀλίγα πινάκρια ἐξελαιφθίοντα, ἀλλὰ ἀλλαχόθεν συναγαγὼν τῷ κατὰ τῶν Λατίνων συντάγματι παρεθήκει ὁ μακάριος Νεῖλος, ὃ τοῦδε ποιησάμενος τὸ βιβλίον, ὡς ἐναργεῖς μαρτυρίας τῆς ἀληθείας. Φαίνεται γὰρ ἀπὸ τούτων συστήται τι οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἐφ' ᾧν ἔφην χρέων, καὶ τῷ προεθήκει Λατίνων ἔκ τῆς πίστεως περιαιρεθῆναι συμβέλλει, καὶ τὴν συμφωνίαν, καὶ τὴν εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν ἐπὶ τούτοις γενεᾶς. Sic Schismatici celebrant sua Pitheia, & si fuerint affinitate devincti, aut alio dignitatis titulo innixi, mirum est, quantum turgescant, & quasi alis subannexis ad altiora repentino impetu pervolent, & ad abdita quæque aliorum penetrent, & extra proprios limites subsultent: adeo ut insanire sæpe sæpius reperiantur. Quis crederet Nilum hunc Thessalonicensem, de Processione Spiritus à Patre solo scribentem in ea existimatione apud suos fuisse, ut vel hoc illius solummodo scripto, tot eruditum, & rebus divinis exercitatissimorum hominum cohortes tum in Italia florentes ducerent prosternendos & opprimendos? Et nihilominus neglectis aliis antiquioribus, ex quibus sua Cabasila confarcinat, antequam Constantinopoli discedant, in plena Synodo unus Cabasila Nilus propositus est, illis qui disputandi opus in se erant suscepturi, ut scripta illius evulgarentur, & examinarentur. Sic enim Sgyropulus lect. 3. c. 7. Ὅμως ἢ μὴ πολλὰς λόγους τοιοῦτους ἔδοξε καλὸν, ἵνα ἀναγνωσθῆται τὸ βιβλίον ἔς ἀγίαν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐξ ἐκείνου ἐκλεγῶνται, καὶ ἐκτίθενται, ἐν οἷς δεῖ. Ἀνεδέξαντο ἢ τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα ὁ ἱερομόναχος κύριος Μάρκος ὁ Εὐγενικός, καὶ ὁ δηλωθεὶς Σχολάριος, b) καὶ συνήρχοντο ἐνέπιον τῷ βασιλεῶς, μὴ καὶ ὀλίγων τινῶν ἐκ τῶν προειρημένων, καὶ ἐσκέπτοντο, καὶ ἐγύμναζον τὰ ζητήματα. Verum tamen post multos hac illac sacros sermones, visum est etiam rationi censentaneum, ut nostri libros evolutam, ac præcipue sancti Cabasile, à quibus tanquam fecundissimo promerulario per multa dogmata profusius profusura decerpantur. Quam molestiam in se susceperunt Marcus Eugenicus Hieromonachus, & qui modo perorarat Scholarius; qui imperatoris in

con-

b) Hic Georgius Scholarius in prooemio syntagmatis sui Græce in 4. Londinensibus typis editi, inter recentes Græcos qui adversus Latinos bene scripserunt, primum locum Nilo nostro tribuit: τῶν δὲ ὑπέρων ἀπάντων βέλτιον μὲν καὶ ἰκανώτερον καὶ τῷ μεγέθει τῆς ὕλης ταύτης συμμετροῦς μάλιστα μὲν ὅτε Θεοπέσι Νεῖλος, καὶ ὁ ἱερεὺς θεοφάνης, μετ' αὐτοὺς δὲ καὶ τῶν ἱερῶν Γεηγορίων οἱ ὁμάνυμαίτε καὶ ἀκρίβειαι ἐπαδοὶ συνεγράψαντο. Demetrius quoque Chrysoloras Nili opus in synopsis contraxit, & Demetrium Cydonium qui Nilum confutandum fumsferat dialogo singulari confutavit, de quo Allatius de consensu p. 862. atque infra in hoc ipso li bello p. 71.

καθημέριον coierant cum aliquibus praeceptorum, & scrutati diligenter Cabasila lucubrationes, & monumenta litteraria, quaestiones eruerunt publice examinationi reservandas. Ita vertit Creyghtonus. Ut nostri librum evoluant Cabasila, illi est; ut nostri libros evoluant, & praecipue sancti Cabasila, à quibus saepequam à fecundissimo promptuario. In nonnullis aliis raro, at in Creyghtono inscitia continuo confidentiam parit. Sed similia negligenda sunt. Ante hunc Nilum Cabasilam in Graecia adversus Latinos de Processione Spiritus sancti à solo Patre Tractatus edidere, Photius Patriarcha, Nicolaus Methonensis, Johannes Phurnus, Andronicus Camaterus, Theophylactus, & de eo nullus dubitat; quorum argumenta digessit, & lynceis oculis contemplatus, & efficacissimis rationibus discussa meritissimo jure foedavit, atque contrivit Johannes Vercucce) Quare si tuus iste Sgyropulus, & quos ipse ad Consilium vocatos fuisse tradit, in arte & facultate Theologica excellissent, & in summa rerum ignoratione versati non fuissent, ad hos provocassent, non ad Cabasilam. Sed nil mirum: Graculus quaerit Graculum. Quid vero Thessalonicenses in Synodico Manuscripto, quod novi illius editores uti profanum & impium rejecerunt? Νείλου ἑ ἀγιωτάτου Μητροπολίτου θεσσαλονίκης ἑ λέγοις ἄμα, καὶ ἔργοις, καὶ θείοις συγγράμμασι ἀγιοισαμίνῃ ἵνα ἔρ τῆς ἐκκλησίας χριστοῦ, καὶ τὴν ἑ Βαβυλωνίαν, καὶ ἀκινδύνῃ d) κενόφρον καὶ θεοσόφοις λόγοις, καὶ ἀποδείξεισι ἀναπλήρητοις καταπαιχθέντος τοῦ, καὶ ἀπὸ λῆξαιτῃ αἰώνια ἡ μνήμη. Nili sanctissimi Archiepiscopi Thessalonicensis, qui sermionibus simul, & actionibus & Commentariis divinis pro ecclesia Christi: & Βαβυλωνίαν, & Ακινδύνι vanos strepitus à Deo datis sermonibus, quibus resisti non poterat, demonstrationibus dilucidavit, & in vituperationem adduxit, & in crimine posuit, sempiterna memoria. Nec alio pacto Simeon Thessalonicensis Dialogo contra Hæreses: καὶ ἐπὶ ἐπιση Νείλου θεοτάτου ἀνδρός ἑ τῆς θεσσαλονικίαν τὴν προεδρίαν καὶ εὐλογίαν; μὴ πρὸς αὐτὴν ἡ φθόρα καὶ εὐλογία, καὶ ἡ τῶν λατῶν καινοτομίας λαμπρὰ, καὶ ἀληθῆ λῆξαι, καὶ ἰσχυρὰ συγγράμμα μιν, καὶ κατὰ τῆς δοξῆς ταυτοῦ τῆ Βαβυλωνίαν καὶ Ακινδύνῃ αἰρίσως. Nec non cum alio Nilo viro divinitissimo, & Urbis Thessalonicensis æque summo Antistite, cujus tamen sedem adipiscendi potestas non fuit. Licet contra Latinorum novum facinus splendida, & fidei plenissima, & valde robusta Commentaria concinnaverit, nec non contra infelicem hanc Βαβυλωνίαν, & Ακινδύνι hæresin, Ride sodes Thessalonicensium putidas ineptitudines in Synodico.

(I. 3

Quod

e) Editus ab Allatio T. 2. Græciæ Orthodoxæ.

d) Poss. vides in Catalogo Codicum MSS. Bibliothecæ S. Marie in Yallicella in Urbe, refert Nilum contra Βαβυλωνίαν & Ακινδύνιαν,

Quod in Nilo uti præstantissimum agnoscebant, & quod ille plenissime defendit, Processionem nempe ex solo Patre Spiritus Sancti, obtricent, ne injurii viderentur in Latinos, inque infamiam adducerentur, quod Latinorum opinionem palam populo criminarentur; de re minima & contemptissima, & de qua non erat apud Græcos una sententia, condemnatione nempe Barlaami & Acyndini, contra quam Nilus aliquidquam scripserit, adhuc dubitatur; licet in Palamitarum sententiam iverit, eum dilaudant. Quod etiam in aliis dictæ Civitatis Pontificibus de novo Synodico additis peragunt. Hi siquidem adversus Latinorum opinionem scripta, ac si nulla fuerint, silent; in aliis, quæ Latinos non offendunt, verbosissimi sunt. Sed de his alias plenius, memoratis etiam Pontificibus. Quantum tandem Nilus hic valuerit ad res Theologicas exponendas, lege Tractatum Georgii Trapezuntii ad Johannem Cuboclesium de Processione Spiritus Sancti etiam ex Filio, Græce & Latine à me editum To. I. Græciæ Orthodoxæ. Non suppetebit te similis lectionis.

Johannes e) Spondanus in Annalibus Anno 1622. (scribit) *Fuit postea Nicolaus Cabasila factus Episcopus Thessalonicensis, cujus extant plura scripta, sed fuligine schismatis Græcanici perfusa; adversus quem idem ipse Demetrius f) Græce Latineque doctus scripsisse dicitur pro sancto Thoma Aquinate, quem Cabasila primus impetierat, cujus & aliqua opera in Latinum sermonem vertit, sicuti & Augustini, & alia, quem & Volaterranus, & alii uti virum doctum, æque ac sanctum laudant. Sunt autem, qui prædictum Nicolaum confundunt cum Nilo isidem dicto Cabasila, Archiepiscopo Thessalonicensi, qui hac eadem ætate vixit. Qui sive fuerit idem, sive alius, sive ante, sive post Nicolaum eam sedem occupaverit, de quo video controversi, nec tamen, admodum refert. Scripsisse reperitur duos Tractatulos contra Primatum Romani Pontificis, quos Hæretici exosculantur. Vide Lector scriptoris Annalium Ecclesiasticorum in paucis verbis imperitiam. Non interdistinguit etiam quod oculorum sensu percipit. Videt titulum Libri, quem exosculantur hæretici, & nomen Auctoris præfixum, & promptissimum oculis non internoscit. Hoc est in sole caligare, & ipsa cæcitate cæciorem esse. Libelli contra Romani Pontificis Primatum Auctor Nilus est. Alia pleraque sub Nicolai Cabasilæ nomine prostant, passim, & ubique, Perperam ergo judicant, qui Nicolaum cum Nilo confundunt, & Spondanus cum illis. Et cum alius Nicolaus, alius Nilus sit; si histo-*

e) Hæntium Spondanum dicere voluit Allatius.

f) Demetrius Cydonius, adversus quem scripsit alter Demetrius, Chrysoloras.

ricus expertus esse vis, quam illi ætate viderint, & qui ante, sedens Thessalonicensem, & qui post, sedens Constantinopolitanam occupaverit, enodandum tibi erat. Sed tu satis ampliter controversiæ respondisti, *id parum admodum referre*. Acute admodum, sed ridicule. Quicumque deinceps futurus si incertus alicujus sententiæ fuerit ad evellendum scrupulum responsio hoc Spondanico, ampliter, & ex oraculo satisfaciet, *id parum admodum referre*. Nicolaum plura, sed fuligine schismatum Græcæ perfusa. Plura scripsisse, verum est, quæ Catholici in linguam Latinam versa, uti Catholicis contra Hæreticorum deliramenta opportuna, atque conducibilia ediderant. Et quid illi excidit incauto, quod nonnullis visum est, non satis ut omnibus tutum, iidem ipsi Catholici excusare conati sunt. Sed dixit nescio quis, *non de albarent Æthiopen*. Non semper feriet, quodcumque minabitur arcus. Et Spondanus ipse in his suis Annalibus quot mendacia, quot falsa, quot perperam, & ex ingenio insimulata, maligne atque calumniose conspergit, quæ volumen requirant, & nescio an etiam expurgata æstimationem commeterentur? Nihil itaque Nicolai est, quod Primatum Papæ invadat. Et Demetrius iste Cydonius non scripsit pro S. Thoma contra Nicolaum, qui nunquam in dictum Sanctum linguam exacuit, sed contra Nilum qui id egerat, ut ex titulis librorum, qui ad hunc diem supersunt, colligitur. *Ἀπομνηστικὸν ἐκδοθέν πρὸς τὸς Καθολικοὺς ἑλεγχτικόν, καὶ τὸν ἐπὶ τῆς ἐκπαίδευσης ἑ ἀγίου πνεύματος κεφαλαίων ἑ μακαρίων θωμάτων*. Cui postea pro Nilo Cabasila respondit Demetrius Chrysolora. *Δημητρίου τῷ χρυσοῦρος καὶ Λατίνων λόγων συνοπτικὸς, ἀφ' ὧν ἐπίσηος Νίλου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ τῷ αὐτοῦ διάλογῳ ἀναιρετικὰς τῶ λόγου, ὃν ἔγραψε Δημήτριος ἑ Κοδόνης καὶ τῷ Θεσσαλονίκης κυρίου Νίλου τῷ Καθολικῷ*. Alius itaque est Nilus Cabasila, qui scripsit contra Sanctum Thomam, alius Nicolaus. Et Nilum ante Nicolaum absque ulla dubitatione susceptum in lucem, Nicolaum postea certum est, cum Nilus Nicolaum Epistola Theologica ad eundem Nicolaum ἀνεψιὸν h) vocet, & Nicolaus semetipsum Nili ἀνεψιόν, nominet.

Reliquum est, antequam ad alios Nilos transcendam, ut notam offusam scriptoribus de scriptis horum Nili, & Nicolai Cabasilæ caliginem, etiam si extra argumentum paululum vagare videar. Quod

g) Vide Allatum de Consensu lib. 2. c. 18. §. 12. ubi quoque dicitur de Cabasilæ h) Confer. Georgium Phranziam lib. 2. lib. 1. cap. 7. & Allatum de consensu utriusque Ecclesiæ p. 858.

enim Nicolaus est, multi Nilo; quod Nili, Nicolao attribuant. Quare designabo opera ipsius Nicolai legitima ab insitiis.

Nicolaus Cabasila schismaticus Græcus Romanæque Ecclesiæ hostis, primum Sacellii curator, tum Archiepiscopus Theſſalonicenſis, vixit ſeculo Chriſti 14. i) circa annum 1350. Ejus meminit Johannes Cantacuzenus Imperator lib. 3. cap. 73. & 99. De eo plura Heruetus, Gretſerus, Pontanus, Poſſevinus, & inter antiquiores Simon Theſſalonicenſis Dialogo contra Hæreſes: *Ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ καταγεγραμμένος ἐστὶν ἐν τῷ μακαρίου ἐκείνου κατὰ κράτος τῷ πλὴν κλητῆ ἱεροῦ ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγιότητι βίᾳ συνηγαμένῳ Νικολάῳ καὶ τῷ κλητῶν, καὶ Θεοφάνει δὲ τῷ Νικαίας ἀποστολῆς, καὶ ὁμολογητῶν ἑστέ, καὶ Ἰσιδώρου Θεσσαλονικέως, ὅθεν ἀπλάττωσιν τὰ σοφῶν τῶν ὁσίων Πηλουσιώτου ἐκείνου, καὶ ἐμῶν νόμιμα τὰ τῆς ἱερῆς αἰρέσεως ἀκελεύτως παρεστῶν. Quorum Patrum divinissima scripta. Adde his & Beati illius Cabasila, qui ob pietatem, & vice præcipue a victoria præclara nomen obtinuit, Nicolai; & Theophani quædam Nicæni sapientis, novique Homologeta, & Isidori Theſſalonicenſis in divinis verbis exponendū clarissimi, & k) Pelasota cognominis qui de dicta heresi sagaciter, & ad vivum perſpicant, atque expendunt, & alii. Sunt ejusdem Opuscula:*

Ἑρμηνεία κεφαλαίων εἰς τὴν ἁγίαν λειτουργίαν. Compendiosa Interpretatio in divinis Officiis, sive Liturgiis, Gentiano Herveto Interprete Latine tantum excusa est Venetiis anno 1545. l) apud Alexandrum Bruviolum. Græcus vero textus ex Bibliothecæ Regiæ Codicibus primum prodiit in Auctario Bibliothecæ Veterum Patrum anno 1624. m) cura Frontonis Ducæi: unde postea transit in Tom. 12. Bibliothecæ Morellianæ. Heruetus in ea, quam in hunc librum præscripsit, Præfatione, excusare nititur Cabasilam, sed deatbat Aethiopem. Constat enim, & adnotat, n) manifestissime illum fuisse Schismaticum, & odio in Romanam Ecclesiam incensum.
librum

i) Aliquanto antiquiorem minus recte facit & ad A. 1290. refert magnus Usserius p. 155. de Scripturis sacrisque vernaculis.

k) In Græco est: *Pelasota ἢ ὁσὶν ἀδυνατοῦν verum perissa nihil inferioris.*

l) Imo 1548. 8. Et deinde Antwerp. 1560. Extat etiam latina Herveti interpretatio in Bibliotheca Patrum Paris. A. 1654. T. 12. p. 444. & in Lugdunensi T. 26. p. 173.

m) T. 2. p. 200. Hoc opus videtur etiam respicere Allatius quando p. 123. contra Hottingerum inter Græcos qui de azymis contra Latinos scribere, Nicolaum Cabasilam laudat. Ex Cabasilæ expositione Missæ passim loca producit in eodem libro p. 76: 89. seq. 109. seq. 124. 125. 133. 204. 205.

n) Ducæus, puta,

librum haereticum de processione Spiritus Sancti contra S. Thomam Aquinatem composuisse, & multa fundi subaque judicia prodidisse, Et Possevinus in Apparatu; De Processione Spiritus Sancti cœcutiit. Quae quidem cœcitas illum adiecit, ut temere, atque imperite ausus fuerit de eodem argumento scribere adversus D. Thomam Aquinatem, Virum, cujus corrigiam calceamenti in rebus Theologicis, ne possit quidem, ut ita dicam, solvere. Quamobrem liber omnino amandandus est. Idem dicimus de libello, qui in Bibliotheca Vaticana prenotatus est, Ἐλεγχτικὰ κατὰ Λατίνων. In libro autem de divino altaris sacrificio, id commodofuit, quod contra Haereticos nostri temporis divini sacrificii testimonium ab ipsis latina Ecclesia hostibus, inde apparuit. Attamen pleraque in eo libro dicta sunt, quae hominem solida Theologia imperitum satis arguunt. Quem cum Gentianus, qui eum vertit, voluisset cum catholicis Theologis conciliare, pietatem quidem suam ostendit, verum enim vero etiam suos errores quadamtenus indicavit, sed non omnino profligavit. De Quibus vide Gentiani Herveti Praefationem ad suam versionem, & adeo cave vigesimum nonum, & trigessimum caput ejusdem libri Cabasila, ex quibus imprudens forte quispiam posset facile colligere, aliud sentire Græcos de verbis consecrationis, quam Latina Ecclesia sentiat. Laudo quæ de verbis consecrationis in Nicolao Cabasila adnotavit Possevinus. Eadem verbis Nicolai adductis funditus evertit & profligavit Petrus Arcudius in Concordia Sacramentorum lib. 3. cap. 28. Sed eundem Nicolaum de Processione Spiritus Sancti contra S. Thomam & Ecclesiam Romanam commentatum fuisse o) usque adeo non comperi, licet id percuriosius investigarim. Restituatur igitur ab infamia in integrum. Et licet Nili scriptorum adversus Ecclesiam Romanam argumentum brevissime operi præfixerit, p) non tamen ipsum in eos injurium fuisse fatebimur. Quare demonstrandum est, eum contra S. Thomam & Ecclesiam Romanam scripsisse, ne ut affinis sceleri condemnetur.

Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς βιβλία σ'. De vita in Christo libros sex. In quibus præcipue agitur de Baptismo, Sacramentione, & Eucharistia. Latine tantum prodierunt anno 1604. Ingolstadii in 4. cum Philippi Solitarii Dioptra, seu regula rei Christiana ad Callinicum Monachum, Johannis Carpathii documentis spiritualibus, & aliis opusculis Jacobo Pontano Interprete; qui etiam adjecit ejusdem Cabasilæ Orationem contra Faneratores. Quæ omnia postea translata sunt in Bibliothecam veterum Patrum Coloniensem, q) & Morellianam Appendicem. Arcudius lib. 2. Concordiæ cap. 21.

(K)

explo-

o) Fatetur tamen hoc Allatius lib. 2. de consensu p. 358. seq.

p) Hos exhibuit auctor supra p. 67. seq.

q) Etiam in Lugdunensem T. 26. p. 136. Cæterum Orat. in faneratores Græcæ etiam lucem

explodit ipsius Nicolai Cabasilæ sententiam de iteranda confirmatione: quem videre poteris, si libet. Scribit Possevinus in Apparatu: *Vide notes Jacobi Greseri nostri Theologi, qui eundem Cabasilam in reliquis scriptis exponit, ab erroribus parum in his sex de vita in Christo conatus ostendere.*

Τοῦ αὐτοῦ σημασία εἰς τὴν ὄρασιν τῆ Προφῆτου Ἰεζακιὰ, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς τῶν τεσσάρων ζώων ὁμοίωμα θρόνου, καὶ ὅτι τὰ ὁμοιώματ' αὐτῆ τῶν ὁμοιωμάτων εἰς τὸν ἀνθρώπου. Ejusdem r) *expositio in visionem Jezeckielis Propheta,*

in
cem vidit, quamvis haud integra, Augustæ Vindel. 1595. 4. edente Davide Hasche-
lio, ex Codice MS. Maximi Margunii. Integram cum oratione S. Epiphani in
sepulturam CHRISTI Græce & Lat. vulgavit Simon Simonides, Regni Poloniæ Can-
cellarius, Samolcii 1604. 4. Etiam libri (non sex tantum quos Pontanus vertit, sed
septem) de Vita CHRISTI Græce MSS. extant in Vatis Bibliothecis, ut Cæsarea,
Regis Galliæ &c. Septimi initium a Lambecio affertur hoc: *ἰπῶν γίνεται ὁ με-
μνημέν' τὴν ἀπὸ τῶν μυηρίων χάριν φυλάξας τῇ παρ' ἑαυτὸ σπουδῇ. Ἐπει
δὲ εἴρηται τίς γενόμεν' ὁ μνηθεὶς καὶ τίνας τὴν ὁδὸν ἐλθῶν.* Loca Græce ex hoc
opere producant Petrus Arcudius in Concordia sacramentorum, Allarius contra
Greyghtonum p. 422. seq. 531. &c. contra Hottingerum p. 94. seq. 97. 108. De hoc
opere intelligenda quæ leges in Casaubonianis ab amico nostro V. C. Jo. Christo-
phoro Wolfio cum nuper in Anglia versaretur descriptis & in hac urbe editis p. 39.
*Exstat in Regia Bibl. liber MS. continens λόγους XIII Nic. Cabasila Ἐπισκοπῆς Maximi
Plavada εἰς τὴν Θεόσημον ταφὴν Χριστοῦ τῆ κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ. Cabasila πρῶτ' ἔπειτα λέ-
γει ἅπαντα ἰσθαρ λέγων κατηχητικῶν, quibus insitanti præparatiōe ad sacrorum
Mysteriorum tripartitū βαπτίσματ' ἡμῶν ἐν Χριστοῦ participatiōem. Κατὰ τὴν
Catechesin Mystagogicὴν Cyrilli Hierosολυμιῶν, Ἐπιτομὴν τῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς
ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀπὸ τῆς ἑξῆς ἀποστολῆς. Confer Casauboni Exerc. XVI. ad Baron. n. 30. ubi
lemmata septem librorum, περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς Græce producit ἐ Codicē Re-
gio, & magna cum voluptate à se lectos testatur.*

- r) *Hæc & quæ deinceps referuntur Nicolai Chamaæti monumenta pleraque MSta etiam
exstant in Bibl. Cæsarea Vindobonensi. Exstant etiam hæc Allatio præterita:*
1. *Εἰς τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα ἡμῶν μέγαν ἱεράρχην μυροβλύτην καὶ θαυματουργὸν Νικόλαον. Incipit: ἐπεὶ δὲ πάντα ἀπήτησεν ἡμῖν παρὰ σε, ὦ ποιμένων ἀεὶ δεσπότης.*
 2. *Εἰς τὴν πάνσεπτον καὶ υπερένδοξον κοίμησιν τῆς υπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν καὶ παναχραίνης θεοτόκου. Incipit: τῶν ἁγίων ὡς εἶδεν αὐτὸν γενέσθαι τὸ μέγιστον δεσπότην.*
 3. *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ὁσιομάρτυρα Ἀνδρέαν τὸν νεόν ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν τῆ μαρτυρίας δρόμον διηγηκῶτα. Incipit: ἐγὼ δὲ σε πῶς αὐτὸν εἶπαις ἔρειν ὦ Χριστὲ μαρτυρῶν Ἀνδρέα δεσπότην.*
 4. *Προσφώνημα εἰς ἐνδόξον τὸν Χριστὸν μεγαλομάρτυρα Δημητρίον τὸν μυροβλύτην. Incipit: Οὐδὲν ὁμῶν τῶν ἀτόπων, ὦ μαρτυρῶν ἀκρότης, εἰ πάλιν καὶ μεγάλων ἐπαπεισάντων τὰ σὰ, καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν κατὰ σε θορύβου δεσπότην.*
 5. *Ἐγκώμιον εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ λόγον. Incipit: ὑμῶν σε, εὐλογεῖμεν σε, δοξαλογοῦμεν σε. Ἐνχαριστοῦμεν σοι Κύριε, ὁ πάλιν τῶν οἰκτιρῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Θεὸς ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν δεσπότην.*
 6. *De Magistratum civilium iniquitate circa res sacras, περὶ τῶν παρανόμων τοῖς ἀρχαῖς ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς τολμῶντων. Incipit: τὴν μὲν ποτη-*

ἡ γὰρ super quatuor animalia similitudo throni, & super similitudinem throni, similitudo veluti ipsius hominis &c. Princip. πᾶσα προφητεία, καὶ θεωρία, καὶ ὄρασις εἰκόνες ἦται τῆς & Σωτῆρος ἐπιδημίας.

Τὸ αὐτοῦ σημασία εἰς τὴν ἔρασον & προφήτου ἱεζεκιήλ, ἐν ἣ τὸ ὅσα πᾶς ζῆσι τῶν ἀνθρώπων τὸ πρότερον δόξα λαμβάνουσιν ἐιδεῖ. Expositio in scriptis Iezecielis Prophetæ, in qua offa avida hominum priusquam reciperant speciem. Pr. τὴν & θεοῦ πρὸς τὰς ἀνθρώπους ἀποδημίας.

Ἐἰς τὰ ἅγια καὶ σωτήρια πάθη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. In sanctam & salutarem passionem Domini nostri Iesu Christi. Pr. Ἄκριθ' ἀραῖο, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων ὅλων κύμα (locum inde producit Allatius contra Creightonum p. 425.)

Ἐἰς τὴν ἀνάληψιν τῆ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, In ascensionem Domini nostri Iesu Christi. Pr. αἱ χαίρεις μὲν Ἰππὶ τῶν προτέρων χρόνων ἐξ ἕρανοῦ.

Ἐἰς τὴν γέννησιν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. In Nativitatem sanctissimæ Deiparæ. Pr. καὶ πρῶτα μὲν τοῦ θεοῦ ἐνταῦθα καλῶμεν.

Ἐἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. In annuntiationem sanctissimæ Deiparæ. Pr. ἢ ποτε δὲ χαίρειν ἀνθρώπων (καὶ σκιστῶν.)

Ἐἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Δημήτριον τὸν ἰαματουργοῦ (καὶ μυροβλύου τῆς.) In magnam Martyrem Demetrium miraculorum effectorem. s) Pr. πολλῶν ὄντων, καὶ μεγάλων ὑδὲ συνδῶν (ραδίων.

(K) 2

Ἐἰς

πονηρὰς τῶν ἀρχόντων οἱ γνώμης μοχθηρία λύουσιν τὰς νόμους, καὶ δικαίων ὑπεροῶσιν, ὡς αἰ μὴ τῶ ἀγνοεῖν ὁ, τι δεῖ ποιεῖν ἀμαρτανότας, ἀλλ' ἐκόντας πονηρομένους καὶ κακουργήτας &c. 7. Τῆ εὐσεβεσάτη Ἀνυγία (Ἄνη τῆ Παλαολογίῃ) περὶ τόκῃ de usura. Incipit: πολλαχάθεν ἐπιδειξαμένη τῶν ἔργων, ὡ μεγίστη βασίλισσα &c. 8. Ἀθηναίους, περὶ τῶ ἐν αὐτοῖς ἐλέε βωμῶ. Incipit: ἦκα νῦν, ὡ Ἀθηναῖοι &c. 9. Κατὰ τῶν ἱσηγορῶν ληρημάτων. Incipit: Ὁ δὲ σοφώτατος Ἰσηγορῶς, ὡσπερ ἐκ ἀρκάντων αὐτῶ τῶν Βυζαντιῶν εἰς Θάυμα, καὶ Θεσσαλονικίας ἐτάγει πρὸς τὰς ὑμῶν τὰς ἐαυτῶ &c. 10. De criterio veritatis contra Pyrrhonem, κατὰ τῶν λεγομένων περὶ τῶ κριτηρία τῆς ἀληθείας, εἰ ἐστὶ κατὰ Πύρρωνος τῶ καταράτῃ. Incipit: ζητῶσι δὲ πρῶτον, εἰ ἐστὶ κριτήριον ἀληθείας. &c. 11. Solutio quinque argumentorum quibus Rhetoricam inutiliter esse diffusiis Sceptici. Λόγοι τῶν βυλομένων ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ περὶ τὸν λόγον σοφία μάταιος ἐστὶ ἀλόγος. ἐνδέχεται &c. λύσεις τῶν τοιαύτων ἐπιχειρημάτων &c. 12. Εἰς τὸν Ἀντομάτορα (Andronicum Palæologum II.) ἐγκώμιον. Incipit: ἄτοπὸν τι νομίζω &c. 13. Τῆ εὐσεβεσάτη Ἀνυγία Oratio epicoiastica ad Annam Palæologinam, Imperatricem. Incipit: Νῦν μὲν ἀπᾶσα ἔλασεν ἕκαστο &c. Pleraque hæc existant etiam in Codice Regis Galliarum; quem memorat Labbeus Bibl. nova MSS. p. 296.

s) Locum ex hac Oratione affert Allatius contra Hottinger. p. 207.

t) Edidit Græce & Latine Godfridus Henschenius in Actis Sanctorum die V. Aprilis T. 1. Locum inde produxerat Allatius contra Hottinger. p. 204.

Ἐἰς τὴν ἑσῖαν Θεοδώραν τῆς θαυματουργοῦ. ε) *In sanctam Theodoram miraculorum efficitur.* Pr. Ἐμοὶ ἢ πολλὰ τὰ σά θυμαλόντων ὠμυροβλίτης. Ἐξηγησις εἰς τὸ γ. τῆς μεγάλης συντάξεως Πτολεμαίου. In lib. tertium Magnæ Constructionis Ptolemæi. P. Ἐν ἢ τούτῳ τῷ συντάγματι σκοπὸς ἐστίν. Basileæ u) 1530. fol.

Ejusdem Κατὰ Ἰαμβικὸς μετὰ ῥολίων τῆ ἑωρτῆ τῶν θειοφασίαν. Ἐτερος κατὰ Ἰαμβικὸς μετὰ ῥολίων εἰς τὴν πεντηκοστήν.

Ejusdem Nicolai Cabasilæ laudatur à nonnullis Liber περὶ συλλογισμῶν. *De Syllogismis.* Pr. x) Σκοπὸς ἐστὶ τῷ συντάγματι διδάξαι τὸ εἶδος τοῦ συλλογισμοῦ. Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana patet sub nomine Nicolai.

Alii fide nescio cujus Codicis Vaticani laudant Cabasilæ τοῦ σφωτάτου λόγους πῆ. *Orationes LXXXVIII.* Nilone, an Nicolao assignandas, ipsi viderint. Mihi anxie pervestiganti Codices Vaticanos, eas videre nondum licuit. Quare judicò oculis potius habendam fidem, quam auribus.

Doctissimus Labbæus in Dissertat. historica de scriptoribus ecclesiasticis To. 2. p. 114. advertit : *Oratio in tres Theologos Basiliani, Gregorium, & Johannem Chrysostomum, non est hujus Cabasilæ factus, sed Philothei Patriarchæ Constantinopolitani, de quo nihil observavit noster Bellarminus.* Legitur in Cod. Vaticano 809. p. 100. Φιλοθεῖς Πατριάρχου γ) λόγος εγ-

- u) Una cum Magna Syntaxi Ptolemæi ac Theonis Alex. Græcis in Ptolemæum commentariis, p. 151. seq.
- x) Cabasila de Syllogismis, in Codice Cæsareo incipit : Ἄτομόν ἐστὶ τὸ ἐν ἀριθμῷ, οἷον ὄρε ὁ ἀνδρῶν π.
- γ) Hæc Philothei Oratio à Jac. Pontanò Græce ac Latine una cum Dioptra Philippi Solitarii Ingolstadt, 1604. 4. & hinc in auctario Duressano Paris. 1624. T. 2. p. 313. & Latine T. 26. Bibl. Patrum Lugd. p. 217. edita longe diversa est ab Oratioe Cabasilæ in eodem sacros triumviro, quæ MS. est in Bibl. Cæsarea atque incipit : ὁμοίαι γε τῶν ἐνομοματάων καὶ δικαιωμάτων εἶναι τὴν γινομένην τοῖς πατράσι πάσαν νέμειν τιμὴν. Ἐπεὶ δὲ τινὰς τῶν ἀπάντων πατέρας &c. Nam & ab aliis laudatam esse illam beatorum Doctorum trigam à Johanne Euchaitarum Metropolita, (vide Allat. p. 112. de Simeonum scriptis) Theodoro Metochita, & Matthæo Camariota aliisque, observarunt Viri doctissimi. Confer Acta Sanctorum T. 2. Junii p. 933. seq. ubi de festo quod in honorem communem Basilii, Nazianzeni & Chrysostomi à Græcis die 30. Januarii celebratur auctore Johanne Metropolita Euchaitarum, temporibus Alexii Comneni litem ambitiosam quæ inter Basilias, Gregoritas & Joannitas orta fuerat, ita componente, ut diceret tres illos simul sibi viros adesse, testatos se unum esse apud DEUM, itaque nec sui causa contendendum de prærogativa, sed cultum ipsorum communem uno die conjungendum. Confer etiam, si placet, Nicolai Rayæi tractatum præliminarem Actis Sanctor. T. 2. Junii præmissum.

ἐγκωμιατικὸς εἰς τὰς τρεῖς ἱεράρχους βασιλικοῦ, τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν θεολόγον, καὶ Ἰωάννην τὸν χρυσοστόμον. Pr. τοὺς διδασκάλους ἡμῶν, ἐπαινεῖσάωντες.

Neander Epitomator Gesnerianus, & alii inter Nili Thessalonicensis Tractatus, libros etiam *de vita in Christo* reponunt. Quos & omnia hæc se vidisse scribit apud amicum in amplo & antiquo volumine, quæ seu ipsi, seu alii, quibus id negotii dabitur, aliquando cum studiosis communia facient. Quidquid fuerit de eorum editione, neque enim modo anxius id exquiro, meum est à supino Neandri, & aliorum errore Lectores eximere. Libri siquidem de vita Christi Nicolai Cabasilæ sunt, non Nili. Idque ut videas, Librorum Nicolai notam hic libens, ut vides, attexui. Et hæc adnotavi, ne Cabasilarum uno cognomine, unum quoque Scriptorem Nilum, sive Nicolaum constituas, quemadmodum vir alter eruditissimus 2) apud Salmasium, ut supra vidimus de Nilo Thessalonicensi, & Nicolao Methonensi, unum Nilum fingebat. Labbæus addit in Bibliotheca Nova, *Nili Thessalonicensis ad Nicolaum Cabasilam Epistolam* a) in Cod. Regio 1759. Nec non; *Nicolai Cabasila Chamaata Epitaphium* b) *Nili Thessalonicensis Archiepiscopi animumculi sui*: & *aliquos ejusdem epigrammata* in eod. Cod. Reg. 1759.

(K) 3

Huic

2) Vulcanius, supra p. 63.

a) In Bibl. Cæsarea Nicolai etiam Cabasilæ sedecim exstant Epistolæ, quarum prima sex ad patrem, 7. Δυκοπέλω τῷ Μανικαίτῃ. 8. ὡσιαρίῳ θεσσαλονίκῃ τῷ Συνάδηνῳ. 9 & 12. τῷ ταρχανειῳτῃ. 10. τῷ μεγάλῳ Σακεδαιρίῳ. 11. τῷ παπῷ κυρῷ Δοσιθέῳ τῷ Καραντηῳ. 13. τῷ ὑπόμνηματογράφῳ. 14. & 15. τῷ Κυδωνίῳ ad Demetrium Cydonium. 16. ad incertum. Vid. Nesselium p. 368.

b) In eadem Bibl. Cæsarea exstant Nicolai Cabasilæ tredecim Epigrammata ἠρωϊκά sive carmine Heroico. Primum ex his εἰς τὸν τῷ εἰαυτῷ θείῳ Ἰάφῳ κυρῷ Νείλῳ τῷ θεσσαλονίκῃ, incipit: Νείλῳ κθαμίμοιο τὰ Φῶ οἶδε σῶμα καλυπτεῖ. 2) In li-
dorum Patriarcham CPol. 3) in Lucæ XXIV. 29. *Mane nobiscum, nam adverso-
rastir.* 4) in Psal. CXX. 5. *Hæc mihi quia peregrinatus sum longe.* 5) in Es. III. 5: *Vestem habes, dux noster esto.* 6) in exceptionem reliquiarum S. Theodoræ, 7-12) Acrostichides in S. Martyrem Demetrium, S. Andream juniorem, S. Eudocimum: iterum in S. Demetrium Martyrem, in recentes Martyres Hierosoly-
mitanos & in S. Gregorium Palamam Archi-Episcopum Thessalonicensem. 13) In divina CHRISTI præcepta Matth. V. 21. seq. Feruntur præterea sive in hæc sive in Regis Christianissimi Bibl. hæc inedita Nicolai Cabasilæ monumenta, 1) πρὸς τὴν ἐρωτήσιν τῆ, τίς ὁ σκοπὸς τῆς τῆ κυρίας ἐνανθρωπήσεως; incipit: εἰ καὶ Φιλόχρυσοι καὶ Φιλόυλοι ἄνθρωποι δεσ. Nessel. p. 429. 2) εἰς τὸ, ὡ τῆς πατρὸς μίξσεως, ὡ τῆς παραδόξεως πράσεως (Naz. Orat. XXXVIII. T. I p. 620.) Incipit: ἐρωτᾷς ὡ φίλων ἀρισε, τί ἐπέκινε ὁ Θεὸς ὁ ἐν Θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος &c. 3) εἰς τὴν ἱεράν 50λὴν explicatio duplex sacrarum vellium in divina Li-
turgia usitatarum. Confer Lambecium lib. V. p. 211. 216. & 347. seq. 4) Lab-
beus

Huic Nilo, & Nicolao Cabasilæ adjici potest tertius Demetrius Cabasila itidem Theſſalonicenſis. Nec prætereundum, per eadem tempora unam urbem in Græcia Theſſalonicam tot extuliſſe viros facultate dicendi ſingulares, & doctrinis conſpicuos præter hos tres Cabailas, Theodulum Magiſtrum, Acindynum, Theodorum Cutenem, Demetrium Cydonium, Baſſamonem, Protonotarium Lampe- num, & pleroſque alios, quos eorundem ad Nicephorum Gregoram, & Gregoræ ad eosdem Epistolæ in ſolem & pulverem produunt in Manuſcriptis Codicibus: de quibus altera vice agendum eſt.

XV. Nilus c) Monachus Aegyptius.

IN adnotatis quibusdam poſt Theſaurum Nicetæ Choniatae, in quibus nonnulli in Eccleſia Græcorum, docti equidem viri, ſed qui data opera opinionones fidei catholicæ adverſas in vulgus ſpargere non dubitarunt, ideoque contra eos pronunciatum eſt, legi Nilum quendam Monachum Aegyptium: *Ἔειπον αὐτὸν καὶ ὅσα Νεῖλος τις μακάριον τὸ ἐπιτηδεύμα, καὶ γένει εὐσεχῆς, τὸ γένος Αἰγυπτίου τῆς ὁρθῆς ἀλλοτρίας πίστεως, καὶ ἀχρηνη πινά καὶ ἰλὸν ἀπίβλητον, ὡς ἀπὸ Κανωβικοῦ σῆματὸς τῶν ἐκείνου χειλῶν ἀπίπυσεν, ἀχ ἄρα πηλαγίζων, μᾶλλον μὲν οὖν, καὶ εἰς πῆχους αἰροῦται πολύχου τὸ βλάσφημα ἐπηγγέλλετο. ὅτι ἡ ἀπίλιπον ἡμᾶς αἱ βίβλοι, καὶ τῆς ἡμετέρας μνήμης ἀπίπυσεν, ὅσα ὡς Φρὺν, ἡ διψᾶς, θηρία λιβυκά, καὶ θανάτῳ πρὸς ποτα, ὁ Νεῖλος ἔτῳ ἰοφόρῳ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐξημεμήκατο ῥήματι, σιγῇ τὴν κατ' αὐτὸν ὁρῶμεθα. Εἰσαγγαγῆτι ἐπίσημοι ἡμετέρας Νίλου quidam, inſtituto Monachus, barba promiſſa ſpiſſaque conſpicuus, genere Aegyptius, recte fidei boſti, purgamenta quædam frumenti, & lutum reſoſtitivum, veluti ἐ Canobico ore propriis labiis conſpuit, non maturè innundans, quinto in cubitus, & ulnas ſeſe erigens blaſphemias valde numeroſas palam, profitebatur. Quando vero illius libri caremus, & ἐ noſtra memoria effluxerunt quoscunque ille uti rubeta venenoſa, aut diſſas, ſere Libya, & mortem miniſtrantes, ſanie venenoque delibratos d) ſermones, contrapicitatem evomuit, filio, quemadmodum & facta illius, veneti abripiant. Et ad hunc ipſum ſpectare*

beus in Bibl. nova MSS. teſtatur in Bibl. Regis Galliæ exſtare Collecanea exactis Conciliorum & SS. Patrum Canonibus, cum interpretationibus zonaræ, Baſſamonis, Cabailæ, Studitz Svidæ & aliorum.

c) Hic idem eſt Nilus, Italicoꝝ dogmatum propugnator, de quo ſupra num. XII.

d) Delibratos.

stare videtur Anathema dictum in Nilum Monachum in Synodico recitari solito in Ecclesia Græcorum Dominica Orthodoxia. Τοῖς δογμαποδοῦσιν ἀσεβῶς ὡς ἔστι ἀμονάχου Νείλου, καὶ πᾶσιν τοῖς κοινοῦσιν αὐτῷ ἀνάθεμα. *Placitis, & sententiis contra pietatem à Nilo Monachismi rebelles, & defectores pronuntiatis, & reliquis omnibus, qui cum eo sentiunt, Anathema, Iidem e) cum Choniata vixisse temporibus nullus dubito.*

XVI. Nilus Metropolita Rhodius.

Nilus Metropolita Rhodius. Eum tamen genuit, & aluit Chios insula, quod idemmet suo testimonio planum facit Oratione in S. Matronam Chiam, ipso fere initio: Οὐ ξένα τῆς πατρῆος ἡμῶν πανηγύρεως, οὐδ' ἀλλότρια τῆς ἡμῶν ἐπιφανῆς ἔστι πόλεως, ἡμῖτερον γὰρ ἢ ἐν Φημεμένη καθέστηκε βλάσημα, καὶ τῆς ἡμετέρας καὶ αὐτῆ ὀρηξ καθέστηκε. Ματρῶνα γὰρ ἱερὰ τῷ συλλόγῳ τούτου κεχημαίτηκε πρόξενος, καὶ πατρὸς ἢ θεοτύπητος ἱερὰ, τὴν παρούσῃν πανήγυρην συγκειρότηκεν. Ματρῶνα, ἢ ἢ πάλαι φέρουσι βιβλοὶ, καὶ ἢ ἢ θεσσαλονικίων μὲν προήνεγκε, καὶ ἐξεδρεύματο πόλις, Παλαιστίνη ἢ τῶν τῆς ἀρετῆς καλῶν ἐκείνης Δοπολαύκει, καὶ πλήρη τῷ θεῷ τῶν ἀσκητικῶν ἰδρώτων περιπέμπηκεν, ἀλλ' ἢ ὅπερ ἀνωθεν ἡνιξάμηνη ἢ καθ' ἡμᾶς ἡσθ' αὐτῆ θεοδώρητον ἔχει ἀκρίμονα, ἢ προήγαγεν μὲν αὐτῆ εἰς Φῶς, καὶ προσήγαγε θεῷ ὡς ἰσθόν τι, καὶ τιμιον ἀκροδύμου. *Non aliena sunt à nobis presentis celebritatis mysteria, nec nostra praclarissima hujus urbis extranea. Cujus enim laudes prosequimur, nostrum utique germen est, & civitatis nostra ramus frondescens; namque sancta Matrona caelum hunc colligit, & ejusdem à Deo honoratus dies festus festum solemne hoc explicat. Matrona, non quam antiquorum Annales referunt, & quam Thessalonicensium urbs in se procreatam eduxit, & Palestina bonorum illius consors Asceticis sudaribus honestam Deo transmisit; sed quam, quod supra innui, Insula hac nostra à Deo sibi datum surculum possedit: quem protulit ista in lucem, & Deo uti sacras atque honorabiles primitias consecravit.*

Nilum hunc scripsisse contra Latinos, disco ex Racendyta in Dialogo Johannis Plusiadeni. Interrogatus enim, ut numeraret nominatim Doctores, quibus suafus à Latinis se sejunxerat, respondet: Ἐχομεν Φῶτιον πρῶτον κατὰ Λατίνων ἐκθέντα βιβλίον, μετ' αὐτὸν ἢ πολλὰς καὶ καλὰς, τὸν φιλόσοφον Μιχαὴλ τὸν ψιλλόν, Νείλον Καβασιλῶν, Μεθῶ-

e) Nihil impedit fuisse paulo antiquiorem, quod in illam Johannis Itali sectatorem Nilum pulchre quadrat.

νης Νικηλαον, Νείλον Ῥόδου, Μοσχάμπαρά τινά, Φυγήν τὸν Φιλόσοφον, καὶ μαθητὸν τὸν γενναῖον, Βαρλαάμ τινά Μοναχὸν Καλαβρὸν, Παλαμᾶν τὸν σοφόν, θεοφύλακτον Βουλγαρίας, ἄλλον Βουλγαρίας Ματθαῖον, καὶ ἄλλους πλείους, ἃς ἔ καταλίγω, ἃς τὸ μὴ μηκύνειν τῆς λόγους. *Habemus Photianum, qui contra Latinos primus librum conscripsit. Post eum multos & probos: Philosphum Michaëlem Psellum, Nilum Cahasilam. Metbonensem Nicolaum, Nilum Rhodium, Moschampara quendam, Phurnem Philosophum, Camaterum generosum, Barlaamum quendam Monachum Calabrum, Palamam sapientem, Theophylactum Bulgaria, alium Bulgaria Matthaeum, & alios plurimos, quos non recenseo, nec sermonem procebam.*

Philippus Labbeus in nova Bibliotheca notat in Cod. Regio 901. & in 1727. legi Nili Rhodii *de versibus Anacreonticis.*

In Bibliotheca Regia Escuriali scribitur asseruari, ut ex Indice illius MS. dicitur: Νείλου Μητροπολίτου Ῥόδου & Διασωρηνοῦ, πρὸς Ἰωάννην, πρὸς κατασκευῆς μύρου Μωσαϊκοῦ, πρὸς γενήσεως πικρῆς, πρὸς χρόνου βιωτικῶν. *Nili Metropolita Rhodii Diasoreni, de lapidibus, de Confectione unguenti Mosaii, de generatione artificiosa, de Anno Bisexto. V. 14.* Si idem fuerit cum superiori, jam habemus illius agnomen.

Scripsit Orationem cum elegantia & copia singulari *de laudibus & virtutibus S. Matrone.* Pr. Οὐ ξίνα τὰ τῆς παρθένου ἡμῶν πανηγύριος. Est à me latine reddita.

Enarrationem Synodorum. f) Inter Oecumenicas recenset Photianam commentitiam, ejusque decreta de unione Occidentalium & Orientalium, de restitutione Photii; & sententiam de Processione Spiritus Sancti ex solo Patre summopere laudat, & additionem in symbolo *Filioque* configit. Prætereaque Synodum contra Barlaamum & Acyndinum sub Johanne Palzologo Andronici filio inter easdem Oecumenicas Synodos collocat, & Palamitas tuctur. An præter jam dicta aliquid contra Latinos scripserit, ut ex dictis Racendytæ supra adductis colligitur, vel aliquid aliud diversum ab iis, quæ in enarratione Synodorum somniat: ignotum mihi plane est. Schismati tamen addictissimum fuisse ex iis, quæ in Synodis enunciat, conjectura non levi prospicio.

XVII.

f) Edita est hæc de IX. Synodis Oecumenicis Synoptica enarratio Græce & Latine à Christoph. Justello Paris. 1615. 4. ad calcem Nomocanonis Photiani: & à Gvil. Voëlle atque Henrico Justello filio in Bibliotheca Juris Canonici veteris Paris. 1661. fol. T. 2. p. 1155.

XVII. Nilus Xanthopulus.

Postremis Imperii Græcorum temporibus inter Græcorum Psalmodos recensetur Nilus Xanthopulus, qui multa Troparia, Hymnosque in Ecclesia vario modo concinendos composuit. Ipse legi ipsius Troparia in tres Hierarchas Basilium, Nazianzenum, & Chrysostrum sacris Officiis modulate decantandos. Hinc ex cognomine, cum nomen nullum esset, non alium esse, quam eum, qui sub Xanthopuli g) cognomine, quatuor nobis Epistolis elucet in Codice Vatic. 112, quarum alterius P. *οἷδ' ἡμῖν οἱ τῷ τῆς ἐταιρίας σφοδρῶς. 2. Ἄπανσι μὲν ἀρετῆς ἕδρασι διαλάμπουσι. 3. Ἰὼς εἶδέναι χαρῆν, ὅμοι λογίζῃ. 4. Ἐνὰ πλάκῃς πνευμαίνῃ σίγῃ ἀνταπελάσσον*, credidi. Sed arbitratum repressit Theodorus Xanthopulus, in cujus doctissimi viri obitum in eodem Codice legitur Monodia à Georgio Galefiota non ineleganter scripta, cujus illud est P. *Ἄνδρες οἷσι τοῖς βασιλείοις ἕδρασι, καὶ παιδείμασι βουδραμαίνοι.* Quare cum eadem ætate Nilus hic, & Theodorus vigerent Xanthopuli; & Epistolæ tantum sub Xanthopuli cognomine innotescant, næ ipse non effugerem inconsideratissimæ temeritatis notam, si Nilo eas adscriberem. Decernant oculatiores, & in aliorum scriptis evolvendis fortunatiores.

XVIII. Nilus Tarchaniota h) Monachus.

Graci antequam in Italiam profectionem facerent in Synodo Constantinopoli coacta decernunt, ut supra diximus, libros Cabasilæ sæpius evolvendos, examinandosque, aliorum etiam elucubrations, quæ ad rem facerent, & ex Monte Atho, aliisque ex locis viros idoneos eligerent, Latinorum objectis promptius responsuros. Inter eligendos

(L) cum

- g) Fuit & Xanthopuli cognomen Nicephoro Callisto, ut Ignatium Xanthopulum præteream, de quo Georgius Claudius, Claudii Jani F. Danus in erudita de Ignatii diatriba, quam manuscriptam mihi cum in hac Urbe versaretur monstravit, quamque præmittere instituit novæ suæ Epistolarum Ignatii editioni, quas collatis Florentino & Augustano Codd. veterique interprete puriores & ab interpolationibus sinceriores parat in lucem emittere.
- h) Inter Nili Cabasilæ Epistolas sedecim quæ MSS. existant in Bibl. Casaræ, IX. & XII. est ad Tarchaniotam.

cum Nili Tarchanioræ mentio incidisset, Imperator hominem, & illius commercium rejecit, timens, ne quis Monachellus dicax, & ad audendum projectus, in Synodo contra rem bene gestam, maledice, contumeliaque dicens, magna Græcis detrimenta afferret. Syropulus sect. 3. c. 7. ἐν τούτοις ἐσκέπλοντο καὶ πρὸς προβαίπων ἀρμαδιῶν πρὸς τὴν σὺνδον ἀφικέσθαι, καὶ τινὲς πρὸς τὸν ἱερομονάχου ἱ) κυρίου Νίλου ἔταρχου νεώτου εἰρηκότου, ὡς χρησίμους πρὸς τὴν σὺνδον ἄνθρωποι, εἶπε ἡ βασιλεὺς, δοῦλω μάλιστα εὐρεθῆναι καλοῦμεν, καὶ φωνὴν τινα ῥήθη ἐκείσθαι, ἥτις ἡμῶν μολογίαν προξενήσει βλάβην. Quæ ita vertit Creyghtonus : Tertia de ipsius sollicitudo illis incubuit, de personis idoneis ad Synodum eligendis : Et cum quidam Damini Nili Tarchaniota Hieromonachi mentionem injecisset, tamquam viri docti, Et perutilis ad has Theologicas questionum ventilationes. Respondit Imperator, se magnopere pertimescere, ne Nilus severioribus Penitentiariorum moribus imbutus, minus flexibilem se praberet ad nostras qualescunque opiniones & vota : Et forte aliquid interdum effuciret subversivum, Et insulsum, quod sibi metipso dedecus, nobis invidiam & damnum propagaret. Primum hic aspis à vipera venenum mutuatur. Syropuli malevolentia; atque improbitas, ut considerate, prudenterque agentem Imperatorom, incesto ore lueret, sua vitiosissima interpretatione fenestram ad nequitiam patefacit. Idque ut videas; undenam id hausit Creyghtonus, Nilum hunc fuisse, doctrina conspicuum, Et perutilem ad has questionum ventilationes? Nilum severioribus Penitentiariorum moribus imbutum, minus flexibilem se prabaturum ad Græcorum opiniones & vota? subversivum, Et insulsum

- i) Forte hic ipse est Nilus Hieromonachus elatus post millesimum & quadringentesimum à CHRISTO annum, *Damyla* dictus in seculo, antequam inter Monachos nomen profiteretur suum, Italus gente & in Monasterio Hieræ Petræ Carcasti norum in Creta insula versatus, de quo obiter ex Labbeo supra Allatius cap. IX. sed ab eo tempore plenius de ipso edoctus plura refert lib. 2. de consensu utriusque Ecclesiæ c. 18. p. 859. 870. Illo loco, hæc etiam ejus Scripta memorantur: ἐκδοθέντα παρὰ τῶν θεῶν γραφῶν, συναδρουθέντα Νίλου ἱερομονάχου, Δαμυλᾶ τῷ κατὰ πάσμον ὀναμαζομένου, πρὸς τὰς ἀντιλέγοντας ὅτι τὸ παναγιον πνεῦμα ἐκ ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Incipit: τῷ εὐλαβεσάτω ἐν χριστῷ πατρὶ καὶ ἀδελφῷ ασφαλίῳ τε καὶ λογιώτατῳ κυρίῳ Μαξίμῳ τῷ ἀπὸ Γραικῶν ἔχοντι τὸ γένος σερραῖν Ἰταλὸς ὁ ἀμπετωλὸς Νίλος. sequuntur in MS. πρὸς Δαμάστου Πάπα, καὶ ὅτι ὁμοπίστῳ ὑπῆρχεν ἡ πρεσβυτέρα Ῥώμη μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν χριστοφόρου τοῦ Πάπα, ὡς πρότερον ὁ λόγος δηλώσει. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ δικυμενικῆς τῆς ἐπιλεγομένης πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, τῆς ἐν ταῖς ἡμέραις συναδρουθέντος Φωτίου τοῦ ἀγνωστῶν Πατριάρχου, προσάξει βασιλικὴ κατὰ Νικολάου τῷ τότε Πατριάρχου. Ex his fragmenta dat Allatius de Consensu p. 622. 857. 916. 1275, seq. contra Hottinger. p. 441. de Synodo Phot. p. 178.

sum, quod sibi in seipso dedecus propagaret? Nihil horum in Syropulo est. Si contra Allatum crocitas, prode Græca Syropuli. Non potes. Fatere igitur hacce tua interpretatione, cum una & continua sit, & hoc tenore disposita, te nugas, non interpretem agere. Et stultum quoque est, te, quod Imperator per contemptum Nilo appingit, ut tuo Syropulo auram affles, in laudem eamque maximam convertere. Καλογεῖν, mi homo; est Monachus pertenuis, pusillus, & licet Monastico habitu emineat, est tamen homuncio, quod Græci recentiores modo καλογεῖν efferunt; & in vita S. Nili Junioris, καλογεῖον, & καλογηρίζτω. Καθώς ἡ ἔφησεν περὶ ἑμοῦ διακρυεῖσθαι σε, εὐπλὴς καλογηρίζων εἰ μὴ ἐγὼ μὴδέ, α κακτημῶν ῥαθμὸν ἰσραηλῶν. Et hæc tua sunt. Confectarium, quod è Syropulo tuo assumis, plenum sceleris, & malevolentiae est, quicquid tu cum eo concinens colligis. Unde Nilus ipse à Palaeologo Johanne repudiatur quasi vinus flexibile ad suum, quem pro virili satagebat, Latinitum. Quod acriter perstringit in Palaeologo noster Auctor ad ultima verba hujus Capituli. Id Syropulus expresserat: Ἐντεῦθεν οὖν εἶδει ἐσχάτως τὰς Συνετοῦς, τὴν Συνετὸν ἄχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως εἶδει γενναῖον τι ἐνυπάρχον, τοῖς ἡμετέροις. Ἐκ ἀν εἰς τοσούτον κρημνὸν ἄθειτὴν ἐκκλησιαστικῆς. Quæ tu vertis: Unde prudentioribus fas est conjectare, quo affectu, qua sententia erga nostrates noster Imperator esset animatus; qui si quid nobile & generosum in nostratibus animadvertens fovisset; nunquam in tot præcipitia ac scopulos Ecclesiam naufragam intulisset. De malignitate Syropuli non agam hic multis, cum pluribus speciatim & proprie de ea edisserendum sit in secunda Parte pro historia Concilii Florentini. Modo illud consideret Lector. Qui proponit Nilum, unus est è vulgo, & multitudine infima, cui nec nomen est, nec agnomen, & qui indignus habitus est, ut memoria ejus in hac historia posteris innotesceret. Ideoque fuit Syropulo, τίς; tibi quidam, nullo rerum usu clarus. Qui rejicit, Imperator in omni vero studio, & humanitate enutritus atque versatus, oculatus ad omnia, & cujus dotes eximias, verba sunt Syrop. lect. 2. cap. 4. semper sum admiratus, & longe impari me fateor ejus laudibus enarrandis. Ἐγὼ ἡ πάντως πᾶσι τοῦ θωμάσου βασιλέως θωμάζων, καὶ οὐδὲ ἱκανὸν ἑμαυτὸν κείνων πρὸς τὰς ἰπείνας ἐκείνου. Qui Consilio & Congregationi illi aderant, non puto fuisse truncos, & capita cerebro vacua. Illi omnes si commodis Græcorum aptum Nilum hunc cognovissent, si non omnes, saltem unus quispiam Imperatori refragatus fuisset. Nihilominus omnibus ad unum lingua excidit, & judicium Imperatoris subsecuti sunt, & Nilus ex-

pulsus. Et nos Syropuli extra Synodum sententiæ uti Magistri, & secretorum cordis concilii, & divinorum eloquiorum ἐμφάντορ affigemur?

XIX. Nilus Triclinius.

His fere æqualis fuit Nilus Triclinius, virtute, dicendi arte, & prudentia conspicuus. Eum Barlaamus Monachus Italus concertationum, & controversiarum quæ inter ipsum, & Gregorium Palamam versabantur, judicem sibi eligit, & in illius sententiam, & votis, utcumque illa sive in sui, sive in Palamæ favorem subscripserit, libentissima inclinatione voluntatis se propensurum spondet, & consilio assensurum. Barlaamus Epistola ad eundem Nilum: Ἀρετῇ π, καὶ λόγῳ καὶ συνίσει παντοῖα κακοσημένον εἰδώς σε, καίτην ἀξίᾳ γενεᾷ τῶν ἐμοὶ πατρῶν Θεσπιασῶν συμβεβηκότων Γρηγόριον, ἔχ' ἵνα κείνης, ὁπίπρω σφάτορ, ἢ μάλλον σκαδαῖ, ὅς γ' ἑδμίας ἐμαυτῷ σφίαν, ἢ δεσπὴν ζῆνοῖδα, πᾶς ἂν κατὰ ταῦτα ἀδφβάλλεσθαι τῷ ἀξιώσαιμι; ἔδ' αὐδεις, ἵνα π τῶν ἐκαλῶν αὐτοῦ καταψηφίση, κατηγορίαν γ' ἑδμίας κατ' αὐτοῦ φέρω, ἀλλ' Ἰηὶ ἀσβρίαν μου ἐπ τῷ πατρὶ ἐμῷ αὐτοῦ λόγῳ καταγνώσκει, διομαί σου ἴν' ἀκείνης καὶ τῷ ἐμῷ πατρὶ τούτων κείνης, πῆπρω, εἰ πιούτες εἰμι, οἷον αὐτὸς με ὑπέληφεν, ἢ ἔ ποιῆτ. διηγησάμεν. ἢ ἐξ δεχῆς ἀπαλῆς καὶ ἀληθῆς τοῦ συμβεβηκότα, ἐκρίτη καὶ τῷ κατ' ἐμῷ κατηγορίαν ἔ ἀνθρῶπου, ἢς ἐνεκα σὺ κελτῷ ἐδμῶν, φήλοκ πιῶσω. An hic idem sit, ad quem scribit k) Michaël Glycas, cujus verba nos de Perpetua consensione Orientalis & Occidentalis Ecclesie lib. 3. cap. 15. num. 8. exscripsimus, ad liquidum explorata veritas non est.

Dignissimum circumspectione est, quod primus omnium in Nomenclatore suo Robertus Constantinus infercit, Nilum quendam historicum: quod posterioris ævi Scriptoribus etiam eruditissimis fucum fecit. Vossius de Historicis Græcis: *Alius citra dubium est Nilus Chrysostomi discipulus, de quo Lib. 2. Georgius Draudius in Bibliotheca Classica: Nili historici libri de Historiis Regum extant Bononia ad S. Salvatorem, principio tamen mutilati. Dicitur tamen nobilissimum quendam in Italia principem habere; sed in medio ejus Codicis aliquid deesse. Ajunt eosdem extare in Vaticana. Michaël Neander: Nili etiam cujusdam Græcum historicum in Bibliothecis Italicis assertari ajunt. Bonaventura Vulcanius Præfat. ad Lectorem in Tractatum Nili Thessalonicensis de primatu Pa-*

pa:

k) Aliam hunc & antiquiorem Nilum fuisse non dubito, cum Glycas sæculo duodecimo clarus Barlaamum antecesserit annis amplius ducentis,

præ: Sunt qui & Nilicujusdam gratam historiam in Bibliotheca Italica asserua-
 ti scribant. Nec alia sunt, quæ tradit Gesnerianus Epitomator, & Ges-
 nerus sub nomine Nili Historici. Labbæum illis verbis: *Nili historia*
in Bibliotheca Pontificia, hunc eundem Nilum Historicum Roberti Con-
 stantini intelligere existimo. Diversum hunc esse Nilum Histori-
 cum, si quis tamen est, & perquam longissime, nullus dubito. Sed
 quis nam hic tandem fuerit? Dicam sine fuco & pigmentis. Ne-
 que enim mihi mango Medicus, ut proverbio fertur, neque mulcerda
 piper erit. Est hic Johannes Cantacuzenus, Græcorum Imperator,
 qui Græce non ineleganter, an vere, judicent alii, historiam de rebus
 à se gestis contexit, & qui tandem rerum humanarum pertæsus, &
 in administrando Imperio difficultatibus aggravescens defati-
 gatus, primum abjectis clypeo & hasta ut ita dicam, Monachum induit,
 & Josaphati sibi nomen adscivit. Sed quid hic commune Josaphati
 cum Nilo? Cum Cantacuzenus à negotiis publicis remotus sive
 veræ gloriæ umbras captans, & eo potissimum quod non deerant,
 qui gesta ab eo magnifice, sapienter, fortiter, & feliciter, ore, &
 quod magis est, scripto lacerarent, animum induxisset literis ma-
 dare, ut malevolorum objectis responderet, & genium l) frange-
 ret, sub nomine Nili, utcumque emutili, m) inflammata cupidita-
 ti ignem submittit, & ad scriptionem compellit Christodulum quen-
 dam. Is erat ipse Johannes Cantacuzenus, qui tanto oneri non
 gravate sese subjicit, & verbis obligat, & tandem promissa exequi-
 tur, & historiam exorditur. Lector conferat has Epistolas, n) &
 videbit: & ex verbis illis Nilianæ Epistolæ, errorem irrepsisse plane
 comprehendet. *Ταυτε ἐπὶ τῶν βασιλείων γηροῦτα, τὰ πρὸς ἡμῶν. Et*
ferro nos hac molestia expedire, & summa cum brevitate, quaque sub Impera-
toribus illis, quaque nostro ævo contigerunt, exponendo. Hinc illa, *Nili*
Historici de Historiis Regum. Non est igitur, quod nos excruciemus,
 quod Bononiensis Codex mutilus suo principio est; nequæ tempus
 teramus in expiscando, quis nam sit ille in Italia princeps nobilissi-
 mus similis Thesauri possessor, vel quonam ex Codice defectum in
 medio referciamus, cum jam integer, omnibusque suis partibus ab-
 solutus, editus sit Latine Ingolstadii o) ex Typogr. Adami Sertorii per

(L) 3

l) *Geminum.*m) *Emutili.*n) Nili ad Christodulum & Christoduli ad Nilum Epistola Historiæ Cantacuzeni præ-
 mittitur.

o) A. 1603; fol.

Jacobum Pontanum de Græco in Latinum conversus, ex Bibliotheca Bavarica cum Notis & Indicibus necessariis: & nunc tandem Græce & Latine Parisiis p) typis Regiis apud Sebast. Cramoyfi in Fol.

Possevinus in Bibliotheca Messanenſi notat; *Fragmentum cujusdam libri Nili, continens Acta septem Conciliorum q) & dissertationes sacras.* Retulit autem Bartholomæus Spatafora, exemplum integrum hujus fuisse missum ab Annibale Spatafora ad Cardinalem Mendozam.

His addendi sunt ex Catalogo MSS. Codicum Constantini Barini, quod etiam adnotaverat Bonaventura Vulcanius in Præfat. Nili Theſſalonicenſis de de primatu Papæ: *Nili Monachi & Juchysi Panoplia dogmatica contra omnes hereſes.* Nec non ex Catalogo Cod. MSS. Johannis Suzi. *Nili Monachi de Pane Fermentato cap. CXX.*

XX. NILUS HIEROMONACHUS.

EXtremus me vocat Nilus Hieromonachus scriptor Librarius Typici, quod numero 784. definitur in Vaticana. Sic enim ille in calce Codicis notam exposuit: *χει ἀμαρτωλοῦ γραφίως γ) Νείλου πῖχα ἱερομονάχου γραφίως, ἐν τῇ πόλει τῇ λεγομένῃ Τηφίρει, ἐξ ἰππεροπῆς καὶ μέχθου θωμά & Συριανῦ, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ ἐντυγχάνοντες αὐτῇ εὐχαρίσθητε τῷ θεῷ πάντι σὺν τῷ κειτημένῳ αὐτῇ. Ἐγράφη ἐν τῇ χώρᾳ Ρωσίας, πόλει τῇ λεγομένῃ Τηφίρει ἐν τῇ μονῇ τῶν ἁγίων μεγάλων Μαρτύρων θεοδώρου & Τηρέων, καὶ θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου. Codex hic exscriptus est manu proccatoris Nili fortasse Hieromonachi Scriptoris in Civitate Tephberi, hortatore, & suatore Thoma Syriano. Qui legis & manu tractatis, pro scriptore & possessore ipsius Deum orate. Scriptus est in Regione Russia in urbe Tephberi, in Monasterio Sanctorum magnorum Martyrum Theodori Teronis, & Theodori copiarum Dactoris. Ad hæc observo illud, πῖχα ἱερομονάχου, forte Hieromonachi, non ita enunciatum esse, quasi Nilus iste dubitaret de sua ordinatione, nec esset certus, an sacri ordines illi ab Episcopo collati, revera*

subsi-

p) A. 1645. fol.

q) Confer quæ supra in Nilo Rhodio p. 80.

r) In Bibl. Vindobonensi teste Lambecio lib. 4. p. 84. ad calcem Codicis MS. S. Chrysostomi in Paulum legitur: *Τῇ & Θεῷ χαρίτι ἐτέλεσα ἐγὼ παντλήμων Νείλος ἱερομόναχος τῆνδε τὴν βίβλον κατὰ τὸ ἐτ' 57)5* unde de ætate hujus Nili constat, nam annus Græcorum 6953. responderet anno CHRISTI 1445. Etiam Gregorii (Naz.) Orationes manu Nili scriptas in Codice Bibl. Laurentianæ quæ Florentiæ est, meminit V. C. Bernhardus Montfauconus in *Palæographia* p. 105.

subsisterent: verum tamen de hoc testatus pronuncians demisso animo & humili, sua comprimens, & erüens irrogantiam, ideoque se similitium ordinum indignissimum reputans, motè illius ævi illud *πίχα* fortasse, orationi indidit. Ad hunc modum in Cod. 779. Theodulus Trapezuntius Episcopus: Ἐγράφησαν αἱ βιβλοὶ αὐταὶ, ὅτι τὰ μνηαῖον αὐτῷ τὰ ἰδιόμελα τῷ χρόνῳ ἔλα, τριώδιον ἢ καὶ ὀκτώηχον, καὶ ἢ καὶ ἐκλεκτὰς κανόνας τῶν ἀγίων Δεῖ χροὸς ἐμοῦ τῷ ἀμαρτιολῷ, *πίχα* ἢ καὶ ἀναξίως Ἐπισκόπου θεοδούλου ἔ ποτε τραπιζούτου ἐν τῇ Μοσχόβιων πόλει καὶ ἀσθενίας, καὶ μαρτύριας, καὶ κόπου πάλου, καὶ οἱ τὰ βιβλίον ἀναγνωσκῶντες, ἐν χροῖ ὑπὲρ τῆς ἑμῆς ψυχῆς, ὅπως τύχω εἰς ἐν τῇ φοβερῇ τῆς κρίσεως, ἵνα καὶ ὑμῖν τὴν μισθὸν λήψετε, ὡς καὶ Φιλανθρώπου, καὶ ἐλεήμονος θεοῦ ἡμῶν, Ἐτελειώθη τῷ 5. ἴ. 5. μηνὶ Αὐγύστῃ, ἡμέρα β'. *Codices hi descripti sunt, Membrum scilicet cum Idiomelis ejus anni, Triodiam, nec non obsecbus, & alii selecti Canones Sanctorum, manu mei peccatoris & indigni, fortasse vero & indigni Episcopi Trapezuntis in urbe Moschobiorum, cum membra data essent ad Langiores, & longioribus agritudinibus vacillarent, non sine multo labore. Qui librum legitis, orate pro mea anima, ut misericordiam nanciscar in horrendo die judicii, & vos mercedem assequamini ab humano, & misericorde DEO nostro. Finitus est hic liber anno 6900. (est annus Christi 1342. s) secundum calculum ecclesie Latinæ) mensis Aug. 16. Feria secunda. Et Georgius Phrantza suæ historiae titulum præfixit; Οἰκτιρὸς γὰρ ὁ Θεοῦ πρώτοβουλοῦ, καὶ κατὰ γέροντα *πίχα* Μοναχὸς αὐτὰ ἐγράψεν, ὑπὲρ τῶν κατὰ αὐτοῦ καὶ πῶν μετὰ καὶ γεγονότων, ἐν τῷ τῆς ἀθλίως αὐτῷ ζωῆς χρόνῳ. Georgius Phrantza Protovestiaris & Gregorium fortasse Monachus hoc scripsit, de rebus suis & aliis particularibus successibus, tempore suæ miserae vitæ.*

1) 1392.

F I N I S.

NOMI-

NOMINA EORUM

ad quos scriptæ exstant

NILI MONACHI

EPISTOLÆ.

- A**blabio Notario II. 253. edit. Allatii.
- Abramio Presbytero II. 25. 47.
- Acacio Memorialio I. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94.
- Adolio *ἄδολος* legum perito II. 211.
- Adriano III. 266.
- Presbytero. III. 81. 91.
- Monacho. II. 60.
- Æliano lectori I. 249.
- Episcopo I. 291.
- Æliano vel Avliano. III. 76. 85. 86. 87. 88.
- Æmiliano Protectori II. 231.
- Ænez Philosopho II. 281.
- Aëtio Monacho II. 58. 267.
- Agapeto Diacono III. 257.
- Agathio Diacono III. 162. 215. 216.
- Agathopodi Monacho III. 173. 174.
- Agathon Decembrio. II. 162. 171. 18. 219.
- Agathon Episcopo. IV. 37.
- Aglaio Antecessori. I. 192. 193. 194.
- Aglaophonti III. 104. curatori II. 222.
- Albino Monacho III. 223. 224.
- Alcibiadi III. 134.
- Scholastico III. 107. 143.
- Alexandro III. 231. 281.
- Archimandritæ II. 87.
- Monacho I. 129. II. 120. 121. 122. 123.
- Monacho *ἁγιογραμματικῶν* II. 49.
- Amblichio (forte Jamblichio) Curatori II. 179.
- Ammonio Comiti. II. 283.
- Amphictyoni Rhetori. I. 183.
- Amphilochio Comiti, Juniori I. 141. 142.
- Monacho. II. 91. 92.
- Anastasiæ Virgini. II. 118.
- Anastasio Monacho III. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211.
- Presbytero. III. 51. 60.
- Anatolio Presbytero. III. 32.
- Anaxagoræ Grammatico I. 195. 196.
- Andreas Presbytero III. 32.
- Andro-

- Andromacho & fociis Monachis, I. 78.
 Anthemio Legum perito II. 226.
 Antiocho IV. 16.
 Antonio I. 143.
 Scholastico II. 14.
 Aphrodisio Diacono II. 23.
 Scriniario II. 256.
 Philosopho II. 264.
 Aphthonio I. 69. III. 276.
 Abbati s. Monacho III. 137.
 238. 239.
 Monacho II. 135.
 Καθηγουμένου III. 241.
 Diacono I. 68.
 Samaritæ I. 109. 110. 111.
 112. 113. 173.
 Tabulario II. 214.
 Apollodoro Rhetori I. 75.
 Apolophani *συνάκτωρ* II. 236.
 Aquilæ IV. 33 Confulari III. 62. 63.
 Aquilino III. 273.
 Arcadio Imperatori II. 265. III. 279.
 Rogatori II. 314.
 Aricli *πρωτεύων* II. 254.
 Aristarcho Presbytero II. 171.
 Tribuno II. 310.
 Aristeno Monacho II. 89. 90.
 Aristobulo Episcopo IV. 13.
 Aristocli Monacho II. 50.
 Aristocrati Eunucho II. 235.
 Aristoni Episcopo II. 315.
 Aristophani Candidato II. 220.
 Arfacio, s. Urfacio, Ecdico III. 130.
 Asclepiadi IV. 44.
 Asclepiadi Comiti II. 270.
 Asclepio sive Æsculapio III. 24.
 Asclepiodoto III. 24.
 Asterio Lectorio II. 8. 9. 10. 11.
 Athanasio Diacono IV. 48.
 Ecdico I. 288: 317. 318.
 Monacho II. 62.
 Athenogeni I. 260.
 Athenogeni vel Theodoto Comiti II. 1.
 Attico Lectori I. 191.
 Augustino Tribuno I. 225.
 Auliano, vide Æliano.
 Aureliano I. 131.
 Illustri, *ἀπὸ ἐλλήνων* I. 54.
 Auxentio IV. 42.
 Ecdico II. 309. Illustri II. 39.
 40. IV. 42.
 Babylæ Diacono I. 95.
 Baccho Eparcho II. 258.
 Balcho *ἐπαρχὸς* II. 5. 6. 7.
 Basilio *παραμάρτυρ* II. 260.
 Bębiano Episcopo II. 256.
 Illustri III. 91. 92.
 Benjamin Hebræo I. 124. 125. 126.
 127. 128.
 Berenico *μεξιώτης* III. 103.
 Berymo Monacho III. 53. 54. 55.
 56. 57.
 πρωτεύωντι sive Primati III. 135.
 136.
 Belillo sive Berylo Monacho III.
 150. 151. IV. 26.
 Busirio Nauclero II. 202. 295.
 Byrillo Macedoniano I. 211.
 Calandioni I. 62.
 Callimacho Memorialio I. 264.
 Callinico Monacho III. 38.
 χρυσόχορ II. 216.

- Calliopio IV. 22.
 Callistiano II. 37.
 Callistioni I. 201. 202.
 Calocyro I. 305. 306.
 Candidiano Ductori exercitus II.
 245.
 Capironi Diacono I. 104. 105. 106.
 , Φροντιστή f. Curatori II. 185.
 Carino Palatino III. 68. 70.
 Carino f. Marino, ἐπιχειρῶν II. 297.
 Carpalioni I. 296.
 Carpioni hæretico Valentiniano
 I. 234.
 Cassandrio IV. 20.
 Castori Duci III. 21. 22. 23.
 Cæcropio παρξένω II. 271.
 Charicli sive Chariclito presbyte-
 ro III. 243.
 Charisio Episcopo II. 24.
 Charitoni III. 264.
 Monacho II. 59.
 Chimasio Monacho I. 333.
 Chimasio & lociis Monachis II 77.
 Chiloni domestico II. 158.
 Chionio Silentario IV. 14.
 Chrysantho Lectori III. 93.
 Chrysaphio Diacono III. 111.
 Chryseroti Sophistæ II 42.
 Chrysippe Curatori III. 177.
 Chryfogeno κλησαλίω I. 156.
 Clearcho Numerario I. 130.
 Cleobulo Monacho II. 95.
 Cleonico Scholastico II. 311.
 Colocadio f. Colocasio II. 275.
 Diacono II. 166. 300.
 Colobarasio III. 52.
 Comasio Monacho διὰ τὴν ὁράω II. 73.
 Comasio f. Comatio II. 257.
 Comasio Presbytero II. 72.
 Cononi Illustri I. 144.
 Πολιτευομένου f. Remp. gerenti
 IV. 39.
 Constantino Comiti II. 290.
 Cornelio I. 185.
 Presbytero I. 149.
 Crispo ex captivo II. 267.
 Scholario I. 162.
 Curioni III. 129.
 Cypriano III 262.
 Διληγάπρωι delegatori II. 243.
 Cyriaco III. 128. 261.
 Diacono I. 323. 324. 325.
 Monacho II. 78. 79. 80. 81. 82.
 83. III. 39.
 Presbytero II. 196. 323. III. 12.
 Cyrillo vel Macedonio Diacono
 III. 195. 196. 197.
 Monacho II. 44. 45. III. 190.
 192.
 Πρωτεύοντι I. 266-271.
 Daburio Monacho III. 35.
 Daborio vel Gelasio μοναχῶ III. 246
 Daglaipho IV. 21.
 Damiano Magistrano II. 246.
 Monacho III. 212.
 Agathoni Decembrio II. 16. seq.
 Juliano Decembrio III. 18. 19.
 Leonidi Δεκεμβρίω I. 278.
 Paulo Δεκεμβρίω f. Decem-
 brio I. 265.
 Pergamino Decembrio II.
 168. 169. Pharismanino
 Decembrio III. 71.
 Zenoni Decembrio II. 299.
 Decurioni I. 158. 159. 160. 161.
 Demarcho Illustri, II. 244. De-

- Demetrio IV. 35. 49.
 Hæretico I. 253. 254.
 Domestico II. 312.
 Monacho III. 143. 152.
 Democrito Monacho II. 71. 72.
 Demostheni Patripolitano II. 36.
 Diacono II. 141.
 Didymo Lectori III. 244. 295.
 Diocletiano I. 257.
 Diomedi Oeconomo II. 250.
 Dionysio IV. 55.
 Monacho II. 93.
 Dionysiodoro I. 283.
 Dioscoriz viduz II. 266.
 Discipulo suo IV. 1.
 Domitiano Eparchico II. 233.
 Domnino Presbyt. III. 144. 145. 146.
 Juniori Primati III. 43.
 Dositheo I. 47. 48. 49.
 Dracontio I. 314.
 Vindici II. 327.
 Monacho II. 94. III. 36.
 Drusiano I. 289.
 ἀρχοντῆ II. 252.
 Drusiliano I. 245.
 Eleytherio III. 16. 17.
 Episcopo III. 284.
 Comiti Orientis II. 288.
 Monacho III. 50.
 Μοναχῶ ἀπὸ ὑμῶν (Allat. ex
 numericis) II. 67. 68. 69.
 Eliz Illustri II. 273.
 Elpidio Monacho II. 128.
 χρυσόχου III. 10.
 Epicteto Archimandritæ III. 125.
 Epigono Cursori I. 118-123.
 Epinico, Laurentio, Fausto Monachis III. 98-102.
 Epiphanio Episcopo IV. 56.
 Lectori II. 241.
 Monacho IV. 53.
 Evandrio I. 117.
 Ebulioni I. 315.
 Eudæmoni Scholastico vel Panegyrio Diacono III. 287.
 Evethio tribuno I. 297-301.
 Eugenio Diacono I. 83.
 Monacho III. 147. 175. 176. 182.
 Περὶ κίτου ἡ μοναχῶ III. 41.
 Eugrammio legum perito I. 216.
 217. 218.
 Eulampio I. 145. 146. 147. Sophista II. 145.
 Eulyfio Monacho II. 124. 125. 126.
 Eumathio Monacho II. 103.
 Eunomio Presbytero III. 30. 79-82.
 300.
 Euphemio Archimandritæ III.
 201-204.
 Monacho II. 55. 104. 105.
 137. 138. 139.
 Euphrasio Episcopo I. 246. 247.
 Eupithio Lectori II. 268.
 Euporo Diacono III. 34.
 Eupraxio Diacono III. 271.
 Eupsychio Vicario. II. 162. 163.
 Eurycli Patricio II. 221.
 Presbytero I. 273. 274. III.
 121. 122.
 Eusebio Diacono I. 235.
 Duci II. 261.
 Monacho I. 136.
 Eusignio IV. 36.
 Eusignio Satrapæ (al. Presbytero)
 III. 6.
 (M) 2
 Eusta-

- Eustathio Archimandritæ II. 102.
 Cubiculario I. 37.
 Decano II. 277. forte Diacono ut I. 228.
 Eustochio Comiti Largitionum I. 304.
 Euthalio Monacho III. 40.
 Euthio Eparchico III. 103.
 Euthymio Diacono II. 41.
 Episcopo III. 238. IV. 57. 58.
 Eutropio IV. 40.
 Monacho II. 98. 99.
 Eutychio Diacono. III. 148. 149.
 Falconi Curatori II. 295.
 Faustiano I. 43.
 Faustiano. III. 14.
 Faustino Cubiculario II. 238.
 Monacho II. 85. 86. 97.
 Fausto, Laurentio & Epinico Monachis III. 98-102.
 Fausto Primati I. 255.
 Februario Diacono I. 280.
 Felici Presbytero I. 302. III. 117.
 Felicissimo Diacono II. 331. 332. 333.
 Firmiliano I. 320. 321.
 Firmino Presbytero II. 175.
 Firmo scriniario I. 82.
 Flaviano I. 80. 81. 108.
 Florentio Diacono IV. 8. 9.
 Florioni Monacho II. 61.
 Fortunato I. 99.
 Franco Cancellario II. 234.
 Frontoni Archimandritæ II. 88.
 Frumentio Ecclesiæ ecclico I. 71.
 Frumentio Comiti II. 27.
 Gainæ, duci exercitus I. 70. 79. 114. 115. 116. 205. 206. 286.
 Gallo Monacho II. 66.
 Ganymedi Exceptori II. 269.
 Gaudentio Diacono II. 159.
 Silentiario III. 124. IV. 28.
 Σαλαριῶν III. 252.
 Gelasio Monacho III. 46. 147. 48. 49. vel Daburio Monacho III. 258.
 Genethio I. 132.
 Ecdico II. 325. III. 326.
 Gerasimo Irenarchæ II. 276.
 Germano Cancellario II. 189.
 Gerontio Exceptori I. 150.
 Monacho III. 253.
 Gigantio III. 96. 97. 248.
 Diacono I. 186. 187.
 Ecclesiæ Ecdico III. 6.
 Glycadio Protectori I. 252.
 Gregorio Diacono III. 94-95.
 Ἡγουμενῶν II. 64.
 Hegesippo Monacho IV. 17.
 Helenæ Illustri (ἰλλυστρία) II. 170.
 Heliodoro I. 41.
 Monacho II. 46.
 silentiario IV. 6.
 Helioni Magistrano II. 205.
 Heortasio Diacono II. 186. 187. IV. 47.
 Hephæstioni Presbytero III. 19. 20.
 Hephæsto Scholastico I. 6.
 Heraclio Hypodiacono χερσυχίδης I. 67.
 Heraclito Scholastico I. 275.
 Herimo Comiti I. 319.
 Hermolao Monacho vel Marino Presbytero III. 37.
 Herodoto tribuno III. 112.
 Hesychio proconsuli II. 292.
 Hierio

- Hierio Presbytero III. 13.
 Senatori I. 184.
 Hieronymo Domestico II. 278.
 Hilario Episcopo III. 120.
 Monacho I. 331. 332.
 Monacho exscholastico II.
 56.
 Presbytero I. 281.
 Hippasio tribuno II. 28.
 Hipponico scriniario I. 327. 328.
 Hyacintho Referendario III. 83. 84.
 Hydrofio IV. 10.
 Hymetio Episcopo II. 176.
 Hypaphloro Diacono I. 151.
 Hypatio Ephoro II. 20.
 Jaloni Episcopo III. 179. 180. 181.
 Ignatio Proconsuli I. 212-215.
 Innocentio Monacho III. 314.
 Joanni Episcopo II. 187.
 Illustri II. 330.
 Monacho I. 173. 294. IV. 38.
 Primati, Juniori II. 206.
 Jonæ Monacho III. 265.
 Jordani Diacono III. 127.
 Julia Comiti (κομηλοῦ) II. 213.
 Juliana Virgini I. 163. 164.
 Juliano III. 269. IV. 32.
 Lectori III. 169. 254.
 Ecclesie ecclie. II. 240. 242.
 Episcopo IV. 52.
 Monacho III. 229-235.
 Presbytero III. 64. 65.
 Juliano vel Julio Δεκεμβρίου III.
 18. 19.
 Julio Diacono III. 282.
 Monacho III. 123. 312. & 10.
 ciis II. 78.
 Φοιδεγίτη I. 284.
 Isachari Samaritæ III. 116.
 Isidoro Lectori II. 21.
 Excubitori II. 322.
 Lampadio Monacho II. 100. 101.
 Lamprotycho Archimandritæ III.
 108.
 Laurentio, Fausto, Epinico Mona-
 chis III. 98-102.
 Lauso primiscrinio II. 153.
 Leonidi Δεκεμβρίου, Comiti I. 278.
 Monacho II. 47.
 Rhetori II. 291.
 Lesbio IV. 43.
 Diacono III. 297. IV. 43.
 Letorio Monacho IV. 18.
 Leucadio Archidiacono I. 188. 189.
 190.
 Licinio Juniori I. 45.
 Πρωτεύοντι sive primati II. 196.
 Limenio Monacho I. 177-182.
 Linnio Monacho I. 292.
 Liriano IV. 11.
 Lucæ Diacono II. 253.
 Luciano Sophistæ Christiano II.
 224.
 Lucio Tribuno II. 151.
 Lycurgo illustri II. 147.
 Lyfiz presbytero III. 109. 110.
 Macedonio vel Cyrillo Diacono
 III. 194-196.
 Macedonio vel Petro Monacho
 III. 197. 198.
 Macedonio ταξίαρχῳ II. 237.
 Marcellino Monacho I. 4. 5. 7.
 Marciano I. 22. 23. 24.
 Mariano Episcopo II. 227.
 Monacho IV. 7. 41.
 (M) 3

- Hypodiatcono I. 185.
 Marino Diacono II. 259.
 Monacho II. 106-113.
 Presbytero III. 37. vel Her-
 molao Monacho II. 25.
 Marino vel Mauriano II. 54. Mo-
 nacho III. 58.
 Marino vel Carino Eparchico II.
 298.
 Marioni aurifabro I. 42.
 Martiniano Presbytero II. 187. 188.
 Martino Cancellario II. 316. 317. 318.
 Martino diviti seni *Φιλοπόρου* III. 4.
 Martyrio Vindici II. 282.
 Maroni Comiti II. 152.
 Mauriano I. 329.
 Monacho II. 53.
 Mauriano vel Marino Monacho
 III. 58-61.
 Maximiano I. 154.
 Maximo Presbytero II. 223.
 Meletio Cancellario I. 59. 60. 61.
 Meliphthongo Diacono III. 130. 131.
 Melisso Candidato I. 207.
 Melitoni Diacono II. 193.
 Memnoni Grammatodidascalo II.
 236.
 Menandro Ascetæ II. 54.
 Domestico II. 32.
 Merymo. vide Berymo.
 Methodio Cubiculario II. 289.
 Modesto III. 274.
 Monachis III. 307-333.
 Adjuniores Monachos *διδασ-*
 καλία. III. 203.
 Mufioni Monacho III. 10.
 Naucrario I. 257-263.
 Neadio & aliis Monachis II. 78.
 Nemetrio Monacho II. 129-132.
 Silentiario II. 12. 13.
 Ecdico II. 210.
 Neophyto Monacho III. 301. 303.
 Neroni magistro & Consulari II.
 319.
 Nicandro Exceptori II. 148.
 Stylitæ II. 114. 115.
 Nicareto Silentiario II. 184.
 Scriniario I. 231.
 Nicodemo II. 22.
 Niconi Archimandritæ III. 119.
 Nicotycho Diacono II. 142.
 Scholastico III. 8.
 Nilo III. 170.
 Monacho III. 155. 255.
 Presbytero III. 236. 256.
 Scholastico III. 193.
 Numenio Primati II. 198. 293.
 Olybrio Presbytero II. 191.
 Olympio Episcopo II. 190.
 Quæstori II. 305. 306. & aliis
 Monachis II. 190.
 Scholastico I. 152-153.
 Olympiodoro Eparcho IV. 61.
 Onesimo Monacho II. 84.
 Primati II. 177.
 Oresti *κλειδοποιῶ* clavium opifici II.
 217.
 Oribasio IV. 15.
 Origeni III. 280.
 Orioni Ecdico II. 164.
 Palladio presbytero III. 259.
 Monacho II. 133. 134.
 Palatino primati II. 149.
 Pamphilo Diacono II. 143. 144.
 Panegyrio Diacono, vel Eydzmo-
 ni

- ni Scholastico III. 286.
 Monacho II. 52.
 Panolbio IV. 12.
 Pantonymo Satrapæ II. 19.
 Papisco ἰσκαροδῶλοις II. 249.
 Paregorio Scriniario II. 330.
 Parnasio Pheco IV. 24.
 Advocato III. 168.
 Paschalis Diacono II. 308.
 Paulino III. 133.
 Domestico III. 272.
 Paulo Lectori III. 200.
 Archimandritæ III. 66. 67. 68.
 IV. 31.
 Episcopo III. 217. 218.
 Monacho III. 165. 166. 167.
 IV. 45. 60.
 Scholastico II. 239.
 Paulo Decembrio I. 265.
 Pelagio I. 256.
 Presbytero III. 250.
 Pergamino Decembrio II. 168.
 169.
 Pergamo Lectori III. 271.
 Pefagio Comiti II. 209.
 Petronio III. 115. vel Petronino.
 116.
 Petro Lectori III. 78.
 Monacho III. 164. vel Macedonio Monacho III. 197.
 198.
 Pharetrio Mechanico II. 162.
 Pharismanio s. Pharismanino Decembrio III. 71.
 Philagrio Lectori I. 175. 176.
 Episcopo III. 126.
 Presbytero I. 84. 85.
 Primati III. 89.
 Philemoni Episcopo III. 251.
 Philippo III. 183. 296.
 Scholastico I. 44.
 Philochristo Episcopo III. 278.
 Philoni II. 230.
 Episcopo II. 160.
 Illustri I. 138.
 Presbytero III. 321.
 Philoromo Comiti I. 287.
 Philoxeno Archimandritæ II. 127.
 Censu Custodi II. 146.
 Philumenio III. 25.
 Ἐγκλίσιον II. 96.
 Monacho III. 267.
 Phocæ Lectori III. 202.
 Photinæ & Dor - - - II. 31.
 Pierio Comiti juniori II. 167. 368.
 Senatori I. 316.
 Pindaro Presbytero II. 215.
 Pionio III. 299. illustri III. 31. 32.
 Pisimio Monacho II. 74.
 Platoni Archimandritæ II. 57.
 Plutarcho ἀξιολόγω III. 9.
 Coriario II. 212.
 Plutino Consulari I. 51. 52. 53.
 Pollioni διαψηφισῆ II. 199.
 Polychronio Diacono III. 11.
 Presbytero III. 142.
 Pompejo Diacono I. 72. 73. 74.
 Primo Hypodiacono IV. 19.
 Priscilliano Diacono I. 293.
 Prisco III. 288. 289. 290.
 Remp. gerenti II. 298.
 Probatio Monacho III. 219-222.
 Proclo Monacho III. 189.
 Πολιτευομένῳ s. Remp. gerenti I.
 290.
 Presbytero II. 26. Pto-

- Ptolemæo** I. 272.
Συγκλητικῶ sive senatori I. 1. 2.
 3. 8-21.
Quirino Monacho II. 140.
 Episcopo I. 203, 204.
Rhegino Archimandrita II. 119.
 Candidato II. 392.
 Scriniario II. 150.
Rhodomino Presbytero III. 213, 214.
Rufino III. 263.
 Hefychastæ IV. 54.
 Scholastico I. 67.
Romano Episcopo II. 155.
 Monacho III. 298.
Sabino IV. 27.
 Magistriano I. 243, 244.
 Presbytero III. 7.
Saburio Comiti I. 258.
 Scriniario II. 232.
Secundiano I. 200.
Secundo Castriciæ II. 281.
Seleucio Diacono I. 223, 224.
Serapioni Presbytero I. 134-136.
Severo ex præfecto (*ἀπὸ ἐπιπέχων*)
 III. 199.
 Primati I. 303, 304.
Silvano Episcopo I. 98-102.
 Presbytero II. 247.
Καινοβιῶτη I. 307.
Simoni Curiori II. 208.
Simplicio Exceptori II. 197.
Sisinnio Spathario I. 277.
Socrati Comiti II. 200.
 Presbytero I. 322.
Socratio Exceptori II. 34.
Sophiano Scholario I. 236-238.
Sophonio I. 46. III. 260.
 Monacho I. 34, 35.
Sophonio tribuno I. 167-172. II.
 274.
Sofandro *πριμισκενίης* I. 239, 240.
Soficli Scholastico III. 139, 140.
Sosipatro tribuno II. 157.
Sostheni Commentariensi I. 309.
Sotericho Diacono II. 225.
Soterioni I. 96, 97.
Sozomeno I. 147, 148.
Stephanidi Comitissæ II. 218.
Strationi illustri I. 229.
Symmacho Comiti III. 44, 45.
 Duci militum II. 165.
 Leguminum venditori
 (*ὄσπεριπώλη*) II. 263.
Syriano IV. 50.
 Monacho II. 63.
Tapisco Diacono III. 75, 76, 77.
Tauriano ex præfecto II. 178.
Telemachò primati III. 225-227.
Telephoro *εὐκαύση* II. 192.
 Primati I. 174.
Terentio Diacono lapsò sed poenitenti III. 228.
Teucro Diacono I. 250, 251.
 Candidato II. 184.
Thalassio argentario I. 308.
Thalliano Illustri I. 279.
Thavmasio s. Thavmaro Monacho III. 333.
Theocli IV. 51.
 Presbytero III. 161, 162, 163.
 Scholastico II. 229.
Theocliano I. 248.
Theoclisto Referendario III. 1, 2, 3.
Theodoreto Monacho III. 90.
 Theo-

- Theodōriano I. 70.
 Theodoro I. 165. 166.
 Monacho II. 65. 76. III. 157.
 158. 159. 160. IV. 25.
 Presbytero II. 272.
 Tribuno II. 286.
 Theodosiæ Moniali II. 116.
 Theodosio I. 133.
 Lectori II. 292.
 Diacono III. 42.
 Monacho II. 66. 67.
 Theodotoni I. 63-66.
 Theodoto Diacono III. 26-29.
 Presbytero II. 307.
 Theodoto vel Athenogeni Comi-
 ti I. 326.
 Theodoro Presbytero III. 138.
 Theonæ Remp. gerenti I. 311. 312.
 Theoni Monacho III. 72. 73. 74.
 Theopempto Protectori I. 233.
 Theophani Scholastico III. 188.
 Theoph. Actuario (*αἰθάνης*) II. 207.
 Cancellario I. 226.
 Monacho II. 117.
 Theophroni Diacono III. 277.
 Thepompō Senatori I. 330.
 Theoro vel Theodosio Mon. II. 67.
 Theosebio II. 15.
 Therino primati II. 174.
 Monacho I. 222.
 Theffalio Diacono I. 155. 313.
 Collaboratori II. 301-303.
 Thomæ (*τομμάειος*) scriptori III.
 184. 185.
 Thyrsō Monacho II. 29. 30.
 Primicerio II. 238.
 Thyrsō Scriniario I. 208. 209. 210.
 Timoni Episcopo II. 2. 3. 4.
 Timotheo Monacho IV. 59.
 Hypodiacono I. 26-31.
 Tito Diacono III. 186.
 Trajano III. 258.
 Adjutori II. 187.
 Diacono III. 141.
 Tryphoni Anhitecto I. 197. 198.
 Tymboni vel Tryphoni Dia-
 cono III. 106.
 Tyrboni Presbytero III. 15.
 Valenti s. Valentiniano *ουελβαν*
 (scribæ) II. 204.
 Valerio vel Hephæstioni Presby-
 tero II. 313.
 Valerio vel Eleortasio Diacono II. 187.
 Valerio Cubiculario II. 180. 183.
 Venusto Monacho I. 295.
 Primati III. 178.
 Viviano illustri III. 91. 92.
 Vincentio ascetæ II. 51.
 Victori Archimandrita II. 70.
 Vitalio Hypodiacono IV. 29. 30.
 Protectori II. 324.
 Ulpiano Scholastico II. 219.
 Ursacio s. Arsacio Ecdico III. 132.
 Xanthippo Diacono II. 154.
 Xenagoræ Diacono I. 38. 39. 40.
 Xenodoro Decano (an Diacono)
 II. 293.
 Xenoni I. 36.
 Xenophonti Diacono II. 172. 173.
 Presbytero III. 756.
 Scholastico II. 279.
 Zenobio Legato II. 246.
 Zenoni Diacono II. 194. 195.
 Decembri II. 299.

(N)

Zephy-

Zephyriano l. 230.	Zosimiano Monacho l. 107.
Zoilo chartulario ll. 275.	Zosimo IV. 46.
Zosæ Alcetæ ll. 75.	Caligario ll. 203.
Zosario tribuno l. 55-58.	Oeconomo l. 32. 33.
Zosimiano Pro-Consuli ll. 251.	

INDEX EORUM

ad quos scripsit

ISIDORUS PELUSIOTA

Qui eodem quo NILUS tempore in
Ægypto vixit.

Depromtus ex editione Epistolarum Isidori. Paris. 1638. fol.

A.

A Brahamio, lib. 1. 80.	Æliano, Episcopo, l. 5. 30. Schola-
stico, 108.
Abrahamo Episcopo, lib. 5.
38.	Æmiliano, l. 5. 410. 411.
Adamantio, lib. 1. 141. & l. 4. 57.
211.	Agatho, l. 1. 270.
Adamantio, lib. 5. 258.	Agathoni Presbytero, l. 3. 296.
Adamantino lib. 4. 75.	Agatho Presbytero, l. 3. 18. 27. 24.
160.
Ædesio remp. gerenti, l. 5. 14.	Agathodæmoni, l. 1. 435.
Æmiliano Diacono, lib. 2. 83.	Agathodæmoni Grammatico, l. 5.
55. 334. 439. 444. 454.
Æmiliano Presbytero, lib. 4. 172.	Agathodæmoni Grammatico, l. 3.
303.
Ætîo, lib. 3. 159.	Agelidi Nouatiano l. 1. 338. 339.
Ætîo Comiti, lib. 3. 141. 328.	Alexandro l. 2. 194. 195. 196.
Æsculapio Sophistæ, l. 4. 28. 31.	Alexandro Poëtæ l. 2. 89.
Ægyptio Presbytero, l. 5. 187.	

Ale-

- Alexandro Poëta l. 5. 331. Presbytero, 523.
 Alphio l. 3. 153. & l. 4. 202.
 Alphio Episcopo l. 3. 150. 151. & l. 4. 230.
 Alphio Presbytero l. 1. 239. 292. 253. 254. 255. 256.
 Alphio Subdiacono l. 2. 56.
 Alympio Scholastico l. 4. 221.
 Alypio l. 2. 97. l. 3. 112. 180. 302. 398. & l. 4. 90. 118. 136. 138.
 Alypio Episcopo l. 2. 223. & l. 3. 234.
 Alphio l. 5. 498. Episcopo 171. 133. 296. Presbytero 521. 522.
 Alphino Subdiacono (fort. Alphio) l. 5. 8.
 Monacho 386.
 Alypio l. 5. 234. 463. 506. Scholastico, 253. 553. Remp. gerenti 42. Episcopo 347.
 Amazonio l. 1. 234.
 Ammonio l. 4. 48.
 Ammonio l. 1. 351. 352. & l. 3. 82.
 Ammonio l. 1. 12 & l. 2. 102. 189. 245. & l. 3. 3. 126. & l. 4. 61.
 Ammonio Scholastico l. 1. 21. & l. 2. 166.
 Ammonio Tribuno l. 3. 308.
 Ammonio Scholastico l. 5. 9. 193. Lectori 533.
 Ampelio Comiti l. 5. 455.
 Ampelio Presbytero l. 1. 81.
 Anatolio l. 1. 328. 329. & l. 2. 10. 28. 29.
 Anatolio Diacono l. 4. 134. 137.
 Anatolio l. 5. 115. Diacono l. 5. 43.
 Andromacho Comiti l. 5. 175. 342.
 Antiocho l. v. 1.
 Anastasio l. 1. 233.
 Antiocho l. 1. 447. 448. 449. 450. & l. 2. 131. 267. & l. 3. 104. 231.
 Antiocho Spadoni l. 1. 36.
 Antiocho Scholastico l. 3. 7.
 Antonio Scholastico l. 3. 351. 352.
 Anyfio l. 2. 271.
 Aphrasio Presbytero l. 2. 161.
 Aphrodisio Monacho l. 2. 61.
 Aphrodisio Presbytero l. 2. 99. 138. & l. 3. 8. 332. 271. 274.
 Aphthonio l. 3. 276.
 Aphthonio Episcopo l. 3. 128.
 Aphthonio l. 5. 218. 428.
 Apollonio l. 2. 54. 214.
 Apollonio Diacono l. 2. 243.
 Apollonio Episcopo l. 2. 31. 96. 198. 260. 270. & l. 3. 58. 137. 138. 265. 273. 363. & l. 4. 189.
 Apollonio l. 5. 556. Agricola 98.
 Episcopo 169. 370. 395.
 Aquila lib. 1. 340.
 Aquila l. 5. 195.
 Arabiano Episcopo l. 1. 82. & l. 2. 39. & l. 3. 206.
 Arabiano Episcopo l. 5. 309.
 Archia lib. 1. 499. 500.
 Archibio Presbytero l. 2. 234. & l. 4. 396.
 Archontio l. 1. 272. 487. & l. 3. 76. 399.
 Archontio Monacho l. 3. 42.
 Archontio Presbytero l. 1. 30. 156. 161. 266. 374.

- Archontio Remplicam gerenti** l. 3. 282. 301.
Artemio l. 1. 88.
Artenuphio Lectori l. 3. 171. 172.
 γ. 173. & l. 4. 78. 80.
Archontio Presbytero l. 5. 27.
Artemidoro Presbytero l. 4. 161.
Artemidoro l. 5. 82.
Asclepio l. 1. 188.
Asclepio Episcopo l. 2. 88. & l. 3.
 207. 319. 320. 321.
Asclepio Sophistæ l. 3. 23.
Asclepio Sophistæ (seu Esculapio)
 l. 5. 76. 344. 458. 465. 546. 547. 545
Athanasio l. 1. 144. 408. & lib. 2. 7.
 30. 69. & l. 4. 82. 190.
Athanasio Cænobiarchæ l. 1. 117.
Athanasio Presbytero l. 1. 476. &
 l. 2. 45. 81. 128. 162. 182. & l. 3. 19
 62. 169. 258. l. 4. 25. 191.
Athanasio Diacono l. 5. 95. 388. 396.
Presbytero l. 5. 138. 475. 330. 536.
 541.
Aufonio l. 1. 165.
Aufonio Correctori l. 1. 116. 395.
 & l. 2. 25. 120. & l. 3. 9. 220. 263.
 264. 315. 359. 369.
Aufonio l. 5. 204. 354. **Correctori**
 212. 228. 418. 419. 420. 428.
- B.
- Basilio** lib. 4. 142.
Benjamin Hebræol. l. 1. 401.
Boëtho Monacho l. 5. 282.
- C.
- Caio** lib. 2. 22.
Callimacho Comiti l. 1. 346.
- Capitolino** l. 1. 388.
Calliopio l. 1. 191.
Candido l. 1. 399.
Candidiano l. 1. 489.
Carpo Presbytero l. 2. 114.
Casio Presbytero l. 3. 126. 111.
Casio Scholastico l. 2. 146. 149.
Casiano Diacono l. 4. 121.
Casio Magistratum gerenti l. 3. 157.
 158.
Casio Scholastico l. 5. 86. **Presbyte-**
ro 116.
Cassio Remp. gerenti l. 5. 486. 381
Cassio Presbytero l. 3. 400.
Casiano l. 4. 71.
Cassiano Diacono l. 3. 402. 403.
Cassiano Monacho l. 1. 309.
Cassiano l. 5. 203.
Catiliano l. 1. 470.
Cæsario Comiti lib. 1. 66.
Chæremoni l. 1. 170. 276. 304. & l.
 2. 10. & l. 3. 392. 95. 101. 102. 103. 104.
Chæremoni Diacono l. 3. 39. 209. 290
Chæremoni l. 5. 150. 151. 373. 415
 539.
- Chrysantho** l. 1. 280.
Chryse clarissimo l. 2. 78.
Chrystodoro l. 1. 210. 211.
Cratino l. 3. 266.
Cratoni monacho l. 1. 74. 110.
Cononi Præsidi l. 1. 148.
Celfo l. 1. 346. 431.
Cercyrio l. 1. 251.
Clearcho l. 1. 279.
Cleobulo Comiti l. 1. 380.
Constantino l. 1. 496.
Crispo l. 1. 24. 434.

- Cynegio l. 1. 336. 471.
 Cyrecia l. 1. 411. 420. 421. 429.
 Cyrenio l. 1. 240. 267. 495.
 Cyrenio Ducil. l. 1. 174. 175.
 Cyrillo l. 1. 25. 393. 497.
 Cyrillo Alexandrino l. 1. 310. 323.
 324. 370.
 Cyrillo Episcopo l. 2. 127. & l. 3.
 306.
 Cyrillo Episcopo l. 5. 79. 268.
 Cyro l. 1. 57. 163. 197. 198. 369. 375.
 376. 428.
 Cyro Scholastico l. 5. 17. Monacho.
 256. 322.
 Presbytero 412.
 Cyro Lectori l. 1. 100.
 Cyro Monacho l. 1. 325. & lib. 3.
 272.
 Cytherio Sabelliano l. 1. 138.
 D.
Danieli Presbytero l. 3. 292. 311.
 321. & l. 4. 44. 93.
 Danieli Presbytero, l. 5. 22. 215.
 345. 342.
 Didymo lib. 1. 199. 121. 204. 205.
 281. 330. 331.
 Didymo Presbytero l. 2. 181. 182.
 & l. 4. 17.
 Didymo Scholastico l. 4. 152.
 Didymo Scholastico l. 5. 206. 207.
 Presbytero 28. 167. 433. 534.
 Diogeni Diacono l. 3. 407.
 Diogeni Magiftriano l. 3. 389.
 Diogeni Presbytero l. 3. 383. 413.
 Diogeni Diacono l. 5. 75. 259. 464.
 Dionysio l. 2. 204. 216.
 Dionysio juveni lib. 1. 463.
 Dionysio Scholastico l. 4. 63.
 Dionysio Correctori l. 3. 9.
 Dionysio Presbytero l. 2. 232. &
 lib. 4. 45.
 Dionysio l. 5. 35. 141.
 Digyptio (Ægyptio) Presbytero
 l. 4. 124.
 Dioscoro l. 1. 77. & l. 3. 244.
 Dioscoro l. 5. 274.
 Diophanti Prætori l. 1. 31.
 Domestio Medico l. 1. 391.
 Domitio Comitil. 5. 57. 528. Ejus
 liberis 163. 164.
 Domitio Comiti l. 4. 30.
 Domitio Diacono l. 4. 198.
 Domitio l. 1. 214.
 Donato l. 1. 208.
 Dorotheo l. 2. 115. & l. 4. 19.
 Dorotheo Comitil. 1. 122. 123. 124.
 Dorotheo Clarissimo l. 3. 175. 254.
 373. 381. 382. 394. & l. 4. 32.
 Dorotheo reimp. gerenti l. 2. 248.
 Dorotheo Lectori l. 4. 46.
 Dorothei filii l. 3. 56.
 Dorotheo Presbytero l. 1. 319.
 Dorotheo Scholastico l. 4. 178.
 Dorotheo Monacho l. 1. 2.
 Dorotheo l. 5. 356. 357. Diacono
 medico, 191. Presbytero 252.
 Viro clarissimo, 43. 250. 251.
 273. 302. 379. 401. 568.
 Dositheo l. 1. 32.
 Dositheo Archimandrita l. 1. 292.
 Dracontio Presbytero l. 1. 248.

- E.**
- E**cdicio lib. 1. 394.
Elaphio Episcopo l. 5. 201.
Elizeo Monacho l. 3. 15. 16. 386.
Epagatho Presbytero l. 1. 48.
Epicteto l. 1. 249. & l. 4. 156.
Epimacho l. 2. 150.
Epimacho Lectori l. 2. 70. & l. 4. 6.
 151. 62. 103. 106.
Epimacho Scholastico l. 3. 378.
Epiphanio l. 4. 115.
Epimacho l. 5. 490.
Epiphanio l. 5. 177. Diacono 58.
 111. 112. 362. 363.
Epiphanio l. 4. 115.
Epiphanio Diacono l. 2. 66.
Ermifandro l. 5. 312.
Esaia l. 5. 189. 190. 195. 264. 368.
 409. 429. 513. 514. 549.
Esaia l. 1. 482. & l. 2. 197. 217. & l. 3.
 196. 348. 357. 358. & l. 4. 8.
Esaia militi, lib. 1. 78. 167. & 2. 190.
 191. 203. 292. & l. 3. 32. 52. 155.
 307. & l. 4. 187.
Evagrio Diacono l. 1. 251.
Evangelol. 1. 16.
Eubulo l. 1. 261.
Eudemoni l. 3. 115. 243. 256.
Eudemoni Diacono l. 2. 40. & l. 4.
 225.
Eudemoni Presbytero l. 4. 99.
Eudemoni Lectori l. 2. 165.
Eudemoni Scholastico l. 2. 86.
Eudemonio Diacono l. 3. 9.
Eulampio l. 1. 64. 65. 297.
Eulogio l. 1. 257. 589. 312. 202. &
 l. 3. 184. 236. & l. 4. 83. 163. 176.
Eulogio Lectori l. 2. 77.
Eulogio Presbytero l. 2. 85.
Euoptio Episcopo l. 2. 215.
Eusebio Episcopo l. 1. 26. 28. 30. 37.
 112. 113. 119. 151. 177. 285. 215.
 250. 342. 425. 492. & l. 4. 73.
Eusebio Presbytero l. 1. 10.
Eustathio l. 11. 156. 223. 332. 345.
 561. & l. 2. 124. 153. 157. 158. 171.
 172. 252. 253. 295. & l. 3.
Eustathio Diacono l. 2. 100. & l. 3.
 369.
Eustathio Presbytero l. 2. 216. 43.
 170. 296. 297. & l. 3. 221.
Eustephio l. 4. 128.
Eutocio Diacono l. 2. 19. 23.
Eutonio l. 1. 106. 234. 305. & l. 3. 34.
Eutonio Diacono l. 1. 95. 105. 286.
 335. 477. 491. & l. 2. 131. 107. 112.
 132. 144. 147. 148. 245. 257. 258.
 282. 294. & l. 3. 4. 5. 60. 83. 107. 108.
 109. 121. 147. 148. 149. 168. 174.
 181. 203. 247. 266. 280. 281. & l. 4.
 24. 37. 50. 77. 116. 159.
- F.**
- F**lorentino lib. 1. 227. 486.
Fideli Diacono l. 4. 109.
- G.**
- G**ermiano lib. 3. 291.
Germano Comiti l. 3. 377.
Gelesio Duci l. 1. 99.
Gerontio l. 1. 294.
Gigantio l. 1. 257.
- Gor-

Gorgonio l. 1. 59. 60.
 Gotthio l. 2. 10.
 Gotto l. 2. 274.
 Gregorio Episcopo l. 1. 125.

H.

Harpocræ Scholastico lib. 2. 228
 Harpocræ Sophistæ l. 3. 37. 154.
 345. 393. & l. 4. 55. 91. 140.
 Harpocræ Sophistæ, seu Rhetori
 l. 5. 48. 52. 80. 102. 110. 124. 125.
 162. 185. 198. 199. 217. 223. 348.
 349. 351. 380. 415. 423. 434.
 Helix l. 1. 430. & l. 3. 286. & lib. 4.
 167.
 Helix Diacono l. 4. 94. 122. 141.
 149. 173.
 Helix Diacono l. 5. 139. 146. 178.
 265. 269. 291. 292. 552. Presby-
 tero. 467.
 Helix Monacho l. 1. 91. 115.
 Helix remp gerenti l. 2. 248.
 Helioni Monacho l. 1. 71. 72.
 Heraclio Episcopo l. 2. 32. & lib. 3.
 72. 292.
 Heraclio Diacono l. 1. 263.
 Heraclidi Episcopo l. 1. 19. 182. 183
 & l. 2. 74. 220. 241. 242. & l. 3. 100.
 Heraclidi Presbytero l. 1. 153. &
 lib. 2. 164.
 Hermio Comiti l. 3. 237.
 Hermix l. 4. 101.
 Hermix Grammatico l. 3. 350.
 Hermino clarissimo l. 3. 373.

Hermino Comiti l. 1. 18. 23. 126.
 136. 229. 230. 242. 243. 244.
 245. 246. 247. 287. 288. 317.
 334. & l. 2. 137. 219. 235. 236.
 237. 238. & l. 3. 195. 253. 235. 370
 375. & l. 4. 29. 66.

Hermociano Diacono l. 1. 237.

Hermogeni Episcopo l. 1. 419. & l.
 2. 21. 51. 101. 139. 178. 199. 200.
 208. 209. 210. 218. 262. 276. 277.
 & l. 3. 20. 21. 29. 99. 103. 130. 159.
 362. 367.

Heroni l. 3. 332. & l. 4. 119. 223.

Heroni Monacho l. 3. 257.

Heroni rempublicam gerenti l. 3.
 336.

Heroni Diacono l. 1. 200.

Heroni Scholastico l. 1. 422. & l. 3. 6.
 215. & lib. 4. 16. 35. 72. 85. 171.
 208.

Heroni Presbytero l. 4. 76.

Hesychio Clarissimo l. 2. 156.

Heraclidi Presbytero l. 5. 290. Epi-
 scopo 270.

Heraclio l. 5. 450.

Hermino Comiti l. 5. 106. 197. 249
 270. 276. 277. 299. 300. 341. 356.
 357. 371. 400. 472.

Hermogeni Episcopo l. 5. 230.

Heroni l. 5. 352. 353. 407. 433. Scho-
 lastico, 73.

Presbytero, 67. 104. 319. 460. 538.

Episcopo, 527. remp. gerenti, 469.

Hieraci Diacono l. 5. 60. 64. 85. 99.

100. 135. 136. 158. 175. 176.

184. 235. 237. 356. 357. 371. 404.

416. Viro Clarissimo 313. Pres-
 by-

- bytero 321. 322. 323. 500.
 Hieracioni (forte Hieraci) l. 5. 15.
 Hieracil. l. 1. 469.
 Hieraci Clarissimo l. 1. 20. 55. 162.
 & l. 2. 275. & l. 3. 344. 361. 73. 392
 & l. 4. 43. 134.
 Hieraci Presbytero l. 2. 53. & l. 3. 35.
 198. 223. 278. 316. 388. & l. 4. 14.
 41. 165. 181.
 Hieraci Diacono l. 4. 104.
 Hieraci Medico l. 1. 168.
 Hieroni l. 1. 481.
 Hieriol. l. 2. 14.
 Hymetio l. 1. 97.
 Hypatio l. 4. 130.
 Hypatio l. 5. 396. 529. remp. gerenti
 120.
 I.
 Iacobo Lectori l. 5. 226. 230. 236.
 359.
 Iesio remp. administranti l. 5. 416.
 Incerto lib. 3. 201. 376.
 Joanni Diacono lib. 5. 62.
 Joanni Scholastico l. 5. 148.
 Joanni Eremita l. 1. 75. 76.
 Joanni Diacono lib. 2. 30. & l. 4. 58.
 164. 168.
 Joanni Militi l. 1. 326. 527.
 Joanni Monacho l. 1. 130.
 Joanni Scholastico l. 2. 82. 163.
 Josepho l. 1. 372.
 Josepho Presbytero l. 2. 9.
 Josepho Presbytero l. 5. 297.
 Ironi Scholastico l. 1. 142.
 Ischirioni l. 5. 261. 291. 480. Scho-
 lastico 13.
 Diacono 155. Presbytero 397
 Ischirioni l. 2. 58. & l. 3. 117.
 Ischirioni Presbytero l. 2. 33. l. 3. 354.
 335. & lib. 4. 63. 216.
 Isidoro lib. 1. 278. 485. & l. 4. 126.
 Isidoro Diacono l. 1. 337. 403. 426.
 440. 441. 442. 443. 444. 445. 467
 & lib. 2. 169. 176. 186. 188. 239.
 254. 272. & l. 1. 22. 77. 78. 89. 95.
 106. 110. 118. 120. 125. 128. 129.
 152. 176. 204. 240. 250. 251. 318. &
 l. 4. 5. 100. 146. 148. 153. 182. 204.
 Isidoro Episcopo l. 1. 89. 90. & lib. 2.
 224. 225. 226. 263. l. 4. 1. 7. 10. 17.
 120. 169. 220.
 Isidoro Praefecto l. 5. 299.
 Isidoro Presbytero lib. 1. 120. 221.
 222. & lib. 2. 18. 94. 95. & l. 4. 26.
 123.
 Isidoro Scholastico l. 2. 289. & l. 3.
 57.
 Isidoro l. 5. 477. Diacono 32. 33. 39.
 197. 294. Presbytero. 7. 394.
 Episcopo 156. 171. 179. 288.
 289. 308. 318. 335. 459. 474. 552.
 Junia l. 2. 8.
 Junioribus Monachis, l. 1. 474.
 K.
 Kalliopio Presbytero lib. 1. 73.
 L.
 Lampetio l. 1. 192. 193. 350. &
 l. 3. 114.
 Lampetio Episcopo l. 2. 71. 79. 122.
 191. 206. 221. 222. 264. & l. 3. 46
 47. 48. 53. 131. 132. 182. 193.
 200.

200. 214. 240. 241. 346. 367.
409.
Lampetio Diacono l. 3. 313. 390.
391. & l. 4. 3.
Lampetio Monacho l. 1. 13. 52.
Lampetio l. 5. 486. Diacono 41.
74. 255. 518. Episcopo 165. 171.
192. 482.
Lamprepio Diacono lib. 5. 365.
forte Lampetio, vel contra.
Laandrol. 1. 271. 272. 303.
Leonidi l. 1. 362. 365. 366.
Leontio l. 1. 104. & l. 3. 360.
Leontio Episcopo l. 1. 83. 84. 159.
262. 297. 315. 451. 451. & l. 2.
98. & l. 3. 87. 88. & l. 3. 387. & l. 4.
110. 113.
Leontio Diacono lib. 1. 409. & l. 4.
141.
Leontio Magistrano lib. 3. 229.
Leontio Episcopo l. 5. 2. 21. 37. 171.
180. 414. 435.
Lucæ clariss. l. 5. 281. 421.
Lucæ Archimandritæ l. 1. 3. 8.
Lucæ Cœnobiarchæ l. 1. 298.
Lucæ Monacho l. 1. 260.
Luciano l. 4. 84.
Lucio Archidiacono Pelusii l. 1. 69.
& l. 4. 188.
Lycanz l. 1. 176.
Lysimachol. 1. 355. 385.
- M.
- M**acario Episcopo lib. 1. 202. &
lib. 2. 55.
- Macario Episcopo l. 5. 442.
Macario Presbytero l. 3. 319.
Macrobio l. 5. 144.
Marciano Presbytero l. 5. 61. 90.
91. 330. 340.
Marcianol. 4. 147.
Marathonio Monacho l. 1. 190.
Marcol. 2. 109. & l. 4. 42.
Marco Monacho l. 1. 173.
Maroni l. 1. 38. 69. 70. 118. 145.
223. 272. 428. & l. 2. 10. 16. 20.
22. 28. 29. 61. 123. 124. 153.
157. 158. 171. 172. 230. 252.
253. 265. 295. & l. 3. 2. 39. 61.
167. 221. 222. 275. 295. 333.
366. 484. 406. 412. & l. 4. 184.
Maroni Episcopo l. 4. 174.
Marcioni Presbytero, si forte
idem, l. 5. 378.
Maroni Presbytero l. 1. 269. & l.
2. 140. & l. 3. 100. 101. 105.
116.
Maroni l. 5. 29. 34. 53. 77. 84. 115.
113. 122. 311. 326. 327. 373.
384. 385. 402. 413. 473. 476.
488. 489. 512. 524. 539. 545.
567.
Martiano l. 1. 116. & l. 4. 184.
Martianol. 1. 347. 381. 382. 460. &
l. 2. 124. 153. 157. 158. 171. 172.
233. 252. 253. 225. 295. 275.
333. 366. 412.
Martiniano Presbytero l. 1. 175.
& l. 3. 185. 322. 410.
Martiniano Presbytero l. 4. 96.
97.
Martyrio l. 5. 399. 443.
(O) Mar-

- Martyrio l. 2. 164. 207.
 Martyrio Episcopo l. 1. 45.
 Martyrio Lectori l. 3. 24.
 Martyrio Presbytero l. 3. 162. 163.
 309. 355. 356.
 Maximo Philosopho Gentili 96.
 Menz Diacono l. 4. 72.
 Menz Scholastico l. 1. 46.
 Menz Diacono l. 5. 134. 443.
 Monialibus crebro in Urbem com-
 meatibus l. 1. 367.
 Moyfi Episcopo l. 1. 44.
 Moyfi Diacono l. 5. 447.
 Nilo Scholastico l. 5. 130. 141. 145.
 157. 240. 241. 272. 287. 391.
 438. 487. 492. 516.
 Nilo l. 1. 5. 56. 137. 219. & l. 2.
 119. & l. 2. 160. & l. 3. 69. 139.
 & l. 4. 151. 158. 167. 179. 193.
 Nili filiis l. 1. 171.
 Nilo Diacono l. 3. 65. 66. & l. 4.
 127.
 Nilo Grammatico l. 3. 205.
 Nilo Monacho l. 1. 80. 427. 278.
 Niloni l. 4. 108.

O.

N.]

- N**emesio l. 5. 36.
 Nemesio l. 2. 134. & l. 4. 39.
 Nemesio Prætori l. 1. 47.
 Nemesiano Magistriano l. 4. 81.
 Nemesiano Scholastico 339.
 Nilammoni Scholastico libr. 5.
 561.
 Nilammoni Scholastico l. 1. 3.
 Nilammoni l. 4. 150.
 Nilammoni Diacono l. 3. 364.
 Nilammoni Monacho l. 4. 98.
 Nilammoni Presbytero l. 3. 293.
 Nilammoni Scholastico l. 2. 242.
 194.
 Nilammoni Diacono Medico l. 3.
 71.
 Nilammoni & Nilammoni l. 3.
 288.
Olympiodoro lib. 2. 256. &
 lib. 4. 27. 186.
 Olympio l. 5. 387. 477. Presbytero
 105.
 Olympio Comiti l. 1. 377. 378.
 Olympio Diacono l. 2. 24.
 Olympio Presbytero, Scholastico
 lib. 4. 205.
 Olympiodoro l. 5. 202.
 Ophelio Grammatico, seu Scho-
 lastico l. 5. 66. 121. 133. 200.
 337. 430. 439. 517. 544. 558.
 Ophelio Grammatico l. 1. 11. 86.
 & l. 2. 42. 55. 319. 255. 273. &
 l. 3. 31. 70. 92. 93. 94. & l. 4.
 105. 112. 162. 200.
 Ophelio Scholastico l. 2. 154. 201.
 Orbasio Medico l. 1. 437.

Ori-

- Orioni l. 1. 264. 293. 374. & l. 3. 136. & l. 4. 41. . . .
- Orioni Diacono l. 2. 16.
- Orioni Monacho l. 1. 181. 194. 195. 468. & l. 2. 159. 268. & l. 3. 45. 338. & l. 4. 137. 155.
- Orioni l. 5. 193. Monacho 195.
- P.**
- P**Aonio lib. 1. 277.
- Pachonio Monacho l. 1. 129.
- Palladiol. 1. 190. 431. 446. & l. 2. 57. 60. 180. & l. 3. 4. 9. 61. 73. 79.
- Palladio Diacono l. 1. 400. 407. 414. 456. 457. 473. & l. 2. 27. 145. 187. 249. & l. 3. 213. 216. 239. 312. 405. & l. 4. 229.
- Palladio Subdiacono l. 1. 373. & lib. 3. 144.
- Palladio Episcopo l. 1. 311. & l. 2. 284. & l. 3. 140.
- Palladio Lectori l. 4. 228.
- Palladiol. 5. 6. 34. 117. Lectori 525. Sub-Diacono 7. Diacono 31. 93. 132. 104. 225. 333. 369. 405. 427. 446. 503. 526. 552.
- Pamprepio Diacono lib. 2. 17. 76. & lib. 3. 238.
- Pamprepio Diacono lib. 2. 130. & lib. 3. 226.
- Panellio l. 4. 87.
- Panophio l. 1. 371.
- Panophio Archidiacono l. 1. 157.
- Panophio Diacono l. 1. 49.
- Paulo l. 5. 46. 137. 214. 248. 303. 325. 374. 375. 377. 390. 452. 453. 516. Monacho, 174. 490.
- Hypodiacono, 44. Diacono, 83. 88.
- Anachoretz, Presbytero 131.
- Paulo l. 1. 27. 268. & l. 2. 100. 106. 116. 129. 142. 143. 207. & l. 3. 33. 43. 55. 74. 96. 119. 121. 124. 135. 183. 191. 192. 212. 254. 357. 268. 34. & l. 4. 34. 47. 86. 132. 226.
- Paulo Cœnobiarchæ l. 1. 49.
- Paulo Diacono l. 1. 475.
- Paulo Sub-Diacono l. 3. 165. & l. 4. 54.
- Paulo Presbytero l. 2. 62. 73. & l. 3. 51. 277. 354. & l. 4. 95.
- Paulo Monacho l. 3. 232. 233.
- Paulo Tribuno l. 3. 347.
- Parrino Monacho l. 1. 14. 58.
- Pelagio Monacho l. 1. 314.
- Pelagio Diacono l. 2. 83.
- Pelusiota l. 1. 176.
- Pelusii Cœnobitis l. 1. 154.
- Pelusiensi Monasterio l. 1. 156.
- Pelusiota Monachis l. 1. 220.
- Pelusii Magistratibus l. 1. 275.
- Petrol. 1. 15. 278. 285. 290. & l. 2. 36. 213. 251. & l. 3. 123. 170. 246. 279. 394. 500. 411. & l. 4. 38. 41. 92. 237.
- Petro Correctori l. 3. 145.
- Petro Lectori l. 3. 177. 305.

- Petro Monacho** l. 3. 199. 208. & l. 4. 36.
Petro Scholastico l. 3. 133. 310. 314. 395. & l. 4. 56. 185.
Petro Zenobiarchæ l. 1. 258. 28.
Petro l. 5. 16. 20. 101. 127. 159. 278. 280. 304. 305. 500. 516. 560. 566. Scholastico, 209. 239. 554. Lectori, 555. Monacho, 271. 364. Correctori, 383. Remp. gerenti, 543.
Pharismanio Eunuchō Palatii 87. 231.
Philagrio l. 4. 33. 81.
Philetrio l. 4. 102.
Philippo Monacho l. 1. 41.
Philirio l. 4. 89. 177.
Philoxeno Magistro l. 2. 286.
Pœmenio Presbytero l. 2. 179.
Pisto Diacono l. 2. 87.
Polychronio l. 4. 59.
Pomasio l. 1. 364.
Phrontino Monacho l. 1. 98.
Prisco Cappadoci l. 1. 158.
Presbyteri adiutoribus Discipulis l. 3. 287.
Progesio l. 1. 295. 196.
Proterasio Scholastico l. 1. 108.
Proeschio Scholastico l. 4. 125.
Prunichio l. 1. 33. 34.
- Q.**
- Quintiniano Monacho** lib. 1. 224.
- Quintino Monacho** l. 1. 302.
Quintiniano l. 1. 390.
- R.**
- Rufino** lib. 1. 176.
Rufino Prætorii præfecto l. 1. 489.
- S.**
- Salomoni** lib. 1. 433.
Sallustio l. 1. 464.
Sandarariis Alexandrinis Monialibus lib. 1. 87.
Sereno l. 1. 186. 196. 235. 236. 238. 282. 354. 363. 462. & l. 2. 104. 105. & lib. 3. 38. 315. 326.
Sereno Tribuno lib. 1. 186. 187. 413. 429. 466. & l. 2. 279.
Sereno Tribuno Notario l. 2. 291.
Sereno Diacono l. 3. 217.
Serapioni Correctori l. 2. 15.
Serapioni Episcopo l. 3. 44.
Serapioni l. 5. 361.
Senatui l. 1. 226.
Seleuco lib. 1. 342. 356. 357. 358. 359.
Scholastico l. 1. 386. 387.
Seuero l. 1. 368.
Serenol. 5. 403. 406. 431. Diacōno, 44. 94. 143. 318. 468. 504. 526.

526. Tribuno, 142. 339. 563.
564.
Simplicio l. 1. 127. 225.
Silvano l. 1. 543. 344. 348. 349.
Sorano Comiti l. 1. 228.
Sofandro l. 1. 213.
Sozomeno, praefecti domestico l. 1.
300.
Strategio Duci l. 1. 133.
Strategio, Episcopo nuper institu-
to lib. 1. 11.
Strategio Monacho l. 2. 72. 266.
& lib. 3. 98. 225. 227. 228. 324.
& lib. 4. 129.
Strategio Lectori l. 1. 50.
Strategio Monacho l. 5. 216. 486.
495. 519. 520.
Strategio Scholastico l. 2. 179. &
l. 3. 327.
Symmacho l. 5. 10. 310.
Symmacho l. 1. 152. 265. 455.
Symphoro l. 1. 353.
Synesio l. 1. 241. 418. 383.
Synesio Episcopo l. 1. 232.
Synodio l. 1. 493.
Syrioni l. 3. 25.
Syrioni l. 3. 13.
- T.
- T** Arasio Isauro lib. 1. 160.
Tauro Praefecto l. 5. 40.
Tauro Hyparcho l. 3. 194. 365.
Thabennesia Monachis l. 1. 93.
- Thalassio Monacho l. 1. 320.
Thalecol. 1. 143.
Thaumasio l. 1. 401.
Theano l. 1. 461.
Theoctisto l. 3. 11. 12. 13. 14.
Theodoro l. 2. 193.
Theodoro Augustali l. 3. 50.
Theodoro Diacono l. 3. 17. & l.
4. 64. 65.
Theodoro Clarissimo l. 3. 289.
Theodoro Scholastico l. 1. 470.
488. & l. 2. 103. & l. 3. 40. 45.
42. 112. 164. 179. & l. 4. 11.
35.
Theodosio l. 1. 453. & l. 4. 107.
Theodosio Diacono l. 1. 404. 405.
406. l. 4. 206.
Theodosio Episcopo l. 2. 52. 231.
246. 247. & l. 3. 17. 74. 75. 127.
142. 201. 330. 245. 337. 397. &
lib. 1. 45.
Theodosio Presbytero l. 2. 91. 92.
125. 141. 173. 174. 259. 290. &
l. 3. 349. 371. 385. & l. 4. 160.
180.
Theodosio Scholastico l. 1. 306.
396. & l. 2. 63. 229. 280. 281.
288. 299. 300. & l. 3. 185. 283.
& l. 4. 192.
Theodosio Imperatori l. 1. 35.
311.
Theodosio Monacho l. 1. 39.
Theodosio l. 5. 306. 440. 490.
Scholastico, 149. 283. Presby-
tero, 231. 398. 457. Episcopo,
23. 30.
(O) 3
- Theo-

- Theodoro Scholastico** l. 5. 97. 115.
 119. 140. 232. 238. 343. 483.
 484. Diacono 2. p. Anachoretæ:
 389. Præfecto, 371. Augustali,
 462.
Theodulo l. 1. 53.
Theodoto Presbytero l. 2. 177.
 285. 287.
Theognosto l. 1. 209. 301. & l. 4.
 139.
Theognosto Diacono l. 4. 67.
Theognosto novo Monacho l. 1.
 101.
Theognosto Presbytero l. 2. 1.
 155. 212. 393. & l. 3. 68. 146.
 147.
Theognosto l. 5. 271. 388. Presby-
 tero, 367. 479.
Theoni l. 5. 437. Scholastico 314.
 315. Presbytero, 59. 266. 267.
 Episcopo 92. 160. 161. 196. 227.
Theophani l. 5. 151.
Theophilo l. 3. 114.
Theopempto Presbytero l. 5. 508.
 509.
Theopompo lib. 5. 129.
Thomæ Monacho l. 5. 123. 147.
Timotheo l. 1. 7. 8. 9. & l. 2. 136.
Timotheo Lectori l. 1. 4. 67. 68.
 79. 102. 103. 106. 107. 114. 121.
 131. 132. 146. 147. 218. 322.
 415. 416. 417. 438. 454. 494. &
 l. 2. 3. 4. 5. 47. 48. 49. 68. 96.
 126. 133. 135. & l. 4. 195.
Timotheo Clarissimo l. 3. 353. 384.
Timotheo l. 5. 168. 170. 274.
 Scholastico 254.
- Theoni** l. 1. 39. 274. 360. 439.
 472. 498. & l. 3. 186. 187. 118.
 317. 342. & l. 4. 21. 51.
Theoni Episcopo l. 2. 84. 121. 184.
 260. & l. 3. 299.
Theoni Presbytero l. 3. 372.
Theoni Scholastico l. 4. 23.
Theologio Diacono l. 4. 60.
Theologio Scholastico l. 1. 54.
Theopempto Episcopo l. 3. 284.
 285.
Theopompo l. 3. 63.
Theopompo Monacho l. 1. 62.
Theopompo Tribunol. l. 1. 31.
Thophronio l. 1. 180.
Theophilo l. 1. 23. 458. & l. 2. 64.
 67. 117. 118. 167.
Theophilo Lectori l. 2. 151.
Theophilo Subdiacono l. 3. 91.
 310.
Theophilo Nauclero l. 1. 155.
Thomæ l. 1. 424.
Thomæ Comitil. l. 1. 161.
Thomæ Monacho l. 1. 92. & l. 3.
 178. & l. 4. 215.
Therasio l. 1. 389. 459.
Ticiano l. 1. 291. 292.
Triboniano Episcopo l. 1. 149.
Tubæ Militi l. 1. 40.

V.

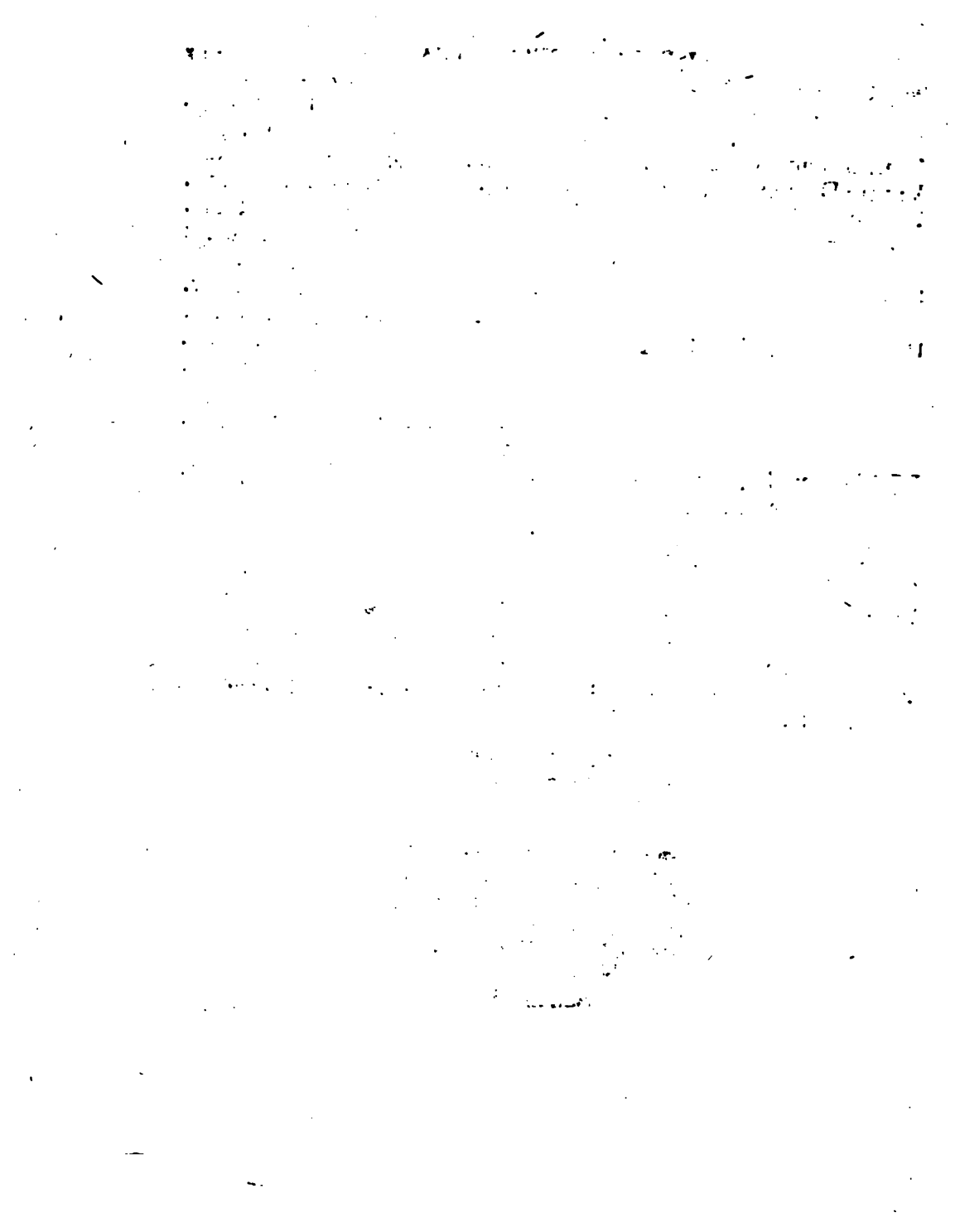
VAlenti, lib. 5. 534.
Valentino Presbytero l. 4.
 218.

Va-

- Valentiniano Presbytero l. 1. 417. Zosimo l. 1. 21. 61. 118. 128. 134.
 Varfenuphio l. 4. 212. 135. 140. 184. 223. 313. 347.
 Vranio Diacono l. 4. 131. 382. 436. 465. & l. 2. 38. 41.
 Vranio Diacono l. 5. 226. 203. 124. 153. 157. 158. 171. 172.
 Ursenorio l. 5. 355. Ursenophio 130. 252. 253. 293. & l. 3. 39. 61.
 est 501. & forte Arsenuphios 97. 275. 295. 333. 366. 406. &
 l. III. & IV. l. 4. 2. 3. 4. 170. 184. 220.
 Ursenuphio Lectori l. 3. 219. & l. Zosimo Presbytero l. 3. 333. & l. 2.
 4. 70. 9. 28. 29. 44. 59. 65. 75. 80. 108.
 Ursenuphio Lectori l. 2. 240. 113. 185. 295. 261. 298. & l. 3.
 1. 54. 59. 67. 80. 81. 90. 113.
 134. 143. 189. 210. 218. 214.
 235. 248. 260. 261. 323. 340.
 368. 401.
Zacchæo lib. 1. 397. 398. Zosimo Librigo βιβλιοφῶρος l. 3.
 Zenodoro l. 1. 203. 86.
 Zenoni l. 4. 22 Zosimo Presbytero l. 5. 4. 11.
 Zenoni Diacono l. 2. 111. 13. 24. 29. 34. 53. 57. 77. 81. 84.
 Zenoni Monacho l. 3. 408. 105. 122. 210. 213. 231. 257.
 Zenoni Presbytero l. 1. 212. 216. 260. 311. 324. 326. 329. 346. 358.
 217. & l. 2. 250. & l. 3. 190. 393. 402. 413. 427. 426. 436.
 Zenoni l. 5. 286. 448. 466. 441. 445. 476. 491. 496. 507.
 Zoilo Presbytero l. 1. 168. 169. 510. 511. 531. 532. 539. 562. 569.
 & l. 4. 88.

F I N I S.

LEONIS ALLATII

De

PSELLIS,
ET EORUM SCRIPTIS
Diatriba,

Ad Nobilissimum & eruditissimum VIRUM

JACOBUM GAFFARELLUM,

D. Aegidii Priorem.

Huic editioni ad Romanam Mascardi A. MDCXXXIV.
recusæ, accesserunt

notæ & supplementa quædam,
tum

MICHAELIS PSELLI

Διδασκαλία παντοδότη

Sive

De omnivaria Doctrina

Capita & quæstiones, ac responsiones CXCIII.

Ad MICHAELEM DUCAM Imp. CPol.

Ex Apographo Lindenbrogiano, quod exstat Hamburgi

in Bibl. S. Johannis, Græce nunc primum editæ

& latinè versæ

à

JO. ALBERTO FABRICIO.

HAMBURGI,

Apud CHRISTIANUM LIEBEZEIT.

THE UNIVERSITY OF ALABAMA

LIBRARY

1968

1968

1968

1968

1968

1968

1968

1968

1968

1968

1968

1968

CLARISSIMO VIRO
JOHANNI HUDSON;

Bibliothecæ Bodlejanæ Præfectori Humanissimo
 atque intelligentissimo,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

Quamvis suo jure tibi non deberetur præfens Al-
 latii libellus, quem beneficio Tuo primum inspi-
 cere mihi licuit, rarissime hæcenus obvium & pri-
 dem etiam Lambecio tum alibi tum inter Cæsareos
 librorum thesauros incassum quæsitum, merito igitur cum
 conceptissimis gratiis jam iterum ad Te à me ablegatum: tamen
 jam pridem publicum aliquod amoris & observantiæ in Te meæ
 pignus à me requirebat Tua in me singularis humanitas multis
 mihi cognita documentis, singularisq; alacritas ac promptitudo
 promovendi bonas literas quas valde amo, Tu verò colis etiam
 atque exornas pulcherrimis monumentis atque editionibus præ-
 stantissimorum utraq; lingua Scriptorum, ut multiplicibus mo-
 dis Tibi obstringas omnes quotquot ubiq; terrarum sunt studio-
 rum alumnos, non illos tantum qui Academiarum matrem Oxoniam
 adeunt, celeberrimum in ea Virorum atque in his Tua & in-
 comparabilis cui præes Gazæ fama acciti atque illecti, qui huma-
 nitatem Tuam licet omnes cõmuni ore prædicant, tamen simul
 fatentur prædicare se satis non posse. Accipe igitur hoc à me Al-
 latii scriptum una cum addito à me auctario, Nomini consecra-
 tum Tuo, patereque esse interpretem meæ in Te voluntatis cultus-
 que quo Te & amicitiam Tuam ac virtutem prosequor. DEus ter
 Oxt. Max. faxit ut diu rem locupletes literariam, extinctisq; intra
 breve retro tempus nimis multis eheu Angliæ Tuæ literatæ lu-
 minibus, serus accensæaris. Vale. Scripsi Hamburgi Idibus De-
 cembr. Anni Christiani MDCCXL. † ‡ Nobi-

Nobilissimo & Eruditissimo VIRO

JACOBO GAFFARELLO,

D. Ægidii Priori

Leo Allatus S.

DIATRIBA mea de Pſellis, mihi inter mitiora ſtudia aliud agentis, ac nihil ejuſmodi cogitantis calamocœcidit. Eam publiçi juris facere vix unquam in animum induxiſſem, niſi Tu, Eruditiffime Gaſſarelle, qui innata ingenii præſtantia, ac ſubtilitate, de rebus; quæ ad literas ſpectant, non ſecus perfectè; atque de cæteris æquiffimè ſemper pronuncias; qui multiplici illa linguarum, ac diſciplinarum varietate, quæ Te ſeculo noſtrø commendatiſſimum effecit, veluti lapis Lydius, uniùſcujuſque æſtimationem exploras; perquam idoneus atque efficaciſſimus auctor accessiſſes. Quamobrem, cum iſthæc mea Lucubratio Te jam, ut qui ab illo tempore, quo ipſam Romæ inter meas ſchedulas evoluiſſi, laudatorem habuerit; majorem etiamnum in modum deſidero, ut & Te fautorem, mox ac Dominum nancifcatur; ſperans plurimum inde nominis illi conciliatum iri, ſi Tu, qui tot jam Libros feliciter edidiſti: tot graviffimos Auctores ex inſtructiſſima illa Scripto- rum linguæ ſanctæ Bibliotheca, quam ab ejuſ, quæ Pici Mirandulani quodnam fuerat, naufragio, immenſo tibi ſumptu comparalli, in lucem proferre, ac veluti è tenebris eruere ſatagis, hos quoque præſtantes Viros, atque univerſam Pſellorum familiam quam primus explico, ordinoque, tuam in clientelam acceperis. An non vidès Vir præſtantiſſime, hoc meo conatu rem melius eſſe, quam ipſe putaram? Dum enim de Pſellis agitur, Simeoni Metaphraſtæ proſperè omnia proceſſere. Læſari ſiquidem univerſi poſſunt, hominem de Hiſtoria Eccleſiaſtica tam benè promeritam miſereque à recentioribus acceptum, nunc primum dignitati, auctoritati que reſtitutum; in theatrum accedere. Nemo eſt, in quem tam acriter, ſubdoleque hominum ingenia luſerint: in mille formas, eorum incurſa, mutatus ille, Chamæleontis inſtar verſicolor, prodiit. Hinc eum Religioni nomen dediffe, & inter religioſos coetus, honoribus, ac dignitatibus decoratum autumant; quem tamen nec fugiſſe nuptias, & negotiis civilibus, atque aulicis adhæſiſſe, certò certius eſt. Sunt qui cum & ſi mediæ ætatis Scriptorem, antiqviffimum nihilominus fecerint, ſunt & qui recentiffimum: multi Virum ſanè nobilem, & magnis opibus præditum, miſerum, inopemque atque unum de trivio, & ſi DRO placet, Ludimagiſtrum impudentiſſimè blaterant. Aliqui ex pluribus, iisque diverſis, neque unius fidei hominibus, unum nobis variis inductis formis, & membris undique collatis, in monſtrum deformant; contrario à Zeuxide exemplo, qui è Virginibus formoſiſſimis, quas ille delegerat, Helenæ ſimulacrum, egregium ſcilicet muliebris pulchritudinis opus, depinxerat. Nec minus alia ſexcenta, quæ quamvis obiter in Diatriba attingam, quia tamen longiorum ſermonem expoſcunt, ſingulari Tractatui à me deſtinantur. Diatribam itaque hanc ad Te mitto, ea conditione, ut illam tuis notis, atque Obſervationibus ipſis, quas in perluſtrandis omnibus Venetorum Bibliothecis, opimas, ut æſtimandum eſt, collegiſti, ornatiorem efficias; reddasque etiam auctiorem. Nam ipſe, dum aliò, atque aliò peregrinator advoſo; adpentantibus libris curioſa ſedulitate obviam procedo, ſatisque perti-
naciter

maciter, quidquid in eis est, evolvens, singularia quæque memoriæ mando; tum demum domi, congesta recolens, Pselli librorum Catalogum, ut ut potui, efformavi. Non dubito, si uti memoriæ, ita scriptioni res commendassem, quin plura, & tutiora referre potuissem. At non licuit. Male enim cum libris agi, & sceleratè manes Auctorum torqueri ii existimant, quibus id negotiû commissum est, ut libros ostendant. Quos si velis de sententiâ monere; ut benignis cum scriptoribus agant; neque enim, si eorum copia fiat, miserius vivant; tum sermone, quasi fulmine tacti, hærent attoniti; mox repetito spiritu in iram conversi, anguis instar, in blandientis oculos sese ejaculant, quid non, si vires suppetent, facturi? Theſaurus illi Dominò tantùm reservari; custodia, in pretio haberi; communicatione vilescere: & ut magis rideas, illud quoque mihi objectum, etiam si quid Domini jusserint, quo potestas legendi, exscribendi que detur, se tamen non obtemperatos. Misera scriptorum conditionem! deplorandum ejusmodi sententium, imò insanientium ingenium! Viri illustres, ac liberales, qui posteriores fortunas suas omnes pro una libertate duxere, indignis modis devincti, in custodiam mancipantur. Satisne illis erit, si tantum, exuto pulvere, à tinea, & blattis misera sub dominatione conserventur? Equidem vitam insuper cum libertate efflagitant; quas non nisi communicatione sui consequi possunt. Et vesò nec animantia, delectationis causa conclusa, illicataque licet copiosius alantur, pluribusque demulceantur blandimentis, quam si haberentur libera, facile patiuntur sese contineri; sed vagos motus, ac solutos, quas sibi natura attribuit, requirunt. Utinam à magnificentissimarum Bibliothecarum Custodibus, quorum industria, vel occultissima quæque è loculis ducta, omnibus exponuntur, tandem aliquando fanatici illi ediscerent. Sed cum à magnanimis tantùm Viris ea opera studiosis præstetur, mirandum non est, si tam illiberaliter nobiscum per ignavos nebulones agatur. An non vides, mi Gessarelle, ut tibi auctorum sanè innumerus cœtus, quos è latebris, & ab Orci faucibus, ut liberi sint, eduxisti, plaudat, & gratuletur? Id etiam in meo Psello præstitum vellem. Verùm cum copia Codicum, unde hæc hauri, longe sit è manu, & fallax semper memoria, ex qua in hoc negotio laborandum fuit, non omnia, distinctè saltem, suggerere poterit; laborem suspendere sæpius in animo habui; & servassem utique hæc mihi; si tuis præceptis reluctandi vires non defuissent. At, quando hic fidem obstringit meas in te amor, atque observantia, resque ipsa, ita cogit, habet; sed tibi, de Psello, eorumque scriptis, Diatribam, Cave sis Rhenò typò, in legitimis foetibus ab adulterinis dijudicandis, iniquior. Et, ut Epistolam cum Juliano concludam: Ημεις καταπαρ Ερημῆ λόγιω τῶς ημετέρας λόγους εἰ χειρίζομεν. Καὶ μὲν ὑπομείνωμεν τὴν ἀκοὴν τὴν σὴν, ἐπὶ σοὶ τὸ κρῖναι περὶ αὐτὴν; εἰ καὶ πρὸς τῶς ἀλλοτρίοις πλὴν ἑμοῦ. εἰ δὲ μοι, βίβλον ἐκείνην καταπαρ Μυσῶν ἀποστρίψῃς. ἢ ποταμῶ κλύσον ὡς νεῦδος. Vale; nosque tuæ Bibliographiæ quam citissima editione bea

Imprimatur, si videbitur Reverendis. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

A. Torniellus Vicesg.

Leonis Allatii Diatriba de Psellis, eorumque scriptis, demandante Reverendis. P. Magistro Sac. Palatii Apostolici, à me perlecta, nihil habet, quod morum sanctitas, aut Fidei Catholice integritas aversetur: quin, dum ad cultum ingeniorum, arcanam conditionem ex intima antiquitate depromit, æquum censeo, ut quam prophana, ac sacræ Historiæ lucem affert, eandem consequatur ipsa, prælii beneficio. Die 26. Julii 1634.

Gaspar de Simeonibus.

Imprimatur.

Fr. Antonius Cellius Magister, & Socius Reverendis. P. Fr. Nicolai Riccardi, S. Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

† 3

SYLLA

SYLLABUS PSELLORUM

De quibus in hac Diattiba
differit Allatius :

- I. Michaël Psellus sive *τετυλός* Imperator, ab A. C. 820. ad 829. sect. I.
 - II. Michaël Psellus, Leonis Byz. Philosophi Præceptor, Photii discipulus, clarus circa A. C. 870. sect. 2-20.
 - III. Michaël Psellus, Michaëlis Ducæ Imp. Præceptor, clarus circa A. C. 1050. sect. 21 - 33. Ejus scripta edita sect. 34-52. & 78. inedita sect. 53 - 77.
- Hujus etiam sunt capita illa de omnivaria doctrina,
quæ hîc primum cum Allatio edidi.
- Michaël Ephesius à Psello diversus. sect. 31. forte ipse Michaël Ducas Imp. Pselli discipulus. sect. 32.
- IV. Michaël Psellus Medicus sub Constantino Porphyrogenneta. sect. 71.
 - V. Michaël Psellus vir militaris sub Theodoro Lascari. sect. 79.
 - VI. Johannes Psellus. sect. 49. 56. 80.
 - VII. Constantinus Psellus. sect. 50. & 80.

LEONIS

LEONIS ALLATII

De

PSELLIS

& eorum scriptis Diatriba.

Primus omnium * *ἱεὺ* Michaël Amorianus; ** post Leonem Armenium Imperator Constantinopolitanus, quem alii *ἑραυλοῖ* Balbum dixerunt, nos *ψελλόν*, (idem enim erit, quicquid alii dicant) vocabimus. Svidas, *ψελλός ἀσημῶς, ἀνάρθρως λαλῶν, ἑραυλός. Psellus, obscure, inarticulate loquens, Balbus.* Sed ne cognomina, summa etiam religione conservanda, in alias ejusdem significationis voces immutare, etsi non novo exemplo, videamur, en testem omni exceptione majorem, ea propè tempora scribentem, Nicetam, qui & David dicebatur, Paphlagōnem, in vita S. Ignatii Patriarchæ, qui dictum Imperatorem non alio quàm Pselli cognomine insignit. *Μιχαήλ δ', ὃν κ' ψελλόν φασι, δομέτικος τῶν Ἐξυβίτων ὦν τότε, κ' ὡς τυραννίδα μελετῶν διαβληθεὶς κ' κατακλειθεὶς ἀπὸ τῶν αὐτῶν συνωμοτῶν. Etenim Michaël, quem Psellum nominant, Excubitorum tunc Domesticus de affectato regno declaratus, & in custodiam datus à commilitonibus suis, & sociis conjurationis, &c.* Hic tamen in posterioribus Historicis sub *ἑραυλοῦ* Balbi nomine innotescit: in Christianæ fidei dogmata, res Ecclesiasticas, & præcipuè in adorationem sacrarum Imaginum voce, & opere verè *ψελλός* blæsus, verè *ἑραυλός* balbus.

(A a)

II. Alter

* Non omittendus erat omnibus ab Allatio memoratis antiquior *Simon Psellus*, Flavii Josephi *προπαιπ* sive atavus, cujus ipse meminit in limine vitæ suæ.

** Amorium Phrygiæ opidum, quo oriundus Michaël Balbus obiit A. C. 829, mensis Octobri, cum imperasset annos VIII, menses 9, & dies totidem.

- Theodoro** Scholastico l. 5. 97. 115.
 119. 140. 232. 238. 343. 485.
 484. Diacono 2. p. Anachoretæ:
 389. Prefecto, 371. Augustali,
 462.
Theodulo l. 1. 53.
Theodato Presbytero l. 2. 177.
 285. 287.
Theognosto l. 1. 209. 301. & l. 4.
 139.
Theognosto Diacono l. 4. 67.
Theognosto nova Monacho l. 1.
 101.
Theognosto Presbytero l. 2. 1.
 155. 212. 393. & l. 3. 68. 146.
 147.
Theognosto l. 5. 271. 388. Presby-
 tero, 367. 479.
Theoni l. 5. 437. Scholastico 314.
 315. Presbytero, 59. 266. 267.
 Episcopo 92. 160. 161. 196. 227.
Theophani l. 5. 151.
Theophilo l. 3. 114.
Theopempto Presbytero l. 5. 508.
 509.
Theopompo lib. 5. 129.
Thomæ Monacho l. 5. 123. 147.
Timotheo l. 1. 7. 8. 9. & l. 2. 136.
Timotheo Lectori l. 1. 4. 67. 68.
 79. 101. 103. 106. 107. 114. 121.
 131. 132. 146. 147. 218. 322.
 415. 416. 417. 438. 454. 494. &
 l. 2. 3. 4. 5. 47. 48. 49. 68. 96.
 126. 133. 135. & l. 4. 195.
Timotheo Clarissimo l. 3. 353. 384.
Timotheo l. 5. 168. 170. 274.
 Scholastico 254.
- Theoni** l. 1. 39. 274. 360. 439.
 472. 498. & l. 3. 186. 187. 218.
 317. 342. & l. 4. 21. 51.
Theoni Episcopo l. 2. 84. 121. 184.
 260. & l. 3. 299.
Theoni Presbytero l. 3. 372.
Theoni Scholastico l. 4. 23.
Theologio Diacono l. 4. 60.
Theologio Scholastico l. 1. 54.
Theopempto Episcopo l. 3. 284.
 285.
Theopompo l. 3. 63.
Theopompo Monacho l. 1. 62.
Theopompo Tribunol. 1. 31.
Thophronio l. 1. 180.
Theophilo l. 1. 23. 458. & l. 2. 64.
 67. 117. 118. 167.
Theophilo Lectori l. 2. 151.
Theophilo Subdiacono l. 3. 91.
 310.
Theophilo Naclero l. 1. 155.
Thomæ l. 1. 424.
Thomæ Comitil. 1. 161.
Thomæ Monacho l. 1. 92. & l. 3.
 178. & l. 4. 215.
Therasio l. 1. 389. 459.
Titiano l. 1. 291. 292.
Triboniano Episcopo l. 1. 149.
Tubæ Militil. 1. 40.
- V.
- V**Alenti lib. 5. 534.
Valentino Presbytero l. 4.
 218.
- Va-

- Valentiniano Presbytero l. 1. 417. Zofimo l. 1. 21. 61. 118. 128. 134.
 Varsenuphio l. 4. 212. 135. 140. 184. 223. 313. 347.
 Vranio Diacono l. 4. 131. 382. 436. 465. & l. 2. 38. 41.
 Vranio Diacono l. 5. 226. 203. 124. 153. 157. 158. 171. 172.
 Urfenorio l. 5. 355. Urfenophio 130. 252. 253. 293. & l. 3. 39. 61.
 est 502. & forte Arsenuphius 97. 275. 295. 333. 366. 406. &
 l. III. & IV. l. 4. 2. 3. 4. 170. 184. 220.
 Urfenuphio Lectori l. 3. 219. & l. Zofimo Presbytero l. 3. 333. & l. 2.
 4. 70. 9. 28. 29. 44. 59. 65. 75. 80. 108.
 Urfenuphio Lectori l. 2. 240. 113. 185. 295. 261. 298. & l. 3.
 1. 54. 59. 67. 80. 81. 90. 113.
 134. 143. 189. 210. 218. 224.
 235. 248. 260. 261. 323. 340.
 368. 401.
 Z. Zofimo Librigero βιβλιοφύλαξ l. 3.
 86.
 Zofimo Presbytero l. 5. 4. 11.
 13. 24. 29. 34. 53. 57. 77. 81. 84.
 105. 122. 210. 213. 231. 257.
 260. 311. 324. 326. 329. 346. 358.
 393. 402. 413. 427. 426. 436.
 441. 445. 476. 491. 496. 507.
 510. 511. 531. 532. 539. 562. 569.
 & l. 4. 88.

F I N I S.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to the low contrast and high noise of the scan. It appears to be organized into several paragraphs or sections, but the specific words and sentences cannot be discerned.

LEONIS ALLATII
De
PSELLIS,
ET EORUM SCRIPTIS
Diatriba,
Ad Nobilissimum & eruditissimum VIRUM
JACOBUM GAFFARELLUM,
D. Egidii Priorem.

Huic editioni ad Romanam Mascardi A. MDCXXXIV.
recusæ, accesserunt
notæ & supplementa quædam,
tum

MICHAELIS PSELLI

Διδασκαλία πανταπι

Sive

De omnivaria Doctrina

Capita & quæstiones, ac responsiones CXCIII.

Ad MICHAELEM DUCAM Imp. CPol.

Ex Apographo Lindenbrogiano, quod exstat Hamburgi
in Bibl. S. Johannis, Græce nunc primum editæ
& latinè versæ

JO. ALBERTO FABRICIO.

HAMBURGI,
Apud CHRISTIANUM LIEBEZEIT.

THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
TREASURY
WASHINGTON, D. C.

LIST OF MEMBERS

OF THE
COMMISSION ON
THE ORGANIZATION
OF THE
FEDERAL GOVERNMENT

OFFICE OF THE SECRETARY OF THE

TREASURY
WASHINGTON, D. C.

CLARISSIMO VIRO
JOHANNI HUDSON;

Bibliothecæ Bodlejanæ Præfecto Humanissimo
 atqve intelligentissimo,

s. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

Quamvis suo jure tibi non deberetur præfens Al-
 latii libellus, quem beneficio Tuo primum inspi-
 cere mihi licuit, rarissime hæctenus obvium & pri-
 dem etiam Lambecio tum alibi tum inter Cæsareos
 librorum thesauros incassum quæsitum, merito igitur cum
 conceptissimis gratiis jam iterum ad Te à me ablegatum: tamen
 jam pridem publicum aliquod amoris & observantiæ in Te meæ
 pignus à me requirebat Tua in me singularis humanitas multis
 mihi cognita documentis, singularisq; alacritas ac promptitudo
 promovendi bonas literas quas valde amo, Tu vero colis etiam
 atqve exornas pulcherrimis monumentis atq; editionibus præ-
 stantissimorum utraq; lingua Scriptorum, ut multiplicibus mo-
 dis Tibi obstringas omnes quotquot ubiq; terrarum sunt studio-
 rum alumnos, non illos tantum qui Academiarum matrem Oxoniam
 adeunt, celeberrimum in ea Virorum atq; in his Tua & in-
 comparabilis cui præes Gazæ fama acciti atq; illecti, qui huma-
 nitatem Tuam licet omnes cõmuni ore prædicant, tamen simul
 fatentur prædicare se satis non posse. Accipe igitur hoc à me Al-
 latii scriptum una cum addito à me auctario, Nomini consecra-
 tum Tuo, patereq; esse interpretem meæ in Te voluntatis cultus-
 que quo Te & amicitiam Tuam ac virtutem prosequor. DEus ter
 Oxi. Max. faxit ut diu rem locupletes literariam, extinctisq; intra
 breve retro tempus nimis multis eheu Angliæ Tuæ literatæ lu-
 minibus, serus accensæaris. Vale. Scripsi Hamburgi Idibus De-
 cembr. Anni Christiani cõ 10 ccxl. † † Nobi-

Nobilissimo & Eruditissimo VIRO

JACOBO GAFFARELLO,

D. Ægidii Priori

Leo Allatus S.

DIATRIBA mea de Pfellis, mihi inter mitiora studia aliud agenti, ac nihil ejusmodi cogitandi calamœ excidit. Eam publici juris facere vix unquam in animum induxissim, nisi Tu, Eruditissime Gaffarelle, qui innata ingenii præstantia, ac subtilitate, de rebus, quæ ad literas spectant, non secus perfecte, atque de cæteris æquissimè semper pronuncias; qui multiplici illa linguarum, ac disciplinarum varietate, quæ Te seculo nostro commendatissimum effecit, veluti lapis Lydius, uniuscujusque æstimationem exploras; perquam idoneus atque efficax svafor accessisses. Quamobrem, cum isthæc mea Lucubratio Te jam, ut qui ab illo tempore, quo ipsam Romæ inter meas schedulas evoluisisti, laudatorem habuerit; majorem etiamnum in modum desidero, ut & Te fautorem, mox ac Dominum nanciscatur; sperans plurimum inde nominis illi conciliatum iri, si Tu, qui tot jam Libros feliciter edidisti: tot gravissimos Auctores ex instructissima illa Scriptorum linguæ sanctæ Bibliotheca, quam ab ejus, quæ Pici Mirandulani quodnam fuerat, naufragio, immenso tibi sumptu comparasti, in lucem proferre, ac veluti è tenebris eruere satagis, hos quoque præstantes Viros, atque universam Pfellorum familiam quam primus explico; ordinoque, tuam in clientelam acceperis. An non vides Vir præstantissime, hoc meo conatu rem melius esse, quam ipse putaram? Dum enim de Pfellis agitur, Simeoni Metaphrastæ prosperè omnia processere. Lazarus siquidem universi possunt, hominem de Historia Ecclesiastica tam benè promeritum misereque à recentioribus acceptum, nunc primum dignitati, auctoritati que restitutum; in theatrum accedere. Nemo est, in quem tam acriter, subdoleque hominum ingenia luserint: in mille formas, eorum incuria, mutatus ille, Chamæleontis instar versicolor, prodiit. Hinc eum Religioni nomen dedisse, & inter religiosos cœtus, honoribus, ac dignitatibus decoratum autumant; quem tamen nec fugisse nuptias, & negotiis civilibus, atque aulicis adhæsisse, cerrò certius est. Sunt qui eum & si mediæ ætatis Scriptorem, antiquissimum nihilominus fecerint, sunt & qui recentissimum: multi Virum sanè nobilem, & magnis opibus præditum, miserum, inopemque atque unum de trivio, & si DEO placet, Ludimagistrum impudentissimè blaterant. Aliqui ex pluribus, iisque diversis, neque unius fidei hominibus, unum nobis variis inductis formis, & membris undique collatis, in monstrum deformant; contrario à Zeuxide exemplo, qui è Virginibus formosissimis, quas ille delegerat, Hælenæ simulacrum, egregium scilicet muliebris pulchritudinis opus, depinxerat. Nec minus alia sexcenta, quæ quamvis obiter in Diatriba attingam, quia tamen longiorum sermonem exposcunt, singulari Tractatui à me destinantur. Diatribam itaque hanc ad Te mitto, ea conditione, ut illam tuis notis, atque Observationibus ipsis, quas in perlustrandis omnibus Venetorum Bibliothecis, opimas, ut æstimandum est, collegisti, ornatiorem efficias; reddasque etiam auctiorem. Nam ipse, dum aliò, atque aliò peregrinator advolo; ad præstantibus libris curiosa sedulitate obviam procedo, satisque pertinaciter

maciter, quidquid in eis est, evolvens, singularia quæque memoriæ mando; tum de-
 mum domi, congesta recolens, Pselli librorum Catalogum, ut ut potui, efformavi. Non
 dubito, si uti memoriæ, ita scriptioni res commendasset, quin plura, & tutiora referre
 potuissem. At non licuit. Male enim cum libris agi, & sceleratè manes Auctorum tor-
 queri ii existimant, quibus id negotii commissum est, ut libros ostendant. Quos si velis
 de sententiâ monere; ut benignius cum scriptoribus agant; neque enim, si eorum copia
 fiat, miserius vivent; tum sermone, quasi fulmine tacti, hærent attoniti; mox repetito
 spiritu in iram conversi, anguis instar, in blandientis oculos sese ejaculant, quid non, si
 vires suppetent, facturi? Thesauros illos Domino tantùm reservari; custodia, in pretio
 haberi; communicatione vilescere: & ut magis rideas, illud quoque mihi objectum,
 etiam si quid Domini jusserint, quo potestas legendi, excubendi que detur, se tamen
 non obtemperaturos. Miseram scriptorum conditionem! deplorandum ejusmodi sentien-
 tium, imò insanientium ingenium! Viri illustres, ac liberales, qui posteriores fortunas
 suas omnes pro una libertate duxere, indignis modis devincti, in custodiam mancipan-
 tur. Satisne illis erit, si tantum, exuto pulvere, à tincis, & blattis misera sub domina-
 tione conserventur? Equidem vitam insuper cum libertate efflagitant; quas non nisi
 communicatione sui consequi possunt. Et verò nec animantia, delectationis causa con-
 clusa, illigataque licet copiosius alantur, pluribusque demulceantur blandimentis, quam
 si haberentur libera, facile patiuntur sese contineri; sed vagos motus, ac solutos, quas
 sibi natura attribuit, requirunt. Utinam à magnificentissimarum Bibliothecarum Custodi-
 dibus, quorum industria, vel occultissima quæque è loculis ducta, omnibus exponuntur,
 tandem aliquando fanatici illi ediscerent. Sed cum à magnanimis tantùm Viris ea opera
 studiosis præstetur, mirandum non est, si tam illiberaliter nobiscum per ignavos nebulo-
 nes agatur. An non vides, mi Cassarelle, ut tibi auctorum sanè innumerus cœtus, quos è
 latebris, & ab Orci faucibus, ut liberi sint, eduxisti, plaudat, & gratuletur? Id etiam
 in meo Psello præstitum vellem. Verùm cum copia Codicum, unde hæc hausi, longe sit
 è manu, & fallax semper memoria, ex qua in hoc negotio laborandum fuit, non omnia,
 distinctè saltim, suggerere poterit; laborem suspendere sæpius in animo habui; & ser-
 vasse utique hæc mihi; si tuis præceptis relinquenti vires non defuissent. At, quando
 hic fidem obstringit meas in te amor, atque observantia, resque ipsa, ita cogit, hæbe;
 sed tibi, de Psello, *τοῦτον ποὺ Σκρίπτου*, Diatribam. Cave sis Rheno tuò, in legitimis foeti-
 bus ab adulterinis dijudicandis, iniquior. Et, ut Epistolam cum Juliano concludam:
*Ἡμεῖς σοὶ καὶ ἀπερ Ἐμῆ λόγια τὴν ἡμετέραν λόγος ἔχρηζομεν. Καὶ μὲν ὑπομείνω
 τὴν ἀκοὴν τὴν σὴν, ἐπὶ σοὶ τὸ κρῖναι περὶ αὐτὴν, εἰ καὶ πρὸς τὴν ἀδελφεῖσιν πηλὶμοι.
 εἰ δὲ μοι, διψῶν ἐκεῖ καὶ ἀπερ Μυσῶν ἀποστρίψῃς. ἢ ποταμῶ κλυσθὼν ἰὸς ἰὸς.* Vale;
 nosque tuæ Bibliographiæ quam citissima editione bea

Imprimatur, si videbitur Reverendis. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

A. Torriellus Vicefg.

Leonis Allatii Diatriba de Psello, eorumque Scriptis, demandante Reverendis. P.
 Magistro Sac. Palatii Apostolici, à me perlecta, nihil habet, quod morum sanctitas, aut
 Fidei Catholice integritas aversetur: quin, dum ad cultum ingeniorum, arcanam eru-
 ditionem ex intima antiquitate depromit, æquum censeo, ut quam prophanæ, ac sacræ
 Historiæ lucem affert, eandem consequatur ipsa, prælii beneficio. Die 26. Julii 1634.

Gaspar de Simeonibus.

Imprimatur.

Fr. Antonius Cellius Magister, & Socius Reverendis. P. Fr. Nicolai Riccardi, S. Pal.
 Apost. Mag. Ord. Præd. † 3 SYLLA

SYLLABUS
PSELLORUM

De quibus in hac Diattiba,
differit Allatius :

- I. Michaël Pfellus sive *τετυλὸς* Imperator, ab A. C. 820. ad 829. sect. 1.
 - II. Michaël Pfellus, Leonis Byz. Philosophi Præceptor, Photii discipulus, clarus circa A. C. 870. sect. 2-20.
 - III. Michaël Pfellus, Michaëlis Ducæ Imp. Præceptor, clarus circa A. C. 1050. sect. 21-33. Ejus scripta edita sect. 34-52. & 78. inedita sect. 53-77.
- Hujus etiam sunt capita illa de omnivaria doctrina, quæ hîc primum cum Allatio edidi.
- Michaël Ephesius à Pfello diversus. sect. 31. forte ipse Michaël Ducas Imp. Pfelli discipulus. sect. 32.
- IV. Michaël Pfellus Medicus sub Constantino Porphyrogenneta. sect. 71.
 - V. Michaël Pfellus vir militaris sub Theodoro Lascari. sect. 79.
 - VI. Johannes Pfellus. sect. 49. 56. 80.
 - VII. Constantinus Pfellus. sect. 50. & 80.

LEONIS

LEONIS ALLATII

De

PSELLIS

& eorum scriptis Diatriba.

Primus omnium * sic Michael Amorianus; ** post Leonem Armenium Imperator Constantinopolitanus, quem alii Τεαυλον Balbum dixerunt, nos Ψελλον, (idem enim erit, quicquid alii dicant) vocabimus. Svidas, Ψελλος ἀσήμως, ἀνάρθρως λαλῶν, Τεαυλος. Pselus, obscure, inarticulate loquens, Balbus. Sed ne cognomina, summa etiam religione conservanda, in alias ejusdem significationis voces immutare, etsi non novo exemplo, videamur, en testem omni exceptione majorem, ea propè tempora scribentem, Nicetam, qui & David dicebatur, Paphlagonem, in vita S. Ignarii Patriarchæ, qui dictum Imperatorem non alio quàm Pselli cognomine insignit. Μιχαήλ γάρ, ὃν κ' Ψελλον Φασί, δομέστικος τῶν Ἐξυβιστῶν ὦν τὸν, κ' ὡς τυρανίδα μελετῶν διαβληθείς κ' κατακλεισθείς διὰ τῶν αὐτῶν συνωμοτῶν. Etenim Michael, quem Pselum nominant, Excubitorum tunc Domesticus de affectato regno delatus, & in custodiam datus à commilitonibus suis, & sociis conjurationis, &c. Hic tamen in posterioribus Historicis sub Τεαυλῶ Balbi nomine innotescit: in Christianæ fidei dogmata, res Ecclesiasticas, & præcipuè in adorationem sacrarum Imaginum voce, & opere verè Ψελλος blasus, verè τεαυλος balbus.

(A a)

II. Alter

* Non omittendus erat omnibus ab Allatio memoratis antiquior Simon Pselus, Flavii Josephi πρόπαππῶ sive atavus, cujus ipse meminit in limine vitæ suæ.

** Amorium Phrygiæ opidum, quo oriundus Michael Balbus obiit A. C. 829. mense Octobri, cum imperasset annos VIII. menses 9. & dies totidem.

II. Alter Michaël Psellus in Antro Insula, doctus vir, in cognoscendis, atque tradendis optimis artibus, ac disciplinis studium omne suum posuerat; multis ipse nominibus commendandus, sed eo præcipuè, quod solus, cæteris omnibus in deploratissima Græcia, somno, ac luxu marcescentibus, emortuas Musas omnes non intermisit, sed accuratius pertractavit, volentibusque Philosophiæ fontes aperuit. Ab hoc Leo Byzantius, Joannis Patriarchæ Constantinopolitani Nepos, stirpe Morocharzaniorum, cognomento Philosophus, post studia puerilia liberalium disciplinarum elementa hausit, ut refert Joannes Scylitza in Historia Orientali & ex Scylitza Cedrenus in Synopsi, πῶ μὲν ἐν θεάματά ἐλεγει ὁ Λέων, καὶ ποιητὰς μυθηῖται καὶ τὴν Βασιλίδαν, ῥήτορικῶν δὲ, καὶ φιλοσοφίαν, καὶ ἀριθμῶν ἀναλήψεις, καὶ τὰς τῶν λοιπῶν ἑπιστημῶν ἐφοδῶν καὶ τὴν νῆσον Ἀντροῦ γενόμενον. Ἐκείσε γὰρ ἀπεδαίμων πρὸ ἐπιτυχῶν ἀνδρῶν Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ, καὶ τὰς δεχθῆς μένον, καὶ πινὰς λόγους, καὶ ἀφορμὰς λαβὼν παρ' αὐτοῦ, ἐπεὶ μὴ ὄσον ἐβύλιον εὐελοῦσε, πεινῶσαι τὰ Μοναστήρια, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς δοποκείμενας βιβλίους ἀνερευνῶν τι, καὶ ποιεῖν, καὶ ἀπεδαίμων ἐμμελειῶν περὶ τὴν ποιητικὴν γλώσσαν ἐφ' ἀναβιβιάσθη. Id est, Literis, & Poësi Leo, ut ipse ferebat, imbutus fuit Byzantii. Rhetoricam, Philosophiam, Arithmeticam, & ἄλλων Sciētias in Antro Insula didicit, ibi versatus cum Michaele Psello, præstante viro, ab eoque principium tantum, & quibusdam præceptis, occasione discendi instructus, neque tantum, quantum desiderabat adeptus, Monasteria pervagatus est, librosque in iis repositos perquirens, atque scrutans, studioseque meditans ad tantæ doctrinæ fastigium evasit. Leonem primis literis initiatum, Musisque litasse Byzantii vides.

III. Profanis tamen studiis, Gentiliumque disciplinis addictissimus, rem Christianam omnino neglexerat, adeo ut multis aliis, & præsertim Constantino discipulo, visus sit, repudiata Christianorum fide, in Gentilismum, & fuciles antiquorum Græcorum πελάγας animum applicasse, culcumque exosculatum, Deos improbe adorasse. Viri ingenium convitiis Constantinus acriter verberavit, & Carmine Elegiaco infectatus est, quod ita clausit:

Ταῦτα δὲ κωισκωνπῖνον ὁ σὸς γάλα Καλλιόπειης,
 Καλὸν ἀμειξάμενον Φησὶν ἑπισταμίνας,
 Ὅς γὰρ πῆς κραδίης μυσηρία λεπτολογήσας,
 Ὅψε μόγις καπίω κευθομῖναι ἰδαίω. id est:

Hæc

Hæc vero Constantinus, quæ sua læ Calliopes pulchrum ebibit, expertus dicit: Qui sui cordis arcana intimè expendens, tandem aliquando iniquitatem occultam percipit. Discipuli calumniam Psellus ægrè tulit, & carmine Jambico, eoqve proluxo, quo se Christi assecram, & Gentium hostem palam fatetur, injuriam propulsavit. Carmen elegantissimum, sicut & alia ejusdem inedita apud me sunt; & tibi non invidissem, sed brevitatæ studio in alia magis necessaria ducor. Ut tamen melius res Christianas pertractaret, Photio Patriarchæ post Ignatii restitutionem, ad mysteria nostræ fidei addiscenda, totum se tradidit, à quo divina doctrina instructus, prioribus studiis vale dixit, quod ipse Elegiaco illo carmine refert:

Ἔρρε μοι ὦ τετρατάλανα Πολύμνια. ἔρρε Μῦσα,
 Αὐτὰρ ἔγωγ' ὄπι νῦν Ῥητορικῆς ἔραμαι,
 Φώπον Ἀρχιερεῖα γροιστοδιδάσκαλον ἑυρών,
 Ὃς με γάλακ' ἔθρεψεν θεῶν ναμάτων. id est:

*Vale mihi O ter miseranda Polympnia. Vale Musa. Ipse enim nunc deum Rhetorices desiderio teneor, cum Photium summum Præsidem senem magistrum adinvenerim, qui me lacte empernitit divinarum scaturiginum. Vocat Photium γροιστοδιδάσκαλον, vel quod senex, vel quod senem erudiret, ambo quippe erant ætate proveciore. Idqve commodius Leoni successit, inter Aulæ primates non postremo. Nam Photius dignitate spoliatus in Regia Basilii Macedonia vitam agens, Leonem, ac Constantinum, cæterosqve Basilii filios ad humanitatem, eloquentiam, & alias disciplinas informabat. Hinc etiam aditus Leoni ad diviniora studia capessenda datus est. Id habeo ex Constantino Porphyrogeneta * de vita, & rebus gestis Basilii Macedonis. Ὁν μὲν ἔδει πρὸ τούτου διέλιπε φιλοφρονέμεν αὐτὸν, φώπον, καὶ τιμῶν ἀξί πλὴν ἐν αὐτῷ παιδείᾳ πλὴν σοφίαν τε, καὶ ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς καθήκεως μετέστησεν, ἔδει δὲ δικαίᾳ βέλων ἀγειν ἑπίσχεσθαι, ὅμως τῶν εἰς ἑξαρμυθίαν ἔδειν ἐνέλιπε παρεχόμενον. Ὅθεν καὶ τοῖς βασιλείοις ἀξαρτεῖν αὐτῷ ἀπὸ τῶν οἰκείων παιδῶν ἀπέδειξε πηδευτῶν, καὶ διδάσκαλον. Id est: Neque vero antea humanitatis in eum, Photium, studia prætermiserat: quinimo propter omnimodam in eo Sapientiam, ac virtutem honoribus auxit. Et licet à Patriarchali sede dimouisset, justitia primas concedens, attamen omnia in eum, quibus solari posses, officia contulit. Unde & in Regiam evocatum propriorum filiorum Informatorem, ac Magistrum constituit.*

(Aa) 2

IV. Leo

* In Allatii Symmicis p. 83.

IV. Leo itaque, sive tradendæ Philosophiæ munere, sive præstantia, quæ & ipse in Philosophicis alios superabat, Philosophi sibi cognomen vindicavit. Id cum Ecclesiasticæ Parens Historiæ in Annalibus adnotasset, anno Domini DCCCLIX., Michaëlem Psellum floruisse, non incongruè affirmavit. Eo namque tempore Michaël Psellus non illaudatus vir in philosophandi Scientia probabatur, à Michaële altero Psello sub Constantino, & Michaële Ducis, diversus, quos parum cautè plerique confundentes, miserè historiæ ordinem; ac tempora perturbarunt, adeò, ut non nemo in paucissimis verbis quàm plurima mendacia, & nugæ legentibus obrudat. Ne nimius sim, en Gregorii Gyraldi verba de Poet. histor. Dialogo 5. *Fuit quidem non incelebris Leo ille, qui Basilii Filius, Philosophus cognominatus est, qui circiter annum DCCCLXXXII., à verbo DEi corporato, Byzantii, & Orientis annis XXV. imperium tenuit, cujus filius Constantinus Ducas fuit, qui & de Christiana religione probe sensit, & optimis artibus, & disciplinis operam naviter impendit. Hujus Constantini liber ille celebratus est, quem moriens Romano filio reliquit, in quo summam totius Imperii; sociorum fœdera, hostium vires, quæ, & quanta essent, aliæque omnia ad Imperium spectantia complexus est: quem hbrum hodie Venetorum Respublica in sua peculiari Bibliotheca diligentiissime custodiri facit. Hujus quoque Constantini tempore, vir illi in omni liberalium artium scientia, sed & peregrinatum floruit M. Psellus; cujus innumerabiles penè libri curiosorum, & studiosorum manibus teruntur.* Ad hunc tereò Constantinum Pselli de virtus ratione; hoc est, de Deo, & de auro conscribendo, hoc est, Chrysopœia libri extant; quos quidam non sanè indubius Constantino magno datos perpetuum etiam scripto credidit; hæc Commentaria mitatam, quæ in Zoroastriis Chaldaicis Symbola leguntur, & Canonæ Astronomicos, &c. & paucis interjectis: *Fuit & hujus Constantini Ducis filius; & M. Pselli discipulus, Michaël Ducas Imperator Constantinopolitanus; qui à fame, & penuria, quæ in exordio ejus principatus Constantinopolitanam urbem invaserat, Parapinaceus cognominatus fuit. Hic quidem Michaël, cætera ignarus, ac socors nisi quod bonis artibus sub Psello profecit, atque imprimis in falsitandis verbis, quæ in Græca illam Imperatorem commendat historia.*

V. Miror hominem sanæ mentis tam inconsideratè locutum. Leo Philosophus, Leo illi est Imperator, Basilii filius. Error. Certum est Leonem Imperatorem humanioribus, Philosophicis, sacrisque studiis addictissimum plurima, quæ etiam extant, laudabiliter in disciplinarum omni genere conscripsisse: ideoque *σοφῶν* sapientem scili-

scilicet cognominatum, at nunquam illi Philosophi nomen attributum ab eruditionibus est. Ex Leone itaque uno Philosopho, altero sapiente unum facit Leonem, eumque filium Basilii. Imperitiùs lapsus est Auctor Theatri vitæ humanæ Vol. 21. lib. 2. pag. 3759. *Litteris Leo Philosophus Imperator initiatus fuit Byzantii, Rhetoricam, Philosophiam, Arithmeticam, & reliquas Scientias in Antro Insula didicit, ibi versatus cum Michaële Psello. Cedrenus.* Ingens sanè Imperatoris, & ardens studium, licet auctoritas, & facultates nullæ, qui relicta domo neglectisque summi fastigii opibus, in Insulam Antrum pro capeffendis disciplinis ad magistrum Psellum pererraverit. Nonne multo facilius, præmio, quod poterat, maximo proposito, Psellus vocatus accessisset? Falsum etiam est id asserere Cedrenum, qui Philosophum Leonem à Leone Sapiente & Imperatore diversum novit. Et Cedreni verba de Leone Philosopho sunt, quæ supra adduximus.

VI. Pergit Gyraldus. *Cujus Leonis scilicet, filius Constantinus Ducas fuit.* Quis id dixit? Constantinus Ducas longè ab his temporibus vixit. Neque Constantinus Leonis filius Ducæ sibi cognomen unquam adscivit, sed Porphyrogennetæ, quo maxime gaudet, & gestit. Ducæ cognomen post centum sexaginta ad minus annos in Imperio cepit. *Qui & de Christiana religione probè sensit.* De Constantino Duca fortè verum fuerit. Verùm quanam ratione Constantinus Leonis Filius Schismatis propugnator de Christiana religione probè sentire potuit, judicent alii. Conatus illius in vindicando ab injuriis Pothio, vel solo Unionis Tomo, à Leunclavio in Jure Græco-Romano Lib. 2. edito, satis superque liquet. *Hujus Constantini liber ille celebratus est, quem moriens Romano filio reliquit.* Eum ex Codice Bibliothecæ Palatinæ, qui Baptistæ Egnatii olim fuisse perhibebatur, descriptum, Græcè, & Latine edidit Joannes Meursius, cum aliis ejusdem Constantini opusculis, Lugduni Batavorum apud Elzevirum 1627, in 8. Verùm is non Ducæ, sed Porphyrogennetæ fuit. *Hujus quoque Constantini tempore floruit Michaël Psellus.* Si de Psello, cujus innumerabiles, ut ipse ait, libri circumferuntur, sermo est, fallit. Ille etenim non eo tempore vixit: si de præceptore Leonis Philosophi, licet non fallat, ille tamen innumerabilium librorum editione non celebratur. De quo, an aliquid * scripserit, adhuc dubitamus. *Ad hunc certè Constantinum Pselli de victus ratione, hoc est, de diate.* Hoc

(Aa) 3

qvo-

* Præter Carmina, ut illa de quibus supra §. 3.

quoque falsum est. Nam Psellus qui de victus ratione conscripsit Constantino * Duca, vel si placet, Constantino Monomachio librum nuncupavit. *Et de auro conficienda.* Nihil minus. Libellum etenim illum ad Patriarcham Michaëlem Cerularium, cujus hortatu illum conscripserat, misit. *Quos quidam non sanè indoctus.* Optimè hic aliorum ineptias abdicat, & nonnulla Pselli Commentaria, non tamen Leonis Philosophi magistri, recenset. Subdit, *Fuit & hujus Constantini Duca filius, & Michaëlis Pselli discipulus Michaël Ducas Imperator Constantinopolitanus, qui à fame, & penuria Parapinaceus ** cognominatus fuit.* Nugæ, Constantini, Leonis filii, nullus fuit filius Michaël, sed Romanus, cui librum, ut Gyraldus supra dixerat, moriens, de administrando Imperio reliquit. Et Michaël iste sub Psello præceptore Constantinum Ducam Patrem cognoscit. Annon benè tractat historiam Gyraldus? An non benè de Psello, atque his Imperatoribus meritis, quos foedissimè commiscendo confundit, & loco suo ejectos ad alia tempora conjicit?

VII. Possévinus item, dum Scripta recentioris Pselli ad veterem illum Leonis præceptorem transfert, satis male antiquitatem accipit. *Michaël Psellus, qui Leonis, cognomento Philosophi, fertur fuisse præceptor, pleraque scripsit, tum ad Theologiam, tum ad Philosophiam, atque ad alias disciplinas, sive Mechanicas, sive Medicas spectantia; sic tamen omnia, quæ illi adscribuntur, legitima sunt illius Opera.* Nec plus sapit Franciscus Bosquetus, Præfat. ad Lectorem in Michaëlis Pselli de Legibus Syntagma; *Michaëlem Psellum, qui præter propter annum Christi DCCCL. Leonis Philosophi Imperatoris &c.*

VIII. Et sane parum caute Andreas Schottus Præfat. ad Psellum in Cantica Canticorum, & Gerhardus Vossius de Historicis Græcis Lib. 2. C. 26. Cæsari Baronio & Bellarmino imponunt, sibi & aliis persuasisse conatos, stornisse Psellum, Christi Anno DCCCLIX, quo Constantinopoli Imperator Leo Philosophus fuit, quem & Psellus Literis informavit. Licet enim de Psello verum sit, nec in eo Baronius fallitur, fuit enim vere eo tempore Psellus quidam, Literatura insignis; nunquam tamen Baronius eum Psellum, Leonem Imperatorem literis imbuisse affirmavit, sed Leonem Philosophum longe ab Imperatore Leone diversum. *Baronius, dicunt, à Psello, non Leonis aequali, sed multo recentiore, Simeonem Metaphrastam oratione Panegyrica celebratum narrat.* ita est. Sed non dixerat unicum tantum Psellum extitisse. Et nos ad quem-

* Aliter tamen ipse Allatius infra § XI.

** Quod *πινάκιον* sive quarta pars modii eo tempore eminentibus subtraheretur. Vide Cangium in *πινάκιον*.

quemnam Pfellum oratio illa referri debeat, certo affirmare non possumus. Conjectura tamen, eaqve levissima ducimur, hunc recentiorum esse illius Auctorem; quod & plura scripserit in omni disciplina, & Scriptorum gloria celeberrimus fuerit. An vero senior ille aliquid scripto tradiderit, certo non constat.

IX. Ego vero nullus dubito, si verum fateri velimus, Pfellum illum sub Basilio Macedone, multa philosophica scripto consignasse, eaqve nunc affinitate nominis indistincta sub recentioris Pfelli nomine circumferri. Scripta namque omnia, quæ Pfellum patrem indidigitant, cum & tractandi ratione, & inveniendi acumine, nec eadem dicendi forma, nec figurarum coloribus gestiant, sed alia incomptam illam, & Græcam Philosophiam, non barbaram scilicet, sed virilem, & quæ suo splendore nitescat, præ se ferant; alia cum Musis ludant, & Grætiis, & verborum flosculis, & compto periodorum instructu hilariter subsiliant; diversos sibi parentes pro genii diversitate reposcunt. Et licet magni viri aliquando rerum excellentiarum parturitione defatigati videantur destitui, & in alias, atque alias se dicendi formas convertere, semper tamen in illis vis quædam naturæ, à semetipsa nunquam degenerans, inclarescit, quæ nascuta ingenia, & acres Operum iudices verum Auctorem expiscantur. Quamvis deturpata facie, & pedibus distortis Ganymedes claudicat, non ita in alium virum migrare poterit, ut Ganymedes esse non cognoscatur: adhuc lineamenta illa, & pessime exceptas pulchritudinis scintillas, & latentes in membris radios, si fungus omnino non es, prompte dignoscas. Sæpeque in confracto, exeso, ac partibus mutilato marmore cælum Praxitelis deprehendi. Cum itaque in hisce Operibus longe diversa sint omnia, non uni adscribentur parenti, & quæ junioris Pfelli non erunt, ad antiquiorem esse referenda plane iudico. Præcipua illa erunt, quæ Aristotelis libros plerosque per modum Paraphrasis, non ineleganter exponunt. Semperque de Dialogo illo, in quo operationes Dæmonum asseruntur, deque ejus Auctore subdubitavi. Stylus florido solidior, res extra Peripateticorum scholas, cum Platonis, & Zoroastræ sententiis affinis, & magica illa nugamenta alterum à Pfello recentiore Pfellum indicant. Hic in Dialogo Marcus in Chersonese Insula commorans Peregrino magiæ arcana exponit: Leo Philosophus Philosophica, ac reliquas scientias in Antro Insula à Michaële Pfello edocetur. Video Leonis historiam sub alienis nominibus quasi perso-

natum in Theatrum educi. Illud etiam, quod se dicit Timotheus à paterno Avo audisse de Euchaitarum pessimis moribus, annon magis senioris Pselli ætati, tunc cum Massalianorum hæresis, ut de Hæresibus narrat Joannes Damascenus, crudelissimè in Ecclesiam DEI grassabatur, quæ tempore junioris propè extincta langvebat, videtur convenire? Adde Dialogo Tractatum * de Dæmonibus, nondùm editum Græcè, quod sciam, ex Græcorum sententia, uterinum dixeris, ac germanum fœtum, & Leonem Philosophum, ac Joannem ejus consanguineum magiæ insimulatos, & accusatos tradunt Historici, quam verisimile est non ab alio, quam à Michaële illo Psello didicisse.

X. Libellus etiam Pselli de Lapidibus à Mauffaco editus, vel huic seniori Psello, si me conjectura non fallit, tribuendus est, vel certè nulli. Audi quid ipse dicat, dum in fine Auctores, qui de Lapidum virtutibus causas reddidere, enumerat, post omnes subdit, τῶν Ἰ ἔ π λ ῦ π ρ ὅ ἡ μ ῶ ν ὁ ἐ κ τ ῆ ς Ἀ φ ρ ο δ ι σ ι ᾶ ς Ἀ λ ἔ ξ α ν δ ρ ὁ ὄ ν, ἀ ν θ ρ ῶ π ὁ ὡ ἰ π ἰ ῶ ν ἀ π λ ῶ ς ε ἰ π ε ἶ ν, κ α ῖ τ ῶ ν δ ο σ ῆ ῤ ῆ τ ῶ ν τ ῆ ς Φ ῦ σ ε ω ς π ρ ο χ ε ῖ ρ ῆ τ α ἴ ῤ. id est: *Ex his autem, qui paulo ante nos vixerunt Alexander Aphrodisiensis, ad omnia etiam Natura occultiora enucleanda, ut plura paucis complectar, promptissimus.* Annè paulò ante tempora Pselli, qui sub Constantino, & Michaële Ducis florebat, Alexander Aphrodisiensis, qui sub Antonino, & Severo scribebat, vixisse dicendus est? si octingentorum, & quinquaginta annorum spatium modicum temporis intervallum Psello est, quod erit longum? Ergo vel hic Libellus Psello huic seniori vindicandus est, vel si sexcenti etiam & plures anni diuturniora tempora sunt, ideoq; nec seniori tribuendus, alius nobis Opusculi Auctor quærendus est sedulo: ne Psellum, dum hæc scriberet, dormitasse nugacissimè fateri cogamur.

XI. Liber etiam Medicus & Therapeuticus Pselli, quem Constantino Porphyrogenetæ, nisi nos ludit inscriptio, nuncupavit, fortè Psello seniori tribuendus est, si vitam eò usque protraxit; certè recentiori tempora negant.

XII. Verisimile itaque est, Psellum hunc plura in Philosophicis, ac Rhetoricis composuisse. At non scripsit, inquit, quicquid de aliis sit, in Simeonem Metaphrastem Panegyricum, ut Baronius somniat,

* De hoc infra §. 39. Laudat & Allatius diss. de Engastrimytho c. 2. & 16.

niat, cum illum Pfellus recentior scripserit. Quare Baronius falsus est, & in Psello, quem in aliud tempus amandat, & in Metaphraste, quem ob imaginarium Pfellum annis ferè ducentis, anteqvam esset, suam Ecclesiæ operam contulisse in enarrandis Sanctorum vitis contendit. Nec feliciori eventu Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis, sæculo 9, anno 850. Jacobus Gaulterus in tabula Chronologica, sæculo 9. pag. 598. Jacobus Greserus de Imaginibus manu non factis c. 19. & alii, Baronium secuti sunt.

XIII. Hic historiæ Ecclesiasticæ hostes, & Simeonis Metaphrastæ acerrimi defensoris oppugnatores, tantorum virorum lapsu triumphare sibi videntur. Sed nulla id evidenti ratione conantur, ni me mea fallit opinio. Pselli tempora Baronius non distinxit, at quoniam ipsi modo distinguunt? Ipsi Panegyrim illam in Metaphrastem juniore Psello, sed quoniam argumento adjudicant? prorsus nullo. Auctorem illius Orationis Psellum alterum esse, non Leonis Philosophi Magistrum nunquam evincunt. Scripsit ille plurima, ut verisimile est, quare non & hanc Orationem scribere potuit? & scripsisse argumento hoc ad probandum firmissimo, ni me Codices Manuscripti fallunt, ni ipsi, qui contrarium adstruunt, lapides sunt, demonstrabo. Concedant & concedere debent Orationis parentem cognomento Psellum fuisse, vixisseque non diu post Metaphrastæ tempora. En illius verba: * Ἐδειξε γὰρ καὶ τῶ τίλει ἰποῖος αὐτῶ ὁ διασωθεὶς μὲν βίβλῃ ἐπόχασεν ὦν. Οὐ γὰρ ὡσπερ πτηνῆσιν αὐτῶν οἱ σωσωρακότις φασίν, εἶδε διηροῦσαι, ἀλλ' εἶδοκει ὡσπερ τινὸς δέσμης ἐλευθερώμεν, καὶ ἑυμαρῶς πρὸς τὸς ἀγγέλους ἀνατεινόμεν πνεύματι. Id est: Nam vel in fine ostendit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abscissum, aut divisum fuisse dicunt ij, qui viderunt: sed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu se extendere ad ducentes Angelos. Neque negare poterunt, Nicetam, qui & David dicebatur, Paphlagonem, D. Ignatio Constantinopolitano æqualem, iisdem cum senioris Michaëlis Pselli temporibus, scriptis editis celeberrimum, vixisse. Ipse hoc de se, in principio vitæ Ignatii à se conscriptæ, tradit. Nicetam hunc eundem cum Niceta Serrone faciunt plerique Codices Vaticani. Expositionem siquidem in Carmina Gregorii Nazianzeni, ejusdem, qui & in alia Gregorii commentatus est, Nicetæ, Serronis scilicet, quod & plurimi Codices Manuscripti confirmant, huic Nicetæ Davidi tribuunt. Habent enim satis evidenter, Νικητῆ φιλοσόφῃ & Παφλαγονίας,

(Bb)

vias,

* Apud Allatium de Simconibus p. 335. quem vide etiam p. 48. seq.

νίας, Ἑρμηνεία εἰς τὰ ἐπηξ̄ Θεολόγῃ. & Νικήτῃ τῷ καὶ Δαυὶδ, ἐξηγήσεις εἰς τὰ αὐτὰ. *Niceta Philosophi Paphlagonia expositio in Carmina Theologi*, & *Niceta, qui & David, expositio in eadem*. Neque ab his diversi sunt Codices M. S. Augustani; confirmatque editio Veneta sub anno 1563. Ut hinc videas una tot Manuscriptorum Codicum conspiratione, non unius exscriptoris oscitantia illarum expositionum immutatam, sed continuata serie pluribus comprobatur, Auctorem Nicetam fuisse, qui & David, & Paphlago philosophus dicebatur. Serron itaque Nicetas, & David auctoritate horum Codicum unus est, & idem Auctor. Eo præ, sequere mi Gaffarelle. Nicetas, præter expositiones in Gregorii Orationes, & alia ingenii sui in omni genere Doctrinarum, erudita sanè, & docta monumenta, in D. Lucæ Evangelium, quatuor libris distinctam, satis uberem, & luculentam Catenam ex pluribus Patribus, & Scriptoribus Ecclesiasticis venustè admodum concinnavit; inter eos non infimi sunt Simeon Metaphrastes, & Psellus. fateri possumus ergo, Psellum hunc, qui sub Constantino Duca floruit, esse? Apagè. Merè nugæ. Ante Nicetæ tempora obiisse eum certò constat. Eum de novo post Nicetam revixisse probent ipsi, si poterunt.

XIV. Argumentum hoc sanè efficax, mihi in præsentia, ut verum fateor, non satisfacit. Nec fide Manuscriptorum Codicum, quos supra recensui, Nicetam Davidem eundem esse cum Niceta Serrone, Catenæ in Lucam compilatore probatum satis puto: longum enim temporis intervallum inter utrumque intercessisse existimo. Nam Nicetas Serron, Diaconus primum magnæ Ecclesiæ, & Magister, seu Doctor, Catenæ in Lucam, Matthæum, & alios auctor, & Heracleensis postea Archiepiscopus, iisdem eum Theophylacto Archiepiscopo Bulgariae temporibus floruit, ad quem nonam Theophylacti epistolam, inter impressas à Meursio, legi. Sed de his alius erit inquirendi locus.

XV. Quod si Novatorum doctrinis insistere vellem, Metaphrastes in ultima Christianæ Ecclesiæ antiquitate ipsis etiam Apostolorum discipulis σύγγραμματα fuit, tantum abest ut recentissimus sit. Nodus quem nescio, an unquam expedient adversarii. Gesnerus, & ejus Epitimator suspicantur, Hippolytum Thebanum, Chronici Ecclesiastici Scriptorem, cujus fragmentum Canisius in Antiquit. Tom. 3. nobis Græcè & Latinè exhibuit, illum esse, cujus Hieronymus meminit in libro de Viris illustribus, Portuensem dumtaxat, nec incongruè; cum & Nicephorus Callistus Histor. Eccles. lib. 2. c. 3. Glycas, * & Theo-

* Glycæ etiam sunt quos sub Metochitzæ nomine Annales Meursius edidit. Hippolytus vero Chronici auctor floruit seculo XI.

Theodorus Metochita in Annalibus, ea, quæ sunt Hippolyti Thebani, tribuant Hippolyto Portuensi Episcopo, substituantque pro Thebano Portuensem. Verum Portuensis sub Alexandro Imperatore, anno scilicet Christi CCXXIX., martyrium passus est. Est ergo Metaphrastes antiquior, cum Metaphrastæ Simeonis in Chronico mentio fiat, & suspicione ipsorum unà cum discipulis Apostolorum floruit. Plures jam hic Metaphrastes parturient, omnium tamen recentissimum vitas Sanctorum scripsisse dicent, Nugæ, & somnia.

XVI. Metaphrastes Simeon unicus esto, Thebanus à Portuensi, uti est, Hippolytus diversus existimetur; & nos perquam obscura illius tempora, & vitæ institutum aliunde quàm à tempore Pselli, & si fieri potest, ab eodem etiam Metaphraste inquiramus. Auctor vitæ Sanctæ Theoctistæ Lesbæ, Lippomano, & Surio, * aliisque sine ulla hæsitacione, quamvis nescio quis ad incertum Auctorem transmittat, Metaphrastes hic est. Comprobaturque certissimo ipsius Pselli testimonio. Psellus namque, dum, in Metaphrastem Canone, commentationes Metaphrastæ insinuat, scribit illum consilio, atque monitu Parii Anachoretæ munus aggressum scribendi, primum omnium colloquium illud composuisse, & Theoctistæ Virginis vitam graphicè admodum celebrasse, Ode 6. Το πρώτον σε σύγγραμμα ἐκ προνοίας Θεοῦ, καὶ ὁμιλίας γέγονε τῷ ἱερῷ πρεσβύτῃ, καὶ μοναχῷ, Συμεῶν Ἰεσπέσι, ὃν ἐν Πάρῳ τῇ νήσῳ πηδωόρηκας. & Ἀξιώσ. ἐξύμνησας τῆς Λεσβίας τὴν λαμπρὰν, καὶ Θεῶν ἀγωνίσματα Θεοκτιστῆς τῆς ὀνότως Ἀγγελικῆν, μικρῶν καὶ ἀσώματων τελειότητος πανόφως τὸ πολιτεύμα. Id est: *Prima tua commentatio ex divina providentia, & colloquio facta est sacri Senis, & Anachoreta, Simeon admirabilis, quem in Paro Insula conspexisti. Et pro dignitate laudasti Lesbiam illustriam, & divina certamina, vere Theoctista, à DEO fabricata, qua Angelicam, & tantum non incorpoream absolvit sapienter vitam rationem.* In hac autem scriptione, & colloquium Senis in Paro, & adhortamenta, & vita Theoctistes pro humani ingenii tenuitate exponuntur. A ratione ergo alienus esset, quicumque scriptum hoc Metaphrastæ esse genuinum denegaret. At in hoc vitæ institutum ejusdem, & ætatis tempora planè, & sine ullis ambagibus proponuntur. Frustra itaque ex alio, nec ab ipso Simeone, de Simeone testimonium quaerimus. Discamus verò à Simeone, eum non à ducenda uxore abhorruisse, sed ex illa liberos etiam procreasse, civilibusque muneribus functum, tunc demum cum Himerio, ducendarum copiarum peritissimo, Legatum

(Bb) 2

ad

* Ad X. Novembr.

ad Arabas, qui Cretam invaserant, missum fuisse: &, cum non liceret per ventos ulterius, Parum ad navigasse, & cum sene illo Anachoreta cognomine, à quo & res gestas Theoctistes ea conditione, ut omnia scriptis mandaret, perceperat, collocutum familiarissimè, suæque velegationis finem fortunatum, ob eamque munera ab Imperatore reportanda, præfagiente divino illo Sene, audisse: post absolutam navigationem, scribendo ea, quæ viderat, & audierat, præcepta Senis adimplesse. Illa ergo tempestate vivebat, cum Arabes Ægei Insulas, & oras Græciæ maritimas non infideli eventu, misera tamen Græciæ calamitate, ac clade affligerent. Sed tunc potissimum, cum in Arabas classe, ac ferro Himerius, ipse verbo, ac muneribus expugnandos mittitur, tunc cum nondum ad scriptionem animum adjecisset. Sed ista evenere temporibus Leonis sapientis, Basilii Macedonis filii, si Cedreno, Curopalata, Zonara, aliisque historicis Græcis fides habenda est. Ergo tunc Simeon iste Metaphrastes, vitarum scriptor, floruit, muneribus, ac dignitatibus, auctus. Et, si quid conjectura augurari licet, Simeon ille à secretis sub hoc Leone, qui aurum à Rhodis, hyllo relictum, Leoni Tripolitæ infami Apostatæ obtulerat, ut eum ab excidio Thessalonicensi averteret, ideoque ab Imperatore Patricii, & Secretarii primarii dignitatibus condecoratus, nullus alius est, quàm Simeon iste noster Metaphrastes, qui Logothetæ nomine à Psello, ut dicemus inferius, & ab aliis insignitur.

XVII. Metaphrastes ergo Simeon scriptionem exorsus est sub Leone, & sub Constantino Porphyrogenneta, Leonis Filio, & Nepote Romano, ætate etiam ipse provectiore assiduis laboribus absol-vebat: ut ex illius oratione de exportatione manus dextræ Joannis Baptistæ apud Lippomanum, & Surium * colligi poterit. Ait enim ea ætate sub Constantino, & Romano Imperatoribus à Jobo Diacono manum Antiochia Byzantium delatam fuisse. Id autem sub dictis Imperatoribus evenisse confirmant Cedrenus, & Zonaras in Constantino Porphyrogenneta.

XVIII. Errat ergo Gerardus Vossius, & alii, qui putant Simeonem Metaphrastem sub Constantino Duca, vel saltem circa ea tempora floruisse: errasseque Baronium, & Bellarminum, cum Simeon, ut Vossius ipse putat, ducentis annis posterior vixerit, quàm illi existimarunt.

XIX. Quantum præterea immaniter hallucinatus sit Hospinianus, dum Metaphrastas, & Psellos pro arbitrato, ut ita dicam discerpsit, abun-

* Ad XXIX. Augusti.

abunde satis ostendit Jacobus Gretserus de Imaginibus manu non factis c. 19. Conferam & ex meo nonnulla, præter jam dicta, admessem tam uberem, ut veritas clarius elucescat. Fuit Metaphrastes non * trivialis Constantinopoli ludi magister, sed genere clarus, illustri familia natus, divitiis abundans, in Aula Imperatoria celebris, à secretis, & consiliis intimis, & post mortem etiam miraculis illustris. Pfellus in eundem, *Καὶ τόγος θαυμασιώτατος, ὅτι καὶ γένος εὐέχων, καὶ πῶς τῆς ἐκκλησίας διακρίθην κεντηρῶν, βαθῆτι πλείω κομῶν, καὶ οἷς ἀν τις πρὸς παιδῶσιν ὑποκνήσειεν. Et quod est admirabilius, & propter quod illum quippiam magis fuerit admiratus, cum esset genere clarus, & ex illustri familia natus, & abundaret divitiis, & iu, qua segniorem effecerint quietiam ad disciplinas &c. Hinc idem Pfellus ejusdem Officium composuit, quod ab Ecclesiasticis in ejus solemnitate, sicuti fieri amat in aliis Sanctis, decantaretur, in eo Oda 3. scribit, *Ἐπιδακρυῖστας ἐν ἀρχαῖς ταῖς τῆς κατὰ Συγκλήτῃς ὡς ἀνήρ βαβληφόρῳ τὸ πολίτωμα τὸ σὸν ἐκτίσω ἐν θρασείοις, καὶ τίω ἀνω Σύγκλητον ἐκόσμησας. Cum serveni Senatus dignitatibus condecoratus fuisses, veluti Vir Consiliarius, vica descendenda rationem in cælis acquiseras, & supernum senatum decorasti. Sæpeque Logothetam nominat. Ode prima: Μέλος μοι εὐρυθμον δίδε Λόγος Θεῶν, Ἐφημῆν ὀρμήσαντι τὸν θεράποντα τὸν σὸν Συμεῶνα τῆς Μεταφρασῶ τὸν κυρίως Λογοθέτῳ ἀξιώμασιν. Melos tibi concinnum exhibe Verbum DEI, cum celebrare inceperim seruum tuum Simeonem Metaphrastem, proprie Logothetam admirabilem. Et alibi: Ἐυφημῆσω μὲν πάντες ἐπαξίοις ψαῖς τῆς μέγαν Θεῶν θεράποντα Συμεῶνα τὸν ἅγιον Λογοθέτῳ. Celebremus omnes condignis cantibus magnum DEI seruum Simeonem Sanctum Logothetam. Fuit ergo Logothetæ officio conspicuus, quod quid nam fuerit, pluribus alii exponere conati sunt: eos, qui plura desiderat, videre poterit. Satis mihi erit pro hac re stabilienda elegantissimi item, ac prudentissimi, licet sequioris seculi scriptoris, Joannis Cinnami testimonium; in quo vertendo, illustrandoq; diu me exerceo, ** speroq; laborem hunc meum, propter pulcherrimam historiam, ad hunc diem cum vetustate luctantem, meis vigiliis, & amicorum opera, è scopulo in tranquillum illatam, historicæ veritatis studiosis non ingratum futurum. Is itaque Histor. Romanæ lib.4. de rebus gestis Manuelis Comneni, de Richardo Antri Domino verba faciens, scribit, *Ὡς ἢ τῆς πυλῶν ἀλογισήσαντες Γιβερνιάτιον τε αὐτὸ ὁμολογία ἔαχεν, καὶ πρὸς τῆς λοιπῶν προσειόντες ἐσκέπητον. Κόμησὶ τε ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ τῆς Γυλιέλμου Καντζηλαεῖος συγγεγονῶς, ὃν Λογοθέτῳ ἔπεισεν ἄν τις ἐλληνίζων ἀνήρ, ἵπτι Τεράνι σὺ αὐτοῖς ἦλθεν, ὡς αὐτοβοεῖ τίω πῆλιν ἀ-***

(Bb) 3

ναρ-

* Confer Allatium de Nilis p. 29. edit. nostræ.

** Cinnamus Allatii nunquam prodiit. Exstant editiones Corn. Tollii & Cangii.

ἡμερῶν αὐτῶν. Cum vero porta Urbis parum caute custodirentur, Juvenalium ipsum in ejusdem fidem se dedit. Hinc pro occupandis caeteris cum Comitibus aliis, nec non Guiliebmi Cancellario, quem Logothetam Græca quilingua expresserit, consilium inibat, & Tranim usque tum illū processit, quasi primo impetu Urbem direpturus fuisset. Alium hujus vocis significatum, anteqvàm majestas illa Imperii statis Veterum officiorum formis abrogatis, exteris barbarorum moribus, nova omnia approbando, cessisset, lege apud Procopium in Historia Arcana.

XX. Vitis, ut hoc etiam hic obiter notem, à Simeone, conscriptis aliquas à Junioribus esse adjectas observarunt Baronius, & Bellarminus, & alii, cum Viri illi post Simeonis tempora vixerint. At eas à Psello, recentiore nempe, annexas in lucem vulgatas opinatur Andreas Schottus, Præfatione ad Lectorem, in Cantica Canticorum. Unde id habuerit Schottus non liquet, etsi verum sit Psellum, sive Simeonis æmulatione, sive religione in Sanctos, per plures Sanctorum vitas non ineleganti stylo accuratissime descripsisse, utinam puerilibus argumentis neglectis, in quibus nonnunquam totus esse videtur, in istis seriis pertractandis plures, quam fecit, horas insumpsisset. Illius in sanctos conatus in Catalogo operum infra recensebimus.

XXI. Tertius fuit Michaël Psellus, Michaëlis Ducæ præceptor, qui maxime omnium de Republica literaria meritis honorificam sui apud posteros memoriam consecravit, ita ut reliquos alios ejus cognomines acumine ingenii, eruditionis copia, profunditate scientiarum, argumentorum varietate, multitudine scriptorum, & splendore gloriæ obruerit. Quare, aliorum extincta, & ut ita dicam, oblitterata memoria, ipse solus nomen illud meruisse videtur. Sic Poëtam, & Oratorem cum dicimus, Homerus nobis, atque Demosthenes, de Græcis loquor, statim sese offerunt, mentisque oculis repræsentant.

XXII. Fuit Patria Constantinopolitanus, è Consulibus, ac Patriciorum prosapia, quamvis non tam felici fortuna. Ipse id ait de se in Epitaphio Matris. τῷ πίνῳ ἐμῷ, πατρὶ τῷ μὲν ἀνωθεν γένεσις Ἰταλίας ἀνήκῃ, καὶ Πατρικίως. τὰ δὲ κατ' ἐκείνον πράγματα ἔχ' ἕτω δεξιῶς ὄχῃ. Patris igitur mei genus antiquum ad Consules, & Patricios referebatur, res vero ipsius non nimis prospere se habebant. Post duas scemellas tertio ipse partu, multis Matris suspiriis, & ad DEum precibus effusis, in lucem editur. Mirum est, quod in ejus ortu narratur, nullas eum lacrymas profudisse, neq; usquam postea in maximis etiam necessitatibus plorasse, sed

sem-

semper ætate illa tenella lætos, ac puniceos oculos habuisse : tantum parentis, nullisq; aliis quam maternis, ad quæ vel usu, vel sententia ferebatur, uberibus inhiasse. Quinquennis præceptori traditur, adeoque robustè studiorum pondus exceptit, ut ludicra omnia, præter literarum studium, quo summoperè delectabatur, sordescerent. En illius affectum ejusdemmet verbis expressum : *Ἐντεῦθεν ἔν ἡ μήτηρ πρὸς τῆ κρείττω χερσὶν ἀμύνη εἰς πύμπιον ἔτι τελέσασα διδασκάλῳ ἐπίσησι. Καὶ ἡ μοι τὸ μάθημα ἔμεινον τὸ ἄχρηστὸν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ αὐτῆ ἄλλης πινὸς παιδιᾶς. Ἡνιάμην γουῶ, εἰ μὲ μοι διὰ πίστεως ἡμέρας διδοίη τὰ παιδικὰ. καὶ ἡ μοι, παιδιὰ μὲν ἡ σωδὴ, σωδὴ δὲ παιδιὰ, ἔχῳ ὡς ταῦτα παίζοντι, ἐκείνα ἴσως δάζοντι.* &c. Id est : *Hinc igitur mater ad meliora manuducens quinto ætatis anno magistro commendat. Et erat mihi disciplina non tantum facilis, sed dulcis præ quolibet alio ludo. Ægrè itaque ferebam, si mihi per totum diem delicias non suggereret. Eratque mihi ludus studium, studium ludus, non quod hoc ludibrio haberem, illi vero incumberem. Ætate grandiore, dum inter parentes non convenit, cuinam studiorum generi esset addicendus, Joannes Chrysofomus & Apostoli, Matri in somniis visi, decernunt. Hinc disciplinarum, quam voluptatum cupidior, æqualibus in studio superatis, non longo intervallo ad suprema quæque doctrinarum culmina gradum fecit, omnibusque innotuit. Hæc ipse prolixè nimis, Oratione in Matrem, prosequitur, & ex eo Anna Comnena Alexiados lib. 5. brevissime concinnavit, dum de Italo verba faceret, καὶ Μιχαὴλ ἐκείνῳ τῷ Ψελλῷ ἐν ὑστέρῳ περὶ σωμίλησεν, ὅς καὶ πᾶν τοῖς διδασκάλοις σοφοῖς ἐποίησεν. Διὰ φύσιν δὲ δεξιότητα, καὶ νοὸς ἀδύτητα, τυχῶν μὲντοι καὶ θεῶν ἀρωγῆ. ὡς τῶν διὰ τὴν θερμοπατρίαν ἰκασίαν τῆ μητρὸς αὐτῆ ἐπαρρητιῶν συχνῶς τῷ ἐν τῷ ναῶ ἔκειτο θεοτικῶν σπητῶν εἰκονισματι, καὶ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τῆ παιδὸς ἐκκαλυμμένης, εἰς ἄκρον σοφίας ἀπίστης ἐληλακῶς, καὶ τὰ Ἑλλήνων, καὶ Χαλδαίων ἀκριβοσιμῶν, γέγονε τοῖς τότε χρόνοις περιβόητος ἐν σοφίᾳ. Id est: Tandemque in Michaelis Pselli consuetudinem venit, qui præceptores, sapientes oppido, natus, natura dexteritate, & intellectu acutissime, DEO quoque illi coadiuvante, adhuc & matris intensissimis precibus, sæpius in templo Domini ante Deipara venerandam imaginem invigilantis, spissisque pro filio lacrymis exorantis, ad universam sapientiam cultum pervenit, & Græcorum ac Chaldaeorum decretis accuratissime conquistis, ea tempestate celebre sapientia nomen consecutus est. Subdit deinde inter Italum, & Psellum diffidia exorta. Medicinæ quoque operam dedit, ut ipse de se Oratione in Matrem, sæpius laudata, affirmat, dum de Patre moribundo loquitur. Ὡς ἴκται τοῖς*

δακτύλοις τὰς τ' ἀρτηρίας κινήσας ἐτεκμησάμην. ἐπαυδάζετο γὰρ μοι μακρόθεν ἢ
 πρὸς τὴν τήχην. *Ut verò & digitis artetia motus observavi : jam enim dis
 aliquid in eam artem studii, & opera contuleram.* Studium in capeffen-
 dis disciplinis, & omnibus addiscendis ardens, ac pertinax, ipse Li-
 bello de Admirabilibus Lectionibus in fine explicat. Ἐγὼ δὲ ἔπειθε ἰσ-
 ρασίας ἐνεκα, ἢ τὴν ἰσοάνειαν ψυχῶν, ἀλλὰ φιλομαθείας τὰ πλείω τῶν
 μαθημάτων σπουδάζαμην. Ἐρένετο γὰρ μοι ἡ φύσις ἀκόρετος πρὸς ὁτιοῦν
 ἀνάδραμα, καὶ ἔδεν ἂν με βυλοῖμην ἀφλαθεῖν. ἀλλ' ἀρσπάλω ἂν, εἰ καὶ
 τὰ νέρθεν εἰδείλω τῆς γῆς. καὶ ἔχ' ὡσπερ οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ μὲν ἐπαύδακα,
 ἐκείνο δὲ ἀπώσαμην. ἀλλὰ καὶ τῶν φάουλων, ἢ ἄλλως δόποτροπῶν Ἰππυλά-
 ναυ τὰς μεθόδους ἐπαύδακα, ἢ ἔχω ἐντεῦθεν ἀντιλέγειν τοῖς χρωμαδύοις αὐτοῖς.
*Id est : Ergo verò, non curiositatis ergo, ita sacrum tunc animum DEUS
 sospitet, sed amore discendi pleraque ex discipulis collegi. Namque natura
 cuiuscunque studii avida, nunquam scientiis potuit saturari. Nullamque vel-
 lem esse, quod mei notitiam suggeret ; nec molestum mihi foret, etiam si sub-
 terranea, noscerem. Neque ut plurimi, in hoc tantum incumbo, illud verò
 negligo, sed & pravorum etiam, & abominandorum mihi notitiam comparo,
 ut inde habeam, quod ea usurpantibus opponam.* Plura de hoc Orat. de
 Matre, in quâ singula quæque ad fastidium usque enumerat. Ea Le-
 ctor, ne ipse fastidio sim, videat.

XXIII. Interea satis ætatis, ac prudentiæ habens, in Aula
 Imperatoribus innotuit, qui in maximis negotiis proficuum illius
 operam experti sunt. Nam Michaël Stratoticus inter selectos ex Pa-
 tribus Conscriptis Viros, quos Comneno Isaacio ad rebelles in con-
 cordiam redigendos misit, Psellum quoque nostrum legavit, non con-
 temnendo elogio celebratum à Zonara tomo 3. *Στέλλοντα τούτω πρὸς
 τὴν Κομνηνὴν πρεσβύτεροντες ἄνδρες τῶν ἐκκρίτων τ' Συγκλήτῃ Βυλῆς· οἱ δ' ἦσαν
 ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λεσχάδης, ὁ πρόεδρος Λέων ὁ Ἀλωπός, καὶ Μιχαὴλ
 ὁ Κοφώπαιτος Ψελλὸς τῶν Φιλοσόφων ὡν ἕπατος.* *Legantur igitur ad Comne-
 num selecti Viri ex Patribus Conscriptis, Constantinus Licbudes præsēs, Leo
 Alorius præsēs, & Michaël Psellus, sapientissimus Princeps tunc Philosopho-
 rum.* Et Cedrenus in Synopsi : Ἐκεῖ δὲ αὐτῶν γενόμενος φθάνει καὶ
 πρεσβύται βασιλέως ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λεσχάδης, Θεόδωρος
 ὁ Ἀλωπός, Κωνσταντῖνος ὁ Ψελλός ὁ τῶν Φιλοσόφων ἕπατος. ἔτσι
 γὰρ οἱ τρεῖς ἄνδρες Ἰππὶ Κοφία, καὶ λόγῳ διωάμει τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ἀνθρωπί-
 των ἀφαφέρων δοκῶντες, καὶ ἀσυνκρίτως ὁ Ψελλός ἐξελέγησαν εἰς τὸ πρεσβυ-
 ται, καὶ προσεδόκησεν ὁ βασιλεὺς μεγάλα καταπράξασθαι ἀπὸ τῆς ἐκείνων
 δύσε-

δυσμίας, καὶ χάριτος. Ibi ei occurrerunt Legati Imperatoris praeses Constantinus Liebudes, praeses Theodorus Alopus, Constantinus Psellus, Philosophorum Princeps. Etenim hi tres Viri sapientia, & facundia, omnium qui tunc vivebant, primi habiti, & quidem extra comparationis sortem Psellus, ad eam legationem fuerant delecti; quod Imperator eorum eloquentia, & gratia se maxima consecuturum sperabat. Ubi exscriptoris incuria, pro Michaële, Constantinus irrepfit. Et in eo falsæ legationis accusatur ab eodem inferior, λέγει ὅτι καὶ οἱ πρεσβυταὶ τῶν πρεσβύτων ἄλλο τε ἄλλως λάθρα τῷ Κεκαυμένῳ προσιόντες παρεκάλου ἔχου τῆς ἐπιστάσεως, καὶ μηδὲν εὐδυναί. Τὸτο ὃ αὐτὸς ποιῆσαι, καὶ οἱ καλῶς εἰδότες ἐπληροφόρου ἀνδρὸς ἔχου οἰοῖτε ψεύδει, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κομνηνὸν πληροφоруῦτες ἐπαμύτως, ὡς ἀπαντὶ ἀσυκὸν πλῆθος ὠβριμῶς εἰς αὐτὸν ἔχει. καὶ ὡς εἰ μόνον εἰσέλθῃ τῇ πόλει, τὸ γένος ἐξωθήσεται, μετ' Ἰππικίων, καὶ ὑμῶν αὐτὸν προσδέξον. Ac proditam est memoria, ipsos etiam legatos pravaricatos fuisse, & modò hunc, modò illum diversis temporibus Cecaumeno suasisse, ut oppugnaret acriter oblatas condiciones, neque quicquam concederet. Et quidem hoc eos egisse pro certo perhibent ij, quibus ista optimè sunt nota, & à mendacij suspitione sunt immunes, ajuntque eos interposito jurejurando affirmasse Comneno, ardentem eum ab urbana multitudo diligere; ac, si tantum accessisset ad Urbem, fore ut ipsum ea, sene exturbato, cum gratulatoriis vi-toria, & imperii carminibus excipiat.

XXIV. Isaacius Comnenus, cum Michaëlem Cerularium, Patriarcham Constantinopolitanum, abdicare niteretur, aliorum, & Pselli præcipue opera, qui, in eum Oratione conscripta, multorum, ac variorum facinorum reum fecit, usus est. Zonaras ibidem, ἔπειτα καὶ καθαρῶς ἐποβαλεῖν αὐτὸν διὰ φρονησῶ ἐπίθετο, καὶ τισὶ τῶν Ἀρχιερίων συνεργοῖς ὡς τῶτο ἐκέχρητο, καὶ τῶν Ψελλῶν ἀτιμαμάτων πολλῶν, καὶ ἀλλοκότων συναγωγῆς, ἃ ἐν τῷ κατ' ἐκείνους λόγῳ σωθήροισέ τε, καὶ σωφροσύνατο, δηλοῖτε διὰ τινῶν τῶν ἀνδρῶν ἀπειπῶ τῶν Πειμαντικῶν, ἢ ἐκὼν δοκεῖ τῶν αἰτιῶν, ὡς εἰ μὴ τῶτο, καὶ ἄκων αὐτῷ ἀφαιρεθῆσε, εἰς μέσον κατ' αὐτὸν ποτιθεμένων ἀτιμαμάτων. Deinde de abrogando illi Patriarchatu cogitans, opera quorundam Episcoporum utitur, & Pselli, variarum, & absurdarum criminatio-num coacervatoris, quas in Oratione contra illum scripta congestis, & per quosdam Viro significat, ut simulet se ultro Pontificatu cedere, quem alioquin invidius cum publica infamia sit amissurus.

XXV. Diogeni Imperatori infensus, primus ipse inter Senatores, & Joannes Cæsar, & filii, Eudociam Imperatricem in Monasterium trudent; Michaëlem Ducam Imperatorem denunciant, Diogenem jam revertentem imperio abdicant, auctore, & adjutore consiliorum eodem Psello. Zonaras, in Romano Diogene: Ὁ γούτ' Καῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείνῃ ἡ αἰ, ὡς εἶρηται, ἐποτρύντες τῷ Διογῆνι ἀρπαλῆσαι τὸν καίρον, καὶ προσλαβόμενοι τὸ Συγκλήτην εἰς, ἔσοι ἑμοφρόνεν αὐτοῖς, ὡς ἐξήρχεν ὁ ὑπέρτιμος Ψελλὸς, δύσνας καὶ αὐτὸς τῷ Διογῆνι τυλχαίων, καὶ Βασιλείᾳ Εὐδοκίᾳ εἰς τὸ παρ' αὐτῷ δομηθεῖσαι Μονῆν κατὰ ὡν τὴν ἐν τῇ Πρωπιτίδι πορθμὸν περιερίζου, τὴν δὲ Μιχαὴλ ἀνακηρύξισα Ἄυτοκρατορα, &c. Joannes igitur Cæsar, ejusque filii Diogeni semper, ut dictum est, infesti, arrepta occasione, quibusdam etiam ex Senatu sui facinoris, quorum Psellus vir honoratissimus princeps erat, & ipse Diogenis inimicus, adhibitis, Imperatrice Eudocia in Monasterium, quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, relegata, Michaëlem Imperatorem appellat.

XXVI. A puero itaque liberaliter educatus, animo circa artes, doctrinasque gestiente, fructus, quas ab eis expetebat, decerpit, non breves, atque incertos, sed uberes, & tempestivos. Eloquentiam enim, horridam tunc, & incultam, excoluit, nec ad perniciem, & pestem convertit, sed ad salutem. Tandem philosophandi rationem omnem complexus, in loco illo uberrimo, ac feracissimo, frugiferam sibi, & aliis diligentiam expertus, extraxit malorum radices; de natura & rebus occultis optime, planeque differuit, quod verum & quod falsum est in oratione, aperuit, summisque Imperatoribus fuit & vivendi præceptor, & dicendi. Ad labores impiger, diu noctuque aut aliquid conscribendo, aut legendo, tempus insumebat: nec vires consenuerant, nec defecerat animus. Et cum munus optimum, fructuosissimumque quod possit afferri Principibus, illud esse existimaret, si doceantur, atque erudiantur, summa ope nitebatur, ut Michaëlem Ducam instrueret, bonisque moribus informaret. Quo quis potest in vita humana, vel desiderare melius, vel optare præstantius? Coërcenda est Principum libido, refræmandusque furor, neque alia via id consequi possumus, quam doctrina, & eruditione. Hominis decus est ingenium, ingenii lumen eloquentia, eloquentiæ candor philosophia, philosophiæ rectrix, ac magistra pietas, quæ nisi præceptorum monitis fulciatur, in ignorantiae tenebras prolapsa, ruinam facit.

XXVII. Non potuit tamen effugere calumniam Zonarae 3. Annal. καὶ ἡ τῷ ἀνδράπων σωφροσύνη, καὶ ἐλαπιω-
εία,

εία , καὶ ὁ τέτων Πητροφόρου ἕδαμῶ. ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαγωγίαν ἐπέλαζε περίεσι, ἔπειτα τῷ Φιλοσόφῳ καὶ ὑπερτίμῳ Μιχαήλ ἔπειτα, λόγοις τῶ δοκῶν αὐτὸν ἐπιβιβάζοντο, καὶ ἐδιδάσκοντο, καὶ μὴ τὴν Γραμματικὴν τέχνην, καὶ μέτρα, καὶ ἀριθμῶν, καὶ ἄλλα κατὰ τὴν παλαιὰν διδασκαλίαν, καὶ ἰσχυρῶς αὐτὸν ἐπισιζῶντο. Ἄλλοτε δὲ Φιλοσόφῳ θεωρημάτων ἀκροῶν ἐπιβιβάζοντο. Ὁ δὲ πρὸς ἑδὸν ἐπιβίβη. Τέτοιον οὖν ὁ Ρωμαίων Ἀυτοκράτωρ προσετηκώς, ὑφ' ἑπὶ καὶ τῶν ἐν τῶν κοινῶν κυβερνήσων ἐπιβίβη, καὶ ἰόντο ἢ τὸ τῶ Λογοθέτη δοκῶν. *Hominibus asterebantur, & arumnis premebantur: & nemo erat, cui illa cura essent. Nam Imperator puerilibus rebus occupatus, à principe Philosophorum, & honoratissimo Michaële Psello ad literarum studia deduci videbatur; ac modo in Arte Grammatica versibus, & linguarum differentiis erudiebatur, modo declamationibus rhetoricis, modo historiis assuefiebat, modo ad audienda philosophica præcepta parabat, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur studio Romanorum Imperatorum affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem haberet, quod Logotheta visum esset. Et inferius: καὶ οὐ μὴ κοινῶν Συμφερόντων, ὁ γὰρ βασιλεὺς ἐπὶ λόγῳ ἐπέλαζε, καὶ ἰαμβύς σιωπῆσαι πρὸς ἔπειτα ἐδιδάσκετο, ἑπιβίβη τὴν ἐν πᾶσι Πητῶν. Nemini autem bonum publicum curante, nam Imperator studii vacans, Jambos scribere à Psello docebatur, urbanos annonæ penuria premeere cepit. Ita nistam sanctum * est, quod calumnia tentare non audeat, & quod laude dignum est, ex improviso, fraudulenterque irrepens nescio quis criminose dilacerat. Et hominum turba cæca veluti oraculo plaudit, misera sane, duraque prudentissimorum hominum conditione. Sub aliis item Imperatoribus Græcorum imperio jam senescente, doctrinisque omnibus in barbariem commutatis, cum, prohi dolor! inertia pro sapientia erat, vitam ipse fama clarissimus transegit, jucundas amicis, egentibus utilis, omnibus denique carus.*

XXVIII. Illius tamen fidei causam, defensionemque non susceperim, si, quæ de eo Josephus Methonensis Episcopus Apologia contra Marcum Ephesium tradit, vera sunt. Illum enim annuenerat Schismaticis Photio, Cabasilæ, Palamæ, Camatero, Phurnio, Moschambas, Bulgariz, Nicolao Methonensi, & Panareto, qui dicto, & scripto Latinam Ecclesiam insectati sunt. καὶ οὐ μὴ κοινῶν, ὡς φησὶ, τοῖς ἀγίοις ἐπιβίβη, καὶ διδασκαλίαις φωτῶν τῶν πρώτων χριστιανικῶν μαθητῶν δὲ αὐτῶν.

(C C) 2

74,

* Non adeo reprehendendum Zonaræ judicium, si studiorum deliciis ita fuit edoctus indulgere Princeps, ut illis intentus imperii curam aliis relinqueret.

γῶ, καὶ δμιοργῶ ἔχισματῶ, καὶ τῆ διαιρέσεως, Καθασιῶα, Παλαμῶ, Καματηρῶ, Φερνῆ, Ψελλῶ, Μοχαμπάρι, Βεργαρία, Νικολαῶ Μεθωνῶ, Παναρετῶ, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς μετὰ τὸ χίσμα, καὶ τῶ πολλῶ ἔρον κατὰ τῆ Ρωμαϊκῆς ἐκκλησιαστικῆς. *Est tu quidem, ut ais, Sapientis tuis Patribus, ac Doctores te adjuvisti, Photio Schismaticorum Principi, immo vero auctori, & opifici schismatis, & dissidii: Cabasila, Casmacero, Phurnio, Psello, Moschambari, Bulgaria, Nicolao Methonensi, Panareto, & ceteris qui post schisma, & multam contentionem in Romanam inveci sunt Ecclesiam.* Sanè Photii, Cabasilæ, Palamæ, Nicolai Methonensis, aliorumque in Ecclesiam Latinam commentationes nugacissimas non sine tædio, ac stomacho legi. Pselli similem disputationem ad hunc diem non offendi, & fortasse nec ille conscripsit. Verum tamen est in Expositione fidei ad Michaëlem Ducam, dum de processione Spiritus Sancti verba facit, eum affirmare ex solo Patre procedere, quo vel solo nomine illius in recentiorum Græcorum placitis propugnandis pertinacia, & ad pervicaciora quæque audendum, si occasio se tulisset, animus innotescit.

XXIX. Tandem jam senex exauctorato Michaële Duca, ipse quoque à Botaniata Nicephoro dignitatibus spoliatus, monachum induens, solum vertere coactus est; nec multo post, sive senio, sive etiam mœrore vitam posuit: idque conjicio ex verbis Annæ Comnenæ Hist. lib. 5. Sed iis præcipue, *Ἐνθα καὶ ἔ Ψελλῶ, μεταχωρήσαντῶ Βυζαντιῶν μὲ τῶ δότικασιν, (lego δότικασιν,) αὐτῶ Φιλοσοφίας ἀπάσης περὶ διδασκαλῶ.* Ibi & Psello post comam decessam Byzantio secedente, ipse *Italus universæ Philosophiæ magister creatus est.*

XXX. Quidquid tamen sit, maximis eum Laudibus exornarunt, præter Annam Comnenam, Joannes Scylitza, & Cedrenus in procemio Historiæ, *ὑπέρτιμῶ Ψελλῶς, honoratissimus Psellus,* & in Stratiotico; & Zonaras locis supra adductis, & in Isaacio Comneno, *Πολὺς τῆ γλωτταν ὁ Ἐσφάπειτῶ Ψελλῶς.* vim dictionis, cum non intellexisset Interpreter, *πολὺ τῆ γλωτταν, verbosum reddidit.* Apage sapientissimum istum, si verbosus est. Græci cum admirandum aliquem, nec cum vulgaribus comparandum innuunt, dictione illa *πολὺς* utuntur. Hinc aptissime diceres, & ad Atticæ eloquentiæ normam, *Πολὺς τὰ θεῶα Γρηγόριῶ,* *eximie Janæus* Gregorius Πολὺς τῆν θεῶων γρῶ φιλῶ Michael Ghisle-rius, Disciplina rerum divinarum eruditissimus, & ingenio, prudentiaque in sacris literis exponendis acutissimus.* Πολὺς τῆν φιλοσοφίαν Fortunius Licetus, *Illis, qui ad Philosophiam spectant, quam maxime potens: pauci ut sine qui tantis Philo-*

* Malim, *rerum divinarum apprime peritus.*

Philosophia docibus præditi sunt. Πολὺς τὰ μαθηματικὰ Petrus Gassendus, in rebus Mathematicis tractandis ingeniosus, eorumque difficultatibus enodandis consultissimus. Πολὺς τὰ ἰατρικὰ Gabriel Naudæus, Rebus medicis nimium pollens, multum versatus, supra plerosque alios exercitatus, nimio jam imbutus usu, & liberaliter institutus. Πολὺς τὴν παιδείαν Nicolaus Villanus. Præclara eruditione, atque doctrina ornatus: eruditione, & florentibus studiis nunquam non satis instructus, magnus. Πολὺς τὴν ὀψήμη, Renatus Moreau, in perfectissima disciplina probatissimus, & incredibili quadam ingenii magnitudine ad quas-cunq; disciplinas instructissimus. Πολὺς τὴν ἱστορίαν Jacobus Philippus Thomasinus, ad scribendas historias maxime illustris: in illustranda antiquitate sedulo studio apprime clarus, singularis. Πολὺς τὸν νοῦν Joannes Bourdelotius. Pleno pectore sapiens: sapientia munitam mentem egregie gerens; considerate omnia perficiens. Πολὺς τὴν ποιήσιν Joannes Rhodius, in poeticis studiis mirifice versatus; admirabili quodam ad Poesim studio concisus, præstantissime cum omnibus Musis rationem habuit. Πολὺς τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν φρόνησιν Dominicus Molinus, virtute ipsa excellentissimus. An non Ciceronianum illud infert? Talis est vir, ut nulla res tanta sit, ac tam difficilis, quam ille non & consilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere possit: & similia. Sic Psellus dictus est, πολὺς τὴν γλῶσσαν, quasi diceret magnus, multus, admirandus eloquio, eloquentia singulari. Σοφώτατος etiam passim audit, sapientissimus, & à Glyca in Annalibus, & à Metochita in Historia. Et illius sententiis, qui eum secuti sunt, Scriptores sua Commentaria non minus quam aliorum Patrum testimoniis illustrarunt. Inter alios præcipui sunt Nicera Serron, Catena absolutissima in Evangelium Lucæ; Macarius Chrysocephalus in Magno alphabeto, ubi ex diversorum Patrum dictis Evangelia perfectissime interpretatur; & Joannes Diaconus Magnæ Ecclesiæ Tract. Τίς ὁ σκοπὸς τῷ Θεῷ τῆς πρώτης & ἀνθρώπου πλάσεως, καὶ τῆς δεύτερας ἀναπλάσεως διὰ τὸ Θεῶ.

XXXI. Illud interim animadvertere debemus, Gesnerum in Bibliotheca ridicule satis argutari, eundem esse Michaëlem Ephesium, & Michaëlem Psellum. *Mibi quidem aliquando conjectura occurrit eundem existimandi Michaëlem Ephesium, & Michaëlem Psellum. Nam præter commune prænomen, utrumque constat recentiorem fuisse, Christianum, Peripateticum, Aristotelis paraphrastem. Multi alii ejusdem prænominis recentiores, Christiani, & Peripatetici, Aristotelis paraphrastæ, nova hacce argumentandi ratione Pselli erunt, inepte. Verum est utrumque recentiorem esse, Christianum, an æque Peripatetici, dubium;*

certum omnino paraphrastes non esse: ni Scholia, & Expositiones textus brevissimas, una cum Paraphrasi confundere velimus. Conferantur utriusque in Aristotelem commentationes, quamvis sententia in multis conveniant, in modo, ac methodo exponendi Aristotelem longe diversi sunt. Psellus continua textus paraphrasi sententiam aperit, Ephesius non nisi difficilioribus operam dat; clara, apertaque, uti cuique obvia, negligit.

XXXII. At quisnam sit iste Ephesius Michaël, qui in enodando Aristotele tantoperè etiam elucubrationibus editis, insudavit, quæsiere multi, Sed frustra operam contriverunt. Ubi nullum rei vestigium apparet, si venatori res non succedit, laudem ille pro conatu, non, quod non invenit, reprehensionem promeretur. Verùm dum ego etiam omnia pervestigio, si quid subodoratus sum, in medium afferam, donec meliora ab aliis producantur. Sensuum, ac enarrationum similitudo hos duos Auctores unum ab alio adiutum fuisse satis indicat, vel utrumque ab alio, & ex uno fonte utriusque monumenta corrivari. Cumque à quo Psellus sua hauserit non habeam, utique Ephesium ex Pselli, sive ore, sive monumentis, quamvis verosimilius ex ore, sua habuisse, esseque Michaëlem Ducam Parapinaceum dictum, Pselli discipulum, si conjectura aliquid valeo, existimo. Hic enim, dum summam Imperii teneret, à Psello edoctus, illo amisso, in Ephesium delatus, illius Ecclesie Antistes consecratur. Zonaras in Botaniata Ο μέντοι προβασιλευκός Μιχαήλ, ως ερηται, την βίχα καρείς, και ψήφου Συνοδικῆ Μητροπολίτης Ἐφέου κεχειροτόνητο, καὶ ἀπαξ Φοιτήτας ἐκεῖ ἐπαμειβθε, και ἐν τῇ Ἐ. Μανηὴλ Μονῆ ἐποιῶτο την διαίταν. Michael verò, pridem Imperator, iussa coma, ut dictum est, Concilii suffragiis Ephesi Metropolitae creatur. Et cum semel eò venisset, reversus, in Manuelis monasterio vitam egit. Constantinus Manasses:

Τῆ γαμήλῃ Ἐ. Μιχαήλ (εὐνυ) νόμῳ γάμῃ,
Καὶ ταῦτ' ἄ γέρων βυφερά, πῆμπελθ' ἰναζύσῃ.
Κυτὸν ἢ βαρυνόμῃον, καὶ δυσαναχαιτουῶτα
Τῆς Ἐφεσίῳν πόλεως Ποιμνία καθιστῶν.

Antecessoris Michaelis conjugem sibi matrimonio copulat, senex mulierem teneram, & delicatam, capularis, & fureri destinatus vegetam, atque juvenem. Quamque sartem suam agrè, molestèque ferentem, ac deplorantem, Ephesinae Urbis paborem Imperator constituit. Et Ephraem in Chronico:

Ὁ Μιχαήλ δὲ γινέ^{σθ} μελαμφόρ^{ος},
Ἐπὶ Ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ Προέδρ^{ος} Ἐφέζ^{ου}.

Michael verò nigrius vestimentis indutus sacrificiorum princeps, Præsidesque Ephesi fuit. In eo otio, si gregem Christi pascere otium est, multa in varias Disciplinas, nec dubito, conscripsit, quæ nomine Michaëlis Ephesii, quietis potius amans, memor turbarum, non Imperatoris, exemplo etiam aliorum Imperatorum, voluit, ut hominibus innotescerent. Non placet? dictum indictum esto. Ἐπανίτω πρὸς μὲ τὸν τεκόντα τὸ διοικοῦμαι. Redeat ad me Auctorem factus hic mem.

XXXIII. Hic ergo Psellus, ut doctrina præstantissimus, ita omnium πολυγλωσσώτατος^{ος} fuit. Ausim dicere neminem, ea, vel subsequente ætate, Græcè vel invenisse acrius, vel ordinasse aptius, vel locutum eloquentius, vel profundius res pertractasse. Nulla fuit scientia, quam ipse vel notis non illustraverit, vel compendio non tentaverit, vel optima methodo non expedierit. Eorum, quæ scripsit quæque ad notitiam meam pervenere, quædam edita sunt, quædam adhuc inedita: de editis primum sermonem instituam. Editæ sunt:

XXXIV. Pselli de victus ratione, deque facultatibus, & fœci^{is} qualitate, elementorum, libri duo ad Constantinum * Imperatorem, Latinè, Georgio Valla Interprete, unâ cum Rhazæ de pestilentia libro, & Joannis Manardi Ferrariensis in Artem Galeni expositione: Basileæ apud Andream Cratandrum anno 1529. in 8.

XXXV. Ejusdem *Jambos in vitia, & virtutes. Item, Anagogas in Tantalum, Allegoriam de Sphinge, Anagogam in Circeam, quæ volebat Ulysses transformare, Arsenius Monembasiæ Episcopus Romæ ** primus vulgarat. Deinde pluribus locis restituta, atque interpolata, à Conrado Gesnero, Basileæ edidit Joannes Oporinus *** anno 1544. in 8vo. unâ cum Heraclidis Pontici Allegoriis in Homeri fabulas de Diis,*

* Ducam vel Monomachum, ut Allatius notavit supra §. VI. non Porphyrogenetam, ut Gyraldus p. 282. de Poëtis. Prodidit etiam hi libelli de victu humano una cum aliis variorum scriptis ab eodem G. Valla versis Venet. 1498. fol. ut editiones Colon. 1526. 8. & Basil. 1557. 8. omittam. In libellis istis Imperatoris jussu collectis nullum scriptorem laudat Psellus præter p. 8. Galenum. De eodem argumento sed plane diversus liber Simeonis Sethi extat ad Michaëlem Ducam Imp. cui valde simile scriptum aliud Psello tributum de quo Allatius infra §. 51.

** Græcè in 8. ad calcem Apophthegmatum, Leoni X. inscriptorum.

*** Græcè tantum, non Græcè & Latine ut à Clarissimo Caveo in Hist. literaria scriptorum Eccles. proditum, licet Heracliti Allegoriis latina illarum Gesneri verso subjuncta.

Diis, de quibus vide infra in Joanne Psello. Obiter & hic animadvertendum est, carmina illa, quæ Federicus Morellus Lutetiæ anno 1608. 8vo. unâ cum Theodori Prodromi dissertatione de Sapientia Græcè edidit, esse excerpta, non nullis tantum verbis immutatis, ex his Pselli Jambis. Ea sub *Ανωνύμου* nomine *Ιάμβους ἠθοποιϊκῆς* Morellus vulgaverat. Nihil minùs. Phronesi tantum excepta, reliqua sunt de Philosophia, Rhetorica, & Grammatica, quæ quantum spectent ad mores, judicent alii.

XXXVI. Ejusdem *Paraphrasin in Aristotelis librum Περὶ Ἑρμηνείας, de Interpretatione*, edidit Græcè Aldus Venetiis, cum Ammonio, & Magentino 1503. in fol. eandem latinitate donatam, * cum ejusdem Pselli Compendio in quinque voces Porphyrii, & Aristotelis *predicamenta* Basileæ excudit Robertus Winter 1542. 8vo. Quæ ultima prius anno 1540. Græcè Parisiis edita fuerunt, unâ cum ejusdem *Introductione in sex Philosophiæ modos*, & anno 1541. 12. Ibidem per Jacobum Foscarenum Michaëlis filium latinitate donata. In alio Codice manuscripto Paraphrasis titulus ita habetur, *Παράφρασις ἔπει ἐρμηνείας δὲ Φωνῆς ἔκ Κυρῆ Βεστάρχη καὶ ὑπάτου τῶ Φιλοσόφων ἔ Ψελλῶ. Paraphrasis in librum de Interpretatione, ex ore Domini Bestarchæ & Principis Philosophorum Pselli*. Hinc Virum Vestarchatus etiam dignitate, undè postea Vestarches nobilissimæ familiæ nomen irrepsit, insignitum fuisse colligimus.

XXXVII. Ejusdem liber, ** de quatuor Mathematicis scientiis, Arithmetica, Musica, Geometria, Græce & Latinè editus cum aliis Auctoribus, Wittembergæ 1560. nec non Basileæ per Joannem Oporinum 1556. 8vo. Gvilielmo Xylandro Augustano Interprete, cum nonnullis ejusdem Xylandri Annotationibus in eundem. Quibus accessit Xylandri de Philosophia, & ejus partibus Carmen, & nonnulla alia Carmina diversi argumenti. Opus hoc primus Romæ Græcè imprimendum curavit Arsenius Monembasiæ Episcopus, in qua editione scripserat, incertum esse, Pselli ne an Euthymii cujusdam opus

* Latina versio paraphraseos Pselli in lib. *περὶ ἐρμηνείας*, studio quorundam amicorum Nic. Martimbosii prodiit Parisi. 1539. 4. Editiones quoque Venetam 1541. fol. & Basileensem A. 1542. memorat Labbeus. Extat & Pselli introductio in sex philosophiæ modos & Compendium quinque vocum Porphyrii & de decem Categoriis, Venet. 1532. cum versione Jacobi Foscareni.

** Hunc librum (in quo multa è Theone delibata) Psellus testatur se scripsisse Anno Græcorum 6516. h. e. CHRISTI 1008.

opus esset, plerisque tamen Pselli videri. Καὶ ταῦτα τῶ ταύτης παρὶς, εἴτε Ψελλὸς ἑὺ, ὡς τοῖς πλείοσι δοκεῖ, ἢ τ. Ευθύμιου, χαρμῶνιδου. Impressus quoque est * Parisiis Græcè anno 1545, 12. per Jacobum Bogardum. Non multò post Elias Vinetus, quod nullus ante eum, anno 1553. primus Latinum fecit, Parisiisque anno 1557. edendum curavit, postrema ejus parte, quæ est de Aströlogia, omiſſa, tum quod antiquis illis egeret Græcorum tabulis, quarum rationes suis temporibus non satis congruebant, tum quod esset mendosa præter alias, & ex ea se haud dum, ut ipse præfatur, ex sententia explicare potuerit, cujus loco Præcli sphaeram substituit. Editum hoc idem Opus ex Vineti interpretatione Turnoni apud Claudium Michaëlem, anno 1592. Post Vinetum Xylander suam interpretationem aggressus est.

XXXVIII. Ejusdem tractatus Περὶ Χρυσουποιίας, de auri conficiendi ratione, ad Michaëlem Cerularium Patriarcham Constantinopolitanum, Dominico Pizimentio Vibonensi interprete, unâ cum Democrito Abderita, Synesio, Pelagio & Stephano Alexandrino, de magna, & Sacra Arte editus est Patavii apud Simonem Galignanum 1572. in 8. Dicti Auctores cum plerisque aliis de eadem Arte, inter quos præcipui erunt Zosimus, Olympiodorus Christianus; & carmine Heliodorus, Hierotheus, Theophrastus, Archelaus, & alii non contemnendi lingua Latina, Græcè, & Latine unum nostrum Variorum antiquorum Volumen, cum nostris de eadem re Tractatulis, ni meis studiis semper Musæ adversæ fuerint, Chymicæ artis deditis non injucundum, constabunt. Animadvertendum etiam, à Pizimentio male Epistolam Pselli ad Xiphilinum directam, ** qui Joannes dicebatur, non Michaël, nisi velimus dicere Psellum eundem Tractatum mutato solo nomine, amicis pluribus divenditasse, quod aliis etiam solemne fuit. Et, ne alios recensendo, tempus conteram, satis mihi erit unum

(Dd) ran-

* Venetiis quoque Anno 1532. 8. quæ editio Græca occurrit Romæ in Bibl. Barberina. Latina vero Xylandri interpretatio recusa Lugd. Bat. 1647. 8. Libellum Pselli de Musica, ex hoc Tetrabiblo Lampertus Alardus cum latina sua interpretatione subjecit libro suo de veterum Musica Schlenſingæ 1636 12.

** Etiam in Græco Codice Regio Parisiæ cujus Apographum beneficio Illustris Viri Pauli Vindingii possideo, nomen Xiphilini extat: τὸ μακαρίτη καὶ πανσόφῳ Ψελλῷ Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην Εὐφράσιον περὶ χρυσοποιίας. At in Codice Vindobonensi ad Michaëlem (Cerularium) dirigitur, τὸ λογιωτάτη καὶ πανσόφῳ ὑπερτίμῳ κυρῷ Μιχαήλ τῷ Ψελλῷ περὶ χρυσοποιίας πρὸς τὸν πατριάρχην Κύριον Μιχαήλ.

tantum in medium afferre, quod ob dignitatem Auctoris, mirum nonnullis videbitur. Quis enim credet Isocratem Oratorum illud, ac Rhetorum numen, quasi rerum argumentis destitutum, inopiaque artis adeo rudem, unam, eandemque Orationem, ejus nomine solam immutato, ad quem direxerat, paucisque aliis, pluribus, raro exemplo, inscripsisse, quod licet sileant libri Rhetorum in hunc diem editi, forte tanti magistri reverentia, non tacuit tamen Auctor illi *Ἐπιτολὴ πρὸς τὸν Φίλιππον* Epistola ad Philippum Regem. Locum eo libentius hic adscribo, quia pulcherrimus est, & rarus, * & à nullo, quod sciam, observatus. Ομοίως ἢ καὶ Ἰσοκράτης ἐπειδὴ πῶς μὲν ὦν εἰς τὸν δῆμον μὲν Τιμοθέου καὶ ὑμῶν Ἐπιστολάς ἀγαθὰς ἔγραψεν, νυνὶ δὲ πρὸς οὐτις ὦν, ὡς περὶ ἐκείν, ἢ Φθόνων τὰ πλείεστα τῶν ὑμῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἐργάζοιτο. Ἀπιστελεὶς δὲ τὰς λόγους, ὅν τὸ μὲν πρῶτον ἔγραψεν Ἀγησιλάῳ, μικρὰ Ἀλαξάνδρῳ ὑστέρῳ ἐπέσχε τῷ Σικελίας τυράννῳ Διονυσίῳ, τὸ δὲ τρίτον τὰ μὲν ἀφελῶν, τὰ δὲ προσεπισημνησέν τῳ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Θεσσαλῷ, τὸ δὲ τελευτήσων νυνὶ πρὸς τὸ γλίχρως αὐτὸν ἀπηκόοιτο. Id est: Similiter et Isocrates juvenis adhuc, cum Timotheo, contra vos Epistolas probria plenas ad populum scriptis abatis, nunc senex, sive volens, sive invidentia percussus res vestras quam plurimas, easque bonas filantio praeferit. Misitque ad te Orationem, quam primam Agestio inscripsit. Et paucis immutatis Dionysio Sicilia Tyranno venalem exhibuit, tertiumque multis addidit, multumque detraxit Alexandro Ibesulo respondit, nunc tandem ad te illiberaliter, ut ita dicam ejaculavit. Elegantissimam hanc, & reliquas Socratis, & aliorum Socraticorum Epistolas Latinas jam antea à me factas, antiquitatis vestigatoribus quamprimum communicabo. Sed ad rem, Lilius Gyraldus Dialogismo 8. narrat, Libellum hunc, quem vocataureolum, inter perverustos Codices Græcos repertum, manuque sua exscriptum Pico Mirandola se tradidisse, exornasseque hoc Epigrammate:

*Si velut Esonides Nepheleia vellera quaris,
Non per Cyaneas illa petenda petras.
Si quæ Tantalæis latuerant adibus Atrei,
Non ea Tantalæa fraude paranda tibi.
Hesperidum si mala cupis servata Dracone,
Non opus Herculeo, Pice, labore tibi.
Si quidquid nigra auri deferretur ab India,
Non est cum erucibus pagna fusura feris.*

* In Epistolis Socraticorum ab Allatio editis p. 66.

*Si quidquid Lydia, vel Iberis voluitur undis,
Non tibi per gentes longa terenda via est.
Omnes ecce tibi ignotos quacunq̄ue parandos,
Thesauros, parvo Codice Psellus habet.*

Hinc frequens illius mentio, & dictorum examen apud Joannem Franciscum Picum in libris de Auro, sed præcipue cap. 2. lib. 2. *Democritica secta, & Abderitica inter Aristotelis Interpretes Michael Psellus non solum meminit, sed à se revelata scribit ejus arcana. Hic enim post Rhetorica, Historica, Poëtica, Mathematica, scripsit & Chymica, nec non & Medica, qua Constantino Imperatori dicavit.*

XXXIX. Ejusdem *περὶ ἐνεργείας δαιμόνων*, de operatione *Dæmonum* liber è Græco in Latinum † conversus est à Petro Morello * Turonensi, editusq̄ue Latine cum Præfatione Francisci Feuardentii Parisiis apud Gulielmum Chaudiere 1577. 8. & anno 1615. Lutetia Parisiorum notis à se illustratum primus Græcè (ex duobus MStis suo & Morelli) edidit Gilbertus Gaulminus, cum interpretatione Latina ejusdem Morelli. Plura item ex eodem Dialogo excerpta, Latina facta Joanni Medici, unà cum aliis ex Jamblichò, Proclo, Porphyrio, Marsilius Ficinus nuncupaverat. Gesnerus scriptum reliquit, Psellum duos de Dæmonibus libros scripsisse, quos Diegus Hurtado Venetiis possidebat, excusiq̄ue erant Latine in Officina Aldi. De Hurtado nihil dico. De officina Aldi falsum est ibi hos duos libros de Dæmonibus esse impressos, cum in illa editione nihil aliud contineatur, quàm excerpta illa Ficiniana, sæpius ** multis in locis edita, eodem ordine, ac distinctione. Gaulminus conjectat ex verbis ipsius Pselli in fine Dialogi de Dæmonibus, libros duos scripsisse, quod latuisse interpretes Morellum, & Ficinum, ideo maxime, quod in excerptis è Psello, quæ cum excerptis pari-

(D d) 2

† In Bibl. Gallica Crucimani p. 405. Gallica etiam versio hujus libri à Morello edita memoratur, Paris. apud Guil Chaudiere 1573. additis capitibus 33. & 36. libri quarti Nicetæ de Colossis Asiæ. Librum Pselli accepit Morellus è Bibliotheca Jacobi S. Andreani, Canonici S. Mariæ Paris.

* Morelli versio latina extat etiam in Bibl. patrum edit. Lugd. T. 18. p. 589 Hinc Græcæ & Latine cum Gaulmini notis hunc librū minus emendate recudi curavit B. Dan. Hafnermullerus, Kilon. 1688. 12. Vide & si placet Cardanum c. 93. de rerum varietate T. 3. Opp. p. 319. sq. Jo. Clericum Bibl. Universal. T. 15. p. 118. sq. & Vignolium Marvillium T. 2. Miscell. litterar. p. 306. Dialogi titulus *Τημόθεος ἢ περὶ ἐνεργείας δαιμόνων*. Vide Fulvium Ursinum in Lycicor. fragmentis p. 179. & Lambec. lib. VII. p. 138.

** Confer lib. 1. Bibl. Græcæ c. 7. § 4.

sentio prætereundum est, primam Expositionem in Chaldaica Oracula ab aliis Proclo Lydio * adscribi, sic enim adnotatur ab illius exscriptore in Codice DLXXII. Vaticano, Ἀλλαχὺ ἔτυρον, Πρόκλος Λυδὸς Ἰπποτύωσις. *Alibi inveni, Procli Lydii Hypotyposis.* Nec dubito Proclum, rebus hisce addictissimum, libellum de hac eadem re conscripsisse. Sed siue Procli, siue Pselli Opella ejusmodi sit, nulli bono fuerit id nosse. Eandem esse existimo in Bibliotheca Reginae Galliarum, quæ prius fuerat Joannis Lascaris, postea Petri Strozæ; primò autem Cardinalis Rodolphi, ut scribit Draudius in Bibliotheca Classica. Nec alia videtur quæ in Bibliotheca Antonii Augustini habebatur Cod. 219. *Pselli explicatio dogmatum apud Assyrios.* Absolutius postea cum Sibyllinis Oraculis, aliisque Parisiis prouidit studio Joannis Obsopæi ** 1599. in 8vo. Eorundem Opusculorum, diuersa ab edita; in Latinum versio habetur Manuscripta Cod. 3122. Vaticano, Incerti.

XLI. Ejusdem *Commentarios *** in octo libros Aristotelis de Physica ascultatione*, ex interpretatione Joanne Baptista Camotii, Cardinali Herculi Gonzagæ consecratos, edidit Venetiis Federicus Turrifanus Latinè 1554. in folio. Eos MSSCtos Græcè extitisse in Bibliotheca Didaci Hurtadi, Cæsarei ad Venetos Oratoris, refert Gesnerus in Michaële Psello, & Possevinus in Apparatu. In alios etiam Aristotelis libros scripsisse manifestum est ex iisdem, qui Viennæ scribunt fuisse ejusdem *Epitomen Philosophiæ Aristotelicæ de Generatione, & Corruptione, & de Meteoris.* Item *Expositionem in Metaphysicâ Aristotelis. Latenteque ejusdem*, scribit Andreas Schottus Præfat. in Cant. Cantic. *Pselli plurima in ejusdem Aristotelis Physicæ, primamque Philosophiam, in Casaris Augusti Viennæ Bibliotheca.*

XLII. Ejusdem liber *περὶ δυνάμεων τῆς Ψυχῆς de Facultatibus Animæ*, cujus illud est Principium: Ὅτι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, αἱ μὲν εἰσι ἄλογοι, sub Anonymi nomine, & titulo Δόξαι περὶ Ψυχῆς. *De animæ celebres opiniones*, quasi à libro longiore, & perfecto Ἐκλογαί, καὶ

(Dd) 3 Xxx

* Lycium non Lydium fuisse Proclum testatur in ejus vita Marinus, qui commentarios Procli in λογία memorat c. 26. quemadmodum & Simeon Magister de alimentorum facultatibus p. 141. edit. Martini Bogdani, tum Proclus ipse p. 119. in Politiam Platonis.

** Etiam 1589. & 1601. Paris. in 8. Et ad calcem editionis oraculorum Sibyllinorum luculentæ cum notis Servatii Gallæi, Amsterd. 1689. 4.

*** Videtur hos scripsisse in gratiam Michaëlis Ducæ, quem discipulorum optimum appellat.

Χρησμοθεσία editus est Græcè & Latinè, à Joanne Tarino Andegavò versus, cum Origenis Philocalia; Zachariæ Scholastici, Episcopi Mitylenensis, de mundi Opificio; & Anastasii Sinaitæ, de hominis ad imaginem DEi, & similitudinem creatione, Lutet. Paris. ap. Sebastianum Cramoyssi 1624. 4. Illum vetusti Codices MSS. Psello vindicant, nec à Pselli orationis structura longè abest. Et, ni fallor, idem ipse est, quem Psello tribuunt, *de animo secundum variam Philosopharum opinionem*, in Augustana Bibliotheca in Armario II. Index Augustanus; & in Bibliotheca Imperatoris Viennæ, Spachius. Nec alius forsan est, qui in Bibliotheca Regis Gallorum, *Pselli de anima*, legitur.

XLIII. Ejusdem Annotationes in aliquot Gregorii Nazianzeni loca, cum Eliæ Cretensis Episcopi, & aliorum, studio & opera Jacobi Billji Latinæ factæ sæpius editæ sunt, cum Gregorii Nazianzeni Operibus.

XLIV. Ejusdem Oratio Paneyrica in Simeonem Metaphrastem edita * Latinè à Surio die 27. Novembris. Extat Græcè manuscripta in Cod. Vaticano DLXVIII. quæ incipit, ἡ μέγας ἐς βίη, καὶ λόγῳ Συμῶν ἱπαινοῖν προσλόγμοι, cum aliis ejusdem Pselli in eundem, quæ non multo infra adnotabimus.

XLV. Ejusdem Carmina ** in Cantica Canticorum interpretatus est Franciscus Zinus Veronensis; excusa sunt cum Theodoretæ, Maximi, Nili explicationibus Rom. 1563. fol. separatim Venetiis, apud Hieronymum Polum. 1573. in 4. & sæpius cum Theodoretæ Operibus. Tandem Antverpiæ cum Catena Patrum, & Thavmagurgo in Ecclesiastem, à Peltano apud Gasparem Bellerum 1615. in 8. In hac editione primum caput Latinè convertit Andreas Schottus, à secundo Zini utitur interpretatione. Opusculum inscribitur Nicephoro Botaniatæ, Constantinopolitano Imperatori; quæ *σεΦηΦέρου* id est *coronam gestantem*, Imperatorem scilicet appellat, ut & alios Imperato-

* Græcè & latine vulgavit Allatius libro de Simeonum scriptis p. 221-23. *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ΜεταΦράστην Κύριον Συμῶνα*, & p. 235-244. Officium in commemorationem ejusdem Simeonis à Psello compositum. *Ἀπολογία συντετακτα ὑπὸ τῷ ψελλῷ*. Hunc juniorem Psellum auctorem esse Paneyrici in Simeonem Metaphrastem, probat Bollandus præf. ad T. 1. Sanctior, Januarii p. XVII. Nec diffitetur Allatius ipse hoc loco & diatriba de Simeonibus p. 68.

** *Ἐπιγράμματα* illa in Canticum Canticorum versibus scripta est Politicis. Latina versio Schotti & Zini occurrit etiam in Bibl. Patrum Paris. 1654. T. 13. & edit. Lugd. T. 18. Græcè & Latine extat in auctario Ducæano Paris. 1624. Tomo 2. una cum altero commentario in idem canticum è Gregorii Nyssæno, S. Nilo & Maximo, per eundem at volunt Psellum collecto.

peratores in aliis Opusculis compellare consuevit, quidquid alii somniant. Ea primus è tenebris eruta Græcè publicavit Joannes Meursius, cum Polychronii, Eusebii, & aliorum in eadem Cantica expositionibus, Lugd. Bat. 1617. 4. Martinus Delrius Isagoge in Cant. Cantica cap. 5. refert Pfellum deficere in illa expositione, cujus est, ut ipse ait, nimis concisus abbreviator: & oscitanter nimis decipitur, dum ait Pfellum citari à Theodoro, ab antiquissimo recentissimum, & quæ nonnisi post octingentos ferè annos scripserat. Commentarius item in Cantica ex tribus Patribus, ab eodem Psello, si Index Bavaricus Cod. 99. fraudi non est, sæpius cum Theodoro Latinè editus, collectus est. En verba Indicis: *item, Commentarius ex tribus Patribus Gregorio Nysseno, Nilo, & Maximo, collectore Psello.*

XLVI. Ejusdem ad Michaëlem * Imperatorem capita quædam Theologica, de Trinitate, & persona Christi, Græcè & Latinè, cum notis Joannis Wegelini. Augustæ Vindel. apud Georgium Viller, & Sebastianum Mylium 1608. in 8vo.

XLVII. Ejusdem Libellum, de Lapidum virtutibus, Philippus Jacobus Maussacus ** primus vulgavit, Latinè vertit, & emendavit, editus est Tolosæ Græcè & Latinè anno 1615. 8. Verum libellum hunc ante Maussacum Latinè & Italicè redditum ab Adriano Spigelio Philosopho & Medico, & Gymnasii Patavini Anatomico, apud Liberalem Cremam Philosophum, ac Medicum Tarvisinum præstantissimum conservari ad hunc diem, Epistola sua mihi, utriusque amicissimus, Jacobus Philippus Thomasinus significavit. Libelli item meminit Casaubonus in Aelii Spartiani Antoninum Caracallam Notis. Et Justus Ricquius *** in Epist. Centuria nova. epist. 29. in Saregica Bibliotheca inter alia Opuscula Manuscripta illum se vidisse refert.

XLVIII. Ejusdem *Synopsis Legum* versibus Jambicis, & Politicis edita est Græcè, Latina interpretatione, & notis illustrata, opera & studio Francisci Bosqueti Narbonensis, ex Bibliotheca Archiepiscopi Tolosani, Parisiis apud Joannem Camusat. 1652. 8. in nonnullis

* In Catalogo Bibl. Barberinæ T. 2. pag. 253. perperam, ad M. Comænum. Hæc capita Theologica integriora lector ad calcem hujus libelli Allatiani reperiet.

** Plutarcho de fluminibus, Pselli libellum subjecit Maussacus, testatus illum se edere ex apographo Jacobi Sirmondi, Epist. dedicatoria ad Gualpinum.

*** Justus Rycquius Epistola ad M. Velferum data Romæ 1610. *Atibi Bibliothecam nuper Saregicam excussum opuscula quadam Græca calæm exarata in manus venerunt* Maxi-

his Codicibus inscripta † Imperatori Michaëli Ducæ. Alius Codex Vaticanus, ut notat idem Bosquetus, habet, Alexium, τῷ Ἐοφωτάτῃ Ψελλῷ εἰς τὰς νόμους πρὸς τὴν βασιλείαν Κύριον Κλέξιον. Et vetus Sirmondi, Nicephorum, Ἀρχὴ Ἰωάννη τῶν πολιτικῶν εἰχῶν τὰ νόμους ἐκτεθέντων ὡς ἔχει καὶ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ, πρὸς τὸν Πορφυρογέννητον Κύριον Νικηφόρον. Μη βασιλευμενον προεχθῆν τοῖς νόμοις μαθηματικῶν διὰ τὸ κεχλωθὸς τότε πύλας. Titulus, vel Porphyrogennetz cognomine, Nicephoro Botaniatz adnexo, suspectus est. Non dubito tamen Libellum, rerum summam gerentibus adeò necessarium, pro opportunitate diversis Imperatoribus inscripsisse, ut præcipuas Juris regulas, ex ipsis Juris totius fontibus compendio pertractatas, & carmine quasi lenocinio emollitas, absque longioris lectionis tædio, si liberet, percurrerent; ut de ejusdem Chrysopeia supra diximus. Ex his nonnulla sub Scholiorum nomine vulgata olim fuere à Leunclavio Juris Græco-Romani tom. 2. in Synopsi Legum Michaëlis Attalioz, tit. præsertim 16. 25. 28. 32. 37. 40. 42. 48. 83. qvi, cum non animadvertisset numerum carminum, tanquam solutam orationem, excudit indistinctè.

XLIX. Ejusdem ad eundem ** Michaëlem Ducam carmina Politica, *de Dogmate*, Græcè idem Bosquetus cum Synopsi legum edidit curavit, à Jacobo Sirmondo accepta, unde legitur, *de septem Sacris Synodis Oecumenicis* Tractatus, * editus Latinè tom. 3. Conciliorum, parte prima p. 400. Colonia Agrippinæ 1606. industria Severini Binnii; & Græcè sub Joannis Pselli nomine, cum Theodori Prodromi & Nicephori Callisti versibus, Basileæ apud Joannem Bebelium 1536. scribitur.

Maximi Planudæ & clarorum aliquot virorum Epistolæ centum. Psellus de gemmarum virtutibus. Incerti cujusdam (*Empedocli vulgo tribuuntur*) versus Jambici de fixarum stellarum sphaera, à Demetrio Triclinio emendati. Parabolæ quædam eorum quæ in excusis Athenæi codicibus desiderantur. Incerti in librum Aristotelis de Meteoribus commentarius. Caniclei liber contra Plotinum, ejus forte cujus scriptum de immortalitate animæ ἀνέκδοτον Cardanus lib. de rerum varietate laudat. Sallustii Philosophi in Heracliti problemata Homericæ summarium: Excerpta ex Gemisti Plethonis Monodia, de immortalitate animæ. Ejusdem defensio Aristotelis contra Scholarium. Michaëlis Apostolæ pro Plethone liber, super substantia Aristotelica, contra Gazam. Demetrii Triclinii de metris Poëticis libelli, *Dispicite quasi an aliquid sit cædro & pumice dignum*. Hæc ille.

† Ita etiam in Codice Vindobonensi, cujus meminere Lambecius & Nesselius part. 2. p. 20. & in alio Codice è quo ante Bosqueti editionem versus nonnullos produxit Allatius ad Eustathii Hexæmeron p. 280.

** In MS. Cæsareo, ad Constantinum Monemachum. Vide Lambec. VI. p. 163.

* Totus absolvitur versibus politicis 71.

in' 8vo. Quem Joanni * etiam tribuit Joannes Tilius Engolismensis, in Apostolorum, & Sanctorum Conciliorum Decretis, impressis Parisiis per Conradum Neobarium 1540. In hunc ipsum Tractatum scripsit Franciscus Feuavardentius; & Bellarminus tradit Pfellum in eodem hallucinatum, in tempore, quo celebrata est prima Constantinopolitana Synodus, quæ fuit secunda ex quatuor primis; in Ephesina, quæ fuit tertia, Tom. I. Controvers. 4. de Conciliis cap. 5.

L. Ejusdem *de Nomocanone* Carmina Græcè edidit cum superioribus Bosqvetus, quæ cum laxiora sint, alterius esse multum dubitavi: nec sefellit me animus, nam in alio Manuscripto Codice Constantino Pfello tribuuntur. *Κωνσταντίνου προόδου, και υπάτου των Φιλοσόφων Ἐψελῶ εἰς τὴν Νομοκανόνα υπέρθετον.* In Bibliotheca etiam Antonii Augustini Codd. 154. & 175. eidem Constantino Pfello tribuuntur. Sed cujusnam opus sit non videtur tanti, ut in ejus Auctore inquirendo diutius immoremur.

LI. Sub ejusdem nomine circumfertur Syntagma *ἐκλελεσμένον ἀπὸ τῶν ἰατρικῶν βιβλίων, περὶ δυνάμεως τροφῶν, και ὠφελείας, και βλάβης, de Cibariorum facultate, utilitate, Ἔ ποχα, ex Medicis libris collectum*, ad Constantinum Monomachum per literarum ordinem, cujus illud est principium, *πολλῶν, και λογίων ὠ μέγιστε.* Illud Simeoni Setho ** magistro Antiocheno tributum, & à Gyraldo latine redditum Græce, & Latine Isingrinus Basileæ excudit in 8. 1538. Cum vero non tantum sententiæ, sed verba etiam ipsa in utroque reperiantur, existimo, Collectaneis Pfelli nonnulla Simeonem à se, inter legendum animadvertsa, addidisse, vel quempiam tertium ab utroque confecisse, quod ex Indice Manuscripto *** colligi poterit: *Σύνταγμα περὶ τροφῶν δυνάμεων Ἐψελῶ, και Συμεῶν Ἐ Μαγίστρου.* *Syntagma de alimentorum viribus Pfelli, Ἔ Simeonis Magistri.* Neque enim adduci possum, ut credam, Pfellum
(Ee) lum

* In MS. Cæsareo Michaëlis Pfelli esse perhibetur: *Τῶ ψελῶ Κυρίῳ Μιχαήλ περὶ τῶν αἰγίων και οἰκουμενικῶν ἐπὶ τὰ Συνόδων πρὸς τὸν Βασιλέα τὸν Μονομάχον.*

** Simeoni huic vindicat, & ex duobus MSS. Jac. Mentelii integriorem hujus libri editionem cum versione & notis dedit Martinus Bogdanus, Paris. 1658. 8. Vide & Allatum de Simeonibus, p. 181. Pfelli librum una cum Simeonis libro ad MSS. Codices recensito edere voluit Georgius Hieron. Welschius. Vide ejus Epistolam IX.

*** Sic etiam Codex Cæsareus de quo Lambecius VI. p. 161. Idem memorat Pfelli *περὶ διαίτης* ad Imp. Constantinum Monomachum. Incipit: *και τῆτο τῆς σῆς ἔργον προνοίας και μεγαλοφυῆς ἐπινοίας και Φιλανθρωπότητι ἐπίταγμα, Κωνσταντίνῳ Θεότατε και μέγιστε Ἀυτοκράτορ κ. τ. λ.*

lum sua à Setho , eruditioem , eloquentioremqve à minus erudito , & eloquente mutuatum. Aliorum siquidem laboribus meliores , non deteriores evadere conamur. Et PSELLUS Sethianis illis , veluti aliena pluma amictus , candidissima sua deturpasset. Viderat id quoque GYRALDUS, Epistolaque nuncupatoria omnibus significavit. *De eadem, scribit, ferme re, & facultate ad Constantinum, hujus, ut puto Michaëlis Ducæ parentem, Michaël PSELLUS Libellum ante scripserat, cujus est exemplum apud Meletium, Græcum totius Medicinæ Scriptorem, non eodem modo argumento, sed iisdem interdum pene verbis. Hunc ego Symeonem, multis licet in locis depravatam, & mancum, cum Latine quoque modo vertissem; adjunxi in primis ipsius PSELLI libello, tum ejusdem altero à Georgio VALLA in Latinum pessime conversum, tibi in omni medica facultatis. &c. Recte omnia, si illud excipias, Constantinum Monachum parentem Michaëlis Ducæ fuisse, quippe qui diversus omnino sit à Constantino Duca Michaëlis parente.*

LII. Eidem PSELLI librum *περὶ Ποδογῆρας, de Podagra* à nonnullis Codicibus tribui video, cujus illud est initium: *Ἐπεὶ ὤρεσθε πρὸς με ὁ κρείττος, καὶ ἄγιος, capitibus quadraginta sex concinnatum; quæ, cum ad Palæozos, quorum jussu fuerat conscriptus, directus sit, nisi PSELLUM alium fingere, cui tribui possit, velimus, certè PSELLI non est. Auctor tempore Michaëlis Palæozologi vivebat, cui à valetudinis cura erat, ut ipse fatetur: Ἐπεὶ τῶντω ἐκέλευσθε με ὁ θειότατος Βασιλεὺς, ἐμὲ δ' αὐτὸς δοτὴ τῶν ἰατρῶν αὐτῆ, καὶ τὴν αὐτῆ φύσιν, καὶ τὴν κρείττον, καὶ ἰδιότητά κτ' τὸ δυνατὸν εἰδὼς, ἄλλα τὸ μὴ πρὸς ὀλίγον καιρὸν ζῶειναι αὐτῷ, τὰ πρὸς ἐμῶν ἀνήκοντα δυνάμειν κτ' τῶτο τῷ ὀρεσθῆναι τῆς περὶ ὀδῆς ἡδὴ γραφῆς. Quandoquidem igitur hoc mihi imperavit sanctissimus Rex, & cujus Medicis sum unus, ideoque naturam ejus, temperamentumque novi, præsertim cum diè cum eo versatus fuerim, pro ea, qua mihi est scientia, de hoc morbo, ut ejus obediām mandato, tractare incipio. Et, si res in eo petraçtatas, modum, & formam dicendi consideras, aliaque: à dicendi, tractandique ratione PSELLIANA longè absunt. Vidi postea editum Latine sub nomine Incerti ab Henrico Stephano, * inter Auctores Medicos, Tom. 2. ex versione Marci Musuri ad Scaram Trivultium, cujus de hoc est judicium: Quod sicut Auctor, quisquis hæc ediderit, infans, & elinguis erat, ut qui nescires, si quid vel arte didicisset, vel usu compertum habuisset, exprimere &c. Et ante aliquot annos, Græcè editum Parisiis in 8vo 1558. apud Gvilielmum Morelium, Demetrio Pepagomeno vindicatum; & scor-*

* Paris A. 1567. fol.

seorsim Latinè ex interpretatione doctissimi cujusdam Viri, quem ipse non nominat. Cùm vero in multis Psello tribuatur, licet illius non sit, inter alia Pselli monumenta edita locum habeat.

LIII. Et hæc Pselli Opera * edita sunt, quæ mihi videre contigit. An alia item sint nondum novi. Illud scias Lector, alias item esse nonnullorum ex hisce Operibus editiones, quas libens, volensque omisi. Satis sit præcipuarum commeminisse. Utinam & alia, quæ jam latent, eandem cum istis fortunam experirentur. Sed quandò pessimorum hominum nequitia id fieri nequit, en aliquorum adhuc ineditorum Catalogum hic attexam, quorum mihi memoria suppetit, & quo dicuntur esse in loco aperiam, ut, si detur aliquandò facultas, tibi possis tantos Thesauros comparare. Laudaboque Auctores, ut unde id habeam, tibi compertum sit, & si quæ fraus deprehendatur, habeas tu etiam, in quos crimen referas. De quibus exactum tibi iudicium, certamque narrationem non promitto, cùm ea præ manibus non fuerint. Illud certum est, ex his nonnulla esse bis, terve repetita, quædam etiam typis excusa. Quia tamen ex sola tituli notitia, earumque varia, de toto tractatu non possumus sententiam ferre, & unum ab alio distingvere, quemadmodum in aliis invenimus, ita tibi damus, quæ certò edita sunt omnino prætereuntes, sit ergo:

LIV. Pselli liber *contra Eunomium*, Romæ in Vaticana servatur: Gesnerus in Bibliotheca, Gilbertus Gaulminus notis in eundem *περὶ ἀποργίας Δαιμόνων*, & Franciscus Fevardentius Præfatione in Petri Morelli interpretationem ejusdem libelli de Dæmonibus.

Scholia ejusdem in dictum quoddam Basilii, Romæ; Gesnerus ibidem.

Epitome librorum Moysis in 4to. MS. in Bibliotheca Imperatoris Viennæ: Gesnerus.

Dioptra, id est Perspectiva, continens quatuor sermones in quibus animus, & corpus disputant, in Bibliotheca Augustana: Gesnerus

(E e) 2

rus

* Adde his ab Allatio recensitis 1.) *Σύνοψιν εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Λογικὴν* quam Græce & latine edidit Elias Ehingerus Augustæ Vindel. 1597. 8. observans Petri Hispani summulam, magna parte ex hoc Pselli opusculo petitam esse. 2.) *Μοναδικὸν* in templum Sophiæ CPol. terræ motu quassatam, quam edidit Allatius notis ad Georgium Acropolitam p. 281. seq. 3.) *Breve Carmen Jambicum in depositionem Jo. Chrysolomi*, Vulgatum Græce ab Allatio in *Excerptis Græcor. Sophistarum ac Rhetorum* p. 400. Rom. 1648. 8. Idem ex Oratione inedita ad Constantinum Monomachum producit nonnulla p. 102. de recentiorum Græcorum templis.

rus & Index Augustanus: Plut. 6. num. 12. Hæc an eadem sit cum Philippi solitarii Dioptra, jam edita Latinè, non possum divinare, & fortè Indicis Auctor, Pselli præfantis * nomine deceptus, totum Dioptræ opus, à vero Scriptore Philippo avulsum, Psello imprudenter nimis supposuit. Philippi tamen esse apparet, cum eam, ex Bibliotheca Augustana depromptam, cum Cabasila, Philotheo, Joanne Carpathio, & Glyca Latinam vulgaverit Jacobus Pontanus Ingolstadtii, ex Typographia Adami Sertorii 1604. in 4to.

LV *Questiōis Theologicæ cum Responſionibus*, ad Michaelē Ducam, quibus & ad Physiologiam pertinentia continentur, fol. in Bibliotheca Augustana, in Armario VI. Index Augustanus MS. infra etiam idem Index hæc habet; *Pselli ad Michaëlem Comnenum varia capita Theologica: περὶ ἐνοουσιότητος, de Anima, de Virtutibus, & Physica de sensibus; de similitudine, & dissimilitudine liberorum cum parentibus; de Embryone; de somniis; de circulis celestibus; de Meteoris; de Luna Eclipsi; de Solis calore; de stellis; de Dioscuris; de pluvia, grandine, nive, pruina, rore; de Typhone, & Ecnephia ventis, de Fulmine; de partibus Mundi; de Terra motibus; de Tempeſtatibus, de ſalsedine maris; de Imbribus; de Fluminibus; de Stellarum luce; Quid necessitas, contingens, tempus, materia, forma, elementum? Quid Encyclopadia? de Literarum inventoribus; de Amazonibus; de nominibus mensurarum; de circularum initiis; qua habeant cælum, mare, sol; de ortu solis triplici, de quo igne cælitus ad Philosophi preces delapso; de Potidea, Arcadia; de Aristotele, Cleanthe, Anaxagora; de Eubæa, Sicilia. Gesnerus item, ejusdem de fide ad Michaëlem Ducam, juncta ejusdem Epitome Philosophiæ Aristotelicæ, id est Physicæ, de Generatione & Corruptione, de Meteoris, cum supplemento Gregorii Nicani ad Petrum fratrem in 4. MS. in Bibliotheca Imp. Vienna. Idem habet Israel Spachius in Nomenclatore scriptorum Philosophicorum, & Philologicorum. Item Romæ in Bibliotheca Sancto-Silueſtrina in Monte Quirinali est ejusdem hic liber MS. Græce, quem ego vidi, titulus erat: *Περὶ τῆς Βασιλείας Κυρίου Μιχαήλ τῆς Δουκῆς.* ** *Pselli ad Imperatorem Dominum Michaëlem Ducam, capita erant, α, Ὁμολογία τῆς πίστεως. β, περὶ ὀνομάτων τινῶν λεγομένων ἐν τῶν Χριστιανῶν δόγματι. γ, περὶ ἐνοουσιότητων. δ, περὶ ὁμοουσιᾶς. ε, περὶ ὁμοουσιότητος. ς, περὶ ἡσιωδῆς ἐνώσεως, καὶ Διαφθορᾶς. ζ, περὶ ὑπερστυπικῆς ἐνώσεως, καὶ Διαφθορᾶς. η, περὶ χρετικῆς ἐνώσεως. θ, περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος.*
ι, περὶ*

* Etiam hoc ipsum ex temporum ratione in dubium vocat, neque persuadere sibi potest Allatius, Mich. Psellum in Philippi qui A. C. 1105. scripsit Dioptram præfatum fuisse. Vide infra cap. antepenult.

** Hoc scriptum habes infra ad calcem Præfantis diatribæ.

1, ἡ ἐν τῷ Πόντῳ τῆ ἀντιόχειας. 12, ἡ ἐν τῇ Δείας ἐπιόχειας. 13, ἡ ἐν τῇ Φύρας. 1. *Professio fidei.* 2. *De quibusdam nominibus in Christianorum dogmate usurpatis.* 3. *De * enyposiasticis.* 4. *De Homousio.* 5. *De Homoypositato.* 6. *De essentiali unione, & differentia.* 7. *De Hypostatica unione, & differentia.* 8. *De relativa unione.* 9. *De sancta Triade.* 10. *de modo ** retributionis.* 11. *De divina unione.* 12. *De natura.* Quæ omnia an unum opus sint, vel diversa, judicabunt, qui legent. Ego existimo unum esse, attamen in uno Codice abundantius contineri; ex omnibus tamen unum posse confici perfectum, & omnibus partibus absolutum. Quæ provincia non esset omnino eruditis Viris contemnenda. Consule etiam, quæ nos de hoc eodem Operè Inferius dicemus: Obiter tamen hic animadvertam titulum secundi Augustani non carere nota falsitatis, qui nobis pro Michaële Duca, Michaëlem Comnenum obtrudit, cujus auctoritate deceptus Wægelinus in sua editione retinuit, & in Notis, Constantini Ducæ filium Michaëlem inter Comnenos, mira ἀνισογενία refert, cum omnino esset immutandus, reclamantibus cæteris Codicibus, qui omnes uno ore Michaëlem Ducam proponunt, cui Capita illa nuncupavit. Marquardus Freherus in Chronologia Imperii Utriusque: *Ad Michaëlem Ducam scripsit Michaël Psellus ea ætate in Jure, & Philosophia scientissimus, & πρῶτος ἀντιόχειας* ⊕. *Synopsis legum versibus Politicis; extat M. S. in Bibliothec Palatina, & Constantinopolit.* Ejusdem Pselli ad hunc Ducam responsiones ad diversas quæstiones Theologicas & doctrina omnifaria, CXCIV capitibus comprehensa; in Bibliotheca Palatina. Codices hi, sicut & reliqui Græci, & Latini Manuscripti decantatissimæ illius Bibliothecæ, meis laboribus, *** vigiliis integri, incolumesque in Vaticana asservantur. Quod certe omni admiratione dignum est, Deiqve summi muneri ascribendum, in tam vasto itinere, sævissimo tempore, tempestate hyberna, ac pluvia, rerum omnium penuria, per Oppida, ac ditiones hostium tantum Librorum numerum sartum tectum Romam importatum ita, ut ne schedula quidem perierit. Sed ad Psellum.

LVI. Opuscula quædam in *Passionem, & sepulturam Christi. Libellus dictus, Antichristus; de Paradiso; in Natalem Christi*, in 4. Biblioth. Imperatoris Viennæ. Gesnerus, Possevinus.

(Ee) 3

Eig

* Lege: *enyposiasticis.*

** Vertendum erat: *de modo communicationis idiomatum.*

*** De Palatinis Codicibus quos Pontifici Gregorio XV. donavit Imperator Ferdinandus II. in Vaticanam Bibl. A 1623. translatis, gloriatur Allatius passim, uti ad Eustathium Antiochenum in præf. & in notis p. 151. atque in animadversionibus ad Antiquitates Hetruscas p. 18.

Ἐἰς τὴν σταύρωσιν Ἰ. Κυρίου. *In Crucifixionem Domini*, in Bibliotheca Cardinalis Columnæ, Gretserus notis in Orationem Macarii Chrysocephali de exaltatione S. Crucis Tom. 2. de Cruce. Non constat, an de hac intelligat amplificator Gesnerianæ Bibliothecæ, *Georgii Nicomedia Archiepiscopi de Cruce, quam falso quidam Psello adscriptore Gracè MS. in 4. Biblioth. Imper. Vienna.*

Compendiosa expositio in *Aristotelis libros de Naturali Auscultatione*, extat in Bibliotheca Didaci Hurtadi. Gesnerus. In Bibliotheca Bavarica Cod. 145. Index Bavaricus, & in Bibliotheca Imperat. Viennæ, Israel Spachius.

Synopsis Logica Aristotelis, in 4. in Bibliotheca Augustana in Armario num. 5. Index Augustanus.

Expositio in Metaphysica Aristotelis, in Italia, Gesnerus.

Commentarius in Aristotelis verba, Ars artium, & scientia scientiarum, & quomodo omnia à Philosophia dependant, in Italia, Gesnerus.

In Psychogoniam Platonis, in Italia, Gesnerus: in Bibliotheca Augustana fol. in Armario, Index Augustanus MS. in Bibliotheca Imper. Viennæ in 4. Israel Spachius.

Expositiones varia in varios Platonis locos, in Bibliotheca Bavarica Cod. 165. Index Bavaricus.

Συνοπτικὸν Ἐπιτάγμα τῆς φιλοσοφίας, in Bibliotheca Joannis Sambuci, Gesnerus.

Varia Philosophica, Romæ in Vaticana. Gesnerus. *Physica, Astronomica, Musica, Arithmetica, Geometrica, junctis opinionibus de Anima*, in 4. Biblioth. Imperat. Viennæ, Gesnerus.

Interpretationes dubiorum naturalium, Bibliothecæ Imperat. Viennæ, in 4. Gesnerus, & Israël Spachius: *Solutio unius, atque alterius questionis Astrologica*, Biblioth. Augustana, 4. in Armario, Index Augustanus Manuscriptus.

LVII. Inter Libros, quos Bibliothecæ Lugduno-Batavæ Josephus Scaliger legavit, in Indice Græcorum Manuscriptorum in fol. legitur cum Heronis Geometrica, *Pselli quadam Astrologica*: An eadem, vel diversa cum superioribus, non possumus divinare. An etiam illa sunt, quæ sub illo Libello de quatuor scientiis mathematicis continentur? Sed suspendo judicium.

Expositio Mathematicæ in Timæo Platonis, de anima generatione, sive essentia, fol. Bibliotheca Augustana in Armario. Index August. MS. An eadem cum Psychogonia? Opus

Opus Græcum ex Libris medicinalibus, ordine Alphabeti, Romæ, in Vaticana. Gesnerus, Paschalis Gallus, & Joannes Georgius Schenckius in Bibliotheca Medica.

Ecloga utilis ex libro Parallelorum. Ibidem. Gesnerus, & Spachius.

Encomia diversa. Ibidem, Gesnerus.

Monodia, Romæ in Vaticana Gesnerus.

Explicatio in librum Dioscoridis, in Bibliotheca Manuëlis Eugeni, & Joannis Suzii. Antonius Verderius in Supplemento, & Schenckius in Bibliotheca Medica.

Ænigmata, in Biblioth. Bavarica Cod. 38.

LVIII. Meursius *Historiarum Opus* Pfellum scripsisse autumat, illudque laudari à Zonara tom. 3. in Isaacio Comneno, & in Romano Diogene, item à Theodoro Metochita *Histor. Sacræ* lib. 2. Cedreno, Joanne Curopalata in *Historiæ suæ* initio, Michaële Glyca in *Annalibus* semel, atque iterum. Erat etiam in Catalogo exhibitio à Grammatico, apud Antoninum Verderium, in Supplemento.

Gaulminus de Pfelli scriptis hæc habet: *alia illius in Regia pariter, & Vaticana extare certum est; ut Ψυχολογία Platonis, Ἐπιπέλω δ' ἰατρικῆς, Comment. in Aristotelis Categorias, Metaphys. lib. περὶ ἐμπνεύσεως, Porphyrii quinque voces, contra Eunomium librum unum, de legibus duos, μονοδία, ἑγκόμια diversa. Epistolas item elegantes laudat in Adagio ἀνακτα δούψι Casaubonus in Athenæum.*

LIX. Plura etiam enumerat Antonius Verderius in Supplemento Bibliothecæ Gesnerianæ, ex Bibliothecis CPolitanis. Nam inter alia apud Johannem Suzium erant, Michaëlis Pfelli *Explicatio in Psalterium Davidis. In Gregorium Nazianzenum. In Catalogo à Grammatico exhibitio, Medicinale Michaëlis Pfelli. Liber Philosophicus. In philosophica Aristotelis. Astronomicum. Explicatio in Mysticam Philosophiam. In quinque voces Porphyrii. In Topographica Strabonis, & Ptolemai. In Arithmetica. In Galeni explicationem in quatuor libros resolutionis Hippocratis. Menandri Comædia XXIII, ὁ Θεσαυρός explicata à Michaële Pfello. In Bibliotheca Regis Christianissimi. In Elenchos Sophistarum. Scholia in definitiones. De motu temporis. De circulo Solis, & Luna. De inventionem diei Paschatis. De Angelis, & Damonibus. De novis morborum appellationibus. De notis spirituum. De divisione animalium. In salutationem Angelicam. In physica Aristotelis: præter alia multa, quorum supra meminimus. Infra quoque nonnulla alia recensēbimus. Et in Bibliotheca Antonii Augustini, Pfelli *Apophthegmata, Cod. 227. Explicatio Mathematica speculationis in Platonis**

*tonis Timaeum. Absoluta enarratio de Lemmate. Explicatio de Platonica auri-
gatione animorum, & de militia Deorum, in Phaedrum. Explicatio nodi difficilis,
quo pacto ex quinque secuplum est, & quod circa quinque secuplum est, & quod circa
quinque figuras alia figura non statuatur contenta sub aquis lateribus & rectangu-
lis inter se aequalibus, Cod. 191.*

LX. Hæc sunt, Lector, Pselli monumenta, quæ hæctenus, ut mihi videtur, in istis Bibliothecis reposita latent, quæ non solum videre, sed etiam queas, ut ita dicam, usurpare: usurpabis enim, dum conferendi, interpretandi, edendique copia data, ipse in tantum scriptorem studium, & tempus infumes. Scriptioni meæ finem hic imponere peropportuno videbatur; habes enim ni fallor exactam Pselli scriptorum enumerationem; tamen, ne Rempublicam literariam fraudare videar, de qua bene mereri semper sollicitus sum, in tertium hic adscribam Catalogum Librorum Pselli, quos, dum semper aliquid novi avidus capto, mihi legisse contigit. Mirum enim est, ut animus ad res novas semper gestiat, nullis laboribus, nullis succumbens vigiliis. Scio aliam hominibus beatitatem paratam, ad quam totis conatibus contendere unusquisque debet: quod si nescirem, in sola optimorum Scriptorum lectione collocandam esse existimarem: & in illis conservandis occupatum summam ducerem felicitatem. In quibus omnem nostram diligentiam, indulgentiamque consumi jucundissimum, ac dignissimum est. Mihi sanè lumen solis, dies, vitaque ipsa erunt ingrata, & amara, si, quæ legam, non habeam: si monumenta clarissimorum virorum defecerint; præ illorum namque dignitate, & suavitate, divitiæ, voluptates, & quidquid apud homines in pretio est, sordes sunt, & nugæ. Hæc itaque sitis, sive furor (liceat propensi ad literas animi cupiditatem, quæ nesciat modum, ita appellare) dum mihi assidue novos Auctores investigandi studium ingerit, semper novum quid ingenio objicit; quod postquam didici, angor, & doleo, me illo, tanto tempore frustratum fuisse. Hinc magis, ac magis impellor concitatoribus stimulis. Dabo igitur tibi, Lector, sine fuce, & fallaciis numerum Librorum Manuscriptorum Pselli, qui jam latent in Bibliothecis, nec lucem viderunt, & eorum simul principia, ut rerum harum tibi notitiam habeas dilucidiolem. Ad Rhodum ipsam & saltum.

LXI. Visi igitur, aut lecti Pselli à me Libri sunt: Στίχοι πολι-
τικοὶ, περὶ Γραμματικῆς πρὸς Κύριον Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον. *De Gram-
matica ad Constantinum Monomachum, Carmina Politica, Ρ. μελέτω σα Γραμ-
ματικῆς, καὶ τῆ Ὀρθογραφίας.* Πρὸς

πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ Ἀντιστοιχείων. *Ad eundem, de Antistoechis.*
 P. ἄγλαρⓄ γὰρ ὁ ἀγγελⓄ, ἀγγλαὶ ἢ ζευγῶναι. Hæc duo à plerisque in-
 unum veluti corpus digeri, & sub Grammatices nomine laudari, novi,
 Codex tamen Vallicellanus in duo dividit, secundo primum, aliis etiam
 aliorum interjectis, primo secundum tribuens locum; & argumentum
 utriusque diversam etiam poscit tractationem. Nec in unum Gram-
 maticæ regulæ, & dictionum expositiones, nisi confundas omnia, coa-
 lescent. Meminit Casaubonus in Athenæum lib. 2. c. 26. *Pfellus in verbis*
his politicis, quibus obscuriores voces exposuit. Auctorem horum esse Pfel-
 lum Michaëlem nullus dubito. Meursius * tamen Joannem, cui de
 virtutibus ac vitiis Jambos tribuit, horum Auctorem insinuat; cum exi-
 stimet Joannem esse quem in ἡγήτορες laudat Svidas, λέγει δὲ καὶ ὁ Ψελλός,
 ἡγήτορῶν πύφυκε τῶν σύκων ἢ πηλάθῃ. Eundem Pfellum sæpius à Suida
 laudatum inveni, in Δέρτρον. Δέρτρον, ἔς ἐντέρων τὸ λεπτόν λέγει ὁ Ἰπποκρά-
 τῆς. φησὶ καὶ ὁ Ψελλός, ἔς δὲ ἐντέρων τὸ λεπτόν κατονομαίζει δέρτρον. & Γηώρως,
 Γηώρως ὁ ἀλλότριⓄ, τὴν Ψελλῶν, Γηώρως ὁ ἀλλότριⓄ, καὶ γέρως ὁ ὑφάντης.
 Quæ cum in his de Grammatica, & Antistoechis legantur, non alium
 horum, quam Joannem Auctorem Meursius nobis intrudit.

Τί ἐστὶ βαβυζικάρⓄ. *Quid sit Babuzicarius.* P. Ὁ μὲν τοὶ
 βαβυζικάρⓄ ἐξ.

Περὶ τῆς Γιλῶς, de Gillo. P. Ἡ δὲ Γιλῶ ἔτα δὴ τὸ δρχαῖον. καὶ.

Πόθεν τὸ τὸ Κερατῶ ὄνομα. *Unde nomen Cornuti originem haberit.*

P. Τί ἔστι πτωχὸν ἐν συνηθείᾳ & βίᾳ τὸ τὸ Κερατῶ ὄνομα.

Τί σημαίνει τὸ ΚαίσαρⓄ ὄνομα. *Quid sibi velit Cæsaris nomen.*

P. Τὸ ἔστι ΚαίσαρⓄ ὄνομα.

Εἰς π, εἴ τι ἔφθασεν. *In illud, si quid aduenit.* P. Ἐφθασί τις
 εἰπὼν, ὅτι ἔφθασεν.

Ἐξήγησις εἰς τὸ, Λίγξε βίος, νεκρὴ δὲ μεγάλ' ἴαχεν. *In illud,*
Stridit arcus, nervus autem valde sonuit. Homeri Iliad. δ. v. 125. P. Ἐπὶ
 μὲν εἰδ' ἔπερ εἰρήκην εὐδὺς ἐρωτηθεῖς.

Εἰς τὴν ἐν Νικομηδείᾳ λεγομένην ἀκολῶν. *In Intellectionem sic dictam,*
qua Nicomedia est. P. Θαυμάζωσιν οἱ πολλοὶ τὸ ἐν Νικομηδείᾳ ἡχοῖον.

Τίς ἡ Διάκρισις τῶν Συγγραμμάτων, ὡν τῶ μὲν ἡ Χαρικλεια, τῶ δὲ
 ἡ Λωκίππη ὑποθέσεις καθιεθήκατον. *Quanam sit Scriptionum differentia, qua-*
rum alteri Chariclea, alteri Leucippe argumento sunt. P. Πολλὸς οἶδα καὶ τὸ ἄγαν.

LXII. Περὶ ὤραδοξων ἀκροσμάτων. *De mirabilibus auditionibus.*

(F f)

P. Μηδὲ

* Meursius ad Pfellum in Canticum Canticos. p. 177.

Ρ. Μηδὲ καρτῶν ἀναγνωσμάτων εἴης. Libellum Schediasmate * illu-
stravimus.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν Κόρριν. *Laus Cimicum.* Ρ. Οἱ δὲ πολλοὶ τῆς
Κόρρινος κακί ζῆσιν.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν Φθῆραν. *Laus Pediculi.* Ρ. Ἀλλ' ὁ Φθῆρ ἴσως τῇ Ψύλλῃ.
Ἐγκώμιον εἰς τὴν Ψύλλαν. *Laus Pulicis.* Ρ. Τὸν Κώνωπα Φασσὸν
ὡς ἐλέφαστα, καὶ ἵνα γε καθ' ὁδόν. Hujus meminit Joannes Tzetzes
chiliad. II. Histor. 185.

Ὁ Μιχαὴλ μὲν ὁ Ψελλὸς Ψύλλας ἐγκωμιάζει.
Ἡμῶν πρὸς χροῖον, ἐκατὸν ἀκμάζων ἐν τῇ βίῃ.
*Michaël quidem Psellus Pulices laudat, annis ante nos censum florens
in vita.*

Πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Σέργιον, εἰ πάντα μήποτε δηχθῆναι ἐπὶ
Ψύλλῃς. *In discipulum Sergium, qui dixerat, nunquam se morsum à Pulice.*
Κ. Καὶ ὡς ἀληθῶς ἀπερον, εἰ πάντων.

Πρὸς τὸν αὐτὸν Παπαῦν. *Ad summe Patrum.* Ρ. Καὶ ποταπὸς Παπαῦς
ὁ Παπαῦς.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν οἶνον. *Laus Vini.* Ρ. Ὅσα οἶδα πότρου ὡς ἀνοσομύκτου.
Πρὸς τινὰ Κάπηλον μεγάλαινον, καὶ φιλοσοφουῦντα ἀδίκεια. *In
Cauronem quendam superbum, & frustra philosophantem.* Ρ. Ἀλλὰ ποίας ταύτης
φιλοσοφίας, λογιώτερον ἀδελφεῖ.

Ἐἰς τινὰ Κάπηλον, γενόμενον νομικόν. *In Cauronem leges pertra-
bantem.* Ρ. Ἔπειτα εἰ σὲ τις δικάζειν ἴσται τραμυλόν.

LXIII. Levissima ista sunt, & minus seria; at osten-
dandi ingenii causa, & eloquentiae divitias, & vim, quae res au-
get laudando, vituperandoque rursus affligit: &, quod spectabilius
est, parva pro magnis approbat, itemque magna attenuat, & ad
minima deducit. Licuit semper, & antiquis, & subsecutis de-
inceps temporibus eloquentissimo cuique, & nunc licet. Argumenta
similia, infames materias, vel inopinabiles nuncupabant. Flagitio-
si siquidem si commendarent, ἀδοξία, καὶ ἀτοπία, si praeter hominum
opinionem, ἀδόξα aggredi dicebantur. Ranarum pugnam Home-
rus; unus è sapientibus Graeciae Pittacus Molam laudavit; Dio Prus-
saeus exornavit Psittacum; Polycrates Mures; Teredinem Clitarchus;
Muscam Lucianus; Themison Plantaginem; Marcion Raphanum;
Erasistratus Lyfimachiam; Pythagoras Bulbos; Diocles Rapam; Pha-
nias Urticam; Cato Brassicam; Mortem Alcidamas; Aristophanes
Paupertatem; Febrem Quartanam Phavorinus; Synesius calvitium;
alii

* Neque libellus Pselli, neque Allatii schediasma hos vidit lucem.

alii Salem, quod ridet Plato in Convivio, alii Vomitum, Ollas, Infecta, & quæ sunt hujus generis, quæ Plutarchus & Isocrates, & nostra tempestate alii magnifica, ac diserta Oratione laudibus profecuti sunt; hic quidam Ovum, ille Asinum, alius Ebrietatem, alius Stultitiam, alius Mendacium, & quid non? quæ in unum Volumen sub Theatri Joco-serii nomine congeffit Gaspar Dornauus, * & publicavit non sine Appendice. Et quod magis mirere, Wittembergæ Bruno quidam Nolanus impiè præconium Diaboli recitasse dicitur; & quidam alius, quem nominare prætermitto, Lictoris publici: verum pro tanto in Acherontis Ministros beneficio, reliqui Italiæ Lictores, ne Ingrati esse viderentur, datis ad Laudatorem literis, gratiam referre conati sunt, officia sua polliciti, cum tempus adfuerit, benè, & benignè sese illi præstituros. Non mirum itaque si Psellus etiam noster, sui experienti gratia, in contemptissimis istis stylo exercuit. Memini me fuisse admodum in Rhetoricis dubitasse, difficilius ne sit, ideoque præstantius, & admirabilius res viles, minimas, vel etiam malas dicendo exornare, an quæ his contraria, ut Virtutem, Sapientiam, & Viros his ipsis celebres, & illustres. Nunc, ut Lectorem, lectione operum Pselli defessum sublevemus, pauca ex multis illis adducemus pro utraqvè parte ex ingenio asserenda. Isocrates similes conatus verbis etiam acerbissimis, pluribus in locis insectatur; Plato deridet in Convivio; Synesius in Epistolis improbat; eoque præcipuè, si quæ totis viribus consecramur, improba dicacitate vituperentur; ut de Carneade vituperante Justitiam traditor. Adde; sicut longè præstabilius esset de rebus utilibus mediocres opiniones habere, quàm supervacantarum exquisitam cognitionem; & paululum eminere in magnis; quàm in parvis, præsertim iis, quæ vitam nihil juvant, excellere; ita & in dicendo philosophandum est. Et quis nescit gravitatem scurrilitati, res serias ludis, & jocis esse laboriosiores? idque ex eo intelligitur, ut dicebat Isocrates in Helenæ laudatione, quod neminem unquam illorum verba defecerint, cum hi universi longè tenuius dixerint, quàm argumenti magnitudo postulat, adeò de rebus luculentis difficile est aliquid asserere in medium, quod nemo ante usurparit; de rebus autem contemptis, & humilibus, quicquid in buccam venerit, omne

(Ff) 2

pro-

* Hanoviz 1619, fol. Dornaviano Operi licebit addere dissertationum ludicarum & amœniorum scriptores varios Lugd. Bat. 1644. 12. & admiranda rerum admirabilium encomia. Noviomagi Batavor. 1666. 12.

proprium fuerit. Videtur tamen magis egregium primum : primi enim eloquentiæ magistri, qui sibi laudi laudem comparare, & omnes in sui admirationem trahere studuerunt, similia argumenta usurparunt, Homerus, Gorgias, Protagoras, aliique non pauci, & post hos multo plures. Atque has materias veteres adorti sunt, non Sophistæ solum, sed Philosphi quoque, ut probat A. Gellius lib. 17. c. 12. & Philostratus in Vitis Sophistarum. Nec dicendum est, tot eruditos homines in hac re fuisse deceptos: eorum apud omnes æstimatio singularis id negat. Et, dum materiæ difficultate magis exercentur ingenia, magis etiam lucent: etenim ubi deficit materia propter improbitatem, aut tenuitatem, ibi eloquentiæ lumina, & vires magis intensæ vehementiora spicula in audientium animos contorquent; sui que copia in maxima inopia ingerunt admirationem. Magis enim facundiæ opes in rebus laude carentibus ostentantur. Hinc omnibus, sibi que isti Scriptores persuadent, ὡς εἰ ἐκ τῶν ποθητῶν πραγμάτων ἔχουσι τι λέγειν, ὡς τὸ καλῶν, καὶ αἰγαθῶν ῥαδίως ἀπορήτουσι. *Se, cum de rebus adeo improbatis verba suppetant, ad res præclaras exponendas luculenta oratione facile abundaturos.* Nec male Sidonius Apollinaris: *Nam moris est eloquentibus Viris ingeniorum facultatem, negotiorum probare difficultatibus; & illic stylum peritum, quasi quendam facundi pectoris vomerem figere, ubi materia sterilis argumentum, velut arida sessilis macri globa jejuna.* Nec minutæ bestiolæ minus necessariæ existimantur. Nam eæ quoque in suo genere pulchræ sunt, & aliquid decoris universitati rerum, tamquam in communem Rempublicam, pro sua portione, conferunt; ut præter alios animadvertit Aristoteles 2. de partibus Animal. cap. 5. Divinus quippe Artifex ita magnus est in magnis rebus, ut minor non sit in parvis. Recteque à Plinio lib. 11. Natur. Histor. cap. 2. scriptum est: *In magnis corporibus; aut certe majoribus, facilem Officinam sequaci materia esse: in parvis, atque sua exilitate nullis, multam rationem, immensam vim, inexcricabilem perfectionem; & rerum naturam nunquam magis, quam in minimis totam esse.* Eoque spectat illud D. Augustini lib. 22. de Civit. Dei cap. 24. *Ea plus habent admirationis, que mobilis minimum. Plus enim Formicularum, & Apicularum opera stupemus, quam immensa corpora Balanarum.*

LXIV. Sed de parvis pauca hæc etiam satis. Cætera Pselli persequamur.

Εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον ἐπὶ ἡπίον ὄντα. *In summo Nepotem adhuc infantem.*
 Π. Οὐκ εὐφραίσσε ἴσως Φίλιππὸν μοι βρεφύλλιον.

Εὐκά-

Ἐγκώμιον εἰς τινὰ Νικόλαον Μοναχὸν, γενόμενον Καθηγέμενον τῷ ἐν Ολύμπῳ Μονῆς. *Laus eiusdem Monachi Nicolai, qui in Olympi Monasterio Praefes fuerat.* P. Ὑψηλότροποι μὲν τῷ δότῳ τῷ.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μοναχὸν Ἰωάννην τὸν Κρασελαῖν τῷ ἀναγνώστῳ ἐν τῇ ἁγίᾳ Σορῆ. *Joannis Crustula Monachi laus, qui in S. Urna logetur.* P. Τί τῆτο, ἄδύς γὰρ εἰς δευκότῳ με τὸν ναόν.

Ἐπαινετὸν Ἑταλῶν, *Laus Itali.* P. Ὡς εὖ τῷ Ἰταλῷ. εἰδὲ βέλ-
λοισι.

Πρὸς τὸς μαθητὰς, περὶ τῷ αὐτῷ ὑποθέσει. *Ad Discipulos, de eodem argumento,* P. Οὐδεὶς παρ' ἡμῖν ἐπ' αἰχμητῆς, ἐπ' ἀκοησῆς.

Πρὸς τὸς βασκαίνοντας αὐτῷ, *Contra sui Obtrepatores.* P. Τμῆς μὲν ἔτας, λέγω δὲ τῆς.

Πρὸς τὸς αὐτῆς. *In eodeme.* P. Οὐδ' ἔμιν βασκανίας περὶ λαίψα-
ται ἀφορμή.

Κατὰ τινῶν λαιδορήσαντῶν αὐτὸν αἰφάνως. *Contra quendam, qui illi clanculatum maledixerat.* P. περὶ τὴν λαιδορῆσαν ὁ λόγῳ.

Πρὸς τὸς μαθητὰς διπλασιφθέντας τῷ ἐρμηνείας τῷ περὶ Ἐρμηνείας. *Ad Discipulos, qui interpretationis libri Aristotelis de Interpretatione non interpretaverunt.* P. Ἐπεὶ τῆς διπλασιφθέντας ὁ λόγῳ.

Ὅτι ἰβραδίμων οἱ μαθηταὶ αὐτῷ τῷ ἁολῆς ξυμλαύσει. *Quia discipuli eius, qui conveniunt scholasticum processissent.* P. Οὐδὲν καμὸν ποιῶτε εἰπε δεκουῆς ἔμιν φιλέσοφει.

LXV. Μονωδία τῷ Ρωμαῶν Ραιφρενδαρίῳ, *in Romanum Referendum.* P. Πολλὰς ἐγὼ τῶν φίλων τιμηκότας.

Μονωδία εἰς τὸν Πρόεδρον Κύριον Μιχαὴλ τὸν Ραδων, *in Antistitem Domini Michaelis Radenai.* P. Τοῖς μὲν ἄλλοις τῷ.

Μονωδία εἰς τὸν Ἑκταρῆν Ἰωάννην ἀδελφῶν, *in Alexanrii Joannis sexti.* P. Ὡ ποίας ὁ Δαίμων, ἀφορμὰς λόγων.

Μονωδία εἰς Ἰωάννην τὸν Πατριμὸν ὁμιλητῶν αὐτῷ ἐντῷ, *in Joanne Patricio discipulum.* P. Καφὸν ἡμῖν τὸ ἀκροατήριον.

Ἰωάννη Βυρτζη Βεστάρχη, πλάττησαντῶν ἑ ἀδελφῶν αὐτῷ, *ad Joannem Burtzem Bestarcham, ob obitum illius Fratris.* P. Οὐκ οἶδα τίνα σοι.

Ἐπιτάφιῳ εἰς τινὰ φίλον αὐτῷ, καὶ συμμαθητῶν, *in quendam Amicum, & Condiscipulum, Oratio funebris.* P. Ἐγὼ μὲν ὄμιλῳ ἀνακωχλῶ.

Ἐπιτάφιῳ εἰς τὴν θυγατέρα Στυλιανῆν περὶ ὥρας τῆ γάμου πλά-
ττησαν, *in filiam Stylianam, quae ante purtiantum tempore mortem obiit.* P. Θυγα-
τέρα τῷ λόγῳ τιμῶν.

Ἐπιτάφιος εἰς τὴν αὐτῆ μητέρα, *in Matrem, Oratio funebris*. P. Τὸ ὑγκώμιον, ἀλλ' ἔχ' ἄς.

Ἐπιτάφιος εἰς Εἰρήνην Καισάρησαν. *In Irenem Caesarissam, Oratio funebris*. P. Ἐκωμιάζειν κατὰ ταυτὸ, καὶ θρῆνοι ἑπιτάφια.

LXVI. Ἐκώμιον εἰς τὸν Διάσωσαν. *Laus * Imperatoris*. P. Ἐδὲ πτὲ τὸν ἰνδαίμονα ταύτῳ.

Ἐἰς τὸν Βασιλέα τὸν Διογένην ὡς ἐκ πρῶτα πρὸς τὸ πολίτῃ. *In Diogenem Imperatorem; loquitur apud ἐ Civiibus*. P. Νῦν πρῶτον ὁμιλήσῃ Βασιλεῖα τιθέσμαι.

Πρὸς Βασιλέα τὸν Δυκᾶν, *in Ducam Imperatorem*. P. Διάσωσά με ἄγιε, ἀνεθώρησα.

Δημηγορία εἰς τὴν Βασιλέα τὴν Δυκᾶν. *In Ducam Imperatorem, Sentio*. P. Ἐἰ καὶ πρὸς ἔμεγαλίστῃ τῆ τροπῆς.

Ὡς δὲ πρὸς πρῶτα πρὸς Βασιλεῶς. *Tamquam ex Imperatoris persona*. P. Πρωτοδαπὸν τὴν χρῆμα, καὶ πολυέροσον βασιλεῖος.

Προσφωνηματικὸς πρὸς τὸν Κύριον Μιχαὴλ τὸν Δυκᾶν. *In Dominum Michaëlem Ducam Προσφωνηματικὸς*. P. Ἀέλυτά μοι τὸ ἀφώνιος.

Σελῆτιον δημηγορικὸν πρὸς βασιλεῖος Μιχαὴλ. *Silentiūm pro concione dictum ab Imperatore Michaële Duce*. P. Ἐἰ καὶ πολλὰς τῶν βασιλέων ἔθ' εἰσὶν ἐξ ὑψηλοτέρων.

Σελῆτιον ἐκφωνηθῆν ἑπὶ τῶν ἡμερῶν τῆ βασιλείας Κυρίας Θεοδώρας. *Silentiūm dictum sub Imperio Domina Theodora*. P. Ἡ τῶν δέκα τῶν βασιλέων μὲν τῆς τῶν ὡρῶν βασιλείᾳ.

Χρυσόβυλον, *Aurea Bulla*. P. Οὐ θαυμάσον εἰ τις τὸν μέγαν θαύματ' ἄλιον ἀπέειρε Φαῖσι.

Λόγος ὑποθήκῃ Φιλίας εἰσηγμένον τοῖς ἀντιπῶσις ἔκαστος καὶ Κυρῆ Μιχαὴλ. *Oratio, praecepta amicicia tradens Nepotibus Patriarchae Domini Michaelis*. P. Πολλάκις ἐθαύμαζα ἔτι με τῶν ἄλλων.

Πρὸς τὸν οἰκίον Γραμματικόν. *In propria Grammaticum*. P. Ἰπὲρ ζε πρὸς τὰς κατὰ σε τὸν λόγον πεποίημα.

LXVII. Λόγος εἰς τὸν ἀνακομιδῶν ἔτιμῃ λαψάνε ἁγίῳ πρωτομάρτυρος Στεφάνου. ἐκδεδείχθαι αὐτοσχέδιον. *Oratio in Translationem venerabilium reliquiarum Sancti Protomartyris Stephani; dicta ex improviso*. P. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ πάτερ πάντων τῶν ἐλπιζομένων.

Λόγος ἑπὶ τῷ ἐν Βλαχέρνας γεροντί θαύματι. *In Miraculum in Bladbernis patrum, Oratio*. P. Οὐ πολιτικὸν ἔστω πολιτικῶν ζητήματ' τὸ.

Ἐἰς

* ἀρηθρα.

Ἐς τὴν ἑορτήν τῆς Ἀρχιερατικῆς Μιχαήλ. *In Miracula militia Principis Michaelis.* P. Σκοπὸς ἰδὼ καὶ πάλ᾽ ἱναγομένοις ἡμῖν πρὸς.

Ἐς τὴν μεγάλῃν Κυριακῶν, ἑορτὴν τῆς ἁγίας Ἀγάθης, καὶ εἰς τὴν μαθητείας αὐτῆς. *In magnam Dominicam, diem festum S. Agathe; in Discipulis illius.* P. Οὐ τὰ ἀσπασία μόνον αἰροῦται.

Βί᾽ ἁγίου Πατρὸς Κυζεντίας. *Vita S. Patris Auxentii.* P. Ἄρχὴ ἰδὼ ἡμῖν τὸ πρὸς τῆς ἁγίας ἐκ τῆς παλαιᾶς πλώματι.

Πρὸς τὸν πρωτοεὐαγγελιστὴν, περὶ τῆς ἁγίας Γεωργίου ἔθραυμαστος. *Ad Protosyncellam, de S. Gregorio Thaumaturgo.* P. Μὴ θαυμάσῃς ὁ ἴσος μαθητῆς, εἰ πρὸν π, καὶ λαμπρὸν φθόγγου. *In Protosyncellum hæc etiam Carmina Pselli leguntur:*

Σύγγελος ὡς ζῶνικῶν, ἀλλὰ τὸ λόγῳ,
καὶ πρῶτῶν ὡς πρῶτον, ἀλλὰ τὸ πολῶν,
Πᾶς ἔν τις αὐτὸν πρωτοεὐαγγελιστὴν λέγει,
ὡς οὐρανῶν πρῶτον, ὡς θεῶν φίλον.

LXVIII. Λόγῳ ἐγκωμιαστικὸς εἰς Συμεῶνα τὸν Μεταφραστῆ. *In Simeonem Metaphrastem, * Oratio Panegyrica,* P. Τὸν μέγαν ἐσβίῳ, καὶ λόγῳ Συμεῶν ἱερῶν περιλόμῳ. *In quæm & officium, die ipsi sacro in Ecclesia decantandum, concinnavit. Troparia in laudibus, & Vesperis conscripsit, P. Γέρας τὸ λαμπρὸν, τὸ περιβλεπτικὸν ὑψῶν. & Canonem pro Matutinis horis confecit, cujus ea fuit Acrostichis, Μέλωσσι τὸν γράψαντα τὴν Μεταφράσει.* P. Μέλωσσι τὸν γράψαντα τὴν Μεταφράσει. *Qui etiam eundem die, quo Stephanus vitam martyrio finiit, ut canitur Ode 9. Εὐρωικῶς τρισμακάριε ἐξεδήμησας κατ' αὐτῶν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ κλωνὸς Στέφανῳ πλεῖστη ὁ ὀϊσμάριος. Quiete ter beate transmigrasti eo ipso die, quo inclitus Stephanus Martyrio Deo consecratur. Loquitur tamen non de Stephano Protomartyre, sed de juniore alio; qui sub Constantino Copronymo pro Sanctarum Imaginum cultu cum aliis vario suppliciorum genere vitam effudit.*

Ἐπιγράμματα πρὸς Μιχαήλ τὸν Δυκῶν. *Ad Michaelem Ducem Ἐπιγράμματα, versibus Politicis, & Jambicis composita, apud me sunt num. XLI. nescio an omnia, P. Ἐστὶ π ζῶν λογικὸν, διαποικε εὐφροσύνη.*

Ἐπι-

* Hæc Oratio una cum officio in Simeonem Græce & Latine edita ab Allatio ad calcem dissertationis de Simeonibus. Paris, 1664. 4.

Ἐπιστολαί, * *Epistola*, circiter 33. quarum prima incipit : ὁ πτωχὸς ἔτι ἠγάπημ' ἐμοὶ ἀνέψις. eas sequuntur nonnulli Jambi, cum aliis styli exercitandi gratia conscriptis. Pselli Epistolas in Bibliotheca Bavarica asservari Cod. 165. discimus ex ejus Indice, & apud Joannem Suzium, & Manuelem Eugenicum, ex Antonio Verderio in Supplem. erant & apud Antonium Augustinum Cod. 191. quarum quinque priores ad Casarem, ad Æmilianum Patriarcham Antiochiæ tres; ad Leonem primum Sacellarium unica; & ad Xiphilinum unica. Eas per eruditas appellavit Casaubonus Animadvert. in Athenæum lib. 1. cap. 8. & tempore etiam ipsius Pselli, Magnus Drungarius magni æstimabat, si Psello ipsi credimus, Epistola ad eundem : Πάλαυ ποτὲ ἀπίτεκον ἐγὼ αἶσαλμα Σοφίας ἐπήρατον, ἀραιὰς Ἐπιστολάς, αἷς δὴ Σὺ περυσυχάνων πολλάκις, εἶτα δὴ καὶ θαυμάζων ἴσως τῆς χάριτος, οἷσι τοιαύτας με καὶ αὐθις δότῃσκ' ἐν δυνάστω. Διὰ τὸτο Σὺ μὲν ἐρᾷς τῶν ἐμῶν ἀδίων. ἐγὼ δὲ Σοὶ ἐκφύωαι τὸν τόκον ἢ ἐβλόμαι. Id est: *Multo æthere tempore sapientia specimen amabile, pulchras Epistolas genui, quas ipse cum sapienter accepisses, forte eorum gratias admiratus, similes me, & rursus edere posse existimas. Propterea tu quidem factus meos exortas; ego verò tibi partem excludere renuo.*

LXIX. Λόγος ἀεθλαθεὶς πρὸς Πόθον Βασίλεω ἀξιώσωτα τῶτον γράψαι, περὶ τῷ Θεολογικῷ Χαρακτῆρι. *Oratio ex tempore ad Rothum Vesparcham, qui Psellum rogavit, ut de Theologico charactere scriberet. P. Mὴ θαυμάσης, Πόθε μοι Φίλτατε, εἰ τῶν. Duæ de hac Materia ad Rothum Orationes indicantur in Bibliotheca Antonii Augustini Cod. 191. An hæc una in duas divisa sit; vel verè binas scripserit, mihi non liquet.*

*Paraphrasis in Homeri Iliada, soluto ** sermone, P. Τὴν εἰπὲ μνηστῶν θεῶν ἢ τῷ Πηλέως. ita tamen, ut singuli versus seorsim redditi sint. Eam habuisse etiam Joannem Oporinum Basileensem, tradit Gesnerus.*

Ἐξήγησις εἰς τὰς ἑφ' ἡμέρας τῷ Πορφύριῳ. *Expositio in quinque voces Porphyrii. P. Διατὶ ἀπροσδιορίσως.*

Ἐξήγησις εἰς τὰς Κατηγορίας τῷ Ἀριστοτέλει. *Expositio in Prædicamentis Aristotelis. P. Τῶν πραγμάτων, τὰ μὲν κοινῶν.*

Διδασκαλία Σώτομο, καὶ Σοφιστικῆ, περὶ τῶν δέκα Κατηγοριῶν, καὶ τῶν Προτάσεων, καὶ τῶν Συλλογισμῶν, περὶ ὧν τις περὶ διδασκασις εἰς πᾶσαν μὲν καὶ ἄλλω Πιτισμῶν, καὶ τῶν τεχνῶν, ἐξαιρέτως ἢ εἰς τὴν φιλοσοφίαν

* Ex his, novem Pselli Epistolæ ab Allatio post idem de Simconibus Syntagma vulgate Græce & Latine,

** Versibus politicis.

τορίαν ευκλεῶς ἐμπορεύσεται. *Doctrina compendiosa, & quam maximè dilucidā, de decem Pradicamentis, Propositionibus, & Syllogismis, quorum notitia prius habita, in quamlibet scientiam, & artem, sed Rhetorum potissimum, facili negotio cuique aditus patebit.* P. Ἐπειδὴ πσιν ὁδὸν ὄδον εἰπεῖν τῷ Ἰ. Διαλεκτικῆς.

Ἐἰς τὴν Πορφύρειαν Ἐισαγωγὴν, καὶ τινὰ τῆς Ἀριστοτέλους Κατηγοριῶν. *In Introductionem Porphyrii, & Pradicamenta Aristotelis.* P. Πολλοὶ μὲν πολλὰ χῶς τῆς δέχονται.

Ἐξήγησις εἰς τὸ περὶ Ἑρμηνείας Ἀριστοτέλους. *In Aristotelis librum, de Interpretatione, expositio.* P. Ο σκοπὸς τῆς περὶ Ἑρμηνείας ἐστὶ Διαλαβῶν περι Προτάσεων, diversa ab edita, quemadmodum & sequentes.

Ἐξήγησις εἰς τὸ περὶ Ἑρμηνείας Ἀριστοτέλους. *In Aristotelis librum, de Interpretatione, expositio.* P. Ἰδὲ τῶν ἀντὶ τῆς ὀρίσασθαι.

Σύνοψις, καὶ Μεταφρασις σαφιστάτη τῆς διδασκαλίας τῆς περὶ Ἑρμηνείας. *Synopsis, & Metaphrasis quam dilucida doctrine libri, de Interpretatione.* P. Διαλαμβάνει περὶ προτάσεων.

Ἐἰς τὸ περὶ Ἑρμηνείας ἔκδοσις Ἰππίτου. *Libri, de Interpretatione, compendiosa expositio.* P. Τα εἶδη τῆς λόγῳ πίντε τὸν ἀριθμὸν.

Ψελλῆ, καὶ ἄλλων Σχόλια, καὶ Ἀποσημειώσεις εἰς τὸ πρῶτον τῆς πρώτων Αναλυτικῶν τῆς Ἀριστοτέλους. *Pfelli, & aliorum Scholia, & Annotationes in primum priorum Analyticorum Aristotelis.* P. Καὶ τὸ δέκατον ἀπέβλημα.

Ἐξήγησις εἰς τὸ πρῶτον, καὶ δεύτερον τῶν πρώτων Αναλυτικῶν τῆς Ἀριστοτέλους. *Expositio, in primum, & secundum priorum Analyticorum Aristotelis.* P. Ἐν τῶν πρώτῳ εἰπεῖν.

Ἐξήγησις εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὑστέρων Αναλυτικῶν. *Expositio in primum posteriorum Analyticorum.* P. Σκοπὸς ἔστιν ἐνταῦθα τῆς Ἀριστοτέλους.

Προλεγόμενα εἰς τὰς Σοφιστικὰς Ελέγχους τῆς Ἀριστοτέλους. *In Sophisticos Elenchos Aristotelis, Prolegomena.* Ὅτι μὲν ὁ περὶ Ἀποδείξεως λόγος. *In alio vero exemplari ista Michaëli Ephesio tribuuntur.*

LXX. Τίνα περὶ Δαιμόνων δοξάζουσιν Ἕλληες. *Qua de Dæmonibus Græci opinentur.* P. Ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος προαίρεσις καὶ τοῖς Ἀγγέλοις δίδως. *Et hunc puto esse alterum * librum de Dæmonibus, ex quo Marsilius excerptit ea, quæ leguntur ultimo capite apud ipsum, eoq; magis ducor in hanc sententiam, quod in meo Codice statim post hunc Tractatum sequitur Dialogus de Dæmonibus, in quo interloquuntur Timotheus, & Thrax, de quo superius in Libris editis Pselliegimus.*

Ἐἰς τὴν Ψυχογονίαν τῆς Πλάτωνος. *De animi generatione apud Platonem.* P. Τὸ μὲν λεγόμενον ἐστὶν, ὅτι ἔματτη.

(Gg)

Locus

* Vide supra §. 39. p. 28.

Locus ex Phycis, de anima, & mente. P. Νῦς ἐστὶν ἑξὶς ψυχῆς.

Περὶ ψυχῆς. *Varia Quaestiones, de anima.* P. Νοερά μὲν ἐν ἡ ψυχῇ, νοερός.

Περὶ τῶν πέντε δυνάμεων τῆς ψυχῆς, *de quinque facultatibus anima.* P. Νῦς μὲν ἐστὶν ὁ θεῖσθαι κατὰ φύσιν κινῆσθαι.

Περὶ τῆς χώρας τῆς γῆς. *De situ Terra, figura, & magnitudine.* P. Ἡ γῆ τῶν μέσλῳ τῶ πάντες ἔλαχε χώραν. *Non me latet tamen, in alio Manuscripto Opusculum hoc Nicephoro Blemmidæ tribui.*

Πότε ἐκλείπει ὁ ἥλιος, καὶ πότε ἡ Σελήνη, καὶ πῶς τῶ ἐκλείψῳ ἀμφοτέρων συμβαίνει γίνεσθαι. *Quando desicit Sol, & quando Luna, & quomodo utriusque defectus contingat.* P. Εἰ μὲν τὴς ἑρωτῆς τῶν ἐκλείψεων.

Περὶ θυτικῆς. *De sacrificandi ratione.* P. Περὶ τῆς θυτικῆς ἁριστῆ-
μεως ἡξίωσας.

Περὶ χρυσοποιίας πρὸς τὸν Πατριάρχῳ Κύριῳ Μιχαήλ. *De auræ conficiendi ratione, ad D. Michaëlem Patriarcham.* P. Ὅρας ἰ ἐμὸς δευωτῆς ὁμοποιεῖς, ἡ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τυραννίς. *Vide supra in editis. §. 38.*

Περὶ Σφυγμῶν. *De Pulsibus.* P. Ἡκω δῆσοι καὶ τὸ περὶ Σφυγ-
μῶν.

Ἀποσημείωσις Πυρεττώων, *Nota de Febricitibus.* P. Ἐὶ κατεκλί-
θη ὁ νοσῶν ἐν δόχῃ.

LXXI. Ἱατρικὸν πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον. *Medicinale ad Constantinum Porphyrogenetam.* P. τὰς πρὸς αὐτὸν εἰσαχθεῖσας ἄπιστοιμαίς ὡρῆς τῆς αἰεθιότητος. *Tractatus prooemii mihi copiam fecit, Vir præclarissimus Melchior Inchofer, Messana delati; Ipsum, quia adhuc ineditum est, ut modum etiam tractationis habeas, hic apponam.* τὰς πρὸς αὐτὸν εἰσαχθεῖσας ἄπιστοιμαίς ὡρῆς τῆς αἰεθιότητος, ἐκ θεῦ Ἀυτοκράτωρ, πρὸς τῆς τῶν Ἱατρικῶν θεωρημάτων (ἠωαγωγῆς ἐσθλῶσαι κατὰ τὸ δυνάτον Διὰ (ἠωτομίας ὁμῆ, καὶ (αΦιλίας πάσῳ τὴν Ἱατρικὴν ἐπιλθεῖν, μηδὲν κατὰ δυνάμειν τῶν ἀναγκαιῶν ὑπερορᾶν, ἕκαστον ἐκτέλει τῶν παθημάτων, πρῶτον μὲν τὰς αἰτίας ὑπαγορεύων (αΦῶς, δεύτερον τὰς (ημειώσεις δι' ὧν ραδίως γνωσθήσονται), εἰθ' ἐξῆς τ' Ἱατρικῆς, δι' ἧν πάντα κατὰ τέχνῳ Ἱατρικῆς (ομῶν, πρότερον δὲ κεφαλής δεξιάμμοι, Διὰ τὸ ἐκείσθαι ἰδρῆσθαι τὸ ἰσθὸν τῆς λογικῆς ψυχῆς. *Iussu tuo mihi, divinissime Imperator, compendia de meditationum Medicarum collectione demandata, pro virium mearum modulo, compendiose, atque perspicue, omnem Medicina facultatem percurrens, nullumque ex necessariis negligens, sed universos morbos exponens, absolvere nisus sum.* Primum enim causas aperte enuncio; secundum, per quas non difficulter dignoscuntur, notas; tandem media, per qua
σπουδία

omnia artificiose curabimus. Prins à Capite, quod in eo sacra pars anima rationalis inbareat, exordiamur. Ex ungue Leonem, & ex hoc discite cætera. Liber tamen contemnendus non est, sed sæpe sua breuitate expeditus, & remediis à probatissimis Scriptoribus delectis, transcriptisque & populari loquendi forma proficiuus. Pselli tamen utcumque non est. Neque enim in dicendo acrimoniam, nec in re expedienda solertiam Psellianam præ se fert. Nec patitur id Imperator, cui Tractatus inscribitur. Sive enim Constantinum Porphyrogenetam primum, sive secundum, qui cum Basilio Imperio præfuit, intelligas, Psellus Auctor esse non potuit, quem sub Imperio Alexii Comneni vivum adhuc deprehendimus, nisi tunc primum, & natum, & libros componentem dicere velimus; & tunc etiam vitam ejus ultra centesimum annum productam fateri cogemur. Quod si triginta annos natus & amplius ad minus, ut verisimile est, (Auctorem enim, allatum exordium ætate proVectum, experimentis celebrem, artisque exercitio eruditum innuit) Tractatum illum conscripsit, jam Psellum ultra centum, & quadraginta annos vixisse, ad hunc diem inauditum, dicendum est. Quare vel hic Psellus alius est à Michaëlis Ducæ Præceptore, vel Psellus omnino non est.

LXXII. Διδασκαλία παντοδαπή, * καὶ πάντως ἀναγκαιοτάτη ἐκατὴν ἐνεήχοντα πρὸς τοὺς πρῶτασι κεφαλαίοις θεωρητικῆ, χωρὶς τῶν σχεδωθῆντων ἐπιπέδων Διαφορῶν λόγων, καὶ σίχων πρὸς Διαφορῶν ὑποθέσεις, ἐκτεθείσα, πρὸς τὸν εὐσεβέστατον, καὶ ἀοίδιμον Βασιλέα Κύριον Μιχαὴλ τὸν Δεκάτο Αυτοκράτορα γεγονότα. *Doctrina omnifaria, & omnino necessaria centum nonaginta quatuor capitibus comprehensa, præter alios varios discursus, & Carmina ex tempore dictata ad argumenta varia; ad piissimum, & celeberrimum Imperatorem Dominum Michaelē Ducem.* Ρ. Πιστεύω εἰς ἕνα πατέρα τῶν πάντων ἀρχῆν. Capita, quæ in ea continentur, sunt sequentia.

α, Περὶ Ὀνομάτων τινῶν λεγομένων ἐν τῷ τῶν Χριστιανῶν δόγματι. β, Περὶ Οὐσίας, καὶ Φύσεως. γ, Περὶ Ἐνυποστάτων. δ, Περὶ Ὁμοουσίᾳ. ε, Περὶ Ὁμοὑποστάτη. ς, Περὶ Ἐνυποστάσεων. ζ, Περὶ Οὐσιώδους ἐνώσεως, καὶ διαφορᾶς. η, Περὶ ὑποστατικῆς ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς. ι, ια. Περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος. ιβ, Περὶ τῆς τρόπου τῆς ἀντιδόσεως, ιγ, Περὶ τῆς θείας ἐνώσεως. ιδ, Περὶ Φύσεως ἀπαθῆς. ιε, Τίς ὁ Θεός. ις, Εἰ ἀπειρον τὸ Θεῖον καὶ πῶς ἀπειρον. ιζ, Πῶς ὀιδεν ὁ Θεὸς τὰ μεταβαλλόμενα πράγματα. ιη, Ἀπὸ ποίᾳ πρώτῃ κοίτης ἤρξατο τὸν Κόσμον ποιῆν ὁ Θεός. ιθ, Πόθεν ἔννοιαν ἔσχον Θεῶν

(Gg) z

* Hujus prima aliquot capita Græce & latine vulgavit Woegelinus; ut dictum est supra §.46. & integram communicabo cum lectore infra ad hujus diatribæ calcem.

ἀνθρώποι. κ, Πότεροι πλείους οἱ ἄγγελοι, ἢ οἱ ἀνθρώποι. κα, κβ, κγ, κδ, κε, κς, κζ, κη, κθ, Περὶ Νῦ. λ, λα, λβ, λγ, λδ, λε, λς, λζ, λη, λθ, μ, μα, μβ, μγ, μδ, με, μς, μζ, Περὶ ψυχῆς. μη, Εἰ μεταβάλλοι ψυχὴ εἰς ἄγγελον. μθ, Εἰ ἀναρχος ἡ ψυχὴ. ν, Ακριβέστερον περὶ ψυχικῶν δυνάμεων. να, Πῶς ὁ Πλάτων γεννητὴν ὀμνῆ τῆν ψυχὴν, καὶ ἀθάνατον ἀποφαίνεται; νβ. Τίς ἡ Πλατωνικὴ Ψυχολογία. νγ, Διατὶ ἡ Ψυχὴ μέση τῶν μεριστῶν, καὶ ἀμεριστῶν λέγεται. νδ, Ποίαν Ψυχὴν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ γεννᾷ. νε, Τίς ἡ τῆς Ψυχῆς δυνάμις. νς, Ποία αἱ τῆς Ψυχῆς δυνάμις, καὶ τίες. νζ, Τί ἐστὶ φύσις. νη, Τίς ἡ διαίρεσις τῶν κοινῶν ἐνεργειῶν τῆς Ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα. ιθ, πότε ἡ ψυχὴ τῶ κυκμένῳ ἐνῆται σώματι; ξ, Πῶς ἐνῆται τῷ σῶματι ἡ Ψυχὴ. ξα, Περὶ τῆς ἀλόγου Ψυχῆς. ξβ, Τίς ἡ βέλησις, καὶ τίς ὁ πρακτικὸς λογισμὸς. ξγ, Περὶ προαιρέσεως, καὶ προσοχῆς. ξδ, Πότερον ἡ Ψυχὴ λύεται ἀπὸ τοῦ σώματος, ἢ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς Ψυχῆς. ξη, Πῶς συνέχεται ἡ Ψυχὴ ἐν τῷ σώματι. ξς, ξζ, ξη. ξθ, ο, οα, οβ, ογ, οδ, οε, ος, οζ, οη, οθ, π, πα, Περὶ Ἀρετῶν. πβ, Τίτι διαφέρει Ἀρχὴ, καὶ Στοχασία. πγ, Περὶ τῶν Ἀρχῶν, τί εἰσι. πδ, Περὶ ἰδεῶν. πε, Περὶ Δαιμόνων, καὶ Ἡρώων. πς, Περὶ Τλῆς. πζ, Περὶ Ἀστειῶν. πη, Περὶ Σχημάτων. πθ, Περὶ Χρωμάτων. ς, Περὶ Μίξεως, καὶ Κράσεως. ζα, Περὶ Γενέσεως, καὶ Φθορᾶς. ζβ, Περὶ Σωματῶν. ζγ, Περὶ Ἐλαχίστων. ζδ, Περὶ διαφορᾶς Γνώσεων. ζε, Πῶς ἐκ αἰῶν μετέχουσιν τῷ Θεῷ, αἰεὶ ἐνεργῶντῶ αὐτῷ. ζς, Διατὶ ὅλως ἐστὶ τὸ Κακὸν. ζζ, Τελευτέρον περὶ τοῦ Κακοῦ. ζη, Εἰ ἐστὶ τι ἐν ἄγγελοις Κακὸν. θ, Εἰ ἐν τόπῳ τὸ Ἀσώματον. ρ, Εἰ κακὸν ἡ Τλημα, περὶ τῆς πρὸς τὸ Θεῖον τῶν ὄντων ἐπιστροφῆς. ρβ, περὶ Χρόνου. ργ, περὶ Κινήσεως. ρδ, περὶ Ἀνάγκης. ρε, περὶ Εἰμαρμένης. ρς, περὶ Τύχης, καὶ Ἀυτομάτου. ρζ, περὶ Ἀιῶνῶν, καὶ Χρόνου. ρη, περὶ τῶν ἐκείνησιν. ρθ, Ἐὰν ἀληθὲς τὸ καταβασκαίνεσθαι τινὰς ὑπὸ τῶν ὁράντων. ρι, πῶς ἐκλείψουσιν γίνονται. ρια, πῶς ἀρρένα, καὶ θήλεα γίνονται. ριβ, Διατὶ γυνὴ πολλακίς σωμασπάζουσα καὶ συλλαμβάνει. ριγ, Διατὶ δίδυμα, καὶ τρίδυμα γίνονται. ριδ, πῶθεν γίνονται τῶν γονέων αἱ ὁμοιώσεις, καὶ αἱ πρὸς τύτους ἀνομοιότητες. ριε, Εἰ καὶ τὸ ἐμβρυον ζῶον, καὶ πῶς τρέφεται τῆτο. ρισ, πῶς οἱ ὄνειροι γίνονται. ρις, περὶ Τυφώος, καὶ Νόσου, καὶ Γήρας. ριη, Διατὶ οἱ νησεύοντες διψῶσι μάλλον, ἢ σπυῖσι. ριθ, Διατὶ πεινώντες, ἐὰν πίνωσι, διψῶντες δὲ, ἐὰν φαίγωσιν ἐπιλείπονται. ρικ, Εἰ ἐστὶ τι ἐκτὸς τοῦ Οὐρανοῦ. ρικα, περὶ τῆς τοῦ Ἀνθρώπου ἐξέσεως. ρικβ, Ἐἰς πόσους κύκλους διαίρεται ὁ Οὐρανός. ρικγ, περὶ τῶν φαινόμενων ἐν τῷ Οὐρανῷ Γαλακτοειδῶν κύκλων, καὶ λεγομένων Γαλαξίαι. ρικδ, περὶ τῶν φαινόμενων ἐν τῷ Οὐρανῷ διαφόρων πυρίνων φασματισμῶν, περὶ τῶν φαινόμενων ἐν τῷ Οὐρανῷ χρωμάτων αἵματων, καὶ χασμάτων. ρικς, περὶ τῆς ἐξέσεως Ἡλίου, καὶ εἰ πολλοὶ εἰσὶν Ἡλιοι. ρικζ, περὶ μετέθετος Ἡλίου, καὶ Σελήνης, καὶ Γῆς. ρικη, περὶ ἐκλείψεως Ἡλίου. ρικθ, περὶ ἐκλείψεως Σελήνης. ρικε, Εἰ θερμὸς ὁ Ἡλιος. ρικεα, Τίς ἡ ἐξέσεως Ἀστέρων. ρικβ, περὶ τῆς τῶν Ἀστέρων φθορᾶς, καὶ κινήσεως. ρικγ, ποταπαὶ τῶν ἀστέρων τὰ σχήματα. ρικδ, περὶ τάξεως Ἀστέρων. ρικε, πῶθεν φωτίζονται οἱ ἄστρες. ρικς, περὶ ἐπισημασίως Ἀστέρων, καὶ πῶς γίνονται χειμῶν, καὶ θεῖν. ρικζ, πῶς ἐκαστῶ τῶν πλανητῶν

νητῶν ὁ χρόνος τῆς περιόδου. ρλη, περὶ τῶν ἀστῶν τῶν καλυμένων Διοσκύρων. ρλθ, περὶ Κομήτου. ρμ, περὶ Τετῆ, χαλαράς, ἢ Χείνου, πάχους, ἢ Δρόσου. ρμα, περὶ Δρόσου, ἀφ' οὗτος, ἢ πάχους. ρμβ, περὶ Ἴριδος. ρμγ, περὶ τῆς Ἄλω. ρμδ, περὶ Ράβδου. ρμε, περὶ Παιρῶν λήλων. ρμς, περὶ Ἀνέμων. ρμζ, περὶ Τυφῶν. ρμϞ, περὶ Ἐκνεφίης. ρμϠ, περὶ κεραυνῶν. ρν, περὶ Πρηστῆρος. ρνα, πῶς συνέστη ὁ Κόσμος. ρνβ, Ἐἴ ἐν τῷ πᾶσι. ρνγ, περὶ Κενῶ. ρνδ, περὶ Τόπων. ρνε, περὶ χώρας. ρνς, εἰ ἐμφυχος ὁ Κόσμος. ρνζ, Ἐἴ γενητός ὁ Κόσμος, καὶ ἀφθαρτός. ρνη, Ἐἴ τρέφεται ὁ Κόσμος. ρνθ, περὶ τάξεως Κόσμου. ρξ, Τίς ἡ αἰτία τῶν τὸν Κόσμον ὅλον ἐκλιθῆναι. ρξα, πῶθεν ἀν τις γνοίη Ἑλληνικῶς ἀποδείξει τὴν Κόσμον Σιμιλίαν. ρxab, Τίνας δεξιὰ τοῦ Κόσμου, τίνας ἀριστερὰ. ρxc, περὶ μεταβολῆς τῶν τῆς Γῆς μερῶν. ρxd, περὶ Σεισμῶν. ρxe, περὶ τῶν μεγάλων Χερμῶν. ρxg, Διαλί ἀλμυρὸν τὸ τῆς Θαλάσσης ὕδωρ ἐστὶ. ρxζ, Τίς ἡ αἰτία τῶν ἐν τῇ Θαλάσσει γλυκὺ ὕδωρ εὐρίσκεισθαι. ρxi, Διατί τὸ Θαλάσιον ὕδωρ ἔτρέφει τὰ δένδρα. ρxii, Διατί τῆς Θαλάσσης ἐλαίω κατὰ φαινομένην γίνεται κατὰ φάνεια, καὶ γαλήνη. ρxiii, Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ἔσται εἰς τὴν Θαλάσσαν ἐμπέσῃ κεραυνός, ἄλλος ἐξωθῆσιν. ρxiiii, περὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ παλιρροίας. ρxv, Διατί ὑπὸ τῶν ὑπερίων ὑδάτων μαῖλλον, ἢ τῶν ἐπιρρύτων τὰ δένδρα, καὶ τὰ σπέρματα πέφυκε τρέφεσθαι. ρxvi, Διατί τῶν ὀμβρίων ὑδάτων εὐωδέστερα τοῖς σπέρμασι τὰ μεταβροτῶν, καὶ ἀστραπῶν ὕδατα. ρxvii, περὶ τινων λιμνῶν. ρxviii, περὶ ποταμῶν. ρxix, περὶ Νείλου ἀναβάσεως. ρxx, Διατί μόνον ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὐξάνει ἐκ ἀναδιδάσκου. ρxxi, περὶ τῶν μερίων Βασιλειῶν. ρxxii, περὶ Χυμῶν. ρxxiii, Διαλί παραβάλλειν ἄλλος οἰνομῆς τοῖς θρέμμασιν. ρxxiv, Διαλί τὴν χροαὶν ὁ πολὺς ἐξαλλάττει, ἃς ἀνέπτρας προσομιλήσει. ρxxv, Διαλί τῆς ἀρκτου ἢ παλάμη τῆς χειρὸς φαγεῖν γλυκιάτη. ρxxvi, Διατί Δωμῆς εὐχονται κακὴν χόρτον ἐνδοκίμωδην. ρxxvii, Διατί ἡ ἀρκτος ἐκ ἐδάτος τὰ δίκλυσ, ὅταν ἀλίσκηται. ρxxviii, Διαλί ἡ Τευθίς φαινομένη σημεῖον χερμῶν ἐστὶ. ρxxix, Διαλί τὸν μὲν σίτον ἐν πηλώδει φυτεύομεν γῆ, τὴν δὲ κριθὴν ἐν κατὰ ξήρῳ. ρxxx, Διατί ἡ Ἄμπελος οἶνω φαινομένη μάλισα τῷ ἐξ αὐτῆς ἀναξηραίνεται. ρxxxi, Διατί τὰ ρόδα μαῖλλον ἀνθ' ἢ δυωδίων τινων παραφυτευομένων αὐτοῖς. ρxxxii, Δια τίνας αἰτίας τὸ τῶν ἀγρίων κυνῶν δάκρυον ἡδύ, τὸ δὲ τῶν ἐλαίων ἀλμυρὸν. ρxxxiii, Δια τίνας αἰτίας αἱ χάλκηες, ἢ αἱ μολυβδίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρότερον τὸ ὕδωρ παύσιν. ρxxxiv, Δια τίνας αἰτίας ἀχύροις, καὶ ἱματίοις ἢ χιτῶν διαφυλάττεται. ρxxxv, Τί ἐσὶν ὁ Βύλιμος. ρxxxvi, Τίς αἰτία δι' ἣν ἐν θέρῃ γίνεται τὰ ἐν τῇ κυκῇ κρεμαννύμενα κρέατα. Id est, 1. De nonnullis nominibus, quae in Christianorum dogmate usurpantur. 2. De essentia, 3. De natura. 4. De enhyostatis. 5. De consubstantiali. 6. De homyostatis. 7. De essentiali unione, 8. De differentia. 9. De relativa unione, 10. De differentia. 11. De Sancta Triade. 12. De modo retributionis. * 13. De divina unione. 14. De natura, quae patinequit. 15. Quis sit DEUS. 16. Si infinitum est Numen, 17. Quomodo

(Gg) 3

DEUS

* Vide supra §. 55 pag. 37.

DEUS cognoscat res, qua mutantur. 18, A quo primo elemento DEUS exorsus est Mundum conficere. 19, Unde sententiam de DEO homines acceperint. 20, Quinam numerosiores Angeline, an Homines? 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, De Mente. 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, De Anima. 48, Simusatur Anima in Angelum. 49, Si sine principio Anima est. 50, Accuratius de facultatibus Anima. 51, Quomodo Plato genitum simul, & immortalem Animum decernat. 52, Qua sit Platonica Animorum generatio. 53, Quare anima media partibilibus, & impartibilibus dicitur. 54, Quem nam Animum Plato generat in Timaeo. 55, Qua sit Anima facultas. 56, Quales sint Animi facultates: & qua. 57, Qua sit divisio communium operationum Animi ad Corpus. 59, Quando animus generando unitur Corpori. 60, Quomodo Corpori Animus uniat. 61, De Anima rationis experte. 62, Qua sit voluntas, & qua operativa cogitatio. 63, De electione, & attentione. 64, Utrum Animus à Corpore, an Corpus ab Animo dissolvatur. 65, Quomodo contineatur Animus in Corpore. 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, De Virtutibus, 82, In quo differat Principium ab Elementis. 83, De Principiis, quid sint. 84, De Ideis. 85, De Demonibus, & Heroibus. 86, De Materia. 87, De Causis, 88, De Figuris. 89, De Coloribus. 90, De Mixtione, & Temperamento. 91, De Generatione, & Corruptione. 92, De Corporibus. 93, De Minimis. 94, De differentiis Cognitionum. 95, Quomodo non semper DEUM participamus, cum ille semper operetur. 96, Quare omnino Malum sit. 97, Absolutius de Malo. 98, Si est in Angelis aliquod Malum, 99, Si in loco Incorporeum sit. 100, Si Malum Materia. 101, De rerum ad DEUM conversione. 102, De Tempore. 103, De Motu. 104, De Necessitate. 105, De Fato. 106, De Fortuna, & Casu. 107, De Saeculo, & Tempore. 108, De quinque Sensibus. 109, An verum sit nonnullos fascinari à videntibus. 110, Quomodo Eclipses fiant. 111, Quomodo Mares, & Femina generentur. 112, Quare Mulier sapius Virum experta non concipit. 113, Quare gemini, & tergemini nascuntur. 114, Unde Parentum similitudines, & dissimilitudines fiant. 115, An Embryum animal sit; & qua ratione nutriatur. 116, Quomodo Omnia fiunt. 117, De Sanitate, & Morbo, & Senectute. 118, Quare qui jejunt, sitiunt potius, quam esuriunt. 119, Quare qui esuriunt, sibiunt, at qui sitiunt; si comedant, distenduntur. 120, An sit aliquid extra Caelum. 121, De Hominis essentia. 122, In quot circulos Caelum dividatur. 123, De apparente in Caelo lacti simili Circulo, Galaxia dicto. 124, De apparentibus in Caelo diversis igneis Spectris. 125, De apparentibus in Caelo Coloribus sanguineis, & Viraginibus. 126, De essentia Solis, &

an plures Soles. 127, *De magnitudine Solis, & Luna, & Terra.* 128, *De Eclipsi Solari.* 129, *De Eclipsi Lunari.* 130, *An Sol calidus sit.* 131, *Qua sit essentia Stellarum.* 132, *De Stellarum lasione, & motu.* 133, *Quales sint stellarum configurationes.* 134, *De ordine Stellarum.* 135, *Unde lumen habeant Stelle.* 136, *De significatione Stellarum, & quomodo fiat hyems, & aestas.* 137, *Quantus sit cujuscunque Planeta circuitus tempus.* 138, *De Stellis, Dioscuris nuncupatis.* 139, *De Comete.* 140, *De Imbre, & Grandina, Nive, Pruiua, & Rore.* 141, *De Rore rursum, & Pruiua.* 142, *De Iride.* 143, *De Arca.* 144, *De Baculis.* 145, *De Parallelis.* 146, *De Ventis.* 147, *De Typhone.* 148, *De Ecnephia.* 149, *De Fulminibus.* 150, *De Prestere.* 151, *Quomodo Mundus coaluit.* 152, *An unum Universum,* 153, *De Vacuo.* 154, *De Loco.* 155, *De Terra.* 156, *An mundus animatus.* 157, *An Mundus factus sit, & incorruptibilis.* 158, *An Mundus nutriatur.* 159, *De ordine Mundi.* 160, *Qua causa Mundus uniuersus inclinatus sit.* 161, *Unde nam gentilium demonstrationibus, Mundi finis habeatur.* 162, *Qua dextra Mundi, & qua sinistra.* 163, *De transmutatione Terra partium.* 164, *De Terramotibus.* 165, *De magna hyeme.* 166, *Quare aqua Marina est salsa.* 167, *Qua causa in Mari aqua dulcis inueniatur.* 168, *Quare aqua Marina arbores non nutriat.* 169, *Quare in Mare oleo effuso, Mare dilucidum fiat, & quietum.* 170, *Qua causa, cum in Mare fulmen ceciderit, sal emengat.* 171, *De fluxu, & refluxu Euboico.* 172, *Quare aquis pluvialibus magis, quam currentibus arbores, & semina nutriantur.* 173, *Quare ex aquis pluvialibus, qua cum tonitru, & fulgure desidant, magis semina irrorant.* 174, *De nonnullis Lacubus.* 175, *De Fluminibus.* 176, *De Nili incremento.* 177, *Quare inter flumina Nilus solus ventos non efflat.* 178, *De maximis regnis.* 179, *De Humoribus.* 180, *Quare pastores recens natus animalibus sal inspergant.* 181, *Quare Polypus colorem saxorum, quibus sese applicaverit, induat.* 182, *Quare palma Ursa ad comedendum suavissima est.* 183, *Quare Dorienses precantur, malum herbarum proventum.* 184, *Quare ursa capta, rete non comedit.* 185, *Quare Loligo visa tempestatem praesagit.* 186, *Quare Triticum in lutosa, Hordeum in arida terra seminamus.* 187, *Quare Vitis vino, & praecipue si suo, aspergatur, exardatur.* 188, *Quare Rosa magis efflorescunt, si male olentia una cum ipsis inseminantur.* 189, *Quare Porcorum agrestium lacryma dulces, Ceruorum salsa sunt.* 190, *Quare lapilli, plumbique lamina injecta frigidioram aquam efficiunt.* 191, *Quare palea, & indumentis Nix conservatur.* 192, *Quid sit Bulimos.* 193, *Quare Carnes in sicu appensa teneriores fiunt.* Ex hisce CLXII. capita in linguam versa latinam à nescio quo, ostendit mihi acerrimi ingenii Vir Jo. Jacobus Buccardus.

LXXIII. Επιλύσεις ζωτικῶν φυσικῶν ζητημάτων πρὸς Μιχαὴλ τὸν Δεκάον ἐν Βασιλείῳ δυοσί. *Solutiones comprehendiose Naturalium questionum, ad Michaelem Ducam libri duobus.* P. Ὁ μὲν Πλάταρχος, μέγιστε, καὶ θειότατε βασιλεῦ. *Capita lib. I.* περὶ τῆς φαινομένης τῆν Γῆν. περὶ τῆς κείτης αὐτῆν ἐν μέσῳ τῆς πτωτός. περὶ μεγέθους τῆς Γῆς. Ὁρίζοντος καταγραφῆ. *Capita secundi.* περὶ τῶν μεταξὺ τῆς γῆς, καὶ τῶν ἕραν στοιχείων, καὶ τῶν πρὸ ταῦτα παθῶν. περὶ ἁέρος, καὶ πυρός, καὶ νεφῶν, καὶ γατῶν, καὶ ἀσραπῶν, καὶ βροτῶν. περὶ Σελήνης. περὶ Κομήτων Ἀστέρων. περὶ Ἀνέμων. περὶ Ἰριδος. περὶ Ἄλω. περὶ ἀήματων Οὐρανοῦ. περὶ Κόσμου, εἰ ἐμψυχὸς ὁ Κόσμος, καὶ πῶς οἰκονομῶν. περὶ τάξεως Κόσμου. περὶ τῆς τῆς Κόσμου ἐγκλίσεως. περὶ τῆς, εἰ ἐπὶ κενὸν ἐκτὸς τῆς Κόσμου. Εἰ ἀφθαρτὸς ὁ Κόσμος. Τίνα δεξιὰ Κόσμου, καὶ τίνα πρὸ ἀριστερῶν. Τίς ἡ τῆς Οὐρανοῦ ἕσσις. περὶ τῶν ἐν Οὐρανῷ νοσημάτων Κύκλων. περὶ ἕσσις Ἀστέρων. περὶ ἀήματων Ἀστέρων. περὶ τῆς τῶν Ἀστέρων Φοράς. πῶθεν φωτίζονται οἱ Ἀστέρες. πῶς γίνονται οἱ πρὸς αἰετες καιροί. περὶ μεγέθους Ἡλίου, καὶ Σελήνης. περὶ τῆς τῆς Ἡλίου ἐκλείψεως. περὶ ἕσσις, καὶ Φωτισμῶν Σελήνης, καὶ ἀήματος. περὶ ἐκλείψεως Σελήνης. Ἐὰν πρὸ ἐκλείψεως Σελήνης. Εἰς πῶς κύκλος διαρρέεται ὁ Οὐρανός. περὶ τῆς τῶν Ἀστέρων Φοράς, καὶ κινήσεως. πῶθεν ἂν τις γνοίη Ἑλληνικαῖς ἀποδείξεσι πῶς τὸ Κόσμος ζωθεύεται. *Terram esse sphericam, in medio Universi sitam. De Terra magnitudinis. Orizontis descriptio. De Elementis inter Terram, & Caelum, & eorum affectibus. De Aëre, & Igne, & Pluvii, & Fulminibus, & Tonitruis. De Terramotibus. De Cometis. De Ventis. De Iride. De Arcu. De figura Caeli. De Mundo. An Mundus animetur, & providentia gubernetur. De ordine Mundi. De inclinatione Mundi. An extra Mundum vacuum sit. An Mundus incorruptibilis. Qua dextra Mundi, & qua sinistra. Qua Caeli essentia. De circulis, quos in Caelo imaginamur. De Stellarum essentia. De Stellarum figura. De Stellarum latione. Unde Stella lumen habeant. Quomodo fiant quatuor tempestates. De magnitudine Solis, & Luna. De defectu Solis. De essentia, & illuminationibus Luna, & figura. De defectu Luna. Adhuc; De defectu Luna. In quot circulos Caelum dividatur. De Stellarum latione, & motu. Quomodo quis ex Gentium demonstrationibus Mundi finem cognoscat. Eiusdem argumenti est, & alius ejusdem Tractatus, Ἀπορίαι Φυσικαῖ, καὶ Λογικαῖ. *Dubia naturalia, & logica, qui incipit: Πολλοὶ μὲν πολλαχῶς τῶν ἀρχαίων, & alii sub diversis titulis, & principiis, qui eadem ut plurimum continent. Neque ab his diversa videntur, quæ sub variis titulis in Bibliotheca Regis Gallorum leguntur. Solutiones Questionum ad Michaelem Ducam. Epitome Questionum Physicarum. - Questionum Capita CXL. Questiones Theologica, & Physica. De DEO ad Michaelem**

lem Ducam. Ψαλλῆ φιλοσοφία, ex quibus omnibus, ut etiam ante distimus, unum absolutum confici poterit Opus.

LXXIV. Απογραφή, ἡ ἀπερωτησάντος πρὸς Μοναχὸν περὶ ὁρισμῶν ἑθανάτου. Responsio ad Monachum quendam, de terminatione sportis. P. Οὐχ ὡς ἠπίρηθ' ἔωρα βληθὲν ὡς εἰς ζήτημα. Eadem fortè sunt, quæ ejusdem: *De termino vite*, leguntur in Bibliotheca Regis Gallorum.

Διαπὶ τῆς Κοσμοκρήσεως καὶ τὸν Μάρτιον μῆνα πλὴν δεχθῆν εἰληφῶν ὁ χρόνος ἀπ' ἀρχῆς τῶ Σεπτεμβρίου μὴν ἀπάρχου λέγεται. *Qua partitione Orbis conditus, cum mense Martio principium habuerit, ab initio mensis Septembris tempore exordiri dicatur.* P. Διὰ τὸ καλεῖσθαι χρόνον ὁ χρόνος.

Περὶ ἑξ ὀλοπομπῆς Κεῖ. *De Hirco emissario.* P. Ἐρώτησας πλῆκα τῶ ἔτους ὁ Ἀρχιερεὺς.

Περὶ ἑξ ἄγγελοι οἱ ἄγγελοι πτερωτοί, καὶ ἐστειμένοι, καὶ ἀνθρωπίμορφοι, καὶ φάραξ ἐν ἑξ χερσὶ φέροντες, καὶ δι' αἰτίαν μνήμην αὐτῶν ποιῶμεθα τῇ δόξῃ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα, τῇ τρίτῃ δὲ τῶ Προδρόμου, καὶ κατεξῆς, ἕως τῶν ἑπτὰ. *Quare Angeli alati, coronati, figura humana, & starent in manibus gestantes, deringantur, & quare eorum commemoratio sit feria secunda hebdomadae, feria verò tertia Praecursoris, & sic deinceps per septem dies.* P. πάλιν μὲν τῶ ἀνθρωπίμορφος εἶναι τῶς.

Ἐἰς τὸ Θεολογικὸν βιβλίον, Διαπὶ μονῆς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δεκάδα κινήσεισα μὲν χειρὶ τριᾶδος ἔση. *In Theologicum dictum, quare unitas à principio in binarium mota in ternario confedit.* P. Οὐκ ὀλοκρῦψομοί τῶς ὑμῶν, ὦ Φίλιπποι. *In idem dictum legi & Georgii Acropolitæ Interpretationem.*

Δύοις ἑ κοινῆς ὀλοκρῦσεως ἀπάντων τῶν ἔξω ἑ ἡμετέρου δόγματος τ' Ἐρωτῶν, ἡ ἔγωγε ὡς ὁμοφρονῶσι λέγοντες, τίς ἡ ἀναγκαῖα χρῆσις ἢ ἀναγκαῖα τῆς παλαιᾶς ἀρετῆς ἀναδιδόν, καὶ τῶ ἀνθρωπείῳ γένει (ὡς καταβῆναι, καὶ τεχθῆναι, καὶ πάντα τῶ ἀνθρώπινον πῶν ἰσχυρῶν, καὶ ταυρωθῆναι, καὶ τῶ φθίσαι καὶ ἀναστῆναι; τί γὰρ οὐκ ἡδιώατο νύματι μόνῳ σώσει τ' ἀπάντων κόσμου, καὶ μὴ κενῶσθαι τῆς ἰδίας δόξης, μηδὲ τῶ ἐλάττω. Τῶτο γὰρ καὶ τῶ ὑψους τῆς Θεότητος ἀξίον, καὶ ἡμῶν τοῖς ἀνθρώποις λυσιτελέσσειον. *Epodatio communis dubii omnium extra Christianorum fidem vivensium, quod sic proponunt: Qua erat necessitas omnium causam compellens, ut de Cælo descenderet, propter humanum genus se demitteret, nasceretur, mortalium passiones subiret, crucifigeretur, sepeliretur, resurgeret? Annon nutu solo poterat universum salvare; absque ea, quod propria dignitate, vel minimum exueretur? Hoc quippe erat, & apice divinitatis dignam, nobisque mortali-*

(Hh)

libus

libus magis expediens. P. Ταύτην τὴν ἑορτήν ὡς Ἀγαθῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων.

LXXV. Ἐἰς τὸ, ἡ καλὴ τὸν ὄρατον. *In illud, Pulchra formosum.* P. Κατ' ἔλλειψιν Ἑ, ἀπίτεμε.

Ἐἰς τὸ λεγόμενον ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναλήψεως Ἑ Χριστῷ, Σήμερον πάλαι ἅγια Κοιμήσεως, καὶ ἄνωρον ἡ Ἀνάληψις: *In illud, quod in solemnī Ascensionis Christi die dicitur, Hodie sancta Candura, Ἑ τῶν Ascensio.* P. Οὐκ ἄπο Ἑ ὑψηλοτέρων μόνον.

Τί τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ τί τὸ κατ' ὁμοίωσιν, *Quid sit secundum imaginem, Ἑ quid secundum similitudinem.* P. Ἀπάντων τῶν γενομένων μόνον.

Ὁ πατὴρ ἁσίας, ἡ ἐνεργείας ὄνομα, *Pater Essentiae, an Actionis nomen sit?* P. πρὸς ἕτερον αὐτῶν πρόβλημα.

Ἐρμηνεία εἰς τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον ἡμᾶς. Ἀμὲν. *Expositio in illud, Domine Jesu Christe Deus noster, miserere nostri, Amen.* P. παντὸς δογματικῶν.

Περὶ τῆς σωτηρείας Ἑ Αἰῶν. *De fine seculi.* P. Ἐνθεν ἐν τῇ Ἐρμηνείᾳ τῆς ὑποκαλύψεως.

In loca difficiliora Basilii, Expositio.

In loca difficiliora Nazianzeni, Expositio.

Ἐἰς τὰς Ἐπιγραφαὶς Ἑ Ψαλμῶν, *In Inscriptiones Psalmorum.* P. Τῶν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς.

Ἐἰς τὰς Ἐπιγραφαὶς τῶν Ψαλμῶν, καὶ τὸ Διάψαλμα, *In Inscriptiones Psalmorum, Ἑ Diapsalma, Carmine politico.* P. Οὐκ ἐπὶ τὸ Ψαλτήριον, Δεσποτῆ μὲν, βιβλίον.

LXXVI. Στίχοι ἀφόροι *Carmina varia*, vario metro, sed *Jambica acutissimè, & felicissimè.* Nonnulla hic ex pluribus veluti in gustum describam.

Ἐἰς τὴν Βασιλείᾳ Κύριον Ρωμαίων τὸν Γέροντα, Στίχα ἐν Ἑ δόχαις τῶν λέξεων δηλωῦντες τὸ ὄνομα, *in Imperat. D. Romanum senioretm Carmina, quae in principis dictionum nomen manifestant.*

Ῥοδοκενοπέρισσων, Ὁραῖ, Μέδων
Ἀκρίσι Νικῆς Ὀυρανοῦ Σκημῆχίαν.

Ἐἰς τὴν Βασιλείᾳ Κύριον Βασιλέων ὁμοίως, *in Imperatores D. Basilium familia.*

Βέβαιον Ἄστρον, Σεμνὸν Ἰλασμα Λίαν.

Ἐλαμψεν Ἰαφὸν Οἰάκας Σκηπηυχίας.

Εἰς τὸ φλάμυλον ἔμινομάχῃ ἔχον ἰσχυρισμένους τὸν ἅγιον Γεώργιον, τὸν Βασι-
λέα ἔφιππον φέροντα λόγχῃ, καὶ τὰς βαρβάρους διώκοντα. *In Monomachi
flammulum, in quo erant depicti S. Georgius; & Imperator equo infidens;
lanceam gestans, & barbaros fugans.*

Μάρτυς, Βασιλεὺς, Ἰππεῖς, Λόγχη, Βάρβαροι,
Σύμπνευσι, δῖοι, ἀπειθεῖς, πλῆθι, πίπτε.

Illud etiam in Ulyssis certamina:

φυγῶν Οδυσσεύς τὸν μαχησάμενον Ἰλίῳ,
Πληθὺς, δῖος Ἰε Λαίλοφάγων Κικονῶν,
Κύκλωπ' ὄφρον' ὄμμα ἔβροχέοντα,
Τὴν Λαιερυγόνων ὠμότητα, καὶ Κίρκης
τρόπος ἀδελφῆς, καὶ μεμηχανώμενης,
Ἀδελφὸν τὸν Φρυγίον, καὶ τῶν Σειρῶν Φηίγον
Πέτρας τὴν πλάκτας, καὶ Χαρυβδέως γόμα.
Σκύλλης τὸ δεινὸν, καὶ βίαιον, ὡς ἔφην,
Τὴν χερσὶ πύθνηκεν ἐν τῇ Παρίδι.

Πρὸς ἀναιόδητον Λοιδόρον. *In maledicum insensatum.*

Καὶ βάρβαροι Φωνῶσιν, ἀλλ' ἐκ τελευτάων,
Καὶ Κύνες ὑλακτῆσιν, ἀλλὰ μακρόθεν,
Καὶ Κάνθηροι πηλῶσιν, ἀλλ' ἐν κοπρίαις,
Ὀνκουῶν, τὴν καινόν, εἰ λαλῶσιν οἱ λίθοι.
Μικρὸν τὸν ἀλλόπροντες ἀδρῶν βατράχων.

Hos Vir omnium calculo doctissimus, ac disertissimus Gaspar de Si-
meonibus à Græco in Latinos pariter Jambicos feliciter transtulit, uno
tantum versu auctiores; & sanè meliores omnino fecit; dum Psellus
ipse, in sententia sese implicans, comparisonem æquat parum qui-
dem aptè; ut docto, & ingenuo cuique, qui Græcos cum Latinis
conferat, patere potest. Hi autem sunt:

*Turpis coaxat Rana, sed cæno cubans;
Latrat molestus voce, sed procul, Canis;
Scarabeus acer ludit, at fimo latens:
Putenti & absens ore dum jactis jocos,
Hic unus impar haud eras tribus, fores,
Majore monstro, stolidè, ni loquax lapi.*

(Hh) 2

πει

Περὶ Σελωιασμῶ. *De Seleniastro*. P. Σελωιασμὸς Φυσικὸν πινυχάνει.

Πρὸς τὸν Μοναχὸν Σεβαστίου σκωπτικοί. *In Monachum Sabbaitam Scoticū*. P. πρὸς τὸ σατὰν σὲ τὴν ἐχίδναν ἔβις.

Παράφρασις Διὰ σίχων Ιαμβικῶν εἰς τὸν Κατόνα τῷ ἐν ἀγίοις πατρὲς ἡμῶν Κοσμῶ τῷ Μαίωμα Ἐπισκόπῳ, ὃν ἐκάνθη (ὡ)βήθηκε ψάλλοις τῇ ἀγία, καὶ μεγάλη πίμπη. *Paraphrasis Carmine Iambico in Canonem S. P. nostri Cosma Maimoma Episcopi*, quae est ille composuit, ut sancta, ἔ magna feria quinta caneretur. P. Πόντῳ μέλας πρὶν τέμνη, τετμημένη.

LXXVII. Multa sunt, ut vides, hujus Auctoris haec, quae vides, scripta. Non tamen explent sitim, sed adhuc * anxius fortem meam accuso, quod non habuerim omnia. Relatum namq; mihi est ab homine fide

* Post diatribam de Psellis à se editum Allatius de Simeonibus p 69, testatur se nactum Codicem satis antiquum, licet madore infirmatum Pselli Orationum quarundam, quarum initia ibi apponit. *Prima* principium tribus σίχαις mutilum est, διδάσκει γὰρ ὑποψίαν ὧν ἐχί τὸ ἐκάστῳ. *Secunda*: ἔδει ποτὲ, θεότατε βασιλεῦ, τὴν πάντα κρίνεσθαι φιλοσοφίαν. *Tertia*: ὦ βασιλεῦ ἦλθε, καὶ τίς ἀν με κατατινάσσει ταύτην σοὶ προσφῶς τὴν κλῆσιν. *Quarta*: ὦ βασιλεῦ προσθήκη ἄλλο καὶ συναφῆς, καὶ μόνε τῶν ὄντων ἀπαρρέμιθε. *Quinta*: μὴ θαυμάσης ὦ βασιλεῦ, εἰ πλείων λογίων ἀκροασάμεθα. *Sexta*: Μέγιστε βασιλεῦ, τὸν ὄρατὸν τῶτον κόσμον, τὸ μέγα ἔθευ δημιουργημα. *Septima*, ὡς ἐκ τῆ βασιλείας τῆ Μονομαχίης πρὸς τινος σοφὸν κατηχόμενον, incipit: ἀγγων τὸ γράμμα σε λογιώτατε καὶ σοφώτατε, καὶ τῷ ἀμυδῆτῳ κἀλλει. Ex illis Orationibus patere notat Allatius Psellum sub Constantino Monomacho discedi gloria & varia disciplinarum scientia clarum floruisse, atque ut ipse de se Pselli verbis utar, τὴν μὲν φιλοσοφίαν σβεθεῖσαν αὐτὸν ἀνήψαι ἐκτινέσαι ἀνταρχοφροσύνην ἐκτινέσαι ac novum ejus veluti lumen accendisse, privata industria, non ab alio edoctum. Ὅσον ἐγὼ μὲν πρὸς τὴν τέχνην τῶν λόγων, καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀπένευσα, καὶ μαθημάτων ἠψάμην, καὶ πρὸς ἄλλο λαβῶν, ἐσβεθο γὰρ αὐτοῖς ὁ πυρρός. ἀλλ' ἐγὼ αὐτῶν τῶν ἀνάψας καὶ τοῖς ποθεῖσι διαπυρρέουσας. Haec Allatius ibidem ex Oratione funebri edita Pselli in Joannem Xiphilinum Patriarcham. Plura Pselli monumenta manu exarata superesse in Codice. Mazaciniense testatur Combesius quem vide pag. 293. manipuli Originum rerumque CPolitanar. Non pauca etiam servat thesaurus librarius Caesareus Vindobonensis, atque in his Librum παραδόξων ἀκρομαμάτων ad Mich. Cerularium Patriarcham CPol. εἰ quo prolixum locum affert Lambecius VII pag. 222 - 224. tum libellum de divinatione ex ossibus humerariis matatarum ovium vel agnorum, & de auspicio, περὶ ἀποτοπλοτοσκοπίας καὶ οἰωνοσκοπίας: Incipit: Ὁ Σωκράτης ἐκείνῳ ὁ Σωφρονίσκος, τοῖς Πλατωνικοῖς ἐντυχῶν διαλόγοις, ἔτῳ μὲν, φησιν, ὁ νεανίας, περὶ Πλάτωνῳ ἀγγεῖ ἴδα καὶ βέλεται κ. τ. λ.

SCHOLIA IN PHILIPPI SOLITARIE DIOPTRAM. 61

fide digno, & chirographo significatum, in Bibliotheca quadam hic Romæ multa hujus Auctoris Manuscripta neglecta jacere. Forfan aliquando, id enim totis viribus conabor, dabitur potestas visendi, legendi ac demum conferendi cum aliis. Quod si fiet, polliceor tibi fidem meam, mi Gaffarelle, me de omnibus te sincere commonè facturum. Interim his frue.

LXXVIII. Michael etiam Psellus præfatur in Philippi Solitarie Dioptram, quæ jam edita est Latina, ex interpretatione Jacobi Pontani, Ingolstadii in 4. Quod tamen vel exscriptorum incuria, vel alicuius, qui verba Pselli in tractatum illum accommodare voluit, contigit. Mihi certe non videtur Michaël Psellus, qui sub Monomacho, & Ducis floruit, eo usque vitam protraxisse, ut post Philippi obitum, de quo non tanquam tunc recens extincto loquitur, in ejusdem Dioptram, licet etiam μακροβιώτατον fecerimus, præfari potuerit. Philippus enim anno 1105, scribebat, ut ipse fatetur,

Ἰδὲ γὰρ ἀπὸ τῶν Χριστῶ ἀρχῆς ἤ καὶ τῆς δευτέρας
Πεπλήρωσεν τὰ χίλια, πρὸς δὲ καὶ ἑκατὸν πενήτα
καὶ πέντε ἔτη τῶν γε, ἕως καὶ ἑνὸς ἔτους
ἂν δὲ δευτέρας ἐκ τῆς πεφθαρμένης καὶ παλαιᾶς
Πεφύκασι τὰ χίλια ἐβδομήκοντα δύο.

Ecce enim à Christo usque in presentem diem completi sunt mille, & centum, & insuper ad hæc tempora anni quinque. Si vero computas à sepultura, & passione illius, sunt mille septuaginta duo. Anno videlicet sexto decimo Alexii, ut idem ait inferius,

Ὅμοιόν τι ἔτη γίνονται ἀπὸ Χριστοῦ τὸ παλαιόν
Χίλια ἐβδομήκοντα, καὶ δύο δὲ πρὸς τῶν γε
τῶν Ἀνακτοῦ ἑκαίδεκα ἑξαξίς δευτέρας

Simil anni sunt à Christi passione mille septuaginta duo, Imperatoris Alexii sexdecim completi. Nec potuit illo eodem anno Philippus ingentis studii, ac laboris Opus absolvisse. At absolverit, statim de ad manus omnium potuit pervenire, ad ornarique Præfatione etiam Pselli? Quod si momento eodem factum id esse affirmabimus, Psellus certe plus annis centum natus scribebat, & verisimilius est alium ab hoc Psello fuisse. De Notis sive Scholiis, quæ ex Psello in Dioptra inferuntur, non

moror; vel enim à præfante Psello, ex antiquiori Psello, ut affinis gloriam propagaret; vel à scribente, vel legente adnexa sunt; ni eundemet, cujus illa Præfatiuncula est, corundem Scholiorum Auctorem agnoscere velimus. Illud etiam mihi nec satis planum, nec certum est, Annum 1105, cum Dioptra scribebatur annum Alexii sextum decimum fuisse, cum, si rectè annorum series computetur, fuerit annus illius Imperii 25, rerum enim potitur anno 1081. Idque pro Tractatuli hujusce brevitate innuisse sat fuit.

LXXIX. Meursius, Notis in Carmina Pselli in Cantica Cantic. notat post hunc Psellum alium etiam fuisse Michaëlem Psellum, Virum militarem, sub Theodoro Lascari, cujus meminerit Georgius Logothetes in illis verbis: Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπεὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐπί-
 θετο, ἐπέδωκε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν παλινοῦσαι, καὶ ἀφεῖς ἐν Θεσσαλονικῇ, καὶ πρὸς
 κατὰ Δυσμύλι μέρειν εἰς Φύλαξιν τὸν πατριάρχον θεῖον αὐτῷ Λάσκαρον,
 καὶ Μιχαὴλ τὸν Ψελλόν, μὲν μικρὰ στρατεύματα, ὅσον εἰς Ἰβηκοσίαις ἤρ-
 μημέναις, τὴν τε Πελλάνην, καὶ τὰ περίη, ἀφῆκε Θεόδωρον Καλαμπάκῳ,
 ὃν καὶ Τάταν τὴν Αὐλῆς καθ' ὄνομαζον τὸν δὲ Κωνσταντῖνον τὸν Χαβαρῶν εἰς ἡγε-
 μονίαν τῆς Ἀλβανίας, ἐμὲ δὲ πάντων πρὸς τὸν Θεόδωρον. *Theodorus Rex, iis cognitio,*
in Orientem protinus redire maturas, Lascare Paris Avunculo, & Michaële
Psello cum exiguis copiis, usque trecentis, in Occidentem presidium reliquit
Perilapo, & vicino tradidit Theodoro Calampaci, quem Tatam Aula cognomi-
nabant, Constantino Chabara Albani Præfecturam demandavit; mihi autem
supremum in omnes imperium tradidit.

Sed, ut verum fatear, mendum in hoc loco inesse suspicabar. Cùm enim reliquorum omnium, quibus exercitum demandaverat, Imperator, nomina & cognomina apponantur, Lascaris solum nomen, non ex more suo, tacuisse videbam. Deinde, cùm alia, nec minoris considerationis, uniustantum curæ demandasset, nulla videbatur ratio duos in minimo negotio præfecisse, & ridiculum sanè est, tam exiguas copias, trecentos scilicet, Viris duobus commendasse. Immo alia ejusdem Auctoris, de eodem argumento Editio, Lascaris nomen nobis ingerit, nec Psellum comminiscitur; & cùm sæpius in rei gestæ narratione horum omnium notitia, & cognomina, ad fastidium usque, repetat, Psellum istum nunquam nominat. Duas siquidem ejusdem Historiæ ἐκδόσεις, Editiones, conscripsit, alteram, quam Theodorus Doufa Græcè, & Latine publicavit, brevem, concisam, non narrantem, sed tantum digito rem monst-
 tem,

tem, ideoque perobscuram, & decurtatam, quam si alterius compendium dixeris, non errabis à scopo; alteram diffusam, non præcipua solum, sed minima quæque, oratorio quandòque more, exponentem, & quasi commentario, obscura, & ardua illustrantem. Hanc, quæ Psellum non habet; cui elucidandæ nonnullas horas impendi, diutiùs apud me, maximo Reipublicæ Literariæ damno, immorari non patiar, sed, cum primùm per vires licebit, usui publico excudetur. Libentissimè hic plura Auctoris adscriberem, ut quid inter utramque Editionem intersit, facta collatione agnosceres, sed nimis longa oratione prosequitur, & iter suum ad Prilapum, spatium trium mensium peractum; & Prilapi expugnationem; tandem infelicem hujus expeditionis finem; de quibus in editis nec verbum quidem est. Pauca tamen pro jam adscripto loco, * veluti in gustum dabo.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπὶ τῶν γινεσθῆναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Μουσουλμανῶν ἐπιπέσει χάρα, ἢ περὶ τέτων μᾶλλον ἔχων φροντίδα, ἢ περὶ τῶν αὐτῶ, ἐκδιδουσι γὰρ ἢ μικρὸν ὀφθαλμοῦ τῶν Ρωμαίων ἐπιπέσει χάροις, ἰαυδοσε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ δὴ πᾶσαν τὴν Ρωμαίων γραμμὰν μετ' ἑαυτῶν προσλαβὼν τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, Καταλειποὶ δὲ ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ καὶ τοῖς κτ' Δυτικῶν μερίσιν, ὡς πρὸς Φυλαξίν δῆθεν τῆς χάρας τὸν πρὸς πάππυ θῆον αὐτῶ τὸν Λάσκαριν Μιχαὴλ, μικρὸν π, καὶ ἐκκλήσιον ἐκ Παφλαγῶν στρατῶμα Ἰπιδῆς αὐτῶ, καὶ ἢ Σκυθικῶ, ὅσον εἰς Ἰταλικὸν ἤλθον. ἢ ἢ Πελάγυ, καὶ τῶν περὶ αὐτῶ στρατῶμάτων τὸν ὃν εἶχε Σκελίον Ζυλέαν ὠνομαζόμενον, Φερωνύμως τὴν κλησίαν, τὴ τὴν Ἰμίαν, ἔχοντα. εἰς ἢ τὸν Βέλερον, καὶ περὶ αὐτῶ τὸν Καλαμπάκω Θεόδωρον, ὃν καὶ Τατῶν τῆς Αὐλῆς καλεῖσθαι. ἢ ἢ Χαβαρῶνα Κωνσταντῖνον εἰς ἡγεμονίαν ἢ Ἀλβάνε κατίσθαι. ἐμὲ δὲ Πραΐτωρα χροσθῆσας πάντων αὐτῶν ἀφῆκεν πρὸς ἐμᾶς. Τῆτο δὲ, ὡς οἶμαι, πιπίηκεν, ἵνα τῇ ἐξ αὐτῶ μακροτέρῃ διαδομῆ εἰς λήθην, ὡν ἐπεπίνθεν γινόμενῶ. Οὐδὲ γὰρ εἶδε μὲ πῶς μὲ πῶς πηληγῆς εἰδὲ θεράζουσα, καὶ λόγοις χαροπώτεροις, ὡς εἶδεν, πρὸς αὐτὸν χροσθῆσας. ἵνα γὰρ τῇ χροσίᾳ ταύτῃ Διαβίβῃ τὴν ψυχῆς ἢ σκυθροπῆσας Διαλυθῆ μοι, πιπραχε τῶ. Ταχῶς δὲ καὶ ὡς διαχραίνων ἴω, τὴν Ἰταλίαν με βαρυνόμενῶ πρὸς ἐκροσθῆσας γὰρ αὐτῶ πολλὰκις, ἐφ' εἰς ἔδεν ἢ κτ' τὸν δικαίον λόγον Διαπράττεισας ἴδοντα. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐγὼ δὲ καλεῖσθαι τοῖς ἐν Δυτικῶ. &c. Imperator itaque Theodorus de rebus à Musulmanis in eorum ditione gestis certior factus, magis suis, quam illis animum advertens, ingens inde Romanis regionibus imminere periculum suspicatus, in Orientem quam celerrime pedem retulit, cum universis Romanorum

* Georg. Acropolita p. 76, seq. edit. Allatii. Paris, 1615, fol.

novam copiam iter ad ea loca ingressus. Thessalonica verò, & in aliis Occidentibus partibus in custodiam dimittaxat Anuncium Michaëlem Lascarium, composita illa exigua, nec ampla Paphlagonum manu, & ex Syrbis non ultra evocatis, reliquit. Prilapi, & vicinorum exercituum Scuterium, Xyleam dictum, digno, adeoq, cognomine; Belessi, traëusque circa ipsum, Calampacum Theodorum, quem Tatam Aule nuncupabant; Constantinum Chabaronom Albano praefecit; me Praetorem creatum omnibus hisce praefesse iussit, non alio, ni fallor, scopo, quam ut longiori ab eo discessu praeteritorum malorum obliviscerem. Namque post plagas acceptas, nunquam me liberum dicere, qua sentirem, nunquam verbis hilarioribus more meo usi conspexerat. Ut ergo longa ista mora mentem à peccatore demerem, id egerat; forsasse etiam nisi concubernii, quod fastidiebat, tadio. Sape enim in iis, qua ille contra jus, fasque insensabat, ipse adversabat. Imperator itaque in Orientem processit; ego in Occiduis partibus remansi. Suspicionem auxilii Ephraemius in Chronico, qui, cum non sententiam tantum, sed verba etiam Acropolitæ carmine exprimat, licet alios accuratissime enumeret, de Michaële hoc Psello verbum nullum facit;

Πλὴν διαθείς εὔ τὰ κατὰ τὴν Ἐσπέρην Ἄναξ,
 Μετὰ στρατιᾶς ἐκτρέχει πρὸς τὴν Ἐσ.
 Λακων στρατηγὸς κατὰ Θεσσαλονίκην
 Μιχαὴλ Λασκάριον ἄνδρα γεννάδα,
 Ἐν δὲ Πριλάπῳ Σκυτέριον Ξυλεῖαν,
 Ἐπωνυμίαν ἀτρεκῆ κακτημένον.
 Ἐν δ' αὖ Βελεσῶ τοῖς περικύκλω τόποις
 Φύλακα Θεόδωρον τὸν Κωλαμπάκην.
 Ἰλλυριῶν δὲ Χαβαῖρον ἐπιστάτην.
 Πρὸ τοῦδε Γεώργιον Ἀκροπολίτην.
 Ἀρχοντα πάντων, καὶ Πρόεδρον δοκεῖναι,
 Πρόσθεν τιμῆς τῆ Πραίτωρ αἰξία.

Nilominus rebus occiduis bene compositis Imperator cum exercitu in Orientem convolat, Ducibus relictis Thessalonica Michaële Lascari Viro strenuo; Prilapi Scuterio Xylea, cognomine suo equidem non dissimili; Belessi, & locis vicinis custode Theodoro Calampace; Illyricorum verò Chabarone Praefecto, Insuper Acropolitam Georgium omnium praesidem, ac primatem constituit, pridem
 Prato

Prætoris dignitate insignitum. Tandem, præter omnem suspicionem, apertè evicit locum illum depravatam esse; & mancum, Codex perantiquus Vaticanus, in quo editio Doufiana continetur; qui Psellum hunc nec de nomine quidem novit. Locum hic exscribam; ut antea editum à Doufa * mutilum, & hiulcum, ope emendatissimi Codicis integres, ac impleas. Ο ἡ βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπέσει τῶν ἑξήγησιν ἐπιθῆναι, ἑσώδου πρὸς τὴν ἑω παλινοσῆσαι, καὶ ἀφείδαι ἐν τῇ Θεογαλονίᾳ, καὶ εἰς τὴν Δουβλίω μίσειν εἰς Φυλακίω τὸν πρὸ πάππυ θῆον αὐτὸν τὸν Λάσκαρον Μιχαήλ καὶ μικρὴν στρατεύμασιν ὅσοι εἰς τριακοσίους ἡραθρημῶν. τὴν δὲ Πελαπῆ, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατωμάτων τὸν, ὃν ἔχει Σκεβίλιον Σουλῆαν ὀνομαζόμενον. εἰς δὲ τὸν Βιλεσόν, καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν Καλαμπάκω Θεόδωρον, ὃ, καὶ Τατῶν τὴν Αὐλῆς πασινομάζον, τὸν ἡ Χαβάρωντα Κωνσταντῖνον εἰς ἡγεμονίᾳ τῶν Ἀλβάνων, ἐμὲ ἡ πάσιων πορίσασθαι. &c. Hæc autem non ideo à me dicta sunt, ut Psellum istum eo tempore fuisse negem; potuit enim esse, & fortè fuit; sed ut ostendam ex hisce Georgii verbis certò id affirmari non posse.

LXXX. Fuere & alii Pselli: inter eos præcipuus Joannes Psellus. Meursius hujus putat esse Jambos, quos cum Heraclide Pontico vulgavit olim Gesnerus; errasseque eum, cum Michaëli tribuit. Sed Michaëli tribuit etiam Andreas Schottus, Præfatione in Cant. Cantic. *Certe Jambicis de Virtutibus, & vitiis gnomas composuit, quæ cum Heraclidæ Pontici Allegoriis Homericis hodiè leguntur.* Non æquè benè.

Ejusdem etiam edita sunt Carmina, eis τὰς τῶν Ἱεροσολων βασιλεων, Γρηγόριον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσοστομον. Item eis τὰς ἀγίας ἐπιτὰ Σωδοῦς, cum Theodori Prodromi carminibus, & Xanthopuli. Basileæ apud Bebelium 1536. in 8vo. Verùm Opusculum, de septem Synodis, esse Michaëlis Pselli antea indicavimus.

Item Constantinus Psellus, cujus *Lexicum in Evangelistas, sive Brevem expositionem difficultatum in iis locorum*, ait extare MS. Græcè in Bibl. Imperat. Viennæ in 4to. Gesnerus, & Possevinus. Legi etiam ipsius

Ἐκθεσιν πίστεως, *Expositionem Fidei*, quæ incipit, πιστῶν εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ πνεῦμα τὸ ἅγιον, quæ etiam in Bibliotheca Antonii Augustini Cod. 166. manuscripta habebatur.

(li)

Leoni

* p. 48. edit. Theodori Doufa; Lugd. Bat. 1614. 8.

Leoni Allatio Polyhistori Eruditiss.

JACOBUS PHILIPPUS TOMASINUS.

ECQUID meditaris reconditæ literaturæ Viri, antiquitatis acerrimus indagator, Græci idiomatis promus condus? Nulla enim, præ fervido ingenii impetu, laboribus tuis quies, aut moderatio, quin jugiter labantes literas suffulcias, quin editis Lucubrationibus Typographiam dices, vetustiores, ac latentes Scriptores in lucem revoces, jamq; temporum injuria oblitos, tuis meditationibus illustres, cum publico liberaliter communices, iisq; veluti perpetuis tuæ benevolentiae pignoribus recrees. In quorum numero cum me tam benigne censere volueris, neq; hic meum in Te cultum premere possum, aut debeo. Quin mihi summopere gaudeo de laborioso Simeonis Metaphrastæ indicio, quod à multis diu desideratum, frustra quæsitum tuo ingenio non sine Sacrorum Doctorum face omnis ascribet posteritas. Ut inde magnæ sanctitatis, & doctrinæ Viro, ac Sanctis ipsis, quorum ille gesta recensuit, summa in cœlis lætitia accedat, & impia in terris Hæreticorum cohors, catholicis ea in re monumentis adversata, jam tandem conticescat; neq; ideo non aptissime illud Sacri Vatis per te usurpemus; *Videbunt recti, & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum.* Nec sane ingrata erit Eruditiss. tua de Psellis Diatriba, ad quam, quia nihil aliud conferre valeo, hoc saltem latere Te nolo, Adrianum Spigelium Philosophum, ac Medicum Clariss. hujus olim Gymnasii Anatomicum, horis subcivivis inter varios, gravissimosq; labores Medicos, & Chirurgicos; Libellum Pselli Græcum *De virtutibus Lapidum* Latino, & Etrusco sermone vertisse, quem ejus Gener Liberalis Crema Philosophus, & Medicus Tarvisinus præstantissimus, me paratio, tuis, sicubi opus, usibus obtulit. Quæ, bono eventu ut prodeant omnia, DEum precor. O Numen, serva obsecro hæc nobis bona. Patavii Kalendis Augusti MDCXXXIV.

Typographus Lectori.

NEsubseqventes pagellæ otiosæ essent, placuit mihi, ex infinito pene Græcorum Carminum numero, quibus Auctor noster, dum per graviores curas licet, cum Musis, amœnissime ludit, nonnulla illius Epigrammata Græca hic adjungere.

EX

Ex Epigrammatis
LEONIS ALLATII.

De Eudocia Theodosii Junioris Uxore.

Μῆλον ἰδεῖν κάλλιπαι Ἀνακτι Γεωργός Ἀπιοῦ
 Ἄπιοσ' Ἀναξ, Παυλίην δ' ἄρον Ἀπιοῦ Φίλη,
 ὅς' ἀπαλασάμην μεζίδυς τι, Φυῆς τι, Κρατουῦτι
 Δῶκε, πρέπειν Φάμην τοῖα Μίδυσι γέσθ.
 Ὡς δ' ἐνόησεν Ἀναξ, τί δ' ἐορᾶς, ἀνεῖρε, Μῆλον,
 Ζυγλαμ. ἠδ' ἀδειῶς, Μῆλον, ἴφη, κατ' ἄβραϊν.
 Ἡ νημερτίς ἴφης; καὶ ὅτι μέγαν ὄραον ὁμύρα
 Σω κεφαλῶν, μάστιγι καὶ θεῶν ἦρα λόγῳ.
 Χάσαιτο δὴ τὸτ' Ἀναξ, σφθίων τ' ἀπο Μῆλον ἐρούσας,
 Εἶπε, βίοις τῶς σοι ἕμὸς ἀπμ. ἴφου.
 Τινύμνος τ' ἰδοῖς ἀφ' αὐτῶν Παυλίον ἐλάθρα.
 Ἡδ' αὐλῆς ἐκτός ἔτινον ἄλαρι πίδου.
 Καὶ βίον ἠγῆλαζον ἀμώμητος περ' εἶσα,
 Οὔτι κατ' αἴσκι ἀφρον ἰναῖτος Συελῆς.
 Ὡ κερῖτ. ἠερότης μελαμάλιον. ἢ ρὰ ἱμερόλοις
 Ουπιδανόις ἔσης, πῶσι ἀδυρμα, γέλιος.
 Τῶ δ' ἠίω, Φιλίωθι κακαὶ περ' ἰκαμψο ἐπιπῆ
 Τῶ τ' αὐτοῖσιν ἀρεῦ κῆλον ἴσσιτε βάρθροι.

De Demonassa Cypri Regina.

Ἀρρεῖτι περὶ δυοῖ, καὶ κῆρη μιᾷ ἔλβι. ἔσοι,
 Δημώνασσα νόμος ἴσος Κυπρίοισι ἴπῳ.
 Μοιχίς κερσαμένη ποσειδίω. ἀβία δ' ἐπίρη
 Μοιχῶδ' ἴσας, ἴχτες κερσαμένη θυγάτηρ.
 Βοῦ ἀρότιν κῆρῶσι κακὸς ξίφει οἴτ. ἐπίδα.
 Καὶ ἔς ἱξ ἠίω ἴφθιτο βοῦ ἰλίαις.
 Χερσὶ δαμοῖς ἴφθιραις, ἀπφ. κυσὶ κύρμα γατίδα.
 Καὶ τρίτη ἀψαφόνε ριφθῶ ἀθραῖα μέλη.
 Ουδὲ δῖαις ὀκλαφίσα σιδήραως, ἄλλον ἐπ' ἀλλῶ
 Θεσμέν ρὰ ἱμερόη ἦσεν ἀνακομένους.

Μίχεις βουῶ ζώωσαν ἑλωλέτα μέγιστο ἰδύσα,
 Οὐ πῆσι πῆμα σαφῶς φρασσαί' ἐν ἀλλοτρίοις.
 Καὶ χαλεπὴν τήξασα, Φλοζίασιν ἐπέκτισσι δίκαις.
 ἢ πῶσαν Ἐσφίης Φέρτερός ἐστι τόχη.
 Συ θρόνῳ, ἢ βασιλεῖσι ἐπικρατοῦσι, ἢ μὲν ἀνδρῶν.
 Τίς δ' οἶκ' εἶδ' ἐπὶ πύλων παύγια πάντα τόχης;
 Μίσφα καὶ ἠγροῖσθε μακαρτάτη. ἂ πολυέλβεο
 φάτις αἰδότη, κάρμαροι ἰδομο σάωη.

De Mulieris Constantinopolitana pudicitia celebri.

Θάρσει, μηδέτι πῆρβει, ἀκοιτις ἔπειν ἡμῖν,
 Εὐτ' αἰ ἀνασθῆτων βῶν ἀίκουσα τρεπί.
 Διῶς γδ κραδίλων, Ζηλήμονι τήκετο πυρσφ
 Εὐνης, ἐν ἀλλοτρίων χερσὶ δάμαρτα λάων.
 Εἴπει γυνή, καὶ νῦνσε νίος, οἶδ' ἄσων ἰόντες
 Γηθῶσωνοι, κραδίη φίλασιν ἐρχομένων.
 Ἀλλ' ἔτι δὴ πῆσα τῆς ἀκροκ ὄρῳ χείλισιν ὄσων
 Μῆλι τ' ἐπεμβαίνων πρὸς βυθὸν ἄλτο ρίε
 Ἀνθρε, καὶ βρυχίσιον δόσσοπαοδῆσα διαυλοκ,
 Ἀνθρὶ γὰρ, ἰάμβῳ κερρομένοισι νίμο.
 Ἐ Φλοζός, ἂ πρὸς ἂ τῶν καπακίφλασων ἤτορ
 Ἐνδομύχων θῆκ, σωφροσυνῆς π πῆθων.
 Οὐς ὕβρις, ἔς ξίφ' ἔς οἶκ' ἔνασε λοιγὸς ὀλίθρε,
 Οὐδὲ μὲν ἔδ' ἀπαλέτα σβίοςσι ρίος πηλάγους.

In Funere Angeli Grylli Abbatis.

Sub Tabula Religionis Divi Benedicti.

Κυδῶ ἔλω τεκίεσση. ἰμοὶ βενέδικτῶ ἐν χεχῆ,
 Καὶ πῶ γηραλίη Ἀγγλῶ ἐνευ κλίος.

Sub Tabula Mæroris.

Πένθῳ ἐγὼ ποτ' ἔολπι νίον πρὸς γήθεια τρετίφω.
 Γρύλλω δ' οἰχομένω γήθειῳ ἔλπης ἰδύ.

Sub Tabula Poeseos.

Ἄσματος ἠδὺ κέρρασαν, ὄνειαρ ἰφ' ἠδέι πολλοὶ.
 Χρήλω, ἠδὺ, ἀβας Γρύλλῳ ἔκλωξε μόνῳ.

MICHA-

MICHAELIS PSELLI

Διδασκαλία παντοίας

Sive

De Omnifaria Doctrina.

Capita & Quaestiones ac Responsiones

CXCII.

**Ad MICHAELEM DUCAM,
Imperatorem CPol.**

**Ex Apographo Lindenbrogiano, quod exstat Hamburgi
in Bibl. S. Johannis, Graece nunc primum
editae & Latine versae**

à

JO. ALBERTO FABRICIO.

Τῷ Πανοφωμίτῃ , καὶ πριμοπίτῃ

ΜΙΚΛΗΔ Ξ ΨΕΛΛΟΥ

Διδασκαλίᾳ παντοδακῇ.

α.

Πίστις εἶναι πατήρα τῶν πάντων ἀρχὴν , καὶ αἰτίαν , ἐκ ἧς ἐκ γενεῆς ἀειπαύτως ἀπῆλθεν καὶ ἀγέννητον μόνον ὑπόστατον εἰς τρία φύσιν ἢ μορφήν υἱὸν αὐτοῦ καὶ προβολέα ἢ ἀγίον πνεύματ^{ος} . καὶ εἰς ἓνα υἱὸν τὸν μονογενῆ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν . καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον , ὃ γενόμενον ἐκ τῶ Πατρὸς , ἀλλ' ἐκ τῆς ἑσίας αὐτοῦ ἐκπορευόμενον , παρὰλλήλον ὀνομαζόμενον εἰς τὰς τῶν ὄλων παρὰκλήσεις δεχόμενον , κατὰ πάντος ὁμοίον τῷ πατρὶ καὶ υἱῷ , ἐκ τῶ πατρὸς μὲν ἐκπορευόμενον , δι' υἱῶ δὲ μεταδιδόμενον καὶ μεταλαμβάνόμενον ὑπὸ πάσης κτίσεως . Τῶτων δὲ τῶν τριῶν ὑπόστατων Πατρὸς , Τῶ καὶ ἀγίῃ Πνεύματ^{ος} , μία ἀρχὴ , μία φύσις , μία θεότης , μία μορφή , μία ἑσία καὶ δύναμις .

β. Περὶ ὀνομάτων ἑνῶν λεγομένων ἐν τῷ τῶν Χριστιανῶν δόγματι .

Οὐσία καὶ φύσις ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδ^{ος} τὸ αὐτὸ , ἀμφοτέρω γὰρ κοινὰ καὶ καθολικά . καὶ κατὰ τριῶν ὑποστάσεων λεγόμενα . Τῶτων μία φύσις , καὶ ἑσία μία , ἢ μία ἐκτύπωσις , μία θεότης , μία χάρις , μία ἐσότης , μία δόξα , μία ὁμολογία , καὶ μία δέξις .

ὑπόστασις πάλιν καὶ πρόσωπον τὸ αὐτό . οἷον ὑπόστασις καὶ πρόσωπον ὁ Πατήρ , ὑπόστασις καὶ πρόσωπον ὁ Υἱός , ὑπόστασις καὶ πρόσωπον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον . Δέξαζε ἔν τρία πρόσωπα , ἤτοι τρεῖς ὑποστάσεις . μίαν δὲ φύσιν τῶν αὐτῶν καὶ ἑσίαν . Οἱ ἄν ἅγιοι πατέρες ἐπὶ τῷ αὐτῷ τάττησι τὸ τῆς ἑσίας καὶ φύσεως καὶ μορφῆς ἑνῆκα . καὶ πάλιν ἐπὶ τῷ αὐτῷ τὸ πρόσωπον καὶ τῆς ὑπόστασις καὶ τὴν χαρακτῆρα . μία ἔν θεότης , μία φύσις , μία ἑσία , μία μορφή . καὶ πάλιν τρία πρόσωπα , τρεῖς ὑποστάσεις , καὶ τρεῖς χαρακτῆρες , τρεῖς ιδιότητες . Ἐσι δὲ ιδιότης ἐπὶ μὲν τῷ πατρὸς , ἢ ἀγεννησία . ἐπὶ δὲ τῷ υἱῷ , ἢ γέννησις . ἐπὶ δὲ τῷ ἀγίῃ πνεύματ^{ος} , ἢ ἐκπόρευσις .

γ. Περὶ ἐνυπόστατων .

Πρόσεχε τῷ ὀνόματι τῷ τῷ , Δέσποτᾶ μν . πολυσήμαντον γὰρ εἶναι , τὸ δὲ κυρίως αὐτὸ σημαίνον , δυσκολώτατον . λέγεται ἔν ἐνυπόστατα , πᾶσα ἑκπαρεξίς εἴτε σωματικῇ εἴτε ἀσωματικῇ , καθ' ὃ ὑφέστηκεν , ὥστε κατὰ τῶτων τῶν

MICHAELIS PSELLI

De Omnifaria Doctrina

CAPUT I.

Credo in unum Patrem, principium omnium & causam, ex nullo factum & solam causam expertem atque ingenitum: naturam Patrem unigeniti Filii sui, & Spiritus S. emittentem: Et in unum Filium unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum. Et in Spiritum S. non natum ex Patre, sed ex essentia ejus procedentem, dictum Advocatum utpote qui voces precesque omnium excipit, per omnia similem Patri & Filio, qui ex Patre quidem procedit, sed per Filium datur, & ab omni creatura * accipitur. Harum trium personarum Patris Filii & Spiritus S. unum principium, una est natura, una divinitas, una forma, una essentia & potentia.

2. *De vocabulis quibusdam, in Christianorum dogmatibus usurpari solitis.*

Essentia & natura in sancta & consubstantiali Trinitate unum idemque denotat, ambo enim communia sunt & universalia, & de tribus personis dicuntur, quarum una natura & una substantia, una forma, una divinitas, una gratia, una paritas & æqualitas, una gloria, una confessio & una potentia.

Hypostasis & persona similiter unum & idem significant, nam ita Pater v. g. Hypostasis & persona est, Hypostasis & persona Filius, Hypostasis & persona Spiritus S. Glorifica igitur tres personas sive Hypostasas, unam vero naturam earundem atque essentiam. Sancti quippe Patres pro uno eodemque ponunt vocabula essentia & naturæ & formæ: ac vicissim idem illis est persona, character & Hypostasis. Una itaque est Divinitas, una natura; una essentia, una forma. Nec minus tres sunt personæ, tres Hypostasas, tres proprietates. Est autem proprietas Patris quidem quod sit ingenitus, Filii quod genitus est à Patre, Spiritus S. quod procedit.

3. *De enhypostasi sive hiis qua personæ sive Hypostasi insunt.*

Attende, Domine mi, huic vocabulo ενυποστάσις, plura enim significat, & quid proprie denotet, non adeo dictu facile est. Dicuntur enim inesse Hypostasi quæcumque res sive corporales sive incor-

* Hominibus puta, ut Marc. XVI. 15. κηρύξατε τὸ Ἐυαγγέλιον πάσα τῇ κτίσει.

τὸν λόγον ἔποιε ἀνδρώει καὶ τὸ χεῶμα καὶ τὴν ἕσσαν ἐνπόσατον, κυρίως δὲ τὸ μὲν χεῶμα ἐτέρουπόσατον. ἔχ' ἔχει γὰρ ἴδιαν ὑπόψαν, ἀλλ' ἐν σώματι ὑφίσταται. ἡ δὲ ἕσση κυρίως ὑπόσασις, ἀλλ' ἔκ' ἐνπόσατος. ἀλλ' ὁμοίως καταχρηστικῶς λέγονται καὶ ταῦτα ἐνπόσατα. Πάλιν λέγεται ἐνπόσατον ὁ καθ' ὅλε ἀνδρώει, ὅπερ ὀνομάζουσιν οἱ ἕξ Φιλόσοφοι εἰδικύτατον. ἐνπόσατος δὲ λέγεται ὁ καθ' ὅλε ἀνδρώει, ὡς ἐν ταῖς ὑπόσασισι θεμελίμενος. Οὖν, ἐν τῷ Πέτρῳ καὶ τῷ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς μερικοῖς ἀνδρώει. Τρία ἐν ταῦτα τῷ ἐνπόσατου λεγόμενα συμφωνήματα ἢ πάνυ δύσκολα εἰς κατάληψιν. περὶ τῷ πρώτῳ τῷ δυσκολωτέρῳ εἴθετε εἰρήματα.

δ. Περὶ ἐνπόσατου.

Ἐνπόσατον ἐστὶ τὸ ἄλλῃ διαφόρῃ κατὰ τὴν ἕσσαν εἰς ἐνός σύστασιν ἑρεσάτου καὶ μίας γένεσιν ὑπόσασις συγκείμενον καὶ συνφισάμενον, μὴ μίττογος καὶ καθ' ἑαυτὸ γνωριζόμενον. Πρῶτος, Δέσποτά με τῷ ὀρισμῷ τῷ ἐνπόσατου. Ἡ ἀγία καθολικὴ ἐκκλησία ἐπὶ τῆς οἰκουμένης, μίαν ὑπόσασιν δογματίζει καὶ δύο φύσεις. ὑπόσασιν τὸν σαρκωθέντα υἱόν, φύσεις δὲ θεότητα, καὶ ἀνθρωπότητα. Τὸ ἐν σώμα τὸ ἐμψυχον καὶ ἴπνον, ὃ προσελάβοτο ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑπόσασιν, ἵνα μὴ εὐρεθῆ λέγεσθαι δύο ὑπόσασις, ὅπερ ἐφλυάμη Νεστόρος ὁ αἰρετικὸς, ἀλλ' ὀνομάζει ἐνπόσατον, ὡς ἐν τῇ τῷ υἱῷ ὑπόσασι τὸ εἶναι καὶ τὸ ὑπόσῃναι λαβὸν καὶ μηδ' ὡς ἐν ριπῇ ὀφθαλμῷ προνοσοῦν. αὐτὸς γὰρ ὁ Χριστὸς μία ἐν ὑπόσασις. μᾶλλον δὲ, ἵνα σαφέστερον ἔπω, αὐτὸς ὁ υἱὸς τῷ θεῷ μία ἐν ὑπόσασις τῆς ἀγίας τριάδος, γέγονε καὶ τῷ σώματι, ὃ προσελάβοτο, ὑπόσασις, ὡς τὸ εἶναι τῷ κυρίῳ ἐνπόσατον μὲν, καὶ ὑπόσασις δὲ.

ε. Περὶ ὁμοουσίῳ.

Ὁμοουσία λέγεται ὅσα ταῖς μὲν ὑπόσασισι διήκονται ἀπ' ἀλλήλων τῷ δὲ ἕσσει ἡνιωνται. οὖν ἐγὼ καὶ σὺ καὶ πάντες οἱ κατὰ μέτρον ἄνθρωποι, ὑπόσασις ἐσμὲν διηρημένοι ἀπ' ἀλλήλων, ὑπὸ δὲ μίαν ἕσσαν ἀναγόμενοι κατὰ τὸν κοινὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ γὰρ τὸν λόγον τῆτον ἐσμὲν ὁμοουσίῳ. Ὁ πατὴρ ἐν καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, κατὰ μὲν τὰς ὑπόσασις διήκονται, ἀλλ' ὅτι γὰρ ὁ πατὴρ, καὶ ἀλλ' ὁ υἱὸς, καὶ ἀλλ' τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. κατὰ δὲ τὴν ἕσσαν ἡνιωνται. Οὐσία δὲ ἐστὶν ὁ κοινὸς λόγος τῶν ὑπόσασις, ἧτοι ἡ μία θεότης, ἡ μία φύσις, ἡ μία μορφή. Ὁμοουσία ἐν ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα

incorporales respectu ejus in quo sunt, quo sensu hominis & color & essentia inesse Hypostasi dicitur, proprie tamen color ab altero habet quod subsistit, non enim gaudet ipse subsistentia propria, sed subsistit in corpore: Essentia vero proprie ipsa est Hypostasis, non vero inest Hypostasi. Attamen & hæc subsistentibus inesse dicuntur. Vicissim dicitur etiam inesse subsistentibus homo univèrse consideratus, quem Philosophi externi speciem specialissimam vocitant. Inesse autem subsistentibus sive individuis dicitur, quod in illis observatur, v. g. in Petro, Paulo & aliis singulis hominibus. Tria hæc significata ἁπλοῦς non adeo difficilia comprehensu sunt, de quarto difficiliore jam sum dicturus.

4. *De Enhypostato, sive personaliter unito.*

Enhypostatum illud sive personaliter unitum est, quod naturæ alteri essentia differenti in personæ unius sive Hypostaseos constitutionem & compositionem additum est & coëxistit, nec per se sive seorsim subsistere cognoscitur. Attende, Domine mi, definitioni enhypostati. Sancta Ecclesia Catholica in incarnatione Christi unam personam & duas naturas docet. Personam, Filium incarnatum, Naturas vero, divinitatem & humanitatem. Corpus igitur anima & mente præditum quod Dominus noster Jesus Christus assumpsit, non vocat personam, ne inveniatur duas ponere personas, ut hæreticus Nestorius nugatus est, sed vocat enhypostatum, sive unitum personali ratione, utpote quod in Filii persona & ut sit, & ut subsistat accepit, nec per momentum antea substitit. Sive potius, ut perspicue magis dicam, Filius ipse DEi cum esset una ex personis SS. Trinitatis, etiam corpus quod assumpsit in personam suam suscepit, ut corpus Domini personæ quidem unitum esset, at persona non esset.

5. *De consubstantiali.*

Consubstantialia dicuntur, quæcunque subsistentiam quidem habent separatam, subsistentia vero communi junguntur. Sic ego & tu & singuli homines, personæ invicem distinctæ sumus, sed sub una substantia & communi humanitatis notione comprehendimur; eoque respectu sumus consubstantiales. Eundem in modum Pater, Filius & Spiritus S. personis quidem distincti sunt, alius enim est Pater, alius Filius, & alius Spiritus S. essentia vero junguntur. Essentia nempe communis est personis ratio, una Divinitas; una natura; una forma. Con-

(Kk)

substan-

τὸ ἅγιον, ὡς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς τυγχάνονται ἑσίας. διήρηται μὲν ἔν, ὡς εἴρηται, κατὰ τὰς ὑποστάσεις, ἦνται δὲ κατὰ τὴν ἑσίαν ἤτοι φύσιν. Διὰ τῆτο ἔν λέγονται ὁμοῖα, κατὰ ὁμοφυῆ.

ς'. Περὶ ὁμοουπόστατων.

Ὁμοουπόστατα λέγονται, ὅσα διαφέρει μὲν ἀλλήλων κατὰ τὴν ἑσίαν, ὡς μίαν δὲ καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἀλλήλοις συντίθεται, ὅσον σὺ ὁ βασιλεὺς Μαχάηλ, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματ^ο. Ταῦτα δὲ τὰ μέρη ἢ ψυχῆ καὶ τὸ σῶμα διάφορα εἰσὶ κατὰ τὴν ἑσίαν. Ἄλλη γὰρ ἑσία ψυχῆς, καὶ ἄλλη σώματ^ο. Ὁμοουπόστατα δὲ κατὰ τὴν χριστιανικὴν δόξαν. Οὔτε γὰρ ἢ ψυχῆ προγενέστερον τῷ σώματ^ο, ἔτε τὸ σῶμα πρεσβύτερον τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὁμῶ ψυχῆ καὶ σώματ^ο ὡς ὅσα διαφέρει κατὰ τὴν ἑσίαν, ὁμόχρονα δὲ καὶ συναπλάνα ὑφέστηκεν, ὁμοουπόστατα καὶ ἔσι καὶ ὀνομάζεται. ἔκ εἰσιν ἔν ὁμοουπόστατα ὁ Πατήρ, ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἰ καὶ μηδὲν τῶν πρεσβύτερον καὶ νεώτερον. ἐπεὶ ἔ διαφέρουσι κατὰ τὴν ἑσίαν. Ὁμοῖα δὲ καὶ εἰσὶ καὶ ὀνομάζονται.

ζ'. Περὶ ἑσιώδους ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς.

Οἰσιώδης ἐνωσίς ἐστίν, ἢ τὰς πολλὰς ὑποστάσεις εἰς μίαν ἑσίαν συνάγασα. ὅσον οἱ κατὰ μέρ^ο πάντες ἀνθρώποι διηρημένοι εἰσὶ κατὰ τὰς ὑποστάσεις, ἠνωμένοι δὲ κατὰ τὴν ἑσίαν, ἤτοι τὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητ^ο. Ἄυτη ἔν ἢ ἐνωσίς τῶν ὑποστάσεων κατὰ τὴν μίαν ἑσίαν λέγεται ἑσιώδης ἐνωσίς. Οἰσιώδης δὲ ἐστὶ διαφορὰ, ὅταν αἱ ἐνωθεῖσαι φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀσύγχυτοι καὶ ἀρείωτοι μένωσιν. Ὅσον αἱ δύο φύσεις τῷ χριστῷ, ἤτοι ἢ θεότης καὶ ἢ ἀνθρωπότης εἰς μίαν συνελθῶσαι ὑπόστασιν ἔ συνεχύθησαν ἐδὲ ἐμειώθησαν, ἀλλ' ἔχουσιν ἑσιώδη τὴν διαφορὰν. ἐκάστη γὰρ τῶν δύο φύσεων ἀφυρτός ἐστὶ καὶ ἀσύγχυτ^ο κατὰ τὸν τῆς ἑσίας λόγον. καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἔ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, μία γὰρ ἀμφούτ^η ἢ ὑπόστασις, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑσιώδη διαφορὰν.

ἠ' Περὶ ὑποστατικῆς ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς.

Ἰποστατικὴ ἐνωσίς ἐστίν ἢ τὰς διαφορὰς ἑσίας καὶ φύσεις εἰς ἔν πρόσωπον καὶ μίαν τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν συνάγασά τε καὶ συνδέσασα. ἔσον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστῷ ὑποστατικὴ ἐγένετο ἐνωσίς. Ἄι γὰρ δύο φύσεις αὐτῷ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἀσύγχυτως ἠνώθησαν. Ἰποστατικὴ δὲ ἐστὶ διαφορὰ, ὅταν αἱ ὑπὸ τὴν μίαν ἑσίαν ὑποστάσεις διήρουνται ἀπ' ἀλλήλων εἰς ἀριθμὸν καὶ πληθ^ο ἐπὶ τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασιν. ὅσον σὺ καὶ ἐγὼ καὶ πάντες οἱ κατὰ μέρ^ο ἀνθρώποι τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι διαφέρομεν ἀλλήλων κατὰ τὰς ὑποστάσεις. ὡς φέρε ἰπῶν
ἐγὼ

substantiales igitur sunt Pater, Filius & Spiritus S. tanquam qui unius ejusdemque sunt essentia. Distingvuntur personis ut dictum est, sed unum sunt essentia & natura. Ideo consubstantiales atque ejusque naturae appellari consueverunt.

6. *De simul personam constituentibus.*

Simul personam constituentia differunt quidem essentia, sed in unam eandemque personam coaluerunt, ut Tu Michaël Imperator compositus es ex anima & corpore. Hæ vero partes anima & corpus essentia inter se differunt: Alia enim animi alia corporis essentia est. Ex Christianorum vero sententia simul personam hæc constituunt, neque anima antiquior est corpore, neque corpus animam vetustius, sed simul anima corpusque, ut quæ differunt essentia ratione, contemporanea tamen sunt & mutuo subsistunt, simulque personam constituentia & sunt & appellantur. Non vero simul personam constituentes sunt Pater, Filius & Spiritus S. licet nullus horum antiquior est vel junior, siquidem essentia ratione non differunt. Consubstantiales autem & sunt & nominantur.

7. *De essentiali unitate & differentia.*

Essentialis unitas est, qua multæ hypostases in unam essentiam colliguntur, ut singuli homines personis distincti, sed uniti essentia sive communis humanitatis ratione. Hæc igitur hypostaseon unio in unam essentiam, dicitur unitas essentialis. Essentialis vero differentia est, quando junctæ & unitæ in unam hypostasin naturæ inconfusæ & haud imminutæ manent, ut duæ naturæ in Christo, divinitas & humanitas in unam conjunctæ personam non confusæ neque imminutæ sunt, sed essentiali differentia distingvuntur. Singulæ enim harum naturarum inconfusæ & impermixtæ sunt ratione essentia, differunt autem invicem non quoad personam, una enim utrisque hypostasis, sed essentiali differentia.

8. *De Personalis unione & differentia.*

Personalis unio est, quæ diversas essentias & naturas in unam personam & unam eandemque hypostasin colligens ac constringens, ut in incarnatione Domini nostri Jesu Christi Unio intercessit personalis. Duæ enim naturæ in ipso in unam eandemque personam inconfuse sunt unitæ. Personalis vero differentia est, quando sub una & communi essentia comprehensæ personæ invicem numero distingvuntur, & proprietatibus tanquam certis notis plures constituunt, quemadmodum Tu & ego atque quivis alii homines proprietatibus & characteribus distincti ab invicem sumus, & personaliter differimus. Sic verbi gratia ego sum paulo

ἔγω μὲν εἶμι μακρὸς, μετὰ γὰρ ὑποφθαλμὸς. Σὺ δὲ μεσήλιξ, λευκός, τὸν προφορικὸν λόγον ὑγιής. ὡσαύτως ἢ οἱ λοιποὶ κατὰ μέρος ἀνθρώπων τοῖς ταύταις ἰδιώμασιν ὑποστατικὴν διαφορὰν ἔχουσιν.

θ'. Περὶ σχετικῆς ἐνώσεως καὶ διαφορᾶς.

Σχετικὴ ἐνωσίς ἐστι Φιλικὴ διάθεσις, ἢ Θελημάτων ὁμοιογενὴς ὁμόνοια. Οἱ γὰρ Φιλίαν πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, κατὰ τὸ εἶδος τῆς Φιλίας λέγονται ἔχειν σχετικὴν ἐνωσιν. Ὁ γὰρ Θεόλατος Νεσέριος ὁ αἱρετικὸς μὴ δεχόμενος τὸ ἐκκλησιαστικὸν δόγμα, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐγένετο ἀνθρώπος καὶ ἠνώθη τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, τὴν μὲν καθ' ὑπόστασιν ἀπῆρνετο, ἐφλυαρεῖ δὲ ὅτι ἡ ἁγία Μαρία ἐγέννησεν ἀνθρώπον ψιλόν, πρὸς ὃν εἶχεν ὁ Θεὸς ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως Φιλικὴν διάθεσιν, καὶ ὡμολόγει μὲν ἐνωσιν, ἔχει ὑποστατικὴν δὲ, ἀλλὰ σχετικὴν ὅθεν ἢ μίαν ὑπόστασιν ὁ δέλατος ἐδογματίζειν, ἀλλὰ δύο, διηρημένους μὲν ἀλλήλων καὶ κατὰ τὴν ἕσιν καὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἠνωμένους δὲ ἀλλήλους κατὰ Φιλίαν, ἢ ταῦτα βυλίαν, ἢ γνωμικὴν διάθεσιν, ἢ ὅσα τοιαῦτα ἐληρώσει ἐκείνους.

ι. Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ἡ ἁγία καὶ καθολικὴ ἐκκλησία τὸν Πατέρα δογματίζει ἀγέννητον, τὸν δὲ Υἱὸν γεννητὸν ἐκ τῆ Πατρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορευτὸν ἐκ μόνου τῆ Πατρὸς, ἀλλ' ἔχει καὶ ἐκ τῆ ὑψ. ὀνομάζει δὲ τὸν υἱὸν λόγον τῆ Πατρὸς καὶ ἀπαύγασμα, διὰ τὸ ἀνευ συνδυασμῶ ἀπαύτως, ἀχρόνως, ἀρρέεως, καὶ ἀχωρίως γεγενῆσθαι ἐκ τῆ Πατρὸς. Υἱὸν δὲ καὶ χαρακτῆρα τῆς Πατρικῆς ὑποστάσεως διὰ τὸ τέλειον καὶ ἐνοπέστατον καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ εἶναι πλὴν τῆς ἀγεννησίας. Μονογενῆ δὲ, ὅτι μόνος ἐκ τῆ Πατρὸς ἐγεννήθη. Ἐπεὶ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τῆ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ' ἢ γεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς. ἀλλ' ὁ δὲ τρόπος ὑπάρξεως ἕτερος. ἢ δὲ γέννησις καὶ ἢ ἐκπόρευσις, ὡς δὲ καὶ ἡ ἀγεννησία ἢ σημαίνει ἕσιν διαφορὰν, ἐδὲ ἀξίωμα, ἀλλὰ τρεῖς ὑπάρξεως.

ια. Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ὁ μὲν Πατὴρ ἀρτιος καὶ ἀγέννητος, ἢ γὰρ ἐκ τινος, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τὸ εἶναι ἔχει. Ὁ δὲ Υἱὸς ἐκ τῆ Πατρὸς γεννητῶς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ μὲν ἐκ τῆ Πατρὸς μόνου, ἀλλ' ἐκπορευτῶς. Ἄμα δὲ καὶ ἢ τῆ Υἱὸς ἐκ τῆ Πατρὸς γέννησις, καὶ ἢ τῆ ἁγίας Πνεύματος ἐκπόρευσις. Τίς δὲ ὁ τρόπος διαφορᾶς γεννήσεως ἢ ἐκπορεύσεως, ἐκ ὁδῶν ἑδῆς. Διακρίσεως ἔναι αἱ ὑποστάσεις μόναις ταῖς ὑποστατικαῖς ιδιότησιν, ἢτοι τῇ ἀγεννησίᾳ καὶ τῇ γεννήσει καὶ τῇ ἐκπόρυσιν, ἀδιακρίτως ἢ ταῦτα διακρίμενα. Ἐκαστον δὲ τῶν τριῶν προσώπων τελείον

procerior, fusco colore, & subbalbus. Tibi statura mediocris, cutis candida, nihil in lingvæ usu & elocutione vitii. Similem in modum & singuli alii homines proprietatibus ejusmodi, velut personali differentia distinguuntur.

9. *De relativa unione & differentia.*

Relativa unio est amica & consentiens animorum voluntatumque conspiratio. Qui igitur amicitiam invicem colunt, ratione hujus amicitiae, relativa unione juncti esse dicuntur. Nestorius itaque hæreticus à furiis agitated cum respueret Ecclesiasticum dogma quod affirmat DEum ipsum factum esse hominem & naturæ nostræ unitum, illam unionem personalem negavit, & nugatus est hominem nudum natum esse à sancta Maria, quem ab ipsa usque nativitate DEus amore esset prosecutus: adeoque confessus quidem est unionem, non personalem autem sed relativam, unde non unam personam miser ille docuit, sed duas; essentia & persona invicem distinctas, junctas vero amore & eadem volendo ac sentiendo, & quæ plura hujusmodi ille deliravit.

10. *De SS. Trinitate.*

Sancta & Catholica Ecclesia Patrem docet ingenitum, Filium genitum ex Patre, & Spiritum ex solo procedentem Patre non ex Filio, quem vocat *Verbum Patris & Splendorem*, quia sine coitione, impassibiliter, nec in tempore, & sine defluxu ac separatione natus est ex Patre, *Filium vero & characterem persona Patris*, quia perfectus est & propriam personam habet, & per omnia similis est Patri, nisi quod ille est ingenitus, *unigenitum* etiam, quod solus ex Patre natus est. Nam licet Spiritus S. quoque ex solo Patre procedit, at non per generationem sed per processionem, quæ alia est existendi ratio. Generatio autem & processio quemadmodum etiam (ut ita dicam) ingenerabilitas non essentiae denotat differentiam aut dignitatem, sed modum existendi.

11. *De SS. Trinitate.*

Pater quidem perfectus & ingenitus, non enim ex alio sed ex seipso habet quod est. Filius autem à Patre per generationem, & Spiritus S. ipse etiam ex solo Patre, sed per processionem. Simul vero & pariter ex Patre & genitus est Filius & Spiritus S. processit. Quæ porro sit differentiae inter generationem ac processionem ratio, nemo unus novit. Differunt igitur personæ solis personalibus proprietatibus, ingenerabilitate, generatione & processione, atque indistinctæ invicem ita à se distinguuntur. Quælibet autem trium personarum perfectam hypostasin sive subsistentiam habet: hisque tribus perfectis hypostasi-

τελείαν ἔχει ὑπόθεσιν. Ἐν γὰρ τρισὶ τελείαις ὑποθέσεσι μία ἀπλή ὁσία ὑπερτέλειⓄ καὶ προτέλειⓄ. Παρακλήτων δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Ἰᾶν ὀνομαζόμεν, ὡς τὰς τῶν ἄλων παρακλήσεως δεχόμενον. Τὸ μόνον Πνεῦμα ἐκ τῶ Πατρὸς Φαμέν ἐκπορεύεσθαι, δι' υἱῶ δὲ μεταδίδεσθαι.*

ββ. Περὶ τῆ τρόπῃ τῆς ἀντιδόσεως.

Πρόσεχε, Δέσποτά μου, τῷ ὀνόματι, λίαν γὰρ ἐστὶ καὶ δυσκολώτατον καὶ ἀναγκαιότατον. Ὅθεν καὶ διὰ πλῆθον σοι κατὰ βωτὸν ἐβλήσεται. Ὀφείλει εἰδέναι, θεότατε βασιλεῦ, ὅτι ὅταν μὲν λέγωμεν θεότητα ἢ ἀνθρωπότητα, ὅλην τὴν φύσιν δηλώμεν τῆς θεότητⓄ, καὶ ἔλην τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητⓄ. Ὅταν δὲ λέγωμεν θεὸν καὶ ἀνθρωπον, ἢ πάντοτε τὰς ἐλέγχεαι δηλώμεν τῶν φύσεων, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰ πρόσωπα. Ὅταν μὲν ἔν εἶπω ἀπλῶς ἔτως, πιστεύω εἰς θεόν, μηδὲν ἄλλο προθεῖς, ὅλην ἐδήλωσα τὴν θεότητα. Ὅταν δὲ εἶπω, ὁ θεὸς ἐγένετο ἀνθρωπⓄ, ἢ τὴν θεότητα ἐσημανα, ἀλλὰ μόνον τὸ τῷ υἱῶ ὄνομα. Καὶ πάλιν, εἰ μὲν εἶπω, ὁ θεὸς διὰ τὸν ἀνθρωπον ἐσαρκώθη, ὅλην ἐδήλωσα τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐὰν δὲ εἶπω, ἀνθρωπⓄ ἢ ἐν τῇ χώρῃ τῇ Αὐσίτιδι, μόνον τὸν Ἰωβ ἐδήλωσα. Πρόσεχε τῷ δέγματι ἀκριβῶς. Ἐπεὶ ἔν τῷ κυριῶ Ἰησῶ χριστῶ δύο μὲν τὰς φύσεις ὁμολογῶμεν, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, μίαν δὲ ὑπόθεσιν σύνθετον ἐξ ἀμφοτέρων. Ὅταν μὲν ἔν αὐτὰς τὰς φύσεις ἀναθραυῶμεν, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα λέγομεν. Ὅταν δὲ ἐκ τῶν φύσεων συττεθεῖσαν ὑπόθεσιν ἐκ τῶ συναμφοτέρων, χριστὸν ὀνομαζόμεν, καὶ θεὸν καὶ ἀνθρωπον, καὶ θεὸν σεσαρκωμένον. Ποτὲ δὲ θεὸν μόνον καὶ υἱὸν ἀνθρώπου. καὶ ἔτε θεὸν μόνον λέγοντες χωρίζομεν αὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ, ἔτε ἀνθρώπου υἱὸν κατονομάζοντες χωρίζομεν τῷ θεῶ, ὁ αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὅλⓄ θεὸς καὶ ὅλⓄ ἀνθρωπⓄ. Θεότητα μὲν γὰρ λέγοντες, ἢ κατονομάζομεν αὐτῇ τὰ τῆς ἀνθρωπότητⓄ ιδιώματα. ἢ γὰρ Φαμέν θεότητα παθητὴν ἢ κτιστὴν. ἢ δὲ πάλιν λέγοντες ἀνθρωπότητα, νοῶμεν ἐπ' αὐτῆς τὰ τῆς θεότητⓄ ιδιώματα. ἢ γὰρ Φαμέν ἀνθρωπότητα ἀκτιστον. Ἐπὶ δὲ τῆς μιᾶς ὑποθέσεως ἔχ ἔτως. ἀλλὰ θαυμάσιως ὁμολογῶμεν καὶ μόνως θεὸν καὶ μόνως ἀνθρωπον, ἢ τὸ συναμφοτέρον χριστὸν. ἀλλὰ καὶ θεὸν λέγοντες καὶ ἀνθρωπον νοῶμεν, ἢ ἀνθρωπον λέγοντες καὶ θεὸν ὁμολογῶμεν, καὶ τὸν αὐτὸν λέγομεν καὶ τὸν θεὸν παθητὸν, καὶ ὁ ἀνθρωπⓄ

καὶ

* Nus usque editio Joh. Wægelini, Augustæ Viudelicorum A. 1611, in syo. Quæ sequuntur, nunc primum præducunt.

postafibus una simplex essentia, omnem supergrediens atq; antecellens perfectionem, constat. Paracletum denique vocamus & Filium & Spiritum S. quia uterque omnium preces excipit. Et Spiritum ex Patre affirmamus procedere, à Filio autem dari.

12. *De ratione communicationis Idiomatum.*

Attende, Domine mi, vocabulis, valde enim difficilis res est & necessaria, quamobrem & pluribus à me tibi quantum fas erit exponetur. Scire oportet, Imperator Augustissime, quod quando dicimus Divinitatem & Humanitatem, totam * naturam significamus Divinitatis & totam naturam Humanitatis. Quando autem dicimus DEum & Hominem, non semper integras denotamus naturas, sed quandoque etiam Hypostasim & personam. Si igitur simpliciter dicam *Credo in DEum*, nec quicquam aliud addam, totam significavi Deitatem. Cum autem dico: *DEus homo factus est*, non Deitatem totam significo sed tantum Filium. Ac vicissim si dicam, *DEus hominis causa carnem induit*, totum significavi genus humanum. Cum autem dico: *Homo erat in regione Aufside*, solum Jobum innuo. Diligenter attende huic doctrinæ capiti. Quandoquidem igitur Domini nostri Jesu Christi duas confitemur naturas, Divinitatem & Humanitatem, unam agnoscimus personam ex utrisque compositam. Cum porro ipsas naturas consideramus, Divinitatem & Humanitatem dicimus. Cum vero compositam ex naturis Hypostasim, ab utraque Christum vocamus DEum & hominem atque DEum carne indutum. Aliquando autem DEum modo & Filium hominis appellamus, & nec DEum modo cum dicimus, sejungimus ab homine, nec quando filium vocamus hominis, eum à DEO separamus, idem enim & DEus integer & integer homo est. At cum dicimus Deitatem, non una nominamus Humanitatis proprietates: Neque enim affirmamus Deitatem esse passibilem vel creatam. Uti nec vicissim quando dicimus humanitatem, sub eâ intelligimus proprietates Divinitatis, neque enim humanitatem affirmamus esse increatam. Sed circa personæ unitatem aliter res se habet. Audaacter siquidem separatim confitemur Christum DEum, iterum separatim Hominem, nec minus confitemur utrumque. Nam & DEum quando dicimus, Hominem subintelligimus, & quando dicimus Hominem, confitemur DEum. Et eundem dicimus DEum passibilem, quatenus homo est; & puerum anteseclarem & principii expertem, quatenus est DEus. Atque hæc fert communicationis idiomatum ratio,

* i. e. DEum univèrse, tribus constantem personis, & totum genus humanum.

καὶ παθίων προαίμιον καὶ ἀναρχον, καὶ ὁ Θεός. Καὶ ἔτι ἐστὶν ὁ τρεῖς ἄν-
τιθέσταις ἑκατέρως Φύσεως ἀντιδιόχως τῇ ἑτέρῃ τὰ ἴδια διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως
ταυτότητα, καὶ τὴν εἰς ἄλληλα αὐτῶν περιχώρησιν. Τῆτο, Δέσποτά μου, πλάττω
ἐμπνεῖ πολλὴν τοῖς αἰρετικοῖς, μὴ δυναμένοις διαγνώσκειν τὸ βῆθος τῆς οὐνο-
μίας.

cy. Περὶ τῆς Θείας ἐνώσεως.

Ὅφείλεις εἰδέναι, Δέσποτά μου Βασιλεῦ, ὡς ἡ τῆς Θεότητος Φύσις πᾶσα
τελείως ἐστὶν ἐν ἑκάστῃ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, πᾶσα ἐν Πατρὶ, πᾶσα ἐν Υἱῷ,
πᾶσα ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Καὶ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ἔν τῷ ἐνὸς τῆς ἀγίας Τριά-
δος υἱῷ τῷ Θεῷ, πᾶσαν καὶ τελείαν δογματίζομεν τὴν Φύσιν τῆς Θεότητος ἐν
μιαῖ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἐνωθῆναι πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ Φύσει. ἢ μὴ λέγομεν
ὅτι αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ἀγίας Θεότητος, πάσας ταῖς τῆς ἀνθρωπότητος
ὑποστάσεις καθ' ὑπόθεσιν ἠνώθησαν. Πάσῃ δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ Φύσει φαμέν ἐνωθῆναι
πᾶσαν τὴν τῆς Θεότητος ἔσιν. κατ' εἶδεναι γὰρ Λόγον κεκοινωνῆκεν ὁ πατήρ
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ σαρκώσει τῷ Θεῷ λόγῳ, εἰ μὴ καὶ εὐδοκίαν ἢ βούλη-
σιν. Πᾶσα ἔν ἡ Φύσις ἢ κατὰ μερῶν ἐν τῇ τῷ Χριστῷ ὑποστάσει συναρτῆται τῷ
Θεῷ.

δ. Περὶ Φύσεως ἀπαθείας.

Ὅφείλεις ὁμολογεῖν ὅτι ἡ Φύσις τῷ λόγῳ ἐσαρκώθη ἢ ἠνώθη σαρκί.
ἢ μὴ ὅτι ἡ Φύσις τῷ λόγῳ ἔπαθε σαρκί, ἀλλ' ἔτι ὁ Χριστὸς ἔπαθε σαρκί, ὅτι μὲν
γὰρ ὁ Θεὸς ἀνθρώπος γέγονε, καὶ ἀνθρώπος ὁ Θεὸς ὁμολογοῦμεν. καὶ ὅτι ἡ Θεότης ἠνώθη τῇ
ἀνθρωπότητι ἐν μιαῖ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, μεμαθήκαμεν, ὅτι δὲ ἡ Θεότης ἀνθρώπος
γέγονεν, ἢ ἐνανθρώπησεν, εὐδαμῶς ἀκηκόσαμεν. Ἐπεὶ δὲ ἔν δύο Φύσεσι τῷ Χριστῷ
δύο αὐτῆ καὶ τὰ θελήματα πάντως τὰ φυσικὰ, καὶ θελητικός ἐστὶν ὁ αὐτὸς
κατ' ἀμφω τῶν αὐτῆ Φύσεων. Τὴν γὰρ φυσικῶς ἐνυπέαρχυσαν ἡμῖν θελητικὴν
δύναμιν ἀνέλαβε. Δύο ἔν καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῆ φαμέν, ἔιχε μὲν γὰρ ὡς μὲν
Θεὸς καὶ τῷ πατρὶ ὁμοῦσι, τὴν θεῖαν ἐνέργειαν, καὶ ὡς ἀνθρώπος γενόμενος
καὶ ἡμῖν ὁμοῦσι, τῆς ἀνθρωπίνης Φύσεως τὴν ἐνέργειαν.

εἰ. Τίς ὁ Θεός;

Οὔτε ὁ ἄρανος Θεός, ἔτε ὁ ἡλιός, ἔτε ἄλλο τι τὰ ὀραίμενον, ἀλλ'
ἔτε ὁ πολυτίμητος καὶ πολυθύρητος νῦς. ἔτε ἰδέα τις κατὰ Πλάτωνα χωριστῆ
συστάσεως. ἀλλ' ἔτε Φύσις ὅλως ἐγκόσμιος, ἀλλ' ἔτε ζῶν, ἔτε Φῶς, ἔτε ἀσω-
ματότης, ἔτε αὐλίας, ἔτε ἀποθήσει θεατὸς ἔτε νῶ ληπίος. ἀλλὰ τις ἐτέρα Φύ-
σις ἀνεξερεύνητος, καὶ αὐτῆ δύναμις, ἢτε φρηρητικὴ ἢτε ζωογενή, ἢτε
ἀναγωγικὴ, καὶ ἀπλῶς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῆ τῷ ἀπειρί εἰσι καὶ ἀνεκλήπτις,

καὶ

tio, quavis natura cum altera proprietates suas communicante propter personæ identitatem, & illarum mutuam inter se ut ita dicam permeationem. In hoc, mi Domine, multa errant Hæretici, dum Oeconomix in Christo profunditatem dignoscere nequeunt,

13. *De Divina unione.*

Nosse debes, Domine mi atque Imperator, quod natura divina integra est in qualibet persona Deitatis, integra in Patre, in Filio integra, & integra in Spiritu S. Cum itaq; incarnatus est ex S. Trinitate, Filius nempe DEi, integram ac perfectam docemus naturam Deitatis in unam personam unitam esse cum integra natura humana; neutiq;am vero dicimus tres personas sanctæ Deitatis omnibus personis humanis unitas esse personaliter, integræ vero naturæ humanæ integram Deitatis substantiam unitam esse affirmamus. Nulla enim ratione Pater & Spiritus S. cum incarnatione Verbi communicavit, nisi complacendo & volendo. Integra igitur natura, nec pars ejus tantum in Christi persona operatur divina operatione.

14. *De natura divina impassibilitate.*

Fateberis utiq; naturam Verbi incarnatam sive carni unitam esse. Non ideo natura Verbi passa est in carne, sed Christus in carne passus est, DEum enim hominem & hominem DEum factum esse confitemur. Didicimus quoq; Divinitatem esse unitam humanitati in una persona humana: Deitatem autem hominem esse factam, vel incarnatam, aut humana indutam natura neutiq;am audivimus. Cum vero duæ sint Christi naturæ, etiam duæ sunt ejus naturales Voluntates, & ipse voluntate gaudet secundum utramq; naturam, siquidem & facultatem volendi, quæ nobis naturaliter inest, assumpsit. Duplices igitur & operationes ipsius esse affirmamus. Ut DEus enim & consubstantialis Patri divina gaudet operatione, sed tanquam homo factus & consubstantialis nobis, humanæ operationis non est expers.

15. *Quis DEus?*

Neque cœlum DEus, nec Sol neque aliud quicquam eorum quæ cernuntur, sed neque honoratissima ac celebratissima hominum vocibus mens, neque Idea à corporibus ut docet Plato separata ac sejuncta, neque natura Mundi, neque Vita aut lumen, neq; incorporeitas ut ita dicam & immaterialitas. Neque sensu visibilis neq; mente perceptibilis est, sed alia imperscrutabilis natura, & potentia ejus, conservatrix da-

καὶ αὐτὸς ἀπειρεῖς καὶ κατὰ ἀρχὴν καὶ κατὰ τέλος. καὶ τὸ μὲν ἄνω αὐτῷ ἀναρχον ἰνομάζεται, τὸ δὲ κάτω ἀτελεύτητον, τὸ δὲ ξύμπαν αἰώνιον. Ἀπειρεῖς ἔν τὴν δύναμιν ὁ Θεὸς, ἀναρχὸς τε καὶ ἀτελεύτητος καὶ αἰώνιος. Τῆτο δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τῷ ὄντι Θεολογικῶς διορίζεται.

15. Πῶς διδὲ Θεὸς τὰ μεταβαλλόμενα πράγματα.

Οὐχ, ὡς ἔχει τὰ πράγματα γινώσκει ὁ Θεὸς πάντα, ἀλλ' ὡς ἔστιν αὐτὸς κατ' ἴσιν. ὅσον εἰσι τὰ πράγματα μερισά, ὁ δὲ Θεὸς ἀμερίσιος. ἀμερίσιος ἔν διδὲ τὰ μερισά. καὶ πάλιν τὰ πράγματα ἀβλαβῆ καὶ μεταβλητά, ὁ δὲ Θεὸς ἀναβλαβῆτος καὶ ἀμεταβλήτος. Ἀναβλαβῆτος ἔν διδὲ τὰ ἀβλαβῆ, καὶ τὰ μεταβλητά ἀμεταβλήτως. Οὕτως καὶ τὰ ἐπιχρόνον αἰωνίως διδὲ, καὶ τὰ ἰνδεχόμενα ἀναγκάως, καὶ τὰ σωματικά ἀσώματως. ἀλλ' ἔκ ἐπειδὴ γινώσκει ὁ Θεὸς ἀσώματως τὸ σῶμα, ἠβλοῖσθῃ ἐκεῖνο καὶ ἀσώματον γέγειεν. ἀλλ' ἢ μὲν τῷ Θεῷ γνῶσις κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπαρξὴν γινώσκει τὰ πράγματα, ἐκεῖνων δὲ ἕκαστον μένει ὅπῃ ἔστι. Πρὸς γὰρ τῶν ἀπορῆντας καὶ λέγοντας εἰ ἦδει ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ τὰ ἐντεταλμένα παραβῆναι, πῶς εἰκόσ ἦν ἐκείνον γενέσθαι ἀνκμαῖστητον; Ὁ γὰρ ἐγίνωσκεν ὁ Θεὸς, πῶς ὁ πρῶτοπλαστὸς ὑπερβηκτικῶν δύνάτο; Πρὸς γὰρ τῶν ἀπορῆντας ἀποκρίνῃ εὐδὲς, ὅτι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἰδίαν ἰδιότητα διδὲ καὶ τὰ γενόμενα καὶ τὰ γενησόμενα. Καὶ πάλιν ἔκ ἀβλαβῆται τὰ πράγματα, εἰ ἐκεῖνος κρηττόνως αὐτὰ ἐπίσταται. Ἐπειδὴ τῶν ἠπίστατο ὅτι πεσῆται ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Ἀδάμ, ἔκ ἢ γνῶσις αὐτῷ αἰτία τῆς ἀμαρτίας τῷ ἀνθρώπῳ ἐγένετο. Οὐ γὰρ ἀφείλετο αὐτῷ τὴν ἰσσορροπίαν τῆς γνῶσις καὶ τὴν ἔκ καλῶ ἀρεσῖν, εἰπερ ἐβλάτο. ἀλλ' ὁ μὲν Θεὸς ἠπίστατο τὸ ἰσσομερον τῷ δὲ Ἀδάμ ἔκ ἀφῆρῆθῃ ἢ ἐπὶ τὸ καλον ὀρμη. καὶ ὁ μὲν Ἀδάμ ἀόριζεν εἶχε τὴν ἐπὶ τὰ ἐναντία ὀρμη. Ὁ δὲ Θεὸς ὀρισμένως ἐγίνωσκε τὰ ἀόριζον. ὡς γὰρ τὸ σῶμα ἀσώματως διδεν, ἔτω μὲν καὶ τὸ ἀόριζον ὀρισμένως.

16. Ἀπὸ ποῖς πρώτοις στοιχείων ἤρξατο τὴν κόσμον ποιεῖν ὁ Θεός.

Μουσεῖς μὲν ὁ Θεόπτης ἔρασι ἀερα καὶ γῆ τὰ πρῶτα βίαια διδασί τῆς τῷ κόσμῳ γνέσεως. Τῶν δὲ παρ' ἑλλῆσι σοφῶν ἀλλ' ἄλλως ἀνέθησαν. Ὁ μὲν γὰρ τὴν γῆν πρῶτον παραγῶσιν ὡς κέντρον τῷ θρανίῳ κύκλῳ, ἐπὶ καὶ τῷ ἐπιπέδῳ κύκλῳ τὸ κέντρον πρῶτον βύτερον. Ἐτεροὶ δὲ εἰς τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τὸ πῆ-

trixque vitæ & productrix, & semel ut dicam, omnes ipsius facultates infinitæ sunt & principii ratione, & finis. Atq; illius quidem respectu sine principio esse dicitur, ratione hujus vero sine fine, hoc est omnino æternus. Infinita igitur potestate DEus, & principii finisque expertus & æternus est, quod & *Gregorius Theologus* vere theologicè docuit.

16. *Quomodo præscit DEus res mutationibus obnoxias?*

Non quales sunt res tali cognitione cognoscit eas DEus, sed quali ipse est essentia. Sic v. g. res sunt partibus divisibiles, DEus partium & divisionis expertus, res itaque partibus divisibiles impartibili ratione cognoscit. Porro res sunt alterationi & mutationi obnoxias, DEus inalterabilis & haud mutabilis. Mutabilia igitur & alterabilia cognoscit inalterabiliter & immutabiliter. Ita etiam res temporarias æterna cognoscit ratione, corpora item ratione incorporali. Non autem ideo quia DEus corpora incorporali ratione cognoscit, ideo corpus mutatur, fitq; incorporale. Sed DEus quidem scientiâ suâ res pro divinæ essentiæ ratione cognoscit, illarum autem quælibet quod est manet. Ad hos igitur qui movent dubium, quærentque si DEus præsciverit Adamum mandata esse transgressurum, quomodo fieri potuerit ut Adamus non peccaret? quod enim DEus præscivit, id Protoplastus quomodo potuit evitare? Ad hoc dubium in promptu tibi sit respondere, quod propria DEus virtute novit & quæ sunt & quæ futura sunt, nec mutantur tamen res, etsi ille perfectiore illas ratione scit. Quandoquidem igitur sciebat Adamum fuisse prolapsurum in peccatum, ejus cognitio non fuit homini causa peccandi. Non enim eripuit ei æquilibritatem ad opinandum, & boni si vellet eligendi facultatem, sed DEus quidem sciebat quid futurum esset, Adamo autem non erepta erat animi ad bonum inclinandi potentia. Et Adamus quidem ad contraria indefinito modo se habebat: DEus autem indefinitum definita cognoscebat ratione. Sicut enim corpus incorporaliter, sic & indefinitum definite novit.

17. *Quodnam primum elementum, à quo mundum condere cepit DEus?*

Moyse quidem, qui DEum vidit, Cælo simul & terræ primum locum assignat in Mundi originibus. Inter Græcorum vero sapientes alii aliud opinati sunt. Nonnulli enim terram præferunt tanquam centrum circuli cœlestis, quod etiam in plano centrum sit circulo prius & antiquius. Alii universum mundum distinguunt in quatuor elementa, & quintum æthereum genus corporis: quatuorque illa sub æthere disposita, pulcherrimum vero æthereæ naturæ cœlum primum omnium factum esse affirmant. Qui vero factum

πέμπτον σῶμα τὸ αἰθέριον τῶν σύμπαντα διαμενέας κόσμων καὶ τὸ τετράτοσχος ὑπὸ τῷ αἰθέριῳ διοικεῖσθαι νομίζοντες. Τὸ δὲ καλλίστον δὲ τῷ αἰθέριῳ ὁ ἕρανος ὄν πρῶτον τέτων γεγενῆσθαι φασίν. Ὅσοι δὲ αἰγένητον τὸν κόσμον σαφῶς ἀπεφῆ-
κοντο, ὁμῶς τὸ πᾶν εἶναι ἀκαλεῖσθαι ἑαυτοῖς λέγουσι. Δεῖ δὲ μᾶλλον οἰεῖσθαι τοῦ
ἕρανον πρῶτον γεγενῆσθαι, ὡς καὶ κρεῖττον σῶμα καὶ τῶν ἄλλων περιληπτικόν.

η. Πότερον ἔνοιαν ἔσχον θεῶ ἀνθρώπων;

Ἐνοιαν ἔσχε Θεὸς ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς τῶν ὄντων τάξεως, ἀπὸ τῆς ἰσο-
νομίας τῶν φύσεων, ἀπὸ τῆς εἰς τὰ πάντα διοικησῆς προνοίας. Ἡ τε γὰρ τῶ
μεγάλων φωστῆρων ἀνατολὴ καὶ δύσις ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς καὶ ὁμοίως ἔχουσα, καὶ
οἱ τῶν ἀστέρων δρόμοι τὴν ταυτότητα σώζοντες, καὶ ἡ ἕρανος περιφραῖ καὶ πε-
ριόδῳ κυκλοτερῆς πάντων σφίγγουσα καὶ συνδέουσα, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως ἔχοντα
ἐν ἀλλήλοις σώμασι, προσητὴν τινα τῷ παντὸς εἶναι ἀνακηρύττουσιν. εἰ γὰρ το-
χμία καὶ αὐτόματῳ ἦν ἡ τῷ κόσμῳ σύμπλεξις, ἦν ἂν καὶ τὰ μέρη τῷ κόσμῳ
αὐτάκτως καὶ ἀλόγως φερόμενα. Νῦν δὲ ἡ εὐρυθμῳ ἔσ πάντος κίνησις, καὶ τὸ
μηδὲν ἀλόγως ἢ τὴν κίνησιν ἔχειν ἢ τὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ πάντα ἰσολόγως κινε-
χθεῖσθαι, τὸν Θεὸν ἡμῖν ἀναδείκνυσι ποιητὴν ἔσ πάντος.

θ. Πότερον πλείους οἱ ἀγγελοὶ ἢ οἱ ἀνθρώποι;

Ἐλάττω τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ πλῆθος οἱ ἀγγελοὶ. σκόπει γὰρ ὅτι
πάντες οἱ ἀριθμοὶ οἱ πλησιάζοντες τῇ μονάδι, ἐλάττω εἰσὶ κατὰ τὸ ποσὸν τῶν
πρόρρωτέρων ἀριθμῶν. Ὅσον ἡ διὰς, ἢ τριάς καὶ ἢ τετράς ἐλαττότεροι εἰσὶ τῶν
ἄκονσι καὶ τριάκοντα. Ὅσπερ ἔν οἱ ἐγγύτεροι τῆς ἐνάδῳ ἀριθμοὶ ἐλάττω εἰσὶ
οἱ δὲ πρόρρωτεροι, πλείους, ἕτως οἱ ἐγγύτεροι ἔσ ἐνὸς καὶ μόνου Θεῷ, ἐλάττω
ἔχουσι τὸ ποσόν, οἱ δὲ πρόρρωτεροι, πλείους. ἐγγύτεροι δὲ τῷ Θεῷ ἀγγελοὶ, ἀρχαγγε-
λοὶ, καὶ αἱ περιεκείμεναι δυνάμεις. Πρόρρωτεροι δὲ οἱ ἀνθρώποι, ὡς πλείους εἰσὶ
τῶν ἀγγέλων οἱ ἀνθρώποι, ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἀγγελοὶ ἤδη κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐπέ-
ρατώθησαν, τοῖς δὲ ἀνθρώποις εἰς τὸ ἀπειρον προχέεται ἡ γέννησις. σαδῆσεται
δὲ αὐτὴ πάντα τὸν τῆς συντελείας καιρὸν.

κ. Περὶ νῦν.

Ὅτι πῶς νῦν μετέχεται ὑπὸ πάσης ψυχῆς. ὁ δὲ πρῶτῳ νῦν ὑπ' ἑδε-
μιῶς ψυχῆς μεδεκτὸς ἐστίν. Ὁ γὰρ ὑπὲρ πάντων τὰ ὄντα νῦν καὶ πάντων δημιουργ-
γός, πῶς ἂν ὑπὸ ψυχῆς μετασχεθεῖται τινός; πάσης γὰρ νοεῶς πλῆθῶς καὶ
τῷ πλῆθους τῶν νοῶν ἡγεῖται τῆ νῦν. καὶ ἀμέθεκτῳ καὶ πρῶτῳ μὲν πῶς ἔστῳ
εἰσι καὶ ὀνομάζεται, μετὰ δὲ τὸν ἀμέθεκτον νῦν, ὁ μεδεκτὸς μὲν, ἔχῳ ὁ ἐγκόσμῳ

ctum mundum haud obscure negant, universum simul existens congruenter propriae opinioni statuunt. Fas autem potius existimare primo loco factum coelum, utpote corpus praestantius, & quod caetera comprehenditur atque comprehendit.

18. *Unde homines notionem DEi acceperint?*

Notionem DEi hauserunt homines ex ordine rerum, ex naturae aequalibus legibus, ex providentia ad omnia pertingente. Magnorum enim luminum ortus & occasus iisdem temporibus eodem semper se habens modo, & cursus siderum eandem servantes rationem, & circumrotatio caeli circularis omnia colligens ac constringens, aliaque quae in aliis corporibus consimiliter se habent, praedicant esse quendam qui universi curam gerit eique providet: Si enim forte & casu mundus coaluisset, partes ejus sine ordine & ratione ferrentur, nunc vero motus universi certo numero & ordine constitutus, & quod nihil sine ratione vel movetur vel quiescit, sed omnia facile ac commode regi se patiuntur, DEum nobis universi factorem conditoremque demonstrant.

19. *Pluresne sint Angeli an Homines?*

Pauciores multitudine sunt Angeli quam Homines. Vide enim quomodo numeri omnes quo propiores sunt unario, eo minores sunt numeris longius ab illo distantibus. Uti binarius, ternarius & quaternarius minores sunt vicenario & tricenario. Sicut igitur propiores unario numeri sunt minores, longius vero remoti majores & numerosiores, sic quae uni & soli DEo propiora sunt, eadem pauciora quoque sunt, quae vero longius distant, plura sunt numero. Propiores autem DEo sunt Angeli, Archangeli, & his proximae Potestates. Longius ab illo absunt homines. Igitur plures sunt homines quam Angeli, unde & Angelorum numerus jam est finitus & circumscriptus, hominum vero generatio in infinitum effunditur, quae tamen & ipsa sistetur in seculorum consummatione.

20. *De mente.*

Non quaelibet mens ab anima quacunque participatur. Principalis mens à nulla anima participari potest. Quae enim omnibus rebus mens praestantior est, & omnium opifex, quomodo ab anima ulla participatur? Omnis enim intelligibilis multitudinis & multitudine mentium princeps est mens quaedam nullius animae particeps. Atque haec prima mens est & nominatur. Post hanc nullius participem animae succedit mens non mundana quidem sed supramundana & à mundo separabilis. Deinde mundana, nam secundum Graecorum sententiam ipse etiam

δὲ, ἀλλ' ὁ ὑπερκόσμιος καὶ χαρισὸς τῶ κόσμῳ ἔτι ὁ ἐγκόσμιος. ἐπεὶ κατὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων λόγους καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος ἐμφυλῆς αἵμα καὶ ἔννευ ἐστὶ καὶ ἡ ἐγκόσμιος ψυχὴ ἐκ εὐθὺς μετέχει τῶ υπερκοσμίου νοῦς, ἀλλὰ πρῶτος τῶ ἐγκοσμίου. Ἔστιν ἔν ἡ τάξις καὶ ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ ὀνόματα ἕτασ· ὁ ἀμέθεκτος νῦς ὁ ὑπερκόσμιος, καὶ ὁ ἐγκόσμιος.

καβ. Ἐτι περὶ νῦ.

Πᾶς νῦς ἑαυτὸν νοεῖ. ἀλλ' ὁ πρῶτος νῦς καὶ ἀμέθεκτος ἑαυτὸν μόνον. ἕδὲ γὰρ ἔχει τι πρὸ αὐτοῦ, ἵνα ἐκείνο νοήσῃ. Ταῦ δὲ μετ' αὐτὸν ἔκ ἄν νοήσῃεν. ἀλλ' ἔχει τῶν τῆν νοήσιν ἀνο σία κρείττονι νοήσεως. καὶ ἐστὶν, ὅτι ἔτι νῦς, νῦς αἵμα καὶ νοητὸν. νῦς μὲν ὡς νοῶν ἑαυτὸν, νοητὸν δὲ ὡς νοούμενον ὑφ' ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ μετὰ τὸν ἀμέθεκτον μεθεκτὸς νῦς ἑαυτὸν τε αἵμα νοεῖ, καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ νῦν. Πᾶς γὰρ νῦς ἢ ἑαυτὸν νοεῖ, ἢ τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἢ τὸ μετ' ἑαυτοῦ. ἀλλ' εἰ μὲν τὸ μετ' ἑαυτὸν νοεῖ, κατὰ τὸ χεῖρον ἐπιστρέφει. εἰ δὲ τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ νοεῖ, εἰ μὲν διὰ τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως, ἑαυτὸν αἵμα κακίονο γινώσεται. εἰ δὲ ἐκείνο μόνον, ἑαυτὸν ἀγνωσθεῖν ἔσθ. ἀλλὰ τὸ πρὸ ἑαυτοῦ γινώσκων, γινώσεται καὶ ἑαυτὸν. ἔστιν ἄρα καὶ ἐν τῶ νῶ νοητὸν, καὶ ἐν τῶ νοητῶ νῦς, καὶ ὁ μὲν ὀλικώτερος, ὁ δὲ μερικώτερος.

κβ. Περὶ νῦ.

Πᾶς νῦς καὶ τὴν ἐσίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, αἰώνια ἔχει. ὅλη γὰρ αἵμα ἐστὶν ἡ ἐσία τῶ νῦ καὶ ἔτε αὐξεται ἔτε μεγαλύνεται, ἕδὲ ὁ σήμερον ἐστὶ χθὲς ἔκ ἦν. καὶ ἡ νοήσις δὲ αὐτῶ ὁμοία ἐστὶ τῆ ἐσία. Πληρῆσάτη γὰρ καὶ ὅλη, καὶ ὁμῶ πάντα νοεῖ, καὶ ἔτε τὸ παρεληλυθὸς ὄρα, ἔτε τὸ μέλλον ὡς ἐσόμενον ὀιδεν, ἀλλ' ἐν τῶ ἐνεσῶτι πάντα ὀιδεν, καὶ κινῶμενος, καὶ συλλογιζόμενος, ἔκ ὡσπερ ἡ ψυχὴ κρατάσεις τιθεῖς καὶ ἐπάγων συμπεράσματα, ἀλλ' ἐν τῶ ἐνὶ πάντα ἐπιστάμενος. ἀκίνητος γὰρ ἔσθ, ἔκ ἄν ὑπο χρόνε μετρεῖτο, ἔτε κατὰ τὴν ἐσίαν, ἔτε κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Εἰ ἔν καὶ ἡ ἐσία τῶ αἰώνιος καὶ ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ μέση τῶν ἕσθ δύναμις αἰωνίαν τὴν ὑπόστασιν ἐκληρώσασα.

κγ. Περὶ νῦ.

Πᾶς νῦς ἐσία ἐστὶν ἀμέριστος. Τὸ γὰρ μὴ ἔχει μεγέθος, τὸ μὴ ὄν σῶμα, τὸ μὴ κινῶμενον πάντως καὶ ἀμέριστον. πᾶν γὰρ τὸ μεμρῶμενον ἢ κατὰ

mundus anima ac mente præditus est. Et anima mundi non statim continet supramundatam mentem, sed primo mundanam. Ordo igitur & numerus atq; nomina sic se habent: Mens cujus nulla anima compos & particeps fieri potest, tum mens supramundana, ac deniq; mundana.

21. *De mente.*

Omnis mens seipsam intelligit. Sed prima mens quæ à nullo participatur, se intelligit solam. Neque enim habet aliquid se prius, quod intelligat. Quæ vero post sunt, non quidem intellexerit, sed habet eorum cognitionem sine intelligentia, per genus perceptionis quod intelligendi actu est præstantius. Ac mens talis, intellectus simul est & intelligibile. Intellectus quidem, quatenus se ipse intelligit, intelligibile vero, quatenus à seipso intelligitur. Quæ hinc post imparticipabilem mentem mens participabilis succedit, seipsam simul intelligit & illam priorem se ipsa mentem. Omnis enim mens vel intelligit seipsam, vel quod supra se, vel quod infra ac post se est. At quando hoc quod infra se est intelligit, ad deterius se convertit. Quando autem intelligit id quod supra se est, atque per sui ipsius cognitionem, seipsam pariter & illud cognoscet: si vero illud solum, seipsam ignorabit mentem esse. Sed utique dum id quod se prius est cognoscit, cognoscet etiam se ipsam. Est igitur & in mente intelligibile, & in intelligibili mens sive intellectus alius universalior, particularior alius.

22. *Iterum de mente.*

Mens essentiam, potentiam & operationem æterna habet. Essentia mentis simul tota est, neque augetur neque in maiorem magnitudinem crescit, neque quod hodie est heri non erat, & intellectio eius essentia est similis. Plenissima enim & tota intelligit & omnes res simul, & nec præterita tanquam præterita, neque futura tanquam futura cognoscit, sed omnia intelligit tanquam præsentia, non movetur neque unum ex alio colligit, neque ut anima ponit præmissas ex quibus inducat conclusiones, sed simul scit omnia. Cum enim immobilis sit, nec à tempore mensuratur, neque quoad essentiam neque quoad operationes. Quod si igitur essentia eius æterna & æterna est operatio, etiam media inter has potentia æternam subsistentiam sortita est.

23. *De mente.*

Omnis mens est substantia partes nullas habens. Quod enim caret magnitudine, neque est corpus, nec movetur, omnino etiam in partes dividi nequit. Quicquid enim in partes dividitur, dividitur vel magnitudinis vel multitudinis ratione. Quoniam vero mens omni modo sempiterna, & corporibus sublimior est, partes

κατὰ τὸ μέγαθον μερίζεται, ἢ κατὰ τὸ πλῆθος. εἰ δὲ ὁ νῦς κατὰ πάντα αἰώνιον καὶ ἐπέκεινα σωματικῶν ἀμέριστον ἄρα εἶσι. Πόθεν δὲ; ὅτι αἰσιναιτικὸς ὁ νῦς, ὅτι ἑαυτὸν νοεῖ, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει. σῶμα γὰρ αὐτὸν ἕδεν νοεῖ. πόθεν δὲ δῆλον, ὅτι αἰώνιον; ὅτι ἔμερίζεται ἐν νοήσεσιν αὐτῆς, αἰδ' ἐν ταυτῇ τητί εἰσι διηκεῖ, ὡσπερ ἡ εὐσία. εἰσι δὲ πάντων ὑποστάτης; ἕχι πᾶς νῦς, αἰδ' ὁ ἀμέθεκτος ἢ δημιουργὸς κόσμου. Ἰφίσησι δὲ προσεχῶς μὲν τὰ ἴδια ἢ ἀμετάβλητα εἶτα δὴ ἢ τὰ μεταβλητὰ, ἢ ἔγχρονα, ἕχι ὅτι τὰ μὲν πρῶτα ποιεῖ, τὰ δὲ ὑστερὰ αἰδ' ἐν μιᾷ ροπῇ ἀπαντα. ἐκείνα δὲ κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἢ ποιότητα προΐσκει. τὰ μὲν, κατὰ τὴν νοερὰν ιδιότητα, τὰ δὲ κατὰ τὴν φυσικὴν κίνησιν.

κδ. Περὶ νῦ.

Ὅτι ὁ μετὰ τὸν ἀμέθεκτον νῦς, ἦτοι ὁ μεθεκτός καὶ τὸν πρῶτον τῶν νοερῶν ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Καὶ τῶν μετ' αὐτὸν πάντων νοερῶν τὴν εἰδήσιν ἐκλήροσται. Κατὰ γὰρ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας εὐσίας ἢ τὰ πρῶτα ἔχει καὶ τὰ ὑστερὰ ἑαυτῶ. ἕδεν καὶ τὸν ἀμέθεκτον νῦν νοερῶς νοεῖ. Εἰ γὰρ καὶ ἀμέθεκτος, αἰδ' ἐμφύσιος τῆς εὐσίας δίδωσι τοῖς μετ' αὐτὸν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως. Καὶ τὴν ψυχὴν δὲ καὶ τὰ φυσικὰ αἰδ' ἢ νοεῖ, ὡς οὐδεὶς οὐδεὶς, ἢ γὰρ ὡς ἔχουσι φύσιν τὰ νοούμενα, ἕτως νοεῖ. Οὔτε γὰρ κρείττωνος οὐδε τὰ χείρονος, ἕτε χείρονος τὰ κρείττονα, αἰδ' ἀμφοτέρω νοεῖ. Οὐδὲ γὰρ συμμεταβάλλει τοῖς νοούμενοις. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ κρείττον ἔδυναται, πρὸς δὲ τὸ χείρον ἔβλεται ὡς ἐν ἔχει φύσιν ἕτω καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτὸν νοεῖ ἢ τὰ μετ' αὐτὸν, ἢ μὲν ἐκεῖνα ἔχει ἐν ἑαυτῷ, αἰδ' αἰδ' ἐκεῖνα αἰτίας. Καὶ ὡς τὰ νοεῖτα νοεῖται, ἕτω καὶ τὰ αἰδητὰ νοεῖται.

κε. Περὶ νῦ.

Πάντα τὰ νοεῖτα εἶδη, ὡς ψυχὰς, νῦς, ἀγγελοι, ἀρχαῖ ἀγγελοι, θεοί, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἐν ἀλλήλοις εἰσι, καὶ κατ' ἑαυτὸ ἕκασον. Καὶ ἕτε τὸ ἐν ἀλλήλοις σύγχρονον ἔχει, ἕτε τὸ κατ' ἑαυτὸ εἶναι ἕκασον, μερισμὸν λαμβάνουσι. Φυτῶ γὰρ πάντα διὰ πάντων, ἢ ἐν ἑαυτῷ εἰσι ἕκασον. Τα μὲν σώματα, κατ' ἑαυτὰ εἰσι ἕκασον, καὶ ἔδιν ἀλλήλων φυτῶν δύναται διὰ τὴν παχυμέρειαν. τὰ δὲ αἰσώματα πρῶτο νοεῖτα εἶδη ἐκτὸς παχύτητος ἕτω καὶ μέγας, δι' ἀλλήλων φυτῶν. Καὶ ἕδιν ἀσύγχρονα μερισμῶν. Ἐν ἀλλήλοις γὰρ εἰσι πάντα τὰ νοεῖτα εἶδη ἢ νοούμενα, καὶ χωρὶς ἕκασον διακεκαμμένως, αἰδ' αἰδ' καὶ τὰ θεωρήματα ἐν μιᾷ ψυχῇ.

Πῶς

partes etiam nullas habet. Unde vero constat mentem non esse corpus? quoniam se ipsa intelligit, atque in se ipsam reflectitur. Corpus enim seipsum intelligit nullum. Unde porro constat aeternam esse mentem? quoniam intelligentia eius non partibus divisa est, sed quemadmodum essentia in perenni identitate manet. Omnia porro subsistere facit mens, non qualiscunq; quidem, sed illa imparticipabilis & effectrix mundi. Facit autem subsistere in primis quidem propria & mutationi nulli obnoxia, deinde etiam mutabilia & temporaria, non tamen ita ut illa prius faciat, hæc posterius, omnia enim uno facit momento. Sui porro ordine & secundum proprietatem suam illa procedunt, alia proprietatem intelligibilem, alia naturalem motum servantes.

24. *De eodem argumento.*

Mens participabilis quæ est post illam imparticipabilem, habet in se * primam mentem intelligibilem, & omnium inferiorum intelligibilem cognitionem sortita est. Nam pro mensura propriæ essentia & prima habet & semet inferiora. Unde imparticipabilem quoque illam mentem intelligibiliter cognoscit: Licet enim illa sit imparticipabilis, tamen inferioribus dat quasdam existentia suæ perspicuas significationes. Sed & animam hæc intelligibiliter cognoscit, & res naturales, siquidem non cognoscit res quas intelligit secundum naturam qua illæ sunt præditæ, neque deterius meliora, sed utraque intelligibiliter: Neque rebus quas intelligit se conformat, præstantiori enim non potest, & deteriori non vult. Pro sua igitur quam ipsa habet natura & superiora se & inferiora intelligit, neque ista in se, sed istorum habet causas, atque ut intelligibilia intelligibiliter, sic & sensibilia intelligibiliter in se habet.

25. *De mente.*

Omnes species intelligibiles, ut animæ, mentes, Angeli, Archangeli, Potestates & quæ sunt ejus generis alia, tum in aliis invicem sunt, tum quodlibet est per se, neque quod in aliis invicem sunt confusionem affert, neque quod per se sunt singula, divisionem. Omnia igitur per omnia permeant, nec minus unumquodque est per se. At enim corporum quodlibet per se est, nec per alia potest ob crassitiam permeare. E contrario incorporalia & intelligibilia utpote crassitiei & magnitudinis expertia, invicem se permeant, ac nihilominus inconfusa permanent. Omnes igitur species intelligibiles sibi invicem insunt atque unita sunt, nec minus separata sunt ac disjuncta, sicut in anima cogitationes.

(M m)

26. *Ad-*

* h. e. cognoscit atque intelligit illam pro suo modulo.

κατά τὸ μέγεθος μείζονα
αἰσθητικῶν καὶ ἐπίσταται
ὅτι τῶν ὄντων ἔστι
κτλ.

MICHAELIS RSELLI

καὶ ἐν τῷ πλάτῳ ἐπὶ τῶν θείων αἰσθητικῶν, ἔστιν ἡ ἀγαθότης, ὁσιότης
καὶ ἡ ἀρετή, ἡ ἀσφάλεια καὶ τῶν λογικῶν, ἀλλ' ὁ μὲν θεώτερος
καὶ ἡ ἀρετή ἐστὶν ἐπισημειωμένη ἐν τῷ πλάτῳ, ὁ δὲ ταπεινότερος μερικωτέρως, οἱ μὲν
γὰρ ἀσφατέρας θείας δυνάμεις, ὡς ἔχουσι, τὰ γὰρ τῶν ἐν συγγενέστερα ἔλατ
μᾶλλον ἐλαττοῦται τῆς δύναμει, ὡς ἔχουσι, τὰ γὰρ τῶν ἐν συγγενέστερα ἔλατ
λίγην μὲν εἰς τὴν κλίμακα τῶν μὲν ποσῶ πληθυντικώτερα ἐἴσι, τῆ δὲ δυνάμει
δὲ τῆ ἑαυτοῦ ποιότητι ἐμπαλῶν τῶν μὲν ποσῶ πληθυντικώτερα ἐἴσι, τῆ δὲ δυνάμει
ἐλαττοῦται. πᾶν μὲν γὰρ τὸ πληθυνόμενον ἐλαττοῦται κατὰ τὴν δύναμιν, πᾶν
δὲ τὸ ἐλάττω μὲν δυνάμει μεγαλύνεται, ἐλαττοῦται δὲ κατὰ τὴν ποσότητα
ἢ μὲν γὰρ ἴσως δυναμικώτερα, ἢ δὲ διαίρεσις πληθυντικώτερα. Καὶ ἡ μὲν ἔνω-
σις, ἐλαττοῦται κατὰ τὴν ποσότητα, ἢ δὲ διαίρεσις ἀσθενέστερα κατὰ τὴν δυνάμιν.

κζ. Περί ψυχῆς.

Τρίτον ἐστὶ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς. Καὶ τὸ μὲν ἀκρότατον αὐτῆς, τὸ
κατὰ τοῦτο ἡρώμενον, νοήσις ὠνόμασαι. Τὸ δὲ ἔσχατον τὸ τῶν αἰσθητικῶν γνωστικῶν
διὰ μέσης τῆς κοινῆς αἰσθήσεως δόξα λέγεται. τὸ δὲ μέσον τὸ ἀνείμαι καὶ κατινείαι
πεφυκός, διάνοια. Καὶ μέχρι μὲν τούτων, ὁ ἀνθρωπῶν ἦτοι νῆς, διάνοια, δόξα
μετὰ δὲ ταῦτα εἶναι τὸ ζῶον. ἢ μὲν γὰρ πολυπόικιλῶ φύσις, ἢ δὲ τῆς θείας
μοίρας ὑπάρχουσα, ἢ μὲν γε ἐπιθυμία πολυκέφαλον θηρίον, ὁ δὲ θυμὸς λεον-
τώδης, ὁ δὲ λόγῳ ὁ ἀληθῆς ἀνθρωπῶν. Ἐστὶ δὲ τῶν καὶ ἀλλῶν θεώτερος ἀν-
θρωπῶν καὶ ἀληθέστερος, ὁ νοερός, ἐν αὐτάνθρωπον προσαναγορεύσει οἱ τῶν εἰδῶν
φιλοθεάμονες. Τρίτον ἔν ὁ ἀνθρωπῶν, ὁ μὲν νοερός καὶ μονοειδής, ὁ δὲ λογι-
κός καὶ τριμερής καὶ τριδύναμος, ὁ δὲ αἰσθητικός καὶ πολυειδής καὶ παρτοδαπός,
τὸ δὲ λογισόμενον καὶ τὸ θεωρεῖν ἡμεῖς ἴσμεν, ἡμεῖς γὰρ καὶ ψυχὴ ταυτὸν.

κη. Περί ψυχῆς.

Τῶν παρ' ἔλθουσι σοφῶν τὴν ψυχὴν, Πλάτων μὲν καὶ Ἀριστοτέλης, ὡς
ὄργανον φασὶ χρῆσθαι τῷ σώματι. δεῖ γὰρ, φησὶν Ἀριστοτέλης, τὴν μὲν τέχνην
χρῆσθαι τοῖς ὄργανοις, τὴν δὲ ψυχὴν τῷ σώματι, οἱ δὲ ἐκ Περιπάτου Φιλόσοφοι,
ὡς ἔνυλον εἶδος μιγνύουσι αὐτὴν τῷ σώματι καὶ διαπλέκουσιν. Οἱ δὲ περὶ Κλεάν-
θην καὶ σῶμα ταύτην ἀποφαινόμενοι, δυναμένη μὲν τοι γέ ποτε καὶ τῷ φαινόμενῳ
χωρίζεσθαι σώματι. Πλωτῖνῳ δὲ φησὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι δέχεσθαι τὴν ψυχὴν
τῷ

26. *Adhuc de mente.*

Omnis mens divinis plena est ideis, ut bonitatis, sanctitatis, justitiæ, identitatis, similitudinis, cæterisque: At diviniore mens integrioribus ideis continet, vicissim quo inferior est eo minores illarum partes. Superiores enim majoribus divinis facultatibus utuntur, inferiores vero mentes dum multiplicantur, facultatibus quas habent utuntur imbecillioribus. Quæ enim unitati proxima sunt, multitudine quidem ab inferioribus vincuntur, potentiam autem præstant. Vicissim quæ ab unitate longius recedunt, numero plura, sed potentia minora sunt. Quicquid enim in multitudinem abit, potentia minuitur, sed quod unitur, potentia augetur ac crescit, licet numero minuatur. Unitio enim valentior est, divisio multitudinis procreatrix: Unitio minor numero, divisio potentiam infirmior.

27. *De anima.*

Tres sunt animæ passiones. Prima quidem & summa quæ intelligibilibus conjungitur, intelligentia appellatur. Infima quæ res sensibiles per sensum communem cognoscimus, dicitur opinio. Media, quæ ascendendo & descendendo colligere apta nata est. Atque homo quidem hætenus, mens, ratio, opinio: quod superest animal est, natura varia ac multiplex, pars divinæ sortis particeps, pars concupiscentia multiceps bestia, & ira qualis est leonum: Sed verus homo ratio est. Existit porro & alius homo diviniore veriorque, intelligibilis, quem *ἀνοιδος ἄσπαστος* ipse hominem sive ideam hominis vocant qui idearum ac specierum contemplatione oblectantur. Triplex igitur homo datur, unus intelligibilis iste & unicus ac simplex, alter rationalis tribus facultatibus ac veluti partibus constans, tertius sensibilis & multiplex variusque. Summus autem id quod ratione & consideratione utitur, anima enim cujusque is est quisque.

28. *De anima.*

Inter Græcæ Sapientes Plato & Aristoteles ajunt animam corpore uti tanquam instrumento. *Ars enim*, inquit Aristoteles, *instrumentis, anima corpore indiget*. At Peripatetici Philosophi animam, velut formam materiæ, inhaerentem corpori implicant ac permiscunt. Cleanthes & animam statuit corpus esse, utpote quæ possit à corpore quod oculis cer- nitur separari ac secedere. *Placinius* negat necesse esse ut anima corporis passionibus afficiatur, nam nec artificem ea quæ instrumentis suis

τὰ πάθη τῷ σώματι. Ἐπεὶ μὲν τεχνίτης τὰ πάθη τῶν ὀργάνων ὑποδέ-
ξαιτ' ἂν ποτε. αἰσθῆσαι δὲ χρῆθαι φησὶν ἀναγκαῖον, τὸ γὰρ διὰ σώματι
ἐνεργῶν, ἔχει τὴν αἰσθησίν, ἵνα δι' αὐτῆς γινώσκῃ τὰ ἐξώθεν. Ἐἰ ἔν ἡ ψυχῇ
ἀσώματι, τὰ πάθη τῷ σώματι ἢ διαθήσεται ἐπ' αὐτήν. Ἐἰ δὲ καὶ ἔρχεται
ἐκ εἰς τὴν ἕσταν αὐτῆς ἔρχεται, ἀλλ' εἰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐνεργείας.

κθ. Περὶ ψυχῆς.

Μίγνυται τὰ μίγνυμενα ἢ κινούμενα ἀλλήλους ὥσπερ τὰ ὑγρά, ἢ διὰ
πελεκόμενα ὥσπερ ὅτε αἶθρ καὶ τὸ Φῶς. εἰ δὲ ἐφάπτοι τὸ μόνον, τῇ μὲν ἕσταν κεχώ-
ρισται, ταῖς δὲ ἐνεργείαις μέμικται. Καὶ Ἀριστοτέλης διὰ τῆς ψυχῆς κατὰ
διττὴν, τὴν μὲν κεχωρισμένην, τὴν δὲ ἐν σώματι τὴν ὑπόστασιν ἔχουσαν. πλὴν
ἔχ ἡ ψυχῇ αἰσθάνεται ἢ ἐν τῷ σώματι ἕσταν εἴπερ κέκεῖται τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ
ἐμψυχον σῶμα. Τὸ γὰρ σῶμα διὰ τὴν ψυχῆν αἰσθητικὸν γέγονε, καὶ ὀρεκτικὸν
καὶ τῶν ἄλλων παθῶν δεκτικὸν. Πλάτων δὲ τὴν ἀληθινὴν ἕσταν τῆς ψυχῆς ἑαυ-
τῆς φησὶν εἶναι. Τὸ γὰρ ἐν ἄλλῳ τὴν ὑπόστασιν ἔχον εἶδῃ, ποιότητα ἕσταν κα-
θεῖ, ἀλλ' ἔκ ἕσταν.

λ. Περὶ ψυχῆς.

Διαφόρως εἰρίζεται τὴν ψυχῆν ὁ φυσικὸς καὶ διαλεκτικὸς, ὁ μὲν γὰρ
φυσικὸς ἀντιλαμβάνεται τῆς ψυχικῆς ἕσταν καθέσταν ἐσταν σωματικῶν ἀχώριστοι. ὁ
γὰρ φυσιολόγῃ ἐπιστημονικὸς ὢν, καὶ γὰρ ἀχώριστον ἔσταν καὶ ὅπως ἀχώριστον.
Ὁ δὲ διαλεκτικὸς καὶ τὰς ἕσταν λόγους καθ' ἑαυτὸς ὄντας ἐπινοεῖ, ὁ δὲ μαθη-
ματικὸς ἐξ ἀφαιρέσεως τῶν ἐπισκεπτεται, ὁ δὲ πρῶτῃ φιλόσοφῃ περὶ
τῆς χωριστικῆς ζωῆς τῆς ψυχῆς πραγματεύεται. Δεῖ δὲ ζητεῖν πότερον εἶσα ἢ
ψυχῇ ἢ ἕ. Καὶ ἡ ἕσταν δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ. Καὶ σῶμα ἢ ἀσώματι, ἢ ἀμφω
τρόποις τινά, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ ψυχῇ τὴν ἕσταν αὐτῆς ἐνοεῖν. ἢ δὲ λο-
γικῇ ἡμῶν ζωῇ ἢν προσάγει νῦν Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ πρὸς τὸ σῶμα νέουσι χωρί-
σῆτε ἅμα ἐσταν καὶ ἀχώριστοι.

λα. Περὶ ψυχῆς.

Ψυχῇ ἑαυτὴν γινῶσα, καὶ ὅτι θεῖν ἔχει ἀξίωμα, πόρῃ μὲν τῆς
φύσεως ἔσταν. πάντων δὲ τῶν σπερμάτων, προέχει. πολὺ δὲ τι τῶν πρότερον
πάντων σωματικῶν κεχώρισται, καὶ ἐφ' ἑαυτῇ ἔδρα ἄνω πρὸς κατὰ τὴν τῶν φυσικῶν
λόγους καὶ τῶν σπερματικῶν, εἰπῶν δὲ καὶ αὐτὰ τῷ πατρί. ἢ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν
ἄστων

contingunt unquam per se sentire. Necessario autem uti sensibus animam. Nam ut per corpus operetur, sensum habere auxiliatorem, ut per illum externa cognoscat. Quandoquidem igitur incorporalis anima est, passiones corporis ad eam non pertinent, quod si pertingant non essentiam ejus afficiunt, verum facultates & operationes.

29. *De anima.*

Quæ miscentur, vel ita miscentur inter se, ut confundantur, quemadmodum humores: vel ut modo implicentur mutuo ac permeent, uti aër & lux, si quis quæ singula consideret, illa quoad essentiam distincta, operationibus permixta deprehendet. Hinc Aristoteles duplicem ponit animam, aliam separatam, aliam quæ in corpore subsistit. At non sentit anima se corpori esse permixtam, sed corpus animatum. Corpus enim animæ beneficio habet quod sentit appetitque, atque aliarum est affectionum particeps. Itaque Plato statuit ipsi animæ esse veram propriamque substantiam, quæ enim in alio subsistit forma, ab eodem qualitas essentialis, non substantia appellatur.

30. *Adhuc de anima.*

Aliter Physicus aliter Dialecticus animam definiunt; Physicus animæ substantiam considerat quatenus non est à corpore separata. Naturæ siquidem scientiam professus, spectabit animam haud sejunctam à corpore, & quatenus haud sejuncta est. Dialecticus vero etiam rationes essentiae illius in se spectatas expendit, & Mathematicus abstracta à corpore contemplatur: Sed primus Philosophus de separabilitate vitæ ab anima est sollicitus. Quærere nimirum oportet rium substantia sit anima nec ne, & potentiane an actu substantia sit. Atque utrum corpus sit an incorporalis, an utrumque? Quodammodo etiam ex iis quæ animæ adsunt substantiam ejus intelligere fas est. Cæterum vita nostra rationabilis, quam mentem Aristoteles appellat, pro sua ad corpus inclinatione & separabilis est & inseparabilis.

31. *De anima.*

Anima quæ seipsam cognoscit & quod divina gaudet prærogativa, longe distat à natura corporum, omnibusque præstat seminibus. Multo etiam ante hæc ab omnibus corporibus distincta est, atque in propria sede supra omnes naturales ac seminales rationes, dixerim etiam ipsius

τὰ πάθη τῷ σώματι. Ἐπει μὴδὲ τοχρίτης τὰ πάθη τῶν ὀργάνων ὑποδέ-
ξαιτ' ἂν ποτε. αἰδήσει δὲ χρῆθαι Φησὶν ἀναγκαῖον, τὸ γὰρ διὰ σώματι
ἐνέργειαν, ἔχει τὴν αἰδήσειν, ἵνα δι' αὐτῆς γινώσκῃ τὰ ἔξωθεν. Ἐἰ ἔν ἡ ψυχῇ
ἀσώματι, τὰ πάθη τῷ σώματι ἢ διαθήσεται ἐπ' αὐτὴν. Ἐἰ δὲ καὶ ἔρχεται
ἐκ εἰς τὴν ἕσταν αὐτῆς ἔρχεται, ἀλλ' εἰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐνεργείας.

κθ. Περὶ ψυχῆς.

Μίγνυται τὰ μινύμενα ἢ κινούμενα ἀλλήλους ὥσπερ τὰ ὑγρά, ἢ δὲ
επιζόμενα ὥσπερ ὅτε αἴθρ καὶ τὸ Φῶς. εἰ δὲ ἐφάπτοι τὸ μόνον, τῆ' μὲν ἕσταν κεχώ-
ρισται, ταῖς δὲ ἐνεργείαις μίμικται. Καὶ Ἀριστοτέλης διὰ τῆτο τὴν ψυχὴν ποιεῖ
διτλήν, τὴν μὲν κεχωρισμένην, τὴν δὲ ἐν σώματι τὴν ὑπόστασιν ἔχουσαν. πλὴν
ἔχ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος ἢ ἐν τῷ σώματι ἕσταν εἴπερ ἀκέραια τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ
ἡμιψυχον σῶμα. Τὸ γὰρ σῶμα διὰ τὴν ψυχὴν ἀθάνατικὸν γέγονε, καὶ ὀρεκτικὸν
καὶ τῶν ἄλλων παθῶν δεκτικὸν. Πλάτων δὲ τὴν ἀληθινὴν ἕσταν τῆς ψυχῆς ἐαν-
τῆς Φησὶν εἶναι. Τὸ γὰρ ἐν ἄλλῳ τὴν ὑπόστασιν ἔχον εἶδ', ποιότητα ἡσιωδῆ κα-
θεῖ, ἀλλ' ἐκ ἕσταν.

λ. Περὶ ψυχῆς.

Διαφόρως οὐρίζεται τὴν ψυχὴν ὁ φυσικὸς καὶ διαλεκτικὸς, ὁ μὲν γὰρ
φυσικὸς ἀντιλαμβάνεται τῆς ψυχικῆς ἕσταν καθ' ὅσον ἐστὶ σωματικῶν ἀχώριστος. ὁ
γὰρ φυσιολόγος ἐπισημονικὸς ἂν, καὶ γὰρ ἀχώριστον εἴσεται καὶ ὅπως ἀχώριστον.
Ὁ δὲ διαλεκτικὸς καὶ τὰς ἡσιώδεις λόγους καθ' ἑαυτὸς αὐτὰς ἐπινοεῖ. ὁ δὲ μαθη-
ματικὸς ἐξ ἀφαιρέσεως τῶν ἐπισκέπτεται, ὁ δὲ πρῶτος Φιλόσοφος περὶ
τῆς χωριστικῆς ζωῆς τῆς ψυχῆς πραγματεύεται. Δεῖ δὲ ζητῶν πότερον ἕσταν ἡ
ψυχὴ ἢ ἢ. Καὶ ἡ ἕσταν δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ. Καὶ σῶμα ἢ ἀσώματι, ἢ ἡμιψυ-
χον τινά, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ ψυχῇ τὴν ἕσταν αὐτῆς ἐνοεῖν. ἢ δὲ λο-
γικὴ ἡμῶν ζωὴ ἢν προσαγορεύει νῦν Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ πρὸς τὸ σῶμα νέουσι χῶρι-
στῆτε ἅμα ἐστὶ καὶ ἀχώριστος.

λα. Περὶ ψυχῆς.

Ψυχὴ ἑαυτὴν γινώσκει, καὶ ὅτι θεῶν ἔχει ἀξίωμα, πρῶτον μὲν τῆς
φύσεως ἴσεται. πάντων δὲ τῶν σωματικῶν, προέχει. πολὺ δὲ τι τῶν πρῶτερον
πάντων σωματικῶν κεχώρισται, καὶ ἐφ' ἑαυτὴν ἄδρα ἂν καθεμένη τῶν φυσικῶν
λόγων καὶ τῶν σωματικῶν, ἑκείν δὲ καὶ αὐτὴ τῷ πατὸς. ἢ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν
ἄστρων

contingunt unquam perſentire. Neceſſario autem uti ſenſibus animam. Nam ut per corpus operetur, ſenſum habere auxiliatorem, ut per illum externa cognoſcat. Quandoquidem igitur incorporealis anima eſt, paſſiones corporis ad eam non pertinent, quod ſi pertingant non eſſentiam ejus afficiunt, verum facultates & operationes.

29. *De anima.*

Quæ miſcentur, vel ita miſcentur inter ſe, ut confundantur, quænam admodum humores: vel ut modo implicentur mutuo ac permeent, uti aër & lux, ſi quis quæ ſingula conſideret, illa quoad eſſentiam diſtincta, operationibus permixta deprehendet. Hinc Ariſtoteles duplicem ponit animam, aliam ſeparatam, aliam quæ in corpore ſubiſtit. At non ſentit anima ſe corpori eſſe permixtam, ſed corpus animatum. Corpus enim animæ beneficio habet quod ſentit appetitque, atque aliarum eſt affectionum particeps. Itaque Plato ſtatuit ipſi animæ eſſe veram propriamque ſubſtantiam, quæ enim in alio ſubiſtit forma, ab eodem qualitas eſſentialis, non ſubſtantia appellatur.

30. *Adhuc de anima.*

Aliter Phyſicus aliter Dialecticus animam definiunt; Phyſicus animæ ſubſtantiam conſiderat quatenus non eſt à corpore ſeparata. Naturæ ſiquidem ſcientiam profeſſus, ſpectabit animam haud ſejunctam à corpore, & quatenus haud ſejuncta eſt. Dialecticus vero etiam rationes eſſentiæ illius in ſe ſpectatas expendit, & Mathematicus abſtracta à corpore contemplantur: Sed primus Philoſophus de ſeparabilitate vitæ ab anima eſt ſollicitus. Quæſere nimirum oportet rium ſubſtantia ſit anima nec ne, & potentiæ an actu ſubſtantia ſit. Atque utrum corpus ſit an incorporealis, an utrumque? Quodammodo etiam ex iis quæ animæ adſunt ſubſtantiam ejus intelligere fas eſt. Cæterum vita noſtra rationabilis, quam mentem Ariſtoteles appellat, pro ſua ad corpus inclinatione & ſeparabilis eſt & inſeparabilis.

31. *De anima.*

Anima quæ ſeipſam cognoſcit & quod divina gaudet prærogativa, longe diſtat à natura corporum, omnibusque præſtat feminibus. Multo etiam ante hæc ab omnibus corporibus diſtincta eſt, atque in propria ſede ſupra omnes naturales ac ſeminales rationes, dixerim etiam ipſius

ἄστρον ἀπαρρίοις τῶ σώματι παραγίνεται. ἕτε ἀπὸ φύσεως εἰς γένεσιν ἔρχεται ἕτε σωματικοὶ λόγοι ταύτην εἰς τὸ σῶμα ἰσακοντίζουσιν, ἀλλ' ἀναδὴν ἀπὸ Θεοῦ κἀκείνου. Ἀγνοήσασα δὲ ἑαυτὴν, καὶ ὅτι τῆς ἀναδὴν εὐγενείας ἐστὶ καὶ ἑλευθέρου κατέστηκεν, διλοπερκίως θητεύει τῶ σώματι, καὶ τὴν ἑλευθερίαν ἀπόδυσσιν. καὶ ὁ μέγας αὐτῆς ὀφθαλμὸς ὑπὸ τῆ φυσικῆ καλύμματι καταχώννεται, ἢ ἀποσβέννεται.

λβ. Ἐι μεταβάλλει ψυχὴ εἰς ἀγγελον.

Ἄν μεταβάλλει τὰ κατ' ἐσίαν ἕτερα ἔδη τῆς ζωῆς εἰς ἀλλήλα, ἢ γὰρ ἐστὶ ὁμοία τὰ γενητὰ καὶ μεταβλητὰ ταῖς ἀμεταβάλοις. ἀλλὰ ψυχὴ ἀγγελῶ μὲν ἢ ἀρχαγγελοῦ γενέσθαι ἢ δύναται, μιμῶται δὲ ὅσον εἰκὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. καὶ πρὸς τὰ ὑπερέχοντα γένη ἀπεκονίζεται, ἐπεὶ καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγέννηται, ἢ δὲ εἰκὸν ὁμοίωσιν ἔχει τὸ παράδειγμα. εἰ δὲ ὁμοιωταὶ Θεῷ, πολλῶ μᾶλλον τῆς ὑποδεστέρας δυνάμεσιν. Καὶ πᾶσα μὲν ψυχὴ, κατ' εἰκόνα πεποιήται Θεῷ, ἢ πᾶσα δὲ ἔχει τὸ κατ' ὁμοίωσιν. Τὸ μὲν γὰρ κατ' εἰκόνα, δυνάμις ἐστὶ πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐργασίαν, καὶ ὅιον ἀρχὴ τις, ἀφορμὴ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, καὶ ὅιον σημαγραφία τῶν ἀρετῶν. τὸ δὲ κατ' ὁμοίωσιν ἐνεργεία ἐστὶν αὐτὸ τέλει καὶ ἀκηστισμένη εἰκὸν. ἢ πάντες δὲ ὁμοίως τὸ κατ' ὁμοίωσιν ἔχουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἑλαττον.

λγ. Ἐι ἀναρχῶ ἢ ψυχὴ.

Ἄν ἐστὶν ἀρχὴ κατ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ, ἢ δὲ ἀγέννητῶ ἕτε ὡς ἄνευ ἐτέρας αἰτίας αὐτὴ πρὸ τῶν ἄλλων ὑπάρχουσα. Τίς δὲ ἢ αἰτία; ἀφ' ἧς πρώτης ἐρεται, παντὶ γε τῆτο σαφές, ὡς ἢ δημιουργικῆ, ἀρχὴ γὰρ αὐτὴ πάσης τῆς τῶν ὄντων ἀπογενήσεως. τίς δὲ ἢ πρόοδῶ αὐτῆς; Καὶ πῶς προῆλθεν; ἡμεῖς μὲν ἐσιποιοῦμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆ ἐμφυσήματι ἢ ἐνεφύσησεν εἰς τὸν πρῶτον ἀνδραποῦ ὁ Θεός. ἔλληνες δὲ ποικιλώτερον περὶ τῆ διεξίασιν, ὡς περὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἔτι διὰ μόνην τὴν τελειότητα ἀπογενεῖ τὰ παραγόμενα ὁ Θεός. καὶ ἵνα τὸ ἔμψικον τέλειον ἀποδείξῃ, ὁμῶ μὲν πάντα παράγει. ἔκασον δὲ κατὰ τὴν ἰδίαν τάξιν πρόοισιν. Τὸ ὄν ἀφ' ἑαυτῆ, ἢ ζωὴ ἀπὸ τῆ ὄντῶ. ὁ νῦν ἀπὸ τῆς ζωῆς, ἢ ψυχὴ ἀπὸ ἧ δημιουργῆ νῦ. Ἐστὶ ἔν, φασίν, ἢ ψυχὴ νῦ γέννημα, ἀχρονῶ ἢ αὐτῆ προῖσα.

λδ.

Universi collocata. Neque enim ex defluxione siderum in corpora venit, neque naturali sive corporali more generatur, neque seminales rationes eam in corpus ejaculant, sed à DEO desuper descendit. Quæ vero seipsam ignorat, neque scit cœleste suum genus esse ac nobile, liberaque conditione se conditam ac constitutam, illa mancipii in morem corpori inservit, libertatemque perdit: & magnus ipsius oculus à naturali velamine obruitur aut extingvitur.

32. *Num anima in Angelum mutetur.*

Quæ diversis per essentiam generibus vitæ prædita sunt, non inter se invicem permutantur, neque enim mutabilia, quæque generantur, sunt similia illis quæ nullam mutationem recipiunt. Anima vero Angelus quidem vel Archangelus fieri nequit, quantum tamen fas est, eorum imitatur actiones, atque præstantioribus generibus se assimilatur, siquidem & facta est ad imaginem DEI: imago porro ad similitudinem exemplum sibi habet propositum. Quod si DEO assimilatur, multo magis iis quæ infra DEUM sunt potestatibus. Et omnis quidem anima ad imaginem facta est, ut vero similitudinem etiam referat, non habet omnis anima. Ad imaginem enim factam esse, significat facultatem pulchra & honesta facta edendi, & principium atque ansam bonarum actionum, quandamque veluti adumbrationem virtutis. Ad similitudinem vero, effectum ipsum, & finem atque imaginem perfectam & absolutam. Neque vero omnes æqualiter illud ad similitudinem habemus, sed alii magis, alii minus.

33. *Num principii expers sit anima.*

Non est ipsa sibi principium anima neque ingenita, neque citra aliam causam præ aliis existens. Quæ porro prima ejus causa sit, nemini non est perspicuum, creatrix nempe illa, quæ omnium rerum generationis est principium. Quis vero ejus progressus, & quomodo processit? Nos quidem substantiam ejus repetimus ab insufflatione, qua DEUS in primum hominem illam inspiravit. Ethnici autem varia subtilitate hac de re uti etiam de aliis disputant, ajuntque per solam perfectionem suam DEUM omnia quæ producuntur procreare, atque ut universum perfectum absolvat, omnia procreare simul, ita ut unumquodque secundum proprium ordinem procedat: Ens à seipso, Vita ab Ente, à Vita Mens, à Demiurgo sive procreatrice Mente anima. Ajunt igitur animam esse progeniem Mentis sine tempore ex illa profectam.

34. *Accura*

λδ. Ἀκριβέστερον περὶ ψυχικῶν δυνάμεων.

Οἱ μὲν ποῖοι τῶν Φιλοσόφων, ἀπλῶς ἔτε δυνάμεις ψυχῆς ὀνομάζουσι. Χρὴ δὲ ἕτως διαίρειν, ὡς εἰσὶ νοεαὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, αἱ μὲν νοεαὶ, καὶ εἰς τὸν κρείττονα ἀναγόμεναι τῆς ψυχῆς τὸν αὐλον νῦν. αἱ δὲ πληρόμεναι αὐτῆ τῆ νῦν τὴν ψυχὴν ἕως ἐξ αἰδῆς αὐτῆ συναρχει. αἱ δὲ οὐρίσσαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἕλας καὶ διατάττωσαι κατὰ τὴν νοεαὶν νοήσιν, αἱ δὲ διαθεσμοθετῶσαι ὡσπερ νομοὶ τινὲς ἱμψυχοὶ τὰ δεύτερα τῆς ζωῆς εἶδη μετὰ τὸν νῦν. καὶ αἱ μὲν ἀγαθοειδῆς, αἱ δὲ τῷ καλῷ ἀποσεμνυόμεναι. Ἰαμβλῆχ^ϙ δὲ ὁ Φιλόσοφ^ϙ περισσότερος^ϙ ἔλεοντ^ϙ ὦν, καταλείπει τὴν λογικὴν ψυχὴν ἀπὸ^ϙ θεῶ ἀκριβῆς τῆς γῆς, καὶ ἐν ἐκάσῃ μερίδι τῆ παντὸς ἀπλάττει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, καὶ ἀπλάττει μὲν αὐτῆς ἐν ἕρανῷ τῷ θεῷ, ἀπλάττει δὲ ἐν τοῖς σοιχείοις, ἀπλάττει δὲ ἐν τῷ παχῷ σώματι.

λε. Πῶς ὁ Πλάτων γεννητὴν οὐκ τὴν ψυχὴν καὶ ἀθάνατον ἀποφαίνεται.

Ἀγέννητον μὲν τὴν ψυχὴν ὁ Πλάτων οἶεται δι' ἣν ἔχει ἕσσαν καὶ ζωὴν, ἐ γὰρ ὑπὸ χρόνον, ἐδὲ μὴ ἕσα, Φησὶ, γεγένηται. Ἐπεὶ δὲ ἐκ ἔχει ἀπειρον τῷ ἕσσει δυνάμειν, ἀλλ' αἰεὶ δέχεται ταύτην ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων ἕσσιων, κατὰ τῷτο γῆρας τὴν δογματίζει. τὸ μὲν γὰρ οὐκ ἀγέννητον. πᾶν δὲ τὸ γινόμενον γεννητὸν. αἰεὶ μὲν ἔν ἕσσει ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν ἕσσαν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἀιώνια^ϙ γινομένη δὲ ὡς μὴ δυναμένη δέξασθαι τὴν ἀπειρίαν τῷ εἶναι, ἀλλ' ἀνωθεν ἀπειρομένη, καὶ ἐπινοημένη αὐτῆ τὴν ἀθάνασίαν ἔχουσα. ἐ γὰρ ἐπὶ σωμάτων μάλιστα ἡ γένεσις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχῶν, καθύστερον αὐταὶ χρεῖνε μετέχουσι. πᾶσα γὰρ μεταβατικὴ κίνησις συνεζευγμένον ἔχει τὸν χρόνον. ὁ γὰρ τοῖ Πλάτων πρὸ τῆς ψυχῆς τὰς νῦς ἔτε τὰς ἐγκοσμίους καὶ τὰς ἀσχέςτους, καὶ τὸν θεῖον διάκασμον τίθει σιν.

λε. Τίς ἡ Πλατωνικὴ ψυχογονία.

Τῆς ψυχῆς ἀλλῆ μὲν ἡ ἕσσια, ἀλλῆ δὲ ἡ δυνάμις, ἀλλῆ δὲ ἡ ἐνέργεια. τῆς ἔν ψυχογονίας τρία πρόσωπα ταῦτα καὶ κεφάλαια. καὶ ἀλλῆ μὲν αὐτῆ ἡ ὑπαρξίς, ἀλλῆ δὲ ἡ ἀρμονία, ἀλλο δὲ τὸ εἶδ^ϙ τὸ ἐκ τῶτων ἀποτελούμενον. Καὶ γὰρ τῷ πρὸς ἀλλῆ μὲν ἡ ἕσσια, καὶ ἔν ἕσσει, ἀλλῆ δὲ ἡ δυνάμις, ἀλλῆ δὲ ἡ ἐνέργεια καὶ ἔν τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ θερμαίνει. Καὶ ἡ μὲν ὑπαρξίς τὸ ἕσσει αὐτῆ ἀφορίζεται, ἡ δὲ ἀρμονία τὸ ἕσσιωδες αὐτῆς πληθ^ϙ ἀρμίζει. εἶδ^ϙ δὲ εἰς τὸ ἐκ τῶτων τοῖν δυοῖν ἀποτελούμενον. πρώτη μὲν ἔν αὐτῆς ὑπαρξίς. δευτέρα

34. *Accuratius de Anima facultatibus.*

Multi Philosophorum simpliciter ne quidem facultates animæ appellant. Fas vero est ita distingvere, quod mentales animæ facultates sunt, sive quæ utpote mentales mentem animæ immaterialem adducunt ad præstantiora, sive quæ animam mente quæ ab æterno illi coexistit replent, sive quæ determinant animæ facultates integras & secundum mentalem intellectum disponunt, sive tanquam leges quædam animæ dirigunt secundas vitæ post mentem species, atq; boni honestive studio sunt exornatæ. *Jamblichus* vero Philosophus modum quodammodo excedens animam rationalem à DEO usq; deducit in terram, & in qualibet parte Universi alias ei facultates tribuit. Alias igitur ei adscribit in cælo, in elementis alias, alias denique in crassis corporibus.

35. *Quomodo Plato simul docet animam & genitam esse & immortalem?*

Ingenitam, eoque *Plato* animam opinatur ratione essentia quæ gaudet & vitæ, non enim in tempore & postquam non extitisset factam esse affirmat. Quatenus autem non habet infinitam essendi facultatem, sed eam semper à superioribus essentiis accipit, hac ratione docet eam genitam esse. Quod enim * est, ingenitum est, quicquid vero fit, est genitum. Anima igitur sempiterna est ratione essentia vitæque, & juxta hanc conditionem æterna: fit autem, quatenus infinitam essentiam non capit, sed desuper habet ut infinita sit, & destinatam tenet immortalitatem. Non enim corpora solum generantur sed etiam animæ, prout & ipsæ temporis participes sunt. Omnis siquidem motus & mutatio tempus sibi habet adjunctam. Nam & *Plato* ante animam ponit adhuc mentes intramundanas, & à corpore abstractas, & divinam illarum seriem.

36. *Qualis animarum generatio secundum Platonem?*

Animæ alia essentia, alia est facultas, alia operatio. Tres igitur hæ species ac tria veluti capita generationis. Alia itidem ejus est substantia, alia harmonia, & alia denique species quæ ex his resultat ac perficitur. Nam & ignis alia essentia est quæ est, alia facultas, effectus alius quo hæc quidem arefacit, alia calefacit. Atque substantia quidem rationem essendi ejus determinat, harmonia vero essentialem ejus coprat multitudinem, species vero ex duobus illis fit emergitque.

(N n)

ma

* Tanquam τὸ αὐτόν vel ὅπως ὅν quod est per se ac semper.

τέρα ἢ ἀρμονία· τρίτη ἡ ἰδέα, τετάρτη ἡ δύναμις, πέμπτη ἡ ἐνέργεια, ἕκτον
καὶ τελευταῖον τὸ ἐκ τούτων εἶδος.

λζ. Διὰ τί ἡ ψυχὴ μέση τῶν μερισῶν καὶ ἀμερισῶν
λέγεται;

Τῶν μὲν νοητῶν ἰδιώματα ταῦτα, τὸ ὄντως ὂν, τὸ αἰώνιον, τὸ
τέλειον, καὶ ἕτερα τοιαύτοισθα. Τῶν δὲ αἰσθητῶν ἕτερα ἄλλα τὰ ἰδιώματα·
τὸ ἐγγύχρονον κατὰ τὴν ἐσίαν, τὸ μερισόν, τὸ ἄλλως πρόσδεον, καὶ ὅσα τοιαύτα.
Μετὰ δὲ τούτων ἐστὶ τὸ ἕκ ὄντως ὂν, τὸ κατ' ἐσίαν μὲν αἰώνιον, κατὰ δὲ τὰς ἐνε-
ργείας ἐν χρόνῳ, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. ἡ δὲ ψυχὴ ἕτε ὄντως ὂν ἐστίν, ἕτε ὄ-
ντως μὴ ὂν, διὰ ταῦτα μέση τὴν ψυχὴν φησὶν τῶν τε αἰώνιων καὶ τῶν αἰσθη-
τῶν, ἕτε καθ' ἑαυτῶν αἰώνιαν ἔσσαν ἕτε μὴ ἐναργῶς αἰσθητὴν ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων μετα-
τήν, καὶ διὸν ἐκ τῶν ἀκροτήτων κεραυνυμένη. Καὶ εἰ μὲν ἦν ὄντως ὂν, ἦν ἂν
ἀμερίς, εἰ δὲ ὄντως μὴ ὂν, ἦν ἂν μερισή. Ἐπεὶ δ' μὴ ὄντως ὂν ἐστίν, μέση ἐστὶν
ἀμερίς καὶ μερισή.

λη. Πόσον ψυχὴν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίᾳ γεννᾷ;

Τὴν τε παντὸς ψυχὴν ὁ Πλάτων κατὰ τὸν φιλόσοφον Πρόκλον ἐν
τῇ τῆ Τιμαίᾳ βίβλῳ γεννᾷ, καὶ αὕτη γὰρ τὸ ἀμερίζον ἔχει καὶ τὸ μερισόν.
Καὶ μέση ἐστὶ τῶν ἐγκοσμίων νῦν, καὶ τρεῖς περὶ τοῖς σώμασι μερισῆς ἐστίαις. ὥσπερ
γὰρ ἡμεῖς οἱ τῶ ἀποδολικῷ λόγῳ ἐπόρμενοι ἀρχαίαις τιναις καὶ δυνάμει, καὶ κυριότη-
ται καὶ ἄλλα τοιαύτα, ἢ μείζονα ἢ ἐλάττωνα μέσον ἡμῶν καὶ θεῶν τιθέμενοι, ἔτι
δὴ καὶ τῶν ἐπλήνων οἱ δὴ δα σοφώτεροι ἐνάδα τινὰ ἐξηρημένην ἐδογματίσασαν, καὶ
μετὰ ταῦτα ὄντα, καὶ ζῶντα καὶ νοῦντα τινὰ, εἶτα ὑπερκοσμίων νῦν, καὶ
αἰθῆρας ἐγκοσμίων, καὶ μετὰ τήν τε τῆ ἄλλῃ ψυχῆν. Καὶ μετὰ ταύτην τὴν τε
παντός, καὶ τέλος τὰς μερισῆς, καὶ τὸν ψυχικὸν ἐν ταύτῃ συμπληρῶσι διάκοσ-
μον.

λθ. Ποσῶν αἰ τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ τίνες;

Τῆς ψυχῆς ἡ μὲν ἀντιληπτικὴ τίς ἐστὶ δύναμις, καθ' ἣν τῶν
ὄντων ἀντιλαμβάνεται, ἡ δὲ παθητικὴ, καθ' ἣν διατίθεται οὐκ ἐκείως καὶ
ἀποτριῶς, ἡ δὲ πρακτικὴ, καθ' ἣν πρὸς τὰς πράξεις ἐκκείως οὐκ ἐκείως, καὶ τῶν
δυνάμεων τούτων ἄλλα μὲν ἀπόλυται εἰσι καὶ μόνῃς τῆς ψυχῆς, ἄλλα δὲ τῆς ψυ-
χῆς

ma igitur est animæ substantia, altera, Harmonia: tertia idea, quarta facultas, quinta operatio, sexta denique & ultima quæ ex his resultat forma ac species.

37. *Quare anima media sit inter partibilia atque impartibilia.*

Intelligibilium rerum proprietates hujuscemodi sunt: ut sit vere ens, æternum, perfectum, atque alia consimilia. At sensibilem alia variæ sunt proprietates, veluti quod secundum essentiam suam sint in tempore, partibilia, & alterius indigentia, & plura hujus generis. His succedit quod non vere ens est, sed essentia quidem est æternum, operationum vero respectu habet ut sit in tempore, & quæ his sunt consentanea. Atque ita Anima neque vere ens est, neque vere non ens, ideo mediam illam esse dicimus inter æterna & sensibilia, utpote non pure existentem æternam, nec omnino sensibilem, sed ex utrisque mixtam; ac veluti ex duobus extremis temperatam. Quod si vere ens esset, impartibilis esset, si contra vere esset non ens, esset partibilis. Quandoquidem autem non vere ens, media est inter impartibilem partibilemque.

38. *De cuius anima generatione agit in Timæo Plato?*

De generatione Animæ Universi Plato in Timæo tractat, ut videtur Philolopho Proclo: illa enim habet ut & indivisibilis sit & divisibilis, media nempe existens inter mentem Mundi & divisibilem per corpora substantiam. Quemadmodum enim nos Apostolico sermone habentes fidem, Principatus quosdam ac Potestates, & Dominationes & alia ejusmodi sive majora sive minora, DEUM inter & nosmet ponimus, sic & sapientissimi quique Græcorum Unitatem eximiam quandam statuerunt, postque hanc entia, & viventia atque intelligentia nonnulla, deinde supramundanas & intramundanas Mentis, & post has animam omnimodam, atque deinceps animam universi, & denique particulares animas. Sic ordo & series animarum illis completur.

39. *Quot & quanam sint Anima facultates?*

Animæ alia facultas est perceptrix, per quam res percipit, alia passiva, qua vel congruenter naturæ suæ vel injucundo modo afficitur, alia activa, qua sponte fertur ad actiones. Harum facultatum alia sunt absolutæ & ad solam pertinent animam, alia etiam lucidis artibus insunt corporibus, alia pariter in spiritu materiali existunt, postremæ

χῆς καὶ αὐγοειδέσιν ἐποχῶνται σώμασι, τινὲς δὲ πνεύματι ἐνύλω συνυφεσθήκασι, αἱ δὲ τελευταῖαι εἰς τὸ ὄσφραδες σώμα ἀποτελευτῶσιν. ἡ δὲ Φανταστικὴ δύναμις, πρὸς πάσας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς παραπέφυκε, καὶ οἷον ἐκμάττεται ταύτη καὶ ταῖς μὲν κρείττοσι τὰς ὑποδεετέρας ἀποτυπαῖ, ταῖς δὲ ὑποδεετέραις τὰς κρείττονας. ἀποτυπωμένη γὰρ τὰς κρεῖτταις δυνάμεις τῆ διανοίας ταύτας ἐπισφραγίζεται, καὶ αὐτῆς ἀποματτωμένη τὰ διανοήματα, τῷ νῶ ταῦτα ἐγκατατίθεται.

μ. Τί ἐστὶ Φύσις;

Φύσις ἐστὶ δύναμις, ὀφθαλμοῖς μὲν ἀθέατος, νῶ δὲ θεωρητὴ, τὰς σώμασιν ἐγκατεσπαρμένη παρὰ θεῶν, ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας. αὐτὴ γάρ ἐστι ἢ κίνησις τὰ φυσικὰ σώματα, καὶ αὐτῆς ἡρεμῆν ποιῶσα. Πάντα γὰρ τὰ σώματα κινῶσιν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐκ τούτων συγκείμενα, εἰ καὶ ἐκὸς θεῶν καὶ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἔχει, ἀλλὰ προερχῶς ὑπὸ φύσεως κινῶται. Ποῦσα μὲν γάρ ἐσσι τὰ κινῆτα τὰ σώματα, πρῶτον ὁ θεός, ἔτα ὁ νῦς, ἔτα ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ τελευταῖον ἡ φύσις, οἷον ὄργανόν ἐστι τῷ θεῷ. τὸν μὲν γὰρ ἀνθρώπον καὶ τὰ ἄλογα ζῶα κινεῖ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φύσις. τὰ δὲ σώματα καὶ τὰ ἀπλόα καὶ τὰ σύνθετα, μόνῃ ἡ φύσις κινεῖ, καὶ πάλιν ἐξῆς τῆς κινήσεως.

μα. Τίς ἡ διάρρησις τῶν κοινῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα;

Τῶν ἐνεργειῶν αἱ μὲν ἀρχονται ἀπὸ ψυχῆς ὡσπερ αἱ κρείττους καὶ προεχουσαι. αἱ δὲ ἀπὸ τῶ σώματος ἀνεγείρονται, ὅταν διψῇ μὲν ἢ πεινῇ ἢ ῥυθῇ ἢ τινος ἄλλου τοιούτου δέηται, ἡ ψυχὴ δὲ τὸ ἐνλεύθεν πορίζει τὰ ἐπιεικῆ τῷ σώματι. Πάλιν τοῖνυν τὰ μὲν ἔξ σώματος ἐστὶ παθήματα δι' αὐτὴν, ὡσπερ τὸ ἐρυθρεῖαν. διὰ τὴν ἡ ψυχὴν ἀσχερόν τι ἐκρετε. τὰ δὲ τῆς ψυχῆς διὰ τὸ σῶμα, ὡσπερ αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι διὰ τὴν ἔξ σώματος γένεσιν περὶ τὴν ψυχὴν διαβαίνουσιν. τὰ δὲ ἐπεὶ κοινῶς ἐξ ἴσου, ὡσπερ δὴ καὶ τὸ φέρεσθαι κατὰ τόπον. τὸ μὲν γὰρ διαμεθεῖν τόπον ἰδιῶν ἐστὶ σώματος. τὸ δὲ κινεῖν κατὰ τὴν φορᾶν, ψυχῆς ὑπάρχει ἐνεργεῖα.

μβ. Πότε ἡ ψυχὴ τῷ κινῶμένῳ ἐνῆται σώματι;

Ὁ μὲν τὴν θεολογίαν μέγας Γρηγόριος ἀσαφῆς ἐστὶ περὶ τούτου τὸ μέγεθος, καὶ ἐκ αὐτῶν ῥαδίας αὐτὸν εὐροῖς ταύτη ἡ ἐκείνη προσκείμενον τῶν δεξιῶν. ὁ δὲ θεῶν Γρηγόριος ὁ Νυσεύς, καὶ ὁ πολὺς τὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν Μαξιμῶς, ὅτε κρεσβυτέραν τὴν ψυχὴν τῷ σώματι, ὅτε μεταγενέστεραν τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὁμῶς τῆ καταβολῇ τῷ σπέρματι ἐπιτηδείῃ πρὸς ὑποδοχὴν ψυχῆς

pertingunt ad ipsam, testam usque crassi corporis. Omnibus autem animæ facultatibus superaddit, est facultas imaginatrix, quæ veluti exprimit illas ac consignat, & præstantioribus deteriores & deterioribus præstantiores delineat ac describit. Intelligibiles enim facultates cum effingit, cogitationi illas imprimit, & vicissim cum efformat cogitationes, imponit eas menti.

40. *Quid est Natura?*

Natura est facultas non oculorum conspicienda acie, sed mente contemplanda, corporibus infeminata à Deo, motus quietisque principium. Natura quippe est quæ corpora naturalia movet, iterumque facit quiescere. Corpora enim quælibet, ut elementa & quæ ex his composita sunt, licet à Deo motum & quietem habent, tamen proxime à natura moventur. Plura enim sunt quæ corpus movent, Deus primum, tum mens, deinde anima, denique Natura tanquam Dei instrumentum. Hominem etenim & brutas animantes anima & natura movet. Corpora tum simplicia tum composita à sola moventur natura, quæ iterum quoque motum eorundem sistit.

41. *Quomodo distinguuntur communes operationes
Anima & Corporis?*

Operationum alia principium habent ab anima, ut potiores & præstantiores: alia à corpore excitantur, quando sitit, vel esurit aut friget, aut alia ejusmodi re indiget, unde anima ipsi desiderata suppeditat. Vicissim corpus passiones sentit animæ causâ, ut erubescit, quando anima aliquid turpe judicavit. Anima itidem afficitur propter corpus, itaque voluptates ac dolores ex corporis conditione in animam penetrant. De aliis operationibus ex æquo participant utraqve, ut quando de loco in locum homo movetur. Nam mutare locum, corpori proprium est, sed movere & impellere, animæ est operatio.

42. *Quando anima nascenti corpori unitur?*

Magnus Theologus *Gregorius* hac in parte obscurus est, nec facile eum deprehendas huic vel illi opinioni ad hærerè. At enim divinus *Gregorius Nyssenus*, & *Maximus* insignis ille Confessor ac Philosophus animam nec antiquiorem corpore, nec post genitam statuunt, sed simul cum dejectione seminis ad animam suscipiendam apti, eandem subsistere affirmant. Ethnicorum autem eximii post perfectum

χῆς τυγχάνοντι, ταύτην ἰφιστάσασιν. τῶν δὲ ἐλλήνων οἱ πρόκριτοι, μετὰ τῆς τελείωσιν τῶν φυσικῶν ὀργάνων καὶ τὴν ἀποκύψιν τῆς, ἐνσπείρουσι ταύτην τῷ σώματι, πλὴν ὅτε μὲν ἔσωθεν ἢ κατεργιζόμενον τὸ ἔμβρυον, τὴν φυσικὴν ψυχὴν τῷ σώματι διδάσασιν, ἐξεληθόντι δὲ τὴν λογικὴν καὶ προϊόντι τὴν νοεράν.

μγ. Πῶς ἐνῆται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ;

Ἐισκρίνεται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ ὡσπερ ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡλίου πάντα ἀθρόως ἐμπύμπλησι τὴν Φωτὸς. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ἀθρόως ἐξάπτεται τοῦ σώματος εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ζωοποιεῖ, τῷτο ἐπιπλάειως ἔχον πρὸς τὴν ἐνωσιν ταύτης. ὡσπερ ἔναι νευραὶ αἱ συνηρμοσμέναι καὶ εἰ πόρρω τύχοιεν ἕσασιν, συγκινῶνται καὶ ὁ καλόμενος φθῶς δέχεται τὴν πυρὸς τὴν δύναμιν, τὴν μεταξὺ αἰθέρος μὴ πυρρῆς, ἔτω δὲ καὶ τὸ σῶμα ἀθρόως ἐλάμπεται. ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ ἔδῃ τῆς ἀμερίστου ζωῆς καὶ δυνάμεως διατηρούμενος ἐπιποῶν τὰς ἐλαμψεις, ὡς τὰς μελοχῆς. ἀπεικαστέον δὲ αὐτὴν τῇ τῷ ὄντι μελοχῇ εἰς τὸ γινόμενον ὡσπερ γὰρ τὸ ὄν ἀχρόνως τῷ γινόμενῳ πάρεσιν, ὅπως καὶ αὐτὴ ἀχρόνως πάρεσι τῷ σώματι.

μδ. Περὶ ἀλόγου ψυχῆς.

Ἐν τεσσάρων τέτοις παρ' ἐλλήνων οἱ φιλοσοφίσαντες τὴν ἀλογον ψυχὴν ἀφαιρίζουσιν, ἐν τῇ ὀρεκτικῇ, καθ' ἣν ἡδονῆς καὶ λύπης μετέχομεν. Ἐν τῇ δευτέρῃ, ἣτις τὰς μέσας λόγους καὶ μεταξὺ τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἀλλῶν καὶ μαθητῶν λόγων ἀφαιρίζει. ἐν τῇ αἰσθητικῇ, ἣτις πρὸς τὰ ἐκτὸς εἶδη ὁμοιωτικῆς καὶ προαισθάνεται τὰ ἔσωθεν σωτήρια καὶ ὀλέθρια. ἐν τῇ φυσικῇ, ἣτις εἰς κυρίως γενεσιουργός, καὶ συμπέκειται προσεχῶς τοῖς σώμασι, γενᾶται αὐτὰ καὶ εὐθεῖ καὶ διακίει καὶ κατευθύνει. ἐκ τῶν δὲ τῶν τεσσάρων τὴν ἀλογον ψυχὴν ἔτι οἱ τῶν φιλοσόφων εἰσώσαντες ἐγκυκλιζοῦσιν ὅσον τῇ λογικῇ ψυχῇ, καὶ τῷ σώματι συναίχουσιν. τὴν δὲ ἀλογον οἰκονομῶν τὰ σώματα ἐπιτρέψουσιν.

με. Τίς ἡ βέλγησις καὶ τίς ὁ πρακτικὸς λογισμὸς.

Ἡ βέλγησις παρὰ τὸ λογιστικὸν μέρος ἐστὶ τῆς ψυχῆς. κινεῖ μὲν γὰρ τὴν ὄρεξιν πρὸς τὸ ἐπιτόν, ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπιτόν ἀνευ λογισμῶν προαιρούμεθα, ἢ κατ' αὐτὸ ἐπιτοῦσα βελητικῆ ὄρεξι ἀνομιώδης, ἔτι ἕσασιν τὰ λογισμῶν πρακτικὸς δὲ ἐστὶ λογισμὸς, ἢ μετὰ τὴν ὄρεξιν τῷ ἐπιτόν μετὰ λογισμῶν πράξις

fectum naturale instrumentum sive corpus prognatumq; , animam illi ajunt ingenerari. Et quamdiu uteri quidem adhuc radicibus embryo adfixus hæret, naturalem illi animam tribuunt, egredienti autem rationalem, & procedente tempore intelligentem.

43. *Quomodo Anima unitur Corpori?*

Insinuat se corpori anima sicut sol oriens momento omnia luce complet : nam sic & anima corpus statim accendit ad vitam & vivificat, quo ipso & illud indiget, ut cum ea uniri possit. Sicut porro nervi, longius etiam si absunt, una moventur, & sicut Naphtha quam vocant transilientis ignis vim concipit, medio aëre non inflammato, sic & corpus ab anima totum statim illuminatur, neque oportet indivisibilis vitæ & facultatis divisas illuminationes vel participationes comminisci. Conferri autem hæc potest cum participatione * entis quæ in re fluxa observatur. Quemadmodum rei fluxæ enim ens adest sine tempore, sic & anima sine tempore adest corpori.

44. *De anima irrationabili.*

Quatuor hisce Græcorum Philosophi animam irrationabilem definiunt, *appetitu*, quo voluptatis sumus ac doloris participes, *opinionem* quæ medias designat rationes inter species sensiles, & puras atque à materia abstractas rationes : *sentiendi facultate*, quæ externis speciebus assimilatur, ac præsentit externa, salutariæ sint an exitiosa : *natura* denique, quæ proprie est causa generationis & proxime corporibus adhæret, generatque illa & facit ut crescant, gubernatq; ac dirigit. Hisce quatuor rebus nonnulli Philosophorum essentiam animæ irrationabilis consistere statuunt, ac veluti insititiam esse rationali animæ corporique simul inductam : huic quoque irrationabili animæ injungunt munus administrandi corporis.

45. *Quid voluntas & ratiocinium practicum?*

Voluntas ad ratiocinatoriam animæ partem pertinet, movet enim appetitum in rem desiderabilem, quamquæ non sine ratiocinio deligimus, hæc actio impetus voluntatis appellatur, qui à ratiocinio ipso est diversus. Est autem ratiocinium practicum, post appetitum rei

* Intellige ut supra τὸ ὄντως ὄν, ens æternum ac stabile : cui opponitur τὸ γινόμενον quod fit & nascitur, ac mutationibus est obnoxium atque adeo Platoni negatur esse verum ens.

τῆ καὶ ἐνεργείᾳ. τῦτο δὲ σοι ἴσω, ὅτι ψυχῆς ἀπολυθείσης σώματι^Θ καὶ ἔτι παύσης ἐν τῷ σώματι ἔχ' αὐτῆς εἰς λογισμός. ἐπεὶ δὲ πᾶσι τοῖς πράττοι^Θ εἰν ἀφομοιωτά η̄ ψυχὴ Θεῷ, ἀρχαγγέλοις, ἀγγέλοις καὶ τοῖς λοιποῖς δυνάμεσι, διὰ τῦτο καὶ τὰ ἔργα αὐτῆ, τὰ μὲν θεῶν, τὰ δὲ ἀνθρώπων ἢ τὰ δὲ ἰσταντία, ἵνα μὴ τὰ ὀνόματα λέγω, μεταλαμβάνει γὰρ τὰς ἐνεργείας, πρὸς ἃ λαμβάνει καὶ τὴν ὁμοίωσιν.

μς. Περὶ προαιρέσεως καὶ προσοχῆς.

ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΣ : Μέσα δυνάμεις εἰσὶ τῆς ψυχῆς προσοχὴ καὶ προαίρεσις. ἀλλ' ἡ μὲν προαίρεσις ἡγῶνται τῶν πράξεων, ἔχει δὲ καὶ λόγον ἐν ᾧ κρίνει τὰ καλά, καὶ ὄρεξιν τὴν ἐπιμεμένην τῶν αἰκείων καὶ ἀγαθῶν, καὶ τὴν ἀνακλιρῶσαν αἰεὶ τὰ ἐπιεικῆ. ἀμφοτέρων ἐν τῷ λόγῳ καὶ τῆς ὀρέξεως συνίσταται ἡ προαίρεσις. προσοχὴ δὲ εἰς καθ' ἣν προσέχομεν τοῖς ἔργοις οὓς πράττομεν, καὶ τοῖς λόγοις οὓς λέγομεν, αὐτὴ γὰρ ποτε μὲν τὰ τῆς ψυχῆς ἤδη ἀνασκοπεῖται τίνα τέ εἰσι καὶ πῶς ἔχει πρὸς ἀλλήλα. ποτὲ δὲ αὐτὴ τὸ ζῶν θεωρεῖ τί πράττει καὶ πῶ παρβαίνει, καὶ τί ἐλέειπει. μέσα δὲ εἰσὶ καὶ τὰ τῶν μαθημάτων ἀσκήματα, καὶ τὰ τῶν καθαρικῶν ἀρετῶν ἐπιτηδεύματα. μέσα δὲ λέγονται ὡς μεταξύ παύμενα τῶν νοερῶν λόγων καὶ τῶν δοξαστικῶν.

μζ. Πότερον ἡ ψυχὴ λύεται ἀπὸ τοῦ σώματι^Θ, ἢ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ψυχῆς;

Ἐπὶ μὲν τῷ φυσικῷ θανάτῳ, τὸ σῶμα λύεται ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἐπὶ δὲ τῷ νοητῷ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ σώματι^Θ. ἡ μὲν γὰρ φύσις ἔδησε τὸ σῶμα ἐν τῇ ψυχῇ. ἐκὶ μὲν γὰρ κατήχεται τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ διαλέλυτο αὐτὸ. ὅθεν ἐν τῷ θανάτῳ λύεται τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ ψυχὴ ἔδησεν ἑαυτὴν τῷ σώματι διὰ τῶν παθῶν. ἢ ἐν ψυχῇ ἑαυτὴν λύει ἀπὸ τοῦ σώματι^Θ. καὶ ἡ μὲν ψυχὴ μέση εἰς τῆς ἀμερείου καὶ τῆς μερισῆς ἕστας. ὅτε γὰρ καθαρῶς ἐσιν ἀμερείου^Θ ὁ νῦς, ὅτε πάντῃ ἀμερῆς, τὸ σῶμα δὲ πάντῃ μερισόν. Καὶ αἱ ποιότητες καὶ τὰ ἔνυλα εἶδη περὶ τὸ σῶμα μερισά, καὶ πάντα μὲν ἐν πᾶσιν. ἀλλ' ὁ μὲν νῦς νοερός ἔχει πάντα. ἡ δὲ ψυχὴ λογικῶς. τὸ δὲ φυτὸν σπερματικῶς, τὸ δὲ σῶμα τὰ ἀθάλα ἔχει τῶν ὄντων, ὁ δὲ θεὸς ἀνενοήτως καὶ ὑπερρεσιῶς.

μη. Περὶ ἀρετῶν.

Τρεῖς τάξεις εἰσὶ τῶν ἀρετῶν. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν κοσμοῦσι τὸν ἀνθρώπου ἢ τὴν τῷ σώματι^Θ ψυχῇ, αἱ δὲ καθάρουσι τὴν ψυχῇ ἀπὸ τοῦ σώματι^Θ, καὶ ἔτι

rei desiderabilis cum ratione suscepta actio & operatio. Noris porro animæ corpore solutæ & corpori adhuc conjunctæ non unum idemque esse ratiocinium. Quibusvis enim præstantioribus anima se assimilât, Deo, Archangelis, Angelis & cæteris Potentatibus, unde & opera ejus jam divina, jam humana, jam contraria, ut nominibus abstineam. Quibus enim assimilât se, illorum & opera adsciscit atque imitatur.

46. *De electione & attentione.*

Mediæ sunt animi facultates attentio & electio, sed electio actiones dirigit, utiturque ratione quæ quid pulchrum sit judicat, & appetitu desiderante ea quæ congruentia sibi sunt & bona, quæ vero deficiunt, semper studente supplere. Utroque igitur electio constat, ratione & appetitu. Attentio autem est quæ attendimus ad actiones quas suscipimus, & ad verba quæ loquimur. Hæc quandoque animi mores speculatur, quales sint & quomodo inter se congruant: jam animale considerat, & quid illud agat, ubi peccet vel aliquid omittat. Cæterum medii generis etiam sunt Mathematicæ exercitationes, & purgatoriarum virtutum studium, dicunturque medii generis, quia media hæc posita sunt inter intelligibiles & opinabiles rationes.

47. *Utrum corpus animâ, an anima corpore solvatur?*

Naturali morte corpus ab anima, sed morte intelligibili anima solvitur à corpore. Natura enim corpus animæ alligavit. Jam si corpus ab anima teneretur, non solveretur. Solvitur itaque in morte ab anima corpus. At enim anima se alligavit corpori per affectus, anima igitur etiam seipsam à corpore solvit ac liberat. Et anima quidem media est inter essentiam impartibilem partibilemque, neque enim mens pure impartibilis, neque partium omnino experta est, corpus autem omnino est partibile. Et qualitates speciesque materiales in corpore partibiles sunt quævis in quibuslibet. Sed mens quæcumque habet, habet intelligibili, anima rationabili ratione, planta vero seminaliter. Corpus entium umbram imaginemque refert, DEUS vero supra omnem intellectum & essentiam est constitutus.

48. *De Virtutibus.*

Tres sunt ordines Virtutum. Aliæ exornant hominem sive animam corpori junctam, Aliæ purgant animam à corpore, & in seipsam reverti

πυρρίφουσι πρὸς ἑαυτὴν, αἵτινες καὶ καθαριστικὰ καλύπται. αἱ δὲ τελείως καθαριθεῖσαι τὴν ψυχὴν, ἀπασχολῶσιν εἰς θεωρίαν τῶν νοητῶν, αἵτινες θεωρητικαὶ καὶ νοεραὶ ὀνομάζονται. Καὶ αἴτι μὲν ἀρετὴ Θεῶν, αἴτι δὲ ἀγγέλων, αἴτι δὲ ἀνθρώπων. ὡς γὰρ αἱ ἕσται αὐτῶν διάφοροι, ἔτω καὶ αἱ ἀρεταί. Καὶ ψυχὴ μὲν κυρίως ἡ λογικὴ ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται, τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν ψυχὴν, νῦν. τὸ δὲ μετὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν, ἀλογικὴ ψυχὴ, καὶ εἰδωλον ψυχῆς. πάσαις δὲ ταῖς τῶν ἀγγέλων ταξέσιν, ἡ ἀρετὴ συμπρόσσειν, ἀνωτέρω ἀπὸ τῶν σεραφεϊμ ἀεχομένη. ὁ γὰρ Θεὸς καὶ ἐπέκεινα ἀρετῆς καὶ πάντος ἀγαθῆ καὶ πάσης τελειότητος.

μθ. Περὶ ἀρετῶν.

Ἐξ εἰσὶν οἱ τῶν ἀρετῶν βαθμοί. ἕξο γὰρ ἡ μὲν τις φυσικὴ ἀρετὴ ἧτις καὶ ἐν θηρίοις εὐρίσκειται. ἡ δὲ ἠθικὴ, ἣν ἔτι καὶ τῶν ἀπαιδευτῶν ἔχουσιν. ἡ δὲ πολιτικὴ ἡ μετὰ λόγον καὶ φρονήσεως καθορισμένη. ἡ δὲ καθαραικὴ, ἡ καθαίρουσα τὸν αἰσθητικὸν ἀπὸ παντός πάθους. ἡ δὲ θεωρητικὴ ἡ θεωροῦσα τὸν νοῦν. ἡ δὲ θεουργικὴ ἡ τὸ θεοτάλον ἡμῶν τῆς ψυχῆς ἀπογύρισμα καὶ αὐτῷ ἐπίσταται τῷ Θεῷ, καὶ τὴν Θεῖαν ἐνεργεῖα μακίαν. Ἐστὶ δὲ καὶ ἐπέκεινα τούτων ἕξο ἀρεταί, αἱ μὲν οἰκοὶ παραδείγματα τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, αἱ δὲ ὑπὲρ πάσαν ἕσταν αἵτινες καὶ συμβεβηκότα εἰσὶν ὥσπερ ἐπισυμβεβήκασι ἡμῖν αἱ λοιπαὶ ἀρεταί, αἴτι ἕσται νοεραὶ καὶ ὑπερέσσιοι.

ν. Ἐπε περὶ ἀρετῶν.

Τρεῖς εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ αἱ τελειῶσαι τὸν ἄνθρωπον, οἰσιότης, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐνεργεῖν σπεύδουσα, οἷον ἡ ἀφοσιῶσα τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν τῷ Θεῷ. δευτέρου δικαιοσύνη ἡ τὴν πρόνοιαν τῶν καταδεδεγμένων πρῶτα. φρόνησις ἡ πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ τὴν ζωὴν νοεράν ἀπεργάζεσθαι βυλωμένη. Καὶ γὰρ ἐνέμεθα κατὰ τὴν οἰσιότηα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἐν, προνοῶμεν δὲ τῶν ἐλατίονων κατὰ τὰ δίκαιον. γινώσκιν δὲ ἀρρήτων ἔχομεν κατὰ τὴν φρόνησιν. ἡ μὲντοι ἠθικὴ ἀρετὴ ἀπὸ φρονήσεως μὲν πρόσσειν, ἔ μὲντοι μετὰ φρονήσεως ἐνεργεῖ, ἀλλὰ τριβὴ χρόνῳ ἐγγίνεται. διχκε δὲ ἡ τῆς ἀρετῆς θεσιότης διὰ πάντων τῶν ὀφθαλμῶν. ἐστὶ γὰρ καὶ ὑπερεσσιότη ἀρετὴ καὶ ἁράνιος. καὶ ὑπερόσμους καὶ ἐγκόσμους καὶ νοερά καὶ ψυχικὴ καὶ ἀγγελικὴ καὶ ἀνθρώπικη. ἐστὶ καὶ πηγὴ ἀρετῶν, δε τότε καταλαβόμεθα, ὅταν τῆς μεριστῆ ἀφέντες νόησιν, τελειωτάτην σύμπεσαν ἀρετὴν ἐνεργήσομεν.

reverti docent, vocanturque purgatoria. Alia perfecte purgatam animam trahunt ad contemplationem intelligibilium, & dicuntur theoretica atque intellectuales. Alia porro virtus est Dei, Angeli alia, alia Homini. Ut enim essentia sunt diversa, ita etiam virtutes. Atque anima proprie est diciturque rationalis, & quod supra animam est, mens est atque intellectus. Infra animam rationabilem est irrationalis anima, animaque; imago sive idolum. Angelorum ordinibus quibuscumque; ab Seraphim usque descendendo Virtutes suae congruunt. Deus etiam supra virtutem & bonum omne atque perfectione omni est superior.

49. De Virtutibus.

Sex sunt Virtutum gradus. Nam datur Virtus *Physica*, qualis & in bestiis reperitur. Tum *Ethica*, quae etiam est in hominibus nulla doctrina imbutis. Atque *Politica*, quae ratione & prudentia utitur ad recte agendum. *Purgatoria*, quae ab affectibus omnibus hominem liberat. *Theoretica* quae mentem contemplatur, & *Theurgica* denique, quae id quod in anima nostra divinum maxime est excitat, & Deo ipsi unit, divinumque in anima furorem & entusiasmum movet. Dantur etiam supra has aliae sublimiores virtutes, quae sunt ceterarum istarum exempla, quaeque omnem substantiam supergrediuntur, neque sunt accidentia, uti accidit nobis ceteras virtutes adesse, verum sunt intelligibiles & supersubstantiales essentiae.

50. De Virtutibus.

Tres sunt virtutes quae hominem perficiunt, *Sanctitas* Deo operati studens, vitamque hominis Numini consecrans. Altera *Iustitia*, quae inferioribus prospicere satagit. Et tertia *Prudentia*, quae conatur respectu nostri ipsius vitam intelligenter instituere. Unimur igitur per sanctitatem DEO & UNI, per Iustitiam illis qui inferioris conditionis sunt providemus, & per prudentiam cognitione non vulgari imbui-mur. Atque Ethica virtus quidem à prudentia proficiscitur, neque tamen per prudentiam operatur, sed comparatur per usum longo tempore. Ceterum tam divina est natura virtutis, ut per omnia entia pervadat. Datur enim virtus supracœlestis, cœlestisque, supramundialis & mundana, Mentalis & Animæ, Angelica item atque Humana. Datur etiam fons virtutum, quem tunc assequemur, quando cognitione partiali missa facta, perfectissimam virtutem actu & opere exprimemus.

να. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ἀριστοτέλης μὲν ὁ φιλόσοφος τέσσαρας γενικὰς ἐξαριθμῶσι ἀρετὰς. Φρόνησιν, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην. Καὶ τὴν μὲν Φρόνησιν τάττει ὑπὸ τὴν διάνοιαν, τὰς δὲ λοιπὰς τρεῖς ὑπὸ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς. καὶ ἔτι τὴν Φρόνησιν ἐν τῷ παθητικῷ μέρει κατατάττει, ἔτε τὰς τρεῖς ἀρετὰς ἐν τῇ διανοίᾳ τίθεται. Ὁ δὲ Πλάτων τέσσαρας τάξεις ἀρετῶν ποιῶται, καὶ τὰς μὲν ὀνομάζει πολιτικάς, ὅσα κοσμοῦσι τὸν ἐν τῷ βίῳ πολιτευόμενον ἄνθρωπον. τὰς δὲ καθαρτικάς, τὰς δὲ θεωρητικάς. μανικὴ δὲ ἀρετὴ λέγεται ἡ θεοφορημένη ἢ ἐνδυσιώσασα καὶ τὴν ψυχὴν περὶ τὸ θεῖον ἀναβακχεύουσα, καὶ οἷον ἐνθεασμῷ πλήρης καὶ κερυβαντιάσεως γινομένη. ὁ μὲν τοι θεὸς ἀρετῆς ἐστὶ μείζων. ἢ μόνον τῆς αἰς ἕως καὶ τῆς αὐτοφύως, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτοαρετῆς.

ιβ. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ὅτι ἓκ ἐστὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ κατὰ ἀριθμὸν ἢ πρὸς τὸν θεὸν ὁμοίωσις, ἀλλὰ διάφορος. ὁμοιόμεθα γὰρ αὐτῷ κατὰ τὰς πολιτικάς ἀρετὰς, ἀλλ' ἄμεινόςτερον καὶ σκιαδέτερον. ὁμοιόμεθα τῷ καὶ κατὰ τὰς καθαρτικάς, ἀλλ' ἐπιτυπρότερον. ὁμοιόμεθα δὲ καὶ κατὰ τὰς θεωρητικάς, ἀλλ' ἐπιλαμπρότερον. ὁμοιόμεθα καὶ κατὰ τὰς θεωρητικάς, αὐτὴ γὰρ ἐστὶν ἡ τελειοτάτη ὁμοίωσις. Τὸ μὲν γὰρ καθαρῶσαι τὰς ψυχὰς καὶ θεωρεῖν τὰ ὄντα ἢ πάντι ὁμοῖον τῷ θεῷ, ἐκείνου γὰρ ὑπὲρ καθαρῶσιν καὶ θεωρίαν ἐστὶ. τὸ δὲ δύνασθαι θεοποιεῖν ἄνθρωπον καὶ τῆς ἕλης ἐξάγειν, καὶ τῶν παθῶν ἀπαλλάττειν, ὥστε δύνασθαι καὶ αὐτὸν θεωρεῖν ἕτερον, τῷτο ἐστὶν ἡ τελειοτάτη ὁμοίωσις. ἡ ἐξάγωγος, γὰρ φησὶν ὁ θεὸς ἐν οὐρανῷ γυλίσαι, ἀξίον ἐξ ἀναξίω, ὡς ζῆμα μετ' ἐσσι. ὁρᾷς ὅπως ἐν τῇ θεωρίᾳ τὴν αἰλήθην τεθεῖκεν ἐξομοίωσιν. ἀλλ' ἡμεῖς ἀγαπῶμεν εἰ καὶ κοσμοῦν ἑαυτὰς διὰ τῶν πολιτικῶν δυνάμεθα ἀρετῶν.

ιγ. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Πλάτων ὁ φιλόσοφος πρῶτον μὲν διὰ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς ἀνάγει τὸν ἄνθρωπον εἰς θεόν, ὡς καὶ ταύτης ἐξομοῦν δυνάμενης τὸ θεῖον κατὰ τὸ δυνατόν. ἀπὸ δὲ ταύτης ἀνάγει διὰ τῆς καθαρτικῆς ζωῆς εἰς τὴν θεωρίαν. ἐπειδὴ γὰρ φησὶν ὁ θεὸς διτλήν ἔχει τὴν ἐνέργειαν, τὴν καθ' ἣν ἐν θεωρίᾳ τῶν ἄλλων

§ 1. *Adbuc de Virtute.*

Aristoteles Philosophus quatuor generales numerat virtutes: Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem & Temperantiam. Et prudentiam quidem refert ad intellectum, ceteras vero tres ad passibilem effectibusque obnoxiam animæ partem. Atque ita nec prudentiam passibili parti tribuit, neque ceteras tres virtutes in intellectu collocat. Plato autem quatuor virtutum constituit ordines, è quibus alias vocat politicas quæ homini in vita versanti possunt esse ornamento: purgatorias alias, aliasque theoreticas. Furori autem proxima virtus à Platone dicitur quæ Deo agitante est instincta entusiasmo, animamque facit circa divina exardere & bacchari, tanquam plena commotione divina & limphatæ ac fanaticæ instar. Deus porro Virtute major est, non modo illa quæ est habitus, & qualem natura fert hominum, sed etiam ipsa æterna idea virtutis.

§ 2. *Adbuc de Virtute.*

Non una eademque numero est ratio qua Deo assimilamur, sed diversa ac multiplex. Assimilamur enim ipsi per virtutes politicas, sed exilius atque obscurius: assimilamur eidem per purgatorias virtutes, sed expressius assimilamur: per virtutes theoreticas etiam num splendidius, assimilamur etiam per theurgicas, atque hæc demum perfectissima est assimilatio. Purgare enim animas, & entia contemplari non omnino simile aliquid Dei est, ipse enim purgatione & contemplatione est superior. At posse ex homine facere Deum, & à materia abstrahere, affectuumque reddere expertem, ut possit & ipse alios Numine implere, hæc perfectissima est cum illo similitudo. Ait enim Deus * in Evangeliiis: *qui eduxerit dignum ex indigno, quasi os meum erit.* Vides quomodo Theurgia sive virtus alios Numine implendi verissimam ponit cum Deo similitudinem. Cæterum nobis egregii videmur, si modo politicis nos exornare virtutibus possimus.

§ 3. *Adbuc de Virtute.*

Philosophus Plato primum per politicam virtutem hominem adducit ad Deum, quod & illa quodammodo possit divinam similitudinem referre: ab hac per purgativam vitam perducit ad contemplationem. Siquidem duplex, ut ait ille, actus in Deo est, unus quatenus in con-

(O O) 3.

tem-

* Jeremie XV. 19. Καὶ ἐξαρτάγης τίμιον (ἀξίον ἢ τίμιον Constitut. Apostol. II. 16.) ἀπὸ ἀναξίης, ὡς τὸ σῶμα μὲν ἴση.

ἔτι, πρὸ πάσης κτίσεως τὴν λόγους αὐτῶν ἐπιστάμενος, τὴν δὲ καθ' ἣν τῶν χριστιανῶν ποιῶνται τὴν κρίνειαν. διὰ ταῦτα καὶ ὁ ἀνδρωπῶ μιμήμενος τὸν Θεόν, ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς, ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ τῆδε, καὶ κοσμίως τὰς κατὰ δεισιφροσύνην ταῖς μετριοπαθεῖαν φερύσας ἀρεταῖς. Ἐν δὲ τῷ θεωρεῖν ἀναλωτῶς, ὡς τὴν λόγους ἀπάντων τὴν Φυσικῶν, τὴν Ψυχικῶν, τὴν νοερίων, τὴν ὑπερφυσικῶν, καὶ γίνονται ὄργανοι τῷ Θεῷ, ὁμοῦ τε πρὸς ἐκείνον ὁρῶν, καὶ τῶν τῆδε ποιῶντων πρόνοιαν. πλὴν ἄλλως ἐνεργῶν ταῖς ταισῶν ἀρεταῖς ἐν σώματι ἕως ψυχῆ. ἄλλως δὲ ἀπαλλαγῶν τῷ σώματι.

κδ. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ἡ μὲν ἕξις καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι ἀπὸ τῶν νῦν πάντων ἐφήκει καὶ ἔστι ὅτι, ἢ δὲ διὰ τῶν ἀρετῶν τελειότης, ἀπὸ τῷ Θεῷ παρασπίνεται. ὡς περὶ γὰρ ἐκ τῶν πρώτων ὅτι, τὸ ὄν, ἕως ἐκ τῶν πρώτων ἀγαθῶν τὸ ἀγαθόν. μάλιστα δὲ καὶ ἡ ἕξις καὶ ἡ ἀρετὴ ἐκ τῶν Θεῶν. ἀλλ' ἢ μὲν ἕξις κατὰ τὴν αὐτὴν πρόοδον, ἢ γὰρ ἕξις πάντων ἀπὸ τῶν Θεῶν πρόνοιαν. ἢ δὲ τελειότης κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστροφὴν. ἢ δύναται γὰρ τελειωθῆναι κατ' ἀρετὴν ἀνδρωπῶ, εἰ μὴ τὴν ἐπιστροφὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐνεργῶν. ὡς περὶ γὰρ ὡς πρὸς παραδείγμα ζωγραφῶν ἐκ αὐτῶν ἄλλως τὴν προχειμένην ἀρχιτυπίαν λαμβάνει τῷ μιμήματι εἰ μὴ συνεχῶς πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέφει, ἕως καὶ ὁ τὴν ἀρετὴν ἐν ἑαυτῷ σκιαγραφῶν ἢ καὶ περιχρωτῶν, ἢ ἐν ἄλλως δυναθῆναι ἐξομοιωθῆναι Θεῷ, εἰ μὴ πρὸς ἐκείνον διηλεκτῶς ἐπιστρέφει, καὶ διὰ τῶν ἐκ σημειοτικῶν λόγων, καὶ τῆς τῶν παραδείγματων θεωρίας, ἐν ἑαυτῷ ἐξακριβιῶσεται τὸ πρωτότυπον.

κε. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ὁ μὲν ἔχων τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν θεωπάτωρ καλεῖται, ἐπειδὴ γὰρ Θεὸς τὴν ἀνδρωπῶν εἶδος ἐργάζεται, διὰ ταῦτα θεωπάτωρ καλεῖται. ὁ δὲ ἔχων τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν, θεῖος ἐνομάζεται. ὁ δὲ ἔχων τὴν καθαρτικὴν, δαιμόνιος, ὁ δὲ ἔχων τὴν πολιτικὴν, σπουδαῖος. Θεωπάτωρ δὲ καλεῖται ὁ θεωρῶν, καὶ διὰ τὸ τῆς ψυχῆς εἶναι πατῆρ, ἐν Θεῷ καλεῖται διὰ τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν. Δεῖ ἔν τὸν ἀναγόμενον εἰς Θεὸν ἐξομοίωσιν πρώτα μὲν σπουδαῖον γενέσθαι, ἕτα δαιμόνιον, ἕτα θεῖον, καὶ τέλος θεωπάτωρα. ὁ μὲν ἔν δαιμόνιος καὶ ὁ σπουδαῖος μεταβληθεὶς αὐτὸς καὶ εἰς κακίαν ποτε. ἴσως δὲ καὶ ὁ θεῖος, ἦτοι ὁ θεωρητικός. ὁ δὲ θεωρῶν ἦτοι ὁ θεωπάτωρ ὁ τῆς θείας ἕως ἐκείνης γενοῦν, ἢ αὐτὸς ποτε μεταβληθεὶς πρὸς τὸ ἐναντίον εἶδος τῆς ἀρετῆς, ἕως ἑαυτῶν, καὶ Θεὸς ἀτεχνῶς γενοῦν.

templatione univērsante omnem rem creatam rationes omnium novit ac perfectas habet, & alter quo prospicit inferioribus. Propterea & homo Deum imitatus politicis virtutibus res hujus vitæ curat, atque per virtutes affectuum moderatrices opem fert inferioribus: Contemplatione autem ascendens omnium rationes perspicit sive naturales, sive animarum, sive mentales ac supernaturales, atque sit instrumentum Dei, ad quem simul aciem dirigit. Et rebus hujus vitæ prospiciens anima, aliter tamen virtutem hujusmodi exercet dum in corpore est, aliterque quando est corporis vinculis soluta.

54. *Adbuc de Virtutibus.*

Essentia, & ipsum hoc quod sint, à Mente omnibus datum est, & ab ente: sed virtutum perfectio à Deo proficiscitur. Sicut enim ex principali Ente ens, sic ex principali bono est bonum. Vel potius & essentia & virtus ex Deo sunt, sed essentia ratione originis (essentia enim omnibus à Deo profluxit) perfectio autem in virtute, respectu conversionis ad Deum. Neque enim perfici virtute homo poterit, nisi ad Deum convertere se instituat. Si quidem & pictor exemplum expressurus nunquam imitatione archetypi assequitur, nisi ad illud assidue se converterit. Sic qui virtutem in se ipso voluerit adumbrare, aut coloribus veluti describere, non aliter Deo assimilari poterit, quam si ad eum continenter se convertat, & scientifica ratione contemplationeque exempli in seipso accurate meditetur prototypum.

55. *Adbuc de Virtutibus.*

Theurgicam virtutem qui habet *Pater divinus* appellatur, quoniam enim ex hominibus facit Deos, illo venit nomine. Qui contemplativa pollet virtute, hunc *divinum* vocant, uti *dæmonium* qui purgatoria, sed qui politica est præditus, homo *probus* dicitur. Theurgo tribuitur patris divini nomen, quoniam veluti generat animam ejusmodi quam contemplativæ virtutis causa Deum appellamus. Oportet igitur qui per assimilationem ad Deum adduci velit, primum hominem probum fieri, deinde dæmonium, tum divinum Patrem. Ac contingere potest aliquando, ut dæmonius & probus homo ad malitiam & vitium deflectat. Forte & divinus sive Theoreticæ virtutis compos. At Theurgus sive pater divinus & totus extra se in Deo positus, nunquam potest ad contrariam virtuti speciem dilabi, cum totus extra se & Deus quodammodo factus sit.

56. *Ad*

νς. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Τρία ταῦτα εἰσὶν ἐν ταῖς ψυχαῖς, δύναμις, πάθος, ἔξις. ἡ πάθος μὲν εἰσὶν, ἐπιθυμία, ὀργή, φόβος, φθόνος, θάρσος, χαρὰ, φιλία, μίσος, πόνος, ζήλος, ἔλεος. Δύναμις δὲ εἰσὶ καθ' ἑνὸς καθηκτικοῦ τέτων γυμνάσια, οἷον καθ' ἑνὸς δυνατοῦ ὀργισθῆναι ἢ λυπηθῆναι ἢ ἐλεῆσαι. Ἐξίς δὲ καθ' ἑνὸς πρὸς τὰ πάθη ἔχομεν καλῶς ἢ κακῶς. οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι αἱ μὲν σφοδρῶς ἢ ἀειμένως, κακῶς ἔχομεν. ὁμοίως δὲ πρὸς τὰ ἄλλα. αἱ ἔν ἀρεταῖς ἔτε πάθη εἰσὶν, ἔτε δυνάμεις, αἱ δὲ ἔξεις. ἡ γὰρ λεγόμενα κατὰ τὰ πάθη σπυδαῖοι ἢ φαῦλοι. Κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, λεγόμενα σπυδαῖοι καὶ φαῦλοι. Καὶ φοβήματα μὲν ἢ ὀργιστάματα ἀπροαρέτως. αἱ δὲ ἀρεταὶ προαρέσεις τινές, ἡ δὲ ἀπὸ ἀπὸ προαρέσεως. Καὶ κατὰ μὲν τὰ πάθη κινεῖσθαι λεγόμενα, κατὰ δὲ τὰς κακίας καὶ τὰς ἀρετὰς ἢ κινεῖσθαι, αἰτῶν διακείσθαι πως.

νζ. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Ὅτι ἡ μὲν ἀνδρεία μεσότης εἰσὶν, ὡς μὲν ὑπερβολῆς τῷ θράσους, ὡς δὲ ἐλλείψεως τῆς δειλίας. Καὶ ἔστι περὶ φόβου καὶ θάρρους. τῆς δὲ σωφροσύνης, ὑπερβολῆ μὲν ἢ ἀκολασίας, ἔλλειψις δὲ ἢ ἀνασθησία, λεγέσθω γὰρ ἕτερος. Περὶ δὲ δόξων χρημάτων ἢ λειψίων, μεσότης μὲν ἢ ἐλευθεριότης, ὑπερβολῆ δὲ ἢ ἀσωτία, ἥτοι ἀφειδία τῆς χρήσεως, ἔλλειψις δὲ ἢ ἀνελευθερία ἥτοι φειδωλία. Περὶ δὲ χρημάτων, μεσότης μὲν ἢ μεγαλοπρέπεια, ὑπερβολῆ δὲ ἢ ἀπειροκαλία, ἔλλειψις δὲ ἢ μικροπρέπεια. περὶ δὲ ὄρεξιν τιμῆς, ὁ μὲν ὑπερβάλλων τοῖς ὀρέξεσι, φιλότιμος, ὁ δὲ ἐλλείπων ἀφιλότιμος, ὁ δὲ μέσος, ἀνώτατος. ποῦ δὲ γὰρ εἰς πράγματα ὄνομα κίρον μήπω ἐσχηκῶτα.

νη. Ἔτι περὶ ἀρετῶν.

Περὶ τὴν πρωτότητα μεσότητος ἔσαν, ἡ μὲν ὑπερβάλλουσα κακία, ὀργιστότης, ἡ δὲ ἐλλείπουσα ἀοργησία. περὶ δὲ τὸ ἀληθές, ὁ μὲν μέσος ἀληθής, καὶ ἡ μεσότης ἀληθεία λεγέσθω, ἡ δὲ προσποιήσις, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μείζον ἀλαζονία καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν ἀλαζών, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ ἔλαττον εἰρωνία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν εἰρωνεὶς ἐπεὶ δὲ δύο ἡδύτητες εἰσὶν, ἡ μὲν ἐν παιδίᾳ, ἡ δὲ ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν ὡς δὲ ἡδύς ἄν, φίλος καὶ ἡ μεσότης φιλία, ὁ δὲ ὑπερβάλλων, κόλαξ, ὁ δὲ ἐλλείπων δύσπρος τις καὶ δύσκολος. τῆς δὲ ἐν παιδίᾳ ἡδύτητος ἡ μὲν μεσότης, εὐτραπέλιος ἡ δὲ ὑπερβολή, βωμολοχία, ἡ δὲ ἔλλειψις ἀγροικία καὶ ὁ μὲν ἀδύμων μέσος, ὁ δὲ ὑπερβάλλων ἀνάσχυτος. ὁ δὲ ἐλλείπων, καταπληξὶς ὁ πάντα αἰδύμων.

56. *Adbuc de Virtutibus.*

Tria hæc animabus insunt, facultas, passio, habitus. Passiones quidem sunt cupiditas, ira, metus, invidia, confidentia, gaudium, amor, odium, desiderium, æmulatio, misericordia. Facultas vero est qua passiones istas sentire prosumus, irasci vel dolere vel misereri. Habitus denique, quo bene vel male nos ad passiones gerimus, ut in ira si vehementius vel remissius justo irascimur, male agimus, atque ita in cæteris. Virtutes itaque nec passiones sunt nec facultates, sed habitus, non enim à passionibus dicimur boni vel pravi, sed à virtutibus ac vitiis ita nuncupamur. Ac timemur quidem vel irascimur sine proposito, at virtutes ex proposito sunt, aut non sine proposito. A passionibus etiam moveri dicitur: A vitiis autem vel virtutibus non dicimur moveri, sed hoc vel alio modo comparati esse.

57. *Adbuc de Virtutibus.*

Fortitudo est mediocritas inter excessum audaciæ & defectum à timiditate, versaturque circa timores ac fiduciam. *Temperantia* excessus est luxuria, defectus stupor, liceat enim hoc nomine illum appellare. Circa largitionem bonorum & acceptionem mediocritas est *Liberalitas*, excessus profusio, sive prodigalis abusus, defectus vero *illiberalitas* sive nimia parsimonia. In magnis opibus mediocritatem sectatur *Magnificencia*, excessus est in nimio splendore, defectus sordes. Circa honores petendos excedit ambitiosus, in defectu peccat honoris contemptor, mediocritas caret nomine, multæ enim res sunt quæ nomen proprium necdum obtinuerunt.

58. *Adbuc de Virtutibus.*

Circa *mansuetudinem* quæ mediocritatem observat, excessus est iracundia, defectus lentitudo iræ expers: Circa verum mediocritatis observans est verax, & mediocritas dici potest *veracitas*, ejus autem simulatio per excessum est gloriatio, & qui illam sectatur gloriosus: per defectum ironia, quique ea utitur, in oratione dissimulator. Cumque duo suavitatis sint genera, alterum in jocis, alterum in vita, qui ita ut par est in vita jucundum se exhibet, amicus dicitur, & mediocritas *amicitia*, qui excedit adulator, qui vero deficit morosus ac difficilis. Amœnitatis in jocis mediocritas est in *urbanitate*, excessus in scurrilitate, in rusticitate defectus. Mediocritatem itidem colit *prudens* homo, excedit impudens, deficit pavidus & qui nunquam non pudore commovetur,

(Pp)

59. Quo-

νθ. Τίνας διαφέρει ἀρχὴ καὶ σοιχεῖον;

Ἡ μὲν ἀρχὴ ἕκ ἑξῆς τι πρότερον ἑαυτῆς, ὡσπερ ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδ^ο. τὸ δὲ σοιχεῖον σύνθετον ὄν καὶ συγκείμενον ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, ἀρχὴν ἔχει τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδ^ο ἐστὶ δὲ ἡ ὕλη πρᾶγμα ἀσώματον, ἀποιοῦν, λόγῳ μόνῳ ἐρμηνευόμενον ἀποθήσει δὲ μὴ ὑπακείμενον. αὕτη ἔν ἡ ὕλη ὑπὸ μορφῆς τινὸς καὶ σχήματ^ο τυκμμένη ὅπερ ἐστὶ τὸ εἶδ^ο. σωματῶται. καὶ πρῶτον μὲν γίνεται σοιχεῖον ἡ αἰθήρ, ἡ πῦρ ἡ ὕδωρ, ἡ ἀήρ, ἡ γῆ. ἔπειτα τρίτων τῶν σοιχεῖων συμπλακέντων ἀλλήλους γίνεται σῶμα σύνθετον, ἡ ἐμφύχον ἢ ἀψύχον. καὶ ἡ μὲν ὕλη καὶ τὸ εἶδ^ο ἀρχοειδέστερα τῶν σοιχεῖων εἰσὶ τὰ δὲ σοιχεῖα τῶν ἄλλων σωματίων σοιχειωδέστερα, ἀρχὴν δὲ λέγομεν τὴν ὕλην, ἔχ ὅτι ἕκ ἑξῆς ἄλλο ὑπέρτερον ἑαυτῆς. ἀλλὰ ὅτι τὰ σῶματα ὑπὸ αὐτὴν ἀνάγεται προσεχῶς.

ξ. Περὶ τῶν ἀρχῶν, τί εἰσίν;

Ἀρχὴ τῶν ὄντων πρώτη μὲν καὶ ὑπεράρχ^ο ὁ Θεός. μετὰ δὲ Θεὸν πολλαὶ ἀρχαὶ τῶν φυσικῶν πραγμάτων εἰσὶ. Καὶ τῶν μὲν σοιχεῖων ἀρχαὶ ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδ^ο εἴρηται. τῶν δὲ συνθέτων σωματίων αὐτὰ καὶ ἀπλᾶ σοιχεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι τῶν φιλοσόφων διηρέθησαν. Καὶ τοῖς μὲν ἔδοξεν ἀρχὴ τὸ πῦρ, διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ καταναλίσκειν πάντα εἰς αὐτό. τοῖς δὲ ὁ αἰθήρ, διὰ τὴν τῶν ζώων ἀνακνοήν. τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τὴν γόνιμον φύσιν. τισὶ δὲ τρίτων καὶ ἡ γῆ ἀρχὴ ἔδοξε, διὰ τὸ πλείω τῶν ζώων ὑπὸ τῆς γῆς γενᾶσθαι, καὶ εἰς αὐτὴν ἀναλῦσθαι. ἕτεροι δὲ αὐτὰ τὰ τεσσαρα σοιχεῖα ἀρχαῖς τῶν ὄντων ἀπεφήναντο. Πλάτων δὲ ἀρχαῖς εἴρηκε τὸν Θεόν, ὡς πατέρα καὶ ποιητὴν, τὴν ὕλην ὡς δεχομένην τὴν δημιουργίαν, καὶ τὴν ιδέα. ιδέα δὲ λέγει Πλάτων τὴν πρώτην ἔννοιαν τῶ Θεῶ, καὶ τὴν ἀρρήτον ἐκείνην. Φαντασίαν καὶ ἀνατύπωσιν, καθ' ἣν τὸν κόσμον ἐδημιούργησεν.

ξά. Περὶ ὕλης.

*Τὴν ἐστὶ πρᾶγμα οἷον εἰπεῖν αὐλον. ἀποθήσει μὲν ἀθεώρητον, διανοεῖ δὲ μόνῃ ληπτόν. χεῖρον πάντων τῶν ὄντων, ἀμορφον, ἀνείδον, ἀδιατύπωτον. ὡς αἰ ἀνύσει^ο καὶ ὑπαρξίς ἀνύπαρκτ^ο. ἰάν γὰρ ἀνέλκῃ τυχόν ἀπὸ τῶν σωματίων τὰς ποσότητας, τὰς σχέσεις, τὰς ἕξεις, τὰς τροπὰς, τὰς κινήσεις, τὰς ἀλλοιώσεις, τὰς μεταβολὰς, πάν ἕτερον, ὅτι ἔν τὸ καταλειπόμενον ὕλη ἐστίν. ἰάν γὰρ

59. *Quomodo differunt principium atque elementum?*

Principium nihil habet seipso prius, ut materia & forma: at elementum compositum ac coagmentatum est ex materia & forma, principiique loco habet materiam & formam. Est autem materia res incorporalis, expers qualitatium, sola ratione explicanda, sensibus autem minime obvia. Huic materiae species quaedam atque figura tanquam forma sua imprimitur, atque ita fit corpus, & primo quidem elementum, vel æther, vel ignis, vel aqua, vel aër, vel terra. Deinde coalescentibus huiusce elementis fit corpus compositum, sive animatum sive inanimatum. Ac materia & forma quidem magis rationem principii habent quam elementa, Elementa vero magis quam alia corpora, cæterum materiam principii nomine nuncupamus, non quod nihil habet prius supra se, sed quod corpora proxime sub illa constituuntur.

60. *De principiis, quid sint.*

Principium rerum primum & super omnia principia positum est Deus, post Deum multa rerum naturalium sunt principia. Ac elementorum principia materiam esse ac formam jam dictum est. Compositorum vero corporum principia sunt ipsa simplicia elementa, de quibus Philosophi alii in diversa abierunt. Nam quibusdam ignis visus est esse principium, propter efficaciam, & quod omnia in illum consumuntur. Aliis aër, quoniam illum respirant animalia. Aliis aqua propter seminalem naturam. Nonnullis horum etiam terra principium visa est, quoniam plura animalia ex illa nascuntur & in illam iterum resolvuntur. Cæteri quatuor ista rerum esse principia statuerunt. Plato principia esse docuit Deum, tamquam patrem & auctorem: materiam ut quæ creationis opus in se recipiat, & Ideam. Vocat autem Ideam primam conceptionem in Deo, & ineffabilem imaginationem atque efformationem, secundum quam mundum fecit ac condidit.

61. *De materia.*

Materia est res ut ita dicam immaterialis, quæ sensu non comprehenditur, sed sola cogitatione percipi potest. Omnium entium postremum, sine forma, sine specie, sine figura, essentia essentiae expers & substantia sine substantia. Si enim abstrahas à corpore qualitates, relationes, habitus, modos, motus, alterationes, mutationes, aliud quodcumque,

γὰρ ἀνέλης ἀπὸ τῆς πυρὸς τὴν θερμότητα καὶ τὴν ξηρότητα, καὶ ἀπὸ τῆς αἰέρος τὴν θερμότητα καὶ τὴν ὑγρότητα, καὶ ἀπὸ τῆς ὕδατος τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν ὑγρότητα, τὸ ἴσχαται τῶν ὑπολειφθέντων, ὅλη ἐστίν.

ξβ. Περὶ αἰτιῶν.

Αἰτίας ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τέσσαρας δογματίζει. ὁ δὲ Πλάτων ἐξ ἑσῶ δὲ αἰτία πρώτη μὲν ἡ ποιητικὴ. ὡς περ τῆς κλίνης πρῶτον αἴτιον ὁ κλινοποιός, ὡς πρῶτος ταύτης. ὕλικόν δὲ αἴτιον τῆς κλίνης τὸ ξύλον, ἅτε γὰρ ὕλης ἐκ αὐτοῦ γένηται κλίνη. εἰδικὸν δὲ σχῆμα ταύτης καὶ ἡ ἰδέα. τελικὸν δὲ ἡ ἐν ταύτῃ τῶν ἀπθρόπων ἀνάπαυσις, διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν τὴν κλίνην ἐξεργαζόμεθα. Ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τὰς τέσσαρας ταύτας αἰτίας ὀίδεν. ὁ δὲ Πλάτων ἑτέρας δύο προστίθησι, τὴν ὀργανικὴν, αἶον τὸν πρῶτον, ἡ τὸ τέταρτον, δι' αὐτὴν τὴν κλίνην ποιῶμεν καὶ τὸ παραδειγματικόν, τῆτο δὲ διτλόν ἐστίν, ἡ γὰρ ἐξωθεν ἐκκεῖται, καὶ πρὸς ἑκείνα πᾶς τεχνίτης ποιῶν τὸ τεχνιτευόμενον, ἡ δὲ ἐν τῇ διανοίᾳ λαμβάνει τὴν ἀναλήκωσιν.

ξγ. Περὶ σχημάτων.

Σχῆμα ἐστὶ ποιότης τῶν μαθηματικῶν σωμάτων ἀποπεράτωσις. μαθηματικὰ δὲ σώματα ἐστὶν ἅπαν τὸ ἰσχηματισμένον, ὅσον τὸ στρογγύλον, τὸ τρίγωνον, τὸ τετράγωνον, τὸ πεντάγωνον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τὰ τοῖνυν τέσσαρα σελήσια περιφερῆ δογματίζουσι. Πλάτων δὲ καὶ περιφερῆ καὶ ἐν διαφόροις πλάττει σχήματα τὴν μὲν γὰρ γῆν διὰ τὸ εὐέδρασον καὶ τὸ βεβηκὸς αὐτῆς, κυβασιδῆ λέγει, ἰδραῖος γὰρ καὶ ἡ κύβου. τὸ δὲ πῦρ διὰ τὸ ἀνω φέρεσθαι καὶ εἰς ὀξὺ ἀκαλύψασθαι ἀπὸ πλαισίας βάσεως, πυραμοειδὲς τίθησι, καὶ τὰ πολλὰ ἑτέροις χρηματίζει. στρογγύλα δὲ αὐτῆς ταῦτα τίθηται διότι ὁ ἕρανὸς κυκλοφερόμενος περιτορνεύει τὴν τῆς ἐπιφανείαν.

ξδ. Περὶ χρωμάτων.

Χρῶμα ἐστὶν ὄρατὴ ποιότης τῆς τῶν σωμάτων ἐπιφανείας. ὁ δὲ γε Πλάτων καινόν τινα τρόπον διεξημενέει περὶ χρωμάτων. λέγει δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων σωμάτων καὶ ἀπὸ ὀρώτων ὀμμάτων ἀπόρροαί τινες πέμπονται, αἵτινες ἐν τῷ μεταξύ τῶν διασημάτων γενόμεναι τὰς ἰδέας τῶν χρωμάτων ποιῶσιν. καὶ πᾶσι δὲ φασι ὁμοίως τὰ αὐτὰ φαίνεσθαι χρώματα, ἀλλὰ πρὸς τὰς διαφορὰς κρᾶσις τῶν ὀρώτων καὶ ὀρωμένων τὰς χροῖας μεταχρῶννυσθαι, τοῖς μὲν γὰρ ἐκτριῶσθαι, ὀχρὰ τὰ ὀρωμένα φαίνεσθαι, τοῖς δὲ τὴν κόρη ξανθὴν ἔχουσι ξανθὰ. τὰ

quod remanserit materia est. Ita si ab igne v. g. abstraxeris calorem & ariditatem, ab aëre calorem & humiditatem, ab aqua frigus & humiditatem, postremum quod superest materia est.

62. *De causis.*

Causas Aristoteles quatuor tradit, Plato sex. Prima est causa *efficiens*, ut lecti prima causa est qui eum conficit, ejusque est auctor. *Materialis* causa lecti est lignum, sine materia enim nullus lectus perfici potest. *Formalis* est lecti figura & idea. *Finalis* denique, ut homines in illo quietem capiant, ob hanc quippe causam lectum fabricamus. Hæ sunt quatuor causæ quas novit Aristoteles. Illis duas alias addit Plato, *instrumentalem* ut ferram & terebrum, quorum ope lectum componimus, & *exemplarem* quæ duplex est, vel extrinsecus proposita, ad quam artifex quilibet facit: artis suæ opus, vel quæ ex mente & cogitatione conformationem accipit.

63. *De figuris.*

Figura est qualitas qua mathematicorum corporum superficies describitur. Mathematicum corpus dicitur omne figura certa præditum, ut rotundum, triangulare, quadratum, quinquangulare, similia. Quatuor porro elementa rotundæ figuræ esse tradunt. Plato & rotunda facit & diversas alias figuras illis circumponit. Nam terram ob firmam & stabilem suam naturam ait referre figuram cubi, siquidem & cubus firmus ac stabilis est. Ignem quoniam sursum tendit & in acutum definit ex latiore basi, ponit esse præditum figura pyramidali, variaque alia eum in modum disputat. Sed & rotunda eadem elementa esse, statuit, quod cælum circumrotatione sua superficiem ipsorum veluti detornat, rotundamque efficit.

64. *De coloribus.*

Color est qualitas visibilis in corporum superficie. At Plato novo modo colorum rationem explicat: ait enim ab objectis corporibus & ab oculis videntium effluvia quædam emitti, quæ in medio intervallo constituta species colorum efficiant. Neque vero omnibus colores eodem modo apparere observatum est, sed pro diversis cernentium temperaturis etiam colores rerum, quæ offerunt se oculis, diversi videntur, uti iis qui morbo regio laborant, flava quæ cernunt, apparent, his vero quibus pupilla rubore infecta est, rubra, atque iterum albi-

Φλέγμα περί τὰς ὑμένας τῶν ὀφθαλμῶς ἔχουσιν ὑπόλευκα, καὶ ἄλλοις ἄλλως, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν κράσεων.

Ξε. Περὶ μίξεως καὶ κράσεως.

Ἡ μὲν μίξις ἕνωσις ἐστὶ σωματίων κατὰ παράθεσιν, ὡς ἐπὶ ἐλαίᾳ καὶ ὕδατος, ἢ γὰρ δι' ὅλην ταῦτα κίρραται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἄκρας ἐπιφανείας αὐτῶν ἐνῆται. Ἡ γὰρ κατὰ ἐπιφάνεια τῆ ἐλαίᾳ μίγνυται τῇ ἄνω ἐπιφανείᾳ τῆ ὕδατος. Κράσις δὲ ἐστὶν ὅταν τὰ ἐνέμενα σώματα δι' ἀλλήλων ἀνακραθῆ, ὡς ἐπὶ αἴνῃ καὶ ὕδατι. καὶ τὰ μὲν μίγνυμενα σώματα ἐκ μέρους μὲν ἐνῆται, ἀσύγχυτα δὲ μένει. τὰ δὲ κερωνύμενα δι' ἀλλήλων μὲν διήκει καὶ τέμνει, καὶ τέμνεται καὶ συγκέχυται. ἡ δὲ τῆ Θεᾶ πρὸς ἡμᾶς ἕνωσις καὶ μίξις ἐστὶ διὰ τὸ ἀσύγχυτον, καὶ κράσις διὰ τὸν τρόπον τῆς ἀντιδόσεως. ἔστιν ἔν αὐτῷ πρὸς τὸ πρόσλημμα, καὶ ἡ μίξις καινῆ, καὶ ἡ κράσις παράδοξι.

Ξς. Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

Γένεσις λέγεται ἡ ἀπὸ τῆ μὴ ὄντι εἰς τὸ εἶναι μεταβολή. Γένεσιν δὲ τινεὶ καὶ τὴν κίνησιν ὠνομήκασιν, καθὼ φασιν ὑπὸ γένεσιν εἶναι τὸν κύσμον, τῆς ἔστιν, ὑπὸ κίνησιν. φθορὰ δὲ ἐστὶν ἡ ἀπὸ τῆ ὄντι εἰς τὸ μὴ εἶναι μεταβολή. Πᾶν ἔν τὸ ἀπὸ τῆ μὴ εἶναι γενόμενον, καὶ ἀπὸ τῆ γενέσθαι φθειρόμενον, ὑπὸ γένεσιν ἐστὶ καὶ φθορᾶν. Κατὰ γῆν τὸν ἡμέτερον λόγον καὶ τῷ κόσμῳ γένεσις ἔπειται, ἦν γὰρ ὅτε ἐκ γῆν, καὶ ἔσται ὅτε ἐκ ἔσται. αὐξήσις μὲν ἔν καὶ ἀλλοίωσις καὶ φθορὰ καὶ ἡ ἀπὸ τόπων εἰς τόπον μετάβασις κινήσεις εἰσὶ. Γένεσις δὲ καὶ φθορὰ ἔκ εἰσὶ κινήσεις, ἀβρώως γὰρ τὸ γενόμενον γέγονε, καὶ τὸ φθαρὲν ἐφθάρται.

Ξζ. Περὶ σωματίων.

Σῶμα ἐστὶ τὸ πλατῶν ἔχον καὶ μήκη καὶ βάθει. καὶ ἐστὶ μήκη μὲν λόγῳ χάριν, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς εἰς πόδα. πλατῶν δὲ τὸ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰς τὴν ἀριστεράν, ἢ τὸ ἀνάκαλιν. βάθει δὲ τὸ ἀπὸ τῶν ζώνων ἐπὶ τὰ νῶτα, ἢ τὸ ἔμπαλιν. πᾶν δὲ σῶμα ἢ βαρὺ ἢ κῆφον ἐστὶ. Καὶ τὸ μὲν βαρὺ κάτω φέρεται, τὸ δὲ κῆφον ἄνω φέρεται. τόποι δὲ τῶν σωματίων τῶν μὲν κῆφον, ὁ ἄνω τῆ παντός τόπος. τῶν δὲ βαρέων ὁ κάτω, καὶ κενότατον μὲν τὸ πῦρ, ὡς πᾶσιν ἐπιπολαίζον. βαρυτάτον δὲ γῆ, ὡς πᾶσι ὑποκείμενον. πᾶν δὲ σῶμα, ἐν μὲν τῷ ὁμοίῳ τόπῳ ἐστὶ, ἢ βαρὺ ἢ κῆφον, ὅτε δὲ ἀποσῆ τῶν ὁμοίων τόπων, καὶ μέλλῃ πρὸς αὐτὸς ἀπίεσθαι, τότε ἡ βαρύτητα ἔχει ἢ κενότητα.

Ξη.

cantia illis qvi album humorem membranis oculorum suffusum habent, aliisque pro diversa temperatura aliter.

65. *De mistione & permissione.*

Mistio est unio corporum per conjunctionem, qualis est olei & aqua. Neque enim tota inter se ambo permiscetur, sed summis modo superficiebus junguntur. Inferior enim olei superficies miscetur sive unitur superiori superficiei aqua. At permissio est, quando unita corpora tota sic invicem permiscetur, ut aqua & vinum. Itaque mista corpora ex parte quidem uniuntur, inconfusa tamen manent: permista autem penetrant invicem, scinduntque ac scinduntur, & inter se confunduntur. Unio autem Dei cum nostra natura & mistio est, quia sine confusione fit, & est permissio, propter idiomatum communicationem. Cæterum novum illud, cum assumpta natura, genus mitionis est, & mira ac singularis permissio.

66. *De generatione & corruptione.*

Generatio dicitur mutatio à non esse ad esse: & sunt qui generationem etiam motum appellant, quo sensu mundum generationi hoc est motui ajunt esse obnoxium. Corruptio contra est mutatio ab esse ad non esse. Quicquid igitur, cum non esset fit, & cum existat corrumpitur, generationi & corruptioni dicitur subjacere. Ex nostra adeo sententia ad mundum etiam generatio pertinet, erat enim quando non erat, & erit quando non erit. Cæterum augmentatio quidem ac mutatio & agitatio & de loco in locum translatio motus sunt, generatio autem & corruptio non sunt motus, continenter enim ac simul fit quod fit, & corrumpitur quod corrumpitur.

67. *De corporibus.*

Corpus est quod habet latitudinem, longitudinem & profunditatem. Longitudo dicitur verbi gratia à capite ad pedes, latitudo à manu dextra ad sinistram aut vicissim, profunditas à pectore ad tergum aut vice versa. Omne corpus grave aut leve est. Grave deorsum fertur, leve tendit sursum. Loca corporum, levium quidem supremus omnium, gravium infimus. Ac levissimum est ignis, qui fertur super omnia corpora, terra gravissimum, omnibus subjacens. At corpus omne in naturali suo constitutum loco nec grave nec leve est, quando autem à naturali loco abest & ad eum tendit, tunc vel gravitate præditum est vel levitate.

Ξη. Περί ελαχίστων.

*Ελάχισα φασίν οἱ φιλόσοφοι σωματῖα τινὰ εἶναι ἐκ τῶν ἑτέρων μικρομέγεθων, καὶ ὑποτίθενται ἄμερῃ τινὰ ἢτοι μικρομερῇ καὶ ἀσχηκῶς, ἢτοι μικρομεγέθει, ἀρχαῖς δὲ ἐ ποιητικαῖς ἀπὸ ὑλικῶς. λέγεται πάλιν ελάχισον ἐπέκειν λόγῳ, ὡς ἀριθμητικαὶ λέγουσιν, ἀριθμοὺς διπλασίους καὶ τριπλασίους καὶ ἄλλους τοιαύτους, ὅσον διπλασίῳ λόγῳ χάριν, ὁ ὀκτὼ τῷ τέσσαρα, καὶ τῷ δύο ὁ τέσσαρα, καὶ τῷ ἐνὸς ὁ δύο, τῷ δὲ δύο πρὸς τὸ εἶν διπλασίῳ λόγῳ ἐκ ἐστὶ ὑπερδιπλασίῳ ἑτέρῳ. ελάχισῳ εἶν διπλασίους, ὁ δύο πρὸς τὸ εἶν, καὶ ελάχισῳ τριπλασίῳ, ὁ τρεῖς πρὸς τὸ εἶν. λέγεται ελάχισον καὶ τὸ κατ' ἐπιτελεσμὸν γενόμενον ἀπὸ ἀκρυσίας ελάχισον κατὰ φιλοσόφους, τὸ βραχυτάτον σωματίον ὀνομάζεται.

Ξθ. Περί διαφορᾶς γνώσεως.

Πρώτη ἐστὶ καὶ ὑψηλότερα τῶν γνώσεων ἀπάσῶν ἢ τῆς προνοίας, ἣτις ἐστὶν ἐνέργεια τῆς Θεῆς. ὁ τοίνυν Θεὸς ὑπὲρ πάντων τὰ ὄντα καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν νῦν ἔχον τὴν δύναμιν, καὶ κυρίως ἐν ὑπάρχει, αὐτῷ δὲ τῷ ἐν μόνῳ προνοεῖν λέγεται πάντων. δευτέρα δὲ ἐστὶ γνώσις ἢ νοεῖα αὐτῆς τῆς παντελῶς νῦν ὀλικῶς τὰ πάντα νοεῖται. τρίτη μετ' αὐτὴν γνώσις ἢ τῆς λογικῆς ἡμῶν ψυχῆς, ἣτις διαίρεται εἰς δύο, καὶ ἐπιστήμην. ἀλλ' ἢ μὲν δόξα τῶν κινουμένων ἐστὶ γνώσις, ἢτοι τῶν μεταβαλλομένων, ἢ δὲ ἐπιστήμη, τῶν ἀκινήτων, ὅσον, ψυχῆς καὶ νῦν καὶ τῶν τοιαύτων τεταρτή γνώσις καὶ τελευταία, ἢ τῆς αλόγου ψυχῆς, αἰσθησις καὶ ἢ φαντασία, μερικῶν πραγμάτων ἀντιλαμβανόμενα.

ὁ. Πῶς ἐκ αἰεὶ μετέχομεν τῆς Θεῆς, αἰεὶ ἐνεργεῖται αὐτῆς;

Οὐ μετέχομεν αἰεὶ τῆς Θεῆς, εἰ καὶ αἰεὶ ἐνεργεῖται αὐτῆς, διὰ τὴν ἡμετέραν ἀνεπιτηδεύτητα πρὸς τὴν μέθεξιν. ὥσπερ γὰρ τῆς ἡλίου τὸ μισημβρινὸν ἀπαντα καταλαμβάνοντα, ἢ πάντες εἰς αὐτὸν ἐνατενίζον δύνανται, ἀλλ' οἱ ἐρρωμένον τὸν ὀφθαλμὸν ἔχοντες, ὥτως ἐδὲ τῆς Θεῆς πάντες μετέχουσιν δύνανται, καὶ ἐκείνοι ὑπὲρ ἡλίου αἰεὶ τὸ νοητὸν Φῶς ἰξαπλοῖ. ἀλλὰ μόνοι οἱ τὸ νοεῖον ὄμμα κεκαθαυμένοι ἐν τῇ ψυχῇ φέροντες. Κάμνει δὲ ποικίλως καὶ αὐτὸς ὁ καθαρὸς νῦν πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῶν Θεῶν ἀγῶν, διότι ἐκ τῶν ἐλευθερῶν ἐδὲ κατὰ πάσασιν αἰετῶν, ἀλλ' ἐνυλῶν καὶ σωματικῶν. Ἔσαι δὲ, ὅτε μετὰ τὴν τῆς σωματικῆς ἀπόλυσιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποκατάστασιν ἀνεκτικῶς αἰτεῖσαι Θεῶν.

68. *De parvissimis corpusculis.*

Parvissima sive minima Philosophi vocant corpuscula quedam quibus nulla alia parviora reperiuntur, supponuntque illa esse in nullas partes divisibilia, minutissima & mole destituta, atque exilia: Principia corporum non efficientia sed materialia. Dicitur & alio sensu parvissimum sive minimum apud Arithmeticos, quando de numeris duplicibus vel triplicibus aut aliis ejusmodi tractant, verbi gratia octo sunt duplum quaternarii, quatuor binarii, duo unarii. Non datur vero alius numerus duplus infra binarium, minimus igitur duplus est binarius respectu unitatis, uti ternarius est minimus triplus ad eandem unitatem: Dicitur & minimum quod ad tenuitatem redactum est, sed peculiari ratione Philosophis parvissimum corpusculum ita nominatur.

69. *De variis generibus cognitionis.*

Prima & sublimior cognitionum omnium est providentia, quæ est actio Dei, Deus siquidem super omnia quæ sunt & super ipsam mentem potentia pollens, & proprie unum existens, hoc ipso solo uno omnibus providet. Altera cognitio est intellectualis, quæ mens suprema universe omnia intelligit. Tertia post hanc est cognitio in anima nostra, quæ in opinionem & scientiam distinguitur. Ex his opinio est cognitio rerum mobilium mutabiliumque. Scientia immobilium, ut animæ, mentis, atque aliorum ejusmodi. Quarta & postrema cognitio est irrationabilis animæ nostræ sensatio & phantasia, res particulares apprehendens.

70. *Quomodo semper operante Deo, non semper ejus reddimur participes.*

Quamvis Deus semper operatur, illius tamen non semper participes reddimur propter nostram ineptitudinem ad eum recipiendum. Sicut enim Sole per meridiem luce omnia implente non omnes in eum intueri possunt, sed qui firma oculorum acie gaudent, ita nec Dei participes fieri omnes queunt, licet illi quovis sole splendidiorem lucem intelligibilem exerit, sed tantum ille qui intellectualem mentis oculum purgatum in anima sua gerunt. Sed & ipsa pura mens sapius in percipiendo divino laborat splendore, quoniam non omnino libera & immaterialis, sed materiæ & corpori est conjuncta. Erit autem, quando post solutionem à corpore & speratam restitutionem, sine intermissione aciem in Deum intentam habebit.

(Qq)

71. *Num*

οα. Εἰ ἔστι τι ἐν ἀγγέλοις κακόν.

Ὁ μὲν θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς τῷ Χριστῷ γενθλίαις βιβλίαις μὲν ἀκινήτους ἕναί τας ἀγγέλους πρὸς τὸ κακόν. Ἐδοξέ δὲ τὸν διὰ βολόν, ἀγγέλον μὲν ὄντα, κακόν δὲ γεγονότα, δυσκινήτους αὐτὸς ἀποφαίνεται, οἱ δὲ σοφώτεροι τῶν ἐλλήνων ἐν προθύροις τῷ Θεῷ τὰς ἀγγέλους ἐπιτάσσοντας οἰόμενοι, ἀμετόχως αὐτὸς τῷ κακῷ φασι. τὴν γὰρ ἀπαγγελίαν τῆς φωνῆς ἐγγὴν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐκφάροντας, πῶς ἂν φαίνοι εἶναι κακῶς; ἀφομοιωτοὶ γὰρ τὸ ἀγγελικὸν Φῦλον τῷ Θεῷ ἀφ' ἧς ἐξηρτηται, ἵνα διὰ τῆς ἀκρατοῦς ἀμετρούτητος ἐκφαίνοι αὐτὸς τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἰδιότητα δύνηται. ἀγγέλους δὲ τὰς μετὰ Θεὸν πάσας δυνάμεις κατονομάζουσιν.

οβ. Εἰ ἐν τόποις τὰ ἀσώματα;

Ἐναντίας εἰσι τὸ σῶμα καὶ τὰ ἀσώματα. εἴ ἢν τὸ σῶμα ἐν τόπῳ, τὸ ἀσώματον ἔκ ἐν τόπῳ. εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, ὡς ἐν τῷ σώματι τὸ εἶναι ἐν τόπῳ, ἐναντίῳ ὄντι τῷ ἀσώματι τὸ μὴ ἐν τόπῳ εἶναι. τὰ γὰρ κυρίως ἀσώματα, κρείττους εἰσι τῆς, καὶ τοπικῶς ἢ πάρεσι τῶν σώματι, τῆ δὲ σχέσεως πάρεσι αὐτοῖς, ὡς ἐκ λέγου, ἢ ψυχὴ μετὰ ἀπόλυτον τὴν ἀπὸ τῷ σώματι εἰ μὲν καθαρώς ἀπαλλαγῆ καὶ ἀπαθῶς, ἔκ ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ σῶμα ἢ ἀπολλέοιται. εἰ δὲ ἐμπαθῶς, ἀγαπᾷ αὐτὸ καὶ διαλυθὲν, καὶ ἡ ἀγάπη σχέσιν πρὸς αὐτὸ, καὶ ὑποσάσει μὲν ἡ ἕξις ἢ πάρεσι τὸ ἀσώματον τῷ σώματι, ῥέπει δὲ πρὸς αὐτὸ ὅταν βύλεται.

ογ. Εἰ καλὸν ἡ ὕλη.

Πλάτων ὁ φιλόσοφος ἐν μὲν τῷ Τιμαίῳ μητέρας καὶ τιθητὴν τῆς τῶν καλῶν γενέσεως, καὶ συναιτίαν τῆς ἕκ κόσμου δημιουργίας αὐτὴν ἀποφαίνεται. Ἐν δὲ τοῖς ἕξι Ἐλεάτῳ ζῆνι λόγοις, αἰτίαν αὐτὴν λέγει τῆς ἕξι παντὸς ἀταξίας. Ἐν δὲ τῷ διαλόγῳ τῷ καλυμένῳ Φιλήβῳ, ἀπὸ Θεῆ καὶ ταύτης παράγου, ἰνδρον αὐτὴν καὶ ἀγαθὸν διὰ τὴν ἀπὸ Θεῆ γέννησιν ἀποφαίνεται. Πρόκλος δὲ ὁ φιλόσοφος ἔτε ἀγαθὸν αὐτὴν ζῆται ἔτε κακόν, ὡς μὲν γὰρ ἔσχατον τῶν ὄντων καὶ πόρρω τῷ ἀγαθῷ, ἔκ ἀγαθὸν λέγει. ὡς δὲ αἰτίαν δημιουργικὴν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἀναγκαζόμενος τιθέναι, μέσθην αὐτὴν ἕξι ἀγαθῷ καὶ ἕξι κακῷ τιθεῖς ἀναγκαῖον ἵπνομαίσει. τὸ γὰρ ἰνδρὸς αὐτῆς τῶν ἀγαθῶν, συντελεῖν λέγει πρὸς τὴν τῶν ἀιδητῶν δημιουργίαν, ὅπερ ἀναγκαῖον ἐστίν.

οδ.

71. *Num quid in Angelis fit mali?*

Gregorius Theologus Oratione in CHRISTI nativitatem Angelos ad malum moveri posse negat. Non ignorans tamen Diabolum, Angelus cum esset, malum factum esse, difficulter saltem illos moveri posse innuit. At sapientiores Græcorum, Angelos Deo proximos ac veluti in foribus divinitatis constitutos arbitantes, mali participes fieri posse inficiantur. Cum enim silentii Divini sint interpretes, bonitatisq; nuncii, quomodo, inquirunt, mali esse possunt? Angelorum, quippe genus assimilant Deo, à quo dependet, ut per puram similitudinem proprietatem ejus possit hominibus notam facere. Angelos, porro vocant univas quæ sub Deo sunt potestates.

72. *Num incorporalia sint in loco?*

Corpus & incorporale sibi opponuntur. Si igitur corpus in loco est, incorporale non est in loco. Si enim uni oppositorum erit unum è contrariis, alteri alterum erit. Itaque si corpori quod incorporali contrarium est competit esse in loco, incorporali competet non esse. Nam & quæ proprie incorporalia sunt, præstantiora sunt, quam ut sint in loco, neque localiter corporibus sunt præsentia, sed relatione, ut anima post solutionem à corpore, si pura & affectibus libera discesserit, non habebit relationem ad corpus quod reliquit. Si vero affectum servaverit, amat id etiam solutum, & amoris relatione versus illud fertur, & substantia quidem atque essentia corpori incorporale non est præsens, affectu tamen quando vult ad illud veluti prorepat.

73. *Num materia fit bona?*

Plato Philosophus in *Timæo* materiam velut matrem & nutricem generationis rerum pulchrarum, causamque sociam creationis mundi prædicat. Sed ubi *Eleates hospes* loquitur, ipsa causa esse dicitur inordinationis in universo. At in *Philebo* dialogo eam à Deo repetens, divinam & quia à Deo prognata est bonam affirmat. Verum *Proclus Philolophus* neque bonam illam putat neque malam: quatenus enim entium infimum sit, & à Bono principali longius remotum, haud equidem bonam esse: quatenus vero causam demiurgicam necessario accensere bonis cogitur, mediam eam inter bonum malumque ponit & appellat necessitatem. Defectum enim qui in illa est bonitatis, conferre ait ad facienda sensilia, quod ipsum necessitatis est.

εδ. Περὶ τῆς πρὸς τὸ Θεῖον τῶν ὄντων ἰκτεροφῆς.

Τῶν παρὰ Θεῖ ἀπὸ τῶ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παραχθέντων, τὰ μὲν εἰσι μόνον ὄντα, ὡς τὰ ἀψυχὰ σώματα, τὰ δὲ καὶ ὄντα καὶ ζῶντα, καὶ νοῦν-
τα, ὡς αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ νοεῖ. ἕκαστον ἔν πρὸς τοῦ Θεοῦ ἀφ' ἧ παρεχθῆ κα-
τὰ τὴν ἰδίαν ἰκτεροφῆν ἐπιστρέφει. τὸ μὲν ζῶον καὶ ἡσῶδες καὶ γνωστικόν. ἕκαστον
γὰρ ὡς προήλθεν, ἔτα καὶ ἐπίστραπται. τῆτο δὲ τὸ Φιλοσόφημα καὶ ὁ Φιλό-
σοφος Προύκλος ἐν τοῖς κεφαλαίοις αὐτῶ τήθησι καὶ διευκρινεῖ. Καὶ πρὸ τῆτο ὁ
Ἐρευπαγίλης Διονύσιος σαφέστερον τῆτε διακριθεῖ, καὶ εἰσὶν ὁ λόγος τῶν πᾶσι στα-
δαζομένων, σαφέστατός τε καὶ ἀκριβεστάτος εἶναι.

εε. Περὶ χρόνου.

Ὁ χρόνος ἐπινοίας ἀνθρωπίνης, εἰς κῶημα καὶ ὄνομα. Ἐπειδὴ γὰρ μὲν
αἰώνιος αἰεὶ ὄντα καὶ ἀκίνητά εἰσι, τὰ δὲ ὑπὸ κίνησιν ῥέοντα καὶ φερόμενα,
αὐτὸ δὴ τὸ μέτρον τῆς κινήσεως χρόνον ὀνόμασαν οἱ Φιλόσοφοι. εἰδὲ γὰρ αἰθῆ-
ρακλον πρᾶγμα ὁ χρόνος εἰσὶν, εἰδὲ σῶμα φαινόμενον, εἰδὲ αἰσώματός τῆ
ἐπίστασις, ὡσπερ ἡ φύσις καὶ ἡ φυχή καὶ ὁ νῶς, ἀλλὰ πρᾶγμα ἐν ἐπινοία μῶ-
νη κείμενον. Ἡ ταῖνον ψυχὴ ἐνωθεῖσα τῶ κρείττονι, ἐν τῶ εἰσῶτι αἰῶνι εἰσὶν
αἰφαιμένη δὲ τῶ αἰῶνι καὶ περὶ τῆ πρᾶγμα τῆς γενέσεως κινήθεῖσα, χῶρσον
καὶ χρόνον δίδουσι, εἰδὲν ἔν ἑτεροῦ εἰσὶν ὁ χρόνος ἢ μέτρον κινήσεως.

εε. Περὶ κινήσεως.

Δυσκαλιανότητόν τι πρᾶγμα ἡ κίνησις. εἰσὶ δὲ εἰδῶτι καὶ ἐνέργεια πο-
ταμένη πρᾶγματῶ, καὶ ὄν χρόνον κινεῖται. οἷον τι λέγω, εἰσὶ τι πρᾶγμα
αἰξάνθημον, καὶ ἄλλο ἀκινούμενον, καὶ ἄλλο φερόμενον. καὶ τῶ μὲν αἰξάνθη-
μένη κίνησις ἡ αἰξήσις, τῶ δὲ φερόμενη ἡ φορέσις, καὶ ὅπως τῶ γενομένη ἡ γίνε-
σις. Ἐσὶν ἔν ἡ κίνησις, εἰτε ἀρχὴ ἔτε τέλει, ἀλλὰ τὸ μεταξύ τῶτων. τῆς
γὰρ οἰκοδομήσεως ἔτε ἡ ἀρχὴ κίνησις, ἔπω γὰρ κενεῖται. ἔτε τὸ τέλει, πῆ-
καυται γὰρ τὸ οἰκοδομηθέν. τὸ δὲ ἐν μέσῳ τῶτων, οἷον ἡ οἰκοδόμησις, τῆτο κίνε-
σις εἰσὶν. ὅσπερ δὴ καὶ ἐνδελύχουσι Ἐριστέλης ὀνόμασαν.

εε. Περὶ ἀνάγκης.

Ἀνάγκην ὀνομάζουσι οἱ Φιλόσοφοι δυνάμιν τινα ἀναγκαστικὴν τῶ ἀπε-
ταλέσματος. οἷον τι λέγω, ἡ ἀστραλογία τῶν ἀστρων σχηματῶν ἐξήρηται, καὶ
ἔσο

74. *De entium reversione ad Deum.*

Rerum quas Deus cum non essent fecit existere, alia sunt tantummodo entia, ut corpora inanimata, alia entia & viventia quoque & intelligentia, ut animæ ac mentes. Ad Deum igitur à quo profecta sunt singula pro suæ ratione substantiæ iterum convertuntur, sive animal sit vivum, sive substantia tantummodo, sive præditum intellectu ac cognitione. Unumquodque enim uti processit ita etiam redit. Hanc philosophicam positionem *Proclus* quoque capitibus suis inseruit discussitque, & ante eum *Dionysius Areopagita* dilucidius etiam & accuratius exposuit, singulari enim diligentia perspicuitate & cura hac de re est commentatus.

75. *De tempore.*

Tempus à cogitatione hominum concipitur & nomen accipit. Cum enim alie res sint æternæ, quæ semper existant suntque immobiliæ, alie sub motione constitutæ & fluxu corruptibilesque, mensurationem motionis philosophi tempus appellarunt. Neque enim res perse subsistens tempus est, neque corpus quod sensibus percipi potest, neque substantia incorporalis ut natura, anima, mens: sed aliquid in sola positum cogitatione. Quando igitur anima præstantiori jungitur, in ævo stabili constituta est, cum autem ævo veluti emissa, ad generationis conditionem moveretur, locum in se facit tempori. Tempus igitur nihil aliud est quam mensuratio motionis.

76. *De motu.*

Res difficilis explicatu motus. Est enim ratio quædam, & rei quæ movetur, actio eo tempore quo movetur. Uti v. g. est aliquid quod crescit, quod mutatur, quod fertur sive agitur. Atque ille quidem motus quo crescit aliquid, dicitur incrementum, motus rei agitatæ latio sive agitatio, & universe rei nascentis, generatio. Motus igitur nec principium est nec finis, sed medium inter utraque. Ut in ædificatione nec principium est motio, nondum enim movetur, neque finis, jam enim desit ædificari, sed media in his, ædificatio nempe, motio est, quam etiam endelechiam Aristoteles nuncupavit.

77. *De necessitate.*

Necessitatem Philosophi appellant potentiam coactam ad effectum, uti Astrologia omnia refert ad astrorum aspectus, altitudines,

(Qq) 3

appa-

τῶν ὑψωμάτων, καὶ τῶν Φύσεων, καὶ τῶν οικοδομημάτων καὶ τῶν ἄλλων. ὅταν ἂν συνδράμῃ πάντα πρὸς τὸ γενέσθαι, καὶ μηδέν τι ἦν ἀντιπίπτον ἢ ἀντικείμενον, ἀνάγκη τῷ εἰρηκασθῆναι, ὡς ἀπαραίτητόν τι καὶ ἀμετάβητον. τὸ δὲ ἐν μερικαῖς σφαιραῖς τὴν δύναμιν ἔχον, τῷτο ἐνδοχόμενον ἀπεφάνητο, ὡς διακείμενον καὶ γινώσθαι καὶ μὴ γινώσθαι. κυρίως δὲ ἐνδοχόμενόν ἐστι, τὸ ὑπὸ τῆν ἡμετέραν προαίρεσιν κείμενον καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστην ἰσότητα ἴσῃ καὶ ὁμοίαν δεχόμενον.

αἱ. Περὶ εἰμαρμένης.

Τὴν εἰμαρμένην εἰ τις γνοίῃ σὺν ἀκριβεῖα, καὶ ὅθεν καὶ ὅποια τὴν φύσιν, μερίδα πρὸς φιλοσοφίαν μεγίστην παρείδηθε, παρὰ μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς, ἀλλομάζεται τὸνομα. παρὰ δὲ τοῖς σοφώτεροις θαυμάζεται. ἐστὶ δὲ γενεῖαι εἰπεῖν, ἢ φύσις τῆ κόσμου ἢ κινῆσαι τὰ σώματα. κατὰ μέρους δὲ δευτέρως τις προνοίας ἑλαμψίς καὶ ἰπισασία, ἢ κατ' εὐθείαν τὴν κίνησιν ἔχουσα, ὡσπερ ἢ κυρίως ἐστὶ πρόνοια, ἀλλὰ διομήτη κατὰ τὴν τόκῃ εἰς ἀπολέεσμα, ὅθεν καὶ εἰμαρμένη λέγεται ὡς εἰρημένη τις φύσις καὶ συμπεπλεγμένη διὰ πολλῶν. τὰ μὲν ἔσῃ σώματα ὑπὸ πρόνοιαν ἐστὶ μόνη. τὰ δὲ σώματα ὑπὸ πρόνοιαν καὶ εἰμαρμένην.

βθ. Περὶ τύχης καὶ αὐτομαΐης.

Τὴν τύχην οὐχ, ὡς νομίζουσιν τινες, οἱ ἀκριβεῖς τῶν φιλοσόφων ἐδέξαντο οἷον ἄλλοθῆν τινα φύσιν καὶ μὴ ἔχουσαν τάξιν, μηδὲ εἰρημόν, ἔλασ παρκαλολήθημα ταύτην ἀόριστον ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν, καὶ ἕνεκά τινος γενεμένη εἰρίσαντο. οἷον παρελήλυθέ τις ἐκ τῆς οἰκίας λυσόμενος, αὐτὴ ἢ προόδος ἐκ προαίρεσεως καὶ ἕνεκά τινος προαίματος, τῷτ' ἐστὶν τῆ λύσασθαι. εἶλα προερχόμενος ἔτυχε θησαυρῶν. τὴν ἔν αἰτίαν τῆς ἐνρέσεως τῶ θησαυρῶ τύχην ὠνόμασαν οἱ σοφοί. τὸ μέτρον αὐτόματον καὶ ἐν τοῖς λογικοῖς καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις τίθησιν. ἐν μὲν τοῖς λογικοῖς, ὅταν μαχηριδιον ἀπὸ τινος κρατῶντος ἐκπεπλεγμένον κατ' ἐρθὸν ἐμπαιγῆ τῇ γῆ. ἐν δὲ τοῖς ἀλόγοις, ὅταν τις ἴππος τὸν δεσπότην ἀποβαλὼν, ἀπὸ ταυτομάτως διασθεῖη.

π. Περὶ αἰώνος καὶ χρόνου.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν καὶ τὴν ἐσίαν, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἔχει αἰώνιος ὅσον ὁ νῦς. τῷτ' γὰρ καὶ ἡ ἐσία ἀκίνητος, καὶ ἡ ἐνέργεια ἀμετάβητος. * ὁμῶ γὰρ ἔχει ἐν αὐτῷ πάντα. τὸ δὲ σῶμα καὶ τὴν ἐσίαν ἐγχερον ἔχει καὶ τὴν ἐνέργειαν. ὅσον καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα καὶ τὴν ἐσίαν ἐγχερον ἔχει, καὶ κατὰ μέρους
* αἰ. ἀμετάβλητος. κρῶν

apparentias, dominum genituræ & similia. Si igitur omnia concurrant ut fiat aliquid vel non fiat, nec sit quicquam adversans vel contrarium, hoc necessitatem appellarunt, utpote quod evitari & mutari nequeat. Cujus vero particularia tantum signa se offerunt, ut fieri possit, hoc vocarunt contingens, veluti quod possit fieri & non possit. Proprie autem contingens est res sub arbitrio nostro posita, & æquale ac par momentum ad alterutram partem secum habens.

78. *De fato.*

Fati rationes si quis accurate intelligat, unde dependeat, quæque ejus sit natura, maximam Philosophiæ partem comprehendit, nam à vulgo quidem contemnitur, at sapientiores hoc nomen suspiciunt & mirantur. Ut vero generatim dicam, fatum est natura mundi, quæ movet corpora. Particulatim autem est reflexus quidam radius providentiæ, curatioque quæ non directo motu utitur, uti proprie dicta providentiæ, sed tempore & loco ad effectum indiget, unde & nomen apud Græcos habet, diciturque *επιμαρμένη* quasi *επιρημένη* sive connexa quædam natura & complicata ex pluribus. Incorporales igitur res sub sola sunt providentiæ, corpora autem sub providentiæ & fato.

79. *De fortuna & casu.*

Fortunam accuratior Philosophi non acceperunt, ut quibusdam persuasum est, pro re irrationabili sine ordine & nexu, sed statuerunt esse consecutionem indefinitam in rebus ex proposito & propter finem aliquem susceptis. Verbi gratia exiit aliquis à se lavandi causa, hoc ex proposito & propter aliquem finem fecit, ut nempe in balneo lavaretur. At progressus incidit in thesaurum. Hujus inventionis causam, fortunam appellarunt sapientes. Casui vero tam in rationabilibus quàm irrationabilibus locum esse affirmant. In rationabilibus quidem, ut si homo cultellum tenens illum manibus excidere patiatur, illeque rectus infigatur terræ. In irrationabilibus vero, ut si equus dominum excusserit, & hic casu quodam illæsus abeat.

80. *De ævo ac tempore.*

Entia quædam & substantiam & actum æternum habent, ut mens. Hujus enim & substantia nescia mutari & actus minime transitorius aut mutabilis est, simul enim in se omnia mens possidet. At corporis & substantia & operatio temporaria est. Sic v. g. nostrum corpus substantiam temporariam habet, paulatim enim augetur: & operationem,

κρὸν αὐξάνονται, καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἡ γὰρ ὁμῆ ἐπαρκῶς πάντα. ἡ δὲ ψυχὴ
κατὰ μὲν τὴν εἰσὶν αἰώνια ἐστίν, ἡ δὲ γὰρ κατὰ μέρος γυγόνται. κατὰ δὲ
τὴν ἐνέργειαν χρόνῳ μετέχει. ἡ γὰρ ὁμῆ ἔχει πάντα τὰ ἡμέματα ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ'
ἐφ' ἑτέροις μεταβάλλει εἰς ἕτερον. καὶ ὁ ἕρασμὸς δὲ τοιοῦτός ἐστι, καὶ ἀείκει
μὲν κατὰ τὴν εἰσὶν, κατὰ δὲ τὴν κίνησιν ὑπὸ χρόνον καὶ αὐτὸς κίμαι.

πα. Περὶ τῶν πέντε αἰσθήσεων.

Ἡ ὄρασις γίνεται, ὅταν τὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν φῶς ἐκφερόμενον ἐπι-
κρίσῃ τῷ ἀπὸ τῶν σωματίων συρρέοντι. ὅπερ ὁ Πλάτων ὀνομαίξει, ἐπιάν-
θριαν. Ἀκρόμεν δὲ τῷ κενῷ τῷ ἐντὸς τῆς ὠτὸς, τῆτο γὰρ ἐστὶ τὸ διηχρὴν κατὰ
τὴν τῆ πνεύματος ἐμβολήν. ὁσφραίνομεν δὲ τῷ ἡγεμονικῷ τῷ ὄντι ἐν τῷ ἐγκε-
φάλῳ, ἔλκοντι δὲ διὰ τῶν ἀναπνοῶν τὰς ὀσμάς. Γενομεν δὲ τῆ ἀραιότητι τῆς
γρηκότης καὶ τῆ μαλακότητι, καὶ διὰ τὸ συναπτεῖν τὰς ἀπὸ τῆ σώματι εἰς
αὐτὴν φλέβας τὴν φύσιν. ἡ δὲ φωνὴ, πνεῦμα ἐστὶ διὰ τῆ σώματι, ἀπὸ
διανοίας ἡγμένον. ἀπτόμεν δὲ ὅλων τῶ σώματι, διότι ἀποπερατώσεως ἐστὶ, ἡ
ὡν αἰσθάνομεν ὡν ἀπτόμεθα.

πβ. Ἐπὶ ἀληθὲς τὸ καταβασκαίνεσθαι τινὰς ὑπὸ
τῶν ὀρνῶτων.

Οὐ ψεύδεται ἐστὶ τὸ καταμαραίνεσθαι τινὰς καὶ καταβασκαίνεσθαι ὑπὸ
τῆς τῶν ὀρνῶτων ὄψεως. πολυκίνητος γὰρ ἡ ὄψις ἔσται μετὰ πνεύματι αὐτὴν
ἀφιέντος. πυρῶδη καὶ θαυματικὴν τινὰ διασπείρει δύναμιν, ὡς πυρῶδη καὶ πᾶ-
σχην καὶ ποιῶν δι' αὐτῆς τὸν ἀνθρώπον. Καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἂ δὲ μέγιστα καὶ
σφοδρότατα παθίματα τῆς ψυχῆς ἐστίν, ἀρχὴν ἡ ὄψις ἐνδίδωσιν, ὡςτε μὲν
καὶ λείβεσθαι τὸν ἐρωτικὸν ἔταν ἐμβλέπη τοῖς ἀγαθοῖς καὶ καλοῖς. τὸ γὰρ
διὰ τῶν ὀμμάτων ἐκπίπτον, εἴτε φῶς εἴτε ρεῦμα, τῆς ἐρωτικῆς ἐκτῆκε καὶ
ἀπέκλυσε, τοιαύτη γίνεται διάδοσις καὶ ἀνάπληξις ὑπὸ τῆς ὄψεως. αἱ γὰρ τῶν
καλῶν ὄψεις, καὶ πᾶν πόρρωθεν ἀντιβλέπωσι, πῦρ ἐν ταῖς τῶν ἐρωτικῶν
ψυχῆς ἀνάπληξι. καὶ τὸ σῶμα δὲ τῶν ἐρωμένων καὶ ὀρωμένων βλάπτεται ἐν
ταῖς τοιαύταις ἀποφοραῖς.

πγ. Πῶς αἱ συλλήψεις γίνονται.

Ἡ σύλληψις τῶν ζώων γίνεται, καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων, ὅταν
ἐπιλήθει, καὶ ἐρησθήσεται συμμέτρως ἡ μήτρα γένηται πρὸς τὴν παραδοχὴν τῆ
σπέρ-

nem, non enim simul omnia agit. At anima substantiam quidem habet æternam, neque enim sensim nata est, operationem autem temporali subjectam, neque enim simul omnia cogitat sed ex una cogitatione descendit ad aliam. Tale etiam est cœlum, substantiâ nimirum æternam, sed ratione motionis suæ temporali & ipsum subjectum.

81. *De quinque sensibus.*

Visio fit, quando ex oculis procedens lux occurrit lumini à corporibus visis promananti, quod Plato *συνάντησις* appellat, nos corradiationem sive concursum radiorum dicere possumus. Audimus per cavitatem vacuum, quæ in aure est, irruente spiritu personantem. Olfacimus mente quæ in cerebro residet & per spiracula odores adtrahit. Gustamus raris & mollibus linguæ partibus, quando quidem & venas corporis natura ad illam adnexit. Vox est spiritus per os mente auctore emissus. Tangimus toto corpore, quippe cui superficies & extrema sunt, per quæ sentimus cum contingimur.

82. *Num verum sit aliquos à videntibus fascinari?*

Non est mendaciis adscribendum quosdam acie videntium contactos marcere & fascinari. Visio enim cum spiritu eam emittente mobilis valde est, & ignem mirificamque spirat vim, ut multa homo per illam efficere nec minus affici ac pati possit. Et amor qui affectus animi est maximus ac vehementissimus, initium capit à conspectu, itaque amantes fluunt velut ac liquefiunt, quando pulchros ac formosos vident, nam quæ per oculos incidit in eos lux sive effusio radiorum amantes perdit facitque contabescere, tanta est ex visu alteratio & percussio. Nam formosorum conspectus etiam si è longinquo respiciunt, ignem in amantium animis accendunt. Sed & corpus amatorum conspectorumque per ejusmodi radiorum emissiones afficitur.

83. *Quando fetus concipiatur?*

Conceptio animalium, & hominum maxime fit, quando uterus est idoneus & temperate siccus ad recipiendum semen: mensibus ex universa massa partem puri sanguinis attrahentibus. Confert etiam

(R r)

fœmi-

σπέρματ[⊙] τῶν καταμήνιων ευεκτιστομένων ἀπὸ παντός ἔχει μέρ[⊙] τι τῆ καθα-
ρῆ αἵματ[⊙]. συμβάλλεται δὲ καὶ τὸ θῆλυ πρὸς τὴν κύησιν ἐυγεραιμένη τὴν μή-
τραν ἐν ταῖς μίξεσιν, ἢ δὲ ὑγρασία αὐτῆ, σπέρματ[⊙] μὲν ἔχει λόγον, ὅσον
δὲ ὕλη γίνεται τῆ καταβολῆ τῆς ἀνδρείας γονῆς. καὶ τῆ μὲν τῷ ἄρρεν[⊙] σπέρ-
μα εἰς τὰ θερμώτερα μέρη τῆ σώματ[⊙] ἐξαρκεί, ὅσον ὄσα, καὶ νεῦρα καὶ φλέβας
καὶ ἀρτηρίας, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀπὸ δὲ τῷ θήλει[⊙], εἰς τὰ ὑγρότερα μέρη τῆ
σώματ[⊙], αἷμα φημί καὶ ἀμφοτέρας τὰς χολὰς. ἢ μᾶλλον πάντα ἐξ ἀμφο-
τέρων, ἀλλὰ τὰ μὲν τῷ ἄρρεν[⊙] πλέον ἔχει, τὰ δὲ τῷ θήλει[⊙] ἐπ' ἔλαττον.

Πδ. Πόθεν γίνονται τῶν γονέων αἱ ὁμοιώσεις καὶ αἱ πρὸς
τάς ἀνομοιότητες.

Τὸ ἀποκερπόμενον σπέρμα, ἢ ἀπὸ τῷ ἀνδρὸς, ἢ ἀπὸ τῆς γυναίκος, τὸ
μὲν ἀπὸ τῷ ἀνδρὸς, λόγος ἔχει τῶν ἐν αὐτῷ ἠδῶν καὶ τρόπων καὶ τῆς μερῆς,
καὶ ἀπὸ μητρὸς δὲ ὡσαύτως. ὅταν ἔν ἀμφω τὰ σπέρματα συγκεραθῆ, εἰ μὲν
ἐπ' ἴσους, ἔχει τὸ γεννώμενον ἴσην καὶ πρὸς τὸ ἄρρεν καὶ πρὸς τὸ θῆλυ τὴν ὁμοι-
τητα. ὅταν δὲ τὸ ἄρρεν κατακρατήσῃ τῷ θήλει[⊙], τῷ ἄρρει παρόμοια τὰ
τικτόμενα ἀποτελεῖται, ὅταν δὲ τὸ θῆλυ τῷ ἄρρεν[⊙], ἀπεικασμένα πρὸς τὴν
μητέρα. ὅταν δὲ ἢ ἐν τῷ σπέρματι θερμοσία ἐξατμηθῆ, ἕδεν τῶν τοκέων πλατ-
τόμενον ὁμοιοῦται. παλαιὰς δὲ καὶ τῆς γυναίκος φαντασίας ἐν τῷ τίκτον λαθῆσθαι
τυχεῖ ἢ τῆσδε, πρὸς τὸ φαντασθὲν ἀπεικάζεται τὸ γεννώμενον.

πε. Πῶς οἱ ὄνειροι γίνονται;

Πολλὰ τῶν ὄνειρων εἰσὶν αἰτίαι, οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσὶ θεόπνευτοι ἄνω-
θεν διὰ μέσων τῶν τῆ λογικῆ ψυχῆ ἡμῶν ἐγγινόμενοι, οἱ δὲ ὅσον ἀπηχημάτα
αἰσὶ τῶν ἡμερινῶν πράξεων. οἱ δὲ ἀπὸ φανταστικῆς ἐντυπῆνται δυνάμεως, φαντα-
σίας ἡμῶν τῆς ἡμερινῆς ἔρωτας, ἢ ἄλλο τι πάθ[⊙] ψυχῆς. ἕτεροι δὲ ἀπὸ τῶν
πεσάρων χυμῶν ἀνεγείρονται, ὅθεν καὶ τὰ χρώματα τῶν ὄραμένων, ὁμοία τοῖς
τῶν χυμῶν ἔχουσι. οἱ δὲ τὰς αἰτίας ἡμῶν ἐκφάνουσι τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιτηδε-
μάτων, περὶ ἃ τὴν πραγματείαν ἔχουμεν. φιλοσοφα ἐν τῷ φιλοσόφῳ τὰ ὄνειρατα
καὶ τῷ ῥήτορι τὰ ῥητορικά, καὶ τῷ γεωμέτρῳ τὰ γεωμετρικά, ἢ μίση ἐν αἰτίαι
τῶν ὄνειράτων, ἀλλὰ παλαιὰ, ὡς εἴρηται.

fœmina ad conceptionem, uterum in congressu humectando, qui tamen humor non habet seminis rationem, sed velut materiam præbet dejecto virili semini. Atque semen viri firmioribus corporis partibus componendis insumitur, ut ossibus, nervis, venis, arteriis, & similibus? Fœminæ autem debilioribus, sanguini nimirum & utriusque bilis generi. Aut potius omnia hæc ex utrisque feminibus constant, nisi quod masculinum præpollet, fœmininum minus habet virtutis.

84. *Unde contingat similes vel dissimiles parentibus nasci liberos?*

Excretum semen vel à viro est, vel à fœmina. Illud viri in se habet rationes morum & indolis ac formæ viri, & hoc fœminæ similiter. Quando igitur utraqve permiscetur, si quidem æqualiter, infans qui nascitur ex utriusque parentis similitudine æqualiter participabit. Si autem fœminino semini prævaluerit masculinum, patri similia nascuntur: si contra masculo fœmininum, matrem similitudine referent. Quod si calor qui est in semine exspiraverit, neutri parentum conformabitur quod nascitur. Sæpius etiam fœmina inter concipiendum hunc vel illam imaginante, infans ei quod mater imaginata est assimilatur.

85. *Quomodo fiant somnia?*

Multæ sunt causæ somniorum. Alia enim rationabili animæ nostræ, mente mediante, immittuntur divinitus: Alia sunt veluti echo quædam ac resonantia diurnarum actionum, alia à phantasia efformantur, imaginante & offerente nobis diurnos amores, vel alium affectum animæ nostræ. Alia à quatuor humoribus sive temperamentis excitantur, unde & colores humoribus illis similes habent, quæ in quiete videntur. Alia produnt causas habere in nobis artes quas didicimus, vel negotia quæ tractamus, unde Philosopho philosophica, Rhetori rhetorica, Geometriæ geometrica se offerunt insomnia. Non una igitur somnionum causa est, sed ut dixi varia ac multiplex.

πθ. Περὶ ὑγείας καὶ νόσου καὶ γήρας.

Ἰγείας αἴτιον καὶ αὐτακτικόν, ἢ τῶν δυνάμεων ἰσονομία, θερμότη-
 τος, ψυχρότης, ὑγρότης, ξηρότης. ὅταν δὲ τύλων ἐν καλῶντα-
 εἴσῃ τῶν ἄλλων, ἢ νόσος γίνεται. αἱ δὲ πλείσται τῶν νόσων, δι' ἀνωμαλίαν τῶν
 ἐν τῷ σώματι στοιχείων γίνονται. Ἐπισκάνονται δὲ αἱ νόσοι τῷ σώματι, καὶ διὰ
 πλῆθος τροφῶν, καὶ δι' ἀπεψίας καὶ φθορᾶς. ἢ δὲ εὐταξία καὶ ἡ αὐτάρκτημα
 ὑγείας περιποιητικά. μορφῶται δὲ τὰ ζῶα ἐν γαστρὶ ὄντα, ἀπὸ ἑκλῆς καὶ τριπ-
 καστῆς ἡμέρας, τελειῶται δὲ τοῖς μορίοις ἀπὸ τῆς πεντεκοστῆς. Ἰσποκράτης δὲ
 ἐπὶ μὲν τῶν ἀρρένων, διὰ τὸ θερμότατα εἶναι, τὴν διακρωσιν γίνεσθαι ἀπὸ τῆς ἑκ-
 τῆς καὶ εἰκοστῆς, ἐπὶ δὲ τῶν θηλυκῶν ἐν διμήνῳ μὲν διακρωθῆναι, ἐν τετραμήνῳ
 δὲ τελειῶσθαι λέγει.

πζ. Διὰ τί οἱ νηστεύοντες διψῶσι μᾶλλον, ἢ πεινῶσι;

Διψῶμεν μᾶλλον, ὅταν νηστεύσωμεν, ἢ πεινῶμεν, διὰ τὸ ἐν ἡμῖν θερμόν
 πρῶτον μὲν καταβόσκειται τὸ ἐν σώματι περιωσθῆναι τροφῆς, ἔτα ἐπ' αὐτὴν βαδίζει
 τὴν σύμφυτον λαβῆδα τῆς σαρκὸς ἢ ἐν ἡμῖν πύρωσις, τὸ ἰσχυρόν διώκουσα, καὶ
 τὸ διύγειν. γινόμενης ἔν ὥσπερ ἐν πηλῷ ξηρότητος, ποτὲ μᾶλλον τὸ σῶμα δεῖσθαι
 πείθειν, ἄχρις ἢ πτόντων ἀναρρωθῆν καὶ ἰσχύσαι τὸ θερμόν εὐβροχῶς τροφῆς
 δεξιὴν ἐργάσθηται. τὸ γὰρ ἐν ἡμῖν μάλιςα δέται τροφῆς θερμῆς, ὥσπερ ἀμύλας
 βλέπομεν ἔξω μῆτε αἴρα μῆτε ὕδωρ μῆτε γῆν ἐφιέμενα τρέφεσθαι, μῆτε ἀναλίσ-
 κοντα τὸ πλησιάζον, ἀλλὰ μόνον τὸ πῦρ. διὰ ταῦτα καὶ οἱ γέροντες ῥᾶσα νη-
 στεῖαν φέρουσιν. ἀμβλὺ γὰρ ἐν αὐτοῖς καὶ μικρὸν ἤδη τὸ θερμόν ἐστι, καὶ τὰ ἀνωμα-
 λὰ τῶν ζῶων τροφῆς ἠκισα προσδέεται, δι' ἔνδειαν θερμότητος.

πθ. Περὶ τῆς τῷ ἕρανῷ ὑσίας.

Πλάτων μὲν ὁ φιλόσοφος, ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων πάντα πλάτ-
 ταν τὰ σύνθετα, σώματα ἀπὸ τῶν αὐτῶν συγκείσθαι καὶ τὸν ἕρανὸν ἀποφαίνεται.
 τοῦτον δὲ φησι, πρὸς τὰ ἄλλα τὴν διαφορὰν ἔχειν, ὅτι τὰ μὲν ἐπὶ γῆς σώμα-
 τα ἀπὸ τῆς ἐσχάτης μερίδος τῶν στοιχείων εἶναι, τῆς δὴον παχυτέρας καὶ ὑλαδεσέρας,
 τὸν δὲ ἕρανὸν ἀπὸ τῆς αὐγοειδεσέρας αὐτῶν μαίρας ὑσιῶσθαι. Ἀριστέλης δὲ τὰ
 μὲν τέσσαρα στοιχεῖα κατ' εὐθείαν κινῶσθαι λαβῶν, τὸν δὲ ἕρανὸν κύκλῳ φέρεσθαι,
 ἀπὸ τῆς διαφόρου κινήσεως διαφορῶν αὐτῷ καὶ τὴν ὑσίαν πρὸς τὰ στοιχεῖα δίδωσι.
 καὶ τότε ἕρανὸν καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν ἀσέρας καὶ μέγχι σελήνης αἰθέρα καλεῖ, καὶ
 πῦρ πᾶσι τῶν σώματων κατονομάζει. πθ.

86. *De sanitate, morbo & senectute.*

Sanitatis causa & conservatrix est æqualis temperatura caloris, frigoris, humiditatis & siccitatis, quorum si unum cæteris prævaleat, morbus oritur. Plurimi certe morbi per anomaliam sive irregularitatem horum in corpore elementorum generantur. Inferuntur morbi etiam nimia repletionem vel cruditate aut corruptione ciborum. At sanitatis conciliatrix est ordinata diæta & tranquillitas forteque sua contentus animus. Fœtus in utero formatur à die trigesima sexta, & membris perfectus esse incipit à quinquagesimâ. Quamquam Hippocrates in masculis, quod calidiores sint, articulationem membrorum à vigesima sexta die fieri affirmat, fœminas autem intra secundum mensem articulari, intra quartum perfici.

87. *Quare qui jejunarunt, sitiunt magis quam esuriunt?*

Sitimus magis quando jejunamus quam esurimus, quoniam calidum quod in nobis est, primo loco quidem consumit quod à cibis est reliqui, deinde vis illa ignea in nobis convertit se ad ipsam naturalem corporis humiditatem, eamque quærit ac depascit. Hinc veluti in luto sequitur siccitas, & potum magis indigere corpus contingit, donec in bibentibus confirmatus atque iterum vires recipiens calor appetitum validum cibi injiciat. Namque calidum in nobis cibo maxime indiget, ut facile etiam extra nos observare possumus nec aërem nec aquam nec terram alimento inhære, nec propinqua consumere, sed solum ignem, quare & senes facillime ferunt jejunium, siquidem hebes jam & exiguus in illis calor est. Etiam animalibus sanguine destitutis, quia calore non æque abundant, cibo minus est opus.

88. *De Cæli substantia.*

Plato Philosophus ex quatuor elementis omnia efformat composita corpora, atque adeo cælum quoque ex iisdem constare docet: tantum differre in eo, quod corpora terrestria ex deterioribus ac veluti crassioribus & magis materialibus elementorum partibus composita sint, cælum vero ex subtilioribus & lucidioribus substantiam acceperit. Aristoteles dum sumit, elementa quatuor recto motu ferri, cælumque circulari, ex diversa motione etiam diversam à quatuor elementis substantiam ejus concludit, cælumque & sidera ad lunam usque ætherem & quintum corpus appellat.

(Rr) 3

89.

* Imo de tempore formationis fœtus in utero. Nam de senectute quidem nihil in hoc capite traditur, nisi eo referas, quod bonâ diætâ & tranquillitate animi conservari integram valetudinem, atque adeo senectutem feliciter attingi posse, vere ac prudenter monet.

πθ. Ἐς πόσους κύκλους διαφεύται ὁ ἕρανος.

Τὸν ἕρανον εἰς πολλοὺς κύκλους οἱ φιλόσοφοι διηρέησαν, ὡς πρῶτον εἰς ὁ ἰσημερινὸς, ὁ μέσος αὐτὸν τέμνει καὶ διαφεύει τὰ νότια καὶ τὰ βόρεια. Ἐφεξῆς δὲ τέτε κατ' ἄμφω τὰ μέρη, κατὰ μὲν τὸ δεξιὸν, τὸν θερμὸν κύκλον καὶ τὸν ἀρκτικὸν τιθέασιν. Κατὰ δὲ τὸ ἀριστερὸν, τὸν νότιον καὶ τὸν ἀνταρκτικὸν. ἕτερον αἰθὴς κύκλον πλάτυσιν τὸν μεσημβρινὸν τὸν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν εἰς δύσιν κείμενον, καὶ τέμνοντα μὲν τὰς εἰρημένους πέντε κύκλους, ἐπίσης διαφεύοντα δὲ τὸ ἕωον μέρος καὶ τὸ ἐσπέριον. ἕκτον προσονομάζουσιν τὸν ὀρίζοντα, τὰ δύο ἡμισφαίρια διασέποντα. ἕβδομον, τὸν ζυδιακὸν, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ θέρμου, καὶ τέμνοντα τὸν ἰσημερινὸν καὶ λήγοντα εἰς τὸν νότιον.

ι. Περὶ τῶ φαινόμενων ἐν τῷ ἕρανω γαλακτοειδῶς κύκλου καὶ λεγομένου γαλαξίου.

Ὅπερ εἰσὶν ὁ κομήτης περὶ ἑνα αἰθέρα, τῷτό εἰσι ὁ γαλαξίας περὶ ὅλον κύκλον. ἢ γὰρ αὐτὴ ὕλη γαλαξίου καὶ κομήτης, καὶ ἐπὶ μέγιστον κύκλον ὁ γαλαξίας, γίνεται, πολλὴ ἔξ ἀνάγκης ἢ ἑξ ἄψις συμβαίνει. ὁ δὲ κύκλος αὐτῶ συμβαίνει κατὰ τε τὸν τοξότην καὶ τὰς διδυμὰς, ὥστε ἐκ διαμέτρου εἰσι. καὶ ἴσῳ τὸ σαφὲς ἔχη ὁ ἀναγινώσκων περὶ τε κομήτην καὶ γαλαξίαν, γνωσκέτω, ὅτι εὐθύς μετὰ τὴν σελήνην σώμα εἰσὶν, ἢ καθαρῶς μὲν πῦρ, ἀλλ' ὅσον καπνώδες καὶ δυναμένον ὑπὸ κινήσεως ἐξαφθῆναι, ὅταν μὲν κινήθῃ τι μέρος τῆ ὑπέκκαυματὸς ἐξαφθῆ, καὶ ἐμπέσει εἰς μακρὴν παχῆν ὕλην καὶ ἐπισαίη, ποιεῖ κομήτην, ὅταν δὲ εἰς ὅλον κύκλον διενεχθῆ, ποιεῖ τὴν γαλαξίαν. φαίνεται δὲ λευκὸς, διότι ὡς ἐξαφθίζεται ὑπὸ τῆς κινήσεως, τὸ ὑπέκκαυμα καὶ ὑπολευκαίνεται.

ιι. Περὶ τῶν φαινόμενων ἐν τῷ ἕρανω διαφόρων πυρίνων φασμάτων.

Ἐκφλογόμενον ὡς εἰρήκαμεν τὸ ὑπέκκαυμα, εἰ καὶ κατὰ μῆκος μόνον ἐξαφθῆ, καὶ ποιήσῃ ἀποσπινθηρισμὸς, αἱ λεγόμενα ἄγρες γίνονται, μακρῶς γὰρ ἐκκρεμέσιν οἱ ἀποσπινθηρισμοὶ εἰκόσασιν. εἰ δὲ ὑποκινήσῃ ἀποσπινθηρισμὸν τὸ κατὰ μῆκος ἐξαφθῆν, θαλὸς διὰ τὸ σχῆμα κατονομάζεται. εἰ δὲ φαινόμενοι πίπτουσι αἰθέρος, ὡς διάτλοντας ὁ Ἀριστοτέλης καλεῖ, σπέρμα εἰσι πυρὸς, ἐξαφθείσης κατὰ τι μέρος τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως, καὶ κατὰ διάδοσιν, πλαγίαν ποιησαμένης κινήσειν, λοξὴ δὲ γίνεται ἢ κινήσει δι' αἰτίαν ἑτέραν, ὅταν ὑποκινήσεως αἰθέρος τὸ
σχῆμα

89. *In quot circulos cælum dividatur?*

Cælum variis circulis distinxerunt Philosophi, quorum primus est *æquator*, qui medium illum in australem & septentrionalem partem dividit. Ab hoc deinceps ex utraque parte ad dextram quidem tropicum *æstivum* & circulum *arcticum* collocant, ad sinistra tropicum *australem*, circulumque *antarcticum*. Alium iterum effingunt circulum *Meridianum*, ab oriente ad occidentem usque pertingentem. Atque sextum circulum quinque jam dictos secantem, matutinamque ac vespertinam partem æqualiter dividentem *Horizontem* sive *finitorum* appellant, quo duo hemisphæria distinguuntur. Septimum denique *Zodiacum* incipientem à tropico æstivo, secantemque æquatorem, atque in tropico australi desinentem.

90. *De circulo lacteo in cælo, sive Galaxia.*

Quod cometa est in una stella, hoc galaxia est in toto circulo. Eadem enim cometæ & lactei circuli substantia, ac quia maximus est circulus galaxias, necesse est magnam ibi contingere inflammationem. Attingit vero circulus iste sagittarium, geminosque, qui è diametro sibi opponuntur. Atque ut lectori, quod de cometa & galaxia dixi, perspicuum sit, norit sub luna esse corpus, non purum quidem ignem, sed veluti fumigans aliquod aptumque à motione flammam concipere. Quando igitur pars agitata fomitis illius succenditur, inciditque in particularem materiam crassam eamque accendit, cometam facit. Quando autem per totum infertur circulum, facit galaxiam, qui candidus apparet, quoniam à motione fomes ille veluti spumat, albicatque.

91. *De visis variis in cælo apparentibus.*

Succensus ut dixi fomes, quando in longum modo flammam concipit, emittitque igniculos, fiunt capræ quas vocant, villis enim dependentibus illi igniculi non dissimiles sunt. Si vero in longum succensus nullas scintillationes emittat, à figura appellant trabem. At quæ caderè videntur stellæ, (discurrentes Aristoteles vocat) semen in se ignis habent, succenso ex parte fuligineo vaporis, & dum augetur, transversam faciente motionem. Obliquus autem motus
fit

σχῆμα γίνηται. Ἐπειδὴ γὰρ πᾶν τὸ ἀνωθεν ἀκοντιζόμενον κάτω φέρεται, φύσει δὲ ἔχει τὸ πῦρ τὴν ἀνω Φορὰν διώκειν, τῆς μὲν θλίψεως ἐπὶ τὰ κάτω βιαζομένης φέρεσθαι, τῆς δὲ φύσεως ἐπὶ τὰ ἀνω ἀναγκάζουσιν, ἵσον μίξις τις γίνεται καὶ λεξή ἢ κίνησις.

ιβ. Περὶ τῶν Φαινόμενων ἐν τῷ ἕρανῷ χρωμάτων
αἱματώδων καὶ χασμαίων.

Φαίνονται αἱματώδη χρώματα δῆθεν ἐν τῷ ἕρανῷ, ὅταν μέλαν νέφος εἰς τὰ πλάγια τῶ λαμπρῶ τυγχάνῃ. Καὶ πάλιν ὅταν νέφος μελάνηρον ὑποκάτω τῶ λαμπρῶ συναχθεῖ, ἀλλ' ἢ μὲν εἰς τὰ πλάγια εἴη τὸ νέφος, τότε δὴ κατὰ διάκλασιν ἀγυῶν γίνεται ἡ ὄρασις. χασματὰ δὲ φαίνονται, ὅταν τὸ μέλαν νέφος καὶ τὸ λαμπρὸν ἐν τῷ αὐτῷ ὡσιν ἐπιπέδῳ, καὶ τὸ μὲν μέλαν ἔσω συνασθῆκῃ, τὸ δὲ λαμπρὸν ἔξω. τριπλαῦτά δὲ ἡ ὄψις τῷ μὲν λαμπρῷ μάλλον ἀντιλαμβάνομένη, τῷ δὲ μέλανῳ βραδύτερον, χασμα δοκῶν ὄρεῖν, ὅπερ παρὰ τὴν Φαντασίαν τῷ μέλανῳ χρώματι γίνεται.

ιγ. Περὶ μεγέθους ἡλίου καὶ σελήνης καὶ γῆς.

Ὁ ἥλιος πρὸς τὴν γῆν κατὰ τὸν ἀερονομικώτατον λόγον ἔχει, μείζονα λόγον ἔχει ἢ ὃν τὰ ἑξακισχίλια ἑκτακόσια πενήκοντα ἑνέα. πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς ὄψεως ἡ δὲ διάμετρος αὐτοῦ πρὸς τῆς γῆς διάμετρον, μείζονα λόγον ἔχει, ἢ ὃν τὰ δεκαεννία πρὸς τὰ τρία. Καὶ αὖθις ἡ τῆς ἡλίου διάμετρος τῆς διαμέτρου τῆς σελήνης μείζονα ἔστιν ἢ ὀκτακαίδεκαπλασίον. καὶ πάλιν ὁ ἥλιος πρὸς τὴν σελήνην μείζονα λόγον ἔχει, ἢ ὃν τὰ εὐλαβ πρὸς ἓν. ταῦτα δὲ εἶχ' ἀπλῶς ἕως καὶ ἀναποδείκτως παρὰ τοῖς ἀερολόγοις προτείνεται, ἀλλὰ μετὰ γεωμετρικῶν καὶ ἀναντιρρήτικῶν ἀποδείξεων. περὶ ἃν ἔκαστος νῦν λέγει, ἀλλὰ σὺ, θεοτάτα βασιλεῦ, τὰ προβλήματα ἀναποδείκτως τε ὡς δεξάμενος, τὰς ἀποδείξεις ὑστερον ἐπιζήτη με.

ιδ. Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου.

Οὐ κυρίως ἐκλείψις ἐπὶ τῷ ἡλίῳ γίνεται. ἢ γὰρ ἐκλείπει ποτὲ τὸ ἥλιον καὶ Φῶς, ἀλλ' ἐπισκότησις, ἐπισκοτεῖται δὲ, ὅταν ἐν ταῖς ἐκλειπτικαῖς συνδέσμασι κατὰ καθῆτην αὐτῷ ἡ σελήνη γίνηται. ὑπὸ ταύτην γὰρ οἰκάντων ἡμῶν, ἐπισκιάζει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν τὸ ἡλιακὸν Φῶς. πλὴν δάδεκα δακτύλοις τὸ σῶμα τῆς σελήνης διαμειβόμενος οἱ ἀστρονόμοι, ἔστι μὲν ὅτε τῷ ὅλῳ τῆς σελήνης σῶματι τὰς ἡλιακὰς ἀγυῶς ἀντιφράττουσιν, ἔστι δὲ ὅτε ἐλάττωσι τῶν. ὅτε μὲν γὰρ τὴν ὕψος

fit propter aliam causam, quando nimirum refrigeratione trudente, obliqua figura redditur. Cum enim omne desuper emissum inferiora petat, ignis vero naturam habeat ut tendat sursum, pressione cogente ad inferiora tendere, & natura vicissim cogente sursum eniti, nascitur mixta quædam veluti & obliqua motio.

92. *De apparentibus in cælo sanguinolentis coloribus & hiatus.*

Sanguinolenti colores in cælo conspiciuntur, quando nubes nigra ad latus splendidæ nubis extiterit, nec minus quando infra splendidam nubem nubes nigricans colligitur. Ac cum quidem ad latus consistit, tunc visum illud contingit per refractionem radiorum. Hiatus vero sive chasmata apparent, quando nigra splendidaque nubes eadem superficie cæli consistunt, ita ut nigra interius stet, splendida exterius. Tunc quippe visus noster splendidam magis occupatus nigramque tardius comprehendens, videtur sibi hiatus videre, quod per imaginationem à nigro colore objectam accidit.

93. *De magnitudine Solis, Lunæ & terræ.*

Sol ad terram ex Aristarchi rei Astronomicæ peritissimi sententia majorem rationem habet, quam sexies mille, octingenta & undese xaginta ad septem & viginti. Diameterque solis ad terræ diametrum majorem habet rationem quam undeviginti ad tria. Præterea diameter solis diametro Lunæ major plusquam duodeviginti vicibus. Et sol ad lunam majorem habet rationem quam quinquies mille, octingenta & triginta duo ad unum. Hæc non simpliciter ita & sine demonstratione apud Astrologos proponuntur sed Geometricis & certissimis demonstrationibus confirmata, de quibus dicere non locus est in præsentia, itaque Tibi Imperator divinissime, propositiones hæc jam sine demonstratione accipere satis fuerit, demonstrationes autem alio tempore à me reqvires.

94. *De eclipsi Solis.*

Proprie nulla est solis eclipsis, neque enim unquam solis lumen obscuratur, sed modo nobis occultatur. Id vero accidit, quando in nodis eclipticis luna perpendiculariter infra solem versatur. Cum enim luna infra nos simus, illa oculis nostris lumen solis occultat ac subducit. Cæterum Astronomi, corpus lunæ duodecim digitis mensurantes, interdum toti illius corpori, interdum paucioribus digitis radios solis intercepti

ὑψηλοτέραι ἀψίδα ἢ σελήνη φέρεται καὶ τὴν ἐγγίζουσαν τῷ ἡλίῳ, ὀλίγα μέρη δε-
κτικῶν ἐπισκιάζειν, ὅταν δὲ κατώτερον δίοισιν, ἐπειδὴ ἰσομεγέθης τῆμαυτῶν
τῶν ὀμμάτων ἡμῶν ἐπιπίπτει, ὅπαντα τὸν ἡλιον ἀντιφράττει.

44. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης.

Ἐκλείπει ἡ σελήνη εἰς τὸ τῆς γῆς ἐπιπίπτουσα σκίασμα, φωτιζομένη
γὰρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἢ γῆς, σκιάσιν ποιῶν, ἀλλ' ἔκλυτον κωνοειδῆ, ὅσον τὸ τῆς κίσεως ἐστὶ
σχῆμα, ἀλλὰ κωνοειδῆ, κωνῶν δὲ ὁ σφρόβιλλος λέγεται, ὅσος ἀπὸ πλατείας βάσεως
εἰς ἐξὺ ἀπολήγει. τοιαύτη δὲ ἡ τῆς γῆς ἐστὶ σκιά, διότι ὅταν τι σῶμα ὑπὸ ἰσο-
μεγέθους φωτίζεται ἀσμάτω, κυλινδρική γίνεται ἡ σκιά, ὅταν δὲ ὑπὸ μείζονος,
κωνοειδῆς. μείζων ἔν τῷ ἡλίῳ τῆς γῆς ὢν, καὶ φωτίζων αὐτήν, κωνικὴν ποιῶν τὴν
σκιάν, ὅταν ἔν εἰς τὸ τῆς γῆς σκίασμα ἡ σελήνη ἐμπέσῃ, ἀμωρὰ ἡμῶν φαίνεται
καὶ ὅσον ἐκλείπεται, καὶ ὅταν μὲν εἰς τὴν ρίζαν ἐμπέσῃ τῆς σκιάς, τελείως ἐκλείπει,
ὅταν δὲ εἰς τὴν κορυφὴν, ἀμυδρότερα -- διότι τῆς κωνοειδῆς σκιάς ἢ μὲν βά-
σις πλατυτέρα, ἢ δὲ κορυφὴ βραχυτέρα.

45. Ἐστὶ θερμὸς ὁ ἡλιος.

Πλάτων μὲν ἅπαν τὸ αἰθέρον σῶμα ἐκ πυρός καὶ γῆς καὶ τῶν ἑτέρων
δύο στοιχείων κατασκευάζων, εἰκότως ἀν εἶπε θερμὸν τὸν ἡλιον. Ἀριστοτέλης δὲ
ἕτερον παρὰ τὰ στοιχεῖα τὸ τοιοῦτον σῶμα τιθεῖς, ἕτερον θερμὸν λέγει τὸν ἡλιον, ἔτ'
ἄλλην ποιότητα ἔχοντα. εἶποι δ' ἀν ἐρωτώμενος, πῶς μὴ θερμὸς ὢν θερμαίνει;
ὅτι κινεῖται τὸ ὑπέκκαυμα ποιῶν καὶ τὸν περίγειον αέρα, κἀντεῦθεν θερμότητος
τῆς ὑποκειμένης καθίσταται αἴτιος. τῷ δὲ ὑπέκκαυματι καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ
ὄνομα, αὐτὸς πρῶτος ἐφεύρε καὶ ὀνόμασεν. ὑπέκκαυμα ἔν λέγει τὴν ἀναπεμπομέ-
νην ἀπὸ τῆς γῆς ἀναθυμίασιν θερμὴν καὶ ξηρὰν, καὶ ὅσον καπνώδη. αὕτη ἔν ἡ
καπνώδης ἀναθυμίαςος μέχρι τῆς σελήνης ἀναγομένη διὰ κενότητος, εἴτα κινεμέ-
νη κατὰ μέτρον ἐξάπτει καὶ ὡς πῦρ φαίνεται, καὶ θερμαίνει τὴν ὑποκειμένην ἕσταν.
ὅτι δὲ ἡ κίνησις θερμότητος ποιῶν, δηλοῦσι αἰσθητικῶν τῶν βελῶν, τῇ γὰρ κινήσει
λύσει τῶν ἐπικείμενων αὐτοῖς μέμβρον.

46. Τίς ἡ ἕσις τῶν ἀέρων.

Πάντων τῶν ἀέρων τῶν τε γε ἀπλανῶν καὶ πλανητῶν κατὰ μὲν Πλάτωνα
μία ἕσις, ἡ διαυχεύερα τῶν στοιχείων μερίς, καὶ τὸ ὅσον ἐξάφρισμα τέτων. κατὰ
δὲ

cipi observant. Quando enim per superiorem apsidem sive partem circuli sui Soli propiorem luna fertur, exigua parte eum obumbrare videtur, cum autem inferiorem transit, siquidem tunc maxima nostris oculis apparet luna, totum obstruit solem.

95. *De eclipsi Luna.*

Deficit luna quando in umbram terræ incidit. Terra enim à sole illuminata umbram facit non cylindricam, sive qualis est figura columnæ, sed quæ conum refert. Conus porro sive trochus ex latiore basi in acutum definit, talisque terræ umbra est. Nam quando ab æqualis magnitudinis corpore alterum illuminatur, umbra prædit cylindrica, at si à majore, coniformis. Jam major utiq; est sol tellure, igitur dum eam illuminat, conicam umbram efficit. Quando igitur in terræ umbram incidit luna, obscura fit ac veluti deficiens. Et quando in radicem sive inferiorem umbræ incidit partem, deficit tota: At quando in partem supremam, tunc non tota obscuratur, quandoquidem in coniformi umbra basis latior, fastigium angustius breviusq; est.

96. *Num Sol sit calidus?*

Plato qui omne cœleste corpus ex igne, terra & duobus cæteris elementis componit, merito solem calidum affirmaverit. At Aristoteles aliud præter illa elementa corpus cœlo tribuens, nec calidum esse nec alia tali qualitate præditum affirmat. Quod si dixerit aliquis, quomodo igitur, si calidus non est, calefacit? Respondet, quod dum movetur sol excitat *πικραυμα* sive fuliginosos vapores, aëremq; movet vicinum terræ, atque inde caloris subjecti est auctor. *πικραυμα* veluti fomitem flammæ concipiendæ primus dixit & naturam ejus explicavit Aristoteles, intelligens per illam vapores ex terra procedentes calidos siccosq; ac veluti fuliginosos, qui ad lunam usque propter levitatem suam feruntur, atque moti & agitati ex parte succenduntur, & ignis instar apparent ac subjectam substantiam calefaciunt. Quod vero motus calorem generet, docent vel sagittarum cuspides, siquidem motus celeritate plumbum illis impositum liquefit.

97. *Qualis sit astrorum substantia?*

Omniū siderum inerrantium, errantiumq; secundum Platonem una substantia est, pars nempe subtilior splendidiorq; quatuor

ὁ Ἀριστοτέλης ἢ ἐπίνοια τῶ πέμπτου σώματ^ο. ἢ γὰρ ἐξονομάζει τὴν ὑσίαν αὐτῶν ἀλλὰ τὸν πάντα ἕρανόν, καὶ τὰς ἀέρας ἀπαντας διὰ τὴν διάφορον κίνησιν πρὸς τὰ στοιχεῖα τὰ τέσσαρα, πέμπτον σῶμα καλεῖ. τῶν δὲ συμπάντων ἀέρων, ἑπτὰ μόνον εἰσὶν οἱ πλανῆται. Κυρίως δὲ πέντε, ὁ γὰρ ἥλι^ο καὶ ἡ σελήνη ἢ πεκλήθηται, ἀλλ' οἱ πέντε, διὰ τὸ δοκεῖν ἰσῶσθαι, καὶ υποκοδίζεσθαι, πλανῆται ὀνομαζόμενοι.

ιη. Περὶ τῆς τῶν ἀέρων φορᾶς καὶ κινήσεως.

Οἱ μὲν ἀπλανεῖς ἀέρες ἀπαντες ἐσηργυμένοι ὄντες, ὡς Ἀριστοτέλης Φησὶ καὶ τῶ ἕρανῶ ἀμεταθέτως συγλυνόμενοι, ἐπειδήπερ ἔτος ἐξ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς φέρεται, τὴν αὐτὴν καὶ ἔτσι τῶ ἕρανῶ κινῶνται κίνησιν. οἱ δὲ πλανῆται διὰ τὴν ἀντιθέτον ἀντέρεισιν καὶ ἰσῶσαθμον ὑπὸ σοφῆ προνοίας, ἵνα μὴ σύρρηξις ὑπὸ τῶν αὐτῶν καταδρόμων καὶ κυλισμάτων γένηται, κατὰ τὴν ἰδίαν καὶ φυσικὴν κίνησιν ἐκ δύσεως εἰς ἀνατολὴν φέρονται. κινῶνται δὲ καὶ ἐξ ἀνατολῶν εἰς δύσιν, ἀλλὰ τῶ ἕρανῶ συμπεριφερόμενοι, ὅθεν ὁ ἥλι^ο κατὰ μὲν τὴν ἰδίαν κίνησιν, τέσσαρας ὥρας πληροῖ τῶ ἐνιαυτῶ, νῦν μὲν βόρει^ο, νῦν δὲ νότι^ο κινῶμεν^ο καθὼ δὲ συγλυνέεται τῶ ἕρανῶ ἐξ ἀνατολῆς εἰς δύσιν, ἡμέρας καὶ νύκτας ποιῶ.

ιβ. Ποταπὰ τῶν ἀέρων τὰ σχήματα.

Πολλῶν ὄντων σχημάτων, τριγώνων, τετραγωνικῶν, κυβικῶν, πυραμοειδῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐνδυγραμμικῶν, κατὰ μὲν εἰς τὸ σφαιροειδές. ὁ ταῖν ἕρανός καὶ συμπαντες οἱ ἀέρες τῶ σφαιρικῶ σχήματ^ο ὄντα τυγχάνουσι. καὶ δῆλον ἀπὸ τῶν τῆς σελήνης φωτισμῶν. διὰ γὰρ τὸ κέρταμα ταύτης ἐκ εὐδύς ὅλη παρὰ τῶ ἥλι^ο φωτίζεται, ἀλλὰ κατὰ τὸ βραχὺ τὴν αὐξήσιν δέχεται τῶ φωτός. Ἐδει γὰρ τὸ ἀέριον σῶμα τῶ καλίστῳ τῶν σχημάτων ἀποτορνευέσθαι τῶ γὰρ μιμῆται τὸ σχῆμα. ὡσπερ ὁ νῆς ἐπιστρέφει πρὸς ἑαυτὸν, ἔτω δὲ καὶ τὸ ἀέριον σῶμα συντεῖ πρὸς ἑαυτὸ, ὑπὸ νῶ κυβερνώμενοι, καὶ πρὸς νῶν ἐπιστρέφόμενοι.

ιγ. Περὶ τάξεως ἀέρων.

Ἐἰς δύο μέρη τῶν ἀέρων διαμεμένων, εἰς τὸ ἀπλανές καὶ τὸ πλανώμενον, οἱ μὲν ἀπλανεῖς τὴν ὑψηλότεραν τάξιν τῶν πλανῆτῶν ἔχουσι, ἐκ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιφανείᾳ τῶ ἀέριου σώματ^ο κείμενοι καὶ φερόμενοι, ἀλλ' οἱ μὲν ὑψηλότεροι αὐτῶν εἰσὶν, οἱ δὲ ταπεινότεροι. οἱ δὲ ἑπτὰ πλανῆται, μετὰ ἀπλανεῖς τετάχεται ὡς πρῶτ^ο εἰς ὁ τῶ κρόνου λεγόμεν^ο ἀστῆρ. καὶ μετὰ τῶτον ὁ τῶ Διός, καὶ ὑπ' αὐτόν, ὁ τῶ ἑρ^ο.

elementorum, & illorum veluti despumatio. Aristoteles vero quintum quoddam corpus de illis cogitandum relinquit, neque enim nominat quæ sit stellarum substantia, sed cælum omne universaque sidera, quia diverso motu quam elementa quatuor prædita sunt, quintum corpus appellat. Ex omnibus porro stellis septem tantummodo sunt planetæ sive errantes, vel proprie quinque tantummodo. Sol enim & luna non errant, at illi quinque quia videntur jam stare jam retrogredi, errantes dicti sunt.

98. *De stellarum rotatione ac motu.*

Stellæ inerrantes universæ fixæ sunt, ut ait Aristoteles, & sine ulla transpositione una cum cælo moventur, quod cum ab oriente feratur versus occidentem, eadem & illæ cum cælo motione circumferuntur. Planetæ vero propter contrarium & æqualem renixum, à sapienti Providentia, ne ex consimili cursu & volutione conflictus esset, proprio & naturali motu feruntur ab occidente in orientem. Quamquam & ipsi ex oriente moventur in occidentem, sed una cum cælo circumagitati: unde Sol propria motione quatuor anni tempora implet, jam in septentrione jam in meridionali parte constitutus, prout vero movetur eodem motu cum cælo ex oriente in occidentem, dies facit & noctes.

99. *Quales figura stellarum?*

Cum multiplices figuræ sint, ut triangulares, quadrangulares, cubicæ, pyramidales aliæque planiformes, pulcherrima est spherica, itaque cælum & stellæ omnes spherica figura præditæ sunt, quod & ex lunæ illuminationibus perspicuum est, siquidem illa ob gibbositatem suam non simul tota à sole, sed paulatim crescente lumine illustratur. Fas certe erat corpora ætheria in pulcherrimam figuram aptari, mentis figuræ æmula. Sicut enim mens in se reflectitur, sic & ætherium corpus à mente directum & ad mentem conversum in semet vergit.

100. *De ordine stellarum.*

Cum in duo genera stellæ dividantur, inerrantium errantiumque, inerrantes planetis altiores sunt, non tamen ipsæ omnes in eadem cæli summitate constitutæ, sed aliæ aliis sublimiores. At septem planetæ sub inerrantibus locum sortitæ sunt primus quidem Saturnus, post hunc Jupiter, inde Mars, hinc Sol, deinceps Venus, ac sub Venere Mercurius,

(S) ;

rius,

ἀρεῶν, ἔτα ὁ ἥλιος, μεθ' ὃν ἀφροδίτη, καὶ μετὰ ταύτην Ἑρμῆς καὶ τελευταῖον ὁ σελήνη. Μεθ' ἣν τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ὡς περ εἰρήκαμεν. ὠρισμένοι δὲ τῆτα, αἰεὶ καὶ οἱ χρόνοι τῶν κινήσεων, θαιμασίαν τὴν συμφωνίαν ἔχοντες.

ρα. Πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες;

Οὔτε τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἕδεις, ἕδὲ πάντες οἱ πλανῆται αἰεὶ ἢ σελήνη μόνη παρὰ τῆς ἡλίου φωτίζονται. διὰ τὸτο καὶ πεφωτισμένοι αἰεὶ μέρος αὐτῆς πρὸς τὸν ἥλιον νένευκεν, ἕκ ἐξὶ δὲ ὅτι ἀφώτιστος παντάσῃ ἐστὶν ἢ σελήνη αἰεὶ ἐνδεδυται φῶς ἡμισέληνον. Ἐν μὲν ἔν ταῖς συνόδοις ἀφώτιστον μὲν ἐστὶ τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς κίρτωμα, πεφωτισμένον δὲ τὸ ἀνω φαλάκρωμα. Ἐν δὲ ταῖς πανσελήνοις τὸ μὲν νεῦον πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον αὐτῆς ἀλοφαῖες ἐστὶ. τὸ δ' ἀνω ἡμίτομον, φωτὸς ἀμοιρον. μεταξύ δὲ τῆς συνόδοις καὶ τῆς πανσελήνης κατὰ τὸ μέτρον τῆς πρὸς τὸν ἥλιον διαστάσεως μηνιοειδῆς γίνεται, καὶ διχότομος, καὶ ἀμφίκυρτος. ἢ γὰρ ἔλαττον τῆ ἡμίσεως φωτίζεται, ἢ κατὰ τὸ ἡμισυ, ἢ κατὰ τὸ πλεον.

ρβ. Περὶ ἐπισημασίας ἀστέρων, καὶ πῶς γίνεται χειμῶν καὶ θερος;

Ἐπισημασία ἐστὶν, ὅταν ἐπιτέλλαν ἀστὴρ καὶ συνανατέλλαν τῷ ἥλιῳ ὡς περ ὁ καλέμενος κύων καὶ ὠρίων, καὶ ὁ ἀρκτῶρ, ἢ ἕτερός τις τῶν ἀπλανῶν ἀπλοῖωσιν τὸν αἶρα, κατὰ τὰς τέσσαρας καιρῶς τῆς ἔτους. τὸτο γὰρ Μωυσῆς ὑπακινύττεται λέγων, ἔσονται εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιρῶς, καὶ εἰς ἐνιαυτῶς. ἐπισημαίνεται γὰρ τὸ ἀστὴρ τῶν περὶ τῶν αἶρα παθῶν, ἕως ἐπιτολήν ἢ ἐσπερίαν ποιήμενος. περὶ μὲν τοῦ γε θερος ἢ χειμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὠρίων ἴσταν, αἰεὶ ὅταν μὲν ὁ ἥλιος βόρειον ἡμῶν γένηται, καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς κινῶτο, θερος ποιῶ. ὅταν δὲ πρὸς νότον ἀπελευθῆ, χειμῶνα ἐργάζεται. Καὶ ὅταν μὲν κατὰ τὸν κριὸν τὰ ζώδια γένηται, ἰσημερίαν ποιῶ. ὅταν δὲ κατ' ἀντικρυ διακορευῆται τῶν χηλιῶν, μετοκίρωσιν καὶ ἰσημερίαν αὐθις.

ργ. Πόσος ἐκάστω τῶν πλανητῶν ὁ χρόνος τῆς περιόδου;

Τοῖς πλανῆταις πᾶσι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς μεγέθους τῶν σφαιρῶν καὶ τῆς μέτροις τῶν ἀποστάσεων χρόνος ὠρισμένως ἀφώρισαν ὁ θεός, τῶν κινήσεων. καὶ ὁ μὲν Κρόνος αἰεὶ ὑψηλότερος τῶν ἄλλων, καὶ μείζονα κύκλον περιερχόμενος διὰ τριζωνταετίας τὴν αὐτῆς περιόδον ἐκπληροῖ. ὁ δὲ ζεὺς εὐθὺς μετ' αὐτὸν ἂν διὰ δωδεκαετίας. ὁ γὰρ ἔρης διὰ δύο καὶ ἡμίσεως ἐνιαυτῶν. τῶν δὲ ἡλίου καὶ τῆς ἀφροδίτης καὶ τῆς Ἑρμῆς ἰσοδρομοῖ ἢ περιόδοι καὶ ἐνιαυτοῖ. ἢ δὲ σελήνης διὰ κατ' ἡμερῶν πρὸς τῆ ἡμισείᾳ ἀπεκαθίσταται. εἰ δὲ τις μεσικώτερον ἀπται τὸν τῶν ταύτων ἀριθμῶν, τὴν τῆς διμικροῦ σοφίαν θαιμαζέται, πῶς ἀπαντες οἱ τῶν συμφωνιῶν λόγοι ἐν τοῖς τοιούτοις ἐμφαίνονται ὁ διὰ πέντε, ὁ διὰ πέντε, καὶ διὰ τέσσαρας. ς.

rius, & postrema Luna. Post illam sequuntur quatuor elementa de quibus dixi. Definita porro singulis planetis tempora sua cujusque motionis, admirandum inter se concentum sive symphoniam habent.

101. *Unde lumen habent stella?*

Neque inerrantium ulla stellarum, neque planetæ omnes sed sola Luna à sole illuminatur. Igitur & pars ejus lucida semper soli obversa est, neque unquam tota caret luna lumine, sed usque quaque dimidia pars ejus lumine gaudet. Nam in conjunctione sive novilunio gibbus nobis obversus lucis est expers, at superior ut ita dicam calvaria illuminata est. In plenilunio vicissim hemisphæriam ad nos vergens totum est lucidum, superius autem illud expers luminis. Inter novilunium verò ac plenilunium pro ratione qua à sole distat, fit nobis vel corniculata, vel dimidiata vel decrescens; aut enim minus quam dimidium ejus illuminatur, aut dimidium, aut plus dimidio.

102. *De stellarum significatione, & quomodo hiems & æstas fiat?*

Significatio stellæ est, quando oriens vel cum sole exorta ut Canis vel Orion aut Arcturus aut alia quædam fixarum, aërem quatuor anni temporibus alterat. Nam & Moyses hoc subinnuit cum ait: *Erant in signa, & in tempora, & in annos.* Stella siquidem matutino vel vespertino ortu suo aliquam ex aëris affectionibus significat. De æstate verò & hieme atque cæteris anni temporibus sciendum est, quod quando sol nobis est australis, & super capite nostro fertur, facit æstatem. Et quando versatur in ariete, æquinoctium efficit. Quando autem ex adverso positus cancri chelas attigerit, autumnum, alterumque affert æquinoctium.

103. *Quanti temporis periodus singulis planetis sit tributa?*

Singulis planetis Deus tempora definita statuit motionum, secundum proportionem magnitudinis sphaerarum, & mensuræ qua distant. Saturnus igitur tanquam cæteris sublimior & majorem describens circulum, triginta annorum spatium periodum suam explet & absolvit. Jupiter ipsi proximus annis duodecim. Mars duobus & dimidio. Soli, Venerique ac Mercurio æqualis periodus unius anni est constituta. Luna undeviginti diebus & dimidia. Quod si quis Musicè numeros hosce consideraverit, sapientiam Conditoris mirabitur, siquidem omnes rationes harmonicas in illis observare licet, octavam, quintam, quartamque.

104. *De*

εδ. Περί κομήτη.

Ὁ κομήτης ἐν τῷ ὑπερκαύματι γίνεται, ὅταν γὰρ ἐξαφθῇ τι μέρος
 τῆς ὑπερκαύματι διὰ τὴν κίνησιν, ὡς εἰρήκαμεν, καὶ ἡ μὲν λεπτὴ σύστασις αἴθρ.
 διατρέχει εὐθύς τὸ ἐξαφθὲν κατὰ διάδοσιν, καὶ γίνεται ὁ καλύμενος διάτλιω αἴθρ.
 εἰ δὲ παχυτέρα εὐρεθῇ ἢ ὕλη, κατέχεται ἐκείσε τὸ σπέρμα τῆς ἐξαφθέντος πυ-
 ρός, καὶ ποιεῖ τὸν κομήτην. Ἐἰσι δὲ τῶν κομητῶν τὰ σχήματα διάφορα, διὰ
 τὴν διαφορὰν τῆς ὕλης ἐξαφθῆναι. ἢ γὰρ κατὰ μήκος μόνον ἐστὶν ἡ ἐξαφθίς, καὶ γί-
 νεται ὁ καλύμενος δοκός. ἢ κατὰ μήκος καὶ πλάτος, καὶ ἀποτελεῖται ὁ κυρίως
 καλύμενος κομήτης. ἢ ἐν βάθει ἔχει οἷον ἀποσπινθηρισμὸς τνας, καὶ καλεῖται
 πυργαίος. ἔσι δὲ ἕτερα ὀνόματα τῶν κομητῶν περὶ ὧν ἐρῶμεν προϊόντες.

εε. Περί νεφέων καὶ χαλαζίας, χιόνος, πάχνης καὶ δροσῶν.

Κομήται μὲν καὶ γαλαξίας, ἔτι δὲ δοκίδες καὶ διάτλιοντες, καὶ τὰ ἄλλα
 τὰ εἰρημένα, ἐν τῇ καπνώδει γίνονται ἀναθυμιάσει. ἵετός δὲ καὶ χαλαζαὶ καὶ
 χιὼν καὶ πάχνη καὶ δρόσος ἐν τῇ αἰθρῷ ἀναφορᾷ, ἥτις μετὰ τὴν καπνώδη
 διακίχεται ὑγρὰ τὴν φύσιν ἐκ τῆς γῆς, καὶ αὐτὴ ἀναφερομένη. αὐτὴ γὰρ ἡ
 αἰθρῶδης ἀναθυμιάσις ἢ ὑγρὰ καὶ θερμὴ, ἢ ἀπλοῖται καὶ μεταβάλλεται εἰς ὕδωρ, καὶ
 εἰ μὲν λαμπρότερον κατέλθοι, ἵετόν ποιεῖ. εἰ δὲ κατὰ μέρος ἐνεχθῆ, ψεκάδα.
 ἢ πήγνυται μόνως καὶ ποιεῖ χιόνα, ἢ μεταβάλλεται πρότερον, εἰς ἕτως πήγνυται
 καὶ γίνεται χαλαζαί. εἰ μὲν ἐν ἀνω κεντροῦ ἢ αἰθρῷ, ταῦτα ποιεῖ. εἰ δὲ ἐν τῷ πε-
 ρισμῷ σαθρῆ αἰέρι ἢ πήγνυται, καὶ γίνεται ὁ παγετός. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης αἴτιον τῶν
 τῶν ἀπάντων τὴν φύσιν λέγει.

εε. Περί ἱριδῶν.

Ἡ ἱρις τὸ καλύμενον τόξον παρὰ τοῖς πολλοῖς, τῇ φύσει μὲν ἀνυπέρσταν
 ἐστὶ, καὶ φάντασμα τῆς ὀρώσεως ὀφείως, αἰκτῶν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν προσπίπτουσῶν,
 ἕτω δὲ ἀνακλωμένον, καὶ τὸ τῷ τόξῳ σχῆμα ἐμφαινουσῶν. ἔσι δὲ ὡς ἀληθῶς τόξον
 ἀντικρυς κατὰ τὸ σχῆμα, ὃδέποτε γὰρ φαίνεται κυκλοτερές, ἀλλ' ἢ ἑλαττόν ἢ
 πλέον ἡμικύκλιον. φαίνεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἀπὸ τῆς ἡλίου, σπανίως δὲ
 ἀπὸ τῆς σελήνης, καὶ μάλιστα μὲν ἡμέρας, σπανίως δὲ νυκτός, καὶ πλεῖστον
 μὲν ἐπὶ τὸν ὀρίζοντα, σπανίως δὲ περὶ τὸν μεσημβρινὸν κύκλον. πολλαῖς δὲ ἐν
 ταυτῷ καὶ δύο φαίνονται ἱριδες. ἔσι δὲ πᾶσα ἱρις τρίχρως. ἡ μὲν γὰρ ἐντὸς αἰ-
 τῆς ζώνης φοινικῆ. ἡ δὲ δευτέρα πράσινος, ἡ δὲ τρίτη ἀλευργός, καὶ ἕτοιμον ὑποέρ-
 φους. συνίσταται δὲ ἐπὶ ἀνωμάλοις καὶ ἀνομοιομερεσίαις νέφεσι.

104. *De Cometis.*

Cometa generatur ex fuliginosa materia, quando enim pars hujus per motum, ut diximus, succenditur, & tenuior illa compages fuerit accensa, statim procurrit ulterius, fitque stella cadens, sive quam discurrentem appellant. Si vero materia fuerit crassior, semen ignis succensi ibi continetur, & cometam efficit. Sunt & variaz formaz cometarum propter diversimodam materiaz illius succensionem. Nam quaedam in longum modo fit, & vocant trabem, aut in longum & latum, unde proprie dictus cometa nascitur: aut in profundum habet quasdam veluti descintillationes, & vocatur pogonias sive barbatus. Sunt & aliaz cometarum appellationes, quas sermone procedente dicemus.

105. *De pluvia, grandine, nive, pruina & rore.*

Cometae quidem & circulus lacteus, trabesque & stellae cadentes aliaque de quibus jam dixi, ex fuliginosis vaporibus nascuntur. Pluvia autem grandoque, & nix ac pruina & ros ex vaporibus exhalantibus fit natura humidis, effudentibus sese post fuliginosos illos, & ex terra ipsis etiam sursum ascendentibus. Hae enim exhalationes vaporesque humidi ac calidi aut in aquam vertuntur & mutantur, quae si conspiciat descendat facit pluviam, si minutatim demittatur, rorem: Aut modo concrefcunt, faciuntque nivem, aut in aquam prius mutantur ac deinde congelascunt, unde granda nascitur. Haec fiunt quando levitate elati vapores altius ascenderunt, si vero in proximo terrae aere subsistant, ibique congelent, generatur pruina. Caeterum Aristoteles horum omnium causam statuit esse frigus.

106. *De iride.*

Iris quem vulgus arcum vocat, naturam non subsistit, sed imaginatio est videntium, dum radii ab oculis in illam incidunt ac deinde refringuntur atque ita arcus figuram referunt. Vere autem arcum representat iris, nunquam enim circulum sed semper semicirculo minorem majoremve. Ut plurimum a sole, rarius etiam a luna apparet, & de die frequentius, rarius noctu: saepius prope horizontem, minus frequenter circa meridianum. Non raro simul duo conspiciuntur irides, estque singulis color triplex. Interior Zona puniceum habet, altera viridem, tertia colorem croceum ac veluti subpurpureum, constatque iris inaequalibus & dissimilibus nubibus.

(T t)

107. *De*

εξ. Περὶ τῆς ἀλλο.

Καὶ τὸ ὑπὸ τῆς σελήνης δὲ φαινόμενον ὄσον ἀλώωνον, κατ' ἐμφασίν ἐστι
ἀλλ' ἔσθ' ὑπόστασις, τὰ ἐναντία δὲ ἔχει τῆς ἰριδῶ. ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ πλείστον
κύκλῳ φαίνεται τέλειῳ. σπανιώτερον δὲ ἐλάττω κύκλῳ. καὶ περὶ μὲν τῆν σελή-
νην μάλινα, ἐλάττω δὲ καὶ περὶ τὸν ἥλιον φαίνεται, καὶ νυκτὸς μὲν πλεον, ἐλάττω
δὲ ἡμέρας. καὶ περὶ μὲν τὸν μεσημβρινὸν κύκλον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, σπανίως δὲ
περὶ τὸν ὀρίζοντα. καὶ μία αἰὲ καὶ μονόχρωστος, ἦτοι λευκή, καὶ συνίσταται ἐπὶ
ὀμαλῶν καὶ ὁμοιομερῶν νέφεσι. γίνεται δὲ καὶ αὕτη ἐξ ἀνακλώσεως τῆς
ὄψεως. δεῖ δὲ τὸ ἐνοπίον, ἀφ' ἧ ἀνακλάται, εἶναι καὶ λεῖον καὶ διαφανὲς ἵνα
ἐκείσε ἐμφαίνηται τὸ εἶδωλον τῶ ὀρατῶ. Ἐστὶ δὲ ἡ ἀπέδοξις καὶ τῶ τῆς ἀλλο κύκλω
καὶ τῶ τῆς ἰριδῶ σχήματῳ γεωμετρικῆ, καὶ διὰ τῶτο καὶ δυσκόριςῳ βασιλικῆ
ἀλλοῦ.

εθ. Περὶ ῥάβδων.

Αἱ φαινόμεναι ὄσον ῥάβδοι κατὰ τὸν αἴρα, ἔτε κατάντικρον συνίστα-
ται τῶ λαμπρῶ, ὡσπερ ἡ ἰρις, ἔτε κατὰ καθετον, ὡσπερ ἡ ἀλλο. φαίνονται
δὲ ἡμέρας μόνον, καὶ περὶ τὸν ἥλιον μόνον, καὶ περὶ τὸν ὀρίζοντα μάλινα τὸν
δυτικόν, ἐλάττω δὲ καὶ ἐν τῶ μεσημβρινῶ, καὶ ἐπὶ ἀνωμάλων, καὶ ἀνομοιομε-
ρῶν νεφῶν, ὡσπερ καὶ ἡ ἰρις. εἰσὶ δὲ τρίχρωσαι, πολλὴ γὰρ συγκλίσις ταῖς ῥάβ-
δοις καὶ τῆ ἰριδι πλὴν τῶ σχήματῳ, ὅτι ἡ μὲν ἰρις ἀποτελιμμένηῳ κύκλῳ ἐστίν,
αἱ δὲ ῥάβδοι καθ' εἰδυωσίαν τέτανται. γίνονται δὲ αὐταὶ κατὰ ἀνάκλασιν προ-
πικτώσεως τῆς ὄψεως, ἀπὸ νέφους εἰς νέφῳ, καὶ κλίθεν ἀνακλωμένης πρὸς ἕτερον
νέφῳ λευκόν. ὅταν δὲ λέγει Ἀριστοτέλης περὶ τῶν ῥάβδων, ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἀνακλα-
ται ἡ ὄψις πρὸς τὸν ἥλιον, γινώσκει ὅτι ἥλιον νῦν τὸ λευκὸν νέφῳ ἐκάλεισεν.

εθ. Περὶ παρηλίων.

Πολλὴν κοίτην ἔχουσιν οἱ παρήλιοι πρὸς τὰς ῥάβδους, καὶ γὰρ καὶ ἔτι
ἐκ πλαγίων τῶ λαμπρῶ γίνονται. Καὶ ἡμέρας μόνον, περὶ τὸν ἥλιον μόνον, καὶ
μάλινα, περὶ τὸν ὀρίζοντα τὸν δυτικόν ἢ τὸν μεσημβρινόν, πλὴν αἱ μὲν ῥάβδοι
ἐπὶ ἀνωμάλων γίνονται νεφῶν, καὶ ἀνομοιομερῶν, ὡσπερ ἡ ἰρις. οἱ δὲ παρήλιοι ἐπὶ
ὀμαλῶν καὶ ὁμοιομερῶν, ὡσπερ ἡ ἀλλο. καὶ αἱ μὲν ῥάβδοι τρίχρωσαι κατὰ τὰ τῆ
ἰριδος χρώματα, οἱ δὲ παρήλιοι μονόχρωσαι, καὶ λευκοὶ κατὰ τὸ χεῶμα τῆς
ἀλλο. περὶ δὲ τῶν παρηλίων ἐκεῖνο χρῆ εἶδεναι, ὅτι ἡ ἀνάκλασις ἀπὸ τῶ νέφους
γίνεται πρὸς τὸν ἥλιον, τῶ νέφους πυκνοτέρῳ ἂντῳ καὶ στερενίῳ, παρὰ τὸ ἐν ταῖς
ῥάβδοις, καὶ ὀμκλῶ. διὰ γὰρ τῶτο καὶ λευκὸς φαίνεται ὁ παρήλιῳ. Ἐπειδὴ
ἀπὸ τῶ ὀμαλῶ ἐν καὶ τῶτο χεῶμα διασώζεται, καὶ ἀπὸ τῶ πυκνῶ ῥαδίως μακ-
λον καὶ συντόμως ἀνακλάται ἡ ὄψις.

107. *De halone.*

Etiam quod in sublunari regione apparet veluti halonium, tantum ita videtur, neque substantiam habet propriam, ceterum multa illi sunt iridis naturæ contraria. Frequentius enim conspicitur ut circulus perfectus, haud ita sæpe minor circulo, crebriusque circa lunam quàm circa solem, & de die minus frequenter quàm de nocte, sæpissimeque circa meridianum, at prope horizontem rarenter: & unica semper uniusque coloris, nimirum albicantis, ac consistit ex nubibus æqualibus & similaribus. Oritur & halo ex visionis refractione. Oportet vero id quod visum refringit esse læve ac pellucidum, ut ibi species visibilis appareat. Ceterum halonis quoque circulus & iridis figura rationibus demonstrantur Geometricis, quas ægre admittunt Regiæ aures.

108. *De virgâ.*

Quæ in aëre apparent tanquam virgæ, neque luci adversæ consistunt instar iridis, neque perpendiculariter extant sub illa, ut halo, tantumque conspiciuntur de die, & circa solem modo, & circa horizontem maxime occidentalem, rarius etiam in meridiano, fiuntque ex inæqualibus & dissimilaribus nubibus perinde ut iris. Habent & ipsæ triplicem colorem, multa enim virgæ & iridi communia sunt, excepta figurâ, quæ iridi est imperfectus circulus, cum virgæ sint in rectam lineam conformatæ. Fiunt vero per refractionem, visione ex una nube delabente in alteram, atque inde refracta ad aliam nubem candicantem. Quando itaque Aristoteles de virgâ loquens, ait refringi visionem in Sole, noris candicantem nubem isto in loco nomine Solis intelligi.

109. *De parheliis.*

Multa sunt parheliis communia cum virgâ, nam & hi per transversum à luce oriuntur, & de die solummodo, nec nisi circa solem, & maxime circa occidentalem horizontem vel meridianum. Ceterum virgæ in nubibus inæqualibus ac dissimilaribus generantur perinde ut irides, parhelii autem halonis in modum in æqualibus ac similaribus. Ac virgæ quidem triplici colore sunt ut halo. De illis vero sciendum est, quod tunc refractione à nube fit ad solem, cum nubes densior est & solidior quam in virgâ, lævisque & æqualis, quamobrem & albicante colore parhelius apparet, quoniam ab lævitate illa unus idemque color servatur, & à densitate magis faciliusque visus refringitur.

εί. Περὶ ἀνέμων.

Ὁ ἀνεμὸς ἔκ ἐστιν αἰὲρ κινούμενος, ὡς Ἰπποκράτης ὁ Κωῶν ἰατρὸς
 δόξει, ἀλλ' ἐκ τῆς καπνώδους ἐστὶν ἀναθυμιάσεως. ἡ μὲν γὰρ τῷ αἰέρι κινήσις
 ἐκλυτὸς ὑπάρχει καὶ χαλαρὰ, ἡ δὲ τῷ ἀνέμῳ, τυραννικὴ καὶ βίαιοτάτη, ὡς
 δηλοῦσιν οἱ σεισμοί, οἱ κινεῖντες τὴν γῆν, ἔδεν γὰρ ἕτερον ἐστὶν ὁ σεισμός, εἰ μὴ
 ὑπόγειος ἀνεμὸς. τεσσάρων δὲ ὄντων, ὡς συντόμως εἰπείν, καθολικῶν αἰτέ-
 μων, ἀπῆλιώτης μὲν καὶ ζέφυρος ἔκ ἐστὶ σφοδρόταται. βορρᾶς δὲ καὶ νότος
 τυραννικώτεροι. διότι ἐν μὲν τῷ βορείῳ καὶ νοτίῳ πόλῳ ἔνθεν ὁ βορρᾶς καὶ ὁ
 νότος πνεῖ, μὴ γινόμενος ὁ ἥλιος ἔθερμαίνει τὰ ἐκείσε χωρία, ἀλλὰ μένει ψυ-
 χραῖ ψυχραῖ δὲ ὄντα αἰεὶ ἐνικμά ἐστὶν, ὥστε ὄμβρων πολλῶν γενομένων διὰ τὴν
 ψύξιν. εἴτα, τῆς γῆς διαβροχῆς γενομένης, πολλὴ καπνώδης ἀναθυμιάσις ἐκδί-
 δοται, καὶ διὰ τῆτο, σφοδροὶ ἀνεμοὶ γίνονται, ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος. ἐν
 δὲ τοῖς ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν χωρίοις κινούμενος ὁ ἥλιος ἔκ ἐαΐ ψύξιν γίνεσθαι
 πολλῶν, ἔνθεν δὲ ἔτε καλὺς ὑετός γίνεσθαι, ἔτε ἡ πολλὴ καπνώδης ἀναθυμιάσις,
 ἄτε τῆς γῆς μὴ διαβροχούμενης, καὶ ἔ γίνονται διὰ τῆτο ἀνεμοὶ σφοδροὶ ἐντεῦθεν.
 πλὴν ἐν μὲν τοῖς νοτίοις μέρεσι πλεῖον μὲν ἐστὶν ἡ γῆ, ἔκ ἐνικμῶ δὲ, ἐν τοῖς
 βορείοις ὀλίγη μὲν, ἀλλ' ἐνικμῶ. διὰ γὰρ τὴν ψύξιν ὄμβροι γίνονται, καὶ διὰ τὸ
 ὑπὸ τῆς γῆς πολλὴ γίνεσθαι ἡ καπνώδης ἀναθυμιάσις. ἀλλ' ἔ διὰ τὸ πληθύνει
 αὐτῆς. ἔνθεν τοῖς καὶ οἱ σφοδροὶ ἀνεμοὶ ἀπὸ τῶν νοτίων ἐστὶ καὶ τῶν ἀρκτικῶν
 μέρων, ὡς ἀν' ἐκεῖ γινόμενης πολλῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως. ἐν γὰρ τῇ ἀνα-
 τολῇ καὶ δύσει ἔ γίνονται σφοδροὶ, ἄτε τῷ ἥλιῳ ἐκπαπανῶντος τὴν ἐκείσε γενο-
 μένην ἀναθυμιάσιν, καὶ ἔκ ἐώντος ὑποσηῆται. καλεῖνται δὲ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς
 ἀρκτικῆς βορέαι, οἱ δὲ ἀπὸ μεσημβρίας, νότοι. αἰτίαι δὲ ἐστὶ τῆς λογῆς τῷ ἀνέμῳ
 κινήσεως, ἡ τῷ παντός κυκλοφορίας, τὴν καπνώδην ἀναθυμιάσιν κάτωθεν ἀνιῶσθαι
 πλανῶσα, καὶ τῆδε κάκεισε μεταφέρεισθαι. γίνονται δὲ οἱ βορέιοι ἐτήσιοι ἀνε-
 μοὶ μετὰ ἡμέρας εἰκοσι τῆς θερινῆς τροπῆς, μετὰ τὴν τῷ κυνάστῃ ἐπιτολῆν. τῆ
 νικαῦται γὰρ τῆς χιόνος λυομένης, γίνονται αὔραι ψυχραὶ βορέιοι, αἵτινες ἐτή-
 σιαί λέγονται. ἐστὶ δὲ νότιοι ἐτήσιοι ὡς ἀπὸ τῷ πρὸς τὸ πᾶν νότι, ἀλλ' ἡμῖν
 ἀνεπαίθητοι. ἐστὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῷ κατ' ἡμᾶς νότι ἐτήσιοι ἀνεμοὶ. εἴται δὲ μετὰ
 ἑβδομήκοντα ἡμέρας τῆς χειμερινῆς τροπῆς ἀρχονται πνεῖν, τῷ ἥλιῳ ὄντι ἐν
 ἰχθύνσι. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἰσημερινῆς δύσεως, πνεῖ ὁ ζέφυρος, ἀπὸ δὲ τῆς ἀνα-
 τολικῆς ἰσημερίας πνεῖ ἀπῆλιώτης. καὶ αὖθις ἀπὸ τῷ ἀρκτικῷ μὲν πόλῳ πνεῖ ὁ
 ἀπαρακτικός, ἀπὸ δὲ τῷ νότι πνεῖ ὁ νότος. καὶ πάλιν ἀπὸ μὲν τῆς θερινῆς
 ἀνατολῆς πνεῖ ὁ καμίας, ἀπὸ δὲ τῆς χειμερινῆς δύσεως πνεῖ ὁ λίψ. καὶ ἀπὸ
 μὲν

110. *De Ventis.*

Ventus non est agitatus aër, ut Hippocrates Cuius Medicus sibi pervasit, sed ex vapore atque exhalatione terræ oritur. Aëris quippe motus languidus est ac remissus, venti tyrannicus ac vehementissimus, ut demonstrant terræ motus, qui nihil aliud sunt quam subterranei venti. Cum vero, ut breviter dicam, quatuor sint venti Catholici sive cardinales, ex his Subsolanus ac Zephyrus non adeo incitati sunt, sed violentissimi Boreas atque Auster. Quoniam nimirum ad septentrionalem atque australem polum ubi Boreas & Auster spirant, sol longius absens illa non calefacit, ita ut frigida maneant: frigidaque cum sint, semper sunt humida, imbribus plurimis propter frigiditatem ibi cadentibus. Hinc deinceps terra humectata multos emittit vapores exhalationesque, unde venti vehementes nascuntur boreas atque auster. At enim in orientalibus atque occidentalibus partibus versans sol non patitur multum frigus fieri, unde nec multa pluvia, nec multi vapores atque exhalationes ex terra quippe non adeo humectata, hinc nec venti inde impetuosius spirant. Cæterum in australibus partibus plus quidem terræ est sed minus humida, ac in septentrionalibus non adeo multa est terra, sed admodum humida. Sane à frigore imbres oriuntur, & à terræ humiditate non ab magnitudine multi vapores multæque exhalationes. Hinc etiam vehementes venti ex australibus & borealibus veniunt partibus, quod ibi multi vapores ex terra exhalant. In oriente autem & occidente non sunt venti tam immites, sole nimirum vapores ibidem prodeuntes consumente nec permittente subsistere. Porro ventos ab septentrione flantes vocamus boreas, ab meridie notos sive austros. Causa obliqui ventorum motus est circumrotatio orbis terrarum, quæ vapores deorsum tendentes divertit & huc atque illuc transfert. Etesiarum venti Septentrionales spirant post viginti dies ab æstivo solstitio, ortumque caniculæ, tunc siquidem solutis nivibus austræ frigida flant boreales, quas etesias appellant. Spirant & australes etesiarum ab australi parte orbis terrarum, sed eas nos percipere non possumus. Veniunt tamen & ex parte australi nobis propiore etesiarum venti, sed quæ post septuagesimum à bruma sive hiberno solstitio incipiunt spirare, quando sol est in piscibus. Ab occidente æquinoctiali flat Zephyrus, ab oriente æquinoctiali subsolanus: atque à Septentrionibus sive arctico polo Aparctias, à meridie Auster. Ab oriente solstitiali æstivo Cæciam, à brumali occasu Liba vocant. A brumali oriente

μὲν τῆς χειμερινῆς ἀνατολῆς ἔξαισι ὁ ἕρμῳ. ἀπὸ δὲ τῆς θερινῆς δύσεῳ πνεῖ ἀργέσης, ὃν ὁ Πτολεμαῖῳ ἰάπυγα προσαγορεύει. καὶ ἔτι μὲν οἱ ὀκτώ ἀνεμοὶ κατὰ διάμετρον ἀπάλων εἰσίν. Ἐτεροῦ δὲ ἀνεμῳ ἀπὸ τῆς μιᾶς τομῆς ἐστὶ τῶ ἀρκταῦ πόλυ, καὶ καλεῖται βορέας ἢ μέσης, μεταξὺ πνέων κακίς καὶ ἀπαρκτίς. ἀλλῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἄλλης τομῆς τῶ ἀρκτικῆ, καὶ καλεῖται ἔτος θρασκίας, μελαξὺ ὡν ἀπαρκλίς καὶ ἰάπυγῳ. πάλιν δὲ ἀπὸ τῆς μιᾶς τομῆς τῶ νοτίῳ πόλυ πνεῖ ὁ εὐρόνοτῳ μελαξὺ ὡν ἕρμῳ καὶ νότῳ. ἀπὸ δὲ τῆς ἑτέρας τομῆς ὁ λιβόνοτῳ, μελαξὺ ὡν λιβὸς καὶ νότῳ, ὃς καὶ Φοινικίας καλεῖται καὶ τὰ μὲν βόρεια πνεύματα, ποικῶ μὲν, ἕκ ἑύλονα δὲ, διὰ τὸ ἀπὸ πολλῆς ὑγρότητῳ πνεῖν. τὰ δὲ νότια ὀλίγα μὲν διὰ τὴν ἕνθεαν τῆς ὕλης, ἑύλονα δὲ διὰ τὴν τῆς γῆς ξηρότητα. τύτων τῶν ἀνέμων ἐκινέφελαι μὲν κακίς καὶ βορέας, ἀπαρκλίς. ἀεραποῖοι δὲ βορέας, ἀπαρκτίς, θρασκίας καὶ ἀργέσης. ἐκνεφίας δὲ ὁ βορρᾶς καὶ νεφελώδης μὲν μέσης καὶ ἀπαρκτίς, χαλκζώδης δὲ ἀπαρκτίς καὶ θρασκίας καὶ ἀργέσης, καυματοῦδης δὲ νότῳ καὶ ζέφυροῦ καὶ ἕρμῳ. ὁ δὲ ζέφυροῦ κατ' ἕσταν μὲν ἐστὶ ψυχρὸς, καθὸ δὲ ἐν τῷ θερεῖ πνεῖ νοθεούμενῳ θερμαίνεται, ὁ δὲ βορέας διὰ τὸ πληθῆ τῆς ἀναθυμιάσεως αἰεὶ ἀποσοβεῖ τὰ νέφη, καὶ ἐυδία ποιεῖ, πλὴν ὅταν μὴ ψυχρὸς. εἰ δὲ εἴη ψυχρὸς, παχύνει τὴν ἀτμίδα πρὶν ἢ ἀποσοθῆσαι τὸ νέφος, καὶ ποιεῖ ὑετόν. καὶ οἱ μὲν κατ' ἀντικρυς ἀνεμοὶ εὐδύανται ἅμα πᾶν. ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς νότῳ ἕκ ἀπὸ νότῳ τῶ παντὸς πνεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τῶ θερεῖ τροπικῆ.

εἰα. Περὶ τυφῶνῳ.

Ὁ τυφῶν ἀνεμὸς ἐστὶν, ὃν ὁ μὲν Σμηροῦ θυέλλαν ὀνομάζει, ὁ δὲ Ἀριστέλης ἀπὸ τῶ παχυ εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ οἷον ἴπλον τὸ παρατυχόν, τυφῶνα. αἰτία δὲ τῆς παχέως ἀνωθεν ἀπὸ τῶν νεφῶν φερομένη κατ' εὐδί ἐπὶ τὸ κάλυπτες, ἢ κατὰ τῆς θαλάσσης, ἥτις προσπαίματα τινὶ ἀντιτίκω ὀπίματι ἀναπαύεται εἰς ἴπισω. ἐπειδὴ δὲ καλύεται τὸ ἀντιπαλλόμενον αὐτῆ μέρῳ εἰς ἴπισω ἀναπαύεται ὑπὸ τῶ ὀπίθεν ἐπακολυθέντος αὐτῆ μέρους, ἐπὶ τὰ πλαγία διακλάται, ἔτω κακίσε ἀντιτίκω σιμαντίσασθ μέρει, πάλιν σκορπίζεται καὶ γίνετο ἑλεξ, ἥτις συσροφῆ τῶ ἀνέμου, μελωρίζασθ καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης τὰ ἐπιλυχόντα σώματα. ἔτος ἐστὶν ὁ ἀνεμῳ ὁ καλέμενῳ παρὰ τῶν τυφῶν.

εἰβ. Περὶ ἐκνεφίας.

Ἀνεμὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἐκνεφίας σχεδὸν ὁ αὐτὸς τῶ τυφῶνι. πλὴν ὁ μὲν ἐκνεφίας εὐχὸν ὀράται, ὁ δὲ τυφῶν ὀράται, διὰ τὸ παχυμερέςεσαν ἕσταν σκορπίζεσθ

spirat Eurus sive Vulturnus, ab occasu solstitiali æstivo Argestes quem Ptolemæus appellat Japyga. Atq; hi octo venti è diametro sibi invicem opponuntur. Alius ventus est ab una sectione poli arctici, & vocatur boreas sive Mefes, spirans inter Cæciam Aparctiamqve. Alius ex altera poli arctici sectione & vocatur Thrascias, inter Aparctiam atqve Japygem. Alius ex sectione una poli australis flat Evronotus, medius inter Eurum atqve Austrum. Et alius deniqve ex sectione poli australis altera Libonotus, inter Austrum & Liba, dictus etiam Phœnicias. Atqve boreales quidem venti frequentes sunt, minus intensi tamen, quoniam à valde humidis spirant regionibus. Australes minus frequentes propter defectum materiæ, intensiores vero propter terrarum ex quibus veniunt siccitatem. Ex his ventis nubilosus esse solent Cæcias, Boreas & Aparctias: Fulgurales Boreas, Aparctias, Thrascias & Argestes. Ex nube prorumpens (ecnephiam Græci appellant) est Boreas & nubes obducens Mefes atqve Aparctias. Grandinem affert Aparctias, Thrasciasqve & Argestes: æstum Auster, Zephyrus atqve Eurus. Cæterum Zephyrus natura quidem sua frigidus est, quatenus autem in æstate spirat, ascitium calorem obtinet: Boreas vero exhalationum multitudine nubes semper absorbet, ac serenitatem inducit, nisi frigidus fuerit: si vero fuerit frigidus, vapores spissat indensatq; antequam nubem summoveat, facitqve pluviam. Atq; contrarii quidem venti spirare eodem tempore non possunt. Qui porro apud nos flat auster, non à polo australi sive austro orbis terrarum spirat, sed ab æstivo tropico.

III. De Typhone.

Typhon venti genus est quod Homerus procellam vocat, Aristoteles typhonem, quod densus hic Spiritus *ἄνεμος* & verberat ac prosternit quicquid ei se obtulerit. Causa ejus sunt crassiores vapores de super è nubibus recta deorsum descendentes in terram vel in mare, qui in resistantem quandam incidentes materiam retro pelluntur. Quandoquidem vero repercussa horum pars propter succedentes alios vapores resurgere prohibetur, ad obliqua feruntur perfringuntq; atq; etiam ibi occurrentibus quæ renituntur aliis partibus, iterum disperguntur faciuntq; helicem sive vorticem venti, qui à terra & à mari in sublime attolit quæcumque corpora apprehenderit. Hic est ventus quem nonnulli typhonem appellant.

III. De ecnephias.

Ecnephias etiam venti genus est, parumque à typhone diversum. Sed non cernitur ecnephias, oculis autem sentitur typho, utpote qui crassius.

Φέλλεσθαι ἐκ τῆ νέφους τὴν κατανύδη ἀναθυμιάσιν. καὶ τὸν ἐκνεφίαν πάειν ὑπότος. τὸν δὲ τυφῶνα ἔχει ἰκανός ἐσι παύσαι, ἀλλ' ὁ βορέας αὐτὸν καταστένυσιν. ἕδεν δὲ ἕτερον ἐσιν ἐκνεφίας, ἢ τυφῶν ἐπιτεταμένῳ, καὶ ὅσον μὲν κατὰ τὸ δῆλῳ τάσιον ἐσιν ἐκνεφίας καὶ τυφῶν, κατὰ δὲ τὴν ἐπίτασιν ἢ ἀνεσιν διαφέρουσιν. ὁ μὲν γὰρ τυφῶν, ἐπιτεταμένῳ ἐσιν ἐκνεφίας, ὁ δὲ ἐκνεφίας, ἀνεμμένῳ τυφῶν. πολλὰ μὲν, οἱ μὲν ἀπὸ ψυχρῶν τόπων πνεύοντες ἀνεμοί, νοθευόμενοι διὰ μέγα θερμῶν τόπων θερμοὶ καταπαύουσιν. οἱ δὲ ἀπὸ θερμῶν κεραυνυμένοι ψυχρῶν διὰ μέγα ἀέρι, ψυχροὶ διαρρέουσιν.

εργ. Περὶ κεραυνῶν.

Ὁ κεραυνὸς ἔχει τὸ φλέγον, λεπτομερῆς γὰρ ἐσιν ἢ ὑσία αὐτῷ, ὅθεν ταχέως διερχόμενῳ τὰ σώματα διὰ τὴν λεπτότητα ἢ καταφλέγει αὐτὰ. ἕδεν τοι καὶ κεραυνὸς ἀνομάσῃ ἀπὸ τῆ εὐκραῆς εἶναι καὶ μὴ φλέγειν. πάντῳ γὰρ λεπτομερέστερῳ ὡς εἴρηται, ἐξίτατα τὸ σῶμα δίσσιν, ὥστε μήτε κάειν, μήτε μελαίνειν. ὅθεν καὶ τινες ἀργήτα τῆτον ἀνομάσασιν ἤτοι λαμπρόν. ἀργόν τὸ λευκόν, εἰ γὰρ πῦρ ἐσιν καὶ φύσει ἔχει τὸ καίειν, ἀλλ' ἢ λεπτότης καὶ ἢ ταχύτης τῆς διόδου μὴ ἐγγυρονίζουσα τὰ σώματι ἀκαυσον τῆτο εἶναι. πάν γὰρ τὸ καίον, ἢ μόνον μεγέθους οἰκεία δέται πυρὸς τῆ καῦσαι, ἀλλὰ καὶ τῆ καὶ ἐμβραδύναι τῆ καυσῶ σώματι. παρὰ ταύτην ἐν τῆν αἰτίαν ἢ φλέγει ὁ κεραυνός.

ριδ. Περὶ πρησῆρῳ.

Ὁ πρησῆρ καταφλέγει, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τῆνομα. πρησῆρ γὰρ ἀπὸ τῆ πρήθειν ἢ ἐμπιπρῶν ἀνομάσῃ. φλέγει δὲ διὰ τὸ συνεπισκάσθαι μεθ' αὐτῷ παχυμέρεςεραν ὑσίαν ἐκ τῆ νέφους καὶ ταύτην ἐμπυρῶν. τῆτε δὲ πρησῆρῳ καὶ προηγῆται πνεῦμα, καὶ τῆτο δῆλον ἐκ τῆ, τὰ μέλλοντα ἐμπιπράσθαι, πρῶτον πνεῦμα τῆ πρησῆρῳ θειῶδες ὄν πλήττει καὶ ῥηγνυσι, ἕδεν καὶ τὰ κεραυνωθέντα μένει δεσνηκάτα ἐπὶ χρόνον τινά. τῆτο δὲ τὸ πνεῦμα ἢ προηγῆται μόνον, ἀλλὰ καὶ σύνεσι τῆ πρησῆρι καὶ ἐπακολουθεῖ. σπορίδην δὲ διαχεόμενον καὶ λεπτομερέστερον ὄν, βρονταῖς ποιεῖ καὶ ἀστρακάς, καὶ ἐξαφθέν μὴν ποιεῖ κεραυνόν καὶ ἀστραπήν καὶ πρησῆρα. μὴ ἐξαφθέν δὲ ἐκνεφίαν καὶ τυφῶνα. ταῦτα δὲ πάντα κατὰ ἐκπυρνεισμόν γίνονται.

ιμε. Πῶς συνέσκηκεν ὁ κόσμῳ.

Τὴν σύσασιν ὁ κόσμῳ ἔλαθεν ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ κινήσεως τῶν στοιχείων. ἐπειδὴ γὰρ τῆτω τὰ μὲν εἶσι κρυφώτατα, εἶσι τὸ πῦρ καὶ ὁ αἶρ, τὰ δὲ

crassissimam materiam, vapores fuliginosos ex nube secum vehit. Ecnephiam sopit pluvia, sed typhoni compescendo impare est, qui à boreali vento tollitur & extinguitur. Nihil aliud porro est ecnephias vehemens quam typho, & typho remissus haud diversus est ab ecnephia. Sæpius & è frigidis oris per calida loca spirantes & alterati venti flant calidum, & ex calidis flantes in medio frigidæ permixti auræ frigidi affluunt.

113. *De fulminibus.*

Fulmen non solet incendere, substantiam enim habet subtilissimam, unde corpora celeriter transeundo propter subtilitatem ea non inflammat. Inde & Græcis dictus *καταυρός* quasi *καταυρός* quod facile permeet, neque adeo accendat. Subtilissimum enim cum sit ut dixi, celerrime corpus pervadit ut nec inflammet neque nigrum faciat, unde & nonnulli vocant *αεγύρα* sive candens, *αεγύρα* enim candidum significat. Quamquam enim fulmen ignis est, quod naturâ urit, at subtilitas velocitasque transitus non per momentum immorans corpori, illud relinquit sine ulatione. Quicquid enim urit, non modo magnitudine debita indiget ad urendum, sed etiam ut corpori urendo per aliquod tempus immoretur. Ob hanc itaque causam non inflammat nec urit fulmen.

114. *De presteris seu igneo turbine.*

Prestere incendit & inflammat, ut nomine etiam ipso indicatur. Dictus enim prester Græcis est à vocabulo *πρεστέρι* quod accendere significat. Accendit autem, quia ex nube secum vehit crassiorem materiam eamque inflammat. Præcedit presterem ventus, quod inde constat, siquidem quæ inflammari debent, prius à spiritu presteris sulfureo percelluntur rumpunturque, unde & fulmine tacta per aliquod tempus hiant. Nec tantum præcedit presterem ventus, sed comitatur etiam, & sequitur. Latius ac passim diffusus & subtilior si fuerit, tonitru facit & fulgur: si inflammetur, efficit fulmen, & fulgur, presteremque. Ex non inflammato fiunt ecnephias ac typho. Cæterum omnia hæc contingunt per violentam excussionem.

115. *Quomodo cæperit Mundus?*

Mundus subsistere cæpit à natura & motu elementorum. Horum enim cum quædam levia sint ut ignis & aër, alia gravia, ut aqua & terra,

(Uu)

δὲ βαρύτερα, οἷον ὕδωρ καὶ γῆ, τὰ μὲν ὅσα βαρύτερα κάτω ἔσονται ὑπεκεί-
 θητο, τὰ δ' ὅσα μέτεωρα, εἰς τὸ πῦρ ἐξεφέρετο. πᾶν δὲ ἀπὸ γῆς φερόμενον
 αἶμα ἐστὶ. διὰ ταύτην ἔν τῇ αἰτίᾳ οἷον περιεκεκλασμένον καὶ κυρτὸς ὁ κόσμος ἐστὶ
 συνθλιβομένων δὲ τῶν σωμάτων ἀπλήθους, ἢ τῷ ὕδατι ἐγενήθη φύσις, ρευ-
 στικῶς δὲ καὶ τῷ φερόμενον ἐκόλλησε τὰς ὑπεκείμενους τόπους, καὶ τὰς κλιμῆ-
 νας τόπους θαλαττίως ἐποίησεν. Ἐκ μὲν ἔν τῶν ὑπεκαθιζόντων σωμάτων ἐγενήθη
 ἡ γῆ. ἐκ δὲ τῶν μετεωριζομένων ὁ ἄερας, πῦρ, αἶθρ.

ρις. Εἰ ἔν τῷ πᾶν;

Οὐ πολλοὶ κόσμοι συμπατοῦ, κατ' ἐνίῃ τῶν φιλοσόφων, εἰσίν. ἀλλ'
 ὡς τέλει, καὶ εἰς κυρίως ἐν ὀνομάζεται. πῶς γὰρ ἐν ὁ κόσμος συνδέεται
 αἶμα καὶ πολυμερῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλα τῶν μερῶν αὐτῶ ἔνωσιν, τῆν τε
 ἐνὸς ἔχου προσηγορίαν. Κυρίως γὰρ ἐν ὁ Θεός, ὃς ὑπερ πάντων ἀπλοῦτητα, ὅσα
 δὲ μετὰ Θεόν, ἢ κυρίως ἐν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ μετοχὴν τῷ ἐνὸς, ἕτω προ-
 σωγορεύεται. Καὶ γὰρ καὶ ὁ νῦς ἐν ἐστὶ καὶ πολλὰ ὅσα γὰρ τὰ ὄντα, τσαῦτα
 καὶ ὁ νῦς, ἐπεὶ καὶ παραδείγματα τῶν ἐν ἐαυτῷ περιέχει. πολλὰ καὶ ἡ ψυ-
 χῆ, διακριτὴ γὰρ πολλῶ πλείον, τὰ συγκρίνα τε καὶ τὰ σώματα. ἀλλ' ἐπειδὴ
 ἀνάεως ἀικρυβῆς καὶ ὁ κόσμος κεκοινώθηκεν, ἐν διὰ τὴν ἔνωσιν ὀνομάζεται, καὶ
 διὰ τὴν τελειότητα τῶν συγκρίνων αὐτῶ ἔως ἐστὶ καὶ μόνον, ἀλλ' ἢ κόσμος πολλοῦ.

ρις. Περὶ κενῶ.

Τὸ κενὸν ἢ πάντες, ἀλλ' ἐνίῃ τῶν φιλοσόφων εἰσηγεῖται τε τῷ λόγῳ
 καὶ ὀνομαστικῶν. ἀπεφαινόμενα δὲ τῷ πάντῳ σώματι ἔρημον, οἷον τὴν χά-
 σίαν, καὶ φασὶ τῷ πρὸς ἀποκρίσιν τῷ κόσμῳ. ἔτα τῶν συγκρίνων γεγονότων
 καὶ τῷ ἄερα τῇ κηλοφορίᾳ τὰ σώματα πάντα εὐσφίγγανται, κενὸν μὲν ἐντὸς
 μηδὲν ἀπολειφθῆναι τὸ δὲ ἐκτὸς τῆς ἔξω περιφερείας αὐτῶ ὅλας κενὸν εἶναι,
 ἀπειρον ἐν ἀπείρῳ τύπῳ ἐμφανταζόμενον. τῶν δὲ τὸν λόγον Ἀριστοτέλης μὲν
 ἀποσπῶσκει παντάπασιν, καὶ ὑδαμῶς τίθεται ἕτε ἐκτὸς τῷ κόσμῳ, ἕτε ἐκτὸς
 Κλεομένης δὲ ὁ φιλόσοφος, ἐντὸς μὲν τῷ κόσμῳ ἢ φησὶν εἶναι κενόν, ἐκτὸς δὲ
 καὶ πάντι βιάζεται.

ρις. Περὶ τόπων.

Ὁ τόπος ὡς τ' ἄνομα δηλοῦ, πρῶτον ἐστὶ δεικτικὸν σώματος, ἢ
 ἀσώματου φύσεως. ἐπεὶ ἔν ἡ ὕλη τὸ εἶδος δέχεται, τόπος ἄλλοτε αἶμα ἢ ἕλη
 τῷ

& terra, graviora ad inferiores partes universi subsiderunt, levia ut ignis sursum sese extulerunt. Quicquid vero terræ imminet, sursum est. Propter hanc causam mundus circumquaque flexus est ac gibbosus. Attritis vero invicem corpusculis, aquæ prodiit natura, quæ fluxu suo subiecta loca excavavit, & spatia mari recipiendo fecit. Ex subsidentibus igitur corporibus terra facta est, ex levibus & sublimibus Cælestis, ignis, aër.

116. *Num unum sit hoc universum?*

Non multi sunt mundi corporales, ut quibusdam Philosophis persuasum, sed unus perfectus, licet non proprie unum dicitur, quomodo enim unum fuerit mundus ex tot & tam diversis compositus? verum propter partium ejus invicem unionem unum appellatur. Cæterum proprie unum est DEus; omni simplicitate sublimior, quæcunque vero infra DEum sunt, non proprie sunt unum, sed propter unionem & participationem ex uno, ita dicuntur. Nam & mens unum sunt & multa. Quotquot enim sunt res, tot etiam mens est, nam & exempla illorum in se continet. Etiam animæ, quæ & multo magis dividua est, contingit multa esse, nec minus elementis ac corporibus. Quandoquidem igitur accuratæ unionis etiam mundus est particeps, propterea unum appellatur, & quoniam perfectus est, unus & solus, nec multi sunt mundi.

117. *De Vacuo.*

Vacuum non omnes sed aliqui in scriptis suis induxere atque nominavere Philosophi, ajuntque illud esse omni spoliatum corpore, veluti invisibile quoddam chaos, & ante mundum fuisse statuunt, deinde elementis prodeuntibus & cælo circumrotatione sua corpora omnia colligante ac constringente, vacuum quidem intus relictum, nullum fuisse, extra cæli, vero ambitum omne vacuum esse, quod infinitum in infinito spatio licet cogitare. Hanc sententiam omnino rejicit Aristoteles, & nusquam admittit vacuum, neque intra mundum neque extra. At *Cleomedes* Philosophus intra mundum reperiri negat, extra vero illum dari vacuum, vehementer contendit.

118. *De loco.*

Locus secundum vocabuli vim est aliquid, quod corpus vel rem incorporalem potest complecti. Quoniam igitur materia completur

τῶ εἶδος. ἀσώματον δὲ τὰ εἶδ^α. πάλιν, ἐπεὶ τὸ διαστήμα ζήτημον ὄν καὶ κενὸν σώματα δύναται διέσθαι, τὸ π^ρω^τ σωμαίων εἶναι αὐτὰ τὰ διαστήματα. κυρίως δὲ τόπος ἐστὶ τὸ ἰσχυατὸν τῶ περιέχοντ^α μέρ^ε τῶ σώματα ἢ αἶον, ὃ αἶον περιέχει τὰ φυσικὰ σώματα, ἀλλ' ἢ πᾶς ἢ αἶον. ἢ γὰρ ἢ ὅ ἐν τοῖς ἔρασιν, ἢ ὃ πλησίον τῶ ἔραν^ῶ, ἀλλὰ τὸ ἰσχυατὸν μέρ^ε αὐτῶ περιέχει ἡμᾶς, αὐτῶ ἢ ἢ αἶον ἐπιφάνεια, τόπ^ο ἐστὶ τῶν ἡμετέρων σωμάτων.

ρδ. Περὶ χώρας.

χώρας ἐστὶ κατὰ τῶ ἀριθμητικῶς, τὸ νοητὸν τῶν ἀριθμῶν διαστήματα, εἶναι τὸ μεταξὺ τῶ ἑνὸς καὶ τῶν δύο, καὶ τῶ τρία, καὶ τῶ τέσσαρα, καὶ τῶ ἐφεξῆς. ἐπεὶ γὰρ ἢ συνεχῆς ἐστὶν ἢ τάξις τῶν ἀριθμῶν, διαστήματα χώρας ἐπικωμάσασιν. χώρας πάλιν τινὲς τῶν φιλοσόφων εἰρήκασιν τὴν μερικὴν τῶ περιέχοντ^α τὸ σῶμα περιοχὴν, εἶον ὃ π^ρω^τ περιέχει τὸν οἶνον. ὑπακείδω δὲ, ὃ αἶον^ῶ περὶ κόιλης, ἀλλ' ἢ ὅλον τὸ σῶμα τῶ π^ρω^τ τὸν οἶνον ἐδέξατο, ἀλλὰ μόνῃ ἢ κόιλῃ αὐτῶ περιφέρειαι. τῶτο γῶν τὸ μέρ^ε χώρας φασὶ τῶν φιλοσόφων τινῶν εἶναι ἀπεικώτως, δὲ τῶτα καὶ τόποι τις ὀνομάσασιν.

ρε. Ἐν ἔμφυχος ὁ κόσμ^ο.

Ὁ μὴν κατ' ἡμᾶς λόγ^ο, εἶδὲ ἀπεραθίως τ' ὡσὶν ἔμφυχον εἶναι τὸν κόσμον προσέταται, προνοία μῆτογοι διακόμενον. οἱ δὲ τελευταῖοι τῶν φιλοσόφων Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ ὅσοι τῶτοις ἐπηκολυθῆσαν, καὶ ἔμφυχον, καὶ ἐννοιασῶς ἀπεφῆσαντο. ἐγκείδω δὲ ἢ τῶν ψυχῶν ἐν τῶ τῶ ἔραν^ῶ καὶ τῶν ὑποκειμένων σφαιρῶν, ἀλλ' ἀνακαλῶν τῶν σώματα τῶν θεοτέρων ἠρήθησαν διαρίκασιν διακείδω μῆτοις καὶ ὑπὸ φύσιν αὐτῶ νομοκίμασιν, ἢ ἀντικείδω μῆτογοι τὸν φύσιν ἢ τῶν ψυχῶν τῶτων, ἢ τῶν νομοκίμασιν διατάξασιν. ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν μάλιστ^α κατευθύνεσθαι. ἀλλ' εἶδὲ δεσμεῖσθαι τῶν ψυχῶν, ἢ τῶν τῶς τῶτων αἰθήσαν σώμασιν. ἀλλ' ὑπ' ἐκείνων ἐξάπτεσθαι καὶ καταλάμπεσθαι.

ρσ. Ἐν ἀγέννητ^ο ὁ κόσμ^ο καὶ ἀφθαρτ^ο.

Οὔτε ἀγέννητ^ο κατ' ἡμᾶς ὁ κόσμ^ο δοξάζεται, ἢ ἀφθαρτ^ο, γενεῖσθαι τε γὰρ αὐτὸν παρὰ τῆς γραφῆς καὶ φθαρῆσθαι μεμαθήκαμεν. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ ἀγέννητ^ο μῆτογοι καὶ ἀφθαρτ^ο πῆσαι. Πλάτων δὲ γενεῖσθαι μὴν αὐτὸν ἐν Τιμαίῳ, ἀφθαρτ^ο δὲ μὴδὲ φθαρῆσθαι τῶν ἀπῆματα χρόνον. καὶ ἐπὶ αὐτῶ

Etitur formam, materia formæ quæ res incorporalis est, possit dici locus. Sic spatium desertum ac vacuum, quandoquidem corpora recipere potest, non male locus corporum dicitur. Proprie vero locus est extremum quod ambit corpora, ita aër ambit corpora naturalia, sed non aër quicumque, non enim ille qui montibus sublimior & proximus cælo est, sed inferior ejus pars nos ambit. Hæc igitur aëris superficies corporum nostrorum est locus.

119. *De spatio, quod Philosophi χωραν
appellant.*

Arithmetici χωραν vocant intervallum intelligibile inter numeros, inter unum & duo, inter duo & tria, quatuor atque ita deinceps. Quoniam enim non continuus est numerorum ordo sed discretus, intervalla inter numeros χωρας appellant. Sed & χωραν vocant Philosophorum aliqui partem ac veluti regionem receptaculi corpuscapientis, uti dolii quod capit vinum. Si enim ponatur ventrem dolii tantummodo vino plenum, non quidem totum dolii corpus sed tantum venter ejus circumferentiâ suâ vinum comprehendit, atque hujusmodi partem Philosophi quidam χωραν regionem vocant, quam non absurde aliquis etiam locum appellaverit.

120. *Num mundus sit animatus?*

Nostra Christianorum sententia ne summis quidem auribus admittit animatum esse mundum, quem Providentia gubernari novimus. At præstantissimi Philosophi Plato & Aristoteles, quique hos sequuntur, & anima & mente præditum esse mundum aperte statuunt. Neque animas inesse cælo & infra positis sphaeris, sed è contrario corpora ab illis tanquam diviniorebus dependere arbitrantur. Atque naturæ quidem etiam subjecta illa putant, sed naturam non adversari illorum animabus aut mentalibus legibus, sed ab illis maxime dirigi; neque animas aut mentes ab corporibus illis suis existimarunt alligari, sed ab illis potius suspensa esse & illustrari corpora.

121. *Num Mundus ingenitus sit &
incorruptibilis?*

Neque ingenitus neque incorruptibilis apud nos Christianos mundus esse docetur, quem & factum esse & perituum è Scripturâ didicimus. Aristoteles vero & ingenitum illum & incorruptibilem ponit. Plato in Timæo tradit eum genitum esse, nullo autem tempore corruptendum.

(Uu) 3

dum.

ἀντίκειται αὐτῷ, ὅτι σὺνδύεται ὡς καὶ φθαρῆσεται, πᾶν γὰρ τὸ σὺνθετον καὶ διαλυτόν, διασέεται λέγων, ὅτι ὅσον μὴ ἐπὶ τὴν φύσιν, φθαρτός ἐστι, εἰς ὃν γὰρ ἔχωρᾷ ἀιδιότητα, ἀλλὰ τὸ ἀφθάρτου ἐπιστατικῶς παρὰ τῷ θεῷ ποιῆσθαι ὁ δὲ γὰρ Πλάτων ἐν τοῖς ἐξηγητικοῖς τοῖς πρὸς Τιμαίον λόγοις, περιφύεται διακρινόμενος, ὅτι μὴδὲ γεννητὸν ὁ Πλάτων τὸν κόσμον ὀνομάζει, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀποφάσκειται, κατὰ δὲ τὸ σύνθετον, ἐπινοία γεννητόν.

εβ. Ἐν τρέφεται ὁ κόσμος.

Οὐ πόρρω μὲν εὐχθείας εἶναι δοκῶσι αἱ τρέφεται τὸν κόσμον ὑπελάμβανόντες, εἴτε κρατὸν μόνον κόσμον καταμαρμαρίζουσι ὡς ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ εἴτε μετὰ τῷ αἰθέρι καὶ τῷ στοιχείῳ. εἰ γὰρ τελευταίος ὁ κόσμος καὶ αὐτὸς μάλιστ' ἀνὰ καὶ αἰδίοις, πῶς ἂν δεηθεῖ τροφῆς; τὸ γὰρ ἀτελές καὶ ἰσχυρὸν τρέφεται, ἀλλ' ἔχει καὶ τὸ πλήρες καὶ ἀτελές. εἰ δὲ τὸ τρέφον προσηγῆται τῷ τρεφόμενῳ ποιῆ καὶ αὐξήσει, αὐξηθεὶς ἂν καὶ κόσμος τρεφόμενος, ἀλλὰ καὶ φθίνοι κενύμενος, ὥστε μέγαν ὁ κόσμος ἑαυτῷ ἢ ἐλάττω γινώσκει. τὴν δὲ πρὸς τῷ ἀτόπῳ καὶ γελοῖον ἀντικρῶς. εἰ, ἔν ᾧ τῷ αὐξήσεως δὲ τὸ κόσμον ἔτι εὐθὺς, ἢ τροφῆς ἂν αὐτῷ δεήσει ποτέ.

εγ. Περὶ τῆς τάξεως κόσμου.

Ἐναντίας πρὸς ἀλλήλους οἱ τῶν ἐλλήνων σφῆραι τὰ μέρη τῷ κόσμῳ τιθέσσι. τὸ δὲ ἀληθές, ὁ μὴ ἕρως, ὡς μέγιστον σῶμα καὶ κυκλικόν, καὶ τὰ στοιχεῖα χωρεῖν καὶ συνέχειν δυνάμενοι ἐκτὸς τῶν ἐξοικωδόμενται. ὑπὸ δὲ τῆν κοίλῃν αὐτῶν ἐπιφάνειαν, πρῶτα μὲν τὰ ἀπλανῆ τῶν ἀστῶν τετάχεται, καὶ ὁ ζωδιακὸς κύκλος, εἶτα αἱ τῶν πλανημένων ἀστῶν σφαίραι τε καὶ φοραί, ἐν ἡσέλλη τὸ τελευταῖον, ὑπὸ δὲ ταύτην ἐνθὺς τὸ ὑπέκκαυμα οἶον ἢ τῷ πυρὸς δυνάμει, εἶτα ὁ αἴρ, καὶ μετὰ τῶν τῶν στοιχείων τῷ ὕδατι, τελευταῖον δὲ τῷ τῆς γῆς σῶμα τεθεμελιώσεται, καὶ πάντα μὲν ἐν πᾶσιν ἐστίν. ἴσασον δὲ τῶν στοιχείων ὀλέττα τῶν περιγεγραμμένων ἔχει καὶ πάντα ἀλλήλους ἔχειται.

εδ.

dum. Cui quoniam objici potest, quod cum sit compositus etiam corrumperetur, quicquid enim compositum est etiam dissolvi potest, excipit ille ac respondet, quod naturæ suæ ratione utique sit corruptibilis mundus, corpus enim nullum in se habere sempiternitatem, sed à DEO accepisse esseque illi superadditum ut sit incorruptibilis. Proclus in commentariis sive explanationibus suis in Timæum omni contentione studet demonstrare, quod nec genitum Plato mundum senserit, sed tempore quidem ingenitum esse putat, vel ut rectius dicam confirmare annititur, sed quatenus compositus est, genitum licet cogitare.

122. *Num Mundus nutriatur?*

Non longe mihi ab infania videntur abesse qui mundum nutriré existimant, sive cælum tantummodo Mundi nomine appellant, ut in Timæo Plato, sive una cum Cælo etiam quatuor elementa. Si enim ut ipsi sentiunt perfectissimus est mundus maxime atque æternus, qui fieri potest ut cibo indigeat? Nutritur quippe quod imperfectum est & indigena, non vero plenum quod est, & cui nulla re est opus. Nam si per nutrimentum ei qui alitur additur aliquid & incrementum accedit, crescet etiam mundus si alitur, aut si alimento destituatur marcescet. Erit itaque major se ipso aut minor mundus, quod perspicue absurdum ac ridiculum. Quare si nec incrementi nec evacuationis capax mundus est, neque nutrimento unquam indigebit.

123. *De Mundi ordine.*

Græcorum Philosophi in collocandis Mundi partibus sibi ipsis invicem adversantur. Vera sententia est quod cælum tanquam maximum corpus & circulare, atque elementa complecti ac continere aptum, extra illa structum est. Sub hujus concava superficie primum quidem inerrantes stellæ ordinatæ sunt, & Zodiacus circulus: deinceps planetarum orbés ac circuli, quorum infima est luna: infra hanc statim *ὑπέκκαυμα* illud sive fuliginosa exhalatio flammam concipere apta, hinc aër, & deinceps aquæ elementum, ac postremo loco terra fundata est. Sic omnia omnibus insunt, & elementum quodque universitatem quandam sive totitatem ut ita dicam habet circumscriptam, & omnia invicem sunt super imposita.

κκδ. Τίς ἡ αἰτία τῶτον κόσμον ὅλον ἐγκλιθῆναι.

Θαυμάζω τῶν Φιλοσόφων ἐπίου τὸν κόσμον μετακτεῖν , καὶ τὴν πρῶ-
την οἰομένην δημιουργίαν ἄσπερ ἐξολοθῆσαι τῆς οὐκείας τάξεως , καὶ τὸν μὲν βό-
ρειον πόλον μετακλιθῆναι , ὑπόγειον δὲ γενέσθαι τὸν νότιον , καὶ τὴν ἰσημερινὴν ζώ-
νην ἐπὶ τὴν μεσημβριανὴν μεταγκλιθῆναι. τοσοῦτον γὰρ ἠγνοήκασι , ὅτι παρὰ
τὴν διαφορὰν τῶν κλιμάτων θέσει οἱ πόλοι τῶν μὲν ἐπὶ τῷ ὀριζοντιῷ κύκλῳ ἐστὶ
κῆσι , καὶ ἀμετάθετον τὸ πᾶν διατηροῦσι ; τοῖς δὲ τὸ βόρειον κλίμα λαχῆσαι οὐ
κῆσιν , ὁ μὲν ἐκάστω πόλῳ μετέωρος φαίνεται , καὶ ἀειφανὴς , ὁ δὲ οὗτος ὑπὸ
τὴν γῆν κρύπτεται. ἢ μετεκλίθη γὰρ ὁ κόσμος ἐπ' ἄλλο μέρος , ἀλλ' ἢ τῶν
δικήσεων θέσεις φαντάζει τὴν ἐγκλισιν.

κκε. Πόθεν αἶ τις γνοίη ἐλληνικῆς ἀποδείξεσι τὴν
κόσμου συντέλειαν.

Περὶ τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ὥρας , ὑδαὶς οὐδε κατὰ τὸν τῷ εὐαγγ-
γελίῳ Φωνῆν , εἰ μὴ ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς ἐκείνω ὕδρι , καὶ τὸ πνεῦμα τῷ
ἐκ τῷ πατρὸς ἐκπορεύμενον. ἔλληνες δὲ βιάζονται καὶ ταύτην εἰδέναι διὰ κερῶν
ἀποδείξεων. ὁ Κρόνος ποιῶ τὴν μεγίστην ἀποκατάστασιν δι' ἐτῶν διακοσίω ἐξήκοντα
καὶ πέντε· ὁ Ζεὺς διὰ ἑκοσίω ἑπτὰ· Ἄρης δὲ διὰ διακοσίω ὀγδοήκοντα πρὸς τοὺς τέσσαρας·
Ἡλῖος διὰ χιλίων τετρακοσίω ἐξήκοντα πρὸς τῷ ἐνὶ ἀφροδίτῃ διὰ χιλίων ἑκατὸν πενήκον-
τα πρὸς τῷ ἐνὶ Ἑρμῆς διὰ τετρακοσίω ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτώ· ἡ σελήνη δὲ ἐτῶν ἑκοσίω πέντε· ἢ
δὲ κοσμικὴ ἀποκατάστασις γίνεται δι' ἐτῶν μνημάδιον ἑκατὸν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε
πρὸς τρισχιλίω διακοσίω , καὶ τότε γίνεται συνῶδῳ πάντων τῶν ἀστέρων κατὰ
τὴν τριακοσὴν μοῖραν τῷ καρκίνῳ , ἢ τὴν πρῶτην μοῖραν τῷ λέοντος· καὶ τὴν
καῦτα γίνεται ὁ παντελής τῷ κόσμῳ κατακλυσμός· κατὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν
τῶν ἐλαχίστων ἐτῶν τῶν ἀστέρων , οἱ μερικοὶ κατακλυσμοὶ γίνονται· ἐκάστῳ γὰρ
ἀστέρι πλανήτη μέγιστα καὶ μέσσα καὶ ἐλάττωα ἔτη παράκειται.

κκε. Τίνα δεξιὰ τῷ κόσμῳ , καὶ τίνα ἀριστερά.

Τοῖς μὲν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δύσιν ὀρῶσιν , δεξιὰ τῷ κόσμῳ μέρη τῷ
βόρειῳ , ἀριστερά δὲ τὰ νότια· τοῖς δ' ἀπὸ τῆς δύσεως πρὸς τὴν ἀνατολὴν βλέπου-
σι , δεξιὰ μὲν τὰ νότια , ἀριστερά δὲ τὰ βόρεια· καὶ ἐμπρόδια μὲν τῷ ἡμῶν τῷ
ἐσπέριον μέρη , ὅτι πρὸς ταῦτα φέρεται κινῆμενῳ , ὀπίωδια δὲ τὰ ἑῶνα , ἀπὸ
ἐκεί-

124. *Qua causa sit mundum hunc totum inclinari?*

Miror Philosophos quosdam existimantes mundum loco suo excidisse, situmque quem primum à conditore acceperat perdidisse, polumque adeo borealem in altiorem partem elatum, australem vero depressum infra terram, & æquinoctialem zonam versus meridiem inclinatum esse. Usque adeone ignorant quod pro diverso climatum situ, poli jam supra horizontem versantur, nec in mundo quicquam ideo mutatur aut transponitur, quodque australe clima habitandum sortitis polus borealis semper conspicitur & caputibus eorum imminet, australis vero infra terram occultatur. Neutiquam igitur Mundus in alteram partem inclinatus est, sed habitationum situs, inclinationem sibi imaginatur.

125. *Quomodo quis per Græcorum demonstrationem perspectum habere possit mundi finem?*

De ultima die & hora, secundum dictum Evangelii, nemo novit nisi Pater, & conscius cum ipso Filius, & Spiritus à Patre procedens. At Græci etiam hanc scire vanis contendunt demonstrationibus. Saturni maxima periodus est annorum ducentorum sexaginta quinque. Jovis annis viginti & septem. Martis ducentis octoginta quatuor. Solis mille quadringentis uno & sexaginta. Veneris mille quadringentis uno & quinquaginta. Mercurius quadringentis octoginta & octo. Lunæ denique viginti quinque annis. Sed magna mundi periodus absolvitur annis millies septingentis ac quinquagies mille & termille ac ducentis, illo tempore omnium planetarum conjunctio fiet in trigésimo gradu cancri vel primo leonis, atque tunc universali mundus obuetur diluvio. Post absolutas periodos minorum in planetis annorum, particulares accidunt eluviones, unicuique enim stellarum errantium maximi, medii & minores anni tributi sunt.

126. *Quenam mundi dextra sint, quenam sinistra?*

Ab oriente occasum versus spectantibus dextra mundi sunt septentrionalia, australia sinistra. Sed ab occidente spectantibus ad orientem, australia dextra sunt, sinistra septentrionalia. Facieque obvertæ sunt occidentales Cœli partes, ad illas enim fertur si quis procedat,

(Xx)

post

ἐκείνων γὰρ ὀρμαῖται. τίνα δὲ κάτω ἔβραν ἢ τίνα ἀνω, οἱ μὴ ἄλλω τῶν φιλοσόφων τὸ μὴ ὑπὲρ κεφαλῆν ἡμῶν ἡμισφαίριον ἀνω τιθεῖσσι· τὸ δὲ ἀντίθετον κάτω. Ἀριστοτέλης δὲ νῦν μὴ ὅλον τὸν ἔβραν ἀνω τῆς γῆς ἀποφαίνεται, νῦν δὲ κάτω ἀνω πλὴν μετὰ θαυμασίας καὶ λογιωτάτης ἀποδείξεως.

εξζ. Περὶ μεταβολῆς τῶν τῆς γῆς μέρων.

Μεταβάλλει τὰ μέρη τῆς γῆς κατὰ τὸ ξηρότερον καὶ υγρότερον, ἢ μὴ ὑγρὰ ξηρότερα γινόμενα καὶ ἀπὸ ξηρὰ υγραινόμενα. συμβαίνει δὲ καὶ τῆς θαλάσσης ἠπειροῦσθαι, καὶ τὴν ἠπειρὸν θαλάσσεισθαι, καὶ ἐν μὴ τῶ μεγάλῃ χειμῶν ἢ ἠπείρῃ θαλάσσειται, ἐν δὲ τῶ μεγάλῃ θέρῃ ἢ θαλάσσης ἠπειρῆται· ἐμβώσκοντες γὰρ εἰς αὐτὴν τὰ ἰκατέρωθεν τῶν ἰλλῶ φέρονται πάντα. Κατ' ἕτος ἰσοσταθίζονται ὁ ποταμὸς ἐκείνῃ, μὴ εἰσβάλλοντες δὲ ποῖνοι τὴν γῆν θαλάσσεισθαι, ἰσοσταθίζονται ἠπειρομένη ἢ θαλάσση, ἀφίεται εἰς τὴν ἀντιπέραν ἠπειρὸν, καὶ θαλάσσειται αὐτήν, εἰ δὲ μὴ, παλινασεῖ τὸ ὕδωρ αὐδὲς ἐπὶ τὸν οἰκίον τόπον, καὶ θαλάσσειται πάλιν τὰ ἠπειρομένη.

εξη. Περὶ σεισμῶν.

Τὸν σεισμὸν ποιεῖ μὴ ὁ θεὸς, ὡς περὶ δὲ καὶ τὰ ἄλλα φύσικα πάντα κατὰ τὰ, ὃ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, ἢ ποῶν αὐτὴν κρέμει, πρὸς ἄλλο δὲ τῆς αἰτίας, τὸ ἀναπνευκόμενον ἀπὸ τῆς γῆς πνεῦμα. ὅταν εἰς αὐτὸ εὐρίπῃ τὸ ἔξω ἀναθυμιάμενον, διὰ ταῦτα καὶ τῆς αἰτίας γίνονται οἱ σεισμοὶ καὶ μέγιστος τῶν σεισμῶν, κατακλίεται γὰρ τῆς αἰτίας ὑπὸ γῆν τὸ αἶτιον τῶν σεισμῶν, γίνονται δὲ ἰσχυρότεροι τῶν σεισμῶν, ὅπερ ἢ θαλάσση ῥοαῖσθαι καὶ ἢ χερσὶν ταπεινῇ καὶ ἰσπαντῇ, διὰ γὰρ τὸν σερρότητα τὸ πνεῦμα γινόμενον σφραδίζῃ, μάλλον σείει τὴν γῆν, αἶ τε χώραι ὅσαι σωματῶς ἔχουσι τῆς κάτω τόπων, πολλὰ δεχόμενα πνεύμα σείονται μάλλον, ἐπὶ ἢ ἢ ἀχλωδῆς καὶ ἀμαυρῆς τότε φανταίται, ὑπὸ νόσησιν ἀεχομένη τὰ πνεύματῃ, ἢ τῆ γῆν ἔ διαλυοῦσθαι τὰ αἶθρα καὶ διακρίνοσθαι.

εξθ. Περὶ τῶ μεγάλῃ χειμῶν.

Μέγας ἐστὶ χειμῶν ἢ ἡμεῖς πάντες οἱ πλάνηται ἐν χειμῶν ζῶντα γίνονται ἐν ὕδασι ἐν ἰχθύσι, μέγας δὲ θέρῃ, ὅταν πάντες ἐκ θέρῃ ζῶντα γίνονται.

post tergum vero sunt orientales, ab his enim recedit. Quod si requiras quænam superiora sunt in cœlo, quæ inferiora, alii quidem Philosophi quæ supra caput nostrum sunt superiora statuunt, quæ his sunt opposita habent pro inferioribus. At Aristoteles jam totum cœlum ut superius respectu terræ considerat, jam quod superius vocavit appellat inferius, ac vicissim, nec sine præclara & erudita demonstratione.

127. *De partium terra mutatione.*

Partes terræ alterantur ratione siccitatis & humiditatis, cum ex humidis fiunt siccæ vel ex ficcis humidæ. Contingit & ex mari fieri terram continentem, & terram mutari in mare. Nam & in magna hieme mari terra obruitur, & in magna æstate mare exsiccat. Fluvii quoque in causa sunt ut mari nudetur terra, dum enim in illud influunt secumque adducunt limum, litus augent, quæ ratione etiam fluvius ejusmodi in terram abit. Sin vero non influant, faciunt terram mari obduci. Sed tum mare continenti cedens ad contrarium litus pellitur idque obruit: quod si non possit, recurrit iterum ad suum locum, & quæ jam terra continens facta erat, illam iterum opplet & occupat.

128. *De terra motibus.*

Terræ motus ut omnium in natura Auctor est DEUS, secundum illud: * *Qui respicit in terram, facitque eam tremere.* Sed proxima causa est emissus ex terra ventus, quando intus agitari contingit vapores exhalari solitos, quamobrem & vehementissimi & maximi terræ motus sunt nullo vento spirante, hæc enim causa motus à terra includitur. Fiuntque ibi concussiones graviores, ubi mare fluctuosum & terra plena cavernis est ac meatibus: Spiritus enim firmo loco inclusus fit vehementior magisque terram quatit, & regiones quibus loca infra terram ita meatibus referta sunt, multum ventum capiunt, magisque concutiunt terram quando sol nubibus obseptus & obscurus est, nam spiritus ille subire extrinsecus terram iterum incipit, qui aërem dissolvit ac serenum reddit.

129. *De magna hieme.*

Magna hiems est quando omnes planetæ in hiberno erunt signo zodiaci, in aqvario vel piscibus. Magna sive magni anni ætas est, quando

(X x) 2

* Psal. CIV. 32.

οαιτο, ἐν λέοντι μὴν γιγόμενῳ, ποιεῖ θέρει, ἐν ἀργαίῳ δὲ χειμῶνα. ἐν θιν καὶ ἐπιαυτὸς ἀνόμασαι, διὰ τὸ εἰς τὸ αὐτὸ φέρει τὸν ἥλιον, ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθίσταται ὁ φωστὴρ καὶ πάντες μὴν ἐν κατὰ καρδίαν ἡμῶν γενόμενοι οἱ πλανῆται ποῖσι μέγα θέρει, ἀφισάμενοι δὲ ἐκ διαμέτρου ποῖσι μέγαν χειμῶνα. καὶ ἐν μὴν τῷ μεγάλῳ χειμῶνι θαλαττίεται ἡ ἡπειρῶς, ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ θέρει ἡπειρῶται ἡ θάλασσα.

ρλ. Διὰ τί αἰμυρὸν τὸ τῆς θαλαττίης ὕδωρ ἐστίν;

Αἰμυρὸν ἐστὶ τὸ θαλαττίον ὕδωρ, διότι ἡ κακνωδὴς ἀναθυμίασις ἀπεκρίθη ἕνα ἕνα παρεμπόδιον τῆς θαλάσσης ποιεῖ αὐτὴν αἰμυρὰν καὶ βαρῆαν. ἡ αὐτὴ δὲ ἀναθυμίασις ἀπόγειον γινομένη καὶ μισημένη τοῖς θερμοῖς καὶ μετοπωροῖς ὑποταί ποιεῖ αὐτὴς αἰμυρῆς. οἱ δὲ ποταμοὶ ἢ πάσχει πῆν αἰμυρότητα διὰ τὴν ἀκαθάρτησιν αὐτῶν χρεῖται. καὶ γὰρ γάλακτος, ἕνα γένηται ἡ κράσις τῆς κακνωδὸς ἀναθυμίαςος τοῖς ὑποκειμένοις ὕδασι. αἴτιον δὲ τῆς αἰμυρότητος καὶ ὁ ἥλιος. τῆ γὰρ οἰκείᾳ θερμότητι ἐξωτρίζων τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ γλυκύτερον αἶμα καὶ κενφίζων πρὸς τὸν αἶρα, κάτω αἰμυρότερον ἐφ' καὶ βαρύτερον. ὅτε δὲ παχύτερον ἐστὶ τὸ θαλαττίον ὕδωρ τῶν ποταμίων ὑδάτων, ἄλλο αἰσθήσει. Ἐἰ μὴν γὰρ τοῖς ποταμοῖς ἢ δύναται πλεῖν βαρὺν ἔχοντα φέροντα πλεῖα, ἐν δὲ τῇ θαλάσσῃ βαρῶνται ἑλαφρῶς, διὰ τὴν αὐτῆς ὑποκειμένην παχύτητα.

ρλα. Τίς ἡ αἰτία τῆ ἐν τῇ θαλάσσῃ γλυκῦ ὕδατος εὐρίσκεισθαι;

Αἴτιον τῆ εἶναι γλυκῦ ὕδατος ἐν τῇ θαλάσσῃ τὸ ποταμῶν εἶναι περὶ αὐτὴν. ὁ γὰρ ἐπὶ Γάζαν πλεῖς ὕδατος ἔχει γλυκῦ, διὰ τὸ τινα ζώμια τῆ Νείλου ἐκείνου ἐμβάλλειν. τῆ γὰρ ῥήμη καὶ τῆ ὀρμη ἐμβάλλειν ὁ ποταμὸς εἰς τὴν θάλασσαν, διὸν βροῦα τινα ποιεῖ, καὶ παρέχει ὕδατος γλυκῦ. καὶ τῆτο δὲ σοι ἰσέει, ὅτι ὁ μὴν ποταμὸς ἀπὸ πάσης μεγάλης πηγῆς εἶναι, καὶ τὰ φρέατα δὲ ἀπὸ πηγῶν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν, καὶ ὅπου μὴν ἀπὸ τῆ βαθῦς τῆς γῆς ἐκδίδεται τὰ ὕδατα, ὅπου δὲ ἀπὸ πηγῶν καὶ κρητῶν ἐπιπολεῖ. Καὶ ποταμοὶ μὴν καὶ κρητῶν ρευστὰ ἔχουσι ὕδατα, τὰ δὲ φρέατα, γάλακτος, καὶ γὰρ ἐκρέουσι. ἔξωθεν δὲ θαλάσσης ὁ Λεριστοτέλης τὴν ἐρυθρὰν λέγει, διὰ τὸ μὴ ἔχειν πέρασ. τὸ γὰρ δὲ ἐστὶ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν βαθυτάτον, βαθύς καλεῖται, ἕνα φαίνεται ὕδατος γλυκύτερον μετὰ πολλῆς πνεύματι.

ρλβ.

quando omnes convenient planetæ in signo æstivo. Sol quidem in leone constitutus æstatem, in sagittario hiemen facit. Hinc & annus *ἐναυτός*, Græcis, quod solem *ἐς τὸ αὐτό* in eundem locum referat, ab uno enim puncto in idem punctum sol redit. Omnes igitur planetæ supra nostrum verticem constituti magnam facient æstatem, & diametro autem à nobis remoti omnes magnam hiemen. Et in magna hieme terra mari obruetur, ut in magna æstate exsiccabitur mare.

130. *Quare maris aqua salta sint?*

Aqua marina salta est, quoniam vapores fumosi tanquam materia non satis cocta ac digesta mari incidentes eam saltam gravemque reddunt. Similes exhalationes è terra factæ mixtæque æstivis & autumnalibus pluviis, saltas eas reddunt. Fluvii autem salsedine non afficiuntur propter fluxum suum continuum. Stabilitate enim opus est, ut fumosæ illæ exhalationes subjectis aquis miscantur. Salsedinis etiam causa est sol. Calore enim suo vapores è mari eliciens dulcioresque partes elevans & attollens in auram, saliores & graviores inferius relinquit. Quod vero marinæ aquæ fluviatilibus crassiores sint, ad sensum ipsum patet, quæ enim ob grave onus fluvii vehi non possunt haves, à mari propter illius densitatem facile portantur.

131. *Quæ causa sit quare in mari quoque dulces aqua reperiantur?*

Causa ob quam dulces etiam in mari aquæ reperiuntur, sunt fluvii in illud defluentes. Sic in ora Gæzæ vicina mare aquas dulces habet, quod Nili quædam ostia non procul inde in illud se exonerant. Dum enim vehementia & impetu fluvius devolvitur in mare, scaturitiones veluti quasdam fait, & aquam reddit dulcem. Memineris etiam hoc, quod ab omni magno fonte manat fluvius, & putei quoque fontibus ortum debent: atque alicubi ex profundo terræ loco aquæ scaturiunt: alibi vero è fontibus & scatebris in terræ summitate. Ac fluvii quidem & scatebræ aquas habent profluentes: putei vero stantes, hecque enim promanant. Cæterum Aristoteles mare Erythraum extra Oceanum ponit, quoniam finibus ipsi non jungitur. Est & locus eidem dictus profundus supra * Mæotin paludem, ubi cum multo Spiritu aqua dulcissima propullulat.

132. *Quare*
* In Græco est, *circæ fluvium profundissimum*. Sed pro obscuriore illa interpretatione posui *Mæotin paludem*, respicit enim Pteillus hæc Aristotelis lib. de Mundo cap. 4. τὸ δὲ ὑπὲρ Κασπίαν βαδὺν ἔχει τὸν ὑπὲρ τὴν Μαιώτιν λίμνην τόπον.

ελβ. Διὰ τί τὸ θαλάττιον ὕδωρ ἔτρεφει τὰ δένδρα ;

Ὅτι τρέφει τὰ δένδρα τὸ θαλάττιον ὕδωρ διὰτι ἐκ εὐδότητος τὰς ρίζας αὐτῶν· ἡδὲ ἀναφέρεται ταχέως εἰς τὸ τέλος, καὶ τὴν ἀκραιμῶνα διὰ τὸ πᾶχυ εἶναι, καὶ ὅτε ἐμβριθεῖ ἐς καὶ γεωδές· τὴν δὲ ἀποδεικνύται ἀπὸ τῆς μάλλον ἀνέχων καὶ ὑπερβαίνει τὰ πλοῖα, καὶ τὴν κολυμβῶντας, ἐπὶ καὶ ἄλλῃ αἰτίαν, ὅτι ξηραντικόν ἐστὶ τὸ τοῦ ὕδατος· δεῖ δὲ τοῖς δένδροις ἔξρησθη καὶ ὑγρότητι, ὅτι δὲ ξηραίνει τὸ θαλάττιον ὕδωρ, φανερὸν καθέστηκε ἀπὸ τῆς βοήθειαν πρὸς τὰς σήψεις, ἐξήμαρτον ταῦτα καὶ ἀναξηραίνουσι, καὶ τὰ γάρματα ἐκ τῶν λυσαμένων ἐν τῇ θαλάσσῃ ξηρὰν ἔχει καὶ τραχὺν τὴν καταφάνειαν, ἐπὶ καὶ ἄλλῃ αἰτίαν ὅτι ποτῆς ἢ θαλάσσης μετέχει τῆς λιπαρότητος, τὸ δὲ λιπαρὸν ἐμπέπτει τοῖς πόροις τῶν δένδρων, ἐκ τῶν ταῦτα ἀποπρογόνει.

ελγ. Διὰ τί τῆς θαλάττης ἑλαίας καταφάνειαι γίνονται καταφάνηα καὶ γαλήνη;

Ὅτι τὴν θαλάσσαν γεώδη καὶ ἀνώμαλον ἔσταν ἐξωθεῖ καὶ διασέκει τὸ ἔλαιον τῇ πυκνότητι, ἔτα ἀνατρέχουσι εἰς αὐτὴν καὶ συσπυκνῶνται γίνονται πόροι τῆς, καὶ κενὰ διαλείματα, μετὰ διασπῆσαν τὰς ἀεὶσι διόρτες καὶ καταφάνειαν. Καὶ τὸ πνεῦμα τῆς λεύκότητος ἀπολιπαρῶν ἢ ποιεῖ πλῆξιν, καὶ σάλον, ἢ ὅτι τὸ ἔλαιον ὀμκλιώτατον καὶ λιπαρώτατον ὄν, ἐπιχρησμένον τῇ θαλάσσῃ, διασκιδῶσι τὸν ἐν αὐτῇ ἑσφερὸν αἶρα καὶ λαμπρότερον ἀπεργάζεται, γαλήνην δὲ ἐμπέπει ἐπιπλέον ἀνωθεν, καὶ ἐκ τῶν καλῶν αὐτὴν ἀναξερῶν εἰσι δὲ καὶ ἄλλαι ποταφαὶ περὶ τῶν αἰτίων, ἀλλ' αἴτιον ἐξήμαρτον τῶν ἑλαίων εἰσι ἀπερθεύονται.

ελδ. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ὄταν εἰς τὴν θαλάσσαν ἐμπέσῃ κεραυνός, ὅλες ἐξωθεῖσιν.

Πηγνύμενον τὸ θαλάσσιον ὕδωρ τὰς ἅλας ποιεῖ πηγνύται δὲ τὰ κεραυνῶν ἐμπέσασθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ ποτιμὸν ὕδωρ ἐξάγουσθαι. ὄταν τὸ μὴν λεπτόν καὶ ποτιμὸν ὕδωρ, εἴθ' ὑπὸ ἡλίου καμμένον πηγνύται, εἴθ' ὑπὸ κεραυνῶν, τὸ δὲ ἄλιμυρον ὑπ' ἀμφότερων τῶν πάσχει, καὶ μάλας ὑπὸ κεραυνῶν. ὁμοίως γὰρ ὄν τὸ κεραυνῶν πᾶσι ὄταν εἰς τὴν θαλάσσαν ἐμπέσῃ, ἑξοστῆσαι μὴν καὶ ἀναξηραίνει τὸ ποτιμὸν, τῆ γρῶσι δὲ τὸ γεώδες καὶ ἄλιμυρὸν, ὅθεν ποτῆσαι μὴν οἱ κεραυνῶν ποτῆσαι τὰ σήματα, ἀσκητῶν δὲ οἱ ἄλλες ἐκτιμολογῶντες ὑπ' αὐτῶν τῆς ὑγρότητος.

132. *Quare aqua marina arborum non alantur?*

Non alit aqua marina arbores, quia se non facile insinuat radicibus, nec celeriter in truncum ramosque assurgit, utpote crassior graviorque; ac terrestri natura: hoc enim inde demonstratur, quod facilius quam alia aqua fert sustinetque aves & urinatores. Dices & aliam causam, quod aqua marina exsiccat, cum arboribus non ariditate sed humore opus sit. Quod vero siccandi vim habet aqua marina, manifestum est quia juvat contra putrefactionem, quoniam aridas res reddit ficasque. Sed & corpora eorum qui in mari laverunt siccam & asperam superficiem habent. Adde & tertiam causam, quod aqua marina abundat pinguedine, at pinguedo poris arborum se insinuans fecundas esse non permittit.

133. *Quare oleo in mare effuso perspicua ejus aqua fiat & tranquilla?*

Quia marina aqua terreis & inaequalibus constant particulis truditur, laxaturque olei densitate, deinde recurrente illa ad suam naturam seseque componente sunt pori quidam & vacua intervalia, quae oculis liquidam illam faciunt ac perspicuam. Et spiritus laevi corpori allatus non turbat aquam jactatve. Vel quod oleum aquabile maxime & pingve si aquae marinae affundatur, caliginosum in illa aërem dispellit, & lucidiorem facit. Tranquillitatem vero facit oleum, dum aqua marinae supernat, nec permittit ex infestore loco illam exstare. Sunt & aliae multae harum rerum causae, sed aliis accuratiores sunt quas attuli.

134. *Quid sit causa, quare si fulmine tangatur mare, sal emergat?*

Ex aqua marina coagulata fit sal. Coagulatur autem si fulmine tacta fuerit, idque dulcem atque potabilem aquam subduxerit. Nam tenera quidem ac potabilis aqua nec sole urente, nec fulmine incidente coagulatur: marina autem utroque modo, maximeque a fulmine. Ignis enim ejus suffureus in mare delatus potabilem aquam absorbit atque in vapores abigit, terrestrem autem ac salinam coagulat, unde & corpora fulmine tacta incorruptibilia sunt, & salis ope a putredine conservantur, humore per illum exsiccato. Hanc causam

teles Philosophus ponit probatque, & præstantiores quum.

135. *De Euripo sive æstu Euboico.*

mare ex amplissima latitudine ad Eubœam insulam tum fert, ac veluti per ostium quoddam in Crissæum dens miscetur mari Egæo, Isthmumque subit Pelopon- que adeo divina ut videtur providentiâ prohibetur ne & ad versus terras ex angusto loco, quo velut muris inclu- ratum est, obruat fluctibus. Atque hæc verisimilis est lux illius causa. Uti & apud istud fretum plus quam aquæ arctantur, itaque recurrentibus incidentes ven- tæ ac ebulliunt fluctusque faciunt, qui renitentibus undis exaggerantur.

Quare arbores & semina lætius incrementum capiunt à pluviâlibus quam fluventibus aquis?

Pluviales aquæ dum cadunt diffundunt terram porosant, & in radicem se insinuant. Aut quod verius, aqua est, cum illa ex lacubus sit vetus & à longo tempore. Quod pluviâlis aqua aëreis referta particulis & spiritibus pro subtilitate sua celeriter in plantam se immittit, & aërem intermixtum bullas excitat. Aut quod verius, & spiritu prognata, pura & sincera deicentur suas origines assimilaturque locis per quæ penetrat, & vitatibus repletur. Adde & aliam rationem, quod aqua putescit atque ita facile alteratur. Omnis comparata nutrit subjectum in quod incidit.

Quare ex aquis pluviis illa melius rigant qua cum tonitru cadunt & fulgure?

Pluviales spiritu plenæ sunt, concusso & admixto aëre. Spiritus autem magis movet impellitque ac distribuit. Aut quoniam repugnans tonitrua facit & fulgura, quare & hieme nulla vere maxime & autumno. Calor autem accedens humidis opportunum reddit atque utile. Atque vernæ aquæ æstatem maxime necessariæ sunt, unde regiones in quibus tempore plurimum pluit, ut in Sicilia, multos & bonos fe-

τὴν αἰτίαν καὶ Λεϊσετέλης ὁ Φιλόσοφος πείθει ἅτι καὶ ἀποδέχεται, καὶ οἱ κρείττονες τῶν Φυσικῶν.

ελε. Περὶ τῆς ἐν εὐβοίᾳ παλιρρίας.

Τὸ πέλαγος τὸ Ἰωνικὸν ἐκ πολλῆς εὐρυχωρίας ἐν τῇ εὐβοίᾳ ἐπέμεινον, καὶ καθάπερ διὰ τομῆς τινὸς εἰς τὸν κρητικὸν κάλπον ἐκχεόμενον ἐμπίπτει πρὸς τὴν αἰγαίαν θάλατταν ἐπεγομαζομένον ὑπὸ τῆς πελοποννησιακῆς τῆς πρὸς τὴν Φορέας ἀνακόπεται, προμηθεύει κρείττονι ὡς εἰκοσιεπιπλάσιον τὴν ἀντίθετον πρὸ βολῆ τῆ ἀνχάνου ἀποτεκχιζόμενον, κακτέτυ δὲ παλιρρίας, εἰς τὸ εἶκος γυνομένης, καὶ πάλι τὰρδε τὸν πορθμὸν πλέον ἢ κατὰ τὸν αἶθρον κάλπον θλιβομένης τῆ ἐπιρρῶστος ἐπὶ τῷ ἀνατρέχοντι πλάττει ἐπιπίπτει τὸν βρασμὸν ποιεῖ τὸ ὕδωρ, καὶ ἐμμετὸ φλεγμῶνον ἐγείρει πρὸς τῆς ἀντιτυπίας εἰς κλύδωνα κορυφούμενον.

ελε. Διὰ τί ὑπὸ τῶν ὑψίων ὑδάτων μᾶλλον ἢ τῶν ἐπιρρῶτων

τῶν δένδρων καὶ τῶν σπέρματων κεφαλαίως τρέφεται;

Διὰ τὴν κληγὴν διεσφῆσιν τὴν γῆν καὶ πόρος ποιεῖ καὶ διαδύσεται εἰς τὴν ρίζαν, ἢ ὡς περ ἀλιθέσπερον, πρὸς φάτον ἐστὶ καὶ νέον ὕδωρ τὸ ὑδατῶν Ἰαλον δὲ καὶ παλαιὸν τὰ λιμναίων, ἢ ὅτι τὸ ἀερώδες ὕδωρ πνεύματι μεμυγμένον ὄν, ὀδηγῆται καὶ ἀναπέμπεται ταχέως εἰς τὰ φυτὸν ὑπὸ λεπτότητος, διὸ καὶ πομφόλογος ποιεῖ, διὰ τὴν τῷ ἀερίῳ ἀναμίξιν, ἢ ὅτι τὸ ὄμβριον ὕδωρ γενόμενον ἐν ἀερίῳ καὶ πνεύματι καθαροῦ καὶ ἀμιγρῆς κατάσει, τὰ δὲ πηγαῖα καὶ τῆ γαστῆ καὶ τοῖς τόποις ῥομοῦμένα δι' αὐτὴν ἔξαισι, πρῶτων ἀναπλήραται ποιοτήτων. Πρῶτος καὶ αἰθρὴν αἰτίαν, εὐσηπτόν ἐστὶ τὸ νέτιον ὕδωρ, καὶ διὰ τὸ καὶ εὐδραστὸν, πᾶν δὲ ὕδωρ τὸ ἔτως ἔχον, τρέφει τὸ ὑποκείμενον.

ελε. Διὰ τί τῶν ὄμβριων ὑδάτων ἐναρδέσσει τοῖς σπέρμασι τὰ μετὰ

βροτῶν καὶ αἰσραπῶν ὕδατα;

Πνευματώδη εἰσι διὰ τὴν τῷ αἰερίῳ ταραχὴν καὶ ἀνάμειξιν, τὸ δὲ πνεῦμα τὴν ὑγρότητα κινῶν μᾶλλον ἀναπέμπει καὶ ἀναδίδωσιν, ἢ ὅτι βροταῖς μὲν καὶ αἰσραπῆς ποιεῖ τὸ θερμὸν ἐν τῷ αἰερίῳ πρὸς τὸ ψυχρὸν μαχόμενον, διὸ καὶ χαμῶδες ὕδατος βροταί, ἰσρῶ δὲ μάλιθα καὶ φθισοπῶρα, ἢ δὲ θερμότης ἐπίπτεται τὸ ὑγρὸν προσφιλὲς πρῶτον ἐν βλαστάσει καὶ ἀφίλειμον, τὰ μὴ τῶν ἰσρῶ τῶν ὑδάτων ἀναγκαῖότερα τοῖς σπέρμασι, πρὸ τῷ θέρει, ὄντι ἢ πλείων ὁμοίη τῷ ἰσρῶ χύμα, καθάπερ ἐν Σικελίᾳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ κακὰ ἐναδίδωσιν.

ελε.

causam Aristoteles Philosophus ponit probatque, & præstantiores quique Physicorum.

135. *De Euripo sive æstu Euboico.*

Jonium mare ex amplissima latitudine ad Eubœam insulam angusto arctatum fert, ac veluti per ostium quoddam in Crissæum sinum se effundens miscetur mari Egæo, Isthmumque subit Peloponnesiacum, atque adeo divina ut videtur providentia prohibetur ne ante se proruat & adversas terras ex angusto loco, quo velut muris inclusum & exaggeratum est, obruat fluctibus. Atque hæc verisimilis est æstus sive refluxus illius causa. Uti & apud istud fretum plus quam in reliquo sinu aquæ arctantur, itaque recurrentibus incidentes veluti effervescent ac ebulliunt fluctusque faciunt, qui renitentibus undis allisi in æstum exaggerantur.

136. *Quare arbores & semina latius incrementum capiunt à pluviabilibus quam fluentibus aquis?*

Quoniam pluviales aquæ dum cadunt diffundunt terram porosque & vias aperiunt, & in radicem se insinuant. Aut quod verius, quia recens & nova aqua est, cum illa ex lacubus sit vetus & à longo tempore. Vel quod pluvialis aqua aëreis referta particulis & spiritum admixtum habens profubtilitate sua celeriter in plantam se immittit, unde & propter aërem intermixtum bullas excitat. Aut quoniam pluvia aqua in aëre & spiritu prognata, pura & sincera descendit, fontana autem refert suas origines assimilaturque locis per quæ transit, atque ita variis qualitatibus repletur. Adde & aliam rationem. Pluvia aqua facile putescit atque ita facile alteratur. Omnis autem aqua ita comparata nutrit subjectum in quod incidit.

137. *Quare ex aquis pluviis illa melius rigant qua cum tonitruo cadunt & fulgure?*

Nempe spiritu plenæ sunt, concusso & admixto aëre. Spiritus autem humorem magis movet impellitque ac distribuit. Aut quoniam calor frigori repugnans tonitrua facit & fulgura, quare & hieme nulla tonitrua, sed vere maxime & autumno. Calor autem accedens humorem plantis opportunum reddit atque utile. Atque vernæ aquæ seminibus ante ætatem maxime necessariæ sunt, unde regiones in quibus veris tempore plurimum pluit, ut in Sicilia, multos & bonos ferunt fructus.

ρλγ. Περί τινῶν λιμνῶν.

Ἡ μὴν καλυμένη παρὰ τοῖς πολλοῖς νεκρά θάλασσα ἢ ἐν καλιπνή παχύτατη ὕδα, ἀλμυροτάτη ἐστὶ πάντων ὑδάτων. καὶ πᾶν τὸ ἐμβαλλόμενον ἐν αὐτῇ σῆμα ἀναθεύεται ὑπὸ τῷ ὕδατι, καὶ ἔ γίνεται ὑπερβύχρον. πᾶν δὲ ὕδαρ ἀλμυρὸν θερμὸν μὴν ἐστὶ ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ. δυνάμει μὴν ὡς τὰ ἐν Τύρῳ, ἐνεργείᾳ δὲ ὡς ἐν Γαβάρῳ. καὶ ἐν ὀμβρῶσι χύμα ἐστὶν ἰλιυδης, ἐν ᾧ κάλαμοι καὶ σχοῖνοι γίνονται πλείους, τέτταρ καίνοντες οἱ τῆς χύμας καὶ ἀποτιφρῶντες, καὶ τὴν τέφραν εἰς ὕδαρ ἀφένοντες τὸ ἐπιπαγνῆ ἄλας ἐνελεῖσθαι. καὶ ἡ σερβαλίτης δὲ λίμη ἀλμυρά ἐστὶ. καὶ ὅσον ἂν ἐπιγένηται ἢ τῷ ὕδατι παχύτης, ἰοσῆτον καὶ ἢ ἀλμυρότης, ὡς εἶναι τὸ παχύτατον ἀλμυροτάτον. καὶ ἡ θάλασσα ἐν ἀλμυρά ἐστὶ, διότι παχέια, διὰ τὸ συμμεμίχθαι αὐτῇ τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν παχύτατη ὕδα.

ρλδ. Περί ποταμῶν.

Ἀπὸ τῆς πανταρῶν καλυμένη ὄρεσ τῷ ὄντι ἐν τῇ ἀσίᾳ ῥέουσι ποταμοὶ ὁ βακτρῶ καὶ ὁ χαράσπης καὶ ὁ ἡράξης. ἐκ δὲ τῆς Καυκάσου ὄρεσ ὁ Φάσις, ἀπὸ τε πολλοὶ ῥέουσι πολλὴ καὶ πλεῖσθ καὶ μέγισθ ὑπερβάλλοντες. ὁ δὲ Καυκάσος μέγιστον ὄρῶ τῶν πρὸς τὴν ἑω τὴν θερμὴν καὶ πλεῖσθ καὶ ὕψη. ἐκ δὲ τῆς πυκνῆς τῆτο δὲ ἐστὶν ὄρῶ πρὸς δυσμὴν τὴν ἰσημερινὴν, ἐν τῇ Κελτικῇ, ῥέουσι ὅτε κερῶ δὲ ὅλης τῆς εὐρώπης εἰς τὸν ἑξηνον πόντον. ὑπὸ αὐτὴν δὲ τὴν ἀρσπον ὑπερ τῆς ἰσχυρῆς Σαυθίας αἱ καλυμένα ῥίπται εἰσίν. αἱ δὲ ῥίπται, ὑπερμεγέθη καὶ ὑψηλότατα. περὶ δὲ τὴν λιβύην ἐκ τῶν αἰθιοπικῶν ὄρων, ὁ Ἄργων καὶ ὁ Νήσις καὶ ὁ χρεμέτης. τῶ δὲ Νείλω τὸ ῥεῦμα ἐκ τῆς ἀργυρῆς κἀττιση ὄρεσ, καὶ ἢ μὴν Ἀχελῷ ἐκ πίνδου. ὁ δὲ Στρυμῶν καὶ ὁ Ἔβρος ἐκ τῆς Σκόμβρου. ὅση δὲ ταῦτα περὶ τὸν εὐρωπαϊκὸν τόπον.

ρμ. Περί τῆς Ἰ. Νείλω ἀναβάσεως.

Ὁ Νεῖλὸς τὰς μὲν ἀρχὰς τῆς ῥύσεως, ἐκ τῶν ἀπῶν μὲν τῆς αἰθιοπίας, ἰσχυρῶν δὲ τῆς λιβύης λαμβάνει, καὶ ὁ μέρῶ τὸ κλίμα τὸ ἀναταλάπον ἀπολογῶν ἀρχὴν τῇ μεσημβρίᾳ δίδωσιν. αὐξεται δὲ κατὰ τὴν θερμὴν ὄρα, καὶ ὡς τινες ᾤθησαν πρὸς τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἀντικει πνεόντων ἀνασκοπόμενος, ἀπὸ αὐτῶν δὲ τέτταρ τῶν ἀνέμων κατὰ τροπικὴν θερμὴν ἀπὸ τῶν ἀρστων ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν πᾶν κέφῶ ἐλευνόντων καὶ ἀδυνταν. ὡς ἐπὶ τὴν καλυμένην ὡς ἢ ἐν συναιέσει, καὶ ἢ τῆς πρὸσω Φορῆς ἀνακόπτονται, καὶ τότε λαβρῶν ἰσχυρῶν ῥήγν.

138. *De Lacubus quibusdam.*

Mare quod vulgo vocatur mortuum in Palestina crassissimam omnium aquarum vehit & falsissimam, ita ut quicquid in illam injiciatur supernatet nec submergatur. Omnes porro aquae salae vel actae vel potestate calidae sunt, potestate quidem ut Tyriae, actae vero ut quae sunt Gabaris. Et apud Ombricos regio est limosa, in qua plurimus nascitur juncus & calamus, quem urentes regionis incolae ac redigentes in cinerem, eumque cum aquis coquentes, salem concretum reperiunt. Sed & Sirbonis lacus falsus est, & quantum aquis inest crassitiei tantum etiam falsedinis adesse solet; ita ut crassissimae quaeque falsissimae sint. Itaque & mare falsum est, utpote crassum, quoniam ipsi admiscetur fuliginosi & crassissimi vapores.

139. *De fluviiis.*

A monte Panaryo in Asia oriuntur fluvii Bactrus, Choaspes & Araxes. Ex Caucaaso monte Phasis multique & magni fluvii alii. Est porro Caucasus omnium montium versus Orientem aestivum & jugorum multitudinem & altitudine maximus. Ex Pyrenaeo * (est is mons in Celtica regione ad occidentem aequinoctialem) nascitur Ister, qui per totam Europam profluit in Euxinum pontum. In ipso septentrione ultra extremam Scythiam montes sunt Riphæi, maximi altissimique. In Africa ex Aethiopicis montibus oriuntur fluvii Aegon, Neosis & Chremetes. Nilus ex monte Argyro: Acheloi origines à Pindo, Strymonis & Hebri à Sombro sunt, qui montes sunt in Graecia.

140. *De incremento Nili.*

Nilus originem habet ex summis Aethiopiae & ultimis Africae partibus, ubi clima Orientale desinit, incipitque merides. Intumescit Nilus aestivo tempore, non ut quibusdam persuasum est quod ab Etesis contra spirantibus aquae illius repellantur, cum hi ipsi venti potius circa tropicum aestivum à septentrionali parte meridiem versus omnes nubes contrahant & propellant, donec in Zona torrida cumulatæ cum ulterius progredi inhibentur, copiosis pluviis erumpentibus Nilus turget concitaturque, nec alveo suo contineri se patitur. Tunc dulcissimæ ad potum sunt Nili aquae, utpote caelestibus aquis

(Yy) 2 auctæ

* Abnobam dixisset cum Tacito, Arieno, Plinio & aliis. Sed videtur hic in Graeco aliquid desiderari.

δηγνυμένων, δεγνῶται ὁ Νεῖλος καὶ ποταμὸς ἕνα ἐκ ἀπέχεται, διὸ πλείν τε ἐστὶ γλυκύτερος, ἅτε ἐξ ὄμβρων ἑρηνίαν χορηγούμενος, καὶ θίγειν προσήνεστος, ὅτι ἐκεί μὴν θερμὸς ἀπὸ ὕδου ἤρεστον, ἐπι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκείδεν ἀφείματός.

ερω. Διὰ τί μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας ἐκ ἀναδίδασιν;

Μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας ἐκ ἀναδίδασιν, διότι τῶν νεφῶν ἀπὸ τῆς αἰθιοπίας παρὰ τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἀχρι μεσημβρίας ἐλαυνόμενων, ἡ ἐμπεριεχομένη τέτα ἀτμὴ ὑπὸ τῆς κατὰ τὸν τόπον πυρώδους, ἀπασα ἐξικμάζεται πάντῃθεν ὑπερὶ πολλῶν καταφερομένη ὁ Νεῖλος τῆς οἰκείας ἔχθρης ἐξανιστάμενος γεωργεῖ τὰς ἀρέρας, καὶ εἰκότως αὔρας ἐκ ἀναδίδεται, τῆς ἀτμῆς πάσης ἐπτακείσης διὰ θερμότητα, ἡ δὲ ἦν ὁ Νεῖλος αὐξόμενος ἀπὸ χιόνος τηλαμένη, ὡς τινες τῶν φυσικῶν φιλοσόφων αἰθήσαν. ὕδου γὰρ ἐστὶ αἰτία ἀληθετέρα τῆς τῆς ποταμῶν ἀναβάσεως, καὶ τῆ μὴ αὔρας ἐξ αὐτῆ ἀναδιδόσθαι.

ερωβ. Περί τῶν μεγίστων βασιλείων.

Πρώτη τῶν διημοκρασιμῶν βασιλείων ἡ τῶν ἀσσυρίων, μετ' ἣν ἡ μεδική, ἐκείνη τε καθελεύσα καὶ μέγιστα δυναστεία περιβαλλομένη. Πέρσαι δὲ μὴ δὴς καταγωνισάμενοι, τῆς μὴν Ἀσίας ὀλίγη δὲν πάσης τελευτῶντες ἐκρατήσαν ἐπιχειρήσαντες δὲ καὶ τοῖς εὐρωπαϊοῖς ἔδυσαν ἡ πολλὰ ὑπεργάγοντο. χροῖον δὲ ἡ πολλῶν πλείων διαποσίων ἐτῶν ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς. ἡ δὲ μακεδονικὴ δυναστεία τὴν Περσῶν ἀρχὴν καθελεύσα ἀχρι δευτέρας ἢ τρίτης ἰσχυρῶς προελθῶν γενεᾶς ἡ δὲ ῥωμαίων πόλις ἀπάσης μὴ ἀρχεῖ γῆς, ὅση μὴ ἀνέμβατός ἐστι, ἀλλ' ὑπὸ ἀνδρώπων οἰκεῖται. Πάσης δὲ κρατεῖ θαλάττης, ἡ αὐτῆς τῆς ὠκεανίτιδος, καὶ ὅση πλείονα ἀδύνατος.

ερωγ. Περί χυμῶν.

Ἐν τῷ γένει ὄντων τῶν χυμῶν ἕνα μόνον τὸν ἀλμυρὸν ἐπ' ἕδου κατὰ πᾶσι ὑψώμενον γινόμενον, τὸν μὴν γὰρ πικρὸν χυμὸν ἡ εἰλαία φέρει. Καὶ τὸν τρυφὸν αἰ φοινικαβάλανοι, καὶ τὸν ἀνθηρὸν αἰ ῥοαί, καὶ τὸν γλυκὴν τὸ μέλι καὶ τὸν ὄξυν τῶν μήλων ἔνια, καὶ τὸν δριμύν πικρὰ τῶν σπερμάτων καὶ τῶν ῥιζῶν ὁ δὲ ἀλμυρὸς χυμὸς ἀπ' ἕδου γίνεται, διότι ἡ θαλάσσω διηθεμένη διὰ φυτῶν τὰ ἀλμυρὸν ἀποβάλλει, γεῶδες γὰρ καὶ παχυμερές ἐστὶ, καὶ ἐν ἰσῶσι τῶν φυτῶν τὸ ἀλμυρὸν ὕδωρ καὶ θαλάττιον ἀποδύμενον, τὴν μὴν ἀλμυρότητα ἀποτρέπει.

auctæ & maxime salubres. Non amplius calidæ quidem uti initio, sed tamen adhuc ut ab tali initio, tepidæ.

141. *Quare solus è fluviis Nilus auras
non emittat?*

Solus è fluviis Nilus auras non emittit, quoniam in nubibus ab Æthiopia usque per Etesias meridiem versus propulsis vapores omnes à caloribus illius loci absumuntur, atque exinde pluyiis multis cadentibus Nilus ripas suas egressus agros fœcundat, nec mirum est quod auras emittit nullas, vaporibus omnibus à calore jam consumptis. Neque vero, quod Philosophis quibusdam persuasum est, à nivibus liquefactis augetur & incrementum capit Nilus, neque verior illa causa est aurarum nullarum à Nilo emitti solitarum, quam incrementi.

142. *De Regnis maximis.*

Primum celeberrimum regnorum fuit Assyrium, inde Medicum quod superius illud evertit, & majus imperium sibi comparavit. Persæ inde Medos debellarunt, & Asia propemodum tota subjugata, conati sunt Europæas etiam nationes oppugnare, paucas tamen subegerunt, principatumque tenuerunt non multo majore quam ducentorum annorum spatio. Macedonum Imperium Persas principatu dejecit, & ad secundam vel tertiam vix productum est generationem. Urbs Roma omni terræ, quæ non inaccessibleis est, & ab hominibus incolitur, imperat, & toti mari atque oceano, etiam quæ navigabilis esse desinit.

143. *De Saporibus.*

Ex saporum variis generibus solum salsum in nullo fructu generari observamus, amarum enim oliva fert, adstringentem * glans unguentaria, acerbum malum punicum, dulcem mel, acidum poma quædam, mordicantem multa semina, multæque radices. Salsus vero humor in nullo reperitur. Quare & aqua marina quando plantam subit alitque, falsedinem relinquit quæ terræ & crassæ naturæ est, & in qualibet planta aquæ falsæ & marinæ naturam mutant, falsedinemque deponunt & aliam indolem induunt. Quatenus enim salsum

(Yy) 3

cras-

* Phœnicobalanum Græci recentiores ponunt pro myrobalano, cui fructus *συφός* sive *συμφός* esse testatur Aristoteles lib. 1. de plantis. Vide Jo. Bœdæum à Stapel ad Theophrastum p. 97.

ουιντο, ἐν λέοντι μὴν γιγόμενῳ, ποιῶν θέρει, ἐν ἀργολέῳ δὲ χειμῶνα. ἐν
 θῶν καὶ ἐνιαυτὸς ἀνόμαστα, διὰ τὸ εἰς τὸ αὐτὸ φέρον, τὸν ἥλιον, ἀπὸ γὰρ
 τῆς αὐτῆς εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθίσταται ὁ φωστῆρ, καὶ πάντες μῆν ἐν κατὰ καρυφῶν
 ἡμῶν γενόμενοι οἱ πλανῆται ποιῶσι μέγα θέρει, ἀφισάμενοι δὲ ἐκ διαμέτρου ποιῶσι
 εἰ μέγαν χειμῶνα. καὶ ἐν μῆν τῷ μεγάλῳ χειμῶνι θαλαττεύεται ἡ ἡπειρῶν, ἐν
 δὲ τῷ μεγάλῳ θέρει ἡπειρεῖται ἡ θάλασσα.

ελ. Διὰ τί αἰμυρὸν τὸ τῆς θαλάττης ὕδωρ ἐστίν;

Αἰμυρὸν ἐστὶ τὸ θαλάττιον ὕδωρ, διότι ἡ κακιοῦδος ἀναθυμίασις ἀπεκρίθη
 ἕστα ἕστια παρεμπόλισσα τῇ θαλάσῃ ποιῶν αὐτὴν αἰμυρῶν καὶ βαρεῖαν. ἡ αὐτὴ δὲ
 ἀναθυμίασις ἀπόγειον γινομένη καὶ μγρυσμένη τοῖς θερμοῖς καὶ μετοπωρνοῖς ὑποῖς
 ποτῶν πύττες αἰμυρῶν. οἱ δὲ ποταμοὶ καὶ πάσχει τὴν αἰμυρῶτητα διὰ τὴν ἀπαι-
 σῶν αὐτῶν χρῆσιν. καὶ γὰρ ἕσσεως, ἕνα γένεται ἡ κράσις τῆς κακιοῦδος ἀναθυ-
 μίαςσεως τοῖς ὑποκειμένοις ὕδασι. αἴτιον δὲ τῆς αἰμυρῶτητος καὶ ὁ ἥλιος, τῇ
 γὰρ οἰκείᾳ θερμότητι ἐξαστρίζων τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ γλυκύτερον αἶμα καὶ
 κρυφίον πρὸς τὸν αἴρα, κάτω αἰμυρῶτερον ἐφ' καὶ βαρεύτερον. ὅτε δὲ παχύ-
 τερόν ἐστι τὸ θαλάττιον ὕδωρ τῶν ποταμίων ὑδάτων, ὄλιγον αἰσθίηται. Ἐν μῆν γὰρ
 τοῖς ποταμοῖς καὶ δύναται πλεῖν βαρῶν ἔχοντα φέροντα πλεῖνα, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ
 βαρῶν ἔλαφρων, διὰ τῆς αὐτῆς ὑποκειμένης παχύτητος.

ελα. Τίς ἡ αἰτία τῷ ἐν τῇ θαλάσῃ γλυκῷ ὕδατι
 εὐρίσκεισθαι;

Ἰστίον τῷ εἶναι γλυκῷ ὕδατι ἐν τῇ θαλάσῃ τὸ ποταμῶν εἶναι περὶ αὐτὴν.
 ὅ γὰρ ἐπὶ Γάζαν πλεῖς ὕδατος ἔχει γλυκῷ, διὰ τὸ τινα ζώμια τῷ Νείλῳ ἐκείῳ
 ἐμβάλλειν. τῇ γὰρ ῥέμῃ καὶ τῇ ὀρέμῃ ἐμβάλλειν ὁ ποταμὸς εἰς τὴν θά-
 λασσαν, οἷον βροῦα τινα ποιῶν, καὶ παρέχει ὕδατος γλυκῷ. καὶ τῷτο δὲ σοὶ ἰστέον,
 ὅτι ὁ μῆν ποταμὸς ἀπὸ πάσης μεγάλης πηγῆς εἶναι, καὶ τὰ φρέατα δὲ ἀπὸ
 πηγῶν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν, καὶ ὅπου μὴ ἀπὸ τῆς βαθῆς τῆς γῆς ἐκδίδεται τὰ
 ὕδατα, ὅπου δὲ ἀπὸ πηγῶν καὶ κρηνῶν ἐκπέδουσι. Καὶ ποταμοὶ μὴν καὶ κρηναὶ
 ρευστὰ ἔχουσιν ὕδατα, τὰ δὲ φρέατα, σάσμα, καὶ γὰρ ἐκρέουσιν. Ἐξῶθεν
 δὲ θαλάσσης ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἐρυθρὰν λέγει, διὰ τὸ μὴ ἔχειν πέρασ. τόπος
 δὲ ἐστὶ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν βαθύτατον, βαθύς καλεῖται, ἐνθα φινάδιτομα ὕδατος
 γλυκώτατον μετὰ πολλῶν πνεύματι.

ελβ.

quando omnes convenient planetæ in signo æstivo. Sol quidem in leone constitutus æstatem, in sagittario hiemen facit. Hinc & annus *επιαντιός*, Græcis, quod solem *ἐς τὸ αὐτὸ* in eundem locum referat, ab uno enim puncto in idem punctum sol redit. Omnes igitur planetæ supra nostrum verticem constituti magnam facient æstatem, è diametro autem à nobis remoti omnes magnam hiemen. Et in magna hieme terræ mari obruetur, ut in magna æstate exsiccabitur mare.

130. *Quare maris aqua salsa sint?*

Aqua marina salsa est, quoniam vapores fumosi tanquam materia non satis cocta ac digesta mari incidentes eam salfam gravemque reddunt. Similes exhalationes è terra factæ mixtæque æstivis & autumnalibus pluviis, salsas eas reddunt. Fluvii autem falsedine non afficiuntur propter fluxum suum continuum. Stabilitate enim opus est, ut fumosæ illæ exhalationes subjectis aquis miscantur. Salsedinis etiam causa est sol. Calore enim suo vapores è mari eliciens dulcioresque partes elevans & attollens in auram, saliores & graviore inferius relinquit. Quod vero marinæ aquæ fluvialibus crassiores sint, ad sensum ipsum patet, quæ enim ob grave onus fluvii vehi non possunt, à mari propter illius densitatem facile portantur.

131. *Quæ causa sit quare in mari quoque dulces aqua reperiantur?*

Causa ob quam dulces etiam in mari aquæ reperiuntur, sunt fluvii in illud defluent. Sic in ora Gæzæ vicina mare aquas dulces habet, quod Nili quædam ostia non procul inde in illud se exonerant. Dum enim vehementia & impetu fluvius devolvitur in mare, scaturitiones veluti quasdam fait, & aquam reddit dulcem. Memineris etiam hoc, quod ab omni magno fonte manat fluvius, & putei quoque fontibus ortum debent: atque alicubi ex profundo terræ loco aquæ scaturiunt: alibi vero è fontibus & scatebris in terræ summitate. Ac fluvii quidem & scatebræ aquas habent profluentes: putei vero stantes, neque enim promanant. Caterum Aristoteles mare Erythræum extra Oceanum ponit, quoniam finibus ipsi non jungitur. Est & locus eidem dictus *profundus* supra * Mæotin paludem, ubi cum multo Spiritu aqua dulcissima propullulat.

(XX) 3 132. *Quare*
 * In Græco est, *τὸ ἐν τῷ βαθύ τῷ ὑπὲρ τὴν Μαιωτὴν λίμνην τόπον*. Sed præ obscuriore illa interpretatione posui *Mæotin paludem*, respicit enim Plessus hæc Aristotelis lib. de Mundo cap. 4.

ελβ. Διὰ τί τὸ θαλάττιον ὕδωρ ἔτρεφει τὰ δένδρα ;

Οὐ τρέφει τὰ δένδρα τὸ θαλάττιον ὕδωρ, διότι ἔκ ενδύεται τὰς ρίζαις αὐτῶν, καὶ ἀναφέρεται ταχέως εἰς τὸ τελεχθῆναι καὶ τὴν ἀκραιμῶνα δια τὸ παχύσθαι, καὶ ὅτε ἐμβρυαῖός ἐσσι καὶ γεωδές. τὺτο δὲ ἀποδεικνύται ἀπὸ τῆς μάλλον ἀνέχων καὶ ὑπερβαίνει τὰ πλοῖα, καὶ τῆς κολλυμβαντας, εἴπερ καὶ ἄλλαν αἰτίαν, ὅτι ξηραντικόν ἐστὶ τὺτο τὸ ὕδωρ. δεῖ δὲ τοῖς δένδρῶσι ἔξ ηξροτήτῃ καὶ ὑγρότητῃ, ὅτι δὲ ξηραίνει τὸ θαλάττιον ὕδωρ. φανερόν καθέστηκεν ἀπὸ τῆς βοήθειαν πρὸς τὰς σκίψεις, ἐξήμαζον τὰντα καὶ ἀναξήρανον, καὶ τὰ γράματα δὲ τῶν λισαμένων ἐν τῇ θαλάσῃ ξηρὰν ἔχει καὶ τραχύναν τῆν σκιφανίαν, εἴπερ καὶ ἄλλαν αἰτίαν ὅτι ποθῶς ἡ θαλάσσα μετέχει τῆς λιπαρότητῃ, τὸ δὲ λιπαρὸν ἐμπέπτον τοῖς πόροις τῶν δένδρων, ἔκ τῶν ταῦτα κεραινωδῶς.

ελγ. Διὰ τί τῆς θαλάττης ἕλκωσιν καταφάνηται γήνησιν, καταφάνητα καὶ γαλῆσιν;

Ὅτι τὴν θαλάσσαν γεώδη καὶ ἀνώμαλον ἔσαν ἐξ ἄρῃ καὶ διασέβει τὸ ἕλαμον τῆς πυκνότητῃ, εἴτα ἀνατρέχουσι εἰς ἑαυτὴν καὶ συσεκδόμενῃ γίνονται παρά τῆσιν, καὶ κενὰ διαλείματα, μετρεῖν διασπείρον τὰς ἀρῆσιν διόρτες καὶ καταφάνησαν. καὶ τὸ πνεῦμα τῆς λεύκότητῃ ἀπολιθώσαν ἔσσι κληρῶν, καὶ σάλον, ἢ ὅτι τῶ ἕλαμον ἀμυγδαλιώτατον καὶ λιπαρώτατον ἐκ τῶν ἐπιχρημένων τῇ θαλάσῃ, διασκιδῶσιν τὸν ἐν αὐτῇ σφαιρὸν αἰέρα καὶ λαμπρότερον ἀπεργάζεται. γαλῆσιν δὲ ἐμπέπτον ἐπιπλέον ἀνωθεν, καὶ ἔκ τῶν κατωθεν αὐτὴν ἀμαζασθῆναι εἴσι δὲ καὶ ἄλλαν ποθῶς περὶ τούτων αἰτίαν, ἀλλ' αἴτιον ἐπιπλέον τῶν ἕλων ἐκ ἀπερθεύσασιν.

ελδ. Τίς ἡ αἰτία δὲ ἢ ὅταν αἴσ τῆς θαλάσσαν ἐμπέπτον κεραινωδῶς, ἅλας ἐξωθεῖται.

Πηγνύμενον τὸ θαλάσσιον ὕδωρ τὰς ἅλας ποίει. πηγνύται δὲ τὰ κεραινωδῶς ἐμπέπτον ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ ποτιμὸν ὕδωρ ἐξάγουσθ. ἔσσι τὸ μὴν λεπτόν καὶ ποτιμὸν ὕδωρ, ἔσθ ὑπὸ ἡλίου καμμένον πηγνύται, ἔσθ ὑπὸ κεραινωδῶς, τὸ δὲ πλιμυρὸν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πάσχη, καὶ μάλιστ' ὑπὸ κεραινωδῶς. φανερόν γάρ ἐν τῷ κεραινωδῶν πνεῦμα ὅταν αἴσ τὴν θαλάσσαν ἐμπέπτον, ἐξοτιμῶσιν μὴν καὶ ἀναξήρανει τὸ ποτιμὸν, ἐπὶ γήσιν δὲ τὸ γεώδες καὶ ἀλιμυρὸν, ἔσθον ποθῶς μὴν δὲ κεραινωδῶς ποθῶς τὸ σφαιρωδῶς, ἀσπῆτι δὲ οἱ ἅλας ἐκτῆκαλέσῃσ ὑπ' αὐτῶν τῆς ὑγρότητῃ, ἐπιπλέον τῆν

132. *Quare aqua marina arbores non alantur?*

Non alit aqua marina arbores, quia se non facile insinuat radicibus, nec celeriter in truncum ramosque assurgit, utpote crassior graviorque; ac terrestri natura: hoc enim inde demonstratur, quod facilius quam alia aqua fert sustinetque naves & urinatores. Dices & aliam causam, quod aqua marina exsiccat, cum arboribus non ariditate sed humore opus sit. Quod vero siccandi vim habet aqua marina, manifestum est quia juvat contra putrefactionem, quoniam aridas res reddit siccasque. Sed & corpora eorum qui in mari laverunt siccam & asperam superficiem habent. Adde & tertiam causam, quod aqua marina abundat pinguedine, at pinguedo poris arborum se insinuans fecundas esse non permittit.

133. *Quare oleo in mare effuso perspicua ejus aqua fiat & tranquilla?*

Quia marina aqua terris & inaequalibus constans particulis triditur, laxaturque olei densitate, deinde recurrente illa ad suam naturam seseque componente sunt pori quidam & vacua intervalla, quae oculis liquidam illam faciunt ac perspicuam. Et spiritus laevi corpori allabens non turbat aquam jactatve. Vel quod oleum aquabile maxime & pingve si aquae marinae affundatur, caliginosum in illa aërem dispellit, & lucidiorem facit. Tranquillitatem vero facit oleum, dum aqua marinae supermatat, nec permittit ex inferiore loco illam exstare. Sunt & aliae multae harum rerum causae, sed alii accuratiores sunt quas attuli.

134. *Quid sit causa, quare si fulmine tangatur mare, sal emergat?*

Ex aqua marina coagulata fit sal. Coagulatur autem si fulmine tacta fuerit, idque dulcem atque potabilem aquam subduxerit. Nam tenera quidem ac potabilis aqua nec sole urente, nec fulmine incidente coagulatur: marina autem utroque modo, maximeque a fulmine. Ignis enim ejus suffusus in mare delatus potabilem aquam absorbit atque in vapores abigit, terram autem ac salinam coagulat, unde & corpora fulmine tacta incorruptibilia sunt, & salis ope a putredine conservantur, humore per illum exsiccato. Hanc causam

τὴν αἰτίαν καὶ Κρισταέλης ὁ Φιλόσοφος πείθει ἵτε καὶ ἀποδέχεται, καὶ οἱ κρείττονες τῶν Φυσικῶν.

ελε. Περὶ τῆς ἐν ἐνδοῖς καθυρσίας.

Τὸ πέλαγος τὸ Ἰονικὸν ἐκ πολλῆς εὐρυχωρίας ἐν τῇ ἐνδοῖα στεγμένῳ, καὶ καθάπερ διὰ ζομῆς τῶν εἰς τὸν κρησάον κάλπον ἐκχεομένων ἐμπίπτει πρὸς τὴν αἰγαίαν θάλατταν ἐπεγομῶρον ὑπὸ τῆς πελοποννήσου ἰσθμῆς τῆς πρὸς τὴν Φορᾶς ἀνακόπεται, προμηθεῖα κρείττονι ὡς εἰσὶν ἐπικλύσαι τὴν ἀντιθετον προβολῇ τῆ ἀνχένου ἀποτεριζόμενον, κατέτι δὲ καθυρσίας, εἰς τὸ εἶκος, γυνομένη, καὶ πάλι τῆδε τὸν πορθμὸν πλέον ἢ κατὰ τὸν ἄλλον κάλπον θλιβομένη τῆ ἐπιρρέοντι ἐπὶ τῷ ἀνατρέχοντι πορθμῷ ἐμπίπτει τὸν βρασμὸν ποιεῖ τὸ ὕδωρ, καὶ εὐμεσ φλεγμῶνον εὐγείρει πρὸς τῆς ἀντιτυπίας εἰς κλύδωνα κορυφούμενον.

ελε. Διὰ τί ὑπὸ τῶν ὑπερίων ὕδατων μᾶλλον ἢ τῶν ἐπιρρῶτων

τῶν δένδρων καὶ τῶν σπέρματων πέφυκε τρέφειν;

Διὰ τὴν πλῆθῃ διεσφῆσιν τῆς γῆς καὶ πόδας ποίους καὶ διαδιδόνται εἰς τὴν ρίζαν, ἢ ὅπερ ἀληθέστερον, πρὸς φάτον ἐστὶ καὶ νέον ὕδωρ τὸ ὑμέτοιον ἔσταν δὲ καὶ παλαιὸν τὰ λιμναῖον, ἢ ὅτι τὸ ἀεράδες ὕδωρ πνεύματι μεμυγμένον οὐ ὀδηγῆται καὶ ἀναπέμπεται ταχέως εἰς τὰ φυτὸν ὑπὸ λεπτότητος, διὸ καὶ πομφόλογος ποιεῖ, διὰ τὴν τῆ ἀερος ἀνάμειξιν, ἢ ὅτι τὸ ἔμβριον ὕδωρ γυνομένων ἐν αἰερί καὶ πνεύματι καθάρῳ καὶ ἀμιγρῷ καταίει, τὰ δὲ πηγῶν καὶ τῆ γῆς καὶ τοῖς τάποις ὁμοιωμένα δι' ἃν ἔξαισι, παλαιῶν ἀναπίμπλακται ποιοτήτων. Πρῶτος καὶ ἄλλῃ αἰτίαν, εὐσηπτόν ἐστι τὸ ὑπέριον ὕδωρ, καὶ διὰ τῆτος καὶ εὐδρεκτον, πᾶν δὲ ὕδωρ τὸ ἕτως ἔχον, τρέφει τὸ ὑποκείμενον.

ελε. Διὰ τί τῶν ὀμβρίων ὕδατων ἐυαρεδέστερα τοῖς σπέρμασι τὰ μετὰ βροτῶν καὶ ἄστρατων ὕδατα;

Πνευματώδη εἰσι διὰ τὴν τῆ ἀερος ταραχὴν καὶ ἀνάμειξιν, τὸ δὲ πνεῦμα τὴν ὑγρότητα κινῶν μᾶλλον ἀναπέμπει καὶ ἀναδίδωσιν, ἢ ὅτι βροτῶς μὴ καὶ ἄστρατος ποιεῖ τὸ θερμὸν ἐν τῷ αἰερί πρὸς τὸ ψυχρὸν μαχόμενον, διὸ καὶ χαμῶδες ὕδατος βροταῖα, ἔσταν δὲ μάλιστα καὶ φθινοπώρη, ἢ δὲ θερμότης ἀπέφυγε τὸ ὑγρὸν προσφιλὲς πρὸς τῆ βλαστάσει καὶ ἀφίμωμον, τὰ μῆτωγο ἔσταν τῶν ὕδατων ἀναγκαϊότερα τοῖς σπέρμασι πρὸ τῆ θερμῆς, ὅθεν ἢ πλείους ὀμίει τῆ ἔσταν χώρα, καθάπερ ἐν Σικελίᾳ πολλὰς καὶ αἰγὰς κατέτι ἐναδίδωσιν.

ελε.

causam Aristoteles Philosophus ponit probatque, & præstantiores quique Physicorum.

135. *De Euripo sive æstu Euboico.*

Jonium mare ex amplissima latitudine ad Eubœam insulam angusto arctatum fertur, ac veluti per ostium quoddam in Crissæum sinum se effundens miscetur mari Egæo, Isthmumque subit Peloponnesiacum, atque adeo divina ut videtur providentiâ prohibetur ne ante se proruat & adversas terras ex angusto loco, quo velut muris inclusum & exaggeratum est, obruat fluctibus. Atque hæc verisimilis est æstus sive refluxus illius causa. Uti & apud istud fretum plus quam in reliquo sinu aquæ arctantur, itaque recurrentibus incidentes veluti effervescent ac ebulliunt fluctusque faciunt, qui renitentibus undis allisi in æstum exaggerantur.

136. *Quare arbores & semina latius incrementum capiunt à pluvialibus quam fluentibus aquis?*

Quoniam pluviales aquæ dum cadunt diffundunt terram porosque & vias aperiunt, & in radicem se insinuant. Aut quod verius, quia recens & nova aqua est, cum illa ex lacubus sit vetus & à longo tempore. Vel quod pluvialis aqua aëreis referta particulis & spiritum admixtum habens pro subtilitate sua celeriter in plantam se immittit, unde & propter aërem intermixtum bullas excitat. Aut quoniam pluvia aqua in aëre & spiritu prognata, pura & sincera descendit, fontana autem refert suas origines assimilaturque locis per quas transit, atque ita variis qualitatibus repletur. Adde & aliam rationem. Pluvia aqua facile putescit atque ita facile alteratur. Omnis autem aqua ita comparata nutrit subjectum in quod incidit.

137. *Quare ex aquis pluviis illa melius rigantur quam cum tonitruo cadunt & fulgure?*

Nempe spiritu plene sunt, concusso & admixto aëre. Spiritus autem humorem magis movet impellitque ac distribuit. Aut quoniam calor frigori repugnans tonitrua facit & fulgura, quare & hieme nulla tonitrua, sed vere maxime & autumnis. Calor autem accedens humorem plantis opportunum reddit atque utile. Atque vernæ aquæ seminibus ante æstatem maxime necessariae sunt, unde regiones in quibus veris tempore plurimum pluit, ut in Sicilia, multos & bonos ferunt fructus.

ρλγ. Περί τινῶν λιμνῶν.

Ἡ μὴν καλυμένη παρὰ τοῖς πολλοῖς νεκρὰ θάλασσα ἢ ἐν καλιπυλῆνι παχυτάτη ἔσται, ἀλμυροτάτη ἐστὶ πάντων ὕδατων. καὶ πᾶν τὸ ἐμβαλλόμενον ἐν αὐτῇ σῶμα ἀναθεῖται ὑπὸ τῶ ὕδατος, καὶ ἔ γίνεται ὑπερβύχμον. πᾶν δὲ ὕδωρ ἀλμυρὸν θερμὸν μὴν ἔσται ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ. δυνάμει μὴν ὡς τὰ ἐν Τύρῳ, ἐνεργείᾳ δὲ ὡς ἐν Γαββαίροις. καὶ ἐν ὀμβρικοῖς χώραις ἐστὶν ἰλιώδης, ἐν ἣ καλαμοὶ καὶ σχοινοὶ γίνονται πλείους, τῶτων κείοντες οἱ τῆς χώρας καὶ ἀποτεφρῶντες, καὶ τὴν τέφραν εἰς ὕδωρ ἀφένοντες τὸ ἐπιπαγῆν ἄλλας ἐνερίσκουσι. καὶ ἡ σερβανίτης δὲ λίμνη ἀλμυρὰ ἐστὶ. καὶ ὅσον ἂν ἐπιγείνηται ἢ τῶ ὕδατος παχύτης, ἰσοῦστον καὶ ἡ ἀλμυρότης, ὡς εἶναι τὸ παχύτατον ἀλμυροτάτον. καὶ ἡ θάλασσα ἐν ἀλμυρῶ ἐστὶ, διότι παχύει διὰ τὸ συμμεμῆχθαι ἐντῆ τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν παχυτάτην ἔσται.

ρλδ. Περί ποταμῶν.

Ἀπὸ τῆς πανταρῶς καλυμένης ὄρου τῶ ὄντος ἐν τῇ ἀσίᾳ ῥέουσι ποταμοὶ ὁ βάλκτρος καὶ ὁ χραῖσπος καὶ ὁ Ἁράξης. ἐκ δὲ τῶ Καυκάσου ὄρου ὁ Φάσις, ἀλλοτε πολλοὶ ῥέουσι πολὺ κατὰ πλῆθος καὶ μέγεθος ὑπερβάλλοντες. ὁ δὲ Καυκάσος μέγιστον ὄρος τῶν πρὸς τὴν ἑω τὴν θερρινὴν καὶ πλῆθος καὶ ὕψος. ἐκ δὲ τῆς κυκλῆς, τῶτο δὲ ἐστὶν ὄρος πρὸς δυσμῆν τὴν ἰσημερινήν, ἐν τῇ Κελτικῇ, ῥέουσιν ὅτι Κερεῖ δὲ ὅλης τῆς ευρώπης εἰς τὸν ἑυξείνιον πόντον. ὑπὸ αὐτὴν δὲ τὴν ἀρκτοὺ ὑπὲρ τῆς ἰσχυρῆς Σκυθίας αἱ καλυμέναι ῥίπται εἰσὶν. αἱ δὲ ῥίπται, ὑπερμαγνήτη καὶ ὑψηλότερα. περὶ δὲ τὴν λιβύην ἐκ τῶν αἰθιοπικῶν ὄρων, ὁ Αἰγών καὶ ὁ Νήσις καὶ ὁ χρεμέτης. τῶ δὲ Νείλῳ τὸ ῥεῦμα ἐκ τῶ ἀργυρῶ κατέισσι ὄρου, καὶ ὁ μὴν Ἀχελῷος ἐκ πίδα. ὁ δὲ Στρυμών καὶ ὁ Ἐβρος ἐκ τῶ Σκόμβρου. ὅσα δὲ ταῦτα περὶ τὸν ἐλληνικὸν τόπον.

ρμ. Περί τῆς Νείλου ἀναβάσεως.

Ὁ Νείλος τὰς μὲν ἀρχὰς τῆς ρύσεως, ἐκ τῶν ἀκρων μὲν τῆς αἰθιοπίας, ἰσχυρῶν δὲ τῆς λιβύης λαμβάνει, κατὰ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολύγον ἀρχὴν τῇ μεσημβρίᾳ δίδωσιν. αὐξεται δὲ κατὰ τὴν θερρινὴν ὥραν, καὶ ὡς τινες ἀνέθισαν πρὸς τῶν ετησίων ἀνέμων ἀντικρου πνεύτων ἀνακόπτοντες, ἀπὸ αὐτῶν δὲ τῶτων τῶν ἀνέμων κατὰ τροπικτὴν θερρινὴν ἀπὸ τῶν ἀρκτῶν ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν πᾶν ἴσος ἑλαυνόταν καὶ αἰθύνταν. ὡς ἐπὶ τὴν καλυμένην ἕως ἐπισταύξωσι, κατὰ τὴν τῆς πρὸσω Φορέας ἀνακόπτονται, καὶ τότε λαβρῶν ἰσχυρῶν ῥέουσι.

138. *De Lacubus quibusdam.*

Mare quod vulgo vocatur mortuum in Palestina crassissimam omnium aquarum vehit & falsissimam, ita ut quicquid in illam injiciatur supernatet nec submergatur. Omnes porro aquæ falsæ vel actæ vel potestate calidæ sunt, potestate quidem ut Tyræ, actæ vero ut quæ sunt Gabaris. Et apud Ombricos regio est limosa, in qua plurimus nascitur junctus & calamus, quem urentes regionis incolæ ac redigentes in cinerem, eumque cum aquis coquentes, salem concretum reperiunt. Sed & Sirbonis lacus falsus est, & quantum aquis inest crassifici tantum etiam falsedinis adesse solet; ita ut crassissimæ quæque falsissimæ sint. Itaque & mare falsum est, utpote crassum, quoniam ipsi admiscentur fuliginosi & crassissimi vapores.

139. *De fluvii.*

A monte Panaryo in Asia oriuntur fluvii Bactrus, Choaspes & Araxes. Ex Caucaſo monte Phasis multiqve & magni fluvii alii. Est porro Caucasus omnium montium versus Orientem æstivum & jugorum multitudine & altitudine maximus. Ex Pyrenæo * (est is mons in Celtica regione ad occidentem æquinoctialem) nascitur Ister, qui per totam Europam profluit in Euxinum pontum. In ipso septentrione ultra extremam Scythiam montes sunt Riphæi, maximi altissimiqve. In Africa ex Æthiopicis montibus oriuntur fluvii Ægon, Neosis & Chremotes. Nilus ex monte Argyro: Acheloi origines à Pindo, Strymonis & Hebri à Scombro sunt, qui montes sunt in Græcia.

140. *De incremento Nili.*

Nilus originem habet ex summis Æthiopiæ & ultimis Africæ partibus, ubi clima Orientale desinit, incipitque meridies. Intumescit Nilus æstivo tempore, non ut quibusdam persuasum est quod ab Etesiiis contra spirantibus aquæ illius repellantur, cum hi ipsi venti potius circa tropicum æstivum à septentrionali parte meridiem versus omnes nubes contrahant & propellant, donec in Zona torrida cumulatæ cum ulterius progredi inhibentur, copiosis pluviis erumpentibus Nilus turget concitaturque, nec alveo suo contineri se patitur. Tunc dulcissimæ ad potum sunt Nili aquæ, utpote cœlestibus aquis

(Yy) 2 auctæ

* Abnobam dixisset cum Tacito, Arieno, Plinio & aliis. Sed videtur hic in Græcæ aliquid desiderari.

ρηγνυμένων, οργαται ὁ Νεῖλος καὶ ποταμὸς εἶναι ἐκ ἀνέχεται, διὸ πιεῖν τέ ἐστι
 γλυκίτατος, ἅτε ἐξ ἑμβροῶν ἕρανίων χορηγούμενος, καὶ θίγειν προσημέσατος,
 ἐπὶ ἐκείμην θερμὸς ὡς ὕδην ἤξαστον, ἐπι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκείδην ἀψάμενος.

ρμω. Διὰ τί μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας
 ἐκ ἀναδίδωσιν;

Μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας ἐκ ἀναδίδωσι, διότι τῶν νεφῶν ἀπὸ
 τῆς αἰθιοπίας παρὰ τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἀχει μεσημβρίαν ἐλαυνομένην, ἡ ἐμ-
 περιεχομένη τῆς αἰτίας ὑπὸ τῆς κατὰ τὸν τόπον πυρώδους, ἀπασα ἐξικμάζεται
 κεντηθεὶν ὑπὲρ πολλῶν καταφερομένη ὁ Νεῖλος τῆς οἰκείας ἕχθης ἐξαισάμενος
 γεωργίαν αἰθέρας, καὶ εἰκότως αὔρας ἐκ ἀναδίδεται, τῆς αἰτμῶδους πάσης
 εκτακείσης διὰ θερμότητά, ἢ δὲ ἦν ὁ Νεῖλος αὐξόμενος ἀπὸ χιόνος τριαιμένης,
 ὡς πλεον τῶν φυσικῶν φιλοσόφων ἀνέδειξαν. ὕδην ἕδ' ἐστι αἰτία ἀληθεστέρη τῆς τῆς
 ποταμοῦ ἀναβάσεως, καὶ τῆς μὴ αὔρας ἐξ αὐτῆς ἀναδίδουσαι.

ρμβ. Περὶ τῶν μεγίστων βασιλείων.

Πρώτη τῶν διανομομασμένων βασιλείων ἡ τῶν ἀσσυρίων, μετ' ἣν ἡ μη-
 δική, ἐκείνη τε καθελεύσα καὶ μέγιστα δυναστεία περιβαλλομένη. Πέρσαι δὲ μετ'
 αὐτῆς καταγωνισάμενοι, τῆς μὲν Ἀσίας ὀλίγη δὲν πάσης τελευτῶντες ἐκράτησαν
 ἐπιχειρήσαντες δὲ καὶ τοῖς εὐρωπαϊαῖς ἕδισιν ἢ πολλὰ ὑπεργάγοντο. χρόνον δὲ ἢ
 πολλῶν πλείονι διακοσίω ἐτῶν ἔμειναν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἡ δὲ μακεδονικὴ δυναστεία
 τὴν Περσῶν ἀρχὴν καθελεύσα ἀχει δευτέρας ἢ τρίτης ἰσχυροῦ προελθεῖν γενεῆς, ἡ
 δὲ ῥωμαίων πόλις ἀπάσης μὴ ἀρχαί γῆς, ὅση μὴ ἀνέμβατος ἐστίν, ἀλλ' ὑπὸ
 αἰθροῶπων οἰκεῖται. Πάσης δὲ κρατεῖ θαλάττης, ἢ αὐτῆς τῆς ὠκεανίδος, καὶ
 ὅση πλείωται ἀδύνατος.

ρμγ. Περὶ χυμῶν.

Ἐν τῶ γενεῖ ὄντων τῶν χυμῶν ἕνα μόνον τὸν ἀλμυρὸν ἐπ' ἕδενός κερ-
 πῆ ὑεῶμεν γινόμενον, τὸν μὲν γὰρ σικκρὸν χυμὸν ἡ ἐλαία φέρει. Καὶ τὸν
 εὐρυφτόν αἱ Φοινικαβάλαροι, καὶ τὸν αὐσηρὸν αἱ ῥοαί, καὶ τὸν γλυκὺν τὸ μέλι
 καὶ τὸν ὀξὺν τῶν μήλων ἔτια, καὶ τὸν δριμὺν σικκὰ τῶν σπερμάτων καὶ τῶν ῥίζων
 ὁ δὲ ἀλμυρὸς χυμὸς ἀπ' ἕδενός γίνεται, διότι ἡ θαλάσσα διηθραμένη διὰ φυτῶν
 τὸ ἀλμυρὸν ἀποβάλλει, γεῶδες γὰρ καὶ παχυμερές ἐστίν, καὶ ἐν ἐκάστῳ τῶν
 φυτῶν τὸ ἀλμυρὸν ὕδωρ καὶ θαλάττιον ἀποσπόμενον, τὴν μὲν ἀλμυρότητα ἀπο-
 τίδε-

auctæ & maxime salubres. Non amplius calidæ quidem uti initio, sed tamen adhuc ut ab tali initio, tepidæ.

141. *Quare solus è fluviis Nilus auræ non emittat?*

Solus è fluviis Nilus auræ non emittit, quoniam in nubibus ab Æthiopia usque per Etesias meridiem versus propulsis vapores omnes à caloribus illius loci absumuntur, atque exinde pluviis multis cadentibus Nilus ripas suas egressus agros fecundat, nec mirum est quod auræ emittit nullas, vaporibus omnibus à calore jam consumptis. Neque vero, quod Philosophis quibusdam persuasum est, à nivibus liqvefactis augetur & incrementum capit Nilus, neque verior illa causa est aurarum nullarum à Nilo emitti solitarum, quam incrementi.

142. *De Regnis maximis.*

Primum celeberrimum regnorum fuit Assyrium, inde Medicum quod superius illud evertit, & majus imperium sibi comparavit. Persæ inde Medos debellarunt, & Asia propemodum tota subjugata, conati sunt Europæas etiam nationes oppugnare, paucas tamen subegerunt, principatumque tenuerunt non multo majore quam ducentorum annorum spatio. Macedonum Imperium Persas principatu dejecit, & ad secundam vel tertiam vix productum est generationem. Urbs Roma omni terræ, quæ non inaccessibleis est, & ab hominibus incolitur, imperat, & toti mari atque oceano, etiam quæ navigabilis esse desinit.

143. *De Saporibus.*

Ex saporum variis generibus solum salsum in nullo fructu generari observamus, amarum enim oliva fert, adstringentem * glans unguentaria, acerbum malum punicum, dulcem mel, acidum pomæ quædam, mordicantem multa semina, multæque radices. Salsus vero humor in nullo reperitur. Quare & aqua marina quando plantam subit alitque, salsedinem relinquit quæ terreæ & crassæ naturæ est, & in qualibet planta aquæ salsæ & marinæ naturam mutant, salsedinemque deponunt & aliam indolem induunt. Quatenus enim salsum

(Yy) 3

cras-

* Phœnicobalanum Græci recentiores ponunt pro myrobalano, cui fructus $\sigma\upsilon\phi\upsilon\varsigma$ sive $\sigma\upsilon\phi\upsilon\varsigma$ esse testatur Aristoteles lib. 1, de plantis. Vide Jo. Bédæum à Stapel ad Theophrastum p. 97.

τιθεται· ἐτέρων δὲ μεταλαμβάνει ποιότητα· ἅτε γὰρ παχύτατον ὄν τὸ αἷμα ἔχει
 ἔδναται ἀπὸ τῶν ριζῶν εἰς τὰς κλαῖθ' μετατρέβεται, ἢ μὴ σὺν τῇ αἰφροῦσιν
 τῆσι ἀπαβαλῆ καὶ τὴν βαρῦτητα.

ριμδ. Διὰ τί παραβάλλεται ἄλλας οἱ τοιαῖς τοῖς θέρμασιν;

Διότι τὴν ἄρξιν ἢ δριμύτησ ἐκκαλεῖται, καὶ τὰς πόρῃσ ἀνασομῶσα, ἅτε
 ποῖσ τῇ τροφῇ πρὸς ἀνάδοσιν· ἢ μάλλον ὑγιάσ ἐνκα τὸν ἄλα διδάσσι τοῖς βοσ-
 κήμασι. νοσῆ γὰρ τὰ θέρματα πιανόμενα, τὴν δὲ πικρὴν τήκῃσιν οἱ ἄλλοι
 καὶ διαχέουσιν ἢ γὰρ καλῶσα καὶ συνδέουσα τὸ δέρμα πικρὴν, λεπὴν καὶ ἀδύ-
 νῃσ ὑπὸ δριμύτησ γίνετασ, καὶ τὸ αἷμα δὲ τῶν τὸ ἄλλοσ διαλεχόντων, λεπύ-
 κετασ, καὶ τὰ βοσκήματα δὲ γονιμώτερα καὶ πρόθυμα πρὸς τὰσ συνουσίασ ἐνλεῖ-
 θεν καθίστανται, καὶ αἱ κύνεσ δὲ ταχέωσ κύνεσ, τάριχον ἐπεδιδύσασ. τὸ δὲ ἄλλοσ
 θῆον ὁ ποιητὴσ * ἔρηκεν, ἐν οἷσ λέγει. πάσσε δ' αἰλὸσ θῆον. διότι θῆον κεντήτα
 θύναμιν, τὰ γεναῖ τῶν σωμάτων ἰσσηπτα, ἀσηπτα ἐργαζόμενον.

ριμε. Διὰ τί τὴν χροᾶν ὁ Πολύπυεσ ἐξαπατῆται ἅτε σὺ
 πέτρῃσ πρέτομιλήσ;

Διότι ἐσὶ τὸ ζῶον καὶ ὅταν ἢ ψόφον τινὰ αἰσθηταί, ἢ θηραθῆται ὑπὸ
 πτερυῶν, τρέπετασ ὑπὸ δηλείασ καὶ μεταβάλλετασ. ὁμοιωταί δὲ ταῖσ χροαῖσ τῶν
 πετρῶν, ἅτε ἐγκαθῆται διότι ἀπὸ πάντων σωμάτων καὶ χαλκῶ καὶ σιδήρῃ
 καὶ λίθῃ ἀπορροιαῖσ τινεσ φέρονται. συμμετρωσ ἢ οἱ πόροι τῶν σωμάτων τῶν
 πολυπόδων πρὸς τὰ πρὸ τῶν σωμάτων πεμπόμενα ρεύματα ἔχοντεσ, τὴν τε
 χροᾶν αὐτῶν ἰσχησιν καὶ μεταβάλλουσι πρὸς αὐτήν. ὅταν ἢ δείσῃ περιτρεπόμεθ' ὁ
 πολύπυεσ ὅσον ἐσφίξε τὸ σῶμα καὶ συνέδησεν, ὡσεπρὸς διέχεοθαι καὶ ἐγένεσ ἐπι-
 πολῆσ τὰσ τῶν ἐγγυῶ ἀπορροίασ. Οὔτε δὲ ὁ πολύπυεσ, ἅτε ὁ χαμαίλειον
 πρὸς τὸ λευκὸν ἀποιοῦταί, διότι ἀσυμμέτρωσ ἔχουσι τὰσ πόρῃσ πρὸς τὴν τοιαύτην
 χροᾶν. πρὸς δὲ τὰσ ἄλλασ ἐπιτηδείασ.

ριμσ. Διὰ τί τῆσ ἀρετῃ ἢ καλῶμιν τῆσ χειρὸσ Φαυγῆν
 γλυκυτάτη;

Διότι πᾶν τὸ ἔυπεπτον, ἤδισον. ἔυπεπτον δὲ τὸ θέρμανόμενον. θέρμα-
 νεταί δὲ τὸ μάλισα γυμναζόμενον. καὶ γὰρ ὡσ ποδὶ αὐτῇ χεῖρῃσ βαδίζουσα, καὶ
 ὡσ χεῖρῃ ἀντιλαμβάνομένη τῆσ προστυχόνθ', ἔθεν καὶ τῶν πτηνῶν ζῶων ἤδουσα
 καὶ ἔυτροφῃσ ἐσὶ τὰ κινητικώτατα μᾶλλον, ὅποια ἐσὶν αὐτοῖσ τὰ πτερυγία. τύτασ
 * Iliad. f. 214.

γὰρ

crassis valde constat particulis, non potest per radices in ramos attolli, nisi falsedinem gravitatemque abjiciat.

144. *Quare pastores pecoribus salem praebeant?*

Quoniam acor appetitum excitat, porosque aperit, quod facit ad meliorem digestionem. Vel potius valetudinis causa dant salem pecoribus, quæ pingvedine quandoque laborant, sal autem absorbit & digerit. Pingvedo enim quæ pellem constipaverat & adduxerat, ab acore illo tenuatur, & minuitur, & sanguis pecudum salem lambere iussarum redditur subtilior. Etiam ad generandum aptiores & congressus appetentiores exinde fiunt pecudes, uti canes falsamento vorato libenter imprægnantur. Sed & Poëta * divinum salem appellat cum ait:

adspersitque salem divinum - - -

divinam enim virtutem sortitus est, quod cadavera mortuorum à putredine, quam passuræ erant, immunia conservat.

145. *Quare polypus mutat colorem, prout saxi adhaerit?*

Constat hoc animal si strepitum aliquem senserit, aut peti se conjecerit, mutari præ timore & colorem alium induere. Assimilat autem se saxorum coloribus, quibus adhæret. Nimirum ab omnibus corporibus ut ære, ferro, lapidibus, effluvia quædam egrediuntur. Cum itaque Polypi corpus poros effluviis à rebus illis emanantibus congruentes habeat, colores earum adsciscit, suumque iisdem permutat. Quando igitur timet polypus, movet & convertit se, corpusque veluti colligit ac constringit, ut adeo propinquarum rerum effluvia in summitate facile excipiat contineatque. Neque vero polypus neque chamæleon ad alba prope posita mutatur, ineptos enim ad alborem poros habet, aliis vero coloribus congruentes.

146. *Quare planta pedis anterioris in urso suavissima est in cibum?*

Quicquid probe coctum ac digestum, idem suave est. Bene coctum autem est quod inprimis incaluit. Incalescit autem maxime quod maxime agitur & exercetur, ut pedis anterioris planta, quæ ursus & incedit & tanquam manu utitur, quæ res oblatas arripit. Unde & volu-

γὰρ τὸν αἶρα κινῆ καὶ διαπερᾶ. τὰ δ' ἄλλα μέρη ἔχ' ὅμοια τέτοις πρὸς ἐν-
τροφίαν ἔχουσι. διὰ τὸτο καὶ τὰ γυμνάσια ἐνεξίαν αὐτοῖς σώμασι δίδωσι. κινῆται
καὶ τὸς ἐν αὐτοῖς χυμῶς πέπτοντα καὶ ἀπλεπτόντα. ἔ' μέχρι δὲ σωμάτων αἰσθῆ
καὶ οἷς αὐτὰς τὰς ψυχὰς τὰ ἐν τοῖς μαθήμασι γυμνάσια. ἀφελείαν ἔμπαι. καὶ
κίνησις δὲ μετεξέτηρ κατὰ τὸν ἱπποκράτην. κρατύνει τὸ σῶμα, ἀργίη δὲ τήκει.

εμζ. Διὰ τὴν δαριῶς ἔυχονται κακὴν χόρτη συγκομιδῆν;

Κακὸς συγκομιζέται χόρτος βροχὴν ἔτι πλείω δεχόμενος. χλωρὸς γὰρ
ἰσχυρῶς σήπεται ταχὺ διαβροχῶς γενοῦς. ὑόμενος δὲ πρὸ τῆς θερμῆς ὁ σῆθ
βροχῶς πρὸς τὰ θερμὰ καὶ νότια πνεύματα. ταῦτα γὰρ ἐκ ἐᾶ πυκνωθῆναι συν-
εσάμενον τὸν καρπὸν ἐν τῷ σάχυι. ἀλλ' ἐξέσησε καὶ διαχέει τῆ θερμότητι τὴν πῆ
ἐν ἂν μὴ βεβρωγμένης τῆς γῆς ἢ ὑγρότης παραρῆι ψύχουσα καὶ νοτίζουσα τὸν σῆ.
χην. διότι ἐν ἡ κακὴ πῆ χόρτη συγκομιδῆ διὰ τὴν βροχὴν γίνεται, σήπεται
τῶτο καὶ ἀφανίζουσα, ὁ δὲ ὑετός ἀφελίμος ἐστὶ τῷ σῆτι πρὸ τῆς θερμῆς γινόμενος
ἐξυγρῆται γὰρ αὐτὸν καὶ ἐκ ἐᾶ παρα τῶν θερμῶν πνευμάτων θερμαίνονται τε
καὶ φλέγουται, διὰ ταῦτα ἔυχονται τοῖς δαριῶς κακὴν χόρτη συγκομιδῆν.

εμη. Διὰ τὴν ἄρκτῶς ἐκ ἐᾶ τὰ δίκτυα
ὅταν ἀλίσκονται;

Λύκοι μὲν καὶ ἄρκες καὶ τ' ἄλλα τῶν θηρίων διαμύσεται τὰ δίκτυα
ὅταν ἐν τέτοις γένηται. ἡ δὲ ἄρκτῶς τὰς οὐδύτας ἔχουσα ἕστω τῷ χύματι πῆ
πρὸς τὰ λίνα ἐξαιεῖται. παραπέμπει γὰρ τὰ χύμα δια. πᾶχῶ καὶ μέγασθῶ
ἢ μάλλον ἰσχυρῶς τῆς χειρὶ διασπᾶ πρὸν βροχῶν, καὶ τῶν μὲν χειρὶ διασπᾶ τὸ
λίνον, τῶ δὲ σῆματι ἀμύνεται τὸς διακωτας. ἢ ἐτι αἱ περικυλιθήσεις μάλιστ
βροχῶς αὐτῆ πρὸς τὴν ἀποφυγὴν διασπᾶσαι τὸ δίκτυον καὶ ρηγνύουσαι, ὅταν πολ-
λάκις περικυλιόμεναι τοῖς βροχῶς διαρεῖ τῶτες καὶ τέμνει, ἔτι βλάβη ἐκκυβισθῆ
καὶ σῆζεται. πολλῶν ἐν αὐτῆ ὄντων ἀμυντηρίων καὶ ἀφορμῶν εἰς διαφυγὴν,
τοῖς μάλιστ ἰσχυρότεροι χεῖται, καὶ διαλυδαίνονται τῶ βροχῶς ὅφ' ἔ' κινεῖται.

εμθ. Διὰ τὴν τευθίς φανομένη, σημεῖον
χειμῶν ἐστὶ.

Ἡ τευθίς ἰχθυίδιον ἐστὶ κῆρον τὴν ἐπιφανῆσαι τῆς σαρκὸς. ἔστι καὶ
μυλάχιον ὀνόμασι. ψιλότατον γὰρ ὄν καὶ μῆτε ὀσσεράκιον συγκολλητόμενον. μῆτε
δὲ

& volucrum animalium suavissima & ad nutriendum aptissima partes sunt quas movent maxime, ut alæ, hisce enim aërem movent ac trahunt, cætera autem membra non similiter bene nutriunt. Similiter exercitationes corporis bonum ejus habitum promovent, utpote quibus moventur, coquuntur & tenuantur humores. Neq; corporibus tantum sed animis etiam utilitatem afferunt exercitationes in disciplinis & artibus. Atque secundum Hippocratem motus quandoque interposita corpus confirmat, ignavia corrumpit.

147. *Quare Dorii malum graminis proventum exoptant?*

Graminis mala messis contingit plurimam cadente pluvia. Cum enim viride illud pluvia permadens demeritur, facile corrumpitur. At pluviae frumentum ante æstatem rigantes illud juvant adversus calidas auras & ab austro spirantes, quæ non permittunt fructum in arista condensari, sed calore suo soliditatem ejus impediunt dissipantque, nisi terram irrigatam humor aristam refrigerans atque madefaciens accesserit. Quandoquidem igitur propter pluvias mala sic messis graminis, utpote quod per illas putescit ac perditur, frumento autem eadem ante æstatem cadentes conducunt, siquidem illud humectant, nec permittunt illud à calidioribus ventis æstu affici & uri, hinc Dorii malum graminis proventum exoptant.

148. *Quare ursa non arrodit retia quando capitur?*

Lupi & agni aliæque bestiae arrodunt retia quando illis constritas se sentiunt. Ursa vero dentes interius in faucibus habens minus illis valet adversus linum, quod labiis propter illorum crassitiam & magnitudinem patitur excidere: aut vero quoniam magis valet anterioribus pedibus, illis laqueos dirumpit, atque adeo retia quoque, & ore defendit se adversus persequentes: aut quia volutationes ursam maxime juvant ut evadere possit, discindendo atque dirumpendo rete, sæpe enim cum eo se circumvolvens id laxat ac refringit, ac deinde facile profilit atque se tuetur. Itaque cum multa habeat quibus se possit defendere, multaque ad effugiendum auxilia, robustissimis utitur, laqueumque quo tenetur ligatus, perumpit.

149. *Quare loligo super aquis visa signum sit tempestatis?*

Loligo pisciculus est superficie corporis laevis, unde & *μαλακίων* à mollitie appellatur, nudus enim nec munitus testa, nec cute indutus,

θερίσσει περιεχόμενον μήτε λεπιδί σκεπόμενον, μετὰ τῶν μάλαχίων τετάχεται
 γυμνὸν ἐν παντί καὶ ἀσκεπὲς ὃν προσηθάεται δι' εὐκαθείαν τῆ χειμῶν. ὅθεν
 ἀεὶ ἀλλεται φεύγασα τὸ ψυχρὸ καὶ τὴν ἐν βάρει παραχὴν τῆς θάλασσης. Καὶ εἰς
 τὴν ἐπιφάνειαν τῆ ὕδατος ἀνανήχεται. Ὅταν ἔν τῳ ἰχθυϊδίῳ τῆτο θραύσεται δι'
 θαλαττιεργοί τῆ θαλάσσης κηχόμενον, χειμῶνα τεκμαίρονται, ὡσπερ ὅταν ἰδῶσι τὸν
 πολυπόδα τῆς πέτρας περιεχόμενον, ἀνέμων σημαίνται Φοράν. Ἐγκατέσπειρον
 γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς ζώοις δυνάμεις προγνωστικὰς, δι' ἃν τὰ σωτήρια διακρίσει καὶ τὰ
 λυπηρὰ διαφένγῃσι.

π. Διὰ τὸν μὲν σίτον ἐν κηλώδει φυτέομενον γῆ, τὴν
 δε κηρίην ἐν καταξήρῳ;

Ὁ σίτῳ κηρὸς ὅτι καὶ ξυλώδης, χαύνη δὲ καὶ εὐδαίστηπλῳ ἢ κη-
 ρῳ, ὅθεν ἐκῆντῳ μὲν μαλαττόμεντῳ καὶ χυλόμεντῳ ὑπὸ τῆ ὑγρῆ μάλισα
 κηρίῳ. Τῆ δὲ κηρίῳ διὰ μαυρότητα σύμφορον εἰς τὰ ξηρότερα, ὅθεν πυροφόρος
 κηρὸς ἢ πῖον, καὶ βαδύγυτος ἄκρη, κηρτοφόρῳ δὲ ἢ λεπτόγυτος. Διὰ τὴν τῶν σπερ-
 ματίων τὰ ἰσχυρὰ πλείοντῳ τροφῆς δεῖται, τὰ δὲ ἀσθενῆ λεπτοτέρας καὶ ἰλα-
 τήρες. Ἐσθενέστερον δὲ ἢ κηρίῳ καὶ μαυρότερον, ἵδαν ἢ φέρει τὴν πολλὴν τροφήν
 καὶ βαρεῖαν. ἐκάστω γὰρ βλασθήματα καὶ ἐκάστω φυόμενα χόρτον ἢ σπέρματα
 κατάλληλον χρεὶ τὴν ὑποκειμένην παρασκευάζεσθαι γῆν, ὡς καὶ χαίρει κηρῶν, τῶν
 τρεφόμενον αὐξήται. χαίρει δὲ τὰ μὲν τοῖς ξηροῖς, καὶ τὰ δὲ τοῖς ὑγροῖς, τὰ δὲ
 τοῖς θερμοῖς.

ε. Διὰ τὴν ἄμπελῳ εἶπω ραινομένη μάλισα τῷ ἱε
 αὐτῆς, ἀναξερμαίνεται;

Ὅτι ὁ ἀκρατῳ συπλήκην ἔχων φύσει ἰδύεται ταῖς ρίζαις, καὶ τῆς πό-
 ρης συναγαγῆ καὶ πυκνώσας ἐκ ἱᾶ διέναι τὸ ἕδωρ ὡς τὸ φυτὸν εὐδαλεῖν ἢ
 βλασθῆναι. ῥᾶον δὲ ἢ ἄμπελῳ δέχεται τὸ ἱε αὐτῆς ἀπὸν, εἰς αὐτὴν ἰσχυρόν.
 εἰ γὰρ καὶ ἀναίδητον τὸ φυτὸν, καὶ ἢτε ἄερον ἢτε φαντασίαν διοικόμενον, ἀλλὰ
 φύσει πρὸς τὸν οἰκειὸν χυμὸν τρεπομένη, παρ' αὐτῆ μᾶλλον ὑπομένει τὴν πύ-
 κνωσιν. Ἔστιν ἔν ὡς ἀληθῆς τὰ πλείω τῶν φυσιολογημένων δυσφρασα καὶ δυσέ-
 κασα, καὶ δεῖ τὸ μὲν βάρει ἀπογινώσκειν τῆς διαστροφῆς, δέχεσθαι δὲ τὸ
 δδόμενον ἂν ἔχει τὸ πιδανόν. Τῆτο καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ βοᾷ, ὡς ἰγῶτε
 ὁ λέγων ἡμῖς τε οἱ ἀκρόντες φύσει ἀνδρωπῆν ἔχομεν.

εβ.

nec squama contactus mollibus accensetur. Nudus itaq; & minime tectus adeo cum sit, facile afficitur præsentiq; tempestatem, unde proflit ut frigus & maris turbationem quæ in fundo est effugiat, & in summa aqua pronatat. Quando igitur hunc pisciculum nautæ vel piscatores mari supernatantem vident, tempestatem prælagiunt, uti ventorum imminentium signum est, si polypodem animadverterint petrae adhaerentem. Inseminavit enim DEus animalibus facultatem ejusmodi prænotricem, cujus ope profutura prosequantur, & quæ nocere possunt fugiunt.

150. *Quare frumentum in luto, hordeum in arido conferimus solo?*

Quoniam frumenti planta amara ac surculosa est, hordei autem laxa & fungosa quæque facile corrumpitur, unde illud ab humido emollium succoque impletum optime crescit, hordeo autem quia laxiore natura est, magis conducit terra siccior, unde & pingvis ac profundus ager bonum profert frumentum, tenuis hordeum. Semina robusta copiosiore nutrimento indigent, infirmiora tenuiore ac leviori. Est autem hordeum longe infirmius rariusque, unde non fert nutrimentum græve ac multum. Cuius enim plantæ herbæve nascenti ac semini congruentem terram subjicere atque aptare oportet, ut quæ quodlibet gaudet, in hac alatur & adolescat, prout alia sicco, humido alia, alia calido delectantur solo.

151. *Quare vitis vino irrigata, maxime quod ipsa edidit, exarescat?*

Quoniam merum vi sua styptica sive contrahente insinuat se radicibus, porosque constipando ac condensando non sinit aquam ut plenta floreat crescatque penetrare. Facilius vero imbibit vitis vinum quod ex ipsa profectum est, si illi iterum affundatur. Etsi enim sensu destituitur planta, ac nec appetitu nec phantasia movetur, tamen natura fertur ad succum sibi familiarem, & ab eo facilius constipatur. Cæterum nihil verius, quam multa in physicis esse quæ difficulter explicari & quorum rationes conjecturis non facile attingi possunt, cujusmodi profundâ cognitione tantisper dilata, satis nobis esse debet si verisimile aliquid afferatur. Idem aperte proficitur Plato in Timæo, atque ideo nec ego, inquit, qui loquor, nec vos qui me auditis humani aliquid à nobis alienum putare debemus.

εἴθ. Διὰ τί τὰ ῥόδα μᾶλλον ἀνθεῖ δυσσοῶν τινῶν παραφυομένον αὐτοῖς;

Οὐ τὰ ῥόδα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴα καὶ πάντα ὅσα ἔχει ἡδέϊαν ἀφροσύνην, ὅταν σκόρδα καὶ κρόμμυμα τέτοις παραφυέται, εὐωδέστερα γίνεται. Διότι πᾶν εἴτι δριμύτη καὶ δυσσοῶν ἐν τέτοις ἤ, ἐν τοῖς δριμυτέροις τῶν σπερμάτων φασπῶς ἀπορρεῖ, καὶ γίνεται τὸ καταλιμπανόμενον εὐωδέστατον καὶ ὡσφραγικώτατον. Καὶ τὸ πύργον δὲ ὑπὸ τῆ συκῆ φυτεύμενον δριμυτέρον ἑαυτῆ γίνεται, μεταλίθεται γὰρ εἰς φυτὸν τὸ ἐν τῇ συκῇ βαρυσμῶν. Καὶ τῶν συκῆς δὲ ἀγρίας παραφυτευομένην σικκῶν βαρτίαι τὰ σῦκκα γίνονται. ἄλλης γὰρ ἐκείνη καὶ φρεῖς πρὸς τὰ σῖμφυλα καὶ ὅμοια γινομένης, ὅσον ἐστὶν ἐν τῇ γλυκῆ καὶ συκῇ δριμύ, εἰς τὴν ἀγρίαν μεταβαίνει συκῆν, καὶ ἀμικλὸν τὴν τῆ σῦκκα διαφυλάττει γλυκύντητα.

εἴθ. Διὰ τίνα αἰτίαν τὸ τῶν ἀγρίων ἀγῶν δακρυ γῶν, τὸ δὲ τῶν ἐλαφῶν ἀλμυρὸν;

Τῆτο διὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα γίνεται. Ὁ μὲν γὰρ ἐλαφὸς θερμὸς, ὁ δὲ καὶ ἀεὶ καὶ φεύγων αἰεῖ, διακῶν δὲ ἐδέποτε. Ὁ δὲ καὶ ψυχρὸς θερμὸς, ἐδέπεται τὸ μὲν θερμὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν σῶν ἐγκαθήμενον πέπται, τέτοις τὸ δακρυον, καὶ γλυκὺ ἀπεργάζεται. Τὰ δὲ ψυχρὸν μεταβαλεῖν τέτο τοῖς ἐλαφοῖς μὴ ἐξισχύον, ἀλμυρὸν τῆτο καὶ φαῦλον εἶ. Οὐδὲν γὰρ τῶν πάντων ἀνάτιον, εἰ καὶ πολλὰ τὴν ἡμέτερας διαφευγεῖ καταλύσει. δεῖ δὲ αἰεὶ μὴν τοῖς ἀλλοθετέρας διακῶν τῶν αἰτιῶν, ἀλλὰ καὶ ταῖς πιθανωτέρας ἀρκείσθαι αἰεὶ καὶ τῆτο πλάτων ἀπασκαλεύεται ἐν τῷ δριμύ τῶ φητόν, εἰ τὰ ἀνιλεγαῖτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσέλεγκτα προσδεχόμενοι.

εἴθ. Διὰ τίνα αἰτίαν αἱ χαλκῆς καὶ ἰσολιθίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρότερον τὸ ὕδωρ ποῖσι;

Τῆτο τὸ ἐρημία ἐν πρῶθλημασι λαισοτέλης ἐπιχωρήσας θεωρησθαι ἀπὸ πλάσαστο, ἴσι γὰρ ἐν τοῖς μάσιμα δυσθεωρήτους. Ἐὰ γὰρ καὶ ὁ ἀερ παραψύχει τὸ ὕδωρ ἔξωθεν ἐμπύλιον, εἴτι δὲ μᾶλλον ἰσχύει πρὸς τῆς λιθῆς καὶ τῆς βαρβάρου ἀπὸ κειδόμενοι, ἐκέρσει γὰρ αὐτὸν τῇ πυκνότητι καὶ ἀνακυκλώσει εἰς τὴν ἐδάσει. εἰ δὲ ἔτι ἰσχυρόν γίνεται τὸν κρῆμα, καὶ τὸν γῶν γῶν τῶν χαλκῶν λιθίδων καὶ αἱ μολιθίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρότερον τὰ ὕδωρ.

152. *Quare rosa latius floreat faciensibus plantis
juxta nascentibus?*

Non rosæ solum sed & lilia & quæcunqve svavi odore præstant, juxta nascentibus allio & cepis fragrantiora fiunt. Siquidem quicquid adhuc in illis supererat acre atqve ingratum, natura sua fertur ad illa acerrimi odoris semina, sic ut reliquum deinde sit fragrantissimum amœnissimumqve. Sed & ruta sub fico plantata fit quam priuserat acrior, nam quod in fico erat graveolentius, in rutam transfertur. Etiam in ficis prope caprificos plantatis svaviores fici nascuntur, siquidem homogenea ac similis generis quæ sunt, per naturam feruntur ac trahuntur ad similia, quicquid itaqve in fico erat acre, in caprificum transit, atqve adeo sinceram ei servat dulcedinem.

153. *Quare aprorum lacryma dulces, cervo-
rum sint salsa?*

Hoc ex calore & frigiditate contingit. Cervus enim frigida naturæ est, unde & timidus semperqve fugiens, nec quivquam alios persequitur. At aper calida temperatura, unde calor oculis ejus insidens lacrymas coquit & dulces reddit, sed in cervis frigus cum mutare illarum naturam non possit, relinquit salvas crudasqve. Nihil sane est in natura quod causam suam non habeat, licet multa captum nostrum effugiant. Itaqve oportet veriore causam semper inquirere, tamen contentum esse etiam verisimilibus, quod & Plato in Phædone facere jubet, non ea modo quæ refelli nullo modo possunt amplectens, sed & quæ difficulter possunt confutari.

154. *Quare silices & plumbi lamina aqua imposita illum
frigidiores reddant?*

Hanc quæstionem Aristoteles in problematis cum instituisse expendere, insolutam reliquit, est enim ex difficillimis. Nimirum vero cum aer extrinsecus allabens aquam reddit frigidam, id magis etiam efficere valet cum in lapides & plumbi laminas impingitur: densitate enim sua excipiunt illud atqve in aquam iterum remittunt, ut per totam illam validius frigus pervadat, unde nihil mirum quod silices plumbiqve laminæ aquæ injectæ illam refrigerant. Similem ob causam hiemis tempore fluvii frigidiores sunt quam mare, aer enim frigidus

ρθβ. Διὰ τί τὰ ῥόδα μᾶλλον ἀνθεῖ δυσοδῶν τινῶν
 παραφυομένον αὐτοῖς;

Οὐ τὰ ῥόδα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴα καὶ πάντα ὅσα ἔχει ἡδεῖαν
 ἀπρροσφάν, ὅταν σκάρδα καὶ κρόμμια τέτοις παραφύεται, ευωδέστερα γίνεται.
 Διότι πᾶν ἔτι δαμνὸν ἢ δυσοδῶν ἐν τέτοις ἢ, ἐν τοῖς ἀριμυτέροις τῶν σπερμά-
 των φαστικῶς ἀπορρεῖ, καὶ γίνεται τὸ καταλιμπανόμενον ευωδέστατον καὶ ἰσ-
 φραντικώτατον. Καὶ τὸ πύργανον δὲ ὑπὸ τῆ συκῆ φυτεῖται δριμυτέρον ἑαυτῷ
 γίνεται, μεταλίβεται γὰρ εἰς φυτὸν τὸ ἐν τῇ συκῇ βαρύνον. Καὶ τῶν συ-
 κῆς δὲ ἀγρίαις παραφυτευμένων σικῶν βελτίαι τὰ σῦκα γίνονται. ὁλκῆς γὰρ
 ἐλάσῃ καὶ φορᾷ πρὸς τὰ σύμφυλα ἢ ὅμοια γινόμενης, ὅσον ἐστὶν ἐν τῇ γλυ-
 κῆς συκῆ δριμύ, εἰς τὴν ἀγρίαν μεταβαίνει συκὴν, καὶ ἄμμιον τὴν τῆ σῦκα
 διαφυλάττει γλυκύτητα.

ρθγ. Διὰ τίνα αἰτίαν τὸ τῶν ἀγρίων σικῶν δάκρυ γλυκύνεται,
 τὸ δὲ
 τῶν ἐλάφων ἀλιμυρῶν;

Τὸτο διὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα γίνεται. Οἱ μὲν γὰρ ἐλάφου
 σικῶν, ὅταν καὶ θεῖλος καὶ φεύγων αἰεὶ, διακίαν δὲ ἕδεποτε. Οἱ δὲ καὶ
 θερμῶς, ἕδονται τὸ μὲν θερμῶς τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν σικῶν ἐγκαθήμεν κέπται
 τέτοις τὸ δάκρυον, καὶ γλυκύνεται ἀπεργάζεται. Τὸ δὲ ψυχρὸν μεταβάλλει τὸτο
 τοῖς ἐλάφοις μὴ ἐξισχύον, ἀλιμυρῶν τὸτο καὶ φαῖλον εἶναι. Οὐδὲν γὰρ τῶν
 πάντων ἀνάτιον, εἰ καὶ πολλὰ τὴν ἡμετέραν διαφευγεῖ κατὰ λήψιν. Δεῖ δὲ αἰεὶ
 μὴ τὰς ἀληθεστέρας διακίαν τῶν αἰτιῶν, ἀλλὰ ἢ τὰς πιθανωτέρας ἀρκεῖσθαι
 ἐπιβλέπειν τὸτο. Ἰλιεῖται ἀπαρακαλύπτει ἐν τῷ δριμύ τῶν φάφου, ἢ τὰ ἀνι-
 λαγατὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσέλογτα προσδεχόμενοι.

ρδ. Διὰ τίνα αἰτίαν αἱ χαλκῆς καὶ μολυβδίδες ἐμβαλλόμεναι
 ψυχρότερον τὸ ὕδωρ ποιῶσι;

Τὸτο τὸ ζήτημα ἐν προβλημάτι Ληισοτέλης ἐπιχειρήσας θεωρεῖται
 ἀπὸ πλείωστος, ἴσι γὰρ ἐν τοῖς μολυβδιδυδρωμάτοις. Ἐὰν γὰρ καὶ ὁ αἰὴ παρα-
 φύσει ἢ ὕδωρ ἔξωθεν ἐμπέτῃ, ἔτι δὲ μᾶλλον ἰσχυρὰ πρὸς τὰς λιθὰς καὶ τὰς
 βροχιδίους ἀπεκιδόμενοι, ἔρχεται γὰρ αὐτοῖς τῆ πυκνότητι καὶ ἀνακυλῶσι εἰς
 τὴν ἐλάσῃ τῶν ἀνιλαγατῶν γίνονται τὴν πρῶτην καὶ κερὸν ἕλκον γὰρ τῶν
 τῶν χαλκῶν λιθιδίων καὶ αἱ μολυβδίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρότερον τὰ ὕδα.

152. *Quare rosa latius floreat fatensibus plantis
juxta nascentibus?*

Non rosæ solum sed & lilia & quæcunqve svavi odore præstant, juxta nascentibus allio & cepis fragrantiora fiunt. Siquidem quicquid adhuc in illis supererat acre atqve ingratum, natura sua fertur ad illa acerrimi odoris semina, sic ut reliquum deinde sit fragrantissimum amœnissimumqve. Sed & ruta sub fico plantata fit quam prius erat acrior, nam quod in fico erat graveolentius, in rutam transfertur. Etiam in ficis prope caprificos plantatis svaviores fici nascuntur, siquidem homogenea ac similis generis quæ sunt, per naturam feruntur ac trahuntur ad similia, quicquid itaque in fico erat acre, in caprificum transit, atqve adeo sinceram ei servat dulcedinem.

153. *Quare aprorum lacryma dulces, cervo-
rum sint salsa?*

Hoc ex calore & frigiditate contingit. Cervus enim frigida naturæ est, unde & timidus semperqve fugiens, nec qui unquam alios persequitur. At aper calida temperatura, unde calor oculis ejus insidens lacrymas coquit & dulces reddit, sed in cervis frigus cum mutare illarum naturam non possit, relinquit salvas crudasqve. Nihil sane est in natura quod causam suam non habeat, licet multa captum nostrum effugiant. Itaque oportet veriore causam semper inquirere, tamen contentum esse etiam verisimilibus, quod & Plato in Phædone facere jubet, non ea modo quæ refelli nullo modo possunt amplectens, sed & quæ difficulter possunt confutari.

154. *Quare silices & plumbi lamina aqua imposita illum
frigidiores reddant?*

Hanc quæstionem Aristoteles in problematis cum instituisse expendere, insolutam reliquit, est enim ex difficillimis. Nimirum vero cum aer extrinsecus allabens aquam reddit frigidam, id magis etiam efficere valet cum in lapides & plumbi laminas impingitur: densitate enim sua excipiunt illud atqve in aquam iterum remittunt, ut per totam illam validius frigus pervadat, unde nihil mirum quod silices plumbiqve lamina aquæ injectæ illam refrigerant. Similem ob causam hiemis tempore fluvii frigidiores sunt quam mare, aer enim frigidus

Διὸ καὶ χειμῶν^Θ οἱ ποταμοὶ ψυχρότεροι τῆς θαλάττης γίνονται, ἰσχυροὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁ ψυχρὸς αἰὴρ ἀνακλιόμεν^Θ, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ διὰ βῆθ^Θ ἐκλύεται πρὸς μηδὲν ἀντερείδων. ἄλλως τε καὶ ὁ μόλιβδ^Θ τῶν φύσει ψυχρῶν ἐστὶ ἄστε χαλκικὸς τῇ πικρότητι τὸ ψυχρὸν διὰ βῆθ^Θ ποῖσεν.

με. Διὰ τίνα αἰτίαν ἀχνυροὶ καὶ ἱματίοις ἢ χιτῶν διαφυλάττεται;

Θαύμασόν δοκεῖ εἰ τὰ θερμώτατα ἀχνυρὸν καὶ ἱματίον συνεκτικὰ τῶν ψυχροτάτων εἶναι. ἐκ ἔχει δὲ ἕτως, ἀλλ' εἰ αὐτὸς παραλογιζόμεν^Θ. Οὐ γὰρ φύσει θερμὸν τὸ ἱματίον, ἢ γὰρ ὁ χιτῶν ψυχρὸς ἡμῖν προσπίπτει τὸ πρῶτον ἐνδυσσάμενοις, ἕτω μέντοι θερμαίνει τῆς ἀφ' ἡμῶν θερμότητ^Θ ἐμπικλάμεν^Θ καὶ ἅμα περιεπέλων καὶ τὸν ἔξω αἶρα τῷ σώματ^Θ. Ὡσπερ ἐν ἡμᾶς θερμανόμενον θερμαίνει τὸ ἱματίον, ἕτω ψυχόμενον τὴν χιτῶνα περιψύχει. ψύχεται δὲ ὡς ἀφίεσης πνεῦμα λεπτόν, τὴν γὰρ συνέχει τὴν πῆξιν αὐτῆς ἐγκάστακεκλεισμένον. ἀπελθόντ^Θ δὲ τῷ πνεύματ^Θ ὕδωρ ἕστα ῥεῖ καὶ διατήκεται καὶ ἀπαιθεῖ τὸ λευκόν, ὅπερ ἢ τῷ πνεύματι πρὸς τὸ ὑγρὸν ἀνάμιξις ἀφραδῆς γενομένη παρῆχει, καὶ τὸ ἀχνυρὸν διὰ κρυφότητα μαλακῶς περιπίπτων ἢ θρυπτεῖ τὸ πᾶν.

ρς. Τί ἐστὶ βυλίμ^Θ;

Βυλίμ^Θ λέγεται ὁ μέγας λιμὸς ἢ ὄσιον κέλιμ^Θ τις, τῷ ἔστι πολλὸς λιμὸς. βυλίμ^Θ δὲ οἱ διὰ χιον^Θ μάλισα παλὺ βαδίζοντες. πάσχει δὲ τῷτο καὶ ἵπποι καὶ ἡμίονοι, καὶ μάλισα ὅταν ἰσχυραῖς καὶ μῆλα κομιζώσιν. ὁ δὲ θαυμασιωτάτων ἔστιν, ἐκ ἀνδρώπυς μόνου ἀλλὰ καὶ κτήνη ἀναρρῶνυσιν ἀστ^Θ πάντων ἰδυδιμων μάλισα, ὡς καὶ ἐλάχισον εἰὼν φάγωσιν, εὐθύς ἴσανται καὶ βαδίζουσι, περιψύχεται γὰρ ἰσχυρῶς καὶ πυκνῶται τὰ σώματα τῶν βαδίζόντων διὰ χιον^Θ, κατέψυθεν τὸ θερμὸν ἴσασθαι ἀντιπερισσάμενον ἀναλίσκει τὴν τροφήν, ἕτω ἐπιλειπύσης αὐτῆς ὡσπερ τὸ πῦρ ἀπομαραίνεισθαι. Διὸ κενῶσι σφίδρα εἰ τῷτο παθόντες, καὶ βραχὺ παντελῶς ἐμφαγόντες εὐθύς ἀναλάμπουσιν. Οἱ δὲ τὴν βυλίμ^Θ ἐπὶ πᾶσ^Θ ἐν σμάχμ^Θ φασὶ διὰ συνδρομὴν θερμῆς λεπτοψυχίας ποῖν.

us in illis reflexus prævalet magis quam in mari, ubi propter profunditatem nullum in solidum corpus incidit, sed dissolvitur. Alioqui plumbum etiam natura frigidum est, & silices propter densitatem frigus in imo faciunt.

155. *Quare palea & vestimentis injectis nix conservatur?*

Mirum videri possit quod calidissimæ res ut palea & vestimentum frigidissimas conservant. Sed non ita se habet, verum ipse qui ita iudicas falleris. Neque enim naturam calidam est vestimentum, nam & tunicam primo nos cum eam induimus frigidam sentimus, deinde demum calefacit, impleta scilicet calore à corpore nostro procedente, & externum aërem ab illo arcens ac repellens. Quemadmodum igitur calefacta vestis nos calefacit, sic frigefacta nives refrigerat. Frigescit autem emissio ab illis tenui spiritu, qui dum à veste inclusus retinetur, eas integras ac compactas conservat. Hic enim si exspiret & evolaverit, nix in aquas è quibus constat liquefacta diffluet, alboremque suum veluti florem amittet, perinde ut evanescit ac perit spuma quæ spiramine cum aqua permixta nata fuerat. Sed & palea, quoniam perlevis est, molliter nivibus incumbens, consistens ejus gelu non dissolvit, sed integrum relinquit.

156. *Quid sit bulimos?*

Bulimos vehementis fames est, quasi *πύλιμος* à *πολός* multus & *λίμος* quod famem significat. Vehementius autem esuriunt qui per nives frequenter iter faciunt, quod & equi sentiunt & muli, maxime quando caricas vel poma portant. Quod vero mirandum maxime est, non homines modo sed & jumenta inter omnes cibos pane maxime confirmantur & vires recipiunt, ac si vel paululum ex eo comederint, erecti iterum stant & progrediuntur. Eorum porro qui per nives iter faciunt, corpora vehementer afficiuntur frigore & constipantur, atque inde calor intrinsicus resistens consumit nutrimentum, quo absumto una cum calore illa deficiunt ac marcent. Sic itaque affecti esuriunt vehementer, & vel paululum cibi si ceperint, iterum reficiuntur. Sunt & qui acrem hanc famem passionem in stomacho esse ajunt, qui ob calorem illi conjunctum facit, ut deliquium animi homines patiantur.

Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ἐξερπτα γίνεται 157. * *Quare carnes ex fico ar-*
 ἢ ἐκ τῆ σικῆ κερμανύμενα bore *imprensa teneriores*
 κρέατα; *fiunt?*

Τὸ φυτὸν ἢ σικῆ ἀπάντων ἐστὶ φτω-
 δέσατον, θερμὸν ἐν πνεύμα καὶ δριμύ-
 καὶ τρυγικὸν ἀφίησι. καὶ τῷτο θερπτεται
 καὶ πικραίνει τὴν σάρκα ὡς ἄσπιτον
 ὁδισθῶν τῶσιν ὁ χυμὸς ἄσπιτος σικῆ
 προσδεθείς ἡσυχίαν ἄγει καὶ ψάσσει
 ἀνέχεται, καὶ ὅλθ' ἀφίησι τὸν θυμὸν
 ὡς περ ἀπομαραζόμενον. Τῷτο γὰρ
 τὸ πνεῦμα καὶ τοῖς θυμάσιν ἢ ὅλως τοῖς
 κρέασι προσπίπτον διαρρεῖ τὴν σάρκα καὶ
 περιδράκτει καὶ ψαφάρων ἀπεργάζεται,
 διὰ ταῦτα τοὶ καὶ πρὸς τῆς γλυκείας
 αἰσῆς ἑτέρας σῖκα τὰ λεγόμενα ὀλιῶν
 τὴν ἀχρηστον ὑγρότητα ὡς φυτὸν ἐξ ἑαυ-
 τοῖς ἔλκυντα, τὴν χερσύτεραν ἀφίησι. διὰ
 ταῦτα φησὶ καὶ ἡ γραφή, ὅτι σικῆ ἐξή-
 ἔργηκε ἐπὶ ὀλιῶν αὐτῆς, τατέριν, ψυχρὴ
 διὰ κλάσσεως ἔσταν τὸ ἀχρηστον ὡς περ
 ὀλιῶν ἐξήνεγεν καὶ ἀποχέ-
 τευεν.

Ficus omnium fruticum arbo-
 rumque maxime succo abundat,
 itaque spiritum ex se emittit cali-
 dum, acrem & incidendi vi prædi-
 tum. Atque hic subigit ac veluti
 percoquit avis appensæ carnes, si-
 quidem ferocissimus etiam taurus
 fico alligatus mitior fit contingi-
 que se permittit, atque omnino
 jam veluti languidus factus omittit
 iram. Hujusmodi igitur spiritus
 carnibus victimarum vel quibus-
 cunque aliis allabens illas permeat
 maceratque & teneriores efficit.
 Itaque etiam dulci è fico grossi cru-
 da, abundantem illius humidita-
 tem ad se attrahunt atque siccam
 meliorem reddunt, quo alludens
 S. Scriptura ait: ** *Ficus exulit*
grossos suos, hoc est anima per pu-
rificationem omne inutile tan-
quam grossum crudam à se
emisit atque effudit.

* Ita in MSto. quo usus sum quæstiones hæc capitibus CLVII. distinguuntur, neque tamen
 pauciora argumenta continent quam codex Allatii divisus in capita CXCVIII. ut ex ti-
 tulo supra p. 52. adscriptis videbis. Itaque ne quis existimet me minus integram
 M. PSELLI opusculum dare, in titulo capita CXCVIII. memoravi, licet pro divisione
 quam in Lindenbrogiano apographo reperi, non plura sunt capita quam CLVII.
 ** Cantic II 13. Confer quæ de caprifico supra cap. 152.

FINIS.

INDEX

I N D E X

In

MICH. PSELLI QVÆSTIONES

nunc primum editas.

Imperatorem alloquitur Auctor c. 4. 6. 12. 13. 93. &c.

- Æ** Chelous fluv. cap. 139.
 Ægon fluvius Æthiop. id.
 Ævum. 79.
 An in angelum mutetur anima?
 c. 32.
 Angeli plures an homines c. 19, an in illis aliquid mali. c. 71.
 Anima. c. 27. seq.
 ejus facultates. c. 34. seq.
 conjunctio cum corpore c. 43. solutio c. 47.
 Anima irrationabilis. c. 44.
 Annus magnus. 125, magna hiems & æstas. 127. 129.
 Apri lacryma 153.
 Aqua marina 130. 131. 132.
 Araxes fluvius 139.
 Argyrus Mons. 139.
 Arithmetici c. 68. 139.
 Astrologia c. 77.
 Astronomi 93. 94. &c.
 Attentio c. 46.
 Bactrus mons 139.
 Bulimos 1 6
 Capræ (meteoron) 91.
 Casus 79.
 Caucasus 139.
 Causæ c. 62.
 Cervi lacrima. 153.
 Ch mæleon. 145.
 Choaspes fluv. 139.
 Chremetes fluv. 139.
 Χώρα. 119.
 Circuli cœlestes. 8 9. seq.
 Cœli substantia. 88. 97.
 Cognitionis genera varia. c. 69.
 Colores. c. 64.
 Cometa. 104.
 Communicatio idiomatum. cap. 18.
 Conceptio fœtus. 83.
 Consubstantialia. 5.
 Corpora c. 67.
 Creatum quid primo loco? 17.
 Crisæus sinus. 135.
 DEus c. 15, Entium ad DEum reversio c. 74.
 DEI notionem unde homines acceperint c. 18 operationem cur non semper percipiamus. c. 70.
 Dori. 147.
 Ecnephas. 112.
 Electio voluntatis c. 46.
 Elementum. c. 59.
 Endelechia c. 76.
 Enhyposstatum. c. 3. & 4.
 Essentia. c. 2.
 Euboicus refluxus 135.
 Fascinatio. 82.
 Fatum. 78.
 Ficus. 152. 157.
 Figura corporum c. 63.
 Fluvii 139.
 Fœtentibus vicina magis fragrant. 152.
 Formatio fœtus. 86.
 Fortuna 79.
 Frumentum. 147. 170.
 Fulmen. 113. 114.
 Gabari. 138.
 Galaxia 90.
 Generatio & corruptio. 66.
 Geometricas demonstrationes non admittunt Regiæ aures. 107. 93.
 Graminis malus proventus. 147.
 Grando. 105.
 Malo 107.
 Hebrus fluvius. 139.

Hic

- Hiatus in cælo. c. 92. Hordeum. 150.
 Hypostasis c. 2. Ομοιότητα 6.
 ἰπέλασμα 96. 123.
 Idea c. 60. Iris 106. Lacus 138.
 Locus c. 67. 72. 118. Loligo 149.
 Lunæ Eclipses, 95. magnitudo, 93.
 Materia c. 51. an bona. 73.
 Mens c. 20. seq.
 Michaëlis Ducæ habitus corporis. 8.
 Mistio c. 65. Montes. 139. Morbus 86.
 Motus 76. Mundus. 115. seq.
 Musica periodorū cælestium proportio. 103.
 Naphtha. c. 43. Natura. 40.
 Natura in Divinis c. 2. 13. seq.
 Necessitas c. 77.
 Neosis fluv. 139. Nilus 139. 140. 141.
 Νίξ. 105. 155. Oleum mari assidum. 133.
 Ombrioi. 238. Pachelii. 109.
 Panaryus fluvius 139.
 Perona c. 2. Phasis fluv. 139.
 Phoenicobalanus. 143. Pindus mons. 139.
 Planetarum Periodi. 103. 125.
 Plumbum. 154.
 Pluvia. 105. 1136. seq. Polypus 145.
 Præscientia DEI. 16. Prester 114.
 Principia naturalia. c. 59. seq.
 Pyrenæi montes. 139. Pruina 105.
 Mich. PSELLI habitus corporis. 8.
 Ratiocinium practicum c. 45. Roma 142.
 Regna maxima. 142. Riphæi montes 139.
 Ροβίος. Sal pecorum utile. 144. ex mari
 fulmine tacto. 134. falsus sapor in nullo
 fructu. 143.
 Sanitas. 86. Sapores. 143.
 Scombrus mons. 139.
 Sensus 81. Silices. 154.
 Similes vel dissimiles parentibus liberi 84.
 Sirbonis lacus. 138. Sitis) junantium. 87.
 Sol an calidus. 96.
 Solis magnitudo 93. eclipsis 94.
 Somnia 85. Stellæ cadentes 91.
 Stellarum motus 98. substantia 97. figura.
 99. ordo 100. lumen. 101. Significatio 202.
 Strymon fluv. 139.
 Tempus c. 74. 79.
 Terræ magnitudo. 93. motus 128.
 Theurgia c. 52. 55. S. Trinitas c. 1. 10. seq.
 Typho. 111. Vacuum. 117. Venti. 110.
 Virgæ in cælo. 108.
 Virtutum ordines c. 48. gradus 49.
 alia de virtutibus. c. 50. seq. Vicia. 151.
 Unio personalis c. 8. 65. relativa. 9.
 Unitas essentia. c. 7.
 Voluntas c. 45.
 Voluntates & operationes duæ in Christo.
 Ursus 146. 148. (c. 14.

SCRIPTORES à PSELLO Allegati.

- A**ristarchus ἀστρονομικὰ τὰ 93.
 Aristoteles c. 28. 29. 30. 51. 76. 83. 91. 96.
 97. 98. 105. 108. 111. 126. 131. Ejus pro-
 blemata. 154.
 Cantici Canticorum locus 157.
 Cleanthes. c. 28.
 Cleomedes Philosophus 117.
 Dionysius Areopagita. c. 74.
 Eleates hospes apud Platonem. (in Timæo)
 c. 73.
 Evangelii locus 125.
 Gregorius Nyssenus c. 52.
 Gregorius Theologus c. 52.
 Oratione in Christi nativitate. 77.
 Hippocrates. 146. Causæ Medicus. 119.
 Homerus 111. 144.
 Jamblichus c. 34.
 Jeremiæ Prophetæ locus. c. 52.
 Maximus Confessor & Philosophus c. 48.
 Moysis locus 102.
 Nestorius c. 9.
 Peripatetici Philosophi c. 28.
 Plato. 15. 28. 29. 35. 41. 53. 62. 84. 87.
 Phadone 153.
 Philebo 73.
 Timæo c. 38. 73. 121. 151.
 Platonica ψυχολογία. c. 36. 39.
 Plotinus c. 28.
 Proclus Philosophus c. 73.
 in Timæum Platonis c. 38. 151.
 Ejus κεφάλαια c. 74.
 Psalmi locus 146.

F I N I S.

LEONIS ALLATII
DE
**LIBRIS EC-
CLESIASTICIS
GRÆCORUM,**

Dissertationes Duae,

Quarum unâ , Divinorum Officiorum
potiores usitatioresque Libri percensentur : alterâ
Triodii, Pentecostarii & Paracletice ex-
aminantur.

Ad editionem Cramoisianam Paris. MDCXLIV.

additis notis, supplemento & Indice :

atque Elencho Alphabetico

MELODORUM GRÆCORUM,

recusæ cura

JO. ALBERTI FABRICII.

HAMBÛRGI,

Apud CHRISTIANUM LIEBEZEIT, MDCCXII.

HEALTH RECORD

OF

CHILDREN

AND

ADULTS

IN

THE

UNITED STATES

DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES

OFFICE OF

CHILDREN AND

ADULTS

VIRO

MAXIME REVERENDO

atque Celeberrimo

GEORGIO SERPILIO,

Ecclesiarum Ratisbonensium

Superintendenti meritissimo,

Pastori & Consistoriali Primario ac Scholarchæ,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

QUas prælis iterum curavi subjici & supplemento quodam adauxi dissertationes Leonis Allatii de libris Ecclesiasticis Græcorum, ad Te potissimum deferre in animum induxi, Venerande Antistes, cultus mei & amoris & observantiæ publicum testimonium. Intellexi enim nec Te aspernari meum quaecunque studium in per-

) (2

sequen-

sequendis Græcorum scriptis, neque hoc cum maxi-
 me Tibi volumen existinavi posse displicere, quo li-
 briliturgici quibus preces & officia atque hymni Græ-
 cæ Ecclesiæ recensentur, eorumque notitia traditur.
 Inprimis vero putavi haud ingratum Tibi fore elen-
 chum Melodorum Græcorum, quem attextum his
 Allatianis diatribis à me vides. Quanquam enim ru-
 dis admodum ille est & vix inchoatus, tamen confido,
 post deperditum eheu Allatii, unius in editis pariter at-
 que ineditis sequioris Græciæ monumentis versatissi-
 mi viri, quem de isthòc argumento promisit librum,
 haud improbatum Te hosce, primos licet conatus
 meos in celebrandorum Græcæ Ecclesiæ Hymnopœ-
 orum studio, quod circa vernaculas cantiones sacras
 tantum Tibi debet. Equidem libenter profiteor sic
 ut aliis tuis scriptis quæ cum magna voluptate & fru-
 ctu evolvi, sic illis præcipue vehementer me esse de-
 lectatum, quibus hymnos Germanicos in Ecclesiis no-
 stris decantari solitos, sive per absolutissimos indices
 promtis quærentium usibus aptasti, sive collatis edi-
 tionibus cluisti varias & partim foedas quæ passim il-
 los infederant mendas, sive docto Theologicarum
 & Historicarum observationum apparatu veluti pul-
 cher-

cherrima exornasti florum sparsione, sive de auctori-
 bus eorum erudite nos edoculsti, sive denique à cor-
 ruptionibus ac detorsionibus, quibus omni procul
 pudore contaminare nescio: quis nuper ausus ipsos pa-
 rum pie fuerat, liberasti atque asseruisti. Igitur quamvis
 multum abest in tanta Græcorum librorum hujus ge-
 neris apud nos raritate ac penuria, quam tamen suble-
 vatum iri aliqua spes est, neque exinde pendens meliora
 aliquando dandi defuerit voluntas: quamvis igitur ad-
 huc multum abest, inquam, ut de Græcis Melodistam
 luculenta afferre in medium, eorumque sacris carmini-
 bus tantum valeam lucis affundere, quam per Te, ve-
 nerandorum & doctissimorum virorum B. D. *Jo. Be-*
nediti Carpovii, B. D. *Georgii Gæzii*, D. *Georgii*
Henrici Gæzii, B. *Wilhelmi Ernesti Tenzelii*, Cl. *God-*
fridi Ludovici aliorumque, præcipue Rev. *Johannis*
Christophori Olearii exemplo insistentem, in vernacu-
 lis nostris felici, impigro & laudatissimo studio factum
 est, audeo tamen vel primas hasce quas duxi in confi-
 mili genere lineas Tibi dedicare, unaque cum illis Al-
 latianas dissertationes qualicunque à me annotatio-
 num auctario locupletatas. In illo cum brevitati ma-
 xime studuerim, hoc tamen mihi datum volui nego-

tii, ut priorem diatribam, quæ tota Historica est, supple-
 rem ex præstantissimorum virorum monumentis
 Meursii, Goari, Cangii, Suiceri, Cavei, Rayæi alio-
 rumque, & meis observationibus: in altera vero cle-
 ctica essem brevior, & innuerem potius quam mul-
 tis disputarem, Allatum, quæ in libris illis Ecclesiasticis
 tam severe ac prolixè reprehenderet, non adeo multa
 forte si secum habitare voluisset, habuisse. Quod su-
 perest ut quam diutissime doctrina ac virtute Tua præ-
 luceas Ratisbonæ Tuæ Tui merito amantissimæ, mul-
 tisque præstantissimis monumentis Tuis orbem litera-
 rum porro & Ecclesiam mactes, ex animo voveo. Ham-
 burgi VIII, Cal, Aprilis Anni Christiani MDCCXII.

LEONIS

utendum esse, faciam omni studio, atque diligentia ne quicquam à me postules quod à viro tui amantissimo præstari possit. Atque ut inde exordiar unde tu ad me scribendi occasionem desumpisti:

Græcorum Ecclesiastici libri, plures nec unius generis sunt, in eamque jam excreverunt molem, ut attentius introspectanti haud fieri posse videatur, ut per annum ab homine, id studiosius incumbente, nec aliis negotiis implicito recitentur, tantum abest, ut cantu etiam, & per intervalla temporum respirante, commodè accenseantur. Illius etenim gentis religio increbrescens unicuique de novo, dummodò Sanctorum res pertractantur, accessionem facere, & ingentia duplicare volumina permisit. Hinc maximam librorum copiam majorem fecit, & novis semper additis, molem in immensum adauxit.

I. Inter eos primus per me sit, qui apud alios locum tenet postremum, *Typicum*. a) *Typicum* ipsum: ἀναλαμβάνου Πη χείρας τὴ παρὸν τυπικόν. In eo, à primo die anni singulis diebus, quid inter Missarum solemnità, quid ad Vesperas, quid ad Horas, quid ad Matutinum, quid denique ad reliqua divina Officia, sive dies illi feriales sunt, sive festi, recitandum, quid psallendum, aut legendum sit, quibus diebus jejunandum, quibus & quomodo solvendum jejunium, verbis clarissimis, ac facillima methodo præscribitur: variisque est distinctum pro materiæ varietate capitibus. In edito præ aliis b) continentur, *Ordo recitandi officium per totum annum, ex præscripto sancti Sabæ, capitibus 59.* Sequuntur, *Marci Hieromonachi de dubiis Typicis capita C.* Postea *Nicolai Patriarchæ Constantinopolitani ad Anastasium Montis Sive Abbatem,*

- a) *Typicum* hoc à Josphato Hieromonacho circa A. 1584. emendatum, Episcopus Græce vidit lucem, ut Venetiis apud Antonium Pinellum 1603. 1615. 1643. fot. De quo præter Meursium, Allatum, Caveum, Suicerum, Gangium, Nicolaus Rayxus diss. præliminær. ad Tomum 2. Act. Sanctor. Junii p. LXXV. & Jacobus Goar ad Eucharologium Græcorum p. 35.
- b) Omisit Allatius diserte memorare nonnulla Typicis adjungi solita ut Menologium à Septembri mense per totum annum complectens ἀκολουθίαν sive ordinem Ecclesiasticæ Psalmodiæ & συναξίων sive collectarum. Nec non Πασχαλιον quale etiam Menologiis & aliis libris suis adjiciunt Græci.

sem, de Jeuniis Græcorum Carmina c) *Politica*. Inde locum habent minutiora quædam, de d) *Artziburio, de Feriis Monachorum, de Continentia & ingluvie, de quatuor e) Evangelistis, de triginta argenteis ex Maximo Monacho, de Fide, & aliis ad eam pertinentibus. Finem occupant Capita adhortativa ad virtutem.*

Nomen habet à τύπος, quasi forma sit, ordinatio, præscriptio, norma, regula, institutio. Hinc & libro nomen τύπος fuit. Evchologium: Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ τοιοῦτος τύπος γίνεται καὶ εἰς κοιμηθείσας γυναῖκας, καὶν τινες ἐγκατέπειραν τῷ τύπῳ ἀκολουθίας ἰδίως γυναικῶν, πύδων, καὶ τηλαύμακα, πῶς ἐπελάθοντο τῆ τυπώσῃ καὶ ἐνούχων ἰδίως ἀκολουθίας, ἢ βασιλέων. Sciendum est, hanc eandem normam servari & in demortuas mulieres; licet quidam ordini intruserint officium proprium pro mulieribus, & pueris. Et subit admirari eos oblitos fuisse pro Eunuchis, atque Imperatoribus officium proprium ordinare. Ab aliis dictus fuit Διατάξις, ab aliis Διατύπωσις; Latinis erit, *Ordo recitandi divini officii.*

Illius Auctor unus esse non potuit, cum pro varietate temporum, & rerum, res etiam divina, & ordo recitandi officii immutatus sit: nec unus apud omnes semper invaluerit usus. Quare singulæ Græcorum Ecclesiæ, & eæ potissimum quæ Patriarchalibus infulis cohonestantur, peculiarem sibi modum in rebus divinis peragendis præscripserunt, quod alio in loco nos fusè probasse meminimus. Cum deinceps barbarorum incursum res Ecclesiæ imminui cœpta est, & unâ cum ipsa Ecclesia finem habere, reliquis aliarum Ecclesiarum ritibus obmutescens, ille, qui sancti Sabæ f) fuisse dicitur, uti melior, & rebus accommodatior,

(Aaa) 2

c) Carmina sunt CCXXIV.

d) Scriptum illud de Artziburio auctorem habet Anastasium Cæsareæ Palæstinæ Episcopum, clarum sub extrema tempora Seculi XI. Porro per Artziburium, jejunium intelligitur Armeniorum, de quo multa invidiosa & in odium eorum excogitata Græci, ut videre licet apud Cangium in Ἐρτζιβύριον. Sed ex Clariss. Viri Jo. Joach. Schrœderi thesauro linguæ Armeniæ p. 335. seq. cognosces Armeniæ lingua arradschavûer sonare primum, illoque vocabulo intelligi primos quinque dies magni jejunii à Dominica Septuagesimæ usque ad Pascha. Marcus ille Hieromonachus non diversus fortassis ab eo cujus interrogata dissolvit Theodorus Balsamo.

e) Ex Pseudo Dorothei Synopsi.

f) Typicum Sabæ allegatur ab Eutychio T. 2. Annal. p. 247. 248. ubi illud Ecclesiæ typicum appellat. In MS. Vindob. τυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσ. -

modatior, ideoque plausibilior apud Græcos invaluit, quo non tantum qui sancti Sabæ regulis nomina scripserunt, sed ceteri etiam aliorum ordinum sectatores, & sacerdotes in sæculo vitam agentes, & quod maximum est, universa fere Græcia ad recitanda divina officia diriguntur. Idque ut magis mireris, sæculo additi homines, & mulieres abstinentias, & jejunia Monachis, & similis fortis hominibus à Patribus præscripta ita amplectuntur, atque iis obligantur, ut ab iis vel minimum quidem unguem recedere piaculum sit. Quare in tota Græcia ferè sæcularium hominum, ac Monachorum vitæ institutum, si uxores tantum subtrahas, à quibus Monachi ex præcepto abstinent, quoad omnia unum idemque est. Typici historiam, illiusque pro tempore mutationem profecutus est Simeon Thessalonicensis Dialogo contra hæreses. Ejus verba, quia inedita, libentiùs exscribo: *καὶ δόγμα ἡμῶν ἐν Χριστῷ σωτηρείῳ ἐστὶν τῷ τάξιν μέχρι πάντες, καὶ ὡς ἀπὸ θῆρα τινὰ θεῖον ἰδεῖν ἐν ἡμῖν τῷ ὁμοδοσίῳ τῶν πατέρων. ἢ δὲ ἐν ἡμῖς βουλόμενοι ἀσινῆ τηρεῖσθαι ἐν ἡμῖν ὡσαύτως ἡδυσμά τι, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γλυκαῖνον σωτηροσάρκιν αὐτῆ ἐπὶ τῶν κανόνων, ἵνα μὴ τις γογγυσιῶς περὶ τὰ καλὰ, καὶ μὴ γνάσιν ἔχων τῆς πίστεως, ἀκηδαιῶς δὲ μᾶλλον καὶ ῥάθυμῳ ὡς περὶ φάσεις ἄλλοι τινάς, ἐχωρήσῃ περὶ τῶν πάντων κατέλευσεν λέγων, ὡς οὐ τὴν σωθῆναι, ἐν ὁμοδοσίῳ πάντων ἀδομήτους ἀκρόμεν κανόνων. νῦν γὰρ ἐοῦτοι σωθῆσθαι, καὶ ποῖς περὶ χουσι καίπερ θυμουδροῖς ἀπακτοτέρῃ μᾶλλον ἐν ἡδυστέρῃ αὐτητῶν ἐπιπῆ μοναῖς ἐχέουσι πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἢ ἔξ' ἁπλῶν τῶν ἱεροσολύμων τυπικῆ τῆς μονῆς ἔξ' ἁγίου Σάββα τελεῖται πίστεως. ὅτι δὴ ἐν ὁμοδοσίῳ μόνου τινὸς διωατόν ἐστι ταύτην γίνεσθαι. ἐπεὶ καὶ ὁμοδοσίῳ μοναχῶν ἐξέτιθη, ἐν μέλλουσιν ἀσμάτων πολλάκις ἐν κοινοβίοις ἐκπλεῖται. ἐν ἡ τοιαύτη δὲ ἀσπῆταξ ἀναγκασιώτατη, ἐν πατρικῇ. ἐν γὰρ ὁ θεὸς πατὴρ ἡμῶν Σάββας πῦντῳ διευκρίνατο, ὁμοδοσίῳ αὐτῷ ἁπλῶς ἐν ἁγίοις Ευθυμίου, καὶ Θεοκτίστου. οὗτοι δέγε ἁπλῶς τῶν περὶ αὐτῶν, ἐν ὁμοδοσίῳ Χαρίτων περιελήφασιν. τῷ δὲ ἁγίῳ Σάββα ἀσπῆταξ, ὡς ἐμάθομεν,*

κατα-

ἱεροσολύμοις ἁγίας Λάρας τῆς ὁσίας καὶ Θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα. ἡ δὲ ἁπολυθῆναι γίνεται καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἐν ἱεροσολύμοις ἁγίων μονῶν. Obiit Sabas ille magnæ Lauræ Hierosol. Abbas A. C. 532. De illo Cyrillus Scythiopol. apud Bollandum ad 20. Jan. & Cotelierum T. 3. monument. Fuit & Sabas Monachus circa A. C. 846. clarus scriptor vitæ S. Joannicii, memoratus Alatio de Synodo Photiana p. 541. alii isidem plures de quibus Bollandus T. 1. Januarii p. 936, 979.

καταφθαρέντων ἑ τῶν βαρβάρων ἀφαιωθέντων ὁ ἐν ἀγίοις πα-
 τήρ ἡμῶν Σωφρόνιος ὁ τῆς ἀγίας πόλεως πατριάρχης φιλοπονήσας ἐξέ-
 θετο. Ἐ μετ' αὐτὸν πάλιν ὁ θεῖος ἡμῶν, καὶ θεολογικὸς πατήρ ἡ Δα-
 μασκηνὸς Ἰωάννης ἀνανώσαστο, ἔχρῳνας περιέδωκεν. *Deprecor vos
 in Christo, ut ordinem hunc in perpetuum conservetis, & veluti scintilla qua-
 dam divina traditio Patrum perseveret: quam cum & ipsi velimus ut
 incorrupta conservetur, & veluti condimentum quod dulcedinem conciliat,
 persistat, illi & canones subjunximus, ne quis circa bona murmurator,
 & ordinis ignarus, quinimo piger ac segnis nonnullis adinventis praeex-
 tibus illius destructionem machinetur; non solitos inquam, & qui ab omni-
 bus canuntur Canones audiri. Nunc enim & hi additi sunt. At his qui
 attentius animum applicant, alacrioresque sunt, ordinatio, & suavior
 eo, qui in Monasteriis, & aliis fere omnibus Ecclesiis fit, qui ex Hieroso-
 lymitano Typico Monasterii sancti Sabae ordo praescribitur, accedit, quod
 scilicet ab uno eoque solo perfici potest. Quando & a Monachis dispositum
 est, & absque cantu sapissime in Canoniis absolvatur. Et hac quidem Con-
 stitutio, quam maxime necessaria, & Patribus convenientissima est.
 Etenim sanctus Pater noster Saba eam praescripsit à sanctis Eustymio, & Theo-
 dosto acceptam: hi porro à majoribus, & homologeta Charitone desump-
 serunt. Sacri verò Sabae constitutionem, ut audivimus, locis illis irru-
 ptione Barbarorum vastatis, deperditam, sanctus pater noster Sophro-
 nius sanctae civitatis Patriarcha studio laboreque restituit; & post eum rursus
 divinus, & rebus Theologicis pertractandis acerrimus. Joannes Damascenus
 renovavit, scriptoque demandatam tradidit. Hanc itaque sacra Mona-
 steria, &c. Et in Responsis ad Quaestiones Gabrielis Pentapoli-
 tani Metropolitanæ: καὶ οἱ πατέρες δι' πάντες ᾠρθόδοξωσαν ὁ θεῖος π
 Σάββας, ἔ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ Ἰωάννης Διάξ ἑ Ἱεροσολυμιτικὸν τυπικόν.
 Et Patres universi tradiderunt, & inter eos Sabas divinus, & Damascenus
 Joannes per Hierosolymiticum Typicum. Et infra: Αἱ λοιπαὶ ἑ νηστειαί, 9
 καὶ ἀπασαὶ μὲν καὶ ᾠρθόδοξον δεχάσαν, ὡς ἡ σωήθηνα μαρτυρεῖ, καὶ
 ἀπ' ἀρχῆς Διατάξεις, καὶ ὁ τῆς ἐνώσεως τῶν αὐτῶν μεμνημένον,
 καὶ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸν τυπικόν, ὡς προσέφημεν ὁ τὸν θεϊότατον Σάββαν,
 καὶ μετ' αὐτῶν τὸν Δαμασκὸν θεολόγον συγγραφεῖς ἔχη καὶ ἰομοδίπας,
 καὶ ὁ μὲν καὶ πῶν ππέρτιον οἰκουμηνικῶν σινώδων, ὁ δὲ μέσον τῆς ἑκτῆς
 καὶ τῆς ἑβδόμης, ἀμφὸς τῆς ἐκκλησίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι. οἱ
 δύο ἑ τυπικὸν σιωπήθησαν, ὅτι τὸν ᾠρθὸν ἑ θεῖου Σάββα τῆ ἑπιδρο-
 μῆ τῶν ἐθιῶν ἑπολιτικῶν, ὁ μέγας Ἰωάννης ἐξ ἀρχῆς τῆτο καὶ πῶν αὐ-
 (Aaa) 3 9*

Ἰον τὰξιν συνῆθηκε, καὶ διατυπώσατο. *Cetera vero omnia jejunia ab antiquis tradita sunt, ut usus cessaret, veteresque Constitutiones, nec Unionis tomus tacuit, qui eorum meminit, & Typicum Hierosolymiticum, quod ut supra diximus sanctissimum Sabam, & post eum Theologum Damascenum auctores, inscriptoresque agnoscis, quorum alter tempore quarta Oecumenica Synodi, alter inter sextam & septimam vitam agebat, qui ambo Typicum composuere: nam cum à divino Saba compositum barbarorum incursione excidisset, magnus hic Joannes ab initio, illud ut antiquitus erat conscripsit, ordinavitque. Nec aliud nobis innuit Cyrillus Scythopolitanus in vita sancti Theodosii g) Archimandrita. Ὅθεν καὶ τῆς Κοματῶν αὐτὸς αγίας ἐκκλησίας ψαλτικῆς χρησιμώτατος γέγονεν ἐκ παιδὸς καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα ἀπελθεὶς ἐξεπαυδύθη, καὶ ἐξέμαθε τότε ψαλτήριον ἔτις λοιπῆς θείας γραφῆς. Et infra: Αὐτὸς δὲ ὁ Θεοδοσιὸς γιγνὸς ἔτις τῆς δευτέρας κίνδυνος ὑφορώμενος Φυγῆς ὤχετο, καὶ πρώτῳ ἐρχεται εἰς τὴν ὡς τα μετὰ τὸν πτόμασ πρὸς τὸν μακαρίτην Μαρκεριανόν, ἔπειτα τὸν ἀββῶν Λουκῶν τὸν Μετοπηρὸν τῆς ἐρήμου κανόνα ὑπὸ αὐτῶν ἐμαθεῖν, ὅς τις ἐπὶ πρώτοις ὁ ἐπὶ αγίοις Εὐθύμιος πρὸ μοναχικῆν ἐπαθῶσεν ἀκρίβειαν. Hinc & Comariorum Ecclesia Cantor ipse oppido utilis à puero factus est, & Ecclesiasticum ordinem accuratissime edoctus, & memoria mandavit Psalterii librum, & reliquas divinas scripturas. Et, ipse autem Theodosius cognoscens, & dominationis pericula cavens aufugit, primumque venit ad Mesopa loca ad beatum Marcianum Anachoretam, necnon ad Abbatem Lucam Metopenum, & Eremiti regulas ab illis instruitur, quos in primis sanctus Euthymius accuratam institutum Monachorum edocuit. Non inelegantia sunt Joannis Euthaitarum Metropolitæ carmina in Typicum Lauræ:*

Δέδοικα μήπως θεασίσας ἄλλοις πῆδη,
 Αὐτὸς δὲ τούτων ὑδὲν ἐχειργασμῶν,
 Κατηγόρους ὄροιμι τὴν ἐμοὺς νόμους.
 Ἀλλ' ὁ κριτὴς μου, καὶ θεός, ἔδραστῆς,
 Μὴ πῆς ἐμοῖς με, τοῖς δὲ σοῖς κρινὸν νόμοις,
 Οὐ πῆς δικαίοις. Φαί γὰρ οἶχομαι πάλαι.
 Τὴς συμπαιθεῖς δὲ καὶ φιλανθρώπους λέγων.
 Οἷς περὶ σῶζεν οἶδας, ὡς ἀργέτης.

g) Hanc vitam latine dederunt Lipomannus, Surius & Ballandus ad XL Januarii.

Varia

Varia pro varietate Ecclesiarum, & quandoque etiam ejusdem Ecclesiae Typica fuisse, ut reliqua missa faciam, habeo ex auctore sive compilatore ejuscemodi Typici. Ταῦτα πάντα πατέρες καὶ ἀδελφοί, οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἐπίδησαν παρ' ἡμῶν, ὡς αἰ τις οἰηθῆ, ἀλλὰ Διαφίροις ἐτυχόντες τυπικαῖς τῶν πραγματείων ἔ λόγου κ.τ.λ. *Hæc omnia fratres & fratres, non simpliciter, & ut casus se obtulit à nobis apposite sunt, ut quisquam existimabit; sed variis Typicis conscriptis, remissa, &c.* Et alibi sæpissime ab ipso commemoratur, in alio Typico aliter rem ordinari. Quæ Typica proprio nomine κητορικὰ ἢ) appellabantur. Noto ex Scholio in sect. 2. tit. 6. sacrorum Canonum Constantini Armenopuli. Ἐὰν τις καὶ παλῶν τῶν ἐπὶ ἡμερῶν κατὰ ἑορταῖς τούτων ἢ ἐκοντῶν, ἢ λοιπὴ κητορικῶν τυπικῶν συνωδοῦ μὲν ἔ νηστεύσῃ, οὐ κατηχευθήσεται. *Quod si quis etiam ultra dies illos septem in festis horum vel sponte sua, vel municipali Typico compulsus jejundet, non confundetur.* Eadem habet Theodorus Balsamon Responso 53. à quo puto fuisse exscripta. κητορικὰ Typica fuerint, quæ in Bibliotheca Barberina manuscripta habentur sub num. 75. & 76. Alterum civitatis Bovenis scriptum à Georgio Constantinopolitano: alterum Monasterii Casulorum ab Hierotheo Monacho exaratum, & tertium Byzantii Studiorum, & alia alibi, ne singula recenseam. Posteriores itaque Ecclesiarum Præfecti pro arbitrio, & temporis necessitate multa addiderunt, vel detraxerunt. Planeque mea sententiâ titulo Typici ex antiquissimo descripti, & ab Antonio Arcudio Romam missi, & modo in eadem Bibliotheca conservati, stabilitur. Ibi namque sic titulus concipitur: τυπικὸν συν ὁμοῦ ἔ ὄλου χρόνου ἔχων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καταστάσεων ἀπασῶν τῶν διαποτικῶν ἑορτῶν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, ἔ τῶν ἁγιωτάτων ἁγίων, καὶ ὄλου ἔ ἑαυτῆ καὶ τῶν ὁμοδοσίων τῶν ἁγίων πατέρων ἔ τε ἀγίου Σάββα, καὶ ἔ Σπυρίδου, ἔ τὸ πλεῖστον ἔ ἀγίου Ἐφρου. οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ ἔ μέρος τῆς ὁμοδοσίας ἔ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ἰωσήφ ἔ κτήτορος τῆς ἀγίας μονῆς ἔ ἀγίου Νικολάου τῶν Κασσύλων. *Typicum cum DEO totius anni, continens Ecclesiasticam constitutionem omnium hereticorum, & sim-*

ilissima

- b) Hujusmodi Typicum κητορικὸν sive *fundatorium* complectens regulam Monasterii ab Irene Augusta, Alexii Comneni Imp. conjuge conditi, utraque lingua ediderunt Monachi Benedictini in Analectis Græcis Paris. 1698. 4. Vocabulum τυπικὸν non uno sensu ibi occurrens observabis p. 128. 136, 212. 224. Vide & Clariss. Montfauconi Palæographiam Græcam p. 299. seq.

Ætissima Deipara, & celeberrimum sanctorum, & totius anni secundum traditionem sancti Sabæ, & Studita, & potissimam partem sancti Montis. necnon partem traditionis sanctissimi Patris nostri Josephi possessoris sancti Monasterii divini Nicolai Casulorum.* Sed utinam liceret nobis ex primis illis fontibus tanquam integrioribus & purioribus, divino Christi servitio incumbere. Næ illis superseminata ab homine nequam zizania dignosceremus. Et hæc de Græcorum Typico.

An vero cum in eorum libris τυπικά, *Typica*, libros eisdem plures, nec unicum indignant, & cum πρώτη καὶ δεύτερα τυπικά *prima & secunda Typica*, libros eosdem plures primos, & secundos, & quonam sensu? Nequaquam. Ea, cum videam alios confundere, ne res alicujus considerationis in occulto lateat, operæ me facturum pretium existimo, si post Typici, eorum quoque expositionem subnectam. Typicorum duo sunt genera, alterum quod in matutinis precibus, dum vigiliæ, quod eam noctem insomnes traducant, peraguntur, recitari, aut cani solet.

- 13) Vigiliæ non nisi ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, Festis nempe Christo Domino, & beatæ Virgini dicatis fiunt. Principes vero dies festi ejusmodi apud eos modo plures, modo pauciores, pro temporum ratione fuere: nunc demum duodenario numero, ne nimius sim, clauduntur, & sunt *Annunciatio Virginis, Christi Nativitas, Hypapante*, i) *Baptismus Christi, Transfiguratio, Resurrectio Lazari, festum Palmarum, Lignum Crucis, Resurrectio, Ascensio, Spiritus Sancti adventus, & Deipara assumptio.* Licer hæc postrema non semper inter hos locum habuerit; modo tamen certum sibi vindicat, nec sine piaculo negligeretur. In his celebritatibus Typica dicuntur, quæ nihil aliud sunt quam versuum ex Psalmis hinc inde congestorum, & ad solemnitatis arcana exponenda aptiorum Ecloga. Hinc fit non eadem in omnibus, sed varia pro diversitate solemnitatum contineri. Eaque aliis diebus Dominicis non recitantur, sed loco eorum Psalmus, qui Græcis ἀμωμος, k) *Immaculatus est.* Si aliæ sunt solemnitates, easque, quas illi Doxologumenas vocant, neque Typica, neque Anomus, sed Polyeleos, l) estque Psalmus αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κυρίου, *Laudate*

nomina

* *fundatoris.*

j) Festum purificationis Mariæ, quando Simeon Christo in templo occurrit.

k) Psalmus CXIX. (al. 118.) qui incipit: μακάριοι οἱ ἄμωμοι.

l) Psalm. CXXXV. (al. 134.)

nomēn Domini dicitur; & in fine cujuslibet versiculi adnectitur *Alleluja*. Polyeleus nomen habet ab eo, quod eodem tempore Psalmus alius accinitur, ἐξομολογᾷ δὲ τὸν κύριον, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. *Confitemini Domino Dominum, quoniam in saeculum misericordia ejus.* Vel quod tunc cereis, & luminibus lampadis in medio Ecclesiae ante Sancta Sanctorum appensae, quae vocatur *Polyeleus*, Psalmus ille recitatur. Possē hīc de candelis seu lampadibus m) Græcorum, quas sanè alii non intellexerunt, aliquid referre. Sed quid illud ad Typica? Primum itaque Typicorum genus erit ex variis Psalmis versuum in solemnitate collectio, quae in festis ut ita dicam *vigilatis* canitur. Alterum Typicorum genus est, quod inter Missarum solemnia diebus etsi non omnibus, & sunt *πρῶτα καὶ δεύτερα, prima & secunda*; nec alia sunt, quàm Psalmus CII. & CXLV. n) Quando verò ea dicuntur, noto ex Typico Sabæ. *Ἰστέον ὡς ἀπὸ τῆς ἑσπέρης ἕως τῶν ἁγίων πάντων ἀντιφωνα ψάλλει ἡ ἐκκλησία, καὶ οὐ τυπικά, ὁμοίως καὶ τῶν δωδεκαήμερων τῆς δωροτικαῖς ἑορταῖς, καὶ εἰς τὰς μνήμας τῶν ἁγίων, ὡς ἑορτάζομεν τὰ ἀντιφωνα ψάλλομεν. τὰς δὲ λοιπὰς πάσας κυριακὰς & χροῖνου ψάλλομεν τυπικά.* *Advertendum est, à noua Dominica ad festum omnium Sanctorum Ecclesiam canere Antiphona, & non Typica: similiter & diebus duodecim, quos Dodecameron nuncupant: in festis Dominicis, in memoriis Sanctorum, quas celebramus, Antiphona canimus, reliquis verò diebus omnibus Dominicis Typica canuntur.* Antiphona * quoque ista cū ab alio non explicentur, animadvertas velim, ea quemadmodum de Typicis matutini diximus, esse puram putam ex variis Psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium exprimunt, Eclogam. Eamque dividi in primum & secundum Antiphonum. In primo post singulos versus recitatur, *τῆς πρεσβείας τῆς θεοῦ σου σωτὴρ σῶσον ἡμᾶς. Precibus Deipara Salvator salva nos.* In secundo pro solemnitate diversitate versui adnectitur formula solemnitatem exprimens: ut in die Paschatis dicitur, *σῶσον ἡμᾶς ἡ θεὸς ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ψάλλοντάς σοι ἀλληλουῖα. Salva nos Fili DEi, qui à mortuis surrexisti, canentes tibi alleluja.* In Pentecostes, *σῶσον ἡμᾶς ἡ θεὸς ὁ ἐκλήθη ἀγαθὸς ψάλλοντάς σοι ἀλληλουῖα. Salva nos Fili DEi Paraclete bone canentes tibi alleluja.*

(Bbb) *luja.*

m) De his videndus interim Cangius in utroque glossario, in *καὶ δὲ λαμπράς*.

n) Confer Jacobum Goarum ad Euchologium Græcor. p. 124. & 186. & Meursii glossar. in *τυπικά.*

* Idem Goarus p. 123. Raycus p. 32. seq. & 48. Meursius, & Cangius in *ἀντιφωνα.*

lujā. Et sic de allis terminatis versiculis idem repetitur, in *Nome* & *semper*, dicitur illud, ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τῷ Θεῷ ἀθάνατος ἀρχὼν. *Unigenitus Filius, & sermo Dei immortalis existens, &c.* Postmodum tertia statio excipit, quæ & tertium Antiphonum vocatur, versiculi Psalmorum cum Tropario proprio solemnitatis, cujus vicem, cum Typica dicuntur, Beatitudines occupant, in quarum postremis tertiz, sextæque odæ Troparia, sive Paracletices recitantur. His facillimè intelliges, quæ ex D. Joannis Chrysostomi Liturgia, & ex Triodio adducit Meursius in Lexico Græco-barbaro: apud quem Triodii verba interpungenda sunt, hoc modo, καὶ ἀναγινώσκοντες κατηχήσεις, οἱς τῆς λειτουργίας, τυπικά. Et leguntur *Catecheses. in Liturgia, Typica*, subauditur, *canuntur.* Catecheses namque non in Liturgia, sed in matutinis precibus legebantur.

Nec alius à Typico est liber Tacticus, o) qui sub hoc nomine in plerisque Græcorum Monasteriis innotescit, in eo etenim nihil aliud est, quàm ordo, & regula divinorum Officiorum, qui à τὰξὶς nomen habuit, sicuti & apud Latinos ab ordine *Ordinarium* sit; præscribit enim singulis diebus, quid in rebus sacris peragendis præstandum sit. Non nemo, cum opus non viderit, & vidisse videri volens mera sibi fingit somnia, atque in eo ritus omnes, & ceremonias in administratione sacramentorum à Græcis observari solitas contineri, ideoque ad illud potiùs, quàm ad Euchologium recurrendum esse. Viro non aliud dixerim, glaucoram ab oculis excutiat: & quod non vidit, videat, tum judicet, & sententiam dicat, sin minus frustra omnia fuerint, cum somnia sunt ex imaginatione conficta, qui rem vident aliter sentiunt.

II. Secundum est *Liturgiarum*, p) in quo Missarum celebrandarum series habetur, non omniùm, sed trium solummodo, Joannis

o) Vide Cangium in: *Τακτικά.*

p) *Λειτουργικόν* istud sive *Λειτουργία* tres SS. Basilii & Chrysostomi atque tertia τῶν προηγιασμένων continentur in sæpius vulgato Græcorum Euchologio, cum quo Jacobus Goarus eas versione & notis illustravit, variasque lectiones ex variis quæ non parum inter se differunt editionibus ac Codd. MSS. subjunxit Paris. 1647. fol. Prodiertunt & Græco Rom. 1608. 4. Venet. 1626. 4. & Græce ac Latine cum *Herveti* versione in Tomo secundo Auctarii Bibli. Patrum Morelliani Paris. 1624. additis Liturgiis quæ feruntur.

Joannis Chrysoſtomi, Baſilii Magni, illiusque quam ipſi vocant
 ἁγιογραφῶν, Πρεſβυτεριῶν. Licet enim pleræque apud eos
 Miſſæ fuerint, quæ etiam ad hæc tempora pervenerunt, ut Jaco-
 bi, Clementis, Petri, Marci, nihilominus illæ omnes, poſt
 (B b b) 2 Baſilia-

feruntur ſub nominibus SS. Jacobi, Marci, Petri & Gregorii Papæ. Edideratque
 cum verſione ſeparatim excuſa Morellus Pariſ. 1560. typis Regiis Liturgias Jacobi,
 Baſilii & Chryſoſtomii. Præter illas tres Liturgias in Græcorum λειτουργιῶν obvias
 circumferuntur & aliæ, ut 1.) S. Jacobi nomine edita à Morello Græcæ & latine Pa-
 riſ. 1560. fol. atque inde ab aliis, pro cujus γησιότητι ſingularis Allatii diatriba legi-
 tur in ejus ſυμμίκτοις, quæ tamen doctis non ſatisfacit, licet verum eſt ſub Jacobi
 ἀδελφῶδ' ἐκ nomine paſſim laudari à recentioribus Græcis, ferri etiam apud Syros
 atque commentario illustrata à Syro ſcriptore Dionyſio Bar Salibi Jacobita qui
 A. 1171. obiit. Si vero Jacobum Apoſtolum atque Præſulem Hieroſol. ut volunt ha-
 beret auctorem, non ignota fuiſſet Cyrillo Hieroſol. à quo tradita liturgia Cateche-
 ſi Myſtagogica ult. ab illa Jacobi multum eſt diverſa. 2.) S. Petri, quam Græcæ &
 lat. vulgavit Jo. à Sancto Andrea Pariſ. 1595. 8. typis Fed. Morelli. 3.) S. Marci
 cum Clemente Rom. de ritu Miſſæ (ex libro VIII. Conſtitut. Apoſtolic.) edita à G. Sir-
 leto Cardinali Pariſ. 1583. 8. itidem Græcæ & latine quam laudatus Montſauconus
 annotat Coptice extare MS. nomine Cyrilli Alex. Neq; dubitandum quod ſi unquam
 Jacobus, Petrus, Marcus aliquid in hoc genere tradiderunt, id vehementer au-
 ctum ac mutatum ad nos pervenerit. Sed ob ea quæ de antiquis temporibus more-
 que vetuſtiſſ. Chriſtianorum ſacram cœnam celebrandi tradit in Apologia Juſtinus
 Martyr, verifimilius videtur nullam ejuſmodi formulam liturgicam tradidiſſe, ſed
 verbis Inſtitutionis CHRISTI fuiſſe contentos. De Miſſa Gregorii Theologi ac
 Gregorii Papæ jam feci mentionem. Plures Græcæ extare haud memini.

Liturgiæ S. Baſilii Codex mille amplius annorum extat in Bibl. Barberina, teſte Clariff.
 Montſaucono in Diario Italico p. 210. Prodiit & Baſilii liturgia Græcæ Venet 1601. 4.
 Cæterum lapſus eſt memoriâ Clariff. Caveus, qui illam in omnibus Baſilii editionibus
 reperiri ſcribit, nam in nulla quod ſciam legitur. At ex veteri Latina verſione edi-
 dit Jo. Cochleus in ſpeculo antiq. devotionis circa Miſſam, Mogunt. 1549. p. 117.
 uſus Codice Rincavienſis monaſterii S. Johannis. Occurrit etiam ex veteri inter-
 pretatione inter Liturgias SS. Patrum à Claudio de Sainctes Theologo Pariſ. editus
 Antwerp. 1562. 8. pag. 34. Alia eſt quam ex Syriaca lingua vertit & latine edidit
 Andreas Maſius Antwerp. 1569. recuſam in Bibl. Patrum & Criticorum ſacrorum
 Anglorum ſupplemento Francofurtenſi T. 2. p. 439. Alia itidem quam ex Arabi-
 cæ Codd. uno Joſephi Scaligeri ad Velleſum miſſo & altero reperto apud Gabrielem
 Neſib Abbatem Ægyptium in comitatu Parſumi Archidiaconi, Patriarchæ Alex.
 ad Clementem VIII. legati Victorius Scialagh Accurenſis, Maronita è monte Li-
 hano. Auguſtæ Vindel. A. 1604. 4. publicavit additis Liturgiis S. Gregorii Theolo-
 gi & Cyrilli Alex. De Codice Copto Arabico Bibl. Regiæ Chriſtianiſſ. in quo duæ li-
 turgiæ SS. Baſilii & Gregorii Theologi, vide Montſauconi Palæographiam Græ-
 cam pag. 314.

Litur-

Basilianam, & Chrysoftomianam neglectæ desitæ sunt, præter unam Jacobi, quæ semel in anno in Hierosolymitana Ecclesia, ut mihi relatum est, dicitur.

- 17 Apud Græcos primus omnium Basilii, quod historicis traditum sit, prolixiorum Jacobi Missam, brevioribus finibus conclusit, quam postmodum licet decurtatam, Chrysoftomus nimis prolixam existimans, obtruncatis, quæ sibi videbantur, breviorum, ad commodiorum populi usum effecit. Neque ullus unquam apud Græcos dubitavit Basilium & Chrysoftomum Missas, quæ nunc in Orientali Ecclesia celebrantur, conscripsisse. Proclus Patriarcha Constantinopolitanus de traditione divinæ Missæ, q) si tamen illius Procli tractatus ille est: Πολλοὶ μὲν τινες καὶ ἄλλοι τῶν τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις Διδασκαλῶν Θεοὶ πικρῶς ἐδιδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας τὴν τῆς μουσικῆς λειτουργίας ἐκδεσιν ἐγγραφῶς καὶ ἀλιπνῆτες τῆ ἐκκλησίας ὡρᾶ δειδάκαζιν, ἐξ ὧν δὲ πρῶτοι οὗτοι, καὶ Διαπύρτιοι τυγχάνουσιν, ὁ, τε μακάριος Κλήμης, ὁ τῆ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων μαθητῆς καὶ Διδάσκαλος, αὐτῶ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων ὑπαγορευσάντων, καὶ ὁ Θεὸς Ἰάκωβος, ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας τὸν κληρὸν λαχὼν, καὶ αὐτῆς πρῶτος Ἐπίσκοπος ὑπὸ τῆ πρῶτου καὶ μεγάλου δεξιερῆως Χριστοῦ τῆ Θεοῦ ἡμῶν κατισταθείς. ὁ ἴμεγας Βασιλεὺς μὲν ταῦτα τὸ βᾶθυμον ἢ καταφερῆς τῶν ἀνδράπων Ἰουδαίων, καὶ διὰ τὸ τῆς λειτουργίας μῆκος ὀκνοῦντων, ταύτῃ ἐν ὡρετῆν καὶ μακρὰν εἶναι νομίζων, ἀλλὰ τὸ τῶν συνδουλομένων καὶ ὀκροαμένων βᾶθυμον διὰ τὸ πολὺ τῆ χρόνου ὡρᾶν ἰσχυρὰ ἐκπέπῃον

Liturgia S. Chrysoftomi cum versione, Erasmi nomen mentita, legitur Tomo quarto Operum Chrysoftomi edit. Græcolatinæ Ducaanæ. & Græce Tomo sexto in Savilianâ p. 983 Latine ex versione Leonii Tusci, facta CPoli circa A. C. 1180. ad Rainaldum de monte Catano, in Liturgiis Claudii Sanctii sive de Sainctes p. 49. Græce à Demetrio Duca in lucem edita plus simplici vice lucem vidit Romæ ac Venetiis.

De liturgia præsanctificatorum, quæ licet Gregorio Papæ sive Dialogo tribuitur, tamen usus ejus à latinis quibusdam & Latinizantibus Græcis improbat, unde Joannes à Sancto Andrea, Claudius de Sainctes & Jacobus Pamelius eam in Liturgiis suis prætermiserunt, videntia peculiaris Allatii dissertatio libris ejus de consensu utriusque Ecclesiæ subiecta p. 1541 seq. Diversa est Gregorii Papæ Missa quæ latine cum interpretatione Græca Georgii Codini edita est à Federico Morello Græce & latine Paris. 1595. 8. atque inde in Auctario Patrum Ducaano. Sed illa præsanctificatorum extat etiam una cum aliis latine ex versione Gilberti Genebrardi Tom. 27. Eibl. Patrum Lugd. p. 646.

3) p. 156, edit. Elmenhorstii.

Ἐπιτομώτερον παρέδωκε λέγεσθαι. Et infra, Διὸ καὶ ὁ θεὸς βασι-
 λειος. Ἐξαπόπικη τιμὴ μετὰ χεῖρμι. Ἐπιτομώτερον κώπην ἔωσαν
 γέλλει. μετ' οὐ πολὺ ἢ παλιν ὁ ἡμέτερος πατήρ, ὁ τὴν γλῶσσαν χου-
 σῆς Ἰωάννης τῆς ποσειδάων σωτηρίας οἷα πιμὴν περὶ μὴ κηδόμενος,
 εἰς τὴν τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ραθυμίαν ἐφορῶν περιέρχων πᾶσαν Σα- 18
 τανικὴν πρόφασιν ἠβουλήθη διασπᾶσαι. διὸ καὶ τὰ πολλὰ ἐπίτεμα καὶ
 σωτομώτερον τελεῖσθαι διετάξατο. *Multi quidem & alii divina Eccle-
 sia Pastores, & Doctores, qui sacris successerunt Apostolis, sacrosancta
 Missa editionem scriptis demandantes tradiderunt Ecclesia, quorum pri-
 mi, iique praclarissimi censentur, beatus nimirum Clemens summi illius
 Apostolorum principis discipulus & successor, qui sacris Apostolis ei di-
 stantibus, illam edidit: & divus Jacobus, qui Hierosolymitanam Eccle-
 siam natus est in sortem, ejusque primus à primo magnoque illo summo
 Pontifice Christo DEO nostro fuit constitutus Episcopus. Tum inde ma-
 gnum Basilium hominum scordiam, & in deterius prolapsionem conspica-
 tus, ac proinde longinquisate producta Missa pertasos, non quod ipse
 supervacaneum quidquam vel nimis longius productum in ea fore arbi-
 traretur, sed ut pariter tum simul orantium, tum audientium igna-
 viam ex longo illo temporis intervallo praevideret, breviorē recitandam
 tradidit. Et infra: Quamobrem & divus Basilius medicā quadam ra-
 tione usus, breviorē eam concisiorēque reddidit. Haud verò multo
 post pater ille noster aurēā praeclatissimā linguā Joannes de ovium salute, ut
 pastorem doceret, strenuā curā sollicitus, natura humana scordiam igna-
 vianque respiciens, fibras omnes ac radices Satanicī prae-textus hujus vo-
 luit evellere; & idcirco multa praeclatis, & concisiori praesfortique oratio-
 ne sacrum consiciendum statuit. Id quoque testati sunt Canon Trul-
 lanus 32. Leontius Byzantius contra Nestorium & Eutychetem
 lib. 3. Gregorius Protosyncellus, Gennadius Scholarius, Hiere- 19
 mias Patriarcha Constantinopolitanus, Bessarion, Marcus Ephe-
 sinus, & alii. Et eas quae nunc tūm in dicto libro, tūm in Evcho-
 logio, tūm alibi sub tantorum sanctorum nomine digeruntur
 Missae, eorum esse nullus, quod ipse sciam, dubitavit, r) prae-
 ter unum Casaubonum exercitat. 14. num. 8. in Baronium. Et
 alius nescio quis contendebat, Joannis Chrysostomi nomen pri-
 mum*

(Bbb) 3

mum

r) Liturgiam à S. Basilio esse compositam, non adeo negandum videtur, uti nec à
 S. Chrysostomo, sed interjecto tempore variis modis fuisse interpolatas ipsa exem-
 plarium diversitas arguit. Confer Acta Sanctor. T. 2. Junii p. 843.

mum additum esse à Leontio in Evchologio à se correcto & Venetiis edito anno 1564. quod in ceteris Evchologiis tum ante Leontii impressionem excusis, tum à manuscriptis abesse, & videri à veritate alienum.

Falsum nihilominus est, inscriptionem illam additam fuisse à Leontio, & à manuscriptis abesse, cum plurimi codices, illique antiquissimi, non tantum in Vaticana, sed in Barberina etiam Bibliotheca asservati illam agnoscant, & Leontius iste, quisquis ille fuerit, cum illam in manuscriptis invenisset, nil mirum si illam edi curaverit. Qui enim opera antiquorum edunt, ea prius ad manuscriptos codices referunt, & ad illorum normam corrigunt. Si dicat Missam à Chrysofomo editam ab hac esse diversam, temere id asserit, codicibus pluribus manuscriptis,isque antiquissimis reclamantibus, & Chrysofomo vindicantibus, licet quemadmodum in aliis antiquorum scriptis usavenit, nonnullas variantes lectiones inveniri posse, quod exscriptorum incuria
20 contingit, non negaverim: at illa non tanti fuerint, ut propter eas nomen Chrysofomi expungamus.

In tertia Missa, quam Græci τῶν πνευματικῶν vocant, tu *Præsanctificatorum* dices, corpus Christi non conficitur, sed confectum antea divinis laudibus decantatis absumitur. Illius auctorem faciunt plerique Græcorum *Gregorium* Romanum Pontificem, cui *Dialogus*, ob dialogos conscriptos cognomen fuit. Ipsi in Græcorum lectionibus, quas illi σαραξάρια vocant, appositum invenio, sic enim habetur 12. mensis Martii: Φασὶ δὲ ὅτι ἐπιτελεῖσθαι λειτουργίαν ὡς ἐὶ Ῥωμαίοις ἐν τῆς νηστῆρας ἡμέρας, ἕως ἔσιν ὁ νομοθετήσας, ὅπως κρατήσῃ μέχρι τῆς σημερον παρ' αὐτοῦ. *Ajunt autem ex hujus institutione factum, ut quadragesimali tempore apud Romanos Missa sacrificium integrum peragatur, quod apud illos quotidie servatur.* Quidquid tamen sit, ea apud Græcos in maxima est consideratione, & non nunc primum, sed à multo tempore, & ante Concilium ipsum Trullanum, in quo illius mentio habetur Can. 52. ἐν πάσας τῆς ἀγίας τεσσαρακοσῆς τῶν νηστῆρων ἡμέρας παρεκτός σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τῆς ἀγίας καὶ εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινώσκω ἢ τῶν πνευματικῶν ἡμερῶν λειτουργία. In omnibus sancta *Quadragesima jejunii diebus peragatur*

terquam sabbato & Dominica, & sancto Annunciationis die fiat sacramentum Præsanctificatorum. Et si non displicet absque nomine in Concilii Laodicensi Canone 49. ὅτι οὐ δεῖ τῆς τεσσαρακοστῆς ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μόνον. Non oportere in Quadragesima panem offerre, nisi sabbato, & die Dominico tantum. Namque præter hos dies Græci in aliis, dummodò Annunciationis solemnitas non accesserit, si Missa celebranda est, non aliam quàm hanc τῶν προσηγιασμένων celebrant, in qua corpus Christi die Dominico in Missa confectum absuntur. Tum siquidem quilibet sacerdos venturæ hebdomadis dies, quibus celebraturus est, digitis ipse suis numerat, inde tot particulas panis in oblatione abscindit, quot Missas dicturus est, eas cum particula eo die absumenda consecrat, & consecratas sanguineque Dominico intinctas, uti moesis est, conservat in pyxide, ex qua postmodum celebraturus tempore opportuno, cochleari, aliis ibi ad alium usum relictis, haurit, & in disco reponit, & in altare majus advectam consumit. Quadragesimæ etenim diebus, ut Canon Laodicensis præscribit, non licet ἄρτον προσφέρειν, panem offerre, sacramentum, corpus scilicet Christi sanguinemque conficere. Quod Justinus in Dialogo cum Tryphone dixerat ἄρτον τοῦτον, panem facere, sed in iis præterquam sabbato, & die Dominico, & ipso Annunciationis die Trullanus ait, Præsanctificatorum sacram Missam, seu Liturgiam faciendam. Typicon clarissimè omnia. Ἰστὸν ᾧ ὅτι ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, καὶ ἐν ταῖς ηἱσείαις τῶν διωρολόκιων ἑορτῶν ἢ τῆς μεγάλου Βασιλείου λειτουργία τελείται, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ μηνίῃ αὐτῇ, ἢ δὲ προσηγιασμένη κέκτηται τὴν ἰδίαν ἀκολουθίαν, ἐν τῇ ἀγίᾳ τεσσαρακοστῇ. τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας τὸ ὅλον ἑνιαυτῷ ἢ τῷ ἀγίου Ἰωάννου τῷ χρυσοστόμου λειτουργία τελείται. Sciendum est in diebus Dominicis magna Quadragesima, & in vigiliis herilliam solemnitatam magni Basilii Liturgiam fieri, similiter & in commemoratione ipsius, Præsanctificatorum venò sacra Quadragesima dies sibi vendicat, reliquis totius anni diebus Joannὶ Chrysoστομὶ Liturgia fit. Ordo quoque Monasterii Calulensis postquam sacrorum jejuniorum dies præsanctificatis assignasset, de Missa Basilii ita definit: Ἰστὸν ὅτι δεκάκις ψάλλεται ἢ τῷ ἀγίου Βασιλείου λειτουργία Ἐν ὅλον χρόνον, τῆς ἐπισημοῦ τῶν χειροτονίων, καὶ τῆς ἑορτῆς τῷ ἀγίου Βασιλείου, καὶ τῆς ἐπισημοῦ τῶν Φάτων, καὶ εἰς τὰς πέντε κυριακὰς τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς.

πρακοῆς, τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης πέμπτης, καὶ τῶν μεγάλων σαββάτων. ἰδοὺ δέκα, καὶ ἡδὲ τῆς κυριακῆς τῶν βαίων ὁ Χρυσόστομος λειτουργεῖται. *Sciendum est decies cani S. Basilii Liturgiam per totum annum, vigiliâ Christi natalium, die eidem Basilio sacro, vigiliâ Luminum, quinque sancta Quadragesima Dominica, sanctâ & magnâ feriâ V. & magno Sabbato, & sunt decies. Nam Dominicâ Palmarum Chrysoctomi Liturgia dicitur.*

Hæc licet clarissima, cum non intellexisset nugacissimus Lucas Osiander, in suis ad Canones Conciliorum epicrisibus s) stolidissimè somniat, miraturque in Laodiceno Canone 49. *Cur beneficium communionis ad certos dies restrinxerint, idque in Quadragesima? putatque in casu necessitatis locum habuisse, traditque in civitatibus Evangelicis quocumque die septimanæ, idque per totum annum petenti cœnam Dominicam celebrari. Quasi communio in Ecclesia Græcorum superstitione ad certos dies, aut certum anni tempus alligetur, & non quotidie indigentibus, & petentibus subministretur, idemque sit corpus Christi conficere, & Missam celebrare, ac corpus Christi aliis impartiri. Sed quid expectas ab homine ignaro, & eo, qui, quæ legit, non intelligat? Is ingenuè in Canonem Trullanum 52. fatetur: *Canonem totum non intelligere.* Et verum fatetur. Quod verò postmodum subdit, ex ingenio suo malitiosè & nequiter innuit; *Nisi quod satis apparet eum de ceremoniis quibusdam ad veram pietatem nihil facientibus agere.* De non intellectis sententiam profert: & quod pejus est, damnat, & contra pietatem esse asseverat, quidquid ex ingenio illius non est. Sed parum nobis curæ fuerit, si res Catholicæ Ecclesiæ antiquitate, & probatâ consuetudine firmatas probat, aut improbat non intelligens Osiander.*

Non desunt huiusce Missæ vestigia apud antiquos, & potissimum Socratem lib. 5. Hist. cap. 22. *Αὐθις δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς τε πρῶτης καὶ τῆς λεγομένης ἑξήκοντης γραφαί τε ἀγιαγνώσκοντα, καὶ οἱ διδάσκαλοι ταῦτα ἐρμηνεύουσι. πάντα ἢ τὰ τῆς σωάξεως γίνονται δέκα τῶν*

- s) Non potest à genio suo impetrare Allatius, ut hallucinationes aliorum, præcipue si ab Romanorum placitis dissentiant, sine convitio abire sinat. Igitur nihil hoc, opinor, fraudi fuerit præclari viri Lucæ Osiandri famæ meritisque, cuius Epitome Historiæ Ecclesiasticæ Seculorum XVI. quibus canones etiam celeberrimorum Conciliorum cum suis epicrisibus inseruit, opus fuit pro illis temporibus haud contemnendum.

τῶν μυστηρίων τελειῆς. *Rursus in Alexandria quarta feria, & ea, quæ dicitur, Parasceve, & leguntur Scriptura, & Doctores eas interpretantur, & omnia, quæ ad synaxim spectant, administrantur, præter mysteriorum consecrationem.* Theodorus Petrarum Episcopus in vita S. Theodosii Archimandritæ : τέσσαρας ἔδον Ἐ μοναστηρίου κατὰ σκιάσας ἐκκλησίας, μία μὲν ἐν ἡ τῇ ἐλλωίδῳ Φωνῇ πατέρων παλιῶν ἰδιαζόντως τῷ τῆς ἀνέστως καθὼς γέγραπται ἴσιν τῷ θεῷ θυσιαν, ἐπέραν ἡ ἔνθα κτ' τῷ οικίαν γλῶσσαν ἄρους τῶν τῶ ὑψίστῳ πῆς ὕψους ἀποδίδωσιν. ἀλλῶ δὲ, καθ' ἡ Ἄρμενίοι τῆς ὑμνωδίας Διὰ παντός ἐχόμενοι, ἰδία Φωνῇ τῷ κοινῷ δεωότη προσάγουσιν, ἐπέραν δὲ, ἐν ἡ οἱ ὑπὸ τοῦ μιαινοῦ δαίμονος ἐβελούμενοι ἀδελφοὶ, ὡν φησὶν ἡ μή μιν πεπιήμεθα, τῷ Ὀχασίαν ἀμα πῆς Δακονεῖν αὐτοῖς ἀφιερωμένοις τῷ σωτήρι προσάγουσι χεῖρᾶ, πῆχα που μόνον εἰς τὸτ' νήφοντες εἰς ὃ ἡ γενέασιν. οὕτω μὲν ὡν ἐν πῶτως ὁ ἱερός τῆς ψαλμοδίας ὄππλειται κανὼν, ἐπὶ αἰκῆς τῆς ἡμέρας, τὸ δὲ λεγόμενον, πῆ πάσης κπῶσης ἀνέντων ποιητῶ. εἰς δὲ τῷ τῆς ἀγίας κοινωνίας σῶαξιν τῷ τῆς λειτουργίας ἀκολουθίαν, ἀπ' ἀρχῆς ἀρχῆς τῆς τῶν θεῶν Διαγγελίαν ἀναγνώσεως ἐν τῇ οικίᾳ τούτων ἕκαστοι ἀγία πσιούμενοι ἐκκλησία, οὕτως ἀπατῆς πᾶλλῶ τῶν δαμονουώτων ἀδελφῶν κτ' τῷ μερῶν τῶν ἐλλωιπερίων σῶαθροίζοντα ἐκκλησίαν. καὶ κῆ τῶν θεῶν χεῖρῶς ἔ θεοῦ ἡμῶν μετοχοὶ γίνονται μυστηρίων. *Cumque intra Monasterium quatuor edificasset Ecclesias, unam in qua Græca dialecto multitudo Patrum separatim sacrificium laudis, uti scriptum est, DEO sacrificaret: alteram, in qua nativo sermone genus aliud hominum supremo DEO supplicationes deferrent: tertiam in qua Armenii perpetuo divinâ hymnorum cantibus additi linguâ propriâ communi Domino laudes dicerent: quartam, in qua qui ab impuro demone torquerentur fratres, quorum paulò ante meminimus, gratias unâ cum iis, qui eorum servitio destinarentur, Servatori Christo agerent, in hoc fortè soium sani, in quod & facti sunt. Hac itaque ratione in his sacra Psalmodia regula peragebatur, cum septies in die, quod dici solet, creatura universa auctorem collaudarent. In sacra verò communionis synaxi Missa seriem ab initio ad Evangeliorum sacrorum lectionem in propria lingua singuli, & Ecclesia complentes, tùm omnes, exceptis à demone vexati fratribus, in magnam Græcorum congregantur Ecclesiam, ubique divinorum Christi DEi mysteriorum participes fiunt. Et Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Sabæ: Τότε ὡν τοῖς Ἀρμενίοις μετήσθησεν ὅτι ἔ μικροῦ Ὀχασίου πῆς*

(C C C)

πρὸς τὸ Πάπτελιν τὸν τῆς Ψαλμοφθίας κανόνα τῆ τῶν Ἀρμενίων Διαλέκτω
 εἰς τὴν Ἰσοκρίτων ἐκκλησίαν, παραγγέλλοντας αὐτοῖς τὸ μεγαλεῖον, καὶ
 τὴν λοιπὴν ἀκολουθίαν ἐν ταῖς συναξήσιν Ἀρμενιστῶν καθ' ἑαυτοὺς λέγειν,
 καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας εὐχαριστίας ἐρχομένου μὲ τῶν ἑλληνοφωνούντων,
 καὶ τῶν θείων μεταλαμβάνειν μυστηρίων. *Eo itaque tempore Armenios
 à parvo oratorio in Ecclesiam à DEO exstructam transtulit, ut Psalmodia
 regulam Armeniorum dialecto exequerentur, imponens ipsis Megalion,
 & reliquam Officii seriem in synaxibus separatim Armenicà lingua perage-
 rent, & tempore divina oblationis cum Hellenistis convenirent, & divi-
 na participarent mysteria.* Πρᾶσφαιτικῶν quoque meminerunt
 Joannes Episcopus Citri, in Responsis, Manuel Patriarcha in
 Sancitis, & Nicephorus Patriarcha in Canonibus: *Νηστεύειν τὰς*
 26 *μοναχὸς καὶ τὰς ἱερεῖς τῆ περὶ τῆς τυροφάγου, καὶ τῆ ὠρασκώπῃ*
καὶ μὲ τῶν προηγουμένων ἀπόλυσιν ἐοικέν τῶν ὅπου ἀν Ὀριθῶ-
σῳ, ἀνατρέπει δὲ ὁ κανὼν ἐπὶ τὸ Ἰακώβου δόγμα, καὶ τῶν περὶ
ἀδελφῶν αἵρεσιν. Vertit Leunclavius: Oportet Monachos jejunare die
Mercurii & Veneris Septuagesima, & ubicumque fuerint, caseum co-
modere, post Præsantificatorum solutionem. Evertit hic Canon Jacobi
dogma, & Tetraditarum heresim. Sed an τυροφάγῳ Septuagesi-
ma t) sit, dicemus alibi.

Diximus particulas consecratas sanguine Dominico intin-
 ctasque conservari, idque ex præscripto Euchologii, usuque ferè
 totius Orientalis Ecclesiæ, quæ hoc tempore non alio modo præ-
 parat. Morem improbat Arcudius libro 3. cap. 56. & rubricas in
 Euchologio, in quibus id præcipitur, expungendas esse censet
 ex Concilii Bracarensis tertii Can. 1. ubi damnatur illa intinctio
 panis, & ex observatione ipsâ Græcorum, Epitome sacr. Can.
 Harmenopuli sect. 2. tit. 6. ubi videtur præcipi similem intin-
 ctionem nequaquam fieri debere. *Τὸ μὴ χρῆσθαι τῷ προηγουμένῳ*
διὰ τῆς λαβῆς ἐν τῷ δευτερικῷ αἵματι, ἐν τῷ μέλλειν ταῦτα φυ-
λάττειν, ἀπερὶ ἐστέρων Φησὶν ὁ μακάριος Ἰωάννης ὡς καὶ ἐν τῇ καθ'
ἡμῶν μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ γινόμενον. Non esse inungenda Præsantificata
per os beatorum sanguine Dominico, dum custodienda sunt, accuratius tradit
beatus Joannes, veluti quod etiam in Ecclesia nostra majori fiat. Ad-
 27 *di potest Michaël Anchiali, qui tradit similem intinctionem non*
esse in usu in Ecclesia Græcorum. Argumentatur Arcudius: Nam
vel

t) Quiquagesimæ potius est, ut docet Allatius hebdomad. Græcor. p. 1422. seq.

vel fit; ut habeatur sanguis Domini; vel ut habeatur per modum potus. Si ut habeatur, frustra tingitur, cum in specie panis non desit sanguis, ut dicunt Scholastici, per concomitantiam: unaquæque enim pars separatim sumpta effectum alterius cumulatissime præstat, & supplet: si vero ut habeatur per modum potus, frustra etiam intingitur, quia sanguis ille exsiccat, & panis ille siccantus non bibitur, sed editur, & cavendum esse ne Græci putent, species panis, vel species vini seorsim acceptas non esse perfectum corpus Christi, & sacramentum. u) Nos tamen dicimus nullo modo Rubricam expungendam videri, sed usum antiquum illius Ecclesiæ jam per omnes Ecclesias disseminatum, cum improbari, neque damnari possit, omnino retinendum. Quamvis enim in Ecclesia Constantinopolitana aliquando in usu non fuerit, & concedamus lege etiam scriptâ, quod nusquam apparet, prohibitum esse, non inde colligitur etiam in aliis Græcorum Ecclesiis, & Patriarchalibus eodem decreto abrogatum fuisse, quod ex universali illius Ecclesiæ usu comprobatur. Nec argumentum Arcudii contrarium evincit; Illa enim commixtio sanguinis, & carnis fit, non quasi prius illa essent separata, & tunc unirentur: nullus enim apud Græcos unquam dubitavit vel asseruit, in hostia esse solum corpus, in calice solum sanguinem, sed omnes uno ore fatentur, corpus simul esse cum sanguine, & sanguinem cum corpore. Quare illa commixtio fit non secundum suas veras & reales essentias, ut scholastici loquuntur, sed secundum formas & species sacramentales, sub quibus corpus & sanguis Christi veraciter continentur. Quia ergo ut Theologi adnotant, specierum sacramentalium fit commixtio, dicitur fieri commixtio rerum contentarum. Frequenter enim multa, quæ ad species pertinent, usus loquendi tribuit contentis sub speciebus. Et hæc specierum sacramentalium commixtio nescio, quâ ratione improbari possit in Ecclesia Græcorum, cum tantoperè probetur in Ecclesia Latina, in qua etiam nemine improbante fit ista commixtio in calice. Nihil enim differt, si corpus immittatur in sanguinem, si sanguis infundatur in corpus, par enim est utrorumque commixtio;

(Ccc) 2 Et

u) Sane non est institutioni CHRISTI perfecte congruus.

Et quemadmodum Latinus hostiam immittens calici, non dicit propterea carnem ibi inesse negare, ita & Græcus sanguinem ponens corpori, non propterea dicens erit corpus illud etque afferere.

Si dicant id non debere fieri ob periculum, sanguis enim dum cochleari à calice asportatur in corpus, faciliter potest cadere, quod in corpore in calicem immisso non potest accidere: nec enim nullum ibi periculum esse, cum non asportetur sanguis cochleari, sed tantum in sanguine cochlear madefiat, et madefacto, signum crucis in corpore formetur. An ideo ritibus, & ceremoniis per tot annos confirmatis Ecclesia Græcorum summovenda est?

Illud etiam ipse observo ex præscriptis Patriarchæ Constantinopolitani ad Paulum Hypopsephium Callipolitanum missæ Præsanctificatorum Liturgiam non unam atque eandem apud omnes fuisse, sed pro varietate Ecclesiarum, & temporum variam: in ea enim, quam nos hodie habemus, sanguis Christi nullus conficitur, at quam ipse explicat, conficiebatur: ideoque Patriarcha assererat, non esse opus, præsanctificato sanguine particulas panis præsanctificatas esse intinctas, quod sanguis in ipsa Missa conficeretur, & calix absolveretur: bis enim idem haberetur. In particulis verò consecratis pro infirmis illa intinctio necessaria videbatur, quod nullus ibi alius sanguis conficere-
 29 tur. Verba quæ rara sunt, nec omnibus ita obvia esse possunt, exscribam. Περὶ τῆς τῶν προηγιασμένων ὑποτυπώσεως τοιαύτη (καὶ ἀπαγγέλλουσι. τῆ τελειώσεως τῆς τυροφάγου κυριακῆς τελείας τελω-
 μῆς μυσεγωγίας, καὶ ἄρτων ἁγίων, οὐ καὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ πλεονεχῶς
 εἰσιμαζομένων. καὶ τὴν μεταλήψιν, καὶ οἱ τῆς μέλει ὡς ἑσκαδῆς
 ἄρτοι φυλάσσονται ἐν πυξίῳ ἀφωρισμένῳ ἵνι οὐ καὶ καταλαζομῆς π-
 30 μίου αἵματι ἐν ἐκείνοις, διό περ πηλείον καθεκάσθη τῶν νηστῶν ἡμε-
 ρῶν εἰσιμαζομένῳ τε καὶ ἀγιάζεται προηγιασμένης ὑπὸ πηλείου. εἰς ἃ
 καὶ ὁ προτέλειος ἄρτος ὑψοῦ μῦθος καὶ κατακλάμῳ εἰσβάλλεται. καὶ
 τίς ἡ χρῆσις αἵμα προσμιγνῶναι ἀγιοῦ τῶν θείων ἄρτων. ἡ δὲ προηγιασμένη
 ὑπὲρ τῆς τελειώσεως μόνον εἰς ἀγίου γίνετῃ πηλείου. καὶ οὕτω καθεξῆς
 ἐν ταῖς πέντε τῆς ἑβδομάδος πλείται ἡμέραις, τῷ δὲ Σαββάτῳ τελεία
 εἰς Χρυσισμοῦ πλείται λειτουργία τῆ δὲ κυριακῆς εἰς μέγαλον Βασιλείου,
 ὅτε καὶ ἄρτος πάλιν φυλάσσεται, καὶ εἰς καθίσταται μέχρι καὶ αὐτῆς
 τῆς

μεγάλης τετραδέου, ἀφ' ἧς καὶ τὰ προηρασμένα λήγουσι. τότε δὲ
 πηεται θεῖον ἄρτον ἐν αἵματι, ὅταν τις τῶν ἀναχωρητῶν ἐν ὄρεσι
 ἀκρύβηται, καὶ ἐκκλησία οὐ ὠραβάλλῃ διὰ τὸ εἰς ζῆτην αὐου-
 ὄν αὐτῶν, ἐθελῆ δὲ σπουδέστερον τῶν αγιασμάτων μεταχῆν
 ἐ τὸν ἐκείθεν αγιασμόν τῆς ψυχῆς, καὶ ἔ σάματ.
 τῶ ἐν πιξίῳ ἡνὶ καθαρῶ ὁ θεῖος κομιζόμενος ἄρτος ἐμβε-
 μμεῖν ἐστὶ καὶ τῶ θεῖῳ αἵματι. ἢ πάλιν ἴσως διὰ τὸν ἡσιν ὄπι-
 κβαίνοντα θάνατον αὐτὸς ὄλου ἔ τῆς αγίας τεσσαρακοστῆς καιροῦ φυ-
 τεται πολλάκις ἄρτος βεβαμμένον ἐν αἵματι, καὶ εἰ χρεία μετα-
 βεως ἢ ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐν τῇ νυκτὶ ἡνὸς θνήσκοντο, ὅτε μὴ τελῆται μυ-
 νόγια, ἐπιτίθειται μέρον ἄρτου ὄπι ἔ ποτηρίου. καταπαλάτεται δὲ
 ἢ ὑχρόν, ἵνα διωθῆῃ ὁ θνήσκων μεταχῆν. ἀγιάζεται γὰρ καὶ τὸ
 ἀλλεῖωρον ὑχρόν ἐκ τῶ αγίου ἄρτου. ἐν ἄλλῳ καιρῶ, ὅτε τελείας
 πυργίας γενομένης φυλάττοιται ἐν τῶ αγίῳ ποτηρίῳ καθέκαστη μερ-
 αγιασμάτων διὰ τὸς ἴσως ἀρπαλομένους ὄπι θανατίους, ὅτε σὺν οἴ-
 δου. εἰ δ' οὐ χρεία καταφύσιον τῶν φυλατιομένων διὰ μὴ τεθῆναι
 ἢ, πρώϊας ὠρα πυχθὸς καθαρῶ καὶ νηστίου καταπαταλάται. De
 esanctificatorum modo hac tibi committunt, Patres scilicet. Ulri-
 Tyrophagi Dominica, Quinquagesima nempe, cum Missa perfecta ac
 gra celebratur, ἔ panes sacri, non uti moris est, sed plures pra-
 antur, post communionem panes, qui ad Parasceven usque sufficere
 ent, in pyxide ad id numerum destinata asservantur, nullo in eos pre-
 ὀ sanguine immisso, quod calix singulis jejuniorum diebus prepara- 31
 ἔ consecratur, cum Praesantificatorum Missa celebratur, in quem
 entè perfectus panis post elevationem in partes divisus immittitur,
 intamen qua necessitas fuerit sanguinem sanctum divino pani antè im-
 ceteri, cum Praesantificatorum Missa pro sancto calice tantum conficien-
 hat, sicque servato ordine per quinque hebdomadis dies continuatur.
 bato integra Chrysothomi Missa dicitur, die Dominico Basilii Magni,
 ἔ panes rursus consecrantur, ἔ conservantur, ἔ hoc continua-
 ad seriam quartam magna hebdomadis, cum Praesantificata finiunt.
 ic autem divinus panis sanguine tingitur, cum ex Anachoretis ali-
 s in montes se abdit, nec ad Ecclesiam accedit propter nimium erga
 tatem studium, auctque sapius sacrorum particeps fieri, ob eam qua
 e corporis ἔ anima consequitur sanctitatem. Panis divinus in pyxide
 nda huic delatus divino sanguine intinctus est, vel rursus fortè pro-
 mortem advenientem panis ipse toto Quadragesima tempore conser-
 ur sanguine tinctus, ἔ cum communionem opus fuerit, sive interdum,
 (Ccc) 3 sive

sive nocte, aliquo moriente, cum non sit sacrum, in calice pars panis injicitur, & humidum aliquid immittitur, ut possit moriens assumere. Quod verò injicitur humidum à pane sancto sanctificatur. Alio verò tempore cum sacrum perfectum absolvitur in sacro calice singulis diebus sanctificatorum particula conservantur propter eam, cum minus expectamus, moribundos. Si verò depositorum opus non fuerit, manè à puero mundo jejuna-
 32 que absumuntur. An non pœnituisse similes antiquæ Ecclesiæ ritus ob minimum scriptionis tedium non recensuisse? Alio itaque tempore alius in Ecclesia etiam in Præsanctificatorum Missa celebranda invaluit. Nos ista alibi * fusiùs prosequemur.

Præsanctificatorum in jejunio Quadragesimali causas ex jam laudatis auctoribus sibi quisque varias colligere poterit. Non illaudabilem eam tute tibi habeto, mi NAVDÆE, ex Joanne Phurne scriptore non inelegante nondum edito, ad Gregorium Antigonitem. Ἐτερον δὲ οὐ χεῖρον πρὸς τῶν λεγομένων ἀπόδειξιν ὁ τῆς προσηλασμοῦ, μουσικὸς λόγος, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀδελφοῖς. ἐπεὶ γὰρ καὶ τὰς ἀπόδητας πολέμους οἱ στρατιῶται διημερεύοντες ἐν τῇ μάχῃ μάλιστα πρὸς ἑσπέραν διακρινόμενοι ἐνώλια τινὰ ἀσθητικὰ ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτῶν ἐπίσει βρώματα, πρὸς τὸ μὴ πᾶν τῆς αὐτῶν θυμῶν ἐξασθενῆσαι, μελλόντων αὐτοῖς γινόμενης ἡμέρας τοῖς βαρβάρους συμπλέκεσθαι. βουδύται γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ σφαγιάζειν ἀδιώτατον, ὃ τοῖς πανηγυρίζουσιν ἴδιον. διὰ τὸ καὶ ἡμῖν πῆτε τὸ καινὸν ἡμῶν σφάγιον ὁ μίχθος ὁ στευτός, ἢ τῆς σαρκὸς σιτούμενοι νεορούμεθα πρὸς τὰς καὶ τῶν ἐναπίων μάχας, οὐ δύεται. ἐπεὶ ἡ πάλιν ἀναγκαῖον τὸ βρῶμα καὶ ἀπαραίτητον, πνευματικῶ γὰρ ὁπλίτη, πνευματικῆ τροφῆ συστάσις ἐκ τῶν προσηλασμοῦ, καὶ προσηλασμοῦ μερίδων τὸ ἐπιδεῖν πρὸς ἑσπέραν ἀποπληροῦμεν. Aliud quoque est ad rerum demonstrationem non minoris momenti Missa, quæ Præsanctificatorum dicitur mystica ratio, nec omnibus cognita. Cum enim in pugnis quæ sub
 33 sensu cadunt, milites in bello per totum diem sese exercentes, vix eandem ad vesperam ab hostibus sejuncti repositos quosdam in propriis tentoriis pridianos & frigidos cibos comedunt, ne vires eorum prorsus debili-entur, cum rursus adveniente sole cum barbaris manus conferere debeant: namque in bello boves sacrificare matæaque non possunt, quod iis, qui splendide dies festos agunt, proprium sit. Propterea & tunc nobis quoque communis nostræ victima, vitulus saginatus, cujus carnes
 ipse

* Fecit hoc Allatius in diss. quam supra laudavi, de Missa præsanctificatorum.

ipsi comedentes, robur adversus hostium impetus acquirimus, non mactatur. Cum verò rursus cibis nobis necessarius sit, & inevitabilis: spirituali enim militi spirituale alimentum confirmatio est, ex Præfæcificatis particulis infirmitatem nostram serò roboramus.

Quantum porrò Præsanctificatorum Missa ab ea quæ sicca, & nautica x) dicitur, differat, optimè quisque dijudicabit, si quæ de ea Joannes Stephanus Durantus de Ritibus Ecclesiæ Catholicæ lib. 2. cap. 4. num. 8. refert, unà cum iis, quæ in Præsanctificatorum peraguntur, conferat. Sanè in sicca neque panis offertur, neque oblatus absimitur: in Præsanctificatorum verò, licet non offeratur, absimitur tamen. Et hæc sunt quæ in hoc Liturgiæ libello continentur.

III. Tertius *Ευαγγέλιον*, y) *Evangelium* dicitur, Codex nempe, in quo descripta sunt Evangelia, quæ primum locum dignitate & officio inter Lectiones Missarum occupant. Cedrenus Leonis primi anno quinto: *ἀνελθὼν εἰς τὸ κερράμιον μὲν Ἐυαγγελίου καὶ θυμιατοῦ, καὶ τὸν θεὸν δάκρυσιν ἐξίλεωσάμενος*. Cum autè *Ευαγγέλιο & thuribulo adhibitis ad Ceramium ascendisset, Deumque lacrymis placasset.* Palladius ad Lausum in Evlogio: *καὶ λαβὼν Ἐυαγγέλιον εἰς πίστιν τῶν ἀκούοντων τίθεικεν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν.* Et accipiens *Evangelium*.

x) De Missa sicca & nautica sive inter navigandum usurpanda Juvabit conferte Johannis Bonæ Cardinalis rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 15. & trigam Exercitationum Historico Theologicarum Rev. Helmstadiensium Theologi Jo. Andreæ Schmidii, editam Jenæ 1692. 8. Quemadmodum de Missa præsanctificatorum præter eundem Bonam & Svicærum Cangiumque in προσηλασμένη, & πυξίον & p. 1238 seq. & ad Chronicon Paschale p. 611. consulendi Beveregius ad can. 52. Trull. Petavius ad Epiphani. p. 352. Hugo Menardus ad Gregorii M. Sacramentarium p. 75. Josephus Vicecomes, Edmundus Martene, Henricus Rixnerus & alii qui de ritibus sacrae Evcharistiæ scripserunt.

y) Editum est hoc θεῖον καὶ ἱερὸν Ἐυαγγέλιον (hunc enim habet titulum) primum ab Emauuele Glyzonio anno ni fallor 1599. postea cura Theophylacti Hieromonachi apud Jo. Petrum Pinellum 1645. Præmittitur præfatio sive Epistola dedicatoria ad sanctissimum doctissimumque Gabrielem Philadelphia Metropolitan, & ad Severum Monembasia Episcopum & D. Raphaëlem Patriarcha τοποτηρητὴν data Julii 24. Vix quatuor Evangelistarum ex Sophronio Hieronymi interprete & Dorothei synopsi desumpta, cuilibet Evangelistæ suo loco præfixæ sunt. Hæc præstantissimus Caveus in diss. de libris & officiis Ecclesiasticis Græcorum. Prodiit etiam Evangeliorum Codex ejusmodi Venetiis A. 1624. fol. quæ editio exstat Romæ in Bibl Barberina. De isto Græcorum Evangelio præter Allatum, Mearsum, Svicærum, Cangium ac Caveum agit Wilh. Ernestus Tentzelius ὁ μακαρίτης in dissertatione de ritu lectionum sacrarum.

lium ad comprobanda ea que dixerat, posuit in medio Fratrum. Codinus cap. 10. καὶ μετ' αὐτὸν ἀνέρχον) οἱ δεσπότη), εἶτα ὁ ἀρχιδιάκονος μὲν ἔστι τὸ εὐαγγέλιον. Post quem ascendunt Despota, deinde Archidiaconus cum Evangelio. Et de eo supra dixerat, εἰς τύπον γὰρ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον φέρε). Christi enim figuram gerens Evangelium progreditur. Euchologium: ὅτε εἰσοδεύῃ μὲν ἔστι τὸ εὐαγγέλιον. Tunc ingreditur cum Evangelio. Nicephorus Blemmida in vita S. Pauli Latrensis, δοκιμάσας ἀπέβουτέ μοι τὸ εὐαγγέλιον. Et Gregorius Patriarcha in vita sancti Lazari Galefii, καὶ τῆ μοῦν εὐαγγέλιον ἱερὸν πρὸς δυοκαίδεκα χρυσίνους ἀφιερωσάμενος οἰκαδὲ ἀπηλλάγητο. Evangelium, codicem nempe Evangeliorum. Cum verò quatuor Evangelistarum tetrabiblos sit, τετραβιβλίον, & τετραεὐαγγέλιον, & corruptiori nomine, τετραεὐαγγέλιον, quasi diceret, quatuor Evangelia, nuncupatur. καὶ πῶς ἀναγνώσεις ἔστι τετραεὐαγγέλιον καθὼς ἔχοντες ἐν τῇ πρώτῃ ἐξδομάδι τῆς τεσσαρακοστῆς. Marcus Hieromonachus de dubiis typicis cap. 38. Τελεαθείσης δὲ πύτης ψάλλον) αἱ ἄραι μὲν τῆς σιχολογίας αὐτῶν, καὶ τῶν ἀναγνώσεων ἔστι τετραεὐαγγέλιον. Typicum: Εὐτρεπισθέν) ἔστι ἀναλογίῳ μὲν βλαπίου, τεθέν) ἐν αὐτῷ ἔστι τετραεὐαγγέλιον, καὶ πάντων ἱσαμείων ἀσπεκῶν γίνε) ἀναγνώσης.

35

Et notanda est reverentia, quâ audiri debent Evangelia, 2) stantes enim curi quæ & aperto capite audiebant, sive ex institutione Anastasii, ut Anastasius in ejus vita, & Micrologus de Ecclesiasticis observationibus cap. 9. sive Siricii, ut Marianus Scotus in Chronico, sive Clementis, ut lib. 2. Constitut. Apostol. cap. 61. a) sive ex alia Apostolica traditione, aut veteri instituto, aut antiqua consuetudine, ut Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 136. & Sozomenus Hist. lib. 5. cap. 22. b) Per totas Orientis Ecclesias quando Evangelium legendum est, accendantur lumina, sole rutilante, scribit Hieronymus adversus Vigilantium. Lumina accensa ferentes Deputati vocantur à Joanne Episcopo Citri in Responsis, Δεπουτάτοι) ἢ μαυδοφοροῦντες μὲν λαμπάδων προσηρῶν), ταῦτε ἀγίων εὐαγγε-

2) De cultu hoc ac reverentia Evangelii eorumque lectioni apud veteres Christianos testata adeundi Cotelerius ad Constitut. Apost. II. 57. Jac. Gothofredus ad Philostorgium p. 117. Svicerus in thesauro pag. 1226. Jo. Andreas Schmidius in triga diff. Alteferra ad Anastasium de vitis Pontificum p. 36. & Blondellus in Turriano vapulante pag. 557.

a) Lege 571. b) Lege lib. 7. c. 19.

Εὐαγγελίον, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν ἄμβωνα πρὸς ἀνάγνωσιν, καὶ τὰς ἀγίων δώρων, ἐπι τῇ εἰς τὴν ἀγίαν ῥάπτισιν εὐδοκίᾳ, καὶ ἐν τῇ εἰς τῆς πρόσθετον ἐπαύδαυ αὐτῶν. *Depositi verò mandyis induti antecedunt ante lampadibus Evangelium, quando lectiois causa fertur ad suggestum: idem munus idem obeunt in ingressu ad sacram mensam, quando sacra dona circumferuntur, & ad Prothesim referantur.*

Differt à quatuor Evangeliiis, quod illa continuatam historiarum seriem, non interruptam, neque alterius verbis interturbatam contineat, hic liber ea omnia habet, sed in certas partes, & sectiones divisa, quas illi *τμήματα, μέρη, ὑπεκοπις, ἀναγνώσεις*, Latini *Lectioes* indigitant, ad usum singulorum dierum & festivitatum, modò unius, modò alterius Evangelistæ textu, 36 quandoque etiam pluribus in locis, utut opus fuerit, interpositos non ita tamen, ut seriem Evangelicam profus interruptant: exceptis enim solemnitatibus, quæ peculiare sibi possunt Evangelium, in reliquis anni diebus ita dispertuntur ut unius prius Evangelistæ textum, in membra dividant, & diebus applicent, donec finiat, postmodum alterius continuent, donec omnia ad exitum perduxerint, & diebus Dominicis à scriptore Evangelii nomen imponant: dicunt enim *ἡ πρώτη κυριακή ἔς Ματθαίου. Prima Dominica Matthæi, secunda Matthæi, c)* & sic de aliis. Id ut melius comprehendas, velim animadvertas d) Joannis Evangelii textum universum septem integris hebdomadibus legi, quæ à magna Paschæ Dominica, tribus diebus exceptis, numerantur. Matthæi e) à feria secunda post Dominicam Pentecostes ad subsequentem Parasceven Exaltationis diem festum, absolvitur-

(D d d)

solvitur-

c) Confer Allatii diff. de hebdomadibus Græcor. §. 31. seq.

d) Ecce tibi verba Typici, è quo hæc Allatius hausit: *ἰστέον ὅτι τὸ ὑψὸς τῆς κατὰ Ἰωάννην Ἐυαγγελίου ἀναγιγνώσκεται ἐν ὅλαις ἑβδομασίαις ἐπ' ἅ, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἀγίας Κυριακῆς τῆς Πάσχα, καὶ λήγον ἀχρι τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς, χωρὶς ἡμερῶν τριῶν.*

e) Idem Typicum: *Τὸ δὲ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον Ἐυαγγέλιον ἀναγιγνώσκεται ἀπὸ τῆς δευτέρας τῆς μετὰ τὴν πεντηκοστὴν, ἡγῶν ἔς ἀγίου Πνεύματος, ἀχρι τῆς μετὰ τὴν ὑψωσιν παρασκευῆς κυκλῶν ἑβδομασίαις ἑξ, ἀν αἱ μὲν ἰα ἔχουσι τὸ κατὰ Ματθαῖον ἀναγιγνώσκον, ἀπὸ δὲ τῆς ἱβ' ἑβδομαδὸς ἀναγιγνώσκεται τὸ κατὰ Μάρκον Ἐυαγγέλιον ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις, ἐν δὲ τοῖς σαββάσι καὶ ταῖς Κυριακαῖς πάλιν ὁ Ματθαῖος, ἀχρι τῶν ἑξ ἑβδομαδῶν. Ἡ δὲ ἑξ ἑβδομας ἔχει διὰ τὸ σπανίως ἀναγιγνώσκειν αὐτὴν. Ἐἰ δὲ μέλλω ἀναγιγνώσκειν, καὶ ἡ αὐτὴ ἑβδομας ἀναποδίζειν δεῖ ὀπίσθιν, καὶ ἀναγιγνώσκειν ὅταν θέλει.*

solviturque hebdomadibus septem & decem. Harum undecim singulis diebus Matthæi lectionem continuant, à duodecima quinque tantum diebus Marci lectio assumitur, Sabbatis, & Dominicis Matthæi restituitur, usque ad hebdomadem decimam & septimam, dummodò hæc postrema inter tempus Paschale occurrat, sin minùs, non legitur. Lucæ f) Evangelium à feria secunda quæ Dominicam post Exaltationem excipit, & integris hebdomadibus duodecim continuatur; ab initio decimæ tertię Marci percurritur in reliquis diebus, sed Sabbatis & Dominicis Lucæ assumitur: Marci g) tandem inter Matthæi & Lucæ assumitur, quod verò supererit, Sabbatis & Dominicis Quadragesimæ absolvitur. His tamen non obstantibus, ut Evangeliorum in Sanctorum diebus festis recitari solitorum regulam quædam Sacerdotibus darent, eamque facilem, ac infallibilem post quatuor Evangelia, eorumque seriem, varia ex ingenio commenti sunt. Hinc illis: Πίναξ τῶν Ὀσαγγελίων καὶ ὠρίθμας, ὡς εἶωθεν ἀναγνώσκεισθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν ταῖς ἑορταῖς ἔ κυρίου, καὶ τῆς πενήτη, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων. Et, Καινοτάριον σὺν Θεῷ δέχομενον ἑξήμισιο μηνὸς Σεπτεμβρίου μὲν Ἐκλογῆς, μὲν Σεπτεμβρίου εἰς τὴν Ἀπριλίον. Et, Εκλογὴν τῶν τεσσαρῶν Ὀσαγγελιστῶν Δίξι τε τῆς δέχης καὶ ἑτέρουσ τὴν ὠρίθωσιν ἐκάστου Ὀσαγγελιστοῦ, ἀμα δὲ τὴν τῶν κεφαλαίων ὠρίθωσιν ἀκριβῶς Διζωροῦσθαι. Et, Παρασημείωσις τῶν Ὀσαγγελικῶν ὠρίθωσιν καὶ τῶν ἑορτασμοῦ ἡμέρας ἑ ἑνιαυτοῦ ἀναγνωσποιδῶν ἐν τῇ ἀναθλικῇ ἐκκλησίᾳ, μετὰ ὠρίθωσιν τῶν δέχων τελετῶν πρὸς ἐναρτή καὶ σῴτομοι κατὰ τὴν ἑ ἑνιαυτοῦ. Et, Εκλογὴν τῶν ἁγίων Ὀσαγγελίων ὅλου ἑ ἑνιαυτοῦ τῶν κατημεριανῶν καὶ Διζωροῦσθαι ὠρίθωσιν, ὡς εἶωθεν ἀναγνώσκεισθαι ἐν ταῖς ἀναθλικαῖς Ἐκκλησίαις ἐν ταῖς ἑορταῖς ἑ κυρίου, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ αὐτὰ αἱ ὠρίθωσιν καὶ ὠρίθωσιν. Et, Καινοτάριον τῶν ἀναγνωσμάτων ἑ ἑνιαυτοῦ κατὰ ὅλου τὸν ἑνιαυτὸν, ὡς δὴ τρέπον δεῖ ἀναγνώσκεισθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Et hæc in Bibliotheca Barberina manuscripta omni-

bus

- f) Τὸ κατὰ Λικῶν Ἐυαγγέλιον ἀρχεται ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἕψωσιν δευτέρας ἁχρὶ τῆς Κυριακῆς ἑ ἁσῶτα, (Septuages.) ἔχον ὁλοκληρῶς τὰς ἑβδωμάδας. Ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας τῆς ἑ ἑβδωμάδος ἀναγνώσκειται ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις τὸ κατὰ Μάρκον. Ἐν δὲ ταῖς σάββασι καὶ ταῖς κυριακαῖς πάλιν τὸ κατὰ Λικῶν.
- g) Τὸ κατὰ Μάρκον Ἐυαγγέλιον ὅσον μὲν ἀναγνώσκειται ἀνα μετὰ τὴν Ματθαίῳ καὶ τὸ Λικῶν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν ἐν ἑβδωμάσει πέντε, ἢ γὰρ ἐν πέντε σάββασι καὶ πέντε κυριακαῖς.

bus patent , quibus multò plura addi possent ex aliis. Et nota ad unam rem significandam vocabulorum Græcobarbarorum copiam, *πίναξ, κανονάριον, πωαζάριον, εκλογίδιον, ὡρασημείωσις, εκλογέλιον.* Nec diversa sunt , quæ in disponendis epistolis legi sventis h) usurparunt , immò etiam , si diis placet , multoties absurdiora. Nec ab re fuerit observare , quæ in Meursium animadvertenter Gretserus in Codinum lib. 3. cap. 7. *Meursius admodum anxie monet , ne quis , cum audit , quatuor Evangelia lecta esse , suspicetur Tetrabiblon Evangeliorum , hoc est ipsos integros quatuor Evangeliorum commentarios lectos esse , quod nimis longum fuisset. Itaque articulum τὰ , præpositum vocabulo τὸς μετὰ exulare jubet , sed si Græcorum Rituales libros diligentius inspexisset , aliter puto super hac res enunciaisset. Ita enim Typicum Saba cap. 38. agens de hac magna hebdomadis feria secunda. αναγιώσκειται ἡ τὴ τετραδωαγγέλιον τῆ γ. καὶ τῆ δ. καὶ πληροῦται. Leguntur quatuor Evangelia feriâ secundâ , tertiâ , quartâ , & absolvuntur. Ne autem suspiceris tantum partem aliquam ex quatuor Evangelii lectam esse , audi ejusdem Typici auctorem eodem loco : Εἰδέναι ἡ γρη ὅτι τὸ κτ̄ ματθαῖον ἅγιον δωαγγέλιον ὅλον αναγιώσκειται. ὁμοίως καὶ τὸ κτ̄ Μάρκον , καὶ τὸ κτ̄ Λουκᾶ. Ὁ δὲ κτ̄ Ἰωάννην αναγιώσκειται ἀρχὴ τῆς δεξιῆς τῶν ἁγίων πεδῶν. αναγιώσκειται δὲ οὕτως ἐν ταῖς τρισὶν ἡμέραις ἦσαν β. γ. καὶ δ. καὶ πληροῦται ἐν ταῖς ὡραῖς. γίνε) δὲ τὸ κτ̄ Λουκᾶν αναγιώσκειται τρεῖς καὶ δ. ἀλλὰ διὰ δόξου ὁμοῦ αναγιώσκειται δ. καὶ ὡρας θ. καὶ πλεον εἶδεν. Scire oportet Evangelium S. Matthæi totum legi (Nota 39 *totum*) similiter & S. Marci , & S. Lucæ. At Evangelium S. Joannis legitur usque ad principium salutiferæ Passionis. Leguntur autem sic Evangelia tribus diebus , nempe feriâ secundâ , tertiâ , & quartâ : & absolvuntur in horis. Evangelium S. Lucæ tribus lectionibus perficitur , reliqua similiter , ut simul fiant novem lectiones ad horam nonam , & nihil amplius. Ex his jam Meursius non Codinum , sed sua emendare poterit , ὅ. si quid emendandum sit , potius expungam illud τῆ μεγάλῃ πίμπῃ , quia magnâ feriâ quintâ non legebatur τὸ τετραδωαγγέλιον , quippe quod præcedente die , videlicet magnâ feriâ quarta jam absolutum erat , ut ex Typico Saba audivimus , nisi fortè in Palatio Constantinopolitano Tetrabibli lectio ad quintam ipsam feriam magnam extenderetur. Quamvis ipsum quoque Triodiam Græcorum cum Typico Saba concinat , cujus hæc sunt verba : Legitur*

(Ddd) 2

gitur

h) Vide infra p. 46. seq.

gitur etiam Tetraevangelium secundá, tertiá, & quartá feriá, καὶ πληροῦται, & completur, seu terminatur.

At, ut video, rebushisce subactus, oppressusque es, recreare paululum, & mentem refice carminibus, tum Heroico, tum Jambico pede currentibus, necdum editis, ex ipsis Barberinis, aliisque codicibus in Evangelia modo jam dicto pro officii Græcorum difesta.

40

Ἡ τετραὶς ὡδε τῶν μαθητῶν τῷ λόγῳ
 ἔκχεῖ τὸ ρεῦμα τῶν ἀεὶ ρύτων λόγων.
 Τόινω ὁ διψῶν μὴ κατώκει τῷ πίνειν
 ὕδην καταρδαν, καὶ ποτίζει τὰς φρένας
 εὐαγγελιστῶν τῶν θεοπνεύτους λόγου
 ταμιῶς διαμεθέντας ἐπιτετρόχοις,
 καὶ τῆδ' ἐβίβω τεχνικῶς ἠεροσμένους
 ἄπας ἀκούων, καὶ τρυφῶν καθ' ἡμέραν
 ἐσῶσιν ὡς τῶν ὑπερφανουμένων
 Ἰωάννη θάυμαζε τῆς ἐμβουλίας
 σπουδασμα πολλοῖς αὐτῶν ἐσπουδασμένοις,
 καὶ σπουδασάντ' αὐτόνως προθυμίαις
 καὶ καθύπερθε πάντα νόμοις ποικίλοις
 τοῖς μὲν ξενίζῃ τῶν ὀραντῶν ὡς ἔχει,
 τοῖς τῷ θεοῦ δὲ ῥήμασι ψυχροτέροις
 ἐνεργετῆν ἅπαντας ἀεροσμένους.
 ἐνταῦθα τὴν θέλγουσαν εἰκότως λῦσαν
 κινῶν τέλει γε σὺλκινῆ καὶ τῶν λίθους.
 ὅθεν πλάνθ' εἰρήσον ὀφθῆως λῦσαν
 πόντος, Ἰωάννης γὰρ ἠέμοσε ξέτην,
 καθήμερῶσαν τὴν λιδοτρόπον φύσιν.

Eis Matthaion.

Σελασφόροι λαμβάνει τῷ Πασκαλίτου
 τὸν κοῦν ἰθαμφοθεῖς ὡς Ματθαῖο θεόπλο
 τὴν εἰς λόγου ἰσχυροσιν ἀφράσω τρέπω
 Κατήχησας ἄρτα τῷ χροῦ πάσῃ.

Ἄλλο.

Εἰς μαργάρους δάδκα Ματθαῖο λόγους
 Ἰησοῦτον κητῶν Χριστιανῶν εἰς Φί
 ὄν καὶ κροστωῖτες ἔδον ἐν ξένοις φίλοις
 Κόσμον φυγμῆς, καὶ ματάκας φροτιδας,

Ἐσῶν

Εκεῖν⊕ ὡς περ τῶν τελωνῶν τὴν λύμην
Καὶ πρὸς χαρὰν δραμάωμεν χρεῶν ἐν τάχει.

Εἰς Μάρκον.

Οσα περὶ Χριστοῦ Στεγῶ⊕ Ἰθνασ Πέτρο⊕
Κηρύσσων ἰδιδάσκων ἀπὸ σομάτων ἐριτίμων
Εἰς ταῦτα Μάρκ⊕ ἀγερε, καὶ ἐν σελιδέσιν Ἰθνε.
Τούτωκα καὶ μερόπεσιν ἐυάγγελ⊕ ἀλλ⊕ ἐδήχθη.

41

Ἄλλο.

Τὴν ἀφρασον γένησιν τὴν πρὸ αἰώνων
Καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς σαρκίην παρουσίαν
Ο Μάρκ⊕ ὁ πάντεπ⊕ διατρανώσας
Τοῦ Θεοῦ λόγου φρυκτωρεῖ πᾶσαν κλίση.

Ἄλλο.

Λόγων ὁ Μάρκ⊕ τὴν ἀείρρυτον χύσιν
Εἰς πληθ⊕ ἐκκένωσάν ἀντήσας, ὅτι
Κόσμ⊕ παρηγῶ, ρημάτων δὲλ⊕ λάβοι.

Ἄλλο.

Μάρκ⊕ προβάλλει τὰ Στεγῶρουσ λόγουσ
Ελκει πλάνησ τε, καὶ σκοτούσ βροτῶν γίν⊕
Πέμπειτε πρὸς Φῶσ τῆσ ἀληθείασ ταῦτε.
Τοίνυν δραμάωμεν ἐυσεβῶσ πάντεσ Φίλοσ
Κόσμον λιπόντεσ τὸν μάταμον, καὶ πλάνον,
Πρὸσ δεσπότην ἐυσωλαίχρον ἐυμενῆ λίαν.

Εἰς Λουκᾶν.

Λουκᾶσ ἠπιόθυμ⊕ ἀκεσορίησ ἐπιβήτωρ
Αθανάτου χριστοῦ γέν⊕, καὶ θέσκελα ἔργα
Ατρεκίωσ κατέλεξε, καὶ ὡσ θάνεν ἄμμε ζωόσασ,
Καὶ πάλιν ἐκ τύμβωσ θορῶν μερόπεσιν ἐμίχθη.
Εἰθεν δι' οὐρανίην ὑπὲρ ἀντυγα πατρὶ Φωσάθη.

Ἄλλο.

Λουκᾶ παρελθε, καὶ ξένον φράσων τρέχων
Τοῖσ ἀσκόπωσ τρέχουσιν εἰς τρίτον πλάνησ,

(Ddd) 3

Δαοῖς

Λαοῖς δὲ δεῖξον ἐν σκότῳ καθημένους,
Ὅθεν βλέπειν εἰδείξει Φῶς Ἰωάννης.

Ἄλλο.

42.

Σάλπιγγε μεγάλη τῶν λόγων Λουκᾶς πέλει
Σάλπιγγε βοῶσα τὴν πλάνην τῶν δαμόνων
Καὶ πρὸς βίον λήγοντα μηδαμῶς γενέσθαι
Βροτῶν τρέχειν κείθουσα, καὶ ψυχῶν νόσον
Τοῖς φαρμακικοῖς λύουσα τῶν χρησῶν λόγων.
Ἰατρός γὰρ σωμάτων, καὶ ψυχῶν μεγας.

Ἄλλο.

Τὸν σωτήρα τῷ πατρὶ θεῷ λόγον
Ἐβρόντησας ἀριστα σεσαρκωμένον
Κηρύξας αὐτὴ τὴν ἐν γῆ παρουσίαν
Ὡ Λουκᾶ μάκαρ, ἐκ θεόπαθῶς κόρης.

Εἰς Ἰωάννην.

Ἀγγη τριφεγγὴ τὸν νοῦν λελαμπρυσμένον
Ἡραψας κόσμῳ βροτήσας ἀριδίλως
Τρανώντε τὴν ἱερῶσιν τῆ θεοῦ λόγου
Ὡ θεολόγε γόνε βροτῆς ἐνθέως.

Ἄλλο.

Βροτῆς γόνε βρόντησον ἰδέσθαι μέγας.
Καὶ σηματοῦν πῶς ἡ προάρχῃ φύσις
Θεὸς βροτὸς τε, καὶ θεὸς πάλιν μένη.
Δίδου δὲ λύσιν τῶν ὀφλημάτων βίου
Ἰωάννου κοσμοῦτι τήνδε τὴν βίβλον.

Ἄλλο.

Βροτὴ πέφυκε ἡ θεογῶστος λύρα
Βροτῶσα, κηρύττουσα τῇ οἰκουμένῃ.
Ἰωάννης ἀρρήτων οὐσίαν κένη
Θείαν τριφεγγῆ, δημιουργὸν τῶν ὅλων
Ἐγὼ γὰρ ὄντως, καὶ γράφῃ θεῖα βίβλος.
Καὶ νοῦν δαδουχῆ, καὶ καταγωγῆς φρένας.

Haec

Hæc carmina , quemadmodum & ea quæ sequuntur, 43
 Joannes Argolus amicus noster raptim in Latinam linguam
 vertebat :

*Verbum sequentiâ hic facer quaternio
 Fundet perennis cœlitus fluens melos.
 Quicumque sitis , haustum ne dubita suggerere.
 Evangelista eloquia , quin casu libet
 Bene instituta distributa formulis
 Affabrè in isto conditos libro sonos
 Captans diebus singulis cor exhilarans
 Haud aure pronâ cœlitum sermonibus ,
 Joannis admirare dein solertiam
 Perefficacem , & talibus nunquam prius
 Modis laborem , quo vir improbo nititur
 Doctaque nitidos , quos parat comptus manus
 Videntibus mirabiles , salubribus
 Verbis juvans , levamen attentis ferens ,
 Ritè ille plectris ordinem testudinis
 Movens , movetque saxa blandiens sono.
 Fallax sile ergo vatis Oeagrii tyra ,
 Joannis ipsa verba possunt saxea
 Mollire chordis namque cordis intima.*

In Matthæum.

*At tu beati cor nitore spiritus
 Fulgens ; DEi consortio , domestico
 Matthæe , carmen scribis tenui sono
 Evangelizans optimè mortalibus.*

Aliud.

*Ut uniones explicat duodecim
 Effata Christi divitias sodalibus
 Matthæus his potita , & has animo intimo
 Plebi occultas mundana passibus citis
 Vitemus , atque senta mundi insanies
 Ut publicanus ille perfidum malum ,
 Curramus inde ad gratiam Christi cœd.*

Λαοῖς δὲ δεῖξον ἐν σκότῳ καθημένους,
Ὅθεν βλέπειν εἰδείξε Φῶς Ἰωάννης.

Ἄλλο.

42.

Σάλπιγγ' μεγίστη τῶν λόγων Λουκᾶς πέλει
Σάλπιγγ' Ἰσοδοῦσα τὴν πλάνην τῶν δαιμόνων
Καὶ πρὸς βίον λήγοντα μηδαμῶς γένῃ
Βροτῶν τρέχειν πείθουσα, καὶ ψυχῶν νόσον
Τοῖς φαρμάκοις λύουσα τῶν χρηστῶν λόγων.
Ἰατρός γὰρ σωμάτων, καὶ ψυχῶν μεγας.

Ἄλλο.

Τὸν σωτῆρα τῷ πατρὶ θεῷ λόγον
Ἐβρόντησας ἀριστα σεσασκωμένον
Κηρύξας αὐτὴ τὴν ἐν γῆ παρουσίαν
Ὡ Λουκᾶ μάκαρ, ἐκ θεοπαίδῃ κόρης.

Εἰς Ἰωάννην.

Αἴγλη τριφεύγει τὸν νοῦν λελαμπρυσμένῃ
Ἡραψας κόσμῳ βροντήσας ἀριδίλως
Τρανώντε τὴν Ἰερικωσιν τῆ θεοῦ λόγου
Ὡ θεολόγε γόνε βροντῆς ἐνθέως.

Ἄλλο.

Βροντῆς γόνε βρόντησον ἰδέσθαι μέγας.
Καὶ σήμανον πῶς ἡ προάρχῃ φύσις
Θεὸς βροτὸς τε, καὶ θεὸς πάλιν μέγας.
Δίδου δὲ λύσιν τῶν ὀφλημάτων βίου
Ἰωάννου κοσμοῦντι τήνδε τὴν βίβλον.

Ἄλλο.

Βροτῆ πέφυκεν ἡ θεογόνῃ λύρα
Βροτῶσα, κηρύττουσα τῇ οἰκουμένῃ.
Ἰωάννης ἀρρήτων οὐσίαν μόνην
Θείαν τριφεύγει, δημιουργὸν τῶν ὅλων
Ἐγὼ γὰρ ὄντως, καὶ γράφῃ θεῖα βίβλος.
Καὶ νοῦν δαδουχῆ, καὶ καταγωγῆς φρένας.

Ηαε

Hæc carmina , quemadmodum & ea quæ sequuntur, 43
Joannes Argolus amicus noster raptim in Latinam linguam
vertebat:

*Verbum sequentiis hic facer quaternio
Fundet perennis cœlitus fluxens melos.
Quicumque sitis , haustum ne dubita suggerere.
Evangelista eloquia , quin casu libes
Bene instituta distributa formulis
Affabrè in isto conditos libro sonos
Captans diebus singulis cor exhilarans
Haud aure pronâ cœlitum sermonibus ,
Joannis admirare dein solertiam
Perefficacem , & talibus nunquam prius
Modis laborem , quo vir improbo nititur
Doctaque nitidos , quos parat compens manu
Videntibus mirabiles , salubribus
Verbis juvans , levamen attentis ferens ,
Ritè ille plectris ordinem testudinis
Movens , movetque saxa blandiens sono.
Fallax sile ergo vatis Oengrii tyra ,
Joannis ipsa verba possunt saxea
Mollire chordis namque cordis intima.*

In Matthæum.

*At tu beati cor nitore spiras
Fulgens ; DEi consortio , domestico
Matthæe , carmen scribis tenui sono
Evangelizans optime mortalibus.*

Aliud.

*Ut uniones explicat duodecim
Effata Christi divitias fodalibus
Matthæus his potita , & has animo intimo
Plebi occultas mundana passibus citis
Vitemus , atque senta mundi insanies
Ut publicanus ille perfidum molum ,
Curramus inde ad gratiam Christi cis.*

In Marcum.

*De Christo quacumque Petrus praece undique gentes
Edocuit verè aperiens sacraria lingua
Collegit Marcus, mandavitque acta tabellis,
Hinc Christi eximius colitur nunc nuncios orbe.*

Aliud.

*Non exprimendum Numiniis mysterium
Verbi, quod ante saecula progenit Pater,
Nobisque coram carneum Christi typum
Marcus revelans, inclutus, spectabilis,
Illustrat omnem carneam propaginem.*

Aliud.

*Marcus perennes semper eloquii sacri
Venas, aquasque fontis effundit jugis,
Ut orbis inde sitiat os sacram sitim.*

Aliud.

*Deiloquos effundit & Marcus sonos,
Mortale recta & semita ducit genus
Ad celsa veritatis; hinc itaque gradu
Nos ambulemus congruo, tenebras procul,
Mundo abstinentes, ejus & fallacis
Summam ad parentem amabilem, & placidum nimis.*

In Lucam.

*At mitis Lucas medicinae assessor, opisque
Herbarum, haud mortale genus miraculaque ipsa
Christi enarravit, nosque ut moriens reparavit,
Rursus ut ex tumulo, terras, hominesque revisit,
Et tandem ad Patrem rutilanti apparuit axe.*

Aliud.

*Accede Luca, & indica explicitam viam
Pedibus, tenebra compede in caliginis*

*Quos alligant, ostende cunctibus diem,
Lumenque profer, quale Joannes docet.*

Aliud.

*Lucas loquela est magna sacra buccina,
Est buccina, hostis arma terrens demonis
Vitamque ad ipsam, non habentem terminum,
Vocans genus mortale, morbos spirituum,
Solvens medela vocis aetherei sani:
Animis medetur, nam & medetur corpori.*

Aliud.

*Aevo parentis comparem genitum DEI
Tuba fragore carneum sacro insonans
Ejusque narrans corporis praesentiam,
Beate Luca per parentem virginem.*

In Ioannem.

*Splendore ter splendente mentem fulgidus
Mucisti in orbe lucidè ex alto insonans
Humanitatem dum exprimis Verbi DEI
Theologe ô tonitruum, & aethereum genus.*

Aliud.

*O intona stirps fulguris cunctis grave
Atque indica, ante ut omnium primordia
Homo est DEUS, summusque remanet ex homine
Iterùm DEUS, solutionemque impetra
Vita scelestæ, deferens veniam mali
Joannis exornantis istas paginas.*

Aliud.

*Fulgur fuit, Deiloquens hic & lyra
Qua obmurmurans praeconio mortalibus*

(Ecc)

Substan-

*Substantiam ineffabilem, verè unicam.
Trinamque verè, mentis quam novit, sonas
Sic in libello congerens sacro sacra
Et frangit umbras, pectoraque irradiat face.*

Post Evangelium additur: Βίβλος τῶν ἑσπερίων i). ὡς εἶχον τῶν τῶν ἑσπερίων Διαδοχῶν, πῆθεν ἀρχονται, καὶ ποδὸν καθιέρουσι, ἐπι τῆ καὶ καπὸν κα-ἀ. ἐν οἷς ἀρῶσεται ἀσὶ ποτε τὸ Διαγέλιον τῶν κυριακῶν ἔσθλου ἐνισμῶ. ὁμοίως καὶ τὸ ἐωθινόν, καὶ ποῖ ἡχ ψάλλεται ἐν ἐκάστῃ κυριακῇ, καὶ ἐπὶ ἀναβαῖα ὡς ἔδρεϊν τῶν ἡμερῶν ἔσθλου πᾶσα, καὶ παρὰ ἄλιον διλακῆς σωτηρῶν ὡς εἶ Εμμανουήλου ἔσθλου Γλυτζωνίου. Evangelistarium continens Evangelistarum concinnationem, unde incipiant, & unde finiant. Præterea canones trigintaquinque, in quibus semper invenitur Dominicarum totius anni Evangelium, similiter paschutinum, & quis tonno canitur singulis Dominicis, & alia necessaria ad inveniendum diem sancti Paschatis, & Paschaliū perpetuum compositum ab Emmanuele Glyzania. Assuntur præterea Canones Evangelici, Eusebii ad Carpianum.

IV. Quartus liber est dignitate inferior, sacer tamen & venerabilis, neq; enim est ὡς τῶν κυριακῶν λογίων, sed ὡς τῶν δόξολογικῶν κηρυγματικῶν. Alii δόξολογὸν vocant, k) quod potior majorque illius pars ex Epistolis Apostoli Pauli concinnatur. Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Sabæ, ἄμα τῆ καὶ καπὸν αὐτῶν τὸ, π ψαλτήριον διδάξαι με; καὶ τὸν δόξολογόν. Simulque eum compellens docere me Psalterium, & Apostolum. Codinus cap. 6. τὸς μὲν οὖν ψαλμοὺς τῶν ὡρῶν ἀναγνώσκει ὁ ἀρχιδιάκων, τῶν προφητείων, καὶ τὸν δόξολογόν ὁ πρωτοπсалμάρχης, τῶν δὲ Διαγέλιων. Psalms horarum legit Archidiaconus, Prophetiam, & Apostolum Protapostolarium ex Evangelis primum, &c. Alii πρωτοπсалμάρχη nuncupant, quod præter Epistolas Pauli, & alias canonicas, Actus etiam Apostolorum scriptos à D. Luca, & ante Epistolas contineat, non quod

- i) Evangelistarium pro Evangelio posuit Oleariff. Montfauconus, ubi specimen affert ex Evangelistario MS. Græco Basilianorum ante octingentos annos scripto litteris uncialibus oblongis & erectis, p. 233. Palæographiæ Græcæ.
- k) Prodiit Venetiis 1633. 1641. Vide Gangium & Caveum in Ἀπόστολῶν, Ἀποστολοευαγγέλιον, & πρωτοπсалμάρχη. Nic. Rayni diss. præmissam. Tomo 2. Act. Sanctos Maji p. 42. Goarum, ad Ezechologium p. 921. qvi p. 904. seq. exhibet lectiones ex Apostolo & Evangelis per festa totius anni.

quod D. Luca sit liber de Actis Apostolorum. Typicum Sabæ: Μεταξύ δὲ τῶν ἀνάγνωσιν πρᾶξαπιστοῦ, ἐυλογουῦντος & ἱερῆως. Et: Καὶ ἁθῆως ἀνάγνωσιν εἰς τὸν πρᾶξαπιστον. Item: Μετὰ δὲ τῶν ἀνάγνωσιν & πρᾶξαπιστοῦ, ἁθῆλογουῦντος & ἱερῆως, ἀπ' ἀρχήματα & ἑξαψάλμου. Triduum: καὶ γὰρ ἀνάγνωσις εἰς τὸν πρᾶξαπιστον εἰς τὸν ὄρθρον.

Liber, quemadmodum de Codice Evangelii diximus, ex Actibus Apostolorum, Epistolis Pauli, & Canonicis, nec non Apocalypsi compositus est. Textus in plures partes divisus, & diebus singulis, & festis diebus accommodatus, ita ut completo libro, ea quoque omnia terminentur, nihilque in iis sit quod in libro non habeatur, & quandoque etiam bis & ter, ut sese tulerit occasio, repetitum. Modum præscribit Typicum. Ἴσθιον ὅτι δὲ τῆς κυριακῆς & πάρα μὲχρι τῶν ἀγίων πάντων εἰς τὴν βιαύτῃ ἀνάγνωσιν, λέγω δὲ & μεγάλου εσπερινοῦ, αἱ πράξεις τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἀναγινώσκονται μόναι. εἰς δὲ πᾶς λοιπὰς κυριακὰς & ἄλου χρόνος αἱ ἑπτὰ καθολικῆ, καὶ αἱ δεκατίσσερες & ἀγίου Παύλου ἐπιστολαί, καὶ ἡ δεκάλυψις Ἰωάννου. Scire debes à Dominica Paschatis usque ad Dominicam Sanctorum omnium pro lectione magni Vespri Actus sanctorum Apostolorum tantummodo leguntur: in aliis reliquis Dominicis totius anni septem Catholica, & quatuordecim S. Pauli Epistola, & Joannis Apocalypsis. Res etiam in libro contentas carmine Jambico expressit nescio quis:

Ἡ βιβλὸς ἡδε ᾠδαίσεισθαι τυγχάνει
 ἐξ οὐ διδαχῶν βλαστάνει πηγὴ μία,
 οὐκ εἰς πᾶσι πῶσαρες ἀπλουρδύη
 ἀλλὰ τὸ δὴ μέγιστον εἰς ἐξ ἀρετῆς
 οἱ περὶ χρόνα μὲν οὐ πιτίζουσι ἕλλω
 ἀλλὰ ψυχῶν ἀπασαν ἀρδουσι ξένω.
 Πηγὴ μὲν ὄντως ἡ γραφὴ πᾶσαι πύλη
 τοῦ δελαρίου πῦθε & θεοσδότου.
 ἐξ αἰς πᾶσῶν ἐξ μαθητῶν & λόγου
 καὶ πρώτου αὐτῶν Λουκάς ἁφυσὶς γραφῆ
 πράξεις ἀρετῆς τῶν ἑφῶν ἀποστόλων
 ὁ πῆμμεγας δὲ Παῦλος χερσὸς τῆ σῶμα.
 ἐπιστῶν Ἰάκωβος μίαν πλέκη
 διτῆς ὁ Πέτρος πᾶσιν ὑφαίνει πύλη
 (Ecc) 2

ο 910

solviturque hebdomadibus septem & decem. Harum undecim singulis diebus Matthæi lectionem continuant, à duodecima quinque tantum diebus Marci lectio assumitur, Sabbatis, & Dominicis Matthæi restituitur, usque ad hebdomadem decimam & septimam, dummodò hæc postrema inter tempus Paschale occurrat, sin minis, non legitur. Lucæ f) Evangelium à feria secunda quæ Dominicam post Exaltationem excipit, & integris hebdomadibus duodecim continuatur, ab initio decimæ tertiæ Marci percurritur in reliquis diebus, sed Sabbatis & Dominicis Lucæ assumitur: Marci g) tandem inter Matthæi & Lucæ assumitur, quod verò supererit, Sabbatis & Dominicis Quadragesimæ absolvitur. His tamen non obstantibus, ut Evangeliorum in Sanctorum diebus festis recitari solitorum regulam quædam Sacerdotibus darent, eamque facilem, ac infallibilem post quatuor Evangelia, eorumque seriem, varia ex ingenio commenti sunt. Hinc illis: Πίναξ τῶν Ἐυαγγελίων καὶ περιόχαις, ὡς εἶπεν ἀναγνώσκονται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν τῇ ἑορτῇ Ἐκκυρίου, καὶ τῆς πενήτης, καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν. Et, Κατοικίαν οὐκ ἔχοντες δεχόμενοι ἀπὸ μητρὸς Σοφίας βίβλους μὲν Ἰουδαίας, μὲν Σοφίας εἰς τὸν Ἀπὸστολον. Et, Ἐκλογὰν τῶν τεσσάρων Ἐυαγγελίων διὰ τὴν δεξιὰ καὶ ἄριστα τὴν περιόχην ἑκάστου Ἐυαγγελιστοῦ, ἀλλὰ δὲ τὴν τῶν κεφαλαίων ἀνασημασίωσιν ἀκριβῶς ἀναγορεύον. Et, Περὶ ἀνασημασίωσιν τῶν Ἐυαγγελικῶν περιόχων καὶ τῶν ἑορταστικῶν ἡμερῶν ἡμεῖς ἐπινοήσαμεν ἀναγνώσκονται ἐν τῇ ἀναθλικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν καὶ οὐκ ἔχοντες ἀναγνώσκονται ἐν τῇ ἀναθλικῇ ἐκκλησίᾳ. Et, Ἐκλογὰν τῶν ἁγίων Ἐυαγγελίων ὅλου ἡμεῖς ἐπινοήσαμεν τῶν καθημερινῶν καὶ ἀναθλικῶν περιόχων, ὡς εἶπεν ἀναγνώσκονται ἐν ταῖς ἀναθλικαῖς ἐκκλησίαις ἐν τῇ ἑορτῇ Ἐκκυρίου, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ αὐτῶν αἱ περιόχων καὶ πλάτῃ. Et, Κατοικίαν τῶν ἀναγνωσμάτων ἡμεῖς Ἐυαγγελίων καὶ ὅλον τὸν ἑαυτῶν, ὃν δὴ τρόπον δεῖ ἀναγνώσκονται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Et hæc in Bibliotheca Barberina manuscripta omnibus

- f) Τὸ κατὰ Λυκῶν Ἐυαγγέλιον ἀρχεται ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἕλωσην δευτέρας ἀχρι τῆς Κυριακῆς ἡ ἑορτῆς, (Septuages.) ἔχον ὀκτακλήρως τὰς ἑβδωμάδας. Ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας τῆς ἑβδωμάδος ἀναγνώσκονται ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις τὸ κατὰ Μάρκον. Ἐν δὲ ταῖς σαββάσι καὶ ταῖς κυριακαῖς πάλιν τὸ κατὰ Λυκῶν.
- g) Τὸ δὲ κατὰ Μάρκον Ἐυαγγέλιον ὅσον μὲν ἀναγνώσκονται ἀνα μετὰ τὴν Ματθαίω καὶ τῆς Λυκῶν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν ἐν ἑβδωμάδι πέντε, ἢ γινώσκονται ἐν πέντε σαββάσι καὶ πέντε κυριακαῖς.

bus patent , quibus multò plura addi possent ex aliis. Et nota ad unam rem significandam vocabulorum Græcobarbarorum copiam, *πιναξ, κανονάρι, σωμαζάρι, εκλογίδι, ᾠδισμαίωσις, εκλογέριον.* Nec diversa sunt , quæ in disponendis epistolis legi sventis h) usurparunt , immò etiam , si diis placet , multoties absurdiora. Nec ab re fuerit observare , quæ in Meursium animadverberat Gretserus in Codinum lib. 3. cap. 7. *Meursius admodum anxie monet , ne quis , cum audit , quatuor Evangelia lecta esse , suspicetur Tetrabiblon Evangeliorum , hoc est ipsos integros quatuor Evangeliorum commentarios lectos esse , quod nimis longum fuisset. Itaque articulum τὰ , prepositum vocabulo τὸσαρρα exulare jubet , sed si Græcorum Rituales libros diligentius inspexisset , aliter puto super hac res enunciaisset. Ita enim Typicum Saba cap. 38. agens de hac magna hebdomadis feria secunda. αναγιώσκειται ἡ τὴ τετραδωαγγέλιον τῆ γ. καὶ τῆ δ. καὶ πηροδῆται. Leguntur quatuor Evangelia feriâ secundâ , tertiâ , quartâ , & absolvuntur. Ne autem suspiceris tantum partem aliquam ex quatuor Evangelii lectam esse , audi ejusdem Typici auctorem eodem loco : Εἰδέναι ἡ χεῖ ὅτι τὸ κτ̄ ματθαῖον ἅγιον δωαγγέλιον ὅλον αναγιώσκειται. ὁμοίως καὶ τὸ κτ̄ Μάρκον , καὶ τὸ κτ̄ Λουκᾶν. Ἔ ἡ κτ̄ Ἰωάννη ἀναγιώσκειται ἄρει τῆς δεχῆς τῶν ἀγίων παθῶν. ἀναγιώσκειται δὲ οὕτως ἐν ταῖς τρισὶν ἡμέραις ἦσαν β. γ. καὶ δ. καὶ πηροῦται ἐν ταῖς ὡραις. γίνε ἡ δὲ τὸ κτ̄ Λουκᾶν ἀναγιώσκειται τρεῖς καὶ δ. ἄλλα δὲ τὸ δὲ πῆρου ὁμοδ ἀναγιώσκειται θ. καὶ ὡρας θ. καὶ πᾶσιον ἔδεν.* Scire oportet Evangelium S. Matthæi totum legi (Nota 39 totum) similiter & S. Marci , & S. Lucæ. At Evangelium S. Joannis legitur usque ad principium salutiferæ Passionis. Leguntur autem sic Evangelia tribus diebus , nempe feriâ secundâ , tertiâ , & quartâ : & absolvuntur in horis. Evangelium S. Lucæ tribus lectionibus perficitur , reliqua similiter , ut simul fiant novem lectiones ad horam nonam , & nihil amplius. Ex his jam Meursius non Codinum , sed sua emendare poterit , Ἔ si quid emendandum sit , potius expungam illud τῆ μεγάλῃ πέμπτῃ , quia magnâ feriâ quintâ non legebatur τὸ τετραδωαγγέλιον , quippe quod precedente die , videlicet magnâ feriâ quarta jam absolutum erat , ut ex Typico Saba audivimus , nisi fortè in Palatio Constantinopolitano Tetrabibli lectio ad quintam ipsam feriam magnam extenderetur. Quamvis ipsum quoque Trio-
dium Græcorum cum Typico Saba concinat , cujus hæc sunt verba : Legitur

(Ddd) 2

h) Vide infra p. 46. seq.

gitur etiam Tetraevangelium secundá, tertiá, & quartá feriá, καὶ πληροῦται, & completur, seu terminatur.

At, ut video, rebus hisce subactus, oppressusque es, recreare paululum, & mentem refice carminibus, tum Heroico, tum Jambico pede currentibus, necdum editis, ex ipsis Barberinis, aliisque codicibus in Evangelia modo jam dicto pro officii Græcorum discenda.

40

Ἡ τετραὶς ἄδε τῶν μαθητῶν τὸ λόγον
 Ἐκχεῖ τὰ ρεῦμα τῶν ἀειρρῦτων λόγων.
 Τοίνυν ὁ διψῶν μὴ κατῴκει τὸ πίνειν
 Ψυχὴν κατάρδαν, καὶ ποτίζει τὰς φρένας
 Εὐαγγελιστῶν τὰς θεοπνεύτους λόγους
 Τομαῖς διαπερνώντας ἐπιπνεύχοις,
 Καὶ τῆδε βίβλῳ τεχνικῶς ἡμεροσμένους
 Ἀπας ἀκούων, καὶ τρυφῶν καθ' ἡμέραν
 Ἐσῶσιν ὡς τὸς ὑπερφαναμένους
 Ἰωάννην θαύμαζε τῆς ἐβουλίας
 Σπουδασμα πολλοῖς οὐ πρὶν ἐσπουδασμένοις,
 Καὶ σπουδάσαντα αὐτῶνος προθυμίας
 Καὶ καθ' ἡμερῶν ἡσάντα νόσμοις ποικίλοις
 Τοῖς μὲν ξενίζῃ τὰς ὁρῶντας ὡς ἐχέ,
 Τοῖς τὸ θεοῦ δὲ ῥήμασι ψυχολογοῦσι
 Ἐνεργετὴν ἅπαντας ἀκροαμένους.
 Ἐνταῦθα τὴν θέλγουσαν ἐκίτας λύραν
 Κινῶν τέλει γε σὺλκινὴ καὶ τὰς λίθους.
 Ὄθεν ὡλάνθη σήγησον Ὀρφέως λύρα
 Πόρρωι, Ἰωάννης γὰρ ἠέμοσε ξένη,
 Καθημεροῦσαι τὴν λιδοτρόπον φύσιν.

Eis Matthaion.

Σελασφόροι λαμβάνειν τὰ Πάρακλητου
 Τὸν κοῦν ἰθαμφοθεῖς ἰσ Ματθαῖο θεόπρω
 Τὴν ἔ λόγου Ἰακωβῶν ἀφράσω τρέπω
 Κατήγηλας ἀρῶσα τὴ χροὶ πάση.

Καθ.

Ἐἰς μακροτέρους δώδεκα Ματθαῖο λόγους
 Ἐλοῦτοκ κρητὸν Χριστιανικῶν ἐσιφί
 Ὄν καὶ κρητοιῦτες ἔδον ἐν σένοις φίλοι
 Κόσμον φύγιμα, καὶ ματαίας φροντίδας,

Ἐπειν

Εκεῖν⊕ ὡσαυτε τῶν τελωνῶν τὴν λύμην
Καὶ πρὸς χαρὰν δραμόμεν χρυσῶ ἐν τάξει.

Εἰς Μάρκον.

Ὅσα περὶ Χριστοῦ Στεφάνου⊕ Ἰθνα Πέτρο⊕
Κηρύσων εἰδασκεν ἀπὸ σομάτων ἐριτίμων
Εἰδαδε Μάρκ⊕ ἀγερε, καὶ ἐν σελιδέσιν Ἰθνε.
Τούνεκα καὶ μερόπεισιν ἐυάγγελ⊕ ἀπ⊕ εἰδήθη.

41

Ἄλλο.

Τὴν ἀφρασον γένησιν τὴν πρὸ αἰώνων
Καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς σαρκικὴν παρουσίαν
Ὁ Μάρκ⊕ ὁ πάνσεπ⊕ διατρανώσας
Τοῦ θεοῦ λόγου φρυκτωρεῖ πᾶσαν κλίση.

Ἄλλο.

Λόγων ὁ Μάρκ⊕ τὴν αἰρήντον χύσιν
Εἰς πλῆθ⊕ ἐκκένωσιν ἀντήσας, ὅτι
Κόσμ⊕ παρηγῶ ρημάτων δὴ⊕ λάβοι.

Ἄλλο.

Μάρκ⊕ προβάλλει τὰς Στεφάνου λόγους
Ἐλκει πλάνης τε, καὶ σκότους βροτῶν γέν⊕
Πέμπειτε πρὸς Φῶς τῆς ἀληθείας ταῦδε.
Τοίνυν δραμόμεν εὐσεβῶς πάντες φίλοι
Κόσμον λιπόντες τὸν μάταμον, καὶ πλάνον,
Πρὸς δεσπότην ἐσσωλαῖχον ἐμμενῆ λίαν.

Εἰς Λουκᾶν.

Λουκᾶς ἠπιόθυμ⊕ ἀκεσορῆς ἐπιβήτωρ
Ἀθανάτου χρυσῶ γέν⊕, καὶ δέσκελα ἔργα
Ἀτρεκέως κατέλεξε, καὶ εἰς θάνατον ἄμμε ζωόσας,
Καὶ πάλιν ἐκ τύμβου θορῶν μερόπεισιν ἐμίχθη.
Εἰθεν δι' οὐρανίην ὑπὲρ ἀντιγα πατρὶ Φασάνθη.

Ἄλλο.

Λουκᾶ παρέλθε, καὶ ξένον φράσον τρέψαν.
Τοῖς ἀσκόπως τρέχουσιν εἰς τρίτον πλάνης,

(Ddd) 3

Ααοῖς

Λαοῖς δὲ δέξον ἐν σκότῳ καθημένους,
Ὅτεν βλέπειν εἰδείξε Φῶς Ἰωάννης.

Ἄλλο.

42.

Σάλπιγγ' μεγίστη τῶν λόγων Λουκᾶς πέλει
Σάλπιγγ' βοῶδσα τὴν πλάνην τῶν δαιμόνων
Καὶ πρὸς βίον λήγοντα μηδαμῶς γένῃ
Βροτῶν τρέχειν πείθουσα, καὶ ψυχῶν νόσῳ
Τοῖς φαρμακοῖς λύουσα τῶν χηρῶν λόγων.
Ἰατρός γὰρ σωματίων, καὶ ψυχῶν μεγας.

Ἄλλο.

Τὸν σωάνασρον τῷ πατρὶ θεῷ λόγον
Εβρόντησας ἄριστα σεσαρκωμένον
Κηρύξας αὐτὴ τὴν ἐν γῆ παρουσίαν
Ὡ Λουκᾶ μάκαρ, ἐκ θεοπαίδῃ κόρης.

Εἰς Ἰωάννη.

Ἄγγλη τριφεγγεῖ τὸν νοῦν λελαμπρυσμένῃ
Ἠσραψας κόσμῳ βροτῆσας ἀριδήλως
Τρανώντε τὴν ἀέκωσιν τῆ θεοῦ λόγου
Ὡ θεολόγε γάνε βροτῆς ἐνθέως.

Ἄλλο.

Βροτῆς γάνε βρόντησον ὑψόθεν μέγας.
Καὶ σήμανον πῶς ἢ προάρχῃ φύσις
Θεὸς βροτός τε, καὶ θεὸς πάλιν μένῃ.
Δίδου δὲ λύσιν τῶν ὀφλημάτων βίου
Ἰωάννου κοσμοῦτε τήνδε τὴν βίβλον.

Ἄλλο.

Βροτῆ πέφυκεν ἢ θεηγόρῃ λύρας
Βροτῶσα, κηρίτλουσα τῇ οἰκουμένῃ.
Ἰωάννης ἀρρήτων οὐσίαν μόνην
Θείαν τριφεγγεῖ, δημιουργὸν τῶν ὅλων
Εγὼ γὰρ ὄντας, καὶ γράφῃ θεία βίβλω,
Καὶ νοῦν δαδουχῆ, καὶ καταγαγίξῃ φρένας.

Нас

Hæc carmina , quemadmodum & ea quæ sequuntur , 43
 Joannes Argolus amicus noster raptim in Latinam linguam
 vertebat :

*Verbum sequentiudo hic facer quaternio
 Fundes perennis cœlitus stans metos.
 Quicumque sitis , haustum ne dubita suggere.
 Evangelista eloquia , quin casulibes
 Bene institutis distributa formulis
 Affabrè in isto conditos libro sonos
 Captans diebus singulis cor exhilarans
 Haud aure pronâ cœlitum sermonibus ,
 Joannis admirare dein solertiam
 Perefficacem , & talibus nunquam prius
 Modis laborem , quo vir improbo nititur
 Doctaque nitidos , quos parat comptus manu
 Videntibus mirabiles , salubribus
 Verbis juvans , levamen attentis ferens ,
 Ritè ille plectris ordinem testudinis
 Movens , movetque saxa blandiens sono.
 Fallax sile ergo vasis Oeagrii tyra ,
 Joannis ipsa verba possunt saxea
 Mollire chordis namque cordis intima.*

In Matthæum.

*At tu beati cor nitore spiritus
 Fulgens , DEi consortio , domestico
 Matthæe , carmen scribis tenui sono
 Evangelizans optimè mortalibus.*

Aliud.

*Ut uniones explicat duodecim
 Effata Christi divitias sodalibus
 Matthæus his potita , & has animo intimo
 Plebi occultas mundana passibus citis
 Vitemus , atque senta mundi insanies
 Ut publicanus ille perfidum malum ,
 Curramus inde ad gratiam Christi civis.*

In Marcum.

De Christo quacumque Petrus praeo undique gentes
 Edocuit verè aperiens sacraria lingua
 Collegit Marcus, mandavitque acta tabellis,
 Hinc Christi eximius colitur nunc nuncios orbe.

Aliud.

Non exprimendum Numinis mysterium
 Verbi, quod ante facta progenuit Pater,
 Nobisque coram carnem Christi typum
 Marcus revelans, inchoans, spectabilis,
 Illustrat omnem carnem propaginem.

Aliud.

Marcus perennes semper eloquii sacri
 Venas, aquasque fontis effundit jugis,
 Ut orbis inde sitiat os sacrum sitim.

Aliud.

Deiloquos effundit & Marcus sonos,
 Mortale recta & semita ducit genus
 Ad celsa veritatis; hinc itaque gradu
 Nos ambulemus congruo, tenebras procul,
 Mundo abstinentes, ejus & fallacis
 Summum ad parentem amabilem, & placidum nimis.

In Lucam.

At misis Lucas medicina assessor, opisque
 Herbarum, haud mortale genus miraculaque ipsa
 Christi enarravit, nosque ut moriens reparavit,
 Rursus ut ex tumulo, terras, hominesque revisit,
 Et tandem ad Patrem rutilanti apparuit axe.

Aliud.

Accede Luca, & indica explicitam viam
 Pedibus, tenebra compedo in caliginis

*Quos alligant, ostende cunctibus diem,
Lumenque profer, quale Joannes docet.*

Aliud.

*Lucas loquela est magna sacra buccina,
Est buccina, hostis arma terrens demonis
Vitamque ad ipsam, non habentem terminum,
Vocans genus mortale, morbos spirituum,
Solvens medela vocis atheris sani:
Animis medetur, nam & medetur corpori.*

Aliud.

*Ævo parentis comparem genitum DEi
Tuba fragore carneum sacro insonans
Ejusque narrans corporis praesentiam,
Beate Luca per parentem virginem.*

In Joannem.

*Splendore ter splendente mentem fulgidus
Mucisti in orbe lucidè ex alto insonans
Humanitatem dum exprimis Verbi DEi
Theologe ô tonitruum, & athericum genus.*

Aliud.

*O intona stirps fulguris caelo grave,
Atque indica, ante ut omnium primordia,
Homo est DEus, summusque remanet ex homine,
Iteràm DEus, solutionemque impetra,
Vite scelestae, defrens veniam mali
Joannis exornantis istas paginas.*

Aliud.

*Fulgur fuit, Deiloquens hic & lyra,
Qua obmurmurans praeconio mortalibus*

(Eee)

Substan-

quod D. Luca sit liber de Actis Apostolorum. Typicum Sabaz: Μεταξύ δε τῶν ἀνάγνωσιν πραξαπίστολου, εὐλογοῦνται ἔϊ ιερῶς. Et: Καὶ ὁμοίως ἀνάγνωσιν εἰς τὸν πραξαπίστολον. Item: Μετὰ δε τῶν ἀνάγνωσιν ἔϊ πραξαπίστολου, εὐλογοῦνται ἔϊ ιερῶς, ἀπδερχόμεθα ἔϊ ἐξαψάλμου. Triodium: Καὶ γὰρ ἀνάγνωσις εἰς τὸν πραξαπίστολον εἰς τὸν ὄρθρον.

Liber, quemadmodum de Codice Evangelii diximus, ex Actibus Apostolorum, Epistolis Pauli, & Canonicis, nec non Apocalypsi compositus est. Textus in plures partes divisus, & diebus singulis, & festis diebus accommodatus, ita ut completo libro, ea quoque omnia terminentur, nihilque in iis sit quod in libro non habeatur, & quandoque etiam bis & ter, ut fere tulerit occasio, repetitum. Modum præscribit Typicum. Ἰστέον ὅτι διὰ τῆς κυριακῆς ἔϊ πάρα μέρη τῶν ἁγίων πάντων εἰς τὴν θιαύτην ἀνάγνωσιν, λέγω δὴ ἔϊ μεγάλου εσπερινοῦ, αἱ πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀναγιγνώσκονται μόναι. εἰς δὲ τὰς λοιπὰς κυριακὰς ἔϊ ἄλλου χρόνου αἱ ἐπιπέ καθολικῆς, καὶ αἱ δεκαπέντε αἱ ἁγίου Παύλου ἐπιστολαί, καὶ ἡ δόξα καλύψης Ἰωάννου. Scire debes à Dominica Paschatis usque ad Dominicam Sanctorum omnium pro lectione magni Vespere Actus sanctorum Apostolorum tantummodo leguntur: in aliis reliquis Dominicis totius anni septem Catholica, ἔϊ quatuordecim S. Pauli Epistola, ἔϊ Joannis Apocalypsis. Res etiam in libro contentas carmine Jambico expressit nescio quis:

Η βίβλος ἡδε ὡρῶδιστος τυγχάνει
 Ἐξ οὐ διδαχῶν βλαστάνει πηγὴ μία,
 Οὐκ εἰς πλάτους πλάσσει ἀπλουμένη
 Ἀλλὰ τὸ δὴ μέγιστον εἰς ἔξ ἄρτις
 Οἱ περ χθόνα μὲν οὐκ ἐπιζουσι ἄλλω
 Ἀλλὰ ψυχῶν ἀπασαν ἀρδουσι ζῆναι.
 Πηγὴ μὲν ὄντως ἡ γραφὴ πῶσαι πῖλῃ
 Τοῦ δελεαρίου πῦδος ἔϊ θεοδότου.
 Ἐξὰς πλάτων ἐξ μαθητῶν ἔϊ λόγου
 Καὶ πρῶτος αὐτῶν Λουκᾶς ἀφυσῆς γραφῆ
 Πράξεις ἀρίστους τῶν σοφῶν ἀποστόλων
 Ο πᾶμμεγας δὲ Παῦλος Χριστοῦ τὸ σῶμα.
 Ἐπιστολῶν Ἰάκωβος μίαν πλάσσει
 Διτταῖς ὁ Πέτρος πῶδες ὑφαίνει πᾶσαν
 (Ecc) 2

Ο Ἰσολόγος θρονῶν τρεῖς κλάδους
καὶ μίαν ἀνδρῶν ἀντήθησιν ζούδας.
Ἐπὶ πῶς οὖσι καθολικῆ ἑνότητι.
Θεολογικῆ δὲ διακρίσεως πάλιν

Σφραγίς πῶς τῆς τῆς βίβλου πῶς. *Liber iste hortus
est, ex quo doctrinarum erumpit fons unus, non in quatuor flumina ex-
tensus, sed quoad omnium maximum est, in sex ingentes qui terram qui-
dem non rotant universam, sed quamlibet animam irrigant mirabiliter.
Fons equidem universa scriptura existit libelli hujusce à DEO exhibitæ.
Sex flumina sunt Verbi discipuli. Et primus inter eos Lucas optime scri-
bit actiones optimas sapientum Apostolorum. At ingens verò Paulus
Christi os, Epistolam Jacobus unam necesse est: binæ Petrus has rursus or-
ditur: Theologus tres fulminat Joannes, Et unam rursus apponit Judææ,
quando Catholica universa septem tantummodò sint. De rebus divinis
æquætractans Apocalypsis sigillum hujus universi libri est.*

Epistolarum 1) hujusmodi lectionem non esse Nova-
torum inventum, sed ab Apostolis ipsis ad nos transmissam ex
Clement. Constit. lib. 2. cap. 57. Jacobo in Liturgia, Justino
martyre Apolog. 2. & aliis colligitur. Itemque quantum sal-
tantur illi, qui lectiones Apostolicas ante Evangelium in cele-
bratione Missarum constituisse Alexandrum Papam asseverant,
cùm Jacobus, Clemens & Justinus Alexandrum præcesserint.
Diximus suprâ, cùm legeretur Evangelium, fideles stetit: sed
enim dum legitur Epistola, sedebant Episcopus & Ministri. Cau-
sas petito ex Amalario Fortunato libro 3. de Ecclesiasticis Offi-
ciis cap. 10. Innocentio III. lib. 2. Mysteriorum Missæ cap. 35.
& aliis.

Alio tempore de scripturis hisce disceptatum est, in eam-
que itum sententiam à plerisque, non esse eorum auctorum, quos
præferunt. Dissidia sententiarum Christianus sive Christianus
m) in Topographia Christiana lib. 7. sic expressit: *Σιωπῶντι
δὲ οὗτις καθολικῆς ἀνέκαθεν ἡ ἐκκλησία ἀμφιβαλλομένης ἔχει, καὶ
πάντες δὲ ἐπισημασθέντες τῆς θείας γραφῆς, οὐτε ἐς αὐτῶν λό-
γους*

1) Confer Cotelierum ad Constitutionum Apost. lib. 2. c. 57. Jo. Baptistam Ferrarium; de
sacris Concion. lib. 1. c. 15; & laudatam Tentzelii dissertationem de ritu lectio-
num sacrarum: Ménardum ad Sacramentarium Gregorii M. p. 362. Thomam
Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 4. & 15.

m) Hic est quem sub Cosmæ Indoplevstæ nomine Charis, Montfauconus edidit, p. 122.

ρον ἐποίησατο τῶν καθολικῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ κατισαντες πρὸς ἐπιδη-
 κους βίβλους τῆς θείας γραφῆς πάντες οἱ ἀμφιβαλλομένους αὐτὰς ἐξη-
 καν λέγω δὴ Εἰρηλαῖ[Ⓞ] ὁ Λουγδουναῖος Ἐπίσκοπος[Ⓞ] ἀνὴρ Ἐπίσημος[Ⓞ] καὶ
 λαμπροῦ βίου μετ' οὐ πολὺ τῶν ἁποστόλων ἡμέτερος, καὶ Εὐσεβίου[Ⓞ] ὁ
 Παμφίλου, καὶ Ἀμφιλοχίου[Ⓞ] Ἐπίσκοπος[Ⓞ] ἡμέτερος τῆς Ἰκονίου, Φί-
 λ[Ⓞ] καὶ κοινωτικὸς τῷ μακαρίου Βασιλείου, καὶ αὐτὸς ἐν πῖσι περὶ
 Σέλευκος αὐτῷ γραφῆσι ἰάμβοις ἀμφιβαλλομένοις αὐτὰς ἐξέπει-
 ἰμοίως καὶ Σάβηλιος ὁ Γαβάλων εἰς τὸν κ' Ἰουδαίων λόγον αὐτῶν αὐτὰς
 ἀπεκέρυξεν. οὐ γὰρ τῶν ἁποστόλων αὐτὰς φασὶν οἱ πλείους, ἀλλ' ἐπίρρη-
 ῖν αὐτῶν πρεσβυτέρων ἀφελεστέρον. ὅθεν ὁ Παμφίλου εἰς τὴν ἐκκλησιαστικῶν
 αὐτῷ ἰσραϊαν λέγει, ἔτι ἐν Εφέσῳ δύο μνηματὰ εἰσὶν ἐν Ἰωάννου τῷ
 Διαγγελιστῷ, καὶ ἐν ἐπιρρῶν Ἰωάννου πρεσβυτέρου τῷ γραφῆσι[Ⓞ] πρὸς δύο
 Ἐπιστολὰς τῶν καθολικῶν, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην, ἐν ταῖς περὶ
 γραφῆσι[Ⓞ] ὁ πρεσβύτερος[Ⓞ] Γαῖος τῷ ἀγαπητῷ. εἰ μὴ γὰρ τῷ πρώτῳ Πέ-
 τρου, καὶ τῷ πρώτῳ Ἰωάννου οὐ λέγει αὐτὸς καὶ Εἰρηλαῖ[Ⓞ] αἰαί τῶν
 ἁποστόλων. ἐπεὶ δὲ οὐτε αὐτὰς λέγουσι τῶν ἁποστόλων εἶναι, ἀλλὰ τῶν
 πρεσβυτέρων. πρώτη γὰρ καὶ δευτέρα καὶ τρίτη Ἰωάννου γέγραπται, ὡς
 δήλου ἐνός περσάπου εἶναι πρὸς τρεῖς. ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ Ἰακώβου οὐ
 πρὸς αἰαῖς δύο δέχονται. ἐπεὶ πᾶσας δέχονται. ὅρα Σύνοδος
 δὲ εἰ μὴ τρεῖς μόνον αἱ περὶ γραμμῶν οὐχ ὀρίσκονται λέγω
 δὴ ἡ Ἰακώβου, καὶ ἡ πρώτη Πέτρου, καὶ ἡ Ἰωάννου * τρίτη. ¶ I
 αἱ ἄλλαι γὰρ οὐτε κενταί παρ' αὐτοῖς. οὐ γὰρ οὐκ τὸν πλείον Χριστιανῶν
 ἐκ τῶν ἀμφιβαλλομένων ὁπισθηζούσιν τῶν ἐπιδητικῶν καὶ κοινῶς ὠμολο-
 γημένων γραφῶν, ἰκανῶς πάντα μινυόντων περὶ τε τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς
 γῆς καὶ τῶν σιχηίων, καὶ παντὸς τῷ δόγματι[Ⓞ] τῶν Χριστιανῶν. Sil-
 vus multis abbiis tempore Ecclesiam Catholicam episcopi in dubium vertisse,
 eorum omnium qui in divinas litteras commentaria ediderunt, no-
 minem in Catholicas animum applicuisse: sed eos etiam qui divina scri-
 ptura libros in canonem redegerunt, omnes de iis tanquam dubis sermo-
 nem habuisse. Irenaeus nempe Lugdunensium Episcopus vir clarissimus. Et
 vitā praeclarā, non multum post Apostolorum tempus; Eusebiusque Pam-
 phili, et Amphilocheus Iconii Episcopus amicus sociusque beati Basilii, ipse
 quoque in Jamblicis carminibus ad Seleucum tanquam dubia fidei rejicit.
 Similiter et Severianus Gabaliensis in sua adversus Judaeos oratione eas
 proscripsit: neque enim eas Apostolorum esse plerique referunt, sed alio-
 rum ignobiliorum Presbyterorum. Hinc Pamphili Eusebius in Historia sua
 Ecclesiastica tradit Ephefi duo monumenta cerni: unum Joannis Evangelii

(Ecc) §

¶ I

* leg. πρώτη

libra, alteram Joannis Presbyteri, qui duas ex Catholicis epistolis, secundam scilicet & tertiam scripserit, in quibus praefigitur: Presbyter Gajo dilecto. Tantum enim primam Petri & primam Joannis ipse atque Irenaeus affirmant Apostolorum esse: alii vero neque eas Apostolorum esse asseverant, sed presbyterorum; quandoquidem prima & secunda & tertia Joannem praefert: ut manifestum inde sit, tres tantum illos unius § 2 esse. Alii item & eam quae Jacobi est cum reliquis duabus amplectuntur, alii omnem exosculantur. Apud Syros non nisi tres tantum, quas praediximus, inveniuntur, Jacobi scilicet, prima Petri, & Joannis tertia: reliqua enim apud eos non habentur. Haud itaque opera pretium sacris perfectum Christianum ex iis qua in dubium referuntur constabili, cum canonica & ab omnibus in universum comprobata scriptura satis abundanterque de caelo & terra & elementis, & universo Christianorum dogmate omnia enunciant. Et haec quidem hic auctor. Attamen hisce temporibus, tanta est vis veritatis, adeo fixum in Graecorum animis mansit, non Actus Apostolorum, & Epistolas Pauli tantum, sed eas etiam quas Catholicas vocant, & Apocalypsim ipsam veram & genuinam esse scripturam, & uti talem, ritu Ecclesiae Romanae publicè in Officiis per totam Graeciam in Ecclesiis, quemadmodum & alias divinas scripturas legunt.

Epistolis adnectitur Menologium, n) in quo ab initio Septembris nomina Sanctorum singulis diebus recensentur, illisque Epistola propria in Officiis recitanda subjungitur.

V. Subsequitur liber quintus non multum dissimilis, eum ἀναγνώσεις seu ἀναγνώσματα vocant, Lectiones. o) Cum enim in ea Ecclesia ex antiqua consuetudine non Testamentum novum tantum, sed vetus in Ecclesia, dum divina officia peraguntur, recitatur, partes eas, seu segmenta ex Testamenti veteris libris, anni § 3 diebus variis pro dierum festorum solemnitate in unum volumen redegerunt, ut facilius & commodius praemanibus habeantur.

Librum

- n) Hujusmodi Menologium sive commemorationem sacrarum solennitatum & praecipuorum sanctorum totius anni secundum duodecim menses subjici etiam Πραξαπόστολω qui MS. exstat in Bibl. Vindobonensi, testatur Lambecius lib. V. pag. 297. Confer quod exhibetur à Rev. Jo. Mich. Heineccio in egregio opere Germanico quo Ecclesiam Graecam veterem ac recentem descripsit parte III. p. 187. seq.
- o) Eadem fere ex Allatio Cangius, Caveus, Svicerus, atque in diff. de ritu lectionum sacrarum Tentzelius. Hujusmodi ἀναγνώσεις canonem quartum in quotidiano officio à Graecis interrumpi notat idem Allatius de Georgiis p. 417.

Librum usitato Ecclesie vocabulo *ἀσπασίας*, ut dixi, nuncuparunt. Id Latinis *lectio* est. Liber, quod ipse sciam, ineditus est. Prostat tamen passim manuscriptus in monasteriis Græcorum, & in Italicis Bibliothecis, & potissimum Vaticana & Barberina sub num. 16. & 17. Lectiones per totum annum ex Prophetis & Apostolis sanctum Hieronymum collegisse, nomenque libro *Lectionis*, vel *Comiti sancti Hieronymi* p) imposituisse tradit Pamelius libro 3. Liturgicon, & meminerunt Micrologus de Observationibus Ecclesiasticis cap. 25. Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 88. Benno de quibusdam rebus ad Officiū Missæ pertinentibus cap. 2.

Liber diversus est ab aliis lectionibus prolixioribus, quas iidem Græci inter Officia, non tamen ex divinis litteris desumptas, recitant; quarum ubique frequens mentio est, ut Expositiones Chrysostomi in vetus & novum Testamentum, Orationes Basilii, Gregorii Nazianzeni, Catecheses Studitæ & aliorum, necnon Ascetica Ephræmi Syri, Lausiaca, Paterica, q) & vitæ Sanctorum ex Simeone Metaphraste potissimum; de quibus alius erit dicendi locus.

VI. Sextus erit *ψαλτήριον*, *Psalterium*. Typicum cap. 4. *καὶ ἀρχαί τὸ ψαλτήριον ἀπὸ τῆς μεγάλης πύργης μέχρι τῆς σαββάτου τῆς αἰπιάχα. Et cessat Psalterium à magna Feria quinta usque ad sabbatum Antipascha. In vita Palæmonis Abbatis: ὡς δὲ τὸ ἅγιον γέροντ^ς ἡ λειτουργία θιαύτη. ἐν μὲν τῇ νυκτὶ ἔψαλλον ὅλον τὸ ψαλτήριον καὶ τὰς ψάλας ἀγορεύσας. Erat vero sancti senia ministerium simile, ποτε κατέβη τοῦτο Psalterium & Cantica sine ullo strepitu. Eriphanus Monachus de locis Syriis: καὶ εἰς τὴν δολιχὴν πόρταν τῆς ἁγίας πόλειως ἐστὶν ὁ πύργ^ς ὁ Δαυϊκός, εἰς ὃν ἐκάθισεν Ἰσὶ αὐτοδὸς, καὶ ἔγραψε τὸ ψαλτήριον. Ad Occidentalem portam sanctæ Civitatis est turris Davidica, ubi consedit super cinere, & scripsit Psalterium. Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Sabæ: ἕως αὐτῶν τὸ ψαλτήριον μαθήσασιν, καὶ*

p) Comitem sive Lectionarium illum S. Hieronymo tributum longe, quam à Pamelio T. 2. Liturgicon vulgatus est, ampliolem edidit Steph. Baluzius post capitularia Regum Francorum Paris. 1677. fol. 1309. Præfationem vero ad Constantinum Episcopum CPopolitanum, quam primum in lucem proferre visus sibi est Dachierius, pridem ante illum Matthias Flacius publicaverat Magdeb. 1549. 8. post duo capita Polydori Virgilii de nomine & autoribus Missæ.

q) Palladii Historia Lausiaca, Moschi Pratum, & alia huiusmodi *Παλαιαῖα*, sive libri Vitæ Patrum complexi.

καὶ τὸν τῆς Ψαλμοδίας κανόνα, καὶ τὴν μοναχικῶν πνευματικῶν ἀκρίβειαν. *Donec Psalterium addiscerent, & Psalmodia regulam, & monasticā imbuerentur disciplinā.* Et: εἶπε πρὸς τὸν πατέρα: διδάξον αὐτὸν τὸ ψαλτήριον, ὅτι ζηζῶ αὐτῷ. *Docce ipsum Psalterium, quoniam ipsius indigeo.* Et in vita S. Theodosii: καὶ ἐξέμαθε τὸ, τε ψαλτήριον, καὶ τὰς λοιπὰς θείας γραφάς. *Et addidit Psalterium, & reliquas divinas scripturas.* Dicitur etiam ψαλτήρ. Alexius Aristenus in Can. 2. Concilii Nicæni secundi: τὸν μέλλοντα εἰς τὸν τῆς ἁπλοῦς προαγωγῆς βαθμὸν δεῖ πάντως τὸν ψαλτήρα γινώσκων, καὶ ἐρμηνεύων αὐτὸν. *Promovendus in Episcoporum omnino scire debet Psalterium, illudque interpretari.* Nullus alius sive in Missis, sive in Matutinis precibus, sive in aliis divinis officiis eo frequentior est, tamquam qui semper præ manibus sit, licet ob assiduam illius recitationem ex memoria ferè omnia dicantur, suntque meri Psalmi Davidici, non alterato ordine, sed uti in sacris Bibliis jacent, in certas tamen classes, plures vel pauciores Psalmos, pro Psalmorum longitudine, continentes, distincti, sectiones Græci καθίσματα vocant, quasi diceret *sessiones*: & viginti r) tantummodò numerant. Ut Psalmi disponantur, expressit Meursius in Glossario. Cathismata singula in tres partes subdividunt, quas hymno illo, *Gloria Patri, & Filio, &c.* terminant, aliter ac fit in Ecclesia Latina, quæ dictum hymnum post omnes Psalmos recitat. Cathisma decimumseptimum, ob prolixitatem Psalmi, *Beati immaculati*, uno tantum Psalmo completur, quem etiam in tria membra, & hymno jam dicto *Gloria Patri*, dividunt. Divisiones Cathismatum στάσεις dicunt, *stationes* nempe: stantes enim recitant, vel quod lectionem finientes stent, & quasi respirent. Ideò verò Cathismata vocata conjecit Balsamon, quod Laodicensi Concilii decreto, in unoquoque Psalmo interjecto spatio lectio fieret, ne dum Psalmi uno contextu legerentur, laboris pertæsi homines qui in Ecclesiam convenerant, neglectis officiis,

r) Καθίσματα I. à Psalmo 1. ad 8. II. 9-16. III. 17-23. IV. 24-31. V. 32-36. VI. 37-45. VII. 46-54. VIII. 55-63. IX. 64-69. X. 70-76. XI. 77-83. XII. 85-90. XIII. 91-100. XIV. 101-104. XV. 105-108. XVI. 109-117. XVII. 118. XVIII. 119-131. XIX. 132-142. XX. 143-150. Hæc jam notantur in antiquissimis Psalterii Græci editionibus, ut Mediolanensi A. 1481. & eam secuta Aldina sine temporis nota in 4. in cujus præfatione Justinus Decadus promittit editiones Triodii, Pentecostarii ac Paracletici.

eiis, ad alia animum adverterent. In Can. 17. ejusdem Concilii: τῶν ψαλμῶν ἀναγνωσκομένων Διὰ μίαν ὑφῆς καὶ παλαιὰ ᾠδῶδοσιν, καὶ Ἐπιταγομῶν λαοῦ δοξαζομένων, καὶ ἀντιθέτων ἀκηθῶν Δοτὶ Ἐκόπου, καὶ Ἐξερχομῶν τῆς ἐκκλησίας. ὤρισαν οἱ πατέρες μὴ σωματικῶς ἐκ πῆς στυάξεσιν ἐκφωνεῖσθαι τὰς ψαλμῶς, ἀλλὰ Διὰ μέσου γίνεσθαι καὶ ἀναγνώσεσιν ἐπὶ τῷ ἀναπαύεσθαι Ἐν λαὸν πρὸς μικρὸν, καὶ πάλιν ψάλλειν. Διὰ γὰρ ἔπε καὶ εἰς καθίσματα Διὰφορα τὸ ἱερόν 56 κατμερίσθη ψαλτήριον. χάρις ὡν τοῖς ἀγίοις πατέρεσιν καὶ Ἐπιταγῶν τῆς κηδεμονίας. Cūtm Psalmi uno contextu ex antiqua traditione legerentur, & populus qui congregabatur & molestiā afficeretur, & labore propterea confectus, nullam ejus curam gereret, & ab Ecclesia exiret, statuerunt Patres non esse psalmos in Ecclesiasticis congregationibus uno contextu dicendos, sed aliquo intercedente, lectionem esse faciendam, ut aliquantulum quiescat populus, & rursus canat. Propterea enim & in diversas sessiones sacrum distributum est Psalterium. Sunt ergo sanctis Patribus gratia agenda pro hac eorum cura. Quod etiam sublatum quoque fuisse, ordine etiam rerum Ecclesiasticarum immutato, notat Zonaras in eundem Canonem: ἔθους ἡ καὶ ἔπε παλαιὰ, ὅπερ ἐχόλασεν, εἰς ἄλλω κατῆσεν καὶ τῆξιν ἐλθῶσς τῆς ἐκκλησίας. Fuit hoc quoque antiqua consuetudinis, qua quidem alio nunc rerum Ecclesiasticarum ordine instituto sublata est. Sed quomodo hæc immutatio facta sit, alius erit dicendi locus.

Illud hic quoque obiter animadvertendum est, Cathismata ista Psalmorum diversa esse, (licet non nemo confundat) à tropariis, quæ Psalmi non sunt, & Cathismata pro materiæ diversitate nunc ἀναπαύσιμον, nunc ἀναστῆσιμον, s) &c. nuncupantur, de quibus nos alibi diximus.

Quemadmodum igitur ex hoc Psalmorum corpore quidam avulsi in peculiaremque usum conversi nomen sibi diversum vindicarunt, typica dicta, t) ut supra notabamus, ita & alii ad alios atque alios usus in Officiis Ecclesiasticis reducti, aliud atque 57 aliud nomen induerunt, quæ operæ pretium fuerit, quia non ita

(Fff)

ita

s) adde ex Meursio & Cangio ἀποστολικὸν, θεοτόκιον, κατανυκτικὸν, μαρτυρικὸν, ἔμνηστικὸν & σαυρώσιμον. Tot enim enumerant genera canticorum sive τροπαρίων quæ sedendo persolvuntur.

t) Psalm. 102. & 145. supra p. 14. Sic ἄνοι sive εἰς ἄνεθς dicuntur Psalmi 148. 149. 150. Τεῖψαλμος Psalm. 3. 6. 62.

singulis diebus tria Cathismata recitant, in Vesperis ea quæ sunt ad Dominum. Psalmumque cui Polyeleos nomen est, in pervigilio Christi Nativitate ad decimam quintam mensis Januarii, cum solemnitati Epiphaniæ Dominicæ finis imponitur in Matutino, bina Cathismata, in Vesperis unum, adeo ut unaquaque hebdomadâ Psalterium universum percurratur. A decima quinta Januarii Cathisma in matutino adjungimus, in Lychnico verò, ea quæ ad Dominum sunt, usque ad Sabbatum Carnis-privii. Hebdomade verò Carnis-privii, subsequenteque, quæ ab edendo cafeo Tyrene dici obtinuit, in Matutino duo, in Vesperis alterum, ut Fratres paululum quiescant. At sex Quadragesimæ hebdomadibus singulis bis Psalterium recitatur. Sanctâ hebdomade semel tantum dicitur, finitque Feriâ quartâ: à Feria quinta, usque ad Sabbatum Antipaschæ, quæ est Dominica in Albis, fiet. In pervigilio postmodum D. Thomæ, nova nempe Dominica, quæ est in Albis, rursus inchoatur illius lectio, non tantum diebus Dominicis, sed singulis etiam diebus; in Matutino scilicet, Cathismata bina, in Vesperis unum, usque ad vigesimam mensis Septembris.

62 In quanto porro veneratione Psalmi Davidici in Ecclesiâ fuerint, & eorum continuus usus, satis nobis exposuit auctor Topographiæ Christianæ lib. 7. Δια ἔτι καὶ ἑπιμελῶς καὶ μετ' ῥυθμοῦ αὐτὰ ἐξέπεν, ἵνα ὀκτάοχα, καὶ ἀμνημόδιτα τοῖς πᾶσιν ὡς τροπὰ ἤμῶνται. καὶ ἔτι ὁδηγῶν ὡς ἐν πάσις ταῖς ἐκκλησίαις τῆ κοσμοῦ ἀδόμιμα τὰ τῆ Δαυὶδ ὀρησμοῦ, καὶ σχεδὸν ὑπὸ πάντων αὐθροῦπων μικρῶν τε καὶ μεγάλων Διὰ σῆματ' Ἐφερόμινα, καὶ κατ' ἐκάστην ἀδόμιμα παλαιοῦ τῶν ἀλλῶν ποσφητῶν καὶ γραφῶν. Propterea & modulata & rhythmis concinnata illa voluit edere, ut essent ad captum prompta, & memoriâ facile ab omnibus ob eorum suavitatem comprehenderentur. Id quoque non est obscurum, cum per totum terrarum orbem in omnibus Ecclesiis Davidis Psalmi decantentur, atque etiam in omnium ferè orationum juxta ac magnorum circumferantur ac celebrentur, quotidie, menteque assidue, & memoriâ revolvantur, & plusquam omnium aliorum Prophetarum scripta, & alia monumenta divina recolantur. Philemon propterea Abbas cum interrogaretur, quamnam ob causam Psalmos universæ scripturæ præponeret, eorumque lectione admodum delectaretur: Διατί πάτερ ὑπὲρ πάντων τῶν γραφῶν τῶν

Ψαλμῶν

Ψαλτηρίῳ κατὰ γλυκαίνῃ, καὶ ἀποτί ψάλλον ἡρέμα ὡς πρὸς ἕνα ἀπο-
 λεγόμενῳ ὑποκρίνη τὰς λόγους; Quare, ὁ Pater, super reliquam
 universam scripturam Psalterio delectaris, & quare quietè concinens ita
 verba imitaris ac si eam aliq̄uo sermonem conferres? Respondit: ὁ ὃ
 πρὸς αὐτὸν ἔφη, λέγῳ σοι πικρον, οὕτω προετύπωσεν ἡ θεὸς τὰ διώμα-
 τιν τῶν Ψαλμῶν ἐν τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, ὡς καθάπερ τῷ προφήτῃ 62
 Δαβίδι, καὶ χωροδύωαι τῆς γλυκύτητος τῶν ἐν αὐτοῖς θεωρημάτων
 οὐ διώματι πάσης γὰρ τῆς θείας γραφῆς εἰσὶ ὡσεὶ κελκοί. Et senex re-
 spondit: scias, fili, Deum in animo meo demisso vim Psalmorum im-
 pressisse, quemadmodum & Davidi, nec possum ab arcanorum dulcitu-
 dine, quæ in ipsis latent, me avellere, universam enim divinam scri-
 pturam in se continent.

Cathisma vigesimum 2) in eodem libro tum ex veteri tum
 ex novo Fœdere Cantica absolvunt, eas vocant ᾠδαί, & sunt binæ
 Moysis, altera, ex Exodi cap. 15. altera, ex Deuteronomii cap. 32.
 tertia, Annæ matris Samuelis ex Regum cap. 2. lib. 1. quarta,
 Abacuc Prophetæ cap. 3. quinta, Esaia Prophetæ cap. 25. a)
 sexta; Jonæ Prophetæ capite 2. septima & octava, trium puero-
 rum ex cap. 3. Danielis: nona, beatæ Mariæ Virginis ex cap. 1.
 Lucæ. decima, Zachariæ sacerdotis ex eodem capite. undecima,
 b) Ezechia regis Judæ ex cap. 38. Esaia: duodecima, Manassis
 regis Judæ. decima tertia Simeonis senis ex cap. 2. Lucæ. Habeo
 penes me eorundem Cantorum paraphrasim Græcam carmine
 Jambico à Joanne Geometra non infeliciter concinnatam. Li-
 bro solent præfigi carmina: :

(Fff) 3.

Σίγη

2) Post καθίσματα viginti subjiçitur in Psalterio Græco Psalmus 151. ιδιόγραφῳ h. e.
 privatus nec ejusdem cum prioribus auctoris, ac deinde succedunt cætera Can-
 tica Allatio memorata, quæ exstant & in νέω ἀνθολογίῳ Antonii Arcudii. Con-
 fer Nic. Rayzi diff. præliminarem ad Acta Sanctos. T. 2. Junii p. 18. seq.

a) Esaia: XXVI. 9. seq.

b) Tres hæc postremæ Allatio memoratæ preces sive ᾠδαί in Psalterii editionibus pleris-
 que & in novo Anthologio omittuntur. Refert tamen illas etiam Clariss. Caveus,
 ex editione Psalterii Veneta apud Antonium Plinellum 1627. 8. Idem observat
 editioni Venetæ A. 1643. præmitti modum Psalterii in Ecclesia Græca recitandi
 per totum annum, subjiçiq̄ve duplex Lexicon, grammaticum alterum & etymolo-
 gicum, alterum Historicum de personis & nominibus propriis quorum in sacris
 hyspanis mentio.

63

Σύγχεσον Ορφεὺς, ῥίψον Ερμῆ τὴν λύραν
 Τρίτους ὁ Δελφοῖς δῶνον εἰς λήθην ἔτι,
 Δαυὶδ, γὰρ ἡμῖν πνεύματ' κρούων λύραν
 Τρανεῖ τὰ κρυπτὰ τῶν Θεῶν μυστηρίων
 Πληθὺν παλαιῶν ἰσορεῖ τερασίων
 Κινεῖ πρὸς ὕμνον τὸ κτίσαντ' τὴν κτίσιν
 Σώζων ἅπαντας μυσταγωγῆι, καὶ γραφῆι
 Ἀμαρτάνοντας εἰς ἐπιστροφὴν Φέρει
 Πολλοῖς σωτῆρις, καὶ κριτὴ δηλῶν κρείων
 Σμήχειν διδάσκει ψυχικὰς ἀμαρτάνδας. Ea sic vertit Con-

radus Rittershusius notis in Moschum:

*Orpheu file, lyram abjice Mercuri tuam.
 Oblivione Delphice Tripus mergitor.
 Nobis Davides, spiritus lyram increpans
 Mystera in lucem abdita eruit DEI.
 Antiqua narrat affatim miracula,
 Movet, ut celebrent conditorem, condita.
 Scribit, docetque quod saluti est omnibus.
 Peccantium conversionem promovet,
 Diem & supremi judicii extremum notat,
 Mentique labem abstergere impuram docet.*

In manuscriptis etiam illa præponuntur:

Τοῦ πνεύματ' τὰ θεῖα ῥέξα, καὶ βέλη
 Τείνας ὁ Δαυὶδ ψαλμοκινήτω λύρα
 Ἀπασαν ὄντως προσβολὴν μὲν δαυμόνων
 Κάλῃ ἱερωσκή, καὶ διώκει, καὶ τρέπει
 Πισῶν δὲ πᾶσαν πρὸς Θεὸν πλεροῖ Φρένα,
 Καὶ τῶν καμροπῶν ἐξανιστᾷ φροντίδιαν
 Πρὸς τὴν ἐν ἔργασι ψυχικὴν σωτηρίαν.

Nec non & illa:

Τέτλογ' προφητῶν, ἡ λύρα τὸ πνεύματ'
 Ο γίν' ἅπασαν ἐμφορῶν μελωδίας
 Ω πραύτης γνώρισμα τῆς ἐξουσίας.

Ex versione Joannis Argoli.

64

*Arcus sacrati spiritus tela ardua -
 Torquens sonante David odas pectine*

Omnia

Omnes phalanges imperatque demonum
 Feritque, sequitur, vertit in fugam minans.
 Mentes fidelium excitat somno gravi
 Ad cælum, humoque corde pronos erigit,
 Anima ad salutem vita ut operentur bonum.

Aliud.

Votum cicada numinis, lyra spiritus
 Terrasque replens calicem cunctas melos
 Clarum ô placiditas indicium potentia.

Vatum

VII. Isto ordine septimus *Octoëchus*, c) quem diceres *Octoëchus*, sive octo tonos continentem librum. Typicum: δὴ γνώσκεις ὅτι πάσας τὰς κυριακάς, ἐν αἷς ψάλλεται ἡ ὀκτώηχος. Sciendum est omnibus Dominicis quibus canitur *Octoëchus*. Cum enim Græcorum musica proprios tonos, ipsi vocant ἤχους, tonos, quatuor habeat, primum, secundum, tertium, & quartum; quatuor item obliquos, πλάγιον τῷ πρώτου, obliquum primi, obliquum secundi, obliquum tertii, gravis aliis est, & obliquum quarti. Canones omnes sive Troparia, & quæcunq; aliæ cantiones, in hoc libro contentæ ita dispositæ sunt, ut quæ primo tomo concinuntur omnia simul primum sibi locum occupent, quæ secundo secundum, quæ tertio tertium, & sic de singulis, donec ad obliquum quarti perveniatur, qui inter tonos ultimus ultimum quoque sibi locum vendicat, & cantiones eo modulatae ac commenturatae, ultimo quoque loco reponuntur. Continet tantum Troparia & Canones qui à primis Vesperis Dominicæ ad finem usque Missæ canuntur. Et octo Dominicis pro tonorum numero finitur. Singuli toni tres habent Canones. Primum ἀναστάσιμον, qui in Crucis & Resurrectionis Dominicæ: Secundum γενεαλογικόν, qui in Resurrectionis: Tertium in Mariæ Virginis laudibus celebrandis versantur, & hæc in *Octoëchis* antiquis habebantur. In recentioribus modò additur pro singulis Tonis Canon, qui in μεσονυκτιῳ

- *) Est mihi ad manus editio *Octoëchi* Veneta A 1543. 8. Præstantissimo Caveo memorantur Venetæ A. 1523. 1594. 1602. 1610. 1624. 8. MStum cum antiquis notis Musicis & aliud cum amplo Jo. Zonaræ commentario servat Bibliotheca Cæsarea. Occurrit & MS. in Bibliotheca Regis Christianissimi. Vide & Cangiium in ἤχῳ & Georum ad *Evcholog.* p. 206. & 433.

πίε vel μεσονυκτικῶς, mediæ scilicet noctis officio canisvevit, & quod de Trinitate pertractat, *Triadicus* dicitur, & Canones hi dierum Dominicorum numerum non excedunt, cum octo etiam illi sint.

Hinc liquet, quàm facile labantur ij, qui cum in libro *Anthos* dicto legerint, τὸ μεσονυκτικὸν ψάλλεται, ἅλα πὶ εἶπεν ὁ Χριστός· Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ὅτι δὲν ἰδέσθετε πῶς ὥρα ἔρχεται ὁ Κύριος. καὶ πάλιν ὅτι πῶς τὸ μεσονυκτικὸν κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ θυμῶς ἔρχεται. *Officium mediæ noctis canitur, quod dixerit Christus: Vigilate & orate, quoniam nescitis, quâ horâ veniet Dominus. Et iterum: Circa mediâ noctem clamor factus est: Ecce sponsus venit.* Et cum occurrat apud Philotheum in Diaconico, autumant esse hymnum, quem mediâ nocte canebant, hymnus etenim officii pars est: Mesonycticum, officium completum, quod ex Psalmis, Hymnis, aliisque precibus perficitur.

Errant præterea, & maximum in modum errant, qui ex
 66 Rituali Græcorum hauriunt ἦχον esse Cantici nomen in Liturgia, & duo illorum fuisse genera, ἦχον βαρῦν, & ἦχον πλαγίον, & in exodio utriusque Triadicum unum, atque Theotocium. Nihil minus ἦχον, ut diximus, est tonus, ad quem canebantur Cantica, nec in Liturgia solummodo, sed in omnibus aliis Officiis, nihil enim in illis concinitur, quod non sub aliquo Echo seu tono decantetur, & plura quàm duo genera suprâ memoravimus, & βαρῦς ipse non est nisi πλαγίον, obliquus, sed πλαγίον Tertii. Non aliud innuit Gennadius de igne Purgatorio cap. 3. quin, sicut est in Auctore, integer locus concipiatur. ἐμοίως καὶ εἰς τὸ ἑξακλιτικὸν τῶ σαββάτῳ εἰς τὸν ὄρθρον τῆ δούτιου ἦχου εἰς τὴν ἐσπερίαν ἄδων τῆ νεκρωσίμου κανόνος τὸ τρίτον ἑσπέραιον λέγει. *Similiter & in Paracletico, Sabbato in Matutino secundi toni in septima Ode Canonis, qui pro mortuis scriptus est, tertium Troparium dicit, nostram sententiam firmat.* Nam si est Troparion secundi toni, quomodo tonus Canticum erit? si Sabbato in Matutinis dicitur, quomodo in Liturgia? si est secundi Echi, ergo Echo non tantum duo genera sunt, & ut res magis pateat, confer Gennadii ista cum illis Cedreni in Theophilo. Εφίλοπμαίτο ἡ καὶ μελωδὸς εἶνα. διὸ καὶ ὕμνους ποιῶν ἴνας, καὶ σιχηρὰ μελίζων, ἀδεύσαι προετρέπτο. μεθ' ἧν καὶ τὸ τῆ τετάρτου ἦχου, εὐλογεῖτε, ἐκ τῶ

καὶ τὴν ὀγδόην ἀδῶν, ἀκουε κόρη, μετρημοσάμην, ἔπρον ᾠδῶν ἐν τῇ ἑκκλησίᾳ εἰς ὑπήκοον ἀδιδου διαλέσται. Vertit Xylander: *Impendit quoque cantilenis operam, hymnos quosdam & 67 carmina componens, ac canere ea eos jubens: de quibus est, Benedicite quarti toni, quod ex Audi filia, octava Oda translatum à se atque concinnatum in Ecclesia DEi clarâ voce cani mandavit. Cùm debuisset sic: Ambibat quoque melodus esse, quapropter hymnos quosdam componens, & Troparia concinnans, alios adhortabatur ut canerent, inter ea locum habet Troparion quarti toni, quod incipit, Ἐλογεῖται, Benedicite: ad illius quod in octava Ode est, & incipit ἀκουε κόρη, Audi filia, formam concinnatum, in DEi Ecclesia, ut palam populo caneretur præcepit. Hic etiam habetur Troparion quarti Echi: ergo Echus diversus à Cantico. Troparion est quarti Echi: ergo præter gravem & obliquum, est & aliud genus Echorum; & illud est quartum: quare tria alia præcessisse necesse fuerit. Scio in Liturgia Cantica quoque varia concini: sed quid hoc ad Echum, quo Cantica ipsa & canentium voces mensurantur?*

Triadicorum Canonum, qui pro tonorum numero sunt octo, auctor est Metrophanes Episcopus Smyrnæus: reliqua, præter nonnulla, quæ Anatolii Patriarchæ Constantinopolitani, & Theodori Studitæ sunt, omnia à Joannis Damasceni calamo proficiscuntur. In postremis editionibus in fine adduntur Troparia ἑωθινὰ, *Matutina*, undecim Leonis Imperatoris, & tot alia *Exapostilaria* Constantini Porphyrogenetæ illius filii. Ex octo tonis quos Octoëchus continet, duo tantum editi sunt Latine à 68 Billio inter opera Damasceni. De Octoëcho, quemadmodum & de aliis Damasceni libris, in opere nostro de libris Apocryphis, in Joanne Damasceno diximus.

VIII. Octavus sit ᾠδὴ καληλική, d) quam ᾠδὴ καληλικὸν βιβλίον Gennadius, & aliquando tantummodo ᾠδὴ καληλικὸν vocat.

(Ggg)

d) *Prodiit Paracletice Pines. 1610. deinde opera Nicephori Paschalei ibid. apud Antonium Pinellum 1625. & curante Theophylacto Hieromonacho, ibid. 1640. hoc titulo: παρακλητικὴ σὺν Θεῷ ἁγίῳ, περιέχουσα τὴν πρόπυσαν αὐτῇ ἀκολουθίαν. Nihil fere aliud est quam Damasceni Octoëchus, à Græcis subsequentiis temporibus admodum auctus, unde & ὀκτώηχος ἢ ἑξα vocatur, & Josephum (Melodum) auctorem habuisse dicitur. Hæc præstantissimus Caveus. Quæ in hoc libro reprehendit Allatius, vide infra diss. 2. p. 283, seq. Ab hoc differunt qui passim memorantur κανόνες παρακλητικοὶ hymni imploratorii v. g. ad B. Virginem, de quibus Cangius.*

cat. Differt ab aliis Græcorum libris Ecclesiasticis , quòd in aliis certa sunt certis diebus decreta Officia , Canones , seu Troparia , quæ recitari solent , quibus finitis reponuntur , donec eadem tempora remeent , cum rursus ad recitandum suscipiuntur : ut Triodion , quod Quadragesimæ præcipuè Officia : Pentecostarium , quod à die Resurrectionis ad Pentecostem : Menæa , quæ singulis mensibus. Paracleticus tantum semper præ manu est , & omnibus diebus aliquid in eo invenitur quod sive in Missa , sive in Vesperis , sive in Matutino , sive in aliis Officiis recitatur. Quando enim in aliis Officiis propria desiderantur , quæ ad complementum Officii pertineant , ad hunc lector remittitur. Dicitur , ut puto , *παρηγορητικός* , *Paracleticus* , quasi *Consolatorius*. Videntur enim omnia quæ in eo sunt , eò maximè spectare , ut peccatorem consolentur , hortentur , & quasi vi quadam compellant , ut de commissis pœnitentiã agat , & DEUM quem peccando offenderat , pœnitentiã ac precibus sibi propitium reddat.

69 Hinc modò Angelorum opem , modò Apostolorum , modò Martyrum , modò Confessorum , aliorumque Sanctorum , prout diei cuius Officium recitatur , ratio exposcit. Unde etiam Paracleticus dici potuit , quasi *Invocatorius* , vel *Imploratorius*. Dividitur in octo partes , quos Græci *ἠχους* appellant. Uno nempe Echo Officia unius hebdomadis implentur , altero subsequents , & sic de singulis , quibus finitis , denuò ab initio exordiuntur : & sic perpetuo isto circulo materiam DEUM laudandi perpetuam sibi & nunquam deficientem suppeditant. Differt ab Octoëcho , quod ille tantummodò , ut diximus , à primis Vesperis ad Missam Canones & Troparia continet , Paracleticè & illa , & multo plura , cum & subsequentes Vesperas , & aliorum dierum inter hebdomadem Officia integra exhibet. Ingens , sed apprimè necessarium , & defectus aliorum supplens volumen. Quænam vero in eo continentur , brevibus exponit Joannes Nathanael epistolâ ad Metrophanem Patriarcham Constantinopolitanum libro præfixa , ne ipse ea referendo longior sim.

IX. Nonus est *Τριώδιον*, *Triodium*, e) è Cantionum, sive Canonum ita dictorum, quibus abundat, ratione, & modo, ita appellatus. Cæteri namque Græcorum Canones, qui in Officiis divinis in usu sunt, novem Odis seu Strophis constant. At qui in isto volumine continentur, tribus tantum constantur: continetque Officium in Ecclesiis eorum recitari solitum à Septuagesima, quam illi vocant Dominicam Publicani & Pharisei, ad 70
ἡ τῶν παροῦσων ἡμέραν πῶς θεῶν καὶ τῆς τριώδιου δευτέρου, ὃ πολλοὶ μὲν τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων μόνουσργῶν ἡμῶν πατέρων ἀριστερῶν καὶ ὡς ἐχρῆσθαι ὑπὸ τῆς ἀγίου κινεῖσθαι πνεύματι ἐμελουρησῶν. πρῶτον δὲ πνεύτων τοῦτ' ἐπέεσσι φημι τῶν ὁσίων, εἰς τύπον, οἰμοῖ, τῆς ἀγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριώδιου ὁ μέγας ποιητῆς Κοσμάς, ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ ἀγία τῶν πατέρων ἔκθεσι καὶ θεῶν καὶ σωτηρίῳ ἡμῶν. Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξομολογίᾳ, καὶ τῶν ὀνομασίων χειρὸν ἐκάστης ἡμέρας Διὰ τῶν ἀκροστιχίδων ὑπνοῦσας τὰ μέλη. ἐξ οὐπὲρ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν πατέρων, καὶ μάλ-

(GGG) 2 λον

- e) Videndus de Triodio præter Cangium, Sviccerum & Caveum Baronijs ad A. C. 842. n. 27. Prodiit Venetijs A. 1620. fol. & Theophylacti Hieromonachi cura recognitum ibid. apud Pinellum A. 1644. hoc titulo: *τριώδιον ψυχολέστατον περιέχον τὴν πρέπυσαν ἐν τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ ἀπασαν ἀκολουθίαν.* Synopsis Triodii & Pentecostarii à Nicephoro Callisto scriptam versibus Jambicis, subiectamque carminibus Cyri Theodori Prodromi, excusis Basil. apud Jo. Bebelium A. 1536. quia brevis est, hoc loco adscripti: *Τριώδιον σύνολος ἀκριβοστάτη. Ἐγὼ δὲ τριώδιον ταῦτα σοὶ φέρω, παραβολὴν πρῶτα τῆς Φαρισαϊκῆς, μετ' ἣν ἀσώτως καὶ ψυχῶν μείναν ὄλων, τὴν δευτέραν τε τῶν λόγων παρυσίαν, τῆς τυροφάγους τῆς διφθείας ἐνάτας, μείναν ἀπάντων τῆς ἐρήμης πατέρων. Ἐκπίωσιν Ἀδάμ τῆς τροφῆς τῆς χωρῆς, τὸ θαῦμα τῆς τέρων. Ὁρθοδοξίαν, σωρῆτε προσκύνησιν, κανόνα μέγαν τὸν ἀκάθιστον, καὶ ταφὴν τῆς Λαζάρου, ἐγερσιν αὐτῆς καὶ κηρῆς τὰ βάρια, πάγκαλον αὐδῆς καὶ συκῆς ξηρᾶς τύπον, παραβολῆς ὑψώματα παρθένων δέκα, δάκρυα πόρνης, καὶ πολυτίμων μύρον, τὸ μουσικὸν δάκνοντε, νιπτήρβαθρον, Χριστὸν προσευχὴν καὶ προδοσίαν πάλιν, τὰ Φριλά παῖδη τὴν σφαγὴν καὶ τὸ ξύλον, τὴν ἀποκαθήλωσιν, ἐν τῷ φῶτι τῶν, δῆνον τ' ἐπιτάφιον, γυναικῶν μύρα. Χαρὰς τὸ πάσχα, τὴν ἀνάστασιν λέγω, τὴν ψηλάφῃσιν τῆς θωμᾶ, μισοφόρος, τὸν παραλύτον, πεντηκοστῆς τὴν μέσσην, τὴν Σαμαρῆτιν, τυφλὸν ὠματωμένον, Χριστὸν τε λήψιν πρὸς πόλιν ἀνωτάτω, καὶ πατέρων ἀδελφισμῶ τῶν ἐν Νικαίᾳ, τὴν πεντηκοστὴν καὶ τὰ πνεύματι χύσιν, πληθύνετε πάντων ἀγίων τῶν ἐν βίῳ. Hunc Nicephorum Callistum & Philotheum Patriarcham CPol. nonnulla ex odio in Romanam Ecclesiam inseruisse quæ in antiquioribus Triodiorum exemplaribus non reperiantur, conqveritur Allatius de Synodo Photiana p. 528. & prolixius infra diss. 2. p. 113. seq.*

λον τῶν ἄλλων Θεόδωρος τε καὶ Ἰωσήφ οἱ Στουδίται καὶ Ζήλον ἐκείνου, καὶ τῆς λοιπῆς ἑβδομάσι τῆς ἁγίας μεγάλης ποταρακοῦτης συνῆξαν οἱ τῆ αὐτῶν μονῆ τῶν Στουδίου πρώτον ᾠροδεδόκασιν ἵνα μᾶλλον τὰς εἰδὰς κατατάξωσι καὶ ρυθμίσωσι. Et infra: Κατὰ χρηστικῶς δὲ τριώδιον ὀνομάζεται. ἢ γὰρ αἱ τριώδια ἐστὶ καὶ τὰ ὁλοπιεῖς καινοῦς ᾠροδεδόκασιν. ἀλλ' οἱμοῦ δὲ τὸ πλεονάζοντι τῶν ἑπαινουμίων λαβῆν, ἢ διὰ τὴν τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, ὡς εἶρηται, πρώτως γινόμενα, σκοποῦσιν ἑαυτοὶ τὰς ἁγίας ἡμῶν πεπραῖσι διὰ τῆς βίβλου τὸ τριώδιον κατὰ τὴν αὐτῶν τὸ πᾶν τῆς περὶ ἡμᾶς τὸ τοῦ Θεοῦ Δεργασίας ἐξ ἀρχῆς ἀναμνηστικῶν, καὶ εἰς ὑπομνηστικῶν πᾶσιν ἐνθῆναι. &c. Hoc vero die, ita DEo annuente, Triodion incipimus, quod multi sanctorum & Deiferorum uatum nostrorum Patrum optime, & uti addecebat, à Spiritu sancto moti modulati sunt. Primus omnium illud, tres inquam Odas, in figuram, ut exhibito, sancta & vivifica Trinitatis excogitavit magnus Poëta Cosmas, in magna sanctaque Passionis Domini & DEI & Servatoris nostri Jesu Christi hebdomade, appellatione ferè cujuslibet diei per acrostichides cantus concinnans: ex quo & reliqui Patres, & inter eos precipuè Theodorus & Josephus Studite cum amulati in aliis hebdomadibus sancta magna Quadragesima componentes proprio Studiorum monasterio tradiderunt, Odas istas magis ac magis protrahentes & accommodantes. Et paucis interjectis: Triodion porro improprie dicitur, non enim semper Triodia habet, cum integros etiam Canones proponat. Puto tamen nomen ex abundantia assumpsisse, vel propter magna hebdomadum Canones sic dictos. Scopus sanctis nostris Patribus fuit per universum Triodii volumen, quasi in compendio, divinum erga nos beneficium ab ipso principio recensere, & in memoriam omnium inducere.

Et sanè Triodion magis latè patet, quàm quod acceperint nonnulli, qui ex Gennadii verbis ambiguè cap.4. Ἀδοῦται μὲν μελωδιῶν καθ' ἡμέραν, καὶ μελωδία, καὶ τριώδια καὶ λόγοι. Et Menologio: Δὲ εἶδεναι, ὅτι τὸ περὶ ὁρτοῦν τριώδιον εἰς τὸ ἀπὸ δευτέρου ψάλλεται. Canticum divisum in tres partes, quas Odas appellabant, Triodion esse existimant, attamen ex verbis Ritualis Græcorum: Ἐκ τῆς ἑβδόμης τῆς ὀκτῆχου ἀναστάσιμα τρία, καὶ ἀνατολικά τρία, καὶ τὸ τριώδιον ἰσόμελα δύο. Et Euchologio: Εἶτα τὸ μαρτυρικόν, τὴν τρία περὶ ἡμᾶς τὸ τριώδιον, καὶ τὴν τρία τὸ μλωδίον: non de Canticis, sed de libro, in quo ejuscemodi Cantica sunt, intelligendum esse manifestò concluditur: cum genus id Troparii, quod

quod Idiomelon & Profomion vocant, Cantici ejuscemodi Tro- 72
parion esse non possit, cum illa omnia ad alterius cantum hirmumque accommodentur: & Idiomelon, præsertim vagum, & per se proprium cantus modum habens, qui Triodion haud dici potest: quia tamen in libro Triodio dicto legitur, Triodii Troparium fuerit.

Et animadvertendum est hic obiter, quemadmodum hymnus, sive cantus, sive malis Canon, qui tribus Odis perficitur, Triodion dici siveit, ita & cum qui duabus constat, διώδιον, *Diodion* dici, ἔπρον διώδιον. ὁ ἦχος αὐτῆς, οὗ ἡ ἀκροστιχίς τρίτη, & eum qui quatuor. τετραώδιον, *Tetraodion*, perperamque correctum quod hodie benè editur in Cedreno de Marco Monacho: Ο Κοσμάτης μοναχὸς Μάρκου, οἰκονόμος ὢν τῆς τιμῆς τῆς μονῆς, ὁ τὸ τετραώδιον τοῦ μεγάλου αἰββάτου ἀναπληρώσας τοῦ κυροῦ Κοσμά, πλὴν κατεδήγη τὸ βασιλείως. Xylander vertit: *Et quidem sapientissimus monachus Marcus ejus Monasterii dispensator, qui Tetraodion magni Sabbati complevit, quod habet Cyri Cosma multis Imperatorum deprecatus est. Cùm vertere debuisset: Sapientissimus Monachus Marcus, illius Monasterii Oeconomus, qui in magnum Sabbatum Tetraodion domini Cosma complevit, multis Imperatorem deprecatus est.* Marcus etenim ille Cosmæ Melodi, non Patriarchæ, & qui unâ cum Damasceno vixerat, Tetraodion in magnum Sabbatum in absoluti Canonis formam, Odas addendo, quæ illi decrant, rededit. Quid hic de Thomis ac Cosmis argutamur? Qvis 73
Cosmam, Majumensem Episcopum, præcipuum inter melodos, & hymnographos Græcos, dummodo Græcorum libros inspexerit, ignorat? Et futile est dicere Joannem Curopalatem sua ex Cedreno, qui è Curopalata omnia hausit, exscripsisse. Ut se res habuit, habeo ex Gregorio, seu Georgio Metropolita Corinthi in expositione illius Canonis. Ποιῆμα Μάρκου μοναχοῦ ἀρχὴ τῆς πέμπτης ᾠδῆς, καὶ αὐτῆς φέρων ἀκροστιχίδα, καὶ σήμερον δὲ τῆς ἑκτῆς ἡ ἀκροστιχίς, καὶ τῶν ἐξῆς ᾠδῶν, αἰτηνὲς εἰσι Κοσμά μοναχοῦ τετραώδιον συνὶ δόκτει τῆς ἑτεροῦ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης ᾠδοσφύνης, ἣ ἵς ἐστὶ διὰ σίχου ἰαμβικοῦ, προσαιββατόν τε αἰββατον μέγα, ἡ παρενήρη παῖ εαυτοῦ ἄσμαπα ὁ θεὸς οὗτος Μάρκου, καὶ σήμερον εἰρηκαῖς, ἡ γοιω αἰ προσηγιασμένα τῆς ἀγίας, καὶ μεγάλης ἑβδομάδος ἡμέ-

ἡμέραι τῶν θείων ᾠσμάτων ἐπιμήθησαν ἔξ ἁγιοτίμου καὶ ἱεροτάτου Κοσμά-
 τῷ μελωδῷ, καὶ σήμερον ἡ τῶν ἐκείνου ποιητικῶν ᾠδῶν, ἐγὼ
 φησὶν, ἀνεπαλήρωσα. *Opus Marci Monachi usque ad quintam Odam
 ipsam, habens acrostichidem καὶ σήμερον δὲ, sexta verò acrostichis, ἔξ
 sequentium, quæ sunt Cosma Monachi Tetradion, conjungitur cum ea, quæ
 est Triodii sanctæ ἔξ magna Parasceve, ea carmine jambico sic concipitur:*
 προσέβατον τὸ σαββατον μέλω μέγα. *Ubi inseruit sua Cantica di-
 vinus hic Marcus, ἔξ σήμερον hodie dicens, Prasensificata scilicet san-
 ctæ ἔξ magnæ Hebdomadis dies divinis cantibus corroborata sunt, -sanctis
 hymnis ἔξ canticis veneratione digni, ἔξ sapientissimi Cosma Melodi; ἔξ
 74 hodie verò relietas ab eo quatuor Odas ego, ait, complevi. Nice-
 phoro Callisto in Synaxariis: ὠσαυτὸς δὴ καὶ ὁ θεὸς Κοσμάς ἐν τῷ
 μεγάλῳ σαββάτῳ τίθεικε τετραδῖον ἐκείνου ποιητικῶν, καὶ ἐς ὑστερον ὁ
 ἱεροτάτος βασιλεὺς Λεὼν κελάρης εἰς τίλειον κανόνα διὰ τῆς ἱερο-
 τῶν ἱεροῦ ἱεροῦ καὶ μοναχοῦ Μάρκου ἐργασάτο. *Quemadmodum ἔξ divi-
 nus Cosmas in magnam Sabbatum τετραδῖον composuit, licet postmodum
 sapientissimi Imperatoris Leonis mandato Marcus Monachus Episcopus Hi-
 druntinus in perfectam Canonem terminaverit. Nec alia fuerint quæ
 ex Triodio & Typico afferri possent. Et omnium accuratissime
 Theodorus Prodromus in Herilium festivitatum Canones, expo-
 sitione in Canone Sabbati sancti: ὁ πατρῶν κανὼν πῆμα μὲν ἐστὶν
 ἁγίου καὶ πῆμα αὐτῆς Μάρκου ἱεροῦ ἱεροῦ, ἐκ δὲ πάντων
 ἁγίων ἐνάτης ἔξ μεγάλου ποιῆς Κοσμά. ἀλλὰ πολὺ περὶ ὡς ἐξ
 ἀρχαίου ἔχοντος ἁγίου, γυνὴ ἕως τῶν ἁγίων ἱεροῦ, καὶ
 παρῆναι καὶ τὸ πῆμα ἔξ μελῶν δεχθῆναι ἁγίου, καὶ τὸν κανό-
 να σπειράνατο. οἱ δὲ ὑστερον τὸ μὲν μὲν ἀρχαῖοι, ἀναξίον δὲ
 ὡς κρίναντες γυναικείους συμμιξῆσαι λόγοις τῶν ἁγίων ἐκείνου Κο-
 μά μουσουργήματα, τὸ μὲν ἁγίου τῶν Μάρκου, καὶ τῶν ἁγίων
 ἐξ ἁγίων τῶν ἁγίων τῶν ἁγίων τῶν ἁγίων ἐπιτρέψαν. καὶ
 εἰκοὶν ἀληθεύειν οὐτὸς ὁ λόγος, οὐτε γὰρ τοῖς τῶν ἁγίων ἁγίων εἰς
 τῶν ἀκροστιχίδων χρῆται ὁ Μάρκος, καὶ τῶν ἁγίων αὐτῶν τῶν ἁγίων,
 αὐτῶν γὰρ ἁγίων, κύματα θαλάσσης, τὸ κάππα. καὶ πῶς, οἱ τῶν ἁγίων
 ἁγίων, τὸ σῆμα σπειράνατο αὐτῶν εἰς τῶν ἀκροστιχίδων, ἀλλὰ καὶ τῶν
 κατελιπῶν ὡς ἀλλότρια, καὶ οὐχ ἑαυτῶν πῆματα ὅτι, αὐτῶν ἐκείνου
 75 πῆματα ἁγίων, ἀπὸ μὲν τῶν κάππα δεχθῆναι τὸ, κύματα ἁγίων,
 ἀπὸ δὲ τῶν σῆμα, τὸ, σῆμα τῶν τῶν ἁγίων. ἐκτε οὖν πῶς ἁγίων
 ἁγίων τὸ μὲν τοῦ Μάρκου εἶναι τὸ μὲν καὶ τῶν ἁγίων, καὶ ἐξ ἐκείνου ἁγίων
 οὐχ**

οὐχ ἤτιον τοῦ λέγειν ἐν τῷ εἰρημῷ τῆς πρώτης ὁδῆς, ἀλλ' ἡμεῖς ὡς νεανίδες τῷ κυρίῳ ἄσωμεν. νεανίς γὰρ οὐσα δηλονότι καὶ ἡ μελοποιία καὶ αὐτῷ τούτῳ ἐμφάνει θελουσα, ἔτι γυναικός ἐστὶ τὸ μελοεργη-
μα. ἐπεὶ δὲ οὗ χορείαι ἦσαν ἐν τῇ ἐξόδῳ τῷ πρώτῳ ὡδῷ ἀδουσα, μία μὲν ἀνδρῶν ἔπεισε ἢ γυναικῶν, αὐτὴ τῶν ἀνδρῶν παρωσα-
μῆν, ὡς οὐκ αἰετ, ὡς αἱ νεανίδες, εἶπε, τῷ κυρίῳ ἄσωμεν. ἀλλὰ ἤδη ἔτι ἀκροστιχίδα τὸ καυόν. Ἰπποκλυώμεθα, διαπλήτινα καὶ ταύτῃ οὔσα, καὶ οὕτως εἶπεν, ἢ δικόρυφον ὡς ὁ παρνασός, ἢ δι-
θύραμβον ὡς οἱ Διονύσου υἱοί, ἢ ὡς τὰ εἶτε χροζὼ καὶ θαλάσῃ ζῶντα τῶν ζῶων ἀμφίβια. ἐς αὐτὸ γὰρ τετραώδιον εἶμε τὰ Ἰππὶ τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ μέλη, μέρ. ἰάμβου ἢ ἀκροστιχίς ἐκείνου ἄσῳ ἰάμβου τὸ, προσάββατον τε σαββάτον μέλω μέγα. οὐ ἰάμβου τὸ ἡμισυ μὲν προσήλη-
φεν ἢ μεγάλη πρῶτα κὴ τὸ, προσάββατον τε, τὸ ἢ λοιπὸν ἡμισυ τὸ, σαββάτον μέλω μέγα, ἐταύθη παρελήφθη. ἐπεὶ ἢ εἶδον ἐκταθῆναι τὸ μέλος καὶ τὸ τετραώδιον γινέσθαι κανόνα ὀλόκληρον, ἀναλόγως σωλοκλη-
ροῦται καὶ ἢ ἀκροστιχίς, καὶ αὐτὴ μέρας ἰάμβου ὅλος ἰάμβος γίνεται. ἄδεια ἔχειν καὶ σημερον ἢ σαββάτον μέλω μέγα. *Præfens Canon orus quidem est ad quintam ipsam Odem Marci Episcopi Hidruntini, ab eaque usq; ad nonam magni Poëta Cosma, sed multò antè, ut ex non scripta traditione discimus, mulier quedam nobilis casta, & virgo cui erat nomen Cassia, ejusmodi modulationis prima fuit auctrix, & Canonem ipsum absolvis, qui verò eam subsequuti sunt melos admirati, dignum nihilominùs judi-* 76
cantes muliebribus sermonibus Herois illius Cosma cantiones conjungere, melos tradentes Marco, & birmos consignantes Tropariorum compositionem, illi soli commiserunt. Et sanè traditio hac non videtur à veritate aberrare, neque enim birmorum literis capitalibus in acrostichide Marcus veitur, licet illi multam conferrent: statim enim illius, κόματι θαλάσσης, unde majus κ, nec non illius, σὲ τῶν Ἰππὶ ὑδάτων, τὲ super aquas, Σ, quàm maxime illi in acrostichide conducunt, sed bis neglectis tanquam alienis nec propriis operibus loco eorum Troparia conscribit à κ quidem incipiens illud, κύριε θεῶ μου, Domine DEus meus, ab Σ verò illud, σύμβολα τῆς ζωῆς σου, symbola tuæ sepulturæ. Ex hoc utroque manifestum est melos birmosque Marci non esse, & eo etiam æquè probè evincitur cum dicat in primæ Ode birmo: Sed nos tanquam juvenculæ Domino cantemus. Juvencula enim cum esset ipsa modulationis artifex, & hoc idem ostendere volens Canticum illud mulieris esse, cum due essent Choreæ apud Exodum, primam Odem canentes, una quidem ex masculis, altera ex feminis, ipsa masculorum spernens, ut

luti qua mulier erat, tamquam juvencula dixit DEO canamus. Verumta-
 men & ipsam Canonis acrostichidem, duplicem illam quoque, & ut ita
 dicam, bicipitem veluti Parnassum, vel dithyrambum, ut sunt hymni
 in Bacchum, velut ea que & in mari, & in terra vivunt animalia am-
 phibia consideramus. Donec enim Tetraodion erat, quod in sancto Sab-
 bato concinitur melos, Jambus principium erat acrostichidis, illius nempe, qui
 77 incipiebat, προπρόβατον τε σάββατον μέλω, ante Sabbatum, Sab-
 batum cano magnum. Cujus Jambus mediam quidem partem praripuit
 magna Parasceve, nempe προσάββατον τε, ante Sabbatum, reliquum vero,
 nempe σάββατον μέλω μέλω, Sabbatum cano magnum, hoc in loco reli-
 ctum est. At tamen cum opus esset melos elongari, & Tetraodion integri
 Canonis partes sustinere proportione quadam & acrostichis integratur, &
 Jambus mutili loco, Jambus integer succedit hunc in modum: καὶ σήμε-
 ρον ἃ σάββατον μέλω μέλω. Et hodie verò Sabbatum cano ma-
 gnum. Xylander notis in Cedrenum num. 235. nugatur suo
 more: Tetraodion videtur hymnus quatuor partibus seu carminibus con-
 stans fuisse, sed quid illud Cyri Cosma sit, viderint alii. Frustra ita-
 que hic plura de Cosma congererem, res est satis aperta. Spon-
 deo tamen me plura dicturum, in eo, quem præ manibus ha-
 beo tractatum, f) de Melodis Græcorum.

X. Triodion sequitur πεντηκοστάριον, g) Pentecostarion,
 qui erit decimus. Gennadius c. 4. ἄδονται μὲν μελωδιῶν καθημέ-
 ρως, καὶ μελωδία, καὶ τραγῳδία, καὶ λόγοι, καὶ μέγαφρασις, καὶ
 πεντηκοστάρια. καὶ στιχηρά, καὶ τροπάρια. Anthologium: Ζήται
 εἰς τὸ πεντηκοστάριον κυριακῆ ἕκτη μὲν τὸ πᾶσιχα. Continet Officium
 ab ipso die Paschatis usque ad octavam Pentecostes, quæ Domi-
 nica ab iis, omnium Sanctorum nuncupatur. Celebratur nam-
 que in ea omnium Sanctorum memoria. Nomen libro inditum
 est à Pentecoste. Et sic Officium à Dominica Septuagesimæ ad
 78 Octavam Pentecostes in Triodio, & Pentecostario continuatur,
 hoc.

f) Hunc librum etiam promittit infra pag. 81. & cum auctore intercidisse in primis do-
 lendum est.

g) Etiam in Pentecostario plura à recentioribus addita conqveritur Allatius infra diff. 2.
 p. 229 seq. ubi editionem Venetam A. 1575. 4. perstringit. Vidit iterum lucem
 ibid. 1568. 4. & 1618. fol. Theophylacti Hieromonachi cura, & 1642. Ἀρχὴ
 συν Θεοῦ ἀγία τῆ πεντηκοστῆς ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης κυριακῆς
 τῆ Πάσχα πρώτη, καὶ καταλήγουσθ᾽ μέχρι καὶ τῆς κυριακῆς τῶν ἀγίων
 πάντων.

hocque in ipso titulo libri declaratur. *δέχθησαν ἡμεῖς τῶν ἁγίων τῶν πεντη-
κοσμεῖον δεχομένων δὸς τῆς ἀγίας, καὶ μεγάλης κυριακῆς τῶν πέντε
πρωτῶν, καὶ κατέληγονται μέχρι καὶ τῆς κυριακῆς τῶν ἁγίων πάντων.
Principium DEI gratia Pentecostarii incipientis à sancta & magna Domi-
nica Paschatis, & finientis in Dominica omnium Sanctorum.*

Legi etiam in Bibliotheca Barberina Josephi melodi Trio-
dia à Paschate ad Pentecostem ipsam Cod. 118. adhuc inedita, di-
gna tamen quæ in commodum Ecclesiæ Catholicæ edantur. Ut
hinc videas quantum in compingendis similibus Canticis ingenia
humana in omnes se formas vertendo luserint. Quid præterea in
his duobus postremis libris dignum animadversione judicavimus,
alibi scripsimus abundè, unde ea petenda sunt, ne bis eadem re-
petere cogamur.

XI. Undecimus sit duodecim voluminibus comprehensus,
& qui *μηναιών*, vel *μηναιών* dicitur. Typicum: *ἵστον ἔτι, εἰ
ἐορταζέται ὁ ἅγιος τῶν μηναιών, καὶ δώτερον μὲν πρὸ ἐν τῶν μηναιών ἡ-
χησά τοῦ ἁγίου.* Menses singuli singula explent volumina, h)
singulis diebus unius vel plurium Sanctorum Officium, quorum
(Hhh) solem-

h) *Μνηστικὸν ἄριστον ἔργον ἐκτυπωμένον ἐστὶν Ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀπὸ Πινέλλου, ἀλλοτρίως ἐν τοῖς
ἰσοῦσι ἐκ τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἀλλὰ ἐν ἄλλοις ἐτησίν. Ὁ μῆς Σεπτέμβριος ἀπὸ τοῦ
ἀριστοῦ ἰσοῦσι ἐκτυπώθη ἀπὸ τῆς ἐπιμελείας τοῦ Νικηφόρου Πασχάτου Ἱερομοναχοῦ
ἄ. 1629, ἰτεροῦτο δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιμελείας τοῦ Θεοφύλακτου Τρανσυβάρου Ἱεροδίαcono ἄ. 1648. ἡ
ἐπιτομὴ: Βιβλίον ἑξ ἑπτὰ μηνῶν περιέχον τὴν πρόθεσιν αὐτῶν ἁπλοῦσαν
ἀποκαθάρσεων, & sic in reliquis.*

September	} cura Nicephori	A. 1629.	&	Theophylacti	A. 1648.
October					
November	_____	1626	_____	1649	
December	_____	1602	_____	1628	
Januarius cura Matthæi Gala-
tiani, Cyprii Hieromonachi		1603	_____	1629	
Februarius cura Nicephori		1626	_____	1643	
Martius cura Theophani Ze-
naci Hieromonachi		1625	_____	1645	
Aprilis	_____	1625	_____	1638	
Majus cura Nicephori		1625	_____	1642	
Junius	_____	1626 & cura Theophani Zenaci		1645	
Julius	_____	1624 & cura Theophylacti		1642	
Augustus	_____	1625	_____	1642	

Hinc Clariss. Cavei observationi adde quod antiquior etiam existat Menæorum editio, quam
cum

solemnitas eo die celebratur, digeritur. Troparia scilicet in primis & secundis Vesperis, Missa, & Canones in Matutino, aliisque divinis Officiis recitandis, inter quos Synaxaria rerum nempe gestarum ab illis Sanctis, quorum dies agitur, succincta narratio: aliorum item Sanctorum, licet eorum Officium peculiare non habeatur, earum vel prosa vel carmine commemoratio, sic à mense Menæa appellantur. Ea plerique in rebus Ecclesiasticis minùs accurati cum Menologiis confundunt, quæ omninò diversa esse, ex his quæ infrà dicemus manifestum erit. In Menæa correctæ & dono data Ecclesiæ Euchaitarum, extant carmina Joannis Evchaitarum Metropolitæ:

Ἕμνων ὑπελθῶν ἡμερησίαν βίβλῳ,
 Πᾶσαν τε τούτων τὴν γραφὴν ἐπιξέσας,
 Καὶ χεῖρας καὶ νοῦν, οἷς ἴην καθαρίσας,
 Δάσρον Φίλον δίδωμι, καὶ μάλα πρόπον·
 Τῷ προσκαυῶντι τοῦ τόπου σεφεφέρω,
 Ὃς ἔνδον οἰκεῖ τῆσδε τῆς ἐκκλησίας,
 Δι' οὗ τύχοιμι τῆς ἀκηράτου βίβλου,
 Τῇ χειρὶ τοῦ πλάσακτ' ἐγγεγραμμένῳ.

In eadem ejusdem.

Οὐ πολλαὶ μὲν, κράτιστα πάντα δι' ἰθάδα.
 Οὐκ ἂν γὰρ ἕτεροι ἀλλαχοῦ τὰ βελτίω.
 Εβουλόμην δὲ ταῦτα μὲν τύπος μένων.
 Ἀντιγράφων εἶναι δὲ τὴν ὑπουργίαν.

Eis

cum Canisio ante A. 1602. communicavit Velferus, è quibus testatur se eluisse maculas in Menologio, quod ab Andrea Schotto acceptum vulgavit ex latina versione Gvil. Sirleti Cardinalis. Porro Menæa sed latius ni fallor accepto Menzorum vocabulo pro quocunqve opere quod Græce Mensium ordine de sanctis agit, *Mediolanensis* M.S. in Bibl. Ambrosiana allegat Papebrochius in Actis Sanctor. ut T. 1. Junii p. 621, 726. &c. & alia *Taurinensis* T. 7. Maji p. 237. De Sophronii Patriarchæ opera cum Joanne Damasceno impensa in restituendis Menzæ ad eadem Acta Sanctor. ad diem XI. Martii, & quæ de Menzæ præter Svicerum. Cangiumque Bollandus ad T. 1. Act. Sanctor. Februarii p. XXI. qui nihil in illis hæretici nihil schismatici contineri profitetur prolegom. ad T. 2. Januar. p. LV. Duo Menzorum menses commode possunt compingi uno Volumine in fol. Ex Menzæ decerptum *Anthologium* Græcorum quod cum præfatione Antonii Arcudii ad Clementem VIII, qui illud approbavit, excusum est Romæ A. 1598. 4. Etiam Matthæi Raderi S. I. Viridarium Sanctorum editum Augustæ Vindel. 1604. 4. multas historias è Menzæ versas continet, voluitque Raderus (ut Bollandus etiam notatum p. LV. prolegom. ad Tomum I. Januarii) integra Menzæ Græce ac Latine in lucem emittere.

Εἰς τὰ διαρθρωθέντα βιβλία.

Καλὴν δέδωκας τοῖς βιβλίοις ὑπουργίαν,
 Αὐτὸς πομπῶν ἀντιλαμβάνων χάριν.
 Τῶν μὲν γὰρ ἤδη τοῖς νόσοις ἰασάμεν.
 Ἐγὼ δὲ σωτέτηκα, καὶ κακῶς ἔχω.
 Κόπον τὸ σῶμα σωτρίβεις ἀμετρίῃ.
 Ἀλλ' οἱ τρυφῶντες ἐν πόνοις ἀλλοτρίοις,
 Καὶ τῆς ἡμῶν πλείοντες ἑυδία ζάλαις,
 Πρὸς κέρειον μέμνηθε τοῦ κερμηκότητος.

Laudes perorans publicae voluminum.
Horum vetusto litteras mundans fita
Sensus, notasque, quoad potui, coordinans
Libens amicum, illustra, conducibile
Munus sodali detuli huic sephephoro
Qui in hoc fideli praesidet templo vigil;
Ut particeps hinc fiam ego haud aquabilis
Libri, creator ipse quem scripsit manu.

80

Aliud.

Quare ne multa, potissima illic omnia:
Nam nunquam in ullo reperies melius loco.
Verùm ista vellem de ordine haud moverier,
Tantum antiagraphorum vim, esseque ministerium.

Aliud.

Pulchrum exhibens volumini negotium,
Malam inde & ipse gratiam capio miser.
Illius inhians quando valetudinem.
Ego perinde me bene haud habeo, terens
Corpus labore, membra studio deprimens.
Sed caterorum qui frauntur commodo,
Sudorū, & tranquilla tempestatibus
Meis legendo navigant spatia freti,
Memores laborantiū velim ad DEum mei.

Cum verò in Menæis ejusmodi & aliis Græcorum libris in solemnitatibus Sanctorum, quandoque plures quàm opus sit, Canones

(Hhh) 2

nes

nes appositi sint, scias illud in ea Ecclesia observari, quod habeo ex Typici cap. 7. ἵστον ἢ καὶ τὴν, ὡς εἶπερ ἔχει τὸ μῦθον ἐν μνήμῃ αἰγίου ἱεροῦ κανόνας Θεοφάνου ποιητῶν. εἰ μὴ δὲ κανὼν ὁ τοῦ κυρ Κοσμά, 81 *περικελεύεται*, εἰ ἢ ἔκ κυρ Ἰωάννου καὶ ἐπίρω, τὰ Ἰωάννη *περικελεύεται*. Εἰ δὲ ἔκ κυρ Θεοφάνου καὶ ἐπίρω, ὁ ἔκ κυρ Θεοφάνου *περικελεύεται* *περὶ μνήμης* ἢ δὲ τῶν ἄλλων. εἰ ἢ ἔκ κυρ Ἰωσήφ, ἔτ' τῶν λοιπῶν *περικελεύεται* ποιητῶν, τούτων δὲ μὴ ὄντων, οἱ τοῦ κυρ Ἰωάννου αὐτῶν δὲ μὴ ὄντων, ἢ τοῦ κυρ Θεοφάνου. ἀπάντων δὲ τούτων οἱ τοῦ κυρ Ἰωσήφ τῶν λοιπῶν ἀπάντων *περικελεύονται*. Hoc quoque sciendum est, *β* *Menæum* habet in memoriam alicujus sancti *Canones* variorum *Poëtarum*, *si* *Canon* adierit *domini Cosma*, *cum* *aliis* *anteponendum*, *si* *domini Joannis* *&* *aliorum*, *cum*, *qui* *Joannis* *est*, *anteponi*: *si* *domini Theophani* *&* *aliorum*, *domini Theophani* *anteponi*, *ille* *enim* *ante* *alios* *honorandus* *est*: *si* *domini Josephi*, *cum* *reliquis* *Poëtis* *præponi*. *Si* *ceteri* *defuerint*, *domini Joannis*, *si* *hi* *quoque* *defuerint*, *domini Theophani*, *si* *hi* *etiam*, *domini Josephi* *ceteris* *omnibus* *præponi*.

At quoniam fuere hi Canonum & Tropariorum, quibus Græcorum libri, & Paracletice, Triodion, Pentecostarium, & Menæa potissimum abundant, auctores? plures ac varii, recentiores & veteres, supremi infimique nominis, de quibus cum fusè nimis egerim in Tractatu meo de *Melodis Græcorum*, i) nunc satis fuerit nomina tantummodo, eaque non omnia numerasse. Sunt verò Anthimus, Timocles, Methodius Patarensis, Cosmas, Joannes Damascenus, Georgius Siculus, Georgius Nicomediensis, Romanus, Germanus Patriarcha, Anatolius Patriarcha Constantinopolitanus, Theophanes, Andreas Cretensis, Josephus Studita, Theodorus Studita, Stephanus Sabaita, Theodorus Siceota, Clemens, Byzas sive Byzantius, Cyprianus Monachus, Simeon Magister & Logotheta, Leo Imperator, Constantinus Porphyrogenneta, Arsenius Monachus, Photius Patriarcha Constantinopolitanus, Marcus Monachus, Cassia, sive Cassiana, sive Icasia, Joannes Euchaita cognomento Mauropus, Nicephorus Callistus, Nilus Xanthopulus, Nicolaus, Philippus, Basilus Monachus, Leo Magister, Sergius Hagiopolita, Stephanus Hagiopolita, Andreas Pyrus, Ephrem Cariz, Simeon Thavmastorita, Philotheus Patriarcha, Basilus Pegoriota,

i) Horum melodiarum Catalogum quibusdam nominibus auctum, ordine Alphabetico cum observationibus nonnullis dabo infra ad calcem harum dissertationum.

riota , Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus , Justinus Decadio , Joannes Archiepiscopus , Demetrius , Ignatius , Methodius Patriarcha , Christophorus Protoascrita , Photius Monachus , Mauroleo , Procopius Chartophylax , Joannes Zonara , Euthymius Monachus , Hierotheus Monachus , Emmanuel Palæologus , Theophilus Imperator , Michœl Pſellus , Theodosius Lascaris Imperator , David , Metrophanes , Emmanuel Phile , Athanasius , Nicetas Heracleensis , Paulus Amonius , Gabriel , Nicetas Stethatus , Joannes Stauracius , Theodorus Coetonita , Leo Peganius , Georgius Scyliza , Dorotheus Monachus , & alii , ne singulos recensendo tædio sim.

XII. Menologia k) non alia sunt (& erit duodecimus liber) quàm quæ Latinus *Martyrologia* vel *Calendaria* dixerit, nec aliud in illis habetur nisi vel Sanctorum vitæ quolibet die per totum annum summatim expositæ , vel quorum vitæ non habentur commemoratio , nullaque ibi aut officii ordinandi , aut recitandi series continetur. Verum est tamen sæpissimè Menologiorum horum partem , eamque non minimam in Menæis inter Canones post Odam sextam esse digestam , ut sine alterius libri ope , qui officium in Ecclesia aut domi recitat , habeat unde celebrandorum Sanctorum historiolas , & commemorationes legat. Hoc Menologium apud Græcos non unum est , sed pro opportunitate temporis variam quoque faciem induit : aliud quippe est quod nobis Latinè tantum ex versione Cardinalis Sirleti, Canisius in antiquis lectionibus l) repræsentavit : aliud m) quod separatim hinc inde manuscriptum adhuc in Bibliothecis, &

(H h h) 3

Barbe-

- k) Confer de his Bollandi prolegom. ad Tom. I. Januarii p. LIV. seq. Nam Rev. D. Zachariæ Græpii dissertationem, quam Rostochii A. 1697. edidit de Menæis & Menologiis Græcorum , non vidi.
- l) Tomo II. Antiquarum lect. p. 730-941. Ingolstadt. 1602. 4. quas nunc Roterodami cum observationibus suis recudi curat Vir Clarissimus Jacobus Basnage.
- m) Hujusmodi Menologium MS. in Bibl. Cæsarea , Nessel. I. p. 347. Confer quod Genebrardus latine præfixit Commentario in Psalmos. Et Menologium Metricum Græcum & latinum singulis versibus Hexametris , quod cum alio Ruthenico iconibus expresso & observationibus suis illustrato Papebrochius præmisit Tomo I. Act. Sanctor. Maji. Idem memorat Menologium SlavoRussicum vetustissimæ impressionis, quod ipsi reliquit illustriss. Vir Jo. Gabriel Baro de Sparwenfeld, dictavitq; alterum verbotenus translatum è variis MSS. & excuso Moscuz A. 1817. hoc est Anno Christiano 1679. Vide T. 1. Act. Sanctor. Junii T. 1. p. 135. 758. & Menologium quod exhibet Possévinus in Apparatu sacro , voce *Rutheni*.

Barberina potissimum, quod & antiquissimum est, asservatur: quæ nec omnia sibi invicem respondent: aliud quod post divinas Horas, n) Evangelium, Apostolum, aliosque libros legitur. Menologium ex Menæis Græcorum in vernaculam versum à Maximo Margunio o) Evangelium, Apostolum, aliosque libros legitur. Menologium ex Menæis Græcorum erutum, & in linguam Græcorum vernaculam versum à Maximo Margunio) o) Cytherorum Episcopo edidit Antonius Pinellus Venetiis anno 1529. in 4to.

Baronius anno Domini 886. refert Basilium Macedonem Imperatorem Græcorum Menologium scribendum curasse & augendum, p) atque etiam imaginibus exornasse, quibus
84 singulorum Sanctorum exprimerentur certamina: cujus ipsum autographum credimus, & legimus concessum nobis à Paulo Sfondrato sanctæ Cæcilie Cardinalis nepote Gregorii Papæ XIV. Menologium hoc auro, gemmisque pretiosius Constantinopoli ad Ludovicum Sfortiam satis munificè advectum, Ludovico vitæ functo, Joannes Baptista Francisci Sfondrati Cardinalis parens, avusque Nicolai Sfondrati Cardinalis in arbitrio ac potestate habuit, quemadmodum monumenta alia, maximæque æstimationis scripturas ejusdem Ludovici, apud quem Baptistæ auctoritas plurimum pollebat, ut ex diversis legationibus, quas ille ob gravissima negotia apud omnes ferè Principes Christianos, Innocentium nempe VIII. Carolum Gallie, Ferdinandum & Elisabetham Hispaniarum, Ferdinandum Neapolis & Sicilie Regem, & tandem Rempublicam Venetam, ubi & mortem obiit, colligere possu-

- n) In Græco precationum libello qui *αεολόγιον* inscribitur. In hujusmodi precum libellis existat & Menologium à *Christophoro* Patricio & Proconsule Mytilenæo in epitomen redactum. Aliud item excusum Venetiis A. 1535. quod latino Calendario permixtum cum Nicephori CPol. Chronologia edidit Antonius Contius Parisi 1573. 4.
- o) Menologium Margunianum latine vertere cœpit teste Bollandi Matthæus Raderus S. I.
- p) In Actis Sanctor. T. 8. Junii p. 808. rectius refertur ad A. C. 984. atque eodem spectat quod T. 1. Junii p. 274. dicitur scriptum ante annos septingentos. Basilium enim cujus jussu scriptum est illud Menologium non est Basilium Macedo sed Basilium II. junior Porphyrogenitus Romani II. filius, qui præesse Imperio cœpit A. C. 975. Vide Cavei partem alteram Hist. literariæ ad A. C. 976. & Allatum infra p. 88.

possumus. Postmodum à Paulo Sfondrato Cardinali dono acceptum Paulus V. in Bibliothecam Vaticanam invexit, & præfixâ inscriptione significavit. PAULUS V. PONTIFEX MAXIMUS HUNC LIBRUM CONSTANTINOPOLI AD LUDOVICUM SFORTIAM MEDIOLANI DUCEM ALLATUM, DEINDE SERVATUM APUD SFONDRA TORUM FAMILIAM A PAULO S. CÆCILIE CARDINALI SFONDRA TO SIBI DONO DATUM, IN BIBLIOTHECAM VATICANAM INFERRI JUSSIT ANNO MDCCXV. PONTIFICANUS XI. Liber 85
 unam tantum Menologii partem, q) quando sex tantum mensibus Septembre, Octobre, Novembre, Decembre, Januario, & Februario absolvitur, continet: altera quibusnam caveis addicta lateat, incertum est, & utinam non communem sortem librorum passa, igne vel ferro, vel impiorum aut otiosorum hominum manibus, elementorum etiam injuria in luce esse deserit. Scriptus est in folio grandi pergameno affabrè perpolito, licet ætate jam vieta aliquantulum sublurido, formâ quasi quadratâ, characteribus elegantissimis, nusquam pro illius atramenti facultate, quod nigrum non tingit, nigricantibus. Capitales quas vocant litteras auro efformantur, singularum pagellarum pars superior nomina Sanctorum illius diei representat, alterius dimidia scripta compendio Sanctorum gesta, altera imaginibus coloribusque non indiligenter, & pro eo tempore satis eleganter, sub oculos ponit. Picturam recentiores *miniaturam* vocant, neque enim oleo, sed aquâ gummiqve colores temperantur. Imagines non ab una manu promanant, ideoque nec unius omnes conditionis, sed una alterâ concinnior, accuratior, & ad artem accommodatior excellit, & ne *ἀδίστατοι* palarent, pictor quilibet imaginî à se depictæ in margine libri nomen expressit. Pictorum nomina sunt, Pantaleo, Michaël Blachernita,

- q) Hanc partem latine ex versione Petri Arcudii edidit Ferdinandus Ughellus Italiae sacre Tomo VI p. 1048. seq. Rom. 1644. fol. Græce etiam altera pars Menologii hujus Basiliani sive sex postremi menses Martius, Aprilis, Majus, Junius, Julius & Augustus exstant MSti in antiquissimo Codice monasterii Cryptæ ferratæ in Latio, ex quo Synaxaria Martii, Aprilis & Maji ad calcem Tomi primi cujusque horum mensium Græce dedere Henrichius & Papebrochius.

86 nita, Georgius, Simeon, Michaël parvus, Menas, Nestor, Simeon Blachernita. Imagines ita disponuntur, ut una alteri adversæ non respondeat, sed litteris & Sanctorum vitis, quare nunc superiorem partem paginæ, quando alterius superior pars scripturam refert, nunc inferiorem, quando alterius inferior descripta est. Quando liber scriptus sit, divinare non possumus, abhinc tamen annos 662. scriptum videntur indicare, qui operi præfiguntur Jambi. Hi verò sunt:

Ενταῦθα νῦν σκόπησον ὀρθῶς ὁ βλέπων
 Λεῖτον ἔργον ἐξ ἀρίστων πραγμάτων,
 Ἔργον Θεοῦ κάλλιστον ἐκπληττόν Φρένας,
 Ἔργον τὸ τέρετον πᾶσαν εἰκότως κτίσιν,
 Ἄνω γὰρ αὐτὸς ὡς Θεὸς, καὶ δεσπότης
 Ἄστρον χορείας ζωγραφήσεως τὸν πέλον,
 Ὅν οἶα δέριον ἐξέτανε τῷ λόγῳ,
 Κόσμον δαδουχῆ πανσόφῳ προμηθεῖα
 Κάτω δ' ὁ τοῦτον εἰκονίζαν τοῖς τρόποις,
 Ἀναξ ὅλης γῆς ἡλιῶ τῆς παρφύρας
 Βασιλεῖα τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργυλῆς,
 Κράτις αἰμφοῖν, καὶ τροπαίους, καὶ λόγους,
 Ὡς ἄλκον ὄντως οὐρανὸν τεύξας βίβλον,
 Ἐκ δέριον ἰαθεῖσαν, ὡς ἔχῃ φύσις
 Φέρουσαν ὡς Φωσῆρας ἰεραίου τύπου
 Πρῶτον μὲν αὐτῆ τοῦ θεανθρώπου λόγου
 Ἐπίτα μητρὸς τῆς τεκούσης ἀσπόρου,
 Σοφῶν προφητῶν, μαρτύρων, ἀποστόλων,
 Πάντων δικαίων, ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων,
 Τῶν ὀρθοδοξῶν πᾶσαν εὐφραίνῃ Φρένα.
 Τέρπει δὲ πᾶσαν τεκνότητι καὶ θεῶν.
 Ἀλλ' ὅς περ εἰκόνισεν ἐκ τῶν χρωμάτων,
 Εὖρει βοηδῶς πάντας ἐκ τῶν πραγμάτων,
 Κράτους σωεργῶς, συμμαχούς ἐν ταῖς μάχαις,
 Παθῶν λυτρωτῆς, Φαρμακευτῆς τῶν νόσων,
 Ἐν τῇ κρίσει πλέον δὲ πρὸς τὸν δεσπότην
 Θερμῶς μεσίτας προξένους καὶ τῆς ἄνω
 Δόξης ἀφράσου, καὶ Θεοῦ σκηπτοῦχίας.

87,

Ex versione Joannis Argoli.

Confidera probè oculis hīs, ὁ qui afficis,
 Ex rebus optimis, opus certè optimiss.

DEI,

DEi, inquam, opus pulcherrimum mentem impetens
 Visu creata cuncta delectans merito,
 Ut namque supra Rex Poli summi Artifex
 Cælum choreis condecorans clarum igneum,
 Quod pellis instar vocis explicuit sono,
 Mundum irradiat sapiente providentiâ,
 Infraque ut ipsum moribus splendens paribus
 Terre plagas totius, & Rex purpura
 Basilius, filiique duplici potens
 Fama triumphis scilicet, sermonibus,
 Ut machinam polorum constituit librum.
 Ex pellibus protensum in ipso, qua gerit
 Natura cuncta deferens sidera, æthera,
 Pulchras colore, nobilesque imagines,
 Primam beatique hominis, & Verbi inclyti,
 Dein puella matris absque semine
 Sanctos Prophetas, Martyres, Apostolos,
 Cunctos beatos Angelos, Archangelos,
 Unde credentes allicit mentes pias
 Oblectat oblectamine baud oculos minus.
 Sed quos colore fecit atque imagine
 Habeat opitulantes, in armis affectas,
 Affectibusque vindices, morbo medicos,
 In judicio medios precantes ad Dominum,
 Et hospites salutis atque gloria
 Ineffabiles, & imperi simul superi.

83

Et hoc est Menologium Baronio visum, nec abnuo; studio jus-
 suque Basilii Imperatoris descriptum, exornatumque imaginibus,
 nisi aliunde edoctus fuero, non credam, quemadmodum &
 Basilium hunc Macedonem fuisse, ex Janbis enim hic Basilius
 Porphyrogenneta asseritur, ἀναξ ὅλης γῆς ἡλιου τῆς πορφύρας βα-
 σίλειου τὸ θρέμμα τῆς αἰουργίδου. *Imperator terra uniuersa sol pur-
 pura Basilius & alumnus.* Id de Macedone dici non potest, cum
 neque Porphyrogenneta fuerit, nec Imperatore patre natus sit,
 neque aduktus. Zonaras in Constantino Duca. πῶ μὲν βασιλείαν
 αὐτῆ κατέλαβεν τρισὶν ἡμέραις, ἕς αὐτῶ ἡ συνίωσις Εὐδοκίαν ἐγένετο.
 τὰς μὲν δύο τὸν Μιχαήλ, καὶ τὸν Ανδρόνικον ἰδιοπύουσι ἐπὶ τὴν ᾗ
 (Iii) Κωνσταν-

Κωνσταντῖνον βασιλεύσουσι, καὶ αὐτῇ Λυγούστῃ ἀνεψιῆθεῖσσι, ὅθεν ἕτος μὲνⓈ Πορφυρογέννητος ἦν ἐν αὐτίκῃ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς βασιλευσσι ὡς ἀδελφοῖς ἐκόσμησεν. *Imperium tribus filiis reliquit, quorum duos Michaëlem, & Andronicum Eudocia privato ad huc, Constantinum verò imperanti pepererat, cum & ipsa Augusta appellata esset. Unde hic solus Porphyrogenitus fuit, ac statim præ cæteris imperii insignibus adornatus.* Ex eo nempe Porphyrogenitorum nomen emerſit, ut qui imperante patre nascerentur, sive in thalamo Porphyrae dicto, sive purpura obvoluti, Porphyrogenetæ 1) dicerentur. Herodianus histor. lib. 1. de Commodo Marci Imperatoris filio: ἔδωκε δὲ μετ' ἐκείνον ἐμὲ βασιλέα ἢ τύχη σὺν ἐπίστικτον, ὡσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ, εἶδε προσκλήτη σπυριώδηρον δεχθῆναι, ἀλλὰ μὲνⓈ τὴν ἐμὴν ἐν τοῖς βασιλείοις ἐπεκνήθην, καὶ μὴ περὶ τῆς μετ' ἐμὴν ἰδιωτικῶν παρρησιῶν, ἀλλὰ τῶν τῆς γαστρὸς προσελθῆναι βασιλείῃ. Ἐπεδέξατο περὶ τῆς ἐμοῦ δὲ μετ' ἐμὴν ἀνδρῶν ἢ λιγῶν καὶ βασιλέα. *Nunc me post Marcum patrem vobis fortuna principem dedit, non quidem ascititium, quales ante me fuerunt, neque veluti acquisito imperio gloriantem, quippe unus ego vobis natus, educatusque in aula, non quidem privatis obvolutus fasciis: statim me ut ex alvo prodieram imperatoria purpura suscepit, simulque sol hominem me vidit & principem.* Et Themistius orat. 6. de Valentiniano Gratiani Imperatoris fratre. πρῶτονⓈ ὅτι δὴ τῶς τῆς ἀδελφῆς οἰκίας ἐπαργουώτης ἐν αἰουροῦσι. *Primus autem tunc incluta domus purpureis obvolatus es fasciis.* Dicitur tamen de Basilio juniore, qui circa annum Domini 977. cum Constantino Porphyrogeneta imperium tenuit.

XIII. Esto decimus-tertius ἀθολόγιον, 3) *Anthologium*, primo sui ortu tenue, nec magnæ æstimationis, sed novis additionibus

1) Πορφύρα pro domo sive οἰκίῳ in septo Imperialis palatii CPolitani, in qua Imperatrices pariebant, passim occurrit ut in Typico Irenes Augustæ p. 140. Hinc *Porphyrogenitus*, qui natus est Patre jam Imperatore. De quo plura Martinus Hanckius de scriptoribus Byz. p. 462. & Cangius ad Alexiadem p. 223. atque in CPoli Christiana p. 130. & in utroque glossario.

3) Prodiit Venetiis 1631. fol. & A. 1639. apud Jo. Petrum Pinellum, curante Theophylacto Tzapharnaro, Hieromonacho. Cui editioni Paschalion annorum 30. ab A.C. 1642. ad 1692. subjicitur. Deniq; Anthologion excusum est A. 1697. in Hungarowalachia, emendante ac recensente Panagiota, Monacho Sinopenſi. Ἀθολόγιον

nibus semper excrefcens, hac postremâ pro correctorum libidine immensum factum est, adeo ut, ut ita dicam, in monstrum evaserit. Indicat titulus : ἀνθολόγιον ἔ' όλον ἐνιαυτῶν πνεύχων ἱναίας ἢ ἐπί- 90
 ρας ἀναγκαίως ἀκολουθίας τε ἢ ἐρμηνείας οὐχ ὑπαρχούσας ἐν τοῖς προ-
 τυπωθεῖσιν ἀνθολογίοις. Totius anni Anthologium continens & alia qua-
 dam necessaria officia, & interpretationes, qua in prioribus Anthologiis
 desiderabatur. Potissimum tamen in eo continentur officia, quæ
 per annum in Domini nostri Jesu Christi, Beatæ Virginis, & re-
 liquorum celebrium Sanctorum solemnitate decantantur. Se-
 quuntur officia quæ communia dici solent in unum vel plures Pro-
 phetas, Apostolos, Martyres, Pontifices, Confessores, &
 alios. Tum demum multa ex Paracleticæ hausta ingeruntur, &
 omnium postremum adnectitur Paschaliū triginta duorum an-
 norum. Liber, ut verum fatear, lucri causa exegitatus, ferè
 enim nihil in eo est, si recentiora quædam addita excipias, quæ
 eradi tamquam noxia, operæ pretium fuerit, quod non in Me-
 næis, & Paracleticæ, aliisque libris, & commodius & accura-
 tius digestum sit. Plura in eo possemus animadvertere, sed cum
 non scribamur censuram, opportuniore in loco animadver-
 tenda notabimus. Auctores melodi majori ex parte sunt ii ipsi,
 quos supra in Menæis recensuimus, ex quibus, si tibi animus
 est, repetas.

XIV. Decimus-quartus erit ὠρολόγιον, t) *Horologium*,
 quod Horas diurnas & Officia contineat: Latini *Diurnum* dicent.

(Iii) 2

Præ-

λόγιον τῶ ὅλων ἐνιαυτῶν - - ἐλυκώθη ἐν τῇ περιφήμῃ καὶ περιφανείῃ Οὐγκρο-
 βλαχία ἐπὶ τῆς ἐκλαμπροτάτης ἀρχῆς τῆ εὐσεβεῖς εὐδοξολατῆ τε καὶ μεγα-
 λοπρεπέσας ἡγεμόνος καὶ αὐθεντοῦ πάσης Οὐγκροβλαχίας, κυρίου κυρίου Ἰωαν-
 νη Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα. Confer Clariss. Montfauconi Diarium
 Italicum pag. 437. Aliud est Anthologium novum, pro iis qui iter agentes vel
 ægrotantes aut alioqui legitime impediti choro interesse nequeunt, ab Antonid
 Arcudio, Corcyrensi, Archipresbytero Soletano concinnatum jussu Julii Antonii
 Sanctorii Cardinalis, editumq; Romæ A. 1598. 4. De hoc Allatius infra p. 104. sq.

t) Prodiit *Horologium Venet.* 1535. 1601. 1623. 1646. 1652. &c. ὠρολόγιον σὺν Θεῶ
 ἀγίω, ἔχον ἀπασαν ἀκολουθίαν. Etiam Romæ A. 1677. excusum *Horologium*
 secundum vetustum *Ordinem & Typicum* monasterii Cryptæ Ferratæ, adjuncto
Menologio. Sed *Horologium* istud complura habere quæ sunt ritibus Latinorum
 magis quam Græcorum conformia, notat Nic. Raycius diff. præliminar. ad Tom. 2.
 Aet. Sanctor. Junii p. XXVII. & LXXX. Επιστὰς δὲ ὠρολογίου πάλιν sive parvum *Ho-*
rologium de quo Allatius infra p. 104.

Præter Horas & Memoria, & alia quæ singulis officiis necessario dicuntur, ut Troparia, Psalmos, preces varias, habetur *Canon compunctivus*, *Canones Paracletici in B. Virginem*, & *Angelum eisdem*, & *deprecatorius in omnes Angelos & Sanctos*, officium satis amplam sanctissima Communionis, & minutiora alia, quæ non est opus recensere. Demùm adnectuntur *Cyrilli Alexandrini oratio de exitu animæ*, & de secundo adventu, *Christophori Patris Mitylenæ Troparia*, *Prosomia dicta*, totum *Menologium completentia*, *Paschaliu* u) annorum quinquaginta quatuor, *Jona Gialeni Selenodromium perpetuum*, *Nicephori Paschalei de jejniis Græcorum tractatulus*, linguâ eorum vulgari.

XV. Decimus quintus erunt *Synaxaria*, x) *Vitæ Sanctorum & Martyrum in compendium redactæ*, & succincta expositio solemnitatis de qua agitur. Antequam typis Menæa, aliique Græcorum libri Ecclesiastici editi omnibus paterent, similes discursus & Sanctorum vitæ peculiari libro dispositæ, peculiare quoque sibi volumen poscebant, ut etiam ad hæc tempora ex manuscriptis colligimus: postquam verò omnibus communia facta sunt, synaxaria ejuscemodi unâ cum libris, officiis inservientibus edita sunt. Dicuntur synaxaria à συναγωγή, quasi diceret colle-

u) Paschalis illi Græcorum intelligendo addendus Petavius in Uranologio lib. VIII. cap. 12.

x) In hoc diversa sunt Synaxaria à Menæis, quod omnis cæteris partibus Officii ad Sanctos spectantis, solas eorum Synaxes sive festivitates indicent cum brevi unius cujusque elogio, ut notatur in Actis Sanctor. T. 1. Junii p. 16. Celeberrimus inter Synaxariorum concinnatores est Nicephorus Callistus, licet & plura alia vetustiora in Bibliothecis manu exarata exstant, Cangio, Lambecio, Allatio & aliis memorata Synaxarium Combefisianum quod servatur Parisiis à Patribus Prædicatoribus strictioris observantiæ, laudant Acta Sanctor. T. 6. Maji p. 368. Mazarinianum T. 1. Junii p. 638. & alibi, Metricum Divionense quod Collegio S. I. Divionensi comparavit Petrus Franciscus Chiffletius, T. 2. Junii p. 953. T. 1. p. 326. & passim aliis locis: Synaxarium Gabrielis Naudæi, T. 1. Maji p. 428. 747. Claromontanum Collegii S. I. Paris. quod Ecclesiæ CPol. in usu fuisse videtur, T. 1. Junii p. 72. 159. &c. Nicephori Synaxaria à Matthæo Cigula Cyprio & à Maximo Margunio Cytherorum Episcopo in idioma Græcorum vulgare conversa prædiare A. 1607. 1637. 1643. 4. συναξαρία ἢ τοὶ βίαι ἁγίων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης μεταφρασθέντα παρὰ Μαξίμου ταπεινῆς Ἐπισκοπῆς Κυθηρῶν εἰς καινὴν ὠφέλειαν. Venetiis apud Antonium Pinellum. Synaxarium Ruthenorum diocæsis Kijoviensis, à Georgio Davide S. I. latine versum laudat Papebrochius T. 1. Junii p. 135.

collectiones, & contractiones. Res siquidem latius patentēs, & longā narrationum serie prolixæ in angustiores terminos colliguntur & contrahuntur. Gennadius cap. 5. *Ἐοδὸν ἐν τῷ συναξαρίῳ ἔστι ἀγίου Μαξίμου γέγραπται, καὶ ἀναγνώστῳ ἐβουλόμην*, & alibi sæpius. Meursius notat duplicia fuisse, & hæc quidem Xanthopuli dici, illa Triodii, observatque ex ipso Triodio, *92*
Ἐν Ἰππύμῳ τῶν συναξαρίων ἔστι Ξανθοπούλου εἰς τὰ ἑξ ἑξαήμερου συναξαρία. Id tamen falsum esse, nec observari posse ex Triodio à linguam Græcam intelligente, ipsa Triodii verba, & synaxariorum prologus arguit, qui ita concipitur: *Νικηφόρον καλλιόστῳ ἔστι Ξανθοπούλου συναξαρία εἰς τὰς Ἰππύμους ἑορτὰς ἑξαήμερου μίαν ἐκείνην αὐτῶν ἀιπολογοῦντα, πῶς πρὸ κατ' ἄρχας γέρονε, καὶ διὰ αἰτίας οὕτως νῦν ἔχουσι, καὶ ἑξ ἑστῶν τῶν ἀγίων καὶ Ἰεροφόρων πατέρων ἐπιχρησῶν μετὰ ἰσων Ἰππυσίων μελετῶν, ἀρχόμενα ἀπὸ ἑξαήμερου καὶ ἑξαμεροῦ, καὶ καθ' ἡμέραν μέχρι τῶν ἀγίων πάντων.* Nicephori Callisti Xanthopuli in præcipuas Triodii festivitates synaxaria, quæ illarum causas reddunt, unde originem habuerunt, & quænam ob causam hoc tempore ita se habeant, & à divinis Patribus sic disposita sint, cum nonnullis circumstantiis particularibus. *Ordinantur à Publicano & Pharisæo, finiunt in solemnitatem omnium Sanctorum.* Ergo synaxaria hæc Xanthopuli fuere ab eâ solemnitatibus Triodii confecta, & Triodio locis suis inserta, quæ à Publicani Dominica incipiunt, & finiunt in Dominica omnium Sanctorum. Ergo synaxaria Triodii & Pentecostarii, non quia diversa ab iis, quæ Xanthopulus composuit, sed quia Triodio & Pentecostario assuuntur, Xanthopuli sunt, & frustra alia in his duobus libris quæres. Sic item dicimus Troparia & Canones Triodii & Pentecostarii, quia in Triodio & Pentecostario habeantur, licet eorum auctores alii atque alii fuerint. Non itaque alia Xanthopuli synaxaria, alia Triodii, sed ea quæ Triodii usque afferuntur, quæ in Triodio leguntur, Xanthopuli erunt, quia auctor eorum Xanthopulus fuit, qui in illis pleraque ex recentiorum Græcorum penitus inseruit, digna animadversione Ecclesiastica, γ) quæ ipse singulari de hoc tractatu indicavi. Hoc idem confirmat Gennadius cap. 2. de Azymo, asseveratque
 (Iii) 3. prate-

γ) Prolixe in Nicephorum eo nomine invenitur Allatius infra diss. e. Vides etiam lib. de Synodo Photiana p. 326, seq. 327. & contra Hottingerum p. 124. Lambecius lib. V. p. 282.

praeterea ea in Constantinopolitana Ecclesia non legi. *ως αὐτὸς δὲ Νικηφόρου Καλλίστου ἔξαρχοῦ μνησθῶ, ἐπεισὶ μοι καὶ σφύδρα γὰρ, ἃς ἐφιλοτιμήθη μὲν συγγραψαὶ καὶ ἐν τῷ τριηθίῳ νῦν ὁμοσκηθῆναι συναξαρίῳ τῆ ῥήμη δὲ τῆς κακίας τοῦ ἁρισματοῦ κινήθῃς ἔγραψε καὶ πρὸς τῆς περικειμένης ἡμῖν ἱστορίας μεγάλα καὶ θαυμαστά. ὅτι ἡ ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐκ ἀνεγνώσκοντο, ἵσται πάντες, καὶ οὐ δεῖ με πρᾶξι τῶν περβαίνειν. ἐν ταύτῃ μόνον τῇ πάλῃ ἱνὲς κατίπεσαι ἐν τῷ τριηθίῳ, ὡς ὁμοσκηθῆναι. Ille verò ἔ Nicéphori Callisti Χαντιβορῆ mentionem faciam, sanè illud ridiculum mihi ἔ apprimè videtur, quòd ille synaxaria, qua nunc in Triodio sunt, componere ambitioso studio conatus est: verùm impetu perniciosi schismatis motus scripsit ἔ de proposita hac materia ingentia ἔ admirabilia. Ad synaxaria illa Byzantii legi non fuisse solita omnes norunt, nec oportet me ultra procedere. In hac tantùm civitate nonnulli in Triodio assuerunt, modo quo nunc videmus ea jacere.*

94 XVI. Decimus-sexтус in ordine sit πανηγυρικὸν, Panegyricus, qui diversorum auctorum orationes laudativas, seu demonstrativas, si vis etiam exornativas in varias Christi Domini, & aliorum Sanctorum solemnitates. Quemadmodum enim apud antiquos in nundinis & conventibus publicis, ubi infinita hominum multitudo ludorum spectandorum causâ confluebat, simile genus orationum habebatur, sic & in diebus festis Sanctorum, concurrente universo populo ad eorum res gestas celebrandas, hæ orationes veterum sanctorum Patrum & scriptorum celeberrimorum leguntur. Liber manuscriptus passim in Ecclesiis Græcorum reperitur, non idem tamen omnibus est, sed varius pro varietate Ecclesiarum, & collectoris pietate, nec uno tantum volumine continetur, sunt quibus duodecim voluminibus, iisque satis ingentibus pro mensium numero disponuntur. Frustrâ hic scriptorum nomina numerarem, cum omnes ij ad manus non sint, nec esse unquam poterunt, necesseque esset omnes qui unquam aliquid in memoriam Sanctorum composuerunt, recensere. Recensebo tamen præcipuos, 2) & qui apud omnes maximo in honore sunt. Athanasius Episcopus Alexandrinus, Pantaleo Diaco-

2) Pleniorem Catalogum Panegyristarum Græcorum petere licebit ex Allatio lib. de Simeonibus, qui notitiam eorum undiqvaque ex Vaticana & aliis Bibliothecis non indiligenter collegit, cui in nova quam paro editione plures etiam adjunxi.

Diaconus & Chartophylax magnæ Ecclesiæ, Ignatius Diaconus magnæ Ecclesiæ, Basilius Archiepiscopus Seleuciæ, Ioannes Chrysostomus, Theodorus Studites, Basilius Casariensis, Antipater Bostorum Episcopus, Andreas Archiepiscopus Cretæ, Cyrillus Alexandrinus, Amphilocheus Episcopus Iconiensis, Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus, Gregorius Neocasariensis, Proclus Patriarcha Constantinopolitanus, Leontius Byzantius, Leontius Hierosolymitanus, Constantinus Porphyrogeneta, Leo Imperator, Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, Georgius Nicomediensis, Titus Bostorum Episcopus, Joannes Damascenus, Theodorus Daphnopates, Iosephus Thessalonicensis, Procopius Diaconus & Chartophylax, Alexander Monachus, Nicetas Philosophus, Timotheus Hierosolymitanus, Ephræm Syrus, Gregorius Nyssenus, Asterius Amasæ, Gregorius Nazianzenus, Cosmas Vestitor, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, Epiphanius Cypri, Simeon Metaphrastes, & plures alii.

XVII. Erit decimus-septimus *Evchologium*, a) *Ουχολόγιον*. Preces enim apud Græcos *Ὀρχαί* sunt, hinc à potiori præstantiorique parte libri, libro nomen inditum est. Auctor opusculi *περὶ θείας λειτουργίας καὶ ἱερῶν*. *De sacra Missa & Sacerdotibus*. τὸ δὲ *Ὀυχολόγιον* ἰφίλει προαίει ὁ ἱερεὺς, καὶ μὴ μὲν *αὐτοῦθ' ἐκείνῃ* συγχύσει λέγειν τὰς *Ὀρχαίς*, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην *σήμερον*. *Evchologium vetus* *tò habeat sacerdos, & preces neque festinanter, neque confusè, sed clarè vocè recitet.* Continet post tres Chrysostomi, Basilii & Præsanctificatorum Liturgias, de quibus nos suprâ in libro Liturgiarum diximus, Preces & ordinem Lychnici sive Vesperis, ordinem & feriem administrandorum Sacramentorum, preces varias ad rerum variarum benedictiones, in mortuos varios ritus & 96 canti-

- a) *Evchologion* allegatur in Anastasii Sinaitæ (sive is Nicænus potius est) quæstione CXLII. Excusum est sæpe numero Græce Venetiis ut 1544. 1550. 1570. 1600. 1602. 1629. 1638. 1642. quibus à Clariss. Caveo memoratis editionibus addere licebit Venetam A. 1622. 4. Russice vertit Petrus Mogilas Metropolita Kijoviensis, thronique CPol. Exarchus, & in monasterio Kijoviensi edidi A. 1646. Græce ad varias editiones & MS. Codices recensitum, & latina versione doctissimisque notis & observationibus illustratum vulgavit Jacobus Goar, Paris. 1645. fol. cuius editionem ex MS. Codice Casareo valde posse suppleri notat Lambecius lib. V. pag. 287. *Evchologion* MS Cryptæ Ferratæ laudat Rich. Simon T. 3. *Bibliotheca Critica* Gallice editæ p. 226.

cantica , quæ , Lector , per te in ipsa libri fronte inspicere poteris. Liber in ea Ecclesia non Sacerdotibus tantum , sed Episcopis etiam maximè necessarius , editus cum manuscriptis , si pauca quædam excipias , quæ exscriptorum potiùs incuria irreperunt , concordat. Manuscripta , nec ea apud Græcos in Græcia perquiramus , Romæ pleraque apud doctissimos viros comperiuntur , antiquissimæ & optimæ notæ , omnium tamen antiquitatem superat Codex Barberinus in charta pergamena quadratis litteris accuratissimè descriptus ante nongentos & plures annos , sententiâ virorum qui in hisce rebus judicandis primi habentur , conscriptus. Manuscripti in eo differre videntur , quod unus alio in rerum benedictionibus auctior aut amplior sit in Sacramentis conferendis , si pauca quæ essentiam rerum non respiciunt , demas , in omnibus similes sunt. Idque mirum est , cum apud Græcos pro varietate Ecclesiarum varii quoque ritus inoleverint , fides una eaque perpetua semper fuerit , cum eorum Præsules benè sapere continuabant. De libro plura possem referre & examinare : verumtamen cum sub censura atque iudicio acerrimorum virorum sudet , sententiam de eo veram & iudicium infallibile expecto.

XVIII. Sunt alia quædam , sed minoris momenti , & majorum librorum quasi *πράξις* , & *δογμασμάτις* , in quibus ad 97 argumentum unum spectantia , simul unâ omnia congeruntur , ne in illis conquirendis Lectores defatigentur. Et sit Liber decimus-octavus , quem illi *Διακονιον* b) nuncupant , quæ omnia quæ ad Diaconi munus obeundum requiruntur in agenda re divina , & singulis Officiis uno veluti fasce continentur. De eo videtur intelligendus esse Joannes Evchaitarum Episcopus , cum ea carmina *εις τὸ βιβλίον τῆς Διακονίας ἔγραφοφόρου* c) scripsit:

Πις βασιλεύς , ἐν σέβῃ ἀνθρακίτῳ ,
Σεβαστῆς , ἀρτίδοξου ὁ μονομάχου ,

Ti

b) Alioqui *Διακονικόν* denotat secretarium sive Sacristiam ut vulgo appellant , sive etiam locum in Ecclesia in quo consistunt Diaconi , tum collectam à Diacono pronuntiandam.

c) Hic titulus abest in Joannis Mauropidis , Evchaitarum (ita enim potius quàm Evchaitarum scribendum esse notat Lambecius) Metropolitæ circa A. C. 1050. clari carminibus in principium festorum Historias vulgatis Etonæ per M. Bullum A. 1612. 4. pag. 51.

Τὸ πρὸς σὲ Φίλτρον, οἶον ἐν ψυχῇ Φέρον,
 Ἐργαίς ἰδαίης λαμπρὸν τροπαεφόρον,
 Ἀπαιτῶ τὰς τῶν ἀκαρτίσας χάριν.
 Ὡς ἡ χρῆσθαι δόκουντι αὐτῇ τῶν τύπων,
 Ἐκείνη πρὸ πάντων μαρτυροῦσα τὴν πίσυν,
 Ἐκείνη πῆς σῆς πασιβασίαις λυγούσαις.

Et illa in eundem.

Ἄλλων βασιλεὺς, σὺς δὲ πρὸς οἰκίτης,
 Ὁ τὸ κρατῶ σῆς ἐκ θεοῦ λιπῆς ἔχων,
 Ἀδελφοὶ ὄντι δίδωμι τῶν ἰσθηκοῖς,
 Χαίρων ἑμαυτὴν εἰς τὸ σοὶ δόξασ Φέρον,
 Καὶ τῶν λυγούσαις ὡς σπουδῆς λαμβάνω,
 Πρὸς τῶν ἰσθῶν πρᾶξιν π, καὶ λειτουργίαν.
 Ἀλλ' ἀντίδῶ μάλιστα τροπαεφόρον
 Ἀπασιν ἡμῖν τῶν ἄνω σηπλουχίαν.

Quorum sententia fuerit ex versione Argoli:

Princeps fidelis, Imperator & pius,
 Augustus, orthodoxus et Monomachus
 Erga te amorem, qualis est corde intimo
 Mibi revelavit, tibi Trophaeorum
 Cuncta haec tui ipse conferens in gratiam,
 Scriptura quorum ecce ipsa locos indicat,
 Tibi ante cunctos testificans cor debentem,
 Tuusque magni Palatii intusque muribus.

98

Aliud.

Rex caeterorum, sed tibi domesticus,
 Fidelis, ex te plurimum coram DEO
 Potens, benignè subditis fratrem exhibeo
 Me, cuncta promptus gloria haec tribuens tua,
 Et comministras utique ministeriis,
 Nurus capio totius Augusta domus,
 Sed redde contra, magne Trophaeorum,
 Nos axe lato aetheris dominarier.

(Kkk)

XIX. De-

XIX. Decimus-nonus sit εἰρηολόγιον, *Hirmologium*, sic dictus, quod hirmos contineat, περιέχον πάντας τὰς εἰρμὰς τῆς ἐκτῶν τῶν τε διαπολικῶν, καὶ ἱερομετρικῶν, καὶ ὅλου ἑἰσιαιῶν, continens omnes Οἰκοῦσθι hirmos herilium ἔ Deipara solemnissimum, ac totius anni. *Enchologium*: ἀπερχομένου δὲ εἰς τὸν τίφον ψάλλουσιν οἱ ἱερεῖς τὰς εἰρμὰς ἑἰς μεγάλου κανόνου. *Abeunte in sepulturam canunt sacerdotes hirmos magni Canonis.* *Cedrenus*: τῆς ἐβδόμης ἡμέρας κατήρχετο ἑἰρημὸς ἑἰς λέγοντο, &c. *Septima Oda incipiebat hirmum illius tenoris*, &c. *Hirmus* d) porro est hymnus, sive Troparium, à quo reliquorum Tropariorum, quæ in ea Ode canerentur consequentia, & series ducebatur. Idque ita esse notarunt viri docti, e) ex Siméonis Thessalonicensis Archiepiscopi, *lib. de templo, sacerdote, & Mystagogia.* Addi potest *Zonaras Comment. in Canones Anastasimos Damasceni in Proœmio.* εἰρημὸς δὲ λέγεται ὡς ἀκολουθίαν ἵνα, καὶ τίξιν μέλους, καὶ ἀρμονίας διδῶν ὧς μετ' αὐτῶν τροπαρίοις, πρὸς τὸ τῶν εἰρημῶν μέλῳ κακῆνα ρυθμίζονται, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀναφερόμενα ἀρμολογῶνται, καὶ ψάλλονται, καὶ τῇ ἀρμονίᾳ τῆ μελωδία ἐκεῖνου ἀκολουθοῦσιν, ἢ ὅτι συνείρη καὶ συμπλέκει αὐτῷ καὶ τὸ μέλῳ εἰρημὸς τὸ τροπαρίον. *Hirmus* appellatur, quod *seriem quandam, & connexionem, & ordinem cantus & consonantia tribuat consequentibus post se Tropariis.* *Nam ad cantum hirmorum conformantur, & attemperantur etiam Troparia, & decantantur non sine relatione ad hirmos, quorum eisdem melodiam & sonum imitantur, vel ipse hirmus nomen habet, quod contrahat, & connectat sibi in melodia & cantu Troparium.* Contendit non nemo f) hirmum in Ecclesia Latina *Traëtum* dici. Eam tamen vocem inter Romanæ Ecclesiæ vocabula longè aliud significare, quàm hirmum, apud Græcos observavit, nec sine ratione *Gretserus lib. 5. de Cruce: Traëtu* enim à trahendo dictus est, eo quod tractim cantetur. Nec quæ postmodum subsequuntur ad illius Musices normam concinuntur. Sed quid hoc ad hirmum, qui canon & regula est modulationis subsequentium Tropariorum. *Hirmos*

ejus-

d) *Hirmologium* ejusmodi prodiit Græce Venet. 1603. 1643. 8. De quo vide *ſe Caveum, Cangiumque, & Nic. Rayxum diff. præliminar. ad T. 2. Junii p. XVII.*

e) *Meursius* in glossar.

f) *Idem Meursius* ipso laudato.

ejusmodi notis etiam musicalibus à Josaphate Cucuzele g) digestos habes in Bibliotheca Barberina, sub hoc titulo : *εἰρημολόγιον ἔϋλου ἐνιαυτοῦ, καθ' ὡς ψάλλεται εἰς τὸ ἅγιον ἕρϋ, ἐκαλωπίσθη δὲ μὲν πρὸν τῷ ϋδὲ ἐν ἱερομονάχοις ἄπλῆς ἰωάννου ϋδὲ νέου Κουκουζήλη. Hir. 101* *mologium totius anni, ut cani svenit in monte sancto, id verò adornatum paululum est ab humili Hieromonacho. Josaphate Cucuzele juniore.* In editis Hirmologiis adduntur nonnulla alia, ex aliis libris Ecclesiasticis Græcorum decerpta, ad faciliorem divini Officii usum. Sed cùm in Hirmologio inter alia capita, illud quoque inferatur de exaltatione Panagiæ, opèræ me præteritum facturum existimo, si quis sit Græcorum iste ritus g) paucis expediam, ut qui tot nugas in medium proferunt, jam desinant ineptire. Antequam Monachi in mensam procedant (cui id onus incumbit, illi *ἐφημερίον* vocant) in disco sive scutella, (illi nuncupant *παναγιαρίον*) ut legitur apud Codinum cap. 7. acceptum panem ad instar Crucis, in quatuor dividit partes æquales, ex angulo interiori panis abscindit frustum cultro circumiens, adeo ut ex una parte anguli acuminatus sit, ex altero circulari figura, trigonus imperfectus appareat, & sic excisum suo loco, unà cum reliquo pane simul unito relinquit, panem sic accommodatum aliâ parte disci cooperit. Ita enim discus ille comparatur cardine ex una parte cum superioris partis oculo colligatus, ut modo capsarum includatur, sin minus velo, & sic apponit in mensa, in qua solus Abbas, vel Proegumenus, qui scilicet Abbatis, dum ille abest, locum tenet, & *δικαῖον* appellant, assidet. Finito prandio, & signo dato in Contio, ita ipsi vocant campanulam ex ære fabrefactam, omnes assurgunt, & conceptis precibus, discum illum cum pane, qui Panagia est, Ephemeriis sustollit. Postmodum, reserato Panagiario, & frusto illo è pane exciso converso, ut
(Kkk) 2 mica

g) Lambecius Lib. V. p. 273. memorat MS. seriem ordinationis univèrsi Officii Ecclesiastici, constructam & notis antiquis Musicis adornatam à Joanne Cucuzele. Βιβλίον ἐν Θεῷ ἀγίῳ περιέχει τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέξεως, συνταχθεῖσαν παρὰ τῷ Μάρτυρϋ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κουκουζήλῃ. Incipit: Δεῦτε προσκυνήσωμεν κ. τ. λ. Nec non ejusdem Joannis Cucuzelis τέχνην ψαλτικὴν καὶ σημάδια ψαλλὰ μετὰ πάσης χειρονομίας καὶ συνδέσεως.

h) Copiosius hunc ritum illustrant Cangius in glossario Græco p. 1082. & Goarus ad Evcholog. p. 267.

mica nuda superior sit, præsentat Abbati, qui extremis digitis miculam arripit, & ori impositam absomit: deinde aliis monachis, servato ordine offertur, qui eodem modo miculam ex Panagiario auferunt, & comedunt. Tum Abbas vinum calici infusum bibit, quem omnes sequuntur, & gratis DEo actis discunt: & hic est modus exaltandi Panagiam, quamvis alii alio quoque modo præparent. Hic tamen modus in monte sancto usitatissimus est. Morem hunc etiam Imperatores servasse in sua mensa habeo ex Codino cap. 7. τὸ δεξιὸν παναγιαρίου ὁ Πῶς τῆς τραπεζῆς λαβὼν, ἐπάνω τῆς χειρὸς τῆς τρίτης, καὶ ὑψὸν παναγιαὶν δίδωσι ταύτῃ τῷ δομestικῷ, ὁ δὲ τῷ μεγάλῳ δομestικῷ, καὶ ὁ δὲ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἅμα τῷ παναγιαὶν λαβὼν ἐν τῷ σώματι πάντες βοῶσι πολυχρῆσιον καὶ ὁ πικρῆς αὐτίκα τὸ ὄδι οἰνοχόου φέρει σκουτίλιον, κρατῶν καὶ μανδύλιον, ἐπὶ πρῶτην ὡς εἴρηται, τὸ μινωάλιον. Porro Præfatus mensa acceptum Panagiarium mensa imponit, & elevans Panagiam dat illam Domestico mensa; ille magno Domestico, hic Imperatori, & quantum primum Panagiam ori inserit, omnes acciunt, ad multos annos, & confestim Pincerna cella vinaria scutellam affert cum masili*, quia mensaria mappa jam antea ablata fuit, ut dictum est. Id cum plerique non intellexissent, in meras nugas versi sunt, quas optimè exploravit Gretserus in Codinum. In exaltatione itaque Panagiz, ut diximus, non unus servatur ab omnibus modus, nam seculares cum solempni convivio cives excipiunt, post mensam in dexteram adolescentuli, ex Clero tamen, paululum contractam, & volæ sinistra impositam panem præparant, & conceptis precibus, Sacerdos ibi astans primus micam accipit, postea aliis adolescens suggerit, quod remanet, ipse in manibus maxima cum veneratione consumit.

XX. Pari ratione editus fuit & alius, qui sit vigesimus liber sub hoc titulo: συνέταγμα ἱερῶν ἀναγκαίων ἀκολουθῶν κατὰ τὴν ἀνηκουστῶν τῶν ἱερῶν συλλεγεσῶν ἐκ τοῦ ἑρμολογίου. *Necessariorum quorundam quotidianorum officiorum ad sacerdotes pertinentium, & ex Erebologio desumptorum Collectio in 4to, & continentur: Ordo servandus in Vesperis, Ordo in Matutino, Epistola & Evangelia in variis commemorationes Sanctorum, Ordo pro parva benedictione, Ordo communis invocationis, Ordo in sponsalibus, Ordo in coronatione sponsum,*

Ordo

* masili.

Ordo in Bigamum. Preces in puerperam primo partus die, Preces pro obsequando puero, octavo die post partum, Preces in puerperam quadragesimo die, Preces in puerperam cum abortuum fecit, Preces pro catechumeno faciendo, Ordo sacri Baptismati.

XXI. Liber quoque musicalis sit vigesimus primus; in quo varia Troparia; & Psalmi, & alia quæ in Marutinis, & in aliis Officiis, & Liturgiis potissimum cantari solent in varia argumenta, musicis potis. Ex iis quædam vocantur *κεκραγάρια*, quasi dices *clamarioria*, & est Psalmus i) qui incipit, *Domine clamavi, exaudi me*; putoque sic dicta, quod in primo versiculo bis verbi *κραζω* inchoatio fiat. Dicit enim, *κράζει ἐκείραξα πρὸς σὲ εἰσακουσον μου, κρᾶζες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγάρια μὲ πρὸς σὲ, Domine clamavi ad te, exaudi me, attende voci orationis mee, cum clamavero ad te.* Quamvis non melateat eo nominis cantata quoque cum modulatione decantata inferri. Unde etiam *κραζικῶν* Cantores sunt, non Lectores, nec de aliis Codicum cap. 18: intelligendum esse pro certo dicere audeo: οἱ τὴν πρωτοψάλται, καὶ οἱ ἀναγιῶσαι, ἕς ἐξ ἑθῆς πλαιῖοδ κραζικὸς ἐν ταῖς θιαύταις ὀνομαζοῦσι πανηγύρεσι, καὶ πλεταῖς. ψάλλουσι ἀσματὰ πῖνα σιωπλιώματα καὶ ἠρμοσμένα ἐῖς τὰ πιαύτα. *Quæ occupant Prochorpaltæ, Domestici, & Lectores, quos veteri more in ejusmodi panegyricis festis, & initiationibus Clamatores vocant, qui carmina quædam & cantica canunt huc facientia, & accommodata.* Eadem ferè habet Cantacuzenus Hist. lib. 1. cap. 41. Libri isti musicales non omnes iidem sunt, sed varia, pro libidine exscribentium, aut eorum qui exscribi curant; continent, omnia tamen ad dierum festorum solemnitatem confecta. Vidi ipse plerosque elegantissimè scriptos, in quibus etiam auctorum nomina præfiguntur, de quibus in observationibus Ecclesiasticis multa.

103

XXII. Nec deficit vigesimus secundus *ὠρολογόπουλον*, *Parvum* nempe *Horologium*, à majori enim & satis amplo pro
(Kkk) 3 104
neces-

i) Psalmus CXXI. adde Lambec. V. p. 272.

k) De Horologio dictum supra p. 90. seq. Horologopulum sive Horologii Epitome minori forma prodidit Venet. 1642. *συνοπτικὸν ὠρολόγιον* MS. in Bibl. Regia memorat Gangius.

78
necessitate, minusculum hoc, & ad portandum magis idoneum, extractum est. Continet, postquam Christianus e somno surrexerit, gratiarum actionem. Officium mediæ nocte, & Vesperis singulis diebus dici solitum. Novem Cantica, Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam horas. Typica, Parvum Apodipnum, Exapostilaria, & Apolyticia totius Hebdomadæ, Preces in mensa, Preces brevissimas dicendas singulis diei horis, Monologium brevissimum, Paschaliæ annorum decem.

XXIII. Addam his omnibus νέον ἀνθολόγιον, 1) novum Florilegium, qui erit vigesimus-tertius, ab Antonio Arcudio Romæ anno 1598. editum in 4to, cum enim ipse quamvis pius, & accuratus, prolixum tamen atque diffusum divini celebrandi Officii considerasset: ideoque ob penuriam librorum, secumque tot volumina deferendi molestiam, Presbyteri vel Monachi Græci, qui dictum Officium recitare tenentur, mopus suum non rectè obeant: ita jubente Julio Antonio Sanctorio Cardinali, Nationis Græcorum Protectore, & parente humanissimo, pro iteragentibus, & aliis, qui quamcunque ob causam choro interesse non possent, & Græco ritu viverent, ex tot voluminibus divinum Græcorum Officium in Breviarium, seu compendium redegit. Quemadmodum & Orientales Græci Anthologium habent, licet imperfectum, ut Arcudius ait, ediditque. Quid xos verò in hoc Anthologio contineatur, habet tibi ex ejusdem Arcudii verbis: *Complectitur autem hoc Breviarium rubricas generales, Psalterium cum Canticis, juxta septuaginta interpretes, ex nova veteris Testamenti recognitione, & editione. Horologium, Officium feriale, Officium τῆς ἀναστάσεως ἑκτῶν ἡμερῶν τῶν ἑνδεκά ἑωθινῶν, Ἐξαγγελίων τῶν καὶ ἑξαποσειλαρίων, ἀναστασιμῶν. Pentecostarium, Officium Corporis Christi. Officium defunctorum, στιχηρά, δόξαι, καθίσματα, atque lectiones Sanctorum communium, simplicium, ac propria eorum πωταξάκια, seu gesta, quorum apud nos dies festi celebrantur. Domini solemnitatum, sanctissimæque Dei genitricis Maria, caterorumque infirmitum cum duplicium, cum semiduplicium festorum dierum Sanctorum integra per annum Officia. Simplicium verò festorum Canones, seu lectiones proprias, ob operis magnitudinem vitandam, non ponimus, sed*
commu-

1) Confer quæ supra ad p. 89.

communes Sanctorum lectiones congruentes assignamus. Denique quid-
 quid omnino in viginti illis voluminibus sparsim fuseque continebatur, id
 eorum brevius collectum hoc libro uno prastringitur. Liber tamen tot
 laboribus, & annorum dispendio absolutus nullo plausu excep-
 ptus est. Monachi, qui Tusculi Basilianam normam sequi se
 profiterentur, eorumque affectu, quod meliora non habeant,
 cum iter agunt, eo utuntur, & breviori incommodo se extri-
 cant. Et sane si intra Sanctorum Patrum terminos se conti-
 nuisset Artudius, neque plus sapere, quam ipse divinus Spiritus
 voluisset, Opus neque inutile, neque incommodum Orienta-
 libus etiam Graecis fuisset. Verumtamen cum vetera immu-
 tat, integra obtruncat, perfecta immiscet, & de suo addit
 incompta atque insulsa, neque cum Graecis ipsis communia,
 stomachum sapientibus movit, & opus alias laudabile, de-
 honestavit. 106

Hi sunt Graecorum Ecclesiastici Libri, mihi Naudae, quos mihi imparato raptimque scribenti, & aliis negotiis urgentioribus occupato, memoria fuggerit. Fortè an alius quispiam excidit? Credo. Nullo id tamen fuerit illius Ecclesiae damno, quae praecipuos & alicujus considerationis numeros jam habet. Si quid omissum est, id parvi momenti, vel fuerit, vel in aliis, quidquid in eo continetur, insertum reperietur. Plura potuisse addi, qui in Graecorum ritibus omnino jejunus non est, fatebitur. Haec paucula tamen mihi visa sunt sufficere; & jam scis plures me abhinc annos in eisdem libris animadversiones composuisse, reservasseque mihi multo plura peculiaribus capitibus opportunius absolute. Vale, mi Naudae, vale, & tui obsequentissimum ama.

LEO

11) Nomina aliorum inserta invenies Indici, quem dissertationibus hisce subiect.

præterea ea in Constantinopolitana Ecclesia non legi. ως αὐτὸς δὲ Νικηφόρου Καλλίστου Ἐξαποστόλου μνηστῶ, ἐπεὶ μοι καὶ σφέδρα γαλιαν, ἃς ἐφιλοτιμήθη μὲν συγγραῖναι καὶ ἐν τῷ τριηθίῳ νῦν ἀρλοκόμῳ ἀναξάρεα, τῇ ῥίμῃ δὲ τῆς κακίας τοῦ χρισματοῦ κινήθεις ἐγραψε καὶ πρὸς τῆς περὶ κειμένης ἡμῖν ὑπερῆστως μετρίως καὶ θαυμαστά. ὅτι ἡ ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐκ ἀνεγνωσκοντο, ἴσασι πάντες, καὶ οὐ δὲ μεπραγίῳ περβαίνεν. ἐν ταύτῃ μόνον τῇ πόλει Ἰνὲς κατέταξαν ἐν τῷ τριηθίῳ, ως ἀρλοκονταί. *Ue verò Ἐ Nicephori Callisti Xanthopuli mentionem faciam, sanè illud ridiculum mihi ἔ. apprimè videtur, quòd ille synaxaria, qua nunc in Triodio sunt, componere ambizioso studio conatus est: verùm impetu perniciosi schismatis motus scripsit ἔ. de proposito hac materia ingentia ἔ. admirabilia. Ad synaxaria illa Byzantii legi non fuisse solita omnes norunt, nec oportet me ultra procedere. In hac tantùm civitate nonnulli in Triodio assuerunt, modo quo nunc videmus ea jacere.*

94 XVI. Decimus-sextus in ordine sit πανηγυρικὸν, Panegyricus, qvi diversorum auctorum orationes laudativas, seu demonstrativas, si vis etiam exornativas in varias Christi Domini, & aliorum Sanctorum solemnitates. Quemadmodum enim apud antiquos in nundinis & conventibus publicis, ubi infinita hominum multitudo ludorum spectandorum causâ confluebat, simile genus orationum habebatur, sic & in diebus festis Sanctorum, concurrente universo populo ad eorum res gestas celebrandas, hæ orationes veterum sanctorum Patrum & scriptorum celebrium leguntur. Liber manuscriptus passim in Ecclesiis Græcorum reperitur, non idem tamen omnibus est, sed varius pro varietate Ecclesiarum, & collectoris pietate, nec uno tantum volumine continetur, sunt quibus duodecim voluminibus, iisque satis ingentibus pro mensium numero disponuntur. Frustrâ hic scriptorum nomina numerarem, cum omnes ij ad manus non sint, nec esse unquam poterunt, necesseque esset omnes qui unquam aliquid in memoriam Sanctorum composuerunt, recensere. Recensebo tamen præcipuos, 2) & qui apud omnes maximo in honore sunt. Athanasius Episcopus Alexandrinus, Pantaleo
Diaco-

2) Pleniorum Catalogum Panegyricarum Græcorum petere licebit ex Allatio lib. de Simeonibus, qui notitiam eorum undique ex Vaticana & aliis Bibliothecis non indiligenter collegit, cui in nova quam paro editione plures etiam adjuncti.

Diaconus & Chartophylax magnæ Ecclesiæ, Ignatius Diaconus magnæ Ecclesiæ, Basilius Archiepiscopus Seleuciæ, Joannes Chrysostronus, Theodorus Studites, Basilius Casariensis, Antipater Bostorum Episcopus, Andreas Archiepiscopus Cretæ, Cyrillus Alexandrinus, Amphilocheus Episcopus Iconiensis, Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus, Gregorius Neocasariensis, Proclus Patriarcha Constantinopolitanus, Leontius Byzantius, Leontius Hierosolymitanus, Constantinus Porphyrogeneta, Leo Imperator, Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, Georgius Nicomediensis, Titus Bostorum Episcopus, Joannes Damascenus, Theodorus Daphnopates, Josephus Thessalonicensis, Procopius Diaconus & Chartophylax, Alexander Monachus, Nicetas Philosophus, Timotheus Hierosolymitanus, Ephraem Syrus, Gregorius Nyssenus, Asterius Amaseæ, Gregorius Nazianzenus, Cosmas Vestitor, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, Epiphanius Cypri, Simeon Metaphrastes, & plures alii.

XVII. Erit decimus-septimus *Evchologium*, a) *Χαλόνιον*. Preces enim apud Græcos *ἄχαι* sunt, hinc à potiori præstantiorique parte libri, libro nomen inditum est. Auctor opusculi *περὶ θείας λειτουργίας καὶ ἱερῶν*. *De sacra Missa & Sacerdotibus*. τὸ δὲ *ἄχολόγιον* ἄφειλκῶς προαίρει ὁ ἱερεὺς, καὶ μὴ μὲν *προσδύσσει* συγχύσει λέγειν τὰς *ἄχαις*, ἀλλὰ καθαρῶς σωματικῶς. *Evchologium* *τὸ habeat sacerdos, & preces neque festinanter, neque confusè, sed clarè voce recitet.* Continet post tres Chrysostroni, Basilii & Præsanctificatorum Liturgias, de quibus nos suprâ in libro Liturgiarum diximus, Preces & ordinem Lychnici sive Vesperarum ordinem & feriem administrandorum Sacramentorum, preces varias ad rerum variarum benedictiones, in mortuos varios ritus & 96 canti-

- a) *Evchologion* allegatur in Anassasi Sinaitæ (sive is Nicænus potius est) quæstione CXLII. Excusum est sæpe numero Græce Venetiis ut 1544. 1550. 1570. 1600. 1602. 1629. 1638. 1642. quibus à Clariss. Caveo memoratis editionibus addere licebit Venetam A. 1622. 4. Russice vertit Petrus Mogilas Metropolitæ Kijoviensis thronique CPol. Exarchus, & in monasterio Kijoviensi edidit A. 1646. Græce ad varias editiones & MSS. Codices recensitum, & latina versione doctissimisque notis & observationibus illustratum vulgavit Jacobus Goar, Paris. 1645. fol. cujus editionem ex MS. Codice Casareo valde posse suppleri notat Lambecius lib. V. pag. 297. *Evchologion* MS Cryptæ Ferratæ laudat Rich. Simon T. 3. *Bibliotheca Critica* Gallice editæ p. 226.

cantica , quæ , Lector , per te in ipsa libri fronte inspicere poteris. Liber in ea Ecclesia non Sacerdotibus tantum , sed Episcopis etiam maximè necessarius , editus cum manuscriptis , si pauca quædam excipias , quæ exscriptorum potiùs incuria irreperunt , concordat. Manuscripta , ne ea apud Græcos in Græcia perquiramus , Romæ pleraque apud doctissimos viros comperiuntur , antiquissimæ & optimæ notæ , omnium tamen antiquitatem superat Codex Barberinus in charta pergamena quadratis litteris accuratissimè descriptus ante nongentos & plures annos , sententiâ virorum qui in hisce rebus judicandis primi habentur , conscriptus. Manuscripti in eo differre videntur , quod unus alio in rerum benedictionibus auctior aut amplior sit , in Sacramentis conferendis , si pauca quæ essentiam rerum non respiciunt , demas , in omnibus similes sunt. Idque mirum non est , cum apud Græcos pro varietate Ecclesiarum varii quoque ritus inoleverint , fides una eaque perpetua semper fuerit , cum eorum Præsules benè sapere continuabant. De libro plura possem referre & examinare : verumtamen cum sub censura atque iudicio acerrimorum virorum sudet , sententiam de eo veram & iudicium infallibile expecto.

XVIII. Sunt alia quædam , sed minoris momenti , & majorum librorum quasi *πράχια* , & *δοκασιαμαλία* , in quibus ad argumentum unum spectantia , simul unâ omnia congeruntur ; ne in illis conquirendis Lectores defatigentur. Et sit Liber decimus-octavus , quem illi *Diaconion* b) nuncupant , quæ omnia quæ ad Diaconi munus obeundum requiruntur in agenda re divina , & singulis Officiis uno veluti fasce continentur. De eo videtur intelligendum esse Joannes Evchaitarum Episcopus , cum ea carmina *εις τὸ βιβλίον τῆς Διακονίας ἔ τροπαγοφόρου* c) scripsit :

Πιστὸς βασιλεὺς , ἐνοσθεὶς ἀντοκράτωρ ,
Στεφανὸς , ὁ ῥηδόξῳ ὁ μοιουάχῳ ,

Τὸ

b) Alioquin *Διακονιὸν* denotat secretarium sive Sacristiam ut vulgo appellant , sive etiam locum in Ecclesia in quo consistunt Diaconi , tum collectam à Diacono pronuntiandam.

c) Hic titulus abest in Joannis Mauropidis , Evchaitarum (ita enim potius quàm Evchaitarum scribendum esse notat Lambecius) Metropolitæ circa A. C. 1050. clarissimis in principatum festerum Historias vulgatis Etoux per M. Eustum A. 1610. 4. pag. 51.

Τὸ πρὸς σὲ φίλτρον, οἶον ἐς ψυχῇ φέρων,
 Ἔργαις ἰδεῖξαι λαμπρὰ τροπαγοφόρος,
 Ἀπαυῶ τῶν ἀπαρτίσας χάριν.
 Ὡν ἡ γραφὴ δαίκευσι αὐτῇ τῆς τύπου,
 Ἐκδί πρὸ πάντων μαρτυροῦσαι τὴν πύθον,
 Ἐκδί τῆς σῆς παισιβάσας ἀγούσας.

Et illa in eundem.

Ἄλλων βασιλεὺς, σὸς δὲ πρὸς οἰκίτης,
 Ὁ τὸ κρείττον σῆς ἐκ θεοῦ λιπῆς ἔχων,
 Ἀδελφῶν οὖν δίδωμι τῆς ὑποκρίσεως,
 Χαίρων ἑμαυτὴν εἰς τὸ ζῶν δόξαν φέρων,
 Καὶ τῆς ἀγούσας εἰς σωτηρίας λαμβάνων,
 Πρὸς τὴν ἰσὴν πρᾶξιν π, καὶ λειτουργίας.
 Ἀλλ' ἀντίδῳ μέγιστε τροπαγοφόρος
 Ἀπασιν ἡμῖν τὴν αὐτὴν σκηπτοῦχίαν.

horum sententia fuerit ex versione Argoli:

Princeps fidelis, Imperator & pius,
 Augustus, orthodoxus et Monomachus
 Erga te amorem, qualis est corde intimo
 Mibi revelavit, tibi Stephobore
 Cuncta hac tui ipse conferens in gratiam,
 Scriptura quorum ecce ipsa locos indicat,
 Tibi ante cunctos testificans cor debitum,
 Tuique magni Palatii inclitæ auribus.

98

Aliud.

Rex ceterorum, sed tibi domesticus,
 Fidelis, ex te plurimum coram DEO
 Pœens, benignè subditis fratrem exhibeo
 Me, cuncta promptè gloria hæc tribuens tua,
 Et comministras utique ministerii,
 Nurus capio totius Augustæ domus.
 Sed redde contra, magne Trophæobore,
 Nos axe lato atheris dominarier.

(Kkk)

XIX. De-

XIX. Decimus-nonus sit *ειρμολόγιον*, *Hirmologium*, sic dictus, quod hirmos contineat, *πριεχον πάντας τας ειρμους της εκτωήχου τώντε διαπολικών, και θεομηταρικών, και ὄλου & ενιαυδ,* *continens omnes Oibocbi hirmos berilium & Deipara solemnitatium, ac totius anni.* *Enchologium*: *ἀπερχοιμίου δε εις τὸν τάφον ψάλλουσιν οἱ ιερεῖς τὰς ειρμους & μεγάλου κανόνου.* *Abeunte in sepulcrum canunt sacerdotes hirmos magni Canonis.* *Cedrenus*: *τῆς ἐσδόμης εἰδῆς κατήρχετο & ειρμὸς & λέγοντο,* &c. *Septima Oda incipiebat hirmum illius tenoris,* &c. *Hirmus* d) porro est hymnus, sive Troparium, à quo reliquorum Tropariorum, quæ in ea Ode canerentur consequentia, & series ducebatur. Idque ita esse notarunt viri docti, e) ex Simëonis Thessalonicensis Archiepiscopi, **φ9** lib. de templo, sacerdote, & Mystagogia. Addi potest Zonaras Comment. in Canones Anastasimos Damasceni in Proœmio. *ειρμὸς δε λέγεται ὡς ἀκολουθίαν ἴνα, και τάξιν μέλους, και ἀρμονίας διδὰς τοῖς μετ' αὐτῶ τροπαρίοις, πρὸς γὰρ τῶν ειρμῶν μὲν καίκενα ρυθμίζονται, και πρὸς ἐκεῖνον ἀναφερόμενα ἀρμολογούνται, και ψάλλονται, και τῆ ἀρμονία τῶ μελωδήματι ἐκείνου ἀκολουθοῦσιν, ἢ ὅτι συνείρη και συμπλέκει ἐαυτῶ και τὸ μὲν ειρμὸς τὸ τροπάριον.* *Hirmus* appellatur, quod *seriem quandam, & connexionem, & ordinem cantus & consonantia tribuat consequentibus post se Tropariis.* *Nam ad cantum hirmorum consonantur, & attemperantur etiam Troparia, & decantantur non sine relatione ad hirmos, quorum itidem melodiam & sonum imitantur, vel ipse hirmus nomen habet, quod contrahat, & connectat sibi in melodia & cantu Troparium.* Contendit non nemo f) hirmum in Ecclesia Latina *Τραχίον* dici. Eam tamen vocem inter Romanæ Ecclesiæ vocabula longè aliud significare, quàm hirmum, apud Græcos observavit, nec sine ratione Gretserus lib. 5. de Cruce: *Τραχίον* enim à trahendo dictus est, eo quod tractim cantetur. Nec quæ postmodum subsequuntur ad illius Musices normam concinuntur. Sed quid hoc ad hirmum, qui canon & regula est modulationis subsequentium Tropariorum. *Hirmos* ejus-

d) Hirmologium ejusmodi prodit Græce Venet. 1603. 1643. 8. De quo vide sic Caveum, Cangiumque, & Nic. Rayæum diss. præliminar. ad T. 2. Junii p. XVII.

e) Meursius in glossar.

f) Idem Meursius loco laudato.

ejusmodi notis etiam musicalibus à Josaphate Cucuzele g) digestos habes in Bibliotheca Barberina, sub hoc titulo : *εἰρημολόγιον ἔθλου ἐνιαυτοῦ, καθ' ἡμέρας ψάλλεται εἰς τὸ ἅγιον ἕρῳ, ἐκαλωπιῶδη δὲ μετὰ τὸν ἕρῳ ἐν ἱερομονάχοις Ἀπύλλῳ Ἰωάννη ἕρῳ τοῦ Κουκουζήλη. Hir. 101* *mologium totius anni, ut cani sivevit in monte sancto, id verò adorna-*
tum paululum est ab humili Hieromonacho Josaphate Cucuzele juniore.
 In editis Hirmologiis adduntur nonnulla alia, ex aliis libris Ecclesiasticis Græcorum decerpta, ad faciliorem divini Officii usum. Sed cùm in Hirmologio inter alia capita, illud quoque inferatur de exaltatione Panagiæ, opèræ me præteritum facturum existimo, si quis sit Græcorum iste ritus g) paucis expediam, ut qui tot nugas in medium proferunt, jam desinant ineptire. Antequam Monachi in mensam procedant (cui id onus incumbit, illi *ἐφημερίον* vocant) in disco sive scutella, (illi nuncupant *παναγιαρίον*) ut legitur apud Codinum cap. 7. acceptum panem ad instar Crucis, in quatuor dividit partes æquales, ex angulo interiori panis abscindit frustum cultro circumiens, adeo ut ex una parte anguli acuminatus sit, ex altero circulari figura, trigonus imperfectus appareat, & sic excisum suo loco, unà cum reliquo pane simul unito relinquit, panem sic accommodatum aliâ parte disci cooperit. Ita enim discus ille comparatur cardine ex una parte cum superioris partis oculo colligatus, ut modo capsarum includatur, sin minus velo, & sic apponit in mensa, in qua solus Abbas, vel Proegumenus, qui scilicet Abbatis, dum ille abest, locum tenet, & *δικαῖον* appellant, assidet. Finito prandio, & signo dato in Contio, ita ipsi vocant campanulam ex ære fabrefactam, omnes assurgunt, & conceptis precibus, discum illum cum pane, qui Panagia est, Ephemerius sustollit. Postmodum, referato Panagiario, & frusto illo è pane exciso converso, ut
 (Kkk) 2 mica

g) Lambecius Lib. V. p. 273. memorat MS. seriem ordinationis univèrsi Officii Ecclesiastici, constructam & notis antiquis Musicis adornatam à Joanne Cucuzele. Βιβλίον ἐν Θεῷ ἁγίῳ περιέχει τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέξεως, συνταχθεῖσαν παρὰ τῷ Μήτρος κυρῷ Ἰωάννῳ τῷ Κουκουζήλῃ. Incipit: Δεῦτε προσκυνήσωμεν κ. τ. λ. Nec non ejusdem Joannis Cucuzelis τέχνην ψαλτικὴν καὶ σημάδια ψαλλῶ μετὰ πάσης χειρονομίας καὶ συνδέσεως.

h) Copiosius hunc ritum illustrant Cangius in glossario Græco p. 1082. & Goarus ad Evcholog. p. 267.

mica nuda superior sit, præsentat Abbati, qui extremis digitis miculam arripit, & ori impositam absumit: deinde aliis monachis, servato ordine offertur, qui eodem modo miculam ex Panagiario auferunt, & comedunt. Tum Abbas vinum calici infusum bibit, quem omnes sequuntur, & gratis DEo actis discedunt: & hic est modus exaltandi Panagiam, quamvis alii alio quoque modo præparent. Hic tamen modus in monte sancto usitatissimus est. Morem hunc etiam Imperatores servasse in sua mensa habeo ex Codino cap. 7. τὸ δὲ παναγαρίον ὁ Πάππης τῆς τραπεζῆς λαβὼν, ἐπάνω τῆς τῆς τραπεζῆς, καὶ ὑψὺς παναγίαν δίδωσι ταύτῃ τῷ δομestικῷ, ὁ δὲ τῷ μεγάλῳ δομestικῷ, καὶ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἅμα τῇ παναγίαν λαβὼν ἐν τῷ σώματι πάντες βοῶσι πλυχέριον καὶ ὁ πικέρης αὐτίκα τὸ ἕδ' οἰοχίου φέρει σκοπέλιον, κρατῶν καὶ μανδύλιον, ἐπὶ πρῶτην ὡς ἔρηται, τὸ μιναιλίον. Postò Præfatus mensa acceptum Panagiarium mensa imponit, & elevans Panagiam dat illam Domesticis mensa; ille magno Domesticis, hic Imperatori, & quamprimum Panagiam ori inserit, omnes accinunt, ad multos annos, & confestim Pincerna celle vinaria scutellam offert cum maslis *, quia mensaria mappa jam antea ablata fuit, ut dictum est. Id cum plerique non intellexissent, in meras nugas versi sunt, quas optimè exploravit Gretserus in Codinum. In exaltatione itaque Panagix, ut diximus, non unus servatur ab omnibus modus, nam seculares cum solemni convivio cives excipiunt, post mensam in dexteram adolescentuli, ex Clero tamen, paululum contractam, & volæ sinistra impositam panem præparant, & conceptis precibus, Sacerdos ibi altans primus micam accipit, postea aliis adolescens suggerit, quod remanet, ipse in manibus maxima cum veneratione consumit.

XX. Pari ratione editus fuit & alius, qui sit vigesimus liber sub hoc titulo: σύνταγμα ἱνῶν ἀναγκαίων ἀκολουθῶν καθεκάστην ἀνηκουσῶν τῶν ἱερῶν συλλεγεῖσων ἐκ τοῦ Ἑρμολογίου. *Necessarium quorundam quotidianorum officiorum ad sacerdotes pertinentium, & ex Euchologio desumptorum Collectio in 4to, & continentur: Ordo servandus in Vesperis, Ordo in Matutino, Epistola & Evangelia in variis commemorationes Sanctorum, Ordo pro parva benedictione, Ordo communis invocationis, Ordo in sponsalibus, Ordo in coronatione sponsorum,*

Ordo

* manis.

Ordo in Bigamum. Preces in puerperam primo partus die, Preces pro obsequando puero, octavo die post partum, Preces in puerperam quadragesimo die, Preces in puerperam cum abortum fecit, Preces pro catēphumeno faciendo, Ordo sacri Baptismati.

XXI. Liber quoque musicalis sit vigesimus primus; in quo varia Troparia; & Psalmi, & alia quæ in Marutinis, & in aliis Officiis, & Liturgiis potissimum cantari solent in varia argumēta, musicis potis. Ex iis quædam vocantur κειραγία, quasi diceret *clamaris*, & est Psalmus i) qui incipit, *Domine clamavi, exaudi me*; putoque sic dicta, quod in primo versiculo bis verbi κείρω nichilo fiat. Dicit enim, *κείρω κείραζα πρὸς σὲ εὐακούσον μου, κείραζες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κείραζω μο πρὸς σὲ; Domine clamavi ad te, exaudi me, attende voci orationis mee, cum clamavero ad te.* Quamvis non melateat eo nominis canticæ quoque cum modulatione decantata inferri. Unde etiam κειραγία Cantores sunt, non Lectores, nec de aliis Codicum cap. 18. intelligendum esse pro certo dicere audeo: οἱ τὴν πρωτοψάλται, καὶ οἱ ἀναγνώσαι, ἕς ἐξ ἑθῆς πάλαιος κειραγίας ἐν ταῖς θιαύταις ὀνομαζούσι πανηγύρεσι, καὶ πλεταῖς. ψάλλουσι ἄσματι πῆντα σωτηλιώτα καὶ ημεοσμίνα ἐῖς τὰ τοιαύτα. *Quæ occupant Prochorpala, Domestici, & Lectores, quos veteri more in ejusmodi panegyricis festis, & initiationibus Clamatores vocant, qui carmina quædam & cantica canunt huc facientia, & accommodata.* Eadem ferè habet Cantacuzenus Hist. lib. 1. cap. 41. Libri isti musicales non omnes iidem sunt, sed varia, pro libidine exscribentium, aut eorum qui exscribi curant; continent, omnia tamen ad dierum festorum solemnitatem confecta. Vidi ipse plerosque elegantissimè scriptos, in quibus etiam auctorum nomina præfiguntur, de quibus in observationibus Ecclesiasticis multa.

XXII. Nec deficit vigesimus secundus ὠρολογόπουλον, *Parvum nempe Horologium, à majori enim & satis amplo pro* 104
(Kkk) 3 neces-

i) Psalmus CXLI. adde Lambec. V. p. 272.

k) De Horologio dictum supra p. 90. seq. Horologopulum sive Horologii Epitome minori forma prodit Venet. 1642. συνοπτικὸν ὠρολόγιον MS. in Bibl. Regia memorat Cangius.

necessitate, minusculum hoc, & ad portandum magis idoneum, extractum est. Continet, postquam Christianus e somno surrexerit, gratiarum actionem. Officium mediâ nocte, & Vesperis singulis diebus dici solitum. Novem Cantica, Primam, Tertiam, Sextam, & Novam horas. Typica, Parvum Apodipnum, Exapostilaria, & Apolyticia totius Hebdomadæ, Preces in mensa, Preces brevissimas dicendas singulis diei horis, Menologium brevissimum, Pascalia annorum decem.

XXIII. Addam his omnibus τὸν ἀνθολόγον, 1) novum Florilegium, qvi erit vigesimus-tertius, ab Antonio Arcudio Romæ anno 1598. editum in 4to, cum enī ipse quamvis pius, & accuratum, prolixum tamen atqve diffusum divini celebrandi Officii considerasset: ideoqve ob penuriam librorum, secumqve tot volumina deferendi molestiam, Presbyteri vel Monachi Græci, qvi dictum Officium recitare tenentur, minus summa non rectè obeant: ita jubentē Julio Antonio Sanctorio Cardinali, Nationis Græcorum Protectore, & parente humanissimo, pro iteragentibus, & aliis, qvi quæcumqve ob causam chorò interesse non possent, & Græco ritu viverent, ex tot voluminibus divinum Græcorum Officium in Breviarium, seu compendium redegit. Quemadmodum & Orientales Græci Anthologium habent, licet imperfectum, ut Arcudius ait, ediditqve. Quid 105 verò in hoc Anthologio contineatur, habeto tibi ex ejusdem Arcudii verbis: *Complectitur autem hoc Breviarium rubricas generales, Psalterium cum Canticis, juxta septuaginta interpretes, ex nova veteris Testamenti recognitione, & editione. Horologium, Officium feriale, Officium τῆς ἀναστάσεως ἐκ τῶν ἡμερῶν τῶν ἑκατὼ ἐωθινῶν, Διαγερίων τῶν καὶ ἐξαπτεσιασίων, ἀναστειμένων. Pentecostarium, Officium Corporis Christi. Officium defunctorum, τῶν ἀποθανόντων, δόξαι, καθίσματα, ἀπολυτίκια, seu gesta, quorum apud nos dies festi celebrantur. Domini solemnitas, sanctissimæqve Dei genitricis Maria, caterorumqve infan- gnium tum duplicium, tum semiduplicium festorum dierum Sanctorum integra per annum Officia. Simplicium verò festorum Canones, seu lectiones proprias, ob operis magnitudinem visandam, non ponimus, sed*
commu-

1) Confer qvæ supra ad p. 89.

communes Sanctorum lectiones congruentes assignamus. Demique quid-
 quid omnino in viginti illis voluminibus (parim fuseque contineretur, id
 eorum brevius collectam hoc libro ante praestringitur. Liber tamen tot
 laboribus, & annorum dispendio absolutus nullo plausu excep-
 tus est. Monachi, qui Tusculi Basilianam normam sequi se
 profiterentur, eorumque affectu, quod meliora non habeant,
 cum iteragunt, eo utuntur, & breviori incommodo se extri-
 cant. Et sane si intra Sanctorum Patrum terminos se conti-
 nuisset Arcudius, neque plus sapere, quam ipse divinus Spiritus
 voluisset, Opus neque inutile, neque incommodum Orientalibus etiam
 Graecis fuisset. Verumtamen cum vetera immu- 106
 tat, integra obtruncat, perfecta immiscet, & de suo addit
 incompta atque insulsa, neque cum Graecis ipsis communia,
 stomachum sapientibus movit, & opus alias laudabile, de-
 honestavit.

Hi sunt Graecorum Ecclesiastici Libri, m) mi Naudae,
 quos mihi imparato raptimque scribenti, & aliis nego-
 tiis urgentioribus occupato, memoria fuggerit. Fortè an alius
 quispiam excidit? Credo. Nullo id tamen fuerit illius Eccle-
 siae damno, quae praecipuos & alicujus considerationis numera-
 tos jam habet. Si quid omissum est, id parvi momenti, vel
 fuerit, vel in aliis, quidquid in eo continetur, insertum re-
 perietur. Plura potuisse addi, qui in Graecorum ritibus omni-
 no jejunos non esse fatebitur. Haec paucula tamen mihi visa
 sunt sufficere; & jam scis plures me abhinc annos in eisdem
 libris animadversiones composuisse, reservaeque mihi mul-
 to plura peculiaribus capitibus opportunius absol-
 venda. Vale, mi Naudae, vale, & tui
 obsequentissimum ama.

LEO

m) Nomina aliorum inserta invenies Indici, quem dissertationibus hae subject.

LEONIS ALLATII

In Libros Ecclesiasticos Græcorum
TRIODIUM, PENTECOSTARIUM, PARACLETICUM
EXAMEN,

Ad VIRUM Clarissimum & Doctissimum

JOANNEM AUBERTUM

JOANNI AUBERTO

VIRO CLARISSIMO, AC DOCTISSIMO,

LEO ALLATIUS

110 **Q**VALE sit aliorum ingenium, non anxius exquirere (VIR CLARISSIME AUBERTE) meum certe est; cum aliquid, quod arriserit, charitè mandavi, statim aliquem mihi conquirere ex hominum genere, qui non levi pede, & superficis tenuis, sed pleno, & prudentia munico pectore sapiens non ut scripti causam suscipiat, & reprehensione digna taceatur, & si Dile placet, laudet; sed ut vulneribus medeatur, & si qua sunt non à recta ratione dictata, corrigat, emendet, immutet, deleat, penitus tollat. Neque enim fieri potest, ut omnia semper laudanda scribamus, reprehendenda nunquam. Homines sumus, ex ingenio humano scribimus, qui nunquam non labuntur, & errant. Id si nusquam alias, nunc mihi in negotio difficillimo peroptandum fuit: neque enim in levis, & levi manu versamur, sed in intima Græcorum penetrantes adyta, & evisceratas ex eorum pectore, & scriptis sententias censoria virgula examinantes, & ad amissim judicio facto ponderantes ea, in quibus minus est; nec ad Ecclesia Catholica dogmata sustinentur, tanquam spuria, & adulterina pandimus, refellimus, & rejicimus, recta san-

que comprobamus. *Tanta cognitor causa unus mihi obuius factus es, AUBERTE, cujus eam iudicio dirimi, quam in partem cunque res ceciderit, facile patiar. Nolo hic illas animi dotes, quibus te Deus ornauit, & orbi Christiano inclarescere uoluit, resensere: ne actum ipse agere, & rem gravem, atque eximiam, omnibusque patentem, elumbi hac meâ oratione imminuere videar; iubet id etiam modestia tua, qua delatas sibi laudes amolitur, & quasi ex non opportune suoque loco collocatis pudore afficitur; & me etiam similis pudoris ab hac laude retardat. Sed siue taceam ipse, siue fileant alii, nunquam Cyrillus Alexandrinus Episcopus adeo speciosa veste per te domino elatus, & per omnium manus vagari iussus, conticescet; sed magnis clamoribus beneficium euulgabit. Egrè reprimunt se Damascenus, Maximus Monachus, & alii, qui à te lumen, & splendorem expectant. Ad te itaque meum de tribus precipuis Græcorum Libris Examen transmissum, latus suscipito, atque quo polles ingenio dijudicato, male compta perpolito, errata corrigito, spuria obelisco notato, si nihil est quod arrideat, igne cremato: quidquid feceris, optimè factum fuerit: sanctum, fortunatumque scriptioni accesserit quidquid à te deletum, aut immutatam fuerit, ne des aliquid amicitia: exosculabor sententiam, nec iudicem alium appellabo. Misto tibi nonnulla alia Damasceni scripta, & Bibliothecis Italicis eruta & Georgii Thioniada scholia improbo labore, atque inuitis Musis exscripta, adeo in Archetypo erant omnia confusa, & auia, ut nisi Simonis Portii amicissimi mei intendens industria, & vigil cura aduenisset, sanè de eo exscribendo desperassemus. Exscriptus tamen ille est, capita numerata, uerba, quibus scholia applicanda erant, indicata, ut AUBERTO nostro maioribus studiis occupato, laborem leuarem: quidquid præterea sum, totus tuus sum. Vale.*

111

112

113 **LEONIS ALLATII
DE TRIODIO.**

LIBRUM Græcorum Ecclesiasticum, in quo Officium in Ecclesiis eorum recitari solitum à Septuagesima, quam ipsi vocant Dominicam Publicani & Pharisæi, ad Sabbatum sanctum continetur, nomine Triodion, n) quod cum Canones & Hymni in solemnitates Domini nostri Jesu Christi, B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorum novem habeant strophas, ut ita dicam, Odas nuncupatas, quasi Cantiones liber hic Canones hujuscemodi, ut plurimum, qui ternas Odas non excidunt, complectitur. Hunc ego librum Triodion appellatum attentè legi, & in eo præter multa Typographorum errata fœdissima, quæ librum ipsum non culpant, hæc prætereà adnotavi digna, quæ expurgentur, tamquam hæretica, & erronea.

114 Antequam autem illa enumerem, illud animadvertendum est, libri hujus plures & varios fuisse auctores, qui pro tempore alia atque alia addendo, librum neque parvum per se, neque exiguum, majorem etiam usque ad fastidium fecere adeò, ut, si modus non adhibeatur, & temeritas addentium non tantum in isto libro, sed in aliis etiam, comprimatur, erit cum nox & dies pro illis solum recitandis, tantum abest ut cani possint, quæ vix modò sufficiunt, satis non erunt. Quare sacerdotes, qui nostro hoc ævo lectione tam prolixâ defatigati, sæpè sæpius ab Officiis recitandis abstinere, vel pro libito omittentes, quasi per saltus, quæ sibi videntur, tantum recitant, plausibiliori nomine impotentiam causati penitus omittent omnia. Eoque præcipuè quod apud eos ad hunc diem non convenit, quæ quævisque quolibet die recitare teneatur.

Auctores libri, quò propius aberant à Christo, & divinâ progenie, melius quæ erant veritatis cernentes, optimè & sine ulla offensione divinas Sanctorum laudès, & Fidei dogmata decanta-

n) De hoc Triodio dictum supra p. 69. ut de Synaxariis p. 91.

cantarunt : seqviores affectibus propriis distracti , sæpè etiam odio in Romanam Ecclesiam , multa quæ à veritate aberrant , intruserunt. Quod sanè manifestum est in hoc libro ; nam antiqua ferè omnia plana sunt , nihil in se continent , quod pias aures offendant : recentia multis scatent erroribus , & subdolè sapius in Romanam Ecclesiam garrunt , multas etiam hæreseon labelectionibus inspergunt. Quibus abscisis , liber nitore suo pristino restitutus , nullâ expurgatione indigebit.

Inter auctores recentiores , qui librum novis scriptorum accessionibus sædarunt , præcipui sunt Nicephorus Callistus Xanthopulus , o) & Philotheus Patriarcha Constantinopolitanus , Schismatici , & Hæretici.

Callistus , qui est etiam auctor Historiæ Ecclesiasticæ à Lango editæ , in suis scriptis processionem à Patre tantum Spiritus sancti pertinaciter defendit. Andronico Imperatori Ecclesiæ Romanæ hosti infensissimo , ob hanc contra Latinos hæresim defensam , blanditur , & in Latinorum ritus , & Ecclesiasticas Cæremonias oblatrat.

Philotheus Palamæarum partium assertor multis contra Latinos invehitur : multum etiam pro Palama , illiusque hæresibus à plerisque Græcis oppugnatis , & damnatis , defendendis , & scriptis , & operibus insudavit. Tandem ipsum Palamam inter Sanctos retulit , & Officium in ejus laudem composuit , ut infra videbimus.

Errores à me in hoc libro notati potissimum in synaxariis , hoc est in lectionibus sic dictis , quod in compendio sparsa hinc inde recolligantur , & auditoribus pleno conventu proponantur , comperiuntur. Eorum collector fuit dictus Xanthopulus , ut ex nota quasi præcæmiali pag. 3. fac. 6. col. 1. in fine discimus.

Νίκη Φόρου Καλλίστου & Ξανθοπούλου συναξάρια εις τας Σπυρίμου εορτίας & Τριωδίου μίαν εκάστην αυτών αιπολογουίτα , πώς ποτι κατ' αρχάς γέγονε , καὶ δι' τῶν αἰτίων οὕτω νῦν ἔχουσι , καὶ τῶν τῶν ἀγίων , καὶ
(LII) 2 *Γεοφύ-*

o) Antonius Possevinus lib. VI. Bibl. selectæ c. 2. inter causas dissidii , quod inter Ecclesiam Græcam & latinam adhuc foveri non desinit , refert errores qui spectant ad eorum rituale , in quod quadringentos abhinc annos acerba quædam maledicta Nicephorus Xanthopulus in latinam Ecclesiam male affectus conjecerit. Philotheus Patriarcha CPolitanus fuit circa eadem fere tempora , eodem sæculo XIV. De utroque & Nicephoro & Philotheo dixi in Bibl. Græca suo loco.

216 Θεοφόρων πατέρων ἐπιχρησάτων μετὰ τῶν Πιστάσεων μερικῶν. ἀρχαῖοι δὲ τῶν ἑλλήνων καὶ ἑσπερίων, καὶ καταλήγοντα μέχρι τῶν αἰγίων πάντων. Id est, Nicephori Callisti Constantiopolitani in praecipuas Tridii festivitates synaxaria, quae illorum causas reddunt, unde originem habuerunt, & quomodo ob causam hoc tempore ita se habeant, & à divinis Patribus sic disposita sint, cum nonnullis circumstantiis particularibus. Ordinantur à Publicano, & Phariseo, finiunt in solemnitatem omnium Sanctorum.

I. Primus ergo error est, qui poenarum inferni aliquando finem esse, & damnatorum redemptionem insinuat. Pag. enim 9. 6. c. 2. f. hortatur Christi fideles Christum exorare, ut animas fidelium mortuorum ab igne sempiterno liberet, ἵνα ἡ αἰωνίου πῦρος ἀπὸ αὐτῶν ῥύσῃται, ut eas ab igne sempiterno liberet. Et infrap. 10. b. c. 2. m. τῆς αἰωνίου λύτρωσιν κολάσεως, ab aeterna libera poena. Et rursus, καὶ σκόληκε ἀλήκτως κολάζοντε, à verme indefinenter supiente. In his videntur Origenis errorem p) ab Ecclesia Graeca etiam decreto synodali, atque Oecumenico q) damnatum secuti, qui finem aliquando infernalibus poenis statuebant. Et in nonnullis Orientalium Nationum r) à piis viris confessis, & cui id onus incumbit, traditis relationibus, ubi instituta ac mores, & fides illarum nationum exponuntur, inter alios earum errores, hunc quoque vidi adnotatum, eos tenere firmiter, poenas inferni aliquando finem habituras. Hinc facilius svadeor, sive id Origenistarum, sive aliorum fraude factum sit

p) De Origenis sententia confer Petavium III. 6. de Angelis, Gvil. Spencenum ad Origenem contra Celsum p. 47. seq. & illustris Huetii Origeniana p. 153. Si tamen recte calculos ponas, videbis Graecorum quos h. l. perstringit Allatius sententiam ab Origenis opinione plurimum dissidere, nam Origenes sibi persuasit omnes poenas atque supplicia inferorum fore tantum temporalia & purgatoria: Graeci vero non negant daemones & impios homines in aeternum esse puniendos, sed tantum aliquos ex hominibus putant precibus aliorum, post temporaria supplicia inferorum flammis eripi, quae eorum doctrina ab Ecclesiae Rom. placitis de purgatorio non differt nisi nomine, & quod infernum appellant, quod latini purgatorium. Vide Allatium libro de purgatorio & contra Hottingerum p. 152. atque Richardi Simonis notas ad Gabrielem Philadelphiensem p. 254. seq.

q) In Synodo V. & diu post in Florentina.

r) Confer quae de Georgianis sive Iberianis idem Rich. Simon in Historia Critica dogmatum situumque Oriental. cap. V.

fit in Ecclesiam Græcam, præter Catholicorum mentem irrep-
 se, & postea latenter fuisse propagatum. Adde Græcos illam 118
 mordicus tueri sententiam, preces à sanctis viris, Deoque gra-
 tis effusas, infidelibus, & æternis cruciatibus damnatis proficuas
 esse, quibus & recreantur, & aliquando etiam earum ope à pœnia
 liberantur. Exemploque multorum, sed præcipuè Trajani, &
 Theophili Imperatorum, & Ethnicici, quem allocutus esse Sa-
 Macarius narratur in synaxario ejusdem diei pag. 11. b. c. 1. *Ε-*
ὁ δὲ ὠφείλει πρὸς ψυχὰς τὰ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμενα, ὄλον μὲν καὶ ἐξ
ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῆς κτ' τὴν ἀγιον Μακάριον ἰσχυρῶς, ὅ-
τι αὐτὸς ἀσθεὺς ἐβλήθη ἔφηρον κρανίον κτ' πλὴν ὅδον παρῶν ἑρηκῶς, κα-
ὕπερ εἰ τινα περὶ ἐν ἀδῆ ὠδουμυθίας ἀσθησὶν ἔχουσι. τὸ δὲ ἀπικελευτά-
πῶλλον αὐτὸς ἔχειν αἰεσιν, ἥτις καὶ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ὄχη πάτερ
εἰπῶν, ἡ γὰρ ὅπου πῶν ὁ μέγας, καὶ θεοφίλου τὸ θεοῦ μαθεῖν ἐπι-
μεν, εἰ ὠφείλειά τις τοῖς κεκοιμημένοις ἐπιπύθεν ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ
Γρηγόριος ὁ διάλογος Δεῖα προσευχῆς τῆς βασιλέως Τραϊανῶν ἐπιστολῆν
ἀκούσας ὠδῶν Θεοῦ, μὴ ἄλλο ἕποτα αὐτὸν ὑπὲρ ἀσθεὺς δεηθῆναι. καὶ
μὴ καὶ τὸν Θεοφίλον Θεοδώρου ἢ βασιλέως Δεῖα τῶν ἁγίων καὶ
ὁμολογητῶν ἀδελφῶν τῶν βασιλέων ἐξήρασαν, καὶ διέσωσαν ὡς ἰσχυρῶν.
 Id est, Res à sanctis pro animabus gestas, illis proficuas esse, nulliū aliis;
 sed præcipuè ex historia illa, qua de sancto Macario narratur, perspi-
 cuum est. Hic siquidem infidelis hominis gentilibus exficcatam calvariam
 præteriens in itinere adiuventam interrogavit: si quam in inferno conso-
 lationem persentiscunt. Illa respondit summo perè eos recreari, eum pro-
 mortuis preces Pater effundis. Magnus enim illo id facere suaverat,
 Deumque exorabat, discere appetens, si qua inde militas mortuis accer- 117
 deret. Sed & Gregorius Dialogi nuncupatus, mediis precibus Impera-
 torem Trajanum liberavit, monitus propterea à Deo, ne de cetera pro
 infideli deprecaretur. Quinimmo Deo exosum Theophilum Theodora Im-
 peratrix, sanctorum Confessorum ope tormentis surripuit, servavitque,
 ut in historiis scriptum est. Glycas epist. 26. καὶ τί λέγω πρὸς αἰ-
 δελφῶν ἀσθεῶν ὅπου καὶ θεοφίλου ἀσθεῖς ἴσως, ὡς ὁ λόγος, ἡ δὴ γνα-
 ρίσκος τοῖς λύσειν ἀμωπακημάτων ἐπήνεκε δικαίου ὄχη; ἀλλ' ὑπὲρ
 πῶλλον ἀπίστων δηλαδὴ, εἰάν τὰ ἐ κόσμου πῆνσι δώσεις, ὡς οἱ μαθη-
 ταὶ Διχαγορεύουσι ἐ Χριστοῦ κατ' ὅδον ὠφελήσθαι αὐτάς. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως
 ἔχῃ, τί γὰρ καὶ λέγειν πρὸς τῆς ἰσχύος τῶν ἁγίων ὄχων. ὁ γὰρ ποιῆται
 τὰ ἐ κόσμου διδόμενα πῆνσιν ὅσα ἰσχύουσιν, ἔστω ὄχη δικαίου ὠδου-
 θῶν.

ζως ἐποίησα· ὁ γὰρ Διάλογος ἄλλοις Γρηγόριος· Ἐδ' Ἰεὸς δεηθεὶς ὑπὲρ
 σαλτηρήσεως ἀμαρτιῶν Τραιανοῦ βασιλέως ἔνι ἀσεβείᾳ τὸν βίον κατε-
 λύσασθαι, οὐ δὴμαρτε τῆς αἰτήσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα
 ὑπὲρ ἐκκλησιῶν πνίς, ἡ φαλκονίλλη τὸ ἴνομα, ἔνι Ἰεὸς δεηθεῖσα τῶν
 αἰωνίων αὐτῶν βασιλέων, ἀπήλαξεν. καὶ ὁ μέγας δὲ Μακάριος ἔστο-
 χὸν καθ' ὁδὸν τῷ ἔδεξιέρει τῶν εἰδώλων ἔφησεν ἰσχυρῶς, καὶ ἐρω-
 τήσας αὐτὴν, πῶς ὡν ἐγλίχτο μαθεῖν, ἤκουσεν ἐξ αὐτῆς, λόγοι γὰρ
 ἀληθείας ἐπέπνυον αὐτῷ πτωκῶντι ὁ Ἰεὸς, ὡς ἠνίκα περὶ Φέρεως τις
 θυσιᾶς ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, τότε ἔραμουθια μικρᾶς ἀποδομένηται. ἀλλὰ
 καὶ ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος ἀμνηστία πρὸς τῶν μείζονι ἔαφειδίωσεν
 αὐτῆν, μυροπληθῆ γὰρ στρατὸν μαχαίρᾳ παρῶντος βαρβαρικῆς, δολοφονίας
 αἰσθητῶν ὅσων ἐξέφυγε πλὴν ἀγωνίζουσα κόλασιν. *Et quid de hominibus*
119 piis loquor, cum ἔ quibusdam demortuis impiis, ut oratio jam exponet,
peccatorum solutionem apportarunt preces justi? Verumtamen si pro infi-
delibus omnia mundi pauperibus tradas, ut Christi discipuli dicant, nul-
la illis emolumento fuerint. Et hac si ita se habeat, quid nobis de sa-
crarum precum viribus dicendum est? Quod enim res mundana pauperi-
bus exhibitae efficere non possunt, justi oratio admirabiliter perfecit. Ma-
gnus namque Gregorius cognomento Dialogus, effusus precibus ad Deum,
pro remissione peccatorum Trajani Imperatoris, qui vitam in impietate
finierat, à postulatis non cecidit. Sed ἔ prima martyr Thecla pro gen-
tili, cui Falconilla nomen, supplicans, à sempiternis eam pœnis eripuit.
Magnus item Macarius per viam in sacerdotum Idolorum principis exsic-
catam calvariam incidens, ἔ postcens ab ea quod libebat addiscere, au-
diit, verbum namque veritatis illi DEus inspiraverat. Cùm sacrificia
pro mortuis offers, tunc nos pusillam consolationem persentiscimus. Imò
ἔ Mauricius Imperator, cùm in peccatum remissione gravius incidisset,
innumeram enim exercitus multitudinem barbaris trucidandam exhibuit,
precibus hominum sanctorum æternas pœnas aufugit. Joannes Dama-
scenus. 3) Trajani historiz, quam miraculum germanum, & irrefutabile ab Oriente,
& Occidente comprobatum vocat, & de Macarii cum Mortuo colloquio, de Falconilla narrationem
subdit, quæ cùm esset gentilis, idolorum cultrix, profana, &
Christi ministerio aliena, salvata nihilominus est à Protomarty-
120 re. De Trajani & Falconillæ ethnicæ salute, eadem cum Dama-
sceno refert Auctor vitæ Cosmæ Melodi: Κύριε ὁ Ἰεὸς, ὁ καὶ
Τραϊαν-

3) Joannes Damascenus sermone de precibus pro defunctis p. 420. seq.

Τραιανόν τὴν δυσσεβῆ βασιλεία, καὶ πῦ χριστιανῶν ἀμέτρος λυτήσασθαι
 τῆς τῷ Θεῷ ἡρεσίᾳ Γρηγορίου δεήσασθαι τῆς γέννης τῆ πυρὸς λυτρω-
 σάμεν, καὶ Φαλκονίλλαν τὴν ἑλλωίδα τῆς τῆς πρωτομάρτυρος Θεκλῆς
 Ὀχλαῖς τῶ κλήρω τῶν σωζομένων συγκαταλέξας, αὐτὸς ἐπάκουσον καὶ
 ἡμῶν καὶ τῆς τῶν ἐκλεκτῶν σου σκλαῖς τὸν τῶν σῶν οἰκετῶν γρηγορεῖ
 κατασκλώσον. ἢ ἡ μείζιστῃ ἢ πρωτομάρτυρος Θεκλῆς. μέγας ἡ οὐ Θεῷ
 Γρηγόριος, καὶ Δεῖ τῶν Θεῶν σοὶ δεδωρημένοι τῶ μίγρῳ. ἀλλὰ γε
 προσέσθαι καὶ ἡμῖν αἰτε τοῦ τοῦ Θεοῦ ἀγαθουργίαι πρὸς αἰτιώκωσιν. καὶ
 προσέσθαι τῶ ὄψῃ τῶν νεφύτων, καὶ καλλικάρπῳ, καὶ ἐκ Φαύλης
 ρίζης ἐβλάστησας, ὡς τὸ ἑνθὸν ἐκείθεν, ἐγένετο τῶ ἀναπαύσει δέχε-
 σθαι. Domine, Deus, qui Trajanum regem impium, qui in Christia-
 nos immoderate tanquam rabidus canis saevierat, servi tui Gregorii precl-
 bus à gehenna ignis liberaisti, & Falconillam gentilem, Thecla protomarty-
 ris supplicationibus forei justorum adnumerasti, tu ipse exaudi nos quo-
 que, & in electorum tuorum tabernaculis servorum tuorum parentem
 colloca. Licet enim Thecla protomartyr maxima fuerit, magnus porro
 & divinus Gregorius, ideoque maxima quoque ex te exculperunt, ni-
 hilominus suppetunt & nobis, quae apponamus, & defuncti res probè
 gesta, & nobiles hi, recenterque nati, & fructuosi, quavis ex im-
 proba radice orti sunt, surculi, quibus si quid fuerit, quod in nobis mi-
 nus sit, supplere possimus. Et Nicolaus Atheniensis Metropolita in
 Officio sancti Olei, quod in demortuos canitur: καὶ τῷ Θεῷ σου
 συγγνώμην τῶ δούλῳ σου τῶ παροργισαντί σε, ὡς σίρκα ἀιδρωπίου 121
 φορεῖται καὶ ἀδένειαν ἔχοντι, καὶ ὡς ἐπήκουσας τῆς ἡελῆς σου Θεκλῆς
 τῆς πρωτομάρτυρος, τῆς ἡμετέρας ἀντιῆς εἰδωλολάτρεϊ, καὶ οὐ παρῆδες
 τῶ δέσπῳ αὐτῆς, ἀλλ' ὡς ὑπερέβασθαι, καὶ ἀδελφικῶς εἰδέ-
 κας αὐτῆς συγγνώμην. καὶ ὡς ἔλυσας τῆς μάστιγος Τραιανόν δι' ἐκπνύς
 ἐντεύχεως τῶ δούλου σου Γρηγορίου τῶ Διαλόγου, ἐπάκουσον καὶ ἡμῶν
 δεομένων σου ὅτι εἰδωλολάτρεϊ, ἀλλ' ὅτι τὸν πῖσαν σου δούλον πα-
 ροργισαντί σε δι' ἀδένειαν. Et prave veniam servo tuo, qui te in ira-
 cundiam commovit, tanquam qui carnem humanam fere, & imbecilli-
 tati subicitur; & ne exaudisti etià voluntate Theclam protomartyrem,
 pro matre gentili exorantem, & non contempsisti preces illius, sed ne
 super omnia bonus, & facile conciliabilis exhibuisti illi veniam, & ut è
 supplicio liberaisti Trajanum, per extensas preces servi tui Gregorii Dialogi,
 exaudi nos quoque supplicantes non pro gentili, sed pro fidei servo tuo,
 qui ob imbecillitatem te in iracundiam concitavit. De Trajano etiam
 Nicepho-

Nicephorus Blemlida Tractatu, Qualem deceat esse Imperatorem: Διὸ πολλοὶ τῶν παλαιῶν βασιλέων ἐργεῖς καὶ λόγοις ἐφιλοσόφησαν περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς. οὐκ ἐλάττω δὲ τῶν ἄλλων Τραιανὸς ἢ βασιλεύς τὸν πατέρα Νερούου Διαδέξαντον καλῶς καὶ αὐτὸν βασιλεύσαντα ἐμίμητο. ἑσώτη γὰρ εἶχε τὸ ἱερὸν, καὶ συμπαθῆς, καὶ ἀπερόστον, ὡς καὶ παρὰ λυκουμῆν συμπάσχειν, καὶ σφαλαγῆν, καὶ περὶ τὴν πλαισίαν ἀντιδικτικὸν εἶναι, λέγων, ἀρμόζει τῷ βασιλεῖ μιμῆσθαι θεόν, καὶ τῶν πραγμάτων τῶν δοῦλων ἀνέχεσθαι. Διὸ ἑσώτη καὶ συγγνώμης ἡξιώθη ἑστῆς θεοῦ, οὐ μόνον τῶν ἀμδρπῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀσεβείας αὐτῆ τὸ μέγιστον καὶ ἑστῆς θεοῦ τῆς δικαιοσύνης τῆς Ἰουματουργοῦ Γρηγορίου, οὐ ὁ Διαλόγος τῆς γὰρ Φιλανθρωπίας, καὶ συμπαθείας ἧς ἐκείνου πλουσίως μετεδίδου τοῖς πλαισίαν ἔτυχε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τῆς ζωῆς πύλῃ ἑστῆς θεοῦ τῆς ἀποδοχῆς καὶ τῆς συμπαθείας, καὶ Φιλανθρωπίας, μισοῦσι τὸ ἀπηνῆς, καὶ ἀπάνθρωπον, καὶ πρὸς τὴν τὸ ὁμοφυλὸν ἀκαμπῆς, ἢ ἀσυμπάθῆς κατ' ἀξίαν κολάζουσι. εἰδείξει γὰρ ὅτι σπουδαίου ἀδελφῆς δικαίου καὶ τῆς συμπαθείας, καὶ αὐτῶν τῆς ἀσεβείας. Quapropter multi ex antiquis Imperatoribus verbo & opere de hac eadem virtute philosophati sunt. Inter eos non fuit postremus Trajanus Imperator, qui patrem Nervam excepit, probeque illius res gestas imitabatur: adeo enim erat animo demisso, misericordi, & facili, ut cum omnibus afflictis affligeretur, ac condoleret, nec iis, qui male se gesserant, irasceretur, illud habens in ore, proprium esse Imperatori Deum emulari, & errores servorum sustinere: ideoque misericordiam à Deo consecutus est, non peccatorum tantum, sed quod apprimè eximium est, & præter omnem expectationem, precibus miraculorum effectibus Gregorii cognomento Dialogi, propria salutis. Humanitatem enim, & misericordiam, quam ille abundè aliis ministrabat, ipse in vita exitu à Deo, qui misericordiam atque humanitatem exosculatur, effertatos atque immisericordes animos odit, & ad idem genus implacabiles, atque inexorabiles pro dignitate castigat, adeptus est, illudque omninò comprobavit justorum precibus concurrentibus, ipsam etiam impietatem à misericordia superari. Macarii historiam è Palladii Lausiensis desumptam t) præter Nicephorum, Joannes Damascenus refert ibidem, & com-

t) Quamquam in editionibus Palladii illud de Macario non exstat, tamen in Codice Colbertino reperit Cotelierius III. p. 163. monument. Græc. Vide eundem T. I. p. 146. seq. ac de Falconilla Acta Theclæ in spicilegio Grabianno T. I. p. 109.

probat. Et Joannes Hagioſlita in Encomio Macarii Egyptii. 123
 Οὐ πὶς προσευχὰς καὶ προσῆν ἰδὼν ἱερῆς ἐν ἱερῶν κοίδων
 ὁμοειδῆς ἀνεκέρηεν, καὶ ἐπὶ βασιλεῖς ἀνεσι χαλεζοπέρας ἐνδύσεν,
 ὅταν ἴσῃσιν αὐτῶν ἕρποντο. Cujus preces & calvaria ejusdem gentilitu
 sacerdotis in eremo projecta admirabiliter predicavit, & is, qui in tor-
 mentis erant cessationem suppeditantes, cum pro illis tenderentur, de-
 monstravit. Theophilum ab alterius vitæ suppliciis liberatum san-
 ctorum precibus, præter Nicephorum, tradunt Zonaras Histor.
 tom. 3. in vitâ Michaëlis filii, Constantinus Manaffes in Syno-
 psi, Gennadius pro Concilio Florentino pag. 5. & alii. Traja-
 ni, Theodorus Metochita Histor. Rom. lib. 1. Gabriel Philadel-
 phiensis pro Græcis contra Latinos different. 4. ex Joanne Da-
 masceno. Quæ si vera sunt, jam post hanc vitam in inferno re-
 demptionem, ac salutem esse comprobant. Et licet plerique
 apud Latinos, quibus historia de salute Trajani cordi est, ut
 similem errorem evitarent, multa commentis sint: hi quidem
 Trajanum ad vitam revocatum à sancto Gregorio, & baptiza-
 tum, rursusque vitam functum abiisse in cœlum: Alii non re-
 vivisse corpus, sed clanculo animam à Gregorio baptizatam:
 Alii haud quaquam ab inferis liberatam, sed tantummodo pœ-
 nis alleviatam: Alii alia ridicula addidère, ut de cranio illius
 cum vivida adhuc lingua reperto. Alii item scholasticè disse-
 rentes, rem ita potuisse esse voluerunt, Trajanum, postquam
 ex hac vita migravit, secundum præsentem justitiam in Tartarum
 detrusum, secundum autem superiores causas, quibus præ-
 videbatur ad vitam revocandus orationibus S. Gregorii, erat de-
 illo aliter disponendum, quare non finaliter fuit in inferno de-
 putatus. Alii tamen saniori consilio, inter fabulas, & anilia
 nugamenta, u) totum hoc, quod de Trajani salute refertur,
 rejecerunt. Licet, inquam, res hæc ita pertractetur à Latinis,
 Græci tamen apertis velis, & sine ulla sui dicti emollitione,
 quin etiã factum aliorum exemplis comprobantes, in eam-
 (M m m) ive-

u) Plures è Romana Ecclesia scriptores qui fabulam illam explodunt, laudavi in Biblio-
 theca latina, ubi de Plinii junioris Epistolis. Quamquam ex eadem quoque Ecclesia
 Romana non desunt qui huic & similibus narrationibus libenter accommo-
 dant fidem, ut Alphonsus Ciaconus, cujus Apologia pro relatione de Trajano, in-
 scribitur: *Historia verissima à multorum calumniis vindicata.*

iverunt sententiam, animas æternis pœnis condemnatas, si sanctorum preces intercedant, salvari posse, & sanctorum precibus detrahere, qui id negaret, quasi ipsæ nullius essent roboris apud DEUM. Ideoque neque causas sententiæ suæ querunt, sed admiratione perciti, omnia in misericordiam DEI, & orationis vim deferunt. Joannes Damascenus dicto loco: θαυμασις ἡ δύναμις, καὶ θαυμασιὸν σου τὸ ἔργον, καὶ σου τὴν ἀφ᾽ ἑσῆς ἀσπλαγχνίαν δοξάζομεν, ὅτι πάντοτε πρὸς τὸ φιλελεῖν ἴσθαι, καὶ πρὸς τοὺς δούλους σου τῆς ἀφορίας παρέχεις, τῆς τε Φιλαδελφίας, καὶ τῆς πρὸς σε βεβαίας πίστεως καὶ ἐλπίδος, καὶ ἐδιδάχθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν σὺν διακρίσει ἀρετῶν πικρῶν ὑπερὲς ἀλλήλων ἐξελασμῶν τε, καὶ ἐλοκαυτώσεως, ὕμνων, καὶ ψαλμῶν, καὶ ᾠδῶν, καὶ ἐπιστημῶν σου, καὶ εἰς μάτην, σὺ γὰρ ἀσπλαγχνὸς καὶ ἀπαροχθῆς, καὶ δίδως πᾶν ὁ ποιῶν ἁμαρτίας σου εἰς δόξαν σου μεγαλοπλοσίονα τὴν ἀντιδοσίν, καὶ ἰδοὺ ὅπως ἴππῃ τῶν σὺν οἰομασι γνομένων ἀνάστητον. Id est: *Mirabilis es Domine, & mirabilia sunt opera tua: misericordiam tuam ineffabilem rectè glorificamus: unde quaque enim ad misericordiam propensus es, ferturque tuis variis occasiones salutis, & fraternæ dilectionis, solidaeque spei, ac fidei erga te præbes, docens per famulos tuos nos invicem mutuo beneficiis debere prosequi: qualia sunt propitiations & holocausta, hymni, psalmodiarum canentium, & preces. Neque id temerè frustra. Nam cum errare noscias, ad largiendumque sis facilis, & millefarum retribuas pro omnibus, quæ in gloriam tuam offeruntur, quomodo inusile eris aliquid, quod in nomine tuo fuerit factum? Et cum ipsi fateantur, criminolum esse pro infidelibus, & filiis perditionis aut orare, aut sacramenta offerre, ideoque eundem D. Gregorium admonitum, ne de cætero similia auderet, tanto viro non verentur, actionem tantum indignam, quæ neque ex ignorantia, neque ex impotentis animi potuit provenire, impingere; & volunt hominem in eadem ipsa actione, in qua pro idololatra orans in DEUM delinquebat, à DEO exauditum fuisse.*

125 *Id est: Mirabilis es Domine, & mirabilia sunt opera tua: misericordiam tuam ineffabilem rectè glorificamus: unde quaque enim ad misericordiam propensus es, ferturque tuis variis occasiones salutis, & fraternæ dilectionis, solidaeque spei, ac fidei erga te præbes, docens per famulos tuos nos invicem mutuo beneficiis debere prosequi: qualia sunt propitiations & holocausta, hymni, psalmodiarum canentium, & preces. Neque id temerè frustra. Nam cum errare noscias, ad largiendumque sis facilis, & millefarum retribuas pro omnibus, quæ in gloriam tuam offeruntur, quomodo inusile eris aliquid, quod in nomine tuo fuerit factum? Et cum ipsi fateantur, criminolum esse pro infidelibus, & filiis perditionis aut orare, aut sacramenta offerre, ideoque eundem D. Gregorium admonitum, ne de cætero similia auderet, tanto viro non verentur, actionem tantum indignam, quæ neque ex ignorantia, neque ex impotentis animi potuit provenire, impingere; & volunt hominem in eadem ipsa actione, in qua pro idololatra orans in DEUM delinquebat, à DEO exauditum fuisse.*

De Theophilo Baronius x) ex Gennadio Patriarcha in expositione pro Concilio Florentino sess. 5. tradit in ipso fine vitæ sui erroris pœnitentem, imaginem sacram adorasse, ac post mortem in iudicium raptum, precibus uxoris Theodoræ, Metho-

x) Baron. ad A. C. 842.

Theodii Patriarchæ, & aliorum, misericordiam à DEO consecutum esse; & fuse narrat idem Xanthopulus in Synaxario secundæ jejuniorum Dominicæ pag. 71. 6. c. 1. m. refertque Auctor innominatus de constitutione * Dominicæ orthodoxæ. 126
 Quod si verum esset, nulli dubium est, sanctorum preces ita invaluisse, pœnitentiâ etiam Theophili confirmatas, ut à meritis æternisque suppliciis illum liberarent. Sed hoc ad rem propositam nihil facit, cum Græci dicant mortuis infidelibus impœnitentibus, & in peccatis mortuis preces sanctorum proficuas esse, & manifestè colligitur ex Joannè Zonara in ejus vita. Expirans enim uxorem, & Canicleio præfectum Theoctistum multum obtestatus est, ne paterentur venerandas imagines reponi, aut Joannem, qui Iconomachorum hæresim propugnabat, Ecclesia pelli. Adde etiam Imperii æmuli Theophobi caput per vim abscisum manibus propriis contrectasse, & quasi injurias ulciscens, illius cruciatu, atque supplicio pavisse oculos, animumque exsaturasse, & vindictæ sitim verbis etiam illis, *neque ego posthac Theophilus, neque tu Theophobus eris*, propalasse, & dum hæc diceret, expirasse. Hunc tamen Zonaras in vita Michaëlis filii, communibus precibus post mortem à tormentis liberatum narrat, illisque fidem abrogare, non nisi qui intercessionem sanctorum apud DEum aliqvid posse ignorat. Ecce ejus verba: *Οὕτω φασὶ καὶ τῶ βασιλευσάν Θεοφιλίῳ δεηθῆναι πρὸς πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων, καὶ μοναχῶν κοινῶν προσενεγκῶν δεῖσθαι τῷ Θεῷ, ὡς σωτηρίας τυχεῖν τῆν βασιλείαν, καὶ ἐπιδυνάτω αὐτῆς. καὶ ἄλλοι Θεοφιλίῳ δεηθῆναι αὐτὸς πρὸ Θεοῦ, καὶ τῶν μὴ παριδῶν τῶν αἰτησῶν τῶν Θεραπευτῶν αὐτῆ, ἀλλ' ἀξιώσασθαι συγνώμης τὸν βασιλεῖα Θεοφιλον. ἀδέστω τῶν καὶ πῶς ἀφορώσι πρὸς τὸ Φιλανθρώπων πρὸ Θεοῦ, καὶ δεχέσθαι, καὶ πιστεύεσθαι. ἀπιστήσθαι δὲ ἄλλοις, ἢ ὅτις οὐ μέγα οἰεῖται διωχθῆναι τὰς τῶν ἀγίων ἐπιτεύξεις τὰς πρὸς τὸν Θεόν, αὐτῶν ἀντιμετρεῖν οἶδε τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ἀγροήματα.* Id est: *Tum æmule Imperatricem instantissime orasse Patriarcham, aliosque Pontificas, & monachos, ut communibus precibus Imperatoris & conjugis sui salutem à DEO exorarent. Quod cum illi ferventibus animis fecissent, DEum preces servorum suorum non esse aspernatum, sed ignovisse Imperatori Theophilo, Celebrantur hæc & ab eis, qui DEi humanitatem intuentur, & recipiunt, & credunt. Neque verò quisquam eis fidem abrogaret, nisi*

127

(M m m) 2

qui

* 2. Quadragesimæ, quâ restitutum imaginum cultum Græci celebrant. infra p. 144.

qui parùm posse intercessionem sanctorum apud Deum sentire, & DEI bonitatem cum humanis erratis componere ignoravit. Quid plura? Paulus Monachus Monembasiæ Episcopus in Narrationibus tradit, matrem adulteram damnatam, à pœnis liberatam fuisse à filio precibus & orationibus. Et Glycas, sive Zonaras in epistola epist. 21. Εἰ δὲ καὶ περὶ ἁγίων ἐπὶ τῷ βίῳ πειθόντων ἠκούσαμεν ὡς δι' ὀχῶν αὐτῶν, καὶ πῶς ἐν ἀβυσσῶσι τῶν ζωῶν καταλύσασθαι αἰνεζούσης κολάσεως ἠλάθρησθαι, τί τὸ κωλύει μὴ καὶ τὸν βίον ἀλλάξαι καὶ τὸ θεοῦ δῆθεν ἐγγύτητον γεγονότος πρὸς αὐτὰ πῶς πωλασθῆναι; καὶ τῶν αὐτῶν ἔχειν ἐνεργεῖαν τε καὶ δυνάμειν, ἵνα μὴ λόγῳ πάλῃ μείζονα ἀπὸ γὰρ τῶν τῆς σαρκὸς τῶν αὐτῶν ἀποθνήσκω; Etenim si de nonnullis sanctis, cum adhuc hanc vitam ducerent, intelleximus eos precibus suis quosdam, qui in impietate perierant, à sempiterno supplicio liberasse, quid impediet, ne presentis vitæ immutatâ, Deoque saluti proximiores, precibus eorum eadem efficiere, eandemque possidere facultatem, & efficaciam, ne dicam multo majorem, propter hujusce carnis depositionem? Non dissimile est, quod multorum sententia, famaque ad sua usque tempora producta, narrat Auctor vitæ sancti Cosmæ Melodi, de patre Joannis Damasceni, qui Mahometanæ legi addictus, extra Ecclesiam mortem obiit. Is nihilominus Cosmæ Præceptoris, Cosmæ Melodi, & Joannis filiorum precibus, ab æternis suppliciis, quibus infideles puniri soverunt, liberatur, & inter beatos gloriæque Christi participes collocatur. Nicephorus quoque Blemmidas in vita sancti Pauli Latrensis refert, Ignatium quendam monachum, qui nefario scelere vitam divinam atque humanam polluerat; ideoque derepente pessimè contrucidatum, & pœnis æternis, uti memorat, condemnatum, precibus Fratrum, & intercessione Pauli Latrensis, non multos post dies ab iisdem liberatum, & beatorum societati redditum. Et netandem hiscere audeant, in nonnullis eorum Evchologiis Venetiis editis, & præcipuè in edito apud Christophorum Zannetum 1553. cap. 96. pag. 214. habetur Officium sancti Olei, quod in demortuos canitur à septem sacerdotibus; compositum à Nicolao Athenarum Metropolitâ. Quisquis tamen is Nicolaus sit, in eo Officio apertissimè preces illæ ab illis sacerdotibus effunduntur, & reliquæ cæremoniæ peraguntur ad liberandam demortui animam, non à gloria Paradisi,

tunc

tunc enim desiperent, non à pœnis Purgatorii, quas illi nullas agnoscunt: ergo à pœnis inferni: & id se consecuturos illis supplicationibus Thralones isti existimant. Precantur DEum, ut demortui animam liberet à sempiternis vinculis, & carcere: *Απόλυσον αὐτὸν τῶν αἰώνιων δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς, ὅτι σὲ ἀσθενή- μινθα ὑπερέβηεν λυτῶν τε αἰώνιων δεσμῶν τῶν ψυχῶν. Et orat. 4. Ευχαριστοῦμεν σοὶ ὑπερέβηεν, ὅτι τὰς ἀνθρώπων ἀσθενήτους, καὶ ἀμετανοήτους, καὶ τὰ ἀδὴ κατεχομένους δι' ἐπιθυσίαν τῶν δούλων σου αἰείας τῶν δεσμῶν, καὶ λυτῶσαι τοὺς σκίτους, καὶ ἀνάγεις τῆς φυλακῆς. Δὲ καὶ ἡμῶς οἱ ὀφθαλμοί. Gratias agimus tibi, super omnia bene, quod ex improviso raptes, & nulla pœnitentiâ alibi, & in inferno detentus, per supplicationes sanctorum eorum, à vinculis solvis, & liberas à tenebris, & à carcere educis. Quapropter & nos viles, &c. Orat. 5. affert exemplum de Trajani, & Falconillæ salute, defunctoque similia deprecatur. Et Orat. penultima: καὶ ἐλπίσωμεν αὐτὸν τῆς ζω- φάδος καὶ σκοτεινότητος καὶ ἀνάστασης, καὶ τῶν πικρῶν τυφλῶν, καὶ πω- λασθῆναι δαυμάτων. Es libera eum à caliginoso, & obscurissimo tormento, & amarâ, & pœnitentiis demonibus. Vincula & carcer sempiter- nus, qvi in inferno detinentur, nulla priorum delictorum poractapœnitentiâ, Trajani & Falconillæ exemplo libertatem deposcere, tenebricosissima tormenta, amari, punientesque dæmones, Purgatorii ne ignis an infernalis indicia sunt? & ta- men misericordes isti, & qvi tantundem de suis precibus confi- 130 dunt, DEum aliàs mitissimum exorant, ut peccatores similes, & ad similes pœnas condemnatos, è carcere, tenebrisque per- petuis eductos, in gloriam beatorum deducat, ut immemor scilicet sui dicti, in inferno nulla est redemptio, redemptionem ibi esse facto demonstrat. Id cum Novatoribus hisce durum videretur, & clarissimè sequi viderent, si semel pro uno vel altero DEI misericordis benignitate portæ inferi adaperirentur, etiam pro universis aliis fore futuris temporibus adaperiendas, quod impium esset asserere, verba sancti Basilii orat. in Pentecoston impiè depravarunt, quasi in eo esset, in inferno non omnes, sed unam tantum partem confessuros Dominum. ὅτι οὐχ οἱ πάντες ἀ- νήσονται σε κύριε. ἰδὲ πάντες οἱ ἐν ἀδου ἐξομολόγησιν πᾶρρησιάζοντιὰ φέ- ρειν σοί. Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui in inferno sunt audebunt confessionem offerre tibi. Ibi enim legitur, ἰδὲ οἱ ἐν ἀδου,*

absque vocula *καίτε*, & legit etiam Glycas, sive Zonaras epist. 20. optimè ad rem, & ad sententiàm. Mortui enim, & apud inferos; sub terra scilicet degentes non laudant, neque confitentur Dominum, sed nos qui vivimus cum laudamus, & pro eorum animis, effulis precibus exorantur, quod & facit Ecclesia, & verissimum est. Absurda quæ in hoc Officio continentur meditatiùs considerantes, postremi Evchologii correctores ab eodem

131 Evchologio eraserunt, ne malè sanis opinionibus legentium animos inficerent, audacter primi addentes quod nefas fuerat legi, postremi cautiùs, ut noxia demerent, utriusque malè. Quo animi nomine addunt vel demunt libris Ecclesiasticis quidquid ipsis fabuerit, absque Ecclesie auctoritate? quod sanè quemadmodum maximoperè dolendum est, ita esset, ne futuris temporibus similia paterentur, summà curâ invigilandum.

De Macarii colloquio cum mortuo satis dixero, si dicam illud è Palladii * Lausiaci profectum, in Ecclesia Græcorum propagatum fuisse, ideoque merum figmentum esse judico, cum hominem non integræ fidei habeat auctorem. Illum enim multa in illa historia ex voluntate commentum, dicta in Hieronymum, Origenistarum, & Pelagianorum laudationes immensæ abundè arguunt. Et cum ipse ab Evagrio Pontico Origenis erroribus fuerit imbutus, quos & in Palestina docere constatus est, quid mirum si Origenistarum errorum semina, ubi commodè fieri potest, inspergat? Et damnatorum aliquando restitutionem fore, Origenis error fuit, quem ipse non illepidâ istâ narratiunculâ confirmare nititur, cum asserat infideles æternis pœnis addictos, piorum precibus sublevari: ut hic etiam perfectam aliquando salutem habituros convincat.

Neque formula illa apud Latinas in oratione, quæ post Evangelium in Missa recitatur: *Libera Domine animas fidelium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu, libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadunt in obscurum, &c.* eadem est cum istis Græcorum. Illa siquidem de Purgatorii pœnis, à quibus orat Ecclesia, ut qui illic detineantur, liberentur; ut non detineantur videlicet diutiùs in illis, & quasi à divina clementia destituti, à Tartaro absorberi videantur, commodè accipi potest. Pœnæ enim inferni pro pœnis Purgatorii sumi possunt,

* Non ideo ipse fuit hujus commenti auctor.

sunt, cum non minus infernus, quam Purgatorium subterraneum quid sit. Nisi etiam dicere velimus pro illis animabus orari secundum quandam anticipationem, seu representationem, statum enim illarum animarum Ecclesia representat, in eo puncto, quo à corpore exeunt, & ad iudicium referuntur, tunc namque orat pro illis, *ne absorbeas eas, Tartarus, &c.* sicut etiam nunc, quando Christi adventum representat, intercedit, *Rorate cali de super, &c.* At illæ Græcorum in hanc sententiam trahi non possunt, cum pœnæ illæ æternæ sint, & indefinenter excrucient, quo pœnæ Purgatorii à pœnis inferni differunt. Nisi omnes pœnas post hanc vitam etiam æternas purgatorias dicere velimus, quæ fuit error Origenis, ut refert Epiphanius epistolâ ad Joannem Hierosolymitanum, omnibus impiis hominibus & demeritis etiam tandem salutem pollicentis. Et modus iste loquendi non nisi pœnas inferni nobis indicare, ex eodem auctore manifestum sit. Ipse epim in sequenti Synaxario, ubi de iudicio universali pertractat, de damnatis eorumque pœnis verba faciens, dicit: 133
 και παρούσαντων ει των αγαθων εργατων αιώνιος ζηλω και ηιδρωι, ει δε αμαρτωλοι αιώνιοι πάλιν τω βασανον, και ει δε παρ τούτων πάντως θυμω επι. Ρι. Ι. 7. 2. 6. 1. 11. *Et abijcunt qui bona operati sunt, sempiternam vitam desiderantes, & perseverantes, vero sempiternum tursus tormentum, neque unquam horum finis erit.* Et infra damnatorum pœnas, ex Evangelio explicans: *Αε βάσανος ει. Ιο αις 7 ιερὸν δια γέλιον 7 χαδέδωκεν, αυται εις, και εκει εσαι ο κλαυθμος, 7 ο βρυγμος των εδόντων, ε σκάληξ αυτων ου τελευτησθ, 7 τε παρ αυτων ε σφοδρασται, 7 βάλλετα αυτον εις 7 πυρ το εξωτερον. Tormenta quidem, quibus sacrum Evangelium eos tradidit, hæc sunt: Ibi erit. plautus, 7 βειδος dentium, Vermis eorum non cessabit: Et ignis eorum non extinguetur. Et abijciet eum in tenebras exteriores.* Ergo si damnatorum pœnæ æternæ, & vermis indefinenter puniens sunt, & preces ideo effunduntur, ut ab hisce pœnis liberentur, quemadmodum & Trajanus infidelis, & Theophilus damnatus, & alii liberati sunt: ergo de pœnis inferni, non de Purgatorii sermo est.

Si dicant eos in Purgatorio fuisse, & ut se ab hoc defendant, Purgatorium nobis etiam nolentes concedant, ridiculi omnino sunt. Quis enim unquam prohibuit, ne pro iis, qui in Purgatorio sunt, preces fundantur? Quis pro precibus, ut illos liberaret, effusus, castigatus fuit, & monitus ne posthac

sumi-

similia auderet? At isti dicunt ita Gregorium admonitum. Ergo de pœnis inferni, non de Purgatorii * intelligunt, à quibus orant, ut animæ liberentur. Ergo pœnarum illarum aliquando finem futurum existimant: aliis non orarent. Quod inde
 134 necessariò sequi satis subodoratus est Auctor Græcus de Purgatorio igne, quàmvis malè postea inde concludat, ignem Purgatorium non esse concedendum, ne in errorem Origenis, pœnis æternis finem statuentis prolabamur. Εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ καὶ περὶ ὁνομασίας πυρὸς, διὸ μὴ εἴ ποτε ἀποπέσειν ἔσται οἱ περὶ τὴν αἰώνιον, καὶ καὶ ἡδη βιοῦντο νομίσωσι πυρὸς, καὶ τὸ εἶναι τὸν Πυρρὸν νομίσωσι, καὶ τὸν τῆς αἰωνίου κολάσεως μόνον τῶν ψυχῶν νομίσωσι τὸν κολάσεως Πυρρὸν. ὅθεν ὡς πολλὰ μὲν εἴρηται ἄρα, πολλὰ δὲ θλιβεῖσθαι περὶ τῶν οικείων πολιτίων ἀμαρτιῶν, καὶ πολλὰ χρησιμῶσιν ὕλλων τῆ αἰωνίου κολάσεως, ὕδεις ἀγνοῖ. Ἐν τῷ ποτε ποτε temporariam etiam vocaverimus ignem: verendum est, ne fideles hunc existimantes æternum, etiam opinionem jam talem esse ignem putent: atque hinc in Origenis errorem prolabantur, æternique supplicii memoriam animis suis excutiant, finem pœna statuentes. Ex quo multa quidem sectura absurda, cum & magnam arrepturi sunt circa vitam suam negligentiã, & magnam suppeditaturi æterni supplicii memoriam, nemo ignorat. Et Georgius Corcyrensis Metropolitæ syntagmat. contra Latinos de Purgatorio igne: Αλλ' ὁ Ἰουμάριος ἔφωτο ἐγὼ, ὁ οὕτω Φροῦν καὶ οὕτω διδάσκων Περὶ τῆς αἰωνίου αἰτίας εἶναι δοκεῖς. Περὶ τῆς γὰρ καὶ οἱ κατ' ἐκείνον τὸν κολάσεως ἔδογμασιν, ὡς καὶ αὐτὸς τῆς δαίμονος καὶ πολυτηρίδας ἰνὰς συγγραμμάτων καὶ ἀπαλαφύσεως εἰς ἀταλάντητος κολάσεως. Sed, ὁ admirande, ego inquam, qui ita sentis, & ita doces, Origenista plane mihi esse videris. Origenes quippe, & illius affecla pœnarum finem statuerunt, quemadmodum & ipso demones post multorum annorum curriculum veniam consecuturos, à sempiternis illis pœnis liberatos. Inter præcipuos affeclas Origenis memorantur Palladius, Evagrius, Didymus, qui 6. tom. Biblioth. Patrum colum. 648. docet apertè reparationem dæmonum cum Origene. Et alii, qui cum viderent Gregorium Nyssenum, doctrinã singulari, eloquentiã insigni, & sanctitate per omnium ora decantatã, ut talis viri virtute, atque doctrinã sua tutarentur nugamenta, Origenicæ hæreseos pernicioſa venena in scriptis illius malitiosè admiscuerunt. Horum
 tamen

* Vide tamen Allatum de consensu utriusque Eccles. p. 663. & lib. de purgatorio.

tamen falsitatibus optimè providit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, edito de hoc libro, quo spuria ista additamenta, ex malè sanorum hominum fraudibus nata esse apertissimè ostendit, & tanti Patris scripta ab Origenis errore immunia planè demonstrat Photius in Biblioth. Imm. CCXXXIII.

Idèò cùm similis error in illa Ecclesia aliquando à nonnullis receptus fuerit, & prudenti Patrum discussione damnatus, omnes illæ sententiarum formulæ, quæ de tali errore inculcari possunt tanquam suspectæ, etiamsi in bonum sensum aliquâ expositione trahi possunt, omninò abdicandæ sunt. Hæ verò, quas nunc notamus, cùm sententia plana sit, & exemplis confirmetur, ne pœnis æternis finem aliquando unà cum Origene statueri videamur, omninò tollendæ sunt. 136

II. Secundus error est, isque bimembris de visione DEÏ beatorum, & damnatorum punitione in eodem Synaxario p. 12. a. c. 1. f. Auctor enim Græcorum & aliorum Hæreticorum errorem secutus, affirmat justorum animas in certo loco detineri, γ) à peccatoribus separatas, ibique diem judicii expectare. Similiter damnatos, ut mercedem pro ratione operum accipiant. *Ἰστὸν δὲ ὡς ἰνὴν ἐν ἑσπέραις ἀφοσιωμένοις ἕτοιμαίαι ψυχὰν τῶν δικαίων ἀξίως γουσι. ἢ τῶν ἀμαρτωλῶν αὐθις ἀνά μέρους. οἱ μὲν τῆ ἐλπίδι χαίροντες οἱ δὲ τῆ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ λυπώμενοι. οὐ γὰρ ἔλαβον οἱ ἄγιοι τίμην ἐπαγγελίαν τῶν ἀγαθῶν ἔτι, ὡς φησὶν ὁ θεὸς ἀποστόλος, ἔτι θεοῦ κρείττον ἢ περὶ ἡμᾶς προσβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν πλειωθῶσιν.* Sciendum est nunc in quibusdam locis determinatè justorum animas degere, & peccatorum similiter separatim. Illi spe gaudent, hi tormentorum expectatione mœrent. Neque enim adhuc sancti bonorum promissionem acceperunt, ut divinus inquit Apostolus, DEO pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur. Eandem sententiam secutus est Josephus Bryennius orat. 2. de futuro judicio, & (N n n) semp-

γ) Hæc opinio quam in Græcis quibusdam Allatiis reprehendit, atque cum Hæreticis communem ait habere, multis etiam ex antiquis Ecclesiæ Doctoribus Græcis & Latinis probata fuit, ut discas ex Elmenhorstii notis ad Gennadium de dogmatibus Eccles. p. 177. seq. Lud. Capelli Operibus postumis p. 247. seq. & Theſibus Theologicis Gerh. Vossii p. 90. seq. Plerique tamen è Græcis aliter sentiunt, ut Allatius ipse infinitis testimoniis probavit libro contra Hottingerum p. 155. seq. & de Synodo Photiana p. 134. seq. atque Epistola ad Boineburgium & notis ad Methodii Convivium Virginum.

sempiterna beatitudine. Αἱ μὲν τῶν οἰχομένων ψυχῶν δύο τῶν
 ἔλαχον εἰς Διαγωγῶν· αἱ μὲν τῶν ἀγίων τὰς οὐρανούς, αἱ δὲ τῶν ἀμαρ-
 τάλων τὴν γῆν κέντρον τὴν ἀδύην δηλαδὴ, πλεῖν αἱ μὲν τῶν ἀγίων
 ἐλάττωσι καὶ μένεται· ὅτι καὶ πάντα τὸν κόσμον ἐπὶ τὴν ἑδρὰν τῆς
 137 τῶν χειρῶν ἐκείνου ἔχουσιν. αἱ δὲ κατακλιθεὶς εἰς ἄδου μέγαν ψυ-
 χῶν ἐξελθὼν ἐκείνου ἕως ἡμερᾶς τῆς κρείστος καὶ φωτὸς, ἢ ἕως αἰσίως
 ἀπολαύσασθαι κωλύονται· οὐχ ἔτι πρὸς τὴν κρείστωσιν κολάζονται· οὔτε γὰρ εἰ
 ἀγιοὶ τῶν ἀγιῶν ἐκείνων ἀγαθῶν ἀπολαύσασθαι πρὸς τῆς κρείστος, οὔτε οἱ
 ἀμαρτωλοὶ τῆς ἀπειρήτου κολάσεως ἐν μέθυσι γίνονται, ἀλλ' ὅτι ἐν Φο-
 λικῇ κατεχόμεναι Ἰοφερά Φορβικὸς καὶ αἰμαί, καὶ ἀνελεήμονας Ἰα-
 σίας τὰς δαίμονας ἔχουσιν· οἱ οὖν ἕως τοῦ δισμωτηρίου ἐδρακίνας
 ἵνα, πῦρ πύοντος, πῦρ βλέποντος νυκτὶ ἐκκότες τὰ πρόσωπα διὰ τὴν
 κατηφῆς καὶ μισοῦθρον. *Defunctorum anima duo ad degendum loca
 sortita sunt: sanctorum, caelum, peccatorum, terra centrum, infernum
 nempe. Sed sanctorum libertate gaudent, quod orbem universum, &
 Eadem voluptatis locum sedem habent: qua verò ad infernum condemnata
 sunt anima, eo egrediendi ad diem iudicii, & luminis, vel refectiois
 alicujus participes fieri, prohibentur. Etenim neque sancti sempiternis
 illis bonis ante iudicium perfuuntur, neque peccatores tormentorum, que
 nullum finem habent, participes sunt: verumtamen carcere tenebrosa
 mancipata, difficiles, inhumanos, atque immisericordes custodes dæmo-
 nes experiuntur, qui nulli extra carcerem caput offerre permittunt,
 ignem spirantes, ignem intuentes, facie nocti similes propter tristitiam
 atque inhumanitatem. Error hic damnatus est in Concilio Florenti-
 no sessione ultima in Decreto Unionis Græcorum, & Latinorum,
 & in Concilio Tridentino, sessione 25. & disertis verbis ab In-
 138 nocentio III. cap. Apostolicam, Extra. de Presbytero non ba-
 ptizato. & Benedicto XII. in Extravag. quæ incipit, *Benedictus
 Deus*. Et sanè si quis auctorum loca, pro visione sanctorum
 beatifica post mortem, in unum colligere fascem voluerit, nã il-
 læ ingens volumen conficeret; ferè enim nullus est, dummodo
 occasio se obtulerit, qui visionem illam apertè, & sine involu-
 cris non fateatur. Nos omiſſis reliquis, uno vel altero, eoque
 non ita omnibus obvio contenti erimus. Auctor vitæ sancti
 Theodori Studitæ: Ἀλλὰ σὺ μὲν ὦ ἱερώτατε πᾶτερ οὕτω καὶ βίως, καὶ
 μετὰ τὴν θάνατον, καὶ ἐν οὐρανῷ κομίζεις τὰς ἀμοιβὰς, φωτὶ τῶν μεγάλων πα-
 τερῶν ἐπιλάττωσθαι, καὶ τῆς ἀνυπατάτης μακαρίας καὶ δόξης Τεράδος ἐλ-
 λαμπ-*

λαμπρόν τρεωότερόν τε καὶ καθρωότερον, ὅλων τοῖ ὄλων τὴν ἀγγλὴν δεχόμενον τῆς θεότητος, καὶ τῆ ἐνώσει πάντης θεοῦ. Tu verò sacratissime Pater, hac ratione vitæ defunctus, atque demortuus, nunc in caelo fers pramiam, lumini magno assistens, & fulgoribus beata & dominatrix Triadis clarior, purgatiusque illustratus, totum totâ mente splendorem deitatis accipiens, & illius unione deificatus. Auctor vitæ sancti Cosmæ Melodi : Ἡ μὲν οὖν ἡ ἀγίου περὶ ἡμῶν καὶ καὶ καὶ εἰς ἔργον ἐκδόθηκε, καὶ πρὸς τὰς οὐρανοὺς μετέβη μονάς, ὁ τούτων τῶ ὄντων ἐκείνιος, καὶ προσετίθη τῆς πατρῴας καὶ διδασκαλίας, ὁ πατήρ καὶ διδάσκαλος καὶ νῦν ἀμέσως παρῆς τῆ ἐνιαυτοῦ Τριάδι τῆς ἐκείνου Φρυκτωρίας καθρωότερον καὶ λαμπρόταται. Et sancti quidem praesagitio tempore opportuno opere effectum habuit, gradumque fecit ad caelestes mansiones, verè earum dignus, & appositus est Patribus & Magistris, Pater ipse & Magister, & nunc immediatè Triadi in unitate conspicua assistens, quibus inde effulgent splendorebus, purgatiùs illustratur. Joannes Patriarcha Hierosolymitanus in vita sancti Joannis Damasceni : καὶ νῦν οὐκ ἐν αἰκονὶ πόρην ὄρα, οὐκ ἐν ἐκτυπώματι προσκυνοῦ, ἀλλ' αὐτὸν ὀπίσθηται καὶ πρὸς ὄψον ἀνακαλυμμένην προσώπων βλέπων τὴν δόξαν τῆς μακαρίας Τριάδος. Et nunc non in imagine illum intuetur, non in effigie adoratur, sed ipsum facie ad faciem detecto capite conspiciat, gloriam beatam spectans Trinitatis. Gregorius Patriarcha in vita sancti Lazari : καὶ νῦν ἐπὶ Λαζάρου ἐν οὐρανοῖς χορῶν οὐ πᾶσι τῆς ἀγίας χορείας τὴν ἀκατάπασον, ἡ δόξαν ἡ κυρίου ἀκατάληπτον προσώπων ἐνοπίετον ὁμοῦ, καὶ ἰλεων πᾶσι κοινῆ τῶν διαποτίων ἐργαζόμενον. Et nunc Lazarus in caelis est, cum reliquiis sanctis nunquam cessantem salacionem salians, gloriam Domini aperto capite conspiciens, & omnibus simul Dominum propitium reddens. Et ex schismate etiam ipso errorem hunc detectati sunt plerique, & tractatibus etiam editis oppugnarunt. Vide sis Glycæ, sive Zonaræ epist. 20. & 21. Gabrielis Severi Philadelphienensis Episcopi cap. 5. inter ea, quæ scripsit pro Græcis neotericis adversus Latinæ Ecclesiæ dogmata. Rideres, mi Auberte, aliquorum ex Græcis, qui nunc vivunt vesaniam; namque cum hisce vel similibus auctoritatibus illis mutire necesse sit, quid enim clarius, aut apertius dici potuit? ne videantur palàm obnoxii, respondent dicta Patrum encomia esse sic prolata ad extollendam, magnificandamque sanctorum vitam & mortem, re tamen vera eos, quod ipsi sentiunt, sensisse. Alii, illud nunc, (Nnn) 2 quod

140 quod in auctoritatibus habetur, non præsens tempus, sed futurum indicare: sicque non quam nunc sancti gloriam possident, sed quam post iudicium possessuri sunt, nobis verbis illis significare. O castos, ô divinos sanctorum Interpretes! qui, quod in corde sanctorum somniant, asserunt, quod ex ore effluit, & scripto confirmatur, abjiciunt. Patres scilicet in tradendis nostræ fidei dogmatis aliud habuere in ore, aliud in corde, & quod magis mirere, fanaticis ejuscemodi revelarunt, nam aliunde unde ipsi sciunt sanctorum aliam in corde fuisse sententiam, aliam scripto & ore professos. Deinde si *nunc* futurum tempus designat, ideoque gloriam non quæ nunc est, sed quæ futura est, eaque post iudicium significare, sequetur etiam reliqua omnia, quæ Patres dictæ gloriæ adnectunt, non nunc præstari, sed explenda ea quoque post iudicium. Ergo post iudicium DEum pro nobis orabunt, nobis succurrent, venient ad nos vocati, miseris opem ferent, indigentibus præstent erunt, & sexcenta alia. At si post iudicium nulli homines, nullum auxilium necessarium, necesse fuerit illa tunc effici, cum opus fuerit, ac *nunc* opus sunt non post iudicium sanctorum pro nobis intercessionem, ergo *nunc* quoque non post iudicium DEum vident, Trinitati assistunt, &c. & tamen nugæ prædicantibus non malè creditur. Argumentis & rationibus Græcorum abundè satis fit à D. Thoma, Bellarmino aliisque.

141 III. Tertius error in Synaxario de extremo iudicio p. 17. à col. 1. f. Qui damnatorum pœnas non esse corporeas 2) tradit, sed tantum tenebras nescio quas, & DEi privationem, & animarum propter conscientia stimulos consumptionem. Α δὲ πάντα λαμπρῶς ἡ ἐκκλησία ἔχει τοῦ δεχομένη οἴεται τοῦ φῶς ἰδῆ, καὶ βασιλείαν οὐρανῶν εἶναι πῶς μὲν τοῦ τῶν ἀγίων σωτηριολογίῳ, καὶ τῶν ἀποστόλων ἐκείνοις ἐλαμψῶν διανεκῆ καὶ ἀνάστασιν, βασιλείαν δὲ καὶ σκότος, καὶ πῶς πῶς τὸν δόξα τοῦ μακροσμοῦ, καὶ τῶν ψυχῶν διὰ τὸ ἀπειδοῦν δαπάνην, ὅπως δὲ ἀμελήσει καὶ τοῦ φῶς προσκαίρου τῆς θείκης.

2) Hæc sententia non Origeni solum sed & Ambrosio, Augustino & aliis Ecclesiæ doctoribus olim placuisse videtur. Vide Benedictinorum notas ad Ambrosium T. 1. p. 1460. Sixtum Senensium lib. 5. Bibl. sanctæ annotat. 40. & Dionysium Petavium dogm. Theol. de Angelis III. s. S. Ephraimo Syro tamen præter rem tribui istud dogma, adversus Eliam Dupinium disputavit Pettedidierius, quem si placet vide.

Θείας ἰδαίψεως ἐστρέψω. *Quæ omnia plane DEI Ecclesiæ functionibus existimas delicias ac regnum valorum unâ cum DEO sanctorum consuetudinem, & futuram illis perpetuam illustrationem, atque ascensum esse. Tormenta verò, & tenebras, & similia à DEO elongationem, animarumque propter conscientiam consumptionem, quando negligenter luxus caduci causa divinâ illustratione privati sunt. In contrarium est communis doctrinæ Ecclesiæ, & auctoritas B. Gregorii 4. Dialogorum, qui sic ait, Ignem gehenna corporeum esse non ambigo, in quo certum est damnatorum corpora cruciari.*

IV. Quartus error est in eodem Synaxario, de tempore secundi Domini adventus. Cùm enim dixisset illud Dominum abscondisse discipulis, tandem ita determinat, licet ex aliorum sententia, post septem annorum millia a) futurum, pag 16. b. c. I. f. Ἡ ὅτι ἡμεῖς γινώσκωμεν ἢ αὐτὸς παρουσία σου οὐδὲ οἶδε. τὸ πρὸς καὶ ὁ κύριος τίς ἡμεῖς ἀποστόλοις ἀπέκρυψε. τίς γὰρ μὲν σημεῖα τὰ ἐνέφηρα κρυψάσθαι, ἃ ἴσως τῶ ἀγίῳ καὶ πλεονέτερον διεσέφησε. λέγεται 142 β) ὅτι μὲν τῶν ἐπὶ χιλιάδων χρόνον παρελθόντων ἔσται. Quando verò illius adventus erit, nemo scit, hoc enim & Dominus Apostolis abscondit. Nihilominus signa nonnulla præcessura manifestavit, quæ plerique Sanctorum fusu exposuere. Fama verò est post septem annorum millia exacta futurum. Ubi dupliciter errat: Primò, tempus adventus determinat contra verba Domini. β) De die autem illo, &c. Et; c) non est vestrum nosse tempora, &c. Secundò, quod falsum enunciavit, secundum enim Græcorum computum Ecclesiasticum, qui diversus omninò est à Latino, in ea tamen Ecclesia semper in usu, licet etiam non omnibus Græcis conformis

(Nnn) 3

lit.

a) Quemadmodum DEUS sex diebus mundum condidit, ita sex millibus annorum (ut millenarii singuli singulis diebus respondeant) etiam consummandam mundi durationem, multi veteres tradiderunt, quæ de se conferre iurabit Allatium in Notia ad Eustathium Antiochenum p. 248. seq. atque Menardum & Cotelerium ad Epistolam quæ S. Barnabæ Apostolo tribuitur sect. 15. Postea alij iudicium extremum differendum esse sibi persuaserunt usque ad Sabbati sive septimi millenarii dimidium, quæ de sententia illustris locus est Germani CPolitani ab eodem Cotelerio iam laudatus. Denique alij futurum CHRISTI adventum statuerunt sub iam dicti sabbati Mystici sive septimi millenarii finem, atque hæc ipsa sententia est quam hoc loco in Græcis Allatius carpit, quæ tamen illi communis est cum alijs doctoribus latinis etiam Ecclesiæ, ut dixi ad Philastrium

b) Matth. XXIV. 36. Marc. XIII. 32.

c) Act. I, 7.

lit, quibusdam enim annis Græci singuli, qui calculum annum à principio mundi prodixerunt, discordant, hi contractiorem chronologiam statuentes, jam tempus ab hoc auctore determinatum elapsum est. Annum enim 7615. vel 7162. vel secundum communio rem opinionem 7139. d) percurrimus, & tamen Domini adventus, de quo sermo est, nullus apparuit. Deceptum hunc auctorem eorum opinione puto, qui sex annorum millibus mundi duraturi tempora finiebant, multorum etiam Patrum, ut videbatur, auctoritate firmata. Præscriptum enim tempus excefferat, quare ipse experimento edoctus falsa quæ de hac duratione dicta erant fuisse, non tamen melior factus, neque aliorum erroribus prudentior, tempus in septem millia dilatavit.

143) Quod etiam falsum esse decursu temporis comperimus. Loquimur nunc de computo Græcorum, quo Xanthopulus utebatur, & quo nifus similia propinabat. Quod si Latinorum computum respiciamus, res aliter se habet. Consideratius itaque Josephus Bryennius orat. 1. de futuro iudicio, & sempiterna beatitudine:

Πότε μὲν ἔσται ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἡ Χρῆστος, ἡ αὐτοσοφία ἰσχυροῦς ἀσπυρίνατο, οὕτως εἰπὼν, περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας ἕδως εἶδεν, ἕδως οἱ ἄγγελοι ἔδωκαν, ἕδως ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος, ὅπου τοίνυν ἕδως οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελοι ἴσασιν περὶ ταύτης τὸ πότε αὐτῆς ἔσται ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως. εἰ γὰρ ἐκείνου τὸ τέλος ἀδελφὸν εἶναι ἡ πρόνοια ἔκρινεν ἐπὶ σκοπῷ σωτηρίῳ πολλῶν μάλῃ τὴν ἔκτιστον κόσμου σωτέλειαν ἐπὶ ἰφελείῃ κοινῇ τοῖς πᾶσιν ἀγνώριστον εἶναι πανσόφως αὐτῆ προέβλεπε. καθὼς περὶ ἔκτιστον ζητήματός τούτου ἐν τοῖς περὶ ἔκτιστον ζητήματός τούτου ἐν τοῖς περὶ σωτέλειας πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀγάπην λόγοις διεξοδικώτερον, καὶ σαφέστερον εἰρηται.

Quando vero erit dies iudicii? Christus ipsa sapientia interrogatus hoc modo respondit: De die autem illa & hora nemo novit, neque Angeli cœlorum, neque Filius, nisi Pater solus. Ubi itaque neque caelestes Angeli sciunt de eo, quando dies iudicii futurus est, etenim si singularum finem ignotum esse providentia voluit pro cuiuslibet salute, multo magis mundi consummationem occultam esse, ad communem omnium utilitatem prædeterminavit: quemadmodum nos de hac questione in nostris de Consummatione orationibus fusiùs clariusque ad vestram dilectionem egimus.

V. Quintus error ordine erit, quem si multorum errorum quasi in unum congeriem dixeris, verum dices. Est enim veluti

d) Si anno Græcorum demas 5508. prodit annus CHRISTI 1631.

veluti fecunda mater errorum multijuga sobole fecundissima. In secunda namque Quadragesimæ Dominica, quam ex restitutum imaginum sacratum cultu, & hæreticis profligatis *ὀρθοδοξίας*, quali *veste fidei* nominant, ubi veræ rectæque fidei professionem emittunt, & singula religionis capita palam & in aperto, voce abtâ confitentur, sectarios, eorumque hæreses iteratis anathematis damnant, nescio quâ ratione dæmon malos impiè ita omnia confudit, ut hæreseon potius protestatio, quàm rectæ fidei dicenda sit. Pro libidine enim sanctissimos quosque viros, qui fidem vitâ & sanguine tutati sunt, iniquo silentio involvunt, pessimos quosque & fidei hostes odio & adulatione, mirificis laudibus extollunt. Ideoque non immeritò conditionem modernorum Græcorum, quæ similibus addicta in Ecclesia recitaret, de processione Spiritus sancti.

Αὐτὸ ἐνταῦθα τὸ λόγου γινόμενος ἔξω γίνομαι ἑμαυτοῦ τῷ πᾶσι νικῶμενος. οὐαί μοι τῷ ἀθλίῳ, οὐαί μοι, ὅτι τὸ ἑμὸν γένος τὸ ὀρθοδοξοτάτον ποτε καὶ Χριστὸ Φίλον εἰς τοῦτο ἀσεβείας κατήλθεν ὡς συνδικῶς φροῆσαι τὰ τῷ Παλαμᾷ, καὶ κατ' ἐπὶ τῷ ἀναδέματι παραπέμπει Τριῶδα καὶ τὴν αὐτῆς. οὕτως ἑμῶν κατὰ τῆς ἀληθείας ἀπὸ ἡμεῶν ἢ ἀποφύγῃ τῆς ἀλύτους τῆς ἀληθείας λόγους ἀποταλμῆσαι κηρύττειν ἀπίστους οὐσας τὰς ἐπιτηδίας τῷ θεῷ, καὶ ἀπίστους ἑαυτοῖς, καὶ ἀπειράτους τῆς οὐσίας διαφέρειν, καὶ πιστεύειν ἔξω Τριῶδος εἶναι τι ἀκτιστόν, καὶ τὴν μὴ αὐτῶ φρονιμῶν ἀποκηρύττειν τῆς ἐκκλησίας, ἧτοι τῆς παλαμῆς Ρώμης. ἐρηται καὶ μαθήσει. κρεῖτε, καὶ ἀνομιήσεται σοι ἀκολούθη τοῖς σοῖς διδασκαλοῖς, Ἀθανασίῳ τῷ πᾶν, Βασιλείῳ, Κυρίλλῳ, τῷ Νύκων, καὶ τοῖς λοιποῖς. παραπέμπει τῷ ἀναδέματι Παλαμᾷ, τὸν ἴσα Φύγη τῆς Ρώμης δόξαν, ἧτοι τὴν ἀληθεῖαν αὐτὴν εἰς πολυθείαν, καὶ αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς παιδῶ χέρω εἰσβαλόντα πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν Γραικῶν. τίς τραγωδῆς ἐκτραγωδήσει, ὡς δὲ, ταῦτα. τίς ἀκομῶν ἀποκλαύσεται; ἡμεῖς δὲ, εἰρησεται γὰρ τάληδες, ὅταν τοῦτων μεθοῶ, ὡς περὶ τῆς φιλολογίᾳ γυμασίᾳ ὄνουν ἐπέρχεται ξύνει τὰς παρειὰς, καὶ τὴν κόμην ξαίνειν χερσὶ, δέρειν εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ τύπλειν παλαμῆς τὰ γόνατα ἐν θυμωμένῳ τὴν τῷ γένους ἀπώλειαν. ἀλλ' οὐ καιρὸς νῦν τῶν τοιούτων θρήνων. οἶδα γὰρ ὅτι καταγελαῆς Γραικὸς τῆ δόξῃ ὡς ἀνοήτου. ἐγὼ δὲ ὡς περὶ ἀληθῆ λέγω, οὕτω μου ὁ Χριστὸς φέσαστο ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. *Sed cum huic dicendo accesserim passione devictus extra me fio. Va mihi misero; Va mihi, quod gens mea, que aliquando quam orthodoxam fidem sequebatur, et Christi amans in id impietatis proruisit, ut synodicè ea, qua Palamae, sentiret,*

145

tres, & singulis annis anathemate deoveas, Triadem; illiusque cultores: adeò adversus veritatem insanisti, ut dummodò insolubiles veritatis rationes declinares, ausa fueris, infinitas DEi operationes predicare, easque increatas, & infinito ab essentia disforre, credereque aliquid exera Triadem increatum, & eos qui aliter sentiunt ab Ecclesia extirpare, seu à veteri Roma. Quare & discas. Pulsa, & aperiretur tibi: sequere tuos praeceptores Athanasium magnum, Basilium, Cyrillum, Nyssemum, & reliquos. Dic anathema Palama, qui ut Roma sententiam declinaret, seu potius veritatem in multos deos, & Gentilium ipsorum, multò perniciosiores Græcorum universam Ecclesiam coniecit. Quis Tragædus hac uti addeset, tragædia profequetur? quis abundè deplorabit? mihi sanè, verum enim dicitur, dum hac in mentem veniunt, veluti enidam lacrymis dedita mulieri, subit unguibus laniare genas, & mantillas comam evellere, capiti plagas appingere, & palmis pulsare genas gentis mea exitium reminiscens. Sed similitum lacrymarum nunc tempus non est. Novi enim quod qui opinione Græcus es, irrides me veluti mente captum. At ego quemadmodum vera dico, ita mihi DEus parcas in die iudicii. Ut meliùs verò hæc quæ diximus innotescant, illa animadvertenda sunt.

Primum, Synodicum tomum, e) in quo ista omnia continentur, impudentissimo mendacio septimæ Synodo generali appingunt, ut Synodi sanctissimæ nomine quisquiliis, ac deliramentis suis fidem faciant. Nihil tale in ea Synodo reperitur. Qui id enim fieri potuit, ut res post illam Synodum multis annorum centuriis gestas Synodus illa prævidens, ac determinans, has quidem laudando, illas damnando publicaret. Quare Philotheus Patriarcha, cujus superiùs meminimus, Synodicum hunc à se conscriptum, ut ego existimo, & ex serie Patriarcharum, quos in eo commemorat, legenti facilè patet, ne auctoris damnati nomine scriptum vilesceret, sub specioso septimæ Synodi titulo editum in Ecclesiis Græcorum altâ voce recitari quotannis instituit.

147 Secundum, verisimile esse, nonnulla præsertim quæ in principio leguntur, cum de Imaginum restitutione, aliisque in septima Synodo pertractatis agant, ab eadem Synodo, multis immutatis,

e) Hic est quem schismaticorum tomum Synodicum vocare solet Allatius, ut de Synodo Phociana p. 446. 450. &c.

mutatis, vel innovatis excerpta. Verum reliqua alia post rite-
tionem Nicephori, & Methodii Patriarcharum, ubi Ignatii &
Photii memoriam facit, ad finem usque Synodici, nulli dubium
esse debet, ab eodem Philotheo ex ingenio fuisse adjuncta ad pro-
priae sententiae pro defensione Gregorii Palamae propugnationem,
& aliorum oppugnationem.

Tertium, multas haereses contineri in ea parte potissimum,
ubi contra Joannem Italum, & Barlaamum, & Acyndinum in-
surgit, eosque multiplici anathemate ferit, omnes è penu Gre-
gorii Palamae, ac similium prognatas, quas cum Demetrius Cy-
donius libro de hac re edito contra Palamam, & nuper * Grae-
cè & Latine edito, fusè prosequatur, ne nimius sim, silentio
praetereo.

Quartum pag. 77. b. c. 1. m. Ignatium & Photium san-
ctissimos vocat Patriarchas, & orthodoxos, & infra pag. 82. b.
c. 1. Quod etsi de Ignatio verum est, de Photio f) tamen
non nisi in Historia Ecclesiastica rudis, & schismatis fautor dicitur.
Malorum enim omnium, quae ad haec tempora Graecorum Ec-
clesiam deturpant, prima origo & causa, ipse Photius fuit, qui
eam ab Ecclesia Latina veluti à matre filiam separavit, multisque
pravis opinionibus imbuit. Et quod omnium pessimum est, adeo
in similibus obstinatum esse erudit, ut malum adeo ingravescens
non jam sentiat, & remedia in ejus salutem ab Ecclesia Latina
exhibita respuat, & in tanto malo pertinaciter gaudeat.

Quintum pag. 77. b. c. 1. m. Omnia scripta vel dicta tam
contra Ignatium, quam ipsum Photium damnat. *Ἀνωθέν τῶν
τῶν ἁγίων πατριάρχων Γερμανῶν, Ταρσίου, Νικηφόρου, καὶ Μεθω-
δίου, Ἰγνατίου, Φωτίου, Στεφάνου, Ἀθανασίου, καὶ Νικολάου ἑραπί-
του, ἡ λαληθέντα, ἀνάθεμα. Omnia contra sanctos Patriarchas Ger-
manum, Nicephorum, Tarasium, & Methodium, Ignatium, Ste-
phanum, Photium, Antonium, & Nicolaum sive scripta, sive dicta,
anathema. Ergo anathematizanda est octava Synodus generalis
contra ipsum Photium, pro restitutione Ignatii celebrata. Ergo
(Ooo) anathe-*

* Edente Petro Arcudio. inter opuscula aurea Rom. 1630. 4.

f) Solenne est Allatio & alijs Ecclesiae Romanae auctoris in Photium, tantopere ab alijs lau-
datum, velut hostem convicia & maledicta congere, ut patet ex ejus libris con-
tra Creygonum, contra Hottingerum, nec minus de Synodo Photiana, & de
atriusque Ecclesiae consensu II. 4. seq. &c.

anathematizandæ epistolæ Adriani Papæ, Nicolai, Joannis, & aliorum Pontificum sanctissima scripta, quæ Photii in Ignatium machinas, in Ecclesiam Romanam dolos, in optimos quosque insidias, & illius improbam & execrabilem vitam deprædicant, vel eo solo nomine quod contra Photium sint. Et ut plausibilior res videatur, etiam contra Ignatium scripta & dicta damnat, cum unum ex iis veracem fuisse oporteat, alterum iniquum, & alieni occupatorem. Et tamen scripta contra Ignatium ipsi recipiunt, cum Pseudosynodos Photii, & latrocinialia conventicula exofculentur, & inter alias Synodos connumerent: cano-
 149 nesque isti editos, etiam prolixis commentariis cohonestent. Quæ omnia ut honori Photii Græci consulere, non nunc primo, sed ab eodemmet Photio, etiam dum viveret, post Ignatii obitum tentata fuisse ex iisdemmet Photii rebus, & dolis comprobantur. Nam Joannes Pontifex, cum ad Basilium Imperatorem, Clerum Constantinopolitanum, & ipsum Photium, etiam legatione missâ, de restitutione ejusdem scripsisset, mandavissetque quidquid in ea legati ceterique servare debuissent, ipse Photius, legatis Pontificiis sive assentientibus, sive conniventibus, in Pseudosynodo, quam pro sui restitutione congregavit, si modò vera sunt quæ in ea narrantur, & non ex libidine Photii conficta, postquam à se corruptas, quibusdam additis & detra-
 ctis, Joannis literas publicasset, illud summo studio conatus est consequi, ut acta octavæ Synodi contra se, auctoritate Concilii, & ipsius Pontificis damnata, de medio tollerentur, & sic tandem omnis eorum memoria sensim obscurata evanesceret. Pri-
 mo in epistolam Joannis ad semet redditam illa perfidè inseruit:
 Τὴν δὲ ἡμετέραν καὶ τῆς οἰκ. ἀναβύτιας συνέδοι ἐκ τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας
 ἡμῶν, καὶ ἐξ ἀσπρακίαι ἡμῶν καταλείβω, καὶ ἀπεβαλόμεθα διὰ τὴν ἀλήθειαν,
 καὶ ἐπὶ τῆς οἰκ. ἡμῶν μακαρίου Πατρὸς Ἀδριανῆς οὐχ ὑπετίχαμεν ἐν αὐτῇ.
 Qua verò Synodus in urbe ista contra reverentiam vestram habita est,
 eam nos irritam fecimus, atque omnino abrogavimus, & rejecimus tam
 150 ob aliâ, tum etiam quod quæ fuit ante nos beate memoriae Papæ Adriano,
 non subscripsit Synodo illi. Et illa in Commonitorio Fratibus
 Paulo, & Eugenio Episcopis, etiam ab ipso Photio falsato, quod
 legitur Synodi Photianæ act. 2. Volumus præterea ut coram universa
 Synodo promoleatur, quod Synodus habita adversus prædictam Patriar-
 chiam

etiam Photium; tempore Adriani sanctissimi Papa, cum: Roma, sum-
 Constantiнопoli, ne nunc habeatur nulla & irrita, & non numeretur
 cum alia sacra Synodo. Ibidem etiam vaticae Patriarchatum episto-
 lae recitantur, quarum ille scopus fuisse videtur, ut octavae Sy-
 nodi contra Photium acta damnarentur, & act. 3. à Patriciis
 etiam eadem Synodus destruitur. Sic item in alia Synodo Pho-
 tiana, sed breviori illa quidem, quam meae schedae submini-
 strarunt: illa ad fastidium usque etiam in subscriptionibus Lega-
 torum Apostolicorum, & Imperatoris, illiusque filiorum repe-
 tuntur. Ἀλλὰ μὲν καὶ κτ' τὴν πρὸ κοινοῦ τοῦ ῥητῶν ἀποβὰδισμοῦ,
 καὶ ἀναθρηματίζω τὴν κατ' αὐτὸν συνέτακτον συνέθετον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλι-
 τῶν ἀγία ἐκκλησία, αἰσώτως καὶ ἀπαύτως πρὸς πρᾶξις κατ' αὐτὸ ἐν
 τοῖς καιροῖς & ἐν ὄψει τῆς ἡγήμενης Ἀδριανῶς Πάπας Ῥώμης κτ' τὸ κεΦι-
 λικον & κοινοῦ τοῦ κατὰ τὸν κατὰ τὸν κατὰ τὸν κατὰ τὸν κατὰ τὸν κατὰ τὸν
 καὶ ἐν ἀποβὰδισμῶν οὐδαμῶς πρὸς τὴν κατὰ τὴν κατὰ τὴν κατὰ τὴν κατὰ τὴν κατὰ τὴν
 Verba sunt Pe-
 tri Legati Pontificii: *Quintum & secundum Commonitoris verba re-
 jicio & anathematizo Synodum contra eum, Photium, celebratam in sa-
 cra Constantinopolitana Ecclesia, similiter & omnia contra ipsam tempori-
 bus pia memoriae Adriani Papa Romani facta juxta Commonitoris classem* 151
*lam, irrita facio, & anathematizo, & rejicio, & inter alienam Sy-
 nodorum numeram nullo modo illam constituo. Et: Πᾶσι τὰ κατ' αὐτὸν
 συνέτακτα ἐν οἷῳ δήποτε ἔστω, καὶ παρ' οἷου δήποτε προσώπου τῶ αὐτῷ
 καθυποβὰδισμῶν ἀναθρηματι. Omnia contra ipsum in quocunque loco, &
 à quacunque persona facta eidem subjiciens anathemati. Καὶ ἀποβὰδισμῶν
 καὶ τῶν κατ' αὐτὸν γεφέντων, ἢ λαληθέντων. Et omnium contra
 eum aut dictorum, aut factorum ejectione. Hæc licet falsa sint, &
 Photiana commenta, nec ab Ecclesia Romana unquam recepta,
 ut infra, cum de excommunicatione Photii dicemus; similium
 tamen rerum principium, & illorum auctorem, necnon Syno-
 dici hujus originem, & summam Græcorum in suo Photio de-
 fendendo pervicaciam dilucidè satis habemus. Eorum postea
 continuatus usus videri potest ex Tomo Unionis sub Constantino,
 & Romano Imperatoribus, in jure Græco-Romano lib. 2. &
 rursus postea sub Basilio & Constantino Imperatoribus, Sisinnio
 Patriarchâ rem promovente renovato, ut refert Joannes Scy-
 litza. Οσις καὶ τὰς διακεκομῶν ἕνωσις διὰ τὴν τετραγαμίαν. Is
 diffidium propter quartas nuptias dudum ortum distulis concordia fecit.*

- Sed quæ Tomo subnectuntur acclamationes Synodales à Sergio Patriarcha, exprogenie Photii, ut consanguinei honori conferret, additas fuisse verosimile est: in quibus sic habetur: Ἰωάννου, Φωτίου, Σεβασίου, καὶ Αντωνίου, Νικολαίου, καὶ Ευθυμίου, 152 Ετιφάνου, Τρυφώνος, Θεοφλάκτου, Πελοπίδου, καὶ Λαυρεντίου τῶν ἰεροδόξων Πατριαρχῶν αἰωνία ἡ μνήμη. ἅπαντα πρὸς τὸν ἁγίον Πατριαρχῶν Γερμανοῦ, Τερτυσιῶν, Νικηφόρου καὶ Μεθεδίου ἱεροφάντα, ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα. Ignatii, Photii, Stephani, Thyrhobani, Theophylacti, Polyeucti, καὶ Anthonii, ἀνάθεμα. Patriarchatum aeternis sit propositio. *Universa quæ contra sanctos Patriarchas Germanum, Tarasium, Nicephorum, & Methodium scripta vel dicta sunt, anathema.*
- Sed etiam Marcus Ephesius in Concilio Florentino sect. 6. testatus est. Καὶ αὕτη ἡ σάωσις τῶν λέγει ἡ ἀγιασμένη σου ἔχει πράξεις καὶ Ἐφωτίου ἐν τῷ καιρῷ ἔπιπτα Ἰωαννου, καὶ Ἐδριανου. καὶ πάντα ἐγένετο ἄλλα σάωσις, καὶ ἀνάθεμα τὸν Φωτίου, καὶ ἠκρίμασε τὸν πρώτον σάωσον ἢ ἰς οἰομασίη καὶ ὀχδὴ σάωσις ἐγένετο Ἰππὶ ἔπιπτα Ἰωαννου, οὐ ἰππὶ πάντα Ἰωαννου αἱ ὀπισθοκαὶ ἀριστοκρατῆς Ἐφωτίου. Et: Apud tunc quædam nunc ἀναγκαστικῶς ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτῶν. ἅπαντα πρὸς τὸν ἁγίον πατριαρχῶν Φωτίου καὶ Ἰγνατίου ἱεροφάντα, ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα. *Nam Synodus hæc, de qua loquitur vestra reverentia, continet alia adversus Photium tempore Joannis Papa & Adriani. Postea celebrata est altera Synodus, quæ Photium restituit, & priorem Synodum abrogavit. Hæc Synodus, quæ ob hæc etiam est appellata, facta est sub Joanne Papa; cuius Joanninisquam Papa extans pro Photio epistola. Et: Itaque ex eo tempore adhuc usque dictum in magna Constantinopolitana Ecclesia ita legitur, omnibus,* 153 *quæ adversus sanctos Patriarchas Photium, & Ignacium scripta, vel dicta sunt, anathema.*

Sextum pag. 82. a. c. i. m. & infra. Imperatores & vitæ & religione pessimos, multis hæreseon labibus commaculatos, & Latini nominis hostes acerrimos, vario ac iterato acclamationum, ac laudum genere sublato, pleno Ecclesiasticorum, & secularium hominum conventu, quasi innoxios, & ab omni crimine liberos approbat. Inter eos, ut reliquos reticeam, præcipui sunt Constantinus Monomachus, Alexius Comnenus, uterque Andronicus senior, & junior, quibus sanè in Ecclesiam Latinam crudeliora monstra Græcia non tulit.

Septi-

Septimum hoc idem in Patriarchis Constantinopolitanis facit. Plurimis enim, qui in Ecclesiam Latinam & scripto, & verbo investiti sunt, acclamat, & orthodoxos ac sanctos enunciat, pag. 8 a. b. col. 1. Inter eos, ne singulos recenscam, sunt Photius, Sisinnius, Michael Cerularius, Michael Anchiali, Germanus, Josephus, Athanasius, Isidorus, & omnium postremus Philotheus, quem hujus Synodici auctorem esse puto. De quo tanquam melioris notæ homine illa habentur à sequacibus addita, nisi novus Alcidas ipse sibi g) illas laudes iniecit. φιλοθεου ἔσ' ὁ μακαρία τῆ λήθη ἡγομένου ἀγιασμένου, καὶ ἀειδήμων πατριάρχου, τῶ γερῶς ὑπερ τῆς ἐκκλησίας Ἰερουσῶ καὶ τῶν ὁρθῶν αὐτῆς δογμάτων, καὶ λόγων καὶ πραγμάτων καὶ διδασκαλιῶν καὶ συγγραμμάτων ἀγιοπαιδείου, αἰωνία ἡ μνήμη. *Philosbei beata memoria sanctissimi & celeberrimi Patriarchæ, qui strenuè pro Ecclesia Christi, & reformatione illius dogmatum, & verbis, & operibus, & disputationibus, & doctrinis, & monumentis editis doceratis, sempiterna memoria.* Cùm tamen omnia hæc pro tuenda doctrina Palamæ, & Græcorum erroribus, contra Latinam Ecclesiam, quam miris modis dilaceravit, sentasse audacter, ac pertinaciter absoluisse, ex historiis etiam Græcorum compertum sit. Et ut perversum auctoris hujus ingenium magis mireris, inter tot Patriarchas hic commemoratos, præter Germanum, Nicephorum, Methodium, qui ante Photium & schisma illam Ecclesiam sanctissimè rexerunt, nullum alium in tanta abundantia sanctorum commemorat, post schisma & Photium nullum silet, sed omnes ad amuffim unum post alium, inter quos etiam apud Græcos nocentissimos deprædicat. Satis videlicet illi est, si schisma propagarunt, in eo mortui sunt, & in Romanam Ecclesiam oblatrarunt. Crimina alia etiam enormia, & ab historicis Græcis damnata, penes hunc Auctorem nulla sunt. Et si post Photii mortem tres ad summum inter sanctos relati sunt, ut Stephanus, Antonius, Euthymius, nondum enim ardens ille spiritus tepuerat, tamen post illos rara avis, nescio quisnam sit, qui sancti nomen meruerit.

(O o o) ;

ortho-

g) Hoc nullo modo est credibile, cum de mortuo aperte scripta sint. Parum quoque exploratum, licet audacter id tum h. l. tum supra p. 146. Allatius affirmat, quod Philotheus cætera Synodici conscripserit, atque septimæ Synodo, cujus hand dubie multa continet, supposuerit.

orthodoxus esse potuit, illiusque memoria laudabilis, qui vivens propter hæresim & schisma à Pontificibus Romanis excommunicatus, nunquam in gratiam etiam sui Joannis rediit, mortuus quoque à subsequentibus Pontificibus damnatus. Ne verba Pontificum recitanda fastidiosum, satis nobis sit Auctor Appendicis ad Concilium octavum generale, ubi inter cætera: Μέχρι τῆς αἰμερον ποταμοῦ πάντα ἐπὶ τῆ ἀναθεματικῆ φωνῆ. πρὸς δὲ τῆ ἀναθεματικῆ φωνῆ τῆ πίστες Λέοντι. ἕως τῆ φαρμάσου. ἰδοὺκα γὰρ ἐπὶ τῆ ἀναθεματικῆ φωνῆ τῆ πίστες αὐτῶν, αἰς κωνσταντῆ καὶ ἀθηναίων καὶ ἀναθεματισμένου Γρηγορίου τοῦ Συρακουσίου, καὶ ἄλλα λα΄. αἴφ' οὐ ἐβλήθη ἀπὸ αὐτῶν. ὁ γὰρ πίστες Λέων καὶ ὁ Βενέδικτος, καὶ ὁ Νικόλαος τῶν Γρηγορίων ἀναθεματιστῶν καὶ πάλαις πῆς αἰτίους αἰτίας. ἐπει γὰρ φωνῆ. ὅτι τῆ καθηγημένου ἐχρηστέτη, καὶ δι' ἄλλα μὲν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ δέξασθαι ὅτι ἐπιπέτου τῶν ἱεροσολίμων ἀναθεματικῆ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων τῆς Ρώμης, Λέοντος, Βενέδικτου, Νικολαίου, Ἀδριανοῦ, Ιωάννου, Μαρίνου, Ἀδριανοῦ ἐπιπέτου, καὶ φαρμάσου. Photius quadraginta quoque annis ad hodiernum usque diem palam anathemate feritur à Leone Papa, usque ad Formosum. Nam annos undecim anathematizatur secularis, & laicus, tanquam qui cum Gregorio Syracusano excommunicato, anathematizatoque communicaret, & alios triginta quatuor, postquam sacris initiatus est. Etenim Leo Pontifex, & Benedictus, & Nicolaus Gregorium propter varias causas anathemate damnabant. Ubi verò Photius à damnato consecratus est, cum propter alia ipsius facinora, tum quòd sacris esset à Gregorio initiatus, anathematizatur à novem Romanis Pontificibus, Leone, Benedicto, Nicolao, Hadriano, Joanne, Maximo, Hadriano altero, Stephano, & Formoso. Sisinnii ad hæc tempora epistola in Romanam Ecclesiam ad omnes Thronos Orientales, ex Photii penu deprompta legitur, nec eum resipuisse, vel cum Ecclesia Catholica communicasse aliquis tradidit. Sergius ex progenie Photii, ejus secutus vestigia, ut Baronius h) refert, eò amplius obfuit, quò diutiùs præfuit, propagato sedis tempore ultra vigesimum annum, & illius nomine invenitur alicubi scripta epistola. Et cum Sisinnius & Sergius etiam monumentis editis, in Latinam Ecclesiam inveci sint, quomodo dicta unitas ad Michaëlem Cerularium durasse, affirmandum est? & de Sisinnio quidem adeò clarum est, ut probatione non indigeat.

De

h) Baron. ad A. C. 608. f. & 639. 17.

De Sergio, quod non ita manifestum est, ex eorundem Græcorum monumentis aperiam, i) qui tradunt Sergium primum omnium nomen Romanorum Pontificum ex diptychis delevisse, eumque postea secutos successores memoriam Romanorum Pontificum cum aliis Patriarchis, inter Missarum solemnias, uti fieri mortis erat, non admisisse. Auctor libelli, *Quando Latini, aut quibus Auctoribus Spiritum sanctum à Filio quoque procedere dicere ceperunt, & azyma sacrificare: Χριστόφορος ἢ μετ' αὐτὸς ἡμέτερον πάπας Γάμοις, καὶ ὡς Σεργίου, ἔστι ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχου ἡμετέρου, ἀπαπυριδίου τῷ τῷ ἁγίου συμβόλου ὁμολογίας, πρῶτον ὁ θεοῦ πάπας Χριστόφορος ἐν τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῇ ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸ πανάγιον πνεῦμα ἐκ προέλευσιν λέγων ἀνεφαίη. Ἀπὸ τούτου καὶ ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου ἡμετέρου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν λοιπῶν πατριάρχων ἀπὸ τῶν ἱερῶν διπύλων ἐξεβλήθη. Et: καὶ δὲ Σέργιον τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ἀπὸ τῶν διπύλων ἐκβαλόντα τὸν Χριστόφορον, γέγονε πατριάρχης ὁ Κεουλάριος. Et, ἀπὸ τῆς ἀληθείας τὰ πράγματα ἐξεπίσει, ἐξ ὅτου ὁ πατριάρχης Σέργιος Χριστόφορον τὸν πᾶσαν τῶν διπύλων ἐξέωσε ἀπὸ τῆς βιαιότητος καὶ κακοπραΐας τῆς αἰρέσεως, ἄλλοις ἀλλ' ἐδουκίμησεν τὴν βασιλείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἐκρατείᾳ. Christophorus post eos Papa Romanus fuit, cum ab eo Sergius Patriarcha Constantinopolitanus sacri symboli professionem exigeret, primus omnium in sua confessione ex Patre & Filio sanctissimum Spiritum procedere dixisse inventus est. Propterea à Sergio Patriarcha, & aliis, à sacris Diptychis ejectus est. Et: Post Sergium jam dictum Patriarcham Constantinopolitanum, qui à Diptychis Christophorum eiecerat, in Patriarcham promotus est. Cerialianus. Et: Quod si veritate ipsa rem asseruimus, ex quo Patriarcha Sergius Christophorum Papam à Diptychis eiecit, propter similem de novo intentatam heresim, invenies imperium Constantinopolitanum in expeditionibus militaribus splendorem ac gloriam affectum non esse. In quibus verbis multa consideranda sunt: præter enim illud unum quod narrat de Sergio, eum nempe memoriam Pontificis à Diptychis delevisse, quod illi credimus, quod ex Sergii schola sit, reliqua omnia falsa sunt: adeò Auctor iste non in Historiis Latinis tantum, sed Græcis etiam cœcutit; & planè infans fuit. Quis enim nescit Christophorum Pontificem mortem obiisse annos propè octogin-*

i) Confer Allatum de consensu utriusque Ecclesie lib. 1. cap. 8.

- 158 octoginta-sex, antequam Sergius Patriarchatum iniisset. Et qui nondum natus, quomodo à Pontifice fidei professionem exigere potuit? Et quomodo post Sergium hunc Patriarcha creatur Cerularius, cum inter utrumque Eustathius Archipresbyter magna Ecclesie, & Alexius Studita Patriarchatum obtinuerint? Si Græcus Græcæ tam benè novit, quid de eo dicemus, quando Pontificum Romanorum seriem in ordinem redigit, ut sua probet? Confusè omnia, nec ad rem. Illud propemodum admiror, dicit, post deletam è Diptychis memoriam Pontificum, Imperii expeditiones omnes malè, infelicitèrque evenisse. Et infortunium non vident? causam habent, fatentur, & sibi non provident. *Hocina credibile est, ut cum antiquo scriptore dicam, aut memorabile, tanta vacordia innata cuicumque sit, ut malis gaudeat?* Ex his facillè colligi potest, quantum à veritate aberret Manuel Calca lib. 4. contra Græcos, qui asserit Photium obiisse, cum esset Ecclesiarum unitas, & dictam unitatem post illum, per decem & septem Patriarchas durasse. Quomodo enim in unitate Ecclesie mori dicendus est, qui per tot Pontifices etiam post mortem communionem, atque unionem fidelium privatur? Et cum Sifinnius & Sergius etiam monumentis editis in Latinam Ecclesiam inveci sint, quomodo dicta unitas ad Cerularium durasse affirmandum est? Michaël Cerularius, & Leo Achridanus Bulgarorum Archiepiscopus, adversus Apostolicam Sedem fellis plenam
- 159 epistolam Joanni Traveni in Apuliam misere, cui talis titulus affixerat, ut refert Baronius, k) in Codice, in quo erat transcripta. *Calumnia Episcoporum Michaëlis Constantinopolitanis, & Leonis Achridani perveraciter exhalantium pestiferas Memphites diversarum hereſeon adversus sanctam Romanam, & Apostolicam Sedem, imò contra Latinam, & Occidentalem Ecclesiam. Hæc quidem calumnia Græco sermone edita, & Joanni Traveni Episcopo, in sigillationem omnium Latinorum directæ, cum fuisset Traveni exhibita fratri Humberto sanctæ Ecclesie Sybe Candidæ Episcopo, in Latinam est translata ejus studio, atque delata D. Leoni nono. In ea Latinos accusat, & damnat, quòd præter instituta Christi Ecclesie in Azymis confecerent, Sabbatum Quadragesimæ Judaicè observarent, suffocata comederent, Alleluja in Quadragesima non psallerent, sed semel*

k) Baron. ad A. C. 1053. 22.

mel in Paschate. Neque scripto solum in Romanam Ecclesiam, istorum odium innotuit; factis atrocissimis Latinos ipsos, & Latini nominis fautores persecuti sunt. Leo IX. epist. 1. cap. 29. ad eosdem scripta: *Vos enim alloquimur, qui sicut Dominus ait Pharisæis, tulistis clavem scientiæ, qui claudistis regnum celorum ante homines, nec ipsi intrastis, nec alios intrare permittistis, sed potius prohibetis, dum matris venerandam faciem conspuere quatistis, dum eam insequi mini conviciis, & maledictis, dum agnos ejus ab ea segregare etiam anathemate & flagellis, ne vocem maternam agnoscamus, & sequantur, contendistis.* *Hic enim fertur, omnes Latinorum Basilicæ penes vos clausistis, Monachis monasteria & Abbatibus tulistis; donec vestris viverent institutis.* *Ecco in hac parte Romana Ecclesia quanto discretior & clementior vobis est? siquidem cum intra & extra Romam plurima Græcorum reperiantur Monasteria, sive Ecclesia, nullum eorum adhuc perturbatur, vel prohibetur à paterna traditione, sive consuetudine; quin potius suadetur, & admonetur eam servare.* Et epist. 7. ad Constantinum Monomachum Imperatorem Constantinopolitanum: *Sed noveris claritas tua super præsumptionibus ejus, Michaelis Cerularii Patriarchæ, multa & intolerabilia iam dudum pervenisse ad aures nostras; qualiter illam apertâ persecutione in Latinam Ecclesiam exardescens anathematizare non simul omnes, qui sacramenta accedunt ex Azymis: & quod Alexandrinum & Antiochenum Patriarchas antiquâ dignitate suâ privare contendens, contra fas & jus sibi subdere novâ ambitione appetit, & pleraque, qua usurpare dicitur, sicut à nostris Nunciis diligenter cognoscere poteris.* Et epistolâ ad eundem Michaellem: *Illud autem quis non stupefeat, quod post tot sanctos & orthodoxos Patres, per mille & viginti à Passione Salvatoris annos, novus calumniator Ecclesia Latinorum emerfisti, anathematizans omnes, & publicam persecutionem excitans, quicumque participarent sacramentorum ex Azymis. Quam præsumptionem tuam, & fama nobis obtulit, & litterarum sub nomine tuo ad Appulos datarum textus manifestavit.* Hic cum temerè adhuc in Latinos insurgeret, & perseveraret in stultitiâ obstinatus, inter Missarum solemnias, in templo sanctæ Sophiæ, chartam illius excommunicationis, propter multas dicti Michaelis, illiusque fautorum hæreseos, super principale altare posuerunt, sub oculis omnium Papæ Leonis noni Apocrisfarii, indeque mox egressi pulverem pedum excussere, & anathemate

mate dato cunctis, qui deinceps communicarent ex manu Græci Romanum sacrificium vituperantis, alacres eœpere reverti, ex commemoratione ipsius Humberti tunc Apostolici Apocristiarrii. Excommunicatione contumax Cerularii ingenium in rabiem versum, in Latinam Ecclesiam literis hinc inde datis, atrocioribus calumniis plenis infaniit, quibus alias Orientis Ecclesias suo præcipitio ipse à Romana Ecclesia avulsus, miseres facit. Deinceps ab Isaacio Comneno depositus, exulans sine ulla Pontificis absolutione, sine ulla commissorum pœnitentia, tristem ac Deo exosam animam exhalavit. Id ut magis videas, habeto tibi monumentum dicti Michaëlis, 1) quod in Legatorum excommunicationem publicavit, atque excommunicationem ipsam ab Græco homine relatum, & statum illius Ecclesie non cuicumque obvium, ex schedulis meis depromptum.

Σημείωμα πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον ἐπιτομὴν ἐν τῇ ἁγίᾳ τριπλίτῃ παρὰ τοῦ ἀπὸ Ρώμης πρέσβευον κατὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ, μηνὸς Ἰουλίου, Ἰνδικ. ζ.

Προκαθήμενου Μιχαὴλ Ἐσσημίου ἡμῶν δεσπότην καὶ οἰκουμένης πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιῶσι μέρεσι τῶν κατηχομένων, τιμωροῦντων αὐτῶν Θεοφιλεσάτων μετροπολιτῶν Θεοφάνους Κυρίου καὶ Συγγέλου, Νικήτα Χαλκιδῶν καὶ Συγγέλου, Δαυρεντίου Δυρραχίου καὶ Συγγέλου, Λεόντιου Σίδης, Νικολάου Πισσωυῶντος, Λεόντιου Μύρων, Λεόντιου Γραπτεζουῦτος, Ἰωάννου Σμύρνης, Εὐσεβίου Ἀδριανοπόλεως, Κωνσταντίνου Μισυλῆνης, Νικολάου Χωνῶν, Γραλλίου Ἰδρουῦτος, καὶ ἀρχιεπισκόπων Λεόντιου Κασσιζύκου, Γεωργίου Μεσσηβείας παρεισαμένω καὶ τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων.

Οὐκ ἦν ἀρετὴ, ὡς εἶπε κῆρυξ τῶν πονηρῶν τῶν κακῶν. διὰ ἧτο γὰρ ἐν πάντεσι τοῖς ἡμετέροις ἐπιφύομενοι, καὶ κακὸν τι κατὰ τῆς ἀληθείας αἰεὶ ἐφουρίσκον ἐκμηχανώμενοι. Ἰουγαρτοὶ καὶ μυρίαὶ μὲν ἴσως ἀπάταις πρὸς τῆς ἐν Ἐσσημῷ τῷ δεσπότην παρρησίας τοῦ ἀνθρώπου ὑπηγάγγο. μυρίαὶ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πλάναις ἢ δολέασμασι ὑποσκελίζον, καὶ παρασύρουν τὰς αὐτῶν κηδομένους οὐχ ὑφῆκαν ὅλως, ἀλλὰ διέλιπον. ἀλλὰ καὶ ταῦτων ὑποδοῶν γενομένων, καὶ εὐσεβῶν καὶ βαθύτης ἐλπίδος τοῖς ἡμετέροις ὑποτροφούμενης ἐθέλουσι, μήτ' ἂν καροτέρων δυναστευμάτων ἐφευγῆται γενέσθαι ποτε, ἐν πάσῃ οἷς κατὰ τῶν ὁρθῶν λόγου ὁ πονηρὸς κηρῶν ἰσποῦνδασεν εἰς τοῦτον αὐτῶν τῶν μηχανημάτων κηρῶν κηρῶν. τῶν ἡμετέρων δυναστευμάτων.

1) Adde quæ de hoc Michaële Allatini lib. 2. de consensu Ecclesie Occidentalis, & Orientalis, cap. 9.

δυναστῆς ἄνδρες καὶ ἀποτρόπαιοι, ἢ τί γὰρ ἢ ἀν τις ἄσθεσιν τοῦτοις ἰσο-
 μάσειεν, ἄνδρες ἐκ σκοταῖς ἀνάδυτες, τῆς γὰρ ἐσπερίου μάχης ὑπὲρ
 χαν γενήματα, εἰς τὴν ἀσθεῖν ταύτην ἐλθόντες πόλις καὶ θεοφύλακτον
 ἀφ' ἧς, ὡσπερ ἀπὸ τινος κρήνης καὶ μακίανου χωρίου αἱ τῆς ὀρθοδοξίας
 πηγὴ ἀναδύονται, καὶ καθαρὰ τῆς ἀσθεῖας τὰ γάματα εἰς τὰ τῆς οἰκου-
 μῆνης διαρρέουσι πέρατα, καὶ πόλιων δίκην τὰς ἐν ἀκείῃ τῇ ὑφ' ἧλιον
 ψυχαῖς, τοῖς ἀσθεῖσι δόγμασι καταρδεύουσιν εἰς ταύτην ὡσπερ κερκιδός,
 ἡ σεισμὸς, ἡ χαλαρὸς πληθῶν. εἰ καὶ δὲ μάλλον εἰπὼν εἰκαιότερον ὡς μο-
 νίος ἀγχιῶ εἰσπηδήσαντες τὸν ὀρθὸν λόγον τῆ διαφορά τῶν δόγματων κα-
 163
 ταλυμνησθῆναι ἐτεχέρισται, ὡς καὶ γραφῆν ἀποδείχται ἐκ τῆς κτιστικῆς τῆς
 μεγάλης τῆ θεοῦ ἐκκλησίας τραπέζης, δι' ἧς ἡμεῖς, μάλλον δὲ τὴν ὀρθο-
 δοξὸν τῆ θεοῦ ἐκκλησίαν, ἢ πάντας τὰς μὴ συμπαγομένους τοῖς αὐτῶν ἀσθε-
 σίμασιν ὀρθοδόξους ἀναθέματι δι' αὐτὸ τῆτο, ὅτι ἀσθεῖν ἢ τὸ ἰσθίον
 ζῶν προβαίνειν ἰδέλομεν, καθυπέβαλον, ἐκάλῃσαντες ἡμῖν ἄλλα τέλῃα, ἢ
 ὅτι τὸς παγίνας παραπλησίως ἐκείνοισι ζυγῶν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀν-
 171
 θρώπου μορφήν παρὰ φύσιν ἐξαδικώσαντες ἢ ἀνεχρησθέντες, πρὸς δὲ καὶ ὅτι
 μὴ διακρινόμενοι ἀπὸ κρείττερον μεταλαμβάνειν γεγαμηκόταν, πρὸς ἐπὶ
 πᾶσι δὲ τοῦτοις, καὶ ὅτι τὸ ἱερόν, καὶ ἅγιον σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς
 συνοδικαῖς καὶ οἰκουμηνικαῖς ψηφίσμασιν ἁμαχρὸν ἔχει τὴν ἰσχυρὴν νόθου
 λογισμοῖς ἢ παρεγγραφοῖς λόγοις, καὶ θράους ὑπερβολῇ μὴ κωδηκείως
 εἰδόμενοι, μὴδὲ παραπλησίως ἐκείνοισι ἐκ τῆ πατρὸς καὶ τῆ μητὸς πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, ὡ τῶν τῆ πατρὸς μηχανημάτων, ἀλλ' ἐκ τῆ πατρὸς φαιμέν
 ἐκπορεύεσθαι, μὴτε τῆ γραφῆ προσέχων εἰδόμενοι, ἢ ἢ ἀκομμάδωστέ
 φησι τὰς πύγνας ἡμῶν, αὐτε μὴν ἐνοεῖν ἕως βουλόμενοι ὅτι γυναικῶν
 ἄσπερες τέλο ὁ κλίσις ἐποίησε θεός, ἀνδράσι δὲ ἀνάμωσον ἐδικαίωσεν,
 ἀλλὰ καὶ τὸν τέταρτον τῆ ἐν Γαλιλαῖα συνόδου περὶ τῶν τῶν γάμων βδελυσ-
 σόμενων φανερώσ ἀτιμάζοντες, ὡς φησιν, εἰ τις διακρίθῃτο παρὰ πρῶ-
 181
 τυτέρου γεγαμηκῆτι, ὡς μὴ χρεῖται κλιουρησῆσθαι αὐτῆ προσφθεῖς με-
 ταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω, κατ' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἢ τὴν ἕκτην συνόδον ἀδε-
 ταυῖτες καὶ ἀτιμάζοντες, ἢ φησιν, ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ Ρωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν
 τῷ κένῳ παραδεδοῦσθαι διεγνωμῆν, τὸς μῆνοντας διακόνου, ἢ πρῶ-
 τυτέρου ἀξιοῦσθαι χειροτονίας καθολογῶν, ὡς αὐκῆτι ταῖς αὐτῶν συνά-
 184
 κριθείας καὶ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συναικείσια, ἀπὸ
 τῆ νῦν ἐρρωῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς τὰς γαμετάς συνά-
 φειαν διαλύοντες, ἢ ἀποσεροῦστέ αὐτὰς τῆς πρὸς ἀλήλους κατὰ κείρον τὸν
 προσήκοντα ὀμιλίας, ὡς εἰ τις ἀξίῳ ἀρεθῇ πρὸς χειροτονίαν διακόνου, ἢ
 ὑποδιακόνου, ἢ τῆ μηδαμῶς καλυῶσθαι ἐπὶ τῶν ἱερῶν βαθμῶν ἐπαναβῆ-
 ζεσθαι ναίμῃ συναικῶν γαμετῆ, μὴτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας κειρῶ
 ἀπαιτείω ἐμολογεῖν, ὡς ἀποθήσεται τῆς νομίμου πρὸς τὴν οἰκείαν γαμε-
 τῆν

τὴν ἐπιβολὴν, ἵνα μὴ ἐντεθῆν, τὸν ἐκ Θεοῦ νομασθηθέντα καὶ ἀλόγη-
 θήντα τῇ αὐτῇ παρουσίᾳ, γάμον καθυβρίζον ἐκκαθίσταται. τῆς τῆ ἀποστο-
 λίου Φωνῆς ἐκβολῆς, ὅς ὁ Θεὸς ἐβόησεν ἀνδραπῶ μὴ χωρίζεσθε, καὶ τῆ
 ἀποστόλου διδασκαλιῶν, τίμιον τὸν γάμον ἐν πάνσι, καὶ τὴν κείτην ἀμω-
 αντῶν, καὶ, δίδεσθαι γυναικί, μὴ ζῆτε λύσιν, εἰ τις οὖν ἰσχυρῶς παρὰ
 τῆς ἀποστολικῆς κανόνας κινούμενος ἵνα τῶν ἱερομένων πρεσβυτέρων Φαρισ-
 ῆ διακίνοι, ἢ ὑποδιακίνοι ἀποστρέψῃ τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναικί συν-
 φιλίας καὶ κοινότητος καθαρῶς. ὡσαύτως, καὶ εἰ τις πρεσβύτερος, ἢ
 διάκονος ἢ ἑαυτῆ γυναικί προφαίσι βλαβείας ἐκβάλλει, ἀφορξέσθαι ἐπι-
 μένων δὲ καθαρῶς. πρὸς ἐπὶ πάνσι δὲ ἰούτως μηδὲ ἴσως ἄλλως ἐθέλοντες
 ἐν αἷς τὸ πνεῦμα ἐκ ἐκ τῆ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆ ἰσοφασίαν ἐκπορεύεται
 ὅτι οὔτε ἀπὸ Εὐαγγελιστῶν τὴν Φωνὴν ἔχουσι ταύτην, οὔτε ἀπὸ οἰκουμένης
 σιωπῆς τὸ βλάσφημον τοῦτο κειμήτιον δόγμα. ὁ μὲν γὰρ κίερος ὁ Θεὸς
 ἡμῶν φασί, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ παρὰ τῆ πατρὸς ἐκπορεύεται
 οἱ δὲ τῆς κείτης ἰαύτης δυσθεΐας πατέρες τὸ πνεῦμα φασί, ὁ παρὰ τῆ
 πατρὸς καὶ τῆ ἰσοφασίαν ἐκπορεύεται. ἀλλὰ μηδὲ σωροῦντες κάλλιν, ὡς εἰ ἐν τῇ
 τῆ πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα, ἢ ἰδιότης ἐπιγνωστικῆς αὐτῆ. ὡσαύτως
 καὶ εἰ ἐν τῇ γενεᾷ ὁ κίερος, ἢ τῆ ἰσοφασίαν ἐκπορεύεται δὲ ὡς ὁ αὐτῶν ληρῶν καὶ
 τὸ πνεῦμα ἐκ τῆ ἰσοφασίαν, πλείους ἀπὸ ἰδιότητος διακίνοι τὸ πνεῦμα τῆ πα-
 τρὸς, ἢ ὡς ὁ κίερος. καπὸν μὲν γὰρ πνευματικῆ καὶ ἰσοφασίαν αὐτῆ τῆ πατρὸς
 προόδου, ἰδίᾳ δὲ τῆ πνευματικῆ ἢ ἐκ τῆ πατρὸς ἐκπορεύεται, εἰ μὴν
 καὶ ἢ ἐκ τῆ ἰσοφασίαν. εἰ δὲ πλείους διαφορῆς διακίνοι τὸ πνεῦμα, ἢ ὡς ὁ
 κίερος, ἐγγυτέρω ἀν εἴη τῆς πατρικῆς οὐσίας ὁ κίερος, ἢ ὡς τὸ πνεῦμα. καὶ
 οὕτως ἢ Μακεδονίου κάλλιν κατὰ τῆ πνευματικῆ παρακίνοι ἰσχυρῶς, τὸ κεί-
 των ὑποδυομένη δράμα καὶ τὴν σκηνὴν. χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, ὅδε σιωπῆ-
 ναι ἄλλως ἐθέλουσιν, ὅτι εἰ πάν, ὅπερ μὴ ἐστὶ κοινὸν τῆς παντοκρατορίας,
 καὶ ὁμοσίου Τριάδος; ἐνός ἐστὶ μόνου τῶν τριῶν. ἐκ ἐστὶ δὲ ἢ τῆ πνευμα-
 τικῆ προβολῆ κοινῆ τῶν τριῶν, ἐνός ἄρα ἐστὶ μόνου τῶν τριῶν. ἀλλὰ οἱ
 μὲν οὕτως ἡμῶν τε αὐτῶν, καὶ τῆς ὀρθοδόξου τῆ Θεοῦ ἐκκλησίας κατηγα-
 γούσαντο. ἐφ' ἐτίρας μὲν, ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης πρὸς τὴν Φιλαδέλφει-
 ας τῶν ἡμῶν αὐτοκρατορῶν ἀφικόμενοι. ἀλλὰ δὲ ἵνα κατὰ τῆ ὀρθοδόξου τῆς
 ἐκκλησίας πληρώματα σκαρφήσαντες. μάλλον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀφίξιν τε-
 πλασμένην τὴν ἀρχὴν ποιησάμενοι, καὶ ἐκ τῆς Ρώμης μὲν ἀφικέσθαι, καὶ
 παρὰ τῆ πάπᾳ ἀποσταλῆναι σκαρφήσαντες, ταῖς δὲ ἀληθείας, ταῖς παρὰ
 τῆ ἀργυροῦ δολερῆς ὑποθήκῆς καὶ συμβουλῆς, αὐτοὶ τε ἀφ' ἑαυτῶν ἀφ-
 κόμενοι, καὶ μήτε παρὰ τῆ πάπᾳ ἀποσταλέντες. ἀλλὰ καὶ τὰ γραμματικῶν
 αὐτῶν ἀπὸ ἐκείνου δῆθεν ἐπεφύροτο πλασάμενοι. τῆτο γὰρ ἀπὸ τε ἀλλῶν δε-
 γνωτῶν ποικίλων, καὶ ἀπὸ τῆ τῶν γραμματικῶν σφραγίδος νεοδευμένης
 Φαρισῶν Φωραδῆται. αὐτὸ μὲν οὖν τὸ παρὰ τῶν δυσθεΐων ἰούτων ἀποστρέψῃ
 166 ἐγγραφον καὶ ἡμῶν, ἰταλικῶν γραμματικῶν γῆγραμμῶν, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ
 τῶν

τῶν ὑποδιακόνων τῆς δευτέρας ἰερωσύνης· παρ' αὐτῶν πρῶτον μὲν τῆς τραπέζης
 τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐπιτεθῆναι ὕψερρον δὲ διὰ τὸ τῆς ὑποδιακόνου
 ἀποσάσθαι τὸτο, καὶ τῆς θείας ἀπορίψαι τραπέζης, καὶ κρητάναιθαι μὲν τοῖς
 θεοῖσι λαβεῖν, ἐκείνους δὲ μὴ βουληθῆναι τὸτο κατὰ τὸ ἰδαφους ριφῆναι, καὶ εἰς
 χεῖρας πατρῶν ἰλθόν, ἵνα μὴ δημοσβῶθῃ τὰ ἐν αὐτῷ βλασφημούμενα ἢ
 μετριοτήτης ἡμῶν ἀνελάσθαι. εἴτα τῶν τῆν Ἰταλίδα γλώσσαν εἰς τὴν ἰταλῶν, με- 801
 λαβάλλειν εἰδόντων προκαλεσαμένη ἡνάς, ἤγαμον τὸν Πρωτόσπαθάριον Κορναῖον
 τὸν Ρωμαῖον τὸν πυρρον, καὶ τὸν μοναχὸν Ἰωάννην τὸν Ἰσπανὸν μεταφράσαι τὸ
 ἐγγραφοῦν ἐπιτεράσασθαι. καὶ τὸ ἐγγραφοῦν παρὰ ἰούτων μεταφράσασθαι ἔρχον
 ἢ τούτου ὕψη αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτως. Ὁς ἡς αὐτῆς τῆς πίστεως καὶ τῆς θυσίας τῆς
 ρωμαϊκῆς καὶ ἀποστολικῆς καθέδρας ἀντιλεγῶν, ἀναθεμα εἶμι, καὶ μήτε
 δεχθῆναι ὀρθόδοξον, ἀλλὰ λεγέσθαι προζυμῆτης, καὶ νέος Ἀντίχριστος.
 Οὐβερτὸς Θεοῦ χάριτι τῆς ἀγίας τῶν Ρωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, Πέτρος
 Ἁμαλφινῶν ἀρχιεπίσκοπος, Φερδερνχὸς διάκονος καὶ σακελάριος παρὰ
 τοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τέκνοις. ἡ ἀγία Ρωμαϊκὴ πρώτη καὶ ἀποστολικὴ
 καθέδρα, πρὸς ἣν αἰτεθῆναι πρὸς κεφαλὴν ἢ Φροντίς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἰδε-
 κῶς ἰσαρμόξῃ, τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ χρείας χάριν, πρὸς ἰαυτὴν τὴν
 βασιλικὴν πόλιν ἡμᾶς ἀποκρισάριος αὐτῆς ποιήσασθαι κατηξίωσον. ἵνα καθὼς γέ-
 γραπταὶ κατέλθωμεν καὶ ἰδῶμεν, εἰ ἀρα ἐξγῶ πεπληρωται ἡ βοή, ἢ ἀδυνατεί-
 τως ἐκ τηλικαύτης πόλεως ἀνέβαινε πρὸς τὰ ὦτα αὐτῆς. εἰ δὲ καὶ μὴ ἦν οὕτως,
 γινῶ, ὅθεν γινωσκέτωσαν πρὸ μὲν πάντων οἱ δεδοξασμένοι αὐτοκράτορες, ὁ
 κληρὸς, ἡ σύκλητος, καὶ ὁ λαὸς ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πᾶσα
 ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡμᾶς ἐν ἰαυτῶν διεγνωσένας, ὅθεν πλείσα χαρμόμεθα ἄλλα-
 θὸν καὶ μέγιστον, ὅθεν ἐλεεινῶς λυπούμεθα κακόν. καὶ γὰρ ἔσοι πρὸς τὸ 167
 νας τῆς κρατοῦς, καὶ τῆς αὐτῆς τετμημένους, καὶ τῆς πολλῆς σοφῆς χριστι-
 νικώτατος καὶ ὀρθοδόξου ἐστὶν ἡ πόλις. ὅσον δὲ πρὸς τὸν Μιχαὴλ τὸν κατὰ
 χρησμῶδες λεγόμενον πατριάρχην, καὶ τῆς αὐτῆς ἀνοίας τῆς σιωπῆς, πλεί-
 σα ζιζάνια τῶν αἵρέσεων κατεκάσθη διασπείρεται ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὅτι καθὼς οἱ
 Σιμωνιακοὶ τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ πιπράσκουσι, καὶ ὡς βασιλεῖς τῆς καρδίας
 αὐτῶν ἐξάλουχίζουσι, καὶ οὐ μόνον πρὸς Κληρικᾶτα, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ἐπι- 902
 σκοπᾶτα ἀνάγουσιν. ὡς οἱ Ἀρειανοὶ ἀναβαπτίζουσι τῆς ἐν ὀνόματι τοῦ ἀγίου Ἰωάν-
 νου βαπτισμένους, καὶ μάλιστα τῆς Λατίους. ὡς οἱ Δυναῖσαι ἐπιποροδοῦν,
 ὅτι ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀληθινὴ
 θυσία καὶ τὸ βάπτισμα ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου ἀπολωλεμένα. ὡς οἱ Νικολαῖται
 τῆς Σαρδικῆς γάμους παραχωροῦσι καὶ διεκδικοῦσι ταῖς τῆς ἱεροῦ θυσιασθηρίου ὑπε-
 ρετας. ὡς οἱ Σεβηρινοὶ ἐπικαίρατον φασὶ τὸν νόμον τοῦ Μωσέως. ὡς οἱ
 Πνευματομάχοι, ἢ Θεομάχοι, ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ συμβόλου τοῦ ἀγίου πνεύ-
 ματος τὴν ἐκπορόσιν ἐκ τοῦ νοῦ. ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ τὸν Σαρδικὸν τῶν Ἰουδαίων
 καθαρισμόν ἐπὶ Ἰσοδοτὸν τηροῦσιν, ὥστε τὰ βρέφη τὰ θνητοκόμια πρὸ τοῦ ὀρθοῦ
 ἡμέρας ἀπὸ τοῦ γενήσεως βαπτίζεσθαι ἀντιλέγουσιν. καὶ τὰς γυναικας, τὰς ἐν
 (PPP) 3 τοῖς

- ταῖς καλαμηνίαις αὐτῶν, εἴτε ἐν τῇ γένει κινδυνεύουσαι κεντηθήσασθαι, εἴτε ἀβύπλιτοι εἰς βαπτίζεσθαι διακαλυψέν, καὶ τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν πύγων, ὡς οἱ Ναζωραῖοι τρέφοντες, τὴς τὰς κόμας κείροντας, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τὴς πύγωνας ξυρίζοντας εἰς τὴν κοίτην οὐ καταδέχονται. ὑπὲρ ὧν πλανισμῶν καὶ ἑτέρων πλείων ἔργων αὐτῶ ὁ αὐτὸς **Μιχαὴλ** γραμμασι τῷ κυρῷ ἡμῶν Δεοντῷ τῷ πάπᾳ ρουδετηθεῖς, πα.
- 168** κατεφρόνησεν. ἔπειτα ὑμῖν τοῖς ἀγγέλοις αὐτῶ τὰς υποθέσεις τῶν τηλικαύτων κακῶν λογικῶς ἀντισηναί λέγουσι, τὴν παρουσίαν αὐτῶ, καὶ τὴν συμτυχίαν κατελέως ἀπηνήσαστο. οὔτε τῷ ὑγιῖ βουλευματι τῶν ἀνταρτόρων, καὶ τῷ Ῥωμῶν ρουδετωμένων καλασπασασθαι αὐτῶν, οὐχ ὑπήκουσεν, καθὼς καὶ πρότερον τὰς τῶν Λατίνων ἐκκλησίας ἠσφαλίσατο, καὶ αὐτῶς ἀζυμίτας ἀπικαλῶν ῥήμασι καὶ ἔργῳ ἀπανησῆ κατεδιώξατο ἐπιτοσούτων, ὡς ἐν τοῖς ἡοῖς αὐτῶ ἀναθεματίζων τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, καθ' ἧς ἑαυτὸν ἐπι υπογραφῇ οἰκουμενικὸν πατριάρχην. ὅθεν ἡμεῖς τῆς αὐτῆς ἀγίας καὶ πρώτης ἀποστολικῆς καθέδρας ἢ ἐξάκουσον βίαν καὶ ὕβριν οὐχ ὑποφέρατες, τὴν τε καθολικὴν πίσιν καλαδιώσασθαι πολυτρόπως ὑφορώμενοι προκρίσῃ τῆς ἀγίας καὶ ἀδιαίρετου Τριάδος, τῆς ἀποστολικῆς θρόνου, οὐ ἴνῃ τὴν ἀπόκρισιν διεπομεν, καὶ πάντων τῶν ὀρθοδόξων κατεπὸν τῶν ἐπιτῶ συνόδων, ἀπὸ πάσης τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῷ ἀναθεματίζον ὁ κυριῷ ἡμῶν ὁ ἀλαβέσασθῃ πάπᾳ τῷ αὐτῷ Μιχαὴλ, καὶ τοῖς αὐτῶ ἐπομένοις ἐὰν μὴ κειωθῶσι ἀπεφίνατο οὕτω καθυπογράφομεν. Μιχαὴλ ὁ καταχρηστικῶς πατριάρχης, ὁ εὐόφυτῷ, καὶ μόνῳ ἀνδραπίνῳ φίλῳ τὸ μοναχικὸν ἔχημα δεξάμενῷ. νῦν δὲ εἰλημάσιν ἀνήκεις παρὰ πολλῶν διαπεφμισμένῷ, καὶ μετ' αὐτῶ Δεων ὁ τῆς Ἀχρίδας ἐπιλεγόμενῷ, καὶ ὁ σακεπάρῳ τῷ αὐτῷ Μιχαὴλ ὁ Νικηφόρῳ, ὅστις τὴν τῶν Λατίνων θυσίαν προφανῶς κατεπάτησε τοῖς ποσὶ, καὶ πάντες οἱ ἐπόμενοι αὐτοῖς ἐν τοῖς προκειμένοις πλανισμοῖσι καὶ τολμήμασιν ἐξωσαν ἀνάθεμα. Μαριανὰ δὲ σὺ τοῖς Σιμωνιακοῖς, Βαλεσίοις, Ἀρειανοῖς, Δοναλισταῖς, Νικολαῖταις, Σεβηριανοῖς, Μανηχαίοις, σὺ οἱ δογματίζουσι καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅτι τὸ ἐνζυμον ἐμφυχον ἔπη, καὶ σὺ πᾶσι τοῖς ἀρετικαῖς, μάλλον δὲ καὶ μετὰ τῷ διαβόλῳ, καὶ τῷ ἀγγέλῳ αὐτῷ, ἐὰν μὴ κειωθῶσι, ἀμήν. ἀμήν. ἀμήν. Ταῦτα μὲν οὖν ἰα τῆς δυσσεβείας ταύτης καὶ ανοσίου γραφῆς. ἡ δὲ μετριότης ἡμῶν ἢ τηλικαύτη κατὰ τῆς δυσσεβείας Ἰάλλμαν, καὶ τὴν ἀναίδειάν μὴ ἀνασχομένη ἀνεπεξέλυσον μῆνα καὶ ἀτιμώρητον τῷ κρατῶν καὶ ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ τα περὶ Ἰούτου κοπολογεῖται. καὶ ὅς, ἦσαν γὰρ οὗτοι ἀπόδημοι πρὸ μιᾶς καὶ μόνον ἡμέρας μετὰ τὸ περὶ Ἰούτου ἀνερχθῆναι τῷ κράτει αὐτῶ, τὴς ὡς τὴν μεγαλόπολιν τούτους μετασελομῆτας ἐκπέμπει. καὶ θάττω μεταπέμπονται, οὐ βούλονται δὲ τῇ ἡμετέρᾳ μετριότητι προσελθεῖν, ἢ τῇ ἰεραῖ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ εἰς ὅψιν ἰλθεῖν, καὶ ἀπόκρισιν ἴνα δοῦμαι, περὶ ὧν ἀσεβῶν ἀπηνήσαστο. ἀλλ' ἀπολουθῶς μὲν τῷ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντι ἐγγράφῳ, καὶ πλείων δὲ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἔχουν εἰπεῖν διατίθενται. ἀιρεῖσθαι δὲ θανεῖν μᾶλλον, ἢ εἰς ὅψιν ἡμῶν καὶ τῆς συνόδου ἰλθεῖν. Ἰαῦτα γὰρ ὁ κραταῖος καὶ ἀγιῷ ἡμῶν βασιλεὺς δι' ἀποκρίσεως τῷ περιεβλέπειν
- μαγι

μαγίσρου, ἢ ἐπὶ τῶν δέσεων, ἢ τῷ Θεοφιλεστάτῳ χαρλοφύλακῳ, ἢ τῷ
 ὑπομνηματογράφῳ λέγειν ταύταις ἡμῶν, ἢ τῇ συνόδῳ μεμνηνῆκεν. ἐπεὶ δὲ αὐ-
 τὲς μὲν μὴ βουλομένους τῇ συνόδῳ ἢ ἡμῶν ἀπαντῆσαι, βιασθῆναι ὁ κραταίος
 ἢ ἀρχιῳ ἡμῶν βασιλεὺς διὰ τὸ δαμασὶ παρακίψαι ἰούκας τῆς πρεσβείας ὀφεί-
 κιον ἐκ ηὐδοκῆσεν. ἀνεκδιέκτα δὲ πάλιν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς ἀσθεσίας
 μένει ἀναίδειαν ἀπρεπὲς ἦν, ἢ ἀλλας ἀνάξιν, ἀκατόμητε θεραπείαν ἀρίστην τῷ
 πράγματι ἢ τίμιον, ἢ προσκυνητὸν, γράμμα πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότη-
 τα διὰ Στεφάνου τῆ ὁσιώτατου μοναχοῦ ἢ οἰκονόμου τῆ μεγάλης ἐκκλησίας, ἢ
 Ἰωάννου μαγίσρου, καὶ ἐπὶ τῶν δέσεων, ἢ Κώνσταντῳ Βεσάρχῳ ἢ ὑπάτου
 τῶ φιλοσόφῳ ἐξάπεσεilen. ἔχει δὲ ἐπὶ λέξεως οὕτως. ἀγιωτάτῃ δέσποτῃ πτῆ
 τῷ συμβεβηῶτῃ ἢ βασιλείᾳ μου ἐρευνησάσα ἄρα τὴν ῥῆσιν τῷ κληρῷ γυμνάσειν
 ἀπὸ τῶν Ἑρμηνεύτων καὶ τῷ μέρους τῶ ἀργύρου, καὶ τὴν μὲν ἐδιδάξῃς ὡς ζῆλος,
 ἢ παρ' ἑτέρων ὑποβληθέντας τι ποιῆσαι ἐκ ἔχουμεν. τὴν δὲ αἰτίαν τυφθέντας
 ἀπεσείλαμεν πρὸς τὴν ἀγιωσύην σου, ὡς αὐ δι αὐτῶν παιδαγωγη-
 θῶσι καὶ ἄλλοι τὸ μὴ φλυαροῦν ἰουαῖλα. τὰ δὲ χαρλίον μετα τὸ ἀναδε-
 μακίθῃ καὶ τὴν συμβουλακαμένους. καὶ πῶς ἐδεδάκαίς, καὶ γρά-
 ψαντας, καὶ μικρὰν εἰδήσιν τῶ τούτων ποιήσεως ἔχοντας, καυδῆται ἐνωπίον
 πάντων. προσεταξέ γὰρ ἢ βασιλείᾳ μου, ἴνα καὶ τὸν Βεσάρχην τὸν γαμβρὸν
 τῷ ἀργύρῳ, ἢ τὸν Βεσῆν τὸν ἐκείνου ἢ ἀποκλείσωσιν εἰς τὴν φυλακὴν. ὡς
 αὐ διασωσῇ ἐν αὐτῇ κακοχούμενοι, καθῶς εἶρη ἀξιοί ἐνεκα τῶ ἰουαῖτης ὑπο-
 θέσεως. καὶ ἰουαῖλα ἰνδικλιανῶ. Ταῦτα μὲν ἢ βασιλικῇ ἢ θείᾳ γραφῇ
 κατὰ γου τὴν τῷ φιλοσόφῳ αὐτοκράτορῳ οἰκονομίαν, αὐτὸ τῷ τῷ ἀγίῳ
 ἔγγραφο, ἢ οἱ τούτο ἐκδέμενοι, ἢ ἢ γνάμην εἰς τὴν τούτου ποιῆσιν διδάκα-
 τες. ἢ αὐτοῖς τοῖς ποιήσεσι σωμαράμενοι ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν πρὸς βασιλείας ἀπα-
 σαλρένιν, ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ ἀναδέμαλι ὑπεβλήθησαν. ἐκείνη δὲ κα-
 τὰ τὴν ἐπίσθετην ἡμέραν, ἢ τῆς ἐστὶ πρώτη μὲν τῆς ἐνεσῶτης. ἔδομαδῶ, καὶ
 δὲ ἢ παροῦτῳ ἰουαῖλα μνησῶ, καὶ ἦν ἢ ἢ τῆς ἀπέπληθῆ σπυδαῖ ἐκδῆσαι ἀνα-
 γνωσθῆναι μέλλῃ κατὰ τὸ σύνθεσι ἐπ' ἀπροσεί τῷ κληρῶ ἀναδέμαλιδῆναι τὸ
 αὐτὸ ἀσθεῖς, καὶ αὐτῶς ἔγγραφο. πρὸς δὲ καὶ τὴν τῷ ἐκδέμενους καὶ γρά-
 ψαντας καὶ σωμαίνεσιν ἴνα, ἢ βουλήν εἰς τὴν τούτου ποιῆσιν διδάκατος. τὸ δὲ
 πρωτότυπον τῷ ριφέντῳ παρὰ τῶν δυοστῶν ἀνοσίῳ ἔγγραφο καὶ μισαροῦ
 κατεκαυθῆ. ἀλλ' ἐν τῷ εὐαγγεῖ τῷ χαρλοφύλακῳ ἀπετίθη σεκρέτῳ εἰς ἐλεῖ-
 χον διηνεκῆ τῶν τηλικαύτα τῷ θεῷ ἡμῶν βλασφημισαύτων, καὶ εἰς μόνιμο-
 τέραν κατὰ γουσιν. δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι κατὰ τὴν εἰκοσὴν ἡμέραν τῷ ἐνεσῶτος
 μνησῶ, καὶ ἦν ἀνεδεματίθῃσαν οἱ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίσεως βλασφημη-
 σαντες συμπάρησαν ταῖς σήμερον συνεδριάξουσιν ἡμῶν ἀρχιερεῦσι, καὶ οἱ ἐνδη-
 μούντες πάντες μητροπολίται καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ἦγισμ Λέων ὁ Ἀθηνῶν καὶ
 Σύγελῳ, Μιχαῆλ Συλαίου καὶ Σύγελῳ, Νικόλαῳ Εὐχανείας, καὶ Σύγ-
 γελῳ, Δημήτρῳ Κεφαλαῖ καὶ ἀρχιεπίσκοπῳ, Παύλῳ Ἀθηναῖ Ἀθῶν Κο-
 τραδίας, Ἀτῶνῳ Ζιχλῆς. **Quorum sententia ea fuerit:**

170

171

Edi-

Edictum de projecto pittance in sacra mensa à Legatis Romanis, contra sanctissimum Patriarcham Dominum Michaëlem. mense Junio, Indictione septimâ.

Præsidente Michaëte sanctissimo Domino nostro, & Oecumenico Patriarchâ, à dextris Catechumenorum, & simul cum ipso confidentibus DEi amantissimis Metropolitanis Theophane Cyzici & Syncello, Niceta Chalcedoni & Syncello, Laurentio Dyrrhachii & Syncello, Antimo Sides, Nicolao Pisinuntis, Leone Myrorum, Leone Trapezuntis, Joanne Smyrna, Eusebio Adrianopolis, Constantino Mitylenes, Nicolao Cbonarum, Hypatio Hidruntis, & Archiepiscopi Leone Carabyzia, Gregorio Mesembria, assistentibus, & Patriarchalibus nobilibus.

*Nequam ac improbo Damoni non sat fuit, ut videtur, malorum. Propterea namque nullum unquam finem fecit, in pios homines arreptus, & novum quid adversus veritatem semper excogitans. Quapropter innumeris ferè fraudibus ante Domini in carne adventum humanum genus illuse, innumeris verò postmodum erroribus, & illecebris supplantare, & dejicere eos, qui illi credebant, omninò non desistit, neque unquam cessavit. Verumtamen his quoque de medio sublatis, cum pia magna- que spes esset in iis, qui pietatem amplectuntur, nunquam improberum, & nota impietatis semina inventuros, in omnibus his contra rectam rationem improbus ille disseminare studuit, cum contra ac ipse speraveret, machinae illius dissipata fuissent, nunc quidam homines impii, & quid non quicumque pietatem colit eos non nominaret, homines è tenebris erumpentes; cum ex Hesperia ortum ducant, in pietatis sulcicem hanc, & à DEo conservatam Urbem advenientes, ex qua tanquam ex alta & eminenti specula orthodoxia fontes erumpunt, & pura pietatis fluentia in orbis terrarum fines perfluunt, & fluviorum instar animas, qua sub sole degunt omnes piis dogmatibus irrigant, in hanc veluti fulgur, sive turbo, sive grandinis copia, sive, ut magis propriè rem indicemus, veluti sylvestris porcus irruentes, rectam rationem diversitate dogmatum pravertere conati sunt ita, ut & Scripturam in mystica magna DEi Ecclesia reponerent mensa, quâ nos, immò orthodoxam DEi Ecclesiam, omnesque, qui impiis eorum dogmatibus non abrepti sunt, orthodoxos, ob idem, quod pii esse, & fidem orthodoxam dilatari præcupiunt, anathemate feriunt, incusantes nos in multis aliis, & præterea quòd barbam aquè ac illi radere, & eam, qua est secundùm naturam hominis figuram, immutare non sustinemus. Nec non quòd non divisi à Presbyteris
matri.*

matrimonio junctis, communionem suscipimus? Ad hac, quod sacro-
 sanctum symbolum, quod omnibus Synodalibus, & Occumenicis Decre-
 tis inconcussum atque inexpugnabile robur habet, spuris cogitatis, & 173
 sermonibus adulterinis, & audacia excessu adulterare nolumus, nec ut
 illi, ex Patre, & Filio Spiritum sanctum; o improbi Damonis machi-
 nas! sed ex Patre dicimus procedere, neque Scriptura animum adver-
 tere volentes, qua ne deglabretis, ait, * menta vestra, neque omnino
 animo voluere volentes, decorum id mulieribus creatorem DEam statu-
 se, quod indecorum esset hominibus, sed & quintum Gangrensis Synodi
 Canonem de iis, qui a nuptiis abhorrent, palam contemnentes, qui di-
 cit: Si quis se dividit a Presbytero conjugato, quasi non oporteat,
 postquam ille sacrum fecerit, illius oblationis participem
 fieri, anathema sit. Et in hoc etiam sextam Synodum rejicientes, &
 contemnentes, qua ait Can. 13. Quoniam Romanæ Ecclesiæ pro
 Canone traditum esse cognovimus, ut qui ad Diaconatum; vel
 Presbyteratum promovendi sunt, profiteantur, se non amplius
 suis uxoribus conjungendos, nos antiquos Canones Apostolicæ
 perfectionis, ordinisq; servantes, hominum, qui sunt in sacris,
 conjugia deinceps ex hoc temporis momento firma & stabilia esse
 volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dis-
 solvantes; vel eos mutua, tempore convenienti, consuetudi-
 ne privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui
 Hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur; is ad
 talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima
 uxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab eo postu-
 letur, ut profiteatur se a legitima cum uxore consuetudine ab- 174
 stenturum: ne ex eo a DEO constitutas, & sua presentia bene-
 dictas nuptias injuria afficere cogamur, Evangelicâ voce (m)
 exclamante: *Quæ Deus conjunxit, homo ne separet*: & Apostolo
 n) docente, *Honorate nuptias, & iborum immaculatum: &
 Alligatus es uxori; ne quæres solutionem.* o) Si quis ergo præter Apo-
 stolicos Canones incitatus sit aliquem eorum, qui sunt in sacris,
 Presbyterorum inquam, vel Diaconorum, vel Hypodiacono-
 rum, conjunctione cum legitima uxore, & consuetudine pri-
 vare,

(Qqq)

* Levit. XIX. 27.

m) Matth. XIX. 6. Marc. X. 9.

n) Hebr. XIII. 4.

o) 1. Cor. VII. 27.

vare, deponatur. Similiter & si quis Presbyter vel Diaconus suam uxorem pietatis prætextu ejecerit, segregetur, & si perseveret, deponatur. Præter hæc omnia nihil omnino sapientes, Spiritum non ex Patre, sed ex Filio quoque affirmant procedere; cum vocem illam neque ab Evangelistis habeant, neque blasphemum hoc dogma à Synodo Oecumenica hauserint. Dominus enim Deus noster * ait, Spiritus veritatis, qui à Patre procedit. Verumtamen nova hujusce impietatis parentes Spiritum inquiunt, qui à Patre & Filio procedit; non illud rursus attendentes, si in quo à Patre Spiritus procedit, proprietas illius cognoscitur, similiter & si in quo generatur Filius, Filii; & procedit, ut ipsi nugantur, & Spiritus à Filio, pluribus proprietatibus Spiritum à Patre discerni, quam Filium. Commune enim Spiritui & Filio ex ipso Patre processus, propria verò Spiritus ex Patre processio, non verò à Filio. Quod si pluribus differentiis Spiritus quam Filii, discernitur, 175 proximior erit paternæ substantiæ Filius, quam Spiritus. Et sic rursus Mæcedonii in Spiritum conatus emergent, eorum drama, scenamque induens. Præter jam dicta neque illud capere omnino volunt, omne, quod commune non est omnium dominatricis, & consubstantialis Triadæ, unius tantummodò ex tribus esse. Sed hæc quidem hæc ratione & contra nos, & orthodoxam Dei Ecclesiam impudenter sese gesserunt, ab altera quam à vetere Roma ad piissimum nostrum Imperatorem accedentes, & alia quadam contra orthodoxam Ecclesiam eorum dolo malo machinati, immò verò & ipsum accessum ab initio mentis, cum comminiscerentur ex urbe Roma accedere, missosque esse à Papa, re autem ipsa fraudis plenè monitis, & consilio Argvri, ipsi ex se advenerant, nullo modo à Papa missi. Sed & literas, quas ab eo scilicet deferebant, communi sunt: quod ab aliis etiam multis agnitum est, sed eo potissimum, quod palam literarum sigilla adulterata esse deprehensa sunt. Scriptum autem ab impiis hisce contra nos repositum Italicè, *Ἐκ τῆς ἁγίας καὶ καθαρῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*. Et in præsentia Hypodiaconorum secundæ hebdomadæ, *ἡμέρας* primùm altarî Dei magna Ecclesia appositum; postmodum, quod Hypodiaconi illud semoverunt, & à sacra mensa abjecerunt, & illi qui apposuerant, ne deinde neciperent contenderunt, illi noluerunt. Illius in pavementum dejecti, cum jam in manus multorum pervenerit, ne blasphemæ promulgarentur, mediocritas nostra in se recepit: ideoque nonnullis advocatis, qui ex Italica lingua in Græcam convertere callent, Protophasbarium duxerunt Cosmam,

* Joh. XV, 26.

Cosmam Romanum Pyrum, & Monachum Joannem Hispanum, scripturam illam in nostram linguam transvehere imposuit. Transversè 176

verò sententia huiusmodi iisdem verbis ita se habebat : Quicumque fidei, & sacrificio Romanæ & Apostolicæ Sedis se opponit, anathema sit, nec dicatur Orthodoxus, sed Proxymita, & novus Antichristus. Ubertus divinâ gratiâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopus, Petrus Amalphitanorum Archiepiscopus, Federicus Diaconus, & Sacellarius, universis Catholicæ Ecclesiæ filiis. Sancta Romana prima & Apostolica Sedes; ad quam, tanquam ad caput, cura omnium Ecclesiarum specialiter adaptatur, Ecclesiasticæ pacis, ac necessitatis gratia ad hanc Regiam Urbem nos suos Apocrysiarios mittere constituit, ut, quemadmodum scriptum est, descendamus, & videamus, si opere completa est vox, quæ continuò ex ea Urbe ad aures illius ascendit, cognosceretque, si res aliter se haberet. Hinc notum sit præ omnibus, gloriosis Imperatoribus, Clero, Senatui, Populoque Constantinopolitano, universæque Catholicæ Ecclesiæ, nos hinc agnovisse, quod maximè lætamur, bonum, & maximum, quod afflictim dolemus, malum. Nam quod pertinet ad columnas Imperii, virosque ab iisdem cohonestatos, & cives sapientes, maximè omnium Christiana, ac Orthodoxa Urbs est: quod ad Michaëlem, qui Patriarchatu abutitur, & illius insipientiæ socios, & consortes, in mediò illius plurimè hæreson zizania quotidie disseminantur. Quemadmodum enim Simoniaci donum DEi vendunt: ut Valesii hospites suos castrant, & non solum ad Clericatum, sed insuper ad Episcopatum 177 promovent: ut Ariani rebaptizant in nomine sanctæ Trinitatis baptizatos, & Latinos potissimum: ut Donatistæ decernunt, extra Græcorum Ecclesiam, Ecclesiam Christi, & verum sacrificium, & baptismum ex universo orbe periisse: ut Nicolaitæ carnales nuptias concedunt, defenduntque sacri altaris ministris: ut Severiani, maledictam legem Moÿsis pronuntiant; ut Pneumatomachi, aut Theomachi, Spiritus sancti ex Filio processionem ex Symbolo absciderunt: ut Nazareni, carnalem Judæorum munditiam adeò servant, ut parvulos morientes ante octavum diem à nativitate baptizari contradicant; & mulieres, vel in mēstruis, vel partu periclitantes, communicare, vel si

baptizata non fuerint, baptizari prohibent: & comam capitis, & barbam, veluti Nazareni nutrientes, eos qui comas tendunt, & secundum institutionem Romanæ Ecclesiæ barbas radunt, in communionem non recipiunt. De quibus erroribus, & aliis pluribus operibus, ipse Michaël literis domini nostri Leonis Papæ admonitus, resipiscere neglexit. Postmodum nobis illius nunciis similium malorum argumenta rationabiliter opponentibus, præsentiam suam, atque colloquium penitus denegavit, neque sacrum Imperatorum consilium, & sapientum eum cohortantium ad sanam mentem, audiit; quemadmodum & antea Latinorum Ecclesias clausit, eosque Azymitas nuncupans, verbis & factis ubique persecutus est in tantum, ut in filiis suis anathematizaret Apostolicam Sedem, contra quam se ipsum adhuc subscribit Oecumenicum Patriarcham. Quare nos ejusdem sanctæ, & primæ Apostolicæ Sedis insignem injuriam, & vim non ferentes, & Catholicam fidem multis modis demergi posse suspicantes, præjudicatione sanctæ, & individuæ Trinitatis, & Throni Apostolici, cujus nos sumus Apocrisarii, & omnium Orthodoxorum Patrum, & septem Synodorum, ex universa Catholica Ecclesia anathemati, quod dominus noster piissimus Papa eidem Michaeli, & illius sequacibus, si suaderi nolunt, decrevit, hunc in modum subscribimus. Michaël qui Patriarchatu abutitur, Neophytus, & qui tantum humano timore monasticum habitum induit, nunc verò delictis incurabilibus apud multos diffamatus, & unà cum eo Leo, qui Acridæ dicitur, & ejusdem Michaëlis Sacellarius Nicephorus, qui Latinorum sacrificium in conspectu omnium pedibus conculcavit, cæterique omnes, qui eos sequuntur in jam dictis erroribus, & facinoribus sit, anathema, Maranatha; cum Simoniacis, Valesiis, Arianis, Donatistis, Nicolaitis, Severianis, Manichæis, cum quibus dogmata statuunt, & aliis, qui fermentatum, animatum esse dicunt, & cum omnibus Hæreticis, immò verò cum Diabolo & Angelis ejus, si resipiscere nolunt. Amen. Amen. Amen. *Et hæc quidem in impio illo scripto & detestando continebantur.*

179 *Mediocritas verò nostra tantam contra pietatem audaciam, & impudentiam haud sustinens sine examine & impunitam prætergredi, valido & sancto Imperatori nostro de hac re sermonem habuit. At ille, namque*
ante

ante unum tantum diem ab urbe discesserant, postquam illi relatum fuerat, viros, qui eos in hanc magnam Urbem reducerent, mittit, evocanturque citissime, sed nolunt mediocritatem nostram convenire, aut in conspectu sanctæ & magnæ Synodi procedere, & responsum utcumque dare de his, quæ ipsi impie enunciarunt, sed ut ipsi in scriptura ab ipsis exarata expresserant, & multo plura, quàm in eo scripta fuerant, contra nostram fidem habere sese contendunt, velleque se potius mortem optetere, non tamen in conspectum nostrum, & Synodi venire. Hac enim robustus & sanctus noster Imperator, per responsum spectabilis Magistri, & à supplicationibus, & DEi amantissimi Charophylacis, & Commentariorum scriptoris, eos nobis & Synodo dicere renuntiavit. Cum vero iis nolentibus ad Synodum & nos accedere, vim inferri, validus & sanctus noster Imperator, propter legationis provinciam, quam præ se ferre videbantur, non probaret, rursusque tantam contra pietatem impudentiam innoxiam permanere haud decorum esset, & prorsus indignum, medicinam optimam rei præparavit, & preciosum & venerandum scriptum ad nostram mediocritatem per Stephanum sanctissimum Monachum, & magnæ Ecclesiæ Oeconomum, & Joannem Magistrum, & à supplicationibus, & Constantem Vestarchem, & Philosophorum Hypatum transmisit, cujus tenor ille est: Sanctissime Domine, de eo, quod acciderat, mea Regia Majestas perquirens offendit, mali radicem 180 ortum habuisse ab Interpretibus, & sociis Argyri; & de alienigenis quidem tanquam peregrinis, & ab aliis suppositis aliquid facere non possumus, mali vero auctores verberatos ad tuam Sanctitatem transmisimus, ut per eos instruerentur & alii, ne similia in posterum effutiant. Chartula hæc post anathema dictum & Consiliariis, & iis, qui publicarunt, aut scripserunt, aut rem, ut gesta est, vel tenuiter callent, coram omnibus comburatur. Mea siquidem Regia Majestas imperavit, ut & Vestarches Argyrigener, & Vestes illius filius in phylacam concludantur, ut ibi vitam degant, malis divexati, quemadmodum sunt digni propter hanc causam. Mense Julio. Indict. 7. *Es hæc quidem regia & divina scriptura continebat. Secundum itaque pietatis cultoris Imperatoris providentiam, ipsum impietatis scriptum, necnon, qui illud exposuerunt, & vel ad illud faciendum abortati sunt, vel auctoribus auxilium præstiterunt, in presentia missorum ab Imperatore, in magno secreto anathemate subacti sunt. Indictatum vero est quarta,*
(299) 3 die,

die, qua est prima currentis hebdomadis, vigesima quarta vero die presentis mensis Julii, qua & quinta Synodi expositio pro more legenda est, audiente multitudine, anathemate feriendum esse rursus impium scriptum, necnon & qui illud ediderunt, & scripserunt, & consensum aliquem, aut consilium, ut illud fieret praestiterunt. Prototypum verò projecti ab impiis, impii execrandique scripti combustum non est, sed in sacro Chartophylacis secreto repositum, ad perpetuum eorum dedecus, & stabilio-rem condemnationem, qui similia adversus Deum nostrum blasphemarunt. Sciendum praeterea est quòd vigesimo die presentis mensis, quo illi, qui adversus orthodoxam fidem blasphemarunt, anathemate icti sunt, aderant una cum aliis Praesulibus, qui nobiscum confidebant universi Metropolita, & Archiepiscopi, qui in urbe degebant; nempe Leo Athenarum & Syncellus, Michaël Sylai & Syncellus. Nicolaus Euchania & Syncellus, Demetrius Caria & Archiepiscopus, Paulus Lemni, Leo Cotradia, Antonius Zicchia.

Vides adhuc Cerularii tempore, quod pertinebat ad columnas Imperii, virosque ab iisdem cohonestatos, & sapientes cives maximè omnium, Christianam & orthodoxam Constantinopolim fuisse, nec tantum valuisse auctoritatem Patriarcharum, ut eos ab Ecclesiae Romanae gremio avelleret? Michaëlis item Anchiali p) qui post Lucam Ecclesiae Constantinopolitanae praefuit, epistola, calumniis & conuiciis plena in Romanam Sedem circumfertur. Germanus q) qui hic post Patriarchas Constantinopolitanos acclamatur, non alius est, quam qui post exactos Constantinopoli Graecos, & Niczam compulsos, ipse quoque Niczae Patriarcham agebat. Hic asperrimè in Latinos, eorumque consuetudines, & dogmata libris editis stilum strinxit. Vivebat sub Joanne Duca, illius adversus Latinos praelia, & fortiter gesta praedicat, ut palam fiet percurrenti Orationes sub ejus nomine editas à Greisero tom. 2. de Cruce. Legi ipsius opusculum de Processione Spiritus sancti, & alia contra Latinos. Sed qualis ipse in Latinos, & quò odio eorum Ecclesiam persecutus fuerit, ne ex me id dicere aliquis suspicetur, fatebitur idem in epistola ad Patriarcham Latinorum Constantinopolitanum, qui Graecos compellebat, ut inter Officia mentionem summi Pontificis facerent. Scribit enim inter alia: *Εγὼ δὲ καὶ τοῖς ἐν Κωνσταντινου-
πλῆ*

p) Vide Allat. de consensu lib. 2. c. 12.

q) Idem lib. 2. c. 14. §. 3.

πλή Γραικοῖς Φθίσει ἀφορισμῷ καθυπέβηλον, μηδὲ τῶν ἱερῶν, τῶν διὰ χαίνουσι ψυχῆς ὑποχαλασθέντων εἰς δόξα γλυ, καὶ θύλημα τῆς παλαίας Ρώμης, μηδὲ πρὸς φορῆν διχαστῆ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, μηδὲ συμψάλλειν αὐτοῖς; οἷς πρὸς δόξας Ἰ. θείων, καὶ ἱερῶν κειμένων, & τῶν πατρῶν δόξων ἰδῶν. Ego verò & Græcos qui Constantinopoli dogunt anathemate subegi, si à sacerdotibus, qui propter animi molliciem, in obedientiam, & pietus veteris Romæ transierunt, oblationem accipiant, unaque cum iis officiis adsint divinis, tanquam divinerum sacramentique Canonum, & à maioribus traditarum consuetudinum desertoribus, & proditoribus. Josephus, 1) qui Arsenio successit, præ eodem studio iniquior fuit, dum Græcos in propria sententia pertinaciores effecit, & ad Latinorum dogma, & consuetudines profligandas, & retrahendas ab eorum animis, plurimum operæ & laboris contulerit. Colligo ex Pachymera Historiæ lib. 5. qui Josephi comatus adversus Imperatorem Michaëlem Latinorum dogma promoventem, & Chartophylacem illud oppugnantem, prono studio non paucis prosequitur. Quid de Patriarcha Athanasio 2) dicam, homine rusticis moribus, ef- 183
fero, diro, immansueto, atque inexorabili, cujus etiam ab aliis mira recensita ludibrio habuit Pachymeres, & vitæ horridæ, incultæque illius laudem apud alios partam non levibus dictionibus expugnat, opprimitque, Histor. lib. 8. cap. 13. Ἀλλὰ πρῶτον ἰδοῦ ἀκκοθὲν, οἷς εἰς πατριάρχην ἐκείνον ἐψηφίσθη; πολλοὶ ἴσως ἐξαναδιώτες τῶν καθ' αὐτῆς Φιλιππῶν. οἱ ἰδὲ πλάττιστα τῶν ἀχρηστῶν ἐκείνου πρὸς μαρτύριον, καὶ τὸ πάλιν εἰς αὐτονομίαν, & ἀσπληχνίαν, ὅτι καὶ ἐξ ἀπλοῦς ἐν πικρῇ ἰστορίᾳ τῶν ὡτων πῶ στυλῶν δόξα π. ἀδικῶν πρὸ τῶν λαχάνων κήπον τοῖς μοναχοῖς. αἱ ἢ καὶ οἷς ἡνωμαπυρζῶν ἀμελόζου, ὅτι π. ἐν μιᾷ λάχανα σπαράξας, λύκον ἄρῶν ἰστορήθη; τῶν ἑ, ἐφ' ᾧ οἱ ἔ κόπου σπυροῖτο, ἰστορήσας ἀπαγεῖν πρὸς τὴν μουλι. ἡ δὲ ὁ λύκῳ ἀνδρῶπῳ, εἰ καὶ παραλογίζοντο λέγοντες, οἷς ὑστερον ἔγνωσι. καὶ οἷς πρὸς φησιτῳ ἐκείνου πρὸς ἰστορῶν ἀπο μέλιοςίου κηρῶν, αὐτοῖς π. φάροι, καὶ γλυκαυθίη τῶν φάρυγα. ὄξαγο ἢ τῶν γλυκασμῶν καὶ τῶν πῆμψασπι. καὶ οἷς αὐτοῖς στυλῶν ἐ πῆμψας ἐξ ἐκείνου, καὶ εἰς ἡμέρας ἀνά σῶμα ἔ γλυκύτητα πρὸς φέροτο, τῆς ἀχρῆς ἐκείνου τῶν δόξων ἀπλοῦς κατὰ σῶμα ἔ. μέλιτῳ, τῶν ἑ ἐκείνοι ἰδοῦ ἀδελφῶν. Sed ubi primum promulgatum est, Athanasium suffragio Synodi in Pa-
triar-

1) Allat. libro laudato p. 713.

2) circa A. C. 1290. atque iterum ab A. 1301.

triarcham promotam fuisse, multi ex caveis erumpentes adversus eum, pleraque non admodum pergrata contestabantur; & potissimum animus alieno consilio subdi nesciam, & immisericordem, quod ita eo impetrante, aſino aures ex pœnia ablatis sunt; quod injustè se gessisset circa olera in Monachorum horto. Alii eum tanquam rerum admirandam effectorem deprædicabant, quod cum aliquando olera in fascem collegisset, obviam lupo occurrenti immonit, ut laboris compar, ad Monasterium, ita eo jubente, aduberet. Lupus verò hic homo erat, licet illi fallaci captivitate deciperent, ut postea cognitum est. Sic etiam cum ille ex oblato sibi mellis favo comediſſet, dulcedinem faucibus sensit, eam homini, qui miserat deprecatus. Hinc, qui miserat ad nonnullos dies dulcedinem in ore circumtulit, præce illi in ore locum mellis supplente. Et hæc quidem illi dicebant. Joannes Patriarcha Constantinopolitanus epist. ad Synodum, multis eum criminibus reum facit: Ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ὅσον τὴν τῆ ἀφορισμοῦ δόξα, καὶ πασιπασί λευκῶν ἔχω αὐτὴν. οὐ μὲν γὰρ τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς ὁδοκῶ. πῶς γὰρ αὐτὸν καὶ δέξωμαι ὡς δεξιερῶν ἀνδρῶν κατηγορηθέντα καὶ ἕβριθεῖνα, καὶ χείρονα, ἢ ἐγὼ μικροῦ δειν καὶ εἰς αὐτῶν ὁσίβειαν αὐτῆς. αἰλλῶς τε καὶ παρατηροῦμαι ἐκκλησιαστικῶς, καὶ κανονικῶς. ταῦτα λέγω πάντι, καὶ ἀσμεμαρτύρομαι. Ecce & ipse eum, Athanasium nempe, ab excommunicatione omnimodè absoluto, absolutumque habeo; non ita tamen, ut ejus promotionem approbem. Quomodo enim, uti Prasulem excipiam, hominem in judicium vocatum, & contumeliis affectum, & me ipso pejorem; etiam in ea, quam ipse proficitur pietate: immò quum, ut Ecclesiastici moris est, & Canones pœcunt, solio renunciarit. Hæc omnibus dico, & obtestor. Sed hæc minutiora nonnemini videri poterant, nisi etiam in Ecclesiam Latinam factis dictisque iniquior assurrexisset. Pachymeres Hist. lib. 13. Οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐς πολλὴν ὁσίβειαν ἤκειν, δοκῶν, σήλων μὲν ἐκείνων πατριάρχων τῶν γερμανῶν τὴν ὅτι δεξιᾷ εἰσοῦσι τῶν ὁραίων πάλιν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ τὸν ὑπερὸν τὸν ἐξ Οὐρεσιᾶδος μεταπέμψαι, ὅτι τῆ ὡς τις Ἰταλῶν εἰρήνη αὐτὸς ἐκείνῳ προσέδοξαι συνηγορήσει, καὶ ἀπαῖ. Quin immò, ut majoris pietatis speciem præ se ferret, columnam à tribus Patriarchis Germanis dictis, propè speciosas portas, dexterâ introeuntibus stantem, propter ultimum, qui ex Orestide erat, translatum, quod pro pace apud Italos legationem obiens, à divinis cessaverat, disjecit. Et Auctor illius vitæ, quisquis ille fuerit, Athanasio non

non simulata fedulitate conjunctus, tormenta quoque hunc Athanasium subisse, pro afferendis Græcorum dogmatibus contra Latinam Ecclesiam narrat, licet verbis sententiisque inverſis ut eorundem errorum propugnator. Ο ῥδ ἀνὴρⓄ ΒίεκⓄ ὁ δαμονιάρχης μάλλον, ἢ πατριάρχης χειροτότηκέν ημιμόχθηρόν ἴνα, ἢ μάλλον εἰπῆν ὀλομόχθηρόν ἴνα δεχίεῖα ἔτατος τῆς αὐτῆς, ὁ Φασι κεραιμείας ὄνα πηλῶ πηλὸν καθάειρον ὁ ἀναγδῆς. ὅς παραγρόρⓄ πῶς τὸν μέραν ἔτον κῆ ψυχλῶ, κῆ γνῶμῶ ἀτρεπὸν Ἀθανάσιον, ἰωῦ καὶ ζε ὄδον σωθῆδου τῆ ἀσθεῖα κῆ κοινωτήσαι κῆν μέχει κῆ τῶν ἐν τῆ πανάγια λεγομένων ὀχῶν. ὁ δὲ ἀνδραπέφει τον Ἀποστολικὸν κατόνα, τὸν ἀβγοντα, εἰ ἴς ἀκοινωνήτω κῆν ἐν οἴκῳ σωθῆδου, ἀφορῆιδῶ. πῶτ εἶπα κῆ ὁ ἀνὴρⓄ ἐκῆνⓄ δεχίεῖς θυμῶ ὑπερῆσας ἀνδραπέ κῆ κῆδεας, κῆ Ἀθανάσιου δραξάμρⓄ ἀμφοτῆραις ἔ πῶγωνⓄ ἀλκεν ἀνηλεῶς ὁ ΠίρρητⓄ, κῆ πῶς γλῶ καταρράξας λακτῆζεν ἠξῆατ, κῆ συμπατεῖν ὁ ἀναγδῆς τὸν αἰοῖδιμον. Namque impius prophanusque Vetus, Demonarcha potius quam Patriarcha, semitalum quendam, immo totum malum Gani Presidem ordinavit, ejusdem, ut ajunt, figlina vi- 186 rum, luto lutum expurgans, impudens, qui accedens ad hunc magnam animo, mentisque inconcussam Athanasium eum, ut impietati manus daret, ἔ precum saltem earum, que in Panagia fieri solent, participes fieres, compellebat. At ipse referebat Apostolorum Canonem dicentem, Si quis ab Ecclesia separato etiam in domo unâ simul comprecabitur, excommunicetur. Hac dixit, ἔ prophanus ille Antistes furorẽ ex candescens profiliit è cathedra, ambabus manibus arripiens Athanasium inclementer ex barba trahabat detestandus, collisumque in terram pedibus conculcabat, ac comprimebat impudens gloriosum. Neque melior est Isidorus t) sub Joanne Cantacuzeno, qui malis artibus Constantinopolitanam sedem occupavit, errores Palamæ per omnia sectatus: hinc æquẽ ac Palamas malè etiam apud ipsos Græcos audiit, & variorum Patriarcharum anathemate ictus, sede Patriarchali summo cum dedecore pulsus est. Nicephorus Gregoras in Historia de Isidoro: ὅς Μονεμβασίας μὲν ἐτήφισεν πρότρον. ἔπειτα δὲ τὸ τῆς τοῦ Παλαμᾶ κῆ αὐτὸν ἀλίσκωδου κῆνοφωνίας δι' ὃν δὲ κῆ πατριάρχης αἰετο νῦν τὸ τῆς ἐκκλησίας ἐργάση αἰσημα, κῆ πῶ-

(Rrr)

t) Isidorum intellige cognomine Buchiram quem per annos decem sedisse tradit Cantacuzenus p 763. Idem auctor est eum in Patriarchatu obiisse, de quo nihil certi legisse se ait Henricus Hilarius ad Philippi Cyprii Chronicon Ecclesie Græcæ p. 69.

πρώτος μὲν τῶν Ἐπισκόπων οἱ πλείους εἰς τὸ τῶν θείων λόγων ἀδελφότη-
 τος τίμῳ, δεύτερον δὲ εἰς τὸν Ἐ. Στεφάνου Ἐ. θείου πρωτομάρτυρος
 μονῶν, αὐτὸν τε τὸν Ἰσίδωρον, καὶ ὅσοι ὁμόφρονες εἴεν, ἀναθήματα καθολο-
 κῆ. καθυπέβαλλον, καὶ ἅμα τὴν ψῆφον ὑπογραφαῖς ἰδίαις. πυρῶνο-
 τες, παρήσια. σφίσι ἐπέπιμψισαν, ἐφ' οἷς ἀχρεαίτες σφάρα τὸν βα-
 σιλέως θυμὸν ἐξυῖδουσι κατ' αὐτῶν. κἀντεῦθεν τῆς μὲν παραθεωρηθεῖ-
 187. ζυμῶσιναι, καὶ ἐνδέχοις, ἀδόξοι καθίστασθαι, καὶ ἄπειραν αὐτοφθόρου
 λόγου. τῆς δὲ ὑπεροχῆς γίνεσθαι τῆς μεγάλης πλειας, οἷς μὲν ἐποδοῖ,
 οἷς δὲ οὐ. ὅπως δὲ αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν καὶ ἡσ. ὀρθόδοξον εἰς
 ἑαυτῶν. ποι σὺχνα ἐσφύοιτε θεάματα ἡλίου θείου μετὰ παλαιῶν περὶ
 πνεύματος ἀναθήματα. Παλαμῶν ὁμοῦ καὶ Ἰσίδωρον, καὶ ἔσοι. ὁμόφρονες
 ἐκ τῆς Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ ἅμα Τραπεζουσιτῶν Ἐπισκό-
 πων, καὶ κρηστυτέρων ἐκ τῆς Κυπρίων ὁμοῦ καὶ Ροδιῶν ὀρθόδοξον ὁμο-
 κων, ἐκ τῆς Μυσῶν, καὶ Τριβαλλῶν, καὶ ὅσοι τῆς τῶν θείων πατρῶν
 ὄροις ἐμμένειν μακρῶ παραλήφισαν ἐπισμῶν, καὶ μηδὲν ἑν νεώτερον ἄ-
 χρεῶν παρ' ἑαυτῶν τῶν ἀπαιτῶν, καὶ ἀγγέλων τῆς ἐξ οὐρανῶν κομιζῆ,
 καὶ τῶ ἐξῆς. *Qui ad Monembasia Ecclesiam prius electus, postmodum
 quod novis Palama erroribus irretiretur, depositus, sacra communione
 privatur: Rex eundem Patriarcham factum Ecclesia. omnis. abrupit est.
 Et primum Episcoporum plurimam in divinum Apostolorum templum, pos-
 se in divi Stephani protomartyris Monasterium congregati, eundem Isid-
 orum, et quotquot illi assentiebantur, universali anathemati subjecerunt.
 Et simul omnes propriis subscriptionibus constabilitam ad eosdem
 miserunt, quibus illi nimium succensentes. Imperatoris iram in Episcopos
 irritant. Hinc hi quidem neglecti habebantur, et ex gloriosis inglorii,
 et ex divitibus repente inopes fiebant. Alii magna Urbe, bi coacti, illi
 libenter extorres acti sunt. Quomodo vero ex Orthodoxis, qui ubique
 erant: terra marique frequentes: litra, zeli que divini plena advenie-
 bant, anathemati subjicientium Palamam simul atque Isidorum, coram
 que aetate. ex Antiochia, et Alexandria, necnon Trapezunte Episco-
 188. rum et Presbyterorum, necnon ex Cypro, et Rhodo, aliisque locis sui-
 timis, Mysis. item, atque Triballis, illique omnibus, qui sanctorum
 Patrum status. adhaerere longo usu didicerant, et nihil recens a quo-
 quam unquam recipere, licet id Angelus quopiam de caelo afferret. Plu-
 ra contra Isidorum hunc Patriarcham in medium afferrentur, cum
 de Palamae erroribus, illiusque condemnatione. u) in plena Sy-
 nodo*

u) Confer sis qvæ in Tomo primo Græciæ Orthodoxæ Allatii, ubi & ea qvæ in his disserta-
 tionib' & opere de consensu utriusq; Ecclesiæ, de Palamae causâ disseruit, reperuntur.

nodo facta agemus, nunc ista sufficient, si primùm Ignatii Patriarchæ Theopolitani Tomum contra eundem, anteqvam Patriarchatum invasisset, rarum, nec omnibus obvium, excribamus.

Ελαλήθη πρὸς τὸ ἱεροψήφιον τὸ ἀγιωπότης μητροπολεως Μονεμβασίας ἱερομονάχου Ἰσιδώρου, ὡς πινὰς τῶν ἐκκλησίᾳ αὐτῆς ἐκκλησίας τετίμηκε πρὸς βασμοῖς ἐκκλησιαστικῶν ὀφθικίων.

μνημονοῦνται δὲ καὶ ὡς εἶθισται καὶ νομόμαται μνημονοῦνται τὰς δεξιερῶν μὲν τῶν χειροτονίαν, ὑδεμίαν ἐποίησαν διόρθωσιν μὲν τὸ γινώσκοντες, ἀμα τε ἐλαλήθη καὶ ὡς ὑδὲ πρὸς τὸ βασιλεῖον ἐψηφισθη κατὰ τὴν τρέφει τὴν ἀνομιαν, τὴν ὀπισθοδρομήσιν ἀποστασίαν καὶ τυραννίδι τὸ πλεον πρὸς κείνῳ κατέστη ὑδὲ ἐκείνην παραχωρεῖται πλεως διαύτης καὶ χωρῶν ποσούτων ἐπιτροπῶν ἔχον καὶ ὀπισθοδρομῶν δεξιερῶν.

πρὸς τοῦτοις ἐλαλήθη, καὶ ὡς τὰ ἀντιφρονεῖ καὶ χαίρει τῆ Παλαμᾶ οὐ κειρομῶν τῆ ἐκκλησία, ὑδὲ πῆς τῶν ἀγιων πατρῶν σιχουῶν παραδόσειν, ἀλλὰ δὴ καὶ κακῶς ἐκλαμβάνοντι πινὰ τῶν ἐκτείνετον τέρου ὅτι πῆς λαληθεῖσι μετὰ αὐτῶ, καὶ τὸ Βαρλαάμ, καὶ πρὸς τὸν οἰκίον μετὰ φέροντι σκοπῶν, ὡς τὴν ὀψιδοῦν καὶ κοινῶν ἔνοιαν τῶν δογματῶν τῆ ἐκκλησίας Χριστοῦ.

ὅτι καὶ Φερμαδου ἀφελισμοῦ ἐκφωνήστος Διὰ τὸ τοιοῦτου τῶμου, ἐφ' ὃ μῆτε λέγειν τὸ λαιπὸν, μῆτε γράφειν αὐτὸν τοιοῦτον.

ἐστὲν καὶ ἀραχίω ἐκπιῶν τῆ ἐκκλησία, αὐτὸς καὶ τὸ τοιοῦτου βάρους ἀλογήσας τοῖς αὐτοῖς ἰω, καὶ πάλιν ὀπισθοδρομῶν.

συμφρονῶν τῶν αὐτῶ ὁ ἱεροψήφιος, ἐκωλύθη καὶ πρότερον τῆς ἱερουργίας.

ἐπὶ δὲ οὐτε ἀποστομῶν αὐτῶ πρὸς αὐτῶ, οὐτε ὁμολογίαν δοῦναι, ὅς οὐ φρονεῖ τὸ Παλαμᾶ.

οὕτως οὕτω λαληθέντων αὐτῶ, καὶ τοῦ ποιητοῦ ζήτηθέντων, διεγνώθη, καὶ ἀπεφωθή σιωπῶν, μῆκεπ δὴν τὸν οὕτως ἔχοντα, ἢ εἰς ἱερωνήνη, ἢ εἰς δεξιερῶν πρὸς ἀποστομῶν.

ὁ γὰρ πρὸς τῆς εἰς τὴν δεξιερῶν ἐπιτελείας τὰ τοῖς δεξιερῶν ἀνήκουσα ἐργασμένοις, τοῖς τυραννοῦσι τε πρὸς ἀποστομῶν καὶ τὰς πῆς οἰκίαις σιχουῶντας δόξαις, καὶ μὴ ἐπομῶν οἷς ἡ ἐκκλησία σιχῶ πρὸς ἀποστομῶν.

οὗτ' ἐνδίκως, ὑδὲ ὅτι τὸ ὄδο τῆς δεξιερῶν ὀπισθοδρομῶν οὐ χωρηθησεται.

εἶχε καὶ Διὰ γραμμάτων ἡεραγαίων τὸ πατριαρχικῆς χειρὸς τὸ μίλι Νοεμβρίου.

Ἰδιελ. ιγ. Ἰγνάπι ἐλάφ Ἰσοῦ πατριαρχικῆς Θεουπόλεως μεγάλης Ἀνποχίας, καὶ πῆς ἀναβλῆς.

Verba facta sunt de sanctissima Metropolitana Montebasiensis Ecclesia Hieromonacho Isidoro, eum scilicet nonnullos ex Clero ejusdem Ecclesie ad Ecclesiastica Officia promovisse: cum vero ipsius commemoratio haberetur, quemadmodum haberi solet, & leges prescribunt, Prasulum commemoratio post ordinationem nullā se correctione meliorem reddidit, postquam

id cognovit; Simul etiam dictum est, erga Imperialem sublimitatem puram ipsum non colere benevolentiam; rebellionem recentem, ac tyrannidem plurimum additissimum. Hinc fit, nullam ipsi concedi curam, vel sollicitudinem Urbis hujusmodi, & tot terrarum, neque munus Pontificium. Ulterius dictum est, eum eadem atque Palamas sentire, fovereque, qui rebellat Ecclesia, & sanctorum Patrum traditionibus non turbaret, immò pessimè nonnulla ex promulgato Tomo de dissipatione inter ipsum & Barlaam accipit, & ad propriam sententiam astrahit, præter traditionem, & communem sensum Ecclesie Christi, cuius terribilis excommunicatio per hunc Tomum adversus eum prolata fuisset, ne in posterum loqueretur, neque simile aliquid scripto traderet. Ideoque turbas in Ecclesia Dei movet, & tali pondere neglecto, ipse eosdem conatus fovet, & rursus eadem audent. Cùm hoc itaque unà sentiens Hyposephius prohibitus sit primùm ne sacra celebraret, cùm verò neque ab eo se juncti voluerit, neque professionem edere, quod sententias Palama non probat. His discussis, & quid opus factum esset inquirentibus nobis determinatum, ac plena Synodus constitutum est, hunc ita se habentem non esse, neque ad sacerdotium, neque ad Pontificatum admittendum, etenim qui ante Pontificatum, quæ ad Pontifices spectabant molitus est, & tyrannidem affectantibus se conjunxit, itaque qui proprias opiniones pertinaciter propugnant, adhaesit, & eos, qui ab Ecclesia discesserant, excepit, hic jure, & merito, neque ad Pontificatus solium pervenire permittetur. Manu Patriarchæ per literas carulei coloris subscriptum erat, mense Novebris. Indict. 13. Ignatius miseratione divinâ Patriarcha Theopolitana, magna Antiochia, & totius Orientis. Quare nescio quâ ratione similibus hominum adeò Romanæ Ecclesie infensorum ad extremum usque spiritum, cum laude memoria esse possit, illaque æterna. Si isti orthodoxi sunt, si isti sancti, jam nemo in illa Ecclesia hæreticus erit, nemo improbus, neque ipse Macedonius, neque Arius, neque Constantius, neque Phocas, neque alii, qui Ecclesiam Catholicam minus hisce portentis ac falsariis vexarunt. Cùm eorum hæresis non ita in omnem Græcorum Ecclesiam, nec tam diu grassata, sanctissimorum hominum opere extirpata radiceis evanuit: at horum sensim in illam Ecclesiam illapsa adeò invaluit, ut per omnes ferè illius filios diffusa sit, eoque tot annorum spatio deturpatus ab Ecclesie Romanæ gremio abscidit, easque radices egit, ut jam de salute prudentissimi quique desperent.

Ora.

Octavum pag. 8 r. b. c. l. p. Gregorium Palamam, etiam iudicio Græcorum, ob hæreses condemnatum, summis laudibus & acclamationibus prosequitur, quasi ille solus, plusquam cæteri omnes alii Patres in Ecclesiam contulerit. De quo plura infra, x) cum de ejus Officio dicemus. Hic in nuisse satis fit.

Nonum, quod in fine pag. 82. b. c. 2. f. Corollarii loco ponit, ubi non bona, sed dira sibi, universæque Ecclesiæ Græcorum à DEO precatur. *Τούτων τις ὑπερ-ὀψείας μέλει θανάτου ἄλλοις τε καὶ ἀγωνίσμασι καὶ διδασκαλίαις παιδαγωγείσθαι το καὶ κερταίνεσθαι θεὸν ἐπαπαροῦντες, καὶ μιμηταὶ τῆς ἐκείνου αὐτῶν πολιτείας μέλει τίλους ἀπαδικούνθαι ἐκδυσωποιῦντες ἀξιοθρήνη τῶν ἱερατικῶν οἰκισμῶν καὶ χάριτι τῆ μεγάλου, καὶ πρώτου δεχμαρῶν Χριστοῦ τῆ ἀληθείᾳ θεοῦ ἡμῶν, προσείας τῆς ὑπερενδόξου διασκίσης ἡμῶν Θεοῦ, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν Θεοειδῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν αγίων.* *Horum pro pietate ad mortem usque laboribus, certaminaibus, & doctrinis institui, ac corroborari Deum deprecantes, & eorum divini institui imitatores usque ad finem fieri exorantes, digni eorum que petimus, efficiamur, misericordia & gratia magni ac primi sacerdotum Principis Christi veri DEI nostri, precibus gloriosissima nostra Deipara, & semper Virginis Maria, divinorum Angelorum, & omnium Sanctorum.* *Benè nobiscum ageretur, si quæ petimus DEUS concederet. Miseram Græcorum nationem, quæ talia sibi suorum magistrorum erroribus intercepta deprecatur. DEUS avertat tale omen. Pessimorum hominum vitæ rationem rationis omnis expertem, & quam execrabilem fuisse cognoscit, æmulari desiderat. Schismaticorum pro astruenda impietate, pro pietate certamina scriptaque illorum nefanda, & contra veritatem, doctrinam patriam vocans inscia & demens, quæ enim id faceret, si mente polleret? juxta ea dirigi instruique exorat. Domine, Domine DEUS, & pater misericordiarum, nesciunt quid petunt: animam suam transulerunt ad stultitiam, devitaverunt sapientiam. Non vident, quid est utile filiis hominum, ne exaudias eos, vota eorum irrita, contra eorum desideria ex animis eorum similes doctrinæ vepres, & ab homine nequam supereminata zizania evelle. Semina bona à luminibus*

(Rrr) 3

bus

x) infra p. 194. seq.

193 bus illius Ecclesiæ jacta , & quæ jam enaris spinis occupantur , ne fructum ferant , & quasi intermortua , & recentiorum doctrinis vitiata jam diu putredinem minantur , tui vivifici Spiritus halitu fove , conservaque , ne intereant , tempestiveque matura , ut aliquis inde Græcorum animis usus esse possit. Quod si pertinax eorum studium in fovendis ac protegendis erroribus , bonitatem tuam & misericordiam arcet , meritis saltem Orientalis Ecclesiæ , tunc cum fuit , tantoperè tibi dilectæ , hoc recentiores Græcorum filij habeant , ne exaudiantur. Damnis , quæ tibi imprecantur , pro tua clementia careant. Non occurras illis , neque in precibus , neque in optatis , neque in votis. Injustæ preces sunt , optata impia , vota sacrilega. Perniciosioribus præsentis tyrannidis injuriis afflicentur , omnes ad internecionem cædantur , * dummodo Photio , illiusque affectis , & eversoribus Ecclesiasticæ dignitatis non consentiant , non idem vitæ institutum sequantur. Sic prostratus oro , atque fracto animo supplex obsecro.

Plura in hoc Synodico notari poterant. Quia tamen omnia eò respiciunt , ut illius Ecclesiæ fautores contra Romanam Ecclesiam , tanquam viri probi , & orthodoxi omnibus Christi fidelibus , & laudandi , & imitandi proponantur , non est in illis recensendis diutiùs immorandum , eoque præcipuè quòd in hæc novem capita omnia referri possunt. Quare cætera prosequamur.

194 VI. Sextus itaque error est , quem Philotheus Patriarcha Constantinopolitanus , ut factionis suæ hominem γ) laudando opinionibus quoque suis , ac hæresibus auctoritatem adderet , in Ecclesiam Græcorum intrusit. Ipse enim exemplo novo hominem hæreseon propugnatorem , proptereaque accusatum etiam & condemnatum à plerisque in Spiritum sanctum , ac Ecclesiam Latinam injurium , cum scriptis edictis contra Catholicos viros , illius ex Patre solo processionem defenderit , ut ex ejus ad Vecci inscriptiones confutationibus , quibus abundè satisfecit Bessarion Cardinalis , & aliis duabus Orationibus , quas ipse *Ἐκδηλωτικὴ λόγους* contra Latinos nuncupavit , Londini Græcè publicatis , manifestum est , inter Divos retulit , & ejus memoriam Officio de novo conscripto , quod in Ecclesiis canis , quemadmodum & in aliorum Sanctorum solemnitatibus voluit , celebravit. pag. 96.

a. c.

* Votum calidum Zeli parum sobrii , parum humani.

γ) Gregorium Palamam.

a. c. i. m. & ff. Palamæ verò laudes ita profecutus est, ut jam Nazianzenus, Nyssenus, Basilius, Chrysostomus, Athanasius, cæteraqve Ecclesiæ Græcæ culmina, quibuscum tantum scelus committit, nihil sint, nihil in Ecclesiæ utilitatem egerint. Pag. enim 96. & infra vocat eum θαυματουργόν, miraculorum effectorem, θεολογίας σάλπιγξά, Theologia tabam, προπύλαιον σύμα της χάριτος, ignem spirans os gratia, πνεύματ' ὁ χαῖνον, spiritus receptaculum, σῦλον της ἐκκλησίας ἀνεξέδωτον, columnam Ecclesiæ incancessam, ἀσθεῖας ὑπέριμαχον καὶ ἀσθεῖας ἀντίπαλον, pietatis propugnatores, impietatis oppugnatores, πίστεως πρυτανίω, fidei defensore, μέγαν καθηγημονα καὶ διδάσκαλον, magnum ducem & magistrum, λύσει παναριμόνιον πνεύματ' ὁ, spiritus hanc omni harmonia cum genere contraxit, πηγὴν βρυουσιω ἰαμάτων ἰάματα πρῶς, fontem scaturientem sanitarum suavia fidelibus, ἐκκλησίας διδάσκαλον, Ecclesiæ magistrum, Φωτὶς Θείου κήρυκα, luminis divini buccinatores, εὐσεβομύσην της Τριάδος, caelestem Triadum mystem, Φωτῆρα ὁρθοδοξίας, recta fidei splendorem, ἐκκλησίας στήλημα καὶ διδάσκαλον, Ecclesiæ fulcrum & magistrum, κήρυκα της χάριτος, praconem gratia, σῦλον της πίστεως, fidei columnam, καύχημα καὶ στήλημα μίσησων, τῶν ὁρθόδοξων, gloriam & maximum orthodoxorum firmamentum, Θεολόγον δεύτερον, Theologum secundum, τῶν διδασκάλων ἀρετήτων, Magistorum apicem, Θεολόγων τ' ἑσμία, Theologorum os. Et quid non? omnia laudationis capita, quæ aliis Patribus divisim ab aliis tribuuntur, in hunc solum Philotheus iste congesit. Et ne videretur etiam Divæ Virgini inferior, hymnum illi sacrum, & recitari solitum in officio Acatheistic dicti, quod nunquam in eo sedatur, ob reverentiam Deiparæ, cujus laudes pro beneficiis acceptis recitantur pag. 153. b. c. 1. f. inde avulsam, & paucis immutatam, per parodiam in hunc Palamam, non sine maxima temeritatis nota transvexit. Præterea in ejus Synaxario, ubi Palamæ vitam compendiosè exequitur, inter alia, dum ejus in hæresibus oppugnandis, ac fide Catholica propaganda studium narrat, nihil aliud, nisi illius in Romanam Ecclesiam machinas, in Latinos odia, pro afferendis Græcorum erroribus, ac illis confirmandis, evertendis Latinorum veritatibus, & præcipuè de processione Spiritus sancti ex Patre & Filio operam, etsi subdole nomina & circumstantias taceat, proponit pag. 98. per totam.

tam. Palamæ præterea, quæ ipse in Latinos de Spiritus sancti processione effutiit, alias in Theologia hæreses & ineptias, easque quamplurimas ex ejus scriptis collectas latè prosequitur libello de hac re edito Demetrius Cydonius. Quare hæc plura referre superfedeo. Andreas etiam Colossensis Dialogo in Marci Ephesini epistolam, contrarius Latinorum, nonnullas hujusce Palamæ in unum collegit pravas & à fide Catholica alienas sententias, quas hic transcribam, quia liber non omnibus patet. *Præterea cum Patres tui te Ephesiu in Prasulem proficere vellent, non prius Pontificis dignitate ornaverunt, quam jurejurando pollicium fueris, ut que Gregorius Palama in sua editione, quam Tomon nominavit, edocet, indubitata fide susciperes, ac defensares. Ille autem inter cæteras blasphemias differentias, quas essentia divina, & suis energiis fabricavit, hæc etiam addidit, ut divina essentia creatura minima appropinquet, quod energia facit. Nam si divina Majestas, ut ait, creatura jungeretur, ipsam omnino absumeret. Energia verò proximè facta quoddam temperamentum facit, propterea & ipsam inhabitat, illuminat, docet, sanctificat, atque deificat, qua à divina essentia, ut ipse fingit, proficisci minimè possunt. Item energiam dicit, extremum hominis finem, hereditatem Sanctorum, summamque felicitatem. Hac à divina essentia prorsus adimit. Solum deitatis nomen dicit ipsis esse commune. Si igitur illa summa Deitas ex se inter non entia numeratur: si omnem entitatem & excellentiam ab aliis accipit: si creatura inaccessibleis: si propinquare nobis sine nostro interitu nequeat: si non docet, nec illuminat, aut sanctificat, si finis non est, quem omnibus hominibus natura indixit: vana sunt igitur sacrificia, qua illi offerimus, nil profunt, nil lacryme, nulla religiosa observantia Christianis populis proficere possunt. Unde & aliam fidem querere oportebit, & novam religionem videre. Quæ omnia etiam ipsos demones terrent, cum ipsi illum DEum unum & solum credant, & contremiscant. Quomodo ergo hominem nefarium, impium, hæreticum, Turcicæ libidini expositum, infandaque passum, si vera nobis narrat Gregoras, & ab universali Græcorum Ecclesia, etiam dum viveret, frustra conantibus Imperatoribus Constantinopolitanis, coactâ Synodo à Patriarchis Antiocheno Ignatio, & Constantinopolitano Joanne, non propter in Latinos dicta, sed quamplurimos alios in fide errores anathema*

themati, & excommunicationi subjectum, 2) adeò pium nobis illius sectatores proponunt. Tomum Ignatii in Palamam, quia prolixior est, prætereo, brevioris Joannis hic habeto: τὸ Παλαμῶν καὶ τῶν ὁμοφρονῶν αὐτῶν, καὶ πάντων τῶν ἀσθεῖν αὐτῶν δόγματα, οἰκουμενικὸν δὲ εἰπεῖν ὁρθολογία, τῶν τε ἐκδικουμένων, καὶ ἐκλαμβανόντων, καὶ ἐκδεχομένων τὰ ἐν τῷ ἔμφυ καὶ τῷ αὐτῶν ἐγγήγῃ, μᾶλλον δὲ Φλωρεΐαν, καὶ οὐ κατ' ἰννοίαν θεοπροπέη, ἔσθ' ὁρθόδοξον, καὶ καθὰς οἱ τῆς ἐκκλησίας Φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι, οἷς ἔμελλε ἐπόμενοι, ἔσθ' ἀκολουθησῶντες τὰ τῶν ἁγίων ῥημάτων ἐκτελεσθέντων ἐν τῷ τόμῳ, καὶ πάντας τῶν δι' αὐτὸ τοῦτο, ἤγουν ὅτι μὴ ὁρθολογία τὰ τοιαῦτα αὐτῶν ὁρθολογία, ἂν τῷ αὐτῶν ἀπιστήσῃ ἡμῖν παρ' αὐτῶν, τὰ δὲ ἔσθ' ἐπὶ ἰσχυρῶν ἐπιφανείσθῃ, τολμητικῶς ἀκακίως, καὶ ἀκρίτως δοκίμασι τὸ μνημόσυνόν μου, τῶν δὲ τῶν ἱεραρχικῶν, καὶ ἁγίας Τριάδος δισμῶν καθυπεβάλλομεν, ἔσθ' τῶν ἀναθήματι ὁρθοπύμων, ἢ ἱεροσολοφῶν. Ἰωάννης ἐλέη θεοῦ δεχάτοσκος Κωνσταντινουπόλεως νέος Ρώμης, καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης. Palamam, & illius sectatores, & omnia eorum impia dogmata, vel verius nugamenta, nec non defensores, propugnatores, exceptoresque eorum, qua in Tomo digeruntur, secundum eorum expositionem, immo vaniloquentiam, & non secundum sensum divinum, & orthodoxum, & ut Ecclesia lumina, & Magistri, quorum nos vestigia insistentes, & sententias sequentes, sanctorum dicta in Tomo digessimus: & omnes propter hoc, quod eorum nugamenta non acceptamus, quorum partem ipsi nobis transmiserunt, pars ab aliis nunciata est, qui ausi sunt contra Canones, & sine iudicii commemorationem meam excindere, vivifica, & divina Triadis vinculo subicimus, & anathemate ferimus. Subscriptio. Joannes miseratione divina Archiepiscopus Constantinopolitanus, novae Romae & Occumenicus Patriarcha. Et hæc satis videri poterunt ad eos ipsos refellendos, qui adeò inuerecundè Palamam inter Sanctos collocant, & ejus laudes ab ejusdem notæ hominibus, summo fastu mendaciòque conscriptas, in Ecclesia recitant. Cùm verò ejus hæreses, quòd illius, & sectariorum libri præ manibus non sint, non omnibus pateant, ne nostali viro injustè hæreses appingere videamur, earum partem, ex illius ævi scriptoribus nondum editis, nec ita in promptu, hic apponemus. Nomina nondum reperi: acuti tamen sunt, & argumentis ad probandum firmissimis adversarium jugulant. Primus est: Διάλεξις ἰπὸς λογίου, καὶ φιλοσόφου ἀπὸ τῶν θεῶν γραφῶν. Εἶδες τὴν ἀνταπόδοσιν τῷ πολέμῳ, καὶ τῶν

198

199

(S s s)

2) De Conciliis habitis in controversia Palamitica, tomisque adversus Palamam editis adendum eruditissimus Boivius in notis ad Nicephoram Gregoram. P. 790.

τῶν ἀγγέλων. ἴδεις ἢ καὶ τὰς ἄλλας γινόμενας ἐμφάσεις ἐν τῆς μακαρίας Τριάδος·
 αὐτὴ ἐκ τῆς ἐνεργείας. αὐτὴ ἡ δόξα τῆς ἐκκλησίας. αὐτὴ ἡ πίστις τῶν ἐκδοξάντων.
 τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα. τῶν πατέρων τὰ δόγματα. τῶν μαρτύρων τὸ
 σφάγιμα. τῶν ὁσίων τὰ κληροδωρήματα. πῶν ἱερῶν ἡ ἀσκήσια. τῶν διδα-
 σκάλων ἡ θεολογία. κατέπεσε τῶν σῶν δογμάτων ὁ ἄροφ. σωτηρέτω ἡ ἐκ-
 κλησία. ὁ θεμέλιος ἀνετρέπη. ὁ φραγμὸς κατεκλύθη. ὡς χῆς, ὡς κίβη,
 ὑπὸ λαίλαπτος τὰ σὰ γέγονε καταφύγιον. τὰ τεῖχη κατεχάλασθησαν. αἱ
 ἐκείσεις ἐφανίσθησαν. εἰς τέλος ἀπόλωντο. τί λέγεις λοιπόν; πείθομαι τοῖς
 λόγοις τούτοις, καὶ ταῖς ἐκ τῆς γραφῆς μαρτυρίαις; εἰ μὲν πείθομαι, τῷ
 θεῷ χάρις τῷ τὸς ἀπεγνωσμένους ἐκ πλάνης ἐπιστρέφοντι, καὶ μὴ θουλομένῳ
 τὸν θάνατον τῷ ἁμαρτωλῷ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. εἶδ' εὐ πείθομαι,
 ὅρα λοιπόν ἐν ἑσῶις καὶ οἷα ἐπιπίπτεις αἰρέσειν ὁ ψυχῶν προσπίτης, καὶ ἐκκλη-
 σίας θεοῦ γινόμενος κρίμασιν, οἷς οἶδεν ἰκεῖνος ὁ ἀπόρητος, καὶ ἰκεῖνος μὴ
 παρεδόθη σοι διὰ πολλὴν αὐτῆς μακροθυμίας ἡ ἐκκλησία, καὶ αἱ ψυχῆ.
 πᾶσαι μὲν ὡς αἱ αἵρεσις παρὰ τῶν πατέρων τῶν ἁγίων θανατωθεῖσαι, καὶ
 διαφθαρεῖσαι, ἔπρα γέγονασιν ὅσα ἱερῶν, ἀνδρῶν, καὶ ἀρμονιῶν. συ-
 δε ταύτας ἀναγεννήσας, καὶ ἀναπλάσας, καὶ τὰ μάταια δόγματα, πνεῦμα
 200 ἁγρῆ, ἀρμονίαν, καὶ νεκρὰ ταύταις γινόμενα ζῶν ἐμφύχον, καὶ κρούμενον.
 ἰδημιούρησας σῶμα, ψυχὴν ἔχον τὴν πολυθείαν, καὶ πνεῦμα πῶν κατὰ τὸ Χρῆ-
 στὸν ἐκκλησίας, ἢς θεμέλιος ὁ ἀρραγὴς Χριστὸς Πέτρος καὶ μαθητῆς κορυ-
 φαί. ἀλλ' ἐκ εἰς τέλος ἐπιληθθήσεται ὁ πτωχός. πτωχὸς γὰρ ἔγνωθ' ἔ-
 μιν καὶ τῆς θείας χάριτος ἐπίδειξις, ἔπειρ ποτὲ διὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν ἁμαρ-
 τίας. ἀκουσον ὡς α. ἐν τῷ λέγειν σε θεότητος ἀπείρου ἀπειράκις, κοινῶς
 πασι τοῖς ἔθνεσι. β. ἐν τῷ λέγειν σε δύο θεότητος, ὁρατὴν, καὶ ἀόρατον, κοι-
 νῶνεις τῷ Πλάτωνι τῷ λέγοντι δύο θεῶς ῥητὸν, καὶ ἀρρητὸν, ὁρατὸν καὶ ἀόρα-
 τον. γ. ἐν τῷ λέγειν σε δύο θεότητος μεθεκτὴν καὶ ἀμέθεκτον, κοινῶνεις τοῖς
 Μανιχαίοις, τοῖς λέγουσι δύο θεότητος ἀγαθὴν, καὶ πονηράν. δ. ἐν τῷ λέγειν
 σε τέσσαρα ἰσὰ ἐπὶ τῆς θεότητος, πατέρα, υἱόν, πνεῦμα, ἐνεργεσιν, κοινῶ-
 νεις τῷ Πυθαγόρῳ τῷ λέγοντι καὶ δοξαζοντι θεὸν τὰ τέσσαρα, καὶ τὴν τετρακ-
 τὴν παγαὴν ἀενάου φύσεως λέγοντι. ε. ἐν τῷ λέγειν σε τὸν ἀνθρωπὸν ἀκτιστὸν
 ἀναρχόν, καὶ ἀτελεύτητον, κοινῶνεις Ἀριστοτέλει τῷ λέγοντι τὸν κόσμον ἀναρχὸν
 ὄντα, καὶ ἀτελεύτητον. ς. ἐν τῷ διαμεῖν σε τὴν μίαν θεότητα εἰς ὑπερκειμένην
 καὶ ὑφειμένην, κοινῶνεις Ἀρειῶ τῷ ἀφρονι, τῷ λέγοντι τὴν ομότιμον ἀρχὴν τῆς
 μῆτις καὶ ἰσότητος θεότητος εἰς διαρέσεις ὑπερκειμένας. ζ. ἐν τῷ λαμβάνειν σε
 τὰς τρεῖς πνεύματος ἐνεργείας εἰς τὴν ἐνεργεσίαν τὴν ὑφειμένην θεότητα, καὶ τὸ πνεῦ-
 μα κοινὸν ἀνεέργητον ὡς κλίσμα, κοινῶνεις τῷ πνευματομάχῳ Μακεδονίῳ τῷ
 λέγοντι τὸ παναγιον πνεῦμα κλίσμα ἀνεέργητον δουλον, ἰσοδιώξιμον τῷ πατρὶ
 καὶ τῷ υἱῷ. ἢ ἐν τῷ ἰσὸν ἀνόμοια εἰσάγειν ἐν τῇ θεότητι τὴν ἀπλὴν καὶ μῆ, καὶ
 ἐνιστάει τὸ ἀόρατον καὶ ὁρατὸν τὸ ληπτόν καὶ ἀληπτόν τὸ μεθεκτόν, καὶ ἀμέ-
 201 θεκτόν τὸ μείζον καὶ ἑλαττόν κοινῶνεις Εὐνομίῳ τῷ λέγοντι τὸν ἕνα τῆς Τριά-
 δος Χριστὸν τὸν κύριον, ἀνόμοιον τῷ πατρὶ. θ. ἐν τῷ συμμαχεῖν, καὶ συμμαχεῖν

τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος εἰς ἓν, καὶ λέγουσι ἐξ αὐτῶν ἐνεργίαν κοινῶς τῷ Σα-
 βωθίῳ, τῷ συναλείφοντι τὰ τρία πρόσωπα πατὴρ, υἱὸς, καὶ πνεύματος εἰς ἓν πρῶτον
 ποιῶντος. ι. ἐν τῷ λέγειν μείζων καὶ ἐλάττω Θεότητα, πρῶτην καὶ δεύτεραν,
 κοινῶς Απολαφῆν τῷ καταριθμοῦντι τὴν ἀδιαίρετον, καὶ ἀσύσχυτον ἐκ πρώτου
 καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον πρόσωπον μείζων, ἐλάττω, καὶ ἔτι ἐλάττω. ια. ἐν τῷ
 ποιῶντι τὸν Θεὸν σῴζοντα, ἐξ ἰσχυρίων ἰσχυρῶν ὁρατῶν, καὶ ἀόρατων, λεπτῶν
 καὶ ἀλήπλων, μαθητῶν, καὶ ἀμεθέτων, μείζων καὶ ἐλαττόνων, κοινῶς
 Παύλῳ τῷ Σαμοσατεί, τῷ λέγοντι τὸν Θεὸν σῴζοντα. ιβ. ἐν τῷ λέγειν σε
 μὴ λαβεῖν τὴν τῷ Θεῷ ἐκκλησίαν ἐπὶ τῆς ἱεροσύνης τῷ Χριστῷ τελείαν τῆς
 ἐπίγνωσιν τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ νῦν ἐπὶ σοὶ κοινῶς τῷ Μαννί τῷ λέγοντι
 ἑαυτὸν παράκλητον. εἰ γὰρ Χριστὸς ἱεροσύνης ἐκ ἐλάττω δὲ αὐτῷ τελείαν
 τὴν γνῶσιν τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ νῦν ἐπὶ σοὶ φαίνεται λοιπὸν τὸν ἓνα τῆς
 Τριάδος εἶναι σε τὸν παράκλητον, καὶ τὸ ἕλπιον τῷ ἡμῶν ἀναπληρῶσαι. ιγ. ἐν τῷ
 λέγειν τὸν ἄνθρωπον ἀκλῆσον, κοινῶς τοῖς Μονοθεύταις. εἰ γὰρ ἀκλῆσος ὁ ἄν-
 θρωπος, καὶ ἀκλῆσος ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου, καὶ κατ' ἀμφότερα ἀκλῆσος καὶ τὸ αὐτὸ καὶ
 ἐν Θείῳ. ιδ. ἐν τούτῳ κοινῶς τοῖς Μονοθεύταις. εἰ γὰρ ἀκλῆσος ὁ ἄν-
 θρωπος, καὶ ὁ κύριος ὡς ἄνθρωπος ἀκλῆσος, καὶ Θεὸς ἀκλῆσος, καὶ κατ'
 ἀμφότερα μίας φύσεως τῆς ἀκλῆσου. ιε. ἐν τούτῳ κοινῶς τοῖς Θεοσοφί-
 ταις. εἰ γὰρ ἀκλῆσος ὁ κύριος ὡς ἄνθρωπος καὶ μίας φύσεως, ἐν αὐτῷ ἡ ἀκλῆσου
 ἡ αὐτῆς φύσεως ἡ ἀκλῆσου ἐπαθεν ἐν τῷ σαρκῷ. ις. ἐν τούτῳ κοινῶς τοῖς Αἰθε-
 ρολογίταις. εἰ γὰρ ἡ αὐτὴ φύσις καὶ μία ἐπὶ τῷ κυρίῳ ἡ ἀκλῆσου καὶ ἀφθαρτος
 ἐπὶ τῷ πάθῳ, καὶ τῷ σαρκῷ. ιζ. ἐν τούτῳ κοινῶς τοῖς Εἰκοσιμῶχοις. εἰ
 γὰρ ἀκλῆσος ὁ κύριος, ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἀπεκρίματος, καὶ δια τούτου εἶδε
 ἐν εἰκόνι δεῖν περιγραφῆσαι κατὰ σέ. ἀπὸ τούτου κατὰ τὴν καὶ τῶν
 σπλιῶν εἰκόνων προσκύνῃσιν. ιη. ἐν τούτῳ κοινῶς τοῖς Μασσαλαίταις, τῶν
 λέγουσιν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς ἄληθιν τὴν τῷ Θεῷ οὐσίαν. εἰ γὰρ ἀκλῆσος ὁ ἄνθρω-
 πος καὶ πάντα κατὰ χάριν γίνεται τῷ ἀκτίστῳ ἱερομῶνι, καὶ τῷ Θεῷ
 φύσις, καὶ κατὰ σὰ γίνεται οὐσία Θεοῦ. ιθ. ἐν τῷ λέγειν σε δύο αἴτια
 ἐπὶ τῆς Θεότητος καὶ δύο ἀρχαίς, αἴτιον μὲν τὸν πατέρα υἱὸς καὶ πνεύ-
 ματος, καὶ ἀρχὴν. τὰ τρία δὲ αἴτιον καὶ ἀρχὴν τῆς ἐνεργείας, κοινῶς
 τοῖς Λαλίνοις, τοῖς λέγουσιν ἐπὶ τῆς Θεότητος δύο αἴτια, καὶ δύο ἀρχαίς.
 ἐν μὲν αἴτιον υἱὸς, καὶ πνεύματος τὸν πατέρα, ἀρχὴν, καὶ αἴτιον τὸν
 πατέρα, καὶ τὸν υἱόν. ἰσαῦτα ἰσῶν δογματίζον, καὶ παρρησία διδάσκον.
 ἱεροσύνης τὴν τῷ Θεῷ ἐκκλησίαν ὁ εἰρημὸς ἀρχιερεὺς, καὶ τῆς εἰρημῶν μα-
 θητῆς, ἀλλ' ἐκ εἰς τέλει ἀναμειχλεύσῃσιν αὐτὴν. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγελίαμα-
 τος, μηδὲ πύλαι ἄδου κλεισθῆσιν αὐτῆς, μηδὲ τὰ τῶν αἰρετικῶν ἀπὸ τῶν
 σώματα. μὴ ἰψουθῶσιν ἐν ἑαυτοῖς οἱ παραπληροῦντες τοῖς τῶν ἄλλων κα-
 ποῖς παιδείωσιν, καὶ μὴ θανέτωσιν, ὁ Θεολόγος Φησὶν. εἶδε γὰρ αἰ-
 ξεταὶ μὴ διακόψῃ τὰς κεφαλὰς τῶν αἰρετικῶν ὄντων καὶ ἱεροσύνης τὴν τῷ
 Χριστῷ ἐκκλησίαν, καὶ τὴν διθείαν δογματίζόντων, ἡ διακοπὴ τῆς Θεότητος, καὶ
 διαμεμεμένη κακῶς εἰς τὰ τὸ μείζων, καὶ ἐλάττω. τὸ ὁρατὸν καὶ ἀόρατον.
 (SSS) 2

τὸ μηδέτερον, ἢ καὶ ἀμέτερον. εἰ γὰρ καὶ παρεδόθημεν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, παρεδόθημεν γὰρ ὡς καὶ ἐν αἰδοῖς· ἀλλ' ὅμως ἕκ εἰς τέλος ἰσχυροῦς
 λειψθήσεται ἡ νέα Σιών, ἡ νύμφη Χριστοῦ, ἡ τῆ θεοῦ ἐκκλησία, ἡ τῶ ἁ-
 ματι τοῦτου φαινηθεῖσα καὶ καθαρευθεῖσα. Ἰδοὺ γὰρ, Φησὶν, ἐγὼ παρέ-
 δόκα σε, καὶ ἐγὼ βοηθήσω σε. ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάταξα σε, καὶ ἐν ἰλίῳ
 203 αἰσίου δοξάσω σε. μείζον τὸ μέτρον τῆς Φιλανθρωπίας ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς
 παιδαγωγίας. μέχρι γὰρ ἴνῃ Φησὶ, κληρονομήσητε τὸ ὄρεθ, τὸ ἅγιον
 μου; μέχρι ἴνῃ ἢ κίβωτος παρα τοῖς ἀποφύλοῖς. νυνὶ δὲ μακρὸν ἐντροφί-
 σον τοῖς ἀποτρίοις, καὶ τῆ βούλευσιν ἀπόλαυσον. ἐπὶ ὃν τρόπον ἀπίσασθαί
 με ἐβουλεύσασθε, καὶ γὰρ ἀπίσωμα ὑμᾶς, λέγει κύριος παντοκράτωρ. Πᾶ-
 ρέν ὅμως τῶν ὄντων δογμάτων καὶ τῆς ἱεραρχίας οὕτως γινώσκω, καὶ οὕτως ἐλπίζω
 μάλιστα δὲ καλῶς οἶδα, καὶ τεθάρρηκα, καὶ πεπίστευκα τὰς τῆ σωτηρίας
 ἐπαγγελίας πιστεύουσιν. ἡμεῖς δὲ τῷ κηρύγματι τῶν ἀποστόλων, καὶ τοῖς
 δόγμασι τῶν πατέρων ἐπόμεινοι, καὶ πάντων ἁγίων, οὐ θεολογοῦμεν, ἀλλ' αἰσ-
 σκευάζοντες τὰ βδελυρὰ δόγματα, κηρύττομεν καὶ λέγομεν οὕτως. πιστεύομεν εἰς
 πατέρα, υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τρεῖς ἰδιότητες, μίαν θεότητα. τρεῖς
 ὑποστάσεις, μίαν θεότητα. τρεῖς πρόσωπα, μίαν θεότητα. μίαν οὐσίαν.
 μίαν φύσιν ἀπλήν ἴσην. ἀδιαίρετον, ἀσύχυτον ἐνιαῖον. τριάδα ἐν μονάδι, καὶ
 μονάδα ἐν τριάδι προσκυνουμένην, καὶ σεβόμενῃν. ἀποτρίων δὲ οὐ μὴ ἀπολο-
 θήσομεν· εἰ γὰρ οἶδαμεν τὴν Φωνὴν τῆ ἀποτρίων ἀκολουθεῖν. εἰ γὰρ οἶδαμεν
 τὴν Φωνὴν τῶν ἀποτρίων ἀκολουθεῖν. εἰ γὰρ οἶδαμεν τὴν Φωνὴν τῶν
 ἀποτρίων ἀκολουθεῖν, εἰ γὰρ οἶδαμεν τὴν Φωνὴν τῶν ἀποτρίων ἀκολουθεῖν, καὶ
 204 μὴ διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν εἰσερχόμενα τῶν προβάτων. οὕτω
 δὲ προσκυνουῦντες, οὕτω δοξάζοντες, καὶ οὕτω σεβόμενοι τὴν μίαν ἐν τρισὶ
 προσώποις θεότητα, καὶ τὰς ἐπαγγελίας πίστεως ἔχομεν, ὄψασθαι ταύτην τε
 δευτέρον τε, καὶ καθαρώτερον, ἕκ ἐν αἰνίγμασι, πρόσωπον δὲ πρὸς πρόσωπον
 ἐνέκειν τῇ ἀθανάτῳ βασιλείᾳ, καὶ ἀπολούσει τῶν δακρύων. ἧς ὄψεως γίνωσκο
 πάντας ἡμᾶς ἐπιτύχειν, καὶ σὲ μετανοήσαντα, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ Φι-
 λανθρωπίας τῆ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ πρέπει πάντα δόξα, ἡμῶν
 καὶ προσκυνήσεως, σὺν τῷ ἀναρχῷ αὐτοῦ πατρὶ τῷ μόνῳ αἰτίῳ καὶ
 τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτῷ πνεύματι, τῇ μὲν
 καὶ ἀδιαίρετῳ θεότητι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.
*Disceptatio cuiusdam viri eruditi, et Philosophi de sacris literis. Vidisti pugna ac certaminum remunerationem. Vidisti qua hic facta sunt ex
 beata Triade, non ex operatione demonstrationes. Hic est sensus Ecclesia,
 haec recte sentientium fides, Apostolorum predicatio, Patrum dogmata,
 Martyrum cetera, Confessorum facinora, Sacerdotum decora, Praeceptorum
 de Deo scientia. Cecidit tuorum dogmatum culmen, domus collisa, fun-
 damentum eversum, sepes exusta, veluti cinis, et pulvis a turbine tua sub-
 versusque dissipata, muri disiecti, propugnacula abolita, funditusque eversa
 sunt. Quid tu interim ais? num verbis hisce, et divina Scriptura testi-*
 moniis

monitiis suaderis? si suademus, DEo gratia habenda sunt, qui desperatos ab errore convertit, & non vult morsem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat; si non suaderis, tuum erit animo volvere, in quot, & quantas haereses incidat, qui animarum, & DEi Ecclesia vitam gerere instituit es, iudiciu, qua ineffabilis illa novit, licet propter illius nimiam tolerantiam, Ecclesia, animaque tibi concredita non sint. Omnes itaque haereses per sanctos Patres morti tradita, abolitaque, sicca ossa reddita sunt, absque carnibus, nervis, reliquaque compage, ecce tu ipse regeneratus, instauratusque stultis tuis dogmatibus, spiritum, carnem, atque compaginem imperitens vivens, animatum, & se movens corpus effectisti: pro anima deorum multitudinem habens, & ignem adversus DEi Ecclesiam spirans, cuius fundamentum est infragilibus Christi Petrus, & Discipulorum apex, sed non ob-
 205
 liviscetur in finem pauperis, pauperes enim facti sumus, & divina gratia, si usquam aliis, propter nostra peccata, indigi. Audi itaque, 1. Cum dicitur deitates infinite infinitas, cum Gentilibus omnibus consociari. 2. Cum dicitur, duas Deitates visibiles, & invisibiles, comprehensibiles, & incomprehensibiles DEum, in eadem cum Platone sententia es, qui asserit duos DEos, fundum, nefandumque, visibilem, & invisibilem. 3. Cum dicitur duas Deitates, communicabilem, & incommunicabilem, in eadem cum Manichaeis opinione es, qui duas Deitates, bonam & malam adstruunt. 4. Cum in Divinitate quatuor ponas, Patrem, Filium, Spiritum & operationem, cum Pythagora sentio, qui quatuor DEum esse asseverat, enunciataque quaternionem perennis natura fontem. 5. Cum ais hominem increatum, & sine principia & fine, Aristotelem pra te fers, qui mundum statuit sine principio & fine. 6. Dum unam Deitatem in superiorem & inferiorem dividis, cum insensato Ario affirmas compar, principium unius, aequalisque Deitatis, in superius inferiusque discerpis. 7. Cum omnes Spiritus operationes, in operationem inferiorem, nempe Deitatem accipis, & Spiritum operatione, aequè ac creaturam privas, non absimilis es Spiritus hosti Macedonio affirmanti, sanctissimum Spiritum sine operatione esse servum ejusdem cum Patre & Filio facultatis. 8. Cum dissimilia in simplici, una, ac sola Deitate introducis, visibile, & invisibile, comprehensibile, & incomprehensibile, communicabile, & incommunicabile, magis & minus, asseris cum Eunomio unum Triadis Christum Dominum Patri inaequalem. 9. Cum
 206
 contrahis, & decurras in unam tres Divinitatis personas, ab eisque asseris operationem, non alienus es à Sabellio, qui tres Patris, Filii, & Spiritus sancti personas, in unam impiè coarctas. 10. Cum majorem minoremque
 (S33) 3 Deim-

Deitatem, primam ac secundam profiteris, cum Apollinario es, qui indivisam, atque incorruptibilem naturam, in primam, & secundam, & tertiam personam, majorem, minorem, & adhuc minorem subdividit. 11. Cum DEUM ex contrariis quibusdam visibilibus, & invisibilibus, compatibilibus, & incomprehensibilibus, communicabilibus, & incommunicabilibus, superioribus, & inferioribus componis, cum Paulo Samosateno convicis, DEUM compositum adstruente. 12. Cum ais DEI Ecclesiam in Christi incarnatione perfectam rerum Theologicarum cognitionem non habuisse, sed nunc postmodum tuâ astate, cum Manete concordas, seipsum Paracletum asserente: etenim si Christo incarnato per eum perfecte Theologia non sumus assecuti, sed tuo hoc ævo, manifestum apparet unum Trinitatis te esse, Paracletum scilicet, & qua de crant Filio adimplese. 13. Cum hominem increatum esse contendis, eadem qua & Monothelita dicis, siquidem, si homo increatus est, & caro Domini increata, & secundam utraque increatus, & eadem, & una voluntas. 14. In eo sanè concorditer congruis cum Monophysitis: nam si homo increatus, & Dominus veluti homo increatus, & DEUS increatus secundum utraque unius natura increata. 15. In hoc ad sententiam Theopaschitarum accedis: nam si increatus Dominus ut homo, & una natura in eo increata, ipsa natura increata in Cruce passa est. 16. Es & in Aphthartodocitarum heresi: etenim si eadem natura, & una in Domino increata, & incorruptibilis in Passione & Cruce. 17. Neque in eo differs ab Iconoclastis: nam si increatus est Dominus, ut homo, & incircumscriptus, proptereaque per te neque imagine exprimendus est, hoc venerandarum Imaginum cultum destruis. 18. Facis cum Massalianis in seipsis universam DEI essentiam habere clamitantibus: etenim si increatus est homo, & quacumque divinam naturam consequuntur, omnia per gratiam increato accedunt, sic & per te essentia DEI. 19. Cum in Deitate duas causas, & duo principia astruas, causam quidem & principium Filii, & Spiritus Patrem, tria verò causam & principium operationis, non abhorres à Latinis, in Divinitate duas causas, & duo principia ponentibus, unam causam Filii, & Spiritus Patrem, & aliam causam Spiritus Patrem, & Filium, causam & principium, Patrem, causam & principium Patrem & Filium. Hac itaque veluti dogmata astruens, & palàm edocens DEI Ecclesiam perturbas pacificus Prasul, & Pacifici Auditor: verumtamen funditus non evertes. Fide enim dignus est, qui promisit, neque portas inferi prevaliturus adversus eam, neque Hæreticorum omnia effranata. Ne exalcentur in semet-
ipsum

ipsi, qui exasperant. Aliorum infortuniis discant, nec mortem subeant, dictum est Gregorii Theologi, neque enim moras ponet ad abscindenda Hæreticorum capita, Ecclesias DEi interturbantium, & unam Deitatem in duas dividantium, abscissa Deitas, pessimèque divisa in majus, & minus, visibile, & invisibile, communicabile, & incommunicabile. Licet enim propter iniquitates nostras tradamur: namque quemadmodum rebus etiam 208
 in aliis traditi sumus, nihilominus non ad finem usque nova Sion deferretur, Christi sponsa, DEi Ecclesia, illius sanguine rubefacta, & expurgata. Ecce enim, ait, ego tradidi te, & ego opem feram tibi: in parvo furore percussi te, & in sempiterna misericordia glorificabo te. Incredibile est, quanto punitionis mensuram antecedit humanitas. Modicum enim ait hereditabitis montem sanctum meum: modicum apud alienigenas arca: nunc paululum in aliena insolentiùs te gere, & placita exple: quemadmodum enim me ejicere conati estis, ita & ipse ejiciam vos, dicit Dominus omnipotens. De tuis itaque dogmatibus, & summo occupato sacerdotio ita ipse sentio, & spes me tenet ita futurum. Quin immò apprimè novi, & confido, & firmiter teneo, Salvatoris promissionibus indubiè confirmatus. Nos verò Apostolorum prædicationem, & dogmata Patrum, Sanctorumque omnium sequentes, non de DEo decernimus, sed execranda dogmata resellentes, hunc in modum prædicamus, & profiteremur. Credimus in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, tres proprietates, unam Deitatem: tres Hypostases, unam Deitatem: tres personas, unam Deitatem, unam essentiam, unam naturam, simplicem, equalem, indivisam, inconfusam, unicam, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate adoratum, & cultam. Alieno verò non animum intendimus; neque enim vocem alienorum sequi novimus; neque te, qui prædonum instar aliunde intruderis, & non per portam in ovium caulam ingrederis. Sic porro adorantes, sic tenentes, & sic venerantes unicam in tribus personis Deitatem, 209
 promissis certis constabimur, eam nos perfectiùs, & puriùs visuros, non in enigmate, sed facie ad faciem, in illo immortalis regno, & iustorum fruitione: cujus visionis utinam ipsi participes efficiamur, & te aliquando peniteat, gratiâ, & misericordiâ, & humanitate Domini nostri Jesu Christi, cui addebet omnis gloria, honor, & adoratio, cum ejusdem sine principio Patri, soli causa, & sanctissimo, & bono, & vivifico illius Spiritu, uni & indivise Deitati, unus, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. Alter est: Η μὲν παρὰ τὸ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀγιῶν μαθητῶν, καὶ ἀποστόλων αὐτοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν προφητῶν, καὶ τῶν θεῶν

σινωδον; καὶ πάντων τῶν θεοφόρων πατέρων, καὶ διδασκάλων παραδοθέντα
 πίσις ἡμῶν καὶ ἀσέβεια πᾶσιν ἐστὶ προδήλῳ καὶ φανερῶ τοῖς μετέχουσιν αὐτῆς.
 πανταχοῦ γὰρ ὁμολογεῖται εἰς θεὸς τρισυπόστατον, καὶ ποιητῆς ὁρατῶν τε πάν-
 των, καὶ ἀοράτων, ὡς ἐν τῷ ἀγίῳ τῆ πίσεως συμβόλῳ ὁμολογεῖται. πατὴρ
 ἕως, καὶ πνεῦμα ἅγιον, τρεῖς ὑποστάσεις, μία θεότης ἀπλή, ἀόρατος, ἀσπ-
 δεῖ, ἀσχημάτιστος, ἀμέριστος, ἀδιάρητος, πανταχοῦ τε παρῶσα καὶ τὰ
 πάντα πληροῦσα καὶ πάντα ἐνεργοῦσα. οὐ μικρὸν ἐν ἐκείνῃ καὶ μέγα, ἰδὲ ἀν-
 σότης, καὶ ἀνομοιότης, ἀλλὰ πᾶσα ἰσότης, καὶ ὁμοιότης. αὐτὴ ἰσὺ ἡ πῆξ
 τῆς ἀγίας τῆ θεοῦ καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. διὰ μὲν τὸ τριση-
 πύστατον τῆς θεότητος τὸ φρόνημα τῶν Ἰουδαίων κατέβαλεν οἱ ἴνες πιστεύουσι καὶ
 ὁμολογοῦσι θεόν, οὐ τρισυπόστατον δὲ, ἀλλὰ μονοπρόσωπον. διὰ δὲ τὸ μοναχ-
 κὸν αὐτῆς καὶ ἀμέριστον τὴν τῶν ἑλλήνων πολυθεΐαν ἀπήλασε, καὶ τὴν Ἀρείου
 καὶ Εὐνομίου τῶν ἀθέων αἰρετικῶν κατατομήν τῆς θεότητος, ὁ δὲ νῦν αἰρεσιάρ-
 χης ὁ λεγόμενος Παλαμάς πάντα τὰ δόγματα τῆς ἀγίας τῆ θεοῦ ἐκκλησίας
 καὶ πᾶσαν τὴν πίσιν ἡμῶν καταλύει τοῖς ἐαυτῷ μιαιῶσι καὶ ἀσεβέστατοις δόγμασι καὶ
 διδάγμασι καὶ πάντων ἐστὶν αἰρετικῶν ἀσεβέστατος ὡς ἀνεφανῆ μὲν προδήλως ἐταύ-
 θα παρῆ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆ θεοῦ, καὶ ἀπερίφη προ κληροῦ, ὡς μέλητος σασηπός, καὶ
 ἀνίστατον ὑπὸ αὐτῆς. ἐξεκίνησε δὲ νῦν διὰ τὰς αἰμαρτίας ἡμῶν μᾶλλον δὲ ἵνα οἱ
 δόκιμοι φανεροὶ γένωνται, ὡς φησὶν ὁ θεὸς ἀπόστολος. μᾶς γὰρ, ὡς ἐφα-
 ται τρισυπόστατου θεότητος ὁμολογουμένης ἡμῶν ἀπλῶς τε καὶ ἀμερίστου, αὐτὸς
 πολλὰς κερύθῃ θεότητας μικρὰς καὶ μεγάλας, καὶ διάρητῆ μίαν ἑαυτὴν εἰς τὰς
 πολλὰς. καὶ μίαν μὴν ὑπερκαμμένην λέγει, τὰς δὲ ἄλλας ὑφαιμένας, ἡ αἰς ἐλάττω-
 νας ἐκείνης, ὡσπερ τὰ κλίσματα καὶ ἡ μὲν ὑπερκαμμένη οὐσίαν λέγει τῆ θεοῦ
 τὰς δὲ ὑφαιμένας οὐσιώδεις ἐνεργείας, καὶ δυνάμεις αὐτῆς, καὶ χάριτας ἐνε-
 γουμένας, ἡ γουσι κλίσεις, καὶ πάλιν ἀκλίσεις. ὅπερ οὐ μόνον ἐστὶ πολυθεοῦ καὶ
 ἑλλητικῶν. διασπαῖ γὰρ ἡ μοναδικὴ θεότητα εἰς πολυθεΐαν, ἀλλὰ ἐστὶ καὶ μωρόν καὶ
 ἀνόητον παντελῶς. λέγει καὶ ἐρατὴν σωματικῶς ὀφθαλμοῖς ἡ φυσικῶς μαρτυρῶν
 τῆ θεοῦ, καὶ θεότητος, ἢν καὶ ὑφαιμένην δογματίζει θεότητα, καὶ θεὸν δευτε-
 ρον καὶ μικρὸν μέγιστον ἡμῶν καταβαίνοντα, καὶ ὁράμενον ἡμῶν. ὅτι ὁ ὑπερκαμ-
 νος φησὶν, ὑψηλός τε ἐστὶ, καὶ ἀθεώρητος. ἔτος δὲ ὁ ὑφαιμένητος θεός, καὶ ἐφα-
 ρμέντος, καὶ ἄλλαι θεότητες ἰσοδυναμοῦσι αὐτῷ, ὡς ὀνομάζει καὶ πνεύματα ἀγία
 καὶ ἀκλίση. ἕτερα τῆς ἀγίας Τριάδος, καὶ ὑφαιμένα αὐτῆς ἀπειράκις ἀκλίσεις
 ἡ γουσι ἀσυκρίτως ἐλάττωνα αὐτῆς, ὡσπερ τὰ κλίσματα. αὐτὰ ὅμως αἱ θεό-
 τητες, καὶ ἑαυτὰ τὰ πνεύματα, καὶ ἡ ὀρατὴ θεότης φησὶν, ὅτι ἐν τοῖς κλίσμα-
 σι θεοῦ ἐνεργοῦσιν. ἄλλη φωτίζει, καὶ ἄλλη καθάρει, καὶ ἄλλη ζωογονεῖ, καὶ
 ἄλλη φωτίζει, καὶ ἄλλη ἄλλως προνοεῖται τῶν ὄντων. καὶ ἐκάστη ἔργον ἔχει ἰδίον, καὶ
 ἐνεργεῖ. ὡς οὐ μόνον ἡ ἑλλητικὴ πολυθεΐαν εἰσαγάγει, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀρείου, καὶ
 Εὐνομίου, καὶ Μακεδονίου, καὶ τῶν Μαρογαλιανῶν, καὶ Βογομίλων τὰ δόγματα
 περιέρχει. φανερῶς γὰρ ὁ σατανᾶς ἐσκότισεν αὐτὰ ἡ δυνάμεις καὶ ἐφάντασεν αὐτῶν
 τοῦ νοῦ, καὶ διεμέρισεν εἰς τὰς πολλὰς, ὡς βλέπει θεότητας, καὶ πολλὰ πνεύ-
 ματα. καὶ τὸ φῶς ὁ βλέπει σκότος ἐστὶ μετασχηματιζομένου πρὸς αὐτὸν τὴ

ἐστὶν

σατανᾶ εἰς ἀγγελον φωτός, ὡς φησιν ὁ ἀπόστολος, καὶ ἄπερ αὐτὸς βλέπει σω-
ματικοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ λέγει ἵνα ὑφαιμένα τῷ θεῷ ἀπειράκις ἀπειράκις ὡσπερ
τὰ κλίσματα, ταῦτα προσάπλη τῷ θεῷ καὶ λέγει ὑσιώδη καὶ φυσικά τῷ θεῷ. καὶ
κελεύει ταῦτα ἡμῖν προσκυνεῖν ὡς ἀκτίστους θεοῦ, καὶ θεότηας, καὶ οὕτως οὐ μόνον
εἰς πληθῶν ἀπόκοτον, καὶ διάστασινοσαίτην διασπαῖ τὸ θεῖον τοῖς δόγμασιν.
ἀλλὰ καὶ σιωπῶν τὸ ἀπλοῦ καὶ ἀμερές, καὶ ἀποιον, καὶ ἀνείδεον ποιῶ ὡσ-
περ τὰ κλίσματα, καὶ ἐλάτρευσε τῇ κλίσει παρὰ τὸν κλίσαντα, ἐπέκεινα καὶ τὰ
ἐκλήνων παραφρονήσας. οὐ γὰρ μόνον οὕτως ἠσέβησε τὰ πληθῆ των θεοτήτων, καὶ
τῷ τῇ κλίσει ὁμοιωσαί τὸ θεῖον, καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀγίων ὑσίας, καὶ τῶν ψυ-
χῶν χερσονδογματίσαι καὶ ὑφαιμένον. ἡ μὲν γὰρ φύσις τῶν ἀγγέλων ἀείρατός ἐστι,
καὶ αἰ ψυχῆ. ὁ δὲ Παλαμάς ὁρατὸν εἶδεν λέγει τὸν θεόν φυσικὸν αὐτῆ, καὶ
ουσιώδες ἔχον. τὸ δὲ ἀείρατον τῷ ὁρατοῦ κρείττον ἐστὶ πάντων καὶ ἡμιώτερον. οὐ
μόνον ἰσῆν οὕτως εἰς τὸ θεῖον ἠσέβησεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀκλίσειν θεόν, καὶ ἀναρ-
χον εἰδογματίσειν εἶναι. λέγει γὰρ ὅτι οἱ μετέχοντες ἀνδρῶποι τῷ ὑφαιμένῳ θεο-
τητι, ἢ ἴσιν αὐτῆς θεοποιεῖ, καὶ ὁρῶντες τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸν ὑφαιμένον θεόν
σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς, οὗτοι γίνονται θεοὶ ἀκλίσει καὶ ἀναρχοί. τῆτο δὲ ἐκείλατῶν
ἐστὶ τῷ Ἰολμηθέντῳ πάλα τῷ διαβόλῳ. ἔτε ἔπε, θῆσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ
τῶν νεφελῶν, καὶ ἴσομαι ὁμοίος τῷ ὑψίστῳ. ἀδιώκατον γὰρ μείζονα ρηθῆναι ἀσε-
βειαν, ἢ ὅτι ἀνδρῶπι θεὸς ἀκλίσει, καὶ ἀναρχῶ γίνεται. καὶ τῆτο ἐστὶν. 212
ὁ πάλα προεῖπεν ὁ κίριος, ἐλεύσονται ψευδόχριστοι, καὶ ψευδοπροφήται, καὶ
δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ. καὶ εἰάν ἡμῖν εἰπασιν, ἰδοὺ ὁδε ὁ
Χριστός, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πεισεύσητε αὐτοῖς. λέγουσιν ὡμ καὶ οὗτοι ἐ τῆτο μόν-
νον. ἀλλ' ὅτι γυμνῆ θεότης ἐστὶ παρ' αὐτοῖς, ὁρῶμένη σωματικοῖς ὀφθαλ-
μοῖς, καὶ αὐτοὶ θεοὶ εἰσὶν ἀκλίσει. τῆτο δὲ ὁ θεὸς Παῦλος ἴφη καὶ τῷ
ἀντιχρίστῳ, ὅτε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἀνομῶ ὑπερμερόμενος ἐπὶ πάν σεβασ-
μα, καὶ καθεδῶται ἐν τῷ ναῷ λέγων ἑαυτὸν θεόν. τί γὰρ πλέον κοιμπασί-
εταν εἰδῆ ἐκεῖν. καὶ τί ἀπονομήσεται εἰς τὸ ὑψῶ τῷ θεῷ, καὶ βλασ-
φημῆσῃ μείζον τῷ λέγειν. ὁ, ἴσιν ἐστὶ θεὸς ἀκλίσει καὶ ἀναρχῶ, ὅπερ νῦν
ὁ Παλαμάς εἰδογματίσει, καὶ παρρησίῳ διδάσκει. ὡσε ἢ οὗτος ἐστὶν ὁ σατα-
νάς, ἢ πρόδρομος αὐτῆ ἐστὶν. ἐπειδὴ καὶ τέλος ἐστὶ τῶν αἰώνων. ὡς οἶμαι εἰλήγῃς
ἔδη τῷ παντός ἐστὶν ἢ ἀποίωσις. καὶ μακάριος ὁς τηρήσῃ τὰς τῷ Χριστοῦ πα-
ραγγελίας, καὶ τῶν αὐτῶ μαθητῶν, καὶ τὰ δόγματα τῶν πατέρων τῆς ἀσε-
βείας ἀείραμα, καὶ φυλάξεται ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν Παλαμιτῶν, ὡς ἀπὸ
πυρός καὶ ὀφθαλμοῦ. ὅτι αὐτῆ ἐστὶ τὸ ἐσχάτον τῆς ἐκκλησίας κακόν, καὶ πάντων
τῶν προγεγονότων τὸ ἀθεώτατον. καὶ τῆτο ἐστὶν, οἶμαι, ὅπερ πλανῆσῃ καὶ τῆς
ἐκλεκτῆς, ὡς ἀκούομεν τῷ κυρίου προειρηκότῳ. καλὸν ὡμ ἀρλίως ὑπομι-
μνήσκεισθαι πάντα τὸν βουλόμενον ζῆν ἀσεβῶς, καὶ ἀνάλωτον εἶναι ἰαυτῆ τῷ
ἐλαθριωτάτῃ πλάνῃ τῶν ἀποσταλικῶν λογίων. ποιῶν ἰόντων; καὶ ἀγγελῶ ἐξ
οὐρανοῦ ἀναγγελλίσθηται ἡμῖν παρ' ὁ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔσω. τὰς βεβή-
λους κεκφονίας περιτίσασο, καὶ πλείον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λό-
γῶ αὐτῶν, ὡς γὰρ ἄγραφα τῆμῃν ἐξῆ. διδχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ πα-
(Τεε)
ραφέ-

- 213 *ραφέρεθε, καὶ ἔσαι Φησὶ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας ἐκ ἀνέξυ-
 ται ἀνδραπαι, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύουσι διδα-
 σκάλους κηθόμενοι τὴν ἀκοήν. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποσρέ-
 ψουσιν, ἐπὶ δὲ τὰς μύθους ἐκτραπήσονται, καὶ ἔσονται ἐν ἡμῖν ψευδοδιδάσκα-
 λοι, ὡς καὶ πάλαι ψευδοπροφήται ἐγένοντο, οἳ τινες ἐπεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπα-
 λείας, δι' ἧς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ κλαυθῶν
 λόγοις ὑμῶν ἐμπορεύσονται. ἂν τὸ κρίμα ἐκπαλαίῃ ἐκ ἀργῆ, καὶ ἡ ἀπίστια
 αὐτῶν οὐ συζαῖ. σήκετε ὡν ἐν τῇ πίστὶ καὶ κρατῆτε τὰς παραδόσεις, ἃς πα-
 ρελάβετε, καὶ ἐπαγωνίζεθε τῇ ἀπαξ παραδοσίῳ πίστὶ τοῖς ἀγίοις. Ἰουδαῖα
 καὶ ὅσα ἰσοιῦτα δεῖ προτιθεῖσθαι ἐκ τῶν ἀγίων γραφῶν, μάλιστα ἐν τῷ παρόντι
 καιρῷ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἐπελθούσης πλάνης. πάντα γὰρ εἰς νοουθεσίαν ἡμῶν
 ἐγράφη, ὡς γέγραπται. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. ἢ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος
 αὐτῷ τῷ ἀναρχῷ αὐτῆ πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθοπιστῷ, καὶ ζωοποιῷ,
 πνεύματι, τῇ μιᾷ θεότητι, καὶ δόξῃ, καὶ βασιλείᾳ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
A Domino nostro Jesu Christo, & sanctis Discipulis, & Apostolis illius,
nec non sacris Prophetis, divinisque Synodis, & omnibus deiferis Patri-
bus, & Magistris nobis tradita fides, & pietas omnibus eam possidentibus
manifesta est, & aperta. Ubique enim omnes profitentur DEum unum
in tribus personis, visibillum omnium, & invisibillum factorem, quem-
admodum in sacro fidei symbolo astruitur. Pater, Filius, & Spiritus san-
ctus, tres Hypostascs, una Deitas, sim-plex, invisibilis, informis, nullam
figuram recipiens, individua, indivisa, ubique presens, omnia explens, &
omnia efficiens: in ea neque magnum est, neque parvum, inaequalitas
& dissimilitudo nulla, sed aqua omnia, & similia. Hec itaque sancta
 214 *DEi Catholica, & Apostolica Ecclesie fides, per tres Deitatis Hypostascs*
Judaorum opinaciones conuellit, qui credunt, fatenturque DEum, ac
non in tribus Hypostasibus, sed una: per unitatem ipsius individuiam, plu-
rum Gentilium numina profligat: necnon Arit, Eunomiique impiorum Ha-
reticorum Deitatis concisionem. Recens verò Haresiarcha nomine Pala-
mas, universa sancta DEi Ecclesie dogmata, & fidem nostram universam,
suis execrandis, ac impiissimis dogmatibus, & doctrinis confundit, Hare-
reticorum omnium nequissimus. Qui palam hic in Ecclesia DEi compa-
rens, paulò antè tamquam membrum marcidum, & medicinam non ad-
mittens, ab eadem ejectus est. Commovit autem ipse multa propter pec-
cata nostra, quinimò, ut probati manifesti fiant, quemadmodum di-
vinus ait Apostolus. Nam cum unam ipsi Deitatem in tribus Hyposta-
sibus confiteamur simplicem, atque indivisam, ille multas Deitates palam
predicat parvas, & magnas, & hanc unam in multas discernit, & unam
 qui-*

quidem superiorem, reliquas inferiores, sive ea minores, sicuti creaturas facit, & superiorem essentiam DEi appellat, inferiores essentielles operationes, & facultates illius, & charismata, quae operatur, creata nempe, & rursus increata, quod non tantum Gentilium est, & multos DEos inducit: unicam enim Deitatem in multos DEos concidit, sed etiam vanitatis plenum est, & à mente, consilioque plane deductum. At corporum oculorum obtusum subijci naturalem DEi formam, & Deitatem, quam inferiorem Deitatem enunciat, & DEum secundum, & parvum, ad nos usque pervenientem, & nobis visibilem. Quod superior, inquit, excelsus est, nec visui patet. Hic verò inferior DEus, qui videtur, & 215 alia Deitates, aequalis cum eo facultatis, quas nuncupat, & Spiritus sanctos, & increata alia sancta Triadè, eaque inferiorem infinitè infinita, hoc est absque ulla comparatione ad ea, quemadmodum & reliqua creatura desciscencia. Has itaque Deitates, & hos Spiritus, & visibilem Deitatem, ait, in creaturis aequè atque ipsum DEum operari, aliam illuminare, aliam expurgare, aliam vivificare, aliam alio modo rerum curam gerere, & unamquamque proprium opus sibi vindicare, & operari: ut non tantum Gentilium plurima numina introducat, sed & Aevi, & Eunomii, & Macedonii, & Massalianorum, & Bogomilorum decreta stabiliat. Plane enim Satanas menti illius tenebras offudit, & variis imaginibus obsedit, & in multas, quas intuetur Deitates, & plures spiritus diapartitus est. Et lumen, quod ipse videt, tenebrae sunt, cum Satanas apud ipsum in angelum lucis transformatur, ut ait Apostolus. Et quae ipse conspiciat corporeis oculis, fateturque esse DEO inferiorem infinitè infinities, quemadmodum & creatura DEi tribuit, vocatque essentialia, & naturalia DEi, praecipitque nobis, ut ea veneremur, tamquam DEos increatos, & Deitates: & sic non tantum in immanem multitudinem, & prodigiosam partitionem Numen diis suis discerpit, verum etiam simplex, indivisum, sequale, * atque informe, compositum, ut sunt alia creatura, facit. Et cultum exhibuit creatura, & non Creatori, multò immaniùs, quam Gentiles ipsi, insaniens. Neque enim eò impietatis adacti sunt Numinum multitudine, ut DEum creatura assimilarent, & Angelorum, Sanctorum, atque animarum essentià inferiorem, peiorèmq; statuerent. Nam 216 quae naturam Angelorum perspicere non valet, quemadmodum neque anima, Palamas verò ait, DEum speciem habere visibilem, naturalem ipsi, & essentialem. Invisibile porro multò est visibili melius, ac prestabilius. Neque hac ratione solùm in DEum impius fuit, sed & seipsum DEum

(Ttt) 2

in crea-

* Qualitatis expert.

increatedum, & absque principio esse decrevit : nam asserit, inferiora Deitatis homines participes, qua eos deificat, cernentes lumen illud DEUM inferiorem oculis corporeis, fieri DEOS increatos, & sine principio. Hoc autem non longè abest ab eo, quod aliquando Diabolus ausit, cum dixit, Ponam sedem meam super nubes, & erò similis Altissimo. Sanè hac impietate nulla potest excogitari atrocior, quàm cum se homo DEUM increatum, & sine principio fieri jactat. Et id est quod olim Dominus prädixerat, Venient Pseudochristi, & Pseudopropheta, & dabunt signa & prodigia in populo : & si vobis dixerint, ecce hic Christus est, vel ecce ibi, ne credatis illis. Hi itaque tantùm non hoc dicunt, verùm Deitatem esse apud ipsos corporeis oculis visam, seque ipsos esse DEOS increatos. Hoc verò Paulus de Antichristo eununciavit. Cum revelabitur exlex, seipsum super omnem cultum extollens, & sedebit in Templo, dicens se ipsum DEUM. Quid enim magis jactabit, cum ille venerit ? & quid in sublimitatem DEi insaniet, & blasphemabit atrocius, quàm cum se dicit DEUM increatum, & sine principio ? quod nunc Palamas affirmavit, & coram omnibus docuit. Quare aut hic Satanus est, aut prae-
 217 sor illius, cum jam & finis seculi, & ut ipse opinor, immutatio universi propè sit, & beatus, qui mandata Christi, & illius discipulorum, & Patrum decreta facta testè servabit, & ab errore Palamitarum, ut ab igne, & colubro intacta tuebatur, quod hac sit pessima Ecclesia noxa, & omnium qui unquam antea fuerint, error impiissimus. Idque est, ut veor, quod in errorem inducet etiam electos, sicuti à Domino prædicente audimus. Optimum itaque nunc fuerit, ut quicumque piè vitam agere avertet ab errore isto perniciosissimo immunem, Apostolicorum verborum memor sit. Quorum ? Licet Angelus de caelo evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema sit. Prophanas, novásque voces consundito, in ingentioreni enim impietatem excreverunt, & sermo ipsorum, ut gangrana pascuum habebit : doctrinis variis, & peregrinis ne perperam moveamini. Et erit, ait, tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt homines, sed secundùm propria desideria, sibi ipsis coaceruabunt magistros, prurientes auribus, & à veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò convertentur, & erunt inter vos Pseudomagistri, quemadmodum & olim Pseudopropheta fuerunt, qui introducens sectas perditionis, per quas via veritatis blasphemabitur, & in avara fraudatione fictis sermonibus de vobis negotiabuntur, quibus judicium jam olim non cessat, & perditioneorum non cor mutabit. Permanete itaque in fide, & tenete traditio-

neis, quas accepistis, & certate pro semel conceditis fide' Sanctis. Hæc & similia proponenda sunt è sacris literis, præsertim hoc tempore, ad deservientem errorem propellendum. Omnia ad instructionem nostram scripta sunt, ut traditum est in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria, & pote- 218
 tas cum Patre ipsius sine principio, & sanctissimo, & manifestico, vivifico-
 quo Spiritu, uni Deitati & gloria, & regnum in secula seculorum. Amen.
 Et hæc de Palamæ erroribus, hæresibusque nunc satis sint: reliquas alio loco opportuniùs afferemus. Philotheum verò Patriarcham, qui ita in Palamæ laudes effusus est, Palamæ in omnibus hæreses, quasi hæreditario jure secutum esse, non minus eò in Latinos odio infectum satis probant libri ejus quindecim, quos adversus Nicephorum Gregoram, Palamæ adversarium conscripsit. Hic Patriarchatum rexit anno Domini 1362. sub Joanne Palæologo, annos triginta circiter post Palamam, cum ipse dicat Palamam sub Andronico ex Palæologis quarto floruisse. pag. 98. a. c. I. f. Τοῦ θιοπίτου πίνω βασιλέως Ἐνδρονίκου τῆ Δοσιβίας πατριάρχου, ἔ τῶν Παλαολόγων πατέρου, σωδοός ἱερεῖ συζηροπιται, καὶ Ἐ Βαρλααμ ὠρραγονότος, καὶ τῶ αὐτῆ πατριάρχου κακοδόξων δογμάτων, καὶ καὶ τῶν Δοσιβίων κατηγορημάτων πνεύματος θείου πλησθίς ὁ μίγας Γεηροεμος, καὶ δυνάμιν ἀμαχον πατριάρχου ἀνωθεν τὸ καὶ θεοῦ ἀνοιχθὲν ἑκείνο σῶμα ἰφθίμωσι, &c. Divinissimo itaque Imperatore Andronico, pietatem propugnante, qui erat quartus è Palæologis, sacra Synodus convocatur. In eam cum accessisset Barlaamius, illius malè sentientis enormibus dogmatibus, necnon contra pios viros accusationibus propositis, divino Spiritu repletus magnus Gregorius, & robore cælitus sibi concessio inexcrugnabili circumvallatus, os illud contra Deum adaperitum obduxit, &c. Vide etiam quæ de Palama habet 219
 Gregoras lib. 11. cap. 13. Histor. Rom.

VII. Septimus error est de Azymis, qui uti & alii Græci recentiores, Christum non in Azymo, sed fermentato corpus suum Apostolis tradidisse affirmat, pag. 200. a. c. I. f. Εἶπε βαρλαάμ Διγαλιπῶν λαβὼν τὸ ἄρτον λέγει, λάβετε. Φάγετε. καὶ τὸ πτήριον ὁμοίως, πῖετε ἐξ αὐτῆ πίτες εἰπὼν, τῷ δὲ τὸ αἷμα μου τὸ τὸ καυῆς Διγαλήκης. τῷ πῖετε εἰς τὸ ἐμὸν αἰάμνησι. πλὴν καὶ αὐτὸς τῷ πῖον ἡδὲ καὶ ἔπνε μετ' αὐτῶν. ὅρα ἢ ὅτι ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτῆ, οὐ μὲν ἄζυμον. ἀζημωδωσαν ἔτω οἱ τῆ θυσία ἄζυμον πατριάρχου. Deinceps paulo post assumpto pane dicit: Accipite & manducate,

ducate, & calicem similiter, Bibite ex hoc omnes, dicens. Hic est sanguis meus novi Testamenti, hoc facite in meam commemorationem. Id est ipse faceret, comedeat tamen, & bibebat cum ipsis. Nota panem vocare corpus suum, non isem azymum. Confundantur itaque qui in sacrificio azymum offerunt. Idem inuere videtur pag. 207. a. c. 1. p. ubi ait, Christum uno die ante Pascha Judæorum Pascha celebrasse. In quibus tria consideranda sunt, quæ contra Latinæ Ecclesiæ decreta a) dicuntur. Primum, Christum in celebratione Paschatis non expectasse diem statutum, b) sed uno die anticipasse. Secundum, in fermentato consecrasset. Tertium, illudque impudentissimum, consecrationem in azymo tanquam malam rejici, c) reprehendique eos, qui simili modo consecrant. Rationibus & argumentis Græcorum, quæ circa hoc adducuntur, sapientissimi viri & Græci & Latini responderunt, demonstraruntque ea, quæ pro confirmanda tali sententia in medium afferuntur, quibus respondere debeant. Sufficit hic errorem digito demonstrasse. Aliquorum tamen impudentiam non prætermittam, qui utin hoc negotio, cum reliquis omnibus se cernerent destitutos, habere viderentur aliquid, quod Latinis opponerent, inter alias reliquias, quæ in sacrario Palatii Constantinopolitani erant, Panis quoque particulam ex eo ipso, quem tradens discipulis Dominus dixit, Accipite & manducate, &c. conservatam fuisse narrant, quam ubi vidissent Latini, eandem cum pane fermentato, argumenti ejusdem evidentiam convictos obtulisse. Georgius Corcyr. de Commun. Tractatu. Ωσπερ καὶ ὁ ῥηθὴς ἱερὸς Βενέδικτος, ὃς ἔπαυε Ρώμης Ἰεροκεντιὸν ἔργου Ἐπιτηρητὴς ἀνὸς ποτὶ, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει σαλεύει Διδάξαι Ἰουνοπραγματῶν τῶν ἀναμοσῶν Γραικῶν καὶ Λατίνων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσφρασσάται

- a) Tamen Latinam etiam Ecclesiam ante sæculum IX. fermentato in Eucharistia usam docuit Jac. Sirmundus disquisit. de azymo & Joannes Bona rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 23. atque pro illa sententia Jo. Launojus singularem librum composuerat, quem ab ejus obitu una cum aliis illius schedis subreptum ajunt.
- b) Hanc sententiam defendunt etiam à Romana Ecclesia viri doctissimi, ut Ismaël Bullialdus, Dionysius Petavius aliique. Petavium vide XII. 16. doctrin. temporum & ad Epiphani. p. 134. seq.
- c) Hoc recte in Græcis reprehendit Allatius. Confer ejus Hottingerum cap. IX. qui alibi observat Pontifices Romanos Græcis fermenti usum permittere, ex statutis Leonis X. & Clementis VII.

αυτών, εἰς τὴν σωτηρίαν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἀζύμου ἄρτου λόγῳ. ἡμεῖς δὲ
 οὐδὲν ἔγωγε ἐμμένοντες ὡς ἐφθώμεν εἰπὼν ἐχρημάτισον. ἀλλ' ὁ ῥηθὴς Καρ-
 δῖναρι. ἔδωκε βραχὺ ἢ ἀποκρίνομαι πρὸς τὸν ζήτηματῶν
 ἠβουλήν, καί τι λόγι. ὦν, καὶ τὴν θείαν ἐπιθυμίαν. ἡμεῖς δὲ
 ἀλλ' ἔδωκε σοφίας ἀμοιβὴν ἡμῶν, εἰ μὴ καὶ τῆς τῆς ἀβελκτικῆς ἀποδεί-
 ξειν ἐπιμόποι. πάλιν ἐν τούτῳ, μὴ μοι ἔλθῃ ἡμεῖς καὶ τῆς θείας
 μυστηρίου γλώσσαις κινήσῃ, ὡς τὸ μὲν ψέγειν τὸ ἀναμακρῶν θυσίας,
 τὸ δὲ ἐπαρῆν, &c. Et post pauca: Πρὸς ὁ οἱ Γραικοὶ ἀπεκρίνοντο.
 Πρὸς τὸν οὐδεμία ἀπαρτὶ ἀμφιβολία ἐστίν. ὑμεῖς γάρ, αὐτοὶ φασὶν
 οἶδατε, οἱ. ἡμῶν ὁ ἑσθὸν Χριστὸν τοῖς μαθηταῖς ἄρα θείας ἀρετῆς. 221
 τὴν ἀζύμῳ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ὡς ἀπὸ τῆς νύκτος βίβαιοι ἔχοντες. ὁ γὰρ
 πρὸς αὐτὸν πάντες πρὸς ἡμεῖς αὐτῶν, καὶ πάντες περὶ αὐτῶν, καὶ καινο-
 ποιῶν ἔπι τὸ καλῶν, ὡς βούλεται, ἀπεκάλυψε πᾶσι. ἡμῶν τὸ μέγα
 μυστήριον, καὶ πρὸς εἶπον, ὅτι κρατηθεῖς ἀπὸ τῶν φραγῶν τῆς βα-
 σιλευσίας τῶν πύλων καὶ πάντας τῆς θυσίας οὐ μόνον τὸ ἀνακρῶν καὶ
 τὸ Κοινολαϊτῶν. ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν εἰκὼν κυρίου, καθὼς ἐπι Ναβουχο-
 δονίσου καὶ Ναβουζαρδάν ὁ αὐτὸν ἀρχιμαγιστῶν τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξε-
 ράθησαν, καὶ ἐν τῇ σκευοφυλακίᾳ τῆς μεγάλου παλατίου ληστικῶς
 ἐσφραγίσαντο ἐν οἷς πᾶσι ἀπικεῖτο, ἤτοι πᾶσι τῆς ζύλας, ὁ
 ἀπικεῖτο ἐφ' αὐτῶν, πᾶσι τῶν σωτηρίων σκευοφυλακίᾳ, ὁ ἡλ. καὶ ἀναρ-
 γασα, ἀπικεῖτο καὶ ἡμεῖς ὑστέρῳ αὐτῶν ἐστασίμαθαι, ἀλλὰ τὸ πᾶσι
 ἄρτον, ὡς τῆς ἀσπλαγχνίας σου δέωσται, κακῶν πᾶσι ἀρτόν, ὃν τῆς
 ἀχρῶντος χροσὶν ὁ Χριστὸς μου τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ δείπνῳ δένειμε. καὶ
 τούτῳ ἐν σκευῇ ἐν χρυσίῳ, καὶ ἀπὸ μαργαρίτων καὶ λίθων κεκοσμημένῳ
 ἡμῶν. ἔπι τὸ καὶ ἐπιγραφή τὴν ἐντὸς διασημαίνει ἀπὸ γραμμάτων ἐλλειν-
 κῶν οὕτως λέγουσα. ἐν τῷδε καί τι ὁ θεὸς ἀρετῶν, ὃν ὁ Χριστὸς τοῖς
 μαθηταῖς ἐν τῇ ἄρᾳ τῆς δείπνου δένειμε εἰπὼν, λάβετε, φάγετε, ἔστω δὲ τὸ
 σῶμα μου. οἱ τούτῳ δὲ ἄρτοντες ὑπῆρχον ὁ Ἀλβερταίος ἐπίσκοπος καὶ ὁ
 τῆς Βελγίᾳ ἐπιψηφιστῶν, καὶ ἄλλοι πᾶσι, οἱ καὶ ἀνακρῶν ἔπον ἠβου-
 λοντο. ἀλλ' ὁ ἀψευδὴς θεός, ὁ δικαίως ἀληθεῖαν τὴν ἡμῶν ἀπὸ τῆς γῆς
 ἀνατοίας, καὶ ἔπον δένειμετον καθιστῶν, ἐξ ἧ καὶ τὴν ἀμφιβολίαν διε-
 λύθη. Quemadmodum et prae dictus sacer Benedictus, qui Papa Roma-
 ni Innocentii tertii erat Locumtenens, missusque Byzantium ob nonnulla
 negotia, quae inter Graecos et Latinos in Ecclesiam irrepserant, quibus
 aliquando accidit, ut de azymo et fermentato pane in sermonem venirent, 222
 cujus ipse, ut jam dixeram, erat interpres. Sed dictus Cardinalis ne-
 que per breve spatium de hac quaestione respondere voluit, licet eruditione
 polleret,

polleret, & divinis literis immixtus; sed nec externa sapientia expertus erat, imò in Dialecticis demonstrationibus acutissimus. In hac tamen quaestione absit, inquietat, ut contra divina mysteria linguam moveam, ita ut partim incruento sacrificio detraham, partim laudi sim, &c. Et post pauca: Ad quod Graeci responderunt. De hoc nunc nullum dubium est. Vos enim ipsi, inquiunt, vidistis qualis fuerit à Christo discipulis panis traditus, sive ille azymus, sive fermentatus fuerit, tanquam nunc certò id sciatis. Qui enim novit omnia antequam fiant, & omnia gubernat, & pro libito renovat, ingens hoc mysterium omnibus revelavit. Et subdiderunt. Devictà à Francis reginà urbium, ebescarique omnibus, non tantùm in regia, & reliquo populo, sed & in aedibus Domini, ut quondam Nabuchodonosor & Nabuzardan ejusdem Archicocus Hierosolymitanos exhaurerant, conquistis, in magni Palatii sacrarium irruentes, praeconum more, in quo sancta erant reposita, veneranda scilicet ligna; ex spinis corona, Salvatoris sandalia; clavus, fascia, qua & nos postmodum nostris hisce oculis vidimus, multa quidem ibi invenerunt: ò tolerantiam tuam Domine! & inter ea, cum ipsum panem, quem immaculatis manibus Christus meus discipulis in cena distribuit, in vase quodam aureo, margaritis, & lapidibus pretiosis onusto. In eo inscriptio quod intus erat, litteris Graecis significabat hoc modo: Hic jacet divinus panis, quem Christus discipulis tempore cena distribuit, dicens. Accipite, manducate, hoc est corpus meum. Quod verò cum invenerant fuerunt Albetanensis Episcopus, & Bethlemi Hyposephius, & alii quidam, qui enim abscondere voluerunt, sed Deus qui non mentitur, & ex terra Filium suum veritatem oriri faciens, illum manifestissimè omnibus demonstrat, indeque dubium omne dissolutum est. Sed hujusce narrationis fides sit apud auctorem, ἐγὼ γὰρ οὐ ταχὺ περὶ τῆς. Vellem dilucidius exposuisset, quibusnam oculis post tot annorum centurias, panem illum, ut verosimile est, exsiccatum, contractum, colore immutatum, & nisi literæ indicassent panem materiam illam esse cognovisset, fermentatum ab azymo secrevit? ex quonam postmodum habuit, Christum ultra tunc discipulis panem dispensandum, alium etiam qui superesset consecrasset: ut scilicet eo post tot annos Latinos aliter sentientes convinceret? sed quid fuerit ineptire, si hoc non est? Verba Evangelii clarissima habeo, & nugae quæro?

VIII. Octavus error est pag. 209. a. c. 1. p. & pag. 215. b. c. 1. p. ubi in Passione Christi Deiparam ad eò in planctu, affectibusque immoderatam d) facit, ut doloris impatiens, more vilium muliercularum, genas unguibus dilaniatas foedaverit, capillos laceraverit, & pectus percuciens lacrymabiliter voces extulerit. Quæ omnia tantæ mulieris fortitudine indigna sunt. Passio namque Christi prudenter & decorè deslenda est. Et quamvis, ut vaticinatus fuerat Symeon, Mariæ animam doloris gladius in morte Filii pertransierit, e) non ita tamen dolore illo obcæcari debuit, ut indecora ageret, & impatienter lugeret. Quod etiam in aliis mulieribus à Christo reprehensum scimus, f) *Filii Hierusalem nolite flere super me, &c.* Dolorum Virginis in ærumnis, & in eo moderatum ac temperatum animum elegantissimè expressit Michaël Psellus Orat. de Passione Domini. Η δὲ γὰρ ἔ λόγου μήτηρ ἐκείνη τὸ ἐμφυχον δρετῶν ἀγαλμα, ἀλγεῖ μὲν γὰρ ὑπὲρ φύσιν, ἐκτίθηκε ἢ ἀθρόον, καὶ ἐν ῥίσιν αὐτῆ ἡ πνοή, καὶ τὴν ψυχὴν μὲν πῶτε μικροδ δειν δολολεῖσιν. ἢ ἢ οὐδὲ ἐν πῆσι πάθουσι τὸ σεμνὸν ἀπηρησίου. ἀλλ' ἀδμαίνει μὲν, ἀδραυὲς δὲ, καὶ ἐπιλάτ μὲν βύθιον καὶ δυσήκοον, ἔσηκε δὲ ὅμως ἀκρωτῶς συστίλασαι ἑαυτῷ, καὶ πρὸς τὸ βῆθ σεννεύουσαι τῆς ψυχῆς καὶ οὐτε ἀνανεύει πρὸς τὸν υἱὸν, οὐτε τὴν ὄψιν μετίστραπται. τὸ μὲν γὰρ ἐπωδυνῶς ἔχθ' τὸ ἢ ὄρημα ἔστι στανεύσεως. εἰκοι δὲ ἢ καὶ συλλογίλεισται κρυφίως καὶ λαοθενόντως. ἐς δολορρήτους γὰρ αὐτῆ ἐνοίαις τὰ ὄμματ' ἐπιτα ἀνελητήσεως ἐνδοθεν τ' ψυχῆς. ἀν μὲν πρῶτα τετύχηκεν ῥίσις ἢ νυῦ πρῆσται κακοῖς καὶ ἄσπερ συμβάλλει ἀμφο πρὸς ἀλλήλα, καὶ νικα πῆσι βελτίσιον. ὅμως ἢ μὴ θωμάζειν τὴν νεκρωσιν, ἢ ὅπως μὴ δὲ ἔτο ἀπηξίωσεν αὐτῆ ὁ υἱός. *Verumtamen Verbi mater, animatum illud virtutum exemplar, indolet quidem supra quàm dici potest, simulque eodem eodem tempore contabuit, spiritus ipse in naribus vagatur, & tantum non vitam deposuit, retinet tamen gravitatem in ærumnis, anhelat illa, sed remisse: suspirat, sed intimè, & ita ut auribus non audiatur. Stat nihilominus concinnè se ipsam componens, & in intima* 225, *anima mentem dirigens, neque ad filium aspectum erigit, neque oculos aliò avertit: illud enim ingentem dolorem, hoc factum non approbare indicat. Videtur etiam inter se nescio quid occultè latenterq; meditari, oculi siquidem*

(Uuu)

illius

d) Facile apparet Allatum rigidi censoris more conquirere & erroribus adscribere, quæ si voluisset facile excusare vel similibus exemplis Ecclesiæ Romanæ celebratissimorum scriptorum tueri potuisset.

e) Luc. II, 35.

f) Luc. XXIII, 28.

illius in cogitationes, quae verba explicari non possunt, designantur, cum apertius intus examinet, quae prius possederit, & quibus nunc malis direxatur, & utraq; simul vetus in examine librat, & melioribus vincit. Assumpsit mortem admiratione non proficere, aut quamvis ratione, Filium illi non denegavit. Hi sunt errores, quos in Triodio deprehendi.

Est praeterea locus pag. 12. a. c. 2. p. de biothanatis, sive violenta morte peremptis ambiguus, & perplexus. Loquitur enim de divina scientia, & praedeterminatione, & DEI providentia de rebus particularibus nimis confusè, quæ si rectè exponantur, g) admitti posse; & Catholica videri non dubito. Ut jacent, dubia sunt, & nescio quid fidei absolum primâ facie sonant. Illa ego sicuti non condemno, ita nec laudo. Verba Græca exscripti, & Latinis verbis, ut potui, fideliter expressi, ut aliorum etiam iudicio examinentur.

Καὶ δὲ εἰδέναι ἔστι ὁσὺ οἱ τοῖς κρημοῖς περιπίπτοντες καὶ περὶ καὶ θαλάσῃ, καὶ τὰς λεγομένους θαλάσσιος ἐκτριβομένοι, καὶ κρήν, καὶ λιμῶν κατὰ κέλυσιν θεοῦ τῆτα πάσχασι ταυτα γὰρ εἰσι θεοῦ κρήματα, ὧν τὰ μὲν γίνονται κατὰ ὀδοκίαν, τὰ δὲ κατὰ παραχώρησιν. ἄλλα δὲ καὶ δι' εἰδησιν, καὶ δι' ἀπειλήν, καὶ σωφρονισμὸν ἐτέρων γίνονται. καὶ τῷ μὲν προγνωστικῷ λόγῳ οἶδε πάντα καὶ γνωσκει, καὶ τῷ θελήματι αὐτῆ γίνονται, ὡς δὴ καὶ ἐπὶ τῷ ζουδίων λέγει τὸ ἱερὸν θαλάσσιον. ὡ μὴν δὲ ὀρίξῃ καὶ αὐτῶ γίνονται, πλην ἰνῶν ἅμα τῷ παραχθῆναι τυχόν τὸν μὲν πνιγῆναι, τὸν δὲ θανέιν. καὶ τὸν μὲν γέροντα, τὸν δὲ νέπιον. ἀλλ' ἀπαξ ὤρισε τὸν καθολικόν, καὶ ἀνθρώπινον χρόνον καὶ τὴν τοσούτους τῶν θανάτων τρέπης. ἐντὸς οὗ τῶν τοσούτων χρόνων οἱ διάφοροι τρόποι τῶν θανάτων ἐκέρχονται, οὐ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὀρίξονται τῷ θεοῦ, γινώσκονται μὲν τοι. πρὸς δὲ τὴν πολιτείαν ἐνὸς ἐκάστου ἢ βουλή ἔθεο τὸν τε χρόνον καὶ τὸν τρόπον ἔθανάτου αὐτῆ σχεδικῶς. εἰ δὲ προορισμὸν ζωῆς λέγει ὁ μέγας βασιλεὺς ἀλλὰ τὸ, γῆ ἔ καὶ εἰς γῆν ἀπαλευσῆ, αἰνίττεται. λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος Κορινθίως γράφων· διότι ἀναξίως μεταλαμβάνετε, διὰ ἔτι ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀρρώστεις, καὶ κοιμῶνται ἱκανοὶ, ἥτοι ἀποθνήσκουσι πολλοί. καὶ ὁ Δαυὶδ, μὴ ἀναγάγῃς με ἡμίση ἡμερῶν μου. καὶ παλαισῆς ἔθου τὰς ἡμέρας μου. καὶ ὁ Σολομῶν, ἡ ἐτίμα τὸν πατέρα σου, ὅπως ἔση πολυχρόνιος. καὶ παλαιῶνα μὴ ἀπαθάνῃς ἐν οὐ καρῶ. καὶ ἐν τῷ ἰωβ πρὸς τὸν ἐλιφάξ ὁ θεὸς λέγει, ἔξυ λόθρασα ἀν ὑμᾶς, εἰ μὴ διὰ ἰωβ τὸν θεράποντά μου, ὡς δὲ δεινυται οὐχ ἔσθ εἶναι ζωῆς. εἰ δὲ ἡς τῆτο ὄρον μοι νίφ θεοῦ τὴν θέλησιν αὐτῆ. ὡ γὰρ βούλεται προσίθῃσιν, ἔλαττοι δὲ ἔτερον, πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν. καὶ ὅτε θελήσῃ ὁ θεὸς οἰκονομῆ ἴοντε τρόπον, καὶ χρόνον. ὄρῃ οὗ ἐκάστου ζωῆς ἐσθ, ἡς ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος, ἡ θέλησις, καὶ ἡ βουλή τῷ θεοῦ. τούτω τῷ λόγῳ καὶ τῷ βαδῆ τῶν κρημάτων σου χεῖσε θεραπείσης. καὶ τὸ τῷ μεγάλῳ ἐπιλάσῃ

g) Quidni igitur hoc facere malumus, quàm nossum is scirpo quætere ?

λείου, θάνατος, λέγοντες, ἐκώγονται, τῶν ὄρων τῆς ζωῆς πληρο-
 θέντων, ὄρους δὲ ζωῆς τὸ θέλημα λέγομεν τῷ Θεῷ. εἰ γὰρ ὄρα ἐστὶ ζωῆς
 τίνος χάριν δεόμεθα Θεῷ καὶ ἰατρῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν παίδων ἀρχόμεθα
 Oportet autem scire, quod non omnes qui precipitiis concidunt, sive igne, 227
 & mari, & aliis lethiferis vitam finiant, & frigore, & peste, secundum
 jussam DEi id patiuntur. Hac enim sunt DEi judicia, quorum non-
 nulla secundum beneplacitum accidunt, alia secundum permissionem, alia
 propter scientiam, & comminationem, & correctionem aliorum sunt. Et
 praeognoscit vā quidem ratione omnia cognoscit, & scit; & voluntate
 ipsius sunt, quemadmodum & de passeribus * sacrum dicit Evangelium,
 Non verò determinat ea sic fieri, exceptis aliquibus: exempli gratiā, si
 succedat ut hic suffocetur, ille moriatur, & hic senex, ille infans, sed
 semel determinavit universum, ac humanum vita tempus, & tam varia
 mortis genera. In tot itaque aegrorum spatiis diversa mortis genera in-
 feruntur, non ab initio DEo determinante, sed cognoscente. Ad insti-
 tum verò vita uniuscujusque voluntas DEi, & tempus, & mortu illius
 genus ex tempore statuit. Verùm si magnus Basilius h) praedetermi-
 nationem vita dicit, illud nobis: i) Terra es, & in terram reverti-
 ris, innuit. Ait siquidem Apostolus Corinthiis scribens: k) Propterea
 quod indignè communicetis inter vos multi infirmi sunt, & im-
 becilles, & dormiunt multi: quasi diceret, moriuntur multi. Et
 David: l) Ne revoces me in dimidio dierum meorum: Et, m)
 mensurabiles posuisti dies meos. Et Solomon, n) Fili honora Pa-
 trem tuum, ut sis longævus. Et rursus, e) ut ne moriaris in non
 tempore. Et apud Job DEus dicit ad Eliphaz: p) Consumpsissem
 vos, nisi per Job servum meum. Hinc demonstratur nullum esse ter-
 minum vita. Si quis porro dicit terminum, DEi puta illius voluntatem:
 quemadmodum enim vult, addit, & minuit alteri, omnia in utilitatem 228
 disponens, & cum DEus voluerit, & modum, & tempus disponit. Termi-
 nus itaque vita uniuscujusque est, ut magnus inquit Athanasius, q) vo-
 luntas & placitum DEi. Hac ratione, & profunditate judiciorum tuo-
 rum Domine, illud magni Basili conciliabūs, dicentis, Mortes inferuntur,
 terminis vita completis, terminos verò vita, voluntatem DEI dicimus.

Etenim si terminus vita est, cujus gratia DEum exoramus, pre-
 césq; pro filiis effundimus, & medicorum indigemus?

EJUS-

* Matth X 29. XII. 6.

h) Adde quæ de loco S. Basili Gennadius Epistola de prædestinatione, quam Hoeschelius
 edidit.

i) Gen III. 19.

k) 1. Cor. XI. 30.

l) Psal. CII. 25.

m) Psal. XXXIX. 6.

n) Sir. III. Exod XX. 12.

o) Ecclesiastæ VII. 18.

p) Job. XLII. 8.

q) Locus est quæst. 113. ad Antiochum.

EJUSDEM DE PENTECOSTARIO.

PENTECOSTARII, quemadmodum de Triodio supra * diximus, varii fuere auctores, antiqui & recentiores. Antiqui suâ vetustate, & modestiâ venerandi: recentiores ex schismate, audacia, atque omnia attentandi libidine, contemnendi. Ut Nicephorus Callistus Synaxariorum auctor, & Officii in D. Virginem vivificæ fontis, & Nicolaus Malaxus Archipresbyter Nauplii, qui multa Troparia de suo addidit, & horas in vigilia Pentecostes consarcinavit, veteraque antiquorum Patrum monumenta novis suis deliramentis insperxit. Quare liber iste æquè ac Triodion Censoris virgulâ examinandus est. Digna autem consideratione, & emendatione in Pentecostario Venetiis apud Jacobum Leoncinum 1579. in quarto edito.

Primum multa de novo ab ultimis Correctoribus in hac editione, sicuti etiam in aliis fuisse addita, nec ipsi negant. Monent etenim in principio libri. Το πρώον βιβλίον τετύπωται εν επισησιν ενός Ιακώβου & Λεοκίνου, ὅπερ ὠείχει πλείστα τροπάρια, ἰδιόμελα, κανόνας τε, καὶ συναξάρια, ἃ συλλεχθέντα νυν ἐκ πολλῶν καὶ καλῶν βιβλίων ἔσκη ἦσαν ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ τὴν Πεντηκοστήν ὄντων ἄλλων Πεντηκοστηρίοις. Hic liber typis vulgatus est Venetiis apud Jacobum Leoncinum, continetque plurima Troparia, Idiomela, Canones, & Synaxaria, quæ nunc collecta sunt ex multis ac bonis libris: & alia Pentecostariis antea editis, non inerant. Et pag. 17. a. m. τῆ πέντη ἡμέρας τῆς Ἀγκαίνισμου ψάλλομεν τὴν παρούσαν ἀκολουθίαν τὴν γενηθῆσαν ὡς κερίου Νικηφόρου Καλλίστου & Ξαυθοπούλου εἰς τὴν ὑπεραγίας καὶ κυρίας δέσποινας Θεοτόκου, τὴν ζωοδόχον πηγυλί. οὐ δὲ ὄρομεν ὑπὲρ τυπικῶν, τὴν τοιαύτην ἀκολουθίαν. ἀλλ' ἐτέθη δι' ἀγάπης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Feria quinta in Vesperis Diacanesmi cantamus presens Officium, factum à Domino Nicephoro Xanthopulo in sanctissimam, & Dominam Virginem vivificæ fontis. Neque enim
fuit

* Suprà p. 113 seq. De Pentecostario dixerat p. 77.

simile Officium à Typico invenimus ordinatum, sed pro affectu in Beatissimam Virginem edidimus. Et pag. 202. a. m. Ακολουθία των μεγάλων ώρων της ωδουμονής της αγίας Πεντηκοστής, ποιηθείσα υπό Νικολάου ιερέως & Μαλαξού πρωτοπαπῆ Ναυπλίου. Officium magnarum horarum vigilia sancte Pentecostes, compositum à Nicolao sacerdote Malaxo Archipresbytero Nauplii. Et alibi sæpius. A Correctoribus ipsis, ac similibus librorum editoribus petere possumus, quanam auctoritate tantum facinus audent, & temeratas manus in intemeratos Ecclesiæ ritus imponunt? Homines vilissimi sunt, nullâ scientiarum laude, nullâ auctoritate, nullâ dignitate conspicui, qui ex arbitrio Officia Ecclesiæ moderantur, addunt, subtrahunt mutant, de novo consarcinant, quidquid illis videtur. An universæ Orientali Ecclesiæ legem ipsi dare? compellerene possunt, ut compicta ab illis nugamenta inter rerum sacrarum cæremonias, non domi tantum, sed in sacris conuentibus, & Ecclesiis legantur, recitentur, & cantionum sacrarum etiam modulis in obsequiosi populi aures intrudantur? Vetant id leges, rejiciunt Canones, & integerrimus Ecclesiasticæ disciplinæ ordo prohibet. Libri in Ecclesia legendi, non nisi approbati, aliasque recepti in Ecclesia esse debent. Preces non nisi Synodorum calculo comprobata: Joannes Zonara in Canonem 18. Concilii Laodicensi. Ο εικός της τριῆς της ἐν Καρχη-
 νῆν συνόδου κανὼν διατάσσεται ἐν ταῖς ἑκατοσίαις, τὰς κεκυρωμένας ὡς αἱ
 τῆς συνόδου εὐχὰς ὡς αἱ πάντων λέγεσθαι, καὶ μὴ νέας ἀλλας. τῆς οὐ
 ἴσκει καὶ ὁ παρὼν κανὼν διατάσσεται, τὸ μὴ τὸν βουλόμηνον δηλαδὴ
 εὐχὰς ἰδίας συνάξιναι, καὶ πῶς λέγειν ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἀλλὰ τὰς
 αὐτὰς εὐχὰς, ἢ γοῶν τὰς ἡδὴ ὡς αἱ δοξασιὰς γίνεσθαι ἐν πάσῃ συνάξει.
 Ut in supplicationibus probata tantummodo per Synodum preces, rejiciantur
 aliis novis, ab omnibus adhibeantur, Carthaginensis Synodi vigesimo tertio
 Canone constitutum est. Idem hoc quoque Canone decretum videtur, ac ne
 cui scilicet pro arbitrio formulas precum contexere, easque in publicis conven-
 tibus recitare liceat, sed easdem, hoc est diuturnâ consuetudine usurpatis in
 quocumque conventu omnes retineant, definitum. Et in Canonem 117.
 Carthaginensem. τὰς οὐ κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ λέγεσθαι ὀρεῖται
 ἢ συνόδῳ, ὅποια ἂν εἴεν, ἔως ἂν καλοῖντο, καὶ μὴ ἐπίρας ὡς ὅτι
 ρεῖται, ἀλλὰ τὰς ὡς αἱ τῶν σωτηρίων συναχθείσας εὐχὰς λέγεσθαι. Et,
 ἐν πᾶσιν οὐ τοῖς ἐρημίαις ἐκείνας ὀρεῖται λέγεσθαι τὰς ἡδὴ κυρωθείσας εὐ-
 χὰς, καὶ μὴ νέας ὡς αἱ τινῶν εἰσαγομένας καὶ τῆς πίστεως. ἀλλὰ ὅτι ἐδο-
 κίμων

231

232

232 κάμασεν οἱ πατέρες, ἀμφίβολά εἰσι. Φόβῳ δὲ ὑπερτρέχει ἐν τοῖς τοιούτοις μὴ πτε καὶ ἀσεβῆ ὡς λυα, καὶ ἔτι πίστεως. διὸ καὶ δευτεβάλλεται τὰ τὰ ἢ σωζοῦσθαι. *Preces igitur in Synodo confirmatae, & à sapientioribus collectae, quacumque demùm illae forent, & quocumque nomine vocarentur, eas omnibus aliis rejectis, adhiberi Synodus statuit. Et: His ergo locis omnibus preces jam à Synodo confirmatae adhiberi, novas autem, quae ab aliquibus contra fidem invehuntur, repudiari omninò jubet. Quae enim Patrum iudicio non sunt probata, dubia sunt, proindeque ne aliquid à pietate, fideque alienum contineant, mesendum. Idcirco nova omnia Synodus abrogavit.* Theodorus Balsamo in dictum Canonem Laodicenum: καὶ ἔτι ὁ κατὰ τὸν Θεωδώρικόν ἐστὶν παλαῖος πρὸς τοῦ Ἰθου ἀτάκτου. φαίνεται γὰρ ὡς πινες ἐξ ὑπερβολῆς ὡχὰς σωζομένην εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνηδίας ἀνεγίνωσκον αὐτάς. καὶ αἰτιώμενοι ἔλεγον μηδὲν π ἀπαικὸς πινῶν, μηδὲ ὡχολῶν τὰς ὡχὰς τῶν πατέρων δεδομένης ὡχὰς. ἐκείναι μὲν γὰρ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπισημασθῆναι. αἱ δὲ παρ' αὐτῶν γενομένης εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνηδίας ἐκφωβουώται. φασὶν ὅτι οἱ πατέρες δεχόμενοι τὰς ὡχὰς δεδομένης ὡχὰς καὶ ἐν πρὸς ἐκκλησιαστικῶν, καὶ ἐν πρὸς ἑσπερινῶν, καὶ ἐν πάσῃσι ἀτάκτως τῶν σωζομένων, καὶ μὴ ἔχον ἀδύνατον τὸν βουλευόμενον ὡχὰς σωζομένην. *Hic quoque Canon veterem inordinatum morem corrigere. Quidam enim propter arrogantiam, ut videtur, in vespertinos hymnos preces componentes, eas legabant, & cum reprehendebantur, se nihil absurdum, alienumve facere, nec à Patribus datas orationes dissolvere dicebant. Illa enim in nominis jussu sunt, quae autem ab ipsis facta sunt, in vespertinis hymnis preferuntur. Dicunt ergo Patres sufficere preces, quae sunt traditae, & in nominis, & in vespertinis, & in omnibus, ut semel dicam, congregationibus, nec licere ei qui velis preces componere. Et in Canonem Carthaginensem: Ὡς εἶπες, πρὸς τῶν ἑπισκόπων ἐπιχειρῶν λέγειν ὡχὰς ἀσωπηθεῖς, ἢ καὶ τὰ προνοίμια τῶν θεῶν δοξασιῶν, ἢ γοῶν εἰς τὰς ὡχὰς, ἢ καὶ τὰς παρεχόμενες, ἢ γοῶν ἐν τῷ μέσῳ, ἢ καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῶν χειροτονιῶν. καλλύουσιν ὅτι οἱ πατέρες φασὶ μόνον ἐκείνας τὰς ὡχὰς λέγεσθαι τὰς παρεχόμενες, ἢ τοὺς τὰς σωπηθεῖς. *Ue est verisimile, quidam Episcopi aggrediebantur dicere preces inusitatas, vel in initiis glorificationum, vel in commendationibus, seu in medio, vel etiam tempore manuum impositionis. Hoc ergo vescentes Patres, dicunt eas solas debere dici preces, quae prius constitutae sunt, seu quae sunt consuetae.**

Hoc

Hoc in Ecclesia Constantinopolitana adeo invaluit, ut diversis edictis Synodalibus contra eos, qui similia auderent, & pœnis gravissimis cautum sit. Idem Balsamom ibidem. Εν τῇ σωδοῦ τῆ βασιλευσύης ταύτης τῶν πόλεων, Ἀφῶρα μόνον σημασι σημειώματα, ἀφορισμῶ, ἀλειτουρησίας καθυπεβάλλοντα τῆς ἐν τοῖς μνημοσώοις τῶν ὑποχωρῶν ὁρῶν καὶ μεγιστῶν ἱερουργούτων δεξιρῆς καὶ λέγοντας ἐπαρτήριους ὁχλῶς μὲν λαμβάνων, ἢ καὶ λογοειδῶς, πολλοὶ γὰρ ἐφῶρα ἡρώων διαύτα ποιούτες, ὡσαύτως ἀφῶρα εἰδῶσαν Ἀφῶ σωδοῦκοῦ σημειώματα καὶ οἱ ἀναγνώσαν, οἱ καὶ τὰ αὐτὰ μνημοσώα μουσικὰ λέγοντες, καὶ ὄργανικὰ μνημοσώα, καὶ ποιούτες τὸν Ἐκτάφιον Ἐκτάφιον. In Synodo autem hujus regina urbium diversa fuerunt edicta, significans eos sacrorum celebrandorum, suspensioni esse obnoxios Antistes, qui in nobilitate & proceram defunctorum memoriis sacrificant, & dicunt laudatorias preces cum Jambis, vel etiam soluta oratione. Multi enim hac facere deprehensi sunt. Similiter & Synodali edicto excommunicati sunt Lectores quoque, qui in eisdem memoriis musica & organica cantant pro epitaphio, epistalam celebrant. Cum enim quæ in Ecclesia recitantur proponantur Christi fidelibus, tanquam res probatissimæ, non cujuscunque voluntati frax laxanda sunt, sed licentia similia audentium, integerrimo plurimorum in spiritu sancto congregatorum judicio compescenda. Tunc enim non solum res in illis contentæ, sed verba etiam examinata, tutam audientibus exhibebunt doctrinam. Refert namque idem Balsamom in 63. Canonem Trullanum, Nicolaum Muzalonem, cum vitam sanctæ Parasceves, quæ in Callicratæ vico colebatur, à quodam vicano ineptè, ac indoctè, indignèque compositam invenisset, eam igni mandari jussisse, & aliis vitæ illius scribendæ negotium demandasse. Doceant ergo recentiores isti quoniam Synodali decreto id agant, Quod si docere non possunt, cum non habeant, cessent simplicibus imponere, cessent innocuis fidelibus factum facere, cessent propriis & spuria inter vera, & tot jam annis comprobata sanctorum scripta, & preces ecclesiasticas inferere. Servent sibi dicta Patrum à maculis innoxia, servent posteris, nihil detrahant, nihil addant, nihil immutent in rebus ecclesiasticis, sine ipsius Ecclesiæ consensu.

II. Hinc

II. Hinc etiam factum est, & est secundum, quod debet animadverti in hoc libro, ut licet in Ecclesia Græcorum sæpissime etiam decretis Synodalibus pseudæpigrapha, & apocrypha omnia sub gravissimis prænis fuerint summota ex Lectionibus, & Officiis divinis, rursus ab hisce Novatoribus multorum offensâ introducta fuerint, ut videmus pag. 75. 6. m. in Synaxario de Nicodemi Evangelio. λέγεται μάλιστα ὡς καὶ Νικόδημος ἐπὶ τῆς λειτουργίας τὰ κτ' τοῦ πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν αἰάτωσιν αὐτοῦ ἄμαρτι δισκίφησε πρῶτος πάντων, ὡς τῆς συναγωγῆς αὐτῆς, καὶ ἀκριβέστερον, καὶ τὰς βουλὰς τῶν Ἰουδαίων, καὶ λόγους, καὶ ἀπλῶς τὰ πάντα εἰδώς. *Fama est etiam Nicodemum hunc passionis & resurrectionis Christi res gestas minutatim commentario primùm omnium tradidisse, tanquam qui à synagoga esset, ideoque accuratius Judæorum consilia, sermones, & ipso verbo omnia pernosceret.* Evangelium hoc ab aliis dictum Nicodemi, tanquam fictitium, & apocryphum semper rejecit Catholica Ecclesia. Nec magis probatæ fidei sunt, quæ sequuntur de Maria Magdalena pag. 58. a. p. Η περὶ τῆς ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ εἰς Ρώμην ὡς ἔγραψε μὲν, ὡς λόγος, καὶ τὸ θάνατον τὸν Πιλάτον, καὶ τὰς δὲ χεῖρας ὡς δίδωσι, τὰ κτ' τὸν Χριστὸν πρὸς τὸν Καίσαρα Τιβέριον, ἀνενέγκασα. *Quæ post ascensionem Christi Romam perveniens, ut fertur, in causa fuit, ut novo mortis genere Pilatus ac summi sacerdotes enecarentur; quæ Christo contigerant, omnibus Cæsari Tiberio renunciatis.* Audi quid de hujuscemodi libris scribat Joannes Zonaras in 60. Apostolorum Canonem. Πολλὰ ἢ βιβλία ὡς τῶν ἀσέβων ἐνοθεύθησαν εἰς βλάβην τῶν ἀπλουτέρων ὡσπερ καὶ αἱ Διά τῶ ἀγίου κλήμηντος γραφῆσαι τοῖς ὀπισκείοις δόξολογικαὶ Διαπυγαί' αἱ Διά τὸ καὶ σιωδικῶς ἀπεβλήθησαν, πρὸς ἃ καὶ δι' ὅλα παρ' ἐκείνων συντίθενται ψευδεῖς ὀπιγραφαὶ ἔχοντα, ὡς ὡς πατέρων ἁγίων συγγεγραμμένα, τὰ ἢ καὶ δόκρυφα καλούμενα, ταῦτα τοῖσιν δόξολογία εἶναι κελεύει ὁ κανὼν, καὶ εἰς ἀνάγνωσιν μὴ προσήθεσθαι. εἰ δὲ τις δημοσίᾳ ταῦτα προῶγῃ, καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκων πεισθῆται, τῶτον ἱερῶν ἐπι καὶ αἰρέσεως ἀξιοί. *Ab impiis & sceleratis hominibus suppositi libri multi fuerunt in perniciem, caritionemque simpliciorum. Veluti sunt Episcopis per sanctum Clementem scriptæ Apostolica ordinationes, quæ propterea Synodicè rejectæ sunt. Ab aliis quoque sunt omninò quadam compositæ falsas inscriptiones habentia, perinde ac si forent à sanctis Patribus conscriptæ. Sunt & quadam punicæ & apocry-*

apocrypha. Canon censet igitur hæc esse rejicienda, nec ad lectionem proponenda. Quod si quis hæc publicè profert, in Ecclesiæque legere conatur, hunc etiam consecratum ministrum, dignum depositorum censet.

III. Tertium est, quod primum in primo Synaxario occurrit, & die Paschatis legitur de descensu Christi ad inferos, & animarum ibi degentium liberatione pag. 4. 6. p. 237
 Ἐταύτη πά-
 λι εἰς οὐρανὸν καταβάς τῇ μητρὶ τῆς παρθένου ἐνηύχων, καὶ ἰωὶ τὸ
 ἀνθρώπων σύμπαν τῶν τῷ αἵδου ἀπαύσας πονηρῶν εἰς οὐρανούς ἀνεβί-
 βασε, καὶ πρὸς τὸ δεξιὸν ἀξίωμα ἤγαγε τῆς ἀφθαρσίας. πάλιν
 καταβάς εἰς ἄδην οὐ πρῶτος ἀνίστησι, ἀλλ' ὅσοι πιστεύσῃ αὐτῷ ἠρετι-
 αῖντο. τὰς δὲ ψυχὰς τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων βιαιῶς κρατουμένων ἐξῆλθε τῷ
 αἵδου ἡλευθέρωσεν, καὶ πᾶσι δίδωκε πρὸς οὐρανὸν ἀνίστασθαι. Hæc rur-
 sum de celo descendens in utero Virginis habitavit, & nunc genus hu-
 manum omne ab infernis cavernis arreptum in celos aduexit, & ad pri-
 stinam incorruptibilitatis dignitatem traduxit. Veruntamen ad infernum
 descendens, non omnes vita restituit, sed eos, qui illi credere volue-
 runt. Animas vero Sanctorum, qui ab orbe condito fuerunt, ab in-
 ferorum Domino violenter custodia mancipatas, liberavit, omni-
 busque facultatem fecit, ut remearent ad celos. Descendit Chri-
 stus, quod & verissimum est, ad inferos, hoc est in inferiores
 terræ partes, in terræ viscera, cor, & ventrem: quemad-
 modum enim cor, venter, & viscera in medio animalis sunt,
 ita & infernus in medio terræ r) esse perhibetur. Tertullia-
 nus in lib. de Anima: Nobis, inquit, inferi non nuda cavositas,
 nec subdivalis aliqua mundi sentina creduntur, sed infossa terra, & in
 alto vastitas, & in ipsis visceribus ejus abrupta profunditas. Quare
 audiendus non est Josephus Bryennius oratione de extremo judi-
 cio, & sempiterna beatitudine. Quæ enim quæsisset πῶς
 εἰσὶν ὁ τόπος τῆς κολάσεως, qualis sit locus πᾶσι τῶν, respondet, ὅτι
 τῆς κολάσεως, οὗτοι οὐ ἀδῆς εἰσὶν, εἰδὲν δὲ πᾶσι εἶδε κόσμον γῆ- 238
 ρος. (X x)

r) Fuit hæc sane Veterum sententia, è quibus Hieronymus in Epist. IV. Infernum sub terra esse jam nemo ambigit. Illam opinionem proflixisse credibile est ex hypothese de systemate Mundi, quæ proponit Cosmas Indoplestes, secundum quam cœlium suprema pars, ἄστρον γαίης pars infima universi. Vide & placet Jacobi Vindeti librum eruditum de vita sanctorum statum.

239 *ῥ*α δὲ ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνάγκης σφαιρᾶς ἐκτὸς ἔσαι ἢ γέννη, καὶ μαρτυρεῖ
 ἡ πύλω γλώτῃσι χρυσῆς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς
 λέγων ῥητῶς οὕτως· καὶ ἐν πύλω χωρίῳ ἀναγέσαι ἢ γέννη· ἢ τοῖς ἔσ
 μέλ; τὸ γὰρ Ζητούμενον δάξαι ὅτι ἐστίν, οὐ πῶς πεισθίσαι, καὶ ἐν
 ποίῳ χωρίῳ. ἀλλὰ ἐν πύλω πύλω ἔσαι Φησὶν, ἔξωθεν ἔγωγε εἶμαι ἔ
 ἔ κείνου ἔντου παυτός. καθάπερ γὰρ τῶν βασιλείων τὰ δεσμοποιήματα,
 καὶ τὰ μεταλλὰ πέραν διέστηκεν οὕτως δὴ καὶ τῆς οἰκουμένης ταύτης ἔξω
 πύλω ἔσαι ἢ γέννη. μὴ ἔντω Ζητούμενον, πῶς ἔστιν αὐτῇ, ἀλλὰ πῶς αὐ
 τῶ Φύλω. *Punitionis locus neque est infernus, neque huiusce or-*
bi universi pars, sed etiam extra sphaeram, qua stellis nullis collustra-
tur, geenna erit; suoque probat testimonio aureâ linguâ pradicus Joan-
nes in expositioe epistola ad Romanos, hac verbatim referens: Et qua-
nam in loco hac erit geenna? quid hoc ad te? Nos enim quarimus
offendere eam esse, non quonam in loco conservetur. Sed quonam erit in
loco? ait, extra hunc orbem universum alicubi ipse reor esse, quemad-
modum à regis carceres, atque metalla longè absunt, pari ratione ex-
tra hunc mundum habitatum alicubi erit geenna. Ne itaque quaramus,
ubinam illa sit, sed rationem, quâ illam fugiamus. Sententiam
Bryennii parum nobis curæ fuerit redarguere. Non is est, qui
solo suo dicto auctoritatem faciat. Ipse dixit, tenuit, non ne-
go: quid tum? Ego illi non credo, & cum aliter cum Eccle-
sia sentiam, verba ejus etiam nullâ adductâ ratione detestor, &
fucum, quem ipse verbis Chrysostomi fecit, veritatis colore
suffundam. Sententia namque Chrysostomi est, parum refer-
re ut quis sciat, quonam in loco geenna jaceat, satis sit, si illi
constet esse: tum enim dabit operam, ut pœnas effugiat, & be-
nè agat. Movemur enim atque afficimur à pœnis, quæ verè &
reipsâ sunt, & puniunt. Nihil meliores reddunt, sive sub ter-
ra, sive sub aëre, vel extra hoc universum fuerint. Quare con-
cludit, quærendum esse non ubinam geenna illa sit, sed modum,
quo illam evitemus. Ne tamen etiam huic quæstioni non respon-
dissè videretur, respondit geennæ locum esse extra hunc locum
universi, qui habitatur ab hominibus, sed longè ab illis abesse,
& verum dicit, est enim in infimis terræ partibus, & in corde
ipso, & ventre terræ, nempe in recessu infimo, & interno, &
in inferioribus abyssis, in quibus nulla hominum habitatio est,
& in hunc infernum Christum sua anima descendisse fatemur.
 Quam-

Quamvis itaque in ea Ecclesia nullus unquam fuerit, qui de descensu animæ Christi ad inferos dubitavit, attamen rem apertam per se, & Sanctorum sententiis comprobata, dictis nescio quibus veluti caligine obduxerunt, ut nonnulla hinc ab Ecclesie dogmate diversa, non solum nata, sed novis aliorum assertionibus propagata, in eorundem libris legantur, sicuti in verbis jam dictis videmus, quæ si accuratius examinentur, multa nobis præter sanctorum mentem obtrudunt.

Primum est, *Humanum genus omne s) ab inferni cavernis ereptum à Christo in celos fuisse asportatum.* Illud enim notant verba illa, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, & sæpius etiam hoc idem in eodem libro, licet aliis verbis, & mutatâ dicendi formulâ repetitur. Nam pag. 148. a. m. in Canone Josephi scriptum est: ὡς ἔβλεψέ σε λόγε ὁ ἀδὴς κάτω κτ΄ ψυχῆς ἐστίναξο, καὶ πάντας τὸς νεκροὺς Φόβῳ ἀπίλυσεν, Ἰπτιγιάτας τὸ κρεατὸν τὸ ἐξουσίας σου. *Ue vidis te, Verbum, infernus inferiis cum anima suspiravit, & omnes mortuos timore relaxavit, qui agnoverunt potentiam tuam auctoritatis, & p. 82. b. p. καὶ ἡμῶν ἐν νεκροῖς ὁ θεὸς τὸς ἀπ' αἰῶν νεκροὺς ἐγείρας. Et perveniens ad mortuos Deus mortuos à seculo exsuscitavit, & p. 121. a. m. καὶ ἀνίσταντο νεκροὶ οἱ ἀπ' αἰῶν. Et resurgebant qui à seculo erant mortui, & pag. 122. a. m. πύλας χαλκῆς σπῆντεψας βασιλεὺς οὐρανό, καὶ ἀφάλας δεσμίου ἀπ' αἰῶν ἕκαστα χρηματίζοντας. *Portas ereas confregisti, Rex cælestis, & abstinisti vinctos qui à seculo ihu morabantur, & pag. 134. b. m. καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ἀδὴ τὸς ἀπ' αἰῶν δεσμίου ἠλευθέρωσας. Et descendens ad infernum vinctos à seculo liberasti. & pag. 140. b. m. & 153. a. f. & 156. a. m. κύριε νεκροὺς πρὸς πηροῦθης ὁ νεκρώσας τὸν θάνατον, ἐν μνήματι ἐπιθης ὁ κενώσας τὸ μνήμα. Domine mortuus vocatus es, qui mortem mortificasti; in sepulchro positus, qui sepulchra evacuasti, & pag. 147. l. m. ὁ ἀδὴς κάτω σε ἰδὼν ἐστίναξο, καὶ ἀπέδιδου σουδαίως τὸς νεκροὺς, τὸς ἐκ τῶ αἰῶν ἕκαστε φρουρουμένους, & τελῶν τεράτια χρεῖστέ ἐξαιτία ἐθελουσίως ὑψώθης ἐν*
(XXX) 2 σευρη*

s) Eorum puta, qui CHRISTO apud inferos prædicanti fidem habuerunt. Ita enim hæc limitari ab auctore Pentecostarii Allatius ipse p. 243. non diffitetur. Quo pacto nihil dicit quod non multi veteres, multi è Romana Ecclesia dixerunt, quorum doctrina de limbo Patrum quem vocant, ab hoc Græcorum dogmate non differt nisi diversitate vocabulorum. Multus tamen est in illo exagitando Allatius non modo hic, sed & infra p. 320. seq.

- σουρώ καὶ νεκροῖς σωήσῃς, ὁ νεκρῶσας τὸν ἄδου καὶ πάντας ἐν αἰδρία
 ἀνδρῶσας δεσμῖους. *Infernus inferiūs cūm te vidisset suspiravit, &*
 241 *fecit restituere mortuos, qui à seculo ibi custodiebantur. Et: Patrane*
Miracula *Christe eximia, voluntarie exaltatus es in Cruce, & inter mor-*
tuos annumeratus, qui mortem destruxeras, & omnes in virtute dissol-
uisti devinctos, & pag. 129. a. m. καὶ ψυχῆς καθάρως ἐς μέρη κατὰ
τὰς ἑξῆς ἐν αἰδρία δεσμῖους πάντας, ὡς ἐκ ἑαυτοῦ ἴουατος
εἶχεν πικρὸς τυραννός. Cum anima descendens in partes inferiores inferni
eduxisti in virtute devinctos universos, quos à seculo mors possidebat crudelis
tyrannus, & p. 122. a. f. καὶ ἡ γῆ ἐσαλεύθη, & ἐτρόμαξεν ὁ πωυγίλαστος
ἄδης καὶ πάντας δεσμῖους ἀπλῶς. Et terra mota est, & intremuit ma-
xime omnium deridendus infernus, & omnes devinctos liberavit, & p. 175.
a. p. καὶ ἀνίστη τριήμερον σκυλεύσας τὸν ἴουατον, καὶ σωανασίσας
πάντας τὰς φηρέτας. Et tertio die resurrexisti, morte depradata,
& resurgere fecisti omnes mortuos, pag. 158. b. m. ἐτίθης ἐν μνήματι
ὡς ἐκουσίως γετόμερον νεκρός, καὶ τὰ βασιλεία τῷ ἄδου βασιλεὺς ἀδάτατε
ἑπάντος ἐκείνας, νεκρὸς τῇ ἀκασσῇ ἐγείρας τῇ σῇ. Postus es in mo-
numento, tamquam qui voluntarie mortuus factus es, & regias inferni,
Rex immortalis, omnes evacuasti, mortuos tuā resurrectione exsuscitasti.
pag. 159. a. m. ἴθρο ἀπιοῦσιν νεκρὸν Χριστὸ ἐν μνήματι τὸν πῶσι νεκροῖς
ἐμπιότα τῆς ζῆν. ἀνίστης δὲ κέρει πάντα κενώσας λογι τὰ μνήματα θελή
σου διωάσθαι. Posuerunt te exanimem mortuum Christe in sepulchro, qui
omnibus mortuam vitam inspiras. Resurrexisti verò Domine, omnia eva-
cuans Verbum sepulchra tuā divinā facultate, pag. 198. b. m.
μακαρία ἡ κοιλία σου πανάμωμε γέγονεν τὸ γὰρ τὴν κοιλίαν ἄδου παρα-
 242 *δόξως κενώσαντα ἀνερηνεύτως χρεῖσαι κατῆξίωσαι. Beatus venter tuus,*
immaculatissima, factus est. Ventrem enim inferni prater opinionem bo-
minum evacuante inenarrabiliter sapere dignata es. pag. 267. b. p.
καὶ διὰ θανάτου τὸν ἄδην πλοῦτου κενούμενον, & ἀναςας ἐκ ἑ μνήματων
πάντας σωανέσθας τὺς ἐν ἄδην νεκρὸς. Et per mortem infernum oribus
evacuatum, & Resurgens è sepulchro omnes exsuscitasti, qui in infer-
no erant, mortuos. pag. 271. a. m. τῇ θείᾳ καθέδω σου φωτὸς ἐπλήσθη
τὰ καταχθόνια, καὶ τὸ σκότον ἠλάθη τὸ πρὶν δῶκον, ἔθεν ἀνίστησαν εἰ
ἀπ' αἰῶνων δεσμῶται. Divino descensu tuo, lumine impleta sunt inferio-
ra terra, & tenebra, qua antea persequiebantur, expulsa sunt. Hinc
resurrexerunt qui à seculo vinculis obstringebatur. pag. 191. b. m.
ἄδου πύλας, καὶ μοχλὸς συντρέψας λόγι, πάντας τὺς ἐν ἄδην ἀνέσθας κύσιν.
Inferni portus, & vellentibus confractis, omnes qui in inferno erant resur-
gere fecisti Domine.

Mor-

Mortuos ergo omnes ab orbe ipso condito in sepulchris, & intimis terræ recessibus, & in inferioribus abyssis, morte ac vinculis damnatos descensu suo Christus, ut isti ajunt, liberavit, compotesque sui fecit. Quod omnino falsum est, & Catholicis auribus inauditum, sive enim de animarum liberatione sermo est, & hoc est falsum. Nullus enim ad hæc tempora animas, quæ æternis suppliciis addictæ continuis vexabantur angustiis, vel quæ quod aquâ baptismali renatæ non fuerint, visione DEI arcebantur, vel quæ quod non fecissent satis pro delictis peccati pœnis atrocissimis redimebant, omnes à Christo liberatas fuisse falsus est, sive de corporum resurrectione, quæ tantoperè in- 143
sententiis adductis videtur inculcari, & hoc etiam falsum est. Nullus enim similem corporum resurrectionem somniavit, & historiæ Evangelicæ adversatur Matthæi 27. qui multa Sanctorum corpora, non autem omnia, & præcipuè damnatorum, resurrexisse narrat. Quæ post resurrectionem exierant è monumentis, & venerunt in civitatem sanctam, *Et monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierunt, surrexerunt, & exi- untes de monumentis post resurrectionem ejus venerunt in sanctam civita- tem, & apparuerunt multis.*

Hoc cum auctori Synaxarii non recte, neque ad normam Catholicæ veritatis prolatum videretur, se ipsum quodammodo corrigens, & amplam ac vagam, & nullis terminis circumscriptam sententiam in strictiorem, ac modestiorem dicendi formam restringens, subdit, *Verumtamen ad infernum descendens non omnes vita restituit, sed eos, qui illi credere voluerunt.* Quibus verbis eorum nobis dictum intrudit, qui dixerunt animam Christi post mortem separatam à corpore in interiora terræ, atque loca illa, quibus animæ mortuorum detinebantur, commigrasse, ibique omnibus etiam damnatis mysteria nostræ fidei prædicasse, illisque ad se conversis à pœnis illis liberatis, beatitudinem contulisse; eos verò qui illi non crediderunt, æternis suppliciis condemnatos neglexisse.

Prædicatio hæc Christi hac ratione exposita non solum 244
Xanthopulo, sed aliis etiam Patribus t) tribuenda videtur,

(XXX) 3

qvo-

t) Videndus omnino Cotelarius in notis ad Hermæ Pastorem III. 16. & Jo. Ernestus Grabe ad Irenæum IV. 45.

quorum auctoritate plausibillior fit. Namque Clemens Alexan-
drinus libro 6. Stromatum. * Διότι ο κύριος ἀγγελλίαν ἔ-
ποις ἐν ἄδου. Φησὶ γὰρ ἡ γραφή, λέγει ὁ ἀδης τῇ ἀπολαίᾳ, εἶδος ἔδω-
καυτὸν ὅτι ἰδομένη, Φανὼν δὲ αὐτῷ ἠκούσαντων, οὐχ ὁ πῶς δήπου
Φανὼν λαβὼν εἶπεν τὰ πνευματικά, ἀλλ' οἱ ἐν ἄδου κατακλιθέντες,
καὶ εἰς αἰώνιον αὐτὸς ἐκδιδωκότες, καθάπερ ἐκ πρὸς τοὺς εἰς Ἰ-
λασον ἀκόνας ἀπορίψαντες, αὐτοὶ τίνων εἰσὶν οἱ ἠκούσαντες τῆς φωνῆς
δυναμειῶς τε καὶ φωνῆς. ἐπὶ τίς αὐτῶν ἀφρονῶν ἐν μιᾷ κατακλιθῆναι, καὶ
τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν ἰσολάβοι εἶναι ψυχῆς
ἀδικίαν τῆς πνεύματι κατακλιθῆναι. τί δὲ οὐχὶ δηλοῦσι ἀγγελλίαν τὸν
κύριον τοῖς τε ἀπολαίᾳ ἐν τῷ κατακλιθῆναι, μᾶλλον δὲ πεπληρωμένοι,
καὶ τῶν ἐν Φυλακῇ τε καὶ Φρουρᾷ παρεχομένων. Et: ἐσαργίζῃ ἡ οὐρανὸς
καὶ ὁ σωτὴρ, ἐπὶ τῷ σῶσαι ἐργὸν αὐτῷ, ὅπερ ὅμως καὶ πεπληρωμένους τοὺς αἰ-
ῶνες πιστοῦν βεβουλημένους διὰ τὸ κηρύγματος, ὅποι ποτ' ἔτυχον
ζηλοῦτες, ἐκλύσας εἰς σωτηρίαν. εἰ γὰρ οὐκ ὁ κύριος δι' ἄδου ἕτερον εἰς
ἄδου κατήλθεν, ἢ διὰ τὸ ἀγγελλίσασθαι, ὡς περ κατήλθεν, ἥτις πάντες
ἀγγελλίσασθαι, ἢ μένους Ἑβραίουσιν, εἰ μὴ ὅμως πάντας, σωθήσονται πάντες
οἱ πιστεύσαντες, καὶ ἐξ ἑθνῶν ὅσους τὴν χάριτον, ἐξομολογησάμενοι ἤδη ἐκεί-
νη ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ πνευματικῇ αἰ κολάσις τῷ θεῷ εἰς Ἰησοῦν ἀγνοή-
σαι, καὶ τὴν μετάνοιαν τῶν ἀμαρτωλῶν μᾶλλον, ἢ τὴν ἰσότητον αἰρού-
μενοι. καὶ πάντα καθαρῶτερον διορᾷ δυναμένων τῶν σωμάτων ἀπηλα-
γμένων ψυχῶν, καὶ πάσης Ἰησοῦν Ἰησοῦνται, διὰ τὸ μηκέτι Ἰησοῦ-
245 θεῖσθαι σαρκί. *Quamobrem predicavit Dominus iis quoque, qui
erant apud inferos. Dicit quidem certè scriptura. Dicit infernus per-
ditioni. Eius quidem speciem non videmus, ejus autem vocem audivi-
mus. Non locus utique voce accepta dicit ea, quae prius dicta sunt,
sed ii qui sunt collocati apud inferos, & seipos tradiderunt ad exitium,
tanquam ex nave aliqua se sua sponte in mare projicientes. Ipsi ergo
sunt, qui divinam audierant virtutem, & vocem. Nam quis sana-
mentis, & justorum & peccatorum animas esse existimaverit in una
condemnatione, injustitia maculata infundens providentia? Quid verò?
an non significant, Dominum annunciasse Evangelium & iis, qui pe-
rierunt in diluvio, vel potius vincti fuerant, & iis, qui in praesidio
continebantur, & custodia? Et: Operatur autem, ut existimo, Ser-
vator, quandoquidem ejus est opus servare, & saluum facere, quod
quidem certè facit, ut qui eos, qui in ipsum voluerint credere per pra-
dicatio-*

* p. 637. edit. Paris.

dicationem, ubicunque essent, traxerit ad salutem. Si ergo Dominus nulla alia de causa descendit ad inferos, quàm ut annuntiaret Evangelium, sicut descendit; aut descendit, ut annuntiaret omnibus, aut solis Hebrais. Atque si omnibus quidem, salvi erunt omnes, qui crediderint, etiamsi sint ex Gentibus, cum jam illic confessi fuerint. Sunt enim salutes, & qua erudiunt, Dei castigationes adducentes ad conversionem, & potius penitentiam eligentes, quàm mortem, idque cum possint anima purius perficere, qua sunt libera à corporibus, etiamsi obscurantur vitiis, & perturbationibus, eo quòd non se amplius eis opponat, & eas impediatur caruncula. Nec solum Christum in terræ latebris mortuis gentibus, quæ dum vixerunt fidem non habuerunt, sed etiam Apostolos ipsos, ex Hermetis, seu Pastoris sententia, in easdem descendentes infidelibus fidem annuntiassent, non solum hic docet, sed Stromate etiam secundo, * ex quo tanquam ex fonte recentiores Græci sua hausisse videntur. 246

Dubitasse videtur etiam Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Paschate sub finem. Sic in infernum descendit, simul descendens, ea quoque mysteria cognosce, qua Christus illic designavit: quod duplicis descensus consilium, qua ratio fuerit: utrum omnes sine ulla exceptione adventu suo salvos fecerit, an illic quoque eos dumtaxat qui crediderunt. Nec longè abit Nicephorus Patriarcha Constantinopolitānus epistolā ad Leonem Pontif. Romanum. Joannes Damascenus de fide orthodoxa lib. 3. cap. 29. Κάτισιν εἰς ἄδην ψυχὴ τοθεωμένη, ἵνα ὡσπερ τοῖς ἐν γῆ δικαιοσύνης αἰτέιλεν ἥλιος· οὕτω καὶ τοῖς ὑπὸ γλῶττι ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις Ἰπλάμψῃ τὸ Φῶς, ἵν' ὡσπερ τοῖς ἐν γῆ Ὁηγγελισατο ἐρῶν, ἀλχημαλώτοις ἀφῆσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ τοῖς μὲν πισύρασι γένοιεν ἀπιος ζωηρίας αἰωνίου, τοῖς ἢ ἀπειθήρασι ἀπιστίας ἐλεγχος· οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδου, ἵν' αὐτῶ πᾶν γόου κάμψῃ ἐπυραίνων, καὶ Ἰπρησίων καὶ κατὰ χροσίων, καὶ οὕτω τὸς ἀπ' αἰώνων λύρας πεπεδημένους αὐθις ἐκ νεκρῶν ἀναφοίτησεν, ὁδοποιήσας ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν. Ob id porro deificata Christi anima ad inferos descendit, ut quemadmodum iis, qui in terra versabantur, iustitia sol ortus erat, ita etiam iis, qui infra terram in tenebris & umbra sedebant, illuceres. Et quemadmodum his, qui in terra erant, pacem, carnis remissionem, cæcis visum evangelizaverat, atque 247
iis

* p. 379.

is quidem qui fidem ipsi adhibuerant, aeterna salutis auctores existerent, eorum autem, qui contumaces & incredulos sese praeberant, infidelitatem coarguerat; sic etiam is, qui in inferno erant: ut ipsi omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & inferorum. Atque hoc praesertim, qui ab omni aere compedibus adstricti tenebantur, solutis, ipse rursus a morte ad vitam rediit, vitam nempe ad resurrectionem nobis municias. Ut enim comparatio robur habeat, illud necessario sequi debet, pari ratione Christum, & viventibus, & mortuis pacem denunciasse, ne mortui in agnoscendo Christo, illique genu flectendo minus haberent. Quinam autem fuerint, qui Christo crediderunt ex infidelibus, ideoque sempiternis cruciatibus damnati, idemmet pluribus exponit sermone de defunctis. Illi scilicet, qui vitae spatium pure egerant, procul a luxu, & venere, nec ullius sceleris sibi conscii fuere, fidem tamen non habuerunt. Qui vero vitiis, ac peccatis commaculati vitae finem fecerant, illi nullam rationem neque crediderunt, neque salvi facti sunt. En ejus verba: Προειρηκαμεν, ως αι ἀπειλαι μιν Φραϊάδες τῷ παντεπόπῳ, νικᾷ δὲ ταύτας ἡ ἀφάτος τούτου Φιλανθρωπία. καὶ γὰρ μετὰ τὸ Φάσαι τὸν ὑποφήτην ταῦτα, γέγονε πάντως ἐν τῷ αἵθῃ ἰσοκαλόγησις. ἐκείνων λέγω τῶν ἐν τῇ σωτηρίῳ τῷ δεσπότῳ καθόδοι. οὐ γὰρ ἀπλῶς ἴσους πάντας ὁ ζωοδότης, αἰδ' ὡς ἔρηται καὶ καὶ τὸς πειθεύσαντας, ἴσους γοῦν Φασὶ τὸς προπεπισευκότας, οἱ ἴσους εἰσι πατέρες καὶ προφῆται, βασιλεῖς καὶ ἰσπαρχαί.

248

Καὶ ἴσους ἄλλοι τῷ λαοῦ τῶν Ἑβραίων
Εὐαρίθμητοι, καὶ πρόδηλοι τοῖς πᾶσιν.

Ἡμεῖς δὲ πρὸς ταῦτα ἀντεροδμεν τοῖς δοξάζουσιν ὡδε, ὡς οὔτε δῶρον, οὔτε
θαυμασὸν καὶ παραδοξὸν τῆτο

Τοῦ σώσαι Χριστὸν τὸς προπεπισευκότας

Ἐπὶ κριτῆς δίκαιου ὑπάρχει μίνου.

Καὶ πᾶς ὁ τούτω πειθεύσας ἐκ ἐλεύεται.

Ἐδὲ ἰογαροῦ ἰούτους σωθῆναι πάντας.

Καὶ τῶν τῷ αἵθου δεσμῶν ἀπαλλαγῆναι

Τῇ καλαβάσῃ τῷ Θεοῦ καὶ δεσπότητου.

Ὁ καὶ γέγονε τῇ ἰούτου προμηθείᾳ

Ὁὶ δέγε χάριν Φιλανθρωπίας μόνης

Σώζοντες ὑπάρχουσιν, ὡς οἶμα, πάντες

Οἶμα

Οὐκ ἔστιν ὁ βίον καθαρώτατον ἔχον.
 Καὶ πᾶσαν πρᾶξιν ἀείψῃ ὑπέτασσιν,
 Ἰσχυρῶς βιωῦντες ἡκρατῶς καὶ σωφρονίως.
 Τὴν δὲ γε πίσιν ἀκραφῶν τε καὶ θείων
 Οὐ κατέλαβον μὴ γυμνασθέντες βλασ,
 Ἀλλ' αἰδῶντες μείναντες τὸ παραπάνω,
 Τούτους ὁ πάντων ἰαμίαις, ἡ δεσπότης
 Ἐβλυσεν, ἐξώγησε δικτύοις θείοις.
 Καὶ τούτους ὑπέκλινε πικροῦσαι ἑαυτοῦ.
 Λαμβύσας ἐπ' αὐτὰς τὰς θείας αἰκτίας,
 Καὶ δείξας αὐτοῖς τὸ Φῶς τῆς ἀληθείας.
 Οὐ γὰρ ἠέσχετο ὁ συμπαθῆς τῇ φύσει,
 Εἰς κενὸν τούτων τὴν κόπους γεγενῆσθαι. **Et inferius :**
 Οἱ δὲ γε βίον ἀισχυρὸν βεβαιώκοτες,
 Καὶ μηδὲν ὄλων τῶν χρησίων πεπραχότες,
 Σπῆρον, ἢ καρπὸν μηδὲν κερτιμῆνοι,
 Ἀλλὰ καὶ βίω, καὶ λόγῳ τε καὶ πίστι
 Εἰς ἅπαν ἐκάρχοτες κατεσφαλμένοι.
 Οὔτε τῆς βροχῆς γὰρ θείας οὐρανῶθεν
 Χυθείσης αὐτοῖς ἐβλάστησε καθ' ὅλην.
 Οὐ γὰρ, ὡς ἐφθην ἀπὸν, ἐβλον σπῆρον.
 Οὔτε λαμβύσαντ' ἑ τῆς δόξης ἡλίου
 Ἐπεπαύθησαν ὡς ἀκαίρῳ καθ' ὅλου.
 Τούτους ἔκ ὀνήσει Χρῆστος εἰς ἅπαν
 Οὐ σωήγειν, ὡς ῥίμαι, πεπικνότες.
 Ὡς ἀναξίους παντελῶς σωτηρίας,
 Οὔτε μὴν ἐπίστευσαν αὐτῷ δοκεῖ μου.
 Ἐπήρωσε γὰρ αὐτῶν τὰς διανοίας,
 Καὶ τὴν νοεῖν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας

249

Η τῶ σκότους ἔκτασις, ὁ πρῶτος δράκων. *Superius jam a nobis dictum est, minas quidem illius omnium veram inspectoris, graves atque horrendas esse: verum eas ab ipsius humanitate, quam nulla oratio assequi potest, superari. Siquidem postquam hac Propbeta loquens est, fuit profecto quibusdam in inferno confessionis locus, in videlicet, qui in salutari Domini descensu fidem amplexi sunt. Neque enim ille visa Auctoris omnibus sine exceptione salutem attulit, sed illa de-*

(ΥΥΥ)

mitt,

mum , qui illic quoque , uti dictum est , ipsius fidem amplexi sunt .
 Ac nonnulli quidem per eos , qui antè crediderunt ; Patres , & Prophe-
 tas , & Judices , & Reges , ac Principes intelligunt , adosque nonnul-
 los Hebraici populi , qui facile recenseri possunt , omnibusque noti , ac
 perspicui sunt . Nos verò adversus eos , qui ita sentiunt , ad hunc mo-
 dum differemus . Nec beneficii loco ducendum , nec novum ac mirum
 hoc censendum est , iis nimirum , qui crediderunt , salutem à Christo
 250 allatam esse . Quippe cum solus ipse iudex aequitate praeset , nec peritu-
 rus sit quisquis ipsius verbis fidem adhibuerit : Quocirca eos omnes salu-
 tem consequi , atque ad DEi ac Domini descensum inferni vinculis solvi
 necesse erat . Id quod etiam ipsius providentia contigit . At verò cuncti
 illi , meâ quidem sententiâ , solâ ipsius benignitate , ac misericordiâ ,
 salutem acceperunt , qui etiam si alioqui vita puritate excellissent , at-
 que optimis quibusque actionibus perfuncti fuissent , tenuiterque ac tem-
 peranter , & castè vixissent , tamen parvâ ac divinâ fidem haudqua-
 quam perceperunt , ut qui nulla omnino disciplina , aut cuiusquam ma-
 gisterio eruditi excoltiique fuissent . Hos quippe ille omnium moderator
 ac Dominus retibus divinâ inclusos sublimè traxit , eisque cum divino-
 rum radiorum splendorem iniecisset , ac veritatis tamen ostendisset , iis
 eorum animos inflexit , ut in eum crederent . Neque enim ille naturâ
 misericors tot labores frustra , atque incassum ab ipsis susceptos fuisse su-
 sinebat . Et intra : Contra qui tarpiter , ac sceleratè vixerunt , ni-
 bilque omnino , quod cum virtute conjunctum esset , egerunt , nec se-
 men ullum aut fructum habuerunt : verum & vitâ , & sermone , &
 fide prorsus aberrarunt , nec pluvia divina caelitis in eos fusa ullum ger-
 men ediderunt ; neque enim , ut jam à me dictum est , sementem ullam
 fecerunt , nec , ut prorsus steriles illucente glorie sole maturaverunt ; his
 profectò nullo modo Christus profuit , nec lapsos , ut opinor , secum
 excitavit , ut qui salute penitus indigni essent . Quin ne in ipsum qui-
 dem eos credidisse existimo . Primus etenim ille ex superbia in tenebras
 251 lapsus draco , quem à prima aetate coluerunt , mentes eorum , ac spiri-
 tuales cordis oculos excavit . Damascenum sequitur Phisippus So-
 licarius in Dioptra lib. 2. cap. 11. & 12.

Si dicas : Cum Christus clarè pronuntiet , Qui non est na-
 tus ex aqua & Spiritu sancto , non intrabit in regnum caelorum : quo-
 modo fieri potest , ut qui ante adventum ejus fuerunt iusti non
 baptizati , tamen in id ingressi sint ? non illepidè respondet
 Theo-

Theodorus Abucaras opusc. 13. * Mortuos omnes ante Christi passionem in elementa resolutos, sanguine & aqua, quæ ex latere ejus fluxerè, baptizatos fuisse, cum omnia elementa illa aspergine sanctificata fuerint, non ideò tamen omnes à Christo extractos fuisse ab inferis, sed eos tantùm qui in eam crediderunt. En verba:

Ο Χριστός ὑπὲρ ἐκείνων ἐβαπτίσθη ὡς περὶ καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ πάντων. ἐγὼ γὰρ Φησὶν ἐμάντων ἀγιαζῶ ὑπὲρ αὐτῶν. πλὴν ἀλλὰ καὶ σωματικῶς ἐβαπτίσθησαν. Β. καὶ πῶς ἔστο διωστέον; Α. ἢ ἐῖδα ὅτι οὐ πάντα οἱ ἀποθνήσκοντες ἀπόθνηται, ἀλλ' ἐν τοῖς σοιχείοις ἀναλύονται, ἐξ ὧν καὶ σωτηθήσαν. Β. οὕτως ἐχθ. Α. γέγραπται δὲ ὅτι κενθήσεις τῆ λόγχῃ καὶ πλευρὰν ἐρρύσεν αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς. Β. καὶ οὕτως γέγραπται. Α. οὐκοῦν ἀναλυθέντες ἐν τοῖς σοιχείοις ἐκείνου τῷ ὕδατι ἡγιάσε τὰ πάντα, καὶ ἐβαπτίσε τὸς μεμερισμένους καὶ ἀναλυθέντας εἰς τὰ σοιχεία. Β. τοῦτω τῷ λόγῳ καὶ οἱ ἀπίστοι, καὶ πάντες ἀπλῶς ἐβαπτίσθησαν οἱ προαποθάνοντες. Α. οὐχί, ἀλλὰ μόνα τὰ σώματα τῶν πιστῶν, ὧν ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ἔθῳ, κατεδύντοσ ἐκείσε ἔ Χριστοῦ, ἡ γοῦν τῆς ἀγίας αὐτῆς ψυχῆς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. ὡς περὶ γὰρ εἰ τις ἀγωγός, ἡ ῥύαξ ὕδατι δένδρον περὶ παράπεκνηγῶτα καὶ παραπεφυτευμένα ἔχων, τὰ μὲν παντελῶς τερεὰ καὶ ξηρὰ, τὰ δὲ ἐτι ζῶντα. τί δεκεῖ σοι; πάντα τὰ δένδρα, ὧν ἀπλετα τὸ ὕδωρ, ἀφελουῦται, καὶ ἀνιμῶνται καὶ ποιότησ, καὶ ζῶν, ἢ μόνα τὰ δεκλικὴν ἔχοντα δυνάμιν ἢ τοι ἐλλικὴν. τὰ γὰρ τελείωσ ξηρὰ ὄδεν παρὰ τῷ ὕδατος ἀφελουῦται. ὅσοις ὕδεν ἀφελήθησαν οἱ ἀπίστοι ἐκ τῆς τῷ ὕδατος ἐκείνου εἰς τὰ σοιχεία ἀναλυσεσ. *Christus pro illis baptizatus est, quemadmodum etiam pro illis mortuus est. Ego enim, inquit, pro illis sanctifico me ipsum. Caterum illi corporibus suis baptizati sunt. B. Quomodo id fieri potuit? A. Nescis eos, qui moriuntur, non penitus intercidere, sed in elementa, ex quibus compositi sunt, resolvi. B. Sic est. A. Scriptum est, latere ejus lancea aperit, sanguinem & aquam ex latere ejus fluxisse. B. Sic sane scripserunt est. Illa igitur aqua resoluta in elementa Christus omnia sanctificavit, baptizavitque divisos, & resolutos in elementa. B. Hac ratione infideles etiam, & denique omnes baptizati sunt, qui antea fuerant mortui. A. Minime, sed sola corpora fidelium, quorum anime, cum descendit ad infernum Christus; hoc est sancta ejus anima, in eam crediderunt. Sicut enim si quis aqueductus, aut riuus multas arbores habeat juxta confitas, alias quidem omnino extinguit, & aridas, alias vero adhuc viventes, & virides, quid tibi videretur, an omnes arbores, quas aqua tangit, utilitatem capiant, & pinguedinem,*

* De hac Abucaræ sententia exstat erudita diatriba Doctoris quondam mei D. Tho. Ittigii τῷ μακαρίτη, edita Lipsiæ 1698.

nam, ac vitam hauriunt; in illa sola qua vim habent recipiendā, & elicendi? Quia enim ex toto sicca sunt, nihil eis prodest aqua, sic infidelibus nihil profuit aqua illa, qua in elementa abiit.

253

Oecumenius in primam Petri cap. 3. Gregorii Nazianzeni dictum explanans, eos, ait, Christum salvasse, qui animo ita compositi erant, ut fidei propositæ præbuisent assensum.

Προκειμένου λοιπόν πῶς ἀποθανῶν ὠφέλησε τὴν προκεκοιμημένους, ἅμα δὲ καὶ ζητήσεως πολλῆς οὐσῆς, εἰ ἐπὶ σωτηρίας πάντων ἀνθρώπων ἢ ἰανθράκη-
αις τῷ κυρίου, ποίας ἔτυχον σωτηρίας οἱ προθανόντες. καὶ ἀμφότερα δὲ
ἀνὸς, καὶ φησὶν, ὅτι ὁ τῷ κυρίου θάνατος ἀμφότερα ταῦτα εἰργάσατο, ἰλ-
πίδω ἀναστάσεως διὰ τὴν ἀναστήναι αὐτὸν, καὶ σωτηρίαν πάλιν τῶν προκεκοι-
μημένων. οἱ γὰρ ἐργαίους ἀγαθοῦ τὸν ἑαυτῶν, καὶ τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν
χρόνον περιανθίσαντες βίον, ὡς εἰ καὶ τότε τῷ κόσμῳ ἐπεδήμησεν Χριστὸς μὴ
ἐν ἀπολειφθῆναι τῷ ζωοποιῶν αὐτὸς κηρύγματος, οὔτοι ἔ-
τουτε διὰ τῆς εἰς ἔδου τῷ κυρίου καθόδου τῆς σωτηρίας ἔτυχον, ὡς καὶ Γεωργίου
τῷ θεῷ δοκεῖ. φησὶ γὰρ ἅτε, ἀπλῶς σώσει πάντας Χριστὸς ἐπιφανείς,
δηλονέτι ἐν τῷ αἵθῃ, ἢ καὶ καὶ τὴν πεισυσαντας. διὰ γὰρ τῷ πεισυσαντας ση-
μαίνῃ τὴν οὕτω παρεσκευασίας ταυτῆς, ὡς εἰ καὶ τότε παργένετο, πει-
συσαντας. καὶ οὐ μέμνηται τῆτο. οὐ γὰρ ἀπεκκληρικῶς ἡ σωτηρία, ἐπεὶ
ἔ-
τοῖς ζῶσι πᾶσι γενόμενος οὐ πάντας σώσει, εἰ μὴ μόνον τὴν πεισυσαντας.
Cum enim hucusque progressus oratione fuisset, & restaret adhuc in dubio,
quo pacto eos qui antea dormierant moriendo juverit: non parvaque
relinqueretur quaestio, si in salutem omnium hominum humanitas à Do-
mino sumpta est, quam salutem fuerint consecuti, qui mortui antea
sunt: utraque unâ hac ratione dissolvit. Domini mortem, inquit,
utraque hac effecisse, & spem resurrectionis, propterea quod ipse sur-
rexit, & salutem item eorum, qui mortui antea fuerant.

254

Qui enim
quo tempore vivebant, bonis operibus vitam ita exornaverunt suam, ut si
tunc quoque in mundo versatus fuisset Christus, videlicet, praconium
non repudiassent: ii tunc ex descensu Domini ad inferos salutem adepti
sunt. Quemadmodum Gregorio etiam divino placet. Inquit enim,
salvosne fecit omnes absolutè, & in universum Christus, ubi scilicet ad
inferos supervenit? An etiam illic eos, qui credituri erant? Dum
enim inquit eos, qui credituri erant, eos significat, qui sese ita pra-
biterunt, ut si tunc etiam accessisset Christus, fuissent credituri. Neq;
id reprehendendum videtur. Non enim sortito exhibetur salus. Nam
eum inter viventes etiam versaturus, non omnes salvos fecit, sed eos
sanctum qui crediderunt. Simi-

Similia habet Joannes Zonaras ; sive Glycas epist. 10.

Και μή μοι λέγε ως ἀπεύθυνοι λοιπὸν οἱ πρὸ τῷ Χριστῷ πάντες εἰσίν. εἰ γὰρ προλαβὼν ἐνηθρώπησεν , ἐκ αὐτῶν οὕτως ἐξ ἀγνοίας ἀπόλωντο οἱ ἐν ἀπιστίᾳ τὴν ζῶν καταλύσαντες , τοιοῦτόν τις λέγε μηδέν. ὅσοι γὰρ ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης Φησί , βίον ἀσκητικώτατον ἔζων , εἰ καὶ λανθάνοντως περὶ τὴν κρίσιν ἀπεπλανήθησαν , ψυχῆς τε τοσοῦτον ἦσαν ἀπειθεῖς καὶ ἀγνώμονες , ὡς ἰδόντες καὶ αἰκούσαντες ἑτοιμῶς πισεῦσαι , ἐκείνοι , πίστευε , ἐκ ἀπόλωντο. εἰδὲ γὰρ ὁ φύσει ἀγαθὸς Θεὸς τὴν ἀγαθήν τε αὐτῶν προαίρεσιν , καὶ τὸ τῶν καμάτων ἀπειρον εἰς καιρὸν ἀποδοῖναι ἠέσχετο. ἐνθέν τινι καὶ πρὸς τὸν αἰθῆρ νόμῳ φύσεως καλλιοῦντος αὐτῆς , κακείσε κηρύξαντος , καὶ προσδέξαντο οὗτοι τὸ κήρυγμα , καὶ ἐπίστευσαν. οἱ δὲγε ἀμβλυωπίαν , καὶ πανηρίαν ἐκ πανηρίας νοσοῦντες , οὐ μόνον ἐπεντρανίσαι ἐκ ἴχυσαν , ἀλλὰ καὶ τέλειον ἀπετυφλώθησαν , τῷ νοητῷ ἡλίου , ὡς ἔφαμεν , ἐκῆσε ἀερέψαντος. αὐτὸ τῆτο καὶ ὁ ἐν Θεολογίᾳ διαπρέψας μέγας Γρηγόριος ὑπεμφάνων ἔλεγεν. ἄρα πάντας ἴσασεν ἐν αἰθῆρ ὁ κύριος ἐπιφανείς , ἢ κακείσε τὸς πισεύσαντας ; οὐ ταῦτα δὲ μόνον , ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας ἐπιφανίς ἐν τῷ πᾶσι αὐτῷ λόγῳ , οὐ ἢ ἀερχῆ τί τῆτο ; ἐγγὴ ποτῆ καὶ ταῦτα κατὰ ῥῆμα διέξεισι. τί ὅσω πάντας ἀπλῶς σάξῃ ἐπιφανείς ἐν αἰθῆρ Θεός ; οὐ. ἀλλὰ κακείσε τὸς πισεύσαντας. τίνας δὲ οἱ πισεύσαντες , ἢ πάντας οἱ ἐν ἀσθεῖα μὲν ἔζων καταλύσαντες , πισεῦσαι δὲ ὁμοίως ἑτοιμῶς ἔχοντες ; καὶ τούτου ἕνεκα μὴ ἀμφιβαλεῖς γὰρ πρὸ τῶν αἰθῆρ καὶ αὐτὸν τὸν κορυφαῖον Πέτρον , οὕτω περὶ τούτου λεγόντα , καὶ τοῖς ἐν Φυλακῇ πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξε ἀπειθήσασί ποτε. ἐνταῦθεν ὅσω καὶ ὁ μέγας ὀρμώμενος Κύριος ἔλεγεν. ὡσπερ ὅσω τοῖς ἐν Καρκί μετὰ Καρκὸς σιμωνεστέρας ὁ Θεός , οὕτω καὶ ταῖς ἐν αἰθῆρ ψυχαῖς διεκέρυξε , ἴδιον ἔχων φῶρημα τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ ψυχῆν. οὐχ ἦτιον δὲ τὰ περὶ τούτου καὶ ὁ θεῖος διείληφε Δαμασκηνὸς λέγων. ὡσπερ τὸς ἐν γῆ εὐαγγελίστατο εἰρήνην , καὶ τοῖς μὲν πισεύσασιν σωτηρίας γέγονεν αἴτιος , τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν ἀπιστίας ἐλεῖχος. οὕτω καὶ τοῖς ἐν αἰθῆρ. οὐκοῦν ἐμμεθόδας τὰ πάντα οἰκονομῶν , ὡς μήτε τὸς πανηρῶν , οἷαν δὴ Ἰνα ἔχων πρόφασιν , λέγοντας , εἰ ἠδὲ μὲν , ἐπιστεύσαμεν αὐτῷ , κηρυτῆ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ αἰθῆρ , ὡς εἴρηται , παραπλησίως τοῖς αἰθῆρ. κἀνταῦθεν ἐπισπᾶται τὸς ἐπιτηδείως ἔχοντας ἔλκεσθαι , καὶ οἷα τις λαμπρὸς ἀριεὺς , σὺ αὐτοῖς ἐκείθεν ἐπᾶναισιν. εἰ γὰρ καὶ πᾶσι κοινῶς ἐχαρίσατο ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἀνάστασιν , ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάντες αὐτῷ σιωήσαντες ἐξ αἰθῆρ ἀπερχομένη. μόνον δὲ οἱ πισεύσαντες , ὡς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος Φησί.

At ne idcirco tibi dixeris, omnes, qui ante Christum fuerunt, culpa vacare. Si enim anticipato hoc tempore homo factus fuisset, non ita ex ignorantia perissent, qui expertes fidei ex hac vita decesserunt.

(Υυυ) 3

256
dibil

Nihil tale dixerit, quotquot enim, ut Joannes Damascenus ait, vitam laboriosissimam in exercitio pietatis duxerunt, etiamsi imprudentes circa fidem aberrarunt, quique animo erant adeo obediente & grato, ut si vidissent, atque audissent, prompti paratique ad credendum fuissent, illi, crede, non perierunt. Neque enim Deus, qui naturâ bonus est, bonam eorum electionem, & imensos illorum labores cum tempore ipso permisisset praterlabi. Idcirco cum etiam in infernum ipse descendisset, ibique predicasset, & amplexi sunt hi predicationem, & crediderunt. Qui verò cœcutientes ex malitia laborant, non solum manifestè obtueri non potuerunt, verùm etiam tandem excœcati sunt, intellectuâli illo sole, uti diximus, illic coruscante. Hoc ipsum excellens ille in rebus divinis Gregorius Magnus subindicans dixit: Fortè an Dominus, quam in inferno apparuit, omnes servavit, vel tantummodo, qui fidem illi adhibuerunt. Nec ista solum, sed & magnus Epiphanius in oratione, que incipit, τὸ τῆς σιγῆς πολλῆς, hæc ad verbum enunciat: Quid igitur? Omnes penitus salvat apparens in inferno DEUS? Non. Sed ibidem etiam eos tantùm, qui crediderunt. At quinam illi sunt qui crediderunt? Fortè an illi qui in impietate vitam finierunt, ad credendum tamen erant parati. Atque hæc de causa ne dubita. Habes enim præ aliis etiam ipsum Principem Apostolorum Petrum ita de hoc dicentem: Et his, qui in carcere erant spiritibus veniens predicavit, qui increduli fuerunt aliquando. Hinc itaque etiam magnus ille Cyrillus impulsus dixit: Quemadmodum itaque cum iis, qui in carne erant, cum carne versatus est DEUS, ita etiam animabus in inferno predicavit, propriam habens gestamen, unitam sibi animam. Neque verò secius de his statuit divinisimus Damascenus dicens: Quemadmodum iis, qui in terra erant annuntiavit pacem, atque iis quidem qui crediderunt salutis auctor extitit, inobedientes verò, incredulitatis arguit: ita etiam iis, qui sunt in inferno Optimo itaque ordine omnia dispensans, ita ut neque bonis per ignorantiam bonitas ipsorum pereat, neque mali ullam omninò excusationem habeant dicentes, si scivissemus, credidissemus utique, predicat etiam in inferno, ut diximus. Similiter atque iis, qui in terris degunt, atque hinc extrahit, qui apti sunt, benèque comparati ad trahendum, & veluti illustris quidam princeps cum eis illic ascendit. Tametsi enim omnibus communiter largitus est suscitatus è mortuâ extremam illam resurrectionem, non tamen etiam omnes eum ipso venerunt ex inferno redeunte, soli verò qui crediderunt, ut inquit Gregorius Theologus.

Maxi-

Maximus etiam Planudes eandem opinionem secutus est orat. in sepulturam Domini, & in planctum sepulchralem sanctissimæ Deiparæ, ubi inter alia: *Εἰ γὰρ ἐνὸς αἵματος* τωλοῦ μετανοίᾳ προσίοντος, ἠδονὴν μεγάλην ἠδομένοι, ἵνα ἐκ αὐτῆς ἔλαβον ἐδουμίαν τῶν ψυχῶν, ὥσπερ ἐξ αὐτῆς ἑτέρας αἵμα, καὶ σφοδρῶς ἰάχῃ ὀπίσω ἑαυτῶν ποιουμένων τὸν ἄδην, καὶ νῦν δὴ συγχαίρουσι σιωπῆσαι αὐτοῖς καὶ ταῖς ψυχαῖς. τῆ γὰρ ἁδοῦ κενωθέντῃ, γέμει μὲν πνευμάτων προφητικῶν οὐρανόσ, γέμει δὲ καὶ δικαίων, γέμει πατριαρχῶν, &c. *258*

Si uno peccatore per penitentiam prope adveniente, lætitiâ ingenti exultante, quoniam non sese immergens gaudio, animabus tanquam ex alia regione immoderatâ celeritate, derelictis inferis concomitantibus, quare & nunc unâ cum illis simul commorantibus, & animabus reliquis collecentur. Etenim vacuis inferis factis, Propheticiis spiritibus cælum repletur, repletur justis, repletur Patriarchis, &c. Et: Πᾶσι τὰ κατὰ τὴν ἐν σαρκὶ τῆ σωτῆρῆς ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς ἀφίξιμ προβάντα μυστήρια, καὶ πάντα πᾶσαν ὑπερβαίνοντα διώομιν λόγον. ἐν δὲ οἷον καὶ μέγιστον τὸ τελουμένον σήμερον. τῆτο δὲ ἐστὶ νεκρωσις ἁδοῦ, θανάτος θανάτος, ἐλευθερία ψυχῶν, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἠνεωγμένη τοῖς βουλομένοις ὁδός. πρὸς ὃ καὶ ταῦτα φέρεται πάντα. Multa in Servatoris nostri in carne ad nos adventu mysteria factitata sunt, & omnia omnem verborum superant facultatem. Unum illud potissimum ac maximum, quod hodie sit. Id autem est mortificatio inferni, mortis interitus, animarum liberatio, & apertum ad calos volentibus iter. Ad hoc cetera referuntur omnia. Si volentibus iter patebat, non ergo tantum justis & fidelibus: si inferi exinaniti exhauriuntur, frustra hinc justos à peccatoribus discernes. Et infra idem inculcat, dum quæstionem illam solvere conatur, quamnam ob causam diutiùs super terram, quam infra terram Servator, salutem evangelizaverit, & cujus gratiâ tempus utrumque ternario commensuraverit, hoc annorum, dierum alterum.

Nonnulli de hac Christi prædicatione modo, quo diximus, adeò confidenter locuti sunt, ut ex damnatis etiam unum nominarint Platonem, qui illius beneficio, & in Christum crediderit, Christumque secutus, unâ cum aliis inter beatorum cætus fuerit collocatus. Nicetas in orationem Nazianzeni: *Ἐσώσε δὲ Χριστὸς εἰς ἄδην καλῶν οὐ πάντας, ἀλλὰ μόνους τὸς πιστεύσαντας. ὃ δὲ Χρυσόστομῷ ἰσχυρίζεται, ἔτε ἠδένα ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἁδῷ σέσωκε, μὴ ἄξιον*

ἀξιον σωτηρίας ὄντα, ὅτε ἀπέθανε. καὶ ἴσως οἱ πισεύσαντες τότε ἀξιοῦν ἔδοξαν τῆς σωτηρίας. αἰὼν τι καὶ περὶ Πλάτωνος τῆ ἐκκλησίας ἐν τοῖς τῶν πατέρων φέρεται διηγήμασιν. ὕβρσι γὰρ ἐκεῖνος ἀποθανὼν πάλας ὑπὸ τῶν ἡμισιανῶν ὡς ἄθεος καὶ πονηρὸς ἐβλήτετο. ὄντα δὲ ἐπιστὰς τῶ ὑβρίζοντι, ἠτιάτο τὸν ἄνθρωπον, ὡς μάτην αὐτὸν ὑβρίζοντα. ἐγὼ φησιν, ἀμαρτωλὸς μὲν εἶναι ἐκ ἀν ἀρνηθείην. τῶ Χριστῷ δὲ εἰς ἄδην καλεῖται, ὡς εἰς πρόγε ἐμοῦ ἐπίστευσε. τοῦτον τὸ περὶ τῶ Πλάτωνος διηγήμα. εἰ δὲ καὶ παρὸν ἢ μὴ, τοῖς ἀκροαταῖς κρίνειν παρήμι. *Enimvero Christus in infernum descendens non omnes, verumt̄ eos solos, qui crediderunt, salvos fecit. Chrysostomus ipse affirmat, neminem in inferno à Christo salutem accepisse, nisi qui salute dignus esset, cum ex hac vita discessisset. Ac fortasse qui tum crediderunt, salute digni habiti sunt. Cujusmodi quiddam de ethnico Platone in Patrum historiis circumfertur. Nam cum diu ante vita functus à quodam Christiano maledictis, convitiisque ut sceleratus & impius laceratus esset, postea ad convitiatorem suum venit, hominemque accusavit, ut frustra ipsum maledictis infestantem. Ego enim, inquit, te peccatorem esse haudquaquam inficias ivero: verumt̄ cum Christus in infernum descendit, nemo ante me ad fidem accessit. Hoc de Platone commemoratur, quod credendum sit, necne, auditoribus judicandum relinquo. Et Anastasius Sinaita in Odego quæst. 3. * Μηδαμῶς ἀναθεματίσης ἀνθρώπον πρὸ τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ τελευτήσαντα, καὶ ἐν τῶ ἄδῃ πρὸς ἀπαξ καὶ μόνον ἐγένετο τὸ Χριστοῦ κήρυγμα. προλαβὼν γὰρ Ἰωάννης ὁ πρόδρομος ἐκήρυξε καὶ κήσσε τὸν Χριστόν. καὶ ἀκούσον τῶ ἀγίου Πέτρου λέγοντος περὶ Χριστοῦ, ὅτι πορευθεὶς, φησιν, ἐκήρυξε καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ πνεύμασι τοῖς ποτὲ ἀπειθήσασιν. καὶ νῦν φέρεται εἰς ἀρχαίας παραδόσεις, ὅτι τις σχολαστικὸς παλαιὰ κωτηράσαστε Πλάτωνα τὸν φιλοσοφόν, φαίνεται ὡς αὐτῷ καθ' ἑπὶ τοῦ Πλάτωνος λέγοντος ἀνθρώπε, παῦσον τῶ κατὰρᾶσθαι με, σεαυτὸν γὰρ βλέπεις. ὅτι μὲν ἀνθρώπος ἀμαρτωλὸς γέγονα ἐκ ἀρνούμαι, πλὴν κατελθόντος τῶ Χριστοῦ ἐν τῶ ἄδῃ, ὅπως ὡς ἐπίστευσε πρὸ ἐμοῦ εἰς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἀκούων μὴ νομίσῃς ὅτι πάντοτε ἐν τῶ ἄδῃ μετανοοῦσιν. ἀπαξ γὰρ καὶ μόνον οὕτω γέγονεν, ὅτι Χριστὸς ἐν τοῖς κατὰρᾶσθαι κατελήλυθε τὸς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους ἐπισκέψασθαι. *Nemquaquam divis devovebis hominem, qui ante Christi adventum defunctus est, nam apud inferos predicatio Salvatoris pervenit, primum quidem Joanne Precursore Christum illic annunciante, deinde ipso Christo predicante. De quo audi quid S. Petrus dicat: In quo & bis, qui in carce-**

* Hæc non leguntur in Hodego Anastasii Sinaitæ, sed in quæstionibus & responsionibus quas sub Sinaitæ nomine editas alii rectius tribuunt juniori Anastasio Nicaeno quæst. CXI.

carcere erant spiritibus veniens predicavit, qui incredulifuerant aliquando. Fertur antiqua traditio de Scholastico quodam, qui multa probra in Platonem Pholosophum jaciebat, cui secundum quietem apparuit Plato, cumque sic affatus est: Heus tu desine à maledictis in me vibrandis, ne quid tibi mali accersas. Peccator fui, non nego. *Ceterum* 261 quando Christus ad inferos descendit, ante omnes alios ego in illum credidi. Hec cum audis, ne censeas in inferno semper dari pœnitentia locum; semel id accidit, quando redemptor noster ad loca subterranea descendit, ut omnes, qui à condito mundo obierant, inviseret. Et ne illis deesset sacræ Scripturæ auctoritas, ex epist. 1. Petri cap. 3. verba illa adducunt: *Οτι καὶ Χριστὸς ἀπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε δίκαιον ὑπὲρ ἀδίκων. ἵνα ἡμᾶς προσωραγή τῷ θεῷ, ζωοποιήσῃς ἢ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι προῶθεὶς ἐκήρυξεν ἀπειθήτασι πῦρ, ὅτε ἀπιζηδέχοντο ἢ ἔθεο μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε κατὰ σκεδάζουσης κτιστῆ.* Quia & Christus semel pro peccatis passus est, justus pro injustis, ut nos offerret DEo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu, in quo & his, qui in custodia erant spiritibus profectus predicavit, incredulis aliquando, quando expectabas DEi longanimitas in diebus Noë, dum fabricaretur arca. His similia Justinus Martyr Dialogo cum Tryphone, Isaia tribuit, & Jeremiae Irenæus lib. 4. cap. 39. quæ apud eos nusquam leguntur. *Commemoratus est Dominus sanctus Israël mortuorum suorum, qui dormierant in terra sepulchris, & descendit ad eos evangelizare salutem, quæ est ab eo, ut salvaret eos.*

Zonaras, Planudes Xanthopulo favent, viri ejusdem cum Xanthopulo farinae. Non ii tamen sunt, qui eum & semetipsum, quando hæretica proferunt, ab hæreseos nota possent vindicare. Immò dum in eodem asserendo conveniunt, Xanthopuli nobis mens clarius innotescit. *Nec* 262 *invertendo sententiam, hæreseos notam subterfugiet. Quare ejus verba examine- mus. Eum de infidelibus, & ad pœnas sempiternas damnatis verba facere, ipsemet aperit, qui sanctorum ac justorum animas, quas aliâ ratione vult fuisse salvas, ab animabus hujusmodi prædicatione liberatis discernit, ac dividit. Veruntamen ad infernum descendens non omnes vita restituit, sed qui illi credere*
 (ZZZ) *volue-*

volverunt. Animas vero Sanctorum, qui ab orbe condito fuerunt, ab inferorum domino violenter custodia mancipatas liberavit. Diversi ergo sunt quibus predicatur, à Sanctis qui conclusi in carcere liberantur, ergo non possunt esse, nisi peccatores usque ad vitæ exitum, & pœnis æternis condemnati. De iis qui in Purgatorio erant intelligi non potest. Qui enim Xanthopulus Purgatorium concedet? Quod si concederet, dum ait ex illis non omnes ad salutem protractos, de Purgatorio sermo esse non potest. Sive enim Christus descensu illo suo Purgatorii omnes animas à pœnis, idque cum sufficiente compensatione, & solutione pœnæ pro culpa, aut etiam liberalitate Christi, sive non omnes, sed aliquas liberaverit, id certum, firmumque est, animas in Purgatorio detentas tandem aliquando post purgata scelera, ad beatitudinem traduci. At quibus predicavit Christus, plerumque in illis iisdem pœnis, in quibus erant ante prædicationem permanferunt, sine spe ulla salutis. Ergo non est sermo de animis Purgatorii.

- 263 *Quare sive dicant, omnes damnatos per illam Christi prædicationem, sive aliquos esse salvatos, error est, & hæresis manifesta, damnata à D. Augustino lib. de Hæresibus cap. 79. & Philastrio cap. 47. Quam etiam in Marcione Irenæus, & Epiphanius damnarunt, qui descensu Christi ad inferos omnes impios salvatos regnum DEi percepisse, justos vero ac sanctos non fuisse ab illo liberatos, cum nolissent ipsi credere, asserbat. Et Gregorius Papa tanquam hæreticum in Georgio Presbytero, & Theodoro Diacono Ecclesiæ Constantinopolitanæ condemnavit, confirmatque suam sententiam Augustini & Philastrii auctoritate lib. 6. epist. 15. Præterea post discessum vestrum dilectissimis filiis meis Diaconis narrantibus agnovi, quod dilectio vestra dixisset, Omnipotentem Dominum Salvatorem nostrum Jesum Christum ad inferos descendentem, omnes qui illic confiterentur eum DEum, salvasse, atque à pœnis debitis liberasse. De qua re volo, ut fraternitas vestra longè aliter sentiat. Descendens quippe ad inferos solos illos per suam gratiam liberavit, qui eum & venturum esse crediderant, & præcepta ejus vivendo tenuerant. Constat autem quia post Incarnationem Domini nul-*

lus etiam ex his salvari potest, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent: quia scriptum est, Confitentur se nosse DEum, factis autem negant. Et Joannes ait, Qui dicit quia novit eum, & mandata ejus non custodit, mendax est. Jacobus quoque frater Domini scribit dicens, Fides sine operibus mortua est. Si ergo fideles nunc sine bonis operibus non salvantur, & infideles ac reprobi sine bona actione Domino ad inferos descendente salvati sunt; melior illorum sors fuit, qui Incarnationem Domini minimè viderunt, quàm horum, qui post Incarnationis ejus mysterium nati sunt. Quod quanta fatuitatis sit dicere, vel sentire, ipse Dominus testatur discipulis dicens, Multi Reges & Propheta cupierunt videre qua vos videtis, & non viderunt. Sed ne dilectionem vestram in mea disputatione immorer, quid de hac heresi Philaster in libro, quem de haeresibus scripsit, dixerit, cognoscat, cujus haec verba sunt: Sunt Haeretici qui dicunt, Dominum in infernum descendisse, & omnibus post mortem suam etiam ibidem se nunciasse, ut confitentes ibidem salvarentur: cum hoc sit contrarium dicenti Propheta David: In inferno autem quis confitebitur tibi? & Apostolus, Quotquot sine lege peccaverunt, sine lege peribunt. Cujus verbi beatus quoque Augustinus in eo libro concordat, quem de haeresibus scripsit. Hac itaque omnia pertractantes, nihil aliud teneatis, nisi quod vera fides per Catholicam Ecclesiam docet: quia descendens ad inferos Dominus illos solummodò ab inferni claustris eripuit, quos viventes in carne per suam gratiam in fide & bona operatione servavit. Quod enim per Evangelium dicit: Cum exaltatus fuero à terra omnia traham ad me ipsum: omnia videlicet electa. Nam trahi ad DEum post mortem non potuit, qui se à DEo malè vivendo separavit.

Si Græci dicant, Augustinum & Philastrium esse auctores Latinos. Nolo ab ipsis quærerè quanam ratione apud ipsos Latinum nomen exosum est adeò, ut auctoritate, quam præ se habet in confirmandis fidei dogmatibus, solum modò quod contra eos sit, carere debeat. Latini veritatem non à Latinis tantum, sed à Græcis ipsis, sicubi eam esse odorèntur, sedulò & alacriter expiscantur. Illud negare non poterunt, Georgium Presbyterum, & Theodorum Diaconum, qui de descensu Christi ad inferos ea tunc affirmabant, quæ nunc Xanthopulus, Zonaras, Oecumenius, Planudes, aliique nonnulli dicunt, Græ-

Græcos fuisse, Ecclesiæ Constantinopolitanæ alumnos, Gregorio Romano Pontifici ad eorum dicta refellenda, & ingenia convincenda satis fuisse auctoritatem & Philastrii, & Augustini. Eruntne recentiores isti Græci antiquis illis sapientiores, prudentiores, in rebus fidei addiscendis accuratiores? nollem essent pervicaciores.

Dixerant in Triodio, ut nos ibi u) abundè probavimus, damnatos piorum precibus, animasque æternis suppliciis addictas sublevari, quandoque etiam liberari, ut potioribus argumentis rem comprobarent, hæc de novo nobis obiiciunt, contenduntque, Christum eorum plurimos, qui scilicet in eum crediderunt, liberasse. Quod utique hæreticum est, cum universalis totius Ecclesiæ consensus ille sit, sanctorum Patrum, & Scripturæ sacre testimoniis confirmatus, pœnas damnatorum esse æternas, & in inferno nullam esse redemptionem.

Si dicant ex speciali privilegio, & Christi arbitrio illos fuisse liberatos; doceant de privilegio. Sanè proposita illis prædicatio, libera, sed effectu tantùm valida, si ipsi credidissent, non speciale privilegium, sed legem ordinariam arguit. Ut ergo pœnas inferni aliquando finem habituras fidelibus inculcarent, præter tot alias machinas commentum etiam de prædicatione Christi superinduxerunt.

266 Sed benè est, quando illius Ecclesiæ lumina, ac primi Patres, quibus ipsi potius animum, quàm istis tantùm schismati firmando intentis, advertere debent, piorum tantùm animas ac sanctorum, descensu illo Christi à miseris illis, fas est enim statum illum nullâ DEi visione pellucidum, ita nuncupare, fuisse liberatas affirmant. Et cum hic non sit hujus controversiæ examinandæ locus, sed tantùm istius libri errores indagandi, ac manifestandi, in illis afferendis paucis me expediam. Cyrillus Hierosolymitanus cateches. 4. illuminatorum, & cateches. 14. Epiphanius hæres. 69. contra Arianos, Joannes Chrysostomus orat.

u) Supra p. 116, seq.

orat. 5. de Resurrectione , & demonstratione adversus Gentiles, quod Christus sit DEus , Synesius hymno 9. Philo Carpathius in illud Cantici , apprehendam te. Joannes Cassianus de canonico divinarum orationum , & psalmodum modo lib. 3. cap. 3. Nicetas in orationem dictam Nazianzeni. Et quod magis mirere , ipse etiam Nicephorus Histor, Eccles. lib. 1. cap. 31. Ο γὰρ ἡλιθίου τῆς δικαιοσύνης Χριστὸς μὲν ψυχῆς μόνης διακριθείσης τῆ θανάτῳ ἔ σώματι ὁπιφανείς τῆς ἐν ἁδοῦ τῶν δικαίων ψυχῆς τῆς πρὸς 267 τῶν ὁδοποιῶν ὁδοποιῶν ὁδηγὸς ἐχρημάτιζε , Φωτὸς δευτερεύων , καὶ ἡγμένων αὐτοῖς τῆς ὁδοῦ , ὡσπερ δὴ καὶ τῶ ληστῆ γαζονίῳ. Ipse enim justitiae sol Christus anima sola per mortem à corpore segregata apud inferos justorum animis praesto fuit , & dux itineris ad paradysam ferentis praestit lucis princeps , viaque auctor eis perinde atque latroni factus. Eiusdem etiam commatis Nilus Monachus ad Philippum sacerdotem , de Trinitate & incarnatione Tractatu : Καὶ σώματι προσβαλὼν ὁ θάνατον ἀνθρώπινον δυνάμει θεότητι καταπεράσεται , καὶ ἀνάγονται ἐκείθεν αἱ ἀπ' αἰῶνι τῶν δικαίων πεπληθύνοντες ψυχῆς. Διότι γὰρ Ἀδάμ μέχρι καὶ τῆς ἔ Χριστοῦ παρουσίας πᾶσαι αἱ ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων δικαίων τε καὶ ἀδίκων ἐκείσε κατεῖχοντο δίκαις τῆς ὁδοποιῶν ἐκλινόμεναι. ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἁδῷ οὐ πάντας ἀπὸ τῆς κραυμῆς ὑπ' αὐτῆ ἀνεσώσων , ἀλλ' ὅσοι θεὸν αὐτὸν ἔδεισαν , καὶ ἐπεπιστεύκεισαν , καὶ ἀνωμολόγησαν. Et cum corpori humanum mors incidisset , deitatis potentia dirumpitur , & educuntur ex eo loco , quae à saeculo justorum animae vincula erant. Ab Adamo enim usque ad praesentiam Christi , omnes hominum sive justorum , sive impiorum animae inibi detinebantur , inobedientia parras persolventes. Veniens verò Christus ad inferos , non omnes penitus ab eo detentos liberavit , sed eos tantum qui ipsum noverant , & in eum crediderant , eumque confessi sunt.

Auctoritatibus pro Synaxarii Auctoris sententia , facili negotio occurrere possumus. Clementis Alexandrini ad confirmanda Ecclesiae dogmata , si praeter aliorum Sanctorum mentem , & Ecclesiae decreta loquatur , auctoritas nulla est , scatur enim ubique erroribus , & praecipue in hoc loco , ubi de praedicatione Christi in inferno sermonem instituit , Hydræ Origenicae nascituræ seminarium quoddam est. Illius contra Ecclesiae dogma-

dogmata conatus ab antiquis scriptoribus damnati sunt , & nunc in dies à recentioribus refelluntur. Si cum Ecclesia loquitur, ob antiquitatem venerabilis est , & suo testimonio non ingratus accedit. Anne hoc , quod de Christi apud inferos prædicatione disseminavit , Origeni cujus ipse doctor extitit , causa errandi fuerit , cum in eo quasi in matre , de damnatorum aliquando salute hæresis contineatur.

Damasceni in libro de fide orthodoxa ea sententia fuit, non minus viventibus , quàm mortuis Christi Incarnationem beneficam fuisse , nec minus illis illuxisse ; quin etiam sua prædicatione non minus liberalem advenisse : suam namque præsentiam illis spiritibus prædicavit , hoc est eorum fidem indicavit , vitæque antea probitatem dignis celebravit laudibus , quibus postea vitam beatam impertivit , infidelium contumaciam arguit. Nec aliam fuisse Damasceni sententiam satis abundè docent , quæ ipse orat. de Transfiguratione Domini edisserit : ibi enim omnia , quæ per descensum Christi ad inferos effecta sunt , enumerans , de dampnatis ne verbum quidem faciens , tantum justorum & sanctorum animas commemorat. *Εἰ ἐν ἔρῃ θαβῶρ μεμνηκατο , οὗτις ἂν εἰς πύρας ἢ πύριον οὐδ' ἀγγελίᾳ ἐκβέβηκεν , οὐ γὰρ ἂν κλειδοῦχος τῆς βασιλείας γενήσεται. οὗτις ἂν λησὴν λώερατο ἢ ὀφθαλμοῦ , οὗτις ἂν ἢ γὰρ τυραννίς ἢ θανάτου κατηγορῆται , οὗτις ἂν εἰς πονοπέδον τοῦ ἔκδου βασιλεία δίδωται. οὗτις ἂν Ἀδὰμ ἀναστήσῃ , οὗτις ἂν ἡ Εὐὰ διπλασθέντων , οὗτις ἂν πτεριόρχει , καὶ περὶ φηται , καὶ δίκαιοι τῶν ἄδου μυχῶν ἀνεσώθησαν , οὗτις ἂν ἡ φύσις τῆς ἀφθαρσίας περιβέβηται. Si in monte Thabor mansissetis , nequaquam , ó Petre , pollicitatio tibi facta exitum parata fuisset , non enim regni claviger extitisset : non latroni paradísus paratisset : non superba atque insolens tyrannis deleta fuisset : non Adamus saluti restitutus , non Eva redempta , non Patriarcha , ac Propheta , & justí ex ímís inferni recessibus erepti fuissent , non denique humana natura incorruptibilitatem induisset. In exacta hac rerum enumeratione , nusquam rei , quæ tanti interesset , oblitus , tam grande D'ei beneficium in genus humanum , & peccatores siluisset.*

Majo:

Majorem difficultatem habet, quod ipse scripsit in sermone de defunctis. Nihilominus ibi etiam palam fatetur, se non assertivè, sed probabiliter loqui. *Ἰδοὺ πῦ Φέρων ἐ λόγῳ ἀνήγαγεν ἡμᾶς λόσσαι σὺν Θεῷ, καὶ διώκρησσαι πρᾶγμα, μικροῦ δεῖν κεκαλυμμένονι σὺν ἁποστολικῶς Δεῖ τὸ ἀνάξιον, ἀλλὰ συλλογιστικῶς Δεῖ τὸ Φιλᾶδελφον.* En quò nos oratio prouexerit, ut rem penè occultam, & operam iuvante Deo explicaremus, atque id non veluti quandam sententiam pronunciantes, neque enim id patitur nostra indignitas, sed rationibus atque conjecturis, ut charitas postulat, utentes. Et suæ dissertationi veram aliorum tanquam digniorem, ut ego existimo, præposuit. *οὐ γὰρ ἀπλῶς ἔσωσε πάντας ὁ ζωοδότης, ἀλλ' ὡς εἶρηται καὶ ἐν τῆς πιστεύουτας. Ἰνὸς γοῦν Φασὶ τῆς περὶ πιστευότας, οἱ ἴνες εἰσὶ πατέρες καὶ προφήται, βασιλεῖς καὶ ὑπάρχαι, καὶ ἴνες ἄλλοι ἔλαοὶ τῶν Ἑβραίων, διαβήθητι καὶ πρὸς ἄλλοις τῆς πᾶσιν.* Neque enim ille vita auctor omnibus sine exceptione salutem attulit, sed illis demum, qui illis quoque, uti dicitur est, ipsius fidem amplexi sunt. At nonnulli quidem eos, qui antè crediderunt, intelligunt, Patres nempe, & Prophetas, & Reges, ac Principes, aliosque nonnullos Hebraici populi, qui facillè recenseri possunt, omnibusque noti ac conspicui sunt. Potuit ergo Damascenus in conventu doctissimorum hominum plures sententias licet adversas in medium proferre, quas ipsis postea examinandas relinqueret, & cum propositum illius non parùm prædicatio Christi adjuvaret, Δεῖ τὸ Φιλᾶδελφον, charitate scilicet in fratres, ut ipse opinabatur, exposuit.

Verùm enim verò sermo ille nescio quid mihi semper suboluit; & ut verum fatear, nunquam x) Damasceni factum legitimum existimavi, sed ut aliàs sæpè contingit, à nebulonibus, ut gratiam, ac pondus orationi tanti Patris nomine adderent, Damasceno fuisse appictum. Quod dummodò è Damasceni operibus erro non es, facillimo negotio persenties.

Levis

x) Eadem aliorum virorum doctorum est de hoc sermone sententia. Vide censuram Rob. Coci pag. 427. seq. & Damascenum nuper editum à doctiss. Viro Michaele Legvien.

pag. 119. seq.

- 271 *Levis est inprimis, ac nugax hic auctor, qvi de gravissimis rebus agens, quasi per saturam ludens carmine, & prosa nullo dicendi fine, orationem omnem infarcit. Dicitio illi, ac modus, si rectè consideres, vilis, & è trivio, hiulca, languida, affectata, puerilis, & à Damascenica mirum quantum diversa, quæ licet oratoriis flosculis, & accurata exponendi formâ non luxuriet, fluit tamen inoffensa, suâ facilitate decora, concentu gravis, sententiarum pondere clara, severa, æqualis, divina. Versus Damasceni cum aliâs elegantissimi sint, selectis semper verbis nitidi, quantitate syllabarum semper commodi, erroribus semper innoxii, hi qui in isto sermone leguntur, si numerum tantum syllabarum demas, semper incompti, ac rustici in ipsa tanta deformitate conformes. Ad hoc probandum nulum argumentum erit validius ipsâ lectione, lege, si potes, sine fastidio, per te tantum nullo alio duce me vera fateri cognosces. Præterà omnes illæ historiz quæ ab eo adducuntur, ex anilibus confabulationibus descriptæ sunt, de quibus nos superius * nonnulla diximus: at quomodo Damascenus hujus orationis auctor esse poterit, qvi secundo de fide orthodoxa cap. 4. scribit.*
Διὸ τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς δαίμοσιν αὐτῆ ἠρώμασαι τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, καὶ ἡ κόλασις ἡ αἰώνιος, καὶ τοῖς ἐπιδούοις αὐτῶ. καὶ ἡ γινώσκων ὅτι ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, ἔστω τοῖς ἀγγέλοις ἡ ἐκπίωσις. μὴ γὰρ πάλιν ἐκπίωσιν ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς μετάνοια, ὡσπερ εἶδὲ τοῖς ἀνθρώποις μὴ τὴν θάνατον.
Ob idque diabolo, ipsiusque demonibus, isque qui ducem ipsum sequuntur, nunquam extinguendus ignis, suppliciumque sempiternum paratum est, Illud etiam scire non alienum fuerit, quod hominibus mors est, hoc Angelis lapsum extitisse. Post lapsum enim præclusa est jam illis omnis respiscendi facultas, quemadmodum & hominibus, postquam ex hac vita migarunt, cum hic sæpius inculcetur post mortem in inferno esse ἐξομολόγησιν, confessionem, μετάνοιαν, pœnitentiam. Planè tamen nullum est, quod aliqui dixerunt hanc orationem non esse Damasceni, cum Damascenus sit antiquior Gregorio Papâ primo, ad cujus preces salus Trajano defertur, cum ex Joanne Patriarcha Hierosolymitano, qvi ejus vitam descripsit, manifestum sit, Damascenum sub Leone Isauro Iconomacho floruisse, sub Gregorio secundo,
- 272

cundo. Auctoritas ergo hujus orationis, cùm Damasceni non sit, non tanti fieri debet.

Oecumenii item, & Zonarae, & Maximi Planudæ auctoritas tantùm Xanthopuli sententiam exponunt, qui de hac re cùm malè senserit, malè etiam sensisse Xanthopulum ejusdem farinae hominem necesse est. Et expositio Oecumenii insulsiſſima est. DEUS enim non ex eo quod quisque facturum est, sed ex eo, quod re ipsa fecerit sententiam fert. Et profectò divinæ liberalitatis beneficium nullum esset, si ex eo quod aliquis acturus erat, judicandus est.

Nicetas quid senserit, clarum est: cùm ipse dicat sancto-²⁷³rum animas ac piorum tantùm fuisse liberatas, probetque testimonio Chrysoſtomi. Εσῶσι δὲ Χερσὸς εἰς ἄδην καλῶν οὐ πάντας, ἀλλὰ μόνως τὴς πιστεύσαντες, ὁ δὲ Χρυσόστομος ἰαχυρίζεται, ὅτι ἔδωκε ὁ Χερσὸς ἐν τῷ ἄδῃ σῶσαι, μὴ ἀξιῶν σωτηρίας ὅσων, ὅτε ἀπίθωνον. Enimverò Christus in infernum descendens non omnes, verùm eos solos qui crediderunt salvos fecit. Chrysoſtomus ipse affirmat, neminem in inferno à Christo salutem accepisse, nisi qui salute dignus esset, cùm ex hac vita discessisset. Et ad fabellam illam de Platonis salute minimè animum advertit.

Gregorii Nazianzeni verba dubia sanè, nullo modo sententiam dubiam faciunt. Neque enim ipse dubitavit num Christus apud inferos omnes absque ulla exceptione salvos fecerit, an eos dumtaxat, qui crediderunt: sed solùm quid in eo mysterio inquirendum, meditandumque esset, proposuit. Planè namque ipse sciebat neminem absque fide DEO placere potuisse. Nec aliam fuisse Nazianzeni mentem colligi etiam potest ex Georgii commentario in eundem locum. Οὕτω, scribit, καὶ εἰς ἄδου καταρχομένη τῷ λόγῳ σὺγκάτ-
αισι, οὐκ ἔστι κακῶ δῆλον, ἀλλ' ἔστι τῷ ἐρῶνῆσαι, καὶ μα-
θεῖν τὸ μυστήριον τῆς εἰς τὴν ἄδην τῆ Ἰησοῦ σὺγκάτ-
αίσεως, καὶ τῶν ἐκείσε ἡμοιούων τε, καὶ ἔπιτελουμένων τὴν ὑπερφυᾶ διδαχθῆναι λό-
γον. Et cùm ad inferos descendenti verbo unà descendit, neque ad ma-
lum

(Aaaa)

omnium difficillimus est D. Petri, y) in quo ex-
 lti insudarunt, an Doctoris mentem sint affecuti, in
 Ne varias aliorum hic expositiones aggerant, eam-
 dium adducam, quæ verba illa de descensu Christi
 interpretatur, quæ & sanior esse videtur, & commu-
 namque D. Petrus, Christum sua morte, cum ad
 artes terræ pervenisset, spiritibus, justis videlicet,
 Abrahamæ detinebantur, prædicasse, manifestasse
 in Incarnationem, & quanam ratione illorum
 , ac restitutionis in integrum causa fuisset, id-
 e ad morem clarè, & sonore intonuisse justis
 & maximè iis qui pervicaces & obstinati cum Noë
 er, sed DEi longanimitate, ac patientiâ in bo-
 conversi, commissorum delictorum pœnitentiâ
 num Abrahamæ delati similem Christi descensum
 bant, quo illis beata vita impertiretur. Scio va-
 rum hunc explicari, hæc tamen sententia mihi
 minor, & textui Scripturæ aptior videtur. Non
 us Christum in inferno omnibus ibidem conten-
 nifestasse, sed sanctis & justis tantum. Qui-
 sti fuerint, non adeò dignosci facillè possunt, 276
 malorum illuvie hominum animis refractariis,
 Ei tolerantia, ac summa humanitas indignata
 nibus sine ulla spè salutis minaretur, inven-
 qui errorem agnoscentes, & ex animo de-
 pœnitentiam agentes iram DEi averterint, &
 consecuti non in corporibus, ac facultatibus,
 tanti mali ingentes aquarum voragines absorp-
 Abrahamæ recepti fuerint. Ne damnemus ergo
 infelicissima, ne homines omnes unâ lance
 reprobemus. Novit enim Dominus ex pœc-
 semen Abrahamæ, genus electum, pium,
 quod si tempore divini factum est in tanta ferocia
 iustitia, multò magis aliis etiam temporibus,
 (A a a) 2 cum

9. ad quem locum præter interpretes confer si placet Petavium XIII. 18.
 :ol. de incarnatione, & D. Tho. Ittig; τὸ μακρότερον diss. de Evange-
 : annunciato.

lum, ut patet, sed ut disquirat, conspiciatque DEI in infernum descensus arcana, & eorum qua ibi peraguntur, atque perficiuntur, supernaturali rationem edoceatur.

- 274 Anastasio Antiocheno satisfaciam, si dicam, quæstiones illas, * quæ sub ejus nomine circumferuntur, non omnes esse Anastasio adscribendas. Opus etenim inordinatum, ac varium lectores ipsi pro arbitrio, aliis additis, aliis detruncatis, immutarunt, & dum legerent, quidquid notatu dignum occurrebat in margine, vel alibi ascribere. Exscriptores deinde additamenta illa notha, ac si legitima essent, dum exscribunt, in textum referunt, & Auctoris sanè maximi opus eruditum, ac verà sapientiâ plenum, invertunt. Exempli loco illud tantum sit; cum Anastasius ab aliis sanctis Patribus plura acceperit, aliique Patres posteriores ab Anastasio, vel ab aliis, ex quibus etiam Anastasius sua mutuati fuissent, lector memoriæ adjuvandæ gratiâ adnotavit sententiam illam esse & Maximi Monachi, & Joannis Climacis, sive etiam Nicephori Constantinopolitani. Exscriptor deinde nomina illa, quasi ab Anastasio, vel à quæstionum auctore indicata fuissent, in copia apposuit. Et Purrianus gravissimus vir se vidisse exemplar Messanense tradit, in quo quædam ex illis nominibus non legebantur. Quod dicimus de nominibus, de sententia, & rebus ipsis dicendum est. Neque melius habitæ sunt hæ Anastasii quæstiones, ac illæ, quæ sub Athanasii nomine ad Antiochum, & Justini Martyris ad orthodoxos. Quare fabulosa de salute Platonis, & prædicatione Christi, quæ inter eas leguntur, non convincunt, ea fuisse ab Anastasio scripta, vel dictata. Nec dubito ab sciolis quibusdam sancto fuisse annexa; cum nec inter se conveniant, neque cum aliis ab eodem patre aliis in locis expositis.

Locus

- Quæstiones & responsiones XCIII. primum latine sub Anastasii Nicæni nomine edidit Genianus Hervetus, ex ejus interpretatione leguntur in antiquis Bibliothecis Patrum. Deinde quæstiones CLIV. Græca & latine vulgavit Jac. Gretserus Ingolstadt. 1617. 4. sub nomine Anastasii Sinaitæ, Patriarchæ Antiocheni qui A. C. 599. diem obiit. Ex Gretseri versione recusa sunt in Bibliotheca Patrum novissima Lugdunensi Tomo IX. Sed novâ confusione animadversiones Interpretis verbis Græci scriptoris permixtæ sunt.

Locus omnium difficillimus est D. Petri, *γ*) in quo exponendo multi insudarunt, an Doctoris mentem sint assecuti, in dubio est. Ne varias aliorum hic expositiones aggeram, eam solum in medium adducam, quæ verba illa de descensu Christi ad inferos interpretatur, quæ & sanior esse videtur, & communior. Ait namque D. Petrus, Christum sui morte, cum ad inferiores partes terræ pervenisset, spiritibus, justis videlicet, qui ibi in sinu Abrahamæ detinebantur, prædicasse, manifestasse videlicet suam Incarnationem, & quanam ratione illorum redemptionis, ac restitutionis in integrum causa fuisset, idque præconis ad morem clarè, & sonore intonasse justis omnibus, & maximè iis qui pervicaces & obstinati èùm Noë arca appareretur, sed DEi longanimitate, ac patientiâ in bonam frugem conversi, commissorum delictorum pœnitentiâ peractâ in sinum Abrahamæ delati similem Christi descensum, anxie expectabant, quo illis beata vita impetraretur. Scio variè ab aliis locum hunc explicari, hæc tamen sententia nihil verbis conformior, & textui Scripturæ aptior videtur. Non ait ergo Petrus Christum in inferno omnibus ibidem contentis se ipsum manifestasse, sed sanctis & justis tantum. Quinam autem isti fuerint, non adeò dignosci facile possunt, cum in tanta malorum ihuvia hominum animis refractariis, quando & DEi tolerantia, ac summa humanitas indignata excidium omnibus sine ulla spè salutis minaretur, inventi sint aliqui, qui errorem agnoscentes, & ex animo detestantes, ac pœnitentiâ agentes iram DEi averterint, & misericordiam consecuti non in corporibus, ac facultatibus, quæ veluti causas tanti mali ingentes aquarum voragines absorberant, in sinu Abrahamæ recepti fuerint. Ne damnemus ergo tempora, licet infelicissima, he homines omnes unâ lance dimetiamur, ac reprobemus. Novit enim Dominus ex peccatoribus suscitare semen Abrahamæ, gens electum, pium, sanctum. Quod si tempore divini factum est in tanta forum omnium angustia, multò magis aliis etiam temporibus, cum

(Aaaa) 2

cum

γ) 1. Petr. III. 19. ad quem locum præter interpretes confer si placet Petavium XIII. 18. dogm. Theol. de incarnatione. & D. Tho. Ittig. 1. 1. de incarnatione dicit. de Evangelio mortuis annunciat.

cum non ita crassatur iniquitas, fiet. Videat ergo Xanthopulus num bene intellexerit Petrum, qui non sanctis, sed damnatis scribit Christum predicasse, & ex illis omnes, qui crediderant, liberasse.

Illa præterea Synaxarii verba consideranda sunt. Sanctorum animas, ait, ab inferorum domino violenter custodia mancipatas liberavit, *ταῖς δὲ ψυχαῖς τῶν ἀπ' αἰῶνος αἰῶνος βλαβῆς κρατημέναις ὡς τὸ ἀδού ἱερωσῶσι*. Error fuit Origenis, & aliorum ab Eustathio Antiocheno reprobatus, quo asserabatur, non tantum damnatorum, sed iustorum etiam animas in inferno sub potestate dæmonis 2) fuisse. Vide quæ nos tractatu nostro de de Engastrimytho cap. 7. & 12. pro Catholica veritate tuenda adduximus. At dum in Beatis illis, qui in summa mentis tranquillitate quiescebant, nullis doloribus, nullis angustiis obnoxii, perfectam beatitudinem, quæ in visione DEI erat, expectantes, vim ab inferorum domino asseris, iniusti dæmonis in illas facultatem, & dominium, illudque violentum insinuas. Hoc est non in sinu Abrahamæ, sed in crudelissimi animarum hostis ergastulo commorari, & Origenis errorum perpetuis tenebris damnatum, nunc demum in lucem ab orco evocare.

IV. Quartum in libro animadvertendum est, ex verbulo malè edito ingentem Divæ Virginis injuriam appingi. Quod nisi viderem sæpius repetitum, semperque eodem cum errore prolatum, veluti correctorum oscitantia intrusum neglegerem. Carmen est Joannis Damasceni, sive Joannis Ardzæ in Pentecostem ad ipsam Virginem pag. 172. a. f. *χαίροις ἀίωνα μαρτυροῦμεθαίω κλῆρος*. *Salve Regina, Matri-virginum gloria*. Eodem modo legitur & pag. 190. a. m. pag. 134. a. p. pag. 250. b. m. & quotiescunque carmen illud repetitur, semper Virgo, *Matri-virginum gloria est*. Typographi in uno vel alte-

2) Atque in verbis Synaxarii animas iustorum non dicuntur detentæ à dæmone, sed tantum *κρατῆ τῷ αἰῶ*, hoc est in loco & statū perfecta beatitate & visione beata DEI sejuncto. Similium Patrum Ecclesia Latina appellat.

altero loco errare potuerunt. Cum verò ubique ita legatur, errorem in verbis inesse dicendum est : eoque præcipuè quòd in aliis etiam editionibus ita habeatur, ut in editione Spinelliana anni 1600. Unam inter mulieres *Matri-virginem* 278 novi Divam Virginem, præque ea sola nulla alia est, illa enim sola Christum peperit, & Virgo & Mater nobis innotuit. Titus Bostrensis : Ηπίσημοι καὶ αὐτὴ οὐχ ὑπεβλήθη δὲ τῶ τῆς ἀπιστίας Ἰππιμίου κατὰ τὴν Ζαχαρίας, διότι ὁ μὲν ἔχει πολλὰ ὄψα- δήγματα τῆς ἐν γήρα παρδοποιίας τῆ Σάρραν Ρεβέκκας, τῆ Ραχὴλ, τῶ Ἄνας, ἡ δὲ παρθένο ὑδὲ ἐν. ὑδεμία γὰρ παρθένο ἕως αὐ- τῆς ἀνδρῶν σπιλάσι καὶ πίπκει. λέγει πῶς ἔσται πάντα οὐχ οἷς ἀπίστως ἀπιλέγουσα, εἰλλ' ὡς ῥοφὴ ῥητέσσα τιν τρέπον ἔ λε- γομένου πρῶταματ. ἐπεὶ ὑδέπτε γήρα το παρθένο πικῆν. ὅθεν ἔσται Ἰππιμιάται, ἀλλὰ διδάσκεται τιν τρέπον τὸ ὄψαδέξου ἔκαστ. Et : ἔσται οἶδεν ἡ φύσις ἀ λέγει. ὅθεν καὶ συγινώσκει ὁ ἀγγελ. οὐδὲ γὰρ γήρανο πρῶταρον π ἔιοῦτον, οὐδὲ μὲ τὰτα γνήσταται. λέγει δὴ τὸ παρθένο τικῆν. Et ille alius : Ἐλογηθήσεται σὺ ἐν γυναίξιν, ὑδεμία γὰρ τῆς ἑσώτης χάρει κοινωσι, οὔτε γήρανο, οὔτε γνήσταται διώταται. ἐν γὰρ τὸ θεῖον κῆμα, καὶ μία γνήσταται. Nec ipsa quidem credidit ; attemen incredulitatis penas non subit, quemadmodum Zacharias, hic etenim multa in senecta parturitionis habebat exempla, Sarram, Rebeccam, Rachel, Annam : Virgo verò nullum penitus, nulla quippe ante eam virgo sine viro concepit, & peperit. Dicit, quomodo erunt hac, non quòd fidem non præbens, sese opponens : sed veluti prudens, modum de re, qua agebatur, inquirens. Quandoquidem nunquam id evenit, ut virgo pareret. Quare non reprehenditur, sed modum parius admirabilis edocetur. Et : Quæ tu asseris, natura non novit, hinc Angelus condonat, neque enim antea simile quidpiam factum est, nec postquam in tempus futurum fiet, Virginem, inquam parere. Et alius in Lucam, Benedicta tu in mulieribus. Nemo enim tanta gratia participes facta est, nec fieri potest. Divinus siquidem partus unus est, & quæ genuit, una. Græci etiam in Paracletice canunt : ὦ γυνήκατος καινοῦ πάντων τῶν πάλαι γεννημάτων, τίς γὰρ ἔγνω μήτις αὐτῶ ἀνδρῶν πτοκῆσι ; O admirandum novum vetera omnia mirabilia exsuperans, quis enim novit matrem, qua sine viro generavit ? Et : (Αααα) ;

Græcos fuisse, Ecclesiæ Constantinopolitanæ alumnos, Gregorio Romano Pontifici ad eorum dicta refellenda, & ingenia convincenda satis fuisse auctoritatem & Philastrii, & Augustini. Eruntne recentiores isti Græci antiquis illis sapientiores, prudentiores, in rebus fidei addiscendis accuratiores? nollem essent pervicaciores.

Dixerant in Triodio, ut nos ibi u) abundè probavimus, damnatos piorum precibus, animasque æternis suppliciis addictas sublevari, quandoque etiam liberari, ut potioribus argumentis rem comprobarent, hæc de novo nobis obiciunt, contenduntque, Christum eorum plurimos, qui scilicet in eum crediderunt, liberasse. Quod utique hæreticum est, cum universalis totius Ecclesiæ consensus ille sit, sanctorum Patrum, & Scripturæ sacre testimoniis confirmatus, pœnas damnatorum esse æternas, & in inferno nullam esse redemptionem.

Si dicant ex speciali privilegio, & Christi arbitrio illos fuisse liberatos; doceant de privilegio. Sanè proposita illis prædicatio, libera, sed effectu tantùm valida, si ipsi credidissent, non speciale privilegium, sed legem ordinariam arguit. Ut ergo pœnas inferni aliquando finem habituras fidelibus inculcarent, præter tot alias machinas commentum etiam de prædicatione Christi superinduxerunt.

266 Sed benè est, quando illius Ecclesiæ lumina, ac primi Patres, quibus ipsi potius animum, quàm istis tantùm schismati firmando intentis, advertere debent, piorum tantùm animas ac sanctorum, descensu illo Christi à miseris illis, fas est enim, statum illum nullâ DEi visione pellucidum, ita nuncupare, fuisse liberatas affirmant. Et cum hic non sit hujus controversiæ examinandæ locus, sed tantùm istius libri errores indagandi, ac manifestandi, in illis afferendis paucis me expediam. Cyrillus Hierosolymitanus cateches. 4. illuminatorum, & cateches. 14. Epiphanius hæres. 69. contra Arianos, Joannes Chryostomus
orat.

u) Supra p. 116. seq.

orat. 5. de Resurrectione , & demonstratione adversus Gentiles, quod Christus sit DEus, Synesius hymno 9. Philo Carpathius in illud Cantici , *apprehendam te*. Joannes Cassianus de canonico divinarum orationum , & psalmodum modo lib. 3. cap. 3. Nicetas in orationem dictam Nazianzeni. Et quod magis mirere , ipse etiam Nicephorus Histor. Eccles. lib. 1. cap. 31. Ο ὡς ἤλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστὸς μὲν ψυχῆς μόνης διακριθείσης τῶ θανάτῳ & σώματι Θεοφανεί τις ἐν ἄδου τῶν δικαίων ψυχῆς τις πρὸς 267 τὴν ὁδοποιίαν ὁδοποιίας ὁδηγός, φωτὸς δεξιῆς, καὶ ἡγμῶν αὐτοῖς τῆς ὁδοῦ, ὡσαύτῃ δὴ καὶ τῶ ληστῆ γαλιλαίῳ. *Ipsa enim justitia sol Christus anima sola per mortem à corpore segregata apud inferos justorum animis praesto fuit , & dux itineris ad paradysum ferentis praestitit lucis princeps , viaque auctor eis perinde atque latroni factus.* Ejusdem etiam commatis Nilus Monachus ad Philippum sacerdotem , de Trinitate & incarnatione Tractatu : καὶ σώματι προσβαλὼν ὁ θάνατος ἀνθρώπων διδάσκει θεότητος κατεπερίσσειαν , καὶ ἀνάγοντι ἐκείθεν αἱ ἀπ' αἰῶνος τῶν δικαίων πεπρωμέναι ψυχαὶ, διότι ὡς Ἀδάμ μέχρι καὶ τῆς ἑ Χριστοῦ παρουσίας πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων δικαίων τε καὶ ἀδικῶν ἐκείσε κατείχοντο δίκας τῆς ὁδοποιίας ἐκλινόμεναι. ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἄδῳ οὐ πάντας ἀπαλλάττει τὰς κραυμῆρας ὑπὸ αὐτῶ ἀνεσώσασα, ἀλλ' ὅσοι θεὸν αὐτὸν ἤδεισαν, καὶ ἐπεπιστεύκεισαν, καὶ ἀνωμολόγησαν. *Et cum corpori humanum mors incidisset , deitatis potentia disruptitur , & educuntur ex eo loco , quae à saculo justorum anima vincitae erant. Ab Adamo enim usque ad praesentiam Christi , omnes hominum sive justorum , sive impiorum anima inibi detinebantur , inobedientiae parras persolventes. Veniens verò Christus ad inferos , non omnes penitus ab eo detentos liberavit , sed eos tantum qui ipsum noverant , & in eum crediderant, eumque confessi sunt.*

Auctoritatibus pro Synaxarii Auctoris sententia , facili negotio occurrere possumus. Clementis Alexandrini ad confirmanda Ecclesiae dogmata , si praeter aliorum Sanctorum mentem , & Ecclesiae decreta loquatur , auctoritas nulla est , scetet enim ubique erroribus , & praecipue in hoc loco , ubi de praedicatione Christi in inferno sermonem instituit , Hydræ Origenicae nascituræ seminarium quoddam est. Illius contra Ecclesiae

(ZZZ) 3.

dogma-

dogmata conatus ab antiquis scriptoribus damnati sunt, & nunc in dies à recentioribus refelluntur. Si cum Ecclesia loquitur, ob antiquitatem venerabilis est, & suo testimonio non ingratus accedit. Anne hoc, quod de Christi apud inferos prædicatione disseminavit, Origeni cujus ipse doctor exitit, causa errandi fuerit, cum in eo quasi in matre, de damnatorum aliquando salute hæresis contineatur.

269 Damasceni in libro de fide orthodoxa ea sententia fuit, non minus viventibus, quam mortuis Christi Incarnationem beneficam fuisse, nec minus illis illuxisse; quin etiam sua prædicatione non minus liberalem advenisse: suam namque præsentiam illis spiritibus prædicavit, hoc est eorum fidem indicavit, vitæque antea probitatem dignis celebravit laudibus, quibus postea vitam beatam impertivit, infidelium contumaciam arguit. Nec aliam fuisse Damasceni sententiam satis abundè docent, quæ ipse orat. de Transfiguratione Domini edisserit: ibi enim omnia, quæ per descensum Christi ad inferos effecta sunt, enumerans, de dampnatis ne verbum quidem faciens, tantum justorum & sanctorum animas commemorat. *Εἰ ἐν ἔρῃ θαυῶν μεμνημένοι, οὐκ ἂν εἰς πύρας ἢ πῦρος σὲ ἄγγελος ἐκβέβηκεν, οὐ γὰρ ἂν κληροδοχὸς τῆς βασιλείας γένηται. Οὐκ ἂν ληστὴν λυέωκετο ὁ ἑρμῆς, οὐκ ἂν ἡ γαῖρῃ τυραννὶς ἔθανάτου κατήρητο, οὐκ ἂν εἰς ποταμὸν τῆς ἕβου βασιλεία δίδωτο. Οὐκ ἂν Ἀδάμ ἀνασίσσωτο, οὐκ ἂν ἡ Εὐὰ διπολελύτρωτο, οὐκ ἂν πατριάρχαι, καὶ παφῆται, καὶ δίκαιοι τῶν ἄδου μυκῶν ἀνεσώθησαν, οὐκ ἂν ἡ φύσις τῶν ἀφθαρσίαν περιέβλητο. Σὲ ἐν monte Thabor mansissetis, nequaquam, ὁ Petre, pollicitatio tibi facta exitum parata fuisse, non enim regni claviger exitisses: non latroni paradus paratus: non superba atque insolens tyrannis deleta fuisse: non Adamus saluti restitutus, non Eva redempta, non Patriarchæ, ac Prophete, & iusti ex imis inferni recessibus erepti fuissent, non denique humana natura incorruptibilitatem induisset. In exacta hac rerum enumeratione, nusquam rei, quæ tanti interesset, oblitus, tam grande Dei beneficium in genus humanum, & peccatores siluisset.*

Majorem difficultatem habet, quod ipse scripsit in sermone de defunctis. Nihilominus ibi etiam palam fatetur, se non assertivè, sed probabiliter loqui. *Ἰδὲ πῦ Φέρων ἔ λόγῳ ἀνήρασαν ἡμᾶς λῶσαι σὺν Θεῷ, καὶ διόκληρῆσαι πρᾶγμα, μικρὸν δεῖν κακαλυμμένον ἕνε δατοΦαυλικῶς Διὰ τὸ ἀνάξιον, ἀλλὰ συλλογιστικῶς Διὰ τὸ Φιλάδελφον.* En quò nos oratio prouexerit, ut rem penè occultam, & operam iuvante Deo explicaremus, atque id non veluti quandam sententiam pronunciantes, neque enim id patitur nostra indignitas, sed rationibus atque conjecturis, ut charitas postulat, utentes. Et suæ dissertationi veram aliorum tanquam digniorem, ut ego existimo, præposuit. *οὐ γὰρ ἀπαλῶς ἔσωσε πάντας ὁ ζωοδότης, ἀλλ' ὡς εἴρηται καὶ κατὰ τὰς πιστεύουσας. Ἰνὸς γοῦν Φασὶ τὰς προπτεπιστυκότας, οἱ ἴνες εἰσὶ πατέρες καὶ προφήται, βασιλεῖς καὶ ἑπάρχαι, καὶ ἴνες ἄλλοι ἔ λαοὶ τῶν Ἑβραίων, δαερίθμηται καὶ πρῶδοι τοῖς πᾶσιν.* Neque enim ille visa Auctor omnibus sine exceptione salutem attulit, sed illis demùm, qui illis quoque, nisi detur est, ipsius fidem amplexi sunt. At nonnulli quidem eos, qui antè crediderunt, intelligunt, Patres nempe, & Propbetas, & Reges, ac Principes, aliosque nonnullos Hebraïci populi, qui facile recenseri possunt, omnibusque noti ac conspicui sunt. Potuit ergo Damascenus in conventu doctissimorum hominum plures sententias licet adversas in medium proferre, quas ipsis postea examinandas relinqueret, & cum propositum illius non parùm prædicatio Christi adjuvaret, Διὰ τὸ Φιλάδελφον, charitate scilicet in fratres, ut ipse opinabatur, exposuit.

Verùm enimverò sermo ille nescio quid mihi semper suboluit; & ut verum fatear, nunquam x) Damasceni foetum legitimum existimavi, sed ut aliàs sæpè contingit, à nebulonibus, ut gratiam, ac pondus orationi tanti Patris nomine adderent, Damasceno fuisse appictum. Quod dummodò è Damasceni operibus erro non es, facillimo negotio persenties.

Levis

x) Eadem aliorum virorum doctorum est de hoc sermone sententia. Vide censuras Rob. Coci pag. 427. seq. & Damascenum nuper editum à doctiss. Viro Michaelis Lequien.

⁹ pag. 119. seq.

271 *Levis est inprimis, ac nugax hic auctor, qui de gravissimis rebus agens, quasi per saturam ludens carmine, & prosa nullo dicendi fine, orationem omnem infarcit. Dicitio illi, ac modus, si rectè consideres, vilis, & è trivio, hiulca, languida, affectata, puerilis, & à Damascenica mirum quantum diversa, quæ licet oratoriiis flosculis, & accurata exponendi formâ non luxuriet, fluit tamen inoffensa, suâ facilitate decora, concentu gravis, sententiarum pondere clara, severa, æqualis, divina. Versus Damasceni cum aliâs elegantissimi sint, selectis semper verbis nitidi, quantitate syllabarum semper commodi, erroribus semper innoxii, hi qui in isto sermone leguntur, si numerum tantum syllabarum demas, semper incompti, ac rustici in ipsa tanta deformitate conformes. Ad hoc probandum nullum argumentum erit validius ipsâ lectione, lege, si potes, sine fastidio, per te tantum nullo alio duce me vera fateri cognosces. Præterà omnes illæ historiæ quæ ab eo adducuntur, ex anilibus confabulationibus descriptæ sunt, de quibus nos superius * nonnulla diximus: at quomodo Damascenus hujus orationis auctor esse poterit, qui secundo de fide orthodoxa cap. 4. scribit.*

Διὸ τῶ Δαδάλῳ καὶ τοῖς δαίμοσιν αὐτῷ ἠρώμασαι τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, καὶ ἡ κόλασις ἡ αἰώνιος, καὶ τῆς ἐπιβίωσις αὐτῶ. χρηὴ δὲ γινώσκειν ὅτι ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, ἔστω τοῖς ἀγγέλοις ἡ ἐκπίωσις. μὴ γὰρ τῶ ἐκπίωσιν ἔστω ἐστὶ αὐτοῖς μετάνοια, ὡσπερ καὶ τοῖς ἀνθρώποις μὴ τὴν θάνατον.

272 *Ob idque diabolo, ipsiusque demonibus, isque qui ducem ipsum sequuntur, nunquam extinguendus ignis, suppliciumque sempiternum paratum est. Illud etiam scire non alienum fuerit, quod hominibus mors est, hoc Angelis lapsum extitisse. Post lapsum enim præclusa est jam illis omnis respiciendi facultas, quemadmodum & hominibus, postquam ex hac vita migarunt, cum hic sæpius inculcetur post mortem in inferno esse ἔξομολόγησιν, confessionem, μετάνοιαν, pœnitentiam. Planè tamen nullum est, quod aliqui dixerunt hanc orationem non esse Damasceni, cum Damascenus sit antiquior Gregorio Papâ primo, ad cujus preces salus Trajano defertur, cum ex Joanne Patriarcha Hierosolymitano, qui ejus vitam descripsit, manifestum sit, Damascenum sub Leone Isauro Iconomacho floruisse, sub Gregorio secundo.*

cundo. Auctoritas ergo hujus orationis, cùm Damasceni non sit, non tanti fieri debet.

Oecumenii item, & Zonarae, & Maximi Planudæ auctoritas tantùm Xanthopuli sententiam exponunt, qui de hac re cùm malè senserit, malè etiam sensisse Xanthopulum ejusdem farinae hominem necesse est. Et expositio Oecumenii insullissima est. DEUS enim non ex eo quod quisque facturum est, sed ex eo, quod re ipsa fecerit sententiam fert. Et profectò divinæ liberalitatis beneficium nullum esset, si ex eo quod aliquis acturus erat, judicandus esset.

Nicetas quid senserit, clarum est: cùm ipse dicat sancto- 273.
rum animas ac piorum tantùm fuisse liberatas, probetque testimonio Chrysostomi. Ἔσωσι δὲ Χριστὸς εἰς ἄδην καὶ οὐ πάντας, ἀλλὰ μόνους τὸς πιστεύσαντας, ὁ δὲ Χρυσόστομος ἰσχυρίζεται, ὅτι ἴδοντα ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἄδῃ σώσκειν, μὴ ἄξιον σωτηρίας ὄντα, ὅτε ἀπίθουν. Enimverò Christus in infernum descendens non omnes, verùm eos solos qui crediderunt salvos fecit. Chrysostomus ipse affirmat, neminem in inferno à Christo salutem accepisse, nisi qui salute dignus esset, cùm ex hac vita discessisset. Et ad fabellam illam de Platonis salute minimè animum advertit.

Gregorii Nazianzeni verba dubia sanè, nullo modo sententiam dubiam faciunt. Neque enim ipse dubitavit num Christus apud inferos omnes absque ulla exceptione salvos fecerit, an eos dumtaxat, qui crediderunt: sed solùm quid in eo mysterio inquirendum, meditandumque esset, proposuit. Planè namque ipse sciebat neminem absque fide DEO placere potuisse. Nec aliam fuisse Nazianzeni mentem colligi etiam potest ex Georgii commentario in eundem locum. Οὕτω, scribit, καὶ εἰς ἄδου καταρχομένη τῷ λόγῳ συγκαταίσιον, οὐκ ἔστι κακῶς δῆλον, ἀλλ' ἔστι τῷ ἐράδιῳ, καὶ μαθητῶν τὸ μυστήριον τῆς εἰς τὴν ἄδην τῆ Ἰησοῦ συγκαταβάσεως, καὶ τῶν ἐκείσε ἠνομιμῶν τε, καὶ ἐπιτελευρῶν τὴν ὑπερφυσικὴν διδασκαλίαν λαβόντων. Et cùm ad inferos descendenti verbo unà descendit, neque ad ma-

(Aaaa)

luno

lumi, ut patet, sed ut disquirat, conspiciatque DEi in infernum descensus arcana, & eorum quae ibi peraguntur, atque perficiuntur, supernaturalem rationem edoceatur.

- 274 *Anastasio Antiocheno satisfaciam, si dicam, quæstiones illas, * quæ sub ejus nomine circumferantur, non omnes esse Anastasio adscribendas. Opus etenim inordinatum, ac varium lectores ipsi pro arbitrio, aliis additis, aliis detruncatis, immutarunt, & dum legerent, quidquid notatu dignum occurrebat in margine, vel alibi ascribere. Exscriptores deinde additamenta illa notha, ac si legitima essent, dum exscribunt, in textum referunt, & Auctoris sanè maximi opus eruditum, ac verà sapientiâ plenum, invertunt. Exempli loco illud tantum sit; cum Anastasius ab aliis sanctis Patribus plura acceperit, alique Patres posteriores ab Anastasio, vel ab aliis, ex quibus etiam Anastasius sua mutuati fuissent, lector memoriz adjuvanda gratiâ adnotavit sententiam illam esse & Maximi Monachi, & Joannis Climacis, sive etiam Nicephori Constantinopolitani. Exscriptor deinde nomina illa, quasi ab Anastasio, vel à quæstionum auctore indicata fuissent, in copia apposuit. Et Turrianus gravissimus vir se vidisse exemplar Messanense tradit, in quo quædam ex illis nominibus non legebantur. Quod dicimus de nominibus, de sententia, & rebus ipsis dicendum est. Neque melius habitæ sunt hæ Anastasii quæstiones, ac illæ, quæ sub Athanasii nomine ad Antiochum, & Justinii Martyris ad orthodoxos. Quare fabulosa de salute Platonis, & prædicatione Christi, quæ inter eas leguntur, non convincunt, ea fuisse ab Anastasio scripta, vel dictata. Nec dubito ab sciolis quibusdam sancto fuisse annexa, eum nec inter se convenient, neque cum aliis ab eodem patre aliis in locis expositis.*

Locus

- * Quæstiones & responsiones XCIII. primum latinè sub Anastasii Nicæni nomine editæ Goncius Hervetus, ex ejus interpretatione leguntur in antiquis Bibliothecis Patrum. Deinde quæstiones CLIV. Græcæ & latine vulgavit Jac. Gretserus Ingolstadt. 1617. 4. sub nomine Anastasii Sinaitæ, Patriarchæ Antiocheni qui A. C. 199. diem obiit. Ex Gretseri versione recuse sunt in Bibliotheca Patrum notissima Lugdunensi Tomo IX. Sed novâ confusione animadversiones Interpretis veris Græci scriptoris permixtæ sunt.

cum non ita crassatur iniquitas, fiet. Videat ergo Xanthopulus num benè intellexerit Petrum, qui non sanctis, sed damnatis scribit Christum prædicasse, & ex illis omnes, qui crediderant, liberasse.

177 Illa præterà Synaxarii verba consideranda sunt. Sanctorum animas, ait, ab inferorum domino violenter custodiâ mancipatas liberavit, τὰς δὲ ψυχὰς τῶν ἀπ' αἰῶνος αἰχῶν βίας κατεπιμέναις ὡς τὸ ἄδου ἰδύρωσι. Error fuit Origenis, & aliorum ab Eustathio Antiocheno reprobatus, quo asserbatur, non tantùm damnatorum, sed justorum etiam animas in inferno sub potestate dæmonis 2) fuisse. Vide quæ nos tractatu nostro de Engastrimytho cap. 7. & 12. pro Catholica veritate tuenda adduximus. At dum in Beatis illis, qui in summa mentis tranquillitate quiescebant, nullis doloribus, nullis angustiis obnoxii, perfectam beatitudinem, quæ in visione DEI erat, expectantes, vim ab inferorum domino asseris, iniusti dæmonis in illas facultatem, & dominium, illudque violentum insinuas. Hoc est non in sinu Abraham, sed in crudelissimi animarem hostis ergastulo commorari, & Origenis errorum perpetuis tenebris damnatum, nunc demum in lucem ab orco evocare.

IV. Quartum in libro animadvertendum est, ex verbulo malè edito ingentem Divæ Virgini injuriam appingi. Quod nisi viderem sæpius repetitum, semperque eodem cum errore prolatum, veluti correctorum oscitantia intrusum negligerem. Carmen est Joannis Damasceni, sive Joannis Ardz in Pentecostem ad ipsam Virginem pag. 172. a. f. χαίρεις αἰῶνα ματρί-θεῶν κλειός. *Salve Regina, Matri-virginum gloria.* Eodem modo legitur & pag. 190. a. m. pag. 134. a. p. pag. 250. b. m. & quotiescunque carmen illud repetitur, semper *Virgo, Matri-virginum gloria est.* Typographi in uno vel alte-

2) Atqui in verbis Synaxarii animæ justorum non dicuntur detentæ à dæmone, sed tantùm *παρὰ τὴν εὐχὴν*, hoc est in loco & statu à perfecta beatitudine & visione beata DEI sejuncto. Umbra Patrum Ecclesiæ Latina appellat.

altero loco errare potuerunt. Cùm verò ubique ita legatur, errorem in verbis inesse dicendum est : eoqve præcipuè quòd in aliis etiam editionibus ita habeatur, ut in editione Spinelliana anni 1600. Unam inter mulieres *Matri-virginem*, 278
 πρὸν Divam Virginem, præqve ea sola nulla alia est, illa enim sola Christum peperit, & Virgo & Mater nobis innotuit. Titus Bostrensis : ἠπίσθησεν καὶ αὐτὴ οὐχ ὑπεβλήθη δὲ τῷ τῆς ἀπιστίας ἑπιπείμῳ κατὰ τὴν Ζαχαρίας, διότι ὁ μὲν ἔχει πολλὰ ὄψα-
 δάγματα τῆς ἐν γήρα παροποιίας τῆς Σάρραν Ρεβέκκας, τῆς Ραχὴλ, τῆς Ἄννας, ἢ δὲ παρθένοι ἕδὲ εἶναι. ἕδεμία γὰρ παρθένοι εἰς αὐτῆς ἀνδρὸς σπείλας καὶ πίπκειν. λέγει πῶς ἐσσι ταῦτα οὐχ ὡς ἀπίσως ἀπιλέγουσα, εἰλλ' ὡς ῥοφή ζήτυσα τὴν τρίτον ἔλεγομένου πειράματι. ἔπει ἕδεπτε γήρα τὸ παρθένον πικρὸν ὅθεν ἔσσι ἑπιπείμῳ, ἀλλὰ διδάσκειται τὴν τρίτον τὸ ὄψαδὸξου ἔσσι. Et : ἔσσι οἶδεν ἢ φύσις ἀ λέγεις. ὅθεν καὶ συγινώσκει ὁ ἀγγελος. οὐδὲ γὰρ γήρα πειράτον π βιοῦτον, οὐδὲ μὲν ταῦτα γνήσιται. λέγει δὲ τὸ παρθένον πικρὸν. Et ille alius : ἄλογημένη οὐ ἐν γυναιξί, ἕδεμία γὰρ τῆς ἑσσι καὶ κοινῶς, οὐτὲ γήρα, οὐτὲ γνήσιται διδάται. ἐν γὰρ τὸ θεῖον κῆμα, καὶ μία γνήσιται. Nec ipsa quidem credidit ; at tamen incredulitatis pœnas non subit, quemadmodum Zacharias, hic etenim multa in senecta parturitionis habebat exempla, Sarram, Rebecca, Rachel, Annam : Virgo verò nullum penitus, nulla quippe ante eam virgo sine viro concepit, & peperit. Dicit, quomodo erant hæc, non quòd fidem non præbens, sese opponens : sed veluti prudens, modum de re, qua agebatur, inquirens. Quandoquidem nunquam id evenit, ut virgo pareret. Quare non reprehenditur, sed modum parvus admirabilis edocetur. Et : Qua tu asseris, natura non novit, hinc Angelus condonat, neque enim antea simile quidpiam factum est, nec posterum in tempus futurum fiet, Virginem, inquam parere. Et alius in Lucam, Benedicta tu in mulieribus. Nemo enim tanta gratia participata facta est, nec fieri potest. Divinus siquidem partus unus est, & qui generavit, una. Græci etiam in Paracletice canunt : ὡς γυναικὸς καὶ οὐκ ἄνδρος πικρῶς ; O admirandum novum vetera omnia mirabilia exuperans, quis enim novit matrem, qua sine viro generavit ? Et : (Aaaa) ;

πῶς μήτηρ ἠκούσθη παρθένος; ποία δὲ παρθένος μήτηρ ἐγνωρίσθη, πᾶσι
 ἔστι τῆς οὐρανόθεν παραδόξα. *Qua mater audita est virgo, que vero
 virgo mater agnita est? Omnia tua, Deipara, admirabilia.* Et: τῶν
 γηγενῶν τίς ἠκούσθη τιοῦνται, ἢ τίς ἐπέλαβε πῆτι, παρθένος ἐργασίᾳ ἄρσῃ
 ἔχουσα, καὶ αἰωδιῶς τὸ βρέφος ἄποτικῶσα. Ἰούτων σου τὸ ἴδι-
 μα. *Quis mortalium simile audivit? aut qui proquam concepit?
 Virgo inventa est in utero habens, eademque sine dolore filium repe-
 rit, tale est tuum miraculum.* Et: φοβερὸν τὸ μυστήριον, καὶ τὸ ἴδι-
 μα ἄδοξον, πῶς ἡ παρθένη τὴν κτίσιν τῶν ἀπείρων ἐβάστα-
 σε, καὶ μὴ τίκον, πάλιν σῶα καὶ παρθένη διέμεινε. *Terribile
 mysterium, & miraculum admirandum, quomodo Virgo creatorem
 omnium genuit, & post partum rursus integra & virgo permansit.*
 Et: ἔξ ἑοῦ τίκου σου ἀγῆ πάσαι φύσεις τῶν ὑπερβαίνῃ τὸ ἴδιμα,
 Ἰὸν γὰρ ὑπερφῶς ἀνέλασες ἐργασίᾳ, καὶ τεκοῦσα ἰδίως αἰὲ παρθένη.
*Divini partus tui, o pura, omnem natura ordinem miraculum superat,
 DEum enim supra naturam concepisti in utero, & postquam genuisti
 permanset semper virgo. Quid plura? dāσωα ἐς μήτρα τὴν ναυδοτίαν
 καὶ βασιλέα Χριστὸν συλλαβοῦσα μητροπαρθένη. Domina in utero lo-
 gum datorem, & Regem Christum concipiens sola mater, & virgo. Et:
 ἔξ σου γὰρ ἰσχυρώς ὁ λυτρωτὴς ἔκτισται, μήτηρ γὰρ ὑπερβαίνει μήτρα,
 καὶ παρθένη. Ex te enim carnem assumpsit Servator mundi, sola
 etenim es mater & virgo. Et: σὺ γὰρ μόνη γέγονας ἐς γυναιξί, καὶ
 μήτρα, καὶ παρθένη, καὶ σὺ μόνη πάντα γενεῶν ἐξαλειψῆσαι ὑπὸ ζουδο-
 τίᾳ. Tu enim sola inter mulieres facta es & mater, & virgo, & tu
 sola, o purissima, lactasti filium vira datorem. Et: ὡς ἴδιμα τῶν
 ἀπείρων ἴδιματων καινότερον, ὅτι παρθένη ἐς μήτρα, τὴν τῆς σῶ-
 σωτα ἐπέλαβε ἀπερὶ πάντων συλλαβοῦσα ὅσα ἐτεροχρήσθη. *Omni-
 tasculum miraculorum omnium novissimum, quod virgo in utero omnia
 concipiens sine commercio viri concepit non angustavit. Quare
 omnino Joannes scripsit, χάρις ἀνάστα μητροπαρθένοι κλέος.
 Salve Regina Matri-virginis gloriæ. Ipsa enim sola audit Matri-vir-
 go, & à Græcis sæpissimè alibi dicitur μητροπαρθένη. Et in edi-
 tionibus Aldina, Basilienfi, Parisiensi μητροπαρθένη, Matri-virgini-
 lū legitur. Eandem lectionem agnoscit Gregorius Metropolitæ
 Corinthi, & Eustathius Thessalonicensis, qui ea carmina ex-
 posuerunt. Necnon Marcus Eugenius in Paraphrasi, χάρις ἀ-
 δάσωα κλέος ἢ ἀκούσμα μητροπαρθένοι. Undenam ergo in libris
 Græcorum tantus error irrepit?**

V. Qvin-

V. Quintum est de processione Spiritus sancti. Licet enim de illa Græci sæpissimè sermonem instituunt in hoc libello, nunquam tamen hæresim nobis apertè ingerunt, dicunt namque Spiritum sanctum à Patre procedere, an à Filio procedat, silent. Quod dum non negant, expressè in ea locutione damnandi non sunt. Vera enim dicunt, & abstrahentium non est mendacium. Item, ut notant viri doctissimi, quod singulariter uni divinæ personæ tribuitur, id etiam convenire alteri intelligitur, nisi sit illud, quod ab altera persona distinguitur. Pater verò non distinguitur à Filio per hoc, quod ab eo procedit Spiritus sanctus, non enim eâ ratione opponitur Filio relativè, & ita subintelligenda sunt eorum omnium loca, qui Spiritum sanctum, à Patre, nullâ facta mentione Filii, procedere asserunt, præsertim si diversis verbis enunciènt eodem in loco, vel alibi, Filium habere omnia, quæ Pater habet, præter ἀγέννησιαν, *innascibilitatem*. Verùm processionem Spiritus legentibus ita proponere à Patre, ut ab eâ Filius excludatur, & solus Pater esse dicatur principium Spiritus, aperta hæresis est, & condemnata in Concilio Florentino. Habetur tamen in Synaxario Feriæ secundæ post diem Pentecostes, p. 248. b. f. ἀπλῶς ὡς ἔχει ὁ πατήρ ἔ ὁ υἱὸς πλὴν τῆ ἀγέννησιος καὶ τῆ ἀγνήσεως, ὡς αἰ μόνου τῆ πατρός ἐκπορεύομενον. *Simpliçiter quacumq; habet Pater, & Filius, præter paternitatem, & filiationem à solo Patre procedens.* Dicent verbum illud, *solo*, in Spinelliana, & aliis editionibus non haberi. Et de hoc sanè dolendum est, quo jure homines temerarii tantùm audeant, ut præter Ecclesiæ Græcæ morem, & Auctorum sententiam, non leviuscula & puerilia, sed hæreses in Conciliis damnatas ad fallendum Christianorum animos, appingant. Si in Autographo Xanthopuli scriptum esse contendant, quod verisimile est, cum ipse illius opinionis fuerit acerrimus assertor, quanam ergo ratione Spinelliani correctores omiserunt? sed siç sit in Autographo, siç secus, cum in editis habeatur, & hæreticum sit, omnino expungi debet.

EJUS-

aque parturientium inquinamenta Virgini appone-
 us illius divinissimum partum fuisse alienum testatur
 ieronymus adversus Helvidium in 2. quæst. Cypria-
 is alius vetustus Author, sermone de Nativitate Do-
 centius sermone 2. in Nativitate Domini, Leo Papa
 in Nativitate, Zeno Episcopus Veronensis serm. 3.
 lib. 3. contrahæreses in fine. Vocem sic interpretatur
 in Can. 79. Trullanum: *λοχεία δὲ ἐστὶν ἡ μετ' ὠδῶν ἔ-*
ρσις, καὶ ἡ τῶν αἱμάτων ἀκόλουθ' ἔρσις, ὣν μὴ περισ-
τάτοκον πιστεύομεν. Est vero puerperium emissio fatui,
 etis; et profluviis sanguinis comitantur, quibus quidem
 in obstetriciam fuisse Deiparam credimus. A Zonara sua
 theus Blastarius in Nomocan. lit. k. cap. 8. ideoque
 lanus ἀλόχευτον τόκον nuncupavit Virginis partum. 285

in similitudinem sibi invicem solitam impertiri, honoris
 extu secundinarum impolluta Virginis, fidelibus pro-
 fis eundem Canonem, & in eum Zonaram, Balsar-
 rium: à quibus non longè abest Alexius Aristenus:

τῆ παρθένῃ, τῆ ὑπὲρ τοῦ καὶ λόγον τὸν ἀχώρητον
οὐκ ἐκ τῶν κοινῶν τε, καὶ καθ' ἡμῶν τὰ κατὰ τὸν
κον ἐρξεν ὑπογράψω. Δὲ ἔστο ἕτις μετὰ τῶν ἡμέ-
τῶν ἑ ἀληθινῶν θεῶν ἡμῶν γνήσιος, σμιδάλυ ἐν-
αὐτῷ παρέχων τισὶ προφάσει τιμῆς δῆθεν λοχείῶν
νομήτορ. εἰ μὲν κληρικὸς ἐστὶ καθαρῶς ἡστέας
ἡστέας ἀλόχευτον γὰρ ἠμολογοῦμεν τὸν ἐκ τῆς
ὡς καὶ ἀσπίτως συστάντα. Non est bonor hic
ne reperit, et ex communiis, et nobis acciden-

ibilem illius partum determinate, ac circumscribere. Qua-
est diem sanctæ Christi veri Dei nostri natiuitatis similitudinem co-
alsari exhibentem) quasi honorem deferens secundinis im-
is blasphemis, si Clericis est, deponatur; si laicus, excommuni-
se enim nullis secundinis divinum ex Virgine partum, ut quod
de, confitemur. Proclus Patriarcha Constantinopoli-
æ de Incarnatione, ὠδῶνα ἀλόχευτον, sine puerperio pue-
 (Bbb) runt.

XIV. 6. dogm. Theol. de incarnatione, & Suicerum in *λοχεία*.
 dicti *Semidalira*, de quibus Damascenus hæresi 86.

E J U S D E M D E P A R A C L E T I C E .

283 **N**eqve fortunatius accidit Paracleticæ , qvi est tertius liber examinandus. Namqve cum liber esset exiguus sub Octoëchi a) nomine à Joanne Damasceno compositus , subsequutorum Græcorum nimis onerosa pietas plurimis additis , librum in molem , qva est , succrescere fecit , & novam Octoëchum compellavit. Forte etiam à Josepho Melodo compilata est. Habeo ex Acrostichide sabbati octavi Tomi , τῆς ὀκτοῦχης τῆς νῆας θεῶν τίλος , πῖνοι δὲ Ἰωσήφ. *Octoëchi nova divinus finis , labores vero Josephi.* Dicitur præter alias causas παρακλητικῆ , qvòd tota sit in DEO , sanctisque exorandis , divinoqve sibi auxilio , variis supplicationibus , & Christi , & Virginis , & aliorum Sanctorum intercessionibus impetrando.

Multi multa in ea reprehenderint , sed impetite , & factis calumniose. Non omnia hic referemus , uno , vel altero discussio , nostrum in eam subjiçiemus examen ; paginae respondent Paracleticæ , correctæ à Nicephoro Paschaleo , editæqve Venetiis apud Antonium Pinellum anno 1625.

284 I. Primùm fuerit locus ex pag. 43. b. i. f. in ἄρῳ partus Virginis λοχεία vocatu. κάμινος ποτὶ μὴ φλέξασα τὴν παῖδας τὴν σὴν λοχείαν προσκόνιζεν παρθένη. *Caminus aliquando , qua pueros non exussit , tuum , Virgo , partum præfigurabat.* Et p. 50. a. i. m. μέγα ἔφρακτὸν ὑπάρχει θεομήτορ τῆς λοχείας τὸ μυστήριον. *Magnum ἔ horribile est , DEi mater , tui partus arcanum.* Pag. 84. b. 2. f. νόμος διετραίνωσαν εἰκόνας τὴν σὴν φρακτὴν λοχείαν θεοτύμφευσι. *Legis manifestarunt imagines tuum horribilem partum , DEo desponsata.* Quomodo enim λοχεία , qvæ universam puerperii ægrotationem , & molestiam , ut sunt sanguinis proluvia , secundæ , dolores , debilitates,

a) Confer quæ de Octoëcho & Paracletice dicta sunt supra p. 64. 68. seq.

bilitates, aliâque parturientium inquinamenta Virgini apponemus, à quibus illius divinissimum partum fuisse alienum testantur. Patres b) Hieronymus adversus Helvidium in 2. quæst. Cyprianus sive quivis alius vetustus Author, sermone de Nativitate Domini, Fulgentius sermone 2. in Nativitate Domini, Leo Papa sermone 2. in Nativitate, Zeno Episcopus Veronensis serm. 3. Epiphanius lib. 3. contra hæreses in fine. Vocem sic interpretatur Zonaras in Can. 79. Trullanum: *λοχεία δὲ ἐστὶν ἡ μετ' ὠδῶν βρέφους δότις, καὶ ἡ τῶν αἱμάτων ἀλόλουθ' φύσις, ἢ μὴ παραδῶαι τῷ θεοτόκον πιστεύομεν. Ἐστὶν γὰρ πνευματικῆς ἐπιπέσει φατμῆς, ὡς πνευματικῆς ἀποστασίας, ἢ πνευματικῆς ἀποστασίας, quibus quidem malis nullatenus obnoxiam fuisse Deiparam credimus.* A Zonara sua exscripsit Matthæus Blastarius in Nomocan. lit. k. cap. 8. ideoque canon Trullanus ἀλόχευτον τόκον nuncupavit Virginis partum. 285 Quare coctam simillam sibi invicem solitam impertiri, honoris scilicet, prætextu secundinarum impollutæ Virginis, fidelibus prohibuit. Videtis eundem Canonem, & in eum Zonaram, Balsamonem, Blastarium: à quibus non longè abest Alexius Aristenus: *ἐκ ἐστὶ τοῦτο τιμὴ τῆ παρθένου, τῆ ὑπὲρ νοῦ καὶ λόγον τὸν ἀχώρητον τεκούση λόγον (καρὶ ἐκ τῶν κοιτῶν τε, καὶ καθ' ἡμῶν τὰ κατὰ τὸν ἄφρασαν αὐτῆς τόκον ἀρῆσαν ὑπογράψω. Δὲ ἔτο αὐτὴ μετὰ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀγίας Χρῆστος ἢ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν γενήσεως, σπειδαλὸν ἐνέλοκεται εἶπον, καὶ ταύτην παρέχων τισὶ προφάσει τιμῆς δίδειν λοχῶν τῆς ἀχρόντου παρθενότητος. εἰ μὲν κληρικὸς ἐστὶν καὶ ἀφραδῆσται εἰ ἢ λαϊκός, ἀφραδῆσται ἀλόχευτον γὰρ ἐμολογοῦμεν τὸν ἐκ τῆς παρθένου θεοῦ τόκον, ὡς καὶ ἀσπίτως συζῆντα. Non est honor hic Virginis, quæ supra omnem rationem, & intellectum, verbum quod nullus locus capere poterat, in carne reperit, & ex communiis, & nobis accidentibus, inenarrabilem illius partum determinare, ac circumscribere. Quapropter qui post diem sanctæ Christi veri Dei nostri natiuitatis simillam coxerit, & cum altari exhibuerit, quasi honorem deferens secundinis impollutæ Virginis Matræ, si Clericus est, deponatur: si laicus, excommunicetur. Absque enim ullis secundinis divinum ex Virgine partum, ut quæ sine semine fuit, consistetur. Proclus Patriarcha Constantinopolitanus oratione de Incarnatione, ὠδῶν ἀλόχευτον, sine puerperio πνευματικῆς.*

b) Adde Petav. XIV. 6. dogm. Theol. de incarnatione, & Suicerum in *λοχεία*.

c) Hinc fortasse dicti *Semidalisa*, de quibus Damascenus hæresi 86.

E J U S D E M D E P A R A C L E T I C E .

283 **N**eqve fortunatius accidit Paracleticæ , qui est tertius liber examinandus. Namqve cum liber esset exiguus sub Oſtoëchi a) nomine à Joanne Damasceno compositus , subsecutorum Græcorum nimis onerosa pietas plurimis additis , librum in molem , qua est , succrescere fecit , & novam Oſtoëchum compellavit. Forte etiam à Josepho Melodo compilata est. Habeo ex Acrostichide sabbati octavi Tomi , τῆς ὀκτοῦχης τῆς νῆας Θεῶν τίλος , πῖνοι δὲ Ἰωσήφ. Οὐτοῦχι noua, divinus finis , labores vero Josephi. Dicitur præter alias causas παρακλητική , quod tota sit in DEO , sanctisque exorandis , divinoque sibi auxilio , variis supplicationibus , & Christi , & Virginis , & aliorum Sanctorum intercessionibus impetrando.

Multi multa in ea reprehenderit , sed imperite ; & factis calumniose. Non omnia hic referemus , uno , vel altero discusso , nostrum in eam subjiciemus examen ; paginae respondent Paracleticæ , correctæ à Nicephoro Paschaleo , editæque Venetiis apud Antonium Pinellum anno 1625.

284 **I.** Primum fuerit locus ex pag. 43. b. 1. f. in ἰγνὸ partus Virginis λοχεία vocatu. κάμινος πῖτι μὴ φλίξασα τῆς παιδῆς τὴν σὴν λοχείαν προσκόνιζεν παρθένη. *Caminus aliquando , quæ pueros non exussit , tuum , Virgo , partum præfigurabat.* Et p. 50. a. 1. m. μέγα ἔφρακτόν ὑπάρχει Θεομήτορ τῆς λοχείας τὸ μυστήριον. *Magnum & horribile est , DEi mater , tui partus arcanum.* Pag. 84. b. 2. f. τόμῳ διετρένωσαν εἰκόνες τὴν σὴν φρακτὴν λοχείαν Θεοτύμφεντι. *Legis manifestarunt imagines tuum horribilem partum , DEo desponsata.* Quomodo enim λοχεία , quæ universam puerperii ægrotationem , & molestiam , ut sunt sanguinis proluvies , secundæ , dolores , debilitates,

a) Confer quæ de Oſtoëcho & Paracletice dicta sunt supra p. 64. 68. seq.

bilitates, aliâque parturientium inquinamenta Virgini apponemus, à quibus illius divinissimum partum fuisse alienum testantur. Patres b) Hieronymus adversus Helvidium in 2. quæst. Cyprianus sive quisvis alius vetustus Author, sermone de Nativitate Domini, Fulgentius sermone 2. in Nativitate Domini, Leo Papa sermone 2. in Nativitate, Zeno Episcopus Veronensis serm. 3. Epiphanius lib. 3. contra hæreses in fine. Vocem sic interpretatur Zonaras in Can. 79. Trullanum: *λοχεία δέ ἐστιν ἡ μετ' ὠδῶν βρέφους δότοξις, καὶ ἡ τῶν αἱμάτων ἀκόλουθ' οὖσι, ὧν μὴ πειραδέναι τὴν θεοτόκον πιστεύομεν. Ἔστ' οὖν πνευματικῆς ἐπιπέσει φαίης, ἡματι doloris sensus, ἡ profusivum sanguinis comitantur, quibus quidem malis nullatenus obnoxiam fuisse Deiparam credimus.* A Zonara sua exscripsit Mattheus Blastarius in Nomocan. lit. k. cap. 8. ideoque canon Trullanus ἀλόχευτον τόκον nuncupavit Virginis partum, 285

Quare coctam simillam sibi invicem solitam impertiri, honoris scilicet, prætextu secundinarum impollutæ Virginis, fidelibus prohibuit. Videtis eundem Canonem, & in eum Zonaram, Balsamonem, Blastarium: à quibus non longè abest Alexius Aristenus: *ὅτι ἐστὶ τοῦτο τιμὴ τῆ παρθένου, τῆ ὑπὲρ νοῦ καὶ λόγον τὸν ἀχώρητον τεκούσῃ λόγον (καρκὶ ἐκ τῶν κοινῶν τε, καὶ καθ' ἡμῶν τὰ κατὰ τὸν ἄφραστον αὐτῆς τόκον ἐρῶσα ὑπεράφω. Διὸ ἔτο ἕτις μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας Χριστὸς ἡ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν ἠνθήσεται, σπιδάδων ἐν εἰσκαταί εἶπον, καὶ ταύτῃ παρέχων τισὶ προφάσει τιμῆς διδοὺν λοχῶν τῆς ἀχράντου παρθενομήτορος. εἰ μὴ κληρικὸς ἐστὶ καθαιρεθήσεται εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοροθήσεται ἀλόχευτον γὰρ ὁμολογοῦμεν τὸν ἐκ τῆς παρθένου θεῖον τόκον, ὡς καὶ ἀσπύτως συζάντα. Non est honor hic Virginis, quæ supra omnem rationem, ἡ intellectum, verbum quod nullus locus capere poterat, in carne peperit, ἡ ex communibus, ἡ nobis accidentibus, inenarrabilem illius partum determinare, ac circumscribere. Quapropter qui post diem sanctæ Christi veri Dei nostri nativitatæ simillam coxerit, ἡ cum altari exhibuerit) quasi honorem deferens secundinis impolluta Virginis Matris, si Clericus est, deponatur; si laicus, excommunicetur. Absque enim nobis secundinis divinum ex Virgine partum, ut quæ sine semine fuit, confitemur.* Proclus Patriarcha Constantinopolitanus oratione de Incarnatione, ὠδῖνα ἀλόχευτον, sine puerperio puerum,

(Bbb) rum.

b) Adde Petar. XIV. 6. dogm. Theol. de incarnatione, & Suicerum in λοχεία.

c) Hinc fortasse dicti *Semidalisa*, de quibus Damascenus hæresi 86.

286 *γυν.* Et quod magis est Paracletica ipsa pag. 124. a. I. m. τίς μή μακαρίζῃ σε παναγία παρθένη; τίς μή ἀγαπήσῃ σου τὸν ἀλόχουτον τόπον; *Quis non beatam te dicet, sanctissima Virgo? quis non laudibus excollat tuum sine puerperio partum?* Et hæc quamvis sana, non tamen ea sunt, quæ in pejorem partem rapere verba Paracletices faciant. Licet enim in Virgineo partu nullum sanguinis profluvium, nulla secundarum eruptio, nulla tunicarum ruptio, nullus dolor, nulla molestia, nullum inquinamentum; non ideo tamen negare possumus verè, ac propriè λοχίαν ejus partum dici, cum λοχία nihil aliud sit, quàm partus ipse, vel actus pariendi, quemadmodum & λόχευμα, qui naturaliter, & in aliis mulieribus non potest sine similibus inquinamentis, atque immunditiis fieri: in Virgine verò aliter factum est, cum præter naturam gigneret. Et quemadmodum λοχία reliquis mulieribus omnia jam dicta incommoda affert, ita & partus. Quare si propter ea in Virgine λοχία neganda est, propter hæc eadem & partus, & foetus, & gignere ipsum, & parturire neganda sunt; nusquam enim id accidit sine sanguinis profluvio, & reliquis recensitis: at cum in Virgine nihil immundum, neque molestum cum pareret, evenerit, ideo partus illius partus dicitur, licet immaculatus, & à purgamentis omnibus alienissimus. Jubet porro Canon Trullanus partum similem dici ἀλόχουτον, non quòδ ἀδὲ λοχίας factus est, verè enim Virgo peperit, sed ut morem illum de coquenda simila malè introductum ex animo fidelium evelleret. Sic Concilium Ephesinum prohibuit, ne Virgo diceretur Christipara, ut hæresim Nestorii condemnaret, cum verè illa Christipara sit, verè enim Christum genuit: non ideo tamen negamus illam genuisse Deum. Ideò nè plura hic referam, λοχίαν istam scòò ut plurimum cum annexo aliquo, quod eam ab humanis aliis partibus separat, profert, ut in exemplis allatis vidimus. Et pag. 117. b. I. p. πού μοι τὰ εὐαγγέλια, βοῶσα δὲ δάκρυσι; πού ὁ τὸ χεῖρ μου λέγεις; πού ἡ λοχία ἡ ἄφρατος; ποδὲν τὴν ὀφθαλμῶν; *Ubi sunt mihi boni nuntii, cum lacrymâs inelamans? ubi qui mihi dixit Ave? ubi partus quem verbis assequi non possumus? ubi Petrus amicus? Nec alio modo verba Procli intelligenda sunt. Non placet? Habeant qui obviis quibuscumque nullo prævio examine offenduntur, λοχίαν, λοχίω, unde etiam ἀλοχῶ, uxor & conjux, primâ sui origine à*

λόχῶ

λέχῳ, quod est lectum deduci. Rectè itaque Proclus & alii vo-
cant ἀλόχουτον τόκον, hoc est partum lectum non expertum, hoc
est sine semine viri, qui scilicet parentem nullum hominum agno-
scit. Hic non nemo adnotavit ἀλόχῳ γυνή, γαμετή κατ' Ἑλλά-
τασιν ἔσθ', αἰσὶ ἐμάλους τῆς αἰσῆς, & apud Platonem, virginem
quæ nondum peperit, quasi ἐτίθει λόχους ἀπειρον. Virgo enim so-
la est, quæ filium peperit. ἀπειρογάμῳ, ἀπειροζυγῳ, ἀπειρο-
δεῳ, πείρασι ἀνδρὸς μηδ' ἀγαμῆ, quæ nullo cum viro consuevit con- 288
cubibus, quæ non ex concubina gravida facta est, quæ cum homi-
nerem non habuit, quæ corpus cum corpore non aluit, quæ non
dedit operam in lecto. Annon rectè hujusce partus, qui verè
λοχεία est, & dicitur, ἀλόχουτῳ etiam ob sui admirabilitatem di-
cetur? sanè Procli illud αἰδῶν ἀλόχουτῳ cautiùs emolliendum
erat: quomodo enim vexationem & dolores ipsos partus ἀλόχου-
τον vocat? An dolor sine dolore esse potest? an vexatio partus si-
ne molestia? & tamen fatetur dolorem, qui tamen sit ἀλόχουτῳ,
sine cura puerperii, ut explicant, quod pejus fuisset, Virginem in
partus molestia & ægritudine sine ulla cura puerperii derelictam.
Et αἰδῶνα illud vestere partum* ex ingenio est. Scio Proclum orat,
in S. Pascha vocasse τόκῳ αἰδῶνισσῳ, parturam partus doloribus mi-
nimè obnoxiam. Sed hoc quid ad αἰδῶνα; Mens itaque divini Pa-
tris ea est αἰδῶν, partitudo nempe, sive enixus, nullo animi, vel
corporis in Virgine tantùm cruciatu fuit ἀλόχουτῳ, quod Me-
thodius Patarensis oratione elegantissimâ in Hypapante dixit, τόκον
ἀμόλυντον, καὶ καθαρῶν ἀκούθων, partum impollutum, & purga-
mentis minime obnoxiam. λοχεία ὑπερφῶν, puerperium supernaturale,
ἀσπορόν, sine semine. ἀγεώρητον καρπὸν, fructum sine ulla cultura.
Et Virginem, πῶς ἀφθέρως ἐγκυμονήσασαι, καὶ ἀφράτως δότακῆ
σασαι, quæ sine corruptione conceperat, & ineffabiliter pepererat. μητέ-
ρα ὑπὲρ φύσιν καὶ τόκον ὑπὲρ λόγον, καὶ λόχον ἀπειρογάμου, Materem
supra naturam, & fatum supra omnem rationem, & puerperam puritia-
rum expertem. γαστέρα οὔτε προδιανοιγῶσα, οὔτε προσωπευματιοδύ- 289
σα, uterus neque prius aperta, neque antea semine confersum. Nec
longè est Isidorus Pelusiota Catenâ Græcâ in Lucam: τὸ ἀπέριμα
τῆς γυναικὸς, ὃ ἐχθραίνω τῷ ὄφει προτύτῳ θεῷ, ὃ κῆρῳ ἡμῶν
(Bbb) 3

* Leg. partum.

Ἐν Ἰησοῦς αὐτὸς γὰρ σπέρμα θηλυκὸς μόνον γέγονεν μὴ σπερματίζουσα, καὶ τῆς ἀγνίας μὴ μειωθῆσης. *Semen mulieris, quod odio prosequi serpens Domini imperat; Dominus noster est Jesus; Ipse enim femina mulieris salus factus est; cum illa fructum non emiserit, neque castitas imminuta fuerit.* Non itaque partus Virginis male δοχὴν dicitur, si ut fuit, intelligatur, neque propter eam vocem Paracletice condemnanda, cum quid ipsa eo nomine velit; pag. 183. a. 1. m. *Φυγεῖσαι τὰς ὀδύνας τὰς μητρικὰς τῶ πατρὸς τῆς λαχίας. Quae effugerat dolores maternos, semper a patris: & pluribus aliis in locis, ad fastidium apertissime indicet, & nimis morosi videntur, qui propter similia verba eam convellunt.*

II. Alterum fuerit in hoc libro plurima Virgini tradi, quae nullam ratione ad eam pertinent, nec etiam si velit ex se efficere poterit. Inter alia pag. 155. b. 2. εἰς ὁμοίαν ἢ βεβαίαν προσηλαίαν, καὶ εἰς ἄλλας χριστιανῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ Φρικτῇ προσέειπεν μοι ἐν ταῖς πολλὰς, καὶ εἶσαι μετῆς γενίτης τῆς Φοβερῆς, προσβατοῖς με δεξιῶς ἀνομιήσασα. *Deipara stabili proteccio, & spes Christianorum in die horrendo adiuvata me, qui in multis lapsus sum, & libera me à terribili geenna, inter oves me dexteris collocans.* Verum est, beatam Virginem unicam Christianorum spem, Christianis opem semper, dum vivunt adiutabilem, ferre. Sed quis nescit post hanc vitam, & potissimum in die illo tremendo, cum jam omnes sive boni, sive mali pro merito sua habent, nullam illi, quod nec etiam Christus sibi reservavit, facultatem esse, vel à geenna liberandi, vel quos sinistra sibi surripuit, inter dexteris collocandi? Ingens est potentia Virginis, sed non est ea, quae Filii sui potentiam excedat. Pag. 180. b. 1. p. *σπλαχνιάθητι παρθένη Ἐφ' ἡμᾶς, καὶ πτασμάτων ἀφεσῆσαι τῶν ἀφῆσιν τοῖς προσκύνουσιν αὐτῇ τὰ παθήματα. Misere nostri Virgo, & delictorum concede remissionem illis, qui adorant illius passionem.* Remittere peccata solius Dei est, vel cui ipse facultatem concessit, Quanam ergo ratione Virgo remittere peccata dicitur?

Verumtamen nimis aperte istiusmodi homines calumniose se gerunt. Sensus siquidem Graecorum in invocanda Virgine ex eadem Paracletice innumeris in locis patet, qui eam assidue exorant, ut sua ipsa intercessione apud Filium similia aliaque impetret. Rogant ergo, ut ipsa remittat, & liberet à geenna, ut scilicet intercedat apud Filium, ut ipsi à geenna liberentur, & peccatorum

eorum remissionem consequantur. Evolvantur singulæ paginæ, non aliam Græcorum in talibus exorandis esse mentem, cum manifestò intercessio Virginis ubique interponatur.

III. Quibusdam etiam illud non benè olet, pag. 77. a. r. p. *ἐν τὰ Φω σωματικῶς, ἐν ἄδη δὲ μετὰ ψυχῆς ὡς θεός. ἐν παραδείσῳ δὲ 291* μετὰ ληθοῦ, καὶ ἐν θρόνῳ ὑπερῆχες Χρῆστὶ μετὰ πατρὸς καὶ πνεύματι πάντα πληρῶν ὁ ἀπερίγραπτος, sonant. In monumento cum corpore, in inferno verò cum anima, ut Deus; in paradiso cum latrone, & in throno eras Christe cum Patre, & Spiritu omnia complens, qui es in-circumscrip-tus. Videntur enim hæresim Apollinarii, & Sæteri sapere.

Dicimus verba hæc non esse recentioris alicujus, & ex facie hominum nati, sed sancti, & in Ecclesia Catholica Scriptoris probatissimi, de quo nulla unquam similitum hæresim vel levis suspicio fuit: Joannis, inquam, Damasceni, qui Troparium illud frater alia multa confecit; nec in isto loco tantum, sed alibi etiam sæpissimè canitur, ut videre est in Octoëcho, Ode 1. quarti tōni; & Diaconus ante Missam post oblationem, sacram mensam incensans hæc eadem recitat. Quòd si fides aliqua adhibenda est rumori publico, ac famæ, quam refert Auctor vitæ sancti Cosmæ Melodi, Troparium hoc non ipso Damasceno meditante, sed Spiritu divino dictante compositum fuit. καὶ κατηχηθέντες ἀποπότατος Ἐ-
 θεοῦ κατηξιούτο βαπτίσματι. τί ἔτι; πέρασ εἶχε τὰ τῆς ἡμέρας. ἐφίσατο τὸ ἔ-
 φρωμαι σιωπῆ θεῖς εἶχον αὐτὰς, καὶ ὁ ὕπνῳ ἡρέμα τῶν
 ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἐπηνήχετο, καὶ νεανίαν ὀρώσιν ἠλιακῆς ακτῖνῳ
 μαλλοὶ ἀσφάπτοντα, ὅς καὶ ὀνομαστὶ προσκαλεσάμεν. τούτους δυσὶ
 καλλίστις πυξίσις ἐδεξιώσατο, κατ' ὕδεν οἶμαι, τῶν Μωσαϊκῶν ἐπέων
 ἀτιμότεροις πλακῶν. πλην ὅσον αἱ μὲν ὕπαρ, τὰ δὲ ἄναρ τούτοις ἐδί-
 292
 δοντο. εἰ δὲ καὶ χροὶ μὲν ἐκείναι δισποτικῆ, τὰ δὲ ὑπερῆτιδι, ἀλλ' ὁ δοτῆρ
 ἐμφοῖν ὁ αὐτὸς. κἀν τὰς μὲν αὐτοπροσώπως, τὰ δὲ δι' ἀγγέλου θεοῦ πα-
 ρείχετο. ἐδίδεν ἑαυ ἀναπληροῦσθαι τὰ τα. καὶ μῦτοι, καὶ ἀνεπύροσθῃ καὶ ὁ
 μὲν μέγας Κοσμοῦ τὸ, ἡ ἴο ἀρχιτον κρατούσα, καὶ ὑπερῶν ἐν ἀβίε-
 ὕδωρ ἐγγεγραμμένον ἐφάειρεκεν. ὁ δὲ γε θεὸς Ἰωάννης, τὸ, ἐν τὰ Φω
 σωματικῶς, ἐν ἄδη δὲ μετὰ ψυχῆς ὡς θεός. τούτων οὕτω γενημένων,
 ὁ μὲν Φανὴς νεανίας ἐγένετο ἀφανής. εἰ δὲ ἀναστάντε, ἐνώδιος τε πλη-
 ρη τῶν οἰκίαν καταλαμβάνουσι, καὶ χαρᾶς ὅτι πλείστης ὑποπληθεύν-
 τες, καὶ τὸν διδάσκων μετακαλεσάμενοι διηγουῦται τὰ ὁραθέντα,
 (Bbb) 3 πῶ

πῶς μερῶν ἀναζωγραφοῦσι Ἐναίου, τὸ τῶν πυρίων περιμαλλῆς ἀπαγγέλλουσι τὸ τῶν ἐγγεγραμμένων θυμοτερεῖς κατὰ λέγουσι, καὶ αἱ μὲν διηγούνται, ὁ δὲ αὐτῶν θαυμάζει. ἀλλ' οὕτω μὲν ταῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα. *Et cum mi par erat, de rebus divinis infracti essent, sacro lavacro abluti sunt. Quid tum? Dies ille finierat, nox advenerat, & uti moris erat, cubitum eunt, somnusque tranquille in oculis eorum innatabat. Tum juvenem conspiciunt radiis solaribus splendidorem, qui ex nomine eos compellatos, duabus pulcherrimis tabellis cobonestavit, Mosaisis illis lapideis nibilo inferioribus, licet illa vigilantibus, ha dormientibus, manu illa herili, seruili ha porrigerentur; sed ambarum exhibitor unus idemque fuit: licet has presens ipse, alias per divinum Angelum exhiberet. Visum est, ut illa legerentur, & legebantur utique. Et magnus quidem Cosmos ἢ τὸ ἀόρατον κοσμήτωσα, que illum qua comprehendere non poterat, desinens sublimem in aere aquam inscriptam invenit: At divinus Joannes, illud ἐν τὰ Φῶσ σωματικῶς, in sepulchro cum corpore, 293 apud inferos verò cum anima, ac Deus. Hac ubi sit evenère, juvenis illo visus illico evanuit, ipsi somno experrecti, domum odore plenam deprehendunt, & gaudio quammaximo repleti, advocato magistro visa enarrant, formam juvenis veluti in pictura exprimunt, tabellarum pulchritudinem profequuntur: & hi sanè enunciant, ille audiens in admirationem rapitur. Et hac quidem hac ratione evenère. Quis non horreret ista verba Damascenum, quem Patrem? aut divinum nuncium, de hæresi reum fieri, & ea præcipuè, quam ipse non ἐν παρίσσει, & quasi aliud agens, pluribus in locis oppugnavit, & cum eo tot alios sapientissimos Patres, d) qui eandem sententiam iisdem cum verbis expressere: turbarèque Catholicæ Ecclesiæ id idem ipsissimis verbis contra recentiorum hæreticorum deliria asserentis doctrinam? Annon. inter Catholicos certum, probatumque est, post mortem, Christum non totum θεῶν ἄνθρωπον, ut Christophorus Pelargus contendit, non virtute suâ tantum, & effectus redemptionis, ut Bullingerus, & Zuinglius; sed cum anima, corpore interim in monumento per triduum quiescente, inferni latebras, ac profunda, non sepulturam, aut sepulchrum, ut Bucerus ac Beza somniant, non ut damnatorum pœnas exsolueret, divinæ ultionis severitatem sentiret, & angores, & cruciatus omnibus peccatoribus debitos sustineret, ut Calvinus; sed ut animas*

justo-

d) Apud Petav. X. s. dogm. Theol. de incarnatione.

justorum ad illud usque tempus ibidem detentas, non Sodomitarum, & aliorum impiorum, ut Marcionitæ insaniunt, liberaret; 294
 quod non nisi ut Deus peragere potuit, penetrasse; indèque rediens reassumpto post triduum corpore, non apud inferos corpore & animâ relictis, ut Christolytæ asserbant, præscripto tempore in cœlum ascendisse? Christus enim ut Deus, & nulli loco obnoxius uno eodèmq; tempore, ut Damascenus cecinit, omnia complebat, erâtque in monumento cum corpore, in inferno cum anima, in paradiso cum latrone, & in throno cum Patre, & Spiritu; quod nescio quam vel Apollinaris, vel Severi hæresim sapere possit.

Apollinarius namque, ut Gregorius Nazianzenus ad Nestarium, Nemesius de natura humana, Theodoretus lib. 4. Hæret. Fabul. Theodorus Raithi Presbyter de divina Incarnatione, Nicetas ad orationem Nazianzeni de S. Baptismo, Helias Cretenfis in ejusdem epistolam ad Cleodonium, Macarius Hieromonachus in Nomocanone cap. 6. & alii narrant, Dominum carnem animâ vitali præditam assumpsisse dicebat, mentem humanam non admisisse. Neque enim carni illi, quæ Verbo divino gubernabatur, humanâ mente opus fuisse. In cujus sententiam verba Damasceni, neque per vim, etiamsi omnia immisceas; trahere poteris. Licet enim particulam *ως Θεός, ut Deus*, ad animam, quæ in infernum descendit, jungat, nunquam tamen evincas verbis illis asseri, Verbum divinum, vel Deum illi animæ mentis 295
 loco fuisse: & id asserere summæ ineptiæ, quod nec in lingua Græca tyrones facerent, est. Rythmus enim, & Troparii harmonia, ut eo loco potiùs quàm alio verbum illud exprimeretur, postulavit; secus enim in aliis membris, neque incomptè adaptaretur.

Eòque præcipuè quòd hæc eadem sententia in aliis etiam Patribus habeatur, ex quibus aliqua, ut melius Damasceni sententia intelligatur, excerpamus. Athanasius de Incarnatione Christi: *In Christi quoque morte id ipsum patet, corpore non altera sepulchrum delato, animâ ad inferos penetrante locis ingenti intervallo discriminatis. Sepulchro quidem id quod corporeum erat, quia ibi corpus aderat, recipere; inferno verò id quod incorporeum fuit. Quâ ratione igitur factum est, ut cum Dominus adisset incorporaliter, pro homine à mor-*

te sit agnitus? Epiphani. hæresi 69. contra Arianos. *Omnia suscepit, quo in carne condemnaret peccatum, & in cruce dissolveret maledictionem, & in monumentum sepulchri detraberet corruptionem, & in infernum descendens cum anima in deitate stimulum mortis confringeret, & passum erga infernum destrueret. Volebat Deitas omnia perficere, quæ ad Passionis mysterium pertinent, & cum anima descendere ad inferna, ad operandum salutem eorum, qui illic prædormierunt, sanctorum, inquam, Patriarcharum.* Theophilus Alexandrinus epist. 1. Paschali: *Non credibile est, quod ad inferos caro ejus descenderit, vel prudentia, carnis, quæ appellata sit anima inferis apparuerit: sed quod corpus ejus positum in sepulchro sit, & ipse nec de corpore, & sapientia carnis, sed de vera natura nostra anima dixerit, Non relinques animam meam.* Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus epist. ad Leonem Papam: *Credo corpus suum sepultura contraditum incorruptum conservasse, nullo quidem modo ab arcana illa, inexplicabilique unione divisum, etsi illud tridui illo intervallo animam fuerit spoliatum. Cum quæ anima & ipse quoque ad inferos descendit, usque qui in carne erant spiritibus, quemadmodum Apostolorum coryphæus divinus Petrus exponit, resurrectionem prædicavit, & redemptionem impertivit.* Cyrillus Alexandrinus de recta in Deum fide ad Theodosium Imperatorem. *Christi anima, quæ cum illo conjuncta copulataque fuerat, non suam, sed divinam virtute, potentiaque nixa ad inferos descendit, spiritibusque ibidem captivis sese exhibuit. Etenim is, qui vinculis istis confiriendi detinebantur, exite, ait: ceteris vero, qui tenebris operiebantur, revelamini.* Titus Bostrensis ad cap. 23. Lucæ: *Quomodo hæc Dei, & Domini nostri promissio latroni facta nimirum, Hodie tecum eris in Paradiso, expleta est? Quod Christus Dominus noster suam divinitate impletet omnia, & in cruce erat secundum carnem, & in cælo secundum divinitatem. De cruce rursus depositus, & in inferno erat secundum animam, & suæ nihilominus divinitatis virtute latronem in Paradisum inferebat.*

Et ne plura congeram, Damascenus ipse orat. de 297 Sabbatho sancto eadem repetit, αὐτὸς ὡς Θεὸς ἐν οὐρανῷ πατρὶ προσκυνούμενον, καὶ τῷ πνεύματι, καὶ αὐτὸς ὡς ἀσθραπῶ σωματικῶς ἐν μνημαίῳ κείμενον, καὶ ψυχικῶς ἐν τοῖς ἄδου μοχλοῖς ἀυλιζόμενον, καὶ ληστὴν εἰσιτητὸν ποιῶν τὸν ἄρδαιων συμπαρούσης ἀπαλλαγῆς τῆς ἀπεργασίας Θεότητος, &c. *Idem in cælo ut Deus cum Patre & Spiritu sancto simul adoratur: idem ut homo secundum corpus in*

monumento jacet; secundum animam vero inferorum inter claustra persequitur, & Latroni in paradysum aditum aperit, incircumscripca ubique summi pomicante divinitate, qua spaciis ullis circumscribi nequit. Quæ non aliud sunt, quàm quod ipse de fide orthodox. lib. 3. c. 29. dixit ψυχὴν τῆς Θεωρίας, & ipsa Paracletice pag. 77. b. 1. p. animam deificatam, deitati conjunctam, divinitati unitam, ut Christi Domini imperium, & illius in animis justorum ἐ. carcere eruendis facultatem ostenderet, ad inferos descendisse. Tantum ergo abest, ut verba ista Apollinaris aut Severi hæresim sapiant, ut sine errore, hæresisque suspitione immutari haud valeant.

Patres etiam Latini id idem comprobant. Augustinus tractatu 3. in Joannem: *Secundum id quod homo erat, anima ejus ipso die futura fuerat in inferno, caro in sepulchro; secundum autem id quod Deus ubique, & in paradiso.* Vide eundem epist. 57. 77. & 99. Vigilii lib. 2. contra Eutychem: *Caro ipso die non fuit in paradiso, nec in inferno, sed exanimis jacuit in sepulchro: anima per illud triduum in inferno, non in sepulchro.* Fulgentius ad Trasimundum regem cap. 298 31. *In hoc divinitas Christi virtutem suæ impassibilitatis ostendit, qua ubique semper, atque ineffabiliter præsens, & secundum animam suam in inferno sine doloribus fuit, & secundum carnem suam in sepulchro sine corruptione jacuit.* Et cap. 34. *Humanitas vera Filii Dei, nec tota in sepulchro fuit, nec tota in inferno: sed in sepulchro secundum veram carnem Christus mortuus jacuit; sed secundum animam ad infernum Christus descendit, secundum eandem animam ab inferno ad carnem rediit: secundum divinitatem vero suam, qua nec loco tenetur, nec fine concluditur, totus fuit in sepulchro cum carne: totus in inferno cum anima, ac per hoc plenus ubique fuit Christus.* Eadem habent Victorinus de Sacramenti lib. 2. cap. 11. Bernardus super Cantica serm. 75. & alii.

IV. Addi potest quod habetur pag. 50. b. 1. f. τρέμω τῷ Φερετῷ καὶ Φοβεῷ Θείῳ σου χερὶ παρεστῶτες, οἱ ἀπ' αἰῶνος νεκροὶ ψῆφον ἀναρῶνσι δικαιοσύνης σου, καὶ τὴν θείαν ἐκδέχονται δικαιοκρασίαν τὸ τε ὅτι ἀπάνασον σῶτες τοὺς δούλους σου. *Cum tremore horrendo, ac terribili throno tuo Christe assistentes, qui à saculo sumus mortui, sententiam expectans justitia, & divinum accipiunt, ac justum judicium.* Tunc itaque in requiem servos tuos Salvator accipito. Videtur namque errorem Græcorum comprobare, qui tradunt defunctorum animas ad diem usque judicii e) suarum actionum præmia e) De hoc dogmate supra p. 136. sq. (C c c) ex

expectare. Detinentur, ajunt, in tertio loco, licet separatim peccatorum, ac justorum animæ; sed quod sententia in eos in extremo judicio dicenda à Servatore nostro, nondum lata est, neque justos visione beatâ frui, neque impios tormentis infernalibus vexari, ideòque expectare diem judicii. Quare cum id teneant Græci, etiamsi in Tropario manifestè non exprimatur, ad majorem cautelam expungendum omninò esset.

Sed alia est Troparii sententia, quod nec verbum quidem de defunctorum præmio, aut pœna facit, sed tantum diem nobis judicii, & Judicis thronum ante oculos ponit, ante quem omnes ab orbe condito defuncti, sive illi pœnis addicti, sive gloriâ beati, sententiam, quæ justa omninò erit, illam ultimam Judicis expectant, ut perfectâ animæ cum corpore beatitate, si boni fuerint, perfruantur; si mali, ad pœnas intrudantur æternas, cum corpore & anima sempiternis temporibus cruciandi. Rogat itaque ut tunc temporis fidelibus ac servis suis Servator requiem largiatur, Dices frustra id peti, cum beatitatem jam possideant, & securè se gloriam conservaturos cum corpore sciant: quis enim querit quod possidet? Responsio in promptu est, ex Bessarione de Eucharistiæ sacramento, Deo deditos homines totos rei amata inbarentes zelo quodam & timore, ne id quod desiderant, non assequantur, sæpius eadem ex verò, ac penè incredibili mentis desiderio petere, nec ignorare quidem se jam, quod quærebant adeptos; sed insatiabili quodam amore iterum atque iterum eadem repetere. Quod variis sacræ Scripturæ locis evidentissimè probat,

V. Illud quoque similis sortis hominibus non arriserit, ipseque vidi auctores nescio quos Arabes, vel eo solo condemnatos; id ubi ad me refertur, & schedas meas curiosius evolvero, tantum abfuit, ut improbarim, ut aliorum etiam Sanctorum dictis confirmatum, verum id esse enunciarim. Pag. 27. b. 2. m. *ε γαρ Εμμανουηλ φύσεως μη πύλας ηνοιξεν ως Φιλάνθρωπον, παρθενίας δε κλειθρα ου διέρρηξεν ως Θεος, αλλ' εως εν μητρας προηλθεν, ως δε αιχεης εισηλθεν.* Emmanuel enim natura portæ ut hominum diligens aperuit; virginitatis verò claustra, ut Deus non dirupit; sed sic è vulva exiit, ut per aurem ingressus est. Novum siquidem est per aurem Christum intromissum, & conceptionem illius per aurem factam fuisse.

¶ Quando nimirum verba Angeli audivit Maria, *αμαρτε τῷ ἀσπασμῷ ε λέγει σάξ ἐγένετο*, inquit Anastasius Sinaita serm. 1. in annunciat. B. Virginis.

fuisse. Quamvis enim Christi omnia grandia sint, & miraculosa, & in quibus considerandis ingenia humana hæreant, cum Angelica obstupescant, at non immutavit naturæ humanæ leges, neque ordinem alteravit. Quare verosimilius videtur ingressum sibi præparasse, unde exitum habuit, intemeratis semper salvis virginitatis claustris; nec aditus ille in exitu perfectissimus, in ingressu imperfectior fuisset, & quod nascens non dedignatur, non potuit ingrediens eodem loco non habere; & naturalis humiditas dum non officit exeunti, neque officere poterat sese intro injicienti, cum nec auris ipsa semper purgatissima sit, sed sæpius capitis inquinamenti sordescat.

Ego dixerim modum istum conceptionis multò digniorem 301
& pro conditione tanti mysterii sublimiorem, si per digniorem corporis partem, atque excellentiorem efficiatur. Neque nati-
tatis & conceptionis eadem est ratio. Qui nascitur Deus est, & ho-
mo, corporis crassitie obvolutus, unde necesse fuerit more alio-
rum hominum, ne novis semper miraculis rem agere cogamur, nasci, nempe exitum sibi parare, unde & alii homines, modo tamen ab illis diverso; illi mole suâ, & in foras proruptione tunicas rumpunt, & virginitatis claustra, jam antea patentia ruptaque magis aperiunt, Christus illis non læsis erumpit, & mater se parturisse cognoscit, cum partus molestias, atque incommoda nulla senserit. At concipiendus antequam in uterum introeat, ubi conceptio fieri debet, Deus purus est, potentia infinita, spiritus, nullâ corporeâ mole obductus, quare per omnes sibi partes Virginis ingressum parare poterat ad uterum. Qualis verò ea pars fuerit, ignotum nobis est. Patres aliquot, & inter eos Paracletice aurem tradiderunt. Et ne tam absurdus in posterum videatur, habeant sibi Patres, qui eadem formulâ usi sunt. Orat. in Annunciationem Deiparæ, sive illius auctor sit Chrysostronus, ut Lipomano & aliis, sive Gregorius Thaumaturgus, ut Gerardo Vossio placet, cujus initium, *πάντων χαρῆς εὐαγγέλιον ὁ τοῖς Σεραφίμ ἀδιάρητον, ὁ πάσης τῆς οὐρανόθεν δυνάμεσιν ἀκατανόητον, ἰδικὴν συντυχίαν ἐπαγγέλλεται κορη, αὐτοπρόσωπον παρουσίαν μελέη, μᾶλλον δὲ εἴσοδον διὰ ἀκοῆς ὑπὸ ἀρχαῖς, καὶ ὁ τῶν Ἐβραίων καταδικάσας τῶν αὐτῆς θυγατέρα, τοσοῦτον δοξάζει ἐπιγέται λέγει γὰρ εἰοίμασαί μοι τῆς ἀκοῆς τῶν εἰσοδῶν.* *Quem Seraphim intueri nequeunt, quem cuncta virtutes caelestes*

comprehendere intellectum non valens, et suum promisit congressum puella, suaque ipsius persona adventum denunciat, imò verò ingressum per auditum pollicetur. Et qui Evam condemnavit, ejus filiam tantoperè glorificare contendit, ait enim, paret mihi auditus ingressum. Cyrus Episcopus Cotyæi in Phrygia apud Nicephorum Callistum lib. 14. cap. 46. & Chronicon Alexandrinum pro concione dixit, ἀδελφοί ἡ ἀγγησις ἔδεῦθεν σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτῆρ ἡμῶν, ὅτι ἀκοὴ μόνον σιωπῆσθαι ἐν τῇ ἀγίᾳ παρθένῳ, λόγος γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Fratres, Natalis Domini nostri Jesu Christi silentio colatur, quia auditu tantum in sancta Virgine conceptus est, erat enim Verbum ipsi gloria in secula. Amen. Proclus Patriarcha Constantinopolitanus de incarnatione Domini: ὅτι ἡ ἀγία παρθένη τὴν γαστέρα ἐπέχευε, ὃ ἦ λόγος δι' ἀκοῆς εἰσπηδήσας, τὸ ἦ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν ναὸν ἐξωπλάσθη. Quando sancta quidem Virgo suum commodavit uterum, Verbum per aurem est illapsum, & Spiritus sanctus vivum efformavit templum. Augustinus in Appendice de diversis sermon. 22. 10. de tempore in Natale Domini: Sancta credidit, sancta concepit, sanctior efficitur post partum. Illic fuit paranymphe credulitas, Deus per Angelum loquebatur, & Virgo per aurem 302 imprægnabatur. Fulgentius, vel Severinus apud Augustinum in Appendice de diversis serm. 24. qui est de Natali Domini, & fuit 15. de tempore: Angelus sermonem ejecit, & Christum Virgo concepit, ὃ conjunctio sine sordibus facta, ubi maritus sermo est, & uxor auricula. Felix Papa Romanus ad Petrum Antiochenum: ὁ γὰρ ἔπατρὸς ἐκπαύσατο, καὶ θεὸς λόγος δι' ἀκοῆς εἰσπηδήσας τῆς ἀγίας παρθένου μουσικῶς τὴν κροφάριαν ἐργάσατο. Patris enim intimum substantiale Verbum ac Deus per sancta Virginis aures illapsus, conceptionem ineffabiliter operatum est.

VI. Nec minoris momenti fuerit, quod de Præcurfore non uno in loco narrat, eum scilicet post mortem in infernis Christum prædicasse, nunciaſſeque prope jam esse salutem, ac vitam. Pag. 12. a. 1. νεκροῖς τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐλδοσομένην ἐκήρυξας πρόδρομε. Defunctis vitam nostram futuram prædicasti Præcurſor. Ibidem b. 2. f. νεκροὶ εὐηγγελίσθησαν τὸ φῶς, τὸ ἐκ φωτὸς λάμψαν Ἰπὶ γῆς φωτὶ σου μακάριε. Mortuis annunciatum est lumen, quod ex lumine super terram innotuerat lumine tuo beate. Et pag. 59. b. 1. p. τὴν ζωὴν τοῖς ἐν ἄδη πνεύματι θείῳ ἐγγίζουσαν, προμηνύσας προφήτα τὴν ἐμὴν ζωὴν

ζώωσον νεκρωσάντων ψυχῆν. *Qui vitam iis, qui apud inferos erant
divino spiritu, jam proximam denunciasti, meam vivifica demortuam ani-
mam.* Nec alienus est ab hac sententia Nicephorus Callistus Hist.
Eccl. lib. 1, cap. 19. ἐπεὶ δὲ ἔχρην, ὡς περ τοῖς ἐν σώμασι τῶν ἐνσωμων
Χριστοῦ παρουσίαν κηρύξαν, ἢ ἐπὶ λές ἢ τὸ ἔργον αὐτῶ, καὶ τῶ ἀδῆ
φρέσται, κακείσε δὲ προαναγγεῖλαι ταῖς ἐκεῖ καθεργαμίαις ψυχῶν 304
τῶν Δε πίστεως ὅσον ἤδη εσομένην σωτηρίαν, καὶ διπολύτρωσιν. Et in-
frā cap. 21. ὁ μὲν οὖν Ἰωάννης οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἀδου πρόδρομῳ ἔειπε,
καὶ τοῖς ἐκεῖσε τῶν παρουσίαν κηρύξων Χριστοῦ. *Quammodoquidem verò
decebat, quemadmodum iis, qui in corporibus versantes vivunt, corpora-
lem Christi praesentiam predicaverat, quo ei opus manusque tale omni ex
parte perfectum constaret: ut ad inferos quoque mearet, & ibi etiam ani-
mabus conclusis jamjam per fidem advenientem salutem, & liberationem
annunciaret.* Et, Itaque Joannes etiam iis, qui apud inferos erant, Prae-
cursor advenit, praesentiam ibi quoque Christi annuncians. Et ante eum
Anastasius Sinaita in Odego quaest. 111. μηδαμῶς ἀναθεματίσης ἄν-
θρωπον πρὸ τῆς Ὀπίδημίας Χριστοῦ πλάττησαντα, καὶ ἐν τῶ ἀδῆ πρὸς
ἅπαν καὶ μόνον ἐβύετο τὸ Χριστοῦ κήρυγμα. προλαβὼν γὰρ Ἰωάννης ὁ
πρόδρομῳ κηρύξαι κακείσε τὸν Χριστόν. *Nequaquam diris devotibus
hominem qui ante Christi adventum defunctus est; nam apud inferos praed-
icatio semel, nec ultra pervenit: praecurans enim Joannes Praecursor Chri-
stum illic predicavit.* Vides ergo Joannem non in terra solummo-
dò Christi, sed apud inferos etiam Praecursorem? quidam ne id
sine divinarum litterarum auctoritate affirmare viderentur, ver-
ba illa Lucae, *Tu es qui venturus es?* ita exponebant: Tu es qui in
infernum venturus es, ad illos, qui in tenebris sunt, liberandos,
ut illis tanquam qui ante te mortem oppetiturus sum, praenunci-
em, an alium expectamus: Horum sententiam refert, & rejicit
Author Catena Graecae in Lucam, in illa verba: Ἰνὸς φασιν ὅτι 305
ἐπὶ δὲ ἐμείλει ὁ Ἰωάννης πρὸ ἑὸν ἰμίου σαυροῦ τὸν ἐκ ἑὸν Ἡρώδου θάνατον
ὑπομῆεν, ὡς προάγγελῳ ἐρατῶ εἰ αὐτὸς ἤξει κακεί λυτρωσάμεν
τοῖς ἐν ἀδῆ, καὶ τὸ χωρίον ἔπ' οὕτως ἐξηγήσαντ. σὺ εἶ ὁ εἰς ἀδου μέλ-
λων ἐρχοσθαι, ἵνα ἐλευθέρωσῃς τοὺς ἐν σκότῳ, ὅπως κηρύξω ἔπ' τοῖς
ἐν ἀδου ὡς προτελατῶν σου, ἢ ἔπρον προσδοκώμεν. ἀπηβλήτος ἢ πα-
πλῶς ἢ τοιούτῃ δόξα. ἢ δὲ μὲν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῶν εἰς ἀδου κατόδον ἑ-
Χριστοῦ. πλην οὐδαμῶς ἢ θεόπνῶτος γραφῆ ἔπ' ἡμῖν παρῆδωκεν, ὅτι
καὶ τοῖς ἐν ἀδῆ πνεύμασι προκατήγγυαλεν ὁ θεοπέσις βαπτῆς ἢ ἑ-
σω-
(Ccc) 3 τῆρ

τῆς αὐτῆς τῶν ἀφ' ἑξῆς. Quidam ajunt, cū Joannes ante pretiosam crucem mortem ab Herode sustinere deberet, veluti prænunciatus interrogat: si ipse eò venturus est, eos qui in inferno erant, liberaturus, & locum hunc ita interpretati sunt. Tu es qui ad inferos venturus es, eos, qui in tenebris degunt, liberaturus, ut iis id prænunciem, tanquam qui ante te mortem obibo, an alium expectamus. Sed hac opinio omnino rejicienda est. Joannes enim ad inferos Christi descensum sat noverat; & postquam cum nusquam ullo in loco divinitus inspirata Scriptura nobis tradiderit iis qui apud inferos detinebantur spiritibus divinum Baptistam Servatoris adventum prænunciassent. Non nego Christi descensum ad inferos scivisse Baptistam. Quare ergo quærit à Christo? ob illam eandem rationem, quâ quærit scire id quod ipse Catenæ auctor, vel alii loci interpretes dicunt. Namque quamvis id quod quærebat aliud, ita ipsis asserentibus sit: id tamen optimè callebat Joannes. Quare ergo id quærit à Christo? responsum suum ipsi habeant pro hac sententia. Quid porro refert, si de hac prædicatione inferna nihil Scriptura tradiderit? Quot sunt, quæ ipsi credimus, & certò tenemus, de quibus nulla in Scriptura mentio habetur? An omnia Scriptura debuit scribere? Impugnator opinionem debebat arguere, si quid in ea erat, quod contra Scripturam foret; tunc namque prævaleret Scriptura. Propter illius solum silentium dicta aliorum rejicienda non sunt, de Joanne præcipuè, cū id quoque de aliis affirmatum sciamus. Photius Patriarcha Constantinopolitanus in Amphilochois cap. 156. de Simeone Justo apud Lucam: αὐτίκα ἢ μάλα τῆς σωτηρίας ἐφεσώσης καὶ λαμπρῶν ἐπὶ τὸ σῆμα. εὐαγγελίσασθαι ἢ καὶ τῶν ἐν αἴθου σωτηρίας, καὶ τῶν δυνατῶν. Sed cū jam quancitissimè salus immineret, deserere carnem exoptabat, & iis qui apud inferos erant, salutem & redemptionem renunciare.

VII. De Cruce illud quoque considerandum est, ait crucem Domini ex cupresso, pinu, & cedro g) compactam fuisse. Pag. 41. a. 1. m. ὡρθῆς ὑψούμεν ἐν κυπαρίσσι, δέσποτα, καὶ τῆ πεύκῃ, καὶ κέδρῳ δι' ἀγαθότητα. Visus es exaltatus Domine in cupresso, & pinu, & cedro propter bonitatem. Pag. 62. a. 1. f. ἐν κυπαρίσσι-

g) Opinio hæc inyaluit ex accommodatione loci Esaie LX. 13. & gloria Libani ad te veniet in cyprisso & pinu, & cedro simul, & glorificetur locus sanctus meus.

εἶδος καὶ πύκη καὶ κέδρη ὑψώθη ὁ ἀμνὸς ἔθει. *In cypresso ἔρι-
 νη, ἔ cedro exaltatus est agnus Dei.* Pag. 69. b. 2. p. κέδρη ἀνυψώθη,
 πύκη τε καὶ κυπαρίσση δεσποτα. *Cedro exaltatus es, ἔ pinu, ἔ cu-
 presso Domine.* Pag. 158. a. l. m. ἡ ἐκκλησία βοᾷ σοι χεῖρὲ ὁ θεὸς ἐν 307
 πύκῃ, καὶ κέδρῃ, καὶ κυπαρίσση προσκυνούσα σι. *Ecclesia clamat ad
 te Christe Deus in pinu, ἔ cedro, ἔ cypresso adorans te.* Hæc non
 placebunt tradentibus nihil certò constare, ex quo ligno crux Do-
 mini confecta fuerit, licet alios habeant auctores; Bedam in col-
 lectaneis, Joannem Chrysostomum de veneratione crucis, Ale-
 xandrum Monachum, Anastasium Sinaitam, Joannem Cantacu-
 zenum, quorum dicta refert Gretserus, & examinat lib. 1. de cru-
 ce cap. 5. His adde Nicolaum Metropolitam Corcyrensem: ἐν
 ἑὶ με σώζει προσπαγεῖς ὁ δεσπότης τῶ πευκοκέδρῃ, καὶ κυπαρίσσο-
 ξύλω. *In te me salvas affixus Dominus ex pinu, cedro, ἔ cypresso lig-
 no.* Et Michaëlem Pfellum in expositione illius dicti, *Pulchra formos-
 sum, κάλλη ἦ τῶν ὀρέων ὁ σταυρὸς πέφυκεν, εἰ γὰρ ὡς ὁ τῆς ἰσορίας λόγος
 ἔχει ἐκ πεύκης, καὶ κέδρου, καὶ κυπαρίσσου συμπέπηκται. κάλλη δὲ
 ταῦτα εἰσὶ τῶν Φυομένων ἐν ὄρεσι, ἔτο μὲν Φύλλοις κομῶντῶ πυκνοῖς.
 ἔτο δὲ ἑπὶ πολὺ ἔ αἶετ ἀνατενώματα, ἀπὸ ταῦτα κάλλη τῶν ὀρέων
 τὸ νικοποιὸν ὄπλον ἠνόμασαι. Pulchritudines verò montium crux est,
 siquidem, ut historiis narratur ex pinu, cedro, ἔ cypresso composita est,
 qua coronat, qua nascuntur in montibus; pulchritudines sunt, tum quod fre-
 quentibus foliis vernant, tum quod in multum aëris se extendunt. Pro-
 pterea pulchritudines montium armatura visibilia afferens nomen ha-
 buit. In tanta antiquitate, & rerum ignoratione traditio recepta,
 testimoniòque Patrum confirmata à scripturis non dissonans, licet
 nonnullis improbabilis videatur, non ideò tamen rejicienda est, 398
 cum potuerit esse, & fortè fuit; eòque potissimum, cum ex altera
 parte sciamus multa falsa esse probabiliora veris. Quod verò in
 tot Patribus non improbatur, non video cur in Paracletica im-
 probari debeat, expungisque.*

VIII. Et hæc quidem quemadmodum & nonnulla alia, qui
 morosè aliorum studia respuunt. Sunt tamen in hoc eodem libro,
 quæ sine gravi censura præteriri non possunt, immò expungi de-
 bent, partim cum jam recensitis libris communia, partim singu-
 laria: utraque nos examinabimus. Communia cum aliis sunt;
 Primum, Christum Dominum descensu suo ad inferos, omnes

se sit agnitus? Epiphan. hæresi 69. contra Arianos. *Omnia suscepit, quo in carne condemnaret peccatum, & in cruce dissolveret maledictionem, & in monumentum sepulchri detraberet corruptionem, & in infernum descendens cum anima in deitate stimulum mortis confringeret, & pactum erga infernum destrueret. Volebat Deitas omnia perficere, quæ ad Passionis mysterium pertinent, & cum anima descendere ad inferna, ad operandum salutem eorum, qui illic prædormierunt, sanctorum, inquam, Patriarcharum. Theophilus Alexandrinus epist. 1. Paschali: Non credibile est, quod ad inferos caro ejus descenderit, vel prudentia, carnis, qua appellata sit anima inferis apparuerit: sed quod corpus ejus positum in sepulchro sit, & ipse nec de corpore, & sapientia carnis, sed de vera natura nostra anima dixerit, Non relinques animam meam. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus epist. ad Leonem Papam: Credo corpus suum sepultura contraditum incorruptum conservasse, nullo quidem modo ab arcana illa, inexplicabilique anione divulsum, etsi illud tridui illo intervallo animam fuerit spoliatum. Cum qua anima & ipse quoque ad inferos descendit, usque qui in carne erant spiritibus, quemadmodum Apostolorum coryphaus divinus Pœrus exponit, resurrectionem prædicavit, & redemptionem impertivit. Cyrillus Alexandrinus de recta in Deum fide ad Theodosium Imperatorem. Christi anima, qua cum illo conjuncta copulataque fuerat, non suam, sed divinam virtute, potentiaque nixa ad inferos descendit, spiritibusque ibidem captivis sese exhibuit. Etenim iis, qui vinculis istis confregisti detinebantur, exite, ait: cæteris verò, qui tenebris operiebantur, revelamini. Titus Bostrensis ad cap. 23. Lucæ: Quomodo hæc Dei, & Domini nostri promissio latroni facta nimirum, Hodie mecum eris in Paradiso, expleta est? Quod Christus Dominus noster suam divinitate implexerit omnia, & in cruce erat secundum carnem, & in cælo secundum divinitatem. De cruce rursus depositus, & in inferno erat secundum animam, & sua nihilominus divinitatis virtute latronem in Paradisum inferebat.*

Et ne plura congeram, Damascenus ipse orat. de 297 Sabbatho sancto eadem repetit, αὐτὸς ὡς θεὸς ἐν οὐρανῷ πατρὶ προσκυνοῦμεν, καὶ τῷ πνεύματι, καὶ αὐτὸς ὡς ἀνθρώπος σωματικῶς ἐν μνημαίῳ κείμην, καὶ ψυχικῶς ἐν τοῖς ἄδου μοχλοῖς ἀνελκόμεν, καὶ ληστῆ εἰσιτητὸν ποιῶν τὸν ἄρτιδεσον συμπάρουσης ἀπαλλαγῆ τῆς ἀπειραγίας θεότητι, &c. Idem in cælo ut Deus cum Patre & Spiritu sancto simul adoratur: idem ut homo secundum corpus in

mo-

monumento jacet; secundum animam vero inferorum inter claustra persequitur, & Latroni in paradysum aditum aperit, incircumscrip̄ta ubique cum commicante divinitate, qua sp̄ciis ullis circumscribi nequit. Quæ non aliud sunt, quàm quod ipse de fide orthod. lib. 3. c. 29. dixit ψυχὴν τῆς Θεωρίας, & ipsa Paracletice pag. 77. b. 1. p. animam deificatam, deitati conjunctam, divinitati unitam, ut Christi Domini imperium, & illius in animis justorum ē. carcere eruendis facultatem ostenderet, ad inferos descendisse. Tantum ergo abest, ut verba ista Apollinaris aut Severi hæresim sapiant, ut sine errore, hæresisque suspicione immutari haud valeant.

Patres etiam Latini id idem comprobant. Augustinus tractatu 3. in Joannem: *Secundum id quod homo erat, anima ejus ipso die futura fuerat in inferno, caro in sepulchro; secundum autem id quod Deus ubique, & in paradiso. Vide eundem epist. 57. 77. & 99. Vigilii lib. 2. contra Eutychem: Caro ipso die non fuit in paradiso, nec in inferno, sed exanimis jacuit in sepulchro: anima per illud triduum in inferno, non in sepulchro. Fulgentius ad Trasimundum regem cap. 298 31. In hoc divinitas Christi virtutem suæ impassibilitatis ostendit, qua ubique semper, atque ineffabiliter præsens, & secundum animam suam in inferno sine doloribus fuit, & secundum carnem suam in sepulchro sine corruptione jacuit. Et cap. 34. Humanitas vera Filii Dei, nec tota in sepulchro fuit, nec tota in inferno: sed in sepulchro secundum veram carnem Christus mortuus jacuit; sed secundum animam ad infernum Christus descendit, secundum eandem animam ab inferno ad carnem rediit: secundum divinitatem vero suam, qua nec loco tenetur, nec sine concluditur, totus fuit in sepulchro cum carne: totus in inferno cum anima, ac per hoc plenus ubique fuit Christus. Eadem habent Victorinus de Sacramenti lib. 2. cap. II. Bernardus super Cantica serm. 75. & alii.*

IV. Addi potest quod habetur pag. 50. b. I. f. τρέμα τῆς Φρεσὶν καὶ Φοβερῶν Θείων σου χερσὶ παρεσῶτες, οἱ ἀπ' αἰῶν νεκροὶ ψήφου ἀναρκήσουσι δικαιοσύνης σου, καὶ τὴν θείαν ἐκδέχονται δικαιοκρασίαν τὸ τε σὺ ἀνάπαυσον σῶτερ τοὺς δούλους σου. *Cum tremore horrendo, ac terribili throno tuo Christe assistentes, qui à saculo sunt mortui, sententiam expectans justitia, & divinum accipiunt, ac justum judicium. Tunc itaque in requiem servos tuos Salvator accipito. Videtur namque errorem Græcorum comprobare, qui tradunt defunctorum animas ad diem usque judicii e) suarum actionum præmia e) De hoc dogmate supra p. 136. sq. (C c c) ex*

expectare. Detinentur, ajunt, in tertio loco, licet separatim peccatorum, ac justorum animæ; sed quod sententia in eos in extremo judicio dicenda à Servatore nostro, nondum lata est, neque justos visione beatâ frui, neque impios tormentis infernalibus vexari, ideòque expectare diem judicii. Quare cum id teneant Græci, etiamsi in Tropario manifestè non exprimatur, ad majorem cautelam expungendum omninò esset.

Sed alia est Troparii sententia, quod nec verbum quidem de defunctorum præmio, aut pœna facit, sed tantum diem nobis judicii, & Judicis thronum ante oculos ponit, ante quem omnes ab orbe condito defuncti, sive illi pœnis addicti, sive gloriâ beati, sententiam, quæ justa omninò erit, illam ultimam Judicis expectant, ut perfectâ animæ cum corpore beatitate, si boni fuerint, perfruantur; si mali, ad pœnas intrudantur æternas, cum corpore & anima sempiternis temporibus cruciandi. Rogat itaque ut tunc temporis fidelibus ac servis suis Servator requiem largiatur, Dices frustra id peti, cum beatitatem jam possideant, & securè se gloriam conservaturos cum corpore seiant: quis enim querit quod possidet? Responso in promptu est, ex Bessarione de Eucharistiæ sacramento, Deo deditos homines *totos rei amata inbarentes zelo quodam & timore, ne id quod desiderant, non assequantur, sæpius eadem ex verò, ac penè incredibili mentis desiderio petere, nec ignorare quidem se jam, quod quærebant adeptos; sed insatiabili quodam amore iterum ac* 300 *que iterum eadem repetere. Quod variis sacræ Scripturæ locis evidētissimè probat.*

V. Illud quoque similis sortis hominibus non arriserit, ipsèque vidi auctores nescio quos Arabes, vel eo solo condemnatos; id ubi ad me refertur, & schedas meas curiosius evolvero, tantum abfuit, ut improbarim, ut aliorum etiã Sanctorum dictis confirmatum, verum id esse enunciarim. Pag. 27. b. 2. m. *ε̅ γα̅ρ Ε̅μ̅μ̅αν̅ου̅η̅λ̅ Φ̅ύ̅σε̅ως̅ μ̅ὲ̅ρ̅ π̅ύ̅λα̅ς̅ ἠ̅νοι̅ξ̅εν̅ ὡ̅ς̅ Φ̅ι̅λ̅άν̅θ̅ρω̅π̅ον̅,̅ πα̅ρ̅θεν̅ι̅ας̅ δ̅ὲ̅ κ̅λει̅θ̅ρα̅ οὐ̅ δι̅έρ̅ρη̅ξ̅εν̅ ὡ̅ς̅ Θε̅ος̅,̅ ἀ̅λλ̅ ἕ̅ως̅ ὡ̅ς̅ μ̅ῆ̅τρα̅ς̅ π̅ρο̅ῆ̅λ̅θ̅εν̅,̅ ὡ̅ς̅ δ̅ὲ̅ α̅ἰ̅κ̅ῆ̅ς̅ ε̅ἰ̅σ̅ῆ̅λ̅θ̅εν̅. Emmanuel enim natura potius ut hominum diligens apparuit; virginitatís verò claustra, ut Deus non dirupit; sed sic è vultu exiit, ut per aurem ingressus est. Novum siquidem est per aurem Christum intromissum, & conceptionem illius per aurem f) factam fuisse.*

f) Quando nimirum verba Angeli audivit Maria. *ἄ̅μ̅α̅ς̅ τῶ̅ ἀ̅σ̅π̅α̅σ̅μ̅ῶ̅ ἔ̅ λέ̅γ̅ος̅ σ̅α̅ρ̅ξ̅ ἑ̅γ̅έ̅νε̅το,* inquit Anastasius Sinaita serm. 1. in annunciat. B. Virginis.

fuisse. Quamvis enim Christi omnia grandia sint, & miraculosa, & in quibus considerandis ingenia humana hæreant, cum Angelica obtupescant, at non immutavit naturæ humanæ leges, neque ordinem alteravit. Quare verosimilius videtur ingressum sibi præparasse, unde exitum habuit, intemeratis semper salvis virginitatis claustris; nec aditus ille in exitu perfectissimus, in ingressu imperfectior fuisset, & quod nascens non dedignatur, non potuit ingrediens eodem loco non habere; & naturalis humiditas dum non officit exeunti, neque officere poterat sese intro injicienti, cum nec auris ipsa semper purgatissima sit, sed sæpius capitis inquinamenti sordescat.

Ego dixerim modum istum conceptionis multò digniorem & pro conditione tanti mysterii sublimiorem, si per digniorem corporis partem, atque excellentiorem efficiatur. Neque natiuitatis & conceptionis eadem est ratio. Qui nascitur Deus est, & homo, corporis crassitie obvolutus, unde necesse fuerit more aliorum hominum, ne novis semper miraculis rem agere cogamur, nasci, nempe exitum sibi parare, unde & alii homines, modo tamen ab illis diverso; illi mole suâ, & in foras proruptione tunicas rumpunt, & virginitatis claustra, jam antea patentia ruptaque magis aperiunt, Christus illis non læsis erumpit, & mater se parturisse cognoscit, cum partus molestias, atque incommoda nulla senserit. At concipiendus antequam in uterum introeat, ubi conceptio fieri debet, Deus purus est, potentia infinita, spiritus, nullâ corporeâ mole obductus, quare per omnes sibi partes Virginis ingressum parare poterat ad uterum. Qualis verò ea pars fuerit, ignotum nobis est. Patres aliquot, & inter eos Paracletice aurem tradiderunt. Et ne tam absurdus in posterum videatur, habeant sibi Patres, qui eadem formulâ usi sunt. Orat. in Annunciationem Deiparæ, sive illius auctor sit Chrysostomus, ut Lipomano & aliis, sive Gregorius Thaumaturgus, ut Gerardo Vossio placet, cujus initium, *πάλιν χαρῆς εὐαγγελιστῶν ὁ τοῖς Σεραφίμ ἀδελφῆται, ὁ πάσης ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀκατανόητος, ἰδικὴν συντυχίαν ἐπαγγέλλεται κερῆ, αὐτοπρόσωπον παρουσίαν μελέει, μᾶλλον δὲ εἰσοδὸν διὰ τῆς ἀκοῆς ὑπὸ ἀρχαίου, καὶ ὁ τῶν Ἐβραίων καταδικάσας τῶν αὐτῆς θυγατέρα, τοσοῦτον δοξάζει ἐπαγγέλλεται λέγει γὰρ ἐτοίμασαί μοι τῆς ἀκοῆς τὰς εἰσοδούς.* *Quem Seraphim inueneri nequeunt, quem cuncta uirtutes caelestes*

comprehendere intellectu non valens, et suum promittit congressum puella, suaque ipsius persona adventum denunciat, imò verò ingressum per auditum pollicetur. Et qui Evam condemnavit, ejus filiam tantoperè glorificare contendit, ait enim, paret mihi auditus ingressum. Cyrus Episcopus Cotyari in Phrygia apud Nicephorum Callistum lib. 14. cap. 46. & Chronicon Alexandrinum pro concione dixit, ἀδελφοί ἡ ἀνθρώποις ἔξ Θεοῦ καὶ σωτῆρῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρῆ ἡμῶν, ὅτι ἀκοή μόνον σιωπῆσθαι ἐν τῇ ἀγίᾳ παρθένῳ. λόγῳ γὰρ ἦν αὐτῇ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμὲν. *Frater, Natalis Domini nostri Jesu Christi silentio colatur, quia audita tantum in sancta Virgine conceptus est, erat enim Verbum ipsi gloria in secula. Amen.* Proclus Patriarcha Constantinopolitanus de incarnatione Domini: ὅτι ἡ ἀγία παρθένη τὴν γαστέρα ἐπέλασεν, ὃ ἦ λόγῳ δι' ἀκοῆς εἰσεπέλασεν, τὸ ἦ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν ναὸν ἐξωπλάσθη. *Quando sancta quidem Virgo suum commodavit uterum, Verbum per aurem est illapsum, & Spiritus sanctus vitam efformavit templum.* Augustinus in Appendice de diversis sermon. 22. 10. de tempore in Natale Domini: *Sancta credidit, sancta concepit, sanctior efficitur post partum. Illic fuit paronympa credulitas, Deus per Angelum loquebatur, & Virgo per aurem* 303 *impregnabatur.* Fulgentius, vel Severinus apud Augustinum in Appendice de diversis serm. 24. qui est de Natali Domini, & fuit 15. de tempore: *Angelus sermonem ejecit, & Christum Virgo concepit, ὃ conjunctio sine foribus facta, ubi maritus sermo est, & uxor auricula.* Felix Papa Romanus ad Petrum Antiochenum: ὁ γὰρ ἔπατρὸς ἐνπέσασα, καὶ Θεὸς λόγῳ δι' ἀκοῆς εἰσεπηθήσας τῆς ἀγίας παρθένου μυστικῶς τὴν κοιλίαν ἐεργάσατο. *Patris enim intimum substantiale Verbum ac Deus per sanctae Virginis aures illapsum, conceptionem ineffabiliter operatum est.*

VI. Nec minoris momenti fuerit, quod de Praecursore non uno in loco narrat, cum scilicet post mortem in infernis Christum praedicasse, nunciasséque prope jam esse salutem, ac vitam. Pag. 12. a. 1. νεκροῖς τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐλάσομένην ἐκήρυξας πρόδρομα. *Defunctis vitam nostram futuram praedicasti Praecursor.* Ibidem b. 2. f. νεκροὶ εὐγγελίσθησαν τὸ Φῶς, τὸ ἐκ φωτὸς λάμψαν Πῦρ γὰρ φωτὶ σου μακάρε. *Mortuis annunciatum est lumen, quod ex lumine super terram innotuerat lumine tuo beate.* Et pag. 59. b. 1. p. τὴν ζωὴν τοῖς ἐν ἄδῃ πνεύματι Θεῷ ἐγγίζουσαι. *presumptas prespheta τὴν ἐμὴν ζωὴν*

ζώωσον νεκρωμένην ψυχὴν. *Qui vitam iis, qui apud inferos erant
divino spirita, jam proximam denunciaſti, meam vivifica demortuam ani-
mam.* Nec alienus est ab hac ſententia Nicephorus Calliſtus Hiſt.
Eccl. lib. I. cap. 19. ἐπεὶ δὲ ἐχοῦν, ὡς περ τοῖς ἐν σώμασι τῷ ἔσωμον
Χεῖρου παρουσίαν ἐκήρυξαν, ἢ ἐπὶ λῆς ἢ τὸ ἔργον αὐτῷ, καὶ τῷ ἄδῃ
φθεῖσθαι, κακεῖσε δεῖ προαναγγεῖλαι ταῖς ἐκεῖ καθεργαζόμεναις ψυχαῖς 304
τῷ Δεῖ πίστεως ὅσον ἤδη ἐσομένην σωτηρίαν, καὶ ἀπολύτρωσιν. Et in-
frā cap. 21. ὁ μὲν οὖν Ἰωάννης οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδου πρόδρομῳ ἔστῃ,
καὶ τοῖς ἐκεῖσε τῷ παρουσίαν κηρύξων Χεῖρου. *Quandocumque verò
decebat, quemadmodum iis, qui in corporibus versantes vivunt, corpora-
lem Christi presentiam predicaverat, quo ei opus manusque tale omni ex
parte perfectum constaret: ut ad inferos quoque mearet, & ibi etiam ani-
mabus conclusis jamjam per fidem advenientem salutem, & liberationem
annunciaret.* Et, Itaque Joannes etiam iis, qui apud inferos erant, Præ-
cursor advenit, presentiam ibi quoque Christi annuncians. Et ante eum
Anastasius Sinaita in Odego quaest. 111. μηδαμῶς ἀναθεματίσης ἄν-
θρωπον πρὸ τῆς Ὀπιδημίας Χεῖρου πλάτῃσαντα, καὶ ἐν τῷ ἄδῃ πρὸς
ἅπαντα καὶ μόνον ἐχέσθαι τὸ Χεῖρου κήρυγμα, προλαβὼν γὰρ Ἰωάννης ὁ
πρόδρομῳ ἐκήρυξε κακεῖσε τὸν Χεῖρον. *Nequaquam diris deusobis
hominem qui ante Christi adventum defunctus est; nam apud inferos præ-
dicatio semel, nec ultra pervenit: præoccupans enim Joannes Præcursor Chri-
stum illic predicavit.* Vides ergo Joannem non in terra solummo-
dò Christi, sed apud inferos etiam Præcursorem? quidam ne id
sine divinarum litterarum auctoritate affirmare viderentur, ver-
ba illa Lucae, *Tu es qui venturus es?* ita exponebant: *Tu es qui in
infernum venturus es, ad illos, qui in tenebris sunt, liberandos,
ut illis tanquam qui ante te mortem oppetiturus sum, prænunci-
em, an alium expectamus: Horum sententiam refert, & rejicit
Author Catena Græcæ in Lucam, in illa verba: Ἰνὲς φασιν ὅτι 305
ἐπὶ δὲ ἐμελλεν ὁ Ἰωάννης πρὸ Ἑβραίου σαυροῦ τὸν ἐκ Ἑβραίου θάνατον
ὑπομένειν, ὡς προάγγελῳ ἐρατῶ εἰ αὐτὸς ἤξει κακεῖ λυτρωσάμενῳ
τοῖς ἐν ἄδῃ, καὶ τὸ χρεῖον ἔπ' οὕτως ἐξηγήσαντο. σὺ εἶ ὁ εἰς ἄδου μέλ-
λων ἐρχοῦμαι, ἵνα ἐλευθέρωσῃς τοὺς ἐν σκότει, ὅπως κηρύξω ἔπ' τοῖς
ἐν ἄδου ὡς προτελατῶν σου, ἢ ἔπ'ρον προσδοκώμεν. ἀποβλητὸς ἢ πα-
πλῶς ἢ τοιούτη δόξα. ἢ δὲ μὲν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ εἰς ἄδου κἀθόδον ἔ-
Χεῖρου. πλὴν οὐδαμῶς ἢ θεόπνουςῳ γραφῇ ἔπ' ἡμῖν παρέδωκεν, ὅτι
καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ πνεύμασι προκατήγγυκεν ὁ θεοπέσιῳ Βαπτίσῃς ἔσω-
τῆρῳ*

τῆς τῶν ἀφ' ἑνὸς. *Quidam ajunt, cum Joannes ante preciosam crucem mortem ab Herode sustinere deberet, veluti prænunciatus interrogat: si ipse eò venturus est, eos qui in inferno erant, liberaturus, & locum hunc ita interpretati sunt. Tu es qui ad inferos venturus es, eos, qui in tenebris degunt, liberaturus, ut iis id prænunciem, tanquam qui ante te mortem obibo, an alium expectamus. Sed hac opinio omnino rejicienda est. Joannes enim ad inferos Christi descensum scire noverat; & potissimum cum nusquam ullo in loco divinitus inspirata Scriptura nobis tradiderit iis qui apud inferos desinebantur spiritibus divinum Baptistam Servatoris adventum prænunciassent. Non nego Christi descensum ad inferos scivisse Baptistam. Quare ergo quærit à Christo? ob illam eandem rationem, quâ quærit scire id quod ipse Catenæ auctor, vel alii loci interpretes dicunt. Namque quamvis id quod quærebat aliud, ita ipsis asserentibus sit: id tamen optimè callebat Joannes. Quare ergo id quærit à Christo? responsum suum ipsi habeant pro hac sententia. Quid porro refert, si de hac prædicatione inferna nihil Scriptura tradiderit? Quot sunt, quæ ipsi credimus, & certò tenemus, de quibus nulla in Scriptura mentio habetur? An omnia Scriptura debuit scribere? Impugnator opinionem debebat arguere, si quid in ea erat, quod contra Scripturam foret; tunc namque prævaleret Scriptura. Propter illius solum silentium dicta aliorum rejicienda non sunt, de Joanne præcipuè, cum id quoque de aliis affirmatum sciamus. Photius Patriarcha Constantinopolitanus in Amphilochois cap. 156. de Simeone Justo apud Lucam: αὐτίκα ἢ μάλα τῆς σωτηρίας ἐφεσώσης καὶ ἀλιπῶν μὲν ἐπίθ' τὸ σπυρίον. εὐαγγελίσασθαι ἢ καὶ τῶν ἐν αἴθου σωτηρίας, καὶ τῶν ἀπολυτρώσει. Sed cum jam quancitissimè salus immineret, deserere carnem exoptabat, & iis qui apud inferos erant, salutem & redemptionem renunciare.*

VII. De Cruce illud quoque considerandum est, ait crucem Domini ex cupresso, pinu, & cedro g) compactam fuisse. Pag. 41. a. 1. m. ἀρχῆς ὑψοῦμεν ἐν κυπαρίσσω δένδρον, καὶ τῆ πεύκῃ, καὶ κέδρω δι' ἀγαθότητα. *Visus es exaltatus Domine in cupresso, & pinu, & cedro propter bonitatem.* Pag. 62. a. 1. f. ἐν κυπαρίσ-

g) Opinio hæc invaluit ex accommodatione loci Esaie LX. 13. *& gloria Libani ad te veniet in cyprisso & pinu, & cedro simul, & glorificetur locus sanctus meus.*

εἰς αὐτὴν καὶ πύκνη καὶ κέδρον ὑψώθη ὁ αἰμὸς τοῦ Θεοῦ. *In cupresso & pinu,*
& cedro exaltatus est armus Dei. Pag. 69. b. 2. p. κέδρον ἀνυψώθη,
 πύκνη τε καὶ κυπαρίσσω δεσποτα. *Cedro exaltatus es, & pinu, & cu-*
presso Domine. Pag. 158. a. i. m. ἡ ἐκκλησία βοᾷ σοι Χριστέ ὁ Θεὸς ἐν 307
 πύκνῃ, καὶ κέδρῳ, καὶ κυπαρίσσῳ προσκυνούσα σε. *Ecclesia clamat ad*
te Christe Deus in pinu, & cedro, & cupresso adorans te. Hæc non
 placebunt tradentibus nihil certò constare, ex quo ligno crux Do-
 mini confecta fuerit, licet alios habeant auctores, Bedam in col-
 lectaneis, Joannem Chrysostrum de veneratione crucis, Ale-
 xandrum Monachum, Anastasium Sinaitam, Joannem Cantacu-
 zenum, quorum dicta refert Gretserus, & examinat lib. i. de cru-
 ce cap. 5. His adde Nicolaum Metropolitam Corcyrensem: ἐν
 ἑνὶ μετὰ τῆς προσπαγίης ὁ δεσπότης τῶ πευκοκέδρῳ, καὶ κυπαρίσσο-
 ξύλῳ. *In te me salvas affixus Dominus ex pinu, cedro, & cupresso lig-*
no. Et Michaëlem Psellum in expositione illius dicti, *Pulchra formos-*
sima, κάλλη τῶν ὀρέων ὁ σταυρὸς πέφυκεν. εἰ γὰρ ὡς ὁ τῆς ἰστορίας λόγος
ἔχει ἐκ πύκνης, καὶ κέδρου, καὶ κυπαρίττου συμπέπηκται. κάλλη δὲ
ταῦτα ἐστὶ τῶν Φυομάμων ἐν ὄρεσι, ἔστο μὲν Φύλλοις κομῶντος πυκνῆς.
ἔστο δὲ ἔπι πολὺ τῆς αἰέρος ἀνατανύματα, διὰ ταῦτα κάλλη τῶν ὀρέων
τὸ νικοποιὸν ὄπλον ὠνόμασαι. Pulchritudines verò montium crux est,
quidem, ut historiis narratur ex pinu, cedro, & cupresso composita est,
qua coronam, qua nascuntur in montibus; pulchritudines sunt, tum quod fre-
quentibus foliis vernant, cum quod in multum aëris se extendunt. Pro-
pterea pulchritudines montium armatura victoriam afferens nomen ha-
buit. In tanta antiquitate, & rerum ignoratione traditio recepta,
 testimoniòque Patrum confirmata à scripturis non dissonans, licet
 nonnullis improbabilis videatur, non ideò tamen rejicienda est, 398
 cum potuerit esse, & fortè fuit; eòque potissimum, cum ex altera
 parte sciamus multa falsa esse probabiliora veris. Quod verò in
 tot Patribus non improbat, non video cur in Paracletica im-
 probari debeat, expungique.

VIII. Et hæc quidem quemadmodum & nonnulla alia, qui
 morosè aliorum studia respuunt. Sunt tamen in hoc eodem libro,
 quæ sine gravi censura præteriri non possunt, immò expungi de-
 bent, partim cum jam recensitis libris communia, partim singu-
 laria: utraque nos examinabimus. Communia cum aliis sunt;
 Primum, Christum Dominum descensu suo ad inferos, om-
 nes

nes h) quotquot ab orbe condito, & Adamo ipso fuerunt homines, à pœnis illis, & potestate dæmonis liberasse, hinc verbulo aliquando σκυλεύσαι τοὺς ἀδὴν, spoliare, prædari, omnia fúsque déque ponere, quemadmodum in direptione urbium fit, ejúsque dominium in se transferre sæpissimè utitur. Pag. 4. a. 2. f. τὸν ἀδὴν ἐσκύλευσε Χρῆστος, ὡς μόνον κερταμὸς καὶ δυνατὸς. *Infernum spoliavit Christus, tanquam solus fortis & potens.* aliquando κενῶσαι, exinanire, evacuare, ita omnia arripere, ut in eo, in quo prius fuerant, nihil modò reliquum sit. Pag. 31. a. 1. p. ἐρημῶν ἀδὴς καὶ ἀπορημῶν. Ἀλλὰ θανάτου γέγονεν ἐνός, ὃν πολὺν γὰρ πλοῦτον ἐδησαύρισεν ἕως ἵππερ πάντων ἡμῶν ὁ Χρῆστος ἐκένωσεν. *Desertum infernum atque inopis propter mortem unius factum est: quas enim multas divitias sibi congefseras, quas* 309 *pro nobis omnibus Christus exhaustit.* pag. 78. a. 2. m. ὁ ἀποστάτης ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀδου κενῶσας πρὸς τὸν πολυάνθρωπον πλοῦτον. *Qui resurrexisti à mortuis, & inferni ante divitias, qua ex multorum hominum numero constabant, evacuasti.* Aliquando τοὺς ἀπ' αἰῶν θανάτας, τοὺς ἀπ' αἰῶν νεκροὺς, πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶν δεσμίους, τοὺς ἀπ' αἰῶν ψυχὰς. *Omnes nempe qui à seculo mortui sunt, & apud inferos vinculis addicebantur.* Pag. 4. a. 2. m. εὐ συνήγερας τοὺς ἀπ' αἰῶν θανάτας. *Tu collegisti eos, qui à seculo mortui fuerant.* Et infra: καὶ φθάρτας συνήγειρε πάντας. *Et corruptos omnes collegit.* Pag. 75. a. 1. f. καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ἀδὴ τοὺς ἀπ' αἰῶν δεσμίους ἠλθεν δέραςας. *Et descendens ad inferos, qui à seculis vinculis obstrixi erant, liberasti.* Pag. 77. a. 2. m. καὶ πύλας ἀνεπέτασας ἀδου ταῖς ἀπ' αἰῶν ψυχὰς. *Et fores aperuisti inferorum animabus, qua à seculis ibi detinebantur.* Pag. 79. a. 2. f. καὶ λόγιδοίς ἐν τοῖς νεκροῖς, τὸν ἐκείνη τύραννον ἐδήσας, ῥυσάμεν ἀπαντας ἐκ δεσμῶν ἔαδου τῆ ἀνάστασός σου. *Et repulatus mortuus, tyrannum apud eos ligasti, liberans omnes ex vinculis inferni tuà resurrectione.* Pag. 101. a. 1. f. κάτω τοὺς ἀπ' αἰῶν νεκροὺς ἐξανέστησας. *Inferno eos, qui à seculo mortui erant exsuscitasti.* Pag. 102. a. 2. p. ὡς κατῆλθεν ὁ σωτὴρ πρὸς τοὺς δεσμίους, ὡς θνητὸς, συνανέστησαν αὐτῷ οἱ ἀπ' αἰῶν θανάτες. *Ut descendis*

h) Ex illis ipsis quæ supra p. 243. sq. disputavit Allatius, repetitque paullo inferius p. 320. sq. perspicue apparet Græcos hoc non de aliis velle intellectum quam iis qui in vita innocenter vixissent & Christo apud inferos prædicanti fidem habuissent, vel ea fuissent conditione quâ latinæ Ecclesiæ doctores a junct extitisse pios & sanctes V. T. quos in limbo Patrum collocant. Ab hoc de limbo Patrum placito illud Græcorum dogma solis vocabulis discrepat.

Servator ad vinculos, resurrexerunt cum eo qui à seculo erant mortui.
 Pag. 104. a. 1. f. καὶ συνήγαγες τοὺς ἀπ' αἰῶν ὁ θανάτου. *Et defun-*
ctos à seculo collegisti. Pag. 127. b. 2. p. καὶ εἰς ἄδην φοιτήσας ὅλον συν-
ήγαγες κείμην χεῖρὶ ἐν σαρκί τὸν ἄνθρωπον. *Et ad inferos* 310
abiens univertsum collegisti jacens Christe in putredine genus humanum.
 Pag. 128. b. 1. f. ἄδου πύλας καὶ μοχλοὺς συντέρας ζωοῦτα, ἀνέ-
στησας ἀπαντας. *Inferni portas & veles contereas, vita largitor, exsu-*
fcitasti omnes. Pag. 151. a. 2. f. καὶ συνήγαγες νεκροὺς τοὺς ἀπ' αἰῶν ὁ
ἐν σκότει καθεύδοντας. *Et conpregasti mortuios, qui à seculo in tenebris*
dormiebant. Pag. 173. a. 2. f. ὅθεν ἀνέστησαν οἱ ἀπ' αἰῶν ὁ δεσμῶται
καυγάλλοντες. *Propiterek surrexerant qui à seculo vinculis comprediebant-*
ur, clamantes. Pag. 194. a. 2. m. λήλυται ἄδης ὁ πικρὸς καταλύσαν-
τ ὁ αὐτὸν τοῦ φιλάνθρωπε, καὶ ἀναστήσαντ ὁ τοὺς ἀπ' αἰῶν ὁ ἐκεῖ
καθεύδοντας. *Dissolutum est infernum amarum, cum tu humane cum*
destruxisses, & liberasses eos, qui ibi à seculo dormiebant. Pag. 136. a. 2.
 m. ἐδέσμη χεῖρας σου λαὸς τὸ θρόνον ὁ, καὶ δεσμῶται ἀλύτων σῶταρ
δεσμῶν πάντες ἀπελύοντο. *Vinciebat manus tuas populus iniquus &*
vinculis colligati indissolubilibus, Servator, omnes soluebantur.

Et quod magis mirandum est, sunt Patres, qui id idem apertissimè enunciant. Joannes Chrysostomus orat. in Cœmeterii appellationem, & in Crucem Domini: οὕτω καὶ ὁ χεῖρ ὁ ἐποίησε τὸν λήσανον καὶ τὸν δεμοφύλακα τὸν διέβολον ἐμοῦ καὶ τὸν θάνατον διὰ τὸ θανάτου αὐτὸ δησας, καὶ τὸν πλοῦτον πάντα, τῶν ἀνθρώπων λέγω τὸ γῆ, μετήγαγεν εἰς τὰ ταμεία τὰ βασιλικά. Ἔτο καὶ Παῦλ ὁ δηλοῦ λέγων. Sic & Christus fecit, principem illum predonum, & carceris custodem diabolum simul & mortem, cum per propriam mortem vinxisset, omnes divitias, humanum, inquam, genus transulit in eraria regia. Hoc & Paulus indicat, cum ait. Proclus Pa- 311
 triarcha Constantinopolitanus orat. de Passione Domini: σήμερον οἱ ἐξ αἰῶν ὁ ἡλῶθραωθησαν δούλοι. Hodie ii, qui à seculo fuerant servi in libertatem vindicati sunt. Et infra: ὁ καθὼδ ὁ ἐν ἄδου τῶν ἐξ αἰῶν ὁ νεκροθάντων αὐθου γέφυρα πρὸς ἀναβίωσιν. ὁ ad inferos descensusus iis, qui à seculo mortui erant ascensionis pontem ad redituam vitam. Et infra: οἷς θάνατον καταργησαι, καὶ τὸν ἄδην σκυλεύσαι, καὶ τοὺς ἀπ' αἰῶν ὁ νεκρὸς ζωοποιήσαι. Ut mortem destruat, spoliat infernum, & mortuos à seculo vivificet. Theodorus Studita orat. Catechet. in Dominicam Pasche: κατήγαγε τὴ ζωοποιῶ αὐτὸ θά-
 (Ddd) τῆτφ

νάτω τὸν θάνατον, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ αἵματι τῶν δεσμῶν ἀπελύθησαν, ἐπέβη τὸν ἄδενδρον, καὶ πᾶσι αὐτὸν ἕσπετον ἀπαγγέλατο. *Vincula sua morte morte destruxit, & omnes qui in inferno erant à vinculis liberati sunt, aperuit paradysum, & omnibus in illam aditum aperuit.* Et infra: οἱ ἀπὸ γῆς εἰς ἔργαυς ἀνατρέχουσιν οἱ ἐν τῷ αἵματι ἐλευθέρωται τῶν δεσμῶν ἔδενδρου. Et, ἔτος καὶ νῦν διαλυμένους εἴωσεν, νεκρωθέντας ἐζώωσεν, καὶ τῆς ἔδενδρου τυραννίδος ἀφέλευσεν. *Qui è terra sunt in celum evascent, qui in inferno, à diaboli vinculis liberantur.* Et, *Hic & eos, qui nunc malè perduntur salvavit, demortuos in vitam vindicavit, & à diaboli tyrannide exemit.* Josephus Bryennius orat, de Domini crucifixione: ἐτάφη ἡ ἀνάστησις, ἡς ἄδου κατέβη ὁ μόνος ἐλευθέρους ἐν νεκροῖς, ἵνα λύσῃ τοὺς ἀπὸ αἵματος ἐκείνου καταχομένους. *Servatus est, ut resurgeret, in infernum descendit solus inter mortuos liber, ut solveret eos, qui à seculo ibidem detinebantur.*

312 *Infernum itaque spoliavit, extractisque iis, qui inibi commorabantur exhaustit, extractis, inquam, omnibus hominibus, mortuis omnibus, cunctisque à seculo, genere humano universo, Adamo cum subsecuto ab eodem genere universam diaboli regiam inanem, desertamque reliquit; quod absurdissimum est, & à Christiana pietate abhorrens: Christus enim non omnes, sed minimam demortuorum partem, eamque sanctorum eduxit.*

Si dicant ex Chrysostomo orat. in Cœmeterii appellationem, & Crucem Domini, resurrectionem hic non propriè, sed metaphoricè sumi, pro somno atque sopore videlicet, Nam ante Christi adventum mors nomen mortis habebat, & infernus vocabatur, at postquam Christus pro mundi vita mortem subiit, non amplius vocatur mors, mors, sed somnus & dormitio. Dormitionem appellari testantur illa Domini verba, *Lazarus amicus noster dormis*: non enim dixit, mortuus est, quamvis revera mortuus esset; Respondebimus hoc in loco non agi de Historia, non de sententia Tropologica; & Paracletice manifestò insinuat, omnes quotquot fuerunt homines à condito orbe demortui, ad resurrectionem revocatos. Quod dictum absurdum omnibus modis est, & Catholicis auribus inauditum.

313 *Patribus, qui id idem videntur asserere, cum de hac re tractatum non scribam, nolo respondere. Patres multa dixere, i) & mo-*

Ⓜ Vera atque ingenua de Patrum scriptis & auctoritate confessio.

& monumentis editis facti sunt, quæ cum recta Ecclesiæ norma non conveniunt: illa tamen legi permittuntur, quod nullum incommodum afferant. Non enim sacra Scriptura sunt, quæ omnino est infallibilis, & sempiternæ veritatis, in quo à dictis Patribus differt. Ea licet permittantur in Patribus, in Ecclesiasticis libris ingerenda non sunt, cum quidquid in Ecclesia legitur, palamque omnibus proponitur, quasi dictis ipsis Sanctorum majorem præ se ferat auctoritatem, magis afficiat, animumque ad sui obsequium trahat, ideoque prohibetur, ne auribus aliorum ingeratur, quod extra Ecclesiam permitteretur. Multa porro esse in Patribus, quæ minùs ab Ecclesia probantur, ex Græcorum Magistris recentioribus, quando cum iis sermonem habeam, probabo. Georgius Corcyrensis Metropolita: προφασίζονται ἡ ὅτι Ἀμβρόσιος οὕτως εἴρηκεν ἐν τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις, ἐπὶ ἡ Ἀυγουστίνου καὶ Ἱερώνυμου, ὡς ἡ νεοθεύκασι τὰς ταύτων συγγραφάς ἴσως, ἢ κατ' οἰκονομίαν ἴσως εἰρήκασιν, ἢ καὶ ὁ μέγας ἐχρησάτο βασιλεὺς παρ' αὐτῶν Φυλάτῳ ἀχελῶνός διπρόρητον ἔ παραγίου πνεύματος πλὴν θεολογίαν, ἢ καὶ τῆς ἀκερθείας ὡς ἀνθρώποι παρεσύρησαν. ὁ πολλοὶ πεπίνθασιν τῶν μεγάλων ἐν ἴσιν, ὡς Ἀλεξάνδρου Διοπίσι, καὶ Μεθόδιου ὁ Πατάρων, καὶ Κλήμεντος ὁ Στραματεὺς, καὶ Πιέρου, καὶ Πάμφιλου, καὶ Θεόγνωστου, καὶ Εἰρηναίου, καὶ Ἰππολύτου ὁ αὐτῶν μαθητῆς. ἴσως γὰρ αὐτῶν φήσας οὐκ ἀποδεχόμεθα, καὶ τοὶ τ' ἄλλα σφόδρα θαυμάζοντες. *Causam addunt, Ambrosium in tractationibus de eo ita locutum fuisse, item Augustinum & Hieronymum, pro quibus respondendum est; vel eorum monumenta à quibusdam falsata fuisse, vel ita tempore ferente, & datâ operâ locutos, quod & magnus usurpavit Basilus apud semetipsum ad tempus præscriptum, occultam sancti Spiritus Theologiam conservans. Vel etiam ab exquisita illa doctrina norma, uti homines recessisse; quod multi quidem, iisque ex magnis, in quibusdam perpessi sunt, ut Alexandrus Dionysius, Methodius Patareus, Clemens Stromateus, Pierius, Pamphilus, Theognostus, Irenæus, & Hippolytus ejus discipulus: quosdam enim eorundem sententias non recipimus, licet reliqua ipsorum magna in admiratione habeamus. Vide si vis Georgium Scholarium de processione Spiritus sancti contra Latinos cap. 10. Barlaamum Monachum de Purgatorio, & Joannem Beccum orat. 2. partim apologeticâ, partim contradictoriâ de nonnullis dictis sacra Scripturæ malè expositis. Non sequitur itaque, Nonnulli*

Patres dixerunt, ergo verum est, ergo probari debet, & in Ecclesia tanquam verum Christi fidelibus, ut illi assensum præbeant, proponi. Quinimò si falsum in Ecclesia recitatur, licet aliqui Patres illud ipsum asserant, dictis dictorum Patrum non obstantibus reprobandum, expungendumque est. Præter enim divinam Scripturam, & communem consensum Ecclesiæ, nemo alius infallibilitatem sibi vindicat. Aurea sunt Nicetæ Byzantini Philosophi verba tractatu Apologetico pro Synodo Chalcedonenſi contra Principem Armeniæ: πλεὺς οὖν ἀδελφότητις τῶν σὴν εὐκλειαν, καὶ ἐν τούτοις τὰ νῦν λέγομεν. οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχε διὰ σε μαρτυρίας πατέρων περὶ πίστεως καὶ δογμάτων ἀναλέγεσθαι. ἐπεὶ καὶ τοὺς θεῖους πατέρας ἐγκλήματι περιγράψαι, καὶ σε ἀσινῆ εἰς τὸν τῆς πίστεως λόγον οὐ διατηρήσεις. πολλὰ γὰρ τοῖς πατέρασι πρὸς κατάχρησιν, ἢτοι κατὰ μεταφορὰν ἢ ὁμωνυμίαν, ἢ ἀντιπροσβῆναι, ἢ ἄλλως πως ἐστὶν εὐρεῖν λέγοντας, καὶ οὐ μόνον τούτοις, ἀλλὰ καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ καὶ ἡ σιωπήναι οὕτως τὰ ὀνόματα μεταχειρίζεται, καὶ θεὰ μοι καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον Κύριλλον τὰς ὑποστάσεις ἀντὶ τῶν φύσεων, καὶ τὰς φύσεις ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων ἐκλαμβάνοντα. οἷον Φημί· εἰ τις διακρίσει τὰς ὑποστάσεις, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγῃ, ἀσύγχυτοι μετὰ ἡκαστὴν αἱ φύσεις, ἢ ἦτοι ὑποστάσεις. ὁ, τε μέγας Ἀθανάσιος καὶ πρόσωπα ὅτι Χριστοῦ δύο διὰ χειρίζεται. εἰ μὴ τις εἶτο εἶποι, ὅτι καταχρηστικῶς τοῖς πατέρασι ἐβλήθη, αὐτοὺς τε τούτους ἀρετικῶς ἀποφῆσαι, καὶ ἐκ τῶνδε τῶν λόγων ἀναλεγομένων χρήσεις, εαυτὸν τε καὶ ἄλλους μεγάλως βλάψκειν. ἀλλὰ καὶ τὰς τοιαύτας χρήσεις, εἰ τις βεβύλοιτο ἐκ τῶν θεῶν πατέρων ἀναλέγεσθαι, οἷον νομοθετουῦτας περὶ τινῶν πραγμάτων, καὶ ἀποθετουῦτας εὐερισκομένους, καὶ τῶν οικίαν γνώμην ἀνακαλύπτοντας. οἷον διὰ τὸ περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ὄνομα πρὸς Βασιλείου εἰ πάνυ λαβῶν διακρίσιν ταύτην ἔχοντα τῶν ἀποφῶν πρὸς ἄλληλα, ἢν ἔχῃ τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ καὶ αὐτοὺς καταχρησαμένους ἐν ἄλλοις ὅτι πλείστοις αὐτῶν συγγράμμασι διασαφηνῆσαι κυρίως, ὅπερ ἄλλοις ὅσοις κατεχρήσαντο, ἢ καὶ ἐν οἷς σύμφωνοι οἱ πλείστοι τῶν πατέρων γέγονασιν, ἢ καὶ σινοδικῶς ἐκυρώθη. ἀλλὰ μὴ τὰ ἐξοδικῶς λόγῳ, ὡς πολλοὶς ἂν τις κατὰ τῶν ἐρμηνειῶν, καὶ ἀμελέστεροι διακρίματα καταχρηστοῖτο λέξεσιν ὑπερῶν νοημάτων πρὸς εἶτο ἀγόμενα, ἢ καὶ μὴ πρόχρητον ἔχον τῶν ὀπτηθειότητων, ἢ καὶ τισὶ τῶν ἑτεροδόξων ἀντικαθιστάμενα, καὶ κατ' ἄλλας δὲ προφάσεις τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκρίβειας μὴ φροντιστοῖ, οὐ δὲ ἐκ τῶν τοιούτων χρήσεις ἀναλέγεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνό-

πiv ἐφάρδω. Tuae itaque prospicientes gloria in his quoque nunc dicimus, haud opus esse te temerè, & ut sese occasio tulerit, de fide, & dogmatibus Patrum testimonia colligere; tunc enim & divinos Patres probro afficies, nec te inculpatum in fidei ratione conservaveris. Multa siquidem apud Patres vel abusu, vel metaphora, vel equivocatione, vel è contrario, vel alio quopiam modo dicta esse reperies: neque id tantummodò, verum & divina littera, & usus sic nomina usurpat. Et videtis ipsum etiam beatum Cyrillum hypostasos pro naturis, & naturas pro hypostasibus usurpantem, & rursus is idem dicit, inconfusa permanserunt natura, hypostasos videlicet. Et magnus Athanasius & personas duas in Christo esse contendit. Et nisi quis dixerit, Patres similia per abusionem dixisse, ne ille hos eosdem haereticos enunciabit, & ex hujuscemodi tractatibus sententias legens sibimetipsi, aliisque maximo exit nocumento. Verum tamen opus est, similes sententias, si cui in animo est, ex divinis Patribus colligere, ab iis, dum de rebus tanquam legem ferentes, aut definientes, vel propriam sententiam enunciantes verba faciunt, eligere, ut fuerit natura & hypostasos nomen, à magno Basilio determinatum, ea inter sese differentia discerni, quæ commune & singulare secernitur; vel dum iidem ipsi rem abutentes, in aliis tamen iisque plurimis scriptis exponunt, quod alibi abusi sunt; 317. vel ab iis, in quibus plures ex Patribus concordant, vel tandem per Synodum aliquam determinatum est; sed non ex exotericis sermonibus, in quibus saepius quispiam, dum res interpretatur segniter se gerens definitionibus abutitur, à nostra intelligentia ad id adactus; vel quod promptam non habuerit habilitatem, vel quod, dum se adversarius opponit, aliis etiam ex causis de exacta verborum discussione minus cogitarit. Non itaque ex his sententiae seligende sunt, sed ex illis quæ suprâ diximus. Quomodo verò Patres legendi sunt absque offensione, vide Evlogium Episcopum Alexandrinum apud Photium tmem. 225.

Secundum est, omnes homines, k) qui in monumentis erant
(Ddd) § ad

k) Hoc iterum non de omnibus omnino hominibus, sed omnibus quorum animæ ex inferis à CHRISTO liberatae erant, intelligere possunt Græci. Aperta autem

Patres dixerunt, ergo verum est, ergo probari debet, & in Ecclesia tanquam verum Christi fidelibus, ut illi assensum præbeant, proponi. Quinimò si falsum in Ecclesia recitatur, licet aliqui Patres illud ipsum asserant, dictis dictorum Patrum non obstantibus reprobandum, expungendumque est. Præter enim divinam Scripturam, & communem consensum Ecclesiæ, nemo alius infallibilitatem sibi vindicat. Aurea sunt Nicetæ Byzantini Philosophi verba tractatu Apologetico pro Synodo Chalcedonenſi contra Principem Armeniæ: *πλὴν οὖν ἀδιδετοῦτες τῷ σὴν εὐκλειαν, καὶ ἐν τούτοις τὰ νῦν λέγομεν. οὐχ ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχε δὲ σε μαρτυρίας πατέρων περὶ πίστεως καὶ δογμάτων ἀναλεγεσθαι. ἐπεὶ καὶ τοῖς θείοις πατέρες ἐγκλήματι ὡς ἐγράψεναι, καὶ σε ἀσπῆ εἰς τὸν τῆς πίστεως λόγον οὐ διατηρήσασαι. πολλὰ γὰρ τοῖς πατέρεσι πρὸς καταχρησίν, ἤτοι κατὰ μεταφορὰν ἢ ὁμωνυμίαν, ἢ ἀντιπροσβλήν, ἢ ἄλλως τῶς ἐστὶν εὐρεῖν λέγοντας, καὶ οὐ μόνον τουτὶ, ἀλλὰ καὶ αἱ θείαι γραφαὶ καὶ ἡ σιωπήθεια οὕτως τὰ ὀνόματα μεταχειρίζεται, καὶ θεὰ μοι καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον Κύριλλον τὰς ὑποστάσεις ἀντὶ τῶν φύσεων, καὶ τὰς φύσεις ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων ἐκλαμβάνοντα. οἷον Φημί· εἴ τις διακρῆ τὰς ὑποστάσεις, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγῃ, ἀσύγχυτοι μεμνήθησιν αἱ φύσεις, ἢ ἡσὼν ὑποστάσεις. ὁ, τε μέγας Ἀθανάσιος καὶ πρόσωπα ἄπὸ Χριστοῦ δύο διίσταται. εἰ μὴ τις εἶπο, ὅτι καταχρηστικῶς τοῖς πατέρεσιν ἐβλήθη, αὐτοὺς τε τούτους ἀρετικῶς διαφύσσει, καὶ ἐκ τῶνδε τῶν λόγων ἀναλεγομένης χρήσεως, εαυτὸν τε καὶ ἄλλους μεγάλως βλάβησεν. ἀλλὰ καὶ τὰς τοιαύτας χρήσεις, εἰ τις βεβύλοιο ἐκ τῶν θείων πατέρων ἀναλεγεσθαι, οἷον νομοθετοῦντας περὶ τικῶν πνευμάτων, καὶ ὁροθετοῦντας εὐρισκομένων, καὶ τῷ οἰκίαν γνώμην ἀνακαλύπτοντας. οἷον δὲ τὸ περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ὄνομα ὡς Βασιλείου εἰ πάντων λαβῶν διακρίσιν ταύτην ἔχοντα τῷ διαφασάν πρὸς ἀλλήλα, ἢ ἔχῃ τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον, ἢ καὶ αὐτοὺς καταχρησασίμων ἐν ἄλλοις ὅτι πλείστοις αὐτῶν συγγράμμασι διασαφηνῆσαι κυρίως, ὅπερ ἄλλοχόσε κατεχρήσαντο. ἢ καὶ ἐν οἷς σύμφωνοι οἱ πλείστοι τῶν πατέρων γέγονασιν, ἢ καὶ σινοδικῶς ἐκυρώθη. ἀλλὰ μὴ τὰ ἐξοδικῶς λόγια, ὡς πολλάκις ἂν τις κατὰ τὴν ἐπιμήσαν, καὶ ἀμελέστεροι διακρίματα καταχρηστοῦτο λέξεσιν ὑπὸ ὑμετέρων νοημάτων πρὸς εἶπο ἀγόμεναι, ἢ καὶ μὴ προχρησὸν ἔχον τῷ ὀφειτῆσει, ἢ καὶ τισὶ τῶν ἑτεροδόξων ἀντικαθιστάμεναι, καὶ κατ' ἄλλας δὲ προφάσεις τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκρίβειας μὴ φροντισίαι, οὐ δὲ ἐκ τῶν τοιούτων χρήσεως ἀναλεγεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀπό-*

πiv ἐφαρδύ. Tuae itaque prospicientes gloriae in his quoque nunc dicimus, haud opus esse te temerè, & ut sese occasio tulerit, de fide, & dogmatibus Patrum testimonia colligere; tunc enim & divinos Patres probro afficies, nec te inculpatum in fidei ratione confervaveris. Multa siquidem apud Patres vel abusu, vel metaphora, vel equivocatione, vel è contrario, vel alio quopiam modo dicta esse reperies: neque id tantummodo, verum & divina littera, & usus sic nomina usurpat. Et videlicet ipsum etiam beatum Cyrillum hypostases pro naturis, & naturas pro hypostasibus usurpantem, & rursus is idem dicit, inconfusa permanserunt natura, hypostases videlicet. Et magnus Athanasius & personas duas in Christo esse contendit. Et nisi quis dixerit, Patres similia per abusionem dixisse, na ille hos eosdem hereticos enunciabit, & ex hujuscemodi tractatibus sententias legens sibi metipso, aliisque maximo erit nocumento. Verum tamen opus est, similes sententias, si cui in animo est, ex divinis Patribus colligere, ab iis, dum de rebus tanquam legem ferentes, aut definientes, vel propriam sententiam enunciantes verba faciunt, eligere, ut fuerit natura & hypostaseos nomen, à magno Basilio determinatum, ea inter sese differentia discerni, quae commune & singulare secernitur; vel dum iidem ipsi rem abutentes, in aliis tamen iisque plurimis scriptis exponunt, quod alibi abusi sunt; 317. vel ab iis, in quibus plures ex Patribus concordant, vel tandem per Synodum aliquam determinatum est; sed non ex exotericis sermonibus, in quibus saepius quispiam, dum res interpretatur segniter se gerens definitionibus abutitur, à nostra intelligentia ad id adactus; vel quod promptam non habuerit habilitatem, vel quod, dum se adversarius opponit, aliis etiam ex causis de exacta verborum discussione minus cogitavit. Non itaque ex his sententiae seligenda sunt, sed ex illis quae supra diximus. Quomodo verò Patres legendi sunt absque offensione, vide Evlogium Episcopum Alexandrinum apud Photium tmem. 225.

Secundum est, omnes homines, k) qui in monumentis erant
(Ddd) § ad

k) Hoc iterum non de omnibus omnino hominibus, sed omnibus quorum animae ex inferis à CHRISTO liberatae erant, intelligere possunt Graeci. Aperta autem

ad vitam vindicasse. Pag. 1. b. 2. f. καὶ τὸν θάνατον νεκρώσας ζῶν ἡμῶν ἐδώρησθε πεπληρότα τὸν Ἀδὰμ παργγῆ αἰσθήσας. *Et mortem interitum vitam nobis elargitus est, lapsum Adamum cum toto genere humanano exsuscitans.* Pag. 6. a. 2. m, τύλας ἄδου σωτηρίσματα καὶ τὸς ἀπ' αἰῶν ἐκ τάφου ἐγύρατα. *Qui portas inferni contrivit, & à seculo homines ex sepultura exsuscitavit.* Pag. 55. a. 2. p. ἐκάνωσε τὸς τάφους ὁ λυτρωτῆς, ἐσκύλασε τὸν ἄδην. *Exhausit sepulchra liberator, spoliavit infernum.* Pag. 7c. b. 2. m. αἰέσης σηνεγείρας τὸς ἐν τοῖς μνημείοις κατοικῆντας ἀπ' αἰῶν. *Resurrexisti simul congregans eos, qui in seculis cunis habitabant à seculo.* Pag. 77. b. 1. p. ἡ τεθωρμένη σου ψυχὴ τὰς ἀπ' αἰῶν συναέσθησε ψυχάς. *Deificata tua anima animas à seculo secum unà exsuscitavit.* Pag. 78. b. 1. m. ὁ συγκαταβάς μοι μέχρς ἄδου, καὶ πᾶσιν ὁδοποιήσας τὴν ἀνάστασιν. *Qui unà tecum ad infernum usque descendisti, omnibusque viam ad resurrectionem aperuisti.* Pag. 74. a. 1. f. καὶ γὰρ ἔθανάτου καταργήσας τὴν ἰσχὺν τοῖς τεθνεῶσι πᾶσιν ἀφθαρσίαν παρέχεσ. *Namque mortis robore prostrato, demortuis omnibus incorruptibilitatem elargitus es.* Pag. 101. a. 1. f. ἐν μνήματι ἐτάθη ὁ κενώσας τὰ μνήματα. *In sepulchro positus es, qui sepulchra exhausisti.* Pag. 102. b. 1. f. ἀνάσας ἐκ ἑ μνήματῶ πάντας συναέσθησας τὸς ἐν ἄδη νεκρῶς. *Resurgens è monumento omnes unà tecum resurgere fecisti, qui in inferno erant, mortui.* In his etiam vides συναγωγῶν, κενῶν, ἀπ' αἰῶν νεκρῶν, & ne dubium cuipiam sit de mente Auditoris, in plerisque additum πάντας, omnes. Habemus ergo quotquot ab orbe condito mortales ante Christi adventum vitam fuerant defuncti, ab ipso Salvatore nostro cum ad inferos penetrasset, in vitam revocatos: corpora scilicet ex monumentis, animas ex infernis. Quòd si de animis nullus haberetur sermo, qui tamen habetur, adhuc necessariò illas in vitam revocatas fatendum esset, ne corpora alienis animabus, vivere de novo productis dicere cogeremur. Tot itaque sepulchra apud omnium gentium nationes, tot polyandria, tot urnæ, tot denique ossuaria in ipso Christi descensu ad inferos, ossibus spoliata, vacua, desertaque plorabant: & nullus tunc mortalium cinis in matre terra quiescebat, quo an dici possit absurdius, admirabilius? Quidam dicent de sanctis & iustis id tantum dici, quod & ve-

sepulchra Domino resurgente & multa mortuorum sanctorum corpora surrexise, dicitur testatur & Mattheus XXVII. 51. sq.

& verissimum est, docetque ipsa Paracletice. Pag. 77. b. 2. p. λυ-319
 θέντα Φιλάνθρωπος Ἰσὸς τὴν ναδὴν ἔσώματῳ, τὰφῳ μαρμαρίῳ
 καὶ ἀδῆς ἀκοῦτος ἀμφω δίκας εἰσπράττονται. ὁ μὲν τῶν ἀγίων Ἰσὸς ψυ-
 χὰς, σώματα δὲ ἐπιεῖ. Συνεκπέμπων ἀθάνατε. *Solutum hominum*
spiritus templum tui corporis cum sibi sepulchrum, & infernus dispersi es-
sens, inuiti ambo ruinas persoluant, hic quidem sanctorum tuorum animas,
alterum corpora cum simul emittens, immortalis. Et pag. 112. b. 1. f. ψυ-
 χὰς τῶν δικαίων σε Ἰσὸς ἔυλου πάλας τῆς ψυχῆς ἐξουσίαν δέσποτα,
 εἰς ἧθ' ἔδοντο ἀγωνίαν λέγει δεσμῶν ἀπελύοντο. *Anime justorum cum te in*
ligno pridem animam reddidisse Domine persensissent, à sempiternis Domine
vinculis solvebantur. Sed hæc certè non satisfaciunt; qui enim dicit
 omnes, nullum excludit, & omnes ab his dici, testimonia ipsa
 convincunt. Cùm videam verò cautiore ingenio nescio quid
 mussitare, omnes non semper universos in eo genere, sed aliquan-
 do partem inferre, & nescio quæ Scripturæ loca confarcinant:
 discant ex ipsa Paracletice, omnes inibi positum, nullum exclude-
 re, cùm apertissimè asserat, præter justos, de quibus nullum du-
 bium est, peccatores etiam & impios vitæ restitutos. Nota verba
 pag. 103. a. 1. f. Ἰσὸς ἔ παντοῦργος τῆ καταβάσει ὁ ἀδῆς χειρὶ καταγέ-
 λας ἡμεῖς πάντας τοὺς πάλας τῆ πλάνῃ νεκροῦντας σὲ
 ὑπερψύοντας εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. *Tui creatoris omnium descep-*
tu, infernus Christe ludibrio factus evomuit omnes quotquot antiquitatem in
errore demortui sunt, te exaltantes in omnia secula. Qui τῆ πλάνῃ
 νεκροῦται in errore immoritur, justus non est, sed Dei inimicus vi-320
 tam ponit, & non nisi impius & peccator habetur æternis suppli-
 ciis condemnatus, at hos omnes πάντας, infernus evomuit, ergo
 omnes tunc justos, & impios omnes evomuit. Genus ipse terti-
 um nullum agnosco; si in tanta Christi munificentia, & liberalita-
 te, dicamus etiam misericordia, pueros in limbo, vel alios in
 Purgatorio excludant, nã isti Dei immensam humanitatem immi-
 nuant, qui peccatores pessimos & pœnis dignos liberat, pueros,
 & bonos, dignos quorum misereatur, in pœnis relinquit: Ma-
 net ergo certissimum dictis ejuscemodi genus humanum univer-
 sum ab Adamo ipso per Christi ad inferos descensum fuisse in vñ
 tam vindicatum, sed sepulchra cadaveribus, & infernum anima-
 bus spoliatum, novam sibi stipem ad sublevandam inopiam à
 morte ipsa petiisse; sed quis similia in Ecclesia, si ex Ecclesia fuerit,
 factus est unquam?

Tertium est, Christum descensu suo illo ad inferos l) mortuis omnibus remissionem prædicasse, dedisse iis, qui crediderunt, denegasse incredulis. Pag. 5, b. 2. p. τῷ σταυρῷ σου τὴν εὐαγγελιστὴν ἀμύθητον κηρύξας ἀιχμαλώτοις σωτήρ μου τὴν ἀφ᾽ ἑσῶν τῶν κρατῶντα ἡρώνας Χρῆσε γυμνὸν, ἠπορημῶνον δούξας τῇ θείᾳ ἐγείρα σου. Cruce tuâ pacem annuncians, & prædicans captivis servator meum remissionem, dominantem confudisti Christe, nudum, & inopem ostendes

321 *divinâ tuâ resurrectione. Captivos intelligit vinculis in inferno addictos, quos alibi δεσμώτας vocat. Dominantem infernas potestates. Sed ne pro captivis peccatores, & dominante καμαρωτάρα, & prædicationem Christi in hac vita, non post mortem intelligas, quamvis nostræ sententiæ loca alia ex aliis libris adducta stabiliant, habeto tibi & alium locum ex pag. 127. a. 2. m. ὅτι τὸν ἄδην εἰδήσας ἀθάνατον ὡς θεὸς παντοδύναμον κη νεκρῶν συνανέστησας, κη πύλας ἔθανάτου συνέτριψας κη κρατῶν ἔαδου καθ᾽ ἑαυτὸν ὡς θεός. διὸ οἱ γηθημαὶ δοξολογησάμεν σε πόθῳ τοῦ ἀναστῆναι κη καθελόντα ἀιχλωῶν τὸ κρατῶν ἔπανόλωσ κη πάλια ἀναστήσαντα, τοὺς ἰσθῆ σου πιστεύσαντας. Quid infernum ligasti immortalis ut Deus omnipotens, & mortuos resurgere fecisti, & portas mortis contrivisti, & potestatem inferni enervasti ut Deus. Propterea terrigena gloriam tibi cum desiderio dicimus, qui resurrexisti, & oppugnasti hosti vim perditissimi, & omnes in vitam reduxisti, qui in te crediderunt.*

Et cum videam hujusce erroris de salute damnatorum semina non in hoc libro tantum, quem modò dijudico, sed in Triodiq, Pentecostario, ac aliis Græcorum libris Ecclesiasticis sæpius spargi, non abs re erit, ut censeo, rem hanc altius, accuratiusque examinare, ut unde error irreperit, undèque propagatus tantum Græcorum libros infecerit dignoscentes, malo medicinam non incommodam afferamus. Quæsitum diutius est etiam ab

322 *ipsis Ecclesiæ incunabilis, an fides tantum in Christum vel per Christum salutem animis pareret, adeo ut qui, licet laudabili vitæ instituto, integra scilicet vita, scelerisque puri vixissent, in Christum tamen non credidissent, æternis suppliciiis damnarentur. Omnes in eo convenere fontem salutis Christum esse, ab eo tantummodò expectandam: oleum, si in aliis perquiratur, perdi. Neque in hac re fuit inter Catholicos dubitatio. Primus Marcion,*

ut

l) Confer quæ supra p. 239. 199. 308. 19.

ut lib. 1. cap. 29. refert Irenæus, fundamentis dogmatum inverfis, debitam salutem per Christum viris justis surripuit, quam injustis non est veritus elargiri. Nam docuit Cainum, Nembrotum, Sodomitas, Ægyptios, ac alios moribus immanissimis descensu Christi ad inferos salutem consecutos, cum ibi remanserint Abelus, Enochus, Abrahamus, ac cæteri Prophetæ & Patriarchæ, & ne sine ratione, rationis ipse expers loqui videretur, addebat, justos cum alibi sæpius Deum illos tentantem vidissent; tunc etiam tentare eum suspicatos, admonitionibus Christi non credidisse, ideoque apud inferos destitutos. Sed ridicula hæc. Nemo enim absque fide salutem habuit. Nonnemo m) in contrariam sententiam trahere conatus est Clementem Alexandrinum, Chrysostomum, Justinum Martyrem, & Euthymium, tanquam qui viderentur asserere, Philosophiam gentibus, vel solam Dei cognitionem ante Christi adventum ad salutem suffecisse, & simili ratione Judæis Prophetas, & gentibus probatissimos quosque concessisse, ut eorum ope uterque salutem consequi posset; eosque qui ita vi- 323
xerint non minus Christianos esse, quam alios sic dictos post Christi adventum, ideoque multos ex illis salutem consecutos. Sed optimè illi satisfactum fuit à Catholicis, rectaque horum Patrum sententia aliis eorum dictis, falsa explosa, communita est. Hinc ab iis repetendis abstineo. Quid hic hæreticorum recentiorum nugæ aggeram, qui in vita æterna, & Herculem, & Theseum, & Numam, & Camillum, & Catones, & Scipiones, & Socratem, & Virgilium; Et quos non cælo locant? Ex Catholicis cum istis insanit Ludovicus Vives n) meritò à Theologis Lovaniensibus notatus. Vide si placet Rosueidum in lege Talionis tab. 1. & in Anticapello cap. 1. Julium Bullengerum Diatriba in cap. 1. exercit. 1. Casaubonianæ in Baronium, Gerardum Joannis Vossium Histor. Pelagianæ lib. 3. parte 3. thesi 11. Franciscum Fevardentium, & alios, qui robustè admodum hasce Hæreticorum naniolas refellerunt, tantosque Patres ab Hæreticorum calumniis vindicant, De Theophilo, Falconilla, Trajano, & aliis, quid sentiam ipse jam o) dixi; licèt non inficiar plerosque esse, qui Trajani histori-

(Ecc) am

m) Isaacus Casaubonus Exerc. 1. ad Baron. cui adde si placet Montacutii Analesta Exerc. 1.

n) Ad Augustin. de Civitate DEI XVIII. 47.

o) Supra p. 124.

am approbent, quorum non minimam partem in unum collegit Alphonsus Ciacconus Apologia de hac re edita, & Franciscus de Mendoza lib. 2. de floribus sacris, problem. 6. in quo dubitat an B. Virgo suo patrocinio aliquem aliquando ab inferis eripuerit, & multa notatu digna affumit.

324 Ridicula quoque est eorum sententia, qui tradunt Judam, cum sciret Christi in inferos adventum, & inde omnium salutem futuram, suspendio Christi mortem prævertisse, ut inde postmodum adventu Christi salvus educeretur. Sententiam refert, & refutat Glycas sive Zonaras epist. 56. *πλὴν οὐχ οὕτως ἵπτι τῷ ἀγχόνῳ ἐλήλυθε, καθά Ἰνες ὑπελήφασιν, ὡς προλαβεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς ἀδὴν καταλθεῖν ἵπτι τῷ τυχεῖν ἐκείσε παρ' αὐτῷ συγχωρησεως. Ἔτ' γὰρ ἔκ' αὐ ποτέ τις καταδύξατ' λογισμοῦ κέρειον. ὅ γὰρ παρωθεῖς ἵπτι τοσούτον τῷ θάνατον, ὃ παντάπασι τῷ αὐτοῦ ἄπογνοῦς σωτηρίας, πῶς, ἢ ποίᾳ τῆρῳ καθ' αὐτὸν τοιαῦτα σωθεῖσθε; πῶς ἐμελέτα καταλθεῖν τε εἰς ἀδὴν, καὶ κείσε θείναι μετάνοιαν; ἄλλοτε ποθεν ἐκείνῳ ἤκουσεν, ἢ τινὶ εἰπόντῳ. Ἔτ' μεμάρθηκεν, ὅτι πρὸς ἀδὴν καταλθὼν ὁ Χριστὸς, κήρυγμα μετάνοιας, καὶ τοῖς ἐκείσε κηρύσει; καὶ ταῦτα ἔ' προφήτου Δαυὶδ, καθ' ἑκάστην ἀκούων λέγοσι. Ἐσ' ἢ τῷ ἀδὴ τίς ἐξομολογησεταιί σοι; πρὸς δέ γε τοῖς εἰρημίοις δοξάτατε ἄερο, καὶ τι πῶς ἔ' Ἰούδα Φησὶν ὁ χρονογράφῳ ἐκείνῳ Γεώργιῳ ὁ Κεδρηὸς πιδίνα βούλομαί σε δι' εἰδῆσιν. λέγει γὰρ πολλὰ τῶν βασιλευμένων ὑπὸ τῶν δασιβίων ὁ Ἰούδας, ὡς προσηλθεῖν καὶ βαλεῖν μετάνοιαν, ἔκ' ἡδέλησιν. ἔφ' ὃ καὶ ἀκούσας ὅτι ἀεληφθῆ ὁ Χριστὸς ὄπισθοσσοτος ἀγκάθη, ὡς καὶ μέσον λαπίσαι, καὶ πῶς μὲν τῆς μετανοίας ταύτης οὕτως, ὅτι ἢ τῷ αὐτῷ σωτηρίας ὁ ἀδὴν ἄπογνοῦς, οὐ μὲν ἐν ἀδὴ σωτηρίας ἐλπίζων τυχεῖν τῷ δὲ ἀγχόνῳ τέλει ἐχρήσατ', καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιῳ θείδῳ δειδῆλως ἔτ' δεδήλωκεν ἐν τοῖς πρὸς Ἀντιόχον κεφαλαίως οὕτως εἰπῶν, ἔδεν χεῖρον ἄπογνώσεως, ἢ συχεθεῖς ὁ Ἰούδας ἀπῆγατ'.*

325 *Sed tamen non hac ratione ad laqueum venit, ut quidam existimant, ut anteverteret Christum, & ad inferos descendens ab eo sibi eo in loco veniam impetraret. Id enim nemo unquam admisit, dummodo consilium compos sit. Qui etenim tantandem cognitione obduratus est, & modum omnibus de propria salute desperavit, quomodo, aut quanam ratione in sese similia resolvebat? quomodo meditabatur ad inferos descendere, ibique penitentiam agere? insuper undenam ille audiit, aut quo id referente edidicit, descensu suo ad inferos Christum penitentiam illis, qui ibi erant*

predicaturum, eoque potissimum si audiat quotidie Prophetam dicentem, in inferno autem quis confitebitur tibi? Præter jam dicta, ó sacratissime vir, quid de Juda Georgius Cedrenus Chronographus referat scire te, ut id quoque non te lateat, cupio; tradit enim, multis sollicitæ ab Apostolis Judas ut accederet, factique sui eum puniret, noluit, ideóque audiens Christum assumptum fuisse, in tantam molem excrevit, ut modicus rumpereetur. Et hac quidem de hujus sententia inanitate. Eum porro de propria salute desperantem, non apud inferos de salute sperantem laqueo vitæ suam quesivisse, magnus Athanasius manifestò docuit in questionibus ad Antiochum illis verbis: Nihil est desperatione deterius, quàm correptus Judas sese in laqueum induit. Ammonius quoque Presbyter satis antiquus auctor narrat Christi descensu ad inferos animas omnes, & ipsius Judæ à vinculis fuisse solutas, non tamen omnes cum Christo ascendisse, sed tantummodò illas quæ crediderunt. Idem Glycas: Ἰηβιββαοὶ δὲ ταῦτα καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀμμώνιος λέγων, ὅτι ἔξ 326
 Χριστοῦ κατελθόντος εἰς ἄδην αἱ ψυχαὶ πάσαι καὶ αὐτὴ ἡ ἔξ Ἰουδα τῶν
 δεσμῶν ἀπελευθέρωσαν. οὐκέτι δὲ καὶ πάσαι τῷ Χριστῷ συνασπλάσσαν,
 μόνον δὲ αἱ πιστεύσασα. Tantamne fuisse vim & efficaciam adventus Christi ad inferos, ut solá sui præsentia damnatorum vincula, si tamen in locum damnatorum accessit, fuerint dissoluta? & poterant jam liberi, nisi inertes esse voluissent, Christum sequi, & conari aliquid de sua liberatione? Quis enim præsentem Christo, & vincula solvente, ne uná cum eo commearent, impedisset? id sanè non tentassent in fugam versi dæmones. Perfidia eos detinuit, & pertinacia in malo, sed splendor Christi, & potestas, quemadmodum vincula, & tenebras, ita malum animum, & pervicax ingenium emolliisset. Si Judas Christum expectabat ad beneficium à Christo accipiendum paratus, credenstanto miraculo, ideóque vitam sibi eripuit, jam redivivus Apostolus, suo throno, cum omnes judicio divino palam subjicientur, sedebit. Sed nugæ.

Andreas Cretensis Virginis animam, referente, nec improbante Glycá epistolá 42. post mortem ad inferos descendisse tradit. εἰ δὲ καὶ εἰς ἄδην λέγει, πλὴν μακαρίαν αὐτῆς ψυχῆν κατελθόντων ὁ θεὸς ἁγίου Ἀνδρέως ὁ Κρήτης, αἰτετὰ ἐκείνου ὡς Χριστοῦ τελευθόντος μνησθησομένην μυστήρια. πᾶς πενήκεως, καὶ ὅπως τοὺς μοχλοὺς ἐσπίνοὺς συντελέσας ἐγείρεται, μὴ θαύμαζε τούτου σκεῖν, μηδὲ ξένον τὸ πρᾶγμα ἡγοῦ, ἀμήχανον εἶναι λέγων καὶ ταῖς ἑκ κελεύου ὡς

327 ταῦτα χειρὶ, καὶ εἰς ἄδην αὐτῷ κατελθεῖν. ὃν γὰρ τρόπον ὁ κύριος εἰς χεῖρας σου πᾶτερ ἐδεδόθημι τὸ πνεῦμα μου ἔλεγε, εἰς ἄδην δὲ ὁμοίως πῦνκαυτα κατήρχετο, οὕτω δὴ καὶ τὰ κατὰ τὸν κατελθεῖνον διανοούμεθα σε ἄξιον. *Et si in infernum quoque beatam illius animam descendisse tradat divinissimus Andreas Cretensis, ut scilicet mysteria à Christo ibi peracta addisceret, & quomodo devicerit, & quam ratione velle illis fractis resurrexit. Ne hoc tibi admirationem concitet, neque nem esse peregrinam existima, fieri non posse, inquit, eam in manibus Domini deponere, & in infernum descendere. Quemadmodum enim Dominus, In manus tuas Pater commendo spiritum meum, dicebat, nihilominus in inferna tunc descendebat, eodem modo & res Virginis dijudicanda sunt.*

Nec Virginis tantum, sed & reliquorum hominum animas post mortem in infernum descendere ex eodem Andrea idem Glycas enunciat & probat. Eâ tamen differentiâ, quòd justis ad contemplanda Christi mysteria etiam in illa regione patrata, loco transitus ad cœlestia concedatur; impiis tanquam sedes, in qua remanent æternis suppliciis cruciandi. ὑπερον δὲ ὁ κύριος κατὰ γὰρ τοῦ πατρὸς χειρὶ ἀπόνηται πᾶτερ εἰς χεῖρας σου ἐδεδόθημι τὸ πνεῦμα μου, ταῖς μὲν τῶν δικαίων πῦνκαυτα ψυχαῖς, ἢ πρὸς τὰ αὐτῶν περὶ καχάρματα, ἔδὲ γὰρ δωρεὰν ὁ κύριος ὑπερὶ αὐτῶν ἀπέδωκε, αἱ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν ψυχὰς καθ' ἄπερ καὶ πρόπρον τοῖς κάτω ἐπαπομύθουσι, καὶ ἄπρον ἐξ ἂν ἐν τῷ εἰς τὸν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου λόγῳ αὐτῶν διέξισιν ὁ θεοτάτης ἀνδρέας ὁ κρητικός. λέγει γὰρ οὕτως, 328 καὶ τῷ μὲν ἀπάντων ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἁγίων αἱ ψυχὰς τῶν ἀμειδῶν τῶν ἁδου τόπον ἐκέρχονται, οὐ κατέχονται δὲ πλὴν ὅσα τῆ κατὰ τὸν βίον βασίωνη τὸν δὲ ἀμαρτίας θάνατον εὐλαῖς ἐπισπάσασθαι ὥστε διελευσονται μὲν αἱ τῶν ἁγίων ψυχὰς διὰ τῶν ἁδου πυλῶν. αὐ γὰρ ἐστὶ μαθητὴς ὑπερὶ τὸν διδάσκαλον, οὐ μὲν δὲ καὶ καταλαθῆσεται καθ' ἄπερ καὶ πρῶτον, ὅτε σὺ τῷ θανάτῳ ἐβασίλευεν ἢ ἀμαρτία, διελευσῆσαι δὲ ὥστε μηθῆναι τὰ ὑπερὶ φύσιν ἐκῆσε ὡς ὁ κύριος τελεθέντα μυσήρω, πῶς τε νικήκων, καὶ ὅπως τοὺς μοχλοὺς ἐκάνους σωθήσασιν ἐγγυθῆσαι. αὐτὸς ἔπερ καὶ ὁ θεολόγος ὑπερὶ μφάων Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὸ Πάσχα λόγῳ αὐτῶν καὶ ταῦτα φησὶ. αὐ εἰς ἁδου κατῆ, συγκάτελθε. γινῶθι καὶ τὰ ἐκείσε ὁ κύριος μυσήρω, καὶ τίς ἢ εἰκομομία τῆς διπλῆς καταβάσως. *Cum postmodum tempore Passionis Dominus dixisset, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, iusto-*

tum tunc animabus ad superiora aditus datus est, neque enim gratis pro illis Christus mortem oppetiit; peccatorum autem anima, quemadmodum & prius in locis inferni remanens. Idque manifestum est ex his, quæ tractat in oratione de dormitione sanctissima Deipara divinissimus Andreas Cretensis. Et nunc quidem ait, omnium hominum, & ipsorum quoque justorum anima tristem inferorum locum pertranserunt: nec detinentur, nisi tantum ea, quæ viventes luxu ac deliciis, mortem, quæ per peccatum advenit, in semet attraxerunt. Quapropter pertransibunt quidem per inferorum portas justorum anima. Neque enim est discipulus super magistrum, sed non detinebuntur quemadmodum antea, cum una cum morte peccatum dominatum obtinebat. Pertransibunt verò ut mysteria ibi supra naturam à Domino perfecta adducant: quomodo vicit, & quomodo veltibus illis confractis resurrexit. Id idem & Theologus Gregorius in oratione de Pascha innuens ait, Si ille in inferna descendit, descende tu quoque, & Christi mysteria eo in loco apprehende, & quamnam fuerit dispositio duplicis descensu. Eadem videtur repetere idem Andreas orat. de vita humana, ac de dormientibus.

Neque minus observandum est, quando jam de descensu Christi ad inferos sermo est, Nicephorum Callistum Histor. Eccles. lib. 1. cap. 31. Christum in inferno tantum apparuisse, & instar fulguris patris omnibus, quæ de eo narrantur, eodem horæ momento rediisse: idque etiam tenuisse Chrysostomum refert, ὁ γὰρ ἡλιὸς τῆς δικαιοσύνης χεῖρες μὲν ψυχῆς μόνῃ διαρεθείσης τῆ θανάτῳ ἔ σώματι. Ἐπιφανὲς ταῖς ἐν ἁδου τῶν δικαίων ψυχαῖς τῆς πρὸς τὸν ὠδιδεῖστον ὁδοπορίας ὁδηγὸς ἐχηρημάτικε. Φωτὸς δεχηγὸς καὶ ἡγεμὼν αὐτοῖς τῆς ὁδοῦ, ὡσπερ δὴ καὶ τῆ ληστῆ γεγονώς. καὶ γὰρ αὐθήμερον, μᾶλλον ἢ ἀνθρώπον ἔ ἁδου ἀνέθρεν, ὡσεὶ ὑπὲρ καὶ τῶ χρυσῷ πύ γλωτῆρα μάλιστα διηρέβωται. οὐ γὰρ πῶς ἐν τῶν εὐλογῶν, καὶ τῶ ἐκείνου ψυχῶν τῶ ἀδῆ κατέχεοθα μηδὲν τι τῆς πατρῆας ἐπαγομένην ἀεθῆ. ἀθρεῖον δὲ καὶ ὅαν φάναυ ἀσραπῆς τάχα τοὺς γε ἀξίους ἀθῆ ἔ Φωτὸς τῆς ὑπερασραπῆς θεότητι καταυγάζσαι, καὶ τῶν ἰοφεροῶν ἐκείνων καὶ ἀηλίων κευθμώνων ἀπείρεσ διωασεία ἐξαγαγών, αἰτε δὴ πιντερίφας τοὺς ἐκεῖ πρῶσοτάας ἔ σκοτόους, καὶ δεχηγούς τῶν κακῶν, ταῖς τῆς θεαρχῆας ἀνγαῖς, καὶ τῆ στρατιᾶ τῶν ἀγγελικῶν παρατάξων, ἀχρόνως, ἀκόπως, καὶ τὸ ὅλον φάναυ θεοπρεπῶς πρὸς τὰς ἱεραῖς, καὶ φωτὶ ἀπλέτα καταλαμπορόντας ἔ ὠδιδεῖστο ἀκαεμάια ῖο πῆ μετὰ γλ σκηνῆς. Ipse enim justitie sol Christus animâ solâ per mortem

à corpore segregatâ apud inferos iustorum animis praesto fuis: & dux ieremie ad Paradisum ferentis praestit, lucis princeps, viâque duxor eius perinde atque latroni factus. Eadem namque die, ac potius eadem horâ ab inferis rediit, ut quidem cum alii nonnulli, tum is cui auralingua nomen indidit, in primis hac accuratius certiusque exposuere. Nec enim rationi consonum erat, animam ejus apud inferos retineri, qui nihil prorsus à primi parentis maledictione, & exitio secum attulisset. Subitò verò, & ut ita dicam fulgetri celeritate dignos, atque idoneos luce sumantè conspiciantis Deitatis illustrans, ac immensa potentia, ex caliginosis illis, solèque carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibusque malorum divinae potestatis splendore, & Angelicarum cohortinum militia, quasi obtritâ nullo tempore, & labore nullo, atque, ut semel dicam, eo, qui solum Deum decet modo in momento uno ad sacra immensâque luce relucensia paradisi tabernacula traduxit. Animam scilicet Christi, quæ nihil à primi parentis maledictione attraxit, indecorum, absontumque videbatur apud inferos diutius retineri. Verum est, si ad poenas & angustias, eâque nolens retineretur; sed cum ibi esset veluti rerum aliarum, ita & inferorum Dominus, suamque majestatem pellendo daemones, servando sibi complacitos ostenderet volens & libens, absurdè nimis, & contra Evangelii verba tempus triduanæ moræ decantatur: quod licet in angustiora spatia ad horas præter propter XXXVI. redigendo contraxerit, non ita tamen coarctavit, ut in mortuam comminueret. Verè enim tribus diebus, & tribus noctibus mansit in sepulchro corpus, & consequenter anima in inferno. Quod optimè à Leone Papa sermone 1. de Resurrectione exprimitur. Tam velox incarrupta carnis vivificatio fuit, ut major ibi esset soporia similitudo, quàm mortis, quoniam Deitas, quæ ab utraque suscepti hominis substantia non recessit, quod potestate divisit, potestate conjunxit. Ne turbatos discipulorum animas longa evanescendo cruciaret, denunciatam tridui moram tam mirâ celeritate brevioris, ut dum ad integrum secundum diem pars primi novissime, & pars prima tertii concurrat, & aliquantum temporis spatio deciderit, & nihil de dierum numero doperiret. Nec aliud nobis innuit Gregorius de Resurrectione Christi: Quæ cum ita se habeant, constat nobis praefinitum tridui spatium à vespere post quintam usque ad vespere sabbati, tempus resurrectionis ita dimetientibus, ut interjecta nox connumeretur, quæ Parasceven in dies duas, & noctem unam partitur. Deschat enim, ut in ejus imperio, qui se-

culu

culis dominatur, non à ratione spatia temporis accommodarentur ad rerum utilitatem, non autem res necessario, statuis temporum terminis extendentur, & divina potentia celerius, bona nobis ad exitum perducente, termini temporis ita contraherentur, ut non pauciores tamen, quàm tres dies & eorundem noctes contineret. Hunc enim numerum mystica & arcana ratio 332 continebat, nec solita dierum & noctium spatia celerem divinam virtutis actionem retardarent. Qui enim & ponenda, & rursus sumenda anima cum vellet, habebat potestatem, poterat etiam tanquam seculorum auctor efficere, ut actionibus suis tempus inserviret, non autem tempori actiones. Nec longè est ab hac sententia idem Nicephorus in Synaxario Paschatis; postquam enim varias de tridua in sepulchro mora expositiones attulisset, subdit: εἰ δὲ εἰς τὴν τρίτην ἐπαγγελία μὲν εὐεργετήσας ἡμᾶς ὁ σωτὴρ συνηνωτέρων διαπεράσας τὴν εὐεργεσίαν, καὶ οὕτω χάρις αὐτῷ. Quod sic cum pollicitus fuisset in diem tertium, de nobis Servator benè merens in breviora tempora beneficium contraxis, gratia sint ipsi. Et Christum apud inferos resurrectioni justorum tribus diebus, & tribus noctibus operam dedisse fatetur Proclus Patriarcha Constantinopolitanus orat. de S. Paschate, quæ incipit, κατὰ καὶ λόγων. ἔδέποτε τρεῖς νυκθήμεροι Φύσις εἰς ἀνάστασιν ἐλοχρεῖθη. Nunquam tribus diebus, & tribus noctibus natura ad resurrectionem concepta, ac generata est. Hoc est, tum primùm à Christo tridua illo spatio naturam humanam ad resurrectionem evocatam, qui est genuinus auctoris sensus, non quem expressit Interpres. Andreas item Cretensis orat. de vita humana, & de dormientibus: εἰ οὐκ ἢ αὐτὸς εἴλετο κύριος ὡς ἔπατος τὴν εἰς ἄδου κατάβασιν Παύλου, καὶ τὸν αἰμιδὴν ἔᾶδου χάριον τὸν ἀφεγγὴ λέγει, καὶ σκοτεινὸν νυκτεπλήμερον διελήλυθε τί ξένον; Si itaque ac ipse elegit, sic de Dominus esset universi ad inferos descensum palam in se recipere, & tenebrosa inferni loca, obscura, inquam, & tenebrosa, tribus diebus, & tribus noctibus pertransiit, quid mirum? 333

Græcos tamen posteriores in sententiam illam, quæ dicit omnes, vel plurimos à Christo ab inferis liberatos, & alios etiam postea Sanctorum precibus adjutos, quæ mitior esse videtur, ut eò unde egressus est, revertatur oratio, fuisse propensiores, nulla alia potior causa fuit, quàm Purgatorium. p) Cùm enim communi Pa-

p) Equidem fatendum est Græcos qui ita sentiunt, ut ex inferis redemptionem ac liberationem admittant, plumbeis argumentis pugnare adversus Latinos qui purga-

Patrum sententiã viderent suffragia pro mortuis, & necessaria esse in Ecclesia, neque frustra à Christianis fieri, quando ea in emolumentum animarum vertantur, quas à pœnis liberant, & hoc negare, esset universa sanctorum Patrum monumenta de medio tollere: ne cogentur ex una parte Purgatorium fateri, à quo animæ piis operibus extrahuntur, in perniciosiorem sententiam versi sunt, ut dicerent illas animas illis operibus, non à purgatorii pœnis, sed inferni liberari, quo quid dici potest immanius? quid à Patrum & Conciliorum doctrina magis alienum? Ne Purgatorium fateri compellaris, cruciatus omnes æternos, & æternitati suppres tollis, & inextinctum illum ignem temerè satis, & contra Ecclesiæ decreta extinguis, eodémque momento errorem Origenis de reparatione dæmonum renovas, & à faucibus orci, in quibus tandiu damnatus inhæserat, inter vivos restituis; & dummodo in asserendo Purgatorio cum Latinis non convenias, nihil tibi curæ est, si cum Origene, & illius asseclis condemneris. Si votis Ecclesiæ, si Christianorum in defunctos officiis tantumdem amans animum dedisti, ut summè doleas, si concepto per te lucro defraudentur, ne ad æviternas inferorum pœnas transferas, habes in quæ melius tutiùsque exerceas, purgatorii dede cruciati-
 334 bus. Sic tibi, defunctis, universæque Ecclesiæ benè consulens, sin minus, operam ludis. Non verba do, non fingo fallacias. Græci ipsi suis scriptis dicto meo fidem faciant: sitque primus Gabriel Philadelphiensis. Is ut Purgatorium neget adversus Ecclesiam Romanam cap. 4. etiamnum Dei misericordia animas peccatorum ob preces pro illis à piis hominibus effusas à pœnis inferni liberari dicere non veretur. *ὅτι ἐπέδη καὶ δὲν ἔγνω μέχρι τῆς πῦρ ἢ τελεία δόξασι, καὶ καθόλου κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν ὁ ἀδης εὐρίσκειται ἀνοικτός, καὶ ἡ ἀπειροὺς ὡς πλαιγχία ἔδειξεν εὐτοίμη πρὸς τὸ εἰσεῖσαι, διὰ ἧτο αἱ ψυχαὶ οὐ μόνον λαμβάνουσιν ἄφεσιν, καὶ τὸ ῥύχλιον διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς θεὸν γινομένης εὐχῆς, ἀλλὰ καὶ πασιλῆς ἐλεῶσεως καὶ λύτρωσιν τῆς κολάσεως.* *Cum ad hæc usque tempora sententia postrema atque universalis in peccatores lata non est, infernus invenitur reseratus, & finita Dei misericordia ad miserendum parata. Quapropter anima non tantum ob effusas pro illis ad Deum preces remissionem accipiant,*

torium, quod ipsemet aliis verbis vel admittunt vel admittere coguntur, Adde si placet quæ supra p. 116.

cipiunt, & consolationem, sed absolutam libertatem, & liberationem à pœnis. Secundus sit Georgius Corefius, qui recentiorum Hæreticorum labe infectus, loca à sanctis Patribus in infernis terræ partibus pro detentorum vario ordine, varia ac diversa constituta, in unum tantummodo locum, angustè admodum coarctans ac confundens, infernum scilicet, ab eo non animorum solum liberationem asseverans, verba illa Scripturæ, *in inferno non esse pœnitentiam*, ita exponit de purgatorio igne. ὁμοως καὶ αὐτὴ ἡ ἔνστασις εὐλητός ἐστιν ἐξ ἧν ἀνωτέρω ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐθεολόγη τὴν φῆσιν περὶ τῶν παντελῶς καὶ ἀκακῶν κλημάτων καὶ ἀνομιῶν. ὅτι ὁπισθῆσαι χρὴ μὴ φάσθαι τὸν προφήτην ἐν τῷ αἰῶνι μὴ εἶναι λύτρωσιν, ἀλλὰ μετάνοιαν. ἐπί τούτοις ἰδὲ οἱ τῶν ἁγίου δασμῶν ληροῦν οἰκία μετανοία, ἀλλ' ἐν χάριτι τῶν ζώντων ἐκείθεν ἐξέρχονται. *Nihilominus hæc obiectio solvi facile potest ex iis, quæ supra Joannes Damascenus in Theologicis asseverabat, dicitur de iis, qui modis omnibus damnati sunt, esse intelligendum, vel etiam respiciendum est, non dixisse Prophetam in inferno non esse liberationem, sed pœnitentiam; quandoquidem qui ex inferni vinculis liberantur, non propriâ pœnitentia, sed viventium precibus inde exeunt.* Quasi qui modo salvantur opinione Corefii peccatores, in peccatis quibus inmortui sunt, licet obstinati, & duri, viventium precibus liberantur, & peccatores absque ulla pœnitentia salutem consequantur. Peccatores, qui salvandi sunt, si peccatores ulli unquam æternis pœnis addicti salvari possint, prius pœniteant, oportet, Deum, quem oderunt, redament, sicque reconciliati Servatori suo piorum precibus pœnas illas evitabunt. Tu illis pœnitentiam negas, libertatem astruis, & ridiculum est, quod asseris non propriâ pœnitentiâ liberari, erit scilicet aliena pœnitentia, quâ ipsi libertatem consequuntur, eaque fuerit preces viventium. Quis unquam similia audiit? Preces viventium condemnatorum ad pœnas infernales pœnitentiam esse: & similis fortis homines nugari sese non cognoscunt? & dummodo Purgatorium elevent, omnes suas machinas, & commenta prosperè sibi cessisse autumant? Sanè Damascenum, cui expositionem suam referunt, non intelligunt: apud quem impœnitentia tollit redemptionem, & ubi pœnitentia locum non habet, multò minùs redemptio. En verba lib. 2. de Fide orthodoxa cap. 4. εἰς τὸ ἀβύσσου καὶ τῆς δαιμονίου αὐτῆς πύριμα τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστον, καὶ ἡ κόλασις ἡ αἰώνια, καὶ τῶν

τοῖς ἐπομύοις αὐτῶν. καὶ δὲ γινώσκων, ὅτι ὅπως ἔστι τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, ἔστι τοῖς ἀγγέλοις ἡ ἐκπίωσις, μὴ γὰρ τῶν ἐκπίωσιν ὅσα ἔστιν αὐτοῖς μετάνοια, ὡς περὶ ἔδδὲ τοῖς ἀνθρώποις μὴ τὸν θάνατον. *Quapropter diabolo, & demonibus ejus preparatus est ignis inextinguibilis, & supplicium aeternum, & iis, qui eum sequuntur. Sciendum autem est, quod hominibus mors est, id idem Angelis esse lapsum: namque post lapsum non est illis poenitentiae locus, quemadmodum neque hominibus post mortem.* Angelis supplicium aeternum est, & ignis inextinguibilis, quoniam post lapsum non est illis poenitentiae locus, quemadmodum neque hominibus post mortem. Lapsi itaque Angeli, & homines

337 mortui poenitentia non ducuntur, & quod Angelis post lapsum, id hominibus evenit post mortem. Argumentare ergo; si Angeli post lapsum, qui poenitere non possunt, aeternis affliguntur suppliciis, id quoque hominibus post mortem eveniet, cum nec ipsi poenitere possunt; vel si homines licet poenitere non possunt, misericordiam tamen Dei redemptionem consequuntur, Angeli quoque id idem misericordiam Dei habebunt, & sic aliquando daemones à suppliciis aeternis liberabuntur, non poenitentiam propriam, sed misericordiam Dei. Annon qui Catholicus videri cupis, Origenistam agis? quare ubi poenitentia non est, neque erit ulla status mutatio, sed peccatores condemnati ad poenas aeternas; aeternis quoque temporibus punientur, quando id aeternum quoque significet. Nulli dubium est apud sacras literas, & divinos scriptores sapissimè aeternum non pro infinito temporis spatio, sed pro longo aliquo, aut magno tempore sumi. Augustinus tomo 4. quaest. 31. super Genesim, & tomo 5. lib. 16. de Civitate Dei cap. 26. & tomo 6. contra Priscillianistas, & Origenistas cap. 5. & 6. in eadem sententia est, probatque Exodi 21. *Serviet in perpetuum*, id est, usque ad annum lubilaei. Genes. 17. *Dabo tibi terram Canaan in possessionem aeternam*, id est, longissimae durationis, & ibidem, *Eritque pactum meum in carne vestra in saecula aeternum*; & tamen circumcisio, de qua sermo est, adveniente Christo, veluti umbra adveniente luce disparuit. Ne plura hie congeram, Vide Joannem Ferdinandum tomo 1. Thesauri. 55. verbo *aeternitas*. Sed quid id fuerit ad poenas aeternas inferni, quae idè aeternae dicuntur, quia nullo unquam tempore finient, unà cum ipso Deo sempiternè duraturae? quòd si aeternum per te in poenis damnatorum sic accipitur,

pitur, ut non perpetuum sit, sed saltem diuturnum, undenam habebimus beatorum gloriam, cujus perpetuitas non alio, quàm hoc eodem vocabulo indicatur, semper esse duraturam, nec aliquando unquam finem habituram? Græcis est αἰώνιⓄ μακαριότης, αἰώνια ἀγαθὰ, αἰώνιⓄ τρυφή, αἰώνιⓄ βασιλεία, αἰώνια τρυγνά, αἰώνιⓄ ζωή, αἰώνιⓄ ἀντίδοσις, αἰώνια σπηναι, αἰώνιⓄ ἡμῆ, αἰώνιⓄ κατάπαυσις, αἰωνίζουσα δόξα, διαμνίζον Φῶς, αἰδιⓄ εὐφροσύνη, ἀτελεύτηⓄ ζωή, & sexcenta alia: nec occurrit vox alia, quæ magis æternitatem, & sine ullis limitibus durationem indicet, quare si inferno Origenicè tempora, non verò Catholicè decurtas, & in angustissimos terminos coarctas, quid vetat id idem tibi: & de æterna beatitate stultissimè, & quam maximè animabus perniciosè asserere. Ipse qui Catholicus sum, quemadmodum beatorum gloriam nunquam desituram firmiter teneo, ita & pœnas inferni iisdem cum gloria æternitatibus commensurari firmiter credo. Et cum manifestò postmodum mihi compertum sit precibus Ecclesiæ, & fidelium animas ab inferis, namque à suppliciis, & pœnis quibus addicuntur, ita Deo miserente per fidelium suffragia adjuvantur, liberari, & ad æterna gaudia perducī, 339
firmiter assero eas non à pœnis inferni, sed à pœnis Purgatorii, quarum oppressione expurgatæ, atque incendio emaculatæ sunt, vindicari.

Tertius sit Josephus Bryennius orat. 1. de Judicio. Σὺ δὲ μοι σκόπει δύο σταθμούς τοποῦς, τὸν ἐκ δεξιῶν, καὶ τὸν ἐξ εὐωνύμων· οὐχὶ καὶ μέσον ἐν ταῦτοις, ὡς ἄνευ οἰόνται, καὶ δύο τὰ γένη μόνον τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ δύο κληρονομίας· τοῖς μὲν τῷ αἰώνιῳ ζῶει, τοῖς δὲ τῷ ἀτελεύτητον κόλασιν, ἀλλ' οὐχὶ σὺ ταῦτα καὶ τρίτῳ ἴονα, καθάπερ ἄρα ἔδὲ μέση τις ἀγέλη προβάτων, καὶ ἐρίφων ἢ ἐν ταῦθα γινώσκειται εἶναι, ἢ ἐκεῖ πᾶσα τῶ Ἑ Χριστοῦ θρόνον ἐστάναι πιστεύεται. Tu porro duo stationis loca contemplare, alterum à dextris, alterum à sinistris, & nullum inter hos medium, ut quidam opinantur, & duos ordines tantummodo iustorum, & peccatorum, & duas hereditates, aliis quidem vitam æternam, aliis sine ullo sine cruciatus, & nullam cum hisce aliam tertiam, quemadmodum nullus intermedius grex inter oves & agnos, vel hic dignoscitur esse, vel ibi apud iudicis thronum assistere creditur. Obscurè nimis, atque perplexè, qui præsentem rerum statum cum futuro confundit. Nullus enim in extremo illo iudicio ali-

um ab his duobus statum agnoscit. Tunc enim justis, inter quos etiam illi, qui purgatoriiis pœnis expurgati sunt, locum habent, omnia dextera sunt, at peccatoribus sinistra; ante tamen illud tempus cum non omnes vel Paradisi gloriam, vel pœnas inferni demereantur, tertius locus assignandus est, in quo maculis abje-
 340 ctis, dignos se beatitudine faciant; quod negasse Brieanium ex oratione ipsius secunda de eodem judicio aperte colligitur, cum enim dubium proposuisset, *quoniam in loco pœnis temporis sanctiorum anima degant*, respondet: *Αἱ μὲν τῶν οἰχομένων ψυχὰι δύο τόπους ἔλαχον ἐς ἀθρογυλίαν. αἱ μὲν τῶν ἀγίων τοὺς οὐρανούς· αἱ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν, τὸ τῆς γῆς κέντρον, τὸν ἄδην δηλαδή. πλεοναὶ μὲν τῶν ἀγίων ἐλευθερία τιμῶνται, ὅτι καὶ πάντα τὸν κόσμον, καὶ τὴν Ἔδεμ τῆς τρυφῆς τὸ χωρεῖον ἐνδιαίτημα ἔχουσιν. αἱ δὲ κατακλεισθεῖσαι εἰς ἄδου μύστην ψυχὰι, ἐξελθεῖν ἐκ αὐτῆς ἕως ἡμερῶν τῆς κρίσεως καὶ Φωτὸς, ἢ τινος ἀνέσεως ἀπολαύσαι κωλύονται· οὐχ ὅτι πρὸς ἔκλεισθαι καλῶνται, οὐτε γὰρ οἱ ἄγιοι τῶν ἀγίων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀπολαύουσι πρὸς τῆς κρίσεως, οὐτε οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς ἀπειρήτου κολάσεως ἐν μετουσίᾳ γίνονται· ἀλλ' ὅτι ἐν Φυλακῇ κατὰ κράτος ζῶσιν, φοβητικούς καὶ αἰμούς, καὶ ἀνελευθερίας ὀπισθάτας τοὺς δαίμονας ἔχουσιν, οἱ καὶ εἴσι τῆς δεσμωτηρίου προκλήμα ἰσά, πῦρ βλέποντες, πῦρ πνέοντες, νυκτὶ ἐουκότες τὰ πρόσωπα ἀπὸ τῆς κατὰ φῶς καὶ μισάνθρωπον. Demortuorum animis duo loca, in quibus degunt, assignata sunt, sanctiorum quidem caelum, peccatoribus terra con-
 341 tritum, infernus scilicet. Differunt tamen in hoc, quod anima sanctiorum libertate potiuntur, quando et mundum universum, et Edem deliciarum, loca pro sede habent. At que in inferno permanere anima condemnata sunt, inde egredi ad iudicii diem et luminis, vel alterius consolationis participes fieri praepediuntur, non quod antequam in iudicium adducantur pœnas subeant, nam neque sancti ante iudicium aeternis illis bonis perfruantur, neque
 341 peccatores indefinendis cruciatibus addicuntur, sed quod in obscura custodia mancipati, crudeles, effraetos, ac immisericordes praefides demones experiuntur, qui nulli e phylaca emergere permittunt, ignem intuentes, ignem spirantes, facie nocti non ab similes, quod triste possident ingenium, atque inhumatum. Ut de visione praesente beatorum, quod auctor insinuit, nihil dicam, vide sis lector, in quot, homo alias prudens ac sapiens, scopulos ut semel arreptum errorem defendat, impingat. Frustra itaque tot Ecclesiae preces, suffragia, sacrificia, tot fidelium pro mortuis elemosynæ, expensæ, & rectè facta impendun-
 tur:*

tur : frustra Deum exoramus, ut animas à pœnis & cruciatibus, quæ nulla sunt liberet ; nisi velimus dicere etiam post judicium pro mortuis peccatoribus, quando pœnis subjicientur, orandum esse, & preces, quas modò effundimus, post judicii tempus in usu futuras, quod nemo dixerit. Sed vide, ut se effundat, & ab hostibus ipsis etiam invitis veritas extorqueatur. Cùm enim dubium, si ad futura fuerit nonnemini ex eorum, qui amarant illam sententiam acciperunt, vel cruciatibus traditi sunt, intercessio ab aliquo, adeo ut vel Domini decretum effugias, vel justè imprætam illi pœnam evites, exponendum proposuisset, in eadem oratione respondet, ὅτι καὶ μεστῖα τις ἔσαι τότε καὶ ἀγγέλων δεηθησομένων ὑπὲρ τινος καὶ ἁγίου, καὶ τῆς ἔκαστου κυρίας οὐχ ἡμισυ πλὴν οὐχ ὑπὲρ πάντων ἀπλῶς, ἐδὲ ὑπὲρ τινος ἐν ἁμαρτίαις θανόντος. οὐδὲ μοι. ἀπέκλισε γὰρ ὁ θεὸς τοῖς τοιούτοις καθ' ἅπαντα τὸ αὐτοῦ ἔλεος. διὰ καὶ ἀπεθνήκατο κατ' αὐτῶν οὐτως. ἰὼν ἡ Νῶε, καὶ ἰὼν, καὶ Δαυὶδ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας, οὐ μὴ ἐξέλονται, ἀλλ' ὑπὲρ μόνων ἐκείνων ἰκετεύσουσι πάντες, ὑπὲρ ὧν ἔσονται αἱ προσευχαὶ δεκταί, ἤγων τῶν ἐν μετανοίᾳ καὶ φθασάντων μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔπω ἢ τὰς τῶν ἁμαρτημάτων κηλίδας ἀμνησθέντων τελείως ἐκπλιύσαι. γαί καὶ ἐτι τῆς κελύρας ἰσαμένης. καὶ ἢ τὸ λυθῆναι τὸ θείατρον, καὶ ἕκαστον ἐπαχθῆναι εἰς τὸν δάσκαλον αὐτῶν τῆς κολάσεως τόπον, μεστῖα γὰρ ἔστιν. οὐδὲ οὐ μὴ ἤδη. ὅμως ἡ μεστῖα αὕτη. οὐ τότε μόνον ἔσαι, ἀλλὰ καὶ νῦν γίνεσθαι, ὅτι ἢ ζῶντες μεστῖας ποιούμεθα. ἐξαιρέτως μὲν τῶν ἔκαστου μητέρων, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἢ χοροῦ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἁγίων πολλοῦ καὶ ἀναθήμασι, ἐργακλήσισι, καὶ εἰκόσι, καὶ ἰερῶν τελεταῖς εἰς τὸ ἡρώδου μεστῖας ἡμῶν αὐτοὺς ἐφελκόμενοι. *Intercessionem eo tempore futuram, cum Angeli pro aliquibus supplicabunt, & sancti, multoque magis ipsa patendi domina : non pro omnibus tamen indistinctè, neque pro aliquo, qui in peccatis demortuus est, nullo modo, obseravit enim Deus hisce prorsus suam misericordiam, proptereaque in eos hunc in modum decrevit : si feteris Nōe, Job, & Daniel filios eorum, & filias non eripiens. Sed pro illis solis omnes deprecabuntur, pro quibus supplicationes accipientur, pro iis nempe, quidam delictorum paniteret, vitam finire consigit, nec peccatorum maculas perfecte expurgare potuerunt. Ita est adhuc durante judicio ; postquam enim beatorum dissolutum, & unusquisque in locum sibi destinatum cruciatuum abactus fuerit, nulla intercessio erit, neque unquam futura sit. Nihilominus intercessio hæc, non tum solum erit, sed nunc quoque fit ; cum vi-*

343 *ventes intercessores nobis comparamus, præcipuè inter alios Matrem Domini, postmodum Angelorum choros, & ex sanctis plerosque, templis, votis, supplicationibus, imaginibus, & sacrosanctis sacrificiis compellentes quodammodo, ut pro nobis intercedant. Ut reliqua hujus nugamenta præteream, jam ex ipso habeo preces sanctorum non fieri pro sanctis, neque pro demortuis in peccatis, sed tantum pro illis, qui, & nota verba, τῶν ἐν μετανοίᾳ μὴ φθασάντων μετὰ δάξαι τὸν βίον, οὕτως δὲ τὰς τῶν ἀμαρτημάτων κηλίδας διωθέντων τελείως ἐκπλύναι, dum penitentiam agunt, vitæque finem posuere, ideoque delictorum sordes perfecte non potuerunt expurgare. Sed quid erit Purgatorium, dic fides Brienni, si hoc non erit?*

Si dicant, ut inferni pœnis finem imponant, Christum, descensu suo ad inferos, multos ad minus, si non omnes ex pœnis inferni, & vinculis liberasse, qui justis esse non potuerunt, cum justis ante adventum Domini in inferno ipso nullis tormentis afflictabantur, cum in sinu Abrahæ essent: ergo qui à dictis pœnis vindicati sunt, fuere peccatores, & impii, qui ob delicta ibi puniebantur. Quid absurdum itaque fuerit Christum, quod triduo illo tempore gessit, subsequitis etiam temporibus pro sua misericordia, & fidelium supplicationibus operari, multosque ex pœnis inferni solutos, ad beatorum vitam reducere? Nullum est post Christi mortem oraculum, quod pœnas inferni perpetuò duraturas fateatur, & nos ipsi in genus humanum adeò immites id affirmabimus? en Patrum vota. Epiphanius in Panario adversus hæresim 46. ait Christum descendisse ad inferos, ut iis, qui olim ipsum cognoverunt, & ab ipsius deitate non aberraverunt, verum propter errores in inferno detenti sunt, indulgentiam largiretur. Joannes Chrysoſt. homil. in S. Pascha. Resurrectione Domini extingui geennæ ignem, & vermem nunquam dormientem desinere, infernum turbare, lugere diabolum, qui apud inferos erant, à vinculis diaboli liberari. Hieronymus in cap. 3. Danielis scribit, Dominum nostrum ad fornacem descendisse inferni, in quo clausæ peccatorum, & justorum animæ tenebantur, ut absque exustione, & noxa sui, eos, qui tenebantur conclusi mortis vinculis liberaret. Et in cap. 9. Zachariæ tradit eos, qui in peccatis Adam, seu ut quidam volunt, erroris insoliti, & mortis vinculis tenebantur, resurrexisse cum Christo. Eusebius Emiffenus, si-

ve quisquis est auctor illarum homiliarum dicit, Christum confestim soluisse stridorem lugentium, & catenarum disrupta cecidisse vincula damnatorum. Ambros. lib. de mysterio Paschæ cap. 4. tradit expertem peccati Christum, qui ad tartari ima descenderet, seras inferni, januasque confringentem, victas peccato animas, mortis dominatione destructâ, è diaboli faucibus revocasse ad vitam. Augustinus lib. 12. de Genesi ad literam cap. 33. ait non immeritò credi Christi animam venisse usque ad ea loca, in quibus peccatores cruciabantur, ut eos solueret à tormentis, quos esse solvendo occulta nobis sua justitia judicabat. Joannes Damascenus orat. de Sabbato sancto, Christus improborum istorum prædam, eos nempe, qui ab initio sæculorum mortem obierant, velut hæreditatem adeptum esse, quicumque peccati jugo detenti fuerant, liberantem. Qui in inferno propter errores detinentur, qui mortis vinculis liberantur, vel tenentur lugentes inter catenarum vincula, animæ victæ peccato, & qui è diaboli faucibus revocantur ad vitam peccatores cruciati, & damnati ipsi non pœnis temporariis, sed æternis addicuntur, eos tamen à Patribus per Christum dici liberatos jam vidimus; & hanc esse Ecclesiæ sententiam ex Augustino habemus, dum dicit, *non immeritò credi*, & nobis tam absõnum fuerit hac ætate dicere Christum aliquos ex perpetuis inferni pœnis liberare?

Possumus dicere Patres sic locutos infernum non in particulari, sed in generali significatione accepisse; prædicationem Evangelii non ad eam annunciationem retulisse, quæ fit, cum quis ex infideli fidelis, & ex scelerato bonus evadit, sed ad peractæ redemptionis, & instantis liberationis, futuræque resurrectionis annunciationem: alios etiam intellexisse damnatis ipso opere prædicatam esse liberationem non ipsorum, sed eorum, qui hîc Deo adhæserant.

Nos tamen qui cum Græcis agimus, & sanctorum Patrum dicta veneramus, non tantum ea, quæ modò allata sunt, sed etiam alia, quæ multa in hoc argumentum afferri possunt, libenter amplectimur, & exosculamur. Utinam Græci etiam ipsi prudenter intelligant! Quare verum est, quod Patres tradunt, Christum descensu suo ad inferos multos proptet peccata cruciatibus, ac tormentis addictos, & ad pœnas condemnatos in libertatem resti-

restituisse, & ab illis pœnis, ac cruciatibus exsoluisse. Verum est, negari non potest. Hic est sensus Ecclesiæ, non dicam Græcæ solum, sed universalis: qui secus dixerit, aut intellexerit, impius est, infidelis est, hæreticus est. Ergo Christus præter eos, qui erant in sinu Abrahæ, & justorum appellatione gaudebant, alios quoque præter eos, qui justus non erant, sed peccatorum vinculis illigabantur, è pœnis & cruciatibus, quando jam justus in pœnis & cruciatibus non erant, liberavit. Jam dixi, quid plura? conclude fodes, & animum ad prudentiam, & sapientiam flectito. Origenis fuit error, universalis Ecclesiæ calculo damnatus, pœnas inferni finem aliquando habituras, ergo qui id dixerit Origenista & hæreticus fuerit. Cave tu qui Catholicus es, ne tot Patres, & sacrosanctæ Ecclesiæ lumina, imò etiam ipsam Ecclesiam universalem, quæ hanc Origenis hæresim oppugnat, in hæresim trahas. Cave dicas aliquos è pœnis inferni liberatos, ne pœnis inferni æquè, atque Origenes finem imponas: & tamen ais liberati sunt, sic est; sed cum non sint à pœnis inferni, unde fuerint? certè ex alio loco, qui nec infernus fuerit, nec sinus Abrahæ, quo
 347 itaque? Dicit tu, ut vis, impone nomen loco quodcumque placeat, dum ibi mihi non aternas, sed temporarias pœnas asseras, dum enim liberantur aliquando, non aternæ fuerint. Ego cum Ecclesia Catholica nullum magis idoneum nomen, quam Purgatorii in loco explicando novi. Et ecce quomodo ex testimoniis Patrum, quibus pœnarum inferni finis asserabatur, Purgatorii pœnas, etiam nolentibus adversariis exculpimus. Vertant se quocumque volunt, caveant tamen, ne dum cum Catholicis sentire fugiunt, Origenem sequantur.

Quartum est, beatam Virginem in doloribus pro Passione Domini nullum tenuisse modum, sed aliarum muliercularum instar, cruciatibus internis oppressam, q) voces altius extulisse, genas dilaniasse, corpus in varias formas, atque indecoras torsisse, quæ de beata illa Virgine, quæ arcana Dei optimè tenebat, & voluntatem Patris æquè ac Filius executioni demandatam optabat

q) Idem in Triodio reprehenderat Allatius supra p. 23. sq. Sane B. Simeon, S. Virgini prædixit quod animam ejus transiturus esset gladius Luc. II. 35. quo loco per gladium S. Cyrillus intelligit tristitiam & vehementem passionis impetum *προς λογισμὸς ἐκτόπος κατὰ φαντασίαν ἢ γυμνὰ τὸν νῆν*, ad Joh. XIX. 25.

bat, dici, indecora videntur, & sunt. Potiora, non omnia colligam. Pag. 21. b. i. m. τιτρώσκομαι δειῶς καὶ δονοῦμαι τὰ σπλάγχνα, ἢ παυάμωμι, ἐν στεναγμοῖς ἀνεβόα. *Horribiliter vulneror, & interiora concussior, immaculatissima in ejulacibus inclamabat.* Ibid. 2. p. τὰς ὄψεις διεσπάρει καὶ φελοῦσα ἐφθόγγει. *Genas dilaniabat, & ejulans dicebat.* Pag. 70. b. i. m. δακρύων προχῶς κενόσα ἢ παυάμωμι, ἐσίναζεν, ἐφθόγγε βοῶσα ἐκ βαθέων ψυχῆς. *Lacrymarum fontes evacuans immaculatissima, suspirabat, iugebat, clamans ex profundis anima.* Pag. 86. b. 2. m. φθόγγε ἐκπέτετο δειῶς καὶ ἀτενίζουσα ἔλεγον ἐκπλητισμένη. *Ejulacibus dilacerabatur immodicia, & conspiciens dicebat obstupefacta.* 348
Pag. 38. b. 2. f. φωνοῦσα ἠλάλαξεν, καὶ ἔκραζεν. *Ejulans ululabat, & vociferabatur.* Pag. 39. a. i. p. πόνους ὑπομείνασα πολλούς, ἔστυς δακρύουσα, καὶ ἀλαλάζουσα. *Cum dolores multos sustineres suspirabas illacrymans, & ululans.* Pag. 68. b. 2. p. ἠλάλαξε βοῶσα ἐν ὀδύνη. *Ululabat clamans cum dolore.* Pag. 94. b. 2. m. ἀλαλαγμῷ ὀδύετο, καὶ ἀνεκρούγαζεν. *Ululatu deplorabat, vocemque extollebat.* Pag. 117. b. 2. p. φθόγγε ἐκίψε γοερόν, καὶ κατετρύχετο. *Ejulacibus movebat lacrymabilem, & macerabatur.* Pag. 159. a. i. m. ἐβόα φθόγγε ἑαυτῷ συνταραχούσα, inclamabat ejulacibus semetipsam conturbans. Pag. 182. b. 2. p. ὀδυρῶς στενάζουσα, μητρικῶς ἀλαλάζουσα, καὶ πῶ ἐκ τῶν σπλάγχνων στενοχῆν μὴ φέρουσα σαρῶ ἠπτενίζεν. *Dolenter suspirans, materne ululans, & interiora anxietatem, & angustiam non ferans, in crucem aculeos figebat.* Pag. 183. a. 2. f. καταξάνετο τὰς ὄψεις καὶ ἐβόα ἐν κλαυθμῷ. *Dilaniabat genas, & clamabat in ejulatu.* Pag. 188. a. 2. m. ἐν ὄρωσα νεκροῦ μὲν δακρύων ἔρρι κρουνοῦς τὰς ὄψεις καταξάνουσα. *Quem intuita jam animam exhalantem lacrymarum fontes emittebat, genas lacerrans.* Hæc equidem ex decore mulieris gravis, & in affectibus moderatæ non sunt. Georgius Nicomediensis orat. in illa Evangelii, *Maria autem stabat juxta crucem, &c. dolores omnes Virginis & cruciatus intimos cordis in Passione Domini singulos per ordinem enarrans, atque explicans, nullum tamen actum à gravitate tantæ mulieris alienum inducit: ἀλλὰ σκόπε μοι πάλιν, inquit, πῶς 349*
μητέρα παρκαμύλιον, καὶ ἀσκαρτεροῦσαν, καὶ πρὸς ἅπαντα πεικαμύλην. τὴν γὰρ πᾶσι κοσμίως, καὶ ἐκ ἀληθινῶς προσωμίλι καὶ τῆς χρείας χρῆσιν οἰκείας καθυποῦργε. οὕτω τοὺς μὲν ἀνελεκομύλους ἡλους κόλπαις ὑποδέχεται, τὰ δὲ δολυκόμυλα μέλη πεικαμύλοιο καθυποῦργε, καὶ ἀγνώστως δαυτιδῶσα μίση τῆς ἀπὸ τῆς σαυροῦ καλαβίως ἀσκαρῶν προσ-
(GGGG) Συμῆ

θυμείτο. ἐπεὶ δὲ κατῴχεθη, καὶ πρὸς τὴν γῆν τὸ πανάγιον ἀνεκλίσθη
 σῶμα, τούτῳ περικυβήσασα, καὶ ὅλα περιπεσῶσα αὐτὸ μὲν θερμοτά-
 τοις κατέλουε δάκρυσι, πραεῖα δὲ Φωνῇ καὶ συμπαθεστάτοις προσεφ-
 θέγγετο ῥήμασιν. *Sed considera mihi rursus matrem asstantem, & tole-*
rantem, & ad omnia se vertentem. Affectui namque decora, & non molliter
se se dediterat, & operi manibus propriis inserviebat, sic extractos clavos ul-
nis excipiebat, & soluta Christi membra circumplexa suaviabatur, & bra-
chiis imponens, sola, ex cruce depositioni operam suam insumere concupiebat.
ibi verò depositum, & in terram sacrosanctam illud corpus reclinatum est, illi
circumfusa, & totum amplexata, illud equidem lacrymis calidissimis irri-
gabat, mihi verò voce, & perquam commiserantibus verbis alloquebatur.
 Sic quoque docti viri adnotarunt, neque verè, neque pro dignita-
 te tantæ matris B. Virginem pingi sub cruce humi collapsam viri-
 bus, sensûque destitutam, & dolore motam, sicut ignobile vul-
 gus mulierum, neque enim ideò suam matrem Christus sub cruce
 in conspectu orbis adesse voluit, ut videret à mœrore victam, &
 humi stratum, sed exemplum fortitudinis, & invictæ mentis in-
 concussam soliditatem proposuit, in quam martyres quoque in-
 350 tuerentur; quippe quæ cum summo dolore, summam moderatio-
 nem, & constantiam retinuit. Quare sacræ literæ eam non ja-
 cuisse tradunt, sed stetisse: non cessisse nempe dolori, sed æquo
 ac virili animo pertulisse calamitatem, non fractam procubuisse,
 sed impavidam, atque inconcussam stetisse. Vide Joannem Mo-
 lanum lib. de Beat. cap. 76. & 77. Cajetanum opusculo de spasma
 B. Mariæ Virginis, Opusculorum tom. 2. Gretserum de Cruce lib.
 2. cap. 4.

Et hæc quidem communia cum aliis libris sunt. Propria,
 quæ ipse animadvertit tantum unum de creatione Angelorum,
 1) quos ante hunc mundum aspectabilem creatos vult. Pag. 57. b.
 2. f. αὐλοὺς ἢ ποροὺς τοὺς ἀγγέλους προῦπέτησας τῶν ὁρωμένων ἀπάν-
 ται

1) Laudat Jo. Philoponus lib. 1. in Hexaëm. c. 14. sententiam Theodoriti qu. IV. in
 Genesin, qui pœgat lædi pietatē, si quis ante cœlum & terram angelos condi-
 tos sibi persuadeat, modo credat à DEO creatos. Similiter S. Augustinus XI.
 32 de Civ. DEI. Proinde ut vult unusquoque accipiat, quod ira profectum
 est, ut ad exercitationem legentium à fidei regula non aberrantes plures pos-
 sit generare sententias, dum tamen angelos sanctos in sublimibus cœli sedibus,
 non quidem DEO coæternos, sed tamen de sua sempiterno & vera felicitate
 certos & certos esse necesse ambigat.

των σοι κράζοντας. *Imateriales, & intellectuales Angelos anteres omnes visibiles proclaxissi, tibi clamantes.* & pag. 79. b. 2. π. ἀγαθότη- τος πέλαγος ἀναφαίνων βουλήμην, ἀγαθός ὢν ἀναρχε πρώτων εκ- τισάς παντοδυνάμω σου νόματι, καὶ θεῶν προσάγματι τῶν ἀγγέλων τοὺς χοροὺς καὶ δυνάμεων τάγματα. *Bonitatis pelagus ostendere volens, eam esse bonitati, qui sine principio es, primum quidem creasti omnipotenti tuo nutu, & divino jussu Angelorum choros, & Virtutum ordines.*

Non me latet plures, eosque maximæ auctoritatis Patres, s) in eam ivisse sententiam, Angelos ante hunc mundum conditos fuisse. Origenem homil. 1. in Genesim, & tract. 9. in Matthæum, & homil. 4. in Esaiam, & in lib. περὶ δερῶν. Basilium Magnum homil. 1. in Exam. Gregorium Nazianzenum orat. in Natalem Domini, & carmine Jambico 15. Hilarium lib. 12. de Trinitate, & lib. contra Auxentium Arianum. Hieronymum in epist. ad Titum capite 1. suum secutum magistrum Gregorium Nazianzenum. Ambrosium in Exameron cap. 5. & præfat. in Psalm. Joannem Chrysostomum lib. 1. de Providentia. Joannem Cassianum collat. 8. cap. 7. ex Abbate Sereno. Andream Crentensem orat. de vita humana, & dormientibus. Maximum in Centuriis Theologicis, quem refert & sequitur Joannes Cyparissiotus decade 8. rerum Theologic. cap. 3. & 4. Joannem Damascenum de fide Orthodoxa libro 1. capite 3. Isidorum lib. 1. de summo bono cap. 12. Bedam lib. separat. quæstionum quæst. 9. Macarium Chrysocephalum Philadelphiensem Episcopum orat. 1. in cœlestes Virtutes; & plures alios. t) Attamen sententia hæc à pluribus fuit impro- bata, Acacio Cæsariensi, Diodoro Tarsensi, Theodoretto Cyrensi, & in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. damnata. Quid autem de creatione ista Angelorum ante mundum aspectabilem statuendum sit, vide Sixtum in Bibliotheca, & alios Scholasticos.

F I N I S.

(Gggg) 2

MELODI

- a) Confer Petavium lib. 1. de angelis cap. 15. Vossium lib. 1. de Idololatria cap. 7. & Eimendorstium ad Gennadium de dogmat. Eccles. c. 10.
- t) Idem sentire observavi Hermam visione 3. cap. 4. Eneam Gazæum p. 16. Rufinum Palæstinum lib. 1. de fide c. 18. T. 1. Opp. Sirmondi p. 284. Cæsarium quæst. 61. Procopium Gazæum in Octateuchum p. 6. quod opus præclarum utinam tandem è scriniis suis, in quibus jam diu delitescit, Græce cum versione sua & notis eruditicis in lucem proferat optimus ac πολυμαθής φίλος ἡμῶν D. Godfridus Olearius.

θυμείτο. ἐπὶ δὲ κατήχεθη, καὶ πρὸς τὴν γῆν τὸ παράγιον ἀνεκλήθη
 σῶμα, τούτῳ περικυβήσα, καὶ ὅλα περιπεσῶσα· αὐτὸ μὲν θερμότη-
 τος κατέλουε δάκρυσι, πρᾶξι δὲ Φωνῇ καὶ συμπαθεστάτοις προσφ-
 θέγγετο ῥήμασιν. *Sed considera tibi rursus matrem astantem, & tole-*
rantem, & ad omnia se vertentem. Affectui namque decora, & non molliter
se se dediterat, & operi manibus propriis inserviebat, sic extraxit clavos ul-
nis excipiebat, & soluta Christi membra circumplexa suaviabatur, & bra-
chiis imponens, sola, ex cruce depositioni operam suam insumere concupiebat.
ibi verò depositum, & in terram sacrosanctam illud corpus reclinatum est, illi
circumfusa, & totum amplexata, illud equidem lacrymis calidissimis irri-
gabat, miti verò voce, & perquam commiserantibus verbis alloquebatur.
 Sic quoque docti viri adnotarunt, neque verè, neque pro dignita-
 te tantæ matris B. Virginem pingi sub cruce humi collapsam viri-
 bus, sensûque destitutam, & dolore motam, sicut ignobile vul-
 gus mulierum, neque enim ideò suam matrem Christus sub cruce
 in conspectu orbis adesse voluit, ut videret à mœrore victam, &
 humi stratam, sed exemplam fortitudinis, & invictæ mentis in-
 concussam soliditatem proposuit, in quam martyres quoque in-
 950 tuerentur; quippe quæ cum summo dolore, summam moderatio-
 nem, & constantiam retinuit. Quare sacræ literæ eam non ja-
 cuisse tradunt, sed stetisse: non cessisse nempe dolori, sed æquo
 ac virili animo pertulisse calamitatem, non fractam procubuisse,
 sed impavidam, atque inconcussam stetisse. Vide Joannem Mo-
 lanum lib. de Beat. cap. 76. & 77. Cajetanum opusculo de spasmō
 B. Mariæ Virginis, Opusculorum tom. 2. Gretserum de Cruce lib.
 2. cap. 4.

Et hæc quidem communia cum aliis libris sunt. Propria,
 quæ ipse animadverterim tantùm unum de creatione Angelorum,
 1) quos ante hunc mundum aspectabilem creatos vult. Pag. 57. b.
 2. f. αὐλοὺς ἢ ποροὺς τοὺς ἀγγέλους προῦπέτησας τῶν ὁρατῶν ἀπάν-
 τω

- 1) Laudat Jo. Philoponus lib. 1. in Hexaem. c. 14. sententiam Theodoriti qu. IV. in
 Genesin, qui negat lædi pietatem, si quis ante cælum & terram angelos condi-
 tos sibi persuadeat, modo credat à DEO creatos. Similiter S. Augustinus XI.
 32 de Civ. DEL. Proinde ut volet nunquamque accipiat, quod ita profundum
 est, ut ad exercitationem legentium à fidei regula non aberrantes plures pos-
 set generare sententias, dum tamen angelos sanctos in sublimibus cæli sedibus,
 non quidem DEO coæternos, sed tamen de sua sempiterna & vera felicitate
 certos & certos esse neco ambigat.

των σοι κροζοντας. *Imateriales, & intellectuales Angelos anteres omnes visibiles produxisti, tibi clamantes, & pag. 79. b. 2. τῆ ἀγαθότη- τος πέλαγος ἀναφαίνων βουλήμην, ἀγαθός ὡν ἀναρχε πρώτων ἐκ- τισίας παντοδωάμων σου νοματι, καὶ θυῶ προσάγματι τῶν ἀγγέλων τοὺς χοροὺς καὶ δυνάμεων τάγματα. Bonitatis pelagus ostendere volens, cūm esses bonus tu, qui sine principio es, primum quidem creasti omnipotenti tuo nutu, & divino jussu Angelorum choros, & Virtutum ordines.*

Non me latet plures, cōsque maximæ auctoritatis Patres, s) in eam ivisse sententiam, Angelos ante hunc mundum conditos fuisse. Origenem homil. 1. in Genesim, & tract. 9. in Matthæum, & homil. 4. in Esaiam, & in lib. πρὸ δρχῶν. Basilium Magnum homil. 1. in Exam. Gregorium Nazianzenum orat. in Natalem Domini, & carmine Jambico 15. Hilarium lib. 12. de Trinitate, & lib. contra Auxentium Arianum. Hieronymum in epist. ad Titum capite 1. suum secutum magistrum Gregorium Nazianzenum. Ambrosium in Exameron cap. 5. & præfat. in Psalm. Joannem Chrysostomum lib. 1. de Providentia. Joannem Cassianum collat. 8. cap. 7. ex Abbate Sereno. Andream Cretensem orat. de vita humana, & dormientibus. Maximum in Centuriis Theologicis, quem refert & sequitur Joannes Cyparissiotus decade 8. rerum Theologic. cap. 3. & 4. Joannem Damascenum de fide Orthodoxa libro 2. capite 3. Isidorum lib. 1. de summo bono cap. 12. Bedam lib. separat. quæstionum quæst. 9. Macarium Chrysocephalum Philadelphiensem Episcopum orat. 1. in cœlestes Virtutes; & plures alios, t) Attamen sententia hæc à pluribus fuit impro- bata, Acacio Cæsariensi, Diodoro Tarsensi, Theodoreto Cyrensi, & in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. damnata. Quid autem de creatione ista Angelorum ante mundum spectabilem statuendum sit, vide Sixtum in Bibliotheca, & alios Scholasticos.

F I N I S.

(Gggg) 2

MELODI

- s) Confer Petavium lib. 1. de angelis cap. 15. Vossium lib. 1. de Idololatria cap. 7. & Emenhorstium ad Gennadium de dogmat. Eccles. c. 10.
t) Idem sentire observavi Hermam visione 3. cap. 4. Eneam Gazzum p. 56. Rufinum Palæstinum lib. 1. de fide c. 18. T. 1. Opp. Sirmondi p. 284. Cæsarium quæst. 61. Procopium Gazzum in Octateuchum p. 6. quod opus præclarum utinam tandem è scriniis suis, in quibus jam diu delitescit, Græce cum versione sua & notis eruditis in lucem proferat optimus ac πολυμαθής ατς amicus noster D. Godfridus Olearius.

MELODI GRÆCORUM.

*De quibus liber Allatii, supra p. 77. & 81. promissus
intercidit.*

Alexius Metropolita Nicænus, auctor Canonis in S. Demetrium
Martyrem, Lambec. V. p. 283.

Anacolius Patriarcha CPol. circa A. C. 450. cujus nonnulla leguntur in
Octoecho.

Andreas Monachus, Cretenfis circa A. C. 630. auctor magni Canonis sive
αἰγιοπολιτικῆς εἰρημῆς de quo Acta sanctor. 2. Aprilis, Cangius Glos-
sar. Græco p. 583.

Andreas Pyrrhus.

Angelus Canone in S. Parasceven laudatur ab Allatio p. 194. contra
Hotting.

Anthemius Patriarcha CPol. circa A. 535.

Arsenius Monachus.

Asbanafius cujus canones in SS. Martyres Theodoros & in S. Joannici-
um memorat Allatius de Synodo Phot. p. 543.

Asbanafii ἡ Κατ'ὕμνη in Jo. Damascenum. Cangius in *μεγαλωνόμια*.

Athenogenes Martyr, de cujus hymno dixi lib. V. Bibl. Græcæ p. 195. seq.

Babylas Monachus.

Bartholomæi Melodi Canon in Theodorum Martyrem laudatur ab Al-
latio p. 543. de Synodo Phot.

Basilus Monachus.

Basilus Pegoriotæ.

Byzas sive *Byzantius*, Monachus.

Cassia sive *Cassiana* sive *Leasia*, virgo, in confiniis octavi & noni seculi clara.
Vide Allatium supra p. 74. seq. & Nic. Rayæi S. I. diss. prælimina-
rem ad Acta Sanctor. Tomo 2. Junii p. XXI.

Christophorus Proto a secretis.

Clemens Alex. de cujus hymno dixi lib. V. Bibl. Græcæ p. 104.

Constantinus Porphyrogenneta Leonis Imp. filius, cujus exapostilaria
leguntur in Octoecho.

Cosmas Majumensis Episcopus de quo Allatius p. 73. 74. Cangius in
τετραβώδιον.

Cyprianus Monachus.

DA.

DAVID Rex ac Propheta, divinorum Psalmorum auctor & modulator suavissimus.

Demetrius.

Dorotheus Monachus.

Emmanuel Palæolaurita.

Emmanuel Phile, de quo in Bibl. Græca suo loco.

Emmanuel Peloponnesius Rhetor, cujus diss. de Cantico in B. Virginem quod incipit *Θεαρχία νέωματι*, memoratur Lambecio V. p. 294.

Ephram Cariz, Monachus, a Mylassæ in Caria Episcopo hujus nominis diversus. vide Nic. Rayzi diss. præliminarem ad Acta Stor. Junii T. 2. p. LXVIII.

Eustathius Thessalonicensis scripsit expositionem hymnorum Joannis Damasceni.

Euthymius Monachus.

Gabriel cujus canonem in S. Nicolaum laudat Allatius p. 179. contra Hottingerum.

Georgius sive *Gregorius* Metropolita Corinthi qui scripsit expositionem Canonum & Tropariorum Allat. p. 73. 280. de libris Eccles. & de Georgiis p. 419. Lambec. lib. V. p. 278.

Georgius Nicomediensis.

Georgius Rammasa, cujus troparia in S. Nicolaum laudat Allatius p. 178. contra Hottingerum.

Georgius Siculus.

Germanus Patriarca CPol. hic primus est inter Melodos quorum dimidiatæ icones exstant in fronte Triodii excusi Venet. 1601. Conspiciuntur autem ibi sub CHRISTI imagine *οἱ τὰ μέλη πλείοντες ἀνδρῶν ὕμνων*, hoc ordine: 1. Germanus Patriarca CPol. sub Leone Armeno Sec. IX. ejectus. 2. Sophronius Patriarca Hierosol. 3. Philotheus Patriarca CPol. ab A. 1362. 4. Andreas Cretensis (ut volunt) Archi Episcopus. 5. Joannes Euchaitorum Metropolita. 6. Georgius Nicomediæ Archi Episcopus. 7. Methodius. 8. Cyprianus. 9. Anatolius Episcopus. 10. Leo Despotus sive Imp. 11. Leo Magister. 12. Basilius Pigeriotes sive Pegoriotes. 13. Justinus. 14. Sergius. Sequuntur Monachi: 15. Jo. Damascenus. 16. Cosmas (postea Majumæ Episcopus): 17. Josephus Hymnographus. 18. Theophanes cognomine Graptus. 19. Byzas, sive Byzantius. 20. Stephanus Hagiopolites. 21. Georgius

(GGGG) 3

gius

- gius Siceliotus. 22. Simeon. 23. Philotheus. 24. Arsenius. 25. Babylas. 26. Ephraim Carizæ. 27. Andreas Pyrrhus seu Rufus. 28. Theodorus Studites. 29. Cassia virgo. Confer. Rayzum p. XXI.
- Hierotheus* Monachus.
- S. Ignatio* Antiocheno Episcopo ac Martyri antiphonarum in Ecclesia usum in acceptis quidam referunt, ut dixi lib. V. p. 41.
- Ignatium* Hymnodum Canone in S. Joannem Climacum laudat Allatius de Synodo Phot. p. 437. & contra Hotting. p. 195.
- Joannes* Archi Episcopus.
- Joannes Cucuzeles*. Vide Lambecium lib. V. p. 273.
- Joannes Arda Damascenus*.
- Joannes Geometra*.
- Joannes Grassus*, Nectarii Abbatis Casulensis discipulus.
- Joannes* cognomen *Mauropus*, Monachus primum deinde Archi Episcopus & Metropolita Euchaitorum clarus sub Imp. Constantino Monomacho circa A. C. 1050. Vide Lambecium lib. V. p. 29. seq. Ejus carmina jambica in principum festorum Historias vulgata per M. Bultum, Etonæ 1610. 4.
- Joannes Stauracius*.
- Joannes Zonaras*, Monachus qui illustravit etiam Canones sive Cantica Joannis Damasceni.
- Josaphatus Cucuzelus*, Allatius supra p. 99. seq.
- Josephus* Studita, Siculus patria, qui senio confectus A. C. 883. obiit. De eo Joannes Diaconus CPol. cognomine Eugenius in illius Vita; Acta Sanctor. 3. April. & T. 2. Junii p. 788. Ab hoc distingui video *Josephum Melodum* auctorem novæ Octoechi sive Paracletices. Vide supra p. 283. Ejus triodia MSS. in Bibl. Barberina. Allatius p. 78. Canones XLVIII. Lambec. lib. V. p. 274. Hippolytus Marzaccius Lucensis Rom. 1662. 8. edidit Josephi Hymnographi Mariale, latine cum notis. (Phot.
- Isidori* Canon in S. Demetrium laudatur ab Allatio p. 543. de Synodo
- Justinianus* Imp. Nic. Alemanus ad Hist. arcanam Procopii p. 88: *De Musica Justiniani peritia Theophrastus profert Græcum troparium i. e. hymnum quem de CHRISTE divinitate & æconomia ad Ecclesiasticos modulos concinnavit, hodieque Græci canunt inter Missarum solennia.*
- Justinus Decadio*, idem qui Græcam præfationem præmisit Psalterio Græco Aldino antiquissimæ edit. in 4.
- S. Justinus* Martyris *Joannis* Eusebio IV. 18. Hist. memoratus pridem intercidit.

Leo Sapiens Imperator, cujus τροπάρια ἐνώθια undecim leguntur in Octoecho. Odarium catanycticum memorat Lambecius, V. p. 295.

Leo Magister.

Leo Paganus.

Marcus Eugenius Paraphrasin hymnorum Joannis Damasceni concinnavit. laudatur ab Allatio p. 280.

Marcus Monachus & inde Episcopus Hidruntinus, Leonis Imp. ætate clarus Allat. p. 72. 73. 74. Videndum idemne Hieromonachus Marcus qui scripsit de dubiis typicis, Lambec. V. p. 285.

Marci Archi Ep. Ephesini qui concilio Ferrariensi A. C. 1438. interfuit; Cantica duo in S. Trinitatem & Canonis octo in B. Virginem memorat Lambecius V. p. 284. ejus expositio ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας edita ad calcem operum Simeonis Thessalonicensis, A. 1683. Jasii in Moldavia.

Mauvoleo,

Μαυρόπουλος, supra, *Joannes Mauropus;*

Methodius Patriarcha CPol.

Metrophanes Episcopus Smyrnæus, Allat. p. 67.

Michaël Psellus, Imp. Michaëlis Ducæ præceptor circa A. C. 1050, clarus de quo abunde Allatius libro de Psellis.

Nestarius Abbas Casulensis.

Nicephorus Callistus Xanthopoulos de quo dixi in Bibl. Græca suo loco. Hic Catalogum brevem Hymnographorum, quem versibus jambicis concinnavit, apponum:

Οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ὕμνων ἐνθέων.
 Ἡ λύρα ἔ΄ Πνεύματῳ ΚΟΣΜᾶΣ ὁ ξένῳ,
 Ὀρφεὺς νεαρός ἢ ΔΑΜΑΣΚΑῖον χάρις,
 καὶ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ἸΩΣΗΦ ἂν Στεδίται,
 Ὀργανὰ τὰ κράτιστα τῆς μουσικίας,
 ξενίτε σιερῆν ἸΩΣΗΦ ὕμνογράφῳ,
 Μέλῳ παναρμονίον ἈΝΔΡΕΑΣ ἐκρότος,
 καὶ ΘΕΟΦᾶΝΗΣ ἢ μελιχρὰ κινύρα
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΛΕΩΝ τε, ΜΑΡΚΩΝ, (leg. Μάρκῳ) ΚΑΖΙΑ.

Nicetas Heracleota,

Nicetas Stecharius.

Nicolaus Malaxus Nauplii Archipresbyter, qui pentecostarjō non pauca addidit. Vide Allatium p. 229. *Nilus.*

- Nilus Roffanensis* circa A. C. 980. vide Allatium de Nilis p. 37. seq.
- Nilus Xanthopulus*, postremis imperii Græcorum temporibus clarus, de quo idem Allatius de Nilis diatribâ p. 59.
- Paulus Ammonius*.
- Philippus* cujus canonem in S. Josaphatum laudat Allatius p. 180. contra Hottingerum.
- Philotebens* Patriarcha CPol. plurimorum Canticorum auctor, sæculo XIV. clarus, de quo suo loco.
- Photius* Monachus.
- Photius* Patriarcha CPol. ejus $\epsilon\upsilon\chi\eta\lambda\omicron\gamma\omicron\iota$ in Methodium CPol. ex Octoëcho T. 2, Act. Sancto Junii p. 969. F.
- Procopius* Chartophylax.
- Pyrrhus*, supra *Andreas Pyrrhus*.
- Romanus* Diaconus Emefenus, circa A. C. 500. clarus, quam plurimorum contaciorum sive parvorum hymnorum auctor celeberrimus. Joannis Canonem in Romanum Melodum laudat Allatius p. 543. de Synodo Phot.
- Sergius* Hagiopolita,
- Simcon* Monachus,
- Sophronius* Patriarcha Hierosol. cujus troparia in vigilia Natalis CHRISTI & Horologium magnæ Parasceves memorat Lambecius lib. V. p. 270.
- Stephanus* Hagiopolita, Monachus.
- Stephanus* Sabaita,
- Theodoritus*. Vide Lambecium lib. V. p. 268.
- Theodorus* Cætonita cujus Canonem in Johannem Euchaitorum Episcopum laudat Allatius contra Hottinger. p. 180.
- Theodorus Ducas Lascaris*. Vide Cangium in παρακλητική & Raynaudum T. 7. p. 368.
- Theodorus Prodromus* ὁ τῶν ἱερῶν κανόνων πρῶτος σαφηνιστὴς Nicephoro Blemmidæ λόγῳ I. de process. Spiritus S. laudatus. Ejus ἐξήγησις in Canones Cosmæ ac Joannis Damasceni MS. in Bibl. Vaticana & Cæsarea Lambec. lib. V. p. 276. 277. Allegatur ab Allatio p. 74.
- Theodorus* Studita, cujus nonnulla leguntur in Octoëcho. Theodori Monachi Canonem Catanycticum ad CHRISTUM servatorem memorat Lambecius lib. V. p. 268.

Theodosia cujus Canon in S. Joannicum laudatur ab Allatio p. 217. contra Hottingerum.

Theodosius Lascaris, supra Theodorus.

Theodosius Syceota.

Theodosius Syracusanus Sec. VIII. Episcopus qui troparia composuit quæ canuntur in Vigiliis juniorum. Act. Sanctoꝝ Junii T. 2. p. 788.

Theophanes Graptus, Confessor. Vide Baron. ad A. C. 842. n. 28. Ejus Canonem paracleticum ad B. Deiparam Virginem memorat Lambecius lib. V. p. 268.

Theophilus Imperator. Vide Cedreni locum apud Allatium p. 66. seq. diff. 1.

Thome Monachi Canonem catanæticum memorat Lambecius V. p. 285.

Timocles.

I N D E X. IN LEONIS ALLATII

Dissertationes de Libris Ecclesiasticis Græcorum.

Plura ejusdem argumenti, in supplementi vicem succincte exponens.

Pag. ad marginum numeros in libro Allatiano respiciunt.

Αγγελικὸς ὕμνος, Trisagium.

Ἁγιασμοὶ benedictionum formulæ, de quibus Goarus ad Eucholog. *Ἁγιοπολίτης* liber MS. de Musica recentium Græcorum. Cangii glossar.

ἰν πλάγιοι ἦχοι, κρότημα, πνεῦμα, πλεον, φωνή &c.

Ἁγιοπολιτικὸν σιχηρόν, magnus Canon sive canticum Andreæ Cretensis.

Ἄνοι, Psalmus 148. 149. 150.

Ἀκάθιστος hymnus in B. Virginem astantibus cani solitus.

Ἀκολουθία, Ordo in liturgia, qualem v. g. in Festo SS. Basilii, Naz. & Chrysostomi observandum ex Typico, Menæis aliisque Græcis ritualibus impressis Græce & Latine cum notis Nic. Rayæus S. I. præmisit Tomo 2. Act. Sanctoꝝ Junii.

Hymnus *Ἀλληλεῖα*, & alius *Θεὸς κύριος καὶ ἐπιφανὲς ὑμῖν*. Analect. Græc. Benedictinorum p. 209.

(H h h h)

Ἄμμαρ

- Ἀμαρτωλῶν σωτηρία, Venet. 1641. 4. liber Asceticus Agapii Creten-
sis, in monte Atho Monachi.
- Ἰμνωμ. Psalmus 118. (al. 119) pag. 13.
- Ἀναβαθμοὶ Psalmi graduum.
- Ἀναγνώσεις sive ἀναγνώσματα, liber quo lectiones sacrae describuntur.
pag. 52.
- Ἀναπνοσίμα στιχηρὰ, sive τροπάρια in defunctum, Analect. Græc. p.
211. 219.
- Ἀναστάσιμα troparia sive cantiones in resurrectionem CHRISTI, p. 65.
Ἀνθολόγιον pag. 89.
- Liber ἀνθ. dictus, pag. 65.
- Ἀνθολόγιον νέον pag. 104.
- Ἀντίφωνα pag. 14.
- Ἀπόδειπνον Completorium post sumtam Cœnam. Benedictinorum
Analecta Græc. p. 217. Rayæus p. LXXVII. seq.
- Ἀπόλυσις dimissio sive extremæ preces in Officio. Analecta Græc. p. 172.
179. Et Ἀπολυτικὸν στιχηρὸν quo officium terminatur. id. p. 210.
Goarûs p. 32. ad Eucholog. Ἀπολυτικὴ dimissio & Epistolæ.
- Ἀποστολικὰ στιχηρὰ in honorem Apostoli.
- Ἀπόστολ. sive Ἀποστολικὸν βιβλίον pag. 46.
- Ἀποστολοευαγγέλιον, lectiones Apostolicas & Evangelicas diebus fe-
stis & Dominicis complexum.
- Scriptum περὶ ἀρετῶν βιβλίον pag. 5.
- Ἀρχιερατικὸν liber Pontificalis Ecclesiæ Græcæ, de Episcoporum Ordina-
tione, officio &c. ab. If. Haberto Græce & latine editus cum
notis, Paris, 1666. fol.
- Βιβλίον liber in quo sacra supellex scribitur. Vide Analecta Græca p. 277.
Cangii Glossar. & Montfauconi Palæographiam Græcam
p. 300.
- Βροντολογία. infra in σεληνοδρόμια.
- Γεροντικὸν de dictis & factis veterum Ascetarum. Vide Caveum, Can-
gium & Cotelerium Tomo I. monument. p. 795.
- Διακοπικὸν p. 97. Philothei. pag. 65.
- Διάψαλμα in hymnis μέλεις ἐναλλαγή.
- Διατάξεις, διαταγαί, Canones, constitutiones Ecclesiasticæ quales sub
Clementis Rom. nomine exstant.

Διατυώσεις Canones Ecclesiastici ad doctrinam & fidem stabiliendam.

Vide Cangium in ὄροι.

Διδαχαί, διδασκαλία, Præcepta, doctrinæ quales laudantur sub Apostolorum & Apostolicorum Virorum nomine, ut dixi lib. V. Bibl. Græcæ p. 34. Interdum etiam idem sunt *δημηγορίαι* Conciones, in certas *ζάσεις* sive præfationes distinctæ, ut *διδαχαί* Alexii Rharturi Presbyteri & Chartophylacis Corcyrensis Venet. A. 1560. quo & vixit: & aliæ MSS. Anonymi in Festa ex Codice Colbert. 4634. de quibus Cangius.

Διπλοκαήχημδων iteratæ preces pro Catechumenis.

Δίπτυχα tabulæ quibus nomina Episcoporum & aliorum sanctitate & meritis in Ecclesiam illustrium nomina consignabantur, de quibus præter Meursium, Sviccerum, Cangium & Caveum ab hisque laudatos videndi Jo. Bona II. 12. rerum liturg. H. Noris diss. de quinta Synodo c. 5. Jo. Baptista Cordona in commentariolo de diptychis, Tarracone 1587. Alexander Wilthelmus ad Diptychon Leodiense & Dan. Papebrochius ad Diptychon Chifletianum CPoli allatum & triptychon Ruthenicum ante tomum 1. Act. Sanctorum Maji p. LX. seq.

Διάδιον p. 72.

Δοξολογία major, Hymnus Angelicus, *Gloria in excelsis DEO*: & minor, infra *Trisagion*.

Ἐγκαίνια Officium in dedicatione templorum.

Ἐρημολόγιον pag. 98.

Ἐισοδικόν officium in solenni ingressu sive processione, quando Evangelia vel panis & vinum ad altare deferuntur.

Ἐκλόγιον selectæ vitæ patrum XL. ab Agapio Cretensi Venet. 1644. 4.

Ἐκτενή, *extensa* sive longior precum formula.

Ἐννατα Novendiaria, Officium pro defuncto, nonâ post obitum die: Fuere & *τρίτα*, & *τεσσαρακοσά* & *ἐνιαύσια*, die tertia, quadragesima & anniversaria.

Ἐξαποσεύλασμα pag. 67. Hymni in quibus vox *ἐξαπόσειλον* frequentius occurrit, & mittenda à DEO beneficia, spiritalia præcipue expectantur.

Ἐξάλφαλμ pag. 58. sex Psalmi laudum, 3. 37. 62. 87. 102. 142. Vide *Analecta Græca* p. 219.

Ἐξοδιασικόν Officium Exequiarum.

- Ἑορταστικὸς κύκλος Cyclus Paschalis.
 Ἐπινίκιον ὕμνον, à trifagio distinctus ut notat Rich. Simon ad Gabrielem Philadelphensem p. 80.
 Ἐπορισμός in baptismo. Vide Tho. Milles p. 7. ad Cyrillum Hierosolymitanum.
 Ἐπισηπάπαδον, Officium sancti olei à septem sacerdotibus celebrandum. Eadem Analecta p. 274. Cangius in παπᾶς.
 Ἐσπερινὸς ὕμνος. Vide quæ dixi in Bibl. Græca lib. V. p. 196. Ἐσπερινὸν officium μικρὸν καὶ μέγα. Vide Cangium.
 Ἐναγγέλιον. pag. 33.
 Ἐναγγελισάριον pag. 46.
 Ἐυχέλαιον Preces in extrema unctione.
 Ἐυχολόγιον pag. 95. Prodiit etiam Venet. 1553. apud Christoph. Zanetum.
 Ἐφημερίδας Græcorum metricas vocat Papebrochius breve Menologium jambis Græcis compositum quod cum notis suis præmisit Tomo primo Act. sanctorum Maji.
 Ἐσθινὸς ὕμνος. Vide quæ in Bibl. Græca lib. V. p. 197.
 Troparia Ἐσθινὰ Leonis Imp. p. 67.
 Ηχὸς non Canticum denotat, ut Meursio visum, sed tonum. p. 66.
 Θεοτόκια, Cantica in honorem Deiparæ, quæ ad quingenta junctim edidit Simon Wagnereccius S. I. in pietate Mariana Græcorum, Monachii 1648. Θεοτοκάριον liber quo Θεοτόκια ejusmodi continentur. Agapii Cretenfis Monachi Θεοτοκάριον Venet. 1643. 4.
 Θεωρία ἐκκλησιαστικὴ καὶ μουσικὴ Germani Patriarchæ CPolitani, de qua vide Rich. Simonem ad Gabrielem Philadelph. p. 78. 249. & 287. atque Tho. Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 325.
 Θεσαυρὸς homiliarum in Festa aliaque pietatis officia & explicatio Orationis Dominicæ, per Studitam, Monachum Damascenum, subdiaconum Theffalonicensem. Venet. 1628. 4. 1642. 4. βιβλίων ὀνομαζομένων Θεσαυρὸς.
 Θεσαυρὸς νέος Theophylacti Hierodiaconi Tzanzurnari Homilia XIX. varii argumenti, Venet. 1621, 1646. 4. de Vitis Evangelistarum & Episcoporum.
 Καθίσματα. Psalmorum in καθίσματα distributio. pag. 55.
 καθίσματα, alia cantiones & τροπάγια quæ à sedentibus concinuntur. pag. 56.

Καλενδάρια vocant nonnulli quæ alii Menologia, ut *Calendarium GræcoMoscum* quod præmittitur Actis sanctor. T. I. Maji.

Καλανδολόγια. Infra in *σεληνοδρόμα.*

Κανόνες, ὄροι, πίνακες regulæ SS. Patrum, **Canones Ecclesiastici**, poenitentiales alique.

Κανόνες hymni, ut *μέγας κανὼν* Canon Andreæ Cretensis, confer Nic. Rayæum p. XIX. diff. præliminar. ad Acta sanctor. T. 2. Junii. Canon *τριώδιον, τετραώδιον, ἐννέα ὥδαίς συνελέμενον*, tribus, quatuor, vel novem odis constans. Canon *κατ' ἀλφάβητον*, acrostichis.

Κανονάριον τῶν ἀναγνωσμάτων Ἐ' Ευαγγελία.

Κανονικὸν liber poenitentialis Joannis Nestevtæ sive Jejunatoris, de quo Cangius.

Κατάβασμα sive *καταβασία* quod depresso voce concinendum est, Rayæus, loco laudato p. XXIII.

κατανυκτικὰ εἰρηρὰ & κατανυκτικοὶ κανόνες cum compunctione cordis pro remissione peccatorum decantanda.

Κεκεργάριον, pag. 102.

Κεφάλαια sectiones sive *τμήματα, μέρη, περιόποιαι, ἀναγνώσεις* capita librorum sacrorum, constantia pluribus *εἰρηρὰς* sive versibus. Habent & *τίτλους* majores *κεφαλαίους*. Vide si placet, quæ dicta lib. IV. Bibl. Græcæ cap. 5. §. 21. In quibusdam Codicibus præter *τίτλους, κεφάλαια & εἰρηρὰς* etiam numerus *ῥημάτων* additur, ut in Codice Regio IV. Evangeliorum, de quo Clariss. Montfauconus p. 306. Palæographiæ Græcæ.

Κλίμαξ, ἀναγνώσεις eis τὸν κλίμακα, lectiones à scala Paradisi Jo. Climaci. **Κοινωνικὸν** hymnus inter sacram Communionem cantari solitus.

Κοντάκιον parvus hymnus, quales complures & mille amplius composuit Romanus Diaconus Emesenus circa A. C. 500. clarus. Vide præter Meursium, Svcicum, Cangium & Caveum, Menolog. I. Octobr. apud Ughellum T. 6. Ital. sacr. p. 1089. Hugonem Menardum ad sacramentarium Gregorii M. p. 320. Rayæum p. XVIII. & Habertum ad *ἱερατικὸν* Ecclesiæ Græcæ p. 59. Montfauconus Diarii Italici p. 211. memorat *κοντάκιον* Officii Ecclesiastici X. sæculi MS. in Bibl. monasterii S. Basilii Romæ. *Est compactum*, inquit, *brevissimus baculus, cui hæret obvoluta mira longitudinis charta membranæ, ex multis filis consequenter agglutinatis*

confēta, ubi descriptæ orationes & officia sacerdotibus obeunda cum sacra ministrant. Simile huic habetur in Bibliotheca Regia. Est autem illud elegantibus apicibus & literis exaratum.

Κεφάλης librum Musicalem denotat apud Græcos, si Suicero excedimus. Sed nihil tale Allatius pag. 103. quem ille sequitur, & qui docet Cantorem illo vocabulo denotari.

Κεφάλια liber Musicus, de quo Cangius. *κεφάλια* unus ex undeviginti tonis Musica Græcanica.

Κτήσιον τυπικόν pag. 11.

Δαυσάκιον, lectiones ex Historia Lausiaca Palladii Galatae circa A. C. 400. clari.

Δαιμων Pratum spiritale Vitae Patrum complexum auctore Jo. Moscho Monacho circa A. C. 630.

Δαιμονομαχία, *δαιμονομαχία* p. 16. Gilbertus Genebrardus Paris. 1575. fol. edidit à Græco versam à se Liturgiam mysteriorum anteconsecratorum à Cretensi Codice, Liturgiam pro dormientibus sive defunctis, officium de Angelis & Sanctis. Canonem sive Bullam contra hæreses præcipuas, Menologium sive Calendarium Sanctorum totius anni. Titulos capitum 122. Euchologii. Zachariam Mytilenensem Episc. contra æternitatem Mundi, & Basilii atque Nazianzeni dialogum de invisibili DEI essentia. Nostra ætate Liturgiarum Græcarum *συναγωγή* in lucem edere parat doctissima fœmina Anna Dacera, ut didici ex Memoriis litterariis Trevultinis A. 1701. T. 2. p. 366.

Λιτανεία pro formula precum & supplicationis apud Latinos magis frequentatur quam apud Græcos, quibus potius significat uti *εὐκλήσις* quoque processionem religiosam, & *λιτή* tempus vel diem illi destinatam. Plura de litanis amicus noster Nicolaus Petrus Sibbern Hofatus in schediasmate de libris Latinorum Ecclesiasticis, quod juvenis admodum edidit, quodque ab ejus industria auctius & emendatius brevi expectamus.

Λυχνικόν officii vespertini pars *ad lucernas*, sive *lucernarium*. Simplicius Verinus contra Grotium p. 150. Petavius ad Epiphani. p. 368. Infra in *Φωταγωγικά*.

Μακαρισμοί Hymni in commemorationem Sanctorum.

Μαρτυρικά. Hymni in honorem Martyrum.

Μεγαλυνάκια Hymni quibus *μεγαλύνονται* atque celebrantur Sancti.

Μεσονυχτικὸν vel μεσονύκτιον officium quod media nocte perficitur ex hymnis & precibus. pag. 65.

Troparia ἔ μηναίς.

Μηναία pag. 78.

Μηνολόγια pag. 52. 82.

Τῆ ἀγία μύρα ἀκολουθία officium consecrationis sancti unguenti. Eucholog. p. 628. 637.

ΝεκρώσιμⓄ κανὼν vel νεκρώσιμον τροπάριον, in defunctos cani solitum.

Τῆ θεία καὶ ἱερῆ νιπτήρⓄ ἀκολουθία. Officium sacri pedilavii id. p. 745.

ΝέⓄ ᾠδάρισⓄ. Vide ᾠδά. ὈκλιώχⓄ νέα vide Ὀκλ. Νέον ἀνθολόγιον. Vide ἀνθολ. ΝέⓄ Θεσαυρός. Vide Θεσαυρός.

Νομοκανὼν sive Νομοκανόνιον, Concordia Canonum Ecclesiasticorum Legumque civilium sub suis digesta titulis à Joanne Scholastico, Photio Patriarcha aliisque, de quibus Cangius, Cotelarius T. 2. monument. & Caveus. Νομοκανὼν sive κανονικὸν Joannis Nestevtae sive Jejunatoris est liber, κανόνας de penitentiae disciplina continens.

ὈικⓄ hymni genus velut ex pluribus partibus domus compacta, quod cum Italorum stanzis confert Cangius, opponitur κοντακίσις velut brevioribus.

ὈκλιώχⓄ pag. 64. ὈκλιώχⓄ νέα, id. 65.

Ὀμιλίαι Conciones sacrae. Ἰμιλιάριον.

ὈπισθάμβονⓄ εὐχή preces sive benedictio, pone ambonem in media Ecclesia antequam populus dimittitur recitanda à Sacerdote.

ὈρθρⓄ preces & hymnus matutinus.

Ὀροι, Canones Ecclesiastici de morum & disciplinae conformatione.

Πανηγυρικὸν pag. 94.

ΠαράδεισⓄ, Νέον Παράδεισων. Vitae Patrum & Monachorum. Phot. Cod. 198. Cotelar. I. monument. pag. 796. Etiam recens scriptor Agapius Cretensis Patrum vitas à se collectas ᾠδάρισον inscripsit, Venet. 1641. 4. & Jo. Geometrae Epigrammata Graeca eodem titulo veniunt.

Παράδεισις benedictiones sive Preces quibus populus DEO commendatur.

Παρεκκλητική pag. 68. & 287. seq.

- Παρακλητικοὶ κανόνες, troparia ᾠδὴ κλητικά, *ibid.* in notis.
- Παρακοντάκιον, responorium. Vide Cangium in κοντάκιον.
- ΠαραστάσιμⓄ cum Canone sive cantu νεκρωσίμω conjungitur in Analectis Benedictinor. p. 259. 260.
- Παράλιον, pag. 5. in not. adde Cangium in Glossar. & ad Chronicon Paschale. Petavium in Uranolog. &c.
- Παπρικά, pag. 53. adde Coteler. T. 1. monument, p. 794.
- Πατριαρχικὸν diploma Patriarchæ.
- Πενθέκη, Synodus Trullana. A. C. 680.
- Πεντηκός ἀερον pag. 77. Editio Spinelliana Venet. 1600. pag. 277. 281.
- ΠολυέλεⓄ Psalmus 134. (al. 135.) pag. 13. 60.
- Πρακτικά Acta Conciliorum.
- ΠραξαπόστολⓄ, pag. 46. & 52. in not.
- προοιμακός Psalmus CIII. (al. 104.) quia ab eo incipiunt officia, pag. 57.
- Τὰ πρὸς κύριον, Psalmi Graduales. pag. 59. 60.
- προψάλματα preces ante Psalmos decantari solita.
- Ἰψερὸν charta cui inscripta oratio in ordinatione Episcopi, quæ incipit ἡ θεία χάρις.
- Ἰητὸν dicunt Græci textum ipsum sive verba S. Scripturæ, τὸ κείμενον.
- Ἰογάλια libelli quibus ordine Alphabetico descripta nomina hominum & rogæ sive stipendia quæ quisque accipiebat.
- Σεληνοδρόμια de lunæ periodis & significatione pag. 91. Hæc perinde ut βροντολογία & καλανδολογία improbantur à Nicephoro Confessore T. 1. juris Græco Romani p. 196.
- Σειμὸς Hymnus ita dictus à prima voce, ut ἀγιⓄ, ἀξιⓄ. Vide Meursii glossar.
- Σημείωμα decretum.
- Σημείωσις nota.
- Στάσεις quæ à stantibus in Ecclesia audiuntur, ut καθίσματα quæ à sedentibus.
- Troparia *σανρώσιμα*, in crucem CHRISTI. *σανροαναστάσιμα* pag. 65.
- Στεφάνωμα sive *σέφανα* ἔγάμω, ἀκολυθία ἔστυφανάματⓄ Officium coronarum nuptialium.
- Στυχεράριον liber in quo describuntur *σιχάρια* sive *σοιχάρια* hoc est vestes Ecclesiasticæ pro ordine & gradu ac tempore anni variz. Sticherario ex Cod. Reg. 2733, usum se esse testatur Cangius.

Στιχηροί, troparia, cantus, hymni versibus descripti. στιχηροὶ προσόμοια quæ modulo suo uni ex octo tonis Græcorum aptantur, at ἰδιόμελα quæ propriam modulationem habent. ἀνατολικά quæ concinuntur mane &c.

Libri S. Scripturæ στιχηροὶ sunt Psalmi, Jobus & libri Salomonis.

Στιχολογία Alterna Psalmorum Davidicorum per versus recitatio.

Στίχθ. versus, vide supra in κεφάλαιον.

Σύμβολα τῆς πίστεως ut Nicænum & CPolitanum quæ memoriæ mandari jubentur can. 7. Laodicen.

Συναξάρια pag. 91.

Συναπτή, collecta sive supplicationis longioris formula. Vide Eucholog. p. 30. & Suicerum.

Συνοδικὸς τόμθ. pag. 146.

Συνοδικὸν contra Iconomachos, in Dominica Orthodoxyæ legi solitum.

Σύνοδοι. Septem Synodi œcumenicæ Græcis probatæ, Nicæna, CPolitana, Ephesina, Chalcedonenfis, CPolitana II. & III. & Nicæna II.

Σύνταγμα τινῶν ἀναγκαίων ἀκολουθιῶν, ἐκ τῆς εὐχολογίας. pag. 102.

Σχηματολόγιον Ordo sumendi habitus Monastici. Vide Lambec. V. p. 286. Goari Eucholog. p. 468-519.

Τακτικά, Taciticus liber. pag. 16.

Τεσσαρακοσά. supra in ἑννατά.

Τετραώδιον pag. 77.

Τίτλθ. supra in κεφάλαιον.

Τριωδικά troparia pag. 66. 67.

Τρισάγιον, de quo præter laudatos à Caveo, vide Habertum ad Archiepiscopatum Græcor. p. 64.

Τρίτα. supra in ἑννατά.

Τρίψαλμθ pag. 57.

Τριώδιον pag. 69. 113. seq.

Τροπάριον, modulum proprie sonat, licet pro cantibus & hymnis frequenter accipitur. Vide Goarum p. 32. ad Eucholog. & Rayzum p. XVII.

Τυπικὸν p. 4.

Τυπικὰ πρῶτα καὶ δεύτερα, Psal. 102. & 145. pag. 14.

Φωταγωγικά, Φωταγωγάρια, preces vespertinæ ad lucernas. Supra in Δυχνικῶν.

Καροτισμοὶ Hymni in laudem B. Virginis, incipientes ἀρχαίε, Ave Ma-
ria.

Καροτισμῶν Varia Officia Ordinationum, apud Jo. Morinum de sacris
Ecclesiae Ordinationibus & in Euchologio, Goari notis illustrato.

Κερυβικός ὕμνος, Trisagium. Confer Cyrillum Hierosol. pag. 330.
edit. Oxon. Goarum ad Eucholog. p. 694. Richi Simonem ad
Gabrielem Philadelph. p. 76, seq. & Simplicium Verinum contra
librum postumum Hug. Grotii. p. 91. seq.

Ψαλτήριον pag. 53.

Ὡδαί, hymni sacri XIII. ex sacris litteris collecti & Psalterio subijci so-
liti. pag. 62.

Ὁρολόγιον pag. 90.

Ὁρολόγιον pag. 104.

F I N I S.

UNIV. OF MICHIGAN.

JUN 4 1917

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that this is crucial for ensuring transparency and accountability in the organization's operations.

2. The second part of the document outlines the various methods and tools used to collect and analyze data. It highlights the need for a systematic approach to data collection and the importance of using reliable and valid measurement instruments.

3. The third part of the document describes the process of data analysis and interpretation. It discusses the various statistical techniques used to analyze the data and the importance of interpreting the results in the context of the research objectives.

4. The fourth part of the document discusses the importance of reporting the results of the research. It emphasizes that the results should be presented in a clear and concise manner, using appropriate visual aids to enhance the understanding of the findings.

5. The fifth part of the document discusses the importance of evaluating the research process. It emphasizes that the research process should be evaluated in terms of its effectiveness, efficiency, and reliability, and that the results of the evaluation should be used to improve the research process.

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

10/10/10

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 06304 1498

